АРХИВЪ

ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССІИ.

АРХИВЪ
ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССІИ,

ИЗДАВАЕМЫЙ

ВРЕМЕННОЮ КОММИССІЕЮ

ДЛЯ

РАЗБОРА ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ,

ВЫСОЧАЙШЕ УЧРЕЖДЕННОЮ

при

Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ

ГЕНЕРАЛЪ-ГУБЕРНАТОРѢ.

ЧАСТЬ ТРЕТЬЯ.

АКТЫ О ГАЙДАМАКАХЪ

(1700—1768)

Томъ III.

КІЕВЪ.
Въ университетской типографіи (І. Завадзкаго).
1876.

Печатать разрѣшаю.

Предсѣдатель Тайный Совѣтникъ *М. Юзефовичъ.*

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Послѣ исчезновенія козачества на правой сторонѣ Днѣпра въ началѣ XVIII столѣтія, югозападный край долженъ былъ поступить въ полное распоряженіе польскаго правительства и сдѣлаться, наконецъ, неотемлемою собственностью шляхты, составлявшей это правительство. Казалось, что послѣ устраненія единственной силы, стѣснявшей господство польско-шляхетскаго строя, порядокъ этотъ водворится всецѣло и осуществитъ давно имъ намѣченныя цѣли: полное господство польской народности и постепенное обращеніе въ нее русскаго народонаселенія края; истребленіе православія и водвореніе вмѣсто него, вначалѣ уніи, а потомъ, постепенно, католичества; наконецъ, утвержденіе въ краѣ неограниченнаго полновластія шляхетскаго сословія и полное порабощеніе крестьянъ въ гражданскомъ и экономическомъ отношеніяхъ. Впрочемъ, осуществленіе этихъ задачъ казалось легкимъ только съ точки зрѣнія чисто субъективной, присущей шляхетской средѣ того времени. Среда эта, не отличавшаяся никогда политическимъ тактомъ и умѣніемъ хладнокровно обсуждать и болѣе глубоко понимать историческіе законы, управляющіе судьбою человѣческихъ обществъ, не принимала во вниманіе тѣхъ непреодолимыхъ стремленій массъ южнорусскаго народа, которыя прорывались въ теченіи двухъ столѣтій въ формѣ козацкихъ движеній; заключившись въ узкую сословную, національную и религіозную исключительность, преслѣдуя по мелочамъ интересы своей касты,

кружка или личности, шляхтичи полагали, что отъ коренныхъ жизненныхъ требованій временно побѣжденнаго народонаселенія можно отдѣлаться абсолютнымъ ихъ непризнаніемъ, высокомѣрными риторическими фразами о »хлопской злости,« о »врожденной мужицкой строптивости« и т. п. Шляхетская среда была слишкомъ неразвита, слишкомъ эгоистична и недальновидна для того, чтобы пойти на встрѣчу стремленіямъ массы народной и, предвидя ея реакцію, добровольными уступками открыть путь для прогресса въ гражданскомъ развитіи речи посполитой. Требуя безусловнаго подчиненія своимъ цѣлямъ, отрицая абсолютно всѣ гражданскія и человѣческія права народа, шляхтичи вызывали необходимо безконечную реакцію съ его стороны; одолѣвъ въ козачествѣ ту форму реакціи, которая боролась съ шляхетскимъ началомъ въ теченіи почти двухъ столѣтій, польскіе дворяне полагали, что одолѣли саму реакцію и что поставили ее въ безвыходное положеніе; между тѣмъ не прошло и двухъ десятилѣтій, какъ факты доказали ошибочность ихъ взгляда и лишили шляхтичей увѣренности въ полномъ торжествѣ ихъ дѣла. Народная реакція не была подавлена: она проявилась въ новой формѣ, возрастала съ каждымъ годомъ и быстро охватывала массу крѣпостнаго люда;—эта новая форма называлась теперь гайдамачествомъ.

Между тѣмъ, вызывая неуступчивостію и крайнею народною и сословною исключительностью протестъ со стороны массъ народныхъ, шляхетское общество не имѣло даже достаточной силы и гражданской подготовки для того, чтобы бороться съ фактическими проявленіями этого протеста и затруднять его непосредственныя проявленія; тотъ-же сословный и личный эгоизмъ, называвшійся въ Польшѣ XVIII столѣтія »золотою шляхетскою вольностью,« извѣстный обыкновенно подъ именемъ анархіи и безурядицы, обезсиливалъ совершенно государственный организмъ речи посполитой и лишалъ его возможности дѣйствовать въ своихъ-же инте-

ресахъ по строго обдуманному, общему плану. Оберегая ревниво шляхетскія права отъ контроля центральной власти, дворянское сословіе отняло у этой власти всѣ средства дѣйствія; полное отсутствіе администраціи, функціи которой были возложены исключительно на дворянъ, и почти совершенное отсутствіе государственныхъ финансовъ — слѣдствіе освобожденія шляхтичей отъ всякихъ налоговъ и полнаго упадка городской промышленности и торговли — ставили правительство въ невозможность предпринять какую-бы то ни было рѣшительную мѣру даже съ цѣлью обезпечить права, привилегіи и притязанія самой шляхты. Всеобщая неурядица, отсутствіе органовъ, необходимыхъ для сохраненія порядка, хотя бы понятаго съ шляхетской точки зрѣнія, открывали свободный исходъ для проявленій всякаго общественнаго броженія, вытекало-ли оно изъ болѣе глубокаго побужденія — подавленныхъ законныхъ требованій массъ народныхъ, или-же основывалось на болѣе мелкихъ эгоистическихъ, личныхъ мотивахъ.

Отсутствіе общественнаго начала, сдерживающаго фактическія проявленія какъ законной реакціи подавленныхъ слоевъ общества, такъ и личные порывы къ своеволію, корысти и произволу, отразилось невыгодно и на характерѣ народнаго протеста. Находя легкій исходъ въ проявленіяхъ чисто личныхъ, единичныхъ, протестъ этотъ не былъ поставленъ въ необходимость групироваться уяснять свои нравственныя основы, искать прочной опоры въ солидной разработкѣ своихъ принциповъ, въ приведеніи ихъ въ цѣльное, стройное, глубоко сознанное и прочувствованное убѣжденіе, основанное на общемъ народномъ самопознаніи. Прорываясь въ постоянныхъ спорадическихъ вспышкахъ, народное движеніе если и разростается въ объемѣ, благодаря внѣшнимъ обстоятельствамъ, то не усиливается въ отношеніи нравственной выработки, ясности принциповъ и опредѣленности цѣлей — оно пребываетъ болѣе на степени развитія врожденнаго инстинкта или унаслѣдованной тра-

диціи, чѣмъ сознаннаго убѣжденія; стремясь къ ниспроверженію шляхетскаго порядка, народъ только чувствуетъ въ общихъ чертахъ, основы другого, желательнаго для него порядка вещей, но ясно высказать и установить ихъ въ частностяхъ онъ не умѣетъ; такимъ образомъ, вслѣдствіе неясности принциповъ, характеръ народной реакціи принимаетъ черты болѣе отрицательныя, чѣмъ положительныя, стремится болѣе къ ниспроверженію существующаго, чѣмъ къ постановкѣ на его мѣсто новаго, лучшаго.

Кромѣ того народная реакція принимаетъ еще другія невыгодныя для нея черты, истекавшія изъ того-же источника—всеобщей анархіи. При отсутствіи порядка и органовъ для его сохраненія,—личныя страсти являются въ видѣ необузданнаго произвола; стремленіе къ поживѣ, грабежу, безчинству и насиліямъ всякого рода, не находя препятствія ни въ нравственномъ развитіи всѣхъ слоевъ народа, ни въ юридическомъ строѣ государства, разигрывается повсюду привольно и сдерживается лишь личнымъ кулачнымъ правомъ. Лица всѣхъ сословій готовы при удобномъ случаѣ поживиться чужою собственностью, нанести насилія, отправиться на разбой и грабежъ. Предпріятія подобнаго рода составляютъ нормальное явленіе; въ нихъ принимаютъ участіе шляхтичи и крестьяне, жолнеры и мѣщане, выходцы изъ сосѣднихъ государствъ и даже лица духовныя; организуются болѣе или менѣе крупныя разбойничіе отряды и предпринимаютъ цѣлые разбойничіе походы; вначалѣ столѣтія къ отрядамъ этимъ примыкаютъ самые разнородные элементы и грабежъ составляетъ единственную задачу ихъ существованія; но, мало по малу, въ составѣ отрядовъ начинаютъ преобладать элементы болѣе однородные: бѣглые крестьяне, запорожцы, охотники изъ мѣщанъ и лѣвобережныхъ козаковъ; всѣ недовольные положеніемъ дѣлъ въ обществѣ, примыкаютъ къ разбойничьей вольницѣ, направляютъ ея удары по преимуществу на панскіе дворы, и, помимо грабежа, сообщаютъ ей все болѣе и

болѣе рѣзкій характеръ борьбы съ господствующимъ элементомъ изъ за народныхъ началъ; въ подробностяхъ гайдамацкихъ походовъ, записанныхъ въ актовыя книги, характеръ этотъ начинаетъ ясно преобладать уже около половины столѣтія и, наконецъ, разряжается въ двухъ-трехъ попыткахъ, носящихъ вполнѣ характеръ возстаній политическихъ, сословныхъ и религіозныхъ.

Тѣмъ не менѣе въ общей характеристикѣ гайдамачества видны постоянно, въ различныхъ, смотря по времени и обстоятельствамъ доляхъ, двѣ разнородныя стороны, сложившіяся въ одно явленіе: народный протестъ противъ польско-шляхетскаго порядка и стремленіе къ удовлетворенію личнаго произвола или корысти; вторая черта была неминуемымъ послѣдствіемъ какъ той низкой степени развитія народа, при которой ясно не разграничиваются въ понятіи дѣйствующихъ лицъ: общее отъ личнаго, долгъ отъ страсти, такъ и того отсутствія распорядительной власти въ государствѣ, на который было указано. Что личный произволъ и побужденія корыстныя примѣшивались ко всякому общественному дѣлу въ речи посполитой, вслѣдствіе ея-же ненормальнаго строя, въ томъ можно ясно убѣдиться, посмотрѣвъ на ходъ общественныхъ дѣлъ въ самой шляхетской средѣ, которая могла дѣйствовать въ строго законныхъ предѣлахъ. Трудно дѣйствительно было ожидать гражданскаго образа дѣйствій, основаннаго исключительно на ясно сознанныхъ нравственныхъ и политическихъ принципахъ, на безкорыстіи и самопожертвованіи отъ подавленной, пребывающей въ невѣжествѣ, угнѣтаемой и оскорбляемой крестьянской массы въ томъ государствѣ, гдѣ просвѣщавшееся и господствовавшее сословіе лишено было пониманія всѣхъ названныхъ мотивовъ какъ въ публичной такъ и въ частной жизни: гдѣ, при появленіи иноземнаго войска, немедленно часть полноправныхъ гражданъ принимала сторону враговъ и шла грабить имущество остальныхъ согражданъ (какъ это случилосьво время войны со Шведами), гдѣ выборныя лица

отъ народа, составлявшія высшую правительственную коллегію (сеймъ) получали поголовно жалованье отъ иностранныхъ правительствъ, гдѣ областные сеймики рѣшали публичныя пренія сабельными и палочными ударами, гдѣ судебные приговоры исполнялись заѣздами, т. е. легализированнымъ разбоемъ и грабежемъ, гдѣ, наконецъ, войско получало, въ большей части случаевъ, жалованье посредствомъ военныхъ конфедерацій т. е. систематическаго грабежа на пространствѣ нѣсколькихъ областей.

Съ двойнымъ характеромъ: разбоя и сопротивленія панскимъ порядкамъ появляется гайдамачество съ самаго начала XVIII столѣтія, первоначально на Волыни и Подоліи, затѣмъ, по мѣрѣ заселенія страны, и въ Украинѣ, гдѣ, благодаря выгоднымъ географилескимъ условіямъ: близости трехъ границъ (Русской, Турецкой и Молдавской) и переходному положенію края, оно окончательно сосредоточивается во второй четверти столѣтія. Первые признаки зарождавшегося гайдамачества мы встрѣчаемъ въ актахъ Волынскихъ повѣтовъ; такъ, еще во время Шведской войны, пользуясь смутнымъ временемъ, частыми проходами различныхъ войскъ и междуусобіемъ среди шхяхты, мѣстные жители: крестьяне и мѣщане, составляли небольшіе отряды, и, принимая имя козаковъ, нападали на дворы пановъ и евреевъ. Уже въ 1708 году мы встрѣчаемъ подробный расказъ о похожденіяхъ одного изъ такихъ отрядовъ, составившагося въ окресности Межирича Корецкаго подъ предводительствомъ мѣщанина этого города, Грыцька Пащенка, изъ отбившихся отъ своихъ командъ козаковъ, русскихъ салдатъ и даже Калмыковъ; выдавая себя за козацкаго начальника, Пащенко грабилъ панскіе дворы и еврейскія аренды и взымалъ въ свою пользу контрибуцію деньгами и разными припасами [1]). Вскорѣ количество подобныхъ отрядовъ умножилось на Волыни до такой степени,

---

[1]) См. № IV, стр. 5.

что въ 1712 году, коронный гетманъ, Сенявскій, долженъ былъ отъ дѣйствующей арміи отдѣлить часть войска и поручить ей заняться исключительно истребленіемъ »своевольныхъ купъ«, которыя стали собираться и безчинствовать въ Волынскомъ воеводствѣ [1]).

Въ тоже почти время въ Подоліи, и въ пограничной съ нею полосѣ Брацлавщины появлялись все чаще и чаще подобныя-же явленія безурядицы и народнаго броженія: съ 1713 года мы встрѣчаемъ цѣлый рядъ нападеній то на купцевъ-евреевъ, то на панскіе дворы, то на мѣстечка и т. д. Часто виновниками нападеній оказываются мѣстные крестьяне, иногда Запорожцы врываются съ этою цѣлью изъ Молдавіи, часто сами шляхтичи не брезгаютъ предпочесть грабежъ болѣе мирнымъ занятіямъ; такъ, между прочимъ, мы встрѣчаемъ въ актахъ упоминанія о томъ, что въ окрестности Хмѣльника крестьяне села Багриновецъ ограбили казну сборщика земскихъ податей. Въ мѣстечкѣ Стрыжавкѣ нѣсколько человѣкъ крестьянъ отправились, по ихъ собственному выраженію, »искать счастія въ добычѣ« и поживились всякимъ добромъ проѣзжихъ купцевъ евреевъ; но добро это не пошло имъ въ прокъ—они попали подъ магистратскій судъ, а добыча ихъ въ сундуки экономическаго начальства. Въ томъ-же году отрядъ запорожцевъ налетѣлъ на мѣстечко Пиковъ, ограбилъ это имѣніе князя Любомирскаго и перебилъ или поранилъ населявшихъ его евреевъ. Въ свою очередь дворяне, прельщаясь легкою добычею, то входили въ стачки съ грабителями, доставляя имъ безопасные притоны въ своихъ имѣніяхъ, конечно за значительный дивидендъ отъ ихъ заработка, то сами предпринимали походы съ цѣлью »поисковъ за счастіемъ«; Такъ встрѣчаемъ рѣшеніе суда, по которому дворянинъ Доминикъ Матковскій приговоренъ къ висельницѣ за то, что съ юныхъ лѣтъ, странствуя по разнымъ воеводствамъ, постоянно занимался воров-

---

[1]) См. № V, стр. 9.

ствомъ и разбоемъ въ сообществѣ съ восьмью другими шляхтичами, и, наконецъ, застрѣлилъ одного изъ своихъ товарищей, дворянина Сухорабскаго, желая присвоить себѣ его пай въ добычѣ [1]).

Еще привольнѣе могли развернуться страсти въ степной, совершенно обезлюдившей тогда Украинѣ; тамъ, на плодоносной но совершенно опустѣвшей равнинѣ двухъ воеводствъ: Кіевскаго и Брацлавскаго, образовались маленькіе отряды всякаго сброднаго люда и разъѣзжали по широкой степи, разбивая купеческіе обозы, отгоняя стада лошадей и т. д. Похожденія одного такого отряда мы знаемъ изъ показаній двухъ его участниковъ: шляхтича Михаила Янковскаго и его »пахолка,« т. е. слуги, Илька Ледовскаго. Отрядъ этотъ, состоявшій изъ 15 человѣкъ, составился въ 1713 г. въ окрестности Кіева изъ самыхъ разнородныхъ элементовъ: донскихъ козаковъ, крестьянъ, шляхтичей, молдаванъ, крещеныхъ евреевъ и т. д;— онъ выѣхалъ за русскую границу подъ предводительствомъ запорожца Дзюбы, знавшаго отлично мѣстность, подъ предлогомъ поступленія на службу въ Польшѣ, но, вмѣсто того, занялся разбоемъ. Ночуя въ опустѣлыхъ селахъ, безпрепятственно проѣзжая вдоль всю страну до Днѣстра, находя радушный пріемъ въ рѣдкихъ хуторахъ, куда стали пріѣзжать панскіе осадчіе, вольница свободно поджидала купеческіе обозы и живилась на ихъ счетъ; иногда гребежъ попадался богатый: такъ, послѣ нападенія на одинъ изъ каравановъ, на долю каждаго участника пришлось чистыми деньгами по 450 злотыхъ; другой разъ они добыли прекрасныхъ лошадей и т. д. Наконецъ, нагулявшись въ волю, удальцы, направились къ Немирову и, раздѣлившись, разбрелись по селамъ; здѣсь они переженились и принялись преспокойно разводить хозяйство на добытыя въ степи средства [2]).

---

[1]) См. №№: VI, стр. 10; VIII стр. 15; X, стр. 19; XIV, стр. 28 и XIX, стр. 39.

[2]) См. № XI стр. 20. Также Архивъ Юго-Западной Руси Ч. III, т. 2, стр. 771.

На порубежныхъ полосахъ Украины, гдѣ народонаселеніе отчасти уцѣлѣло, или тамъ, гдѣ оно стало медленно водворяться, мы встрѣчаемъ тѣже симптомы броженія; такъ въ Кіевскомъ Полѣсьи крестіяне бѣгутъ въ близлежащую степь, селятся на болѣе льготныхъ условіяхъ, на земляхъ новыхъ помѣщиковъ и, вмѣстѣ съ односельцами, нападаютъ на села бывшихъ своихъ владѣльцевъ, угоняютъ ихъ скотъ, угрожаютъ имъ разореніемъ и смертью и, тѣмъ не менѣе, находятъ пріютъ и защиту у новыхъ помѣщиковъ [1]). Въ новоосаженномъ мѣстечкѣ Паволочи, управляющій пригласилъ на слободу, между прочими переселенцами, русскихъ выходцевъ, старообрядцевъ; но поселенцы эти немедленно приняли участіе въ общемъ броженіи края: они отправились на лодкахъ вверхъ по Днѣпру и Припяти и ограбили нѣсколько селъ и дворовъ въ Мозырскомъ повѣтѣ [2]). На другой, южной, закраинѣ степи, жители новопоселеннаго мѣстечка Тарговицы оказывали гостепріимство »подозрительнымъ людямъ« ходили вмѣстѣ съ ними въ степь для добычи и хранили награбленныя вещи въ казнохранилищѣ своей приходской церкви. Наконецъ во всемъ Побережьи, между Бугомъ и Днѣстромъ разбойничали мѣлкія шайки степняковъ, состоявшія впрочемъ въ связи съ сельскими войтами, осадчами, начальниками надворныхъ козаковъ, иногда даже съ владѣльцами заселявшихся имѣній въ той мѣстности [3]).

На сколько существованіе такихъ отрядовъ составляло повседневное явленіе и на сколько широки были ихъ связи съ лицами разныхъ сословій осѣдлаго населенія, мы можемъ судить по универсалу, разосланному къ жителямъ всего края въ 1717 году вновь назначеннымъ регіментаремъ Украинской партіи (т. е. военнымъ начальникомъ Украинскихъ воеводствъ) Яномъ Галецкимъ.

[1]) См. № XIII, стр. 25.
[2]) См. № XVII, стр. 36.
[3]) См. № XVI стр. 33 и № XVIII, стр. 37.

Въ универсалѣ этомъ региментарь говоритъ слѣдующее: »Милостивыхъ пановъ моихъ, господъ помѣщиковъ, всѣхъ вообще, усильно прошу немедленно извѣщать моего намѣстника, пана Ольшевскаго, о пребываніи своевольныхъ »купъ гейдамацкой сволочи« гдѣ-бы таковыя ни находились, особенно же въ воеводствѣ Брацлавскомъ и части Кіевскаго, то есть въ Украинѣ »вовсе ихъ не охраняя; особенно-же пановъ губернаторовъ (т. е. управляющихъ) и войтовъ прошу обратить вниманіе на то, что они будутъ отвѣчать передъ речью посполитою въ случаѣ, если обнаружится связь кого-либо изъ нихъ съ своевольными людьми« [1]).

Въ универсалѣ этомъ въ первый разъ появляется терминъ, которымъ обозначилось новое явленіе, именно названіе *гайдамаки*, никогда раньше этого документа не встрѣчавшееся намъ ни въ историческихъ запискахъ ни въ актахъ. Названіе это сложилось въ началѣ XVIII столѣтія для обозначенія того движенія, которое тогда появилось на смѣну козацкихъ движеній и отличительныя черты котораго мы указали выше. Мы полагаемъ, что примѣненіе этого слова къ крестьянскимъ движеніямъ болѣе ранняго времени, подымавшимся какъ-бы въ подспоріе козацкимъ усиліямъ при Богданѣ Хмѣльницкомъ [2]) или Паліѣ, составляютъ анахронизмъ.

---

[1]) См. № XII, стр. 23.

[2]) Въ сочиненіи г. Костомарева Богданъ Хмельницкій »*гайдамацкими загонами*« названы отряды возставшихъ въ то время крестьянъ. Мы полагаемъ, что терминъ этотъ употребленъ по аналогіи съ позднѣйшими историческими событіями, но сомнѣваемся въ существованіи его въ источникахъ XVII столѣтія.

Въ этимологическомъ отношеніи слово гайдамакъ заимствовано изъ турецкаго языка, гдѣ существуетъ междометіе *гайде*, по татарски *хайда*, означающее: прочь, пошелъ. Суффиксъ *макъ* составляетъ въ турецкомъ языкѣ окончаніе неопредѣленнаго наклоненія; посредствомъ приставки его къ указанному междометію образуется глагольная форма *гайдемакъ*—гнать.

Въ турецкомъ языкѣ въ свою очередь это слово заимствовано изъ арабскаго, въ которомъ глагольный корень *гада* означаетъ: сму-

Подъ гайдамаками разумѣлись первоначально только разбойничіе отряды, появившіеся въ правобережной Украинѣ въ началѣ XVIII столѣтія и названіе это стало примѣняться къ крестьянскимъ движеніямъ только въ половинѣ этого столѣтія, когда около ядра, образованнаго гайдамаками-грабителями, мало-по-малу сгруппировались бѣглые или недовольные крестьяне. Первый разъ такой характеръ, съ яснымъ преобладаніемъ элементовъ борьбы народной и сословной, гайдамачество принимаетъ только въ 1734 году вслѣдствіе условій, которыя мы подробнѣе укажемъ при передачѣ свѣдѣній о самомъ фактѣ, насколько онъ уясняется изъ собранныхъ документовъ; до того-же времени не можемъ не признать въ гайдамачествѣ преобладанія инстинктовъ исключительно своекорыстныхъ, подобно выше указаннымъ фактамъ.

Но прежде, чѣмъ приступить къ расказу о событіяхъ 1734 года и послѣдовавшихъ за нимъ гайдамацкихъ походовъ и крестьянскихъ возстаній, необходимо остановиться на общей характеристикѣ гайдамацкаго движенія, а также мѣръ, принятыхъ шляхетскимъ обществомъ и правительствомъ для противудѣйствія ему. Характеристика такая необходима потому, что сами факты слишкомъ мелки, рѣдко достигаютъ болѣе крупныхъ размѣровъ, разсыпаны на пространствѣ обширной территоріи и продолжаются почти полъ столѣтія въ видѣ спорадическихъ частныхъ попытокъ, слѣдя за которыми, повѣтствователь невольно долженъ погрузиться въ подробности и упустить возможность представленія общей

щать, безпокоить, приводить въ движеніе. Такимъ образомъ арабскій глаголъ, принявшій турецкую окраску, перешелъ въ южную Русь въ значеніи существительнаго, но удержалъ свое основное значеніе, выражая человѣка производящаго смуту, безпокоющаго, гонящаго или гонимаго. Bianchi et Kieffer. Dictionnaire Turc—français, изд. 2-ое т. II, стр. 1205; Лазарь Будаговъ—Сравнительный словарь Турецко-татарскихъ нарѣчій т. II, стр. 311; Biberstein-Kazimirski Dictionnaire Arabe-Français т. II, стр. 1465. Свѣдѣнія эти сообщены намъ обязательно К. Н. Липинымъ.

связи между многочисленными однородными, хотя не лишенными разнообразныхъ оттѣнковъ, фактами.

Въ характеристикѣ гайдамачества мы постараемся указать: Составъ гайдамацкихъ отрядовъ, ихъ образъ дѣйствія, связи соединявшіе гайдамаковъ съ жителями края, въ которомъ они дѣйствовали, мѣстности, въ которыхъ организовались отряды и находили пріютъ послѣ совершенія походовъ и, наконецъ, тѣ мѣры, которыми польское правительство и общество старались противудѣйствовать развитію гайдамачества.

Если обратимъ вниманіе на составъ гайдамачества по происхожденію лицъ поступавшихъ въ его отряды, то въ числѣ ихъ мы встрѣтимъ представителей не только всевозможныхъ народностей и сословій, населявшихъ югозападный край, но и лицъ, явившихся изъ сосѣднихъ областей, »особъ заграничныхъ« какъ нерѣдко выражаются польскія власти при ихъ допросахъ, т. е. лицъ родившихся или поселившихся внѣ предѣловъ речи-посполитой и отправлявшихся въ гайдамачество по различнымъ побужденіямъ. Главная масса контингента гайдамацкихъ отрядовъ состояла изъ крестьянъ югозападнаго края. Послѣ окончательнаго подавленія козачества и передачи югозападныхъ областей Польшѣ въ 1714 году—крестьяне очутились въ томъ положеніи, котораго старались избѣжать упорною борьбою въ теченіи двухъ столѣтій. Не смотря на льготы, предоставленныя помѣщиками въ заводимыхъ ими слободахъ въ степной Украинѣ, для крестьянъ ясно было, что льготы эти представляютъ только срочныя, временныя послабленія. При томъ въ тѣхъ мѣстностяхъ, которыя не запустѣли во время послѣдней борьбы: въ Подоліи, Волыни и Полѣсьи—льготъ вовсе не существовало и крѣпостныя отношенія развивались въ полной силѣ.

Раздраженіе крестьянъ было естественно и проявлялось постоянно и повсемѣстно [1]), подготовляя обильный матеріалъ для

[1]) Въ сочиненіи: »Гайдамачина, историческая монографія Д.

гайдамечества. Примѣры этого раздраженія, свидѣтельствующіе о постоянной глухой враждѣ крестіянъ противъ помѣщиковъ, встрѣ-

---

Мордовцева. Санктпетербургъ. 1870«. Мы встрѣтили весьма странную постановку вопроса о причинахъ возникновенія гайдамачества. Г. Мордовцевъ полагаетъ, что гайдамачество, беспокоившее польскую шляхту въ теченіи всего XVIII столѣтія было результатомъ дурного обращенія съ крестіянами и экономическаго гнета не польскихъ а малороссійскихъ помѣщиковъ; онъ полагаетъ, что крестіяне малороссійскіе, раздраженные поведеніемъ своихъ старшинъ и пановъ, мстили не имъ, а польскимъ панамъ, которые вели себя по отношенію къ крестьянамъ весьма »гуманно«, давали имъ значительныя »экономическія льготы« даже заботились о школьномъ образованіи ихъ дѣтей и о снабженіи ихъ »фабричными издѣліями и предметами роскоши, которые давала Польша«' и т. д. (Стр. 10—44). За отсутствіемъ ссылокъ въ сочиненіи г. Мордовцева, мы не знаемъ на какихъ источникахъ основано его мнѣніе о мнимомъ благоденствіи крестіянъ и благодушіи польскихъ помѣщиковъ въ XVIII столѣтіи, но, тѣмъ не менѣе, мы считаемъ себя въ правѣ утверждать, что положеніе г. Мордовцева не вѣрно. Въ одномъ изъ предъидущихъ томовъ Архива Юго-Западной Россіи (ч. VI т. II) по инвентарямъ имѣній и другимъ документамъ указано было на положеніе крестіянъ въ юго-западномъ краѣ въ XVIII ст. и на значеніе мнимыхъ экономическихъ льготъ и мнимаго благодушія помѣщиковъ; здѣсь мы прибавимъ нѣсколько замѣчаній: какъ ни тяжелы были по мнѣнію г. Мордовцева экономическія условія быта крестіянъ въ Малороссіи, тѣмъ не менѣе до конца XVIII столѣтія крестіяне не были закрѣпощены, пользовались личною свободою и правомъ перехода съ мѣста на мѣсто, между тѣмъ какъ такого права не имѣли съ половины XVI столѣтія крестіяне польской Украины; при свободѣ-же перехода наврядъ-ли крестіяне могли быть доведены до того безвыходного положенія, которое должно было произвести гайдамачество. Затѣмъ гайдамачество исключительно проявлялось въ польской Украинѣ, и никогда не обращалось на Малороссію; мы не припомнимъ такого историческаго факта, въ которомъ реакція, вызванная въ извѣстной странѣ злоупотребленіями извѣстнаго сословія, поражала бы не это сословіе, а исключительно неповинныхъ и благодушныхъ жителей сосѣдней страны; нельзя-же французской Jacquerie объяснять поведеніемъ Нѣмецкихъ дворянъ или, наоборотъ, поводовъ нѣмецкой крестіянской войны искать въ образѣ дѣйствій французскихъ дворянъ. Наконецъ, провѣривъ фактически составъ гайдамаческихъ отрядовъ по приложеннымъ актамъ, невозможно не убѣдиться, что огромное большинство гайдамаковъ состоитъ изъ уроженцевъ польской Укра-

чаются намъ постоянно въ актовыхъ книгахъ, да и сами шляхтичи убѣждены были твердо въ существованіи такого настроенія въ крестіянской средѣ. Они беспрестанно толкуютъ о »врожденной хлопской злости (innata malitia), о склонности крестіянъ забывать »законы какъ Божественные, такъ и государственные по отношенію къ помѣщикамъ«, о необходимости строго наблюдать за ними и т. д. »Хлопы тамъ бѣшенные, склонные ко всѣмъ дурнымъ предпріятіямъ« говоритъ офицеръ Скульскій, описывая свой походъ на Украину. »Ледуховскіе, не обращая вниманія на то, что подданные въ Украинѣ склонны ко всякому своевольству, не измышляютъ достаточныхъ средствъ для ихъ усмиренія« говоритъ шляхтичъ Трипольскій въ жалобѣ на своихъ сосѣдей. »Подданные изъ мѣстечка Норинска, поступая по негодному своему обычаю, исполненные гайдамацкой дерзости.... и естественной ненависти и злорадства къ католической вѣрѣ« бесчинствуютъ противъ шляхтичей—по словамъ жалобы дворянина Гулевича [1]). Дворянинъ Николай Журавовскій, оправдываясь въ убіеніи крестіянина Рубана, утверждаетъ, что главными виновниками этого событія были: владѣлецъ Рубана, дворянинъ Былина и его прикащикъ, Бржостовскій, которые вели себя слишкомъ мягко въ отношеніи къ подвѣдомственнымъ имъ крестіянамъ и, такимъ образомъ, будто угрожали опастностью спокойствію цѣлой страны. При этомъ Журавовскій рисуетъ слѣдующими красками настроеніе крестіянъ въ данной мѣстности: »Подданные въ этомъ краѣ, сосѣднемъ съ Украиною.... по природѣ (naturaliter) склонны ко всякаго рода преступленіямъ, грабежамъ, убійствамъ и бунтамъ и постоянно

ины, что уроженцы Малороссіи попадаются между ними довольно рѣдко и то по большей части не крестіяне, а лица свободныхъ сословій: козаки, мѣщане, слобожане, что, слѣдовательно, вліяніе Малороссійскихъ пановъ и старшинъ на своихъ крестіянъ въ дѣлѣ гайдамачества остается ни при чемъ.

[1]) См. стр: 217, 275 и 460.

ихъ выжидаютъ.... этому настроенію нужно постоянно и серьезно противудѣйствовать, ибо изъ искры можетъ загорѣться огонь бунта, какъ съ издавна бывало, который едва напряженіемъ всѣхъ силъ можно будетъ потушить. Во время нынѣшнихъ смутъ крестіяне, вспоминая достойные плача поступки своихъ дѣдовъ, отважились (и пребываютъ нынѣ въ этомъ ожесточеніи сердца) причинить гибель сосѣднимъ областямъ и вновь пойти по гибельному пути своихъ предковъ« [1]). Изъ этихъ немногихъ примѣровъ видно, что шляхтичи ясно сознавали положеніе свое относительно крестіянъ и, не расчитывая на устраненіе причинъ, вызывавшихъ это недружелюбное отношеніе, полагались исключительно на мѣры строгости со стороны владѣльцевъ для подавленія бунта, готоваго вспыхнуть ежеминутно. Но мѣры эти зависѣли отъ личнаго характера владѣльца, не подчинялись никакому общему плану дѣйствій и оказывались недостаточными; потому по временамъ въ разныхъ концахъ югозападнаго края вспыхивали фактическія проявленія крестіянскаго неудовольствія, то въ видѣ единичныхъ фактовъ, то, при благопріятныхъ обстоятельствахъ, въ видѣ болѣе или менѣе обширно разроставшагося движенія. При удобномъ случаѣ, крестіяне нападали на проѣзжавшихъ дворянъ, били ихъ и грабили, иногда врывались въ дома сосѣднихъ дворянъ и евреевъ, по временамъ составляли отряды и, ограбивши панскіе дворы или удовлетворивъ мести надъ помѣщикомъ, уходили за границу речи посполитой; бывали случаи, въ которыхъ цѣлыя села подымались, отправлялись въ походъ противъ дворянъ, даже вступали въ стычки съ отрядами коронного войска. Въ приведенныхъ актахъ такіе случаи встрѣчаются не рѣдко: такъ мы уже указали фактъ ограбленія сборщика земскихъ податей Брацлавскаго воеводства крестіянами села Багриновецъ [2]). Въ 1742 году судья гродскій жи-

---

1) См. № LXIV, стр. 115.
2) См. № VI стр. 10,

томирскій Михаилъ Щеневскій, проѣзжая черезъ село Новаки Овручскаго повѣта, потребовалъ для себя квартиры въ крестіянской избѣ и уступки воза за дешевую цѣну, но крестіяне въ этомъ селѣ »привыкли, по выраженію Щеневскаго, къ насиліямъ и безпорядкамъ« (они извѣстны были своею строптивостью), »не разъ уже нападали на шляхетскіе дворы и на проѣзжихъ шляхтичей«; и теперь они затѣяли ссору со слугами Щеневскаго, окружили съ дубинами и ружьями его поѣздъ, избили его слугъ и сына и прекратили нападеніе только благодаря посредничеству мѣстнаго священника, но, тѣмъ не менѣе, они окружили домъ, въ которомъ скрылся Щеневскій, и остротами, угрозами, пѣснями и плясками смущали его до ночи, приговаривали: »ще намъ Ляхи не паны« [1]). Въ тоже почти время крестіяне мѣстечка Норинска оскорбленные проѣзжавшимъ дворяниномъ Гулевичемъ, обезоружили его, побили и ругались надъ нимъ непристойными словами, »которыя душа содрогается повторить, писалъ Гулевичъ, они называли меня негоднымъ Ляхомъ, юхою собачею и покойную мать мою въ недостойныхъ выраженіяхъ упоминали« [2]). Крестіяне изъ Ружинской волости напали на мытницу (т. е. внутреннюю таможню), учрежденную княземъ Янушемъ Вишневецкимъ на границѣ его имѣнія, ограбили ее и нанесли опасные раны двумъ сборщикамъ: шляхтичу и еврею. Въ селѣ Волосовѣ крестіяне условились бѣжать въ Запорожье и предварительно, подговоривъ слугу, завладѣли казною своего помѣщика. Крестіяне изъ селъ Бѣлополя и Кашперовки, вмѣстѣ съ живущею въ этихъ селахъ чиншевою шляхтою, составили значительный отрядъ, отправились въ село Червоную, убили въ немъ помѣщика Фелиціяна Третяка и ограбили его дворъ. Крестіяне изъ селъ Таборова и Ярославки составили также вооруженный отрядъ, напали на дворъ помѣщика Бобровскаго, убили его брата и слугу,

---

[1]) См. № CLXI стр. 330—333.
[2]) См. № CCXXVIII, стр. 460—462.

самаго Бобровскаго сильно изувѣчили, ограбили, да подожгли дворъ и сами бѣжали въ Кіевъ. Крестіяне села Быстрыка напали на село Свитынцы и, выдавая себя за гайдамаковъ, угнали табунъ лошадей дворянъ Цыринъ [1]). и т. д. Еще чаще встрѣчаются факты свидѣтельствующіе объ участіи бѣглыхъ крестьянъ въ гайдамацкихъ нападеніяхъ; бѣглые пристаютъ къ гайдамацкимъ отрядамъ, увеличиваютъ ихъ силы, служатъ гайдамацкими провожатыми, иногда сами составляютъ цѣлые отряды. Нѣтъ почти распроса пойманныхъ гайдамаковъ, въ которомъ не числились-бы бѣглые крестьяне, въ большинствѣ-же отрядовъ они составляютъ преобладающую долю [2]). Чѣмъ болѣе подвигаемся къ концу столѣтія, т. е. чѣмъ болѣе заселяется мѣстность, тѣмъ количество недовольныхъ бѣглыхъ крестьянъ возрастаетъ среди гайдамацкихъ скопищъ, тѣмъ болѣе присутствіе ихъ придаетъ гайдамачеству ясный оттѣнокъ сословной борьбы. Среди бѣглыхъ крестьянъ въ гайдамацкихъ отрядахъ мы встрѣчаемъ и жителей мѣстностей, ближайшихъ къ театру дѣйствій даннаго отряда, и крестьянъ сбѣжавшихъ изъ отдаленныхъ мѣстностей: изъ Волыни, Подоліи, Овруцкаго Полѣсія; попадаются крестьяне, какъ въ первый разъ примкнувшіе къ гайдамакамъ, такъ и такіе, которые провели въ бѣгахъ уже многіе годы, побывали и въ Запорожьи, и на слободахъ, и въ службѣ у разныхъ лицъ, и не разъ примыкали къ гайдамакамъ; иные едва могутъ припомнить, какъ отдаленное воспоминаніе ранняго дѣтства, то время, когда они первый разъ вмѣстѣ съ родителями сбѣжали изъ подъ тяжелой панской руки.

Вообще, чѣмъ болѣе развивается гайдамачество, тѣмъ болѣе вниманіе крестьянъ на немъ сосредоточивается; они охотно возла-

---

1) См. №№: CV, стр. 217; CLVIII, стр. 323; CLIX, стр. 325; CXXXVII, стр. 272 и CCCXV, стр. 664.

1) См. №№: CLXXX, стр. 373; CLXXXI стр. 374, 376 и 377; CLXXXVII, стр. 387; CCCLIII стр. 743; CCCLVIII стр 759; CCCXXXII стр. 694; CCCLVII, стр. 757; CCLXIV, стр, 553 и т. д.

гаютъ всѣ надежды на эту единственную форму протеста противъ враждебнаго имъ общественнаго положенія, сосредоточиваютъ на ней всѣ свои симпатіи. Осѣдлые, даже зажиточные, крестіяне, при каждой сильно выдающейся несправедливости и своеволіи пана, немедленно вспоминаютъ гайдамаковъ, какъ единственную угрозу противъ гнетущей ихъ силы [1]). Это настроеніе крестьянъ постепенно возрастало и достаточно было малѣйшаго повода для того, чтобы крестьянинъ, занятый повидимому исключительно хозяйственными заботами, бросилъ послѣднія и примкнулъ къ гайдамацкому отряду при первомъ его появленіи. Вотъ, напримѣръ, разказъ заимствованный изъ показаній одного изъ подсудимыхъ, ясно рисующій отношенія крестьянъ къ гайдамакамъ: Въ селѣ Боркахъ, въ Чигиринскомъ староствѣ, поселился, перебѣжавшій туда крестьянинъ, Супрунъ Кіяшко; вѣроятно наскучивъ бродячею жизнью, ея невзгодами и опасностями, онъ рѣшился остаться на мѣстѣ и заняться хозяйствомъ. Въ теченіи 18 лѣтъ оставался онъ вѣренъ принятому рѣшенію, какъ ни трудно было экономическое его положеніе, онъ жилъ на мѣстѣ, занимаясь исключительно земледѣліемъ; но къ концу этого времени возмужали сыновья Супруна и оказалось, что молодымъ людямъ труднѣе было переносить свое положеніе, чѣмъ изнуренному опытомъ скитальческой жизни старику; сначала старшій сынъ оставилъ родительскій домъ, вѣроятно съ вѣдома отца,

---

[1]) Факты, подтверждающіе такое настроеніе крестьянъ, мы встрѣчаемъ не только въ Украинѣ, но и въ мѣстностяхъ такихъ, куда гайдамачество проникало довольно рѣдко; такъ въ западной Волыни, въ селѣ Шеплѣ, въ окрестности Ольки, произошелъ слѣдующій случай: помѣщикъ, по неизвѣстной причинѣ, приказалъ арестовать сына приходского священника; слуги его ворвались ночью въ церковный домъ и произвели обыскъ. Испуганный священникъ ударилъ въ набатъ, собрались крестьяне, и одинъ изъ нихъ обратился къ помѣщичьимъ слугамъ съ угрозами: »ступайте домой, пока цѣлы, сказалъ онъ, берегитесь, чтобы панскому двору не случилось бѣды.« См. № CLXVI, стр. 342.

знавшаго о его дальнѣйшей судьбѣ, и ушелъ въ Запорожье, гдѣ поступилъ на службу къ сѣчевому полковнику Галагану; младшій, скрѣпя серце, рѣшился остаться для помощи отцу въ хозяйствѣ. Между тѣмъ рѣшеніе его подверглось сильному искушенію; весною 1734 года въ пасѣку Супруна явились нежданно гости: 12 человѣкъ гайдамаковъ, снарядившихся въ походъ, и нуждавшихся въ проводникѣ; они сразу обратились къ отцу съ предложеніемъ: »Послушай старикъ: или пусти съ нами сына погулять, или самъ проводи насъ.« Хозяинъ попытался было отклонить предложеніе, но сынъ прервалъ его словами: »Ты мене не удержишъ батьку, я зъ ними пиду!« Отецъ подумалъ, и, полагаясь болѣе на свою опытность и изворотливость, самъ отправился въ походъ; къ нимъ пристали и другіе крестіяне изъ того-же села, »все-же село Борки знало о нашемъ походѣ« говорилъ подсудимый [1]).

Расказанный фактъ составляетъ далеко не единичное явленіе при малѣйшемъ починѣ съ чьей нибудь стороны, крестьяне юго-западной Руси готовы были всегда примкнуть къ гайдамакамъ: такъ напримѣръ въ 1734 году нѣсколько человѣкъ Запорожцевъ появляются въ мѣстечкѣ Жаботинѣ и немедленно всѣ мѣстные крестьяне пристаютъ къ нимъ, берутъ приступомъ замокъ, предаютъ смерти губернатора и грабятъ его имущество [2]). Такъ, встрѣченные на дорогѣ гайдамацкимъ отрядомъ проѣзжіе крестьяне сварачиваютъ съ пути и добровольно пристаютъ къ нимъ, похваляясь, что они уже неоднократно участвовали въ походахъ [3]). Иногда въ село является одинъ только ватажокъ (т. е. предводитель) будущаго отряда и немедленно изъ крестьянъ составляется ватага, достаточная для того, чтобы ограбить ближайшіе шляхетскіе дворы и перебить ихъ владѣльцевъ [4]). Иногда гайдамацкій отрядъ составляется

---

1) См. № LXXXIV, стр. 160—162.
2) См № CXXXI, стр. 264.
3) См. № CLXXXVII, стр. 388.
4) См. № CLXXIX стр. 371.

изъ крестьянъ, отправившихся для торговаго промысла и бросившихъ послѣдній для того, чтобы примкнуть къ Запорожцамъ, собиравшимся »въ польскую область для разбою« [1]). Нерѣдко, наконецъ, крестьяне идутъ на грабежъ, руководимые мѣстными шляхтичами или лицами другихъ сословій, разсчитывавшими съ выгодою для себя воспользоваться смутнымъ состояніемъ края и напряженнымъ настроеніемъ крѣпостного сословія [2]).

Среди такого общаго настроенія крестіянъ очевидно, что главныя силы гайдамачества должны были пополняться въ этомъ сословіи: на ряду впрочемъ съ крестьянами попадаются жители и другихъ сословій края, хотя, конечно, въ гораздо меньшемъ количествѣ, какъ по причинѣ относительной малочисленности этихъ сословій, такъ и потому, что общественное положеніе ихъ членовъ было менѣе безвыходно, давало болѣе возможности разсчитывать на мирную, болѣе или менѣе обеспеченную жизнь. Такъ, по временамъ въ числѣ гайдамаковъ встрѣчаются мѣщане и мастеровые [3]). Изъ приведенныхъ актовъ не всегда можно указать причины, побудившія мѣщанъ присоединиться къ гайдамакамъ; во всякомъ случаѣ мы, кажется, не ошибемся, предполагая, что общій упадокъ въ городахъ торговой и промышленной дѣятельности, стѣснительныя цеховыя правила и полное преобладаніе въ городахъ евреевъ должны были вызывать участіе мѣщанъ въ общемъ броженіи. Въ одномъ изъ приведенныхъ актовъ мы встрѣчаемъ указаніе на то, что мѣщанинъ, арестованный въ гайдамацкомъ отрядѣ, попалъ въ него, избѣгая ареста, которому подвергъ его еврей изъ за денежнаго иска [4]).

---

[1]) См. № CCLVIII, стр. 542.

[2]) См. №№: CXLI, стр. 285, CCCXXXII стр. 695 и CCCLVI, стр. 757.

[3]) См. №№: V. VIII и XVIII.

[4]) См. № CXCI, стр. 394. О положеніи мѣщанъ въ городахъ Югозападнаго края въ XVIII ст. См. Арх. Юго-западной Россіи Ч. V, т. I.

Гораздо чаще встѣчаемъ мы шляхтичей въ числѣ участниковъ гайдамацкихъ походовъ—въ нихъ принимаютъ участіе и чиншовые шляхтичи, и бездомные, и мелкопомѣстные дворяне, и управители имѣній, и даже помѣщики. Конечно, по отношенію къ шляхтичамъ побудительныя причины лежали не въ юридическомъ положеніи дворянскаго сословія, а въ отсутствіи въ немъ нравственныхъ принциповъ съ одной стороны, и съ другой, въ томъ анархическомъ положеніи государства, которое давало имъ возможность легкой поживы и въ значительной долѣ обезпечивало безнаказность. Чаще всего поступаютъ въ гайдамаки служилые шляхтичи, долго слонявшіеся по панскимъ дворамъ въ качествѣ слугъ и соскучившіеся въ придворной праздности или покончившіе разсчеты съ послѣднимъ паномъ крупною кражею. Характеристическая черта участія ихъ въ гайдамачествѣ состоитъ въ томъ, что лица эти, поступая въ гайдамаки, стараются сохранить свое родовое достоинство и являются весьма часто въ сопровожденіи слугъ, которыхъ называютъ своими пахолками, кучерами, челядинцами и т. п.—словно записываются въ компутъ какой-нибудь панцырной хоругви. Иногда дворяне составляютъ самостоятельные шляхетскіе отряды грабителей, иногда просто остаются жить въ своихъ домахъ, но отъ времени до времени, въ видѣ подспорія къ своему хозяйству, выѣзжаютъ ночью на дорогу поживиться сверхсмѣтнымъ доходомъ на счетъ проѣзжихъ [1]). Къ такого рода продѣлкамъ прибѣгали иногда и болѣе зажиточные люди, но, въ такомъ случаѣ, предпріятіе принимало болѣе крупные размѣры; такъ въ 1733 году поступила жалоба на дворянина Жураковскаго о томъ, что онъ, пользуясь переходомъ русскихъ и козацкихъ войскъ черезъ Подоліе

---

¹) См. №№: XI стр. 20; XIX стр. 39; LIX, стр. 102; CXVI, стр. 239; CXXXVIII, стр. 277; CXLI, стр. 283; CLXII, стр. 334; CLXXVI, стр. 365; CCXLIII, стр. 509; CCLII, стр. 525; CCCXXXII, стр. 696—700; CCCXXVI, стр. 685 и т. д, также Скальковскаго—Наѣзды гайдамакъ на западную Россію, стр. 52—53.

составилъ значительный отрядъ, навербовавъ въ него жителей имѣній Шаргорода, Лучинецъ и Яруги, и, выдавая свое сборище за отрядъ козацкаго войска, сталъ разорять окрестныя села, дворы и имѣнія, отгонялъ табуны сосѣдей, грабилъ даже костелы и убивалъ другихъ дворянъ въ случаѣ сопротивленія [1]).

Въ 1751 году встрѣчаемъ разсказъ о томъ, что помѣщики Юхновскіе, переодѣвшись гайдамаками, и выкрасивъ лица сажею, напали съ толпою слугъ на имѣніе сосѣда своего Рудницкаго, изувѣчили его крестьянъ и ограбили дворъ [2]). Въ 1750 году пріоръ Доминиканскаго Бышевскаго монастыря, Ѳома Клюковскій, напалъ съ отрядомъ своихъ надворныхъ козаковъ на имѣніе дворянъ Левкевичей—Новоселки и ограбилъ въ немъ шинокъ, выдавая свой отрядъ за гайдамаковъ и подражая ихъ пріемамъ при нападеніи [3]).

Затѣмъ, въ числѣ гайдамаковъ мы встрѣчаемъ представителей и другихъ категорій населенія югозападнаго края: иногда попадаются, въ рѣдкихъ впрочемъ случаяхъ, церковные причетники и сыновья священниковъ [4]), затѣмъ, все возможные выходцы, поселившіеся въ колонизуемой странѣ; между послѣдними особенно часто встрѣчаются такъ называемые »волохи« и »филиповцы«. Волохи были молдавскіе выходцы, частью переселившіеся въ качествѣ хлѣбопашцевъ въ новооткрытыя подольскія и украинскія слободы, частью вызванные на льготныхъ условіяхъ самимъ правительствомъ и шляхтою, съ цѣлью организовать изъ нихъ милицію противъ гайдамаковъ. Какъ въ томъ, такъ и въ другомъ случаѣ Молдаване весьма быстро сживались съ мѣстнымъ крестьянскимъ народонаселеніемъ, къ которому были гораздо ближе и по образу жизни и по вѣроисповѣданію чѣмъ къ шляхтичамъ; они роднились

---

1) См. № XXI, стр. 43.
2) См. № CCCVII, стр. 637.
3) См. № CCXXXVIII, стр. 477.
4) См. №№: CCCXXVI, стр. 686; CCCLVI, стр. 755 и CCCLVII, стр. 758.

съ крестьянами, раздѣляли крестьянскіе интересы и симпатіи и, такимъ образомъ, стали примыкать къ гайдамачеству [1]). Филиповцы, т. е. великорусскіе раскольники, выселившіеся также на слободы, стояли къ народонаселенію нѣсколько въ другихъ отношеніяхъ; они размѣстились въ отдѣльныхъ слободахъ, руководимые исключительностью религіозныхъ толковъ, они не роднились съ крестьянами и не примыкали къ общему движенію крестьянской массы, но, очутившись среди страны, погруженной въ анархію, они не стѣснялись поживиться при случаѣ, среди общей сумятицы. Мы не встрѣчаемъ раскольниковъ въ числѣ членовъ гайдамацкихъ отрядовъ, они дѣйствуютъ всегда одни, на свую руку, причемъ иногда ограничиваются отдѣльными единичными фактами грабежа, иногда-же предпринимаютъ довольно отдаленные и продолжительные походы [2]). Наконецъ, среди гайдамаковъ мы встрѣчаемъ довольно часто «выхрестовъ« т. е. крещеныхъ евреевъ, которые конечно смотрятъ на гайдамачество исключительно, какъ на прибыльное занятіе [3]).

Но сверхъ вышеприведенныхъ элементовъ, входившихъ въ составъ гайдамачества, послѣднее получало еще значительный запасъ силъ, приходившихъ къ нему изъ за границы речипосполитой. Польская Украина съ восточной и южной стороны примыкала къ русскимъ областямъ, заселеннымъ народомъ, тождественнымъ во всѣхъ отношеніяхъ съ ея собственнымъ народонаселеніемъ.

Въ Малороссіи, лежавшей на лѣвой сторонѣ Днѣпра, въ округѣ, приписанномъ къ Кіеву на правой сторонѣ этой рѣки и особенно въ Запорожскихъ степяхъ, простиравшихся на югъ отъ Тясьмина и Синюхи, гайдамачество находило сочувствіе и дѣятельную поддержку. Жители этихъ областей руководились, конечно, другими

---

1) См. №№: XLIV, стр. 43; LIX. стр. 103 LXXXVII, стр. 175. и CXVI, стр. 239.

2) См. №№: XVII, стр. 36; CLXXVIII, стр. 369 и CLIX, стр. 372.

3) См. №№ XI, стр. 20; CLXXXVII, стр. 387; CXC, стр. 392.

побужденіями, чѣмъ недовольные закрѣпощеніемъ, волновавшіеся крестьяне югозападнаго края, и примыкавшіе къ послѣднимъ разнородные элементы, чуявшіе въ гайдамачествѣ грабежъ и поживу: свободные и обеспеченные въ экономическомъ отношеніи, лѣвобережные козаки, Кіевскіе мѣщане, новослободскіе поселенцы и особенно Запорожцы принимаютъ участіе въ гайдамачествѣ очевидно не изъ побужденій личнаго интереса; они сознаютъ свою солидарность съ народонаселеніемъ страны, въ которой развивается гайдамачество, и примыкаютъ къ нему на основаніи убѣжденій общественныхъ, народныхъ и религіозныхъ, выработанныхъ исторіею страны и сохранившихся въ видѣ унаслѣдованнаго преданія старой козацкой борьбы. Захватъ правобережной Украины Поляками, господство въ ней шляхетскаго сословія, дѣятельное водвореніе уніи—являются въ глазахъ освободившихся жителей Малороссіи и Запорожья исторической несправедливостью, отрицаніемъ завѣтной мысли козацкой борьбы; противудѣйствіе Ляхамъ есть, по ихъ мнѣнію, естественная традиціонная обязанность, которой они не могутъ не подчиниться и не примкнуть къ той новой формѣ протеста, которая стала развиваться послѣ паденія козачества. Съ теченіемъ времени усиливается ихъ участіе въ гайдамачествѣ и, вмѣстѣ съ тѣмъ, само движеніе принимаетъ характеръ все болѣе и болѣе народной борьбы, отстраняя на задній планъ элементы грабежа и разбоя. Существованіе такого отношенія Запорожья и народонаселенія Малороссіи къ гайдамачеству мы укажемъ подробнѣе при разсмотрѣніи вліянія Коша и Кіевскихъ монастырей на ходъ гайдамацкаго движенія. Теперь замѣтимъ только общія причины присутствія въ гайдамацкихъ отрядахъ свободныхъ жителей Русской Украины и Запорожья.

Разсматривая ихъ участіе въ движеніи, мы можемъ сразу замѣтить, что участіе это далеко не равномѣрно. Жители лѣвобережныхъ полковъ и сотень, мѣщане Кіевскіе и другихъ малороссійскихъ городовъ, не смотря на общее сочувствіе къ гайдамачеству

сами отправляются рѣдко въ походы: они гововы дать у себя пріютъ гайдамакамъ, снабдить ихъ необходимымъ, снарядить, въ походъ, но лично они слишкомъ заняты своими гражданскими и экономическими интересами для того, чтобы, оставивъ ихъ, подвергаться опасностямъ рискованнаго предпріятія; въ розыскныхъ дѣлахъ о гайдамакахъ мы потому встрѣчаемъ очень часто свѣдѣнія о томъ, что отряды организовались въ Малороссіи и особенно въ Кіевской территоріи, или укрывались въ этихъ областяхъ, но весьма рѣдко встрѣчаемъ жителей Малороссійскихъ полковъ и сотенъ въ числѣ пойманныхъ гайдамаковъ [1]). Совершенно иначе относились къ движенію Запорожцы: они никогда не признавали возможности окончательной уступки югозападнаго края Польшѣ и считали своею обязанностью на дѣлѣ протестовать противъ совершившагося факта; лишь только возвратились они изъ своего изгнанія въ Алешки и возобновили въ 1734 г. Сѣчь въ бывшихъ своихъ угодіяхъ — они немедленно приняли живое участіе въ возгорѣвшемся народномъ броженіи. Годъ спустя, въ 1735 г., мы встрѣчаемъ уже первыхъ Запорожцевъ въ рядахъ гайдамаковъ [2]).

За тѣмъ количество ихъ все болѣе и болѣе усиливается и около 1750 года все гайдамацкое движеніе сосредоточивается около Запорожцевъ. Послѣдніе не только постоянно встрѣчаются въ составѣ гайдамацкихъ отрядовъ, но являются главными ихъ руководителями: какъ люди болѣе опытные въ военномъ дѣлѣ, особенно въ партизантской войнѣ, они обдумываютъ походы, указываютъ пріемы, предводительствуютъ отрядами, и, наконецъ, устраиваютъ въ сѣверной полосѣ своихъ степей: въ гардахъ, пасѣкахъ,

---

[1]) Фактъ этотъ наглядно противорѣчитъ взгляду на причины происхожденія гайдамачества, высказанномъ въ книгѣ г. Мордовцева, о которомъ мы выше упомянули. Слѣды личнаго участія жителей Малороссіи въ гайдамацкихъ набѣгахъ мы нашли только въ 4 актахъ: См. №№: CLXXXI стр 374—378, CLXXXVII, стр. 387; CCLXXXIII, стр. 593 и CCCXXVI, стр. 686.

[2]) См № LXXXIV стр. 161.

4

и зимовникахъ сборные пункты для бѣглыхъ крестьянъ и постоянное мѣсто организаціи и вербовки гайдамацкихъ отрядовъ. Ни предписанія Русскихъ властей, ни энергическія мѣры, предпринимавшіяся по временамъ Запорожскою старшиною, не могутъ остановить стремленія Запорожцевъ въ польскую Украину. Стремленіе это естественно возрастало, поддерживаемое какъ преданіями козацкой старины, хранителемъ которыхъ было Запорожье, такъ и постояннымъ приливомъ новыхъ братчиковъ, записывавшихся въ курени.—Контингентъ, которымъ пополнялось Запорожье, состоялъ или изъ бѣглыхъ крестьянъ волновавшейся Украины, или изъ охотниковъ, приходившихъ изъ Малороссіи, въ надеждѣ на военную дѣятельность, козацкую славу и участіе въ военныхъ подвигахъ Запорожской общины. Такимъ образомъ Запорожье, пополняясь самыми энергическими и предпріимчивыми лицами какъ польской, такъ и русской Украинѣ, представляя собою самый чистый образецъ стараго козацкаго идеала, естественно должно было принять дѣятельное участіе въ попыткахъ къ осуществленію его на болѣе обширной территоріи, не могло уклониться отъ борьбы съ исконными противниками этого идеала. Не удивительно потому, что Запорожцы появляются все чаще среди гайдамаковъ и, наконецъ, становятся необходимымъ, руководящимъ элементомъ гайдамачества. По мѣрѣ ихъ появленія рѣже становятся чисто крестьянскія вспышки и уступаютъ далеко на второй планъ разбойническія предпріятія: гайдамачество пріобрѣтаетъ видъ постоянной, организованной войны противъ шляхетства, и, не смотря на всѣ принятыя противъ него мѣры, постоянно крѣпнетъ, усиливается и разростается. Бѣглые крестьяне не составляютъ уже самостоятельныхъ отрядовъ; они большею частію бѣгутъ прежде въ Запорожье, записываются въ курени и появляются въ отрядахъ уже въ качествѣ Запорожцевъ; потому въ числѣ пойманныхъ гайдамаковъ Запорожцы появляются все въ большемъ и большемъ количествѣ [1]).

---

[1]) См. №№: CXIII, стр 235; CXXXI, стр. 264; CLXXI, стр.

Желая помѣшать вмѣшательству Запорожцевъ во внутреннія дѣла речи-посполитой и, вмѣстѣ съ тѣмъ, укрѣпить границы посредствомъ военныхъ поселеній, русское правительство въ періодъ времени съ 1743 по 1755 отдѣлило запорожскія степи отъ польской Украины цѣпью крѣпостей, тянувшихся отъ Днѣпра до Буга, и на порубежной тесьмѣ старалось водворить осѣдлое населеніе, подъ именемъ Ново-Сербіи и Новослободскихъ поселеній;—скитавшимся по этимъ степямъ выходцамъ объявлено было, что они могутъ селиться на свободныхъ земляхъ и поступать въ новоорганизуемую пограничную милицію. Дѣйствительно поселенія эти образовались, но на ходъ гайдамачества возникновеніе ихъ не имѣло ожидаемаго вліянія. Гайдамаки продолжали находить пріютъ въ этой странѣ среди рѣдкихъ поселеній, и уже съ 1751 года въ числѣ ихъ мы начинаемъ встрѣчать жителей только что возникшихъ новослободскихъ сотенъ: Цыбулева, Уховки, Крылова и т. д. [1]).

Такимъ образомъ, разсматривая составъ гайдамацкихъ отрядовъ по происхожденію, мы видимъ, что главную массу ихъ составляли крестьяне югозападнаго края и сословія, примыкавшія къ крестьянамъ болѣе или менѣе близко: мѣщане, волохи и т. п; значительный контингентъ и вмѣстѣ военное и политическое руководство доставляли Запорожцы, наконецъ, къ гайдамачеству приставали лица, не заинтересованные по принципу въ борьбѣ и искавшіе только поживы: среди этой категоріи гайдамаковъ, составлявшихъ впрочемъ весьма слабое меньшинство, самую многочисленную группу представляютъ шляхтичи.

При указанномъ выше отношеніи массы народонаселенія южнорусскаго края къ гайдамачеству, сочувствіе первой не ограничи-

---

351; CLXXIX, стр. 370; CLXXXIII, стр. 380; CLXXXVII стр. 388. CXCI, стр. 393; CCLVII, стр. 539; CCLVIII, стр. 542; CCLX, стр; 546; CCXC, стр. 608—609; CCXCIX, стр. 625 и т. д.

1) См. №№: CCXC, стр 606—614; CCXCV, стр. 620; CCLXXV, стр. 578.

валось исключительно личнымъ участіемъ жителей этого края въ гайдамацкихъ походахъ; помощь, гораздо болѣе существенная, оказывалась ихъ отрядамъ посредствомъ сочувствія, встрѣчавшаго гайдамаковъ въ большинствѣ случаевъ среди опасныхъ странствованій, предпринимаемыхъ ими въ краѣ. Не только отдѣльные личности изъ числа крестіянъ, мѣщанъ и т. д. состояли въ связи съ гайдамаками, но нерѣдко цѣлыя села обвинялись въ томъ, что знали о присутствіи гайдамаковъ, и не только не доносили о нихъ ни въ панскій дворъ, ни въ урядъ, но, напротивъ того, старались оказать имъ возможное содѣйствіе [1]). Власти до того убѣждены были какъ въ существованіи подобныхъ связей, такъ и въ томъ, что гайдамаки пользуются повсемѣстно поддержкою со стороны жителей селъ и мѣстечекъ, что нерѣдко издавали универсалы съ цѣлью прекратить угрозами такого рода сношенія. Такъ, въ 1737 году начальникъ »украинской партіи« разослалъ универсалъ во всѣ города, мѣстечка и села украинскихъ воеводствъ, въ которомъ угрожалъ смертью и разореніемъ жителямъ населенныхъ мѣстъ, если они, при появленіи гайдамаковъ, не будутъ употреблять всѣхъ усилій для ихъ истребленія и поимки [2]). Но подобныя угрозы оставались не дѣйствительными и неисполнимость ихъ была слишкомъ очевидна. Потому крестьяне продолжали свой образъ дѣйствія: находящійся въ пути отрядъ гайдамаковъ обращался въ первое встрѣчное село за съѣстными припасами, и никогда не встрѣчалъ отказа; крестьяне, мѣщане, пасѣчники и т. д. снабжали ихъ хлѣбомъ, борошномъ, пшеномъ, сушеною рыбою и т. д.; иногда самъ войтъ сельской обходилъ хаты поселянъ и собиралъ провизію для гайдамаковъ; иногда крестіяне высылали въ лѣсъ на встрѣчу имъ съѣстные припасы, по временамъ гайдамаки являлись цѣлымъ отрядомъ въ село и крестьяне

---

1) №№: CLXXXVII, стр. 388; CCXXIX, стр. 464; CCXXXVII, стр. 475; CCLIX, стр. 545; CCLII, стр. 526.

2) См. № CXXIII, стр. 266.

ставили имъ обильное угощеніе. Кромѣ того, связи съ крестьянами были полезны гайдамакамъ и въ другомъ отношеніи: они получали этимъ путемъ предостереженія объ угрожавшихъ имъ опасностяхъ и о движеніи польскаго войска, а также указанія о степени зажиточности пановъ, о ихъ нравѣ и средствахъ защиты. Множество подобнаго рода фактовъ разсѣяно въ актовыхъ свидѣтельствахъ: то раненный вождь гайдамаковъ предостереженъ крестіянами о приближеніи польскаго отряда и спасается съ ихъ помощью; то, въ другомъ случаѣ, цѣлый отрядъ укрывается, въ густо населенной мѣстности, въ камышѣ, окружающемъ село, и, благодаря свѣдѣніямъ получаемымъ отъ крестьянъ, ускользаетъ благополучно отъ погони; то проводники изъ крестьянъ указываютъ гайдамакамъ пановъ »велми злыхъ« и облегчаютъ имъ нападаніе на дворы и т. д. [1]). Весьма часто отрядъ гайдамацкій странствовалъ по совершенно неизвѣстной ему мѣстности въ продолженіи цѣлыхъ мѣсяцевъ и недѣль, и успѣвалъ, благодаря проводникамъ изъ мѣстныхъ крестьянъ, не только двигаться по желанному направленію и ускользать отъ военныхъ командъ, но и заставать въ расплохъ панскіе дворы и польскіе отряды и успѣшно нападать на нихъ; иногда крестьяне уходили сами въ степь на встрѣчу гайдамакамъ, опредѣляли ихъ предводителямъ рейонъ знакомой себѣ мѣстности и брались въ ея предѣлахъ служить проводниками. Мы встрѣчаемъ много актовъ, свидѣтельствующихъ какъ о подобнаго рода дѣйствіяхъ со стороны крестьянъ, такъ и о пыткахъ и казняхъ, которымъ подвергались лица, предлагавшія гайдамакамъ подобнаго рода услуги [2]). Опираясь на со-

---

[1]) См. №№: XVIII, стр. 38; CXI, стр. 232; CLXXXIII, стр. 381; CLXXXVIII, стр. 388; CCXIII стр. 435; CCLII стр. 526—530; CCLVII, стр. 540; CCXC, стр 709—710.

[2]) См. №№: LXXXIV, стр. 161; CXXXIV, стр. 268; CCIII, стр. 420; CCXII, стр. 433; CCXXVI, стр. 458; CCLII, стр 525—531 CCLVIII, стр. 542; CCLIX, стр 545 и CCCV, стр. 635.

чувствіе народонаселенія, гайдамаки, въ случаѣ неудачи или погрома, немедленно разсѣивались и исчезали безслѣдно на глазахъ преслѣдующей ихъ команды; »гайдамаки исчезаютъ такъ быстро, что наши отряды не могутъ найти ихъ слѣда, словно въ землю уходятъ« доносилъ одинъ изъ польскихъ офицеровъ [1]); только въ рѣдкихъ случаяхъ удавалось открыть ихъ пристанище или слѣды ихъ бѣгства, и въ этихъ случаяхъ ясно было участіе осѣдлыхъ жителей въ ихъ исчезновеніи; то оказывалось, что они на пути ночевали въ томъ или другомъ селѣ; то они скрывались въ лѣсныхъ пасѣкахъ и хуторахъ, то находили ихъ измореннныхъ лошадей въ крестіянской усадьбѣ, то въ мѣщанскомъ хуторѣ появлялись внезапно, будто вновь нанятые, парубки, которые при разслѣдованіи оказывались бѣглыми гайдамаками. Нерѣдко сами помѣщики и ихъ прикащики принимали завѣдомо гайдамаковъ въ свои слободы и подъ защитою помѣщичьей власти, оставляли ихъ на жительство въ своихъ селахъ. Часто степные удальцы, пространствовавъ все лѣто на гайдамацкомъ промыслѣ, зиму проводили у родственниковъ или знакомыхъ по селамъ, завѣдомо собираясь весною опять откочевать въ степь. Послѣ удачнаго похода, прежде чѣмъ разойтись, гайдамаки останавливались въ попавшемся на пути селѣ или хуторѣ, дѣлили добычу и нерѣдко укрывали ее у мѣстныхъ крестьянъ. Въ случаѣ поимки неразъ невѣдомые пособники облегчали плѣнникамъ бѣгство изъ тюрьмы [2]).

Сочувствіе жителей такимъ образомъ облегчало дѣйствіе гайдамаковъ и дѣлало даже малочисленные ихъ отряды грозными для шляхтичей и неуловимыми для тѣхъ ничтожныхъ военныхъ командъ, которыми могла располагать речь посполитая въ предѣлахъ Украины. Но, для того чтобы появляться въ видѣ дѣй-

[1]) См. № CXVII, стр. 241.

[2]) См. №№: XIV, стр. 30; XVI, стр 34; XVIII, стр. 38; LXIX, стр. 101; CXIX, стр. 241; XCIII, стр 236; CLXIX, стр. 347; CCXIII, стр. 435; CLXXXI, стр 377; CCLII, стр 531; CCLXV, стр. 554; CCXC, стр. 607; CCCLXIV, стр. 722 и CXXXII, стр. 265.

ствующаго отряда, гайдамаки нуждались въ безопасномъ убѣжищѣ, гдѣ-бы они могли собираться, выжидать достаточнаго количества охотниковъ и организоваться для будущаго похода; этого, конечно, они не могли дѣлать на глазахъ у дворянъ, въ населенныхъ селахъ польской Украины, и потому они выбирали сборные пункты, до начала походовъ, за предѣлами речи посполитой. Обыкновенно весною и въ теченіи лѣта гайдамацкіе отряды появлялись изъ за границы: изъ Кіевскаго округа, Малороссіи и изъ Запорожскихъ степей. Рѣже всего мы встрѣчаемъ свѣдѣнія о появленіи гайдамаковъ съ лѣваго берега Днѣпра; въ густо заселенной мѣстности, среди осѣдлаго, земледѣльческаго населенія и въ виду мѣръ, принятыхъ какъ начальниками русскихъ форпостовъ, тянувшихся вдоль Днѣпра, такъ и полковою старшиною лѣвобережныхъ полковъ, гайдамаки не находили удобствъ, необходимыхъ для свободной организаціи своихъ летучихъ отрядовъ. Потому среди многочисленныхъ актовыхъ свидѣтельствъ мы встрѣчаемъ только четыре раза указанія на то, что гайдамаки появлялись въ польскую Украину изъ за Днѣпра, и въ этомъ числѣ два раза они попали въ Малороссію случайно, укрываясь отъ погони польскаго войска; изъ двухъ другихъ случаевъ, гдѣ можно предполагать, что отрядъ гайдамацкій составился въ Малороссіи, въ одномъ мы имѣемъ указанія на то, что полковая старшина принимала дѣятельныя мѣры противудѣйствія. Такъ, въ 1750 году въ Перьяславскомъ полку составился гайдамацкій отрядъ, и, съ вѣдома русскаго офицера, командовавшаго на одномъ изъ форпостовъ, переправился въ Каневское староство; но, на обратномъ пути, на одномъ изъ Днѣпровскихъ островов, весь отрядъ былъ арестованъ по приказанію Перьяславскаго полковника Сулимы, добыча у него была отнята, самиже гайдамаки препровождены въ Перьяславль и отданы подъ судъ полковой старшины [1]).

---

[1]) См. №№: CXIII, стр 237; CXV, стр. 238; CXVIII, стр. 242 и CCLXXXIII, стр. 593.

Гораздо чаще мы встрѣчаемъ данныя, свидѣтельствующія о томъ, что Кіевъ и прилегающій къ этому городу округъ на правой сторонѣ Днѣпра, служили мѣстомъ организаціи гайдамацкихъ отрядовъ, а также убѣжищемъ для нихъ послѣ удачно совершеннаго похода. Въ самомъ городѣ мѣщане встрѣчали гайдамаковъ съ полнымъ сочувствіемъ, помѣщали ихъ въ домахъ своихъ, снабжали на свой счетъ хлѣбомъ, оружіемъ, деньгами, иногда даже сами принимали участіе въ походахъ [1]; послѣ совершенія похода они укрывали добычу, помогали въ ея распродажѣ, принимали часть ея въ подарокъ и т. д. За одно съ мѣщанами дѣйствовали часто въ такомъ-же направленіи и другіе городскіе обыватели: церковные причетники, мелкіе чиновники различныхъ управленій и даже солдаты русскаго гарнизона. Хотя русскія власти и старались весьма настойчиво о прекращеніи подобнаго рода связей, но, при всеобщемъ сочувствіи къ гайдамакамъ городского населенія, пресѣчь ихъ было невозможно; притомъ въ юридическомъ отношеніи гайдамаки были въ Кіевѣ гарантированы широкимъ самосудомъ, которымъ пользовался мѣстный магистратъ въ силу привилегіи на магдебурское право; арестованные военною властью подозрительные люди препровождались на судъ магистрата, въ городскую тюрму; но магистратъ почти всегда находилъ обвиненіе подсудимыхъ недоказаннымъ, и освобождалъ ихъ изъ подъ ареста или выдавалъ мѣщанамъ на поруки; иногда дѣло въ магистратѣ затягивалось весьма долго, между тѣмъ арестанты находили возмож-

---

[1]) Такъ въ 1747 году, одинъ изъ гайдамаковъ, пойманныхъ послѣ ограбленія его отрядомъ м. Чернобыля, показалъ, что отрядъ этотъ составился въ Кіевѣ на Подолѣ, гдѣ сборнымъ мѣстомъ служилъ домъ мѣщанина Аѳанасія Цирульника, который снабдилъ гайдамаковъ на свой счетъ хлѣбомъ, деньгами и оружіемъ; въ томъ-же году другой отрядъ составился въ Печерской части города, въ домѣ кокого-то кузнеца, снабдившаго всѣхъ участниковъ похода копьями собственнаго издѣлія и т. п. См. №№: CLXXXIII и CLXXXIV, стр 381 и 383.

ность бѣжать изъ плохо охраняемой городской тюрмы; только въ рѣдкихъ случаяхъ, при особенной настойчивости русскихъ властей, подсудимые приговаривались къ извѣстному наказанію и съ мѣщанъ взыскивалась переданная или проданная имъ добыча. Жители подгородныхъ слободъ, подсудныхъ магистрату (особенно Преварки), нерѣдко обвинялись нетолько въ укрывательствѣ гайдамаковъ, но и въ участіи въ ихъ походахъ; но магистратъ или вовсе не вчиналъ исковъ по жалобамъ, поступавшимъ отъ пострадавшихъ шляхтичей, или велъ эти дѣла крайне вяло и уклончиво [1]).

Кромѣ мѣщанскаго населенія въ Кіевѣ, гайдамаки находили сочувствіе и еще болѣе существенную поддержку среди братіи многочисленныхъ Кіевскихъ монастырей; иноки, конечно, въ гайдамацкихъ походахъ видѣли цѣли болѣе возвышенныя, чѣмъ грабежъ или даже простую партизантскую войну съ сосѣднимъ государствомъ; въ Кіевъ, какъ въ центръ религіозной жизни края, стекались повседневно жалобы насильно обращаемыхъ въ унію православныхъ жителей юго-западнаго края; туда пріѣзжали, подъ защиту митрополита, изгнанные изъ приходовъ уніятами, лишенные крова и имущества, часто жестоко оскорбленные или изувѣченные сельскіе священники; весною являлись на поклоненіе Кіевскимъ святынямъ, не смотря на запретъ шляхтичей и помимо польскихъ военныхъ кордоновъ, многочисленные толпы богомольцевъ изъ юго-западнаго края, приводившіе иноковъ въ ужасъ расказами о страданіяхъ, претерпѣваемыхъ ими на родинѣ изъ за преданности Православію. Конечно, среди Кіевскаго духовенствв должны были сильно развиться: чувство оскорбленной религіозной совѣсти и желаніе помочь единовѣрцамъ и поддержать ихъ всевозможными средствами. Между тѣмъ какъ Митрополитъ, высшее духовенство

[1]) См. №№: вышеуказанные, а также: CLXXXVII, стр. 387; CLXXXIX, стр. 391; CLXXXVIII, стр. 389; CXCIV, стр. 400 и CCLXVII, стр. 558.

и вообще всѣ болѣе просвѣщенные члены этого сословія, прилагали всѣ старанія для облегченія участи православныхъ жителей Польской Украины, дѣйствуя исключительно путемъ представленія жалобъ Русскимъ властямъ и хлопотами о покровительствѣ для единовѣрцевъ со стороны Русскаго правительства [1]), въ тоже время болѣе нетерпѣливые, менѣе образованные, часто сами вышедшіе изъ среды крестьянъ юго западныхъ областей, монахи смотрѣли на гайдамацкое движеніе какъ на средство болѣе вѣрное и скорое для достиженія той-же цѣли. Въ глазахъ ихъ каждый гайдамацкій отрядъ, отправлявшійся за рубежъ речи-посполитой, шелъ возстановлять правое дѣло, наказывать святотатское оскорбленіе церкви жертвовалъ собою за попранныя религіозныя права своихъ единовѣрцевъ и согражданъ; вслѣдствіе такого взгляда, мы встрѣчаемъ многочисленные факты содѣйствія организаціи гайдамацкихъ отрядовъ со стороны монаховъ всѣхъ Кіевскихъ монастырей; важное удобство въ этомъ отношеніи представляло то обстоятельство, что монастыри владѣли обширными поземельными помѣстьями въ Кіевскомъ округѣ: села, хутора, лѣса и пасѣки, принадлежавшіе монастырямъ, составляли болѣе $^2/_3$ этой территоріи; обыкновенно надзоръ надъ каждымъ селомъ или отдѣльнымъ угодьемъ монастырь довѣрялъ одному изъ братіи въ качествѣ управителя или, какъ тогда называли, *городничего*; въ этихъ помѣстьяхъ, удаленныхъ отъ города и, слѣдовательно, отъ ближайшаго надзора властей какъ свѣтскихъ, такъ и духовныхъ, гайдамаки находили временное безопасное и привольное пристанище. Весною, когда толпы богомольцевъ появлялись въ Кіевъ, изъ нихъ выдѣлялся многочисленный контингентъ лицъ, рѣшившихся примкнуть къ гайдамачеству; въ числѣ ихъ были не одни крестьяне югозападнаго края; къ тому времени спѣшили въ Кіевъ и Запорожскіе ватажки, и предводители гайдамаковъ, уже не разъ водившіе отряды за польскій рубежъ; лица эти старались причислиться къ одному изъ

---

[1]) См. Архивъ Югозападной Россіи часть I, томы 2, 3 и 5.

Кіевскихъ монастырей, то въ качествѣ послушниковъ, то въ качествѣ слугъ и работниковъ; чаще всего они отправлялись въ монастырскія угодья въ качествѣ лѣсничихъ, шинкарей, ремесленниковъ, рыболововъ или просто поденщиковъ, для исполненія полевыхъ работъ; здѣсь они старались разузнать нравъ монастырскаго управителя, иногда перемѣняли нѣсколько разъ мѣсто жительства, и, наконецъ, встрѣтивъ сочувствующее имъ лице, немедленно приступали къ составленію отряда для похода за польскую границу. Въ актахъ мы встрѣчаемъ гайдамацкіе отряды, организующіеся разновременно на земляхъ всѣхъ Кіевскихъ монастырей: и во владѣніяхъ Кіево-печерской лавры (въ Васильковѣ и прилегавшихъ къ нему селахъ), и въ пасѣкахъ, и въ хуторахъ монастырей: Кіевософійскаго, Михайловскаго, Кирилловскаго, Межигорскаго, Пустынно-Николаевскаго, Братскаго, Выдубицкаго и Іорданскаго [1]). Въ подтвержденіе сказаннаго мы можемъ привести многочисленные акты; укажемъ, для примѣра, только нѣсколько фактовъ, взятыхъ изъ числа ихъ на удачу: въ 1747 году разбитая партія гайдамаковъ перебѣжала у Бѣлгородки въ Русскія владѣнія, здѣсь она подверглась преслѣдованію русской пограничной стражи, которая арестовала нѣсколько человѣкъ, но товарищи ихъ спаслись тѣмъ, что прибѣжали въ село Плесецкое, принадлежавшее Кіево-Братскому монастырю, и мѣстный городничій выдалъ имъ паспорты, благодаря которымъ они ускользнули отъ ареста; остальные гайдамаки изъ тогоже отряда укрылись, вмѣстѣ съ добычею, въ монастырскихъ хуторахъ, разсѣянныхъ у береговъ рѣки Лыбеди [2]). Въ 1750 году, въ подробномъ описаніи похожденій гайдамацкаго ватажка Ивана Подоляки, мы встрѣчаемъ свѣдѣнія о томъ, что монахи Кіевософійскаго и Михайловскаго монастырей оказывали ему постоянно

---

[1]) См. №№: CCLXXXIII, стр. 592; CCCXI, стр. 644—645; CCCXXXI, стр. 692; CCCXLI, стр. 718; CCCL, стр. 739; CCCLI, стр. 741 и CCCLV, стр. 751.

[2]) См. № CLXXXI, стр. 375.

покровительство; одинъ изъ нихъ, отецъ Даміянъ, управлявшій пасѣкою Михайловскаго монастыря за Лыбедью, не только пріютилъ Подоляку, но дозволилъ ему набрать цѣлый отрядъ, на свой счетъ снабдилъ на дорогу хлѣбомъ, оружіемъ, порохомъ и свинцемъ и, при выходѣ, благословилъ гайдамаковъ образомъ. Отрядъ этотъ дѣйствительно проявляетъ, въ теченіи своихъ похожденій, особенное религіозное настроеніе: гайдамаки то передаютъ чрезъ встрѣчныхъ крестьянъ часть добычи въ пользу сельскихъ церквей, то наказываютъ встрѣченнаго въ лѣсу раскольника за несоблюденіе церковнаго праздника, то направляютъ по преимуществу нападенія на уніятскихъ священниковъ, и, въ томъ числѣ, съ большимъ для себя рискомъ, разоряютъ одного изъ самыхъ энергическихъ ревнителей уніи, оффиціяла уніятской Радомысльской митрополіи, Примовича. Возвратившись изъ похода, они опять пользуются покровительствомъ о. Даміяна, которому вручаютъ въ подарокъ церковныя облаченія уніятскаго офиціяла [1]). Въ 1762 году управляющій лѣсами и хуторомъ Кіево-Братскаго монастыря, чернецъ Гедеонъ, передерживалъ въ монастырской усадьбѣ гайдамаковъ всю зиму, затѣмъ весною дозволилъ имъ собраться въ числѣ около 40 человѣкъ, укрывалъ ихъ въ ледникѣ, снабжалъ хлѣбомъ и оружіемъ и нѣсколько разъ отправлялъ въ походъ [2]).

Не смотря однако на указанныя обстоятельства, въ Кіевскомъ округѣ могли организоваться только незначительные гайдамацкіе отряды; для того чтобы имѣть возможность собрать болѣе крупную партію и правильно сформировать ее, нужно было выбирать мѣстность менѣе заселенную, болѣе привольную и удаленную отъ центровъ управленія; такую мѣстность гайдамаки нашли въ незаселенныхъ или заселенныхъ весьма слабо степяхъ, составлявшихъ Запорожскія угодья. Степи эти тянулись по границѣ речи поспо-

---

1) См. № CCLII, стр. 524—529.
2) См. № CCCXLV, стр. 724—727.

литой, широкою, полосою, отъ устья Тясьмина въ Днѣпръ у Крылова, до устья Синюхи въ Бугъ у Богополя; съ западной стороны къ нимъ примыкали еще болѣе пустынныя степи, принадлежавшія Татарамъ и простиравшіяся до устья Ягорлыка въ Днѣстръ. Пограничную черту, на всемъ пространствѣ отъ Днѣпра до Днѣстра, составляли второстепенные притоки названныхъ трехъ большихъ рѣкъ: Тясьминъ, Высь, Синюха, Кодыма и Ягорлыкъ, не представлявшія ни малѣйшаго препятствія для переправы въ бродъ летучимъ гайдамацкимъ отрядамъ; на Польской, сѣверной сторонѣ границы тянулась, параллельно послѣдней, болѣе или менѣе удаляясь отъ нея, длинная полоса лѣсовъ: Черный лѣсъ у Тясьмина, далѣе къ западу лѣсъ Кучманскій, и другой Черный, доходившій до береговъ Буга; переправившись черезъ границу, гайдамацкій отрядъ скрывался въ этихъ лѣсахъ и Польскія милиціи, въ случаѣ если даже узнавали о переходѣ отряда черезъ границу, не могли угадать въ какой именно точкѣ ожидать его по другую сторону лѣсной полосы; при недостаточномъ числѣ состава Польскихъ военныхъ командъ, начальники послѣднихъ считали эту задачу неисполнимою: »между Уманемъ и Лебединомъ нѣтъ никакой возможности оберегать страну« доносилъ гетману одинъ изъ региментарей Украинской партіи Польскаго войска [1]). Но кромѣ такихъ удобныхъ географическихъ условій, Запорожскія степи и по многимъ другимъ причинамъ составляли излюбленное мѣсто организаціи гайдамацкихъ отрядовъ. Степи эти съиздавна служили убѣжищемъ для бѣглыхъ крестьянъ; кромѣ осѣдлаго и записаннаго въ войсковой реестръ—Запорожскаго »товарищества«, кромѣ поселеній, учреждаемыхъ съ половины XVIII столѣтія въ сѣверной полосѣ степей Русскимъ правительствомъ, въ Запорожскихъ земляхъ всегда существовало значительное количество бродячаго, неосѣдлаго, жившаго съ дня на день населенія; люди эти находили временный заработокъ, нанимаясь, то въ

---

1) См. № CXIX, стр. 244.

качествѣ рыболововъ на богатые рыбные промыслы, устроенные Запорожцами и Турками вдоль большихъ рѣкъ и морского берега, то въ качествѣ пастуховъ и пчеловодовъ въ запорожскихъ хуторахъ и зимовникахъ, то они поступали въ качествѣ прислуги къ Запорожскимъ товарищамъ, то въ качествѣ перевозчиковъ на войсковые гарды и перевозы. Довольно было кликнуть кличъ любому отважному братчику, задумавшему походъ »на Ляхівъ« чтобы собрать по рѣкамъ и зимовникамъ значительную ватагу бездомнаго люда, разсчитывавшаго послѣ похода найти опять безопасное пристанище и прежнія средства для существованія въ обширныхъ степяхъ Новороссіи. Притомъ отряды гайдамацкіе организовались здѣсь привольно, не торопясь; ни настойчивыя распоряженія Русскихъ властей, (изъ которыхъ ближайшею былъ Кіевскій генералъ-губернаторъ), ни энергическія старанія, понуждаемой ими, Запорожской старшины не могли достичь удальцевъ, укрывавшихся въ необозримой степи, и поддерживаемыхъ сочувствіемъ рядового Запорожского товарищества. Неудивительно потому, что гайдамацкіе отряды чаще всего формировались въ указанной мѣстности; отсюда они появлялись въ видѣ болѣе многочисленныхъ сконищъ, достигавшихъ цыфры нѣсколькихъ сотъ, иногда тысячи и болѣе человѣкъ, здѣсь они принимали видъ болѣе стройный: они состояли подъ начальствомъ ватажковъ Запорожцевъ, опытныхъ въ военномъ дѣлѣ, были снабжены относительно хорошимъ вооруженіемъ и лошадьми, угнанными по большей части изъ пограничныхъ татарскихъ табуновъ, иногда принимали даже стройный видъ войска, запасаясь знаменами и пушками [1]). Во всѣхъ актовыхъ свидѣтельствахъ, передающихъ подробности болѣе крупныхъ гайдамацкихъ вторженій, мы встрѣчаемъ указанія на то, что гайдамаки появились изъ южныхъ степей и что отряды ихъ формировались въ Запорижьи, такъ какъ дознанія обнаруживаютъ, то мѣсто перехода

---

[4]) См. № CCXC, стр. 607.

ихъ черезъ границу, то мѣсто ихъ отступленія, то, иногда сборный пунктъ ихъ въ степи. Стычки съ Польскими отрядами, нападенія на укрѣпленные панскіе замки, городки и мѣстечка встрѣчаются чаще всего и прежде всего въ области, тянувшейся вдоль Запорожской границы. Всѣ рапорты Польскихъ офицеровъ о появленіи болѣе крупныхъ гайдамацкихъ отрядовъ указываютъ на берега Тясьмина, Синюхи и Выси и называютъ исходными точками ихъ походовъ: Крыловъ, Крюковъ, Ирклею, Лебединъ, Ингулъ, Калнболото, Торговицу, Запорожскій Гардъ, Саврань и, наконецъ, Татарскую степь [1]).

Если обратимся къ характеристикѣ пріемовъ дѣйствія гайдамаковъ, то замѣтимъ, что первая забота каждаго формировавшагося отряда состояла въ томъ, чтобы запастись необходимымъ для похода количествомъ лошадей и оружія; небольшіе отряды, собиравшіеся въ Малороссіи и Кіевщинѣ, добывали эти предметы, какъ было указано, благодаря помощи мѣстныхъ жителей; но въ другое положеніе поставлены были тѣ отряды, которые составлялись въ степяхъ, особенно если число ихъ участниковъ достигало довольно крупной цыфры; недостатокъ лошадей, оружія и пороху часто заставлялъ откладывать походы на довольно продолжительное время или прибѣгать къ разнаго рода предварительнымъ мѣрамъ для того, чтобы добыть эти предметы; когда оказывалось, что лошадей и оружія, припасенныхъ сбѣжавшеюся вольницею, было недостаточно для всего отряда, то ватажекъ дѣлалъ распоряженія, имѣвшія цѣлью ускореніе вооруженія: отдѣльныя партіи гайдамаковъ расходились во всѣ стороны добывать нужные военные припасы: одни отправлялись къ ногайскимъ кочевьямъ и, выждавъ удобную ми-

---

[1]) См. №№: CXVII, стр. 241; CX стр 229—230; CXI, стр. 231; CXIII, стр. 235; CXX, стр. 245; CXXXII, стр. 265; CXXXIII, стр 267; CXLII, стр. 287; CCLII, стр. 529; CCLVIII, стр. 542; CCXC, стр. 606—614; CCXCIX, стр. 625; CCLXXV, стр. 578; CCCLII, стр 742 и т. д.

нуту, угоняли лошадей изъ ихъ табуновъ [1]), другіе захватывали панскія стада, пасшіяся на лугахъ у пограничныхъ рѣкъ [2]); были и такіе смѣльчаки, которые проходили черезъ границу и, расхаживая среди панскихъ имѣній, искали удобнаго случая для того, чтобы овладѣть встрѣчнымъ панскимъ табуномъ [3]). Иногда лошади и оружіе пріобрѣтались еще болѣе рискованнымъ образомъ: нѣсколько, почти безоружныхъ, гайдамаковъ подкрадывались къ границѣ и, пользуясь безпечностью польскихъ войскъ, старались захватить въ расплохъ отдѣльныхъ солдатъ или офицеровъ, иногда даже цѣлые отряды, и овладѣть ихъ лошадьми и вооруженіемъ. Мы встрѣчаемъ въ актахъ нѣсколько свидѣтельствъ о томъ, что подобныя попытки увѣнчались полнымъ успѣхомъ [4]). Впрочемъ, не смотря на всѣ подобнаго рода уловки, часто гайдамакамъ не удавалось вооружиться вполнѣ; тогда они отправлялись въ походъ, разсчитывая дополнить недостающее послѣ первыхъ нападеній на шляхетскіе дворы или замки. Такъ въ 1738 г. мы встрѣчаемъ извѣстіе объ одномъ отрядѣ, который, пробравшись уже довольно далеко отъ границы вглубь Брацлавскаго воеводства, еще не успѣлъ набрать нужнаго ему комплета лошадей: онъ состоялъ изъ 70 всадниковъ и 30 человѣкъ пѣшихъ [5]). Въ 1737 году изъ отчета Польскаго региментаря мы узнаемъ, что гайдамацкій отрядъ, въ 600 человѣкъ, разбилъ сильную компанію Польскаго войска и долго ее преслѣдовалъ, но не могъ окончательно уничтожить потому, что гайдамаки, за не имѣніемъ пороха, не могли стрѣлять

---

1) См. №№: CCLII, стр. 424 и CCXC. стр. 609.

2) См. стр. 607.

3) См. № CXLVII, стр. 297.

4) См. №№: CCCXXXVIII, стр. 712; CCCLXI, стр. 717 и CXXVIII, стр. 259. Въ послѣднемъ случаѣ интересно то обстоятельство, что ротмистръ Цедзинскій, изъ отряда котораго гайдамаки угнали 40 лошадей, подаетъ на нихъ жалобу въ гродскій судъ.

5) См. № CXLII, стр. 287.

въ отступавшихъ жолнеровъ [1]). Потому, вслѣдствіе недостатка въ военныхъ припасахъ, гайдамаки при нападеніяхъ на дворы, замки и мѣстечки, при грабежѣ встрѣченныхъ на пути шляхтичей и евреевъ, болѣе всякой другой добычи дорожили лошадьми и оружьемъ; среди жалобъ на гайдамацкіе грабежи, мы почти не встрѣчаемъ перечня причиненныхъ ими убытковъ, гдѣ-бы на первомъ планѣ не указывались отобранныя ружья, пистолеты, сабли, сѣдла и т. д. и не перечислялись угнанныя ими, иногда въ весьма значительномъ количествѣ, лошади [2]). Добычею такого рода гайдамаки на столько дорожили, что даже среди опаснаго отступленія не разставались съ табунами лошадей. Такъ въ 1737 году гайдамаки успѣли угнать сотню лошадей, принадлежавшихъ Польскимъ драгунамъ, но на помощь послѣднимъ явилась сильная военная команда и догнала гайдамаковъ; тогда послѣдніе перерѣзали всѣхъ слабосильныхъ лошадей, съ остальными-же прорвались съ большимъ рискомъ и успѣли убѣжать въ лѣсъ, преслѣдуемые жолнерами по пятамъ [3]).

Вооружившись по возможности и выбравъ предводителя—»ватажка«, какъ тогда называли, гайдамаки направлялись черезъ степи къ Польской границѣ. Главное препятствіе при переходѣ черезъ границу составляли Русскіе форпосты, расположенные вдоль пограничной черты и зорко слѣдившіе за движеніями отрядовъ, появлявшихся изъ степи; въ силу распоряженій высшей власти, они должны были не только не допускать ихъ перехода черезъ границу, но и стараться разсѣять отряды и арестовать всѣхъ подозрительныхъ, безпаспортныхъ людей, входившихъ въ ихъ составъ, и доставлять ихъ, по принадлежности, въ руки подлежащихъ властей. Потому гайдамаки поджидали ночи и, выбравъ мѣсто между двухъ форпостовъ, съ возможною быстротою направлялись къ порубежной рѣчкѣ: Выси, Синюхѣ или Тясьмину, переправлялись

---

1) См. № CXXXIV, стр. 268.

2) См. страницы: 256—257, 260, 280, 350—351, 370, 378, 393, 540, 543, 592, 645.

3) См. № CXXII, стр. 250.

черезъ нее въ бродъ и исчезали немедленно въ лѣсной полосѣ по ту сторону границы [1]). Затѣмъ, они продолжали путь лѣсомъ подвигаясь впередъ какъ можно скорѣе и избѣгая всякихъ встрѣчъ до того времени, пока присутствіе ихъ не сдѣлалось извѣстнымъ мѣстнымъ жителямъ; тогда только они спѣшили скорѣе напасть на ближайшіе дворы и мѣстечка. Иногда съ удивительною быстротою и таинственностью они успѣвали проникнуть весьма далеко отъ границы вглубь страны: такъ въ 1750 году отрядъ гайдамаковъ, подъ предводительствомъ Алексѣя Письменнаго, успѣлъ пройти лѣсами, никѣмъ незамѣченный, пространство отъ Выси до Хвастова (болѣе 200 верстъ) и, напавши въ расплохъ, ограбилъ это мѣстечко; въ слѣдующемъ году другой отрядъ такимъ-же образомъ напалъ на мѣстечко Володарку, лежащее въ 120 верстахъ отъ границы и т. д. [2]) Вообще, во время походовъ, гайдамаки считали необходимымъ условіемъ успѣха быстроту передвиженія своихъ отрядовъ, что и заставляло ихъ особенно дорожить хорошими лошадьми. Быстрота ихъ походовъ дѣйствительно ставила въ крайне затруднительное положеніе Польскія власти и начальниковъ Польскихъ отрядовъ. Изъ многочисленныхъ приложенныхъ актовъ видно, что послѣдніе, въ огромномъ большинствѣ случаевъ, могли только констатировать совершившійся фактъ нападенія на ту или другую мѣстность, весьма рѣдко удавалось имъ настичь грабителей на обратномъ ихъ пути и почти никогда они не были въ состояніи предупредить нападеніе. Болѣе мелкіе отряды гайдамаковъ, особенно тѣ, которые выходили изъ Кіевскаго округа, гдѣ труднѣе было запастись лошадьми, прибѣгали къ другому способу передвиженія, представлявшему еще болѣе удобствъ для сохраненія таинственности въ походѣ: гайдамаки старались завладѣть нѣкото-

---

[1]) См. №№: CCLVII, стр. 540 и CCLVIII, стр. 542.

[2]) См. №№: LXXXI, стр. 161; CCLVII, стр. 540; CCLXXXIII, стр. 594 и т. д.

рымъ количествомъ лодокъ на одной изъ болѣе крупныхъ рѣкъ и, затѣмъ, скрываясь днемъ въ прибрежныхъ камышахъ, ночью, съ возможною быстротою, подымались вверхъ по теченію, и, удалившись на значительное разстояніе отъ мѣста своего выхода, высаживались на берегъ и начинали свои похожденія. Такъ въ 1750 году, небольшой отрядъ ватажка Ивана Подоляки, формировавшійся въ Кіевѣ, поплылъ вверхъ по Днѣпру и Припети и высадился только за 250 верстъ, въ окрестности Мозыря, гдѣ, конечно, появленія гайдамаковъ шляхтичи вовсе не ожидали [1]).

Дорожа свободою и быстротою движеній, гайдамаки должны были отказываться отъ всякой лишней тяжести; отряды ихъ никогда не сопровождались обозомъ, потому, отправлясь въ походъ, гайдамаки заботились о провіантѣ только на первое время (одинъ или два дня) своего странствованія, впослѣдствіи они получали продовольствіе на мѣстѣ. Болѣе мелкіе отряды ограничивались тѣми съѣстными припасами, которые доставляли имъ крестьяне, или которые попадались при случаѣ, во время нападенія на дворы или на проѣзжихъ. Но если отрядъ былъ многочисленный, если въ составъ его входило нѣсколько сотъ человѣкъ, то, въ такомъ случаѣ, онъ не могъ удовлетворяться такими скудными источниками фуражировки и долженъ былъ, отъ времени до времени, предпринимать экскурсіи исключительно съ цѣлью добыть продовольствіе; въ такомъ случаѣ гайдамаки старались нападать на болѣе крупныя экономіи, угоняли цѣлые стада быковъ, овецъ и т. д. и овладѣвали значительными запасами хлѣба. Донесенія и жалобы на угонъ скота встрѣчаются очень часто; онѣ, помимо причиняемыхъ убытковъ, особенно тревожили шляхтичей потому, что служили указаніемъ на то обстоятельство, что въ страну вступила очень многочисленная гайдамацкая партія. По количеству пограбленнаго скота начальники Польскихъ командъ судили о многочисленности

---

[1]) См. № CCLII, стр. 528—526.

отряда, противъ котораго имъ приходилось дѣйствовать. Такъ въ 1737 г. Поляки обвиняли въ крайнемъ легкомысліи офицера Скоржевскаго, наткнувшагося на отрядъ гайдамаковъ въ 600 человѣкъ, и разбитаго ими на голову, указывая на то обстоятельство, что онъ видѣлъ стоянку гайдамаковъ, на которой лежало до 40 штукъ убитыхъ быковъ, и, тѣмъ не менѣе, повѣрилъ разсказамъ надворныхъ козаковъ, утверждавшихъ, что партія гайдамакъ не превышаетъ числа 50 человѣкъ [1]).

Кромѣ продовольствія, другое условіе, необходимое для успѣшнаго хода предпріятія гайдамацкихъ отрядовъ, состояло въ хорошемъ знаніи мѣстности, въ которой приходилось дѣйствовать этимъ отрядамъ. Въ большинствѣ случаевъ заблаговременно принимались гайдамаками мѣры для того, чтобы имѣть возможность не сбиться съ пути и собрать точныя свѣдѣнія о лицахъ и поселеніяхъ въ той мѣстности, въ которую, въ данномъ случаѣ, они намѣрены были отправиться. При выборѣ ватажка, кромѣ личной храбрости, находчивости и опытности, обращали въ значительной степени вниманіе и на ту степень знанія мѣстности, которымъ обладало избираемое лицо; кромѣ того въ составъ отряда старались навербовать побольше уроженцевъ избранной въ данномъ случаѣ для похода территоріи и собрать о ней по больше свѣдѣній отъ крестьянъ и мѣщанъ, отправлявшихся въ Запорожскія степи съ торговою цѣлью, или попадавшихся на встрѣчу отряду во время самого похода; но, сверхъ того, были еще два пріема, исключительно выработавшіеся въ гайдамацкой практикѣ. Первый состоялъ въ томъ, что гайдамаки, попавъ въ мѣстность вовсе неизвѣстную или мало извѣстную членамъ отряда, немедленно старались запастись проводниками изъ мѣстныхъ жителей; въ проводники попадали, по большей части добровольно, крестьяне; но бывали и такіе

---

[1]) См. №№: CXXXIV, стр. 268; CXXXII, стр. 265; CXXXIII стр 266; CXXXIX, стр. 278; CCXC, стр. 606—610 и т. п.

случаи, когда гайдамаки заставляли насильно встрѣченныхъ путешественниковъ указывать себѣ путь; такими невольными проводниками становились часто шляхтичи, евреи, купцы и т. д. Вотъ, для примѣра, свѣдѣнія о проводникахъ, заимствованныя изъ разсказа ватажки Ивана Подоляки о похожденіяхъ его отряда, странствовавшаго по совершенно неизвѣстной ему Полѣсской мѣстности: изъ села Сукачъ проводили гайдамаковъ двое Иванковскихъ крестьянъ до Обуховичъ, оттуда они заставили провожать себя крестьянина Данила; недоходя мѣстечка Народичъ, они спрятались подъ мостъ, задержали проѣзжавшихъ торговцевъ—христіянъ, и, ограбивъ ихъ, отпустили бывшихъ проводниковъ, а одного изъ купцовъ, заставили себя вести дальше, обѣщая ему за эту услугу возвратить отнятыя деньги; онъ взялся охотно провожать гайдамаковъ дальше, и немедленно получилъ обратно свое имущество. Въ Народичахъ захватили еврея, который долженъ былъ ихъ провести въ село Ласки. Въ селѣ Сельцѣ къ нимъ пришелъ сынъ мельника и, возобновивъ знакомство (онъ 4 года живалъ въ Запорожьи), доставилъ гайдамакамъ съѣстные припасы и сказалъ имъ: »снимите съ меня поясъ, свяжите руки и проведите меня такимъ образомъ черезъ село, чтобы люди не расказывали, будто я васъ веду по своей волѣ«; онъ провелъ ихъ на значительное разстояніе и, затѣмъ, когда шляхтичи заставили его вести погоню за гайдамаками, отвелъ послѣднюю въ противуположную сторону. Такимъ образомъ отрядъ странствуетъ очень долго, безпрестанно мѣняя вожатыхъ; въ числѣ послѣднихъ мы встрѣчаемъ и крестьянъ, по большей части охотно предлагавшихъ свои услуги, иногда захваченныхъ насильно, и мѣщанъ, и ремесленниковъ, и евреевъ, и шляхтичей; то попадаютъ въ провожатые гулявшіе по лѣсу 2 директора (т. е, домашніе учителя), то самъ Радомысльскій губернаторъ Притыка, благодаря невольному участію котораго, гайдамаки врываются въ его собственный замокъ, то встрѣтившійся на дорогѣ »урожоный панъ Стефанъ Хадаковскій«, то наконецъ дворянинъ Гружевичъ, котораго

дворъ ограбили гайдамаки и, затѣмъ, заставили хозяина довести себя до ближайшей переправы черезъ Припять [1]).

Другой пріемъ, употреблявшійся по преимуществу крупными гайдамацкими отрядами, состоялъ въ посылкѣ впередъ развѣдчиковъ, которымъ поручено было удостовѣриться какъ о зажиточности пановъ, такъ и о расположеніи Польскаго войска, о предусмотрительности или безпечности гарнизоновъ въ замкахъ и мѣстечкахъ и т. п. Развѣдчики такіе отправлялись иногда подъ видомъ торговцевъ, будто бы ѣздившихъ для покупки лѣсныхъ или сельскихъ продуктовъ, въ другихъ случаяхъ они направлялись въ знакомыя села какъ-бы для свиданія съ родными, иногда странствовали въ качествѣ нищихъ, или поденщиковъ и т. д. Многіе изъ нихъ попадали въ руки военной и помѣщичьей полиціи и приговаривались къ висельницѣ, но уцѣлѣвшіе успѣвали изслѣдовать мѣстность и доставляли своему отряду весьма точныя о ней свѣдѣнія [2]).

Цѣль похода гайдамацкаго отряда обыкновенно соразмѣрялась съ его силами; если отрядъ былъ малочисленъ, то онъ ограничивался нападеніями на проѣзжихъ шляхтичей, купцевъ и евреевъ, разграбленіемъ нѣсколькихъ панскихъ дворовъ и еврейскихъ арендъ и, затѣмъ, спѣшилъ укрыться въ безопасное мѣсто, не ожидая погони. Если же отрядъ былъ многочисленъ, то избѣгалъ частныхъ мелкихъ нападеній; только для обеспеченія своей безопасности онъ задерживалъ встрѣчавшихся путешественниковъ; онъ нападалъ внезапно на большія поселенія: города, панскія замки, торговыя мѣстечка, бралъ ихъ иногда врасплохъ, часто послѣ болѣе или менѣе продолжительнаго штурма и, затѣмъ, производилъ рас-

---

1) См. № CCLII стр. 525—531.

2) См. №№: CXLVIII, стр. 297; CLXXXI, стр. 376; CLXXXIII, стр. 380; CCLVII, стр. 540; CCCXLV, стр. 726—727 и CCCXLVII, стр. 730.

праву и грабежъ. Жалобы о нападеніяхъ гайдамаковъ на проѣзжихъ по дорогамъ встрѣчаются довольно часто; по большей части жертвами ихъ были шляхтичи и евреи, иногда и торговцы христіане; послѣдніе, впрочемъ, отдѣлывались въ такихъ случаяхъ только потерею части или всего имущества, между тѣмъ какъ застигнутые евреи и дворяне платились жизнью или по меньшей мѣрѣ оставались на мѣстѣ израненными и избитыми [1]; если путешественники попадались на встрѣчу большому гайдамацкому отряду, занятому болѣе серьёзнымъ предпріятіемъ, то они всегда подвергались извѣстнымъ пріемамъ, необходимымъ для безопасности отряда: съ православныхъ путниковъ гайдамаки иногда брали только присягу, что они не будутъ разглашать извѣстій о встрѣчѣ и отпускали ихъ съ миромъ [2], но шляхтичей, евреевъ и вообще всѣхъ лицъ, казавшихся гайдамакамъ не надежными, ожидала другая участь: ограбивъ ихъ, гайдамаки уводили въ овраги, въ сторону отъ дороги, и здѣсь, перевязавъ тщательно, укладывали рядомъ на землѣ, приставивъ къ нимъ караулъ [3]; иногда арестованныхъ набиралось нѣсколько десятковъ и они должны были, полураздѣтые и голодные, ждать на мѣстѣ, пока не окончится задуманное гайдамаками предпріятіе; получивъ свѣдѣніе о перемѣнѣ движенія отряда, стража спѣшила соединиться съ нимъ, а перевязанные путники оставались въ неудобномъ положеніи, пока окрестные жители или милиціи, гнавшіяся за гайдамаками, не возвращали имъ свободы.

Еесли отрядъ гайдамаковъ былъ малочисленный, то онъ избѣгалъ нападеній на многолюдныя поселенія и на укрѣпленные замки и только въ рѣдкыхъ случаяхъ, при особенно благопріят-

---

[1]) См. стр. 103, 266, 289. 344, 349, 340, 352, 370, 379, 393 и 712:

[2]) См. № CXLII. стр. 287.

[3]) См. №№: CXCI, стр. 394; CXCII, стр. 396; CCLII, стр. 525—530.

ныхъ условіяхъ, и то съ крайнею осторожностью, покушался на нихъ; небольшіе отряды по преимуществу нападали въ селахъ на отдѣльные дворы шляхтичей, евреевъ или уніятскихъ священниковъ; въ большинствѣ случаевъ, благодаря связямъ съ крестьянами, нападенія были удачны, гайдамаки застигали дворъ неожиданно и, ограбивъ его, безслѣдно изчезали; но бывали и такіе случаи, когда хозяева оказывали сопротивленіе, тогда гайдамаки брали домъ приступомъ, выдерживая даже продолжительную борьбу, — нерѣдко перестрѣлку въ теченіи цѣлой ночи [1]); въ такихъ случаяхъ, а также, если о нравѣ помѣщика существовали свѣдѣнія для него неблагопріятныя съ крестьянской точки зрѣнія, дѣло грабежемъ не ограничивалось — хозяина, его родственниковъ и слугъ истязали, или убивали и, удаляясь, поджигали ограбленный дворъ [2]).

Но болѣе многочисленные отряды гайдамаковъ дѣйствовали гораздо смѣлѣе и задумывали предпріятія гораздо болѣе обширныя: вывѣдавъ состояніе извѣстной области черезъ крестьянъ и своихъ развѣдчиковъ, они первые удары направляли на тѣ пункты, которые представляли болѣе препятствій и, овладѣвъ ими, потомъ уже разбѣгались въ мѣстности, имѣвшія менѣе средствъ защиты; обыкновенно походъ крупнаго гайдамацкаго отряда открывался приступомъ къ замку или мѣстечку, снабженному гарнизономъ и охранявшему сосѣднюю мѣстность; иногда, послѣ взятія одного такого пункта, быстро слѣдовали нападенія на нѣсколько другихъ, сосѣднихъ съ нимъ, укрѣпленій и только послѣ разрушенія ихъ гайдамаки появлялись въ окрестныхъ селахъ, уже безопасно хозяйничая по панскимъ усадьбамъ. Приступы къ укрѣпленнымъ мѣст-

---

[1]) См. № LXXXIV, стр. 162.

[2]) См: нападенія на шляхетскіе дворы, стр: 235, 266, 267, 370—371 396, 411, 409, 458, 537, 552, 558, 645, 710, 742; на дворы еврейскіе: стр. 258, 350, 388, 390, 391, 392, 558, 593, 681, 718 и на дворы уніатскихъ священниковъ: стр. 525, 531, 590, 717, 739, 741, 747, 759.

ностямъ бывали иногда весьма продолжительны и упорны: такъ въ 1736 году нѣсколько гайдамацкихъ отрядовъ, соединившись вмѣстѣ, взяли приступомъ мѣстечко Паволочь, но, узнавши, что Евреи изъ всѣхъ окрестныхъ мѣстечекъ бѣжали подъ защиту болѣе надежныхъ укрѣпленій въ мѣстечко Погребыще, они направились къ послѣднему, осадили замокъ и вели приступъ въ теченіи сутокъ, пока, наконецъ, не успѣли вырубить палисада и овладѣть крѣпостцею; въ 1750 году гайдамаки вели приступъ на замокъ въ м. Мошнахъ въ продолженіи 18 часовъ [1]), и т. д. Бывали случаи, когда даже главные центры Польской администраціи попадали временно въ руки гайдамаковъ; такъ въ 1750 г. они напали на столицу Брацлавскаго воеводства — Винницу, взяли приступомъ замокъ и ограбили Евреевъ, укрывшихся въ этомъ городѣ, болѣе другихъ оберегаемомъ администраціею [2]). Вообще случаевъ ограбленія укрѣпленныхъ мѣстечекъ мы встрѣчаемъ довольно много; въ сохранившихся актахъ упоминаются гайдамацкія нападенія почти на всѣ, сколько нибудь выдававшіяся многолюдствомъ, зажиточностью или торговымъ значеніемъ, городскія поселенія юго-западнаго края; разновременно мы встрѣчаемъ свѣдѣнія о разореніи городовъ и мѣстечекъ: Паволочи, Погребыщъ, Таращи, Животова, Жаботина, Фастова, Бердичева, Володарки, Умани, Медведовки, Мошенъ, Субботова, Гранова, Винницы, Летичева, Могилева и т. д. Въ каждомъ изъ указанныхъ случаевъ гайдамаки, послѣ взятія мѣстечка, слѣдуютъ однимъ и тѣмъ-же пріемамъ: они предаютъ смерти шляхтичей, католическихъ священниковъ и евреевъ, стараются разорить костелы и истребить канцеляріи и вообще всѣ, попадавшіеся имъ подъ руку документы, и уносятъ всѣ болѣе цѣнные и болѣе подвижные предметы изъ имущества, доставшагося въ ихъ

---

1) См. №№: CXL, стр. 280; CCXIX, стр. 445; CCXC, стр. 606.
2) См. №№: CCXXXII, стр. 468 и CCLIV, стр. 534.

руки [1]). Въ этихъ пріемахъ и отражаются всѣ характеристическія черты гайдамацкаго движенія: протестъ сословный противъ привилигированныхъ сословій, протестъ религіозный противъ насильно навязываемаго вѣроисповѣданія, протестъ политическій противъ юридическаго и общественнаго строя, нарушавшаго исконныя стремленія народонаселенія и, наконецъ, разбойническіе формы, которыя долженъ былъ принять этотъ протестъ, не находя болѣе легальныхъ и гражданскихъ путей для своего проявленія.

Обыкновенно первою жертвою, которая предавалась смерти гайдамаками, былъ »губернаторъ« (управляющій) или самъ владѣлецъ взятаго замка, затѣмъ члены его семейства, слуги, жолнеры и гости; потомъ истребляли все еврейское населеніе мѣстечка, не успѣвшее заблаговременно найти себѣ безопаснаго убѣжища, но особенно тщательно разыскивали гайдамаки католическихъ священниковъ, увѣчили ихъ, чаще убивали, врывались въ костелы и производили въ нихъ всевозможныя безчинства; въ постановленіи сеймика Кіевскаго воеводства, состоявшемся въ 1750 г. мы читаемъ слѣдующія жалобы дворянъ, по этому поводу: »своевольные люди, съ начала весны совершаютъ набѣги изъ Сѣчи, изъ Кіева и изъ монастырей, лежащихъ въ окрестностяхъ этого города; они не только посягаютъ на жизнь и имущество шляхтичей, но, желая опозорить католическую вѣру, опустошаютъ Божіе храмы и проливаютъ кровь священнослужителей. Всѣмъ извѣстно, что своевольные козаки изъ Гарда, неожиданно овладѣвъ Уманью, убили жестокою смертью на церковномъ кладбищѣ этого города блацлавскаго оффиціала и мѣстнаго приходскаго священника; костелъ они ограбили, причастіе выбросили изъ чаши, а потомъ весь городъ сожгли,.... въ послѣднее время въ Летичевѣ напали ночью на монастырь отцевъ Доминикановъ, славящійся во всемъ нашемъ

---

[1]) См. стр: 228, 257, 260, 261, 264, 280, 289, 349, 370, 445, 478, 468, 510, 534, 540, 543, 594, 606.

краѣ чудотворною иконою Богородицы,.... и монаховъ жестоко перебили« [1]). Во многихъ другихъ актахъ мы встрѣчаемъ подтвержденіе этихъ жалобъ и доказательства особеннаго озлобленія гайдамаковъ противъ католическаго духовенства: такъ мы встрѣчаемъ свѣдѣнія о убіеніи, захваченнаго гайдамаками, ксендза въ Грановѣ, объ изувѣченіи начальника католической миссіи въ окрестности Канева, о разореніи многихъ костеловъ и уніятскихъ церквей въ Брацлавскомъ воеводствѣ и т. д. [2]).

Если въ дѣйствіяхъ своихъ по отношенію къ костеламъ гайдамаки руководились побужденіемъ оскорбленнаго религіознаго чувства, то негодованіе противъ чуждыхъ народу, юридическихъ шляхетскихъ порядковъ высказывалось въ ихъ обращеніи съ документами, которые попадали имъ въ руки въ числѣ другой добычи. Юридическія бумаги въ глазахъ гайдамаковъ составляли оформленныя письменныя основанія того строя общественной жизни, который, во всей его сложности, они признавали беззаконіемъ и насиліемъ: на основаніи этихъ бумагъ шляхтичи завладѣли землею, нѣкогда принадлежавшею козакамъ, городскимъ и сельскимъ общинамъ; съ бумагою въ рукахъ шляхтичъ отправлялся отъискивать бѣглыхъ крестьянъ, въ бумаги вписывались допросы гайдамаковъ и смертные на нихъ приговоры, словомъ, во всѣхъ самыхъ трудныхъ обстоятельствахъ жизни, юридическая бумага являлась необходимымъ условіемъ, завершавшимъ гнетущія крестьянина обстоятельства и никогда она не служила орудіемъ для его защиты и покровительства. Понятно потому то злорадство и повидимому безцѣльное усердіе, съ которымъ гайдамаки разыскиваютъ и истребляютъ всѣ, попадавшіеся имъ, акты и документы. Вотъ нѣсколько примѣровъ подобнаго рода дѣйствій: въ 1736 г. гайдамаки взяли м. Паволочь и убили губернатора; въ экономической кассѣ

---

1) См. № CCIX, стр. 444—445.

2) См. №№: CXLI, стр. 289; CLXXI, стр. 349 и CCXLI, стр. 491.

они нашли цѣлый архивъ, принадлежавшій владѣльцу имѣнія, князю Любомирскому; повѣренный Любомирскаго слѣдующимъ образомъ разсказывалъ въ судѣ судьбу этого архива: »всѣ эти документы, квитанціи, декреты, ассигнаціи и другіе подлинные акты, необходимые для веденія дѣлъ и утвержденія имущественныхъ правъ его сіятельства, они частью бросили въ огонь, частью втоптали въ грязь лошадьми, частью-же, изорвавъ въ клочки, выбросили на вѣтеръ за палисадъ замка« [1]). Въ 1742 году гайдамаки задержали на дорогѣ дворянина Буяльскаго, отняли у него деньги и имущество и истребили найденную при немъ связку документовъ; точно также поступали они при нападеніи на дворъ шляхтича Зубрицкаго [2]). Въ 1750 году, овладѣвъ Винницкимъ замкомъ, гайдамаки выломали дверь въ гродскую канцелярію, гдѣ хранились многочисленные документы дворянъ всего Брацлавскаго воеводства, и частью изорвали ихъ въ клочки, частью выбросили, частью-же взяли съ собою, съ цѣлью употребить ихъ на укупорку натроновъ [3]).

Относительно остальной добычи, гайдамаки особенно дорожили, по указаннымъ уже причинамъ, лошадьми и оружьемъ; кромѣ того они старались захватить во время грабежа: деньги, металлическія вещи и болѣе цѣнныя одежды, не обременяя себя громоздкими предметами; набранную добычу они сваливали въ мѣшки и укладывали на вьючныхъ лошадей; лошади эти, привязанныя другъ къ другу, слѣдовали въ серединѣ отряда и добыча, препровождаемая такимъ образомъ, носила особенное техническое названіе: вся вереница везшихъ ее вьючныхъ лошадей называлась *»батовня«* [4]). Польскіе отряды, гнавшіеся за гайдамаками, особенно усердно старались отнять батовни, но послѣднее удавалось имъ

---

1) См. № CIX, стр. 228.
2) См. №№: CLXVII, стр. 344 и CLXXIX, стр. 371.
3) См № CCXXXI стр. 487.
4) См. №№: LXXXIV, стр. 162; CXLIV, стр. 289; CCXCIX, стр. 625.

очень рѣдко; почти всегда гайдамаки успѣвали препроводить добычу въ мѣсто болѣе безопасное, и тамъ приступали къ дѣлежу, который назывался *»паеванiемъ«*. Деньги, серебряныя и золотыя вещи, оружье, лошадей и одежды распредѣляли на столько равныхъ частей, сколько было на лице уцѣлѣвшихъ членовъ отряда, и каждый получалъ свой пай; если случалось такъ, что нѣкоторые предметы превышали величину пая, то ихъ собща оцѣнивали и, тотъ, кто получалъ предметъ въ собственность, долженъ былъ уплатить излишекъ остальнымъ пайщикамъ; судя по сохранившимся въ актахъ указанiямъ, при дѣлежѣ добычи ватажокъ получалъ пай равный съ своими подчиненными [1]). Послѣ паеванiя гайдамаки разъѣзжались изъ отряда и каждый, по личному усмотрѣнiю, распоряжался своею долею добычи; потому, если польскимъ или русскимъ властямъ удавалось арестовать или уличить отдѣльныхъ лицъ въ участiи въ гайдамацкомъ походѣ, то возможно было возвратить только незначительную часть добычи, принадлежавшую данному лицу, да и та по большей части оказывалась уже весьма не полною; только въ рѣдкихъ случаяхъ, послѣ весьма продолжительныхъ и трудныхъ поисковъ, власти открывали отдѣльные предметы изъ пая, уже въ качествѣ подарка или посредствомъ продажи, перемѣнившiе нѣсколько разъ владѣльцевъ; въ большей части случаевъ отъ подобнаго рода розысковъ приходилось отказаться по причинѣ сложности дѣла; бывали также случаи, когда гайдамаки, оставившiе отрядъ, попавъ въ трудное положенiе, и боясь ареста съ поличнымъ, закапывали добычу въ намѣченномъ мѣстѣ - въ лѣсу или на полѣ [2]); иногда они пытались увезти ее черезъ границу речи-посполитой подъ видомъ товара [3]).

---

[1]) См. стр. 162, 322, 374, 388, 401, 527—529, 645, 688, 701 и т. д.

[2]) См. №№: CCXXXVII, стр. 475 и CCLII, стр. 528.

[3]) См. № CCCXLI, стр. 717.

Отряды Польскаго войска, не находившіе возможности задержать гайдамаковъ, благодаря принятой послѣдними тактикѣ, старались, при каждомъ извѣстіи объ ихъ набѣгѣ, настичь отрядъ, съ цѣлью не дать ему увезти награбленной добычи; потому гайдамаки могли ожидать столкновенія съ войскомъ только на обратномъ пути; всѣ свѣдѣнія о стычкахъ съ войскомъ встрѣчаются именно только во время погони за отрядами, совершившими уже болѣе или менѣе успѣшный походъ. Во многихъ случаяхъ погоня оказывалась не удачною, гайдамаки успѣвали ускользать отъ преслѣдовавшихъ ихъ военныхъ командъ; но иногда послѣднимъ удавалось перерѣзать имъ путь къ отступленію и принудить вступить въ битву, отъ которой гайдамаки уклонялись, по мѣрѣ возможности, такъ какъ имъ приходилось почти всегда имѣть дѣло съ отрядомъ численно превосходившимъ ихъ силы; въ такомъ случаѣ, гайдамаки со всею рѣшимостью отчаянія вступали въ битву, зная, что всѣ попавшіеся живыми въ руки жолнерамъ, будутъ немедленно приговорены къ висельницѣ [1]). Потому мы и встрѣчаемъ факты, въ которыхъ, не смотря на неравенство силъ и вооруженія и на желаніе избѣгнуть стычки, принужденные къ ней гайдамаки одерживаютъ верхъ надъ войскомъ. Если же случалось, что гайдамаки были увѣрены въ превосходствѣ своихъ силъ, или, по крайней мѣрѣ, въ равномѣрности ихъ съ числомъ войска, то они не только вступали въ битву, но даже старались вызвать на бой отдѣльные польскіе отряды. Такъ, въ 1736 году, сильная партія гайдамаковъ, овладѣвшая Чигириномъ, прислала въ главную квартиру Польскаго регементаря письменный вызовъ на бой; за тѣмъ, послѣ нѣсколькихъ стычекъ съ перемѣннымъ счастіемъ, гайдамаки заставили регементаря отступить отъ границы, овладѣли полемъ послѣдняго сраженія и похоронили торжественно, съ военными почестями, убитыхъ въ стычкѣ товарищей. Въ слѣдующемъ

---

[1]) См. №№: CX, стр. 229; CXI, стр. 231—232, CXIV, стр. 237.

году, другой сильный гайдамацкій отрядъ хитростью выманилъ въ степь отрядъ войска, состоявшій подъ начальствомъ офицера Скоржевскаго, окружилъ его, преслѣдовалъ въ теченіи сутокъ и, наконецъ, истребилъ окончательно; вслѣдъ за тѣмъ, гайдамаки, наткнувшись на незначительный отрядъ жолнеровъ, занимавшихся сборомъ фуража, напали на нихъ, преслѣдовали до села и, тамъ, сожгли вмѣстѣ съ домомъ, въ которомъ жолнеры заперлись и пытались отстрѣливаться. Встрѣчаясь на пути съ придворными панскими милиціями, даже незначительные отряды гайдамаковъ завязывали перестрѣлку и по большей части обращали въ бѣгство этихъ импровизированныхъ салдатъ, весьма неохотно вступавшихъ съ ними въ битву [1]). Среди столкновеній съ войскомъ у гайдамаковъ выработались извѣстные пріемы партизантской войны и нѣкоторые изъ этихъ пріемовъ можно отмѣтить по дошедшимъ до насъ актамъ. Такъ гайдамаки, преслѣдуемые погонею, не разсчитывая убѣжать отъ нея, раздѣлялись обыкновенно на нѣсколько партій, для того, чтобы поставить офицеровъ въ недоумѣніе на счетъ направленія, по которому они должны были преслѣдовать убѣгавшихъ; наткнувшись на слишкомъ сильный отрядъ, особенно если это случалось въ лѣсу, гайдамаки немедленно бѣжали въ разсыпную и, пробѣжавъ значительное разстояніе, собирались опять въ извѣстномъ, впередъ условленномъ, пунктѣ; въ другихъ случаяхъ они устраивали въ лѣсу засѣки, и защищались, иногда въ продолженіи значительно времени, среди этихъ, на скоро воздвигнутыхъ, укрѣпленій; наконецъ, если отрядъ гайдамаковъ былъ очень многочисленъ и хорошо вооруженъ, то онъ въ началѣ похода устраивалъ »кошъ« т. е. укрѣпленное сборное мѣсто, изъ котораго отдѣльные отряды разбѣгались для нападеній на близле-

---

[1]) См. №№: CX, стр. 229; CXI, стр. 231; CXIV, стр. 238; CXXXIV, стр. 268, CCLII стр. 526 и 531 и CCLVIII стр. 543

жащія мѣстности, и въ которое они возвращались, въ случаѣ погони, подъ защиту главныхъ силъ своего зборища [1]).

Находясь постоянно подъ угрозою гайдамацкихъ вторженій, шляхтичи Украинныхъ воеводствъ: Кіевскаго и Брацлавскаго, безпрестанно заботились объ изысканіи мѣръ для предотвращенія нападеній и для ихъ отраженія. Въ актовыхъ книгахъ мы нашли постановленія восьми провинціальныхъ сеймиковъ, собиравшихся въ теченіи 15 лѣтъ (1735—1750) для обсужденія подобнаго рода мѣръ. Постановленія сеймиковъ (3 состоялись въ Брацлавскомъ воеводствѣ и 5 въ Кіевскомъ) свидѣтельствуютъ прежде всего о томъ, глубоко укоренившемся въ шляхетскомъ обществѣ, сословномъ и личномъ эгоизмѣ, который служилъ вѣрнымъ признакомъ и вмѣстѣ составлялъ основную причину скораго распаденія речи-посполитой; шляхтичи, въ виду собственной, повседневной опасности стараются прибѣгать къ такимъ мѣрамъ, которыя не потребовали бы отъ нихъ никакой затраты средствъ, труда и энергіи, и изощряются въ изысканіи такихъ средствъ, при употребленіи которыхъ они могли-бы взвалить заботу о собственной защитѣ на чужія плечи; если-же, подъ давленіемъ необходимости, и рѣшаются принять какую нибудь мѣру, прямо отъ нихъ зависящую, то даютъ ей до того ничтожные размѣры и исполняютъ ее столь неохотно и вяло, что она приноситъ въ результатѣ самимъ шляхтичамъ болѣе хлопотъ и вреда, чѣмъ пользы и охраны отъ гайдамаковъ. Всѣ постановленія сеймиковъ относительно противудѣйствія гайдамакамъ обнимаютъ слѣдующія мѣропріятія: 1) отправка посольствъ къ сейму, королю и гетманамъ съ цѣлью выхлопотать присылку болѣе значительныхъ военныхъ силъ, которыя охраняли-бы границы Украинныхъ воеводствъ на счетъ

---

[1]) См. №№: CXLIV, стр. 289; CCLVIII, стр. 513; CCXC, стр. 609; CXXXIX, стр. 278 и CXXII, стр. 250. Также Kitowicz—Opis obyczajów i zwyczajów, т. II, стр. 134—139.

речи-посполитой; кромѣ усиленія военной стражи, сеймики иногда требуютъ отъ центральнаго правительства устройства и подчинки крѣпостей и даже денежнаго вознагражденія изъ казны речи-посполитой за убытки, понесенныя отдѣльными лицами дворянскаго сословія вслѣдствіе гайдамацкихъ набѣговъ. 2) Другой рядъ требованій сеймиковъ направленъ къ тому, чтобы вызвать, посредствомъ сейма, короля и посольствъ къ Русскимъ пограничнымъ властямъ, дѣятельное вмѣшательство Русскаго правительства. Требованія эти не удовлетворяются тѣми возможными мѣрами, которыя приняты были немедленно Русскимъ правительствомъ послѣ первыхъ заявленій; шляхтичи желали-бы, чтобы Россія взяла исключительно на себя обязанность охраненія Украинныхъ воеводствъ отъ гайдамаковъ и чтобы она пополняла денежнымъ вознагражденіемъ изъ своей казны всѣ убытки, понесенные лично каждымъ изъ Польскихъ дворянъ. 3) Наконецъ, третій рядъ рѣшеній, встрѣчающихся въ постановленіяхъ только трехъ сеймиковъ, имѣетъ въ виду организовать на собственныя средства защиту страны, посредствомъ усиленія Польскихъ военныхъ силъ и дѣятельнаго преслѣдованія виновниковъ и участниковъ въ гайдамачествѣ судебными и административными мѣрами [1]). Разсмотримъ подробно всѣ эти средства защиты, которыя шляхетское общество противупоставляло гайдамачеству.

Все то количество регулярнаго войска, которымъ располагала Польская речь-посполитая въ продолженіи XVIII столѣтія, представляло ничтожную цыфру, колебавшуюся между 17 и 18,000 [2]).

---

[1]) См. №№: LXXXVII, стр. 167; CVII, стр. 220; CXLV, стр. 290; CXLVIII, стр. 297; CLVI, стр. 317; CCXIX, стр. 443; CCXX, стр. 447; CCXL. стр. 479; CCXLI, стр. 490 и CCXLII, стр. 493.

[2]) Volumina legum. т. VI, стр. 164—перечень польскаго войска въ 1716 г., Moraczewski, starożytności Polskie т. II стр. 734—735 —перечень войска въ 1786 г. Kitowicz. Opis obyczajów i zwyczajów, т. II, стр. 74,

Но и это количество существовало только на бумагѣ, между тѣмъ какъ въ дѣйствительности подъ оружіемъ не было и половины, опредѣленнаго сеймовыми конституціями, числа салдатъ. Все войско дѣлилось на двѣ части: на Литовское и Польское, послѣднее-же, числомъ около 12,000, было распредѣлено на четыре дивизіи, или такъ называемыя *»партіи«*: Великопольскую, Малопольскую, Сендомирскую и Украинскую, состоявшія каждая подъ управленіемъ особаго начальника, носившаго титулъ *»региментаря«* [1]). Такимъ образомъ на долю »Украинской артіи«, обязанностью которой было охраненіе границы отъ гайдамаковъ на всемъ протяженіи отъ Днѣпра до Днѣстра, приходилось около 3,000 человѣкъ; въ дѣйствительности же количество войска этой дивизіи далеко не достигало сказанной цыфры и, по механизму своей организаціи, представляло въ наличности только ничтожную долю ея. Украинская партія, какъ и все войско, состояла изъ хоругвей; въ составъ хоругви входили *»товарищи«* и *»шереговые«*. Товарищи были исключительно дворяне, записывавшіеся добровольно въ хоругвь, (въ которой, по принятой нормѣ, ихъ полагалось 25 человѣкъ); притомъ каждый дворянинъ приводилъ съ собою отъ двухъ до четырехъ крѣпостныхъ или нанятыхъ слугъ, которые поступали вмѣстѣ съ нимъ въ ряды хоругви и назывались »шереговыми«. *Ротмистръ*, т. е. начальникъ хоругви, получалъ плату для содержанія всей своей команды и, потомъ, распредѣлялъ ее между »товарищами«, которые должны были содержать себя и своихъ шереговыхъ. Между тѣмъ дворяне, поступавшіе товарищами въ военную службу, искали въ ней только почета и титула »товарища«, но не заботились объ исполненіи военныхъ обязанностей; записавшись въ »компутъ«, т. е. списокъ хоругви, они немедленно, безъ всякого отпуска или разрѣшенія, уѣзжали по домамъ, занимались хозяйствомъ или кутежемъ, щеголяли военнымъ званіемъ и мундиромъ,

---

[1]) Kitowicz, т. II, стр. 77.

на дѣлѣ-же только числились въ войскѣ; начальники не только не требовали ихъ присутствія въ дѣйствительной службѣ, но, напротивъ того, поощряли такой образъ дѣйствія изъ побужденій личнаго интереса. Вся плата, слѣдовавшая товарищамъ, находившимся въ отлучкѣ, по принятому обычаю, оставалась въ карманѣ начальника хоругви. Вслѣдствіе такого порядка, по свидѣтельству современника, въ каждой хоругви не было никогда на лице больше шести товарищей, т. е. численность ея низводилась изъ 100 человѣкъ (числа, опредѣленнаго закономъ), до 24—25 человѣкъ [1]). Такое-же небрежное отношеніе къ дѣлу проявляли нетолько товарищи, но и оффицеры и начальники всякаго ранга. Такъ, не только гетманъ не появлялся никогда для начальства въ походѣ надъ Украинскою партіею, но и регіментарь передавалъ часто свои обязанности одному изъ подчиненныхъ, которому онъ давалъ въ такомъ случаѣ титулъ »*стражника*« [2]). Ротмистры, искавшіе этого званія исключительно для почета, никогда не принимали начальства надъ своими хоругвями. Китовичъ утверждаетъ, что въ продолженіи всего царствованія Августа III (1734—1764) ему ни разу не случалось встрѣтить ротмистра, который-бы дѣйствительно командовалъ своею хоругвью [3]); должность его исполнялъ назначенный имъ *поручикъ*, который, въ большинствѣ случаевъ передавалъ ее одному изъ товарищей, принимавшему въ такомъ случаѣ титулъ »*намѣстника*«. По временамъ только гетманы старались пробудить энергію войска, посылали циркуляры, приглашавшіе отсутствовавшихъ офицеровъ и товарищей явиться въ войско, подъ угрозою изгнанія изъ службы и уголовной отвѣтственности [4]); но угрозы эти оставались безъ послѣдствія и войско продолжало находиться въ разбродѣ. Такое состояніе арміи умень-

---

1) Kitowicz, т. II, стр. 81—84.
2) См. № XII, стр. 22.
3) Kitowicz т. II стр 80.
4) См. № CVIII, стр. 226.

шало численность и безъ того ничтожной Украинской партіи до 700—1000 человѣкъ наличнаго контингента; не удивительно, что она была недостаточна для прикрытія границы. При нападеніи гайдамаковъ, для того, чтобы составить сколько нибудь значительный отрядъ, приходилось созывать остатки хоругвей, квартировавшіе въ значительномъ разстояніи другъ отъ друга вдоль границы, и потому польскіе отряды запаздывали всегда сборомъ и выступленіемъ въ походъ [1]).

Сознавая недостаточность военныхъ силъ, шляхетскіе сеймики украинныхъ воеводствъ беспрестанно обращались къ королю, сейму и гетманамъ съ просьбою усилить военныя команды на границѣ Польской Украины, то посредствомъ увеличенія численности всего войска, то прикомандированіемъ отрядовъ отъ другихъ дивизій къ Украинской; но, заявляя подобныя желанія, сеймики оговаривались, что усиленіе войска должно произойти »безъ обремененія какими-либо особыми податями дворянъ пограничныхъ воеводствъ« т. е. что речь-посполитая должна принять содержаніе прибавочнаго войска на свой счетъ; условіе это дѣлало само удовлетвореніе требованія неисполнимымъ, такъ какъ единственный источникъ государственныхъ доходовъ, назначенный на содержаніе войска—кварта изъ королевскихъ староствъ—былъ едва достаточенъ для содержанія той незначительной арміи, которая находилась на лице [2]). Притомъ, требуя усиленія количества войска, шляхтичи постоянно заявляли неудовольствіе относительно его поведенія. По постановленію сейма 1717 года, войско, получая регулярно плату изъ кварты, должно было содержать себя на счетъ этого жалованья, не требуя ни фуража, ни провіянта отъ жителей тѣхъ мѣстностей, гдѣ оно было расквартировано [3]). Но оффицеры и салдаты не ограничивались

---

1) Kitowicz т. II; стр. 118.

2) См. №№: LXXXVII, стр. 176; CXLV, стр. 291—292; CCXX, стр. 449.

3) Volumina legum т. VI стр. 109 и 140.

жалованьемъ и старались усилить свои средства вопреки указанной сеймовой конституціи. Жалобы на беззаконный сборъ провіянта, взыскиваніе различныхъ поборовъ и контрибуцій слышатся и на всѣхъ сеймикахъ и въ многочисленныхъ частныхъ искахъ. Владѣльцы имѣній, въ которыхъ размѣщены были войска, жалуются, что солдаты насильно выжимаютъ отъ крестьянъ продовольствіе, что товарищи, по своему произволу, сбираютъ торговыя пошлины съ проѣзжихъ купцевъ, что во многихъ волостяхъ крестьяне разбѣжались, уклоняясь отъ притѣсненій военнаго постоя. Сеймики требуютъ наказанія виновныхъ, и особымъ посольствамъ, отправляемымъ къ гетманамъ, поручаютъ настаивать на произведеніи взысканій [1]). Военныя команды не ограничивались, впрочемъ, однимъ незаконнымъ сборомъ провіянта; пользуясь отсутствіемъ въ войскѣ всякой дисциплины, намѣстники хоругвей нанимали свои отряды частнымъ лицамъ для заѣздовъ и нападеній на домы сосѣдей, при чемъ солдаты живились грабежемъ не хуже гайдамаковъ [2]); часто, подъ предлогомъ поимки послѣднихъ, солдаты врывались въ встрѣчное село, истязали крестьянъ, пытками принуждали выдавать себѣ имѣющіяся у нихъ деньги и заключали ихъ съ этою цѣлью въ тюрму [3]). Изъ жалобы, поданной гетману сеймикомъ Брацлавскаго воеводства въ 1740 году, мы видимъ, что подобные факты представляли не случайное, исключительное явленіе. Въ жалобѣ этой шляхтичи подробно разсказываютъ образъ дѣйствій региментаря Украинской партіи, Нитославскаго, который сборомъ провіянта и всевозможныхъ контрибуцій принудилъ шляхтичей Брацлавскаго воеводства платить ему прибавочную сумму на содержаніе войска, но, затѣмъ, не удовлетворившись этою уступкою, онъ продолжалъ все таки насильно грабить провіянтъ.

---

[1]) См. №№: XXII, стр. 46; XXXVII, стр. 176; CXLIV, стр. 338; CCLVI, стр. 537.

[2]) См. №№: CCII, стр. 417—418; CCLXI, стр. 549.

[3]) См. №№: CXLV, стр. 339; CCVI, стр. 424; CCCI, стр. 629.

Самъ региментарь, имѣвшій помѣстье въ сосѣднемъ воеводствѣ, приказалъ пригнать въ военную квартиру свои многочисленныя стада и кормилъ ихъ фуражемъ, взыскиваемымъ съ жителей подъ предлогомъ военной контрибуціи, при чемъ, онъ перегонялъ эти стада въ мѣста, гдѣ заготовленъ былъ фуражъ, подъ предлогомъ устройства полевыхъ лагерей; по его примѣру, офицеры развели также многочисленныя стада, солдаты-же безнаказно грабили въ селахъ съѣстные припасы, забирали безплатно напитки въ арендахъ и т. д. Противъ гайдамаковъ Нитославскій въ теченіе 3 лѣтъ не предпринималъ вовсе походовъ, но, желая удержать за собою свой постъ и прослыть дѣятельнымъ начальникомъ въ глазахъ гетмана, онъ по временамъ врывался безъ всякаго повода въ то или другое село, захватывалъ нѣсколько десятковъ крестьянъ, заключалъ ихъ въ тюрьму, и, затѣмъ, присвоивъ себѣ ихъ скотъ, имущество и даже одежду, отпускалъ домой; между тѣмъ въ рапортахъ, представляемыхъ гетману, каждый такой подвигъ онъ выставлялъ удачнымъ походомъ и исчислялъ количество захваченныхъ имъ въ плѣнъ мнимыхъ гайдамаковъ [1]). Изъ приведенныхъ фактовъ ясно, что ни количество, ни качество регулярнаго войска, доставляемаго речью-посполитою для защиты Украинныхъ воеводствъ отъ гайдамаковъ, не могло удовлетворять этой цѣли, и что шляхтичи, для собственной безопасности, должны были изыскать изъ мѣстныхъ земскихъ средствъ новыя, болѣе дѣйствительныя мѣры защиты. Но такія мѣры требовали немедленно денежныхъ жертвъ, которыя шляхетское общество несло крайне неохотно, даже въ виду настоятельной собственной потребности; потому сеймики стараются изыскать или такія полумѣры, которыя дозволяли бы разсчитывать на извѣстную подмогу безъ затраты денегъ, или, если и разрѣшаютъ послѣ долгаго колебанія сборъ послѣднихъ, то въ количествѣ далеко недостаточномъ для достиженія предположенной цѣли.

---

1) См. № CLII, стр. 306—311.

Первая попытка подобнаго рода сдѣлана была въ 1723 году гетманомъ Адамомъ Сѣнявскимъ: чувствуя недостаточность военныхъ силъ речи-посполитой, онъ разсчитывалъ усилить ихъ организаціею особенной милиціи изъ многочисленной безземельной шляхты, жившей »на чиншѣ«, т. е. арендовавшей небольшіе клочки земли въ помѣщичьихъ имѣніяхъ. Съ этою цѣлью онъ въ собственномъ помѣстьи, Межибожской волости, освободилъ жившихъ въ ней шляхтичей отъ чинша и назначилъ имъ сверхъ того жалованіе въ 30 злотыхъ въ годъ, подъ условіемъ, что они составятъ военную хоругвь, которая будетъ выступать въ походъ по первому требованію; ротмистромъ этой хоругви онъ назначилъ опытнаго оффицера—Станислава Кошку, и, въ качествѣ жалованья, предоставилъ ему въ пожизненное владѣніе одно изъ своихъ селъ въ той-же волости [1]). Если бы планъ Сѣнявскаго былъ примѣненъ ко всѣмъ имѣніямъ Украинныхъ воеводствъ, то дѣйствительно могла-бы составиться многочисленная милиція изъ лицъ, заинтересованныхъ какъ по общественному, такъ и по экономическому своему положенію въ борьбѣ съ гайдамаками; но для осуществленія этой мысли помѣщикамъ необходимо было отказаться отъ дохода изъ шляхотскихъ чиншей и, сверхъ того, назначить еще вознагражденіе милиціонерамъ; дворяне сочли подобные расходы слишкомъ обременительною для себя жертвою и не послѣдовали примѣру Сѣнявскаго, котораго попытка осталась единичнымъ фактомъ, совершенно безплоднымъ.

Другая попытка организовать милицію состояла въ томъ, что, пользуясь запустѣніемъ въ началѣ XVIII ст. поднѣстровской области, старосты и владѣльцы крупныхъ имѣній перезывали на пустопорожнія земли »Волоховъ« т. е. крестьянъ изъ Молдавіи; поселенцы эти получали на льготныхъ условіяхъ землю и изъ нихъ

---

[1]) См. № XV, стр. 31—33.

старосты и помѣщики старались организовать постоянную подвижную милицію; выше было уже замѣчено, что Волохи, населившіе эти села, очень скоро сжились и породнились съ крестьянскимъ мѣстнымъ населеніемъ и не только не составили препятствія для развитія гайдамачества, но даже приняли въ немъ дѣятельное участіе; мы встрѣчаемъ Волоховъ, примыкающихъ то единолично къ гайдамацкимъ скопищамъ, то составляющихъ цѣлые отряды, для нападенія и грабежа панскихъ домовъ [1]. Во время сильнаго крестьянскаго движенія, охватившаго Подоліе въ 1734 году, надворныя волошскія хоругви, содержимыя старостами и помѣщиками, примкнули всѣ безъ исключенія къ крестьянскому возстанію и составили готовыя кадры для формировки образовавшихся въ то время козацкихъ полковъ [2]. Этотъ неблагопріятный для дворянъ исходъ военныхъ волошскихъ колоній заставилъ шляхетское общество отказаться отъ нихъ. Сеймикъ Брацлавскаго воеводства въ мартѣ 1735 года обложилъ волошскія села податью [3], а другой сеймикъ, собравшійся въ сентябрѣ того-же года, рѣшилъ уничтожить волошскія поселенія; депутаціи, отправленной къ королю этимъ сеймикомъ, поручено было, между прочими заявленіями, предложить королю слѣдующую просьбу: »такъ какъ въ Брацлавскомъ и въ сосѣднихъ съ нимъ воеводствахъ надворныя волошскія хоругви разныхъ пановъ, равно какъ и Волохи, живущіе по селамъ, вмѣсто благодарности за оказанныя имъ речью-посполитою благодѣянія, воспользовались нынѣшнимъ смутнымъ временемъ во вредъ истиннымъ сынамъ той-же речи-посполитой, и, преслѣдуя своекорыстныя цѣли, занялись убійствами и грабежемъ; такъ какъ дворянамъ не возможно обеспечить отъ ихъ нападеній ни имущества ни жизни, какъ отъ людей, хорошо успѣвшихъ ознакомиться

---

[1]) См. №№: XI, стр. 20; LIX, стр. 102, LXXII, стр. 136; LXXIII, стр. 137 LXXXVII, стр. 175—176.

[2]) См. №№: XXI, стр. 44 и XXXVIII, стр. 68—79.

[3]) См. № LXVII, стр. 126.

съ мѣстностью, то мы умоляемъ короля и речь посполитую, дабы они распорядились выбросить за границу государства эту враждебную гадину, вскормленную хлѣбомъ нашего отечества; мы просимъ вмѣсто Волоховъ поселить въ ихъ слободахъ менѣе достаточныхъ шляхтичей, братью нашу, приспособивъ ихъ поселеніе къ военному дѣлу, и назначивъ имъ ротмистровъ изъ числа знатныхъ помѣщиковъ нашего воеводства, которые могутъ быть подчинены общему военному начальству [1]).

Дѣйствительно количество Волоховъ съ этого времени значительно уменьшается и народонаселеніе изъ ихъ слободъ переходитъ обратно на родину черезъ Днѣстръ [2]); тѣмъ не менѣе планъ, предложенный сеймикомъ, относительно устройства шлехетскихъ военныхъ поселеній не былъ приведенъ въ исполненіе; осуществленіе его потребовало средствъ, которыми не располагали ни король, ни речь-посполитая, и затрачивать которыя не желало само предлагавшее планъ земство.

Въ одно время съ указаннымъ проектомъ, тотъ-же сеймикъ Брацлавскаго воеводства въ 1735 году высказалъ и другое пред-

---

1) См. № LXXXVII, стр. 175—176.

2) Въ числѣ немногихъ оставшихся Волоховъ намъ встрѣчаются впослѣдствіи только такія отдѣльныя лица, которыя дѣйствуютъ исключительно изъ побужденій личной корысти и поочередно то мирятъ, то враждуютъ съ обѣими боровшимися сторонами. Какъ на рѣзкій примѣръ подобнаго рода, мы можемъ указать на нѣкоего Антона Табана: еще въ 1713 году онъ завелся осѣдлостью въ с. Воробіевкѣ, въ окрестности Немирова и устроилъ у себя притонъ для гайдамаковъ, которые ѣздили въ его домъ для отдыха, для паеванія добычи и для пополненія вербовкою своихъ отрядовъ; въ послѣдствіи Табанъ успѣлъ снискать милость владѣльца Умани, сдѣланъ былъ губернаторомъ въ этомъ городѣ и въ 1738 году прославился грабежемъ захваченныхъ имъ измѣннически Запорожцевъ, пріѣхавшихъ за покупкою хлѣба; онъ приказалъ ихъ казнить, будто подозрѣвая въ гайдамачествѣ, дѣйствительно-же для того, чтобы завладѣть ихъ имуществомъ и лошадьми. См. № XI, стр. 21, также Скальковскій—Исторія Новой Сѣчи т. II, стр. 121.

положеніе относительно защиты воеводства отъ гайдамаковъ: въ инструкціи посламъ, отправленнымъ отъ сеймика къ королю и коронному гетману, внесенно было предложеніе, чтобы речь-посполитая разрѣшила воеводству устроить милицію на свой счетъ въ подмогу Украинской партіи, съ тѣмъ, чтобы милиція находилась подъ начальствомъ регментаря этой партіи [1]). Но предложеніе осталось на долго безъ послѣдствій; шляхтичи ограничились заявленіемъ готовности назначить земскій сборъ на содержаніе милиціи, но не торопились исполненіемъ своего обѣщанія. Въ теченіи пятнадцати лѣтъ никакой милиціи, ни сборовъ на ея содержаніе мы не встрѣчаемъ въ актахъ. Только въ 1750 году, вслѣдствіе усилившихся въ то время до небывалыхъ еще размѣровъ гайдамацкихъ нападеній, мысль объ устройствѣ милицій на счетъ Украинныхъ воеводствъ была вновь поднята на сеймикахъ и, на этотъ разъ, приведена въ исполненіе. Въ одно и то же время сеймики, собравшіеся какъ въ Брацлавскомъ, такъ и въ Кіевскомъ воеводствахъ, постановили осуществить ее. Брацлавскій сеймикъ, въ засѣданіи 16 сентября 1750, года постановилъ немедленно составить небольшое ополченіе изъ имѣвшихся подъ рукою надворныхъ панскихъ жолнеровъ и, поручивъ надъ ними начальство дворянину Даніилу Мацевичу, предписалъ послѣднему въ теченіи мѣсяца заняться преслѣдованіемъ гайдамаковъ и очистить отъ нихъ воеводство; Мацевичу разрѣшено было: сгонять крестьянъ изъ селъ для розысковъ, требовать въ свое распоряженіе всѣ надворныя милиціи, пользоваться даровымъ провіянтомъ, арестовать и казнить смертью всѣхъ лицъ, которыхъ онъ заподозритъ въ участіи въ гайдамачествѣ или въ связяхъ съ нимъ; въ награду за такую дѣятельность Мацевичу и его отряду предназначалась вся добыча, которую онъ отъиметъ отъ гайдамаковъ [2]).

---

[1]) См. № LXXXVII, стр. 169—170, 177 и 179.
[2]) См. № CCXLI, стр. 490—493.

Брацлавское воеводство не удовлетворилось этою временною мѣрою; сеймикъ въ слѣдующемъ засѣданіи, 17 Сентября, занялся проектомъ составленія правильнаго постояннаго ополченія; рѣшено было составить воеводскую *»ландмилицію«*; каждый помѣщикъ, владѣлецъ староства и т. п. долженъ былъ доставить въ опредѣленный срокъ—по 2-ое апрѣля слѣдующаго 1751 года, одного вооруженнаго и обмундированнаго всадника отъ каждыхъ 120 крестьянскихъ дворовъ, находившихся въ его имѣніи; избраннымъ сеймикомъ ревизорамъ поручено было до того времени повѣрить наличное количество населенія въ воеводствѣ и составить распредѣленіе этой повинности между всѣми имѣніями; помѣщикамъ, которые не исполнятъ этого постановленія, сеймикъ угрожалъ военною экзекуціею и взысканіемъ штрафа. Милиція должна была собраться 2-го апрѣля у города Винницы и тамъ расположиться лагеремъ; начальство надъ нею поручалось 3-мъ дворянамъ съ титуломъ ротмистровъ, избраннымъ на годичный срокъ безъ жалованія, главное-же начальство сеймикъ вручилъ брацлавскому подкоморію, князю Михаилу Четвертинскому. Солдаты, присылаемые въ милицію, должны были являться въ установленномъ мундирѣ (зеленаго цвѣта), съ вооруженіемъ, состоящимъ изъ ружья, копья и топора, съ достаточнымъ запасомъ пороха и свинца и на хорошихъ лошадяхъ, стоимостью по меньшей мѣрѣ каждая въ 100 злотыхъ. Вся экипировка должна быть доставлена помѣщикомъ, равно какъ и деньги на годичное содержаніе солдатъ и лошадей въ лагерѣ и въ походахъ. За бѣгство, неявку или измѣну солдата, уголовная отвѣтственность возлагалась на снарядившаго его помѣщика, грабежи-же и насилія во время походовъ—на ротмистровъ и ихъ поручиковъ; офицеры обязаны были пребывать постоянно въ лагерѣ милиціи, и, даже въ мирное время, одинъ изъ нихъ долженъ былъ находиться при командѣ; они получали право безапеляціоннаго военнаго суда надъ солдатами [1]).

---

[1]) См. № CCXLII, стр. 497—501.

Еще большею энергіею отличались мѣры, принятыя одновременно сеймикомъ Кіевскаго воеводства: въ засѣданіи 18 сентября 1750 года дворяне рѣшили собирать подымную подать изъ своихъ имѣній во всемъ воеводствѣ, въ размѣрѣ 100,000 злотыхъ, изъ которыхъ 20,000 было назначено на усиленіе платы регулярнаго войска Украинской партіи, на остальныя же 80,000 воеводство должно содержать постоянную милицію, организацію которой сеймикъ возложилъ на особую коммиссію изъ 15 лицъ, тутъ-же имъ избранную [1]). Коммиссія эта дѣйствительно собралась 2-го февраля 1751 года, и постановила слѣдующія правила для устройства воеводской милиціи: на деньги, назначенныя воеводствомъ изъ подымной подати, положено содержать 3 хоругви, по 100 человѣкъ каждая, ротмистрами хоругвей назначены помѣщики Кіевскаго воеводства съ жалованіемъ отъ 2000 до 2500 злотыхъ, и сверхъ того хорунжіе, по выбору ротмистровъ, съ жалованіемъ 800—1,000 злотыхъ; въ каждой хоругви полагалось по 30 товарищей, каждый съ двумя шереговыми; товарищъ долженъ былъ получать въ годъ по 600 злотыхъ; сверхъ того въ каждой хоругви полагалось по два ревизора для наблюденія порядка. Вооруженіе, мундиры и продоволствіе товариши должны были поставлять на свой счетъ. Ротмистры были назначены коммиссіею и они должны были немедленно навербовать полный составъ своихъ хоругвей и явиться съ ними въ Житомиръ къ 15 мая того-же года; коммиссія, повѣривъ наличный составъ хоругвей, должна была выдавать имъ жалованіе регулярно въ два годичные сроки. Милиція должна поступить въ вѣдѣніе короннаго гетмана и усилить собою составъ Украинской партіи. Право безапеляціоннаго суда надъ солдатами и пойманными гайдамаками предоставлялось ротмистрамъ; отвѣтственность за грабежи и буйства шереговыхъ возложена на товарищей, а за поведеніе послѣднихъ на ротмистровъ; запрещено

---

[1]) См. № CCXL, стр. 482—485.

употреблять милицію для другихъ цѣлей, кромѣ прямого ея назначенія, а также выводить ее изъ предѣловъ воеводства. Мундиръ милиціонеровъ долженъ состоять изъ синяго контуша и краснаго жупана; на знаменахъ хоругвей допускались изображенія: герба воеводства или чудотворной Бердичевской иконы Богородицы. Гетманъ коронный, извѣщенный о постановленіяхъ сеймика и его коммиссіи, изъявилъ воеводству благодарность, принялъ хоругви милиціи подъ свою команду и предписалъ ротмистрамъ подчиняться распоряженіямъ регимeнтаря Украинской партіи [1]).

Такимъ образомъ мѣры, предполагавшіяся въ минуту самаго энергическаго настроенія шляхтичей двухъ воеводствъ, должны были повести къ вооруженію милиціи, числомъ около 500 человѣкъ; можетъ быть эта милиція и могла бы въ нѣкоторой долѣ удовлетворить вызвавшей ее потребности, если бы она, въ практическомъ исполненіи, отвѣчала характеру, предполагавшемуся на сеймикѣ; но на дѣлѣ милиція оказалась далеко не тѣмъ, чѣмъ предполагали ея устроители; она необходимо отразила въ своемъ устройствѣ и въ способѣ исполненія возложенной на нее обязанности, тѣ черты нравственнаго безсилія, какія характеризуютъ въ данную эпоху все шляхетское общество. Милиціи осуществились въ обоихъ воеводствахъ и просуществовали три года (1751—1754); но за все это время мы не встрѣчаемъ вовсе слѣдовъ ихъ дѣятельности по отношенію къ гайдамацкому движенію. Единственный отрядъ, ходившій въ походъ противъ гайдамаковъ—былъ отрядъ, въ качествѣ временной мѣры составленный на сеймикѣ въ Винницѣ, въ 1750 году, и отданный подъ команду Мацевича. Согласно полученнымъ отъ сеймика инструкціямъ, отрядъ этотъ двинулся въ походъ въ сентябрѣ и находился подъ командою регимeнтаря Украинской партіи, Ожги, до конца октября 1750 года. Послѣ истеченія мѣсяца, онъ, согласно инструкціи, данной

---

[1]) См. №№: CCLXVIII, стр. 559—565 и CCLXX, стр. 568.

сеймикомъ, былъ распущенъ. За это время Мацевичъ предпринялъ, по распоряженію Ожги, походъ въ Кіевское Полѣсье и способствовалъ очищенію этой области отъ мелкихъ гайдамацкихъ отрядовъ, вошедшихъ въ Польскія предѣлы изъ Кіевскаго округа [1]). Послѣ окончанія этого похода Мацевичъ и, состоявшій подъ его командою, офицеръ Волынецкій подверглись, съ одной стороны, судебному преслѣдованію, вслѣдствіе жалобъ на нихъ шляхечей за буйства и насилія, причиненныя ихъ отрядомъ въ дворянскихъ имѣніяхъ, и, съ другой стороны, мести гайдамаковъ, которые взяли приступомъ, разграбили и разорили домъ Мацевича въ м. Володаркѣ [2]).

На отрядъ Мацевича, впрочемъ, самъ сеймикъ смотрѣлъ только какъ на мѣру временную; главныя-же надежды возлагались на милиціи, предполагавшаяся организація которыхъ была выше разсказана. Милиціи эти дѣйствительно образовались въ маѣ 1751 года, но, затѣмъ, въ теченіи трехъ лѣтъ, мы не встрѣчаемъ ни одного намека о дѣйствіи ихъ противъ гайдамаковъ; о существованіи ихъ мы узнаемъ только изъ многочисленныхъ жалобъ на разнаго рода буйства, насилія и разоренія, которыя терпѣли отъ милиціонеровъ жители охраняемыхъ ими воеводствъ. Такъ въ Кіевскомъ воеводствѣ, уже въ іюлѣ 1751 года, уніятскій митрополитъ Флоріянъ Гребницкій жаловался, что милиціонеры воеводскіе умышленно избѣгаютъ встрѣчи съ гайдамаками, и, вмѣсто преслѣдованія ихъ, разъѣзжаютъ по митрополичьимъ селамъ, вламываются въ крестьянскія коморы и грабятъ все, что ни найдутъ въ нихъ [3]). Жалобы такого рода на милиціонеровъ поступаютъ съ каждымъ годомъ чаще, и, въ 1754 году дѣлаются всеобщими: одни шлях-

---

1) См. №№: CCXLVIII, стр. 517—518; CCLI, стр. 522 и CCLIII, стр. 532.

2) См. №№: CCLVI, стр. 538; CCLVIII, стр. 543; CCLX, стр. 547.

3) См. № CCCI, стр. 628—629.

тичи жалуются на насильственное взиманіе въ дворянскихъ имѣніяхъ продовольствія и денежныхъ контрибуцій, другіе на грабежи, производимые въ селахъ и мѣстечкахъ, третіе на личныя оскорбленія и побои. Такъ напримѣръ: товарищи воеводскихъ хоругвей ворвались въ квартиру дворянина Пержхалы и избили его почти до смерти; другіе, въ пьяномъ видѣ, осадили домъ помѣщика Проскуры и стрѣляли въ окна и двери; въ имѣніи дворянина Прушинскаго милиціонеры, остановившись постоемъ, истребили все хозяйство, опустошили крестьянскіе сады и огороды, ограбили крестьянскія коморы, истребили рыбу въ прудахъ, врывались въ домъ помѣщика и наносили побои его гостямъ и слугамъ и т. п. [1]). Наконецъ, ротмистры милиціи, позабывъ о назначеніи своего ополченія, стали его употреблять для личныхъ цѣлей: такъ одинъ изъ нихъ, Михаилъ Трипольскій, желая усилить свое вліяніе на сеймикѣ, явился на его засѣданія во главѣ своей хоругви, и подалъ поводъ къ закрытію сеймика, который, по законамъ речи-посполитой, не могъ засѣдать въ присутствіи вооруженнаго отряда [2]). Такое поведеніе милиціи, показывавшее всю ея непригодность, возбудило всеобщее негодованіе среди шляхтичей. Лица, недовольныя вообще установленіемъ земской подати, и протестовавшіе противъ нея въ принципѣ, теперь указывали на поведеніе милиціи, на ея безполезность и вредъ ею причиняемый и мало-по-малу перетянули большинство шляхтичей въ пользу своего мнѣнія. Дворяне стали отказываться отъ платы подымной подати, преслѣдовали милиціонеровъ судебными исками и, наконецъ, въ сентябрѣ 1754 года, послѣдовало коллективное заявленіе многихъ дворянъ Кіевскаго воеводства, требовавшее отмѣны милиціи; перечисливъ всѣ притѣсненія, испытанныя жителями воеводства отъ собственнаго

---

[1]) См. №№: CCCXII, стр. 661; CCCXIV, стр. 663; CCCXX, стр. 674; CCCXXI, стр. 675, CCCXXII, стр. 677; CCCXIX, стр. 671; CCCXXIII, стр. 679; CCCXVI, стр 665.

[2]) См. № CCCXVIII, стр. 669.

войска, дворяне утверждаютъ, что милиція причиняетъ имъ тягости на столько-же разорительныя, какъ и гайдамацкія нападенія, что, вслѣдствіе поведенія салдатъ, крестьяне разбѣгаются и имѣнія запустѣваютъ и что единственное средство къ прекращенію зла они видятъ въ упраздненіи установленнаго ими ополченія [1]).

Такая-же участь постигла и милицію Брацлавскаго воеводства; о ея подвигахъ противъ гайдамаковъ мы также не встрѣчаемъ извѣстій; за то мы знаемъ о дѣятельности ея въ другомъ отношеніи; милиція эта поступила въ личное распоряженіе своего начальника, князя Четвертинскаго, исполняла при немъ должность почетнаго конвоя, во время его разъѣздовъ по своимъ дѣламъ, и, по временамъ, производила заѣзды по его указанію; между прочимъ въ 1752 году, 150 человѣкъ этой милиціи напали на гродскую канцелярію въ Винницѣ, взяли ее приступомъ, избили и арестовали канцеляристовъ, и разбросали или похитили книги и документы. Затѣмъ, въ 1754 году, встрѣчаемъ извѣстіе о томъ, что милиція Брацлавская врывалась въ пограничныя села Кіевскаго воеводства, и, подъ предлогомъ требованія платы на свое содержаніе, производила всевозможные грабежи и насилія [2]). Милиція эта, подобно Кіевской, была отмѣнена въ концѣ 1754 года.

Такимъ образомъ единственное усиліе, сдѣланное дворянами для самозащиты, ни къ чему не привело и самыми-же дворянами было признано недостаточнымъ, непригоднымъ и вреднымъ. Затѣмъ оставалось одно только средство для усиленія мѣстными средствами контингента войскъ Украинской партіи,—средство это состояло въ вооруженіи надворныхъ козацкихъ милицій [3]).

---

[1]) См. №№: CCLXIX, стр. 566; CCCXII, стр 658—661; CCCXIX, стр. 671—673.

[2]) См. №№: CCCVIII, стр. 638—641 и CCCXVII, стр. 666.

[3]) Въ сочиненіи г. Мордовцева »Гайдамачина« сказано, что надворныя милиціи польскихъ магнатовъ (т. е. козаки) назывались *„народовою кавалеріею“* (см. стр. 65). Извѣстіе это представляетъ

Надворныя милиціи заведены были еще въ XVII столѣтіи богатыми землевладѣльцами югозападнаго края подъ разными наименованіями: драгуновъ, гайдуковъ, паюковъ и т. п.; но вскорѣ типомъ этихъ милицій сдѣлались надворные козаки, вытѣснившіе уже въ началѣ XVIII ст. всѣ другія наименованія. Костюмъ и вооруженіе козаковъ были проще, менѣе вычурны и болѣе согласовались съ привычками какъ самихъ милиціонеровъ, такъ и ихъ владѣльцевъ. Первое назначеніе этихъ милицій состояло въ томъ, чтобы придать болѣе почета особѣ знатнаго пана и болѣе блеска его двору; въ тѣхъ Польскихъ воеводствахъ, которыя наслаждались совершеннымъ спокойствіемъ въ теченіи XVIII столѣтія, крупные землевладѣльцы содержали тѣмъ не менѣе по нѣсколько десятковъ надворной милиціи, составлявшей почетную стражу во время выѣздовъ пана, привѣтствовавшей парадною пальбою его гостей и т. д. Кромѣ того милиціи служили владѣльцамъ для взаимныхъ заѣздовъ, для приведенія въ исполненіе или для сопротивленія судебнымъ приговорамъ, для содержанія экономическаго порядка среди крестьянъ, для производства съ нихъ взысканій и т. д. Въ воеводствахъ Украинныхъ и пограничныхъ съ ними: Волынскомъ и Подольскомъ надворные козаки, по мѣрѣ развитія гайдамачества, стали охранять имѣнія своихъ владѣльцевъ отъ вторженія

вмѣстѣ и грубую ошибку и анахронизмъ. Народовою кавалеріею назывались 4 бригады легкой конницы регулярнаго Польскаго войска, отличавшіяся мундиромъ отъ остальныхъ конныхъ полковъ. Самое имя народовой кавалеріи упоминается первый разъ въ постановленіяхъ сейма 1775 года. (Volumina legum, т. VIII, стр. 100). Оно никогда не примѣнялось и не могло примѣняться не только къ надворнымъ козакамъ, но и вообще къ панскимъ милиціямъ, такъ какъ эти милиціи были *частныя* а не *народовыя*. Ошибка г. Мордовцева кажется намъ тѣмъ болѣе странною, что въ источникѣ, которымъ онъ пользовался по преимуществу: »Наѣзды Гайдамаковъ. Скальковскаго« хотя кавалерія народовая и отнесена къ болѣе раннему времени, но сказано ясно, что она состояла »изъ дворянства, служившаго на свой счетъ« (стр. 21).

гайдамацкихъ скопищъ, потому и количество надворныхъ милицій въ этихъ воеводствахъ было больше. Какъ старосты, такъ и крупные владѣльцы содержали цѣлыя сотни надворныхъ козаковъ; изъ современныхъ записокъ мы знаемъ, что въ Умани, имѣніи Потоцкихъ, существовалъ въ половинѣ XVIII ст. цѣлый полкъ козаковъ, числившій въ своемъ составѣ 2,600 человѣкъ [1]). Надворные козаки набирались изъ крестьянъ, жившихъ въ имѣніи помѣщика или въ староствѣ; крестьянская семья обязана была доставить вооруженнаго всадника въ опредѣленномъ мундирѣ и съ требуемымъ вооруженіемъ, на хорошей лошади, и за то освобождалась отъ барщины, даней и оброковъ на все время его службы. Иногда, если помѣщикъ требовалъ, чтобы одежда и вооруженіе были слишкомъ раскошны, нѣсколько крестьянскихъ дворовъ доставляли одного всадника, и получали за то указанныя льготы [2]). Козаки получали обыкновенно отъ помѣщика право выбирать изъ своей среды начальниковъ низшихъ степеней, которые назывались: атаманами, ассаулами, сотниками, иногда ротмистрами; но главнымъ начальникомъ, съ титуломъ полковника, назначался шляхтичъ, верховное-же начальство надъ всею милиціею принадлежало старостѣ или помѣщику, а, въ отсутствіи послѣдняго, его управляющему — губернатору. Содержаніе для милиціи получалось изъ селъ, принадлежавшихъ къ данному имѣнью, и, въ случаѣ неисправной доставки его крестьянами, козаки взыскивали продовольствіе насильственно посредствомъ военныхъ экзекуцій [3]).

Надворные козаки составляли дѣйствительно довольно многочисленное ополченіе, но шляхтичи не могли вполнѣ положиться

---

[1]) Липоманъ—Bunt Gontyi Żelezniaka, стр. 13.

[2]) Тамже стр. 14. Записки Элеоноры Кребсовой: Autentyczny opis rzezi Humańskiej. Poznań. 1840.

[4]) См. №№: II, стр. 2, III, стр. 4, VII, стр. 12, CLV, стр. 315, CLXXII, стр. 355; CLXXV, стр. 362; CCCLXII, стр. 769 также Скальковскій—Наѣзды гайдамакъ на западную Украину, стр. 58

на его надежность въ борьбѣ съ гайдамаками; входившіе въ составъ надворныхъ милицій, козаки набирались изъ крестьянъ и, по происхожденію, взглядамъ, симпатіямъ, всецѣло принадлежали этой средѣ, создавшей и поддерживавшей гайдамачество. Дѣйствуя по приказанію владѣльцевъ противъ гайдамаковъ, надворные козаки старались постоянно вести эту борьбу по мѣрѣ возможности вяло и уклончиво; не ограничиваясь этимъ, они весьма часто завязывали прямыя сношенія съ гайдамаками, сообщали имъ предостереженія, помогали укрываться отъ погони, прятали добычу и получали за свое содѣйствіе извѣстную ея долю. Такъ мы встрѣчаемъ въ актахъ извѣстіе, что въ 1732 г., промышлявшій гайдамачествомъ въ южномъ Подоліи, запорожецъ Якимъ, имѣлъ связи съ начальниками мѣстныхъ городовыхъ козаковъ, отводилъ къ сотникамъ пограбленныхъ лошадей и получалъ отъ нихъ съѣстные припасы и нужныя указанія; въ той-же мѣстности другой ватажокъ, Клобуцкій, дѣлился добычею съ ротмистромъ надворныхъ козаковъ и т. п. [1]). Часто надворные козаки принимали участіе въ самыхъ гайдамацкихъ походахъ; такъ, изъ показаній пойманныхъ гайдамаковъ мы узнаемъ, что Уманскіе козаки отпрашивались у своего начальства въ отпускъ, подъ предлогомъ рыбной ловли, и время отлучки проводили въ гайдамацкихъ отрядахъ [2]). Въ тѣхъ случаяхъ, когда гайдамацкое движеніе принимало болѣе широкіе размѣры и переходило въ крестьянское возстаніе, надворные козаки примыкали къ нему уже не единично, а въ полномъ составѣ своихъ отрядовъ. Такъ, въ 1734 году къ гайдамацкому крестьянскому волненію примкнули всѣ надворные милиціи Брацлавскаго воеводства; по собраннымъ Польскими властями свѣдѣніямъ, въ лагерѣ возставшихъ крестьянъ находились надворные козаки изъ имѣній: Яруги, Лучинца, Шаргорода, Рашкова, Бершады, Марковки, Комар-

---

1) См. № XVIII, стр. 38 и LIX, стр. 104.
2) См. № CLXXXI, стр. 377.

грода и цѣлый полкъ Уманскихъ козаковъ, съ полковникомъ Писаренкомъ [1]).

Въ погонѣ за гайдамаками надворные козаки весьма рѣдко настигали преслѣдуемыхъ; на извѣстія, сообщаемыя ими, начальники Польскихъ войскъ съ трудомъ могли положиться и нерѣдко платились потерею своихъ отрядовъ за излишнее довѣріе этимъ извѣстіямъ. Составитель современныхъ записокъ—Китовичъ, говоритъ, что козаки съ трудомъ рѣшались преслѣдовать свою братью гайдамаковъ, и дѣйствовали противъ нихъ серьезно только тогда, когда дѣло происходило на глазахъ у начальниковъ Польскаго войска; »если-же дѣло происходило вдали, на сторонѣ, то они подобно волку, встрѣтившему собаку, рожденную отъ кобеля и волчицы, только обнюхивали другъ друга и спокойно расходились каждый въ свою сторону« [2]). Надворные козаки, по замѣчанію того-же Китовича, только въ такомъ случаѣ обнаруживали нѣкоторое усердіе въ преслѣдованіи гайдамаковъ, когда разсчитывали отнять у нихъ богатую добычу; потому они никогда не преграждали имъ пути, когда гайдамаки весною врывались въ страну; за то осенью, когда, по ихъ соображеніямъ, гайдамаки возвращались обремененные богатою добычею, надворные козаки старались настичь ихъ отряды и захватить эту добычу, при чемъ въ сраженіе они вступали только въ случаѣ упорнаго сопротивленія. На отнятую добычу козаки смотрѣли какъ на свою законную собственность и шляхтичи могли разсчитывать на возвращеніе имъ пограбленнаго гайдамаками имущества не иначе, какъ только предложивъ козакамъ значительный выкупъ. Этотъ разсказъ Китовича вполнѣ подтверждается актовыми свидѣтельствами: въ рѣдкихъ указаніяхъ на стычки надворныхъ козаковъ съ гайдамаками, мы

---

1) См. №№: XXI, стр. 44 и XXXVIII стр. 68—70.

2) См. №№: CXXXIV, стр. 268, CXXXIX, стр. 278, Kitowicz, т. II, стр. 138—139.

встрѣчаемъ постоянно извѣстія о томъ, что козаки отняли гайдамацкую добычу, и тѣмъ ограничили свои дѣйствія; такъ, въ 1738 году мы находимъ разсказъ о томъ, что надворные козаки напали на возвращавшійся изъ похода отрядъ гайдамаковъ, отняли у нихъ 30 лошадей и убили въ стычкѣ нѣсколько человѣкъ; но когда потерявшіе добычу гайдамаки укрылись въ близлежащее болото, то козаки прекратили за ними погоню. Въ 1748 году пойманный гайдамакъ разсказывалъ на допросѣ, что отрядъ, въ которомъ онъ состоялъ, ограбилъ богатый дворъ стольника Ружинскаго, но вслѣдъ затѣмъ напали на гайдамаковъ козаки изъ м. Животова и отняли все то, „что мы пріобрѣли изъ имущества стольника„. Въ 1764 году гайдамацкій отрядъ долго гулялъ по приднѣстровской области и, когда онъ успѣлъ уже накопить много добычи, на него напали козаки изъ Комаргрода и Шаргорода, гайдамаковъ разсѣяли и всю добычу отняли и т. д. [1]).

Изъ выше приведенныхъ словъ Китовича видно, что шляхтичи сами были убѣждены въ ненадежности организованной ими козацкой милиціи; они дѣйствительно старались зорко наблюдать за ея поведеніемъ; если выборные начальники казались пану слишкомъ популярными, то онъ смѣнялъ ихъ безъ всякого повода и назначалъ на ихъ мѣсто новыхъ, по преимуществу иноземцевъ [2]). Губернаторамъ и полковникамъ предписано было наблюдать за настроеніемъ козаковъ и запрещать все то, что могло казаться неблаговиднымъ съ шляхетской точки зрѣнія; такъ, въ одномъ изъ современныхъ мемуаровъ мы встрѣчаемъ слѣдующій анекдотъ изъ быта надворныхъ козаковъ: во время смотра, который губернаторъ производилъ ежегодно Уманскимъ козакамъ, былъ обычай, послѣ окончанія парада, предлагать, козакамъ угощеніе въ замкѣ; во

---

[1]) См. Kitowicz, т. II. стр. 139; также №№: CXXXIX, стр. 278; CXCI, стр. 393—394 и CCCLII, стр. 742.
[2]) См. №№: VII. стр. 11 и IX стр. 17.

время одного изъ такихъ пировъ, губернаторъ Младановичъ сталъ прислушиваться къ пѣснямъ, которыя разпѣвались хоромъ, и, замѣтивъ, что козаки поютъ по преимуществу думы о Хмельницкомъ, отдалъ приказаніе полковнику—шляхтичу о томъ, чтобы впредъ не допускать пѣнія историческихъ думъ [1].

Не смотря однако на недовѣріе, шляхтичи, сознавая свое безсиліе создать другую, болѣе надежную военную силу, не только удерживали козацкія милиціи, но старались, по возможности, увеличить ихъ число, для чего они прибѣгали иногда къ самымъ страннымъ и неожиданнымъ средствамъ; такъ, послѣ неудачнаго крестьянскаго возстанія въ 1734 году, когда значительное количество крестьянъ, боясь отвѣтственности за участіе въ волненіи, усилило собою контингентъ гайдамацкихъ отрядовъ, начальники Польскихъ войскъ и крупные землевладѣльцы стали перезывать гайдамаковъ въ надворныя милиціи и устроили нѣсколько полковъ козацкихъ изъ гайдамаковъ, изъявившихъ покорность и приведенныхъ къ присягѣ на вѣрность речи-посполитой [2].

Кромѣ необходимости защищать свои имѣнія отъ нападенія гайдамаковъ, землевладѣльцы югозападнаго края имѣли еще и другую побудительную причину содержать многочисленные отряды надворной милиціи: она служила имъ гораздо чаще для взаимныхъ заѣздовъ, чѣмъ для охраненія границъ речи-посполитой. Въ актовыхъ книгахъ и запискахъ современниковъ мы встрѣчаемъ по меньшей мѣрѣ въ десять разъ больше указаній на надворныхъ козаковъ, по поводу нападеній ихъ на дворы и имѣнія сосѣднихъ шляхтичей, чѣмъ о походахъ ихъ противъ гайдамаковъ. Владѣльцы обширныхъ имѣній, содержавшіе при своихъ экономіяхъ сотни, иногда тысячи надворныхъ козаковъ, посылали ихъ въ „заѣзды“ на дворы и имѣнія шляхтичей, владѣвшихъ болѣе мелкими помѣстіями, при

---

[1]) Элеонора Кребсъ. Opis autentyczny rzezi Humańskiej.
[2]) См. №№: CXIV, стр. 237 и CXVII, стр. 241.

первомъ неудовольствіи на послѣднихъ, и потому держали въ постоянномъ страхѣ и повиновеніи шляхту своего воеводства. При медлительныхъ формахъ судопроизводства по Литовскому статуту и при отсутствіи органовъ исполнительной власти, богатые паны, нисколько не опасаясь судебной отвѣтственности, и опираясь на свои надворныя милиціи, господствовали безпрекословно въ средѣ мнимо-равноправной съ ними шляхты. Актовыя книги переполнены жалобами дворянъ, пострадавшихъ отъ заѣздовъ, но жалобы эти не находили удовлетворенія, такъ какъ, въ случаѣ даже благопріятнаго для истца судебнаго приговора, не было средствъ привести въ исполненіе этотъ приговоръ надъ лицемъ, располагавшимъ относительно значительною военною силою. Вотъ нѣсколько примѣровъ, взятыхъ на удачу изъ безчисленнаго количества подобнаго рода дѣлъ, вписанныхъ въ актовыя книги въ теченіи всего XVIII столѣтія: въ 1700 году четыре мелкопомѣстные владѣльца жалуются на князя Илью Четвертинскаго о томъ, что, по его приказанію, сотникъ его надворныхъ козаковъ, Левко Купрачъ, напалъ на ихъ домы, выгналъ истцевъ, и овладѣлъ ихъ имѣніемъ въ пользу своего владѣльца [1]). Въ 1735 году губернаторъ Погребищскаго имѣнія князя Януша Вишневецкаго, дворянинъ Ржондковскій, отправилъ надворную милицію въ заѣздъ на имѣнія князей Любомирскихъ: мѣстечко Билиловку и село Огіевку; козаки производили тамъ всякія безчинства, ограбили жителей, причемъ многихъ мучили и истязали, вслѣдствіе чего одинъ шляхтичъ и трое евреевъ умерли. Затѣмъ, когда Любомирскіе обратились съ жалобою къ Вишневецкому, то послѣдній отказалъ имъ во всякомъ удовлетвореніи [2]). Сеймикъ Брацлавскаго воеводства, собравшійся въ 1735 году, жаловался, что губернаторы съ надворными козаками „не только нападаютъ на сосѣдей шляхтичей, но недавно производили

[1]) См. № I стр. 1--2.
[2]) См. № LXXIII, стр. 137.

заѣзды на монастыри: доминиканскій и езуитскій", вслѣдствіе чего дворяне поручили депутаціи, отправленной ими къ гетману, просить его о томъ, чтобы онъ употребилъ зависящія отъ него мѣры для прекращенія подобныхъ безпорядковъ [1]). Въ 1740 году надворные козаки Брацлавскаго кастеляна Потоцкаго, подъ начальствомъ своего ротмистра, шляхтича Скольскаго, напали на имѣніе князей Любомирскихъ—Станиславовъ, ограбили жителей, стрѣляли въ нихъ по улицамъ, травили собаками и т. п. [2]). Въ томъ-же году извѣстный Каневскій староста, Николай Потоцкій, о своевольствѣ котораго понынѣ сохранились многосисленные разсказы въ народной памяти, переѣзжая изъ одного имѣнія въ другое, остановился на пути для отдыха съ многочисленною командою своихъ надворныхъ козаковъ въ селѣ Каранышахъ; вслѣдствіе какого то неудовольствія на поведеніе мѣстныхъ крестьянъ, онъ приказалъ вдругъ своимъ козакамъ грабить несчастное село. Волохи, составлявшіе большинство его милиціи, бросились на крестьянъ, многихъ изстязали, гнали сквозь строй, отбирали имущество, насиловали женщинъ и т. д. [3]). Такихъ и тому подобныхъ фактовъ употребленія крупными землевладѣльцами надворныхъ козаковъ для заѣздовъ и всевозможныхъ насилій, мы встрѣчаемъ очень много [4]). Увлекаясь ихъ примѣромъ, мелкіе землевладѣльцы пытаются производить тоже въ болѣе скромныхъ размѣрахъ; такъ, напримѣръ, въ 1750 году мы встрѣчаемъ жалобу на дворянина Сущевича о томъ, что онъ, составивъ небольшой надворный отрядъ, ѣздилъ съ нимъ по ночамъ разбивать проѣзжихъ на большую дорогу, при чемъ выбиралъ такія мѣста, гдѣ имѣли обыкновеніе засѣдать гайдамаки, и старался указаніемъ на нихъ замаскировать свои подвиги [5]). Нако-

---

1) См. № LXXXVII, стр. 180.
2) См. № CLV, стр. 316.
3) См. № CLX, стр. 326—329.
4) См. №№: CLIII, стр. 312, CXLVI, стр. 295; CLXXV, стр. 362; CCCLXII, стр. 768 и т. д.
5) См. № CCXLIII, стр. 508.

конецъ, среди общаго безпорядка и анархіи, регментари и офицеры регулярнаго войска нерѣдко пользовались предоставленнымъ имъ правомъ требовать подъ свое начальство надворныхъ козаковъ, для того, чтобы, вызвавъ ихъ подъ предлогомъ похода противъ гайдамаковъ, предпринять во главѣ ихъ заѣздъ на имѣніе богатого пана и поживиться въ немъ добычею. Такъ, упомямутый уже регментарь, Нитославскій, потребовавъ изъ Умани сотню надворныхъ козаковъ, приказалъ ей ограбить домъ дворянина Бушовскаго; нѣсколько лѣтъ спустя, товарищъ панцырной хоругви, Монкольскій, вытребовалъ козаковъ изъ Богуславскаго староства подъ предлогомъ погони за гайдамаками и, вмѣсто того, употребилъ ихъ на заѣздъ въ мѣстечкѣ Кошоватой [1]).

Впрочемъ власть регментарей и вообще военныхъ начальниковъ надъ городовыми козаками встрѣтила вскорѣ отпоръ со стороны владѣльцевъ имѣній и староствъ. По мѣрѣ того какъ приходили въ упадокъ регулярныя силы речи-посполитой, гетманы и регментари стали полагаться почти исключительно на надворныя милиціи относительно защиты границъ Украинныхъ воеводствъ; постоянныя требованія этихъ милицій начальниками военныхъ силъ речи-посполитой показались тягостными для старостъ и землевладѣльцевъ и они опротестовали право регментарей распоряжаться козаками, организованными на частный счетъ и для удовлетворенія частныхъ потребностей каждаго владѣльца въ отдѣльности. Въ началѣ XVIII столѣтія, пока нападенія гайдамаковъ случались не особенно часто, пока еще Украинская партія не пришла въ состояніе полнаго безсилія, гетманы и намѣстники ихъ, регментари, хотя и пользовались правомъ начальства надъ надворными козаками, но только рѣдко, въ случаяхъ дѣйствительной надобности, призывали надворныя команды въ лагерь короннаго войска, при чемъ по большей части предварительно обращались съ

---

1) См. №№: CLXXII, стр. 354 и CCLXI, стр. 548.

просьбою къ ихъ владѣльцамъ [1]). Но со временемъ, чѣмъ интензивнѣе становились набѣги гайдамаковъ, чѣмъ болѣе приходило въ разстройство регулярное войско, тѣмъ болѣе умножалось число надворныхъ милицій, вслѣдствіе стремленія каждаго землевладѣльца обезопасить свое имѣніе, и тѣмъ болѣе военные начальники стали привыкать къ мысли, что эти милиціи составляютъ главный контингентъ подвѣдомственныхъ имъ военныхъ силъ, и, въ случаѣ надобности, привыкали почти исключительно ими пользоваться, не заботясь о правильной организаціи собственнаго регулярнаго войска. Между тѣмъ въ речи-посполитой не было закона, который предписывалъ-бы владѣльцамъ частныхъ милицій предоставлять ихъ въ полное распоряженіе общественныхъ властей. Чувствуя это неудобство, региментари обратились къ королевскому совѣту съ просьбою регулировать это дѣло и, въ 1741 г., выхлопотали въ свою пользу рѣшеніе, такъ называемое »Гродненское консиліумъ«, въ силу котораго предписывалось старостамъ въ Украинныхъ воеводствахъ организовать отрядъ въ 1,200 козаковъ и передать его во власть гетмана, при чемъ старостамъ воспрещалось обращать крестьянъ, внесенныхъ ими въ число козаковъ, къ исполненію барщины и другихъ хозяйственныхъ повинностей [2]). Узнавъ объ этомъ рѣшеніи, старосты объявили, что они не признаютъ его для себя обязательнымъ, такъ какъ королевскій совѣтъ можетъ только наблюдать за исполненіемъ существующихъ законовъ, но самъ не облеченъ законодательною властью, принадлежащею одному сейму. Гродненское постановленіе, толкуя о надворныхъ козакахъ, несправедливо обозначило ихъ названіемъ »городовыхъ« козаковъ, и въ силу этого термина желаетъ примѣнить къ нимъ сеймовыя конституціи, постановленныя еще въ началѣ XVII столѣтія о *городовыхъ* козакахъ; городовые козаки составляли въ то время отдѣльное сословіе,

---

1) См. №№: CXII, стр. 233, CXXXVI, стр. 271 и CC, стр. 414.
2) См. стр: 436, 438, 442, 449, 452, 454, и 571.

управлявшееся особыми правами и пользовавшееся особыми привилегіями, но городовые козаки еще въ концѣ XVII столѣтія перестали существовать въ Украинѣ; имѣющіяся-же въ настоящее время милиціи—это не *городовые*, а *надворные* козаки, организованные изъ крестьянъ по собственному желанію и для частныхъ потребностей старостъ, и объ нихъ не говоритъ ни одно сеймовое постановленіе. Опираясь на эти аргументы, старосты не только не приступили къ вооруженію требуемаго отряда козаковъ, но и отказались высылать по требованію региментаря и имѣвшіяся на лице милиціи. Встрѣтивъ сопротивленіе, гетманъ, региментари и, принявшіе ихъ сторону, областные сеймики попытались принудить старостъ къ повиновенію угрозами: въ 1750 году, по просьбѣ гетмана, король позвалъ въ свой задворный судъ ослушныхъ старостъ, и, вмѣстѣ съ тѣмъ, региментарь Ожга объявилъ управляющимъ староствами, что, если они не исполнятъ приказаній военнаго начальства и не доставятъ требуемаго количества войска, то онъ прикажетъ ихъ арестовать и подвергнетъ отвѣтственности по военнымъ законамъ. Вмѣстѣ съ тѣмъ дворяне, собиравшіеся на областные сеймики, обрадовались представившейся возможности свалить обязанность защиты края на владѣльцевъ королевскихъ староствъ, и стали побуждать ихъ къ исполненію Гродненскаго рѣшенія. Сеймикъ Кіевскаго воеводства поручилъ депутаціи, отправленной имъ въ іюнѣ 1750 года къ гетману, заявить, что онъ долженъ принудить старостъ къ присылкѣ 1,200 козаковъ для защиты края отъ гайдамаковъ »согласно съ давними постановленіями штатовъ речи-посполитой«; другой Кіевскій сеймикъ, собравшійся въ сентябрѣ того-же года, внесъ слѣдующій пунктъ въ свои постановленія: »владѣльцы староствъ, находящихся въ Кіевскомъ воеводствѣ, обязаны по закону доставлять изъ староствъ *городовыхъ* козаковъ въ помощь регулярному войску, къ чему мы ихъ обязываемъ и настоящимъ нашимъ постановленіемъ; въ случаѣ-же, еслибы они сопротивились въ этомъ отношеніи закону и устано-

вившемуся обычаю, и отказались прислать въ главную военную квартиру требуемое число *городовыхъ* козаковъ, то, за такое противузаконное злоупотребленіе властью, Кіевское воеводство было-бы принуждено объявить должности ослушныхъ старостъ вакантными; мы постановляемъ настоящимъ рѣшеніемъ привести въ исполненіе эту угрозу и, сверхъ того, даемъ полномочіе избраннымъ тремъ лицамъ притянуть ослушныхъ старостъ въ отвѣтственности въ королевскій ассесорскій судъ«.

Всѣ эти угрозы оказались однако недѣйствительными; владѣльцы старостъ были лица слишкомъ знатныя и богатыя для того, чтобы обратить на нихъ сколько нибудь серьезное вниманіе. Въ отвѣтъ на призывъ къ суду, угрозы гетмана и сеймиковъ, одни старосты объяснили, что средства, находившихся въ ихъ владѣніи, старостъ не даютъ имъ возможности удовлетворить требованію военныхъ властей, другіе заявили, что само требованіе не имѣетъ законнаго основанія. Такъ, напримѣръ, Винницкій староста, Калиновскій, въ отвѣтъ на призывъ къ суду, заявилъ въ гродскія книги, что »хотя онъ и имѣетъ отрядъ городовыхъ козаковъ, въ количествѣ отвѣчающемъ средствамъ и нуждамъ староства, но онъ ни въ какомъ случаѣ не можетъ отправить ихъ въ помощь Украинской партіи«, такъ какъ они едва достаточны для охраны Винницкаго замка, въ которомъ помѣщается архивъ воеводства и многія уважаемыя святыни, лишать защиты которыя было-бы безразсудно. Еще рѣзче поступилъ владѣлецъ Бѣлоцерковскаго староства, Равскій воевода, князь Станиславъ Яблоновскій: онъ не счелъ нужнымъ отвѣчать на призывъ къ суду оффиціяльнымъ заявленіемъ, но просто прислалъ въ староство два приказа: къ своему управляющему и къ надворнымъ козакамъ. Въ первомъ изъ нихъ кн. Яблоновскій предписывалъ своему намѣстнику ни подъ какимъ предлогомъ не доставлять козаковъ по требованію военныхъ властей и охранять отъ гайдамаковъ исключительно предѣлы староства и Бѣлоцерковскую крѣпость; онъ

успокоивалъ его относительно отвѣтственности передъ военнымъ судомъ, принимая ее исключительно на себя, при чемъ онъ съ насмѣшкою отозвался о притязаніяхъ, »основанныхъ на плохо понятомъ законѣ«. Въ приказѣ-же къ надворнымъ козакамъ Яблоновскій писалъ: »такъ какъ козаки, существующіе въ настоящее время въ Бѣлой церкви, не имѣютъ ничего общаго съ бывшими *городовыми* козаками, такъ какъ они не обязаны, по существующимъ законамъ, повиноваться другой власти кромѣ экономической, и, при учрежденіи ихъ исключительно по моей волѣ, я имѣлъ въ виду, освобождая ихъ отъ чинша (который всегда могу возстановить), только охраненіе границъ посредствомъ содержанія гарнизона въ моей крѣпости, то я запрещаю вамъ повиноваться чьимъ-бы то ни было приказаніямъ, кромѣ моихъ собственныхъ« [1]).

Встрѣтивши такое энергическое сопротивленіе со стороны старостъ, военныя власти отказались отъ своихъ притязаній на начальство надъ надворными козаками, и послѣдніе остались въ полномъ распоряженіи старостъ и помѣщиковъ. Какъ выше было замѣчено, эти, относительно численныя, милиціи, не сосредоточенныя подъ общею властью и дѣйствовавшія по личнымъ указаніямъ своихъ владѣльцевъ, представляли довольно сомнительную защиту противъ вторженій гайдамаковъ, съ которыми притомъ онѣ были связаны многочисленными узами происхожденія, вѣроисповѣданія, общности взглядовъ и интересовъ.

Такимъ образомъ, изъ пересмотра тѣхъ военныхъ силъ, которыя какъ правительство, такъ и дворяне Украинныхъ воеводствъ противупоставляли гайдамачеству — видно, что речь-посполитая была безсильна остановить оружіемъ развитіе гайдамацкаго движенія. Не болѣе удачны были въ этомъ отношеніи попытки шля-

---

1) См. №№: CCVIII, стр. 428, CCXIV, стр. 436, CCXV, стр. 437; CCXVIII, стр. 442; CCXX, стр. 449, CCXXII по CCXXV, стр. 451—457; CCXXVII, стр 459; CCXL, стр. 484, и CCLXXI, стр. 569.

хетскаго общества дѣйствовать путемъ судебныхъ преслѣдованій, административныхъ мѣропріятій и политическихъ сношеній.

Въ шляхетскомъ обществѣ чувствовалась постоянно необходимость принять рядъ административныхъ мѣръ противъ гайдамаковъ, особенно противъ той поддержки, которую послѣдніе находили среди крестьянскаго населенія края; но за отсутствіемъ особенныхъ общественныхъ органовъ, которые завѣдывали бы административною дѣятельностью, исполненіе этихъ мѣръ возлагалось частью на военныя власти, частью на самихъ-же помѣщиковъ. Вслѣдствіе отсутствія административнаго управленія, не только всѣ мѣропріятія подобнаго рода не могли слѣдовать одному обдуманному систематическому плану, но и появлялись только изрѣдка, въ качествѣ явленій случайныхъ, не лишенныхъ характера личнаго произвола. Такъ, по временамъ, любой изъ военныхъ или земскихъ чиновниковъ находилъ необходимымъ усилить надзоръ надъ крестьянами, обыскать подозрительныя мѣстности, въ которыхъ, по его мнѣнію, могли скрываться гайдамаки, ввести систему паспортовъ, или произвести дознаніе или военную экзекуцію въ данной волости. Въ такомъ случаѣ онъ издавалъ универсалъ съ приглашеніемъ принять тѣ мѣропріятія, которыя казались ему необходимыми, и мѣропріятія эти исполнялись болѣе или менѣе усердно и на большемъ или меньшемъ, но всегда ограниченномъ, пространствѣ, смотря по доброй волѣ и по усердію подчиненныхъ издавшаго универсалъ и по рейону власти послѣдняго.

Въ 1736 году сеймикъ Брацлавскаго воеводства придумалъ административную мѣру, которая стремилась къ пресѣченію гайдамацкихъ сборищъ посредствомъ уничтоженія тѣхъ притоновъ, гдѣ сборища эти формировались. Въ постановленія сеймика было внесено слѣдующее опредѣленіе: „желая пресѣчь хлопское своеволіе, которое развивается на сходкахъ, происходящихъ въ уеди-

ненныхъ хуторахъ, въ лѣсахъ, въ степи и въ гардахъ [1]), мы настоящимъ постановленіемъ рѣшаемъ, чтобы всѣ притоны въ перечисленныхъ мѣстахъ были уничтожены въ теченіи восьми недѣль,... если-же, по истеченіи означеннаго срока, они не будутъ разрушены владѣльцами, то должны быть разорены военными командами.... за исключеніемъ только выселковъ, устроенныхъ съ цѣлью разведенія пчеловодства" [2]). Постановленіе это было дѣйствительно приведено въ исполненіе въ степныхъ мѣстностяхъ Брацлавскаго воеводства, но, конечно, не оказало вліянія на развитіе гайдамачества; помимо разоренныхъ хуторовъ и гардовъ, гайдамаки продолжали находить притоны въ селахъ, лѣсахъ, пасѣкахъ и уцѣлѣвшихъ хуторахъ, да и само распоряженіе было скоро забыто;—какъ мѣра случайная и единовременная, она не повторялась въ послѣдствіи. Владѣльцы и крестьяне, мало-по-малу, въ теченіи нѣсколькихъ лѣтъ, возобновили разоренные хутора и развели новые. Въ универсалѣ гетмана Потоцкаго, изданномъ въ 1751 году, мы опять встрѣчаемъ указаніе на эти гайдамацкіе притоны. „Пограничные судьи Брацлавскаго воеводства, писалъ Потоцкій, извѣщаютъ меня, что бродяги и вообще лица безъ опредѣленныхъ занятій, обыкновенно на зиму находятъ пріютъ въ винницахъ, броварахъ (пивоваренныхъ заводахъ) и въ хуторахъ, откуда весною они уходятъ, собираются въ многочисленныя скопища и предпринимаютъ грабежи и возмутительныя своеволія; желая пресѣчь это зло,... я приказываю региментарю Украинской партіи, чтобы онъ поручилъ патрулямъ, подъ командою довѣренныхъ лицъ, произвести обыскъ во всѣхъ винницахъ и хуторахъ, и всѣхъ, захваченныхъ въ этихъ мѣстахъ, бродягъ и праздноживущихъ лицъ, за поведеніе которыхъ не поручатся сельскія громады, препроводить

---

[1]) *Гарды* уединенныя жилища на берегахъ рѣкъ, устроенныя для рыбной ловли или съ цѣлью облегченія перевоза черезъ рѣку.

[2]) См. № CVII, стр. 223.

въ пограничные суды“ [1]). Подобныя же распоряженія, указывающія на необходимость наблюденія и объисковъ, какъ въ степныхъ, такъ и въ лѣсныхъ хуторахъ и пасѣкахъ, мы встрѣчаемъ еще нѣсколько разъ въ универсалахъ региментаря Украинской партіи, Ожги, который, не находя возможности собственными силами осуществить указанную мѣру, предлагаетъ мѣстнымъ помѣщикамъ заняться ея исполненіемъ съ помощью надворныхъ и земскихъ милиціи [2]).

На ряду съ указанными мѣрами, военные и земскіе начальники чувствуютъ необходимость постояннаго наблюденія за настроеніемъ и связями крестьянъ, но, для этой цѣли, они располагаютъ только единственнымъ средствомъ—возложить это наблюденіе на самихъ-же помѣщиковъ; потому они ограничиваются разсылкою отъ времени до времени универсаловъ къ послѣднимъ, въ которыхъ напоминаютъ о необходимости надзора надъ крестьянами, предписываютъ арестовать тѣхъ изъ нихъ, кто будетъ заподозрѣнъ въ связяхъ съ гайдамаками, и препровождать ихъ въ суды или сдавать въ распоряженіе военныхъ командъ и т. п. [3]). Конечно эти циркуляры были только излишнею формальностью, прикрывавшею административное безсиліе общественнаго строя, не ведущею ни къ какимъ практическимъ послѣдствіямъ. Помѣщики, изъ за личной безопасности, наблюдали по возможности за настроеніемъ своихъ крестьянъ, но они предпочитали производить съ нихъ взысканія домашними средствами и не считали для себя выгоднымъ вмѣшательство въ дѣло общественныхъ судовъ и военной власти; дорожа количествомъ рабочихъ рукъ, они считали для себя разорительными слишкомъ строгія мѣры взысканія и изъ за устраненія общей опасности, не соглашались обезсиливать свои

---

[1]) См. № CCLXXII, стр. 574.
[2]) См. №№: CCVIII, стр 427, CCXI, стр. 432 и CCLI, стр. 522.
[3]) См. № CC, стр. 414.

имѣнія. Даже въ тѣхъ случаяхъ, когда военныя власти, помимо инициативы помѣщиковъ, производили обыски, взысканія или военныя экзекуціи въ селахъ, заподозрѣнныхъ въ слишкомъ тѣсной связи съ гайдамачествомъ, помѣщики обыкновенно принимали сторону крестьянъ, доказывали, что подозрѣніе не основательно на нихъ взведено, и заключали дѣло искомъ противъ военныхъ начальниковъ за причиненные убытки, вслѣдствіе разоренія крестьянъ и бѣгства ихъ изъ имѣнія по этому поводу [1]).

Желаніе шляхетскаго общества подавить гайдамацкое движеніе мѣрами строгости, проявилось особенно въ дѣятельности многочисленныхъ судебныхъ учрежденій, которыя судили лицъ, прикосновенныхъ къ гайдамачеству; впрочемъ, при малочисленности военныхъ силъ и отсутствіи администраціи, строгость судебныхъ приговоровъ не достигала цѣли, напротивъ того, усиливала энергію и увеличивала побужденія гайдамаковъ дѣйствовать болѣе рѣшительно. По словамъ Поляка современника, гайдамаки, „зная, что въ случаѣ поимки имъ угрожаетъ мучительная смерть, защищались постоянно до послѣдней крайности; обыкновенно нужно было выставить отрядъ въ 200—300 и болѣе человѣкъ нашего войска, для того, чтобы осилить 50 гайдамаковъ; равному или незначительно только превосходящему ихъ числомъ войску они никогда не уступали“ [2]). По актовымъ свидѣтельствамъ мы знаемъ, что Польскіе суды постоянно приговаривали всѣхъ лицъ безъ исключенія, причастныхъ прямо или косвенно къ гайдамачеству, или только заподозрѣнныхъ въ связяхъ съ нимъ, къ пыткѣ для выясненія дѣла, и, затѣмъ, къ смертной казни, болѣе или менѣе мучительной. Скорѣе и распорядительнѣе всѣхъ дѣйствовали въ этомъ отношеніи военные суды; по словамъ того-же современника, военные начальники приняли постояннымъ правиломъ ка-

---

[1]) См. №№: CLXXIV, стр. 360; CCI, стр. 416; CCV, стр. 423.
[2]) Kitowicz, II, стр. 140—141.

зить немедленно смертью всѣхъ попавшихся имъ въ плѣнъ гайдамаковъ; „по большей части они на самомъ полѣ сраженія приказывали ихъ вѣшать на деревьяхъ, иногда, если время имъ дозволяло, они сажали ихъ живьемъ на колъ". Такимъ экзекуціямъ иногда подвергались довольно многочисленные плѣнники. Такъ, изъ рапортовъ Польскихъ офицеровъ узнаемъ, что въ февралѣ 1737 года, въ Лысянкѣ, главной квартирѣ Украинской партіи, въ теченіи недѣли казнено 40 человѣкъ; въ мартѣ того-же года повѣшено въ одинъ день 25 человѣкъ и т. д. [1]). Тѣ немногочисленные гайдамаки, которые взяты были въ плѣнъ помимо военныхъ командъ, попадали въ распоряженіе всевозможныхъ другихъ судебныхъ учрежденій, которыя не только не уступали въ строгости военному суду, но, напротивъ того, имѣя болѣе времени и приспособленій, предавали плѣнниковъ гораздо болѣе мучительной смерти; суды гродскіе, магистратскіе, помѣщичіе (доминіяльные) и т. д. вели дѣло обыкновенно медленнѣе, по всѣмъ правиламъ уголовнаго процесса. Подсудимый выдерживалъ въ такихъ случаяхъ три пріема пытки, и, затѣмъ уже, предавался смертной казни, не повѣшаніемъ, а, по большей части, черезъ посаженіе на колъ или четвертованіе [2]).

Не ограничиваясь дѣйствіемъ этихъ нормальныхъ судовъ, шляхтичи старались при болѣе тревожныхъ обстоятельствахъ усилить ихъ дѣятельность учрежденіемъ новыхъ, временныхъ судовъ, полагая такимъ образомъ умножить мѣры строгости, зависѣвшія въ сущности не отъ судебной, а отъ исполнительной власти. Такъ, послѣ крестьянскаго возстанія въ 1735 году, сей-

---

[1]) Тамже, стр. 139, также см. №№: CX, стр. 230; CXI, стр. 232; CXII стр. 234; CXIII, стр. 235; CXIV, стр. 237; CXVII, стр. 241; CXIX, стр. 247; CXXXV, стр. 270; CLXXXIII, стр. 380 и CCV, стр. 423.

[2]) См. стр. 102, 173, 268, 322, 384, 388, 397, 465, 472, 683, 723, 734.

микъ Брацлавскаго воеводства избралъ изъ среды себя лицъ, которыя составили специальный судъ для преслѣдованія и казни гайдамаковъ, такъ называемый „судъ *causarum exorbitantiarum*". Въ 1750 году въ Брацлавскомъ же воеводствѣ и для той-же цѣли учрежденъ былъ сеймикомъ новый временный уголовный судъ, носившій названіе „суда *boni ordinis*" [1]. Наконецъ, по соглашенію съ правительствами: Русскимъ, Турецкимъ и Молдавскимъ, учреждались такъ называемые *пограничные суды*, въ которыхъ принимали участіе депутаты отъ обоихъ пограничныхъ государствъ. Особенное развитіе получилъ пограничный судъ, учрежденный на Русской границѣ въ 1735 году и продолжавшій засѣдать въ теченіи 50 лѣтъ въ мѣстечкѣ Мотовиловкѣ, пограничномъ пунктѣ Кіевскаго округа [2]. Разбирательству этого суда подлежали всѣ взаимныя претензіи жителей двухъ береговъ Днѣпра и, по преимуществу, дѣла о гайдамакахъ, если таковые оказывались Русскими подданными, или если они укрывались за Русскою границею, что случалось въ большей части случаевъ. Принимавшіе въ немъ участіе Русскіе комиссары, осаждаемые постоянными требованіями, безотступными просьбами и докучливыми настояніями Польскихъ сотоварищей, должны были постепенно выйти изъ первоначальной роли судій и въ значительной степени заняться чисто исполнительною дѣятельностью; обыкновенно на долю ихъ падало не столько обсужденіе того или другого дѣла, сколько многочисленная переписка съ разными вѣдомствами съ цѣлью розыскать виновныхъ, весьма сбивчиво и не точно указываемыхъ въ Польскихъ жалобахъ. Въ опредѣленіяхъ самаго суда мы встрѣчаемъ постоянно стараніе со стороны Русскихъ комиссаровъ удовлетворить вполнѣ Польскія претензіи въ тѣхъ случаяхъ, когда онѣ доказывались ясно и когда виновность подсудимыхъ не подлежала

---

[1]) См. №№: LXVII, стр. 122, CCXLII, стр. 502—505.

[2]) См. №№: съ XCII до конца.

сомнѣнію, и оградить подсудимыхъ отъ черезмѣрно строгихъ мѣръ тамъ, гдѣ виновность ихъ слѣдствіемъ не была доказана, или гдѣ мѣра наказанія значительно превышала степень виновности [1]).

Наконецъ, та мѣра, къ которой прибѣгали почти безпрерывно шляхтичи Украинныхъ воеводствъ съ цѣлью оградить себя отъ гайдамачества, состояла въ постоянномъ обращеніи къ Русскому правительству съ представленіями и жалобами объ убыткахъ, причиняемыхъ имъ гайдамаками; шляхтичи полагали, что не только охраненіе границы речи-посполитой должно лежать на обязанности Русскаго правительства, но и розыскъ лицъ, виновныхъ въ грабежахъ, равно какъ и пополненіе убытковъ, причиненныхъ ими. Исходя съ этой точки зрѣнія, шляхтичи не только забрасывали пограничный судъ подобнаго рода претензіями, но и старались заявить ихъ центральному Русскому правительству всѣми, зависѣвщими отъ нихъ, путями. Сеймики воеводскіе отправляли съ этою цѣлью многочисленныя депутаціи къ главнокомандующимъ Русскими войсками (Миниху, Кейту и т. д.), къ Кіевскимъ Генералъ губернаторамъ (фонъ-Вейсбаху, Леонтіеву), къ Русскимъ посланникамъ въ Варшавѣ и даже прямо къ Санктъ-Петербургскому двору; депутаты при этомъ снабжались самыми подробными инструкціями съ мелочными перечнями убытковъ, съ поименными списками лицъ, участвовавщихъ въ гайдамачествѣ и съ требованіемъ выхлопотать непремѣнно пополненіе первыхъ и поимку вторыхъ. Въ томъ-же смыслѣ относились къ Русскимъ посланникамъ, главнокомандующимъ и генералъ-губернаторамъ и Польскіе комиссары пограничныхъ судовъ, въ тѣхъ случаяхъ, когда Русскіе ихъ сотоварищи не находили возможнымъ удовлетворить слишкомъ изысканныя ихъ претензіи. Вмѣстѣ съ тѣмъ сеймики Украинныхъ воеводствъ, отправляя депутатовъ на сеймъ, поручали имъ посто-

---

[1]) См. № CCCXXV, стр. 683. Отказъ Русскихъ комиссаровъ подписать смертный приговоръ, составленный Польскими поммиссарами.

янно просить короля и штаты речи-посполитой употребить все свое вліяніе на Русскаго посланника, для того, чтобы ихъ жалобы и претензіи могли получить полное удовлетвореніе [1]). Русскія власти, получивъ еще первыя заявленія о гайдамачествѣ, употребили всѣ, зависѣвшія отъ нихъ, средства для удовлетворенія, въ возможной мѣрѣ, Польскихъ претензій. Уже съ 1737 года, по распоряженію Миниха, принимаются дѣятельныя мѣры для охраненія Польской границы отъ гайдамаковъ посредствомъ постоянныхъ Русскихъ карауловъ и форпостовъ, распредѣленныхъ вдоль пограничной черты, и выдаются распоряженія разнымъ властямъ о поимкѣ гайдамаковъ [2]). Черезъ нѣсколько лѣтъ форпосты эти получаютъ правильную организацію и дѣйствія ихъ подвергаются строгому контролю мѣстныхъ и центральныхъ властей. Въ нѣсколькихъ, болѣе важныхъ пунктахъ границы: въ Вышгородѣ, Кременчугѣ, Крыловѣ, въ Орловскомъ и Архангелогородскомъ укрѣпленіяхъ, устанавливаются главные форпосты подъ начальствомъ премьеръ-маіоровъ; отъ каждаго центральнаго форпоста зависитъ нѣсколько второстепенныхъ, растянутыхъ вдоль границы; пограничная стража состоитъ частью изъ Русскихъ регулярныхъ войскъ, частью изъ прикомандированныхъ имъ въ помощь сотень Малороссійскихъ козаковъ; начальникамъ форпостовъ вмѣнено въ обязанность: производить постоянные разъѣзды вдоль границы, не пропускать черезъ нее гайдамаковъ ни въ ту, ни въ другую сторону, развѣдывать о мѣстахъ гайдамацкихъ притоновъ, собирать справки относительно грабежей, на которые поступали въ пограничный судъ жалобы съ Польской стороны и, наконецъ, арестовать всѣхъ гайдамаковъ и лицъ, имѣвшихъ съ ними связи, и представлять ихъ въ судъ по принадлежности. О всѣхъ своихъ дѣй-

---

[1]) См. №№: LXXXVII, стр 180; CXLV, стр. 294; CXLIX, стр. 301; CLI, стр. 305; CLVI, стр. 319; CLXXIII, стр. 359; CXCIII, стр. 398; CXCVII, стр. 408 и CCXIX, стр. 445.

[2]) См. №№: CXIII, стр. 236; CXV, стр. 238 и CXX стр. 245.

ствіяхъ каждый начальникъ форпоста обязанъ былъ еженедѣльно представлять рапортъ Кіевскому генералъ-губернатору, который, въ свою очередь, передавалъ полученныя такимъ образомъ свѣдѣнія въ коллегію иностранныхъ дѣлъ [1]). Не смотря однако на вышепринятыя мѣры, равно какъ и на всѣ усилія пограничныхъ Русскихъ комиссаровъ, шляхтичи не только не считали себя удовлетворенными, но число претензій съ ихъ стороны безпрестанно увеличивалось; вслѣдствіе отношеній Русскаго посланника въ Варшавѣ, иностранная коллегія, отъ времени до времени напоминала мѣстнымъ властямъ о необходимости усилить надзоръ на границѣ и противудѣйствовать образованію гайдамацкихъ отрядовъ. Такъ, напримѣръ, въ 1751 году, не смотря на весьма энергическій образъ дѣйствія Кіевскаго генералъ-губернатора, онъ получилъ изъ Государственной военной коллегіи Высочайшій указъ, въ которомъ, подтверждая мѣры, принятыя Леонтьевымъ, военная коллегія еще разъ повторяетъ инструкціи относительно гайдамаковъ: „приказали къ вамъ, генералу и кавалеру, послать сей Ея Императорскаго Величества указъ—велѣть вамъ въ сыску, поимкѣ и искорененіи вышеписанныхъ, вновпоявившихся гайдамаковъ имѣть найприлежнѣйшее стараніе, дабы оныхъ не только чтобъ до большихъ собраніевъ и грабежей допустить, но и вовсе искоренить, и въ сыску и поимкѣ оныхъ поступать, какъ о томъ, данные вамъ, генералу и кавалеру, указы повелѣваютъ, непремѣнно. А для найлутшаго такого ихъ злодѣйства и воровства пресѣченія и самихъ ихъ поимки и искорененія, изъ обрѣтающихся тамъ воинскихъ командъ, имѣть всегдашніе и частные разъѣзды, а полковыхъ штабъ, оберъ офицеровъ и другихъ, обрѣтающихся тамъ, командировъ, найкрѣпчайшими ордерами побуждать, и велѣть за подчиненными своими крайнее смотрѣніе и въ поимкѣ тѣхъ гайдамаковъ прилежаніе

---

[1]) См. стр: 577, 580, 586, 598, 599, 601, 602, 619, 620, 621, 625, 627, 631, и т. д.

имѣть, какъ присяжная должность того требуетъ, и всего того на нихъ взыскивать безъ всякого упущенія“ [1]).

Изъ словъ приведеннаго указа, равно какъ изъ дѣйствій мѣстныхъ Русскихъ властей и комиссаровъ видно, какія старанія прилагало Русское правительство для наблюденія за движеніемъ, собственно не относившимся къ его прямымъ интересамъ, побуждаемое лишь желаніемъ сохранить добрыя сосѣдскія отношенія къ речи-посполитой. Но чѣмъ уступчивѣе оказывалось Русское правительство, чѣмъ болѣе принимало оно мѣръ для охраненія безопасности шляхтичей Украинныхъ воеводствъ, тѣмъ требовательнѣе становились послѣдніе, тѣмъ болѣе свыкались они съ мыслью, что заботиться о ихъ безопасности должны не они сами и не рѣчь-посполитая, но что эта забота должна исключительно лежать на обязанности Русскихъ властей. Сообразно съ этимъ взглядомъ, заявленія претензій становятся назойливѣе и пріемы дѣйствія нахальнѣе; для примѣра, я приведу двѣ характеристическія выходки подобнаго рода со стороны шляхтичей: въ 1748 году, въ прошеніи, отправленномъ дворянами Кіевскаго воеводства „къ С.-Петербургскому двору“ въ числѣ другихъ претензій, заявлена была жалоба на то, что Русскія власти не могли розыскать въ Запорожскихъ степяхъ, укрывшихся туда 10 лѣтъ назадъ гайдамацкихъ „ватаговъ“ при чемъ дворяне заявили, что фельдмаршалъ Минихъ не доставилъ ихъ въ судъ „потому, что получилъ вѣроятно взятку отъ упомянутыхъ своевольныхъ ватаговъ“ [2]). Въ 1761 году шляхтичъ Ивашкевичъ подалъ заявленіе въ пограничный судъ, въ которомъ онъ утверждалъ, что если его претензія, разбиравшаяся въ судѣ весьма тщательно, не получитъ со стороны Русскихъ комиссаровъ полнаго удовлетворенія, то онъ сочтетъ себя въ правѣ ограбить на сумму, равную его иску, первыхъ попавшихся ему Русскихъ купцевъ [3]).

---

[1]) См. № CCLXXX, стр. 588.
[2]) См. № CXCVII, стр. 409.
[3]) См. № CCCXXXVIII, стр. 713.

Еще болѣе раздраженный характеръ проявлялся въ отношеніяхъ шляхтичей къ Запорожью, откуда дѣйствительно выходили самые многочисленные и самые опасные гайдамацкіе отряды. Въ жалобахъ, заявленныхъ Поляками Русскому правительству они постоянно указывали на участіе Запорожья въ гайдамацкомъ движеніи, при чемъ умышленно смѣшивали гайдамацкія скопища съ Запорожскимъ войскомъ, не признавая никакихъ въ этомъ отношеніи разъясненій. При всемъ желаніи со стороны Запорожской старшины разыскать гайдамаковъ и особенно ихъ ватажковъ въ степи или предупредить составленіе гайдамацкихъ сборищъ, она не могла достичь этой цѣли въ необозримыхъ, почти незаселенныхъ степяхъ; между тѣмъ неуспѣшность такого рода усилій Поляки выставляли постоянно въ жалобахъ Русскому правительству, какъ умышленное покровительство, оказываемое гайдамакамъ. Русскіе военачальники старались съ одной стороны разъяснить Польскимъ депутатамъ настоящее положеніе дѣла, съ другой, посылали строгія внушенія въ кошъ, предписывавшія употребить всѣ мѣры для того, чтобы прекратить организацію гайдамацкихъ отрядовъ въ Запорожской территоріи [1]). Побуждаемые этими распоряженіями, кошевые и старшины Запорожскіе старались, по мѣрѣ возможности, принять зависѣвшія отъ нихъ мѣры и, по временамъ, дѣйствовали даже весьма энергически противъ гайдамаковъ. Такъ, въ 1736—1737 годахъ, вслѣдствіе предписаній Миниха, кошевой за-

---

[1]) См. №№: CCXCI, стр. 615; CCXCVII, стр. 623; CLXXI, стр. 350; CXV, стр. 238. Въ послѣднемъ документѣ мы находимъ интересные переговоры фельдъмаршала Миниха съ пріѣхавшимъ къ нему польскимъ генераломъ Русецкимъ. Минихъ, по жалобѣ Русецкаго, отправляетъ строгія предписанія кошевому, но, вмѣстѣ съ тѣмъ, убѣждаетъ Русецкаго, что гайдамаки дѣйствуютъ независимо отъ Запорожья и не подчиняются власти кошевого атамана; Русецкій же старается убѣдить Миниха въ томъ, что кошевой получаетъ взятки отъ гайдамаковъ, вслѣдствіе чего и оказываетъ имъ покровительство.

претилъ Запорожцамъ принимать начальство надъ гайдамацкими отрядами, отозвалъ изъ степи въ Сѣчь всѣхъ Запорожцевъ, отправилъ отрядъ для разсѣянія скопищъ, собиравшихся въ степи, и приказалъ казнить смертью въ Сѣчи нѣсколькихъ гайдамацкихъ ватажковъ [1]). Еще энергичнѣе дѣйствовалъ кошевой Григорій Федоровичъ Лантухъ (1755—1762); онъ устроилъ вдоль Польской границы цѣлый рядъ форпостовъ, организовалъ правильные разъѣзды Запорожскихъ пикетовъ по степи, для наблюденія за гайдамаками, и, употребляя въ отношеніи къ послѣднимъ попеременно мѣры строгости и увѣщанія, достигъ того, что почти всѣ ватаги, повинуясь его внушеніямъ, явились въ Сѣчь, принесли присягу въ томъ, что прекратятъ грабительскіе набѣги, и записались въ регестры Запорожскаго войска, получивъ прощеніе отъ старшины и войска за прошлый образъ своихъ дѣйствій. Въ то же почти время, по распоряженію Коша, войсковой есаулъ, Петръ Калнишевскій, отправился въ степь съ отрядомъ Запорожцевъ, разорилъ главный притонъ гайдамаковъ на рѣкѣ Бугѣ, укрѣпленный пушками и засѣками, и разсѣялъ охранявшее его скопище [2]).

Но всѣ эти усилія Запорожской старшины, желавшей доказать непричастность Запорожскаго войска къ гайдамацкому движенію, не удовлетворяли шляхтичей Украинныхъ воеводствъ; основываясь на томъ, что въ числѣ гайдамаковъ попадались постоянно братчики Запорожскихъ куреней и что отряды выходили изъ Запорожской территоріи, они всякій набѣгъ гайдамацкій считали такимъ дѣломъ, за которое отвѣтственность должна была падать на все Запорожье; потому, не смотря на указанныя выше дѣйствія Запорожской старшины, жалобы на нее продолжали поступать къ Русскимъ военачальникамъ и, кромѣ того, враждебное отношеніе шляхтичей къ Запорожью проявлялось въ цѣломъ рядѣ репрес-

---

[1]) См. №№: СХ, стр. 230; СХI, 231; СХIII, стр. 235.
[2]) Скальковскій—Исторія Новой Сѣчи, т. II, стр. 178—182.

салій, которыя должны были поставить старшину въ самое невыгодное положеніе по отношенію къ войску, ослабить ея авторитетъ и, наконецъ, озлобить окончательно противъ шляхтичей всю Запорожскую общину и заставить ее стать на сторону гайдамаковъ. Репрессаліи эти состояли какъ въ походахъ, предпринимавшихся по временамъ начальниками отдѣльныхъ Польскихъ отрядовъ въ Запорожскія земли, такъ и въ захватѣ и казни Запорожцевъ, пріѣзжавшихъ по семейнымъ или торговымъ дѣламъ въ Юго-западный край. Умышленно игнорируя разницу, существовавшую между Запорожцами и гайдамаками, губернаторы панскихъ имѣній, помѣщики и военные Польскіе начальники считали себя въ правѣ, при первой встрѣчѣ съ Запорожцемъ, объявить его гайдамакомъ, казнить смертью и конфисковать его имущество, даже въ такихъ случаяхъ, когда поводы появленія въ краѣ Запорожцевъ носили завѣдомо миролюбивый характеръ; между тѣмъ Запорожцы не могли не бывать въ Украинныхъ воеводствахъ, куда ихъ привлекали различныя житейскія отношенія: въ краѣ этомъ жили семейства большей части братчиковъ, сюда они ѣздили скупать скотъ, оружье, водку и особенно запасы хлѣба, необходимые для прокормленія войска; обстоятельство это, впрочемъ, усиливало только опасность для Запорожцевъ: шляхтичи знали, что они снабжены довольно значительными суммами для предстоящихъ покупокъ, и потому склонны были тѣмъ упорнѣе считать ихъ гайдамаками, не вѣрить ихъ объясненіямъ, чѣмъ болѣе предвидѣлось имущества, подлежащаго конфискаціи послѣ казни мнимыхъ гайдамаковъ. Множество фактовъ подобнаго рода собрано г. Скальковскимъ въ его Исторіи Новой Сѣчи, составленной по документамъ Запорожскаго архива. Такъ, въ 1730 году, въ Брацлавскомъ воеводствѣ, губернаторы переловили и казнили смертью до 300 Запорожцевъ, ѣздившихъ по торговымъ дѣламъ или для свиданія съ родными. Въ 1738 году въ Немировѣ повѣшено 18 Запорожцевъ, явившихся въ м. Саврань для покупки хлѣба; въ томъ-же году 102 Запо-

рожца, закупавшіе хлѣбъ въ Умани, были захвачены предательски губернаторомъ Табаномъ, зазвавшимъ ихъ къ себѣ на пиръ, и казнены въ качествѣ гайдамаковъ; подобные факты упоминаются въ 1740, 1741 и 1750 годахъ въ Умани, Чигиринѣ, Смѣлой и т. д. [1]). Вмѣстѣ съ тѣмъ, подъ предлогомъ погони за гайдамаками неоднократно начальники Польскихъ командъ и помѣщики съ надворными милиціями, переправлялись въ Запорожскія земли, и, вмѣсто гайдамаковъ, не имѣвшихъ осѣдлости, грабили Запорожскіе зимовники, села и хутора. Такъ въ декабрѣ 1742 года отрядъ Польскаго войска перешелъ границу и захватилъ полковничью Запорожскую стоянку на р. Бугѣ; жолнеры убили нѣсколько человѣкъ Запорожцевъ, другихъ, въ томъ числѣ и есаула, переранили или полонили, сожгли полковничій зимовникъ и угнали множество скота и лошадей [2]). Такой же набѣгъ повторенъ былъ весною слѣдующаго года по распоряженію региментаря Украинской партіи, Нитославскаго; Польская команда перешла Синюху у Тарговицы, расположилась лагеремъ на рѣкѣ Мертвыхъ водахъ, притокѣ Ингула, и занялась истребленіемъ Запорожскихъ зимовниковъ, лежавшихъ по сосѣднимъ рѣчкамъ и балкамъ, и угономъ изъ нихъ лошадей и скота [3]). Въ промежуткѣ времени съ 1744—1749 полковники надворныхъ Уманскихъ козаковъ, Ортынскій и Закржевскій, врывались нѣсколько разъ въ Запорожскія степи, разоряли и грабили зимовники, угоняли табуны и убивали попадавшихся въ степи и зимовникахъ Запорожцевъ и пастуховъ [4]).

Такого рода выходки конечно служили поводомъ къ пререканіямъ не только съ Запорожьемъ, но и съ Русскимъ правительствомъ, требовавшимъ удовлетворенія за самоуправство въ подвла-

---

[1]) Исторія Новой Сѣчи, т. II, стр. 120—121.
[2]) См. № CLXX стр. 348, также Ист. Нов. Сѣчи, т. II стр. 130.
[3]) Тамже стр. 164.
[4]) Скальковскій Наѣзды гайдамакъ, стр. 51.

стной ему территоріи и за вторженіе вооруженныхъ командъ въ Русскіе предѣлы. Такимъ образомъ сами-же шляхтичи разрушали своевольными выходками всѣ тѣ результаты, которыхъ они старались достичь путемъ назойливыхъ дипломатическихъ сношеній.

Расказанныя выше подробности обнимаютъ всѣ характеристическія черты, доставленныя актовыми свидѣтельствами, какъ о причинахъ возникновенія гайдамачества и объ образѣ дѣйствій гайдамаковъ, съ одной стороны, такъ и о мѣрахъ для противудѣйствія гайдамацкому движенію, которыя старались принимать Польское правительство и шляхтичи Украинныхъ воеводствъ—съ другой. Мы не станемъ слѣдить за похожденіями каждаго изъ безчисленныхъ гайдамацкихъ отрядовъ, появлявшихся въ теченіи XVIII столѣтія въ предѣлахъ речи-посполитой, такъ какъ въ каждомъ отдѣльномъ фактѣ мы встрѣчали-бы только повтореніе вышеуказанныхъ общихъ данныхъ; мы ограничимся только указаніемъ на тѣ моменты въ гайдамацкомъ движеніи, когда, вслѣдствіе внѣшнихъ или внутреннихъ причинъ, движеніе это пріобрѣтаетъ болѣе силы, растетъ въ размѣрахъ и охватываетъ значительную долю, иногда большинство, народонаселенія. Такіе моменты, по актовымъ свидѣтельствамъ, случились три раза въ теченіи XVIII столѣтія: въ 1734, 1750 и 1768 годахъ; слабѣе другихъ было движеніе 1750 года, между тѣмъ какъ въ 1734 и 1768 годахъ, вслѣдствіе благопріятныхъ политическихъ событій, хроническая гайдамацкая неурядица приняла формы общаго крестьянскаго возстанія и получила оттѣнокъ волненія съ политическимъ характеромъ.

Поводомъ особеннаго развитія гайдамачества въ 1734 году была неурядица, возникшая въ то время въ Польшѣ, по поводу выбора короля. Въ началѣ 1733 года скончался Августъ II и въ августѣ того-же года, сеймъ, собравшійся для выбора его преемника, раздѣлился на двѣ враждебныя партіи: одна изъ нихъ, составлявшая значительное большинство, избрала королемъ Станислава Лещинскаго; меньшинство опретестовало этотъ выборъ, удалилось

изъ сейма и, провозгласивъ конфедерацію, объявило королемъ Августа III, курфюрста Саксонскаго. Россія, не желая усиленія Франціи [1]), вслѣдствіе соображеній, относившихся къ общей Европейской политикѣ, протестовала противъ выбора Лещинскаго, и, по приглашенію сеймоваго меньшинства, двинула свои войска въ предѣлы речи-посполитой. Извѣстно, что вмѣшательство Россіи рѣшило спорное дѣло въ пользу Августа III, лѣтомъ 1734 года Минихъ взялъ Данцигскую крѣпость, въ которой было заперся Лещинскій, и принудилъ послѣдняго удалиться во Францію. Борьба эта за Польскій престолъ отозвалась продолжительными смутами во всѣхъ областяхъ речи-посполитой и, въ томъ числѣ, и въ Украинныхъ ея воеводствахъ. Между тѣмъ какъ Русскія войска осаждали Данцигъ, въ каждомъ воеводствѣ дворяне образовали отдѣльныя конфедераціи, которыя высказывались въ пользу того или другого кандидата и начинали свои дѣйствія съ нападеній на тѣхъ шляхтичей своего-же воеводства, которые принадлежали къ противной партіи; такимъ образомъ, между дворянами каждаго воеводства въ теченіи года происходила междуусобная партизантская война, представлявшая вполнѣ хаотическую картину. Большинство дворянъ югозападнаго края приняло сторону Лещинскаго. Уже въ концѣ 1733 года образовались въ его пользу конфедераціи въ воеводствахъ: Волынскомъ, Подольскомъ, Кіевскомъ и Брацлавскомъ [2]). Между тѣмъ въ этихъ воеводствахъ находились обширныя имѣнія магнатовъ, которые, по большей части, принадлежали къ меньшинству, избравшему Августа III. Такимъ образомъ, вслѣдствіе общаго броженія, здѣсь открылась междуусобная война между шляхтою и крупными землевладѣльцами; но такъ

[1]) На дочери Станислава Лещинскаго женатъ былъ король Людовикъ XV, котораго посланникъ и рекомендовалъ сейму Лещинскаго, какъ кандидата на Польскій престолъ, желательнаго для французскаго двора.

[2]) Соловьевъ Исторія Россіи т. XX, стр. 27.

какъ та и другая сторона были безсильны вести борьбу собственными только силами, то онѣ призвали къ участью въ ней крестьянъ; шляхтичи волновали населеніе въ магнацкихъ имѣніяхъ, нерѣдко нападали на нихъ съ собственными вооруженными крестьянами и т. д. Такъ напримѣръ, мы встрѣчаемъ въ актахъ свидѣтельства: что дворянинъ Шотарскій подговорилъ крестьянъ села Ивницы поднять оружіе противъ ихъ владѣльца. Такъ, управляющій Межыбожскимъ имѣніемъ, полковникъ Дессіеръ, вооружилъ крестьянъ и шляхтичей въ подвѣдомственномъ ему помѣстьи, и напалъ съ ними на Деражнянское имѣніе, принадлежавшее князьямъ Любомирскимъ, самимъ ревностнымъ поборникамъ Августа III, и окончательно разорилъ оное; околичные дворяне Барскаго староства врывались въ имѣнія магнатовъ: Ржевускихъ, Любомирскихъ и т. д. и грабили въ нихъ все, что имъ попадалось подъ руку и т. п. [1]). Въ свою очередь крупные землевладѣльцы выпустили противъ шляхтичей свои надворныя милиціи, козацкія и волошскія. Губернаторы, экономы и другіе урядники имѣній: Любомирскихъ, Потоцкихъ, Ржевускихъ и т. д. сотники и ротмистры ихъ надворныхъ милицій врывались съ милиціонерами въ шляхетскія имѣнія, грабили дворы, нерѣдко убивали или изгоняли владѣльцевъ [2]). Притомъ, среди общаго смятенія, многіе шляхтичи приняли въ немъ участіе, подъ личиною политической борьбы преслѣдуя исключительно своекорыстныя цѣли. Многіе изъ нихъ образовали подъ своимъ начальствомъ небольшіе отряды изъ крестьянъ, козаковъ и бездомной шляхты и, объявляя себя попеременно поборниками, то одной, то другой политической партіи, стали грабить всѣ попадавшіеся имъ подъ руку дворы, обѣщавшіе богатую поживу. Такой отрядъ составилъ въ окрестности Кременца дворянинъ Адамъ

---

1) См. №№: XXIV, стр. 49; LVI, стр. 97; LXXI, стр. 133; XCVIII, стр. 200.

2) См. №№: XXI, стр. 43, XXXIV, стр. 67.

Курдвановскій и грабилъ съ нимъ имѣнія и магнацкія и шляхетскія, въ Брацлавскомъ воеводствѣ. Въ окрестностяхъ Умани, мелкопомѣстный шляхтичь, Іосифъ Мошинскій, узнавъ о приходѣ Русскихъ войскъ, отправился въ Умань къ Русскому полковнику Полянскому и, выдавая себя за горячаго поборника Августа III, получилъ приглашеніе дѣйствовать за одно съ Русскими войсками; тогда Мошинскій набралъ отрядъ изъ гайдамаковъ и собственныхъ крестьянъ и отправился грабить безъ разбору всѣ шляхетскіе дворы; команда Мошинскаго имѣла точныя свѣдѣнія какъ о степени зажиточности его сосѣдей, такъ и о мѣстахъ, гдѣ они прятали свое имущество; отъ хищничества его не было возможности укрыться, тѣмъ болѣе, что Мошинскій отличался неусыпною дѣятельностью въ дѣлѣ грабежа, изумлявшею даже гайдамаковъ, примкнувшихъ къ его отряду; „се лихо, не Ляхъ, говорили они, аже самъ не спыть и намъ не дае". Продолжая свою дѣятельность въ теченіи всего смутнаго времени, Мошинскій перебилъ многихъ шляхтичей, истязалъ и ограбилъ сосѣдей въ значительной части Брацлавскаго воеводства. Не менѣе дѣятельно свирѣпствовали составленные шляхтичами и въ другихъ мѣстностяхъ грабительскіе отряды, какъ, напримѣръ, въ окрестности Каменца, сконища составленныя изъ дворянъ и крестьянъ Пржесмыцкимъ и Стоцкимъ, выдававшимъ свой сбродъ за отрядъ козацкаго войска, и т. д. [1]).

Крестьяне, увлекаемые такимъ образомъ самими-же шляхтичами въ общее броженіе речи-посполитой встрѣтили еще и другое побужденіе, послужившее новымъ толчкомъ, подвинувшимъ ихъ къ возстанію. Въ концѣ 1733 года изъ Кіева вступили въ Польскіе предѣлы Русскія войска подъ начальствомъ генерала Кейта и князя Шаховскаго. Между тѣмъ какъ значительная часть этого войска

---

[1]) См. №№: XXX, стр. 57; XXXI, стр. 59; XXXII, стр. 61; XLIX, стр. 91; LXXVII, стр. 145; C, стр. 203—210; CXXI, стр. 246; CXXIV, стр. 252, и CLIV, стр. 313.

отправилась внутрь Польши для содѣйствія Ласси и Миниху, нѣкоторые отряды, состоявшіе по преимуществу изъ Малороссійскихъ козаковъ, остались въ Украинныхъ и сосѣднихъ съ ними воеводствахъ для противудѣйствія шляхетскимъ конфедераціямъ, поднявшимся въ пользу Лещинскаго. Появленіе Русскихъ и козацкихъ войскъ въ краѣ и борьба ихъ съ шляхтою возбудили надежды народонаселенія въ размѣрѣ гораздо болѣе широкомъ, чѣмъ того могли ожидать сами начальники окупаціоннаго войска. Крестьяне, не имѣвшіе понятія о политическихъ комбинаціяхъ, истолковали событія по своему, въ смыслѣ, конечно, болѣе всего для нихъ желательномъ. Они были увѣрены, что Русскія войска изгонятъ шляхту и будутъ способствовать образованію въ юго-западномъ краѣ козацкихъ полковъ, которые и войдутъ въ составъ Малороссійской гетманщины. Между крестьянами ходили слухи о томъ, будто-бы Русскіе военные начальники выдаютъ грамоты отъ имени Императрицы, содержащія разрѣшеніе грабить и истреблять пановъ и евреевъ, и приглашающія присягать ей на вѣрность; говорили въ народѣ, что для руководства возстаніемъ отправлены: Танскій (послѣдній бывшій на правомъ берегу Днѣпра козацкій полковникъ) и, гетманъ Самусь (давно уже умершій). Дѣйствія Русскихъ и козацкихъ войскъ противъ шляхтичей конфедератовъ и принятіе Русскими полковниками подъ свою команду надворныхъ козаковъ изъ имѣній пановъ Саксонской партіи утверждали народъ въ его мнѣніи; оно еще болѣе усилилось, когда появились среди крестьянъ Запорожцы, только что вновь принятые въ Русское подданство, и стали дѣйствовать за одно съ Русскими войсками; между тѣмъ войска эти и, главнымъ образомъ, входившіе въ ихъ составъ Малороссійскіе козаки, открыли цѣлый рядъ военныхъ дѣйствій противъ мѣстныхъ шляхтичей; нѣсколько крѣпостей (Винница, Межибожъ) были взяты; имѣнія шляхтичей конфедератовъ подвергались секвестру и военнымъ экзекуціямъ. Къ козакамъ стали приставать толпы крестьянъ и дѣйствовали за одно съ ними; они вмѣстѣ на-

падали на шляхетскіе дворы, грабили ихъ, изтязали шляхтичей и истребляли ихъ документы, опустошали католическіе монастыри, изгоняли изъ нихъ патеровъ и т. д. [1]).

Не ограничиваясь этимъ, крестьяне стали волноваться и сами, не ожидая появленія Русскихъ или козаковъ, и въ началѣ 1734 года волненіе охватило всю территорію Украинныхъ воеводствъ.

При первомъ извѣстіи о вступленіи Русскихъ и козацкихъ войскъ въ предѣлы речи-посполитой, признаки волненія обнаружились среди крестьянъ, къ половинѣ-же 1734 года волненіе это проявилось въ полной силѣ; крестьяне, иногда съ помощью козаковъ, чаще по собственной иниціятивѣ, стали изгонять помѣщиковъ и ихъ управляющихъ, грабить панскіе дворы, уничтожать документы, избивать шляхтичей и евреевъ; собранные документы свидѣтельствуютъ, что вспышки такія охватили все Кіевское воеводство: такъ, въ Корсунѣ всѣ евреи были перебиты или разогнаны и мѣстечко совершенно запустѣло; въ Таганчѣ крестьяне, по совѣту священника, возстали, изгнали арендатора, убили его племянника и выдали на разграбленіе козакамъ укрытое имъ имущество; въ окрестности Бердичева составились правильно организованныя сотни вооруженныхъ крестьянъ, подъ руководствомъ гайдамацкихъ ватажковъ, занявшіяся изгнаніемъ изъ имѣній шляхтичей; въ Козятинѣ крестьяне убили своего владѣльца — Каминскаго; въ Чудновѣ мѣщане убивали и изгоняли изъ мѣстечка евреевъ. Такіе-же факты встрѣчаемъ въ Погребищахъ, Паволочи, Котельни, Кошоватой, Ходоровѣ, Рожевѣ и т. д. Въ іюнѣ 1734 года крестьянское возстаніе въ Кіевскомъ воеводствѣ было уже въ полномъ разгарѣ, такъ, что судовые урядники должны были отказаться отъ исполненія своихъ

---

[1]) См. №№: XXVII; стр. 54; XXXIII, стр. 63; LXXXVII, стр. 173—181; XXXVIII, стр. 69—70; XCVII, стр 199; XCIX, стр. 202; CI, стр. 211; CIV, стр. 215.

обязанностей, за невозможностью проѣхать въ гродъ [1]). Кіевскій кастелянъ, Стецкій, бѣжавшій въ свои Волынскія имѣнія, угрожалъ оттуда поднять „посполитое рушеніе" и рекомендовалъ шляхтичамъ обращаться за помощью къ коронному войску, но ясно было, что мѣры эти неисполнимы; шляхтичи изъ воеводства разбѣжались, а коронное войско маневрировало въ виду Русской арміи за Вислою, оставивъ на произволъ судьбы Украинныя воеводства, положеніе которыхъ Стецкій изображалъ въ своемъ универсалѣ слѣдующими словами: „наши подданные въ Кіевскомъ воеводствѣ все сильнѣе и сильнѣе примыкаютъ къ мятежу.... Они подняли руки на речь-посполитую и на пановъ,.... забыли страхъ Божій, святыя заповѣди, законы речи-посполитой, христіанскую вѣру и любовь къ ближнему; они нападаютъ на дворы, грабятъ, мучатъ. проливаютъ невинную кровь, совершаютъ убійства, предаются разбою и грабежу, попирая нетолько законы речи-посполитой, но и Божественные" [2]),

Постепенно крестьянское волненіе распространилось и на другія, сосѣднія съ Кіевскимъ, воеводства: въ Подоліи паническій страхъ объялъ дворянъ и евреевъ: многіе изъ нихъ бѣжали, не ожидая крестьянскаго возстанія, которое не замедлило вспыхнуть: въ окрестностяхъ Каменца, Проскурова, Межибожа, во многихъ мѣстностяхъ Летичевскаго повѣта повторились тѣже факты, которые нѣсколько раньше разразились въ Кіевскомъ воеводствѣ [3]). Въ Кременецкій повѣтъ Волынскаго воеводства волненіе проникло изъ Подолія, и, опираясь на содѣйствіе козацкихъ отрядовъ, тре-

---

[1]) См. №№: XXIII, по XXVI, стр. 48—53; XXXVI, стр. 65; XL, стр. 78; XLVIII, стр. 89; LXXII, стр 135; CII, стр. 212; CIII, стр. 213; CVI, стр. 218 и CXXIII, стр. 250

[2]) См. № XLIII, стр 83.

[3]) См. №№: XX. стр 41; XXVIII, стр. 55; XXXVII, стр. 66; L, стр. 92; LVI, стр 96; LXII, стр. 108; LXXXV, стр. 164 и LXXXVI, стр. 165.

вожило шляхту, хотя въ меньшей мѣрѣ, чѣмъ въ Кіевщинѣ и Подоліи [1]).

Сильнѣе всего обнаружилось крестьянское движеніе въ Брацлавскомъ воеводствѣ, болѣе всего удаленномъ отъ правительственныхъ центровъ и населенномъ новоосаженными на слабодскихъ условіяхъ крестьянами; нападенія на шляхетскіе дворы здѣсь происходили гораздо чаще и количество пострадавшихъ дворянъ въ разныхъ мѣстностяхъ воеводства было довольно значительно. Въ 1735 году хорунжій Брацлавскій заявилъ въ гродскія книги собранныя имъ свѣдѣнія о дворянахъ, погибшихъ въ воеводствѣ во время крестьянскаго возстанія, при чемъ онъ представилъ списокъ 90 лицъ, убитыхъ при нападеніи на ихъ дворы [2]).

Но, не ограничиваясь отдѣльными нападеніями на шляхетскія усадьбы, крестьяне Брацлавскаго воеводства придали болѣе обширные размѣры движенію, приступивъ къ формировкѣ козацкихъ полковъ, основнымъ ядромъ которыхъ послужили волошскія и козацкія надворныя милиціи пановъ Саксонской партіи. Русскій полковникъ Полянскій, занявъ Умань, отправилъ циркуляръ къ начальникамъ этихъ милицій въ Брацлавскомъ воеводствѣ, приглашая ихъ дѣйствовать противъ шляхтичей партіи Лещинскаго совмѣстно съ Русскими войсками; циркуляръ этотъ былъ своеобразно понятъ какъ милиціонерами, такъ и народонаселеніемъ. Нѣкто Верланъ, начальникъ надворныхъ козаковъ въ Шаргородѣ, имѣніи Любомирскихъ, получивъ циркуляръ, поднялся съ своею сотнею и сталъ созывать къ себѣ надворныя милиціи изъ окрестныхъ имѣній и вербовать крестьянъ въ ихъ составъ; онъ принялъ титулъ козацкаго полковника, раздавалъ другимъ начальникамъ титулы сотни-

---

[1]) См. №№: LVIII, стр. 99; LXI, стр. 107; LXV, стр. 117.

[2]) См. №№: LXXV, стр. 141; LXXVI, стр. 143; LXXVIII, стр. 147; LXXIX, стр. 149, LXXX по LXXXIII, стр. 152—158 и LXXXVIII, стр. 183.

ковъ, ротмистровъ и поручиковъ; сотни своего ополченія онъ раздѣлилъ на десятки, группировавшіеся, смотря по происхожденію изъ отдѣльныхъ селъ, входившихъ въ ихъ составъ, крестьянъ, при чемъ каждый десятокъ избиралъ своего начальника; по мѣрѣ поступленія въ полкъ, десятки вносились въ правильно записывавшіеся регистры козацкаго войска. Верланъ объявилъ своимъ подчиненнымъ, что онъ получилъ отъ Русскаго полковника именной указъ Императрицы, которымъ будто предписывалось истреблять всѣхъ иноплеменниковъ: Ляховъ и Евреевъ, и разорять ихъ имущество, и что послѣ окончательнаго ихъ истребленія, край будетъ присоединенъ къ Россіи вмѣстѣ съ образовавшимся въ немъ козацкимъ войскомъ; вслѣдствіе этого онъ привелъ свой полкъ къ присягѣ на вѣрность Императрицѣ. На отзывъ Верлана народонаселеніе откликнулось сочувственно; въ его лагерь спѣшили надворныя козацкія милиціи и жители Волошскихъ военныхъ поселеній, гайдамацкіе ватажки и Запорожцы „винники, пасѣчники и вообще возставшіе крестьяне", даже околичные шляхтичи и церковные причетники. Увеличивая постоянно свои силы, Верланъ сдѣлалъ нѣсколько переходовъ по Брацлавскому воеводству, разоряя дома шляхтичей, истребляя дворянъ и евреевъ и приводя къ присягѣ остальное населеніе, за тѣмъ онъ прошелъ такимъ-же образомъ вдоль все Подольское воеводство и, оттуда, направился къ Кременцу; послѣ нѣсколькихъ удачныхъ стычекъ съ встрѣтившимися на пути Польскими войсками, онъ занялъ города Броды и Жванецъ и, въ половинѣ іюля 1734 г., пустилъ свои загоны по направленію ко Львову и Каменцу [1]).

Дальнѣйшее развитіе крестьянскаго движенія въ Русскихъ воеводствахъ речи-посполитой было остановлено общимъ ходомъ политическихъ событій. 30 Іюня 1734 года Данцигъ сдался Ми-

---

[1]) См. №№: XXXVIII, стр. 67—76; XLIV, стр. 84; LI, стр. 92; LIV, стр. 95.

ниху и Лещинскій долженъ былъ бѣжать въ Прусскія владѣнія; дѣло его было очевидно проиграно, и тѣ воеводства, дворяне которыхъ составили конфедераціи въ его пользу, стали одно за другимъ переходить на сторону Августя III. Конечно первыми явились съ повинною Украинныя воеводства, въ которыхъ дворяне чувствительнѣе другихъ поплатились за смуту, вслѣдствіе вспыхнувшаго здѣсь крестьянскаго возстанія. По мѣрѣ того какъ дворяне изъявляли свое согласіе на избраніе Августа III, они отправляли депутаціи къ начальникамъ Русскихъ войскъ съ извѣщеніемъ объ этомъ согласіи и съ просьбою помочь имъ усмирить крестьянское волненіе, политическія причины котораго были такимъ образомъ устранены. Уже 1-го іюля 1734 года Русскій главнокомандующій, ландграфъ Людовикъ Гессенъ-Гомбурскій, которому Минихъ сдалъ начальство надъ арміею немедленно послѣ капитуляціи Данцига, издалъ манифестъ, "къ обывателямъ речи-посполитой, признавшимъ власть Его Величества, короля Августа III", въ которомъ онъ обѣщалъ принять строгія мѣры противъ тѣхъ „регулярныхъ и нерегулярныхъ Русскихъ ополченій", которыя своевольно наносятъ обиды мирнымъ гражданамъ речи-посполитой" [1]). Шляхтичи Украинныхъ воеводствъ поняли весьма легко смыслъ этого манифеста и поспѣшили отправить въ квартиру главнокомандующаго депутаціи съ изъявленіемъ своего отказа отъ кандидатуры Лещинскаго. Тогда ландграфъ Гессенъ-Гомбурскій приступилъ къ усмиренію крестьянскаго волненія, что, конечно, было приведено въ исполненіе весьма быстро и успѣшно во время обратнаго движенія Русской арміи черезъ Украинныя воеводства. Изъ втораго манифеста, подписаннаго ландграфомъ на Волыни, въ Берестечкѣ, 1 ноября, видно, что скопища крестьянъ уже были разсѣяны и главнокомандующимъ приняты строгія мѣры для истребленія послѣднихъ слѣдовъ возстанія. Въ манифестѣ этомъ сказано было: что вслѣдствіе посту-

---

1) См. № XLI, стр. 79—80

пленія жалобъ на случающіеся еще въ разныхъ мѣстахъ грабежи, ландграфъ разрѣшаетъ дворянамъ арестовать всякаго русскаго солдата или козака, не имѣющага формальнаго отпуска отъ своего начальства, и, въ случаѣ сопротивленія, убивать его, „за это дворяне не только не должны опасаться отвѣтственности передъ Русскими военными властями, но, напротивъ того, могутъ ожидать полной его признательности“ [1]). Уходя изъ предѣловъ речи-посполитой, ландграфъ Гессенъ-Гомбургскій поручилъ окончательное наблюденіе за возстановленіемъ порядка въ Украинныхъ воеводствахъ Кіевскому генералъ-губернату, графу Вейсбаху, который и вошелъ въ постоянныя сношенія съ сеймиками этихъ воеводствъ; вслѣдствіе просьбы дворянъ Брацлавскихъ, Вейсбахъ оставилъ въ Немировѣ до конца весны слѣдующаго года отрядъ Русскихъ войскъ подъ начальствомъ генералъ-маіора фонъ-Гейна, которому дано было предписаніе оказывать самую дѣятельную помощь дворянамъ, по требованію которыхъ разсылались въ разныя стороны отряды Русскаго регулярнаго войска для усмиренія непокорныхъ крестьянъ, для поимки бѣглыхъ и для разсѣянія своевольныхъ отрядовъ. Всѣ пойманные подозрительные люди препровождались въ спеціяльные суды „causarum exorbitantiarum“, постановлявшіе приговоры о ихъ казни или другихъ взысканіяхъ. Въ половинѣ февраля 1735 года, Вейсбахъ объявилъ сверхъ того депутаціи Брацлавскихъ дворянъ, что онъ употребитъ всѣ усилія для поимки начальниковъ крестьянскаго возстанія, укрывшихся въ Русскіе предѣлы, что крестьяне, перебѣжавшіе на лѣвый берегъ Днѣпра, будутъ, по его распоряженію, возвращены для водворенія подъ властью прежнихъ помѣщиковъ, что начальникамъ Русскихъ войскъ приказано, чтобы они внушали крестьянамъ повиновеніе помѣщичьей власти и чтобы они не принимали жалобъ крестьянъ на помѣщиковъ и не ограничивали ни въ чемъ правъ послѣд-

---

[1]) См. № LX, стр. 106.

нихъ, что, наконецъ, онъ совѣтуетъ дворянамъ ускорить взысканія съ крестьянъ и постараться, воспользовавшись весеннимъ временемъ, обратить исключительно ихъ вниманіе на правильный ходъ земледѣльческихъ работъ [1]).

Такимъ образомъ, благодаря дѣятельной помощи Русскихъ властей, крестьянское возстаніе было усмирено. Болѣе окомпрометированныя лица, изъ числа крестьянъ, принимавшихъ участіе въ движеніи, были казнены разновременно то Русскими начальниками, то судами: causarum exorbitantiarum, гродскими и магистратскими; но вообще на этотъ разъ репрессаліи со стороны шляхтичей были относительно мягки. Они не только не установили общихъ мѣръ наказанія для крестьянъ, какъ это случалось во время другихъ аналогическихъ событій (въ 1702 и 1768), но даже освобождали многихъ крестьянъ, завѣдомо участвововшихъ въ возстаніи, если громады ихъ селъ соглашались принять ихъ на поруки и брали на себя отвѣтственность за будущее ихъ поведеніе [2]). Побужденія къ снисходительности шляхтичей заключались въ двухъ причинахъ: въ сознаніи, что значительная доля отвѣтственности за случившіеся безпорядки лежитъ на самихъ же дворянахъ, изъ которыхъ многіе принимали участіе въ грабежахъ и насиліяхъ, и — въ желаніи посредствомъ смягченія мѣръ строгости сохранить крѣпостное населеніе въ селахъ и не подать ему повода разбѣжаться изъ только что осаженныхъ имѣній.

Но предводители крестьянскаго возстанія, послѣ того какъ оно было разсѣяно Русскими войсками, должны были позаботиться о своей безопасности, такъ какъ къ нимъ конечно не могло относиться благодушное настроеніе шляхтичей. Дѣйствительно мы

---

1) См. №№: LXIII, стр. 110—114; LXVIII, стр. 128 и LXIX, стр. 129—131.

2) См. №№: XXXV, стр. 65; XLV—XLVII, стр. 86—88; LV; стр. 96; LVII, стр. 99; LXXIV, стр. 139.

встрѣчаемъ въ актахъ указанія на то, что дворяне усердно хлопочутъ о поимкѣ и казни начальниковъ и руководителей возстанія, хотя старанія ихъ въ этомъ отношеніи остаются по большей части безплодными. Только одинъ изъ второстепенныхъ предводителей, крестьянинъ Моторный, попался въ руки властей, былъ подвергнутъ пыткѣ и казненъ [1]); другіе успѣли скрыться. Главный руководитель возстанія, полковникъ Верланъ, и два другіе начальника, носившіе также титулъ полковниковъ: Стефанъ Скоричъ, бывшій въ теченіи 30 лѣтъ ротмистромъ разныхъ надворныхъ милицій, и Писаренко, полковникъ Уманскихъ козаковъ, примкнувшихъ къ возстанію, удалились съ своими отрядами, состоявшими по большей части изъ Волоховъ, въ Молдавію, и унесли съ собою пріобрѣтенную во время смутъ добычу; Брацлавскіе и Подольскіе шляхтичи напрасно требовали выдачи ихъ; господарь возвратилъ часть отнятой у гайдамаковъ добычи, но не арестовалъ самихъ гайдамаковъ [2]). Другіе предводители возстанія удалились въ Татарскія и Запорожскія степи, куда бѣжали и многочисленныя толпы крестьянъ, не пожелавшихъ возвращаться подъ власть пановъ, или боявшихся отвѣтственности за свои дѣйствія во время возстанія; изъ этихъ бѣглецовъ образовались въ степи многочисленные отряды, которые и рѣшились продолжать гайдамацкими набѣгами неудавшееся дѣло крестьянскаго возстанія; первыми предводителями этихъ отрядовъ являются: Запорожецъ Грива и ватажокъ Медвидь. Оба они принимали дѣятельное участіе въ волненіи 1734 года и Брацлавскіе дворяне просили настоятельно у генерала Вейсбаха объ ихъ выдачѣ немедленно послѣ усмиренія возстанія. Особенно много вреда причинилъ шляхтичамъ Грива; явившись въ Украину съ отрядомъ Запорожцевъ, онъ находился въ 1734 г. въ командѣ полковника Полянскаго; получивъ отъ послѣдняго

---

[1]) См. №№: LXXXVII, стр. 174—175 и LXXXVIII, стр 181.
[2]) См. №№: LXXXI, стр. 112 и LXXXVII, стр. 176

порученіе двинуться на Винницу, онъ взялъ этотъ городъ, разорилъ въ немъ два монастыря: езуитскій и доминиканскій; перебилъ монаховъ, и истребилъ документы въ гродской Винницкой канцеляріи, затѣмъ, усиливъ свой отрядъ навербованными крестьянами, онъ предпринялъ цѣлый рядъ опустошительныхъ набѣговъ на панскіе дворы и имѣнія, при чемъ его отрядъ отличался по преимуществу ревностнымъ истребленіемъ дворянскихъ документовъ [1]).

Удалившись въ степь, оба названные ватажки занялись организаціею гайдамацкихъ отрядовъ изъ бѣжавшихъ въ Запорожье крестьянъ. Уже въ 1736 году появился въ границахъ речи-посполитой Медвидь съ сильнымъ гайдамацкимъ скопищемъ; онъ занялъ Крыловъ и Чигиринъ, разорялъ шляхетскія осѣдлости, нападалъ на Польскія войска и даже послалъ вызовъ на битву Польскому региментарю, Малинскому. Разбитый въ стычкѣ у Боровицы, онъ укрылся сильно израненный за Днѣпръ, отрядъ-же его отступилъ къ Крылову; но здѣсь на выручку гайдамакамъ явился новый отрядъ подъ начальствомъ Гривы, и Польское войско должно было удержаться отъ дальнѣйшаго преслѣдованія гайдамаковъ и отступило на зимнія квартиры, гордясь временнымъ успѣхомъ [2]).

Между тѣмъ Грива и Медвидь провели лѣто въ хуторахъ надъ рѣчкою Цыбульникомъ и обдумывали болѣе серьезное нападеніе на Украинныя воеводства. Дѣйствительно осенью-же 1736 года шесть гайдамацкихъ отрядовъ, подъ начальствомъ опытныхъ ватажковъ: Гривы, Медвидя, Жилы, Рудя, Иваницы и Запорожца Харка [3]) переправились въ разныхъ мѣстахъ черезъ границу речи-

---

[1]) См. №№ LXIII, стр. 111; LXVII, стр. 123; LXXIX, стр. 150; LXXXVII, стр 173 и CIV, стр. 215.

[2]) См. №№: CIX—CXI, стр. 228—231.

[3]) Харко, Запорожецъ, приписанный къ Пластуновскому куреню, еще въ началѣ 1736 года пріобрѣлъ извѣстность нападеніемъ на мѣстечко Таращу. Онъ взялъ приступомъ замокъ, убилъ губернатора Медведовскаго и ограбилъ мѣстечко. № CXXIX, стр. 260.

посполитой. Быстро подвигаясь впередъ, отряды сошлись 7 октября у мѣстечка Паволочи, принадлежавшаго князьямъ Любомирскимъ; они немедленно заняли это мѣстечко, овладѣли замкомъ, обезоружили, находившуюся здѣсь, хоругвь регулярнаго войска, умертвили губернатора Зузулинскаго, равно какъ и всѣхъ захваченныхъ въ замкѣ шляхтичей и въ мѣстечкѣ евреевъ (35 человѣкъ) и разграбили ихъ имущество на сумму 125,000 злотыхъ; затѣмъ, узнавъ, что многіе шляхтичи и богатые евреи укрылись въ укрѣпленномъ замкѣ, находившемся въ м. Погребыщахъ, имѣніи князя Януша Вишневецкаго, они направились въ это мѣстечко, взяли, послѣ штурма, продолжавшагося цѣлыя сутки, замокъ, истребили евреевъ и шляхтичей и захватили добычу, цѣнившуюся въ 400,000 злотыхъ. Ограбивъ затѣмъ нѣсколько попавшихся въ окрестности шляхетскихъ дворовъ, ватажки раздѣлили свое скопище на мелкіе отряды и безпрепятственно удалились за границу, гдѣ провели зиму съ отрядомъ, достигавшимъ, по Польскимъ извѣстіямъ, цыфры 1000 человѣкъ, въ зимовникахъ на рѣкѣ Цыбульникѣ [1]). Дальнѣйшія похожденія этихъ ватаговъ были остановлены вторженіемъ Татарской орды въ Русскіе предѣлы, разорившей хутора въ сѣверной части степей и частью истребившей, частью разсѣявшей попавшихся имъ на пути гайдамаковъ.

Разореніе Паволочи и Погребыщъ сильно встревожило шляхтичей Украинныхъ воеводствъ; они обратились съ жалобами въ пограничный судъ и потребовали настоятельно выдачи гайдамацкихъ предводителей; Польскими пограничными судьями и сеймиками разсылались постоянно по этому поводу прошенія и депутаціи: къ королю, къ Русскому посланнику въ Варшавѣ, къ фельдмаршалу Миниху, къ Кіевскимъ генералъ-губернаторамъ: Вейсбаху

[1]) См. №№: CXXVI, стр. 256; CXXVII, стр. 258; CXXVIII, стр. 259; CXXX, стр. 261; CXLIX, стр. 279—282; CLXXIX, стр. 370 и CXCVIII, стр. 411.

и Леонтьеву, и даже прямо въ Петербургъ. Но удовлетворить этимъ требованіямъ Русскія власти не находили никакой возможности [1]): шляхтичи не знали мѣста, куда укрылись ватажки; въ Польскихъ претензіяхъ высказывалось только предположеніе, что они должны вѣроятно находиться въ Запорожьи или въ Малороссіи. Русскія-же власти, занятыя въ то время Турецкою войною, не имѣли возможности производить подробныя розысканія на территоріи, черезъ которую безпрестанно двигались войска и въ которую врывалась опустошительными набѣгами Крымская орда. Вслѣдствіе этого дѣло затянулось среди взаимныхъ пререканій, и только въ 1751 году Русскіе пограничные судьи имѣли возможность доставить своимъ Польскимъ товарищамъ точную справку о судьбѣ ватажковъ, разорившихъ Паволочь и Погребыщи въ 1736 году. Оказалось, что пререканія были совершенно напрасны: еще въ 1737 году ватажки: Харко, Иваница и Жила погибли въ сѣчѣ съ Татарами, отъ нападенія которыхъ они пытались защитить мѣстечко Переволочну. Рудь въ томъ-же году былъ арестованъ въ Запорожьи, и, по распоряженію кошевого начальства, препровожденъ въ генеральный войсковой судъ въ Глуховъ, гдѣ онъ умеръ во время допросовъ. О судьбѣ двухъ остальныхъ: Гривы и Медвидя, Русскимъ властямъ не удалось собрать никакихъ извѣстій послѣ 1737 года; „козакъ Грива, сошелъ безвѣстно, и въ сыску понынѣ не явился“—писали Русскіе пограничные комисары [2]).

Между тѣмъ какъ поименованные выше ватажки продолжали борьбу со шляхетствомъ, начавшуюся въ 1734 году, другіе предводители возставшихъ крестьянъ повели свои дѣла въ совершенно противуположномъ направленіи. Польскіе военные начальники, сознавая на сколько гайдамачество усилилось послѣ подавленія крестьянскаго возстанія, и не находя достаточно силъ для сопро-

[1]) См. стр. 288, 301, 305, 319, 351, 399, 409.
[2]) См. № CCLXXVIII, стр. 584.

тивленія ему, попытались отвлечь на свою сторону часть гайдамацкаго контингента и нейтрализировать гайдамачество его собственными силами. Въ концѣ 1736 года региментарь Малинскій объявилъ, что речь-посполитая готова не только простить, но и принять на свою службу тѣхъ гайдамаковъ, которые явятся добровольно въ главную квартиру Польскаго войска и принесутъ присягу на вѣрность речи-посполитой. Объявленіемъ этимъ дѣйствительно воспользовались многіе изъ бѣжавшихъ въ степи крестьянъ и нѣкоторые изъ ихъ ватажковъ. Въ декабрѣ 1736 и январѣ 1737 года мы уже встрѣчаемъ извѣстія о двухъ козацкихъ полкахъ, составленныхъ региментаремъ изъ покаявшихся гайдамаковъ; полки эти состояли подъ начальствомъ полковниковъ Кассіяна и Саввы Чалаго; о первомъ изъ нихъ мы встрѣчаемъ только нѣсколько намековъ въ собранныхъ документахъ, изъ которыхъ мы не можемъ возстановить біографіи этого польско-козацкаго полковника. Мы знаемъ по современнымъ извѣстіямъ, что въ февралѣ и мартѣ 1737 года Кассіянъ находился уже съ своимъ полкомъ въ м. Смѣлой подъ командою региментаря Польскаго войска „къ которому онъ не давно присоединился" и что Малинскій, желая испытать его вѣрность, отправлялъ его противъ гайдамаковъ, съ которыми Кассіянъ вступалъ удачно въ стычки; разъ онъ взялъ въ плѣнъ 18, въ другой разъ 25 человѣкъ своихъ бывшихъ товарищей, и доставилъ ихъ въ лагерь региментаря, гдѣ они были немедленно повѣшены. Притомъ онъ склонилъ многихъ гайдамаковъ повиниться и доставлялъ региментарю извѣстія о дѣйствіяхъ и численности гайдамацкихъ отрядовъ Гривы, Харка и Медвидя [1]). О дальнѣйшей судьбѣ Кассіяна и его полка мы не встрѣчаемъ никакихъ извѣстій. Гораздо полнѣе свѣдѣнія о другомъ полковникѣ, Саввѣ Чаломъ, котораго трагическая смерть сохранилась и въ народной памяти въ общераспространенной пѣсни. Савва

---

[1]) См. №№: CXIV, стр. 237 и CXVII, стр. 241.

Чалый былъ родомъ, по свидѣтельству современныхъ документовъ, мѣщанинъ изъ мѣстечка Комаргрода [1]) (нынѣ Ямпольскаго

---

[1]) Довѣрившись слишкомъ тексту народной пѣсни, г. Скальковскій, въ двухъ своихъ сочиненіяхъ (Исторія Новой Сѣчи т. II, стр. 131—135 и Наѣзды гайдамакъ стр. 46—49) предполагаетъ, что Савва Чалый былъ внукомъ Запорожскаго кошевого, Якова Чалого и сыномъ старшины Запорожскаго войска. Затѣмъ, сообщая нѣсколько интересныхъ, но разрозненныхъ свѣдѣній, почерпнутыхъ имъ изъ Запорожскаго архива, г. Скальковскій, въ разсказѣ о Саввѣ Чаломъ, придерживается по преимуществу народнаго преданія по пѣсеннымъ пересказамъ. Разсказъ г. Скальковскаго получилъ еще большее развитіе въ монографіи г. Мордовцева (Гайдамачина, стр. 67—83); въ этой книгѣ біографія Саввы Чалого разрослась, на основаніи тѣхъ же пѣсенныхъ источниковъ, до размѣровъ обширнаго эпизода, не лишеннаго въ значительной степени легендарнаго и романическаго характера. Здѣсь, не только повторена мнимая генеалогія Чалого, и пересказаны предположенія г. Скальковскаго въ качествѣ несомнѣнныхъ фактическихъ данныхъ, но вообще дѣятельность Саввы преувеличина до небывалыхъ размѣровъ и личности его придано гораздо болѣе значенія, чѣмъ она дѣйствительно имѣла. По мнѣнію г. Мордовцева Савва Чалый „былъ однимъ изъ первыхъ предводителей гайдамацкихъ шаекъ, по времени ихъ появленія на Украинѣ... онъ пріобрѣлъ огромную славу, которая ставитъ его на ряду съ самыми крупными героями южно-Русскаго народа". Онъ будто былъ извѣстенъ привязанностью къ Орлику, затѣмъ бѣжалъ изъ Запорожскаго коша, объявилъ себя сторонникомъ Лещинскаго, „геройскими, по мнѣнію козаковъ, подвигами, сдѣлался популярнымъ въ Запорожьи"; онъ будто въ продолженіи многихъ лѣтъ наводилъ страхъ на пановъ, „имя Чалого стало, какъ имя Пугачева, нарицательнымъ именемъ всякого, въ комъ гайдамацкія качества выдавались найболѣе рѣзко".... подобно Пугачеву народонаселеніе „оказывало ему царскія почести: колокольный звонъ, поднятіе хоругвей церковныхъ, колѣнопреклоненія, поднесеніе хлѣба и соли" и т. д. Въ такомъ родѣ пересказывается вся біографія Саввы Чалого съ совершенно произвольнымъ характеромъ, основаннымъ лишь на пѣсенныхъ свидѣтельствахъ и голословныхъ фантастическихъ дополненіяхъ ихъ авторомъ и заканчивается мнимою казнью Чалого въ Сичи у позорнаго столба. Надѣемся, что, на основаніи приложенныхъ документовъ, разсѣется этотъ миражъ какого-то призрачнаго величія, искуственно навѣянный на личность, не заслуживавшую особеннаго интереса ни по своему характеру, ни по размѣрамъ своей

уѣзда Подольской губ.). Онъ поступилъ въ надворную милицію мѣстнаго владѣльца, князя Четвертинскаго, и событія 1734 года застали его въ должности сотника этой милиціи. По приглашенію Верлана, Савва Чалый примкнулъ съ своею сотнею къ крестьянскому возстанію и въ Умани принесъ присягу на вѣрность Россіи. Затѣмъ, онъ отдѣлился съ командою, состоявшею изъ 50 человѣкъ, отъ главнаго отряда, бывшаго подъ начальствомъ Верлана, и ограбилъ въ Подоліи мѣстечка Шаргородъ и Стѣну. Послѣ того, какъ возставшіе крестьяне были разсѣяны Русскими войсками, Чалый бѣжалъ изъ предѣловъ речи-посполитой вмѣстѣ съ другими предводителями отдѣльныхъ отрядовъ; Брацлавскіе дворяне, просившіе генерала Вейсбаха въ февралѣ 1735 года о произведеніи розысковъ и о выдачѣ бѣглыхъ ватажковъ, помѣстили въ ихъ спискѣ и имя Саввы Чалого [1]). Затѣмъ, до конца 1736 года, между тѣмъ какъ Грива, Медвидь, Жила и другіе ватажки ведутъ упорную борьбу съ Поляками, мы не встрѣчаемъ въ ихъ числѣ Чалого; знаемъ только, что часть этого времени онъ просидѣлъ въ тюрьмѣ въ Бѣлой церкви, вслѣдствіе того, что онъ ограбилъ въ Могилевѣ купцевъ грековъ, оказавшихся Русскими подданными, и, по ихъ жалобѣ, былъ арестованъ по приказанію Русскаго полковника Фонъ-

---

дѣятельности. Мы полагаемъ, что если пѣсня о Саввѣ Чаломъ и сохранилась довольно цѣльно въ народной памяти, то она этимъ обязана не характеру дѣйствующаго въ ней лица, а скорѣе позднему времени своего составленія и тѣмъ драматическимъ подробностямъ, которыя придавали ей интересъ чисто литературный, художественный, а не историческій или общественный. Въ виду напечатанныхъ актовъ, мы полагаемъ излишнимъ останавливаться на мнѣніи тѣхъ коментаторовъ пѣсни Чаломъ, которые предполагали отнести ее къ XVI или къ началу XVII столѣтія, и полагали найти связь между ея героемъ и гетманомъ Наливайкомъ.

[1]) Результатомъ этой просьбы и было предписаніе Вейсбаха Запорожцамъ въ маѣ 1735 г. о поимкѣ Чалого, найденное г. Скальковскимъ въ Запорожскомъ архивѣ. Ист. Нов. Сѣчи т. II, стр. 130, Наѣзды гайдам. стр. 46.

Фрейдента. Въ ноябрѣ только 1735 года онъ успѣлъ освободиться изъ тюрьмы, взваливъ обвиненіе въ грабежѣ греческихъ купцевъ на шляхтича Роговскаго [1]). Затѣмъ, въ теченіи года, о дѣятельности Саввы Чалого мы не встрѣчаемъ данныхъ въ актовыхъ свидѣтельствахъ; вѣроятно къ этому времени и относится извѣстіе, сообщенное г. Скальковскимъ о вербовкѣ Чалымъ гайдамацкаго отряда и о покровительствѣ, оказанномъ ему въ этомъ дѣлѣ Бугогардовымъ Запорожскимъ полковникомъ Пхайкомъ [2]). Впрочемъ, навербовавъ отрядъ, Чалый не предпринялъ, на сколько можно судить по актамъ, ни одного сколько нибудь крупнаго набѣга, и, въ концѣ 1736 года поспѣшилъ воспользоваться объявленіемъ региментаря Малинскаго, явился въ его квартиру и принесъ присягу на вѣрность речи-посполитой, за что и признанъ былъ полковникомъ козаковъ, составлявшихся изъ покоявшихся гайдамаковъ. Уже въ декабрѣ 1736 года онъ участвовалъ въ походѣ региментаря противъ гайдамацкаго отряда Медвидя, и, въ стычкѣ съ нимъ подъ Боровицею, отличился, ранивъ самаго ватажка. Въ началѣ 1737 года, онъ охранялъ съ своимъ полкомъ границы речи-посполитой по Тясьмину, а въ іюлѣ того-же года ворвался въ Запорожскія степи и угналъ скотъ изъ Запорожскихъ пасѣкъ, лежавшихъ въ окрестности Кодака. Въ слѣдующемъ году, продолжая находиться въ распоряженіи региментаря Украинской партіи, онъ, вмѣстѣ съ отрядомъ Польскаго войска, ходилъ въ погоню за гайдамаками, ограбившими мѣстечко Грановъ, настигъ ихъ у Чернаго лѣса, разсѣялъ и отнялъ батовни съ добычею [3]). О дѣйствіяхъ Саввы Чалого въ 1739 году мы не имѣемъ свѣдѣній, но въ теченіи этого времени положеніе его измѣнилось. Въ концѣ 1738 г. козацкіе

---

[1]) См. №№: XXXVIII, стр. 69 и 72; LXIII, стр. 111; XCIV, стр. 194 и XCVI, стр. 196.

[2]) Истр. Нов. Сѣчи т. II, стр. 131 Наѣзды гайдам. стр. 47.

[3]) См. №№: CX, стр. 229; CXIV, стр. 237; CXIX, стр. 244; CXXII, стр. 250 и CXLIV, стр. 289.

полки были распущены, такъ какъ речь-посполитая не давала средствъ на ихъ содержаніе, и временно они существовали только на частныя средства, доставленныя гетманомъ Потоцкимъ. Послѣ этого, Савва перешелъ въ частную службу въ качествѣ полковника надворныхъ козаковъ, въ Немировъ, имѣніе того-же короннаго гетмана Іосифа Потоцкаго, отличавшагося строгостью по отношенію къ крестьянамъ и жестокостью въ наказываніи ихъ, въ случаѣ волненій. Какъ гетманъ,— Потоцкій зналъ о подвигахъ Саввы противъ гайдамаковъ, потому онъ и поручилъ ему начальство надъ своею милиціею; желая притомъ обеспечить его вѣрность, гетманъ предоставилъ ему въ пожизненное владѣніе села Рубань и Степашки. Въ началѣ 1740 года мы встрѣчаемъ Чалого уже въ этой мѣстности, по поводу жалобы на него, побитаго имъ въ ссорѣ, шляхтича Знамеровскаго; въ томъ-же году, по свѣдѣніямъ, сообщеннымъ г Скальковскимъ, онъ предпринялъ съ надворными козаками Потоцкаго послѣдній походъ противъ гайдамаковъ; онъ ворвался въ Запорожскія земли, разрушилъ гардъ на рѣкѣ Бугѣ, разогналъ стоявшій тамъ Запорожскій караулъ, зжегъ церковь и ограбилъ сосѣдніе зимовники. Въ слѣдующемъ году Савва Чалый поплатился за свою дѣятельность въ преслѣдованіи гайдамаковъ. Одинъ изъ ихъ ватажковъ, Игнатъ Голый, запорожскій козакъ изъ Медведовскаго куреня, предпринялъ удачный походъ съ цѣлью избавиться отъ этого опаснаго противника гайдамачества. Игнатъ Голый появился въ предѣлахъ Украинныхъ воеводствъ съ отрядомъ гайдамаковъ еще въ 1737 году; онъ основалъ цѣлый кошъ въ Черномъ лѣсѣ, и высылалъ изъ него для грабежа отряды въ разныя стороны. Вѣроятно въ то уже время Савва, бывшій тогда на службѣ речи-посполитой, считалъ для себя неудобнымъ столкновеніе съ этимъ противникомъ, потому что уклонился отъ похода въ Черный лѣсъ и предпочелъ заняться грабежемъ Запорожскихъ зимовниковъ. Теперь Игнатъ задумывалъ новый походъ въ Брацлавское воеводство и рѣшился начать дѣло съ устраненія самаго опаснаго

противника. Въ самый день рождества Христова 1741 года, онъ окружилъ съ небольшимъ отрядомъ домъ Саввы въ с. Степашкахъ и, убивъ его на мѣстѣ, ограбилъ его имущество и, затѣмъ, отправился въ дальнѣйшій походъ, въ продолженіи котораго онъ ограбилъ окрестности Тульчина, взялъ Звенигородку, въ которой перебилъ Евреевъ и т. д. Два года спустя, Голый продолжалъ еще свои набѣги на Польскія мѣстечка и въ маѣ 1743 г. вторично ограбилъ Звенигородку [1]).

Впрочемъ Игнатъ Голый былъ далеко не единственнымъ ватажкомъ, подвизавшимся въ то время въ Украинныхъ воеводствахъ; не смотря на временное ослабленіе гайдамачества въ 1737 году, вслѣдствіе набѣга орды на Запорожскія степи, немедленно послѣ ухода Татаръ, организуются новые гайдамацкіе скопища. Между тѣмъ какъ Голый засѣлъ кошемъ въ Черномъ лѣсу и разосланные имъ отряды грабили Уманщину, окрестности Савраня, Дашева и т. д., другіе партіи гайдамаковъ разсѣялись по Кіевскому и Брацлавскому воеводствамъ; одинъ изъ нихъ взялъ въ началѣ сентября 1737 года, мѣстечко Билиловку и ограбилъ нѣсколько селъ, другой въ концѣ того-же мѣсяца предпринялъ удачный набѣгъ на Умань, и, ограбивъ какъ это мѣстечко, такъ и многія другія, повернулъ обратно въ степь, опустошивъ Брацловское воеводство до Немирова; третій дѣйствовалъ въ окрестностяхъ

---

[1]) См. №№: CXIV, стр. 236; CXXII, стр. 249—250; CL, стр. 304; CLXXI, стр. 350 и 353. Также Исторія Нов. Сѣчи, т. II, стр. 133. Убьеніе Саввы Голымъ послужило основнымъ мотивомъ составившейся о немъ пѣсни, передающей впрочемъ весьма отчетливо подробности этого происшествія. Жена Чалого, по словамъ пѣсни, спасшаяся съ груднымъ ребенкомъ во время его убьенія, вышла вторично замужъ за одного изъ товарищей Польской хоругви и впослѣдствіи уѣхала съ мужемъ на его родину—въ Мазовію Воспитанный тамъ сынъ Саввы Чалого, также Савва—*Цалинскій*, извѣстенъ былъ въ послѣдствіи какъ один изъ болѣе отважныхъ вождей Барской конфедераціи, во время которой онъ и погибъ въ стычкѣ съ Русскимъ войскомъ.

Гранова и Погребыщъ. Атаманъ старостинскихъ Бѣлоцерковскихъ козаковъ—Дрикса, съ частію своей милиціи напалъ на имѣніе помѣщика Трипольскаго, убилъ его самого и, ограбивъ его имущество, присоединился къ гайдамакамъ; на пространствѣ между Бугомъ и Днѣстромъ свирѣпствовалъ отрядъ, состоявшій подъ начальствомъ ватажка Биндаса. Еще болѣе многочисленное скопище гайдамаковъ образовалось на границахъ Кіевскаго воеводства немедленно послѣ ухода Татаръ; здѣсь гайдамаки взяли пограничное мѣстечко Крыловъ, заняли Чигиринское староство, опустошили всю страну надъ Тясьминомъ и нанесли чувствительное пораженіе регулярному войску въ окрестности Смѣлой [1].

Такіе-же факты повторяются и въ слѣдующихъ годахъ, и гайдамачество постепенно усиливается, не смотря на вялое и безсвязное противудѣйствіе Польскихъ властей. Такъ въ 1738 году; въ началѣ весны, сильный отрядъ гайдамаковъ въ 500 человѣкъ, переправился черезъ Синюху, оградился засѣками въ окрестности Târговицы и сталъ разсылать отряды во всѣ стороны; гайдамаки ограбили въ этомъ году обширную полосу Брацлавскаго воеводства, взяли мѣстечка: Грановъ, Рашковъ, Тальное, Субботовъ, Животовъ и т. д., истребили въ нихъ шляхтичей и евреевъ и проникли въ окрестности Могилева на Днѣстрѣ [2].

Въ слѣдующихъ годахъ продолжались такія-же нападенія: гайдамаки грабили шляхетскіе дворы и мѣстечка, захватывали на дорогѣ проѣзжихъ шляхтичей и купеческіе обозы и т. д. Въ 1742 и 1743 годахъ, въ окрестностяхъ Лысянки прославился нападеніями ватажекъ Кузьма Горкуша; въ 1747 году, на границѣ съ Кіевскимъ округомъ, наводили страхъ на шляхтичей многочисленные, хотя

---

1) См. №№: CXVII по CXX, стр. 241—245; CXXII, стр. 249; CXXXII по CXXXIV, стр. 265—268 и CXCVII, стр. 409.

2) См. №№: CXXXIX, стр. 278; CXLII, стр. 286—287; CXLIV, стр. 289—290 и CXLV, стр. 292.

мелкіе отряды, вышедшіе изъ Кіева подъ начальствомъ ватаговъ: Гапона, Кощіенка, Бородавки и старообрядца Харитона Каняхина, ограбившіе много шляхетскихъ дворовъ и, между прочими, мѣстечка Гостомель и Чернобыль,—между тѣмъ какъ въ то-же время другіе отряды, ворвавшіеся изъ степи, опустошали окрестности Винницы Въ 1749 году въ Бѣлой церкви опять часть старостинскихъ козаковъ примкнула къ гайдамакамъ, подъ начальствомъ своего атамана, Ивана Бороды; они напали на м. Фастовъ, взяли замокъ и ограбили мѣстечко; другой отрядъ, подъ начальствомъ ватажка Блакитента, разорялъ шляхетскіе дворы по теченію Роси. Въ южной части Кіевскаго воеводства свирѣпствовалъ отрядъ, состоявшій подъ начальствомъ ватажковъ: Невинчаннаго, Беркута и Середы, начавшихъ свою дѣятельность еще въ 1736 году подъ руководствомъ Гривы и появлявшихся съ того времени весьма часто въ предѣлахъ Кіевскаго воеводства [1]).

Такимъ образомъ гайдамачество, постепенно усиливаясь, сдѣлалось какъ бы нормальнымъ явленіемъ въ быту Юго-западнаго края; крестьянское населеніе свыкалось съ нимъ все болѣе и болѣе, количество крестьянъ, поступавшихъ въ гайдамачество или состоявшихъ въ связи съ нимъ, постоянно увеличивалось; становилось очевиднымъ, что гайдамацкое движеніе раньше или позже должно охватить массу народонаселенія, если не измѣнится порядокъ общественнаго строя въ речи-посполитой. Такая минута, казалось, пришла было въ 1750 году и только, благодаря несвязности и розрозненности дѣйствій гайдамацкихъ отрядовъ и отсутствію сколько нибудь ясной постановки ими вопроса, удалось на этотъ разъ шляхетскому обществу предотвратить китастрофу тѣми

[1]) См. №№: CXLVII, стр. 297; CLIX, стр. 325; CLXVII, стр. 349—350; CLXXI, стр. 349—352; CLXXIX, стр. 371—372; CLXXXI по CLXXXVI, стр. 374—385; CLXXXVIII по CXCII, стр. 389—395; CXCIV, стр. 400 и CXCV, стр. 403.

экстренными мѣрами, какія были приняты тогда военными начальниками, шляхетскими сеймиками, и, особенно, по просьбѣ послѣднихъ, Русскими пограничными властями.

Уже съ начала весны 1750 года нѣсколько гайдамацкихъ отрядовъ вошло въ предѣлы речи-посполитой какъ со стороны степей, такъ и изъ Кіевскаго округа; въ это время Польское войско, благодаря беспечности и своекорыстію региментарей, было въ полномъ разстройствѣ, между тѣмъ какъ постоянно возраставшее сочувствіе крестьянъ къ гайдамакамъ, подготовляло для ихъ дѣйствій весьма удобную почву. Уже послѣ появленія первыхъ отрядовъ, регимeнтарь Ожга разослалъ универсалъ къ дворянамъ, предостерегавшій ихъ, что, по собраннымъ имъ свѣдѣніямъ, больше 1000 гайдамаковъ вступило въ предѣлы Украинныхъ воеводствъ Ожга приглашалъ дворянъ принять мѣры предосторожности, вооружить побольше надворныхъ козаковъ и т. д. Черезъ двѣ недѣли онъ разослалъ вторичный универсалъ, въ которомъ предлагалъ дворянамъ вооружить крестьянъ и предпринимать съ ними разъѣзды по окрестностямъ, но, вмѣстѣ съ тѣмъ, и предостерегалъ ихъ, что многіе изъ крестьянъ состоятъ въ связи съ гайдамаками и рекомендовалъ арестовать тѣхъ, кого можно будетъ заподозрить въ этихъ связяхъ и препровождать ихъ въ военный судъ [1]). Между тѣмъ гайдамаки быстро разсѣялись по территоріи Украинныхъ воеводствъ и, оказалось, что подозрѣнія регимeнтаря на счетъ расположенія въ ихъ пользу крестьянъ не были лишены основанія. Крестьяне стали приставать въ значительномъ количествѣ къ гайдамацкимъ ватагамъ, другіе снабжали ихъ провіянтомъ, укрывали отбившихся отъ отрядовъ лицъ и охотно брались служить гайдамакамъ проводниками [2]). Усиливаясь численно и находя сочувствіе и поддержку у народонаселенія, гайдамацкіе отряды стали дѣй-

---

[1]) См. №№: CCVIII, стр. 427 и CCXI, стр. 431.
[2]) См. стр: 429, 433, 435, 458, 463, 544, 553, 554.

ствовать смѣлѣе и рѣшительнѣе: тѣ, которые перешли границу Кіевскаго воеводства по Тясмину, „собравшись въ большомъ числѣ конныхъ и пѣшихъ“ напали на Мошны, имѣніе Литовскаго гетмана Радзивила, сожгли мѣстечко, перебили въ немъ Евреевъ и, въ теченіи сутокъ вели приступъ на замокъ, затѣмъ покушались на Бѣлую церковь, самую сильную Польскую крѣпость, и окончательно опустошили все Чигиринское староство, откуда губернаторъ вмѣстѣ съ гарнизономъ спаслись бѣгствомъ, не попытавшись даже защищаться. Отдѣлившійся отъ нихъ отрядъ, подъ начальствомъ ватажка Мартына Тесли, два раза: лѣтомъ и осенью, нападалъ на мѣстечко Володарку и разорилъ тамъ, между прочимъ, домъ одного изъ начальниковъ шляхетской милиціи, дворянина Даніила Мацевича [1]).

Въ тоже время, другіе отряды, вступившіе въ Брацлавское воеводство черезъ Синюху, быстро подошли подъ Умань, овладѣли этимъ городомъ, сожгли его, разрушили костелъ, перебили ксендзовъ и множество шляхты и евреевъ, затѣмъ ограбили мѣстечко Грановъ, и направились на главный городъ воеводства—Винницу; ночью они ворвались здѣсь въ замокъ, уничтожили документы, хранившіеся въ гродской канцеляріи, и ограбили купцевъ евреевъ, искавшихъ убѣжища и безопаснаго склада для товаровъ въ Винницкомъ замкѣ; затѣмъ гайдамаки направились въ Подольское воеводство, гдѣ овладѣли повѣтовымъ городомъ Летичевомъ; здѣсь они разорили богатый Доминиканскій монастырь и овладѣли имуществомъ, которое многіе дворяне Летичевскаго повѣта, для безопасности, передали на храненіе доминиканамъ [2]). Нѣкоторые изъ степныхъ гайдамацкихъ отрядовъ проникли далеко сѣвернѣе, чѣмъ

---

[1]) См. №№: CCXIX, стр. 445; CCLXII, стр. 550; CCLXXV, стр. 578; CCLXXXIV, стр. 596; CCXXXVII, стр. 474; CCLVIII, стр. 542; CCLX, стр. 546; CCLXXXIII, стр. 594 и CCXCIII, стр. 617.

[2]) См. №№: CCXIX, стр. 444; CCXLIX, стр. 510; CCXXXI, стр. 466; CCXXXII, стр. 467; CCLIV, стр. 534; CCLXIII, стр. 552.

обыкновенно они до того времени достигали; такъ, въ августѣ мѣсяцѣ, отрядъ, бывшій подъ начальствомъ Алексѣя Письменнаго, взялъ и ограбилъ городъ Фастовъ, лежавшій уже на границѣ Кіевскаго Полѣсья [1]).

Въ Полѣсьи степные отряды встрѣтились съ многочисленными, мелкими отрядами, вышедшими въ теченіи весны и лѣта изъ Кіевскаго округа, и формировавшимися главнымъ образомъ въ хуторахъ, принадлежавшихъ Кіевскимъ монастырямъ. Одинъ изъ этихъ отрядовъ, подъ начальствомъ ватажка Ивана Подоляки, опустошалъ въ теченіи нѣсколькихъ мѣсяцевъ Кіевское, Овруцкое и Мозырское Полѣсье; онъ, между прочимъ, взялъ Радомысльскій замокъ и овладѣлъ въ немъ имуществомъ уніятскаго оффиціяла Примовича [2]). Другіе отряды разсѣялись вдоль по всей долинѣ Припяти, и страшно опустошали шляхетскія имѣнія; они ограбили монастырь цистеровъ въ Кимбаровкѣ, въ окрестности Мозыря, опустошили имѣнія Пинской езуитской коллегіи и проникли на лѣвый берегъ Припяти. Въ Полѣсьи шляхтичи, считавшіе себя до того времени безопасными отъ гайдамачества, были поражены ужасомъ. Въ октябрѣ всѣ силы регулярнаго войска и милиціи, на скоро вооруженныя сеймиками, были направлены въ эту область для изгнанія изъ нее гайдамаковъ [3].

Такимъ образомъ съ весны и до зимы 1750 года весь юго-западный край былъ покрытъ многочисленными гайдамацкими скопищами, разбѣгавшимися во всѣхъ направленіяхъ, и наводившими повсемѣстно трепетъ на дворянъ; послѣдніе должны были прекратить свои обычныя занятія, они не могли вести хозяйства и не получали дохода съ имѣній, изъ которыхъ крестьяне или ушли къ гайдамакамъ, или могли призвать послѣднихъ въ случаѣ, если-

---

1) См. №№: CCXXXIX, стр. 478 и CCLVII, стр. 539.

2) См. №№; CCXLVII, стр. 515 и CCLII стр. 523—532.

3) См. страницы: 439—441, 4 —466, 469—474, 511—512, 522 и 558.

бы помѣщикъ сталъ настоятельно взыскивать панщину; они должны были отказаться отъ веденія судебныхъ дѣлъ, такъ какъ проѣхать въ гроды было не безопасно, да и самые города, гдѣ помѣщались гродскіе суды, подвергались нападеніямъ; о такъ называемыхъ „кондессенсіяхъ" т. е. о съѣздахъ суда для повѣрки дѣлъ на мѣстѣ, нечего было и думать [1]). „Плачевно состояніе нашего воеводства, писали Кіевскіе дворяне въ посланіи къ коронному гетману, у котораго они просили помощи,—оно лишено всякой защиты и помощи, между тѣмъ какъ постоянно усиливается своеволіе гайдамаковъ, врывающихся въ наше воеводство изъ за Русской границы; они опустошаютъ страну, проливаютъ невинную кровь и не щадятъ священныхъ храмовъ. Пусть гетманъ станетъ нашимъ консуломъ, нашимъ Гекторомъ! [2])

Не смотря однако на столь тревожное время, мѣры, принятыя сеймиками и правителвствомъ не отличались особенною энергіею. Выше уже были указаны средства защиты, придуманныя сеймиками, изъ которыхъ важнѣйшая — вооруженіе милицій на счетъ воеводствъ, оказалась совершенно безплодною. Еще менѣе заботилось центральное правительство о судьбѣ шляхтичей Украинныхъ воеводствъ. Коронный гетманъ, на котораго возлагались главнымъ образомъ надежды сеймиковъ, проявилъ свою дѣятельность только тѣмъ, что смѣнилъ региментаря Вильгу, должность котораго онъ предоставилъ одному изъ своихъ родственниковъ—коронному крайчему Потоцкому, и попытался ввести совершенно ни къ чему не ведущую систему паспортовъ при переходѣ купеческихъ обозовъ черезъ границу [3]). Нѣсколько дѣйствительнѣе для охраненія границы речи-посполитой оказалась мѣра, принятая Русскимъ правительствомъ—учрежденіе форпостовъ и пограничной стражи, но эта мѣра могла только затруднить до извѣстной степени гайдамацкія движенія, но не была достаточна для предотвращенія явленія, корни

[1]) См. страницы: 420—422, 430—431, 450—451, 470—471, 536—537.

[2]) См. № CCXX, стр. 448.

[3]) См. № CCLXXII, стр. 572.

котораго лежали, съ одной стороны, въ исключительности сословныхъ національныхъ и религіозныхъ убѣжденій господствовавшаго въ Польшѣ сословія, съ другой — въ анархическомъ устройствѣ речи-посполитой.

Въ такомъ положеніи гайдамачество продолжало находиться еще въ теченіи 18 лѣтъ; и наконецъ, въ 1768 году, благодаря выгодно слагавшимся политическимъ обстоятельствамъ того времени, разразилось страшною катастрофою, носящею имя *Колiивщины.*

Владиміръ Антоновичъ.

I.

Жалоба дворянъ: Остойскаго, Будерацкаго, Нараевскаго, Бильскаго и Юшковскаго на князя Илію Четвертинскаго о томъ, что онъ приказалъ своимъ надворнымъ козакамъ, состоявшимъ подъ предводительствомъ сотника Левка Купрача, напасть на имѣнія истцевъ. 1700. Сентября 11.

Roku tysiąc siedmsetnego, miesiąca Septembra iedenastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości winnickim, przedemną, Janem Pawłem z Uminia Umińskim, burgrabią grodzkim winnickim i xięgami niniejszemi, grodzkimi, winnickimi, stanowszy oczywiście slachetnie urodzeni ichmość panowie: Michał Ostojski, Piotr Buderacki, Jan Narajewski, Kazimierz Bilski, Gabriel Juszkowski, dóbr: Kopiiówki, Torodowki, Kamienohorki i Kitajgroda pewnych części dziedzice, solenniter i z wielkim żalem naprzeciwko jaśnie oświeconemu Eliaszowi Swiatopełkowi, xiążęciu Czetwertyńskiemu protestowali się w ten niżej opisany sposob. Iż tenże jaśnie oświecony xiąże jegomość, nie kontentuiąc się dawnemi violentiiami, mianowanym protestantom poczynionemi, teraz też magis ac magis acumulando, roku terazniejszego, tysiąc siedmsetnego, nasławszy Lewka Kupracza, setnika swego kozackiego, do dóbr wyż miąnowanych, nie obawiaiąc się prawa pospolitego, przeciwko takowym surowie opisanego, z kozakami nasławszy, miody protestantom z części, dziedzictwem przypadające, z roskazu wyż mianowanego xięcia jegomości, tenże pomieniony

Kupracz setnik z kozakami swemi gwałtownym sposobem pozabierał, pozabierane in commodum xiążęcia jegomości obrócił, przez co w substancii i prowencie, protestantom należycie przychodzącym z części dziedzictwa swego, ruinę uczynił, kozaków, bez wszelkiej bojazni bożej będących, na dobra protestantów pomienione dziedziczne, armatim et tumultuarie prepediens — possessionem liberam, tenże xiąże jegomość nasyła; nasłani zaś, spełniaiąc rozkaz, z dóbr własnych protestantów wyrzucaią i słowy uszczypliwemi honoru i powagi slacheckiej lżą i konfonduią, konia, valoru złotych pułtora sta, na pastwisku z tych pomienionych kozaków, przez jaśnie oświeconego xiążęcia jegomości na dobra protestantów nasłanych, Hryćko kozak, którego przechwalał, jako z inkwizycią na terminie jegomość pan Ostojski dowieść deklaruie się, ukradkiem wziął i niewiedzieć gdzie go podział; ratione quorum praemissorum, zabiegaiąc swej substancii i fortuny pomienieni protestantowie przestrzegaiąc, powtórnie i potrzecie przeciwko temuż jaśnie oświeconemu xiążęciu jegomości protestuią się. Salvam sobie tej protestaciej correctionem, auctionem, diminutionem i, ieżeli z prawa należycie potrzeba będzie, drugiej uczynienia, in toto reservando ex praecustodiendo. Któro to protestacie ciż protestantes prosieli, aby actis connotowana była i inserowana; co otrzymali.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4599, 1700—1704.—Листъ 246 на оборотѣ.

II.

Письмо князя Вишневецкаго къ намѣстнику его козацкой хоругви о томъ, чтобы онъ не требовалъ болѣе контрибуціи съ села Сухолѣсъ. 1707. Февраля 13.

Roku tysiąc siedemsetnego siódmego, miesiąca Marca jedynastego dnia.

Na urzędzie ziemskim, w zamku jego królewskiej mości włodzimirskim, przedemną, Tomaszem Pałuskim, burgrabim zamku włodzimirskiego,

i xięgami niniejszemi, grodzkimi, włodzimirskiemi, comparens personaliter urodzony pan Wojciech Pawlicki, administrator dóbr wsi Suchodoł i innych jaśnie oświeconego xięcia jegomości Wiszniowieckiego dziedzicznych, list od tegoż xięcia jegomości do imć pana namiesnika chorągwi swojej kozackiej, z podpisem ręki xięcia jegomości ad acta praesentia per oblatam podał, tak się w sobie mający: Mości panie namiesniku! Wola moja jest, abyś waszmość nic nie pretendował więcej brać nad to, coś już wybrał w Suchodołach; co pilnie zalecam i przykazuje. Dan we Lwowie, dnia trzynastego Februarii, anno millesimo septingentesimo septimo. U tego listu podpis ręki temi słowy: Wiszniowiecki. Intytulacja zaś takowa: Imć panu namiesnikowi chorągwi mojej kozackiej, rotmistrzostwa imć pana Szaszkowskiego. Który to list, za podaniem i prozbą wyszrzeczonego imci podawającego, a za moim urzędowym przyjęciem, do xiąg niniejszych jest wpisany.

Книга гродская, Владимірская, поточная, записовая и декретовая, № 1079, годъ 1707—1711.—Листъ 15 на оборотѣ.

III.

Объявленіе панцырнаго товарища Антонія Телецкаго о томъ, что короннымъ подкоморіемъ успокоена тяжба, возникнувшая вслѣдствіе убіенія надворными подкоморія козаками изъ полка Гирбы, ротмистра панцырнаго, Андрея Темрука 1707. Ноября 13.

Feriâ post festum Sancti Martini pontificis et confessoris, proxime praeterita, proxima, anno Domini 1707.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, laticovensia personaliter veniens generosus Antonius Telecki, sanus mente et corpore existens, obtulit officio praesenti et ad acticandum porrexit attestationem suam, polonico idiomate scriptam, a se, coram actis castrensibus, capita-

nealibus, laticoviensibus recognitam, de tenore verborum tali: Ja, Antoni Telecki, urodzonego na on czas jego mości pana Jendrzeia Temruka, rotmistrza jego krulewski mości, chorągwi nadwornej towarzysza, sub fide, honore, constientia et juramento znam tą attestacyią moią y do wiadomości donoszę każdemu, komu o tym bendzie należało wiedzić, iż o zabicie jegomości pana Jendrzeia Temruka, rotmisrtza na on czas mego, in toto sopita causa et res stała sie pacificata i quit, in forma juris, iest otrzymany in rem et personam jaśnie wielmożnego jogomości pana podkomorzego teraźnieyszego wielkiego koronnego, a na on czas starosty Kazimierskego y innych, ktorzy nie byli okazią śmierci nieboszczyka Jendrzeia Temruka przez się, tylko z okazijey samego nieboszczyka Jendrzeia Temruka, ktory wiązać, krempować y w więzieniu swoim trzymać roskazał ludzi nadwornych jaśnie wielmożnego pana podkomorzego teraznieyszego koronnego, a na on czas starosty kazimirskiego, ktorę rzecz uspokoiaiąc, jaśnie wielmożny jegomość pan podkomorzy koronny dał w gotowiznie przy mnie pułtora tysiąca złotych polskich urodzonemu jegomości panu Janowi Baczyńskiemu, przyrodzonemu bratu pomienionego jegomości pana Temruka, rotmistrza na on czas mego; a urodzony jegomość pan Skorycz, będąc na on czas assawułą generalnym nad ludźmi prywatnymi pomienionego J. W. jegomości pana teraznieyszego koronnego podkomorzego, pod kommendą na on czas Theodora Murzenka, a generalną Girby pułkownika zostaiącemi, redimendo vexam indebitam, nie będąc żadnym do tej akcyey motorem, i owszem defensorem jegomości pana Jana Baczyńskiego, temuż jegomości panu Janowi Baczyńskiemu, iako przyrodzonemu bratu pomienionego jegomości pana Temruka, dał swego konia własnego we stu talerach bitych; y kwit generalny in forma juris ze wszystkich pretensyi, ea in re zaszłych, tak pro parte J. W. jegomości pana podkomorzego W. koronnego teraznieyszego, iako y pro parte jegomości pana Skorycza et aliorum iest otrzymany z podpisami rąk, tak samego jegomości pana Baczyńskiego, przyrodzonego brata nieboszczykowskiego, iako y mnie, Antoniego Teleckiego, y jegomości pana Mireckiego, towarzystwa chorongwi pancernej J. W. jegomości pana podkomorzego; co że tak, a nie inaczey, iest y było, ręką moią własną podpisuię się y ich mościów panów przyiaciół do podpisu tey atestacyey moiey uprosiłem. Działo się w Latyczowie, dnia pietnastego miesiąca listopada, roku pańskiego tysiącznego siedmsetnego siodmego. Antoni Telecki (m. p.); iako proszony przyiaciel podpisuię się, Andrzey Kraskowsky; iako proszony do tego zeznania podpisuię się ręką moią własną—Antoni Franciszek Gawłow-

ski, nieumieiący pisać prosił przy znaku swoim o podpis imienia Jan Danicz—signum krucis.

Книга Летичевская, гродская, записовая и поточная, 1701—1079 год . № 5248. Листъ 320 на оборотѣ.

IV.

Жалоба дворянина Криштофа Гурскаго на Межирицкаго мѣщанина, Грицька Пащенка, о томъ, что онъ собралъ отрядъ своевольныхъ людей, нападалъ на дома дворянъ и евреевъ, грабилъ ихъ и производилъ различныя безчинства; въ томъ числѣ подробно расказано нападеніе Пащенка на дворъ Гурскаго въ селѣ Селищахъ. 1708. Октября 17.

Anno millesimo septingentesimo octavo, mensis Octobris die decima septima.

Przed urzędem y aktami ninnieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi y przedemną, Bazylim Sieszyckim, namiesnikiem burgrabstwa Krzemienieckiego, comparens personaliter urodzony jego mość pan Krzysztoph z Niedrwice Gurski, jako tylko z kraiów Podolskich na Wołyń do dóbr, wsi Sieliszcz, od miasta Międzyrzycza Koreckiego za trzy mile leżących, powrocić mógł et de negando facto dowiedzieć się actaque praesentia adire, tak zaraz, swym y urodzonego pana Piotra Gurskiego, syna swoiego, tudzież sławetnego Jozefa, gospodarza swego, okrutnie zbitego y skaleczonego, imieniem, naprzeciwko Hryćkowi Paszczenkowi, mieszczaninowi miasta Międzyrzycza Koreckiego, nefandum factum exequtorowi y hultayskim sposobem inwazorowi, solenniter summaque cum quaerimonia światczył y protestował się w niżey opisany sposob y o to: iż obwiniony Paszczenko, bawiąc się hultayskiemi postępkami z młodości lat swoich, to jest: naiazdami, gwałtami, wydzierstwami po drogach, zabojstwami ludzi oboch (płci),

podczas jarmarków y targów, a mianowicie w mieście Miedzyrzyczu, jeszcze stante tranquilitate pacis w rzeczypospolitey, dopieroż tych czasów zamieszania, associowawszy się, to Kałmukom, to Kozakom, to Moskalom, nigdy nie prożnuiąc, zawsze zdobyczy szukaiąc, rożney kondycyey ludziom rożne violentie y oppressie, a mianowicie w horyzoncie Międzyrzyckim, czyniąc się prawdziwym kozakiem y atamanem, nie tuteyszym człowiekiem, czynił y zadawał y dotąd czyni y zadawa, maiąc sposobny czas, że Moskwa y kozacy przez całe lato z Międzyrzycza nie wychodzą; jakoż w roku teraznieyszym, tysiąc siedmset ósmym, in mense Junio, obrociwszy czambuł w kraie Poleskie, tenże obwiniony Paszczenko wprzód jegomości pana Chlebowskiego, we wsi Wostalcach, simili modo, z kozakami y moskalami naiechawszy, dwor y wieś zrabował, tę zdobycz przepiwszy, w tymże roku y miesiącu na dobra wieś Sieliszcza, o trzy mile tylko od Międzyrzycza w Polesiu leżącą, ze czterma kozakami y dwiema moskalami armatim z szablami, flintami, muszkietami, uczyniwszy się atamanem, najachał; naprzód do karczmy zajachawszy, arendarzowi gorzałki sobie dawać kazał, garców ze dwa wypiwszy gorzałki, do dworu przyiechał z przysposobionemi sobie moskwą i kozakami; tamże we dworze, gdy jegomość pan Piotr Gurski, syn protestantis, pytał, pocoby przyiechał? odpowiedział wnet: »Dowidajesz się po szczo, honiu twoju mat'!« Przyszedłszy do izby, gorzałki, jeść y obrok dla koni by zaraz był, rozkazał; jegomość pan Gurski, (sądząc), że iacy ludzie traktem idący, flaszę półgarcową kazał dać gorzałki przepalaney y ryb, bo w Piotrowkę się działo; że obroku nie miał, exkuzował się; obwiniony sam, wziąwszy obuch, szpichlerz odbił, nie nalazłszy owsa, drugim kozakom żyto na ziemie przed konie sypać kazał; potym, tę wipiwszy gorzałkę, za przybyłą z chmielem fantaziją, klucze z kieszeni jegomości pana Gurskiego wziąwszy, puzdro y puzderko z gorzałką odemknoł y na stole postawił, i pił z swoią hultayską kupą według upodobania swego, z pistoletów protestantis syna strzelał, potym, dwóch zostawiwszy kozaków, aby wartowali jegomości pana Gurskiego, sam obwiniony Paszczenko z drugiemi kozakami y moskalami skoczył y, aby sie chłopi nie kupili, z dobytemi szablami gonił; widząc taki gwałt poddani, którzy do lasu, którzy też w błoto pouciekali; a przypadszy do karczmy, zastał żyda winnika, podczas szabaszu siedzącego, obwiniony tam Paszczenko, związawszy, sam kanczukiem bił, nogami deptał, aby koniecznie pieniądze powiadał, szablę do szyi przykładając, ściąć chciał, że ubogi winnik pieniędzy nie miał i nie powiedział, tedy mu więcey niże dwieście zadał y

związanego porzucił; przybiegszy potym do zamku, jednego kozaka w bramie, aby chłópow nie dopuszczczał, zostawił z dobytą szablą; który kozak, złapawszy chłopa Iwana, z zameczku z komory swoiey idącego, wprzód, potym drugiego Semena, także poddanego, ktorzy ni o czym nie wiedzieli, poiedynkiem obuchem zbił, stłukł, skaleczył y za umarłych porzucał; pryncypał zaś Paszczenko, rozpędziwszy poddaństwo y wszelką czeladź ze dworu, samego tylko jegomości pana Gurskiego zostawiwszy w izbie, stryczkiem gotowym, z sobą przywiezionym, wiązać chciał, a związawszy, niby do Połonnego do Koszkiela pułkownika prowadzić, jeżeliby mu nie dał pieniędzy, sześciuset złotych; y tak każdy do siebie szarpaiąc y popychaiąc, że kilka razy na ziemie upaść musiał, zbytkowali czyli sromocili; ktore verba ob rewerentiam legentium hunc specificari nequeunt; szablami rąbać chcieli. A tak jegomość pan Gurski, syn protestantis, widząc się bydź opuszczonego od czeladzi, nie spodziewaiąc się też niskąd w tym terminie pomocy żadney, jako człowiek młody, nigdy w takim terminie nie bywały i labiryncie, do proźby hultaiów udał się, y, rzewnie płacząc y do nóg kłaniaiąc się, aby go nie wiązali y tey konfuzyey nie czynili, prosił, mowiąc: »że wszystko bierzcie, a mnie tylko żywego pustcie«! Obwiniony Paszczenko, szkatułę, przez protestantis syna pokazaną, wziąwszy, sam odemknoł y złotych sto dwadzieścia pieniędzy, nie licząc, w chustkę wwiązał, y więcey po szufladach szukał; pistolety, valoris dwadzieście talerów bitych, wystrzeliwszy, potym ponabijawszy, jeden sobie za pas zatknoł, drugi drugiemu kozakowi oddał; hamalijke, valoris trzy talery bite, na siebie włożył, chustkę turecką szyto, valoris pięć talerów bitych, za pazuchę schowali, pokrowiec nowy, tuzinkowy, valoris złotych polskich piętnaście, wzioł, skrzynie, stoiącą na gurze, odemknąwszy, że w niey nic nie było, szablą kilka razy cioł y rozrąbał; nalazszy potym gospodarza w piekarni, obuchem razów sześć po ziobrach ze wszystkiey siły uderzył, haec mowiąc formalia«: każy psij synu ty! ne hospodar, hde pańśkich bilszey hroszy; sukni, żądziki każy«! Potym drugi kozak, przypadszy do tego Jozefa gospodarza, kańczukowych razów po plecach piendziesiąt zadał, ktory od srogiego zbicia niedziel kilka smarować się musiał; tamże w piekarni gęsiat małych pietnaścioro było, tenże pomieniony kozak, który gospodarza kańczukował, wszytkie nogami podeptał; garków z nabiałem osim stało, y te wszytkie porozbijał y na ziemie pozrzuczał, piwnice potym odbiwszy, fastkę masła wziąwszy, na stole postawili, partim sami jedli, partim psom zrzucili; żyd arendarz, ośmieliwszy się, słysząc, że ten Paszczenko mieszczanin z Międzyrzycza,

nie prawdziwy kozak, do zamku przyszedłszy, poczoł mowić: »że ja ciebie znam, że ty nie kozak, ale mieszczanin z Międzyrzycza.« Obwiniony porwał się do pistoletu, za pas wetknionego, gonił za żydem, uciekaiącym do stawu, gdy nie dogonił, bo żyd obces w staw skoczył, z pistoletu za nim strzelił, że z popendliwości—nie trafił; pomieniony żyd, ze strachu uciekaiąc chyżo, pantofle pogubił y na trzcinę nogę przebił, że go cerulik liczyć musiał; wylazszy potym żyd z stawu, do lasu uchodził y trafił na chłopów, którzy uciekaiący tułali się, onych wszelkim sposobem napominał, aby z nim do zameczku szli y pana swego ratowali; którzy, ośmieliwszy się, kijowego oręża w lesie przygotowaszy, z pomienionym żydem szli; zaledwie to postrzegszy, że kupa chłopów nie mała zebrała się, potym, że pomieniony żyd obwinionemu Paszczenkowi naocznie powiedział: »żeś ty mieszczanin Międzyrzycki nie kozak!« naszarpawszy się, jegomości pana Gurskiego y, co naleźć mógł, pobrawszy, z zameczku, strzelając, odjechawszy, do karczmy zajachali, tamże nikogo nie zastawszy, bo wszyscy pouciekali, komorę odbili, oprócz gorzałki więcey nic nie nalazszy, bo żydówka, spodziewaiąc się na siebie tegoż, co się z panem w zameczku działo, powynosiła, wiadro gorzałki natoczyli y poty, poki sami chcieli, pili, z karczmy zaś wyieżdżaiąc, krzyczeli, wrzeszczeli, strzelali, wsią y lasem jadąc; ztamtąd do Zielonki przyiechali, żyda arędarza także wiązać chcieli, ktory gdy uciekł, komorę także odbiwszy, gorzałkę sami sobie toczyli; w Siennym toż czynili, za ludźmi z szablami gonili, i gorzałkę toczyli; zgoła chiba podczas Chmielnickiego buntów jaką violentią kozacy czynili, jaką obwiniony Paszczenko z przytomną sobie hultayską kupą nad jegomością panem Gurskim dokazywał; y gdyby poddani nie ratowali go, pewnie by byli, nocy doczekawszy, ktora już blizka była, spiekli y zmęczyli; przez ktory swoy hultayski postępek obwiniony Paszczenko paenas criminales na osobę swoię zawzioł y zaciągnoł, de quibus modernus protestans iterum iterumque, deklaruiąc się cum inculpato jure acturum velle, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie tey protestatiey; co y otrzymał Krzysztof z Niedrwice Gurski.

Книга гродская, Кременецкая, записовая и поточная, 1708—1709 года, № 1617; листъ 496 на оборотъ.

V.

Приказъ великаго короннаго гетмана, Адама-Николая Сѣнявскаго, полковнику Острожскаго ординацкаго полка, отмѣняющій командировку его къ Молдавской границѣ и предписывающій ему принять мѣры для уничтоженія появившихся въ Волынскомъ Воеводствѣ своевольныхъ отрядовъ. 1712. Іюля 31.

Roku tysiąc siedmset trzynastego, miesiąca Januarii jedynastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Łuckim, przedemną, Piotrem Skuratowskim, namieśnikiem burgrabstwa y zamku Łuckiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, łuckiemi—comparens personaliter urodzony jegomość pan Jan Cielecki, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, łuckich ten ordynans, od jaśnie wielmożnego jegomości pana Sieniawskiego, kasztelana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, do wielmożnego jegomości pana pułkownika ordynacyey Ostrogskiej wydany, per oblatam podał, o czym ten ordynans fusius in se enarrat, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego y do akt wpisanie; którego ja annuendo affectationi, przyimuiąc, czytałem y tak się w sobie ma: Adam Mikołay z Granowa Sieniawski, hrabia na Szkłowie i Myszy, kasztelan Krakowski, hetman wielki koronny. Lubom dał był in antecessum ordynans jegomości panu pułkownikowi ordynacyey Ostrogskiey, aby z ludźmi wszytkiemi komędy swojey szedł pod komendę jegomości pana Brzuchowskiego, starosty Mirzwickiego, regimentarza woysk koronnych przy granicy Wołoskiey, atoli, że mię zachodzą pewne od Wołhynia przestrogi, iż się w tamtym kraju kupy swawolne znayduią, zbiraią, przetoż daię ten moy ordynans pomienionemu jegomości panu pułkownikowi, aby już nie chodził pod komędę jegomości pana Brzuchowskiego, starosty Mirzwickiego, lecz na Wołyniu takowe swawolne kupy gromił y znosił, pryncypałów zabierał y do mnie ich odsyłał, inszych zaś do Dubna oddawał; co pod surowością artykułów woyskowych intimuię y zalecam. Datum w obozie pod Krzeszowem, dnia trzydziestego pierwszego Julii, tysiąc siedmset dwunastego. U tego ordynansu, per oblatam podanego, przy pieczęci przyciśnioney, podpis ręki w te słowa; Adam Mikołay Sieniawski, kaszte-

lan Krakowski, hetman wielki koronny. Który że to ordynans, per oblatam podany, za prozbą wysz mianowanego jegomości pana Cieleckiego, podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, tak jako się w sobie pisany ma, do xiąg ninievszych, grodzkich, łuckich iest ingrossowany.

Книга гродская, Луцкая, записовая, 1713 года, № 2249; листъ 27.

VI.

Жалоба сборщика податей, дворянина Михаила Клитинскаго, на крестьянъ села Багриновецъ о томъ, что они напали въ лѣсу на его слугъ, конвоировавшихъ транспортъ собранныхъ податей, старались завести ихъ въ чащу лѣсную и перебить. 1713 Генваря 3.

Feria tertia post festum circumcisionis Christi Domini proxima, anno millesimo septingentesimo decimo tertio.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, laticzoviensia personaliter veniens magnificus Michael Klityński, thesaurarius Podoliae, subsidii charitativi palatinatus Braclavensis exactor, bonorum Klityszcze, Owsianiki et aliorum possessor et haeres eorundem, coram officio et actis solennissime protestatus est in et contra subditos villae Bahrynowce, ad capitaneatum Chmielnicensem spectantis, quindecem laboriosos plus minus personarum excedentes, ad praesens de nominibus et cognominibus ignotos, cum innocuerint specificandos, hoc tamen loco pro expressis habendos, in eo, quia ipsi ausi sunt, minime veriti poenas legum publicarum, de violentis obsessoribus viarum serio descriptarum, tempore praesenti, videlicet ipso die in actu contento, ad praesens incepto, millesimo septingentesimo decimo tertio, proficientibus ac viam de bonis Owsianniki moderni magnifici protestantis (tendentibus) famulis, utpote de nominibus: Josepho Zastawskiemu,

Iwanickiemu, Alexandro Paszyńskiemu ac Semenowi aurigae, currum cum pecuniis praefatae exactionis contributionis subsidii charitativi vehentibus, ac in sylvis, ad praefata bona Bahrynowce spectantibus, errantibus, tum temporis in oppidum Latyczów, in quo eosdem modernus protestans, veniens prius, exspectabat, tendentibus, vario cum armorum genere, videlicet: cum bombardibus, falcibus, grandibus obviare captivareque, equos, currum cum praefatis pecuniis resque alias varias, modo violentissimo, ipso diluculo irruendo ac superagrediendo et eosdem insequendo, intercipere, ad sylvas profundiores locaque remota et abscondita velle conducere, ac nisi unum ex praefatis, dictum Zastawski, Divina salvaret providentia; qui ex impromptu ex oculis eorundem migravit, ac in equum se imponendo, fugam fecit, certo certius omnes captatos interficerent ac vita privarent; eosdem perterrefactos et vix semivivos his verbis: »Macie szczęście, że ten jeden uciekł, tubyście byli zalegli« alloquere. Ratione quorum praemissorum idem modernus protestans, praesentibus et superius expressis asserentibus famulis suis, obviando integritati salutis substantiae, de vitaque sua pereclitando, contra praefatos laboriosos, villae Bahrynowce subditos, iterum atque iterum solennissime protestatur, salva sibi reservata et praecustodita, si opus fuerit, addendi et corrigendi melioratione.

Книга гродская, летичевская, записовая и поточная, годъ 1713, № 5252; листъ 1 на оборотъ.

VII.

Свидѣтельство, выданное мѣщанами мѣстечка Стрыжавки ротмистру надворной козацкой хоругви—Кириллу Шабенку, удостовѣряющее въ томъ, что онъ не принималъ участія въ разграбленіи имущества любарскихъ купцевъ евреевъ. При этомъ случаѣ расказаны подробности устройства надворныхъ козацкихъ милицій. 1713. Мая 8.

Feria quinta post dominicam Jubilate proxima, anno Domini millesimo septingentesimo decimo tertio.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, latyczoviensia personaliter veniens strenuus Kuryło Szabin rothmagister postcurialis illustris et magnifici Potocki, excubiarum magni ducatus Lithuaniae praefecti, obtulit officio praesenti et ad acticandum porrexit testimonium, ab incolis ac oppidanis strzyżaviensis sibimet ipsi datum, manibusque eorundem propriis, nec non generosi administratoris eorundem bonorum opidi Strzyżawka manu propria subscriptum, introcontentum, tenoris talis: Roku tysiąc siedmset trzynastego, dnia osmego Maja. Swiadectwo dane panu Kuryłowi Szabenkowi, rotmistrzowi kozackiemu nadwornemu, J. W. jegomości pana strażnika wojsk wielkiego xięstwa Litewskiego od panów mieszczanów Strzyżawskich, w sprawie z niewiernemi żydami Lubarskiemi niesłusznie obwinionemu. Primo, pan Wasyl Krawczenko, na ten czas woyt Strzyżawski, zeznał sub fide et conscientia: iż przyiachawszy Macko od J. W. jegomości pana hetmana polnego koronnego na ten czas z Sokola, z listem przypowiednym na rotmistrzostwo do Strzyżawki, zaprosił gromady y kompanii pana Kuryła i list ten jaśnie wielmożnego prezentował, zaszczyciwszy się łaską pańską, opowiadając oraz, że on już jest rotmistrzem, a nie Kuryło, żeby jego słuchali tak gromada jako i kompania; a to się działo w filipuwkę; potym w czasie krótkim sprowadził żonkę y mieszkał w ratuszu; kompania rozdzieliła się: jedna jemu aplaudowała, a drudzy dawnego trzymali się rotmistrza; w święta Bożego Narodzenia zeszła się gromada do tegoż pana woyta, ktorych pytał się: dokąt by iść mieli z kolędą, według zwyczaju; wszyscy zezwolili aby do tego, ktory z nami burzan deptał, y poszli zaraz do pana Kuryła, gdzie ich pięknie przyiął; potym poszli do hospodyna, zkąt się rozeszli; pan Kuryło, podochociwszy się sobie w domu, poszedł z kompanią kilku do arędy, y tam pili, skrzypek grał; od hospodyna idąc, pan woyt z drugiemi mieszczany wstąpili do arędy, ktorych pan Kuryło prosił; temu podziękowawszy, poszli do komory y tam miodu kazali sobie dać; w tym czasie towarzysz od Macka przyszedł po skrzypka, którego dać nie chcieli, i sam iść nie chciał; widząc to pan woyt, do drugich wzioł mowić: »Że się tu bez hałasu nie obyjdzie, pódźmy ztąd« y tak się stało, że poszli do Macka y tam siedzieli; aliści w prędkim czasie wzioł się hałas, wielki tumult, drągami poczeli się zabijać, co widząc woyt chciał iść tam rozwadzać, ale mu żonka i sąsiedzi nie dopuszczali, żeby się i jemu czego nie dostało; a to się działo po obiedzie; obaczywszy woyt, iż się ten tumult uspokoił, poszedł potym do pomienionego Macka, u którego wrota zamknięte zastał, y wzioł się pytać, ieżeli jest pan rotmistrz w domu? co usłyszawszy

Macko, sam skoczył i wrota mu odczynił, ktore potem zaczynił, prosiwszy woyta do izby, gdzie wszedłszy woyt, zaraz go towarzysz Macka kijem w piersi uderzył, aż upadł na ziemie; co widząc towarzystwo Kuryła y gromada, ujeli się za woyta y poczeli pytać, coby za przyczyna była, że woyta potrącono? nie czekając dalej końca, ten Macko z tym towarzyszem uciekli y schowali się w stayni, czyli gdzie indziey; potym ten Macko poiachał z panem Gulewiczem, na ten czas administratorem Strzyżawskim, do Sokola, do J. W. jegomości pana hetmana; co widząc Kuryło z woytem, wybrali się za podwodami także do Sokola, gdzie zastali y Macka, zostawił jednak komendę Tymoszowi pan Kuryło, widząc, że Macko tak nieopowiednie odiechał bez uczynienia porządku w mieście propter securitatem, widząc J. W. jegomość pan hetman wielki między niemi niechęci, pogodził ich i zaraz się przeprosili; Mackowi approbavit list na rotmistrzostwo, a panu Kuryłowi kazał mieszkać do dalszey woli pańskiey w Strzyżawce. Primo, powróciwszy z Sokola pan Kuryło z woytem, zastali już gotowe rzeczy, już od niedziel trzech albo więcey poszkodowane przez kompanię Mackowo. Secundo, Wasyl Kowalenko zeznał to pod sumieniem, iż bez bytności pana Kuryła, Macka y woyta stała się ta szkoda y ci żydzi, wziowszy ślad, do miasta przyszli, do nakaznego woyta, imieniem Leska Hryszczenka, opowiadając jemu, że ich tu ślad przyprowadził do miasta w szkodzie, aby mogli mieć sprawiedliwość; co słysząc woyt, pozwolił im trząść. O czym dowiedziawszy się nakazny rotmistrz, zabronił, nawet y podwodnika żydowskiego pobił; nie wskurawszy żydzi u Tymosza, nakaznego rotmistrza, poiechali z Strzyżawki ignotum gdzie: czy do Niemierowa, czy do Lubara? potym ciż żydzi, dowiedziawszy się, że przyiechał Macko rotmistrz z Sokola, przyiechali do niego, skarżąc się y opowiadając szkodę swoią; gdzie Macko, nie wiedziawszy jeszcze, ktoby te rzeczy wzioł, poszedł napaścią, alias ex ipsorum auditu na tych złodziejów, to iest: na Hrehora, Nezyfora y Antona, y kazał ich pobrać, aby się przyznali; taili tego długo, tylko ieden Tymosz o tym wiedział, który nakaznym był y kazał im porękę za siebie postawić, ale nie mogli znaleść poręki; kazał ich w kłodki pozabiiać y siedzieli z tydzień w kłodkach; daley żydzi poprzestali requirować, on ich też wolnemi uczynił. W tym czasie pan Kuryło, rotmistrz przeszły, wyprowadzał sie do Trościańca, za którym Macko posłał kozaków y zawrocili go i jego chudobę, supponendo, że te rzeczy są u niego y kazał wozy trząść, przyprowadziwszy do zamku, których rzeczy nie nalazł, bo w niwczym pan Kuryło nie winien; stali wozy

niedziel kilka, aż pan Kuryło iezdził do S. P. J. W. jegomośći pana hetmana po list, aby mu wozy wydano, quod subsecutum, że wydano, y poprowadził się do Trościańca; co złodzieie, nie wiedząc co z temi rzeczami robić, przez Tymosza, natenczas nakaznego rotmistrza, przyznali się y te rzeczy wszystkie iadącemu do Brahiłowa Mackowi oddali w Winnickich Sadach; ażeby zaś ci, ktorzy kradli, uszli suspicyey, y te rzeczy przy nim się zostali, a na niewinnych potwarz włożył, to iest: na Iwana kozaka osiadłego, ktory o tym nie znał, ani wiedział, y chciał go w kłodki zabić, ale mieszczanów trzech ręczyło sie za niego, to jest: Wasyl Kowalenko, Wasyl Głowacki, Izrael arędarz, aż musiał do S. P. J. W. jegomości pana hetmana ieździć y ztamtąd list przywiozł, ktory oddał Mackowi. My też, poręka, przyszedłszy z tym Iwanem, zdaliśmy porękę z siebie y przy nas rotmistrz kartę podarł; potym, jak ziechał komissarz jmć pan Jasieński od J. W. jegomości pana hetmana na tę sprawę, ktorą żydzi w kilka czasów popirali, już tych kozaków nie było: porozchodzili się, nie chcąc być pod komendą tegoż rotmistrza; on zmyśloną o nas kartę pokazał poręczną i z dekretu imci pana Jasieńskiego, nie poprzysiągłszy żydzi szkód swoich, musieliśmy im niewinnie płacić, ponieważ Macko wszystkie im rzeczy kradzione pooddawał; co wszystko cała gramada Strzyżawska przyznaie, że tak się działo, a nie inaczey; y to testimonium rękami własnemi podpisuiemy, iako niewinien, ani nie był na ten czas pan Kuryło. Przy prezęcyi ich mość panów, niżey specifikowanych, działo się we Strzyżawce, anno et die ut supra. Samuel Sernicki, administrator Strzyżawski, manu propria. Kazmirz Piątkowski, manu propria. Wasyl Kowalenko, manu propria. Wasyl Krawczenko, iako nieumieiacy pisać, świętego krzyża znak kładę (+). Post cujus testimonii ad acta offcii praesentis ingrossationem, originale ejusdem idem offerens ad se recepit, et de recepto sibique restituto officium presens quietavit.

Книга гродская, летичевская, записовая и поточная, годъ 1713, № 5252. Листъ 85 на оборотѣ.

VIII.

Допросы, снятые съ жителя мѣстечка Стрижавки, Григорія Протасенка, по дѣлу объ ограбленіи имъ съ товарищами проѣзжихъ евреевъ-купцовъ. 1713. Мая 8.

Feria quinta post dominicam Jubilate proxima, anno Domini millesimo septingentesimo decimo tertio.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, Latyczoviensia personaliter veniens strenuus Kuryło Szabenko, rothmagister postcurialis illustris et magnifici Potocki, excubiarum magni ducatus Lituaniae praefecti, obtulit officio praesenti et ad acticandum porrexit confessata, per laboriosum Hrehor, incarceratum, libere coram officio oppidanorum Strzyżaviensium recognita, introcontenta, tenoris talis: Primo, stanowszy pomieniony Hrehor złoczyńca przed ich mość szlachetnie urodzonemi, niżey na podpisie wyrażonemi, y urzędem mieyskim Strzyżawskim, zeznał et approbavit toż wszystko, co Wasyl Krawczenko w punkcie swoim opowiedział. Secundo y to także wszystko zeznał, co Wasyl Kowalenko w punkcie swoim opowiedział. Tertio, ejus oris confessio: przyszedłszy z Bohu do domu swoiego, zawołali go do siebie Niczyfor y Anton, ktorzy poczeli mu powiadać, że przeszło żydów kilka do Niemierowa z chlebem: »pódźmy, probuymy szczęścia, możemy sobie co zdobyć« na co on niechętnie zezwalał; potym w nocy przyszli do niego ciż dwoch, zastawszy go spiącego, obudzili y namówili z sobą; gdzie poszli y nadybali żydów spiących pod lasem Winnickim; przyszedłszy bliżey ku nim, wzięli z miechem płutna pułsetków ośm, y skrzyneczkę niezamkniętą, kołkiem tylko zaczyniętą, w ktorey to skrzynce wzieli: grubrynu na katankę, płótna cienkiego na koszul dwie, dwie czapki, książek żydowskich sześć, kantar do ważenia, szydło, buty czarne przychodzone, dwoie chleba, kociołek mały miedziany; te wszystkie rzeczy, wziowszy, ponieśli do domu Nieczyforowego, a skrzynkę utopili; nazajutrz przyszedł żyd z podwodnikiem śladem do miasta y przyszli do woyta na ten czas będącego, prosząc, aby mu pozwolił trząść; na co woyt pozwolił; tylko namieśnik Tymosz nie dopuszczał y podwodnika uderzył; żydzi, nie

uznawszy sprawiedliwości, poiechali do Niemierowa, a w tym czasie Tymosz namieśnik o tym się dowiedział, że u nas są te rzeczy; powracaiąc nazad żydzi z Niemierowa, zastali pana Macka, rotmistrza, któremu się skarżyli; on, dorozumiawszy się, że to nasza sprawa, przywołał nas do siebie y pytał się nas o te rzeczy, o ktorych nie chcieliśmy się przyznać, y kazał nas w kłodki pozabijać, bośmy poręki znaleść nie mogli; siedzieliśmy w kłudce niedziel dwie, a żyd się nie odzywał więcey; potym nas wypuścił y wolnośmy chodzili; po świętach Wielkanocnych wyprowadzał się z Stryżawki do Brahiłowa, my, poradziwszy się, prosiliśmy Tymosza, ktory o tym wiedział, aby rotmistrzowi Mackowi o tym oznaymił, gdyż rzeczy zakopane były, to się mogą popsować, które mieliśmy je utopić dla prześladki; potym dowiedział się rotmistrz y zawołał nas do siebie, wypytawszy nas o wszystkim, co gdzie mamy, kazał nam do lasa nieść te rzeczy za sobą; ale tak prętko nie mogliśmy ich wyszukać, a on w czasie las przeiachał y musieliśmy te rzeczy nosić aż w Winnickie Sady, gdzie on na nas czekał y z wozkami wysłał ku nam pisarza y czeladnika, abyśmy się zatrzymali, gdyż na ten czas u niego towarzystwo było; powtornie przyszedł czeladnik do pisarza, aby się nas pisarz pytał, kto więcey do tych rzeczy przywinien? któremu powiedzieli: że tylko my trzech, więcey nikt do tych rzeczy nie był i nie wie; y wzieli wszystkie rzeczy od nas y zanieśli do wozów; my, nie taiwszy się, wruciliśmy do Strzyżawki; nazajutrz namieśnik z Iwanem przyiechali bardzo rano y przywieźli kartę do woyta, aby nas pobrał y posadzał; co ia zrozumiawszy, schowałem się; Anton jeszcze w nocy umknął, Niczyfora poymano, ale potem uciekł ztąd, w Wołoszczyznę poszedł; żeby zaś pan Kuryło miał o tym wiedzieć, to się nigdy nie znayduie; to wszystko śmiercią ztwierdzić gotowem, com zeznał. Przy tym będący, rękami własnymi podpisuiemy się: w Strzyżawce, osmego Maia, roku tysiąc siedmset trzynastego. Samuel Sernicki, administrator Strzyżawski. Kazmirz Piątkowski, Wasyl Kowalenko, Wasyl Krawczenko, jako nie umieiący pisać, znak krzyża swiętego położył +. Post quarum confessatarum ad acta officii praesentis ingrossationem, originale earundem idem offerens ad se recepit et de recepto officium praesens quietavit.

Книга гродская, летичевская, записовая и поточная, годъ 1713, № 5252; листъ 87 на оборотѣ.

IX.

Жалоба ротмистра надворной козацкой хоругви, Кирила Шабенка, на евреевъ: Іося и Лейбу Абрагамовичей о томъ, что они его обвинили безъ всякаго основанія въ разграбленіи ихъ имущества. Въ доказательство своей невинности Шабенко представляетъ показанія, сознанныя однимъ изъ участниковъ грабежа—Григоріемъ Протасенкомъ. 1713. Мая 13.

Sabbatho post dominicam Jubilate proximo, anno Domini millesimo septingentesimo decimo tertio.

Inducenda erat hoc loco protestatio strenui Kuryło dicti Szabenko, postcurialis rothmagistri illustris et magnifici Potocki, excubiarum magni ducatus Lithuaniae praefecti, in et contra infidelis Ioś Abrahamovicz, oppidanum Latyczowiensem, tum Leyba Abrahamowicz, oppidanum Lubarensem, ratione per ipsos sui protestantis in variis locis coram variis hominibus honoris et bonae famae detractionis, laesionis, circumscriptionis, tum ubique locorum indebitae ac innocentis publicationis, in vitam diffidationis, fortunae velle, nescitur quo praetextu, interceptionis, ejusdemque arestationis, praetensionum aliquarum ratione alicujus furti ad se, protestantem, formationis et aliarum violentiarum, injuriarum, oppraesionum, laesionum illationis facta, cujus copia latior dari debuerat; verum quoniam intra triduum, ut juris et moris est, ad acticandum non porrecta, idcirco de diligentia generosi notarii loci praesentis in suscipiendo, renitentia vero partis in porrigendo, manifestatum est; et incontinenti idem protestans statuit eodem coram officio et actis laboriosum Hrehora Protasenka, qui statutus petiit a se libere confessata suscipi in haec verba: Iż ja, mieszkając przez kilka lat w Strzyżawce na usłudze dworskiej pod komendą pana Kuryła, na ten czas rotmistrza nadwornego jaśnie wielmożnego imć pana Potockiego, woiewody Krakowskiego, hetmana polnego koronnego, będącego, nie trafiło mi się nigdzie pod jego dyrekcią chodzić na kradzież; aż kiedy Macko Wołoszyn, adwersarz pana Kuryła, poczoł zazdrościć rotmistrzowstwa y konkurować o toż rotmistrzowstwo, w tym Macko poiechał do jaśnie wielmożnego świętey pamięci imci pana Potockiego, wojewody Krakowskiego, het-

mana polnego, gdzie będąc, otrzymał list na rotmistrzowstwo przerzeczone; powrociwszy z listem do Strzyżawki, zaprosił kompanji pana Kuryłowey y innych ludzi, ktorym pokazywał ten list y kazał się słuchać y posłusznemi sobie bydź. To towarzystwo tedy na ten czas, nie wiedząc kogo słuchać, rozdzielili się na dwie części: jedni panu Kuryłowi, a drudzy Mackowi aplaudowali; co widząc Macko, powtornie poiechał do przerzeczonego imć pana hetmana, gdzie y pan Kuryło w też tropy za Mackiem do jego mości poiechał, y tam się u jego mości bawili; w tym, po odiezdzie ich, żydzi kupcy przechodzili przez Strzyżawkę do Niemierowa, gdzie, jadąc, poznał żyd kupiec w Strzyżawce teyże kozaka Iwana, szwagra Kuryłowego, y tam, po dawney znajomości, żyd kupił garniec miodu Iwanowi, który, miód pijąc, obaczył u tego żyda rożne drobiazgi: płutna y insze rzeczy; potym, iak ci żydzi kupcy poiechali, tenże przerzeczony Iwan, szwagier pana Kuryłow, przyszedł do Antona y Neczyfora, daiąc im znać, że kupcy żydzi przeszli dopiero tędy do Niemierowa: »pudźcie, możecie sobie co zdobyć u nich«. Oni też, nie wiele myśląc, przyszli do mnie y namawiali mnie z sobą; jam się im wymawiał tym, żem się zmoczył; oni odemnie odeszli, iam się też układ spać, a oni drugi raz o pułnocy przyszli do mnie y koniecznie mię z sobą ciągneli (a to się działo w roku siodmym po Turkach), dali y ja z niemi musiał puść; poszliśmy wszyscy trzey, gdzie idąc za temi żydami, nadybaliśmy ich pod lasem Winnickim spiących; przyszedłszy bliżey ku nim, wzieliśmy płutna, z miechow pułsetkow ośm y skrzynkę niezamkniętą, kołkiem tylko zaczynione, w którey to skrzynce wzieliśmy: grubrynu na katankę, płutna ciękiego na koszuli dwie, czapki dwie, xiążek żydowskich sześć, kantar do ważenia, szydło, bóty czarne, chleba dwoie, kociołek mały miedziany; te wszystkie rzeczy wziowszy, ponieśliśmy do domu Nieczyforowego, skrzynkę utopiliśmy; to zaś pod sumieniem zeznaje, że pan Kuryło Szabenko o tym nie wiedział y nie był na ten czas w domu, ale w Sokalu u jego mości pana hetmana; niewinnie go żydzi napastuią y publikuią. Quae, taliter recognita, officium praesens, afectationi annuendo, ad acta sua suscepit et connotavit, eundemque statutum inculpatum recognoscentem supra scriptus Kuryło Szabenko ad se recepit et de recepto officium praesens quietavit.

Книга гродская, летичевская, записовая и поточная, годъ 1718; № 5252. Листъ 94.

X.

Жалоба дворянина Богуслава Барановскаго о томъ, что Запорожскіе козаки напали на арендуемое имъ имѣніе, мѣстечко Пиковъ, ограбили и совершенно оное разорили. 1713. Августа 8.

Roku tysiąc siedmset trzynastego, miesiąca Awgusti ósmego dnia.

W roczki sądowe, grodzkie, krzemienieckie, od dnia trzynastego, miesiąca y roku, teraz idących, wysz na akcie mianowanych, przypadłe y sądownie odprawować się zaczęte, przedemną, Andrzejem na Ledochowie Ledochowskim, podstolim Wołyńskim, podstarościm grodzkim Krzemienieckim, y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi veniens personaliter wielmożny imć pan Bogusław z Jerzykowa Baranowski, podczaszy Bracławski, postrzegając całości fortuny y substancyey swojey, solenniter manifestował urzędowi ninieyszemu y do wiadomości doniósł, iż w roku teraznieyszym, tysiąc siedmset trzynastym, die decima quarta Julii, w dobrach arędownych, to iest w miasteczku Pikowie, dobrach jaśnie oświeconego xięcia imci Alexandra Dominika Lubomirskiego, starosty Sendomirskiego, possessionis vero manifestantis (vigore contractis arędatorii, de data w Mizoczu die decima octava Maji, anno proxime praeterito, millesimo septingentesimo decimo secundo, inscripti), kozacy Zaporożcy, wtargnowszy w tamten kray, a napadszy na miasteczko Pików srzód dnia, czasu południowego, tak dalece funditus zrabowali y wniwecz obrócili, konie, bydła rogate y nie rogate poddanym tameyszym poodbierali, a nawet z odzienia aż do ciała ludziey pozdzierali, w winnicach wszelkie kotły aż do szczętu pobrali, żydowkom uszy y nosy obrzynali, dzieci końmi tratowali, a na ostatek, że ledwo żywych ludzi, którym wszelkie sese moventia y żywności odebrawszy, ztamtąd wyiachali, zkąd modernus manifestans w tymże roku żadney intraty według sobie służącego kontraktu mieć nie może; dla tego, praecavendo integritati ac indemnitati substantiae suae, iterum atque iterum manifestatur, prosząc eam actis connotari, co y otrzymał. Bogusław Baranowski, podczaszy Bracławski.

Книга гродская, Кременецкая, поточная, записовая и декретовая, 1713 года, № 1622; листъ 743 на оборотѣ.

XI.

Показанія, отобранныя отъ дворянина Михаила Янковскаго, принимавшаго участіе въ похожденіяхъ гайдамацкаго отряда. 1713. Ноября 8.

Feria quarta ante festum sancti Martini pontificis proxima, anno Domini 1713.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, latyczoviensia personaliter venientes: nobilis Stanislaus Czerniawski, regiminis illustrissimi et magnifici castellani cracoviensis, exercituum regni supremi ducis, quatermagister, et famatus Stephanus Makowiecki, proconsul civitatis Międzyboriensis, ex mandato et consensu generosi commendantis Miendzyboriensis, vicecolonelli sacrae regiae majestatis, adduxerunt et praesentarunt nobilem Michaelem Jankowski, olim generosi Petri Jankowski et Catharinae Zabłocka, conjugum, filium, in bonis villae Ihnatowce, apud arendatorem generosi Skarżyński protunc pernoctantem, interceptum, ab hebdomadis sex et hucusque in fortalitio detentum. Quo statuto, petierunt ab officio praesenti libera suscipi confessata. Quorum legitimae affectationi annuendo, in eum modum et sensum suscepit: Ia, Michał Jankowski, mam stryja, Marka, który mieszka pod Zamościem, we wsi Pliszowie; brata starszego—Jana Jankowskiego, ktory służy z imć panem wojewodą podolskim, a drugi—nie wiem kędy się obraca. Pojechałem był na Polisie, do wsi Karpiłowki, stryja mego, samowtor z pachołkiem; ztamtąd na zaciąg udałem się ku Kijowowi, gdzie, służby nie mając nikędy, zebrało się nas koni pietnaście i mieliśmy pójść do wojewody Kijowskiego na służbę; jadąc tedy, pod Wasylkowem odłączyło się od nas koni pięć, a nas dziesięciu, to jest: Hryćko Dziuba, Tautauł, Matfij Perechrest, Szapoczka Duniec, Stepaszka Duniec, Demko zza Dniepra, Jędrzej z Samoczuk, Semen z Komorowa i ja sam i czeladnik mój, Ilko, dziesiąty. Ztamtąd jadąc, pod Chwastowem napadliśmy na kupców Ostrowskich w nocy i odbiliśmy w nich koni trzynaście i zaprowadziliśmy w lasy; ztamtąd, zostawiwszy czeladzi przy koniach dwoch, wyjechaliśmy daleko od tego miejsca i stanęliśmy na uroczysku, Wczorajszym; ztamtąd obaczyliśmy

na gorze woz jadący, który rozbiliśmy i, gdy już było słońce ku południowi, przeprawiliśmy się przez błoto wielkie; stanąwszy tedy na jednym miejscu, temiż pieniędzmi, ktoreśmy u kupca wzieli, pajowaliśmy się; dostało się nam po złotych czterysta pięddziesiąt i, do koni powróciwszy—inszemi rzeczami—sukniami. Ztamtąd ruszyliśmy się ku Niemirowu i zajechaliśmy do panie Tabanowej i tam końmi pajowaliśmy się, jako to: Mnie dostał się koń gniady ze znakiem białym nad ogonem, Hryćkowi Dziubie—koń kasztanowaty, Tautałowi—koń gniadosrokaty, Stepuszce Duńcowi—klacz dereszowata i koń jaskrawy, Demkowi kozakowi—ogier siwojabkowity i drugi cisawy, Szaposzce Duńcowi—koń gniady, Matfijowi Perechrestowi—koń masłowaty; ostatek tenże Dziuba pospłacał towarzystwu, a dwa konie darowaliśmy: Tarasowi, pułkownikowi Zaporozkiemu—jednego, a drugiego Tabanenkowi. Po pajowaniu tedy, przybrawszy Tabanenko ludzi więcej, pojechaliśmy ku Raszkowu, gdzie gubernator Raszkowski nie chciał nas za Dniestr przepuścić i jeszcze u towarzysza klacz gniadą wziął, zkąd musieliśmy się wrócić nazad do pani Tabanowej, do Worobijówki. Czasu tedy jednego byliśmy w Niemirowie, tam podpijając, pieniądze mi towarzystwo moje ukradli, za którą szkodę, żałując mię towarzystwo, zrucili mi się po kilkanaście złotych na strawne; tamże nas kozacy Zaporoscy napadli i konie nam pozabierali. Ja tedy, pieszo zostawszy, z pachołkiem do Latyczewa poszedłem, z Latyczowa, podwodę sobie nająwszy, pojechałem do Iwańkowiec. W Iwankowcach tedy kupiłem konia u tegoż podwodnika latyczowskiego za złotych sześćdziesiąt z wozem; jam tedy z jednym człowiekiem pojechał do Międzyboża dla sprawowania rzeczy, a pachołka pani Kurowska z koniem i wozem do Połonnego wzięła; mnie tedy kupcy poznali w Międzybożu; wtym nie bawiąc, pojechałem do Iwankowiec, i wzięto mnie w polu pod Pilawcami i do Międzyboża zaprowadzono. Insi zaś towarzystwo, jako to: Dziuba ożenił się w Worobiówce; Perechrest także się tam ożenił; Tautauł zaręczył Wołoszkę; Jendrzej Sawczyn i Semen zostali się w Komorowie pod Winnicą; Szaposzka, Stepuszka i Demko zostali się w Niemirowie. Postquam susceptam confessatam iidem praesentantes eundem statutum ad se receperunt et de recepto officium praesens quietarunt.

Книга гродская, летичевская, записовая и поточная, годъ 1713. № 5252. Листъ 245.

XII.

Универсалъ регимептаря Украинской партіи, Яна Галецкаго, къ воеводствамъ: Браплавскому и Кіевскому, содержащій распоряженія относительно распределенія, управленія и сохраненія порядка въ отрядѣ польскаго войска, назначеннаго для пребыванія въ Украинѣ. Галецкій указываетъ, между прочимъ, мѣры, направленныя къ тому, чтобы препятствовать составленію гайдамацкихъ отрядовъ. 1717. Марта 5.

Року тисеча семьсотъ семнадцатаго, месеца Априля осмого дня.

На уряде кгродскомъ, въ замку его королевское милости Овъруцькомъ, передомною, Михаиломъ Сынъгаевъскимъ, коморникомъ кграничнымъ Киевскимъ, намесникомъ староства Овъруцького, и книгами нинешъними, кгродзкими, овъруцъкими comparens personaliter urodzony jego mość pan Hrehory Skarżyński, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich, uniwersał od wielmożnego jego mości pana Jana Gałeckiego, miecznika Podlaskiego, regimentarza woysk jego krolewskiey mości y rzeczy pospolitey partiey Ukraińskiey ratione introcontentorum wydany, z podpisem ręki, przy pieczęci przyciśnioney, z susceptami Winnickiego y Żytomirskiego grodów, per oblatam podał, tenoris sequentis: Jan Gałecki, miecznik Podlaski, porucznik woysk jego królewskiey mości y rzeczy pospolitey, partyey Ukraińskiey regimentarz. Po szczęśliwie zakończonym z woli naywyszszego Boga traktacie, ponieważ woysko zconfederowane z rzeczą pospolitą, iest, ex mente najaśnieyszey rzeczy pospolitey, oddane pod władze jaśnie oświeconego jego mości pana kasztelana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, władzy, y mnie iest dana comenda partiey Ukraińskiey; przetoż, przy zaleceniu usług moich, wiadomo czynie osobliwie prześwietnym woiewodztwom, to jest: Kiiowskiemu y Bracławskiemu, iż, stosuiąc się ad mentem jego królewskiey mości y najaśnieyszey rzeczy pospolitey, do wszelkich pomienionych prześwietnych woiewództw usługi moie applikować będę; a że tak nagle sam w tamtym kraiu być nie mogę dla dalszey od jaśnie oświeconego jego mości pana Krakow-

skiego odebrania dyspozycyey, więc daię tantisper moy ordynans jego mości panu Olszewskiemu, strażnikowi partiey tamtey, a namiesnikowi komędy mojey, aby komędę odebrał; ktory, juxta mentem najaśnieyszego króla jego mości y najaśnieyszey rzeczy pospolitey y ordynansu jaśnie oświeconego jego mości pana Krakowskiego, we wszystkim się będzie sprawował, y wielmożnym ich mościom panom starostom, moim mościom panom, lub ich mościom panom officialistom, według zdania najaśnieyszey rzeczy pospolitey y ordynansu, jeżeliby jakie kupy swawolne znaydować się miały, przez tych ludzi, ktorzy są ex mente rzeczy pospolitey zwinieni, za doniesieniem o tym, jego mość pan Olszewski powinien będzie ludzi komędy swojey na znoszenie takowych dać; tę zaś chorągwie, ktore są extra computu, postanowionego od najaśnieyszey rzeczy pospolitey, te powinne być oddawane od jego mości pana Olszewskiego, strażnika, a ludzie z pod tych chorągwi powinni się każdy do swego domu rozieżdżać; paletowania, jeżeliby jakie z dyspozytiey jego mości pana Czerwińskiego, na ten czas regimentarza, powychodziły, te wszystkie annihiluie, aby nikt nie ważył się naymnieyszey rzeczy brać, ale kontentować się powinni, według postanowienia rzeczy pospolitey, partykularną płacą; ich mościów zaś panów obywatelów, moich wielce mościwych panów, wszystkich in genere przy obligatiey mojey upraszam, aby, jeżeliby jakie kupy swawolnie przez te hultaystwo haydamackie znaydować się gdzie miały, osobliwie w prześwietnym wojewodztwie Bracławskim y w częsci prześwietnego woiewodztwa Kyowskiego, co iest w Ukrainie, o takowych, aby zaraz a zaraz dawali znać jego mości panu Olszewskiemu, nie konserwuiąc ich; osobliwie iednak ich mościom panom gubernatorom y woytom ten punkt powinien być w reflexiey, abowiem, gdyby, za dowiedzeniem się, na kogo by się pokazało, tedy za to, juxta mentem rzeczy pospolitey, odpowiadać będzie; także, jeżeliby się jakie nowe zaciągi znaydować miały, o takowych upraszam ich mosciów panów obywatelów, moich miłościwych panów, dawać znać jego mości panu Olszewskiemu; tymże uniwersałem zalecam tym chorągwiom, stoiącym w tych wojewodztwach, aby we wszystkim perierowali ordynansom jego mość pana Olszewskiego. Który to uniwersał ma być publikowany po grodach dla wiadomości wszystkich ich mościów; na co też przy pieczęci moiey podpisuie się. Działo się we Lwowie, die quinta Martii, millesimo septingentesimo decimo septimo anno (locus sigilli). Jan Gałecki, miecznik Podlaski. Na drugiey stronie tego uniwersału iest punkt takowy pisany: Ukrzywdzeni w poczynionych jakich szkodach przez panów woyskowych, aby sprawiedliwość

odbierali, dla tego naznaczyłem sędziego, to jest jego mości pana Franciszka Ukrzyńskiego, towarzysza znaku pancernego jaśnie wielmożnego jego mości pana chorążego koronnego, ktory, juxta mentem rzeczy pospolitey y ordynansu hetmańskiego, excessivos sądzić powinien y dekreta wydawać ma. Na tym uniwersale suscepty Winnickiego y Żytomirskiego grodów temi napisane słowy: anno millesimo septingentesimo decimo septimo, die decima secunda Martii. Comparens personaliter urodzony jego mość pan Jozef Nowosielecki, towarzysz chorągwie pancerney jaśnie wielmożnego jego mości pana chorążego koronnego, ten uniwersał, od wielmożnego jego mości pana Gałeckiego, regimentarza partiey Ukraińskiey ratione introcontentorum, ad acta praesentia, castrensia, capitanealia, vinnicensia per oblatam podał. Suscepi Stephan Kamiński, namiesnik starostwa, regent grodzki Winnicki (manu propria). Anno millesimo septingentesimo decimo septimo, die vigesima septima Martii comparens personaliter urodzony jego mość pan Jakub Czopowski, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, żytomirskich ten uniwersał od wielmożnego jego mości pana Jana Gałeckiego, miecznika Podlaskiego, regimentarza woysk jego krolewskiey mości partiey Ukraińskiey, do wojewodztw Kiiowskiego y Bracławskiego ratione introcontentorum wydany, z podpisem ręki, przy pieczęci przyciśnioney y susceptą grodu Winnickiego, per oblatam podał; przyiołem: Konstanty Dydkowski, namiesnik grodzki starostwa Żytomirskiego. Который же то универъсалъ, за поданемъ и прозбою вышъ менованое особы подаваючое, а за моимъ, урадовимъ, принятемъ, до книгъ нинешнихъ слово въ слово естъ вписаны.

Книга гродская, овруцкая, записовая и поточная, 1717 года, № 3324; листъ 58 на оборотѣ.

XIII.

Жалоба дворянина Лаврентія Стефана Каминскаго на войта и всю громаду мѣстечка Радомысля о томъ, что они отказались выдать крестьянъ Каминскаго, бѣжавшихъ изъ его села—Малевщины, грабившихъ его имущество и похвалявшихся напасть на него съ гайдамацкимъ отрядомъ. 1722. Февраля 14.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego wtorego, miesiąca Februaryi czternastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Owruczu, przedemną, Janem Walewskim Lewkowskim, namiesnikiem na ten czas podwoiewodztwa grodzkim generału woiewodztwa Kijowskiego, y xięgami nnnieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Wawrzyniec Stefan z Ladzkich Kamionek na Malowszczyznie Kamiński, ziemski Kijowski, graniczny Bracławski komornik, burgrabia Zakroczymski grodzki, praecavendo omnimodae indemnitati ac integritati tam vitae suae quam et fortunae, tum subditorum suorum, solenniter świadczył y manifestował się naprzeciw sławetnemu wóytowi miasta Radomyśla y całey gromadzie wszystkich mieszczan tamecznych w ten sposób y o to: iż pomieniony wóyt Radomyślski y cała gromada tameysza, quorum nomina pro specificatis ponuntur, gdyż oni, in postpositionem wszelkiey słuszności, żaden o sobie powiedzieć nie chciał, wiedząc bardzo dobrze o tym, że w kożdym mieście lubo wsi, gdziekolwiek iest iakowy urzędnik lub woyt, albo też y cała gromada, złodzieja kożdego za requizycyą strony ukrzywdzoney y słusznemi dokumentami wydać powinna y nikomu, tak we wsi, iako y w mieście złoczynców przytrzymanych przechowywać się nie godzi; czego pomieniony wóyt z gromadą Radomyślską nie obserwując, ani na sąsiedzką przyiaźń uważając, y owszem hultaiom do dalszego swywolestwa y rospusty wrota otwieraiąc, śmieli y ważyli się roboczych: Radka y Trochima, braci między sobą rodzonych, z dóbr Malewszczyzny, actoris dziedzicznych, po popełnionych rożnych excessach niecnotliwych zbiegłych, ktorzy

to pomienieni złodzieie: Radko y Trochim, w Malowszczyznie siedząc przez lat dwadzieście cztery, tam się pożeniwszy, dzieci popłodziwszy, dufaiąc protekcyi pańskiey, maiąc iuż upatrzone mieysce, na którym teraz mieszkaią, contra manifestantowi czyniąc na ruinę fortuny, ostrowy popustoszyli, pszczoły, w ulkach będące, powyłupywali iedne, drugie z ulkami niewiedzieć kędy powywozili, iego mości comparenta skradszy, do wsi Zabołocia, w woiewodztwie Kyiowskim, powiecie Żytomirskim, w kluczu Radomyskim leżących, pierwiey sami tylko, a potym żony y dzieci powykradawszy, cum adminiculo braci swoich y innych wykotców, o ktorych ieszcze iego mość comparens ad praesens dobrze wiedzieć nie może, pouciekali y tam osiedli,— tychże złodzieiów przyiąć, upewniaiąc onych wszelkim bespieczęstwem; ktorzy złodzieie, będąc tym bardziey ufundowani protekcyą, nie boiąc się ani Boga samego, ani pana własnego, ani srogości prawney, przybrawszy do siebie innych hultaiów kilku, znalazszy trzodę w lesie, rosproszywszy pastuchów, wołów iego mości comparenta pare dworskich własnych y krów dwie wzieli y do wsi Zabołócza, maiąc to sobie pro asilo, uciekli; a gdy pastusi, biegąc za niemi, wołali: »wroccie nam coście pobrali«, oni rzekli, a osobliwie Trochim, haec formalia: »kiedy pan chce, to niech mie pod czercami w Białogrodzce za Irpieniem szuka, ale poki on mnie tam znaydzie, to ia go tu z kozakami znaydę prędzey, a pogramy z sobą; obaczy on, co ia będę umiał! zakurze ia trupem«. O ktorey swawoli iego mość comparens, powróciwszy z Lublina, iak prętko się dowiedział, tak zaraz, zapobiegaiąc całości zdrowia swego y fortuny, poczowszy od samego Kijowa, po za Irpieniem y po nad Teterewią, iako złodzieiów szukać usiłował wszędzie; ktorych znalazszy w dobrach wsi Zabołoczu, do episkopii Kijowskiey należących, a w possessyi ad praesens wielmożnego iego mości pana Kazimierza na Steczance Steckiego, chorążego Kijowskiego, starosty Dymirskiego, Żytomirskiego y Włodzimirskiego grodzkiego podstarościego, pułkownika woysk iego krolewskiey mości y rzeczy pospolitey, zostaiących, zaraz się udał do dworu; a nie zastawszy na ten czas iego mości pana Wernela w Radomyślu, ani iego mości pana Mieczkowskiego w Uninie, komissarzów wielmożnego iego mości pana chorążego Kijowskiego, doniósł rzecz wszytko wóytowi, prosząc, aby mu tylko osoby złodzieiów samych y przechwalców na zdrowie y życie iego mości comparenta wydali; ale woyt, miasto wydania złodzieiów, naradziwszy się wprzod z całą gromadą o tym, rzekł: »że wolemy tobie zapłacić za nich, a onych nie wydamy«, a kiedy się iego mość comparens powtornie upominał, tenże woyt rzekł iego mości comparentowi: »iedź z

tym, z czymeś przyiąchał, bo każę na gwałt uderzyć«; insuper przydał: »żę my, gromada, mamy takie roskązanie od pana, żeby nikomu nie wydawać, tu pana Wolskiego tkacz z Wirłooka, o puł mile ztąd uciekł, w ślad zą nim pan Wolski przybiegł, a my go nię wydali, y mało po boku ieszcze nię wzioł; to y ty wezmiesz, jęno co mów więcey«. A tak iego mość manifestąns, widząc tak iawnę swywoli pobłażenie y iawnę bunty chłopskie, uchodząc nieszczęścia swęgo, nolens volens infectis rębus odiąchać, kazawszy onych złodzieiów aresztować, musiał; o co wszytko iego mość comparens, tak o niewydanie złodzieiów, iako też szkody ztąd pochodzące, tudzież o przechwałki chłopskie, ostrzegaiąc całości zdrowia y fortuny tak swoiey, iako y poddannych swoich, inquantumby broń Boże przez ogień albo iąkowy naiazd stać się miało, iterum atque iterum protestowawszy się, o to prawnie czynić nie zaniechać deklarował; et incontinenti idem generosus comparens stawił woźnego generała, szlachetnego Jana Sokołowskiego, autenticatum et iuratum, który, stawiony coram actis praesentibus, castrensibus, Kijoviensibus, palam, publice ac per expressum recognovit: iż on roku teraźnieyszego, tysiąc siedmset dwudziestego wtorego, miesiąca Januarii rożnych dni, mając przy sobie strone szlachty, urodzonych ich mościow panów: Andrzeja Czerniakowskiego, Jana Tarnawskiego, eo maioris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, die vigesima quarta Januarii, za requizycyą iego mości comparenta, był we wsi Lipowey, w woiewodztwie Kijowskim leżącey, in possessione ad praesens iego mości pana Andrzeja Rudnickiego, cześnika Owruckiego, a tam, nie zastawszy samego państwa we dworze, tylko sługe zostawionego dla rzondów gospodarskich, y woyta, czyli dwornika, tam bywszy, żone Petra Krawca, przed lat kilku z dóbr Malewszczyzny zbiegłą, y tam bytem osiadłą, z synami dwiema: Daniłem y Iwanem, y córką Anną, dziedzicznemi Malowskiemi, w pięciuset grzywien każdego z nich zosobna, ze wszytko iey chudobą y sprzętem domowym, innych zaś dwoch starszych Krawczenków, iako wykotców y złodzieiów, współpomocników, roboczych: Jacka y Andrzeja, same osoby we trzech tysiącach grzywien aresztował y prawnie przyporęczył. Ktory areszt tenże sługa, imienia swego nie wyiawiwszy, tylko autentik woźnego przeczytawszy, imieniem wielmożnego iego mości pana cześnika Owruckiego, przyioł y onych wszytkich, tak wykotców y złodzieiów, iako matke z synami y corką Anną, dotrzymać deklarował. Tandem, die vigesima sexta tegoż miesiąca Januarii tenże generał z tąż stroną szlachtą, to iest urodzonym Andrzejem Sosińskim y Andrzeiem Czerniakowskim, był w mieście

Radomyślu, w woiewodztwie Kijowskim a powiecie Żytomirskim leżącym, gdzie bywszy, roboczych: Radka y Trochima Krawczenków, z dóbr Malowszczyzny, iego mości requirenta, wiele szkód poczyniwszy y pana skradszy, zbiegłych, iako złodzieiów y przechwalców na zdrowie y życie iego mości requirentis, samych osoby, każdego z nich we dwie tysięcy grzywien, żony ich, dzieci, iako dziedziczne Malowskie, według prawa z całą substancyą onych w tysięcu grzywien, tak u woyta Radomyślskiego, iako y całey gromady Radomyślskiey aresztował y prawnie przyporęczył, ktory areszt, imieniem panów swoich przyiowszy, ofiarowali się, gdyby iak naywięcey za tych poddanych zapłacić y dotrzymać, ale nie wydać. O czym te swoią przed urzędem uczynił y zeznał relacyą, prosząc, tak iego mość comparens swoiey manifestacyi, iako y woźny relacyi o przyięcie y do akt ninieyszych zapisanie; co y otrzymali Stefan Kamiński, ziemski Kijowski, graniczny Bracławski komornik, burgrabia Zakroczymski grodzki, manu propria.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, 1721—1722 года, № 36, листъ 980.

XIV.

Рѣшеніе Брацлавскаго земскаго суда по дѣлу, возникшему вслѣдствіе жалобы дворянина Станислава Лупинскаго на дворянина Александра Діяковскаго о томъ, что послѣдній передерживаетъ въ своемъ селѣ, Остолоповѣ, гайдамаковъ, ограбившихъ еврея арендатора въ имѣніи Лупинскаго. Судъ нашелъ необходимымъ собрать показанія свидѣтелей и потому отсрочилъ дѣло до слѣдующаго засѣданія. 1722. Іюня 6.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego wtórego, miesiąca Junii szóstego dnia.

Na rokach sądowych, ziemskich, winnickich woiewodztwa Bracławskiego, od dnia pierwszego miesiąca Iunii nazaiutrz Tróycy przenayświęt-

szey w roku teraz idącym przypadłych, y do dnia dzisieyszego, wyż na akcie mianowanych, agituiących się, przed nami: Stanisławem na Suchorzynie Suchorskim, sędzią ziemskim bracławskim y grodzkim łuckim, Gabryelem Światopełkiem xiążęciem Czetwertyńskim, podsędkiem, y Ierzym z Łyczkowa Dogiełł Cyryną, pisarzem ziemskim bracławskim, sędzią grodzkim włodzimirskim, urzędnikami ziemskiemi bracławskiemi, gdy przypadła sprawa z regestru sądowego y ordynarynego, za przywołaniem woźnego generała, szlachetnego Iana Iaworskiego, sui judicii apparitora, między urodzonym iego mością panem Stanisławem Łupińskim, komornikiem ziemskim bracławskim, aktorem, oczewisto, a urodzonym iego mością panem Alexandrem Dyakowskim, horodniczym łuckim, pozwanym, przez urodzonego iego mości pana Kazimierza Lawdgina, umocowanego swego, oczewisto, za pozwem ziemskim woiewodztwa Bracławskiego powoda po pozwanego, y tego pozwu położonego relatio, zeznaną przez szlachetnego Bednarskiego Hrehorego, generała woiewodztwa Bracławskiego, y innych, na termin sądzenia się roków ninieyszych, którą to relacyę strona aktorowa u sądu ninieyszego produkowała, y czytana była, de serio verborum tali: Wypis z xiąg ziemskich winnickich woiewodztwa Bracławskiego. Roku tysiąc siedmset dwudziestego pierwszego, miesiąca Septembris szesnastego dnia. Przed aktami ziemskiemi woiewodztwa Bracławskiego y przed nami: Stanisławem na Suchorzynie Suchorskim, sędzią ziemskim bracławskim, grodzkim łuckim, y Gabryelem Światopełkiem xiążęciem Czetwertyńskim, podsędkiem bracławskim, stanowszy oczewisto woźny generał woiewodztwa Bracławskiego y innych, opatrzny Hrehory Bednarski, w moc prawdziwey, wierney y skuteczney relacyi swoiey, iawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on roku teraznieyszego, wyż na akcie wyrażonego, dnia dziewietnastego Augusta, pozew ziemski authentyczny woiewodztwa Bracławskiego odniosł do dóbr wsi Ostołopowa, tu, w woiewodztwie Bracławskim, a powiecie Winnickim będących, y tam ten pozew wielmożnego Dyakowskiego we dworze położył, y o położeniu onego czeladzi dworskiey y poddanym tameyszym—od kogo y w iakieyby sprawie był wydany—prawnie ad notitiam deduxit; którego pozwu tenor sequitur ejus modi: August wtóry, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflanski, Smoleński, Siewierski, Kijowski, Wołyński, Podlaski, Podolski, Bracławski y Czerniechowski, a dziedziczny xiąże Saski y elektor. Wielmożnemu Alexandrowi Dyakowskiemu, quovis juris titulo possessorowi dóbr wsi Ostołopowa, tu, w woiewodztwie Bracławskim będących,

z osoby y dóbr wierności waszych generaliter wszystkich, ruchomych, leżących, summ pieniężnych, powagą naszą królewską przykazuiemy: abyście wierności wasze przed sądem naszym ziemskim winnickim woiewodztwa Bracławskiego, a data et positione praesentis citationis na rokach ziemskich bracławskich, w Winnicy naypierwiey przypadaiących y sądzących się, sam oblicznie y zawicie stanoł, na instancyą instygatora sądowego y iego delatora, urodzonego Stanisława z Łupianki Łupińskiego, komornika ziemskiego bracławskiego, aktora, który, przychylaiąc się do prawa pospolitego y manifestacyi, ea in causa uczynioney, pozywa wierność waszą w sprawie y akcyi, dochodząc arędy arędarza krzykowieckiego, niewiernego Judki, przez ludzi przyiętych do dóbr wyż pomienionych, w possessyi wierności waszey będących, haydamaków, wierności twoiey po imionach y przezwiskach lepiey świadomych, tudzież do stawienia urodzonego Michałowskiego, podstarościego ostołopowskiego, tanquam scientem causae praesentis; którzy to u wierności twoiey, tak pomieniony Michałowski y haydamacy—grassantes, etiam praesenti citatione arestantur; insuper, wielmożny Alexandrze Dyakowski, który opatrznego Hrehorego Bednarskiego, generała woiewodztwa Bracławskiego y innych, munus suum exequentem od urodzonego aktora, tegoż opatrznego woźnego pobiłeś, y samego aktora, inhaerentem legi publicae, konfudowałeś, per quod contra leges et constitutiones regni excessisti, securitatem publicam violasti, ac paenas in se suo jure merito traxisti et succubuisti, pro quibus super te decernendis paenis citaris; sis termino pariturus et ad praemissa omnia, judicialiter fusius tibi proponenda, responsurus. Pisan w Winnicy, roku tysiąc siedmset dwudziestego piewszego, dnia trzynastego Augusti. Za którym to pozwem on, pomieniony woźny, rok i termin stronom obom zawity; powodowey y pozwaney, do odpowiadania y usprawiedliwienia się przed tymże sądem ziemskim woiewodztwa Bracławskiego, na rokach przypadaiących y sądzących się, złożył y naznaczył; de quo praesens ejusdem ministerialis relatio. Z których xiąg y ten wypis pod dwiema pieczęcioma sądowemi ziemskiemi woiewodztwa Bracławskiego iest wydany. Pisany w Winnicy. U tey relacyi, przy pieczęciach dwóch sądowych ziemskich woiewodztwa Bracławskiego, correcta urodzonego iego mości pana Antoniego Zozulińskiego, regenta ziemskiego bracławskiego, temi słowy: correxit Zozuliński.—A po podniesieniu y przeczytaniu tey relacyi, strona aktorowa u sądu prosiła y domawiała się, aby sąd stronie pozwaney na wyż inserowaną relacyą sprawić się nakazał; a potym strona powodowa, urodzony iego mość pan Sta-

nisław Łupiński, komornik ziemski bracławski, oczewisto, a zaś pozwana, urodzony iego mość pan Alexander Dyakowski, per generosum Casimirum Lawdgin, personaliter, u sądu ninieyszego, ziemskiego, bracławskiego stanowili się, y w tey sprawie rozprawę prawną między sobą mieli y controwertowali; którey kontrowersyey sąd ziemski winnicki woiewodztwa Bracławskiego stron oboch wysłuchawszy, ponieważ ta sprawa bez inquizycyey sądzić się nie może, przeto sąd stronom obóm inquizycye daie, y pozwala, aby strony obie na przyszłey kadencyey roków ziemskich według kontentów protestaciej, relacyi przed sądem swym przez świadków wiary godnych, inquizycyą dowiedli; po którey wywiedzioney albo nie, sąd termin obom stronom na teyże przyszłey kadencyey zawity zachowuie. Co wszystko dla pamięci do xiąg ninieyszych iest zapisano.

Книга земская, Винницкая, поточная и декретовая, № 4753, годъ 1720—1747; листъ 341.

XV.

Дипломъ, выданный гетманомъ великимъ коронньмъ, Адамомъ-Николаемъ Сенявскимъ, дворянину Станиславу Кошкѣ на званіе ротмистра надворной шляхетской хоругви. Кошкѣ назначено во владѣніе село Мусеровка и на него возложена обязанность организовать отрядъ надворной милиціи изъ чиншовой шляхты, поселившейся въ Межибожской волости. 1723. Марта 22.

Sabbatho ante festum sanctae Priscae virginis et martyris proximo, anno Domini 1734.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, laticoviensia personaliter veniens generosus Antonius Lipiński, obtulit officio praesenti et ad acticandum porrexit consensum, seu instrumentum, ab illustrissimo

Sieniawski, castellano cracoviensi, exercituum regni supremo duce, generoso Stanislao Koszka, dapifero mscisłaviensi, super villam Musiorowka collatum, manu propria illustris magnifici castellani cracoviensis subscriptum, per illustrem vero magnificam Sieniawska approbatum, binis vicibus subscriptum, intro contentum, tenoris sequentis: Adam Mikołay z Granowa Sieniawski, hrabia na Szkłowie y Myszy, kasztelan krakowski, hetman wielki koronny, lwowski generalny, rohatyński, stryjski, lubaczowski, piaseczyński etc. starosta. Wiadomo czynie komu należy, mianowicie iego mości panu gubernatorowi memu międzyboskiemu, teraz y napotym będącemu: iż widząc sposobność wszelką y applikacyą, tak do woiennych usług, iako też innych potrzeb, w osobie iego mości pana Stanisława Koszki, stolnika mscisławskiego, a chcąc mu należytą obmyślić konserwacyą y do dalszey zachęcić ochoty, konferowałem rotmistrzostwo chorągwi szlacheckiey y wieś po iego mości panu Grochowskim, rotmistrzu, pozwalaiąc, aby w tey wsi poddanych osadzał et usum fructum miał, do dalszey woli y dyspozycyi moiey; zalecam oraz wszystkim ich mościom panom szlachcie, w dobrach moich Międzyboskich mieszkaiącym, żeby pomienionego iego mości pana Koszkę za aktualnego rotmistrza swego znąli, komendy iego słuchali y posłuszeństwo zwyczayne czynili, których uwalniam od wszelkich czynszów, dziesięcin y powinności, oprócz szczególney usługi mnie na każdą potrzebę, pretio tey moiey dobroczynności; inquantumby zaś y na woienną zażyło się ich casu quo imprezę, tedy wtenczas dwie czwierci połowe corocznie po złotych trzydzieści na koń płacić im ze skarbu mego deklaruię; obowiązuię iego mości pana rotmistrza, aby chorągiew w iaknaylepszym porządku trzymał z rynsztunkiem należytym in disciplina militari y gotowości wszelkiey za każdym ordynansem moim, zachowuiąc na tym urzędzie sprawiedliwość bez ukrzywdzenia żadnego; wyiechać ma iego mość pan gubernator moy tameczny na te mieysca, gdzie szlachta mieszkaią, y pomiarkować powinien grunta ich, żeby poddani moi nie mieli krzywdy; tenże iego mość pan rotmistrz znosić się będzie z panem gubernatorem, y gdzieby pilny usługi moiey zachodził interes, bez żadney kontrowersyi y na requizycyą zwierzchności zamku mego, exekwować. Działo się w Oleszycach, die vigesima secunda Martii, millesimo septingentesimo vigesimo tertio anno. Na pilnowanie myta ma ordynować iego mość pan rotmistrz ludzi komendy swoiey. Adam Mikołay Sieniawski, kasztelan krakowski, hetman wielki koronny. Locus sigilli illius usitati subimpressi. Według tego przywileiu słowo w słowo approbuię, dnia trzydziestego

pierwszego Marca, roku tysiącznego siedmsetnego dwudziestego szóstego. Elżbieta Sieniawska, kasztelanowa krakowska, hetmanowa wielka koronna. Locus sigilli, in caera rubra insignati. A ponieważ wiele ważył na reparacyą, tak mu trzeba wrócić, co się pokaże. Die decima sexta Novembris, millesimo septingentesimo vigesimo sexto. Elżbieta Sieniawska, kasztelanowa krakowska, hetmanowa wielka koronna. In castro Laticoviensi, feria secunda post festum sanctorum Trium Regum proxima, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo septimo, introcontenti consensus ad acta officii praesentis porrectum, susceptum et inductum. Approbuię ten patent. Datum we Lwowie, dnia dwudziestego trzeciego Decembra, tysiącznego siedmsetnego dwudziestego dziewiątego, Maria z Sieniawskich Denhofowa, woiewodzina połocka, hetmanowa polna wielkiego xięstwa Litewskiego.— Post cujus suprascripti instrumenti ad acta officii praesentis ingrossationem, originale ejusdem idem generosus offerens rursus ad se recepit, et de recepto sibique restituto officium praesens quietavit.

Книга гродская, Летичевская, записовая и поточная, № 5278, годъ 1734—1735; листъ 39.

Примъчаніе. Другой дипломъ точно такого-же содержанія выданъ былъ Станиславу Кошкѣ Русскимъ воеводою, Августомъ Чарторыйскимъ 1732 года, генваря 16 дня. *(Книга та-же, листъ 37 на оборотѣ).*

XVI.

Приговоръ гродскаго Винницкаго суда, опредѣляющій взыскать съ громады мѣстечка Торговицы сумму 2230 злотыхъ въ пользу Кіевскаго купца, Якова Зимовича, ограбленнаго гайдамаками, а также подвергнуть тѣлесному наказанію нѣкоторыхъ жителей Торговицы, за то, что они не арестовали запорожцевъ, ограбившихъ Зимовича, и въ продолженіи нѣсколькихъ дней дозволили имъ жить въ Торговицѣ и принимали ихъ въ свое общество. 1726. Сентября 2.

Dnia 2 Septembris, anno 1726.

Sąd grodzki, Winnicki wniesionych kontrowersyi wysłuchawszy y przez wszytkie okoliczności zważywszy, stronie pozwaney roboczych: Kiryła Wo-

łoszyna, osadczego Torhowickiego, oyca, Jakowa, Bazylego y Iwana, synów, tudziesz Iwana popowicza przed sąd swoy stawić nakazuie; a ponieważ strona pozwana stanowiła, przeto do wypytania wolnego sąd przystępuie; ktore, osobno skonnotowawszy, zeznania, lubo by do wyciągnienia innych okoliczności y samey tey sprawy lepszego wyrozumienia do turturowania przez kata onych oddać należali, tyle, że z cudzego państwa przybyły aktor, nie maiąc sposobności sprowadzenia kata, accelerationem sprawy domaga się, więc sąd do czytania dobrowolnych konfessat przystempuie; z których przeczytanych ponieważ dostatecznie pokazuie, się, że Wasil pismenny, Andrzey Czetwerouch, Petro Nemiło, Semen Szycz, kozacy z gardu Zaporożskiego woyska Nizkiego, rzeczy niektóre, lice, alias znaki rozbitych towarów, remonstruiące, przy pomienionym Osadczym y synach jego, tudziesz całey Torhowickiey gromadzie, pooddawali, a wprzod y potem czas kilkodniowy, w towarzystwie, alias komitione dobrey będący, pijali y z sobą przestawali, zkąd nie mnieyszą na siebie pociągaią suppozycyą, y list w roku teraznieyszym, 1726, dnia trzeciego Julii w Gardzie od imci pana Jozwa Antonowicza, pułkownika Bohogardowego woyska Zaporozkiego Nizowego, do strony, to iest imci pana Józefa Łabęskiego, kommissarza y gubernatorą pisany, całe gromadę Torhowicką o rozboie wyrażaiący, teraznieyszego rozbicia przy bytności bydź oskarżonych, jako y z tych okoliczności, iż, nie uważaiąc na uchwałę województwa y ordynanse, tak jaśnie wielmożnego imci pana hetmana, jako y urodzonego imci pana reymentarza (aby nikt bez attestacyey należytey nie tylko z onemi przestawał, ale y owszem takowych do sekwestru zabirał y koniecznie oddawał, wszędzie ogłoszone) ważyli się z onemi przestawać y pijać y do zwierzchności wyższey o takich ludziach podeyrzanych nie donieśli, y owszem, rzeczy, w rozboju wzięte, bez oznaymienia zamku zwierzchności, do cerkwi Torhowickiey akceptowali; przeto, stosuiąc się do sprawiedliwości y zachowuiąc zupełną pograniczną sąsiedzką przyiaźń, bliższego bydź sławetnego Jakowa Zimowicza, obywatela miasta Kyowa, do poprzysiężenia na te, jako ex moderamine sądu swego za towar, u niego rozbity, summa złotych polskich 2230 należy, y onemu zapłacić powinni, do którego juramentu rothy woźnego przydaię; a ponieważ pomienione przysięgę w obecności sądu swego imci pan Jozef Łabęcki odpuścił y onego comprobowania etiam nie pretenduie, więc sąd, stosuiąc się do słuszności, tudziesz z tey racyi, aby kara na jednych, a strach na wszystkie gromady paść mogł, żeby nie tylo z takowemi ludźmi podeyrzanemi nie przestawali, ale, y owszem, takowych szpiegowali, by w kraju,

rozboiom podległym, takowe nienależyte postępki uskramiać się mogli, y z innych racyey, sąd swoy przenikaiących, sąd nakazuie, aby cała gromada Torhowicka z pomienionemi obwinionemi monetą polską dwa tysiące dwieście trzydzieści złotych polskich do rąk y za kwitem Jakowa Zimowicza, odtąd za niedziel ośm, w grodzie Winnickim, pod karą winą osobliwszą, oddała y rzetelnie zapłaciła, do czego strona, to iest wielmożny imć pan starosta Kiszyński, jako y imć pan Józef Łabęcki, kommisarz, pod winą banicyey wieczney przy manifestacyi, publikowaniu podległey, tudziesz ciężarem solucyey summy przymusić powinni będą, salve jednak pomienioney gromadzie y obwinionym, gdzie y u kogo z prawa y słuszności należeć ma, upomnienia się rezerwuje—sąd, y onym ostrzega; a że pomieniony Kiryło Osadczy, ociec, z synami, nie uważaiąc na uchwałe województwa y ordynanse wydane, ważyli się z podeyrzanemi ludźmi przestawać y z onemi pić, onych, według postanowenia wojewodzstwa, do sekwestru nie oddać, przeto onych winnych bydź sąd uznaie y nakazuie, aby Kiryło Osadczy, jako stary, rózek trzysta, inni zaś, jako młodzi, kijów po dwieście przed sądem swoim karani byli, y do exekucyi plag instygatora sąd deleguie; co się zaś tknie niewiernego Szmoła Haszkielewicza, mieszczanina Proskurowskiego, za licem alias znakiem, rozbicia swego, tamże do cerkwi swojey razem przy gromadzie Torhowickiey y tych obwinionych oddanym, przychodzącego, aktoratu, ponieważ niewierny Szmoyło od tamtych spolników swoich plenipotencyey nie pokazuje, a sam też cudzych rzeczy wiadomym bydź nie może y za onych poprzysiądz nie podobna, więc sąd te sprawe do przyszłey kadencyi sądów odkłada; a że pomieniony Szmoyło z stroną za summę złotych polskich dwieście pokąbinowali się, więc sąd te komplanacyą, alias umowę, approbuje, ratyfikuie, injungendo, aby we wszystkim strona dość uczyniła, po którey następioney satysfakcyey y zupełnym ex vi hujus decreti uspokojeniu y otrzymaniu, sąd grodzki Winnicki tak wielmożnego imci pana starostę Kiszyńskiego, jako y imci pana Józefa Łabęckiego, kommisarza, tudziesz całą gromadę Torhowicką sąd uwalnia y wieczne wkłada milczenie. Co strony uczynić mają pod winą [banicyi wieczney, którą sąd wskazuie, a publikacyi termin na przyszłcy cadencyi sądów zawity zachowuje.

Книга гродская, Винницкая, декретовая, 1700—1728 года, № 4806; листъ 143.

XVII.

Жалоба дворянина Михаила Петровскаго на управляющаго Паволоцкимъ имѣніемъ, дворянина Петра Зозулинскаго, о томъ, что послѣдній отказался выдать по требованію Петровскаго, проживающихъ въ подвѣдомственномъ ему имѣніи, раскольниковъ, занимавшихся разбоемъ на рѣкѣ Припяти. 1727. Іюля 9.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego siodmego, miesiąca Iulii dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodskim, w zamku jego królewskiey mości Owruczu, przedemną, Wawrzyńcem Walewskim-Lewkowskim, namiesnikiem na ten czas podwoiewodstwa grodskim generału woiewodstwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodskiemi, kyowskiemi comparens personaliter urodzony imć pan Michał Piotrowski, windykuiąc znacżney krzywdy y opressyi swoiey, quam primum acta praesentia adire potuit, tak zaraz, przeciwko urodzonemu imć panu Piotrowi Zozulińskiemu, gubernatorowi dóbr Pawołoczy cum attinentiis J. O. xięcia Lubomirskiego, oboźnego koronnego, tudziesz urodzonemu imć panu Kotiużyńskiemu, administratorowi Rużyńskiemu tegoż J. O. xięcia imci oboźnego koronnego, solenniter świadczył y manifestował się w ten niżey opisany sposób y o to: Iż imć pan Zozuliński, wiedząc dobrze z wolnych konfessat roboczych Filipowców, to iest: Juśka Iwanowicza, Ołexija Wasilewicza, Petra Kondratowicza, Michayła Jeremijewicza, Wasyla, Konstantyna, Warłama Piwnia, w dobrach wsi Jahniatynie mieszkaiących, a sposobem hultayskim bawiących się, że w roku teraznieyszym, tysiąc siedmset dwudziestym siodmym, in Iunio, w powiecie Mozyrskim pierwiey, mielnika imć pana Kotkowskiego zmęczywszy, potym, ztamtąd wodą płynąc, nocnym sposobem do wsi Szepielicz, w zastawney possessyi urodzonego imć pana Andrzeja Madalińskiego, miecznika Wieluńskiego, będącey, przypłynowszy, nescitur quo ducti spiritu, na mieszkanie roboczego Stefana Semenenka, iako zwyczayni rozboynicy, napadszy, komorę odbili y tam skrzynię comparentis z sukniami y pieniędzmi, iako y papierami deponowaną wraz z rzeczoma gospodarskiemi, to iest fantami tegoż

Semenenka, wziowszy, znowu wodą popłyneli; ktorych lubo nazajutrz gonili, jednak, dla nieznaczney na wodzie drogi, dogonić nie mogli. Przecież iednego z nich, podczas jarmarku w Czarnobylu, Deo juvante, złapali, y ztąd we wszystkim fundamentalno, iako y o mieszkaniu w Jahniatynie tychże hultajów powziowszy relacyę, modernus comparens, gdy do dóbr Pawołoczy przybywszy, o wydanie pomienionych hultaiów, już w sequestrze zamku tameyszego będących, lub o przywróceniu dwóch tysięcy złotych polskich y innych rzeczy u pomienionego imć pana Zozulińskiego, iako gubernatora, requirował, tedy, imć obżałowany, nescitur ob quam rationem, ani onych hultaiów wydać chciał, ani pieniędzy y rzeczy, przez nich pobranych y przyznanych, oczywiście przywrocić nie kazał, y owszem drugim razem manifestanta, tamże będącego y o swoie własność requirującego, nic sobie niewinnego, słowami nieprzystoynemi łajał, beształ, dyshonorował, bić chciał y, gdyby modernus camparens, saluti consulendo, z zamku nie uszedł, pewnieby był niemiłosierdnie pobity; o co tedy wszystko idem comparens iterum iterumque świadcząc y protestując się, salvam meliorationem zostawił y, prawnie o to czynić nie zaniechać deklarowawszy się, o przyięcie tey do akt prosił, co y otrzymał. † Michał Piotrowski, pisać nie umieiący.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, № 40, годъ 1727; листъ 584.

XVIII.

Показанія, отобранныя урядомъ Барскаго замка отъ мѣщанина Костя Марченка, промышлявшаго воровствомъ и разбоемъ. 1732. (въ Сентябрѣ).

Kost' Marczenko, rodził się w Kalusie, w dobrach jaśnie wielmożnego imć pana Marcina Kozieradzkiego, starosty Olchowieckiego, dziedzicznych, rzemiosła kuśnirskiego. Z małych lat w szkołach greckich edukowany przez lat 6, z tych oddany do szkół łacińskich w Szarogrodzie, zostawał w szko-

łach przez lat dwie; po tych latach dwóch, po śmierci oyca, odebrany przez szwagra swego do nauczenia się rzemiosła kusznierskiego na rok jeden; y zostawał przy szwagru swym za czeladnika przez lat trzy; ożenił się z Marjanną Ustiukowną, z ktorą mieszkając i robiąc rzemiosło swe w tymże mieście, będąc przepitym na wyzwolie, wyszedł do miasta na poprawkę, gdzie zdybawszy się wedle kłody Kost' z Jakimem, pytał się: zkąd to?— Powiedział Jakim:« iestem z Serebryi; znasz Ulasa, woyta? »Odpowiedział:« znam, za tym Ułasem ciotka moia rodzona; pokłoń się jey odemnie, (powiedz), żem gorzały został. »Jakim stał namawiać:« jedź ze mną, ja cię zawiodę. »I z nim pojechał aż za Hałuykowce, na nocleg; przed którym noclegiem, zdybawszy się z człowiekiem, jadącym wozem parą końmi dobremi, porwał się Jakim do pistoleta zabić zdybanego człowieka, ktoremu wyperswadował Kost'. Na tymże noclegu Jakim opowiedział: »że trzeba koni pare do Miastkowki dla sotnika zaprowadzić«. Na drugi dzień pojechali do Tatarzysk, do wojta za winnemi pieniędzmi, złotych 80. Ztamtąd wyjechali o czwierć mili, w lesie obydwa wzieli parę koni: jeden skarogniady z strzałą na czole, druga klacz gniada, łysa; te konie zaprządgłszy, pojechali do Sledziów, gdzie zostawili przystałego konia lewego u człeka, za młynem mieszkaiącego, i tam wzięli, in vim zostawionego konia, chleba bochenków 8 za groszy 10. Ztamtąd poiechali do Miastkowki y, za miasto wyjechawszy, Jakim schodził do sotnika, a Kost' przy wozie został; powróciwszy się Jakim, przyniósł chlib z sobą y mówił: »że trzeba jechać na..... do Krutych«; gdzie Kost' przy wozie siedział, a Jakim poprzedał koni 6, numero sześć, za złotych 68, z których Kost' wziął rubli 5; ztamtąd wyiechawszy, to iest z Krutych, napowali konia wraz z żydami y wraz jechali z puł mili z sobą. Żydzi pojechali do Kodymy, a wspomnieni pojechali gostińcem Szpakowym ku Miastkówce, gdzie w takowey karczmie Jakim ukradłszy siekirę, wraz z swoią podał Kostiowi, a za tą karczmą w polu nocowali; znowu popasali pod Haraczkowką, y tam obnocowali w czaharach, wraz z żydami, którzy nagnali wspomnionych: Jakima y Kostia. Na popasie żydzi, przyniosłszy siana, posłali się na wozie, y tam zasnęli. Jakim poszedł, wziowszy siekirę, koni zawrócił, położył się wedle ognia, wstał y przechodził się; strzelił w piersi, aż koszula się zajęła na starszym żydzie Herszku; któren, zwaliwszy się z wozu, upadł, a leżącego na ziemi, siekirą w łeb bijąc, zabił; wrociwszy się Jakim do wozu, pyta się Kostia: »gdzie drugi żyd? Odpowiedział Kost': »na wozie«. A żyd, siedzący na wozie, pytał się Jakima, gdzie drugi żyd? Jakim odpowiedział: »bude y tobi teje, wrażyj synu!«

y w tym, rzuciwszy na ziemie, siekirą w głowę ugodziłszy, zabił. NB. Ciż wspomnieni, jadąc z Krutych z jarmarku, chłubił się Jakim przed Kostiem: «że mam pistolet od sotnika niezawodny, choć y w wodę umoczyć. Wrah by ioho bat'ka wbyw, chot' ty koni krady, to ważko ich zbuty, ałe kołyb sia myni iakij żydok trapyw, zaraz bym ioho zastreływ; najłuczsze myni do sotnyka, to toy w bidu ne uważyt, ałe szcze wyjme.« Po tych zabitych wzieli obydwa: kosy, wosk z worem, kuntusz y szkur 30, tudziesz konia gniadego; ztąd przez Miastkowkę przeiechali y jechali przez całe noc; za Miastkowko tey samey nocy ukradli pare koni: jedne gniade, obie klaczy, a te, z wozu wyprzęgłszy: jednego po zabitych żydach, a drugiego karego porzucili na tłokę; ztąd pojechali do Hrehoruwki, gdzie Jakim poszedł do zięcia swego, aby przychował te zdobycz, y dał mu wosku krużków 4, a więcey rzeczy nie przychował; gdzie ryskal wyniósł do zakopania tych rzeczy; potym, pomiarkowawszy, nie chciał; ztąd poiechali do Serebryi, do brata, do Axętego, y kazał czekać Jakim Kostiowi koło rzeczki, gdzie czekał z godzine, a nie doczekałszy się, ruszył wozem ze wszystkim do Kalusa y zajechał do szwagra swego Łukijana, gdzie, zostawiwszy wóz, poszedł do miasta na podpitek z kuśnierzami y przyznał się, że kradzione mam rzeczy; y tak dano do zwierzchności znać y w areszt wzięto, gdzie odebrano od zwierzchności w Kalusie złotych 39, groszy 15.

Книга записовая Барскаго замка, годъ 1730—1743, № 3683; листъ 23.

XIX.

Приговоръ каптуроваго суда Подольскаго воеводства, опредѣляющій подвергнуть смертной казни черезъ повѣшеніе дворянина Доминика Матковскаго, сознавшагося въ томъ, что онъ, въ продолженіи значительнаго времени и въ сообществѣ многихъ другихъ лицъ, занимался разбоемъ и грабежемъ. 1733. Генваря 20.

Actum feria 3, ipso die festii sanctorum Fabiani et Sebastiani martyrum, anno 1733.

Inter generosum Sniechowski et incarceratum Matkowski. Judicium post excepta confessata corporalia ad lectionem confessatarum, tam libere

coram officio castrensi Camenecensi, quam in torturis depositarum, condescendit. Quoniam ex eisdem manifesti deducitur: memoratus Dominicus Matkowski incarceratus, a tenera aetate sua in variis palatinatibus et villis pervagando, communicata societate cum variis personis et praesertim: Adamowski in Wasilkowce, Czerkaski, Petro, Antonio Mazur, Pohorecki, Skalski, Suchorabski, Smolnicki, Zakrzewski et Radomski, equos, boves, vaccas furto ablatas, partim commutasse, partim vili pretio disvendisse, equum generosi Sniechowski, pili kasztanowaty, ad bona Chmieliscze cum Petro et Antonio Mazur, collega suo, transduxisse, ibidemque a laborioso Michajło Dudka pecuniam perceptam in usum communem potus convertisse, insuper nobilem Suchorabski, criminum suorom conscium, comitemque itineris, de oppido Leopoliae Podoliam tendentem, per explosionem ex sclopeto e vivis sustulisse, equum, vestes et res ejusdem derelictas cum quodam Radomski divisisse et intercepisse, debita olim generosi Zajączkowski, anteacti domini sui, a variis creditoribus ad summam 300 florenum clandestine levasse, et membranas extradidisse, nec laboriosis Petro et Antoni Mazur, in bonis Wasilkowce commanentibus, equos binos, pili skaragniadych, generoso Antonio Leszczyński pro porco commutasse, aliosque innumerosos excessus patrasse, proinde confessatis suprascriptis ad adcitationem et statuitionem aliorum, similibus attentatis obnoxiorum, conservatis, incarceratum, Dominicum Matkowski vocitatum, suspendendum per publicum ministrum exequentem declarat, atque pro finali executione ad jus civile remittit.

Книга каптуровыхъ судовъ Подольскаго воеводства, №: 3645, годъ 1724—1737; листъ 53 на оборотѣ.

XX.

Жалоба еврея Іося Касріеловича на владѣльцевъ села Колыбаевецъ, дворянъ: Александра и Викентія Лашевскихъ о томъ, что они арестовали его имущество, оставленное въ селѣ Колыбаевцахъ, откуда онъ бѣжалъ, опасаясь козацкаго движенія. 1733. Іюля 1.

Sabbatho post festum Nativitatis sancti Joannis Baptistae proximo, anno Domini 1733.

Ad judicium actaque praesentia, terrestria, camenecensia Podoliae positionis judiciariae personaliter veniens infidelis Joś Kasrielowicz, oppidanus Smotricensis, anteactus in bonis villae Kołybajowce, haereditatis magnificorum Łaszowskich, tabernalis arendator, praevidendo integritati substantiae suae, solennem in et contra magnificos: Alexandrum—Wielunensem, et Vincentium—Żytomiriensen ensiferos, Łaszowskie, fratres, praefatorum bonorum villae Kołybajowce haeredes, atque generosum Mathiam Wasilkowski, eadem bona Kołybajowce ante hac in sua dispositione habentem, nec non communitatem integram subditatus Kołybajovecensis, eodem coram judicio et actis detulit una cum manifestatione protestationem in eo: quia modernus infidelis manifestans, stante publica calamitate et incursione ac praedatione kozacorum, per eosdemque tot nobilium et judaeorum crudelissima trucidatione, evitando certissimam necem suam, relicta universa substantia sua in fundo praefatorum bonorum villae Kołybajowce, fugam saluti sua consulere debuit, reliquit vero hanc substantiam suam: primo, vasa omnia lignea, ad braxatorium pertinentia, in numero centum triginta; frumentorum varii grani et seminis trituratorum mensuras, osmaczki dictas, in numero septem; item frumenti non triturati: in uno artumno siliginis et tritici sexagenas, alias kop, centum octoginta; in altero artumno hordei et tritici vernalis, alias jarey przenicy, sexagenas centum sexaginta, avenae sexagenas viginti, in minoribus autem artumnis, vulgo w stogach, et quidem: in uno tritici sexagenas sexaginta et hordei sexagenas quinque; in altero artumnulo siliginis sexagenas sexaginta; demum vaccas lactiferas binas cum

duobus vitulis, juvencam trium annorum et equum unum; apud communitatem vero Kołybajovecensem pro liquoribus variis, in fidem et expectationem concreditis, summam sibi debitam circiter mille florenorum polonicalium; in camara bene occlusa, dicta szpiklerz, cremati mensuras magnas, spusty nuncupatas, in numero quatuor, tum et alias varias vel necessarias, seorsivo regestro specificandas, in varia forma et materia existentes permultas (res). Tandem post sopitam praefatam publicam calamitatem, dum modernus protestans (rediit) ad memoratam substantiam suam, nec ad arendam tabernalem, nec ad substantiam suam relictam, supra experssam, admissus fuit, substantia vero ipsius, pro recensita in fundo praedictorum bonorum villae Kołybajowce modo praemisso relicta, nescitur quonam conversa est et cujusnam commodi applicata extat; pro cujus substantiae restitutione jure agere cum quo competierit per praesentem manifestationem sese offert; et insuper, licet infidelis Jóś protestans circa calculationem, cum communitate Kołybajovecensi respectu debitorum suorum habitam, in regestro emundativo sese suscripsit, attamen protunc, tanquam in captivitate existens, nolens volens hoc facere coactus fuit, de cujus subscriptionis nullitate ac invaleditudine manifestatur. Ad extremum, dum modernus manifestans apud nobilem Ilnicki, protunc in villa Kołybajowce commanentem; pro duobus bobus emptis sexaginta florenos polonicalios, eidem nobili Ilnicki ad solvendum praeparatos, apud se habuisset, et magnificus Łaszewski, ensifer Vielunensis, praedictos sexaginta złotych, nescitur quonam praetextu, arestavit, post impositum vero arestum brevi tempore eosdem sexaginta florenos a se, protestante, coactive accepit, tantummodo quietationem manualem in vim acceptae ejusdem peccuniae sibi, manifestanti, cum subscriptione nominis in titulo sui dedit. Itaque modernus manifestans et protestans, ratione praemissorum omnium, praecipue respectu sexaginta złotych polskich, ne iterata vice eosdem solvere cogatur, contra supraexpressos manifestatos et protestatos suos, praecavendo integritati toties substantiae suae, iterum atque iterum solenissime manifestatur, queritur et protestatur.

Книга земская, Каменецъ-Подольская, записовая и поточная, № 3708, годъ 1730—1738; листъ 1109 на оборотъ.

XXI.

Жалоба дворянина Гаспара Пташинскаго на дворянина Жураковскаго о томъ, что онъ, пользуясь смутнымъ временемъ, набралъ отрядъ волоховъ и козаковъ въ сосѣднихъ имѣніяхъ: Шаргородскомъ, Яружскомъ и Лучинецкомъ и, выдавая этотъ отрядъ за часть войска русскаго или козацкаго, напалъ съ нимъ на село Ольховецъ, бывшее въ арендномъ владеніи истца, ограбилъ его дворъ, убилъ дворянина Ленецкаго и угналъ изъ завода 105 лошадей. 1733. Іюля 8.

Feria secunda intra octavas festi Sacratissimi Corporis Christi Domini, anno ejusdem, millesimo septingentesimo trigesimo tertio.

Ad judicium actaque praesentia, terrestria, Camenecensia Podoliae personaliter veniens magnificus Gasper Ptaszyński, thesaurarius Lancicensis, bonorum capitaneatus Olchovecensis, in palatinatu Podoliae, districtu vero Laticoviensi consistentium, arendatorius possessor, providendo omnimodae integritati substantiae suae, solenniter eodem coram judicio et actis, ob impossibilitatem acta castrensia Laticoviensia adeundi, ex ratione hostilitatis Moschoviticae, in oris Podoliae existentis, silentiumque actorum, in et contra illustrissimos: Stanislaum, regni, et Josephum, magni ducatus Lituaniae subdapiferos, sacri Romani imperii duces, Lubomirskie, fratres, bonorum tractus Szarogrodensis haeredes, tum illustres magnificos: Michaelem Cantium a Potok in Jaruga et Savińce Potocki, Trembovliensem capitaneum, bonorum oppidi Jaruga haeredem, Severinum in Rejovice et Roxdoł Rzewuski, notarium regni, bonorum tractus Łuczynensis haeredem, aliosque dominos, tum eorum in suprascriptis bonis: Szarogrod, Jaruga, Łuczynieç cum attinentiis, valachos, de nominibus et cognominibus ad praesens (ignotos), post, dum vero innotuerint, in tractu causae specificandis, hic tamen pro expressis censendos, infrascriptarum violentiarum complices et comprincipales, et praecipue nobilem cujusvis nominis Żurakowski, principalem motorem, praevia manifestatione questus protestatusque est idque pro eo: quia ipsi, et praecipue nobilis Żurakowski, principalis, cum adscitis sibi de suprascriptis,

tractibus: Szarogrodensi, Jaruscensi, Łuczynensi valachis et cosacis, stante hostilitate Moschovitica, anno super elapso, millesimo septingentesimo trigesimo quarto, sub palleo et nomine Moschorum et Cosacorum, bona oppidum Olchowiec moderni protestantis totiusque suprascripti capitaneatus communitatis machinationes struere, hostili modo superiniquitare, persequi et investigare, depraedare taliterque invadere in vitam moderni protestantis propriam; in numero centum quinque, scilicet equas: pili brudno wilczata, alteram pili skara gniada, tertiam jasno gniada, cum hinnulo pili cisawy, quartam pili kara, Cyganka, cum hinnulo myszaty, quintam pili skara gniada łysa, sextam jasno gniada, septimam item pili jasno gniada, cum hinnulo myszaty, octavam pili myszata, młoda, nonam pili myszata, stara, decimam pili cisawa, undecimam pili gniada, wielka, duodecimam pili cisawo srokata, decimam tertiam pili gniada białonożka, decimam quartam pili myszata, rosła, decimam quintam pili myszata bez odmiany, decimam sextam pili płowa, młoda, decimam septimam pili gniada srokata, cum hinnulo gniady, decimam octavam pili karo srokata białonożka, decimam nonam pili karo srokata, annorum quatuor, vigesimam pili karo srokata, vigesimam primam, vigesimam secundam, vigesimam tertiam, vigesimam quartam—pili gniade, vigesimam quintam pili wilczato srokata, cum hinnulo, vigesimam sextam et vigesimam septimam pili wilczate, cum hinnulo, vigesimam octavam pili brudno kasztanowata, vigesimam nonam pili cisawa z łysiną, cum hinnulo ejusdem pili, trigesimam primam pili wrona, cum hinnulo, trigesimam secundam pili siwa cum rescisa auri, trigesimam tertiam pili szpakowata komonica, trigesimam quartam pili siwo iabkowita, trigesimam quintam, trigesimam sextam—pili masłowate, trigesimam septimam pili gniada białe kopyta, trigesimam octavam pili masłowato srokata, trigesimam nonam pili szpakowata, quadragesimam pili gniada, quadragesimam primam pili kara bez odmiany, quadragesimam secundam pili myszata bez odmiany, quadragesimam tertiam pili skara gniada, quadragesimam quartam pili wilczata, quadragesimam quintam pili dereszowata białe kopyta, quadragesimam sextam pili item dereszowata, quadragesimam septimam pili gniada biało-kopyta, quadragasimam octavam pili kasztanowata łysa, quadragesimam nonam pili gniada, wysoka, zadnie kopyta białe, quinquagesimam pili masłowato srokata, quinquagesimam primam pili brudno wilczata, quinquagesimam secundam pili bułana, młoda; tum equos, et quidem: primum et secundum pili kasztanowatc, tertium wilczaty, quartum myszaty, quintum iasno gniady, sextum gniady bez odmiany, septimum łosiowaty, octavum myszaty, nonum kasztanowaty, decimum gniady białonożka,

undecimum myszaty bez odmiany, duodecimum pleśniwo srokaty, decimum tertium brudno wilczaty, decimum quartum gniado srokaty białonogi, decimum quintum et sextum pili gniade bez odmiany, decimum septimum et octavum pili myszate bez odmiany, decimum nonum et vigesimum pili skaragniade, vigesimum primum masłowato srokaty, vigesimum secundum wilczato srokaty, vigesimum tertium pili płowy z czarną grzywo, vigesimum quartum cisawy bez odmiany, vigesimum quintum szpakowaty cum rescisa auri, vigesimum sextum et septimum pili karo srokate, vigesimum octavum pili gniady, vigesimum nonum łosiowaty, trigesimum, trigesimum primum, secundum, tertium—pili brudno wilczate, trigesimum quartum pili gniady bez odmiany, trigesimum quintum dereszowaty, trigesimum sextum et septimum pili brudno wilczate, trigesimum octavum gniado srokaty, trigesimum nonum, quadragesimum, quadragesimum primum et secundum—pili gniade, quadragesimum tertium bułano srokaty, quadragesimum quartum pili płowo srokaty; ad extremum lebetes quatuor cum omnibus requisitis ex braxatorio intercipere et in commodum sui convertere, ecclesiam, in bonis Olchowiec sitam, irruere, depraedare, generosum Łaniecki, ex curia extractum et in vicinam silvam conductum, crudeliter convulnerare, consautiare ac interimere, nec hisque contenti, tam curiam moderni protestantis, quam subditorum casas invadere, dationes aliquas sibi contribuere, demandare, ab iisque innumerabiles violentias, in termino termini probandas, inferre—ausi sunt temereque praesumpserunt. Ratione quorum omnium idem magnificus protestans, praecipue contra suprascriptum nobilem Żurakowski, et valachos ac cosacos, ejusdem complices, quam solennissime queritur et protestatur, offerendo se, hanc injuriam, jure mediante, vindicaturum fore.

Книга земская, Каменецъ-Подольская, записовая и поточная, № 3708, годъ 1730—1738; листъ 1191.

XXII.

Объявленіе дворянина Станислава Тыши-Быковскаго о томъ, что крестьяне изъ, находящейся въ временномъ его владѣніи, Фастовской волости разбѣжались вслѣдствіе притѣсненій жолнеровъ, собранныхъ въ Бѣлой Церкви подъ предлогомъ охраненія края. 1733. Декабря 19.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego trzeciego, miesiąca Decembra dziewiętnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Remigianem Czopowskim, namieśnikiem grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi comparens personaliter iaśnie wielmożny iego mość pan Stanisław Tysza Bykowski, cześnik płocki, sędzia y deputat kapturowych sądów woiewodztwa Kiiowskiego, vigore iurium suorum dóbr miasta Fastowa cum attinentiis possessor, iak prędko mógł na kadencyę owrucką ex munere officii sui judicialis przybyć, tak zaraz, swoią obligacyę deputacką exequendo, coram officio praesenti stanowszy, postrzegaiąc wszelkiey całości swoiey, aby in posterum nie poniosł detrimentum y nie był pro infrascriptis peractis in responsione, solenniter świadczył y manifestował się o to: iż iaśnie wielmożny comparens, trzymaiąc w swoiey possessyi dobra miasto Fastów cum attinentiis, wszelkiemi sposobami onych całości przestrzegaiąc, ad pristinum florem przyprowadzał y omnem curam circa tychże dóbr integritatem miał, że naymnieyszym sposobem onych nie uczynił dezolacyi; teraznieyszego zaś nieszczęśliwego w zamieszaniu wielkim całey rzeczypospolitey zostaiącey czasu, gdy woyska koronne, na Ukrainie dla bezpieczeństwa zostaiące pod komendą iaśnie wielmożnego iego mości pana Świdzińskiego, starosty radomskiego, ściągnąwszy się pod Białą Cerkiew, prowianty y insze należytości, sobie potrzebne, czyli to za wiadomością iego mości pana regimentarza, czyli proprio ausu wybierali y nieco poddanych aggrawowali; tak poddani, ile w kraiu niebezpiecznym zostaiące, obawiaiąc się dalszych aggrawacyi przez woyska, nie pooddawawszy panu swemu, to iest manifestanti, czynszów, osypów y

innych powinności, ex solo horrore za granice pouchodziły, y więcey ieszcze onych zamyśla uciekać; także kupcy przechodzące, maiąc od iego mości pana regimentarża sobie pozwolony ludzi woyskowych konwóy, bez żadney przyczyny, bo ieszcze przy wszelkim bezpieczeństwie zostaiąc, żadney intraty do dóbr Fastowa nie czynili, tylko, wolno przy konwoiu pomienionym przechodząc, szkode y uyme intraty czynili. W czym idem comparens wielką widząc swoię szkodę y ruinę dóbr pomienionych, którym dalszym obviando, de integritate sui o to wszystko, ut praemissum est, manifestuiąc się, salvam zostawił y prosił o przyięcie do xiąg, co y otrzymał. Stanisław Tysza Bykowski, cześnik połocki, manu propria.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, №. 3233, годъ 1733—1734; листъ 678.

XXIII.

Жалоба дворянина Ивана Мокосея-Дениска на дворянина Іосифа Зозулинскаго о томъ, что послѣдній склонилъ одного изъ крестьянъ, находившихся въ гайдамацкомъ отрядѣ подъ Бердичевомъ, искать случая убить истца. 1734. Генваря 14.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, miesiąca Januarii czternastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego krolewskiey mości Żytomirzu, przedemną, Janem Malkiewiczem Chodakowskim, namiesnikiem protunc podwoiewodztwa grodzkim generału woiewodztwa Kijowskiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter wielmożny jego mość pan Jan Mokosiey Matwijowiecki Denisko, komornik graniczny Czernihowski, summo sui amini cum dolore na przeciwko urodzonemu jego mości panu Jozefowi Zozulińskiemu, gubernatorowi Pawołockiemu, szczegulnie

tylo zabiegaiąc całości życia swego, fortuny y honoru, protestuie się, idque pro eo: iż jego mość obwiniony, nie chcąc żywić protestanta, lecz ultimam chcąc onemu pozyskać periodum vitae, a stosuiąc się do innych, contra ejus poczynionych manifestów, to opowiada urzędowi ninieyszemu, że jego mość obwiniony, nie tylko videndą manifestacyi, ale chcąc placere jaśnie oświeconemu xięciu jego mości, woiewodzie Sandomirskiemu, pryncypałowi, illegitime nunquam probabiliter imo listem negantur (sic) opisał, aby pryncypała swego, jaśnie oświeconego xięcia jego mości submoverit in ruinam vitae et honoris manifestantis; in post przykazania protestanta łapać, w dyby zabić, do Pawołoczy przywiść, a ztamtąd ad velle placere do taczek oddać et, hoc omni probante, chłopa Słyzkowicza, haydamakę y czarnoxiężnika, na ostatek w sotni chodzącego, pod Berdyczowem z hultaystwem będącego, na zabicie niniejszego protestanta subordynował; ktoren, nie tylko żeby in dies, ale et in horis na protestanta, by go zabić y insperato zastrzelić, czyha; a tak, aby te nefas nie działo się, y aby hajdamacka potestas non dominaretur, lecz aby ipsa justicia et sacrosancta decreta prolata regnarent, manifestowawszy się, quam sollennisime protestowawszy się przed Panem Bogiem Naywyszszym y całym światem, tudziesz iako verae aequalae verus pullus, syn koronny, przed prześwietną rzeczą pospolitą i prześwietnym wowoiewodztwem Kyowskim, actis connotari prosił; co y otrzymał Jan Denisko (manu propria).

Книга Кiевская, гродская, поточная, записовая и декретовая, 1680—1735 года, № 46; листъ 161 на оборотѣ.

XXIV.

Жалоба дворянина Ивана Хоецкаго на дворянина Владислава Шотарскаго, о томъ, что послѣдній возбудилъ къ вооруженному возстанію крестьянъ села Ивницы и, потомъ, когда былъ арестованъ по этому дѣлу, убѣжалъ изъ подъ стражи и скрылся. 1734. Генваря 18.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, miesiąca Januarii ośmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomierskim, przedemną, Janem Meleniewskim, subdelegatem, ad hunc actum proszonym, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi, personaliter comparens urodzony imć pan Jan Chojecki, namieśnik grodzki żytomierski, widząc na szkode złośliwie uczyniony podstęp, obviando temu, aby jaśnie wielmożni ich mość panowie: Alexander i Maryanna z Kossakowskich na Leśni i Oziutyczach Leśniccy, starostowie żytomierscy, małżonkowie, w sprawie swojej, justissime windikując krzywdy, nie ponieśli jacturam, manifestuje się o to: iż co urodzony Władysław Szotarski, ex directa informatione pryncypałów swoich, wielmożnych ich mościów panów Łętowskich, i innych, do niżej wyrażonej akcyi będąc destynowany, eorumque mandato, tudzież sua cura ac publico studio poddanych dóbr Iwnicy (którzy rebelli z zufałości conspiratione przeciwko panom swoim, jaśnie wielmożnym ich mościom panom starostom żytomierskim, małżonkom, powstawszy, ex jugo wyłamując się posłuszeństwa, śmieli po nieprzyjacielsku armis na panów swoich saevire) w kraju takim, gdzie buntów serpit origo malorum, zfomentował i do tego induxit, który, ex ratione zfomentowania poddanych natenczas i wszelkiej nieszczęśliwości okazyi, wzięty et ad honestam sequestri officii był oddany detentionem, któremu ktoś, suis iniquis mediis chcąc jaśnie wielmożnym ich mościom panom starostom żytomirskim, małżonkom, uczynić in jure trudność, konia podał. Deinde manifestans iterum iterumque, prospiciendo temu, zachowując salwę, za dowiedzeniem się, przez kogoby ten podstępny zdrady miał być uczyniony sposób, jure agendi deklarując, o to manife-

festuje się; której manifestacyi actis connotari prosił, co i otrzymał. Jan Chojecki, namieśnik grodzki żytomirski, manu propria.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 45 на оборотъ.

XXV.

Жалоба дворянина Андрея Багрыновскаго на мѣщанъ мѣстечка Кошеватой, находившагося въ его управленіи, о томъ, что они ограбили имущество истца, покушались на его жизнь и возстали противъ его власти вслѣдствіе появленія козаковъ съ лѣваго берега Днѣпра. 1734. Генваря 27.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, miesiąca Januarii dwudziestego siódmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiey mości Owruczu, przedemną, Wawrzyńcem Walewskim - Lewkowskim, namiesnikiem protunc podwoiewodztwa grodzkim generału woiewodztwa Kyowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kyowskiemi comparens personaliter urodzony jego mość pan Andrzey na Bahrynowiczach Bahrynowski, swym y urodzoney iey mości pani Maryanny z Brzczyckich Bahrynowskiey, małżąki swey, imieniem, jak skoro tylko, od zbuntowanych poddanych miasteczka Koszowaty życie salvuiąc, zdrowo uiść mógł, tak zaraz z nieutolonym żalem coram actis castrensibus kijoviensibus solenniter przed Bogiem y całym światem naprzeciwko wielmożnym ich mościom panom: Barbarze z Wysokiego podstoliney Nowogrodzkiey, matce, wdowie, y Franciszkowi, synowi, Młodeckim, podstolicowi Nowogrodzkiemu, dziedzicom dóbr wsi Koszowatey, tudzież sławetnym y roboczym Derewiankom, poddanym y mieszczanom, protunc bunty wszczynającym, robotnikom y opressorom, po imionach y przezwiskach obżałowanemu podstolicowi lepiey wiadomym, nescitur sive jussu et man-

dato pana swego, czyli też propria sua authoritate postępując, takowym manifestował się sposobem: iż modernus manifestans, będąc uwiedziony tot vicibus wielkiemi obżałowanego deklaracyami, za tak wielkie, y całemu prześwietnemu woiewodztwu Kyowskiemu wiadome zasługi, przy ktorych nieraz y życiem azartować musiał; a wielmożny jego mość pan podstolic Nowogrodzki, miasto rekompensy znaczney, na administracyi w miasteczku Koszowatey na dalszą ruyne y zgubę manifestującego się zostawił; ktoren lat dwie bez żadney recompensy szczerze służbę swoią kontynował, gdzie napotym anno praesenti, millesimo septingentesimo trigesimo qnarto, die septima Januarii, gdy modernus protestans widział uchodzących ich mościów szlachty przed inkursyą wyszłych kozaków z za Dniepra, wyprawiwszy żone swoie do Bahrynowicz, sam się dla utrzymania fortuny pryncypała swego został, a robocze Derewianki nazywaiące się, poddani Koszowaccy, tameyszych więcey zfomentowanych sobie przybrawszy, pod pretextem kozaków Zadnieprowskich, dognawszy żone manifestującego się w Łatoszczy wielmożnego jego mości pana Antoniego Błędowskiego, ktora była już do zamku wiechała, in praesentia gubernatora tameyszego z zamku cum omni suppelectili domestica wziąwszy, do dóbr wsi Łukianowki, w possessyi iey mości pani Gniezdzickiey będącej, przyprowadziwszy, y tam suknie, konie, pieniądze, szable, nawet regestra do rachunku należące y białe odzienie pozabierali, tylko w jedney koszuli żone manifestantis zostawiwszy, do Koszowatej odiechali, a potym samego protestanta, dni kilkanaście po lasach tułającego, aby żaden westygium o zabraniu rzeczy nie zostało, szukając usilnie, dla zabicia inwestygowali y prześladowali; ktore szkody przez zrabowanie mieszczan y poddannych Koszowackich plus minus na trzy tysiące sześćset złotych polskich ponosi; co futuro in termino seorsivo regestro remostrowane będą y podane. Co wszystko czasu prawa per inquisitionem dowiedziono będzie; o co modernus comparens prawnie czynić nie zaniechać deklaruie, salvo sobie do uczynienia inney lub przez relacyą, czyli pozew dany correctionem zostawiwszy, o teraznieyszey, wkrotce napisaney, o przyięcie mnie, urzędu, prosił, co y otrzymał. Andrzey na Bahrynowiczach Bahrynowski (manu propria).

Книга Кiевская, гродская, поточная, записовая и декретовая, 1680—1735 года, № 46; листъ 175.

XXVI.

Заявленіе дворянина Θомы Котовскаго о томъ, что онъ, вслѣдствіе крестьянскаго волненія въ Украинѣ, долженъ былъ бѣжать изъ управляемаго имъ имѣнія Рожова, въ которомъ онъ оставилъ свое имущество и документы. 1734. Февраля 19.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, miesiąca Februarii dziewiątego dnia.

Przed urzędem y aktami ut supra, comparens personaliter urodzony i. m. p. Tomasz Kotowski, iak tylko do akt ninieyszych zbliżyć się mógł y do których liberum mógł mieć podczas teraznieyszych rewolucyi (aditum), przestrzegaiąc całości swoiey, iako też małżonki y sukcessorów swoich, de diligentia takowy zanosi manifest: iż modernus comparens, maiąc sobie powierzoną dyspozycyę dóbr ukraińskich Rożowa cum attinentiis od wielmożney i. m. pani Zofii ante hoc Cetnerowcy, starościny bareckiey, ad praesens Potockiey, starościny bełzkiey, na którey funkcyi quam fidelissime dotychczas ad quaevis mandata princypałki swoiey zostawał i wielkie do skarbu pańskiego importował intraty, teraz zaś, gdy do Zamościa, do wielmożney pryncypałki swoiey z pieniędzmi z dóbr ukraińskich odiechał, powróciwszy iterum do Rożowa na Ukraine, iuż wielkie bunty domowego chłopstwa y dyffidacye na życie swoie zastał; ponieważ iuż na niedziel sześć przedtym powinności żadney odbywać, nawet y drew do dworu przywieść nie chcieli, ustawicznie pili, bankietowali się, koło dworu chodzący z spisami huczeli, zmowy między sobą różne cicho kupami miewali, kowalowi zamkowemu, na imie Jarmołowi, służącemu komparęntowi, ze dworu ustąpić kazali, mówiąc te słowa: »ty człek obcy, ustąp ze dworu od pana swego, żeby się y tobie nie dostało, y lepiey będzie, gdy ustąpisz«; żone comparentis ustawicznie wartowali, na stole we dworze spisy y samopały pokładszy, strachy różne, niby od kogo obcego, potaiemnie czynili; a do tego Iwan Dziechciarenko z Chwasowy, przyszedszy, zważaiąc

różne w teyże wsi Chwasowie swawole, do buntów podobne, y zmowy sąsiadów swoich, z przestrogą do żony comparenti: »pani, iakiem ci życzliwy, uciekay, nie czekay póki w Laczyzne Moskwa albo Kozacy zadnieprscy nie nastąpią, bo iuż Stapowenko na ciebie popisał się w bunty w Wasilkowie«; jakoż, gdy modernus comparens tylko do Chwastowa dla wiadomości o wejściu Moskwy czyli Kozaków wyiechał, tego momentu zmowiona kupa w Rożowie na dwor napadli gromadą całą, kucharke związali, spisami w ziemi depozytu szukali, y innych wiolencyi y dyffidacyi, co latioribus, ieżeliby tego potrzeba była, deducetur, tak wiele naczynili; do tego circum circa zabóystwa wielkie zaczęli się: inter alias na Rożowskim trakcie furmanów dwóch, żydowskich dusz dwanaście zarznięto; w Muzyczach domowe chłopstwo, z pogranicznemi namówiwszy się, sadzą posmarowawszy się, na dwór napadli, zrabowali, kotły z winnicy pozabierali, niektóre osoby związali, bili, pytaiąc się gdzie pieniądze, depozyta gubernatorskie, gubernatora żywić tameyszego nie chcieli, tylko że, salvando vitam, umknoł się; do tego okolicznie y z pobliższych kraiów szlachta, żydzi, kto tylko mogł, precz pouciekali, co publiczne gazety z różnych mieysc kraiów Ukraińskich obszernie o nieszczęściu ludzkim niosą. Więc modernus comparens, widząc oczywiste niebespieczeństwo, iako każdemu życie naymilsze et prima cura salutis, nolens et vere lachrymabundus, obawiaiąc się y na drodze iakowego niebespieczeństwa, na Wołyń wyiechać musiał; quod magis, że iego mość, ex tanta turbidine et in periculo vitae, y swoich własnych papierów, do różnych fortun swoich należących, odbieżeć musiał y znaczne w fortunie ponieść detrimentum; o którę tak znacznę ruinę swoię y szkodę, y tę swoię manifestacyę, żeby o to napotym iakowego nie miał od kogo exprobrowania, de diligentia sui et cujus supra zaniosłszy manifestacyą, quam actis connotari prosił; co y otrzymał. Tomasz Kotowski, manu propria.

Книга гродская, Кременецкая, записовая и поточная, годъ 1734, № 1659; листъ 26.

XXVII.

Жалоба дворянина Іосифа Коллонтая о томъ, что козаки разграбили все его имущество и, въ томъ числѣ, похитили его документы. 1734 Марта 12.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, miesiąca Martii dwunastego dnia.

Przed urzędem y aktami ut supra, comparens personaliter urodzony iego mość pan Józef Kołłątay, dóbr wsi Kobyli vigore jurium sibi servientium possessor advitalitius, postrzegaiąc ostatniej fortuny swoiey całości, żeby in posterum aliquod nocuum nie było, to ninieyszemu urzędowi czynił et de diligentia sui manifestował: iż będąc dnia ósmego Martii od woysk rossyiskich przez kozaków zrabowany i ze wszystkiego funditus z całey fortuny wyzuty, gdzie inter alia papiery różne, karty, kwity, kontrakty y wszelkie prawa, na pomienione dobra służące, oryginały, dekreta tak grodzkie, ziemskie, trybunalskie, iako też y kompromissoryalne, y inne dokumenta, w których summa pięć tysięcy złotych polskich wyrażona y na dobrach wsi Kobyli przyznana y przysądzona wyraża się, te wszystkie pomienione papiery z sepetu wzięto. Co wszystko exprimendo, ne in posterum exinde fiat majus damnum et detrimentum fortunae, idem comparens, de diligentia sui, respectu praemissorum omnium, manifestatur, prosząc actis connotari,—co y otrzymał. Józef Kołłątay.

Книга гродская, Кременецкая, записовая и поточная, годъ 1734, № 1659; листъ 42

XXVIII.

Заявленіе дворянина Іосифа Курыловича, управлявшаго Шаравецкимъ имѣніемъ, о томъ, что онъ не могъ внести въ срокъ суммы, назначенной для выкупа села Левковецъ, по причинѣ опаснаго волненія, охватившаго окрестную мѣстность. 1734. Марта 20.

Sabbatho post dominicam Invocavit quadragesimalem proxima, anno Domini 1734.

Videatur hoc loco manifestatio generosi Josephi Kuryłowicz, magnifici Josephi Dulski, ensiferi Varsoviensis, bonorum tractus Szarawczensis haeredis, plenipotentis, nomine et ex parte ejusdem magnifici principalis sui, praecavendo omnimodae integritati fortunae ejusdem, ex quo exemptio bonorum Lewkowce, sui magnifici principalis haereditarium, ad tractum Szarawscensem spectantium, tempore proxime praeterito inciderat, verum quoniam publica hostilitas in tractu Międzybożensi, in vicinia tractus Szarawcensis existens; bona ejusdem tractus Międzybożensi et alia vicinia depopulans, in vitasque et fortunas incolarum palatinatus Podoliae inhians, ac eosdem dispergens, summa vero in exemptionem bonorum praemissorum Lewkowce proveniens, generosos Zakrzewskie concernens, in certo deposito ob praemissa hostilitatis publicae impedimenta reposita existit, nec ob rationes, in termino termini exprimendis, exolvi non valet, idcirco, obviando cuivis indemnitati fortunae ejusdem magnifici principalis sui, facta. Copia patet sub signo. Josephus Kuryłowicz, plenipotens, manu propria.

Книга протоколовъ каптуроваго Каменецподольскаго суда, годъ 1734, № 3791; листъ 43.

XXIX.

Универсалъ войскаго Кременецкаго, Казимира Зброжка, объявляющій о томъ, что онъ открываетъ присутствіе своего суда, въ который приглашаетъ приносить жалобы всѣхъ, потерпѣвшихъ убытки отъ своевольныхъ отрядовъ. 1734. Апрѣля 19.

Kazimierz na Nawosiołkach Zbrożek, woyski ziemski krzemieniecki.

Wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, osobliwie: iaśnie oświeconym, iaśnie wielmożnym, wielmożnym y urodzonym ich mościom panom wszystkim obywatelom woiewodztwa Wołyńskiego, powiatu Krzemienieckiego, y wszystkim ludziom y pospólstwu cujuscunque conditionis, tym moim uniwersałem innotescensyi do wiadomości donoszę y oznaymuię: iż, stosuiąc się do prawa pospolitego y konstytucyi koronnych, ex munere officii mei, ażeby sprawiedliwość święta, ile teraz, stante revolutione reipublicae et interregno, nie upadła, et omnis securitas euntium, praetereuntium, redeuntium et in loco manentium powiatu Krzemienieckiego bydź mogła, osobliwie od swewolnych buntowników, bez żadnych ordynansów chodzących, y innych wszelakich, — tedy inhaerendo prawu y konstytucyom koronnym, sądy moie woyskie, secundum obloquentiam legis, powiatu Krzemienieckiego, w Krzemieńcu, na pierwszy poniedziałek po Przewodniey niedzieli, anno praesenti, 1734, injuriatis aut injuriandis, składam y naznaczam y one sądzić deklaruię, vigore urzędu mego. Datum w Ni...., die 19 Aprilis, 1734 anno. Kazimirz Zbrożek, woyski krzemieniecki. (M. П.)

Anno 1734, die 20 Aprilis comparens personaliter wielmożny imć pan Ignacy Stańkiewicz, ten uniwersał od wielmożnego imci pana Kazimierza Zbrożka, wojskiego ziemskiego krzemienieckiego, introcontentum, ad acta praesentia, castrensia, capitanealia, cremenecensia per oblatam podał. Suscepi Samuel Rogala z Tchorzewa Tchorzewski, łowczy ciechanowski, namiesnik burgrabstwa krzemienieckiego.

Книга гродская, Кременецкая, записовая и поточная, годъ 1734, № 1659; листъ 288.

XXX.

Жалоба отъ имени дворянки Маріанны Курдвановской на дворянина Адама Курдвановскаго о томъ, что онъ собралъ отрядъ своевольныхъ людей, грабилъ съ ними дворы и имѣнія шляхетскіе, напалъ въ томъ числѣ на село Курдвановской—Татариновцы и причинилъ ей разныя оскорбленія и обиды. 1734. Мая 14.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, miesiąca Mai czternastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi y przedemną, Samuelem z Tchorzewa Rogalą Tchorzewskim, łowczym ciechanowskim, namieśnikiem burgrabstwa krzemienieckiego, comparens personaliter urodzony iego mość pan Marcin Komicz, plenipotens, nomine et ex commisso wielmożney iey mości pani Maryanny, primo Jabłonowskiey, ad praesens Kurdwanowskiey, woyskiey halickiey, tudzież wielmożnych ich mościów panów: Michała y Maryanny z Jabłonowskich Podhorskich, mieczników latyczowskich, małżonków, dla niżey wyrażonych akcyi, strachów y exorbitancyi ad acta in recenti comparere nie mogących, quam solennissime przeciwko wielmożnemu iego mości panu Adamowi Kurdwanowskiemu y innym kompanii tegoż iego mości pocztowym, luźnym y czeladzi, szczególnie dla krzywd y zniszczenia fortun szlacheckich przybranym, do osób dwudziestu znayduiącym się, skarżył, manifestował się y protestował w ten niżey opisany sposob y o to: iż iego mość pan Kurdwanowski, dawszy po sobie traicam famam po całym prawie województwie Wołyńskim, iuż z tąż kupą swywolną dwory szlacheckie, wsie y miasteczka, zbliżywszy się do dóbr wsi Tatarynowiec, possessionis wielmożney iey mości pani woyskiey halickiey, pobliskie od Krzemieńca będącey, formuie sobie trakt na też miasto Krzemieniec dla zdobyczy: naprzód swoie princypia licentiosi actus u wielmożney iey mości pani woyskiey halickiey zaczoł, wprzód repetendo sobie płócien, sive vestituram z koszul, na sztuk kilkanaście dla siebie y ludzi swoich, czerwonych złotych trzysta y innych wygód ze zbytkiem,

bez respektu na stan szlachecki, powinny prawie, iak dla niewiasty, z imienia y lat iuż swoich godney obserwancyi, którey extorsyi swoiey ob carentiam injustae praetensionis in toto odebrać nie mogąc, iako osobliwie z pieniędzy, hostico passu postąpić sobie iego mość obwiniony umyślił, deklaruiąc wielmożney iey mości pani woyskiey halickiey ob non praestitam satisfactionem formalibus his: »prędko szynki moskiewskie wielmożney iey mości pani wykrawać już zechce, abuchty (sic) z nich zechce wyciskać, y prędzey pociągne sobie do satifakcyi«. Jakoż w oczach wielu przytomnych niektóre scelera patravit, timor et tremor pertransivit, serce wielmożney iey mości pani woyskiey halickiey, dla niesłusznego zbytku, a nie maiącey auxiliam in adversis ni od kogo, tylko od iednego Boga, który natenczas władał y rządził wolą exorbitantów a życiem wielmożney uskarżaiącey się, impune iednak Bóg nie chcąc lezyi lub smierci iey mości pani woyskiey halickiey, choć w wodzie w stawie dla strachu prawie ciężkiego zanurzaiącey się, zginienia nie dopuścił; co sami obwinieni widząc dobrze, się reflektowawszy, że tanta temeritas daremnie nigdy się nie minie, dawszy dowód należyty swoiey imprezy, sługę wielmożney iey mości pani woyskiey halickiey, nazwiskiem Dmuchowskiego, ze wszystkiem zabrawszy, do swawolney kupy przysposobić sobie gwałtem usiłowali, y, zostawiwszy nadruinowany dobrze dwór y dobra wielmożney iey mości pani woyskiey halickiey, ztamtąd grassus suos ieszcze na dobra szlacheckie ultra formował, iako innych ukrzywdzonych ich mościów manifestacye proclamabunt; a zatym urodzonego Orłowskiego, sługę, dwie mili z mieysca sprowadziwszy się, nadpastwiwszy się nad ciałem onego, rzeczy iego wszystkie iego mość obwiniony zabrać rozkazał, konia z należytym porządkiem, valoris talerów bitych trzydzieści, kulbakę—złotych trzydzieści, tegoż czasu wzięto; o których to niesłusznych wiolencyach wielmożny iego mość pan Michał Podhorski, miecznik latyczewski, iako zięć wielmożney iey mości pani woyskiey halickiey, dowiedziawszy się, non tamen sumendo vindictam, ile teraznieyszego czasu, nad żołnierzem iaki iest, tylko dowiedzieć się, co by za nacya niepraktykowanych excessów, cały powiat trwożących, znaydowała się? na trakt iego mości obwinionego dla rzetelności spieszył, na którym nova pericula w dobrach wsi Folwarkach y Nowosiołkach u szlachty widząc, po innych dobrach y szlakach słysząc, y iuż do Krzemieńca sciągaiące się z iego mością obwinionym, przy wielu świadkach ziachawszy się, de tantis omnibus rozmówić się, pretendował; — iego mość obwiniony, będąc rezolwowany na wszystko, tak do wielmożnego iego mości pana miecznika la-

tyczewskiego, iako y ich mościów szlachty świadków, z bronią swoią po życie odważył się, y gdyby tempora divinae dispositionis nie salwowali, wielu ludzi: godnoy szlachty, mieszczan w Krzemieńcu, chłopów po drogach, na takie strzelanie, gwałt y wrzawę luznych exorbitantów, poginełoby, ut patuit z excessów, tyraństwa y bicia, obdzierania w domach y po drogach, koni zabierania, pieniędzy u arędarza borsukowskiego na złotych kilkanaście y urodzonego Donowskiego złotych dwadzieścia odebrania, iako y tak wiele rzeczy pozabieranych, osobliwym regestrem specifikować się maiącym, z wozuw u iego mości obwinionego wytrzęsione z niektórych, in verificationem praemissorum, iako to: kontusze, wilczury, kilimy, strzelby y inne rzeczy różnych ludzi—tu, in officio, praesentowane y odebrane ex officio. Idcirco idem generosus manifestans, nomine quo supra, de praemissis, videlicet: invasionis, honoris magnificorum principalium maliciose et ignominiose laesionis, bonorum praeaggravationis, subditorum dispersionis, variarum rerum interemptionis, injuriarum illationis, alios vero ad inveniendum immissionis, equos et famulos suis commodis applicationis, multosque hoc in casu vix non occisionis, ceteris vero mortis vix non causationis, iteratus manifestowawszy się vicibus, salva meliorandi seu per citationes edendas corrigendi zachowawszy facultatem, hoc totum actis connotari prosił,—co y otrzymał. M. Antoni Komicz.

Книга гродская, Кременецкая, записовая и поточная, годъ 1734, № 1659; листъ 92.

XXXI.

Жалоба дворянина Франциска Мацкевича на дворянина Адама Курдвановскаго о томъ, что онъ съ отрядомъ своевольныхъ людей грабилъ дворы и имѣнія шляхтичей; въ томъ числѣ онъ ограбилъ село Борсуковцы, находившееся въ управленіи истца. 1734. Мая 15.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, miesiąca Maii pietnastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi y przedemną, Samuelem z Tchorzewa Rogalą Tchorzewskim, łowczym cie-

chanowskim, namieśnikiem burgrabstwa Krzemienieckiego, comparens personaliter urodzony iego mość Franciszek Mackiewicz, swym y wielmożnego iego mości pana Domańskiego, sekretarza pieczęci wielkiey wielkiego xięstwa Litewskiego, zostaiącego possessora dóbr wsi Porsukowiec, administrator tameczny, doznawszy tak ciężkiego sub hac calamitate niebezpieczeństwa a proceribus patriae, którzyby powinni pacem non vindictam erga libertatem gentis Polonae pokazać, quam solenniter przed aktami ninieyszemi świadczył, manifestował się y protestował przeciwko wielmożnemu iego mości panu Adamowi Kurdwanowskiemu y ludziom iego mości, do osób dwudziestu znayduiącym się, całey kupie swywolney, tanquam rebelles et hostes vicinosque injuriosos, w ten niżey opisany sposob y o to: iż iego mość pan Kurdwanowski, non veritus paenas legum, de invasoribus dóbr y domów szlacheckich, ważył się, cum licenciosis assedlis sibi, napaść na dwór y dobra Borsukowce, ruinował, koni dwoie, valoris talerów bitych czterydzieści, zabrał, ludzi ze wsi rozpędził, inne mobilia pozabierał, u arendarza złotych polskich dwadzieścia wziął, siermięgi chłopom pozabierał, szable wzioł u protestanta, dwor funditus zruinował, biciem tylko y pastwieniem się dla iakoweyści extorsyi y pretensyi w tym stanowisku zabawiał się, y tak, do ostatniey ruiny przyprowadziwszy, po nieprzyiacielsku na dalsze dobra szlacheckie odważył się; gdzie per vestigia facinorum iego mości obwinionego urodzony comparens repetendo zabranych koni y rzeczy inszych, przy znacznych iuż excessach, per famam słynących, do Krzemieńca przyiechał, a zastawszy y na tym mieyscu perpatratas violentias, konia iednego, adiuvante justitia et animadwersione wielu ich mościów szlachty ukrzywdzoney, od iego mości obwinionego odebrał, drugiego zaś w teyże kupie nie mogąc windykować, de tanta oppressione et laesione, invasione zdrowia y honoru principała swego iterum iterumque manifestatur et protestatur, salva reservata melioratione praecustodita. Franciszek Mackiewicz, iako nie umieiący pisać, kładzie znak krzyża świętego.

Книга гродская, Кременецкая, записовая и поточная, годъ 1734, № 1659; листъ 93 на оборотѣ.

XXXII.

Приговоръ каптуроваго суда Подольскаго воеводства, присуждающій дворянъ: Станислава Погорецкаго и Александра Кудыевскаго къ тюремному заключенію и уплатѣ штрафа, крестьянина-же Петра Швеца къ крѣпостной работѣ и тѣлесному наказанію за то, что они, во время прохода Русскихъ войскъ и нападенія козаковъ на Подольское воеводство, ворвались со взломомъ въ домъ крестьянина Степана Палѣя въ селѣ Выхватневцахъ и ограбили его имущество. 1734. Мая 24.

Actum Cameneci in Podolia, in judiciis mareschalkalibus palatinatus ejusdem confederationis post felicem electionem serenissimi Stanislai primi, regis Poloniarum, feria tertia post Dominicam Exaudi proxima, anno Domini millesimo septingentesimo trigesimo quarto.

Inter laboriosum Stephan Paley, molendinatorem de bonis villa Wychwatniowce, in personali assistentia mei, Adami Łążyński, pincernae Podlachiae, earundem bonorum possessoris, actorem, personaliter et generosos: Stanislaum Pohorecki ac Alexandrum Kudyjowski, citatos et adcitatos, personaliter, laboriosum Petro Swiec, incarceratum. Judicium mareschalcale Camenecense Podoliae ad repositionem inquisitionum comprobationemque supra incorruptionem testium utrasque partes in instanti praestare censet. Et quoniam pars actorea simul et citata, nimirum magnificus Łążyński, pincerna Podlachiae, tum generosi: Stanislaus Pohorecki ac Alexander Kudyjowski, ad complementum anteriorum inquisitionum testes statuerunt et incarcerati, ob impossibilitatem conductionis aliorum sex testium, non nisi attestationibus sese tutando, scrutiniis partis actoreae et suis non adimpletis, persistendo ac subiciendo, juramentum praestiterunt; judicium ad lectionem inquisitionum condescendit; quibus lectis et matura deliberatione pensatis; siquidem generosi: Stanislaus Pohorecki, Alexander Kudyiowski et laboriosus Petro Swiec, sub tempus hostilitatis exercitus Moschovitici et cosacorum, in palatinatu Podoliae (temporis) praesentis scandalose grassantium, ad molendinum, in fluvio Studenica sub villa Wychwatniowce situatum, casamque

laboriosi Stephan Palej devenisse, consortem ejusdem Palej molendinatoris per violentam irruptionem fugasse, domum eorundem, excussis foribus, reserasse, res et supellectilem domesticam expillasse ac intercepisse et securitatem publicam violasse, probantur. Proinde punibiles omnes judicium arbitratur, et, licet majores ac exemplares promeruerint paenas, habita tamen ratione detentionis eorum in publicis carceribus a die sabbathi post Dominicam Reminiscere quadragesimalem, anno praesenti 1734 elapso, ad terminum modernum degentium, ad mitiores condescendendo, decernit. Quatenus generosi: Stanislaus Pohorecki et Alexander Kudyjowski, turrim castri Camenecensis Podoliae superiorem instantanee ingrediantur, ejusdemque sessionem per spatium dimidii anni sine intermissione continuent et expleant, nec non in egressu de turri quisque eorum medietatem vadii capitanealis parti, sub rigore infrascripto, judicio vero suo per medietatem in instanti, sub poena bannitionis, ex regestro paenalium publicanda, solvant et realiter enumerent. Quae praemissa facturi sunt memorati generosi: Pohorecki et Kudyjowski sub poena banitionis perpetuae, coram actis castrensibus, camenecensibus Podoliae, circa manifestationem in termino egressus turris, ab actu decreti praesentis computando, publicanda. Laboriosum denique Petro Swiec, suprascripti excessus cooperatore, ad labores solitos circa fortalitium Camenecensium in carceribus publicis pro interstitium simile dimidii anni detinendum sententiat, et circa dimissionem centum fustibus per ministerialem coram cancellaria castigandum censet.

Книга каптуровыхъ судовъ Подольскаго воеводства, № *3645, годъ 1724—1737; листъ 324 на оборотѣ.*

XXXIII.

Жалоба монаховъ Солопковскаго Доминиканскаго монастыря о томъ, что церковь ихъ была ограблена козаками и что сами монахи подверглись побоямъ и увѣчіямъ. 1734. Мая 29.

Sabbatho post dominicam Cantate proximo, anno Domini 1734.

Videatur hoc loco manifestatio religiosorum et admodum reverendorum in Christo patrum: fratrum Quirini Kurowski, vicarii, et Francisci Drozdowski, conventus Sołopkovecensis ordinis Praedicatorum sancti Dominici, suo et religiosi in Christo patris Petri Pietrzykowski, ejusdem conventus patris, ob nimias convulnerationes in lecto aegritudinis decumbentis, nomine, publicam calamitatem explanando, ex quo per cosacos, hostes patriae, circa irruptionem ad ecclesiam suorum manifestantium, in bonis Sołopkowce sitam, pixidis cum sanctissimae eucharistiae sacramento in ciborio depositae, tum calicis et patenae, ac aliorum apparatuum ecclesiasticorum, in varia materia et forma existentium, manu sacrilega attrectationes et interceptiones, sacrarum imaginum contusiones et confractiones, organi per extractas fistulas penitus destructio, religiosorum: Francisci Drozdowski, moderni manifestantis, et Petri Pietrzykowski enormes converberationes et convulnerationes, librorum ac totius suppellectilis, seorsivo regestro specificandae, expilatio et depraedatio, caeteraque nefanda crimina, circa invasiones frequentatas, in iisdem bonis, ecclesia et conventu suorum manifestantium, praesertim ipso die dominica Ramis Palmarum et feria secunda post eandem dominicam, proxime praeteritis, attentata et patrata intercesserunt. Praecavendo itaque cuivis indemnitati ex rationibus, suo loco et termino deducendis, facta. Frater Quirinus Kurowski, vicarius Sołopkovecensis, manu propria. Frater Franciscus Drozdowski.

Книга протоколовъ каптуроваго Каменецподольскаго суда, годъ 1734, №: 3791; листъ 87.

XXXIV.

Жалоба дворянина Якова Польковскаго на крестьянъ села Шишковецъ о томъ, что они убили его родственника, дворянина Степана Черкаскаго. 1734. Мая 30.

Feria tertia post dominicam Rogationum proxima, anno Domini 1734.

Videatur hoc loco protestatio nobilis Jacobi Polkowski, bonorum Krzywce administratoris, suo et generosae Agnetis Gorecka, consortis suae, ac aliorum successorum olim nobilis Stephani Czerkaski, nuper crudeliter interempti, nominibus, in et contra illustrem magnificam Ludovicam Eleonoram de Kanickie Rzewuska, palatinam Bełżensem, bonorum oppidi Korolówka cum attinentiis vigore jurium ipsius possestricem, tum generosos: Michaelem Kurnatowski et Carolum Markus, ejusdem commissarios, tum nobilem cujusvis nominis Kobierski, administratorem Korolovecensem, atque laboriosum Stratyj, publicum homicidam, aliosque ejusdem homicidae asseclos, subditos Szyszkovecenses, totamque communitatem bonorum Szyszkowce, ratione per ipsos, et quidem per laboriosum Stratyj, subditum Szyszkovecensem, feria sexta, proxime praeterita, anno nunc currenti, nobilis Stephani Czerkaski in bonis Szyszkowce ex nulla ratione crudeliter cultro transfictionis et e vivis sublationis, aliarumque violentiarum attentationis, una cum visione per ministerialem regni generalem, providum Stanislaum Gieżowski, de oppido Krzywce authenticatum juratum, facta; copia dabitur, et patet sub signo: *wziol*. Jakub Polkowski.

Книга протоколовъ каптуроваго Каменецподольскаго суда, годъ 1734, № 3791; листъ 88.

XXXV.

Заявленіе крестьянъ села Головчинецъ о томъ, что они берутъ на поруки изъ тюрьмы одного изъ своихъ односельцевъ, обвиненнаго въ участіи въ гайдамацкомъ движеніи. 1734. Мая 31.

Dajemy te poręką naszę za Andreiem wnukiem Puszczowym z Hołowczyniec, ktoren, zbuntowawszy, niewiedzić gdzie iezdził y w cenzurze został, iakoby miał od woyska ujść, więc my go tą poręką naszą wyzwolamy y zapisujemy, że żadnym buntownikiem nie będzie, ale będzie siedział przy swoim oyczymie, Puszczowym; a jeżeli by miał zdradzić, my za niego odpowiedzieć powinniśmy y z chudoby naszej zapisujemy co się zamkowi podoba, co zechce, aby z nami czynił. Na co się znakiem Krzyża świętego podpisujemy przy imionach naszych. Datum w zamku Barskim, die 31 Maia, 1734. Jakub Puszka +, Pawło woyt Hołowczyński +, Michayło Hudenko +.

Книга записовая Барскаго замка, годъ 1730—1743, № 5623; листъ 69.

XXXVI.

Жалоба дворянина Михаила Калетынскаго на крестьянъ арендуемаго имъ имѣнія, мѣстечка Таганчи, о томъ, что они, по наущенію священника и его сына, возстали, ограбили дворъ истца, убили его племянника и указали козакамъ складъ цѣнныхъ вещей, оставленный Калетынскимъ въ Барѣ. 1734. Іюня 5.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, miesiąca Iunii piątego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi y przedemną, Samuelem z Tchorzewa Rogalą-Tchorzewskim, łowczym

ciechanowskim, namieśnikiem burgrabstwa krzemienieckiego, comparens personaliter wielmożny iego mość pan Michał Kaletyński, chorąży bracławski, będąc tak ciężko w fortunie od niżey wyrażonych zruinowany, tak w dobrach miasteczku Tahańczy z summ, iako też y w Barze w depozycie będącym, solennissime cum dolore skarży, manifestuie y protestuie się przeciwko quorumvis nominum poddanym tahanieckim y innym przysposobionym, praecipue hospodynowi y synowi iego, princypałom, buntownikom y rebellizantom, uti in revolutione reipublicae, w ten sposob y o to: iż niezbożni, zbuntowawszy się sami między sobą, sprowadziwszy kozaków, manifestanta zrabowali, zruinowali, stada, bydła, miody, skrzynie, suknie, futra, srebra, złota, cynę, miedzi y inne sprzęty, plus minus na sto dwadzieścia tysięcy, pozabierali; tym się nie kontentuiąc, urodzonego iego mości pana Jana Horaina, comparentis siestrzeńca, broniącego fortuny, crudelissime siekierami, dzidami zabili; na ostatek, wiedząc o drugim depozycie w Barze, kozaków y Moskwe sprowadzili, gdzie y tam depozyt, w Barze będący, plus minus na tysięcy ośmdziesiąt, zabrali y penitus zruinowali, a co większa, że comparens dotąd vigore kontraktu w possessyi być nie może y w intracie upada. O co tedy wszystko idem comparens, tak ratione zruinowania, iako też y de diligentia sui w tenucie, iterum atque iterum manifestowawszy się, salvam meliorandi, si opus fuerit, sobie zachowawszy, hanc brevem actis connotari prosił, — co y otrzymał. Michał Jan Kaletyński, chorąży bracławski, manu propria.

Книга гродская, Кременецкая, записовая и поточная, годъ 1734, № 1659; листъ 118 на оборотъ.

XXXVII.

Жалоба князя Валеріяна Воронецкаго о томъ, что крестьяне изъ Плоскировской волости, будто скрываясь въ его гумнѣ отъ русскихъ и козацкихъ войскъ, сожгли его житницу. 1734. Іюня 17.

Feria quinta post festa solennia sacri Pentecosten proxima, anno Domini 1734.

Ad officium (cui protunc magnificus Constantinus Starzyński, judex capturalis palatinatus Podoliae, locum infrascripti illustrissimi vicecapitanei

et judicis officii praesentis praesidebat) actaque praesentia, castrensia, capitanealia, camenecensia Podoliae, personaliter veniens illustrissimus Valerianus dux Korybuth de Zbaraż Woroniecki, colonellus sacrae regiae majestatis, vicecapitaneus et judex castrensis Camenecensis Podoliae, bonorum oppidi Płoskirów, hic, in palatinatu Podoliae et districtu Laticoviensi, consistentium, arendatorius possessor, manifestatus est, idque de diligentia sui: ex quo granarium, in quo frumenta varii grani et seminis ad aliquot millia sexagenarum per subditos tractus Płoskiroviensis, Moschos, Cosacosque aufugientes et in eodem granario per aliquot temporis spatium commorantes, nescitur, an aliquo fato, an ultro? igne combustum est. Modernus quoque illustrissimus manifestans, quam primum resciverit de illa combustione, ipso vere anni praesentis subsecuta, inseminationesque ob praemissam combustionem serere non valuit, illico, ne in futurum aliquot patiatur substantiae suae detrimentum, iterum atque iterum quam solennissime manifestatur. Constantinus Ioannes Starzyński, judex capturalis palatinatus Podoliae, ad hunc unicum actum assumptus subdelegatus, manu propria. Valerianus, dux Korybuth de Zbaraż Woronecius, vicecapitaneus et judex castrensis Camenecensis Podoliae, manu propria.

Книга протоколовъ каптуроваго Каменецподольскаго суда, годъ 1734, № 3791; листъ 94.

XXXVIII.

Отвѣты на вопросы, предложенные военнымъ судомъ взятымъ въ плѣнъ козакамъ: Андрею Суляку, Григорію Воробцу и Петру Демьяновичу, содержащіе подробности о крестьянскомъ возстаніи. При нихъ приложена часть списка формировавшагося козацкаго войска, найденная при одномъ изъ плѣнныхъ. 1734. Іюня 18.

Feria quarta pridie festi sanctae Mariae Magdalenae, anno Domini 1734.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, camenecensia Podoliae personaliter veniens generosus Franciscus Kaczkowski, subdelega-

tus officii praesentis, confederationis palatinatus Podoliae secretarius, obtulit eidem officio et ad acticandum porrexit confessata libera, ex inculpato Andryi Sulak, cosaco, per divisionem illustris magnifici mareschalci confederationis palatinatus Podoliae intercepto, et ad castra, sub villa Ormiany sita, adducto, ac per judicium mareschalcale ejusdem confaederationis palatinatus Podoliae, die decima octava Iunii, millesimo septingentesimo trigesimo quarto anno excepta, introcontenta, quarum tenor sequitur talis: Confessata wolne Andrya Sulaka, zabranego kozaka przez podiazd iaśnie wielmożnego iego mości pana marszałka konfederackiego podolskiego y tu, do obozu pod Ormiany, przyprowadzonego, die decima octava Iunii, millesimo septingentesimo trigesimo quarto anno zeznane: Ja, Andryi Sulak, rodziłem się w Stęchnikowcach pod Zbarażem, pracowitego Hawryła syn; w pietnastym roku od urodzenia swego poszedłem do Ochrymowiec pod Zińkow, tam bawiłem więcey iak pół roku; ztamtąd poszedłem do Chodorowiec iego mości pana Gruszeckiego y uczyłem się w szkole półtora roku; potym przeniosłem się z drugim dziakiem chodorowskim do Zawala y tam bawiłem niedziel dwie, z Zawala wzioł mię ociec do Czemerys pod Bar y tam siedziałem pół roku, z Czemerys poszedłem do Kopaygrodu, bawiłem ćwierć roku, ztamtąd w Czemerysach Wołoskich dziakowałem lat pięć, ztamtąd w Kaczkówce, do Szarogrodu należącey, pułkownika Werłana wiosce, mieszkałem na kondycyi półtora roku, a potym w Bapczyńcach ożeniłem się y tam z żoną mieszkałem—będzie przed Michayłem w niedzielę dwa roki. Od pułkownika moskiewskiego z Humania, Polanko nazwanego, ma ordynans Werłan, teraznieyszy nakazny pułkownik kozacki, w ten sens pisany: »Jey Imperatorskoho Wełyczeństwa y proczaia, proczaia, proczaia. Daiu iemu komendu po ukazu Imperatorskoho Wełyczeństwa nad Wołochy, Kozaki y Serby, szczob służyli Jey Imperatorskiey Wełyczeństwu do smerty...« (więcey dalszego tenoru tego uniwersału nie pamięta). Po odebranym ordynansie Werłan pułkownik zabrał koni sto trzydzieści ze wsi Kaczkówki, Olszanki, Kusnicy, klucza Raszkowskiego, y ruszył się z niemi die trigesima Maii, to iest w niedzielę przed Wniebowstąpieniem, do Bersady; tam zastał porucznika moskiewskiego we dwudziestu koni moskalów, y kozaków koni dziesięć, mniey albo więcey; ia natenczas ieszcze nie byłem; y zaraz stanął w polu pod Bersadą, dwa dni bawiąc, a ztamtąd ruszył do Humania, y, przenocowawszy dwie nocy, poszli do Mańkówki na konsystencyą, y zastali kapitana moskiewskiego w siedmiu koni; czwartego dnia wrócili się znowu do Huma-

nia, y tam przysięgali wszyscy woiować na inoziemców, to iest na Lachów, przy dostoieństwie Imperatorowey Jey Mości, aż do śmierci żywota swego; przysięgali natenczas: Werłan, z dóbr woiewody sandomirskiego pułkownik, ociec, y Iliasz, syn iego, Kyfa, rotmistrz z Markówki xięcia Czetwertyńskiego, porucznik z Podeymy, z Raszkowa, porucznik Sawa z tychże dóbr ze wsi Miłokiszy, Sawa, sotnik z Komargroda, dóbr xięcia Czetwertyńskiego, y ci kompania, którzy są na regestrze osobliwym wypisani, razem przysięgali. Po tey przysiędze, ruszywszy z Humania trzeciego dnia, stali naypierwey w Komargrodzie, y komenderował Werłan pułkownik po Skorycza Stefana, rotmistrza woiewody sandomirskiego, do wsi Serbów, którego wzięto samego przez gwałt, a ludzie iego poszli do Mohylowa dobrowolnie y tegoż dnia złapali Michałką Floryńskiego, rotmistrza mołokińskiego, y przyprowadzili go do Komargroda w piątek, to iest die undecima Iunii; z Komargroda ruszyli do Czernieiowiec, y, tam przenocowawszy, poszli do Suhak, tam w Suhakach przysięgali: Skorycz y Michałko, za ukazem pułkownika Werłana, na też samę rothę, przy dostoieństwie Imperatrycy; po przysiędze poszli obadwa do domów swoich, a ludzie ich zostali się przy Werłanie; Werłan, pułkownik, z Suhak ruszył się z ludźmi komendy swoiey pod wieś Popieluchy, z pod Popieluch komenderowano nas na zdobycz dwanaście koni, drugich zaś ordynowano w pięćdziesiąt koni na kozaków tych, którzy ważyli się Szarogrodczyznę rabować, to iest na Sawę, komargrodzkiego sotnika, (o którym się wyżey wspomniało, że razem przysięgał na wiarę Imperatorowey Jey Mości); o innych podiazdach nie wiem; my tedy we dwunastu koni poszliśmy do Olczydaiowa, Tatarzysk, Snitkowa, aleśmy iuż żadnego żyda nie zastali, bo przed nami byli kozacy Zaporowscy y zabili żydów trzech, a sześciu ochrzcili, y sami kumowali; ztamtąd nocowaliśmy w Michałowce, y powiedzieli nam ludzie, że w Kuniszczowie y Ułach są stada lackie y bydło, zabraliśmy tedy w Ułach stadniny sztuk trzydzieści czyli więcey, a w Kuniszczowie koni kilkanaście y bydła sztuk ze siedmdziesiąt; napadł nas podiazd polski dnia wczorayszego przed południem, konie y bydło odbili, innych kolegów naszych pozabiiano, a nas trzech wzięto żywcem y tu do obozu przyprowadzono. Ja przystałem naypierwey do Stefana Kify za pisarza, y zrazu popisywałem regestr kompanii y ich dispozycyą, któren teraz iest przetłumaczony na polskie, ale potym, iak się na huk więcey wzięło zbierać y przybywać ludzi, iuż nie mam regestru dalszego, y, porzuciwszy pisarstwo, zostałem towarzyszem. Teraz w obozie pod Pereko-

ryńcami w komendzie Werłana znayduie się Wołochów, tak z Polski, iako y zagranicznych, tysiąc, Serbów tureckich siedmiu, kozaków gardowych sto, humańskich sto, nad któremi kozakami iest pułkownikiem Pisarenko; między Wołochów wyż wyrażonych my wszyscy buntownicy rachuiemy się, y naywięcey nas iest z Szarogrodczyzny, a inni z Komargrodczyzny, Humańszczyzny, Bersadczyzny y innych wsiów. Moskwa znayduie się w Humaniu, w Bersadzie, w Lesiance, po kilkadziesiąt koni wszystkiego, lubo powiadaią y obiecuią, że ma być kilka tysięcy, y Tańskiego także obiecuią, ale ich niemasz y podobno się nie trzeba spodziewać. Powiadaią także, że w Niemirowie ma się znaydować Samuś, hetman Zadnieprskich kozaków, w koni kilka set; o więcey naszych na innych mieyscach nie słychać. Jego mość pan Rogowski, kommissarz woiewody sandomirskiego, póki siedział w Raszkowie, póty y ludzie ieszcze siedzieli w domach, ale iak tenże pan Rogowski nie chciał póyść do Moskwy na kilka listów z chorągwiami nadwornemi, przyszli kozacy z Moskwą, wzieli go y z pieniędzmi, dopiero ludzie nasi poszli w bunty y więcey coraz kupi się; y to przydał, że w ciągnieniu zabieraią po wsiach chudoby, a iak przydą ludzie za chudobą, który będzie służył—wracaią, a który nie, to przepada; zapłaty żadney nie mamy, tylko pozwolony rabunek żydów y lachów, y żydów pozwalaią zabiiać; w Zamiechowie ia nie byłem, ale wiem, że zabili kozacy żydów trzydzieści y kilka; jest tu ieden Petro niewolnik, który był w Zamiechowie. Tak nas upewniali starsi, że woysko nasze ma iść ku Husiatynu, y którzy nie przysięgali ieszcze, tam maią przysiądz przed kniaziem w Husiatynie, ale nie wiem kiedy się mieli ruszyć; tak u nas w obozie upewniaią od moskalów, że cała Ukraina y Ruś aż po Zbrocz y po Słucz Carowey Jey Mości wcale należy; pytaliśmy się pułkownika Werłana y rotmistrza naszego Kify, na co nas zaciągaią y co nam za zapłata będzie? odpowiedział nam pułkownik Werłan, że iest ukaz taki Imperatorowey y Jey pułkownika humańskiego, że po sam Szarogrod nie wolno rabować, zaś za Szarogrodem wszędzie wolno żyda czyli lacha, napadłszy, zabić, miasta, wsie y dwory rabować. Werłan pułkownik posyłał różnie po wsiach w Szarogrodczyznie y innych dobrach w Ukrainie do szlachty czynszowey, Wołochów y kogo wiedział do tego sposobnego, aby szli do buntów; iakoż zaposłał y do wsi Mierzwiniec, do Szarogroda należącey, do nieiakiego pana Radzieiowskiego, aby szedł do buntów, gdyż, ieśli nie póydzie, to go porabuią; przybył tedy do nas ten Radzieiowski, wzioł libertacyą na dobra swoie, a ukaz na watamaństwo od Werłana. O Ordzie

słychać na Ukrainie, że iest koło Kawszan, ale nas upewniaią, że nie boycie się Ordy, bo imperatryca pisała żeby się nie mieszała Orda. Które to konfessata zeznawaiący Andryi Sulak ręką własną podpisuie się: Andryi Sulak.

Drugie confessata. Secundus, Hryhor Worobec, buntownik, także przez podiazd zabrany y tu, do obozu, przyprowadzony, zeznał: »Rodziłem się w Sobotowce, do klucza Jaruckiego iaśnie wielmożnego iego mości pana kasztelana bracławskiego należącey; z młodu byłem przy szwagrze moim, pasałem owce, bydło, y tamem się ożenił iuż to dziesiąty rok; ztamtąd przeniosłem się do Bapczyniec, dóbr woiewody sandomirskiego, y mieszkałem tam lat trzy. Pułkownik Werłan, odebrawszy ukaz w Humaniu y przysiągłszy, zaraz nas obwieścił, abyśmy się kupili, a ktoby nie poszedł, takowego rabować pozwalał; y gdy mnie zrabowano, musiałem póść odszukiwać zabraną chudobę swoię, y tamem się został, gdyż w całym woysku naszym nie słychać tam było o woysku polskim, gdyż powiadali Wołosza z Jahorlika, że woysko polskie Moskwa rozproszyła; aż dopiero to teraz usłyszą, y wiem, że iak się Skorycz dowie (którego gwałtem zabrano było do Werłana), to przyidzie tu. Przyszliśmy tedy z woyskiem do Popieluchy, y ztamtąd kommenderowano nas dwunastu dla zabrania stada w Ułach y Kuniszczowie; miał kommendę nad nami Theodor Mironenko, Wołoszyn z Bapszyniec. (Hoc in puncto: iak ich podiazd polski napadł, konie y bydła im odbił y ich iednych pozabiiał a drugich zabrał,—concordat cum primo). W Zamiechowie nie byłem ia, ani Sulak Andryi, aniśmy żydów zabiali, tylko słyszałem to z ust samego Petra, że był w Zamiechowie y zabiał żydów, y ieszcze powiadał, że gwałt uczynił Kifforysze woycisze; kiedy go prowadzono, chłop z Zamiechowa poznał go, że był w Zamiechowie, że gwałt żonkom robił, że bóty im z nóg ściągał, że żydow zabiał y rabował, o czym y drudzy ludzie na niego powiadali, y tam go zaraz kiiem kilka razy uderzył. Oboz nasz natenczas stał pod Popieluchami, ztamtąd miał się ruszyć pod Perekoryńce; iest wszystkiego woyska skupionego z winników, pasieczników y chłopstwa buntowników, tudzież Wołochów—tysiąc, ale wszyscy zowiemy się Wołochami, Serbów pięciu czyli więcey, którzy gwałtem przez Werłana są zabrani do buntów, y gdzie tylko przez czyie dobra idzie woysko nasze, to wszędzie iedni dobrowolnie przystaią, drugich gwałtem zabieraią; od naszego pana żadnego nie mieliśmy rozkazu, żebyśmy szli do buntów, ale Werłan pułkownik ten nas do tego przywiodł, mówiąc, że to iuż Imperatrycy cała Ukraina oddana, y wszelkie z dóbr pożytki na nię idą i arendy. Za-

ciągaiącym się do buntów płacy żadney nie deklarowano, ale »iak się królewicz ukoronuie y bude korolem, to budete maty pożałowanie«; po sam Szarograd nie kazano nam rabować, zaś za Szarogrodem pozwolono żydów, lachów rabować, zabiiać. W Humaniu, w Berszadzie słyszałem, że są moskale; w Niemirowie, wiem że ich niemasz, tylko o Samusenku słychać, że się ma znaydować w Niemirowie; w Międzybożu ile może być Moskwy? nie słyszałem, bo nie bywa od nich w naszym obozie żadney wiadomości. Woysko nasze, nie słysząc o polakach, ani żadney wiadomości nie maiąc, miało poyść do Husiatyna; czasem, kiedy między nami bywała mowa w kompanii, gadaiąc sobie, póki nasza będzie służba, mówili nasi starsi: że siedm lat zabawi. W Szarogrodzie kilku, w Snitkowie trzech, w Zamiechowie nie wiem ile żydów pokłóto. Które to konfessata zeznawaiący Hryhor Worobec ręką swoią, iako nieumieiący pisać, krzyż święty kładzie. Post appositionem signi sanctae crucis recognovit ad interrogatoria: z których wsiów y miast są buntownicy, tudzież iak się zowią?—recognovit in haec verba: że »nie mogę wiedzieć, iak się którzy zowią w woysku naszym buntownicy, to tylko wiem, że są z Szarogroda; ale z rotmistrzem Sawką, z Komargroda mieszczaninem, któren, zebrawszy sobie ludzi z pięddziesiąt, oddzieliwszy się od woyska naszego, osobliwie poszedł, Szarogrod i Ścianę wieś zrabował, ale go teraz w naszym obozie nie było y nie wiem gdzie się obraca«. O Pilipowcach: »Pilipowcy, którzy przysięgali moskalom, to poszli do Kiiowa z żonkami, którzy zaś nie chcieli wracać się do Moskwy, to pouciekali na Wołoszczyznę«.

Tertius, Petro Demianowicz, buntownik, także przez podiazd zabrany y tu przyprowadzony, die decima octava Junii, millesimo septingentesimo trigesimo quarto anno: Rodziłem się w Przyłuce za Dnieprem, w dobrach Gałagana, hetmana nakaznego, mil dwanaście za Kiiowem; z młodszych lat moich uczyłem się za Dnieprem rzemiosła szewstwa; ztamtąd, iuż to półtora roku, poszedłem dla lepszego w rzemieśle wyćwiczenia się do Międzyboża, y tam u magistra Andrya Słusarenka robiłem rok cały; z Międzyboża poszedłem do Dunaiowiec, do magistra Konstantego, u którego robiłem dwie niedzieli; ztamtąd poszedłem do Kuniszczowa, y tam, siedząc u Iwanka Brodatego, robiłem szewstwo aż do tego czasu zaczynaiących się buntów. Przystałem do kozaków takim sposobem: w niedzielę z rana przed służbą z Michałowiec przybiegli kozacy do Kuniszczowa, od których klacz za złotych dziesięć kupiłem, którą puściłem na paszę; we wtorek znowu przybiegli kozacy y tę szkapę mi wzieli, których prosiłem, żeby mi wrócili; obiecali

mi oddać klacz, żeby tylko iść z niemi do Zamiechowa, y poszedłem; pytali mię się o żydów, gdzie się ieszcze mogą znaydować—y tam w trzcinie, w brzegu stawu naleźli żydówek dwie, o których chłopi zamiechowscy powiedzieli; te tedy żydówki wzieli do miasta y w mieście ich pokłóli; w tenczas było kozaków czterech y ia piąty; ztamtąd poiechaliśmy do Kuniszczowa, w srzodę samym wieczorem, bo gromada naskarżyła na podstarościego, że chłopa Moskalika zbił bezniewinnie o to, że kozacy zabrali stado, a on za to tegoż Moskalika karał; y ci kozacy, mszcząc się, chcieli złapać y zabić tego podstarościego, aleśmy go nie zastali. W niedzielę, kiedy pokłóli żydów trzydziestu, nie byłem, alem tylko słyszał; przy tych zaś żydówkach dwóch, kiedy ich pokłuli, byłem; dziwowali się kozacy, że: »co to za kozacy, że po nich znayduią się ieszcze lachy, żydzi y xięża,—po nas nic nie znaydzie się, żaden lach ani żyd, bo wszystkich wykolemy«. Tenże przyznał: że kiedy mnie prowadzono, za Zamiechowem poznał mnie pasiecznik, żem był z kozakami w pasiece, szukaiąc żydów, y tenże pasiecznik uderzył mię kiiem; także w Zamiechowie żydziuk wykrzczony wymawiał mi, żem mu oyca y matkę zabił; wtenczas, gdy mnie prowadzono, spotkał mię arendarz zamiechowski, rusin, teraz szynkuiący, y bił mnie na drodze y łaiał mnie, żem poszedł w bunty. Powiadali kozacy, że ich iest tysiąc pod Perekoryńcami, ze wszystkim, y coraz więcey przybywa. Byliśmy w Boguszówce w pasiece, szukaiąc arendarza, zaprowadził nas człowiek tameczny, nazwiskiem Kozak, tam znaleźliśmy żyda, który nas zgodził za siedmnaście czerwonych złotych, ręczyła się gromada Boguszowska za niego, żeby go nie zabiiali, y poprowadziła go gromada za Dniestr do kahału po pieniądze. Petro Demianowicz, nieumieiący pisać, krzyż święty kładzie.

In supplementum tey recognicyi Petra Demianowicza, stawieni na inkwizycyą: iego mość pan Władysław Kropiwnicki, towarzysz znaku pułkowego iaśnie wielmożnego iego mości pana marszałka konfederackiego podolskiego, y pachołcy: Woyciech Trzciński, Alexander Głowacki y Jędrzey Faściszewski, zeznali y do oczu wymówili inkarceratowi: że naypierwey w Zamiechowie poznał żydziuk, przez kozaków przekrzczony, pomienionego Petra inkarcerata, że mu oyca y matkę dnia onegdayszego zabił spisą; także Kifor, woyt zamiechowski, powiadał, że tenże Petro córkę, która iest za dziakem, zgwałcił; przybiegła arędarka z córką z Boguszówki do nas y skarżyła się na tegoż Petra inkarcerata przy nimże, że iey córkę zgwałcił y naygorszy byl na żydów zabóyca; teraznieyszy arędarz zamiechowski, rusin, postrzegłszy nas polaków prowadzących niewolnika, prosił, żeby mogł

poznać swoich winowajców, y obaczywszy z płaczem tegóż Piotra, prosił o pozwolenie iego mości pana Kropiwnickiego, aby mogł zemścić się krzywdy swoiey, y uderzył go ze trzy razy kijem w głowę, wymawiając: »żeś mi hultaiu żonę spiekł y córkę zgwałcił«; owo zgoła wszyscy go naygorszym mordercą czynili, jakoż przy braniu najlepiey się bronił, strzelał y drugim samopał nabijał, a potym, porwawszy spisę z ziemi, rozganiał się za żołnierzami. Jan Stadnicki, podstoli bełzki, marszałek konfederacyi woiewodztwa Podolskiego, manu propria. Stanisław Piotr Telephus, chorąży y konsylarz woiewodztwa Podolskiego, manu propria. Michał Markowski, pisarz ziemski podolski, konsylarz, manu propria. Jerzy Bogusz z Ziemlic, cześnik ziemi Zakroczymskiej, manu propria, consilarz.

Regestri vero seditiosorum series est talis: Przetłumaczenie regestru, ruskim charakterem pisanego, przy kozaku Andryiu Sulaku z Bapszyniec, dóbr iaśnie oświeconego xięcia woiewody sandomirskiego, na podieździe zabranym, znalezionego, na polski, die decima octava Junii, millesimo septingentesimo trigesimo quarto, w obozie pod Ormianami. Regestr ieho miłosty pana Stefana Kify y całey kompanii iego, roku tysiącznego siedmsetnego trzydziestego czwartego, we wsi Bapszyńcach. Porucznik Sanduł, Urethyi z Berezówki, possessyi iego mości pana Michała Rogowskiego, Iwanko Kopersak, chorąży, ze wsi Serbów xięcia Lubomirskiego woiewody sandomirskiego, Hrehory Kopersak ztamtąd, Trofen Szczerban ztamtąd Gordyi Lubaran ze wsi Bapszyniec, Gregorasz Buraga ze wsi Berezówki, Hryhor Hawrysz z Serbów, Matey Puskar z Dzikówki xięcia Lubomirskiego, woiewody sandomirskiego, Theodor Trynenko z Bapszyniec, Theodor Cybulski z Serbów, Theodor Czuczupaka z Bapszyniec, Łukasz Pankowicz z Borówki xięcia Lubomirskiego, woiewody sandomirskiego, Jury Herca z Berezówki tegoż, Michayło Morawski z Wołoszczyzny, Łukian Lewczenko z Bapszyniec, szwagier Andryia Sulaka, Tanazyi Panteley z Serbów, Demian Zniewaha z Serbów, Dorosz Łukian z Serbów, Antenij Uretyi z Berezówki, Iwan Maymeskul z Berezówki, Wursuł Lubaran z Bapszyniec, Tanazyi Maymeskul z Berezówki, Petrasz Szułha z Serbów, Petro Worona z Serbów, Stefan Buhla z Berezówki, Kondrat Lewczenko z Serbów, Szymon Czerłan z Cekinówki woiewody sandomirskiego, Kosztasz Derewianka z Serbów, Tymko Masłowski z Serbów, Lewonty Derewianka z Serbów, Roman Pędz—nie wie zkąd, Ihnat Derewianka z Serbów, Wasylko Kozaczenko z Serbów, Hryhor Worobec, inkarcerat teraznieyszy, z Bapszyniec, Stefan Kucy z Bapczyniec woiewody sandomirskiego, Lawrenty Skorodeń-

ski z Bapczyniec, Iwan Figarski z Serbów, Daniło Mironowicz z Woiewodczyniec iego mości pana Dzieduszyckiego, Wasyl Herbar—nie wi zkąd, Semen Boyko z Bapczyniec, Miron Holak z Wołoszczyzny, Prokop Kozaczek z Serbów, Fedko Bereza z Bapczyniec, Iwan Witowicz z Dzikówki woiewody sendomirskiego, Maxim Misiurka z Bapczyniec, Mikita Tomak z Bapczyniec, Szymon Kalnik z Bapczyniec, Wasyl Tomak z Bapczyniec, Mikołay Tomak z Berezówki, Theodor Kizylbas z Berezówki, Iwan Kopyrsak z Serbów.

Item przetłumaczenie podzieloney kompanii tegoż Kify rotmistrza na dziesiątki: Regestr pana Stefana Kify y całey kompanii iego wełykoi. W pierwszym dziesiątku: Szpak Zachary, Theodor Trynenko dziesiątnik Bapszynskoho dziesiątku, Gordyi Lubaran Bapszynskoho dziesiątku, Grygorasz Kukuca Cekinowski dziesiątnik, Jan Moysey Ryngacz Jampolskiego dziesiątku, Zaiąc dziesiątnik Szandorowskiego dziesiątku, Wasałatey Uratey dziesiątnik Szandorowskiego dziesiątku, Semion dziesiątnik Szczerbina Sadkowskiego dziesiątku wtóry dziesiątnik, Jury Herca Berezowski dziesiątnik, Tanazy Moymaskul Berezowskiego dziesiątku dziesiątnik, Hryhory Kopersak dziesiątnik Serbiańskiego dziesiątku, Dorosz dziesiątnik Serbiańskiego dziesiątku, Oreł dziesiątnik z Zabokrzyc (nie wie czyie) dziesiątku Zabokrzyckiego, Grygorasz Drymko z Borówki dziesiątnik. Jeho Imperatorskoho Przeswitloho Wełyczenstwa woyska naznaczaiet się ieho miłosty panu Stefanu rotmistrzowi y kommendzie ieho, dziesiątnikom y woysku ieho, nieposłusznym, kara woyskowa: którby miał bez wiadoma dziesiątnika y woyska odłączyć się, na takowoho kara kiiów pięćdziesiąt y przed znakiem dni try pichotoiu idty y wody garnec wypyty. Na to się podpisuię Werlan pulkownik. Kotoraia kara naznaczaie się wsim officierom y dziesiątnikom y czerny. Przy simże podpisu ruki moiey: perwey diesiatnik Szpak, wtory Trynenko, treci Gordey Lubaran, czwarty Grygorasz Kukuca, piąty Moysey Ryngacz, szosty Zaiąc Szyndorowski, siodmy Wasałatey Uretyi, osmy Semion Szczerbina, dziewiąty Jury Herca, dziesiąty Tanazyi Maymeskul, iedenasty Hrehory Kopersak, dwunasty Dorosz, trzynasty Oreł, czternasty Grygorasz Drymko.

Inne regestra komputu buntuiących się chłopów zginęły podczas potyczki, przed tą zaś potyczką, gdy większe kupy swawolne zgromadzać się poczęły codziennie, iuż przestał pisać regestrów, y sam, zaciągnowszy się za towarzysza, rabunków zaczoł pilnować.—Post quorum confessatorum ad acta officii praesentis ingrossationem, originale eorundem idem offerens ad

se recepit, et de recepto sibique restituto officium praesens quietavit quietatque praesentibus.

Книга гродская, Каменецъ-Подольская, записовая и поточцая, годъ 1734—1742, № 3981; листъ 13.

XXXIX.

Универсалъ Волынскаго маршала, Михаила Потоцкаго, къ дворянамъ Волынскаго воеводства, приглашающій ихъ арестовать своевольныхъ людей, производящихъ грабежи, и доставлять ихъ въ судебныя учрежденія, а также обращать вниманіе на поведеніе крестьянъ и удерживать ихъ отъ безпорядковъ. 1734, Іюня 20.

Michał na Potoku, Sędziszowie y Czerlenicy Potocki, marszałek prześwietnego woiewodztwa Wołyńskiego skonfederowanego, regimentarz woysk koronnych.

Wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, osobliwie iednak iaśnie oświeconym, iaśnie wielmożnym, wielmożnym ich mościom panom obywatelom prześwietnego woiewodztwa Wołyńskiego, tudzież iaśnie wielmożnym ich mościom panom starostom grodowym y ich officialistom, iako też wielmożnym ich mościom panom woyskim ziemskim, ad praesens sub tempus turbulenti rzeczypospolitey status jurisdykcyę swoią sądową, prawami dawnemi y teraznieyszą konfederacyą naszą obwarowaną, maiącym, moim mości panom y braci, przy zaleceniu braterskich uniżoności moich, do wiadomości donoszę: iż gdy invido fato w pokoiu y bezpieczeństwie publicznym od postronnego nieprzyiaciela sorte torquemur

adversa, przecież, żebyśmy in interna quiete w woiewodztwie naszym Wołyńskim przynaymniey od swoich ludzi w domach swoich tuti w substancyach y w życiach własnych securi byli, rekomenduię tym debitam, etiam lege publica praescriptam wielmożnym ich mościom panom starostom grodowym diligentiam, tychże wielmożnych ich mościów panów starostów y ich officialistów praesentibus upraszam, aby takich wszystkich, etiam zaszczycaiących się imieniem żołnierskim, drugich w służbie woienney nie będących, pod pretextem imienia żołnierskiego exorbituiących, quisquis ille sit, byleby bez ordynansu mego lub pozwolenia liberi passus przeieżdżał, a w przeieżdżaniu iakowe czynił ludziom niewinnym wiolencye, aggrawacye y iakiekolwiek niesprawiedliwe dolegliwości,—brali, łapali y do sądu iuryzdykcyi wielmożnych ich mościów panów woyskich ziemskich y ich mościów panów podstarościch grodzkich, według praw y zwyczaiów woiewodztwa naszego konfedaracyą teraznieyszą postanowionych, pro paenis et decisione attentatorum odsyłali. Wielmożnych zaś ich mościów panów woyskich ziemskich y podstarościch grodzkich woiewodztwa naszego similiter nomine publico upraszam, aby, subveniendo tranquilitati publicae, takich wszystkich grassatorów exorbituiących, etiam nie referuiąc się do mnie, iako też ludzi, woienną służbą zaszczycaiących się, gdyby który, bez ordynansu mego przeieżdżaiąc, krzywdy iakie ludziom czynić ważył się, juxta proportionem et qualitatem facti et excessus, sądzili, exequowali, etiam paenis criminalibus, ieżeliby in attentato materia criminis intercederet, praeviis iednak deductionibus in plena justitia, juxta regulam et articulos sądów y zwyczaiów w woiewodztwie naszym. A zaś ich mościów panów obywatelów woiewodztwa naszego Wołyńskiego tymże sposobem upraszam, aby takowych grassacyi, tak z ludzi swoich, iako też z poddaństwa, in ditionibus suis propria super proprios potestate bronili y nie dopuszczali, y o wszystkich grassatorach, exorbitantach znać do iuryzdykcyi ich mościów panów woyskich dawali, etiam sami kaptywuiąc takich y przytrzymuiąc y do sądu ich mościów woyskich odsyłaiąc. Co żeby ad publicam securitatem ferendam (przynaymniey interne, gdy externa tranquillitas fatali malevolentia corruerat) wszystkim ich mościom przyszło ad notitiam, uniwersał ten po grodach woiewodztwa naszego publikowany ma być, a z grodów po parafiach dla zupełnieyszey wiadomości rozsyłany być powinien,—o co upraszam ich mościów panów burgrabiów, namieśników, susceptantów, ut dent curam rebus istis necessariam. Na co się dla lepszey wiary ręką własną podpisuię. Datum w obozie pod Borszczówką, die 20

Iunii, 1734 anno. M. Potocki, marszałek prześwietnego woiewodztwa Wołyńskiego skonfederowanego, ręką swą. (M. П.).

Книга гродская, Кременецкая, записовая и поточная, годъ 1734, № 1659; листъ 344.

XL.

Объявленіе дворянина Антонія Блендовскаго о томъ, что онъ, получивъ дипломъ на должность гродскаго Кіевскаго судьи, не могъ явить оный въ актовыя книги Кіевскаго воеводства, по причинѣ смутъ, охватившихъ это воеводство. 1734. Іюня 23

Roku tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, miesiąca Iunii dwudziestego trzeciego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi y przedemną, Samuelem z Tchorzewa Rogalą Tchorzewskim, łowczym ciechanowskim, namieśnikiem burgrabstwa Krzemienieckiego, comparens personaliter urodzony iego mość pan Maciey Baranowski, plenipotens wielmożnego iego mości pana Antoniego z Błędowa Błędowskiego, miecznika podlaskiego, acta proprii districtus podczas teraznieyszych moskiewskich y kozackich inkursyi adire nie mogącego, przed urzędem ninieyszym, nomine et ex commisso principalis sui, de diligentia ejusdem, manifestatur idque ideo: iż moderni comparentis pryncypał, post fata świętey pamięci wielmożnego iego mości pana Antoniego Rościszewskiego, sędziego grodzkiego Kijowskiego, od jaśnie wielmożnego Józefa z Potoka na Stanisławowie, Brodach, xięstwie Zbaraskim y Niemierowie Potockiego, woiewody y generała ziem Kiiowskich, warszawskiego, leżayskiego, śniatyńskiego etc.

starosty, maiąc sobie na pomienione sęstwo grodzkie kiiowskie konferowany przywiley, anno praesenti, millesimo septingentesimo trigesimo quarto, die vigesima Martii, w Jarosławiu datowany; którego to przywileiu że in proprio districtu, ut juris est, dla wyż wyrażonych inkursyi, podać nie mógł, więc ad acta praesentia, castrensia, capitanealia, kremenecensia, praevia facta manifestatione, per oblatam podał; et ratione praemissorum, nomine quorum supra, de diligentia iteratis manifestowawszy się vicibus, prosił hoc totum actis connotari; co y otrzymał. Maciey Baranowski, manu propria.

Книга гродская, Кременецкая, записовая и поточная, годъ 1734, № 1659; листъ 125.

XLI.

Манифестъ, изданный начальникомъ русскихъ войскъ, ландграфомъ Гессенъ Гомбургскимъ Людовикомъ, къ польскимъ дворянамъ, признавшимъ власть Августа III. Ландграфъ извѣщаетъ, что онъ строго запретилъ русскимъ войскамъ регулярнымъ и нерегулярнымъ причинять обиды мирнымъ жителямъ и потому онъ приглашаетъ дворянъ арестовать ослушниковъ и доставлять къ нему для наказанія; въ случаѣ-же сопротивленія, разрѣшаетъ убивать ихъ. 1734. Іюля 1.

Manifestacia tym, którzy Polskiego państwa życzliwi są stronie iego Królewskiego Wieliczęstwa Augusta trzeciego.

Ponieważ orderem Jey Prześwietnego Imperatorskiego Wieliczęstwa konfirmowaliśmy życzliwym stronie iego królewskiemu Wieliczęstwu Augustu trzeciemu, tak też y szlachcie, żyiącym w domach swoich, od rossyjskich woysk komendy naszey, tak regularnych, iako y nieregularnych,

żadnych żeby krzywd, nałogów y ruin nie było; iednakowoż kozacy i insi niekturzy, nie patrząc na to, czynią swoią wolą, obywatelom wielkie szkody, wiolencye, rabunki y śmiertelne ubistwa, za co od nas ciężkim sztrafem nakazują się, a insi i śmierci przedani są; iednakowoż, nie patrząc na to, czynio. Dla tego polskiej władzy życzliwym stronie iego Królewskiemu Wieliczęstwu, Augustu trzeciemu, obywatelom y wszystkim, w pokoiu w domach swoich mieszkaiącym, przez to konfirmuiemy: ieżeli ci kozacy, albo insi ktokolwiek nieregularni, dokąd w miasteczka, wsi y folwarki, bez danego od nas za ręko naszą y pieczęcią orderu, przyiado iakimkolwiek sposobem y będo czynić szkody y agrawacii,—takowych łapać y przysyłać do mnie; ieżeli zaś będo przeciwnemi,—takowych bić y kłuć pozwalamy; ponieważ my od Jey Prześwietnego Imperatorskiego Wieliczęstwa przysłani nie ruinować życzliwych stronie Jego Królewskiego Wieliczęstwa, ale rozpędzać przeciwne strony, y dla dopomożenia królowi Frideriku Augustu. De Zbaragece, 1 Julii, 1734. Ludowicus landgravius Haessiae. m. p

(M. П.)

Anno 1734, die 13 Julii comparens personaliter uczciwy Jakub Zieliński, ten manifest, od jaśnie oświeconego xięcia jegomości Ludwika landgrawiusza Hessenhomburskiego, introcontentorum pisany, ad acta praesentia per oblatam podał. Suscepi Samuel Rogala z Tchorzewa Tchorzewski, łowczy ciechanowski, namiesnik burgrabstwa Krzemienieckiego.

Книга гродская, Кременецкая, записовая и поточная, годъ 1734, № 1659; листъ 549.

XLII.

Письмо Молдавскаго господаря, Іоанна—Константина Маврокордато, къ Подольскому воеводѣ, Стефану Гумецкому, съ жалобою на то, что подольскіе дворяне распространяютъ ложные слухи о томъ, будто господарь потворствуетъ возстанію подольскихъ крестьянъ, дозволяя имъ укрывать добычу въ Молдавіи. Господарь заявляетъ, что онъ, напротивъ того, разставилъ стражу на берегахъ Днѣстра съ цѣлью предотвратить увозъ добычи въ свои владѣнія, и отдалъ приказанія о томъ, чтобы тайно проданныя въ Молдавіи вещи отсылать обратно въ Подоліе. 1734. Іюля 6.

Sabbatho in vigilia festi sancti Jacobi Apostoli, anno Domini 1734.

Ad officium actaque praesentia, castrensia, capitanealia, camenecensia Podoliae personaliter veniens generosus Stanislaus Zakrzewski, obtulit officio praesenti et ad acticandum porrexit litteras, a celsissimo Ioanne Constantino Maurocordati de Scarlatti, palatino terrarum Moldaviae, ad illustrem et magnificum Stephanum Humiecki, palatinum Podoliae, directas, manu ejusdem propria subscriptas, ac sigillo ipsius, in cera rubra expresso, communitas, introcontentas, quarum tenor sequitur talis: Illustrissime et excellentissime domine, domine et amice colendissime! Cum acceperim ab emissario meo, Cameneci commorante, quosdam nobiles polonos ordinis equestris ibi falsos spargere rumores, scilicet: quod Cosachi una cum Moldavis grassantur in ditionibus Polonicis et, quidquid praedae lucrantur, in hanc provinciam afferrunt atque divendunt, propterea significandum duxi excellentiae vestrae, id omnino falsum esse; ego etenim ad rippas fluvii Tyrae magnis cum sumptibus misi non paucos milites cum mihi fidissimis officialibus, qui limites custodiant et strenue prohibeant transitum huc pecorum aliarumque rerum, quas Cosachi, a Polonis raptas, in Moldaviam ad vendendum adducerent. Ego sum paratissimus ad danda mandata, ut, si aliquid sui in Moldavia domini poloni alicubi invenerint, illico propriis dominis restituatur, licet a nostris sit pecunia emptum. Credat excellentia

vestra unicam mihi esse curam, ut vicinis omnem possibilem praebeam assistentiam; ideoque aegre fero, quod, pro gratiarum actione, tales audiam sermones, praecipue a nobilibus, qui prius rei veritatem indagare deberent. Itaque, fisus in singulari excellentiae vestrae amicitia, eandem rogo, ut hanc rem minutim examinare velit, atque pro sua aequitate tales sermones coercere velit. Interim excellentiam vestram persuasam esse cupio, me, quantum justitiae tenacem, tantundem vicinalis harmoniae esse studiosum, prouti re vera patebit data occasione qualibet. Caeterum me ejusdem ulteriori amicitiae affectuique insinuans, usque maneo excellentiae vestrae sincerus amicus et ad obsequia paratissimus, Ioannes Constantinus Maurocordatus de Scarlatti. Jassii, sexta Julii, millesimo septingentesimo trigesimo quarto anno. Intitulationis vero, a tergo earundem litterarum adnotatae, series est talis: Illustrissimo et excellentissimo domino, domino Humiecki, palatino et generali Podoliae, domino mihi colendissimo, Cameneci. Locus sigilli illius usitati, in cera rubra expressi.—Post quarum litterarum ad acta officii praesentis ingrossationem, originale earundem idem generosus offerens ad se recepit, et de receptis sibique restitutis officium praesens quietavit.

Книга гродская, Каменецъ-Подольская, записовая и поточная, годъ 1734—1742, № 3981; листъ 32.

XLIII.

Универсалъ Кіевскаго кастеляна Казимира-Станислава Стецкаго къ дворянамъ Кіевскаго воеводства, предписывающій имъ арестовать крестьянъ причастныхъ къ возстанію и выдавать ихъ въ гродскіе суды, которые должны ихъ судить и казнить смертью. Стецкій заявляетъ при томъ, что онъ намѣренъ созвать поголовное ополченіе дворянъ въ случаѣ, если волненіе крестьянъ не прекратится. 1734. Іюля 6.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, miesiąca Julii siedmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Remigianem Czopowskim, namieśnikiem grodzkim owruckim,

y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi, comparens personaliter iego mość pan Łukasz z Rybna Rybiński, stolnikowicz żytomirski, ten uniwersał, od iaśnie wielmożnego iego mości pana kasztelana kiiowskiego, z podpisem ręki iego mości, przy pieczęci zwykłey przyciśnioney, do ich mościów panów obywatelów prześwietnego woiewództwa Kiiowskiego wydany, ratione introcontentorum spisany, ad acta praesentia per oblatam podał, de tali verborum, qui sequitur, tenore: Kazimierz Stanisław na Stęczance, Kustynie, Chabnym y Iwanczycach Stecki, kasztelan kiiowski, dymirski, dydowski etc. starosta, pułkownik woysk iego królewskiey mości y rzeczypospolitey. Wszem wobec i każdemu zosobna, komuby o tym wiedzieć należało, osobliwie wielmożnym y urodzonym ich mościom panom: dygnitarzom, officialistom, szlachcie y obywatelom woiewództwa Kiiowskiego, moim wielce miłościwym panom y braci, tudzież ich gubernatorom, administratorom, podstarościm, woytom, burmistrzom y całemu pospolstwu, do wiadomości donoszę: iż ia, ex munere meo senatorio, dowiedziawszy się, że poddani nasi, w woiewództwie naszym będące, coraz do większych udaią się buntów, których zimie przytuszone carbones, teraz lecie exardescunt in flammas, rękę na całą rzeczpospolitą y panów swoich podnoszą, w którey, dotąd będąc hołdownikami, z gębą chleba maiąc y maiątków, odstąpiwszy boiaźni Bożey, nie uważaiąc na przykazanie Boskie, na prawo rzeczypospolitey, na wiarę chrześciańską, na miłość ku bliźniemu, dwory naieżdżaiąc, rabuią, męcząc, niewinną krew rozlewaią, okrutnie zabiiaią, zdzierstwem y łupieztwem się bawią, prawa nietylko rzeczypospolitey, ale y Boskie łamią y przestępuią; zaczym takowych, na którychby się to pokazać miało, łapać y do grodów prowadzić, którym ich mość panowie starostowie lub ich burgrabiowie custodiam obmyślić y podług prawa rzeczypospolitey lub maydeburskiego sądzić y na garło karać maią; a ieżeliby sami temu wystarczyć nie mogli, aby dawali notitiam ob subsidium do wielmożnych ich mościów panów: Alexandra na Olewsku Niemirycza, sędziego ziemskiego kiiowskiego, Michała na Narodyczach Pawszy, podczaszego żytomirskiego, iako pierwszych na mieyscu moim urzędników, y Józefa Czosnowskiego, starosty ułanowskiego, pod Czudnowem mieszkaiącego, iako też y do woysk utriusque anthoramenti, y, ieżeliby tego potrzeba była, to y ia sam z całym woiewództwem, wydawszy uniwersały, wsiędę na koń; in ordine którego wydania obliguię wszystkich ich mościów braci, aby wcześnie wszelka gotowość była. Ten zaś uniwersał, aby do wszystkich trzech grodów przyięty był, a z grodów po wszystkich miastach, miasteczkach rozesłany y

po kościołach, cerkwiach ad valvas przybity był, co, dla prędszey innotescencyi podaiąc, zalecam. Datum w Kustynie, die sexta Julii, millesimo septingentesimo trigesimo quarto anno. U tego uniwersału, przy pieczęci przyciśnioney, podpis ręki tak się w sobie ma: Kazimierz na Steczance Stecki, kasztelan kiiowski, manu propria.—Króryże to uniwersał, za podaniem y prożbą iego mości podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, de verbo ad verbum, iak się w sobie pisany ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich iest ingrossowany.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, № 3253, годъ 1733—1734; листъ 725; также книга гродская, Кіевская, записовая, № 46, годъ 1680—1735; листъ 85.

XLIV.

Письмо козацкаго полковника Верлана къ экономическому писарю, Юрію Волковичу, содержащее подробности о походѣ перваго противъ Поляковъ. 1734. Іюля 13.

Sabbatho in vigilia festi sancti Jacobi Apostoli, anno Domini 1734.

Ad officium actaque praesentia, castrensia, capitanealia, camenecensia Podoliae personaliter veniens generosus Ioannes Chamiec, obtulit ejusdem officio et ad acticandum porrexit litteras manuales, a strenuo Werłan, colonello exercituum rebellisantium cosacorum, de bonis tractus Szarogrodensis congregatorum, ad nobilem Wołkowicz, notarium proventualem illustris magnifici Lubomirski, palatini Sandomiriensis, directas, manu ejusdem propria subscriptas, introcontentas, tenoris talis: Mnie wielce mości panie ku-

mie moy, wielce mości dobrodzieiu! Dowiedziawszy ia o waspana dobrodzieia szczęśliwym zdrowiu w dobrach pana y dobrodzieia naszego, barzom uradowany; donoszę awizyą waszeci, memu dobrodzieiowi, o iaśnie oświeconym xięciu iego mości, woiewodzie sandomirskim, panu y dobrodzieiowi naszym, że ciągnie z iego mością królem Frydrykiem pod Kamieniec, a my z pod Zbaraża mamy ruszać pod Stanisławów y obopolnie pod Kamieniec. Libertacyą poszlę na dobra pańskie od iaśnie oświeconego xięcia Hessen-Petemburskiego (sic), przy którey libertacyi wacpan, moy dobrodziey, dobra pańskie chciey mieć tak, iako y byli w całości y trzymać w dozorze. Donoszę waszeci, memu dobrodzieiowi, że mieliśmy spotyczkę z polakami pod Krzemieńcem: oboz nam odebrali y woznic kilkanaście zabito, a z kompanii wszyscyśmy zdrowi; wyrachowanych z woznicami y kompanii człeka dwudziestu czterech z polskiego woyska zabitych towarzystwa; raytarów y pachołków—sto czterdzieści trzy, y nieszczęśliwość nasza, że w baiurach Krzemienieckich spotykanie było. Brody wzięte bez żadney okazyi; Zbaraż wzieli szańcami y dobyciem bez ubitych ludzi. Jego mości panu kapitanowi Wielkiemu a pyrkołabowi Sorockiemu nizko kłaniam. O chudobę moię proszę mieć w całości. Jego mości panu sotnikowi, przyiacielowi y dobrodzieiowi memu, kłaniam. Panu Stefanowi, porucznikowi, kłaniam y wszystkich mile pozdrawiam, y iestem nazawsze waszeci, memu mościwemu panu y dobrodzieiowi, szczerożyczliwym sługą. Werłan, pułkownik woysk ochotnie konnych. Z Zbaraża, dnia trzynastego Jula, tysiącznego siedmsetnego trzydziestego czwartego roku. Superinscriptionis a tergo adnotatae series talis: Memu wielce mości panu y dobrodzieiowi, iego mości panu Jerzemu Wołkowiczowi, pisarzowi iaśnie oświeconego xięcia iego mości woiewody sandomirskiego, memu dobrodzieiowi, oddać należy do rąk. Locus sigilli illius usitati, in cera rubra expressi. — Post quarum litterarum ad acta praesentia ingrossationem, originale earundem circa acta est relictum.

Книга гродская, Каменецъ-Подольская, записовая и поточная, годъ 1734—1742, № 3981; листъ 33.

XLV.

Заявленіе крестьянъ села Ивановецъ о томъ, что они берутъ на поруки одного изъ своихъ односельцевъ, обвиненнаго въ участіи въ гайдамацкомъ движеніи. 1734. Іюля 16.

My, niżey na podpisie wyrażeni, daiemy tę poręke naszą za Ihnatem Hołodeckim Nadziukiem z Iwanowic, któren, będąc w sekwestrze zamku Barskiego za excess, iakoby miał się zbuntować y póyść w kozaki, więc że my pomienionego Ihnata dobrze wiadomi, powtórnie ręczymy się za niego, że nigdzie nie póydzie, ani żadnych buntów nie wszcznie, a ieżeliby miał zdradzić, my za niego odpowiedzić powinniśmy zawsze. Na co chudoby nasze zapisujemy. Datum w Barze, die 16 Julii, 1734. Chwedor Dubenko †, Iwan Dranczuk †.

Книга записовая Барскаго замка, годъ 1730—1743, № 5683; листъ 69 на оборотѣ.

XLVI.

Заявленіе громады села Шарки о томъ, что она берегъ на поруки изъ тюрмы своихъ односельцевъ, обвиненныхъ въ томъ, что домъ ихъ посѣщалъ одинъ изъ гайдамаковъ—ихъ родственникъ. Громада обязывается при томъ пополнить убытки, причиненные жителямъ сосѣдняго села этимъ гайдамакомъ. 1734. Іюля 21.

My, niżey na podpisach wyrażeni, daiemy tę poręke naszę za Brykiem Wasylem y za Iwanem, synem tegoż, ze wsi Szarek, którzy byli osadzeni w sekwestrze zamku Barskiego, a to za występek, że hajdamacy, a

osobliwie ieden krewny ich, byli w domu tychże wzwyszwyrażonych, a potym, z domu ich odjechawszy, napadłi na ludzi Jabłonowskich, to jest na Cygana Kowala y pracowitego Iwana Kardasza, którym odebrali: Cyganowi klacz, a Iwanowi Kardaszowi płotna w czternaście pasem arszynów czterdzieści; więc my, gromada Szarecka, znając zdawna podściwych y ni wczym niewykroczonych, lubo teraz pokazało się, że w domu ich byli hajdamacy, a potym Jabłonowskich ludzi rozbili, więc my ugadzamy zabraną onym szkodę y assekurujemy się Cyganowi za klacz i inne koszta, co żołnierzom dał, oddać złotych trzydzieście cztery, Iwanowi zaś Kardaszowi za arszynów czterdzieści płotna, ktore taxowane po groszy 12 arszyn, uczyni złotych szesnaście y wykładu tynfów trzy; które pieniądze powinniśmy oddać na niedziele, to iest na dzień dwudziesty piąty Julii, anni praesentis; a jeżelibyśmy nie oddali in tempore, wolno nas bez żadnego prawa zabierać y chudoby nasze i więzić nas; także jeżeliby się pokazało daley, żeby ten człek wyszwymieniony miał w domu ich przebywać, tedy my wszyscy za nich odpowiedzić powinniśmy; na co y chudoby nasze, które zapisuiemy, wolno będzie z nami zabierać, y dzieci nasze. A tę porękę naszą, wraz z assekuracyą, we wszystkich punktach stwierdzając znakami krżyża świętego, przy imionach naszych podpisuiemy się. Datum w zamku Barskim, die 21 Julii anno 1734 Chwedor Długi †, Maćko Janow syn †, Marcin Janow syn †, Ostap Stary †, Pilip Kołmyjców zięć †, Chwedor Holenicki †, Semen Kiszczyków †, Jacko Pasiecznik stary †, Stećko Dziechciarz † i cała gromada Szarków wsi, jako będący poręką, podpisuje się. Jako świadek— Jan Minkowski. Jako będący przy tej poręce, podpisuje się J. A. Ligocki.

Книга записовая Барскаго замка, годъ 1730—1743, № 5680; листъ 71.

XLVII.

Заявленіе крестьянъ села Гармакъ о томъ, что они берутъ на поруки изъ тюрмы одного изъ своихъ односельцевъ, обвиненнаго въ участіи въ гайдамацкомъ движеніи и опасно заболѣвшаго въ тюрмѣ 1734. Іюля 23.

My, niżey na podpisach wyrażeni, dajemy tę porękę naszą, za Hryćkiem, zięciem Serhijowym, któren, będąc osadzony w sekwestrze zamku Barskiego za excess, że podczas teraznieyszych inkursyi z drugiemi hultajami z spisą, z strzelbą jeździł po wsiach, czyniąc się kozakiem, więc że w kordygardzie lethaliter zachorował, bierzemy go do siebie; jeżeli będzie żyw, a rekwizycya zaydzie od zamku Barskiego iakakolwiek, tośmy go powinni przystawić; a jeżeli by nie był, y uszedł, y na rekwizycyą nie stawił się, my za niego odpowiedzić powinniśmy, gdzie nas będzie wolno zabierać, więzić wraz y chudoby nasze, y co chcąc z nami czynić, na co się zapisujemy y, dla lepszey wiary, znakami krzyża świętego przy imionach naszych podpisujemy się. Datum w zamku Barskim, die 23 Julii, 1734: Onysko Dziekciarz †, Stepan Serhienko †, Martyn Woźny †, Jan Miedzwiedzki †, Martyn Woyt †, Łukasz Ganczuk †—wszyscy z Harmak.

Книга записовая Барскаго замка, годъ 1730—1743, № 5683; листъ 72.

XLVIII.

Жалоба дворянина Федора Каминскаго на его брата, Өому Каминскаго, о томъ, что онъ отчуждаетъ имѣніе, принадлежащее дѣтямъ третьяго ихъ брата, Степана Каминскаго, убитаго вмѣстѣ съ женою гайдамаками. 1734. Іюля 26.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, miesiąca July dwudziestego szostego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego krolewskiey mości Owruczu, przedemną, Wawrzyńcem Walewskim-Lewkowskim, namiesnikiem protunc podwoiewodztwa grodzkiego generału woiewodztwa Kyowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kyowskiemi, comparens personaliter urodzony jego mość pan Teodor Kamińsky, brat rodzony przez haydamaków we wsi Koziatynie tyrańsko zabitego, wielmożnego jego mości pana Stefana Kamińskiego, cześnika Latyczowskiego, pozostałych sirot, to iest: urodzonego Ignacego y Maryanny, syna y corki tegoż jego mości pana cześnika Latyczowskiego z zeszłą także haniebną śmiercią wielmożną jey mością panią Antoniną Pleszczanką spłodzonych, stryj rodzony, suo et nomine eorundom pupillorum, widząc niewypowiedzianą pomienionych sierot krzywdę, mentem legum colendo, przeciwko urodzonemu jegomośei panu Tomaszowi Kamińskiemu, bratu swemu rodzonemu starszemu, lesivam tutoriam gerenti, tudzież wielmożnemu jego mości panu Michałowi Szczeniowskiemu, podczaszemu Trembowelskiemu, sędziemu grodzkiemu Żytomirskiemu, na ruinę fortuny sirocińskiey godzącemu, praesenti coram officio świadczy y manifestuie się w ten niżey opisany sposób: iż jego mość pan Kamińsky Tomasz, nie pamiętaiąc na prawo Boskie y pospolite, ut nemini a nemine inferatur injuria, zagradzaiące, ale jak prędko przez ręce haydamackie, na krew szlachecką zawsze, osobliwie w Ukrainie, rospostrzenione, pomienieni urodzeni ich mość panowie Stefan y Antonina Pliszczanka Kamińscy, cześnikowie Latyczowscy, małżonkowie, gravi martyrio termin życia swego zakończyli, tak zaraz, za daniem sobie znać od komparenta, do wsi Koziatyna przybywszy, wszystkie rzeczy ruchome, cokolwiek tam zdaydować

się mogło, pozabierał, dobra w swoje odebrał possessyią, protestanta ni do czego nie dopuściwszy, ani za uwiadomienie przynamniey podziękowawszy, dzieci, sieroty pozostałe, in tutelam sui wziowszy, eo instanti, tak ruchume jako y leżące fortunę in lubrico fundamento disperdere zaczoł; jakoż, poiechawszy w tuteyszy Owrucky powiat, dobra Malewczyzne, jure haereditario przez zeszłego wielmożnego Stefana Kamińskiego nabyte, pomienionym sierotom naturaliter należące, wiecznemi czasy wielmożnemu jego mości panu Michałowi Szczeniowskiemu, podczaszemu Trębowelskiemu, praecedente nocivo contractu, przedał y zapis donationis anno praesenti, die decima secunda Iulii w grodzie kyowskim subrepticie, sam comparendo, vim legi inferendo, nomine pupillorum, zeznał y fortune cudzą, dispensante audacia, alienavit; deinde y dzieci, tamże w Malewczyznie, już ustąpiwszy komu inszemu w possessyię, sine victu et amictu, tamquam in deserto, bez dozoru in juvenilitate zostawiwszy, sam z żoną swoią do wsi Bobaczowa poiechawszy, we dworze tegoż zeszłego jego mości Stefána Kamińskiego osiadszy, y Koziatyn, dobra onegoż, manutenendo, pożytki wszystkie y intraty bierze, in suum commodum obraca, a wielmożny jego mość pan Szczeniowsky, wymogszy in rem sui donatyą y pieniędzy nic nie dawszy, sam się evictorem bydź nazywa y dzieci, sirot, za ich własną fortunę prowidować nie chce, bo wszystkie zboża et, quaeque reperiri poterant, mobilia z Malowczyzny do wsi Pokalewa pozawozić kazał, a tam desertam zostawił Arabiam, ażeby prędsza tych sirot mogła successiri vitae privatio; co wszystko modernus comparens ponderose considerando, a naybarziey nie widząc ad responsionem suffitientiam, zelo cognati sanguinis succensus, dla miłości Boskiey pomienione siroty jak stryj rodzony do siebie zabrał y one juxta exigentiam...,. proinde oraz tueri insuper..... declaruiąc, de nulitate et invaliditate pomienioney donacyi y possessyi, kontraktów y wszelakich generaliter tranzakcyi, między urodzonym jego moścą panem Thomaszem Kamińskim y wielmożnym jego mością panem Michałem Szczeniowskim, podczaszym Trębowelskim, respektu bonorum pupillorum nastąpionych, mocą prawa pospolitego przeciwko pomienionych, nec non ratione omnium praemissorum, iterum iterumque świadcząc y protestuiąc się, salvam meliorationem de jure competenti zostawił; y prosił tey o przyięcie do ákt; co y otrzymał Teodor Kamiński (manu propria).

Книга Кіевская, гродская, поточная, записовая и декретовая, 1680—1735 года, № 46; листъ 253 на оборотѣ.

XLIX.

Жалоба дворянина Петра Свирскаго на дворянина Стоцкаго о томъ, что послѣдній, набравъ толпу своевольныхъ людей, грабилъ скотъ и лошадей у окрестныхъ жителей, выдавая свой сбродъ за отрядъ козацкій. 1734. Августа 9.

Feria secunda in vigilia festi sancti Laurentii Levitae et Martyris, anno Domini 1734.

Similis ejusdem bonorum villae Karyszkow et Dołhowice obligatorii possessoris protestatio in et contra generosum cujusvis nominis Stocki, in bonis villae Popowce quovis modo pessessorem, ejusdemque asseclas nimis excessivos et licenciosos, de nominibus et cognominibus ad praesens ignotos, ipsi melius notos, numerum personarum aliquot decem adimplentes, ratione per ipsos hominum licentiosorum et ad insolentiam et depopulationem alienorum congregationis, cum iisdemque bonorum tractus Karyszkowiensis superinequitationis, et saepe saepius ac in dies equorum, pecorum et pecudum interceptionis et nescitur quo abductionis, totiusque substantiae subditorum, sub specie Cosacorum, hostium patriae, expillationis, segetum varii grani, in campis existentium, necdum demessorum, eadem caterva licenciosorum et insolentium hominum concalcationis et in nihilum redactionis, aliorumque permultorum excessuum et violentiarum, damnorum, violentiarum et oppressionum attentationis—facta. Copia latior dabitur. Petrus de Romanow Swirski.

Книга протоколовъ каптуроваго Каменецподольскаго суда, годъ 1734, № 3791; листъ 126 на оборотѣ.

L.

Заявленіе дворянина Петра Свирскаго о томъ, что, вслѣдствіе военнаго времени, при появленіи Русскихъ и козацкихъ войскъ, онъ не получаетъ вовсе никакого дохода изъ арендуемыхъ имъ имѣній. 1734. Августа 9.

Feria secunda in vigilia festi sancti Laurentii Levitae et Martyris, anno Domini 1734.

Similis ejusdem bonorum, tractuum Łuczynensis et Olczydaioviensis, arendatorii possessoris manifestatio, idque de diligentia sui, praecavendo cuivis indemnitati et integritati substantiae suae, ex quo tempore modernae publicae hostilitatis existens praecensitorum tractuum arendatorius possessor, attamen, ob grassantem hostilitatem Moschorum et Cosacorum, nullos ususfructus, etiam et minimos, non percepit et percipere moderno anno non speratur; de quo, obviando indemnitati suae, facta (manifestatio). Copia latior dabitur. Petrus de Romanow Swirski.

Книга протоколовъ каптуроваго Каменецподольскаго суда, годъ 1734, № 3791; листъ 127.

LI.

Жалоба дворянина Бернарда Метельскаго на начальниковъ волошской надворной милиціи князя Юрія Любомирскаго: Верлана, Скорича и Михалка о томъ, что они, набравъ нѣсколько сотъ своевольныхъ людей и выдавая себя за козацкій отрядъ, напали на село Метельскаго Бѣляны, ограбили его имущество и перебили его прикащиковъ. 1734. Августа 11.

Feria quarta in crastino festi sancti Laurentii Levitae et Martyris, anno Domini 1734.

Videatur hoc loco protestatio magnifici Bernardi Mietelski, cohortis loricatae illustrissimi palatini Sandomiriensis commilitonis, bonorum villae

Bielany obligatorii possessoris, in et contra illustrissimum Georgium in Wisznicz et Jarosław Lubomirski, palatinum Sandomiriensem, bonorum eorundem villae Bielany haeredem, tum strenuos: Werłan, Skorycz et Michałko, ejusdem illustrissimi palatini Sandomiriensis rothmagistros postcuriales, valachos, nimis licenciosos et excessivos homines, ratione per ipsos, et quidem per inculpatos rothmagistros, nescitur, an scitu, jussu et mandato illustrissimi palatini Sandomiriensis, an proprio suo ausu? tempore certo, videlicet feria quinta post dominicam Exaudi, anno praesenti, adscitis sibi permultis asseclis excessivis, numerum personarum aliquot centena adimplentibus, bonorum praemissorum Bielany, protestantis propriorum, sub praetextu Cosacorum, hostiliter superinequitationis, primo nobilis Simonis Moliński, administratoris, transfixionis, nobilis vero Kozłowski e vivis crudelissime sublationis, equireae, bovum, pecorum, pecudum, rerumque mobilium omnium, ac totius substantiae moderni protestantis propriae, seorsivo regestro comprehensae, interceptionis et expillationis, ac in nihil redactionis, damnorumque ad viginti millia florenorum polonicalium exinde causationis, aliarumque violentiarum, damnorum, injuriarum, ac praetensionum illationis facta. Copia latior dabitur et patet. Bernard a Mietla Mietelski.

Книга протоколовъ каптуроваго Каменецподольскаго суда, годъ 1734, № 3791; листъ 127 на оборотѣ.

LII.

Жалоба дворянина Бернарда Метельскаго на отрядъ польскаго войска, отправленный для усмиренія гайдамаковъ, о томъ, что жолнеры напали на село истца—Бѣляны, убили въ немъ нѣсколько крестьянъ, другихъ истязали и ограбили. 1734. Августа 11.

Feria quarta in crastino festi sancti Laurentii Levitae et martyris, anno Domini 1734.

Similis ejusdem protestatio in et contra magnificos: Antonium Wasilkowski, venatorem Podoliae, Andream Radecki, vexilliferidam Horodlien-

sem, et generosum cujusvis nominis Pogurski, exercitus palatinatus Podoliae rothmagistros, ad sopiendas insolentias hominum excessivorum ab illustri magnifico mareschalco confederationis palatinatus Podoliae designatos et missos, aliosque eorundem concomitantes, ratione per ipsos, et quidem per eosdem homines, tempore certo, videlicet sabbatho pridie festi sancti Petri in Vinculis, anno praesenti, a bonis, Scianki dictis, redeuntes huc, ad exercitum, bonorum villae Bielany, moderni protestantis propriorum, violento modo superinvasionis, ibidemque subditorum innocuorum, nullius culpae consciorum, tirannissime concussionis, nonnullorum e vivis sublationis, equorum, bovum, pecorum, pecudum, ac totius substantiae eorundem subditorum Bielanensium per vim et potentiam interceptionis, devastationis et expilationis, nonnullorum subditorum de ultimis indusiis spoliationis, commodoque et usui suo conversionis, ex quo damnorum ad aliquot millia florenorum polonicalium causationis, aliarumque violentiarum, damnorum et oppressionum attentationis—facta. Copia latior dabitur. Bernard a Mietla Mietelski.

Книга протоколовъ каптуроваго Каменецподольскаго суда, годъ 1734, № 3791; листъ 128.

LIII.

Жалоба дворянина Бернарда Метельскаго на начальника польскаго войска, квартирующаго въ Шаргородѣ,—Лубковскаго, о томъ, что онъ освободилъ изъ подъ ареста жену жолнера Андрея Бураги, арестованную истцемъ за то, что ея мужъ указалъ имущество истца своевольному отряду, грабившему окрестныя села. 1734. Августя 11.

Feria quarta in crastino festi sancti Laurentii Levitae et Martyris, anno Domini 1734.

Videatur hoc loco manifestatio generosi Bernardi Mietelski, bonorum villae Bielany obligatorii possesoris, in et contra generosum cujusvis nomi-

nis Łubkowski, divisionis magnifici Borejko, in bonis Szarogrod ad praesens consistentis, commendantem et omnem dispositionem habentem, ritione per ipsium, sine ulla data occasione, feria tertia post festum sancti Petri in Vinculis, anno praesenti, strenuae Rosaliae Buradzycha, strenui Andreae Buraga (qui inculpatus, commanens in bonis suprascriptis Bielany, omnem supellectilem moderni manifestantis, quo in loco existerant, peroptime sciens, advenientibus inculpatis, strenuis: Werłan, Skorycz et Michałko, cum licenciosis et excessivis hominibus, per oppida et villas hostili modo grassantibus et de integro depopulantibus, associatos, omnia mobilia, in varia materia et forma existentia, iisdem inculpatis: Werłan, Skorycz et Michałko, rothmagistris illustrissimi palatini Sandomiriensis, demonstravit et extradidit) consortis, per modernum manifestantem post suprascripta peracta interceptae, a se, manifestanti, interceptionis, eidemque protectionis cujusdam irrealis dationis, et penes se adusque conservationis, ad multifariasque moderni manifestantis requisitiones nolle extraditionis, ex quo moderni manifestantis summopere injuriationis, in aliisque praetensionibus—facta. Bernard a Mietla Mietelski.

Книга протоколовъ каптуроваго Каменецподольскаго суда, годъ 1734, №. 3791; листъ 130 на оборотѣ.

LIV.

Жалоба дворянина Франциска Старжинскаго и ротмистра Степана Вржеща на начальниковъ волоской надворной милиціи князя Юрія Любомирскаго: Верлана, Скорича и Михалка, о томъ, что они напали на село истцевъ Зеленую, угнали ихъ лошадиное стадо и ограбили другое имущество. 1734. Августа 13.

Feria sexta ante festum Assumptionis in caelum Gloriosissimae Virginis Mariae proxima, anno Domini 1734.

Videatur hoc loco protestatio magnificorum: Francisci Starzyński, pincernae Zydaczoviensis, bonorum villae Zielona, in palatinatu Wołhyniae

et districtu Cremenecensi existentis, obligatorii possessoris, et Stephani Wrzeszcz, cohortis loricatae praefecti, in et contra illustrissimum Georgium in Wisznicz et Jarosław Lubomirski, palatinum Sandomiriensem, tum strenuos valachos: Werłan, Skorycz et Michałko, rothmagistros postcuriales ejusdem illustrissimi palatini Sandomiriensis, totasque cohortes valachicas, ratione per ipsos, et quidem per strenuos rothmagistros et cohortes licentiosas, feria quinta, ipso die festi sacratissimi Corporis Christi Domini, anno praesenti, transeuntes de tractu Szarogrodensi ad exercitum Moschoviticum, ad Brody existentem, bonorum praedictorum villae Zielona hostiliter superinequitationis, ibidemque equireae magnifici Francisci Starzyński, in numero sexaginta quatuor equorum, tum et equi non castrati peroptimi, valoris quadraginta aureorum hungaricalium, magnifici vero Stephani Wrzeszcz equorum quadraginta unius propriorum, per vim et potentiam interceptionis, commodoque suo applicationis, sibique, protestanti, damnorum ad aliquot millia florenorum polonicalium causationis, aliarumque violentiarum, damnorum, injuriarum et oppressionum illationis—facta. Copia dabitur et patet. Franciszek Starzyński. S. W. Stephanus Wrzeszcz, per has duas literas expressit.

Книга протоколовъ каптуроваго Каменецподольскаго суда, годъ 1734, № 3791; листъ 131 на оборотъ.

LV.

Заявленіе крестьянъ села Биликовецъ о томъ, что они берутъ на поруки изъ тюрмы крестьянина Луку изъ села Кременной, оговореннаго въ участіи въ гайдамацкомъ движеніи. 1734. Августа 13.

My, niżey na podpisach wyrażeni, dajemy te porękę naszą za Łukaszem Zacharkowym synem z Krzemiennej, który, idąc na słobodę do Bilikowiec, przytrzymany został w Barze w sekwestrze, będąc udany od pew-

nej szlachcianki, iakoby miał z haydamakami jezdzić, a że ta szlachcianka, iuż czwarty tydzień obsadziwszy, nie rekwiruje, ani do sekwestru wiktu nie daie, więc my, znaiąc podciwość pomienionego Łukasza, wyzwalamy go z aresztu, y affiduiemy się za niego, że go do sprawy dotrzymamy y na każdą rekwizycyą zamku Barskiego stawić powinniśmy mianowanego Łukasza; na co się zapisujemy wraz y chudobą naszą; na co się podpisujemy znakami krzyża świętego. Datum w zamku Barskim, die 13 Augusti, 1734 anno. Tymosz Amelik †, Tymko Boyko z Bilikowiec †, Iwan Zacharków brat †.

Книга записовая Барскаго замка, годъ 1730—1743, № 5683; листъ 72.

LVI.

Жалоба отъ имени князей Антонія и Франциска Любомирскихъ на управляющаго Межибожскимъ имѣніемъ, подполковника Жанъ-Батиста Дессіеръ, о томъ, что онъ не удержалъ въ повиновеніи крестьянъ подвѣдомственнаго ему имѣнія, вслѣдствіе чего они многократно нападали на имѣніе Любомирскихъ—Деразню, ограбили оное и разрушили въ немъ церковь. 1734. Августа 27.

Feria sexta post festum sancti Bartholomei apostoli proxima, anno Domini 1734.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, laticoviensia personaliter veniens nobilis Stanislaus Garliński, gratialiter in bonis villae Karyczyńce Wołoskie, ad bona oppidi Deražnia pertinentibus, commanens, nomine et ex parte illustrissimorum: Antonii, Casimiriensis, et Francisci, Olstinensis capitaneorum, comitum in Wisznicz et Jarosław Lubomirskich, sacri Romani

imperii principum, bonorum praemissorum oppidi Deražnia cum attinentiis haeredum, dominorum suorum, atque generosi Ignatii Sławek, gubernatoris deražnensis, tum laboriosi Jacko Rybak, aliorumque in genere omnium oppidanorum deražnensium ac subditorum, in et contra magnificum Ioannem Baptistam Dessieur, vicecolonellum sacrae regiae majestatis, tractus Międzybożensis illustrissimorum ducum Czartoriensium, palatinorum Russiae, conjugum, haereditariorum, tenutarium, et generosum Franciscum Wierzbicki, gubernatorem, nec non laboriosos: Łukąszenko, Rymarz, ac Szwabski dictum, principales, aliosque subditos międzybożenses, homines nimis excessivos, ac in omne malum effrenatos, memoratis principalibus melius notos,—questus estque solenniter protestatus, pro eo: quia memorati inculpati subditi, cum suis complicibus, ad id assotiatis, sub tempus incursionum praesentium, nullo habito respectu, quod bona praemissa Deražnia cum attinentiis per hostes patriae sunt desolata et devastata, ipsimet bona eadem multoties cum armis hostilibus superinequitaverant, taliterque superinequitando, homines spoliarunt, domos judeorum ac casas subditorum, non parcendo, quod magis, loco sacro, Deo dicato, in nihilum verterunt, res varias, seorsivo regestro specificatas, ac futuro feliciori tempore, ubi de eo venerit, remonstrandas, interceperunt, easdem violentias aliquoties practicarunt; magnificus vero tenutarius, et praecipue generosus gubernator, nom modo quod ex iisdem inculpatis ad requisitionem generosi Sławek, gubernatoris deražnensis, justitiam non administrarunt, verum etiam suprascriptum laboriosum Iacko Rybak ad Międzyboż adduci procurarunt, per aliquot dies incarcerarunt, post vero boves ejusdem accipere demandarunt, quem bovem, a medio mense Iulio acceptum, eousque non restituerunt, exindeque in ultimam ruinam subditum memoratum induxerunt, aliasque injurias et violentias peregerunt. Quapropter modernus protestans, omnimodae illustrissimorum dominorum suorum, atque generosi gubernatoris, tum et aliorum subditorum deražnensium prospiciendo integritati, iteratis quam solennissime queritur et protestatur vicibus, salva nihilominus praesentis protestationis pleno in robore reservata et praecustodita melioratione.

Книга гродская, Летичевская, записовая и поточная, № 5278, годъ 1734—1735; листъ 56.

LVII.

Заявленіе крестьянъ села Чернятына о томъ, что они берутъ на поруки изъ тюрмы одного изъ своихъ односельцевъ, обвиняемаго въ участіи въ гайдамацкомъ движеніи. 1734. Сентября 3.

Niżey na podpisach naszych mianowani daiemy te assekuracyą za Daniłem Juchą z Czerniatyna oraz y poręke, iż pomieniony Daniło, z innymi aresztantami przyprowadzony będąc z Międzyborza, ktorego byli na drodze haydamacy do siebie wzięli pod Matwiykowem, y z niemi zabrany był do Międzyborza, więc my go odbieramy do siebie na ręce nasze, a, iako rozkaz zajdzie z zamku Barskiego, to powinniśmy pomienionego Daniła Juchę stawić; na co się zapisujemy wraz y chudoby nasze, y znakami krzyża świętego podpisujemy się. Datum w zamku Barskim, die 3 Septembris, 1734 anno. Piotr Sławiński †, Andrzey Bednarowski z Czerniatyna †.

Книга записовая Барскаго замка, годъ 1730—1743, № 5683; листъ 73.

LVIII.

Жалоба дворянина Ивана Зардецкаго на мѣщанъ города Чолгана и на крестьянъ окрестныхъ селъ о томъ, что они напали на его село Василевку, и ограбили въ немъ движимое имущество и скотъ. 1734. Сентября 28.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego, miesiąca Septembris dwudziestego ósmego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi y przedemną, Samuelem z Tchorzewa Rogalą Tchorzewskim, łowczym cie-

chanowskim, namieśnikiem burgrabstwa Krzemienieckiego, comparens personaliter wielmożny pan Jan Zardecki, łowczy piński, swym y wielmożney iey mości pani Agnieszki z Malowskich Zardeckiey, łowczyny pińskiey, małżonki swey, imieniem, będąc summopere oppressus ac injuriatus od niżey mianowanych obżałowanych, praecavendo omnimodae integritati ac indemnitati fortunae et substantiae suae, ne ultimam plane exinde in posterum patiatur ruinam, solennissime ac magna cum querimonia naprzeciwko iaśnie wielmożnym ich mościom panom: Teofili z Granowa, chorążyney wielkiey koronney, matce, Józefowi staroście buskiemu, synowi, Maryannie y Jadwidze, córkom, bratu y siostrom między sobą rodzonym, Jabłonowskim, dziedzicom dóbr miasta Czołhana cum attinentiis, iako też urodzonym ich mościom panom: cujusvis nominis Bideckiemu, Lachowieckiemu y Alexandrowi Palczewskiemu, czołhańskiemu gubernatorowi, tudzież quorumvis nominum mieszczanom y poddanym dóbr miasta Czołhana cum attinentiis, de nominibus et cognominibus ich mościom lepiey wiadomym, exorbitantom y autorom inferius in fundo specificati facinoris, skarży, manifestuie się y protestuie w ten niżey opisany sposób y o to: iż ich mość obwinieni, a praecipue mieszczanie y poddani dóbr miasta Czołhana cum attinentiis, convelendo legem publicam, nec non calcato vicinitatis jure, effrenati in omnes malevolentiae tractus, ausi sunt et temere praesumpserunt dobra wieś Wasilówkę, possessionis wielmożnych manifestantów, in vicinitate z dobrami miasteczkiem Czołhanem zostaiące, in desertam redigere Arabiam, kiedy, licentiose sub tempus hostilitatis z sąsiedzkiemi dobrami postępuiąc sobie ausu, namówiwszy z sobą kozaków trzech, copiosa (manu) swywolnego chłopstwa, nescitur cujusnam jussu, scitu ac mandato, czyli też sola tantummodo insolentia, na pomienione dobra Wasilówkę napadszy, guerra i tam insatiabili uwiedzeni alienae fortunae appetitu, hostiliter procedendo, naprzód szpichlerze, komory, skrzynie, tak dworskie, iako y poddanych poodbiiawszy, co tylko znaleźć mogli, to wszystko in sui praedam odebrali, y kogo tylko z ludzi y poddanych wasilowieckich złapać mogli—bili, kaleczyli y fanty zdzierali; nec his contenti, na większą y cięższą goniąc manifestantium fortuny ruine, stado, bydła, koni y owicc et id genus pobrali y porabowali, iako to: koni dworskich stadnych sztuk czterydzieści dwie, chłopskich koni dziesięcioro, bydła dworskiego sztuk pięćdziesiąt y pięć, wołów dworskich roboczych siedmnaście, wołów chłopskich pietnaście, bydła ze wsi sztuk dwadzieścia sześć, owiec kop dwie, y inne mobilia et sese moventia, prawie co tylko w dobrach wsi Wasilówce znaleść mogli y nie-

nasycone zayrzało oko, to wszystko wyż pomienieni mieszczanie y poddani dóbr miasta Czołhana cum attinentiis pozabierali y in sui commodum obrócili; co wszystko zabrawszy y zrabowawszy pomienione dobra wieś Wasilówkę, do dóbr miasta Czołhana zapędzili y zaprowadzili, gdzie między siebie wszystek łup rozebrawszy, in suum obrócili commodum; poddanych dóbr wsi Wasilówki przez naiazdy y rabunki swoie wniwecz obrócili y rozproszyli, dla którego uciemiężenia y oppressyi poddanych ullatenus wielmożni manifestantes zboża iarego zebrać z pola nie mogli y nie zebrali; przez które rabunki y naiazdy na kilkanaście tysięcy wielmożni manifestantes szkodować muszą. Ratione quorum praemissorum omnium idem comparens, suo et cujus supra nomine, contra eosdem inculpatos, praecipue cives et subditos bonorum Czołhan cum attinentiis, przeciwko ich mościom panom gubernatorom pro incontinentia subditorum iterum iterumque manifestatur, salva nihilominus reservata et praecustodita augendi vel minuendi aut corrigendi, si necessitas exigerit, meliorationis facultate, praesentem manifestationem actis connotandam esse affectavit, quod et obtinuit. Jan Zardecki, łowczy piński, manu propria. Et in verificationem praemissorum, idem magnificus manifestans stawił na urzędzie roboczych: Iwana Rudego y Iwana Poleszuka, poddanych z dóbr wsi Wasilówki, dla wykonania iuramentu super realitatem pozabierania y porabowania wszystkich ruchomości, bydła y koni w dobrach wsi Wasilówce przez mieszczan y poddanych dóbr miasta Czołhana cum attinentiis, prosił mnie, urzędu, o przydanie woźnego generała do wydania iuramentu roty; którego ia, urząd, annuendo affectationi, przydałem woźnego generała, szlachetnego Mikołaia Leszczyńskiego; quo rothisante ministeriali, ciż wyżpomienieni poddani wasilowieccy, flexis ad imaginem crucifixi Iesu Christi Domini genibus, iurament wykonali w te słowa: »My, Iwan Rudy y Iwan Poleszuk, przysięgamy panu Bogu wszechmogącemu, w Tróycy świętey iedynemu, na tym: iż mieszczanie y poddani z dóbr miasta Czołhana y przysiołków, do tegoż miasta Czołhana należących, namówiwszy się z kozakami, napadszy na dobra wieś Wasilówkę, komory, skrzynie, szpichlerze poodbijali y, co tylko znaleźli, pozabierali, ludzi obdzierali, stada dworskiego sztuk pięndziesiąt pięć, wołów dworskich siedmnaście, wołów chłopskich pietnaście, bydła ze wsi sztuk dwadzieścia sześć, owiec kop dwie starych y iagnięta od tych owiec— pobrali y porabowali; na czym, iako prawdziwie przysięgamy, tak nam Panie Boże dopomoż y niewinna męka Chrystusa Pana«. Po którym wykonanym iuramencie tenże woźny prosił hoc

totum actis connotari, — co y otrzymał. Mikołay Leszczyński, woźny generał.

Книга гродская, Кременецкая, записовая и поточная, годъ 1734, № 1659; листъ 146.

LIX.

Показанія, отобранныя въ Каменецкомъ магистратѣ отъ арестанта, Ивана Клобуцкаго, занимавшагося разбоемъ въ теченіи нѣсколькихъ лѣтъ. 1734. Октября 31.

Sabbatho in vigilia festi omnium sanctorum, anno Domini millesimo septingentesimo trigesimo quarto.

Sąd ninieyszy, wóytowski, ławniczy, kamieniecki, podolski, ex vi remissionis z dekretu prześwietnego województwa Podolskiego sądu marszałkowskiego, sabbatho post festum sancti Lucae apostoli et evangelistae proximo, anno nunc currenti, w sprawie y akcyi między instygatorem sądów marszałkowskich, a stawionym Janem Kłobuckim, inkarceratem, osobiście, agituiącey się ferowanego, y do sądu niniejszego tegoż inkarcerata wyżwyrażonego do turturowania, etiam per omnes gradus ter admoto igne przypieczenia, odesłanego, któremu wyszwspomnionemu dekretowi zadosyć czyniąc, do confessat corporalnych z stawionego Jana Kłobuckiego, inkarcerata, przystąpił, y naprzód mistrzowi publicznemu mocno postrąkami do słupów uwiązać kazał; po którym uwiązaniu tenże rzeczony inkarcerat wprzód, przed turturowaniem, libere et benevole w te słowa corporalne confessata zeznał: ja, Jan Kłobucki, rodziłem się w Zubowczyznie, wsi pod Mieżyryczem za Ostrogiem, oyca Jana Kłobuckiego, a matkę . . . . Me-

żyrzyczowne miałem, przy których do dziesięciu lat wychowałem się, od których poszedłem do Białogrodki, do towarzysza—imć pana Tarnawskiego, służbę przyiołem y służyłem lat trzy za chłopca, od tegoż odprawiłem się potściwie; potym przyiołem służbę u iego mości pana Karpińskiego, plenipotenta jaśnie wielmożnego imć pana chorążego Koronnego, y tam służyłem przez lat dwie, y od tego potściwie odprawiwszy się, poszedłem do rodziców do Szmyrków, y tam przez lat pięć bawiłem się także potściwie; ożeniłem się tedy w Tuczapach, wziołem córke Alexandre u Stefana Mendry, wołoszyna, przy którym rok ieden mieszkałem, iak Pan Bóg przykazał, ztamtąd poszedłem z żoną moią do Walawy pod Sniatyn na mieszkanie, gdzie lat ośm mieszkałem u dwornika, siejąc y robiąc na kawałek chleba; napotym diabeł mnie skusił z Iwonicą Mytnikowym synem, z którym zmówiłem się: rozbiliśmy żydów czterech z mazurem furmanem, ktorzy jechali z Horodenki z jarmarku do Zabłotowa, których powiązaliśmy, nad wieczorem w polu napadszy, wzieliśmy łyczaku kilka sztuk, krumrasu, harasu, kilka sztuk płutna, sukna tuziukowego na ieden kontusz, a reszte porzuciliśmy y żydów powiązanych, a mazur ich rozwiązał; co się działo o Trzech Królach; o Zielonych Swiątkach żydzi poszlakowali nas y pobrali nas w Walawie; siedzieliśmy w Czerniowcach w więzieniu przez dwa miesiące y tak musieliśmy uspokoić; daliśmy tym żydom dwadzieścia wołów, które za nas kupcy tureccy dali, y we wszystkim zadosyć uczyniliśmy, y tak nas puszczono; ja się wrócił do Walawy, a Iwonica w Jasach przystał do pana. Ad primum punctum to zeznał, że tylko żydów wyż wyrażonych z Iwonicą rozbił; to także zeznał, że brat móy, Antoni Kłobucki, rodzony, sam z czeladnikiem pod Chmielnikiem żyda rozbił z kosami, które przywiózł do mnie do Walawy y przedał turczynowi do Soczawy; napotym żyd Andrzeja, brata mego, w Sniatynie wprzód tam go poznał, a ieszcze lepiey w Walawie, tam tedy dał znać do komissarza wołoskiego, zkąd go wzięto do Czerniowiec y tam siedział w więzieniu od Nayświętszey Panny Siewney, aż do Swiętego Jura ruskiego, którego obwieszono na granicy w Kołaczynie. Ad secundum punctum nic nie przyznał. Ad tertium punctum zeznał tenże inkarcerat, iż pod Brodami trzeci rok rozbił żydów z kollegami swemi: Andrzejem i Stefanem Bałabanienkami, wołoszą—bracią rodzonemi y z sługą Jakowem Kuczeryną, kozakiem, y wzieliśmy francuzkiego sukna na kontuszów cztery, a tuzinku na dwanaście kontuszów y pieniędzy dziewięć tynfów, adamaszku sztukę całą czarnego, koralów sznur y czerwony podwoyny przy tych koralach, pereł

drobnych sznurków trzy; y te rzeczy zawiezliśmy do Gierby, rotmistrza wołoskiego, mieszkaiącego we wsi Pisczanach, gdzie się wszystko u niego zostało; także żydów rozbiliśmy z Ostroga, iadących z iarmarku z Lachowiec: iedenaście wozów z kramem, było nas czterech: Andrzej y Stefan Bałabanienkowie, bracia, y ia z czeladnikiem, Jakowem, wzieliśmy dwadzieścia postawów sukna, tuzinku y prostego, kitaju kilkanaście sztuk, kaftanów kitajowych z dziesięć, stęgi i inne drobiazki y pieniądzami sześdziesiąt talarów bitych; y wzieliśmy od nich wóz z parą końmi; układszy rzeczy, iechaliśmy, zdybaliśmy się tedy z Gierbą, rotmistrzem, pod Manaczynem y te rzeczy oddaliśmy wszystkie, a pieniądze przy nas zostały, y korali po czternaście sznurków; moje korale przy Gierbie zostały, a tamci swoje zabrali; także pod Międzyborzem z temiż wyżwyrażonemi: Andrzeiem y Stefanem Bałabanienkami, bracią rodzonemi, żydów dwóch, iadących z jarmarku z Winnicy, rozbiliśmy; wzieliśmy francuzkiego sukna na pietnaście kuntuszów postawów poczętych, y nie poczętych także pietnaście, hatłasu na trzy żupany, łyczaku kilka sztuk, w gotowiznie pięćdziesiąt złotych y szelągów z pięć, ze sześć lewów, y, to zabrawszy, przyiechaliśmy do Tabana Wołoszyna pod Niemirowem, w Worobiuwce któren mieszka, tam podzieliliśmy się, oni swoie zabrali, moi kolledzy, a ia swoie zostawiłem u Tabana, tylko z pieniędzy wziołem, co na mnie przypadło; y tak my wszyscy czterech poszliśmy w Tatarczyzne do Kauszan; tam sobie konie y porządek pokupowaliśmy, gdzie nie daleko mieszkaią żony Bałabanienków w Roskoicach, w Tatarczyznie, iednego Stefana żona—Annyca, a Andrzeia—Denia; potym ztamtąd poiechaliśmy odbierać rzeczy od Gierby y Tabana; tam nas połapano pod Komargrodem; tych dwuch Bałabanienków kazał xiąże jego mość Czetwertyński potracić, a mnie wzieli do Połonego, gdzie siedziałem rok w więzieniu y bracia moi mieli mnie wykupić: ieden Theodor, rodzony, drugi, Piotr Wegocki, cioteczny, ktorzy mieszkaią w Kurowinczykach na Ukrainie, ale, iak się zamieszanina stała, dawali za mnie tysiąc złotych, a potym tak mnie puszczono; poszedłem pod Bender, tam drobiazki swoie maiąc, odebrawszy, czeladnika sobie dobrawszy, Thodora Wołoszyna, któren ma żonę w Roskoicach, poiechałem do Strusowa, tam zaciągnołem się z iego mością panem Rybickim, rotmistrzem jaśnie wielmożnego iego mości pana starosty bełskiego, y tak chodziliśmy z podiazdem z jaśnie wielmożnym jego mością panem wojewodą Wołyńskim, gdzie nas Moskwa pod Sołopkowcami rozbiła, a drugiego dnia nagoniliśmy jaśnie wielmożnego iego mości pana woiewode Wołyńskiego w Czortkowie; ztam-

tąd kommenderowany byłem po tabory do Zasławia y przyprowadziłem tabory aż do Kozłowa, zkąd poiechałem do żony do Kuczmania, do teszcza swego, tam żydowi Manaszkowi pożyczyłem iedenaście czerwonych złotych z Sniatyna, gdzie żydzi, zmuwiwszy się, wiedzieli o wszystkich moich akcyach, dali znać do zamku w Sniatynie, y wzięto mnie do zamku; także zeznał, że pod Połonnym, między Czudnowym, żydów wozów cztery z temi wyżwyrażonemi Bałabanienkami, z Czudnowa z jarmarku jadących, rozbiliśmy y wzieliśmy sukna prostego na dziewięć kontuszów, płutna, kramrasu y pieniędzy dwadzieścia czyli trzydzieści talarów bitych y podzieliliśmy się; to także wiem, że wprzód ciż Bałabanienkowie przedemną rozbiiali wiele, których ze mną gdy w Komargrodzie połapano, żydzi: ieden Jela z innemi ż Tulczyna miasta żydami, którzy mieli z niemi przewodne, na nich instygowali, aby ich potracono, a mnie wzięto do Bracławia.

Gdy był turturowany tenże inkarcerat według prawa świecami po trzy razy y szyną przypieczony, to wszystko, co wyżey zeznał, twierdził, a więcey ni do czego się nie przyznał; którego Jana Kłobuckiego, inkarcerata, takowe są corporalne confessata. Stephanus Pawłowski, advocatus scabinatus camenecensis Podoliae notarius.

Ex protocolis confessatorum corporalium Cameneciae Podoliae extraditum.

Книга Каменецъ-Подольскаго магистрата, № 4362, годъ 1519—1794. Листъ 368.

LX.

Универсалъ ландграфа Людовика Гессенъ-Гомбургскаго къ польскимъ дворянамъ, приглашающій ихъ ловить или убивать казаковъ и солдатъ, покушающихся на грабежи. 1734. Ноября 1.

My, w Polsce nad korpusem Iego Nayprześwietnieyszego Imperatorskiego Wieliczeństwa komenderuiący generał leytnant, orderu świętego Andrzeia apostoła kawaler y od leybgwardyi Preobrażeńskiego pułku maior, Ludwik landgraf Heseński y dziedziczny xiąże Hesen Umburski.

Oznaymuiemy ninieyszym uniwersałem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy: że ponieważ do nas różno zachodziły skargi na kozaków o rabunki, chociaż we wszystkich libertacyach naszych publikowaliśmy, aby takowych grassantów łapać, umykaiących zaś, iako nieposłusznych występców, iakimkolwiek sposobem bić y zabić, bo którzy do nas przyprowadzeni, różnemi karami y gardłem dosyć karani byli. Zaczym powtórnie się iaśnie wielmożnym ich mościom panom possessorom y obywatelom prześwietnych woiewództw y powiatów ich w Polsce publikuię y konfirmuię: że którybykolwiek do miasta, miasteczka al do wsi przybyć y przyiechać mieli, a żadnym listem albo pasem rektifikować się nie mogli,—pozwalamy obywatelom tamtecznym, zebrawszy się, takowych, niech będą od regularnego woyska, albo też kozacy, łapać, uciekaiących, iako się zwyż namieniło, zabiiać, za to bynaymnieyszy kary obawiać się nie powinni, y owszem wszelką obligacyą mić będą—upewniamy. In quantum zaś by (według) tego naszego uniwersału z takimi grasantami nie chcieli, iako się obwieszcza, postępować, nie będą na nas, ale na siebie się samych żalić. Który to uniwersał, aby tymprędzy do wiadomości wszystkich ich mościów doszedł, w pobliższym grodzie oblatować i publikować zleciliśmy; a dla większy wagi y waloru iego, przy zwykli naszy xiążęci pieczęci, własną ręką podpisuiemy. Datum w Brestecku, die 1 Novembris, 1734. Ludovicus landgravius Haessiae. (M. П).

Книга гродская, Кременецкая, записовая и поточная, годъ 1734, № 1659; листъ 373.

LXI.

Заявленіе дворянина Павла Шишковскаго о томъ, что, во время нападенія козаковъ на село Шумбаръ, они изорвали и уничтожили разные, принадлежавшіе истцу, документы. 1734. Ноября 10.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, miesiąca Novembris dziesiątego dnia.

Przed urzędem y aktami niniсyszemi, grodzkiemi, krzemienieckiemi y przedemną, Samuelem z Tchorzewa Rogalą Tchorzewskim, łowczym ciechanowskim, namieśnikiem burgrabstwa Krzemienieckiego, comparens personaliter urodzony iego mość pan Paweł Szyszkowski, iak prędko po tak ciężkiey dezolacyi y ruinie fortuny swoiey przez grassuiących w oyczyznie y na życie każdego czuwaiących nieprzyiaciół do akt przybyć mogł, tak zaraz, postrzegaiąc całości substancyi swoiey, aby iuż ostatniey nie poniósł ruiny, solenną przed urzędem ninieyszym de diligentia sui w ten sposob zanosi manifestacyą: iż ninieyszy manifestans, pod okropne teraz y ledwo kiedy praktykowane in antecessum w oyczyznie revolucye, nieznośną poniosszy przez rebellizuiących ruinę w zabraniu wszelkich rzeczy, tak ex mobilibus, iako też variis ex documentis, między któremi principaliter wyż rzeczona swywolnych kozaków kupa, anno nunc currenti, certis diebus Septembris, napadszy na dobra wieś Szumbar, papiery iedne pobrali, drugie poszarpali y podarli; iakoż membran, ninieyszemu manifestantowi na summę złotych polskich sto una cum provisione służący, od starozakonnych Szlomy y Rywy, małżonków, mieszczan y obywatelów krzemienieckich, w roku teraznieyszym, tysiąc siedmset trzydziestym, dnia trzeciego Marca datowany, rękami onychże podpisany, y w roku przyszłym, tysiącznym siedmsetnym trzydiestym piątym, dnia trzeciego Marca oddać pod winami prawnemi y na domu swoim zapisawszy się deklarowany y assekurowany, niewiedzić iakim sposobem y gdzie podzieli; potym assekuracyą od urodzonego iego mości pana Antoniego Prokulbickiego, de actu et data ejus w Bełzie, millesimo septingente-

simo trigesimo quarto, die trigesima Ianuarii, itidem moderno comparenti na summę złotych polskich czterysta służącą, z którey summy manifestans złotych polskich sto lubo odebrał, iednakże złotych trzysta u zwyż rzeczonego iego mości pana Prokulbickiego za ustąpienie cessyi prawa na dobra, w woiewodztwie Bełzkim bądące, małżonce manifestantis należące, hucusque haerent, przerzeczoną kartę podarli w drobne sztuki, z których ledwo manifestans, pozbierawszy in unum, composuit, y całą kartę podkleić inszemi papierami musiał, dla nietrzymania się iedno z drugim y niewyczytania, lubo y teraz w niektórych mieyscach powydzierana y słów niedostaie, którą ob maiorem verificationem urzędowi reprodukował, y z tym się oświadczył, aby ztąd iakowey niesłuszney inwidyi y ruinie nie popadł. De praemissis omnibus ac aliis, ac principaliter de diligentia sui, ne aliquam in posterum fortunae suae referat jacturam, iterum manifestatur et protestatur vicibus, salva reservata et praecustodita hujus manifestationis melioratione, quam actis connotari prosił,—co y otrzymał. † Imieniem komparenta, pisać nie umieiącego, przy krzyżyku, ręką iego położonym, za ustną prośbą y na mieyscu onego, podpisuię się—Antoni Ceceniowski.

Книга гродская, Кременецкая, записовая и поточная, годъ 1734, № 1659; листъ 149 на оборотѣ.

LXII.

Жалоба дворянъ: Альберта Гадомскаго и Іосифа Богдашевскаго на крестьянъ села Куманова о томъ, что они передерживали въ своихъ домахъ козаковъ, давали имъ проводниковъ и вмѣстѣ съ ними нападали и грабили дома шляхтичей. 1734. Ноября 26.

Feria sexta in crastino festi sanctae Catharinae virginis et martyris, anno Domini 1734.

Videatur hoc loco protestatio magnifici Alberti Gadomski, pocillatoridae Varsaviensis, suo et magnificae Theressiae Dąbrowska, bonorum villae

Kumanow certarum sortium haeredissae, consortis suae legitimae, tum nobilis Josephi Bogdaszewski et honesti Wasyl Kardas, famulantis sui, nomine, in et contra magnificum Nicolaum Koc, judicem terrestrem Bełżensem, eorundem bonorum Kumanow certarum sortium haeredem, tum nobiles: Danielem Szczawiński, administratorem principalem, Casimirum Osiecki et cujusvis nominis Rogala, atque laboriosos: Iwan Tarara, Wasyl et Miśko Dusany, Andruszko Tararow syn, Tymko Żukow, Fedko Winnik, Łuc Zbarazki, Wasyl Kiciak, aliosque subditos de sorte magnifici Koc, judicis terrestris Bełżensis, nimis excessivos et licentiosos, ratione per ipsos, et quidem primario per subditos suprascriptos, cum cosacis, tempore certo, id est nocte de feria tertia in feriam quartam, vergente ipso festo Transfigurationis Christi Domini, juxta calendarium ritus graeci, anno praesenti, sortis ac curiae moderni protestantis hostiliter superinvasionis, ibidemque vestium, vestimentorum, clenodiorum, pecuniae paratae: aureorum hungaricalium quadraginta quinque, talerorum imperialium quinquaginta, et tynfionum ducentorum triginta, tum apparatus bellici, ac aliarum rerum interceptionis, totiusque substantiae ad aliquot decem millia expilationis et nescitur quo conversionis, cosacorum penes se per aliquot dies cum scitu administratoris conservationis, demum post expilationem substantiae moderni protestantis, remanentis cosaci, per laboriosos: Wasyl Szyan et Iwan Muzykow de iisdem bonis Kumanow ad bona Rypna reductionis; demum die dominico post festum sancti Martini Pontificis, anno praesenti, congregati in unum cuneum, curiae armatim superinvasionis, nobilium: Bogdaszewski et Joannis concussionis et convulnerationis et vix e vivis non sublationis, ac post nobiles: Szczawiński, Osiecki et Rogala, cum subditis, feria tertia proxime praeterita, itidem curiae furibunde invasionis, tumultus ingentis excitationis, consortis moderni protestantis perterrefactionis, variarum violentiarum illationis—facta. Copia dabitur et patet sub signo: *Dusany*. Woyciech Gadomski.

Книга протоколовъ каптуроваго Каменецподольскаго суда, годъ 1734. № 3791; листъ 183.

LXIII.

Пункты прошенія, отправленнаго сеймикомъ Брацлавскаго воеводства Кіевскому генералъ-губернатору графу Вейсбаху и отвѣты на нихъ Вейсбаха. Онъ обѣщаетъ оказать помощь дворянамъ Брацлавскаго воеводства въ усмиреніи крестьянскаго движенія, облегчить платимую ими на содержаніе русскаго войска контрибуцію, выдать крестьянъ, бѣжавшихъ на лѣвую сторону Днѣпра и т. п. 1735. Февраля 15.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Marca dziewiętnastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Janem Kazimierzem Młodzieiowskim, namieśnikiem natenczas burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Mikołay Kotoni, tę instrukcyą od prześwietnego woiewodztwa Bracławskiego ich mościom panom posłom do iaśnie wielmożnego iego mości pana generała Weysbacha, iako też od tegoż iego mości pana generała na punkta podane—rescripta, prześwietnemu woiewodztwu odpisane, ad acta praesentia per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onych y do akt wpisanie; a tak ia, urząd, annuendo affectationi iego mości pana podawaiącego, pomienionę instrukcyą y na nię w podanych punktach odpisane rescripta, przyimuiąc, czytałem, de tenore, każdego zosobna pod znakami: *punkt* y *reskrypt*, tali: Instrukcya et desideria seymiku woiewodztwa, die decima quinta Februarii, millesimo septingentesimo trigesimo quinto anno, w Winnicy agituiącego się, nam niżey wyrażonym posłom do remonstracyi iaśnie wielmożnemu iego mości panu generałowi anszefowi, gubernii Kiiowskiey generalnemu gubernatorowi, kawalerowi, pułku Siwirskiego pułkownikowi, grafowi fon Weysbach, dana. *Punkt*: Woiewodztwo Bracławskie, iako summo desiderio tak pro gloria y na zaszczyt osierociałey oyczyzny, pro conservatione wszelkich dawnych juxta pacta conventa praw, swobód y wolności in libero statu zostaiącey, stałym y nieodmiennym sercem, za pana, patrem patriae, nayiaśnieyszego króla iego

mości Augusta trzeciego, monarchę Polskiego, uznaie, do którego aperto corde et ore osobliwych e gremio obywatelów y braci wyprawuie posłów. *Reskrypt*: Za takową faworyzacyę woiewodztwa Bracławskiego przyiaźń, że pomienione woiewodztwo desideria swoie do pożądanego reassumpsit pokoiu, y iego królewską mość, Augusta trzeciego, za pana swego, legitime panuiącego, rzetelnie utwierdziło professią, tudzież do expedycyi należących posłów do Warszawy z rekognicyą do iego królewskiey mości authoryzowało, —z strony naszey nieodmienną propensyą rekompensować będzie. *Punkt:* Woiewodztwo Bracławskie z dawnych y ieszcze funestorum Othomanicorum bellorum et variorum intra rempublicam consurgentium hostium insultów nie otrząśnione, niezliczonemi gwałtami przyciśnione, zgwałceniem świątnic boskich, kontemptem nayświętszych sakramentów, ciężkim biciem y zamordowaniem kapłanów, rozlaniem niewinney krwi braci naszey, w żadne nie wchodzących intrygi, w domach własnych ci, których numerus in loco debito produkowany będzie, summam refert vindictam, że nie od woysk auxyliarnych, ale od własnych swoich poddanych, iako to: Niedźwiedzia, Warłama, Pisarenka, Hrywy, Sawy, Sauki, Temki, Motornego, z ich kompanią, grasowników, wielkich zboyników, tak fortun, iako y życia nietylko żydów na kilka tysięcy, ale etiam braci szlachty mordowaniem y wykłuciem, podszywszy się, pod imie woysk auxyliarnych, uciemiężone y ostatniey ruinie przyprawadzone; przeto upraszamy iaśnie wielmożnego iego mości pana generała anszefa clementiam, aby wydał ordinans do komend, gdzie się która naybliżey znaydować może, ażeby takich grassatórow y naiezników łapano. *Reskrypt*: O złapaniu buntowników ieszcze przedtym dyspozycya uczyniona, tylko ta przeszkoda znayduie się, że, która komenda za niemi ordynowana była, non successit; ex quo, iak prędko naciągną z komendą do chwytania tychże, to, postrzegłszy, zawczasu w granice tureckie uciekaią; możnaby ich y tam ścigać, ale dla utrzymania y zachowania spokoynego z Portą Otomańską traktatu, trudno czynić, dla tego permittitur, aby od woiewodztwa Bracławskiego, co być może, ochotnika, konformuiąc się z naszemi, od Niemierowa ordynowanemi, komendami, takowych attakowawszy, rozgromić, ile że y stronie naszey iest intolerabile; nie tylko u waszmościów panów, ale y nam wielkie dzieią się inkonweniencye; o czym maiącemu w Niemierowie komendę posłan odemnie order, aby wszelkimi sposobami starał się takowych łapać, chociaż nie tak prędko, ex quo, że ad praesens mało ludzi w Niemierowie; za powrotem iego mości pana generała Fonheyna, który actu iest w marszu, ci złoczyńcy będą uskro-

mieni. *Punkt:* A że nasze woiewodztwo umyśliło na seymiku relationis, pro die decima quarta Martii w Winnicy naznaczonym, obrać sędziów—więc wszelkich takowych exorbitantów, iako własnych poddanych, żeby do sądu oddawali. *Reskrypt:* Kiedy tacy swywolnicy y publiczni naieznicy, a ieszcze woiewodztwa Bracławskiego poddani, złapani będą, sine quavis dilatione do actualney, secundum speciem delicti, kary oddadzą się; consequenter complices scelerum dekretować rozkażę w grodzie Winnickim; tylko aby ob praemissa nie zatrzymywać obranych do Warszawy posłów, ex quo, że po owey wyprawie, złapawszy złoczyńców, wszystko expleri może. *Punkt:* Nasze woiewodztwo Bracławskie, ciężkiemi exorbitancyami, iako to: auxyliarnych woysk przechodami, wybieraniem bez naymnieyszego pomiarkowania, bez taryfy, pro solo libitu, in natura prowiantów y furażów, pieniężnych zaś kontrybucyi, w Polszcze naszey nie praktykowanych, iak to: po tynfu od chałupy, z podworza wołu, czyli krowy, czyli konia, od kotła po rublowi, od pnia pszczół po półzłotego polskiey monety, kwitowego po cztery kopiyki od złotego, y innych niezliczonych expensów, tak dalece, że się troiaki wyrachować może prowiant, w osobliwą iego mości pana generała anszefa składa y oddaie protekcyą, aby na seymiku relationis obrani komissarze habeant authoritatem y wszelkie rachunki prowiantów, na woiewodztwo włożonych, liquidowali y, cokolwiek według taryffy na które dobra competi, fideliter, nemine excepto, moderowali, i bez najmniejszej krzywdy uspakajali, y ubi vicissim komissarz od woyska rossyiskiego z naszym woiewodzkim aeque wszelkie prowianty dysponowali—o to naypokorniey supplikuiemy. *Reskrypt:* Ia dawno życzyłem, aby w woiewodztwie Bracławskim, ad normam tuteyszego Kiiowskiego, dla lepszcy dyspozycyi, do extradycyi prowentów y furażów na woysko Jeja Imperarorskieho Wieliczestwa obrani byli komissarze, y o tym samym po tak wiele razy iego mości panu generałowi maiorowi Fon Hein donosiłem, tylko że w woiewództwie Bracławskim nie było iedności, dla tego ob praemissa musiał sam iego mość pan generał uczynić repartycyą, y lubo gdzie nadto wzięto, non imputendum: wyciągniono za wyraźnym ordynansem Jey Imperatorskieho Weliczenstwa ex incolis partis adversae, kiedy nie chcieli przystąpić ad unanimitatem; teraz, kiedy komissarze będą naznaczeni, dla pomocy officyer przyda się, y wszelka dyspozycya do ich woli spectabit, oraz co z prowiantów kto za kwitami wydał, liquidować będą. *Punkt:* Pod teraznieyszy czas aby iakakolwiek od jurysdykcyi dworskiey, czyli poddanych, czyli arędarzów, zaszła requizycya o powinności, nie chcący czynić zadosyć, udaią w protekcyą, czyli słusznie,

czyli niesłusznie, do komend rossyiskich; imieniem woiewodzkim supplikuiemy łaski iaśnie wielmożnego iego mości pana generała anszefta o wydanie uniwersału, aby do takowych spraw tylko swoi panowie należeli, a nie komendanci woysk rossyiskich; to tylko injungendum, aby po maiętnościach, z których possessorowie albo dziedzice dla samych tylko rozboiów roziechali się, atamanom czyli woytom, ażeby takowych grassatorów y rozboyników chwytali, pobliższym komendom reportowali y do sądu oddawali. *Reskrypt:* Poddanych woiewodztwa Bracławskiego, czyiekolwiek by byli jurisdykcijej, na tym do siebie zachęcać y przywłaszczać dawno zakazano, y teraz confirmatio subsequitur; prawdziwych zaś zadnieprskich, in ante zbiegłych, ukaz Jejo Imperatorskieho Weliczeństwa nakazuie, y w tym przeszkody, iako za cudze, czynić nie należy; a czyie poddani w insze maiętności pouchodzili, na takie, iako na własne, wyidzie do komendy order y wszelka do pomocy przyda się assistencya. *Punkt:* Dla ciężkich podatków niemały numerus wyszedł poddanych za Dniepr woiewodztwa naszego Bracławskiego; osobliwszey łasce iego mości pana generała anszefta reponimus, aby nam mogli być wydani. *Reskrypt:* W które maiętności pouchodzili poddani, każdy z ich mościów obywatelów gdy uczyni do komendy requizycyą, zaraz dostanie assystencyi y pomocy. *Punkt:* Wielmożnych ich mościów panów posłów: Michałowskiego, podczaszego bracławskiego, dyrektora kongressu naszego, Szaszkiewicza, podstolego bracławskiego, Czeczela, sędziego pogranicznego, tudzież posłów per laudum naznaczonych, aby od kontrybucyi dobra mogły być libertowane,—łaski y klemencyi iaśnie wielmożnego iego mości pana generała anszefta, imieniem całego woiewodztwa, naypokorniey upraszamy; tudzież starostwo Winnickie, gdzie iest asylum et depositorium wszelkich xiąg y praw woiewodztwa naszego, a teraz przez przechody woysk funditus zrujnowane, kościoły przez kozaków, liczących się być komputowemi, ze wszelkich ornamentów, iako świątnicom przynależy boskim, obnażone, tak dalece, że pateny za talerze, a kielichy, do chwały boskiey destynowane, za puary do sprośnego napoiu obrocone, przez co nie teraźnieyszego czasu do swoiey mogą przyiść pory; enixe supplikuiemy, aby tak starostwo pomienione, iako y ta niewielka garstka, co się zostało poddanych oyców iezuitów winnickich, mogła być wolna od wszelkich podatków, na woysko rossyiskie ułożonych. *Reskrypt:* Ja, po rekwizycyi woiewodztwa Bracławskiego, nie tylko ejus dignitatis osobom, ale etiam wszystkim, o których żadna nie zaszłaby mię postulacya o niepretendowanie prowiantów y furażów, salvogwardne listy extradere gotów z tą pretensyą, że lubo

komendy nasze ieden alimentować (non) sufficiens, ex quo: ż komu dyminucya nastąpi, na drugiego adaugebitur; wszystko percommittetur panom komissarzom, hoc adjecto, aby od posłów, w instrukcyi wyrażonych, z ich dóbr y oyców iezuitów winnickich nie pretendowano, tudzież żadnych exorbitancyi y krzywd nie czyniono,—listy salvogwardne wyż wydaią się. *Punkt*: In reliquis interessa y desideria woiewodztwa naszego Bracławskiego in sinum łaski, klemencyi y opieki wielmożnego iego mości pana generała anszefta dobrodzieia reponimus. *Reskrypt*: Zawsze szczerożyczliwym kontestacyom przyiaźni moiey remonstrować obliguię się.—U tego reskryptu, per oblatam podanego, podpis ręki, przy pieczęci przyciśnioney, temi słowy: I. B. comes de Weysbach. Któreże to punkta, wraz z reskryptem, za podaniem y oczewistą prośbą iego mości podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, iest do xiąg ninieyszych, grodzkich, winnickich ingrossowane.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1734—1736, № 4619; листъ 13.

LXIV.

Жалоба дворянина Николая Жураковскаго на управляющаго Чайковскою волостью дворянина Франциска Бржостовскаго о томъ, что онъ дозволилъ крестьянамъ управляемаго имъ имѣнія нападать на дворъ истца, обвинилъ несправедливо послѣдняго въ убіеніи одного изъ нихъ и вообще потворствуетъ своеволію крестьянъ Чайковскаго имѣнія, что не безопасно для спокойствія цѣлаго края, въ которомъ все болѣе и болѣе проявляется наклонность къ гайдамачеству 1735. Февраля 16.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Februaryi szesnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Janem Meleniewskim, namieśnikiem protunc grodzkim starost-

wa Żytomirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Mikołaj Żurakowski, postrzegając swojej całości in infrascriptis, emendandoque sui innocentiam, per infelicissimum casum niejakowejści censurze ludzkiej ad sinistram oskarżających allegationem podlegającą, solenniter przeciwko wielmożnym ich mościom państwu: Maciejowi i Annie z Madalińskich Bylinom, stolnikom wiskim, małżonkom, tudzież urodzonemu jego mości panu Franciszkowi Brzostowskiemu, podstarościemu dóbr klucza Czajkowskiego, w possesyi arędowney wielmożnego j. p. Macieja Byliny zostających, niesłuszną kalumnią na komparenta przez protestacyą uczynioną wkładającemu, świadczy, protestuje i reprotestuje się o to: iż poddaństwo w tym tu kraju, z Ukrainą bliskim, wszelkiemu niebezpieczeństwu przez hajdamackie swoje zuchwałości podległym, naturaliter będąc do excessów wszelkich, rabunków, zabójstw, buntów proclives i tego zawsze desiderantes, co i terazniejszego czasu lacrimas et sanguinem niejednemu toczącego plus quam millenis (czego Boże uchowaj dalej) pokazało się exemplis, czemu serio obviare zawsze należy, buntownicy ogień ex scintilla, jako zwykł, co z dawniejszych nieszczęśliwych rewolucyi dowodzi się, pochodzący, et maximae vires vix ugasić mogą, podczas terazniejszego zamieszania, przywodząc in memoriam swoich dziadów i innych lamentabiles actus, byli in praetensione et quam maxima i hucusque in eadem perseverent corde pernitiem (sic), różnym krajom, osobliwie pogranicznym, adferentes renovare i drogę zguby wiecznej tychże buntowników sequi; jakoż ten płomień hajdamacki, od kilkudziesiąt lat w popiele zagrzebiony i superum auxilio wygaszony, poczoł był nieco wybuchać i iskierki, czyniące pożar, wydawać, co nie z inszej przyczyny pochodzi, tylko, że będąc na wszelkie excessa chłopstwo wyuzdane, panów swoich czyli ich gubernatorów, jako sprawiedliwości żadnej ex delinquentibus nie administrujących i owszem et in vitiis onym pobłażających, mnij a prawie nic nie obawiając się, ad velle et libitum sui postępując, jako recenter poddani klucza Czajkowskiego, unjus z drugiemi będąc cointelligentiae, pomienionego jego mości pana Brzostowskiego, jako licentiose im postępować pozwalającego, w rygorze żadnym należytym nie trzymającego, nic nie obawiając się, powróciwszy z Korosteszowa z złą imprezą, byli w karczmie Pilipowieckiej, gdzie znacznie sobie dla nabycia lepszej w złym przedsiewzięciu fantazyi podochociwszy, a czyniąc znać onemu już między sobą postanowionemu zadosyć, wyszli z karczmy, i, koło winnicy zostawszy się wszyscy, jeden tylko poddany, przezywający się Ruban, zuchwałości

wszelkiej chłopskiej pełen, krzycząc, hukając, na dwór tamże w Pilipowcach, possessyi zastawnej komparenta podległych, będący, naszedł, i, przyszedłszy do izby, bez żadnej przyzwoitej obserwancyi o komparenta pytał się z furyami, potym po podwórzu wszędy in malum finem komparenta, rozumiejąc że się gdzie skrył, szukał, i dworskich ludzi łając, besztaiąc, o to się pytał, i swoją zawziętość chcąc koniecznie ad effectum przywieść, znowu do izby przyszedszy, verbis indecentissimis, przezwiska rożne dając, pytał się; co wszystko się patienter zniosło, i, wziowszy wiadomość, że comparens poszedł ku stodole, tenże chłop z izby wyszedszy, tamże poszedł i, obaczywszy protestanta, poczoł dyffamować, a protestans, nie mogąc znićś takowej lezyi, nieszczęścia zaś przy swojej niewinności nie spodziewając się, pięścią w gębę tegoż chłopa uderzył i cybukiem kilka razy, od dalszej zawziętości odstąpił; qua peracta invasione, tenże Ruban, nic nie będąc zbity, ani żadnego razu mający, tylko znać tributum mortalitatis wypłacający, a najbardziej foveam foventes in eandem incidere zwykli, tamże infelici casu occubuit, którego są fata, evidentissime nie z okazyi protestantis nastąpione, jako fusius inquisitione remonstrabitur; jego mość pan Brzostowski, wiedząc to bardzo dobrze, że poddani borszczehowscy po kilka razy zbierali się, chcąc na dwór comparentis napaść, et e vivis suffere armatną ręką, tychże poddanych w rygorze żednym należytym nie trzymający, formato vexatorio et calumnioso actoratu, przez protestacyą niesłusznie, tylko malitiose, bo przeciwko oczewistej prawdzie, na komparentą retorquet. W czym comparens, chcąc swoją niewinność każdemu, opacznie ten interes trzymającemu, pokazać, iterum iterumque ratione niesłusznej objekcyi, a ztąd cavillationis intaminati honoris, protestuje, i, zostawiwszy salvam meliorationem, prosił actis connotari, co i otrzymał. † Mikołaj Żurakowski, scribendi ignarus.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 169.

LXV.

Заявленіе, поданное въ Житомирскій гродскій судъ дворяниномъ Степаномъ Даниловичемъ Дидковскимъ, о томъ, что онъ не находитъ возможности явить въ Кременецкомъ гродскомъ судѣ порученный му документъ, по причинѣ опасности, предстоящей на пути отъ гайдамацкихъ отрядовъ. 1735. Марта 11.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Marca jedynastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku j. k. m. Żytomirskim, przedemną, Janem Meleniewskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Stefan Daniłowicz z Didkowicz Didkowski, quamprimum acta praesentia, castrensia, żytomiriensia adire potuit, tak zaraz, nomine et ex speciali commisso urodzonych ich mościów państwa Józefa i Anny z Suchodolskich Budzyńskich, małżonków, przed urzędem niniejszym, praecavendo indemnitati fortunae principalium suorum, manifestuje się o to: iż lubo pryncypałowie manifestantis zapis obligationis in personam sui, na tysiąc złotych polskich służący, sine ulla personali recognitione od wielmożnego j. m. p. Kazimierza Szalborskiego, łowczego parnawskiego, w roku tysiąc siedmset trzydziestym czwartym die vigesima quinta Iunii dany, in se continens sortem principalibus comparentis in bonis Peremyśle, in palatinatu Volhynensi, districtu vero Cremenecensi, ab trigenio ad trigenium oneratam, jacentibus, testatur; a i dotychczas, ut moris et juris est, ad mentem constitutionis millesimi quingentesimi octuagesimi octavi, ob revolutiones varias Cozaticas, in proprio districtu, ubi bona consistunt, ad acticandum nie podany; że jednak teraz, warując całości fortuny pryncypałów swoich, jak prędko acta adire mógł, eandem, superius memoratam inscriptionem, lubo extra districtum, ony per oblatam podał, a in proprio vero hucusque districtu, ob euntes ac redeuntes rebellisantes, osobliwie hajdamackich zastępów, po drogach, ullatenus tantisper podać

nie podobna, vigore cujus inscriptionis, ob rationem superius memoratam, w tęż część nie jest i possessya zapisana; o co, de diligentia suorum principalium, aby perinde jakowego na fortunie swojej nie ponieśli uszczerbku, nomine eorundem quorum supra manifestatur, prosząc eam actis connotari, co i otrzymał. Stefan Daniłowicz Didkowski, manu propria.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 189 на оборотѣ

LXVI.

Жалоба дворянина Фелиціяна Михаловскаго на дворянъ: Михаила Шашкевича и Петра Чечеля о томъ, что крестьяне изъ принадлежащаго имъ села Гулевецъ причиняли истцу разныя обиды и, въ томъ числѣ, нѣсколько разъ провожали своевольные козацкіе отряды въ села истца: Слободку и Голяки. 1735. Марта 16.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Martii szesnastego dnia.

Przed urzędem y aktami niniejszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Janem Kazimierzem Młodziejowskim, namieśnikiem natenczas burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, comparens personaliter wielmożny iego mość pan Krzysztof Michałowski, podczaszyc bracławski, nomine et ex speciali commisso wielmożnego iego mości pana Felicyana-Kazimierza-Jana-Nepomucena Michałowskiego, podczaszego bracławskiego, sędziego grodzkiego winnickiego, rodzica swego, dóbr wsiów Słobodki y Holaków vigore jurium quorundem possessora, praecavendo omnimodae integritati praemissorum bonorum, obviando vero ulteriori ruinae et desolationi, solenniter świadczył y manifestował się naprzeciwko wielmożnym ich mościom

panom: Michałowi Szaszkiewiczowi, miecznikowi bracławskiemu, y Piotrowi Czeczelowi, sędziemu pogranicznemu woiewodztwa Bracławskiego, dóbr wsi Hulowiec quorumvis jurium possessorom, in vicinitate cum bonis Szołudki et Holaki mieszkaiącym, w ten niżey opisany sposób y o to: że ich mość iak prędko do possessyi tych dóbr Hulowiec przyszli y w dyspozycyą swoię one odebrali, tak zaraz poddani tameysi hulowieccy, nie uważając na granice, między temi dobrami będące, różne oppressye, szkody i y wiolencye, podczas teraznieyszych rewolucyi y zamieszania rzeczypospolitey, zaczeli czynić, iako to: od Holaków w iedney stronie na ćwierć mili lasu, a w drugiey stronie od Chominiec dębów na kilkanaście tysięcy wyrąbali, spustoszyli; sianożęci wszystkie od tego mieysca Chominiec, roku przeszłego, iedne wykosili, drugie bydłem końmi wypaśli y wytratowali, że na dworsko potrzebe do Słobodki y na chłopsko cale siana nie było kędy zrobić y przysposobić, ludzi y poddanych wsi Słobodki y Holaków zganiali, bili, kosić nie dopuszczali, przez co bydło dworskie owce i stadnina wyzdychało, iakoż temi czasy już bydła rogatego sztuk kilkadziesiąt, stadniny kilkoro zdechło, owiec kilkadziesiąt odeszło, y wszystka prawie chudoba wyzdychać musi y nagotowała się, ponieważ z ziemi podnoszą y drągami dźwigaią; a co większa, ciż poddani z Hulowiec, kozaków swywolne kupy hultajskie na dobra wielmożnego iego mości pana podczaszego bracławskiego, moderni comparentis rodzica, naprowadzaią, subordynuią, iako to: principaliter Ursułow zięć, Petra Łysego syn, poddany hulowiecki, a drugi Kassyanow zięć, z bratem swoim; pirwszym razem Ursułow zięć kozaków na dobra Holaki naprowadził, kędy klacz u Fedka Tkacza kozacy wzieli, potym do Słobodki z niemiż tenże Ursułow zięć przyiechawszy y na dwór napadszy, słonine, sadła, kiełbasy y różne rzeczy ciż kozacy pozabierali, gorzałki wytoczyli y wszyscy z Ursułowym zięciem pili; także drugim razem, w krótkim czasie, tenże zięć Ursułow y przerzeczony Kassyanow zięć z bratem swoim, podobnym sposobem na Słobodke kozaków naprowadzili y wszyscy razem, z kozakami będąc, szpiklerz tamecznego popa odbili, chłopa Stepana, przy szpiklerzu będącego, pobili, gorzałke wypili, popiwszy się za ludźmi gonili, zabiiali, porabowali, odzieże z ludzi y białychgłów pozabierali, dzieci poprzestraszali, uciekaiąc ludzie ledwie się w rzece y w stawie nie potopili, różne wiolencye, oppressye y exorbitancye, z okazyi y przywodu Ursułowego y Kassyanowego zięcia y brata iego, porobili y sami dopomagali; ztamtąd do Huszczyniec poiechali y tam wielkie ruiny y wiolencye popełnili, przez co żyda z arędy

y z dóbr Słobodki wygnali, która aręda hucusque wakuie. Ratione quorum omnium tenże wielmożny iego mość pan comparens, nomine et ex parte wielmożnego iego mości pana podczaszego bracławskiego, sędziego grodzkiego winnickiego, rodzica swego, dóbr Słobodki y Hołaków possessora, przeciwko wielmożnym ich mościom panom: Szaszkiewiczowi, miecznikowi bracławskiemu, y Czeczelowi, sędziemu pogranicznemu województwa Bracławskiego, ex ratione non administratae de inculpatis subditis suis justitiae et incontinentiae, iterum iterumque quam solennissime manifestatur et protestatur, salvam tamen ejusdem manifestationis reservando et praecustodiendo meliorationem; którą manifestacyą actis connotari prosił, co i otrzymał. Krzysztof Michałowski, p. województwa Bracławskiego, manu propria.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 164.

LXVII.

Постановленіе сеймика Брацлавскаго воеводства, по которому рѣшено: отправить пословъ къ Августу III, съ изъявленіемъ согласія Брацлавскаго воеводства на его избраніе; принять мѣры для правильной раскладки, сбора и употребленія земскихъ податей; учредить военный судъ съ неограниченною властью для преслѣдованія и наказанія крестьянъ, принимавшихъ участіе въ безпорядкахъ и возстаніи. 1735. Марта 22.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Marca dwudziestego szóstego dnia

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi y przedemną, Ianem Kazimierzem Młodzieiowskim, namieśnikiem natenczas burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Michał Dębicki, ten oryginał laudi prześwietnego woiewództwa Bracławskiego

confirmationis ich mościów panów, do naiaśnieyszego króla iego mości Augusta trzeciego obranych, z podpisem ręki iaśnie wielmożnego iego mości pana marszałka y własną pieczęcią, ad acta praesentia, castrensia, Winnicensia per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego y do akt wpisanie; a tak ia, urząd, annuendo affectationi iego mości podawaiącego, pomieniony oryginał laudi ad acticandum przyimuiąc, czytałem y tenże do xiąg ingrossowałem, de tenore verborum sequenti: My: rady, dygnitarze, urzędnicy y całe rycerstwo woiewodztwa Bracławskiego, ziechawszy się in locum consultationum solitum, do miasta iego królewskiey mości Winnicy, zeszedszy się do kościoła oyców iezuitów, in virtute uniewersałów nayiaśnieyszego króla iego mości, Augusta trzeciego, pana naszego miłościwego: iednego, de actu ejus dnia czternastego miesiąca Decembris, roku przeszłego, 1734, w Warszawie, drugiego itidem w Warszawie, dnia piątego miesiąca Lutego, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset trzydziestego piątego, wydanych; a naprzod, Bogu naywyższemu oddawszy dzięki, pod dyrekcyą wielmożnego iego mości pana Felicyana Kazimierza Michałowskiego, podcząszego bracławskiego, sędziego grodzkiego winnickiego, obraliśmy za marszałka koła naszego rycerskiego woiewodztwa Bracławskiego wielmożnego iego mości pana Stanisława Szandyrowskiego, stolnika zakroczymskiego, pod którego laską obraliśmy, a bardziey approbowali obranych posłów do maiestatu nayiaśnieyszego króla iego mości Augusta trzeciego, nam szczęśliwie panuiącego, wielmożnych ich mościów panów: Feliciana Kazimierza Michałowskiego, podczaszego bracławskiego, sędziego grodzkiego winnickiego, dyrektora naszego, y Franciszka Janowicza, cześnika bracławskiego, pułkownika iego królewskiey mości y rzeczypospolitey, z denuncyacyą prawdziwie nakłonionych serc naszych do dostoieństwa maiestatu iego królewskiey mości szczerą wiernością, oraz deklaracyą prawdziwą życzliwości naszey, że go za prawdziwie obranego pana mamy, przy iego maiestacie sanguinem fundere et vitam ponere gotowi. I ciż wielmożni ich mość panowie posłowie będą supplikowali, aby regiam interponat authoritatem iego królewskiey mości, żeby prześwietne woiewodztwo nasze od dalszego podatkowania y kontrybucyi było uwolnione, y, iak odebraliśmy przez ich mościów panów posłów łaskawą declaracyą iaśnie wielmożnego iego mości pana grafa fon Weyzbacha, generała anszefta, dla woiewodztwa naszego, tak żeby y tego...... deklarował, aby iako wielki kawaler dotrzymał, y od dalszego datkowania kontrybucyi, racyi, porcyi y innych exakcyi woiewodztwo nasze Bracławskie uwolnił; także też declaracya iego królewskiey mości, która do woiewodztwa naszego doszła y in-

nym woiewodztwom deklarowana była, żeby y nam taż dotrzymana była,— będą się domawiać ich mość panowie posłowie y supplikować maiestatowi. Za konsyliarzów zaś y rezydentów ad latus regium wielmożnych ich mościów panów: Samuela Korzeniowskiego, łowczego bracławskiego, pisarza grodzkiego winnickiego, y Jozefa Raciborowskiego, stolnika nowogródzkiego, obranych, obliguiemy, żeby, in sensum zkonfederowaney rzeczypospolitey,..... iego mości pana marszałka konfederacyi, idąc ad praebenda consilia....... in ordine do ułożenia punktów na seym pacificationis y komportowania się z innemi ich mościami pany posłami, ad eadem consilia od woiewództw ordinowanemi, którzy ich mość zlecone punkta w instrukcyi in consiliis, aby utilitatem, tam publicam rzeczypospolitey, quam y woiewodztwa naszego, promowowali y utrzymywali, a osobliwie zaś wielmożni ich mość panowie posłowie y konsyliarze z woiewodztwa naszego Bracławskiego summam nostram bonorum et fortunae desolationem nayiaśnieyszemu maiestatowi doniesą y o klemencyą supplikować będą. Wielmożni ich mość panowie posłowie do iaśnie wielmożnego iego mości pana grafa fon Weyzbacha, generała anszefta, z pożądanym do zgromadzenia powrocili reskryptem;—więc, dla lepszey informacyi, uprosiliśmy wyż rzeczonych ich mościów o relacyą, z których relacyi informowawszy się y za ich fatygi podziękowawszy, do czytania reskryptu przystąpiliśmy, z którego wyczytawszy, że nam iaśnie wielmożny iego mość pan generał anszeft pozwolił obrać sędziów exorbitantiarum, y deklarował ordynansami przykazać kommendom, w woiewodztwie naszym stoiącym, aby exorbitantów y poddanych naszych, do swawolnych się kup udaiących, połapanych, do wielmożnych ich mościow panów sędziów exorbitantiarum ad judicandum oddawali; więc dla uskromienia takowych swywolnych ludzi, za sędziów obraliśmy y uprosili wlelmożnych ich mościów panów: Karola Szandyrowskiego, Woyciecha Filarskiego, stolnika nowogródzkiego, y Stefana Klityńskiego, miecznika latyczowskiego, daiąc onym zupełną moc karać takowych, secundum demerita et delicta, etiam gardłem, a to dalszym swywolom w tym kraiu zapobiegaiąc; którzy ich mość panowie sędziowie, w niebytności iednego z nich, dwóch ich mościów sądzić delinkwentów powinni; inquantumby zaś który z ich mościów omieszkał w iakowey kadencyi, takowy naznaczoną sobie pensyą tracić powinien; ciż ich mość panowie sędziowie, że sprawiedliwie sądzić, jurament coram jurata persona wykonać maią; któryby zaś z ich mościów panów sędziów juramentu coram jurata persona nie wykonał, tedy przed swoim kollegą iuż przysięgłym takowyże jurament wykonać powinien in eam rotham: »iako

winowayców według Boga, sumienia, sprawiedliwości sądzić będę, nie respektuiąc na instancye żadne, na datek iakikolwiek y od kogokolwiek, ani na obietnice żadne, nie obawiaiąc się żadnych postrachów, ani na żadne oglądaiąc się respekta,—tak mi Panie Boże dopomoż y męka niewinna Chrystusa Pana.« Respiciendo zaś całości woiewodztwa y zabiegaiąc dalszym inkonweniencyom w układaniu podatku dla woysk auxyliarnych, żeby bez pomiarkowania układane nie byli, y konformuiąc się do woli iaśnie wielmożnego iego mości pana generała anszefta, za komissarzów obraliśmy wielmożnych ich mościów panów: Alexandra Dołszkiewicza, woyskiego owruckiego, Stanisława Szandyrowskiego, stolnika zakroczymskiego, Krzysztofa Michałowskiego, podczaszyca bracławskiego, sędzica grodzkiego winnickiego; którzy ich mość panowie komissarze naprzód odezwą się do wielebnego iego mości xiędza rektora kollegium winnickiego, akta niektóre woiewodztwa naszego Bracławskiego u siebie in archivo maiącego, taryffy poszukać powinni będą in praesentia tegoż wielebnego iego mości xiędza rektora, y ieżeli się znaydzie cała (nie tak iak inne przez Hrywe kozaka podarte akta), do rąk swoich odbiorą y skrypt dadzą, iako ad archivum dla całego woiewodztwa znowu przywrocą; przestrzegać ciż ich mość panowie komissarze będą aby kwity, według uniwersałów wielmożnego iego mości pana marszałka koła naszego rycerskiego rozesłanych, z całego woiewodztwa naszego komportowane, z wszelkich pieniężnych kontrybucyi, na woyska rossyiskie wydanych, iako też prowiantów y furażów iako naysprawiedliwiey wylikwidawali y iego mości panu generałowi anszeftowi quam rectissime, regestrem spisawszy, odesłali, w niwczym krzywdy woiewodztwu nie czyniąc y żadnych dóbr cujuscunque tituli tam regalium, spiritualium, quam terrestrium, nie exkluduiąc; kwity komportowane ażeby przez ich mościów panów gubernatorów, administratorów, woytów, z iednym lub dwoma ludźmi, przed ich mościami pany komissarzami woiewodztwa naszego y destynowanym od iaśnie wielmożnego iego mości pana generała anszefta officierem poprzysiężone byli, iako też w każdych dobrach liczba chłopów osiadłych także poprzysiężona similiter przez zwierzchności swoie była; pozwala oraz woiewodztwo nasze ich mościom panom komissarzom na różne expensa, iako to: skrybentów y do nich należące rekwizyta, posyłki kommend etc., od miasta po złotemu iednemu polskiemu, a ze wsiów po groszy pietnaście kwitowego; gdzieby w których dobrach ich mościów panów gubernatorów nie było—to podstarościowie, a gdzieby y tych nie było, tedy woytowie lub atamani z ludźmi gromadnemi temu naszemu, na seymiku teraznieyszym, postanowieniu

czynić powinni zadosyć. A że woiewodztwo nasze na potrzebne ad praesens expensa podatek po szostaku bitemu z chałupy uchwaliło, to iest od chrześcian, a od żydów po dwa szostaki bite, który to podatek praecommittitur ich mościom panom kommissarzom do odbierania ad manus y kwitowania każde miasto, miasteczko y wieś, ten zaś podatek że potrzebom y expensom ad praesens woiewodztwa naszego sufficere nie może, ponieważ luculenter patet, że nie wszyscy iaśnie wielmożni, wielmożni y urodzeni ich mość panowie dziedzicowie y possessorowie tynfowego podatku nie oddawali, z którego wypłacenia injunctum, aby kwity do wielmożnych ich mościów panów kommissarzów komportowane były, a to propter informationem woiewodztwa; ktoby zaś kwitów in spatium niedziel czterech a data praesenti nie produkował, iako też młynarskiego, diakowego y wszelkich na przeszłych seymikach uchwalonych podatków z wypłacenia przed ich mościami pany kommissarzami nie remonstrował, tedy in eadem praefixo termino do tychże ich mościów panów kommissarzów oddać powinien; że zaś na przeszłych sejmikach ich mościom panom exaktorom każdego podatku seorsive specifikowanego in renitentes pozwolono było pro executione adhibere copias militares, przeto y teraz pozwalamy ich mościom panom exaktorom dawnych podatków, aby junctim z delegowanym od ich mościow panów kommissarzów, przy exystencyi woyska auxyliarnego, succollectorem, zaległe ex bonis renitentium odbierali podatki y one ad manus ich mościów panów kommissarzów praeviis quietationibus komportowali. Naznaczona od woiewodztwa naszego, in recompensam strat, fatyg y circa bonum nostri starania, kwota, tak wielmożnym ich mościom panom posłom do nayiaśnieyszego króla iego mości Augusta trzeciego, pana nam miłościwego, iako też ad latus majestatis y iaśnie wielmożnego iego mości pana marszałka konfederackiego wielmożnym ich mościom panom rezydentom y konsyliarzom, za uniwersalną zgodą, po złotych polskich dwa tysiące na osobe, tudzież wielmożnym ich mościom panom posłom do iaśnie wielmożnego iego mości pana grafa de Weyzbacha, generała anszefta, po złotych polskich czterysta, do jaśnie wielmożnego iego mości pana generała maiora fon Heyna—po złotych polskich dwieście, wielmożnym ich mościom panom sędziom exorbitantiarum po złotych polskich pięćset, wielmożnym ich mościom panom kommissarzom po złotych polskich tysiąc, wielebnym oycom dominikanom konwentu Winnickiego, funditus zrujnowanego y z ozdob kościelnych obdartego, na reparacyą złotych polskich sto; uważaiąc także na zruinowanie ich mościów panów ziemianów woiewodztwa naszego, w Subarowie possessyą

maiących, iako to: iego mości panu Mikołaiowi Łazowskiemu, Stefanowi Zalińskiemu, po złotych polskich pięndziesiąt, temuż nieszczęściu podpadłemu iego mości panu Władysławowi Wrzeszczowi, w Woronowicy possessyą maiącemu, złotych polskich sto, iego mości panu Janowi Młodziciowskiemu, susceptantowi ad praesens grodzkiemu winnickiemu, który circa acta praesentia sustentamentu nie ma, złotych polskich sto, iego mości panu Szymonowi Kostrzyckiemu, tegoż grodu palestrantowi, złotych polskich ośmdziesiąt, aby za assygnacyami wielmożnego iego mości pana marszałka koła naszego rycerskiego woiewodztwa Bracławskiego, do wielmożnych ich mościów panów kommissarzów wydanemi, każdemu seorsive taż kwota wypłacona była; nim zaś zwyż wyrażone podatki ad manus ich mościów panów kommissarzów przyjdą, ponieważ nayprędsza y naypierwsza wielmożnych ich mościów panów posłów requiritur u najjaśniejszego króla iego mości, pana nam miłościwego, bytność,—upraszamy wielmożnego iego mości pana marszałka koła naszego rycerskiego, aby nomine woiewodztwa naszego Bracławskiego napisał do wielmożnego iego mości pana Krzewskiego, cześnika nowogródzkiego, ut solvat circa assignationem wielmożnego iego mości pana marszałka et quietationem wielmożnych ich mościów panów posłów, ad majestatem expediowanych, summę z tynfowego podatku, anteriori laudo uchwalonego, to iest dwa tysiące pięćset tynfów, przez iego mości wybranych; ieżeliby zaś ob aliquam perimentem rationem ich mość panowie posłowie odebrać tej summy nie mogli, tedy z naypierwszey percepty podatku, na terazniejszym seymiku uchwalonego, aby ich mość panowie kommissarze, uważaiąc pod teraznieyszy nieszczęśliwy czas nie tylko wielką na takową expedycyą expensę, ale i pro bono woiewodztwa naszego azardu życia nie aprehenduiącym, ich mościom panom posłom iako najprędzey wypłacić starali się; niemniey wielmożnym ich mościom panom rezydentom y konsyliarzom, ad latus regium y iaśnie wielmożnego iego mości pana marszałka konfederackiego destynowanym, którzy to ich mość nie bez znaczney expensy pro interesse totius reipublicae woiewodztwa naszego morari muszą, iakonajprędszą pensyi ich uczynili exolucyą; legacye tak do iaśnie wielmożnego iego mości pana generała anszefta, iako y iaśnie wielmożnego iego mości pana generała maiora fon Heyna, które proprio expedyowane sumptu z utratą czasu, aby w pierwszey ich mościów panów kommissarzów mieścili się satysfakcyi. Miasto Winnica z starym miastem y przedmieściami, z racyi, że na trakcie, wszelkiey ruinie podległe;—upraszamy wielmożnego iego mości pana marszałka, aby list napisał do iaśnie wielmożnego iego

mości pana generała anszefta, żeby było libertowane, y wielmożni ich mość panowie kommissarze żeby tego miasta do podatku nie pociągali—obliguiemy, ponieważ alimentować praesidium propter securitatem sądu exorbitantiarum będzie. Ażeby na delinkwentów, do sądów przyprowadzonych mieysce więzienia opatrzone było—iego mości pana gubernatora winnickiego obliguie woiewodztwo nasze, i warta miejska zawsze do pilnowania być powinna; inquantumby zaś ta warta iakiego więźnia wypuścić miała, tak karana bydź powinna, iako y winowaycy. Ich mość bracia szlachta, którzy maią possessye prawdziwe w woiewodztwie, obliguie woiewodztwo ich mościów panów kommissarzów, aby byli pociągani do płacenia iakichkolwiek podatków, osobliwie zaś ich mościów panów possessorów subarowskich żeby mieli w łaskawey pamięci; upraszamy ich mościów panów kommissarzów, żeby nie byli aggrawowani tak y ci, którzy chłopów poddanych nie maią, iako i ci, którzy maią; iednak poddani ich mościów do podatków należeć powinni będą; a ich mość bracia szlachta gracyalistowie, na pańskich, a nie na swoich siedzący gruntach, aby contribure podatki, na woiewodztwo Bracławskie włożone, iako i na czynszach siedząca szlachta tak zapłacić powinni będą; y Wołochowie wsiami siedzące żeby płacili wszelkie podatki w dobrach pańskich mieszkaiący. Wielmożnego iego mości pana marszałka koła naszego upraszamy, aby napisał list do iaśnie wielmożnego iego mości pana generała anszefta, ażeby z łaski swoiey pańskiey zalecił kommendom, żeby do wybierania podatków tak terazniejszych, iako y zaległych exekucyią przydali, y żeby quam cellerime mogli bydź wybrane, propter necessitatem woiewodztwa, do którego odebrania przerzeczonych podatków ich mość panowie poborcy powinni mieć pilność y attendencyą przy komportowaniu kwitów secundum laudum modernum. Wielmożni ich mość panowie posłowie, ad maiestatem destynowani, instabunt za ich mościami pany sędziami exorbitantiarum, iako też y kommissarzami ad praesens około dobra woiewodztwa naszego pracuiącemi, aby w łaskawey iego królewskiey mości mieścili się pamięci. Wielebnych oyców iezuitów kollegium Winnickiego, iako też wielmożnych ich mościów panów posłów rezydentów konsyliarzów do nayiaśnieyszego króla iego mości, pana nam miłościwego, uproszonych, wielmożnych ich mościów panów sędziów exorbitantiarum y kommissarzów woiewodztwa naszego, aby dobra, iako y gdzie znayduiące się, iaśnie wielmożny iego mość pan generał anszeft od wszelkich kontrybucyi y podatkowania na woyska auxyliarne uwolnił; od woiewodztwa zaś podatków ob praementem necessitatem na expensa teraznieysze uwolnione bydź mogą;

wioska zaś wielebnych oyców dominikanów, Sołowijówka nazwana, trzech poddanych w sobie maiąca, aby w pamięci ich mościów panów kommissarzów była y od delaty wolna; także Lińce, miasto iaśnie oświeconych xiążąt ich mościów woiewodziców krakowskich, aby levamen w podatkowaniu na woyska rossyiskie miały—woiewodztwo ob desolationem modernam rekomenduie. Wielmożni ich mość panowie sędziowie exorbitantiarum przestrzegać tego będą, ażeby sub titulo iaśnie wielmożnego im. p. starosty winnickiego pozwy wydawane byli po iaśnie oświeconych, iaśnie wielmożnych, wielmożnych y urodzonych ich mościów panów dziedziców y possessorów woiewodztwa naszego Bracławskiego, in quorum absentia--po ich mościów panów gubernatorów, administratorów, podstarościch, a gdzieby y ci nie znaydowali się—po zwierzchności iakieykolwiek po miastach, masteczkach y wsiach, dó stawienia tych, którzyby stante hac calamitosa revolutione pod różne swawolnych kup zaciągi chodzili y, pod imie woysk auxylarnych podszywaiąc się, dwory naieżdżali, szlachtę horrende męczący, o śmierć przyprawiali, żydów tak w domach, iako i na szlakach zabiiali y z ich maiątków obdzierali, insuper kościołom y cyrkwiom nie opuszczaiąc—ad cujusvis instantiam stawili, sub rigore et paena in casu niestawienia do sądu, super deliquentibus decernenda, super vero renitentibus extendenda. Które to laudum, unanimo assensu całego kongressu naszego conclusum, wielmożnego iego mości pana marszałka koła naszego rycerskiego woiewodztwa Bracławskiego ręką swoią własną podpisać y do akt grodzkich winnickich podać uprosiliśmy. Datum w Winnicy, die 22 Martii, 1735 anno. Stanisław na Szandyrowie Szandyrowski, marszałek koła rycerskiego prześwietnego woiewodztwa Bracławskiego, manu propria. (M. II.).

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 16 на оборотѣ.

LXVIII.

Универсалъ Кіевскаго генералъ-губернатора, графа Іоанна Бернгарда Вейсбаха къ жителямъ Брацлавскаго воеводства, извѣщающій ихъ о томъ, что Вейсбахъ, вслѣдствіе изъявленнаго Брацлавскимъ воеводствомъ согласія на избраніе Августа III, отдалъ приказъ русскимъ войскамъ, предписывающій имъ арестовать возставшихъ крестьянъ. Притомъ Вейсбахъ совѣтуетъ дворянамъ зорко слѣдить за поведеніемъ крестьянъ, арестовать ихъ въ случаѣ ихъ отказа отъ земледѣльческихъ занятій и призывать на помощь, по мѣрѣ надобности, отряды русскаго войска. 1735. Марта 25.

Jey Imperatorskiego Wieliczenstwa Samodzierżcy wszystkiey Rossyi etc., etc., etc. postanowiony nad woyskami rossyiskiemi generał pełnomocny, orderów świętych: Andrzeia apostoła y Alexandra Newskiego kawaler, Kiiowskiey gubernii generalny gubernator, nad Sibirskim dragońskim pułkiem pułkownik, Jan Bernard graf fon Weyzbach. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, osobliwie iaśnie wielmożnym, wielmożnym ich mościom panom: senatorom, dygnitarzom, urzędnikom koronnym, ziemskim, duchownym y grodzkim, tudzież obywatelom, komissarzom, ekonomom, gubernatorom, administratorom y wszelkiey iurisdikcyi ludziom prześwietnego woiewodztwa Bracławskiego, moim wielce mości panom, do wiadomości podaię: iż na przerzeczone woiewodztwo, iako pograniczne et variis oppressionibus swywolney kompanii haydamackiey obciążone, maiąc oraz wzgląd, że iest poprzysiężone, et unanimo voce animoque na seymiku swoim, recenter w Winnicy odprawionym, za króla nayiaśnieyszego Awgusta trzeciego uznało, et super fidelitatem pro cognitione pana nec non manutentione quorumvis regni Poloniae jurium ablegatów wysłało e medio sui,—więc, że z różnych mieysc donoszą et querulantur na zbieraiące się kupy swywolne, dwory naieżdżaiące, rabuiące, y ludzie zabiaiące, a chcąc w iakonaylepszym bezpieczeństwie utrzymać ich mościów obywatelów pomienionego woiewodztwa, naprzod wydałem ordynanse do komend woysk Jey Imperatorskiego Wieliczenstwa, pani moiey naymiłościwszey, aby

takowych buntowników chwytano, a potym (że komenda od komendy odległa), dla utrzymania samych siebie y swoich fortun całości, każda iurisdykcya, żeby, w groźbie poddanych trzymaiąc, gdziekolwiek postrzeże takich swywolników, aby do komend znać dawała y do chwytania dopomagała, a poimanych pro forti et irremissibili executione do należytego sądu odsyłała; nadto, gdy teraz nadchodzi wiosna y każdy poddany mieć się powinien do gospodarskich robot, zalecam wszelkiey iurisdykcyi ludziom stringere takowych poddanych do zasiewów, a zboża nie maiącym dopomagać; renitentes zaś y nie maiących się do pracy y dzieł roboczych (co samo oczywistym pokazuie się być haydamactwem y do rozboiu intencyą) poddanych, iako podeyrzanych, komendom woysk rossyiskich donosić, y przy assystencyi ad seriam indagationem do sądu, według affektacji y elekcyi seymiku tegoż woiewodztwa destynowanego, praw, konstytucyi et statutorum, legibus regni descriptorum, oddawać, nec non sine quavis protellatione et appellatione tenże sąd dekretować powinien y exequować każe. Więc, dla uwiadomienia wszystkich ich mościów obywatelów, z przychylności moiey, ten uniwersał po grodach y parochiach publikować iako nayprędzey zalecam, a dla lepszego waloru, pieczęcią stwierdzony, ręką własną podpisuię. Datum w Białeycerkwi, die 25 mensis Martii, 1735 anno. J. B. comes de Weisbach, manu propria. (M. П.).

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № *4619, годъ 1734—1736; листъ 21 на оборотѣ.*

LXIX.

Письмо русскаго генерала, графа Вейсбаха, къ предсѣдателю сеймика Брацлавскаго воеводства, дворянину Станиславу Шандыровскому, съ изъявленіемъ дружескихъ отношеній, съ обѣщаніемъ не взыскивать излишней контрибуціи съ дворянъ и съ предложеніемъ воспользоваться помощью отрядовъ русскаго войска для усмиренія крестьянъ. 1735. Марта 30.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Maii dwunastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Ianem Kazimierzem Młodziejowskim, namieśnikiem natenczas burg-

rabstwa y regencyi grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Juzef Polatowski, ten list, od iaśnie wielmożnego iego mości pana Weysbacha z podpisem ręki iego y pieczęcią, do iego mości pana Szandyrowskiego pisany, ratione introcontentorum, ad acta praesentia per oblątam podał, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego y do akt wpisanie; a tak ia, urząd, annuendo affectationi iego mości podawaiącego, pomieniony list ad acticandum przyjmuiąc, czytałem, de tenore sequenti: Wielmożny mości panie stolniku zakroczymski, mnie wielce mości panie y bracie! Doszło mię ordynowane z seymiku relationis, wraz z skryptem waszmości pana, laudum woiewodztwa Bracławskiego, z czego kontent iestem, ile że należało y instrukcyą, daną ich mościom panom posłom do iego królewskiey mości, mi notyfikować; in quibus terminis waszmość państwo sporządzili? czy ad normam mego uniwersału iest w oney inserowana annihilatio omnium actuum, in partem Stanislai factorum? proszę o przysłanie kopii oney. Dezyderyom woiewodztwa, w skrypcie waszmości pana wyrażonym, zadość uczyniłem, ile gdy ordynans wydałem do pana pułkownika Baskakowa, aby w requizycyach waszmościów państwa służył, y ludzi, wiele będzie potrzeba, z komendy niemirowskiey pro praesidio dał do Winnicy dla ochronienia xiąg woiewodzkich y bezpieczeństwa sądów; także officer z woyska naszego przydany będzie ich mościom panom komissarzom, aby uchwalony podatek teraznieyszy y dawnieyszy, nie na zaciąg woyska, tylko na expens tym, którzy in laudo są specifikowani, adminiculo woyska rossyiskiego był wybrany, Quod attinet numerum porcyi y racyi extradowania, wyrazić nie mogę, propter vicissitudines y ustawiczney odmiany komend naszych na różne mieysca,—więc tedy, wiele się ad praesens znayduie w woiewodztwie tamecznym woyska naszego, tyle porcyi y racyi dawać należy; za szczęśliwym zaś powrotem iego mości pana generała maiora fon Heyna z komendą swoią, natenczas, secundum proportionem ludzi, aukcyonować potrzeba. A chociaż przedtym woysko w tamecznym woiewodzdwie brało gdzie co popadło, ponieważ nie znało taryfu y informacyi od woiewodztwa nie miało, teraz zaś pretendować będzie podług uczynioney repartycyi panów komissarzów, y tey pretensyi teraznieyszey furażów y tynfów termin expiruje die 15 Aprilis stili veteris. Do komend naszych iuż ordinans wyszedł, ażeby, gdzie w iakowych wioskach są załogi lub konsystenci nasi stoią, a w onych też wioskach y poddani zbiegli znaydowali się, tedy maią pomagać dla odebrania ich, a swywolnych ludzi polskich do sądu waszmościów państwa oddawali, y takowym ludziom poddanym, wraz z żydami, przeciwko pa-

nom swoim reballizującym, protekcyi nie dawali, daleko bardziey do usług swoich nie przyimowali. A ieżeli powiat Dźwinogrodzki, do woiewództwa Bracławskiego należący, miałby być refractarius w wydaniu należytych podatków, tedy, ad requisitionem waszmościów państwa, komendę maiący przy dać assistentiam do nakłonienia onego y oddania należących podatków. Haec cum exprimo, sam ad ulteriora possibilia obsequia ze wszelką weneracyą paratus, zapisuię się waszmości mego mości pana y brata życzliwym bratem y uniżonym sługą. U tego listu podpis ręki takowy: I. O. comes de Weysbach. Data zaś w te słowa: anno 1735, die 30 Martii sub Białacierkiew. Na wierzchu intytulacya temi słowi: Wielmożnemu iego mości panu Stanisławowi Szandyrowskiemu, stolnikowi zakroczymskiemu, marszałkowi koła rycerskiego prześwietnego woiewództwa Bracławskiego, memu wielce mości panu y bratu, należy.—Któryże to list, za podaniem y oczewistą prośbą iego mości podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, iest do xiąg ninieyszych, grodzkich, winnickich ingrossowany.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 26 на оборотъ.

LXX.

Заявленіе управляющаго Межибожскимъ имѣніемъ, полковника Жанъ-Батиста Десіеръ, о томъ, что крѣпость Межибожская, наравнѣ съ другими, была занята иностранными войсками, и потому онъ не можетъ отвѣчать за цѣлость и сохранность имущества, отданнаго разными лицами на сохраненіе въ эту крѣпость. 1735. Апрѣля 11.

Feria sexta post festa solennia sacri Paschatis proxima, anno Domini 1735.

Ad officium actaque praesentia, castrensia, capitanealia, laticoviensia personaliter veniens nobilis Adalbertus Dembowski, magnifici Joannis Bap-

tistae Dessieur, vicecolonelli sacrae regiae majestatis et reipublicae, famulus, nomine et ex parte ejusdem magnifici domini sui, bonorum tractus Międzybożensis commissarii generalis, solenniter manifestatus est idque in eo: quia cum nonnulli magnifici et generosi domini, tam terrigenae palatinatus Podoliae, quam allii, ingruente exercitu exotico in oras palatinatus ejusdem et territorii praesentis, cupientes providere indemnitati rerum mobilium suarum, easdem in fortalitium Międzybożense, prout in locum tutiorem, contulerunt, et aestumantes, ab impetitione, ne in propatulo domini diriperentur, intactum et immunem fore, in ibidem deposuerunt; quorum requisitioni magnificus Dessieur in communi et publica consternatione, prout quasi ad asyllum confugientibus, depositoria non recusaverat, ita dubiae fortunae seque et sua exponendo, neque, quis quae et quanta deposuerit, inquirendo, de securitate in tanto inopinato motu nullatenus affidaverat; cumque eaedem copiae etiam in idem fortalitium irrumperant, quibus nil obstare audebat, et munitioria quidem castella: Brody et Zbaraż etiam vim bellicam aequali cesserant sorti, et secretiora in fortalitio depositorum sectarentur loca, resque locatas et magnifici Dessieur proprias seorsivo sibi regestro conscriberent sigillisque suis obsignarent, atque custodibus suis (prout hucusque invigilant) munirent aliasque in vim praedae et spolii abstulerint, alias quoque eousque sub armatis custodibus detinent, nihilque intactum relictum est. Proinde, subveniendo magnificus Dessieur integritati et obviando in post emergendis exinde incommodis atque indebitae vexae, quia id non sua culpa, sed ob publicam vicissitudinem accidit, et quidquid in futurum evenerit, solennissime nomine quo supra manifestatus est.

Книга гродская, Летичевская, записовая и поточная, № 5278, годъ 1734—1735; листъ 101 на оборотѣ.

LXXI.

Приговоръ Барскаго замкового уряда, присуждающій дворянъ: Юрія Гальчинскаго и Самуила Данчевскаго къ тюремному заключенію, уплатѣ штрафа и пополненію убытковъ за то, что они пограбили скотъ у крестьянъ села Лучинца во время безпорядковъ, бывшихъ въ 1734 году. 1735. Апрѣля 13.

Actum die 13 Aprilis, anno 1735.

Między jego mością panem Jakubem Sawickim, dóbr miasteczka Łuczyńca jaśnie wielmożnej jej mości pani Rzewuski, hetmanowej wielkiej koronnej, dziedzicznych, gubernatorem, pracowitemi: Jaśkiem Żelaznym, Romanem Matiunkem, z tychże dóbr Łuczyńca poddanemi, Dmitrem Krzywowiazego zięciem, aktorami, z jednej, a pany: Piotrem i Alexandrem Kobciami Popowskiemi, bracią, Samuelem Danczewskim, Jerzym Halczyńskim, w dobrach Halczyńcach mieszkającemi, pozwanemi, z drugiej strony, oczewisto do sądu jurisdykcyi zamku Barskiego stawającemi, o to: iż pomienieni aktorowie wnoszą illacyą, że podczas terazniejszej inkursyi, roku przeszłego, 1734, przyjachawszy do miasteczka Łuczyńca, koni pięcioro pomienionych aktorów wzieli; strona zaś pozwana do pobrania tych koni nie przyznaie się. Zaczym sąd jurisdykcyi zamkowej, stron obodwóch kontrowersyi wysłuchawszy, ażeby strona tak aktorowa, jako i pozwana, natychmiast w tej sprawie wyprowadziła inkwizycyą nakazuje. A ponieważ strony obedwie wyprowadzili przez świadków inkwizycyą, innych do sądu swego stawili, to jest z strony aktorowej ich mościów panów: Piotra Popowskiego, Samuela Popowskiego, Hryhora Popowskiego,—więc sąd, wysłuchawszy stron juramentu, przystąpił do słuchania inkwizycyi z świadków wyżey wyrażonych; z których pokazało się dowodnie pod juramentem, pierwszego świadka —pana Piotra Popowskiego: iż ich mość panowie: Jerzy Halczyński i Samuel Danczewski byli w Łuczyńcu roku przeszłego, 1734, i tam koni pięcioro, rozumiejąc że hajdamacy, u tych pracowitych aktorów wzieli i poprzedali; o tym wie i słyszał od różnych ludzi i to zeznał, iż jego mość pan Danczewski Jaśka aktora, idącego z ludźmi za chudobą swoją, to jest końmi

zabranemi, pod samą wsią Halczyńcami kijem raz, i, za brodę porwawszy, o ziemie onego uderzył, te słowa mówiąc: »otoż cię Kobiec Popowski bije, i nie takowy konie twoje byli maści, jak ty powiadasz, i to pięcioro koni zgineło, ale nie troje.« Z drugiego—pana Alexandra Popowskiego świadczącego pokazało się: iż ich mość panowie Danczewski i Halczyński razy dwa bez ordynansu jeździli na rabunek: raz do Łuczyńca, drugi raz do Kunatowiec i Iwaszkowiec, i z Łuczyńca widział bydła sztuk kilkanaście ich mościów pędzących do Halczyniec, a o koniach tych nie wie, tylko słyszał, że ich mość panowie Halczyński i Danczewski te konie pobrali w Łuczyńcu. Z trzeciego świadka pokazało się, pana Samuela Popowskiego: iż ich mość panowie Halczyński i Danczewski bez ordynansu z innemi jeździli ku Łuczyńcu, ale koni ani bydła żadnego pędzących do wsi nie widział i o tych koniach nie wie. Z czwartego świadka pokazało się, pana Hryhorego Popowskiego; że o tych zabraniu koniach nie wie, tylko słyszał od ludzi, że ich mość panowie Halczyński i Danczewski jeździli ku Łuczyńcu, ale bydła ani koni żadnych nie widział. Z strony zaś pozwanej świadkowie, panowie: Alexander Popowski, Bazyli Beneskuł, Jędrzej Jurkowski, pod juramentem zeznali, że o zabraniu tych koni ani wiedzą, ani słyszeli, ani widzieli, żeby ich mieli ich mość panowie Halczyński, Danczewski, albo kto inny, zabrać. Sąd tedy zamkowy jurisdykcyi Barskiej, zapobiegając dalszym takowym inkonweniencyom, stosując się do wyżwyrażonych inkwizycyi, winnych ich mościów panów: Ierzego Halczyńskiego i Samuela Danczewskiego uznaje, i nakazuje: ażeby za pomieniony występek wieżą zamku tutejszego natychmiast zasiedli i onę przez niedziel dwie kontynuowali; przy wyściu zaś z wieży, każdy zosobna, tak jego mość pan Halczyński, jako jego mość pan Danczewski, na zamek po pietnaście grzywien dać i wyliczyć powinni; a po wyliczonych, mają godzić wyż pomienionych aktorów ich mość panowie Halczyński i Danczewski, po połowie za tych koni pięcioro zapłacić powinni będą, a połowa przepadać powinna. Co się zaś tycze aktoratu pracowitego Dmitra Krywowiazego zięcia ze wsi Łuki, mającego pretensyą także o wziętą klacz do ich mosciów panów Halczyńskiego i Danczewskiego, i to się z ust samego jego mości pana Halczyńskiego, jako też świadectwa panów: Alexandra Popowskiego i Jurkowskiego, pokazało, iż klacz własną pracowitego aktora pod Łuką pan Halczyński wzioł, i w Kopajgrodzie Kondratowi cyganowi za złotych 16 przedał, a potym wojsko przechodzące tę klacz u cygana wzieli, i dotąd onej u tego cygana niemasz,—przeto sąd nakazuje: ażeby jego mość pan Halczyński,

po wykonanym juramencie, człeku temu za pomienioną według waloru natychmiast zapłacił, i przy wyściu z wyżpomienionej wieży, na zamek osobliwie za takowy występek grzywien pięć zapłacić i wyliczyć powinien będzie,—mocą tego dekretu.

Книга Барскаго замка, № 5685, годъ 1751—1743; листъ 78.

LXXII.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ арестовалъ разныхъ лицъ, проживающихъ въ селахъ: Городкѣ, Сахнахъ, Ширмовкѣ и Станиловкѣ, а также въ мѣстечкѣ Погребищахъ, обвиненныхъ въ нападеніи на волошскія слободы: Огіевку и Зузулинцы и въ грабежѣ имущества у жителей этихъ слободъ. 1735. Апрѣля 25.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Aprilis dwudziestego pierwszego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku j. k. m. Żytomirskim, przedemną, Stanisławem Waśkowskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi stanowszy oczewiście woźny generał województwa Kijowskiego i innych, opatrzny Alexander Zwoliński, in vim suae verae ac fidelis retationis, palam, publice libereque recognovit: iż on roku terazniejszego, tysiąc siedmset trzydziestego piątego, die decima nona Aprilis, na affektacyą i prawną rekwizycyą jaśnie oświeconych xiążąt ich mościów: Antoniego, kazimirskiego, i Franciszka, olsztyńskiego starostów, Lubomirskich, braci między sobą rodzonych, mając przy sobie stronę szlachtę, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościow panów: Stanisława Podhorodyńskiego i Jana Kraczkowskiego,

eo majoris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, nasamprzód był we wsi Horodku i Sachnach, dobrach jaśnie oświeconego xiążęcia jego mości Janusza Wiszniowieckiego, kasztelana krakowskiego, tantisper w possessyi wielmożnego jego mości pana Jana Wooda, miecznika drohickiego i regenta, gdzie urodzonego jego mości pana Jana Tomaszewskiego we dworze i u całej gromady, także Demka i Juska Tkacza i Martyna, w tychże dobrach znajdujących się, którzy, według dobrowolnego zeznania jego mości pana Tomaszewskiego, byli complices do rabunku wołochów, we wsi Ohyjówce mieszkających; potym eadem die był w Szyrmówce, w tymże województwie i powiecie leżących, gdzie roboczych: Maxyma Wakułę, Tymka Pałamara we dworze u urodzonego Jana Łuszczewskiego, podstarościego tamejszego, u których z rabunku wsi wołoskiej Zozuliniec, do klucza Biliłowskiego należącej, znajdują się lica, jako to: kożuch u Pałamara, a na Wakuła pokazano pas swój, w tymże rabunku wzięty, samego zaś urodzonego jego mości pana Jana Łuszczewskiego, u którego się także znajduje szabla, u gromady całej Szyrmowskiej z rabunku towarzystwa wołoskiego z Zozuliniec, eadem die tamże pana Trojana, rotmistrza wołoskiego, z całą chorągwią i kompanią, którzy także bydła i woły zabierali ze wsi Ohyjówki et in suum commodum obracali; eadem die w Staniłówce cujusvis nominis roboczego Diohtiarenka, u którego obraz na blase Matki Najświętszej i xiążki różne znajdują się; eadem die, w mieście Pohrebyszczach mieszkających, Honosarenków trzech braci; i tych wszystkich wyżwyrażonych variae conditionis ludzi, jako się pomieniło, u urodzonego jego mości pana Iankudowicza, gubernatora włości Pohrebyskiej, kożdego seorsive w dziesięciu tysięcu grzywien polskich, aresztował i przyporęczył. W czym on, woźny, toż stroną szlachtą, przy sobie będącą, oświadczywszy się, ztamtąd odjechał, i o tym tu, przedemną, tę swoią prawdziwą aresztu uczynił i zeznał relacyą, prosząc eam actis praesentibus connotari, co i otrzymał. Alexander Zwoliński, woźny, ignarus scribendi.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 198.

LXXIII.

Жалоба отъ имени князей: Франциска и Антонія Любомирскихъ на управлявшаго Погребыскимъ имѣніемъ, дворянина Ржондковскаго, о томъ, что по его указанію какіе-то посторонніе козаки нападали на мѣстечко Билиловку и на село Огіевку, ограбили и истязали въ нихъ жителей и нѣсколько человѣкъ изъ нихъ убили. 1735. Апрѣля 25.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Aprilis dwudziestego piątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku j. k. m. Żytomirskim, przedemną, Stanisławem Waśkowskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, i xięgami ninijszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony jego mość pan Stanisław Podhorodyński, nomine wielmożnego jego mości pana Andrzeja Bogurajskiego, stolnika rożańskiego, gubernatora połońskiego dóbr jaśnie oświeconych xiążąt ich mościów: Antoniego, kazimirskiego, i Franciszka, olsztyńskiego starostów, Lubomirskich, braci między sobą rodzonych, do urzędu niniejszego przybywszy, sollenną naprzeciwko wielmożnym ich mościom panom: Michałowi Woodowi, miecznikowi drohickiemu, Zygmuntowi Lipkowskiemu, podstolemu inflańskiemu, komissarzom dóbr Pohrebyskich jaśnie oświeconego xiążęcia jego mości Janusza Wiszniowieckiego, kasztelana krakowskiego, zanosił manifestacyą, w ten sposób i o to: iż ich mość, deklarowawszy wszelką sprawiedliwość, ile w sprawiedliwej sprawie, z urodzonego jego mości pana cujuscunque nominis Rządkowskiego, natenczas gubernatora włości Pohrebyskiej, niżej wyrażonej akcyi motora, jako i z poddannych tejże włości, po imionach i przezwiskach w areszcie wyrażonych, hujusque causae koadjutorów, uczynić, na którą decyzyą i za listem wielmożnego jego mości pana Wooda, miecznika drohickiego, urodzony j. m. p. Stanisław Kleczewski, gubernator włości Biliłowskiej z ukrzywdzonemi wołochami, w dobrach pomienionych kluczu, we wsi Ohyjówce meszkającemi, do ich mościów wyżej wyrażonych zjechał i tam o świątobliwą decyzyą z wspomnianego urodzonego j. m. p. Rządkowskiego

i poddanych pohrebyskich, (domawiał się); który j. m. p. Rżądkowski, z pomienionemi poddanemi, postępując przeciwko prawu pospolitemu, które neminem injuriare jubet, tudzież nie zachowując przyjaźni i pokoju sąsiedzkiego, ile in proxima vicinitate mieszkając, illicito modo na wieś pomienioną Ohyjówkę kozaków postronnych kielkadziesąt koni subministrowawszy, którzy, sine respectu et zelo misericordiae, szlachtę, wołochów i ludzi bili, rabowali, niektórych ad carceres zabierali i ad libitum sui nad niemi znęcali się, urodzonego zaś Ulickiego o śmierć przyprawili, o czym libera recognitio urodzonego j. m. p. Tomaszewskiego, in praesentia urodzonych ich mościów szlachty, luculentius in se libere enarrat, z którego instynktu ciż ludzie na miasto Biliłówkę napadszy, simili modo postępując, ludzi, a osobliwie żydów, tiranissime bili, męczyli, a trzech na śmierć zabili, ruchomości wszelkie i gotowe pieniądze, u kogo jeno było, powymęczali i do siebie pozabierali, o czym osobliwym regestrem czasu prawa demonstrowano i dowiedziono będzie; gdzie ich mość panowie komissarze, niby emundando jego mości pana Rządkowskiego, wszelkiej akcyi wyż wyrażonej z poddanemi pohrebyskiemi kauzatora, ludzi, do klucza Biliłowskiego należących, tak szlachtę jako i poddanych, łapają, biją ad libitum sui sine inquisitione, gdzie w takowych sprawach powinno bydź, tudzież nie słuchając publicznie świadczącego urodzonego j. m. p. Tomaszewskiego, jako tej sprawy dobrze wiadomego, sami ad libitum sui, sine amicis ex parte utraque, tę sprawę decydowali i niewiadomych prawa do rąk wołochom biliłowskim oddali, propter colorisationem sądu swego. O czym comparens, quam cito rescire potuit, eo in passu, praecavendo omnimodae integritati injuriatorum, i komu będzie potym potrzeba ukazywała z prawa, de nullitate ac invaliditate takowej decyzyi, tudzież, jeżeliby urodzony j. m. p. Stanisław Kleczewski, gubernator włości Biliłowskiej, do tejże sprawy implikować się miał, i do podpisów jakich wchodził, iterum iterumque manifestatur, i terazniejszej manifestacyi salva derelicta melioratione, actis connotari prosił; co i otrzymał. Stanisław Podhorodyński, manu propria.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 199.

LXXIV.

Позовъ, требующій въ специальный судъ Брацлавскаго воеводства дворянина Станислава Шандыровскаго по жалобѣ на него Винницкаго жителя, еврея Схаріи Юдкевича, о томъ, что Шандыровскій своевольно заключилъ его, по ложному обвиненію, въ тюрму, гдѣ онъ содержится вмѣстѣ съ гайдамаками, осужденными на смертную казнь. 1735. Мая 9.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Maii dwunastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Janem Kazimierzem Młodzieiowskim, namieśnikiem natenczas burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, stanowszy oczewisto woźny generał woiewodztwa Bracławskiego y innych, opatrzny Tomasz Rzeszotkiewicz, w moc prawdziwey, wierney y skuteczney ralacyi swoiey, iawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on, roku teraznieyszego, wyż na akcie wyrażonego, miesiąca Maii siodmego dnia, pozew autentyczny na sądy exorbitantiarum odniósł do dóbr wsi Trościańca y tam ten pozew niżey wyrażonym pozwanym do rąk oddał, którego pozwu tenor takowy: Ludwik na Sydorowie Kalinowski, winnicki etc. starosta. Tobie, wielmożnemu Stanisławowi na Szandyrowie Szandyrowskiemu, stolnikowi zakroczymskiemu, dóbr wsi Trościańca dziedzicowi, z tych y innych dóbr dziedzicznych, zastawnych y summ pieniężnych generaliter wszelkich powagą królewską a władzą naszą starościńską przykazuiemy: ażebyś waszmość przed sądem causarum exorbitantiarum woiewodztwa Bracławskiego, laudo publico na seymiku blizko przeszłym postanowionym, a data et positione praesentis citationis naydaley w tydzień, tu, w Winnicy, agituiącym się, sam personaliter et peremptorie stanoł, a to na instancyą instygatora sądowego y iego delatorów: urodzonego Michała Zygmunta Dyakowskiego, gubernatora starostwa Winnickiego, y niewiernego Scharego Judkiewicza, obywatela winnickiego, ante hac arędarza tegoż starostwa Winnickiego, ad praesens in carceribus sequestris zostaiącego, tudzież y niewierney Baśki żony iego, małżonków, cum

debita eorum assistentia, de lege requisita, aktorów, którzy, przychylaiąc się do prawa pospolitego y do protestacyi cum manifestatione, ratione infrascriptorum przed aktami koronnemi zaniesioney y uczynioney, pozywaią waszmości o to: że waszmość, wielmożny stolniku zakroczymski, niewiedzieć z iakiey racyi y pretensyi, teraznieyszego niewiernego Scharego, obywatela winnickiego, aktora, wziąć i pod warte moderni praesidii Moschovitici, między hultaiów haydamaków, rabowników, na gardło obwinionych, siedzących, oddać y kłody na nogi wbić kazałeś; którego to niewinnego inkarcerata, aktora, ni w czym nie podeyrzanego y niewinnego, na tak wiele instancyi irequizycyi urodzonego gubernatora, teraznieyszego delatora, y różnych ludzi godnych, tudzież y całego kahału Winnickiego, nawet y na assekuracyą gubernatorską mieyską y całego kahału, wydać y wypuścić z więzienia nie chciałeś y dotąd nie chcesz y nie każesz, ani do sądu zwierzchności zamkowey winnickiey, ani też do teraznieyszych sądów causarum exorbitantiarum woiewodztwa Bracławskiego, tegoż żyda, aktora, inkarcerata, waszmość nie oddaiesz, rozsądzić się z nim woli nie masz y chcesz; w czym wszystkim recusas tylko ad malam delationem et informationem roboczego Kondrata Pucha, poddanego swego, z którym dekret stanół y inne dokumenta testantur, dotychczas in carceribus et detentione strictisssima niewiernego aktora trzymasz y więzisz, przez co do znacznych szkod y do ostatniey ruiny tegoż delatora żyda przywiodłeś y przyprawiłeś. O co wszystko y o inne pretensye y nadgrodzenie szkod, także o stawienie poddanego swego, pracowitego Kondrata Pucha, dla rozsądzenia się y usprawiedliwienia z onym we wszystkim, praemissibus waszmość citaris; sis igitur pariturus et judicialiter in praemissis et aliis, in termino inferendis, responsurus. Datum w Winnicy, die nona Maii, millesimo septingentesimo trigesimo quinto anno. Za którym to pozwem on, woźny, rok y termin stronom obom zawity przed tymże sądem złożył y naznaczył. De quo praesens ejusdem ministerialis relatio.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 177 на оборотъ.

LXXV.

Жалоба управляющаго имѣніемъ Линцами, дворянина Михаила Новицкаго на еврея Лейбу Фрумчина, о томъ, что онъ съ умысломъ удержалъ у себя письмо, адресованное Новицкому, предостерегавшее его о нападеніи гайдамаковъ; вслѣдствіе этого Новицкій не приготовился къ защитѣ и гайдамаки ограбили мѣстечко Линцы, гдѣ причинили убытковъ на 15,000 злотыхъ. 1735. Мая 12.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Maii dwunastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Janem Kazimierzem Młodzieiowskim, namieśnikiem natenczas burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Michał Nowicki, dóbr Liniec cum attinentiis, iaśnie oświeconych xiążąt ich mościów: Antoniego, kazimierskiego, y Franciszka, olsztyńskiego starostów, na Wiszniczu y Jarosławiu Lubomirskich, woiewodziców krakowskich, dziedziców, gubernator, przestrzegaiąc wszelkiey całości dóbr przerzeczonych, solenniter świadczył y protestował się naprzeciwko niewiernemu Leybie Frumczynemu, obywatelowi niemirowskiemu, ante hac burtów salitrzanych y całey włości Liniec arędarzowi, niesłownemu a zawódcy znacznemu, swoim, iaśnie oświeconych ich mościów xiążąt Lubomirskich, woiewodziców krakowskich, uti bonorum praemissorum Lince cum attinentiis dziedziców y panów swoich, imieniem, w ten niżey opisany sposób y o to: że przerzeczony niewierny żyd Leyba Frumczyn, trzymaiąc salitrzano y całych dóbr Liniec arędę, rok cały raty y summy złotych polskich siedmset nie zapłacił y sam z dóbr do Niemirowa uszedł, ludzi y poddanych pańskich z wielko krzywdo pozdzierał, zagrabił y uciemiężył, a co bardziey, na większą tych dóbr pańskich czyniąc ruine y zgube, list z ordynansem od iego mości pana Antoniego Bogorayskiego, ekonoma y gubernatora włości Połońskich, de data ejus die trigesima Februarii, roku

teraznieyszego, tysiąc siedmset trzydziestego piątego, z Połonnego do protestanta per directum pisany, przy sobie iniqua authoritate et praetextu przez niedziel sześć trzymał; po który list modernus protestans, dla odebrania, wóyta z Liniec posyłał, potym listownie przez umyśnego posłańca requirował, a naostatek sam teraźnieyszy komparens do tegoż obwinionego arędarza do Niemirowa jeździł, — oddać nie chciał, aż ledwie za rozkazem wielmożnego iego mości pana Baskakowa, podpołkownika woysk rossyiskich, kommendanta niemirowskiego, ten list barzo potrzebny protestanti oddał; dla którego zatrzymania listu żadney nie mając informacyi ani uniwersału, przy czym y za czym w dobrach pańskich opponować się nie miał, a tym czasem swawolne kupy hultayskie kozackie, na dobra Lińce napadszy, poddanych pańskich y żydów zrabowali, kotły, konie, fanty y różne rzeczy y dobytki pozabierali, ludzi y poddanych rozegnali, samego urodzonego iego mości pana protestanta hultaie, w zameczku napadszy, spisami skłóli, zbili, ludzi trzech na śmierć zabili, innych pokaliczyli, którzy dotychczas do zdrowia przyść nie mogo; przez które nieoddanie listu y uniwersału, nie maiąc informacyi ostrożności, y zgromadzenia dla obrony ludzi nie miał, dla czego szkody y ruiny na pietnaście tysięcy w dobrach pańskich swawolne kupy kozackie uczynili. O co wszystko, zabiegaiąc dalszey y ostatniey tych dóbr Liniec ruinie, a całości swoiey przestrzegaiąc, tenże urodzony comparens przeciwko obwinionemu niewiernemu Leybie Frumce arędarzowi, iako zdraycy, iteratis vicibus quamsolennissime, imieniem iaśnie oświeconych xiążąt ich mościów Lubomirskich, woiedziców krakowskich, dóbr Liniec cum attinentiis dziedziców, iako panów swoich, protestuie się y manifestuie, salvam tamen, si opus fuerit, modernae protestationis pro exigentia juris reservando et praecustodito meliorationem; którą protestacyę actis connotari prosił, co y otrzymał. Jego mość protestans, nie umieiący pisać, znak krzyża świętego kładzie †.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1734—1736, № 4619; листъ 176.

LXXVI.

Жалоба дворянъ: Луки Юшковскаго и Войтеха Гутовскаго о томъ, что гайдамаки напали на принадлежащее имъ село Сабаровку, ограбили оное, истязали Юшковскаго и, наконецъ, развели огонь и сожгли всѣ, находившіеся въ домѣ истцевъ, документы. 1735. Іюня 11.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Iunii iedynastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Janem Kazimierzem Młodzieiowskim, namiesnikiem natenczas burgrabstwa grodzkim winnickim, comparentes personaliter urodzeni ich mość panowie: Łukasz Juszkowski, dóbr Sabarówki, Juszkowiec, Hryczyniec y innych dziedzic, y Woyciech Gutówski, tegoż iego mości pana Łukasza Juszkowskiego szwagier, do tychże dóbr vigore jurium suorum należący possessor, przestrzegaiąc całości fortuny swoiey, protestowali się y manifestowali, a mianowicie urodzony iego mość pan Łukasz Juszkowski, swym y urodzonych ich mościów panów: Jana y Kazimierza Juszkowskich,, braci swoich stryiecznych, do teyże fortuny y dóbr, ieszcze nie dzielnych, należących, imieniem, w ten niżey opisany sposób y o to: a że pod teraznieyszy czas zamieszania rzeczypospolitey y różnych inkursyi haydamackich, dobra przerzeczone: Sabarówka, Juszkowce, Hrycenki y inne przez tychże haydamaków y swawolne kupy funditus zruinowane, zrabowane, prawa wszystkie, zapisy, donacye, kontrakty, inwentarze, regestra, assekuracye, membrany y rożne dokumenta, tak do przerzeconych dóbr, iako też do Oratowa, Oratówki służące y należące, niemałym sumptem, kosztem y pracą z różnych grodów, ziąg y akt, a osobliwie z kiiowskich extrakta autentycznie powyimowane, także processa prawne o dobra dziedziczne: Kopiiówke, Teodorówke, z iaśnie oświeconymi xiążętami ich mościami Czetwertyńskiemi - Światopołkami w różnych sądach, grodzkich ziemskich y trybunale głównym Lubelskim przewiedzione, a inne niedokoń-

czone,—popalone: iakoż roku teraznieyszego, to iest w wielkim poście, ciż hultaystwo, napadszy na dobra Sabarówke, teraznieyszego manifestanta, urodzonego Łukasza Juszkowskiego, na dworze zaskoczyli, złapali, za szyie pasem wodzili, obuchami, spisami, kańczukami bili, zabiialii, kolanami, nogami na ziemi deptali y związali; kędy ich moście: urodzoną panię Juszkowską y iey mość panię Gutowską, na ten tymult y hałas przybiegłych y ratujących, kańczukami bez miłosierdzia zbili, zkaliczyli; y natenczas te wszystkie prawa y dokumenta, iako wyżey wyraziło się, w izbie y na podworzu słome zapaliwszy, do szczętu popalili, resztę w piec powrzucali, z którego piecą tylko szczególnie granice, z xiąg kijowskich, między dobrami: Kniażą Krynicą, Bałabanówką, Oratowem, Żywotowem, Tetyowem, Łukaszówką y innemi, spisane y autentycznie wyięte, gospodyni dworska kociubą kilka kawałków reszty wygromadziła y wychwyciła, między któremi papierami y dokumentami był zapis perpetuae donationis na też dobra: Sabarówke, Juszkowce y Hrycenki, przez niegdy urodzonego Hryhorego Juszkowskiego na osobe niegdy świętey pamięci urodzonego Wacława Juszkowskiego, brata swego rodzonego, a teraznieyszego manifestanta dziada, zeznany, y ten tamże spalony. Co wszystko ciż manifestantes, tudzież o zruinowanie fortuny, w gotowiznie y w ruchomościach na kilkanaście tysięcy będącey y wynoszącey, subveniendo itaque integritati suae, iteratis vicibus protestantur et manifestantur. Et incontinenti, in majorem verificationem, ciż ich mość urodzeni manifestantes prezentowali coram officio et actis praesentibus kawałki drobne różnych papierów, praw, dokumentów, granic y innych munimentów, przez tychże hultaiów haydamaków w dobrach Sabarówce, roku y czasu wyż specifikowanego, modo ut supra popalonych; które prezentowawszy, rursus do siebie odebrali, y z odebrania tych kawałków officium et acta praesentia kwitowali. Który to manifest y prezentę actis connotari prosili; co y otrzymali. Łukasz Juszkowski, Woyciech Gutowski.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 190.

LXXVII.

Жалоба дворянина Войтеха Садовскаго на дворянъ: Іосифа Чосновскаго и Казимира Глосковскаго о томъ, что они съ своевольнымъ отрядомъ напали на село истца Кикошовку, разогнали и ограбили въ немъ крестьянъ, не смотря на тревожное время и многія бѣдствія, причиненныя всѣмъ вообще дворянамъ гайдамаками. 1735. Іюня 14.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Junii czternastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku j. k. m. Żytomirskim, przedemną, Stanisławem Waśkowskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego. i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony jego mość pan Wojciech Sadowski, swym i urodzonego jm. p. Walentego Sadowskiego, brata swego rodzonego natu starszego, imieniem, naprzeciwko wielmożnym ich mościom panom: Janowi seu alius nominis Czosnowskiemu, staroście ułanowskiemu, ojcu, i Józefowi itidem Czosnowskiemu, synowi, starościcowi ułanowskiemu, tudzież Kazimierzowi Głoskowskiemu, panu, jako też quorumvis nominum: Rogalskiemu, Machwiczowi, i szlachcie petrykowskiej: Kobylińskiemu, Czeczeniowskiemu, Szepile i innym tak wielu, po przezwiskach i imionach licet ad praesens nie wiadomym, postquam innotuerint lepiej wyrażonym, numero centum personarum adimplentes, homines licentiosos ac effrenatos, przed urzędem i aktami, jako circa jus aequum et immunitatem suam nobilitariam obstawający szlachcic, solenniter magnoque cum animi sui dolore żalił się, manifestował i protestował o to: iż ich mość pan staroście ułanowski i jego mość pan Głoskowski, unum spirando in sensum, ani na prawo pospolite, stanowi szlacheckiemu przyzwoite i przynależne, ani na rygor i winy prawne, tylu statutami koronnemi przeciwko inwazorom i najeznikom domów i dworów szlacheckich sufficienter opisane, uważając, i owszem, in postpositionem ac vilipensionem omnium et singulorum sobie postępując, a wolność i swobody ojczyste ła-

miąc i poniżając, kiedy in oppressionem stanu szlacheckiego et depressionem złotej wolności i swobód ojczystych, a ztąd convulsionem praw koronnych, któremi wszelkie najazdy i kupy swywolne są zakazane, ludzi takowych trzymają i tak sobie postępują, kiedy versante ipsa w tym kraju calamitate, dla której in dies et horas ob imminentia pericula, z kup swywolnych i najazdów promanentia, ultimum vitae obawiać się trzeba zakończyć periodum, jako się już na różnych osobach szlacheckich utriusque sexus okrutnej śmierci praktykowało nieraz tyranisis, nie zaschły jeszcze domów godnej familii piae memoriae nieboszczyków pokłutych i pozabijanych palpebrae, i co tylko ledwie przez wojsko rossyjskie terazniejszym importnniom są zatamowane impety i takowa nieszczęśliwa przyhamowana po części jest crisis, a tu znowu przez niektórych ich mościów per modum kup swywolnych, pod pretextem wybierania chłopów zbiegłych, jawiają się najazdy, jako to: wyżej namienieni: jego mość pan starościc ułanowski i jego mość pan Głoskowski, zebrawszy ludzi swoich i przybrawszy onych różnym orężem, osobliwie z spisami, dzidami i strzelbą, na dobra wieś Kikoszówkę dnia ósmego Czerwca, w wilią Bożego Ciała, w roku niniejszym—tysiąc siedmset trzydziestym piątym, tempore vespertino jamque post occasum solis nasłali i onych subordynowali, którzy taliter subordynowani, mandata panów swoich exequendo, tumultuarie guerricoque modo napadli, i zaraz dwor wkoło obskoczywszy, jedni po wsi ludzi łapać, bić, zabijać i wiązać, drudzy rabować, konie zabierać, drobiazg różny, tak dworski, jako i po wsi dzidami kłuć i zabierać poczeli, komore we dworze odbili i rzeczy różne ruchome gospodarskie, które osobliwym regestrem czasu swego pokażą, pozabierali, gospodarza dworskiego, nomine Iwana Kołomyjca, (na którego wszelka chudoba i zboża różne były zdane) z sobą jako i ludzi, tamże mieszkających, jednych pozabierali, drugich per tantum suum progressum porozganiali i wieczną pustynią uczynili, bo nec locum, ubi Troja fuit, zostawili, do urodzonego jego mości pana Walentego Sadowskiego porywali się, i tak wiele krzywd i wiolencyi poczynili; przez które to takowe inkonweniencye i pozabieranie chłopów, dla czego w niedosianiu wiosny, opustoszenie młyna na kilkanaście set złotych szkody niniejszy komparent ponosić musi. Ratione quorum omnium is idem comparens przeciwko tym wszystkim ich mościom, jako wyżej solennie iteratis vicibus żali się, manifestuje i protestuje, salva ejusdem protestationis augendae, meliorandae pro opportunitate temporis permanente. Et in continenti, stanowszy oczewiście woźny generał województwa Kijowskiego i innych, opatrzny Hrehory Borysewicz,

mając przy sobie strone szlachty wiary godnej—urodzonych ich.mościów panów: Alexandra Kwiatkowskiego i Piotra Swaryczewskiego, w moc wiernej i skutecznej relacyi swojej, palam, publice libereque, ac per expressum recognovit: iż on, roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, die nona Junii, na grunt dóbr wsi Kikoszówki wraz z wyż wyrażoną szlachtą osobiście schodził, gdzie będąc, komorę we dworze odbitą i dyl u tejże komory wywalony w ścienie, świnie dzidami pokłute, kury i gołębie pobite—widział i oglądał; po której wizyi tenże woźny ztamtąd odjachał, i o tym tu, przedemną, urzędem, tę swoję prawdziwą wizyi relacyę uczynił i zeznał, i prosili wraz, tak urodzony comparens—protestacyi, jako i woźny—wizyi relacyi, actis connotari; co i otrzymali. Wojciech Sadowski, manu propria; † Hrehory Borysewicz, woźny, ignarus scribendi.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, **№ 224,** *годъ 1734—1737; листъ 225 на оборотѣ.*

LXXVIII.

Позовъ, требующій въ судъ специальный Брацлавскаго воеводства владѣльца села Мизякова и его управляющихъ по жалобѣ на нихъ евреевъ, жителей мѣстечка Межибожа, о томъ, что крестьяне Мизяковскіе, присоединившись къ гайдамакамъ, принимали участіе въ убіеніи евреевъ, родственниковъ истцевъ, и въ грабежѣ ихъ имущества. 1735. Іюня 14.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Junii dwudziestego drugiego dnia.

Przęd urzędem y aktami niniyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Janem Młodzieiowskim, namieśnikiem natenczas burgrabstwa y re-

gencyi grodzkim winnickim, stanowszy oczewisto woźny generał woiewodztwa Bracławskiego y innych, opatrzny Józef Kotowski, w moc prawdziwey, wierney y skuteczney relacii swoiey, iawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on, roku teraznieyszego, wyż na akcie wyrażonego, miesiąca Junii dwudziestego dnia, pozew autentyczny na sądy exorbitantiarum odniósł do dóbr wsi Miziakowa y tam ten pozew w izbie, we dworze tameyszym na stole położył, o położeniu onego—od kogo y w iakiey sprawie pisany był? prawnie opowiedział, tenoris sequentis: Ludwik na Sydorowie Kalinowski, winnicki etc. starosta. Wam: iaśnie wielmożnemu iego mości panu Marcinowi Kalinowskiemu, kasztelanowi Kamienieckiemu, dóbr wsi Miziakowa vigore jurium tuorum possessorowi sive haeredi, także urodzonym ich mościom panom: Janowi Bydłowskiemu, kommissarzowi, Michałowi Zygmuntowi Diakowskiemu, gubernatorowi, y Janowi Jankowskiemu, tychże dóbr administratorowi, z osób y ze wszystkich dóbr waszmościów, dziedzicznych, zastawnych y summ pieniężnych, powagą królewską a władzą naszą starościńską przykazuiemy, abyście waszmość przed sądem causarum exorbitantiarum woiewodztwa Bracławskiego, laudo publico na seymiku przeszłym postanowionym, a data et positione praesentis citationis naydaley w tydzień, tu, w Winnicy, agituiącym się, sami personaliter et peremptorie staneli, a to na instancyą instygatora sądowego y iego delatorów, starozakonnych: Szmuyła Wołoszyna y Chayki, żony iego, małżonków, niegdy crudeliter niewiernych Jankiela y Chayki, matki y brata teraznieyszych aktorów, dóbr miasta Międzyboża, iaśnie oświeconych xiążąt Czartoryiskich, woiewodów ruskich, dziedzicznych, obywatelów, także Ethii Zeyliczki, Chaima, Abramka, synów, i Sosi, córki onych, y innych, w Miziakowie pozabiianych, aktorów krewnych, którzy, przychylaiąc się do prawa pospolitego, pozywaią waszmościów o stawienie roboczych: Franta starego, oyca, y syna iego Andruszka, Supruna starego z synem iego, Pisarenka młodego, Kóścia Pustowuyta, Michała Leydenka, Olexe starego y syna iego, Kośtia Mielnika, Iwana Wołosa, Skakuna starego y syna iego Iwana, Sawkę Cymbalistego, Andruszka Paszczenka y syna Mielnikowego, y innych, lepiey gromadzie całey wiadomych, którzy z kozakami, hultaiami y innemi ludźmi swawolnemi zabiiać pomagali, y onym byli pomocnikami, y naprowadzali, y zabić namawiali, y subordynowali; po zabiciu tedy tych żydów wyżey specifikowanych wszystkie chudobe, fanty, suknie pieniądze, korale y różne rzeczy, na ośm tysięcy w gotowiźnie złotych polskich, pozabierali, co się wszystko przez inquizycyą dowiedzie; qui praesenti citatione penes vos are-

stantur; pro summendis itaque et decernendis super praemissis inculpatis paenis do sądu przerzeczonego exorbitantiarum, sub rigore et paenis, legibus regni descriptis, stawili; proinde una cum aresto praesentibus citamini; sitis parituri at judicialiter responsuri. Datum w Winnicy, die decima quarta Junii, millesimo septingentesimo trigesimo quinto anno.—Za którym to pozwem on, mianowany woźny, rok y termin stronom obom przed tymże sądem zawity złożył y naznaczył. De quo praesens ministerialis relatio.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 199 на оборотѣ.

LXXIX.

Жалоба дворянъ: Юшковскихъ, Красносельскихъ и Котонія, о томъ, что гайдамацкіе отряды, бывшіе подъ начальствомъ Грывы и Перехреста, ограбили имущество истцевъ, сожгли принадлежавшіе имъ документы и самихъ ихъ истязали. 1735. Іюня 23.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Iunii dwudziestego trzeciego dnia.

Przed urzędem y aktami nnieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Janem Kazimierzem Młodzieiowskim, namieśnikiem natenczas burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, comparentes personaliter urodzeni ich mość panowie: Jan Juszkowski y Anastazya z Krasnosielskich, niegdy urodzonego Stefana y Maryanny Czaykowskiey spłodzona córka, niegdy urodzonego Konstantego Krasnosielskiego y Zuzanny Kruszelnickiey, dóbr Nosowiec, Kunki y Michałówki alias Michałkowiec dziedziczki, wnuka, tegoż, urodzonego Jana Juszkowskiego, komparenta, małżonka, cum debita

ejusdem mariti sui assistentia, małżonkowie tudzież urodzony Mikołay Kotoni y Katarzyna z Smarzewskich, niegdy urodzonego Jerzego Krasnosielskiego powtórnego małżeństwa pozostała wdowa, małżonkowie, solenniter manifestowali się y protestowali, iako to: urodzony iego mość pan Mikołay Kotoni nomine et ex parte urodzonych: Jana y Konstantyna Krasnosielskich, niegdy urodzonego Jerzego Krasnosielskiego, wyż rzeczonego niegdy urodzonego Stefana Krasnosielskiego, brata rodzonego, z urodzoney Anny Kotonianki, siostry comparentis rodzoney, ex primo voto spłodzonych synów, siostrzeńców swoich, a urodzona Katarzyna z Smarzewskich, secundi matrimonii tegoż urodzonego niegdy Jerzego Krasnosielskiego pozostała wdowa, iako matka, swym y urodzonych: Andrzeia, Kazimierza, Bazylego y Jana Krasnosielskich, synów swoich spłodzonych, imieniem, a urodzeni także Jan y Anastazya z Krasnosielskich Juszkowscy, małżonkowie, similiter swoim y urodzonych: Jana Łuckiego, niegdy urodzonego Tomasza Łuckiego z urodzoną Maryanną Krasnosielską, y Maryanny Antoniowey Bernackiey, niegdy urodzonego Franciszka Sirakowskiego z niegdy urodzoną Ewą Krasnosielską syna y córki, sióstr rodzonych ich mościów panów Stefana y Jerzego Krasnosielskich spłodzonych, imieniem, do teyże chortuny y dóbr Nosowiec, y Kunki, y Michałówki, jure divino et naturali successione aequaliter należących, idque praecavendo omnimodae integritati fortunae suae et eorundem suprascriptorum consuccessorum suorum, post fata olim generosorum: Konstantini Krasnosielski, avi, et Zuzanna Krasnosielska, aviae, haeredissae, in se manifestantes devoluto, w ten niżey opisany sposob y o to: że, pod teraznieysze nieszczęśliwe czasy y zamieszania rzeczypospolitey, prawa wszystkie, zapisy, dokumenta, na dobra Nosowce y inne służące, różne membrany, karty, regestra, assekuracye,—przez hultayskie naiazdy y ruiny pogineli; iakoż Hrywa sotnik, z ludźmi y kozakami swemi, w dobrach Nosowcach napadszy, roku przeszłego, tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, o Zielonych świątkach, samego urodzonego iego mości pana Juszkowskiego, teraznieyszego protestanta, we dworzę wzieli, związali, za szyie postronkiem wodzili, bili, także i samę iey mość panię Juszkowską, małżonka swego broniącą, obuchami, kańczukami, spisami zbili, skaleczyli, rękę lewo przebili, skrwawili, skrzynie porozbiiali, suknie wszystkie, rzeczy ruchome, także y pieniądze pozabierali, konie urodzonych ich mościów panów Biernackiego y Krasnosielskiego zabrali, czeladź y ludzie dworskie porozganiali, y tym się nie kontentuiąc, związanego za szyie postronkiem protestanta zbitego y skaliczonego do pasieki zaprowadzili y tam spisami, nogami, kolanami, pię-

ściami na śmierć zabiiali, mordowali, z nożem do piersi rozganiaiąc się y po kilka razy przymierzaiąc, przebić y na śmierć zabić usiłowali, a tak naostatek o reście fortuny swoiey protestans musiał powiedzieć, y te wszystkie zabrali y zrabowali; w którym naieździe y rabunku te wszystkie prawa, papiery, zapisy y dokumenta zabrawszy, w winnicy własney protestanta w piecki kotłowe powrzucali y do szczętu popalili, między któremi papierami assekuracya na złotych polskich pięćset od iego mości pana Kazimierza Piotrowskiego, towarzysza chorągwie pancerney iaśnie wielmożnego iego mości pana kasztelanica wołyńskiego, starosty bracławskiego, urodzonemu Juszkowskiemu, protestantowi, dana y służąca, była, y wtedy zgorzała. Po których takowych oppressyach y ruinach, drudzy hultaie z Perechrestą buntownikiem, roku teraznieyszego, w wielki (post?), na też dobra Nosowce napadli, napadszy cerkiew odbili, suknie y różne rzeczy, w schowaniu tam będące, y kotły z winnicy pozabierali; do ostatka dobra zruinowali, protestantów iednych pobili, drugich porozganiali, y tak wiele niezliczonych szkód y wiolencyi porobili. O co wszystko ciż ich mość urodzeni protestantes insimul wszyscy, subveniendo integritati fortunae suae, iteratis vicibus, tak swoim, iako y w komparycyi wyrażonych urodzonych konsukcessorów swoich imieniem, quam solennissime manifestantur et protestantur, salvam iednak modernae manifestationis reservando meliorationem; którą to manifestacyą actis connotari prosili, co y otrzymali. Jan Juszkowski. Urodzona iey mość pani Anastazya z Krasnosielskich Juszkowska, pisać nie umieiąca, znak krzyża świętego kładzie †. Mikołay Kotoni, imieniem siestrzeńców swoich: Jana y Konstantego Krasnosielskich, podpisuic się. Katarzyna z Smarzewskich Irzyna Krasnosielska, pisać nie umieiąca, znak krzyża świętego imieniem swoim y synów swoich †.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1735; листъ 200 на оборотѣ.

LXXX.

Жалоба дворянина Іосифа Полятовскаго на управляющихъ Грановскимъ имѣніемъ—дворянъ: Казимира Турскаго и Ивана Носовича, а также на жителей Грановскихъ: войта Ивана Карбовскаго, писаря Хому, и крестьянъ Ткаченковъ, о томъ, что они ложно обвинили истца въ нападеніи на Грановское имѣніе, между тѣмъ какъ они: войтъ, писарь и Ткаченки, нападали сами съ вооруженнымъ отрядомъ на шляхетскіе дворы, грабили и истязали дворянъ. 1735. Іюля 1.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Julii pierwszego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Janem Kazimierzem Młodzieiowskim, namieśnikiem natenczas burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Józef Polatowski, quam primum acta praesentia adire valuit, tak zaraz solennissime magna cum querimonia, swym y urodzonych ich mościów panów: Michała Mirskiego y Woyciecha Mielnickiego imieniem, naprzeciwko urodzonemu iego mości panu Kazimierzowi Turskiemu, dóbr oświeconych xiążąt ich mościów Czartoryskich, woiewodów ruskich, klucza Granowskiego plenipotentowi, y urodzonemu iego mości panu Janowi Nosowiczowi, tudzież utczciwemu Janowi Karbowskiemu, Chomie pisarzowi, także Tkaczenkom y innym, w teyże włości kluczu Granowskim mieszkaiącym, lepiey tymże wspomnianym: woytowi, pisarzowi y Tkaczenkom, niżey wyrażonego uczynku po imionach y przezwiskach wiadomych, pryncypałom, świadczył, manifestował y reprotestował się o to: iż urodzony iego mość pan Turski ważył się, przez swoy, imieniem iaśnie oświeconych xiążąt ich mościów woiewodów ruskich y innych zaniesiony, manifest, zadać urodzonemu manifestantowi, że iakoby niektórychściś czasów w piedziesięciu koni na dobra wyżrzeczone miasto Granów po kilka razy napadał, ludzi tameyszych porozpędzał, woyta samego, wyżey wspomnionego Karbowskiego,

y pisarza granowskich, w Niemierowie sequestrował, y w iakoweyści pretensyi na skrypt seu assekuracyą tychże woyta y pisarza wyciągnął y przymusił, y niewinnie w prawne litygia wwodzi y pociąga; co nigdy nie pokaże się y przez inquizycyą dowieść będzie niepodobna y nie dowiodą; y owszem, ciż obżałowani, iako to: woyt, pisarz, Tkaczenki y inni comprincipales, maiąc z hultaiami, alias haydamakami, kondyktamen, który pierwszy z nich naprzód w roku przeszłym, tysiąc siedmset trzydziestym czwartym, naieżdżaiąc różne wsie y dwory szlacheckie, niektórych biiąc, męcząc, rabuiąc y o śmierć przyprawiali; także y w roku teraznieyszym, tysiącznym siedmsetnym trzydziestym piątym, urodzonego Andrzeia Skalskiego, oyca moderni comparentis, w dobrach wsi Charpatce naiechawszy, horendissime biiąc, męcząc, o śmierć przyprawiali, y tamże wołów dwa, kotłów pięć y inne rzeczy, osobliwszym regestrem specyfikowane, tak iego mości komparenta, iako i ich mościów panów Mirskiego i Mielnickiego, porabowawszy, zabrali; insuper ciż obwinieni, naiechawszy na dobra wieś Kunke, y tam szlachte biiąc, męcząc, rabuiąc, urodzoną iey mość panią Zofię, małżonkę comparentis, bili, męczyli, y wszystko, co się tylko we dworze znaleść mogło, iako to z sukień męskich y białogłowskich y innych rzeczy, także z koni, porabowawszy, zabrali, y tegoż czasu małżonkę comparentis, praegnans będącą, do wielkiego bolu a prawie poterania dziecka przyprowadzili, pasieki pni kilkanaście wybili y porozbiiali. O co tedy wszystko, ut praemissum est, przeciwko tymże wyżey wspomnianym urodzonym ich mościom panom: Turskiemu y Nosowiczowi, uczciwym: woytowi, pisarzowi granowskim, y innym, suprascripti facti princypałom y komprincypałom, tenże manifestans, suo (nomine) et quorum supra, iteratis protestatur, manifestatur et reprotestatur vicibus, salva manente hujus protestationis melioratione przez uczynienie inney albo wydane pozwy pleno in robore zachowuią, praesentem vero actis praesentibus connotari prosił, co y otrzymał. Urodzony comparens, iego mość pan Józef Polatowski, nie umiejący pisać, znak krzyża świętego kładzie †.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № *4619, годъ 1734—1736; листъ 212.*

LXXXI.

Позовъ, требующій въ специальный судъ Брацлавскаго воеводства владѣльцевъ половины города Мурахвы: вдову гетмана короннаго, Людовику Ржевускую, а также дворянъ: Ивана Маньковскаго и Михаила Цыбульскаго, вслѣдствіе жалобы на нихъ владѣльца другой половины Мурахвы, кастеляна Брацлавскаго, Ивана Потоцкаго, о томъ, что крестьяне истцевъ, во время смутъ, перебили евреевъ, жившихъ въ имѣніи истца, ограбили его дворъ, гумно и пруды и разрушили принадлежавшія ему постройки. 1735. Іюля 6.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Iulii dwudziestego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Janem Kazimierzem Młodzieiowskim, namieśnikiem natenczas burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, stanowszy oczewisto woźny generał woiewodztwa Bracławskiego y innych, opatrzny Tomasz Rzeszotkiewicz, in vim suae verae ac fidelis relationis, publice, palam, libere, ac per expressum recognovit: iż on, roku y miesiąca teraznieyszego, wyż na akcie wyrażonego, pozew grodzki, winnicki causarum exorbitantiarum odniósł do dóbr miasta Murachwy, y tam ten pozew w izbie na stole położył, o położeniu y essencyi onego—od kogo, po kogo y w iakiey sprawie pisany był? prawnie publikuiąc, do wiadomości przywiódł, którego pozwu tenor sequitur ejus modi: Ludwik na Sidorowie Kalinowski, winnicki etc. starosta. Jaśnie wielmożney iey mości paniey Ludwice z Wielkich Kośnic Rzewuskiey, woiewodzinie bełzkiey, hetmanowey wielkiey koronney, niegdy świętey pamięci iaśnie wielmożnego iego mości pana Stanisława Mateusza na Rozdole y Reiowcu Rzewuskiego, woiewody bełzkiego, hetmana wielkiego koronnego, pozostałey wdowie, dóbr Murachwy medietatis pani dożywotniey, tudzież wielmożnemu iego mości panu Janowi Mańkowskiemu, podczaszemu wendyńskiemu, tych dóbr medietatis Murachwy vigore iuris servientis pos-

sessorowi aktualnemu, urodzonemu Michałowi Cybulskiemu, administratorowi, y innym, si ad causam praesentem spectare videmini, pozwanym, z dóbr generaliter wszystkich, dziedzicznych, zastawnych y summ pieniężnych, ubivis locorum będących, powagą królewską y naszą starościńską władzą przykazuiemy: abyście waszmość przed sądem causarum exorbitantiarum woiewodztwa Bracławskiego, laudo publico na seymiku postanowionym y tu, w Winnicy, agitującym się, a data et positione praesentis citationis naydaley za tydzień, albo wtedy, kiedy sprawa z regestru przypadnie y do sądzenia przywołana będzie, sami personaliter et peremptorie staneli, a to na instancyę instygatora sądowego y iego delatora, iaśnie wielmożnego iego mości pana Jana na Potoku, Bilczu etc. Potockiego, kasztelana bracławskiego, dóbr Murachwy drugiey połowy dziedzica, y urodzonego Marcina Zaryckiego, tych dóbr gubernatora, tudzież niewiernych, niżey specyfikowanych, crudeliter pozabiianych, żydów sukcessorów, aktorów, którzy, cum debita sui assistentia, qui ea indigent, de jure requisita, stosuiąc się do prawa pospolitego y do protestacyey swoiey, eo nomine uczynioney, w sprawie y akcyi do stawienia pracowitych: Iwana Towstego osadczego, Hrechora Palennika, Martyna Reciuka, item Martyna Mołoczniczynego zięcia, Antoniego krawca, Martyna Mikitynego zięcia, Hrynka Hórkawego, którzy niewiernych: Aszora, Leybową żone, arendarkę, piekarkę wdowę Nosonichie, matkę, y dzieci dwoie, chłopca y córkę, pod teraznieyszy czas zamieszania, iednych z chałup chłopskich powywlekawszy, a drugich, w lasach kryiących się, napadszy, y wynalazszy, crudeliter pozabiiali; po których zabitych, to iest po Aszorze, Leybisze y piekarce—czerwonych złotych trzy, po Nosonisze—talerów bitych pięddziesiąt, koralów y wszystkie suknie—pozabierali, zabite Nosoniche z dziećmi w lesie porzucili, aż potym Iwan, pasiecznik dworski wielmożnego iego mości pana Mańkowskiego, znalazszy obnażonych, tamże w lesie pochował, a Hrynko, komornik Hlinianego, dziecie małe żydówki Nosonichi, odbiegłe y porzucone, w chałupie napadszy, simili crudeli modo kością bydlęcią bił, zabiiał y za nieżywe w fossę za miasto wyrzucił, które drugiego dnia ludzie, w fossie nalazszy, ledwie otrzeźwili; także roboczych: Iwana Chorosteckiego, Romana Kuźmenka, Michayła Feskowego syna, y ich kolegów: Romana Wasyliszynego syna, Wasyla Worożbitowego pasynka, Iwana Bakulskiego, Petra Zawalniuka, Mikołe Czortkowego, którzy stawy iaśnie wielmożnego iego mości pana kasztelana bracławskiego własne w Murachwie wyłowili y spustoszyli; iakoż Iwan Towsty, osadca, sici, alias tryhubice, ze dworu partis actoreae wziowszy,

ryby w stawach iaśnie wielmożnego iego mości pana kasztelana bracławskiego na różne potrzeby swoie według upodobania łowił, komu chciał rozdawał, częstował, sici popsował, a w stawach pana swego nic się nie tykał, ludzi y poddannych iaśnie wielmożnego iego mości pana aktora aggrawował, prowianty y kontrybucye większe na woyska rossyiskie wkładał; a drudzy, inni poddani ex medietatis partis citatae, ze dworu, pokoiów, w zamku będących moderni illustris magnifici actoris, stoły, stołki, okna, okienice, drzwi, podłogi, ściele, ze stayni iasła, ściany, piwnice, kuchnie y inne budynki porozbirali, piece potłukli, popsowali, żelaza wszystkie, skoble, zawiasy, haki w pokoiach y budynkach, iakiekolwiek byli, pooddzierali, połamali, funditus dwór y pokoie zruinowali, dylów nowych trzysta z zamku zabrali, domów żydowskich dziesięć, chałup chłopskich kilka—rozebrali, na węgle popalili y kowalom węgle poprzedali, nawet z szpichlerza pańskiego: groch, słody, pierze gęsie, w ulach będące, pobrali, y różne wiolencye, oppressye w dobrach Morachwie porobili, przez który to takowy swoy postępek szkód na kilka (tysięcy) uczynili; a zatym, co wszystko przez inquizycyą będzie dowiedziono, w rygor y termin y (winy) kryminalne, prawem koronnym opisane, popadli. Pro summendis itaque et decernendis super inculpatis paenis praesentibus, citamini; qui omnes inculpatos officiose sunt arestati et praesenti citatione penes vos arestantur, a, in casu niestawienia, do przysłuchania się win prawnych, na waszmościów sciągaiących się; sitis igitur parituri et ad praemissa omnia et alia, fusius in termino juris proponenda, judicialiter responsuri. Datum w Winnicy, die sexta Julii, millesimo septingentesimo trigesimo quinto anno.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 239.

LXXXII.

Объявленіе владѣльца части села Клищева, дворянина Станислава Михалевскаго, о томъ, что дворъ его былъ разграбленъ козаками и крестьянами и село опустѣло, вслѣдствіе ухода крестьянъ. 1735. Іюля 12.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Julii dwunastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Janem Kazimierzem Młodzieiowskim, namieśnikiem natenczas burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Stanisław Michalewski, dóbr wsi Kliszczowa części pewney wielmożnego iego mości pana Franciszka Czarneckiego, cześnika wołyńskiego, zastawny possessor, iak prędko po uśmierzeniu ciężkich exorbitancyi y grassowaniu kozackim przybył, tak zaraz, widząc summam tychże dóbr, wsi Kliszczowa; per hostilitatem desolationem, przestrzegaiąc całości swoiey, aby napotym na fortunie swoiey iakowey nie popadł szkodzie, manifestuie się y protestuie w ten niżey opisany sposob y o to: iż dwór w tychże dobrach Kliszczowie zastał przez kozaków tudzież y poddannych hultaiów zrabowany y wniwecz obrocony, iako też poddanych porozpędzanych, których ad hucusque niemasz, y innych niemało szkód znacznych, które czasu prawa, si necessitas exigerit, osobliwym regestrem specifikowane będą; też dobra własne y fortuny azardem do dawnego chce przyprowadzić całości skutku, y o to się powtórnie manifestuie; prosił, aby to do akt zapisano było, co y otrzymał.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 227.

LXXXIII.

Позовъ, требующій въ спеціальный судъ Брацлавскаго воеводства дворянъ: Антонія Кордыша и Ивапа Турскаго, по жалобѣ на нихъ дворянъ: Адама Томашевскаго и Людвика Звольскаго о томъ, что Данило, войтъ подвластнаго отвѣтчикамъ села Дубовца, нападалъ нѣсколько разъ съ гайдамацкимъ отрядомъ на село истцевъ—Сорочинъ и ограбилъ въ немъ какъ дворы истцевъ, такъ и имущество ихъ арендатора, еврея Берка. 1735. Іюля 19.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Julii dwudziestego pierwszego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Janem Kazimierzem Młodzieiowskim, namieśnikiem natenczas burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, comparens personaliter woźny generał woiewodztwa bracławskiego y innych, opatrzny Stanisław Janikowski, authenticatus juratus, officio praesenti bene notus, który, w moc prawdziwey, wierney y skuteczney relacyi swoiey, iawnie ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on, roku terazniejszego, wyż na akcie wyrażonego, dnia wczorayszego, to iest vigesima Julii, pozew, na membranie autentycznym pisany, na sądy causarum exorbitantiarum woiewcdztwa Bracławskiego wydany, do dóbr wsi Dubowca odniósł y tam ten pozew we dworze tameyszym w izbie na stole położył, o położeniu onego—od kogo, po kogo y w iakiey sprawie był pisany—prawnie czeladzi dworskiey y gromadzie tameczney opowiedział y, publikuiąc, do wiadomości doniósł, którego pozwu tenor sequitur ejus modi: Ludwik na Sidorowie Kalinowski, winnicki etc. starosta. Wielmożnym ich mościom panom: Antoniemu y Zofii z Dynysków Kordyszom, małżonkom, skarbnikom bracławskim, dóbr wsi Dubowca dziedzicom y possessorom, y urodzonemu Janowi Turskiemu, tych dóbr administratorowi, z osób, dóbr generaliter wszystkich dziedzicznych, zastawnych y summ pieniężnych, gdziekolwiek będących, pozwanym, powagą iego królewskiey mości y naszą starościńską władzą przykazuiemy, ażebyście waszmość przed sądem causarum exorbitantiarum woiewodztwa Bracławskiego, od daty y położenia tego pozwu naydaley za tydzień, albo wtedy, kiedy ta sprawa

przypadnie y z regestru do sądzenia przywołana będzie, sami oblicznie y zawicie staneli, na instancyą instygatora sądowego y iego delatorów, wielmożnych ich mościów panów: Adama Tomaszewskiego, podczaszyca bracławskiego, y Ludwika Zwolskiego, podstolica dobrzyńskiego, dóbr Soroczyna dziedziców y possessorów, tudzież urodzonego Jana Chomiaczewskiego, tych dóbr administratora y plenipotenta, także y niewiernego Berka, arendarza soroczyńskiego, aktorów, którzy, przychylaiąc się do prawa pospolitego y protestacyi tudzież aresztu, eo nomine zaniesionego, pozywaią waszmościów, a mianowicie wielmożną iey mość panią Kordyszową, cum debita maritali assistentia, do stawienia roboczego Daniła woyta, uti hominem excessivum, który z swywolnemi ludźmi, haydamakami, kozakami, dobra przerzeczone Soroczyn po kilka razy naieżdżał, samego wielmożnego iego mości pana Tomaszewskiego, podczaszyca bracławskiego, złapać y zabić chciał, który ledwie, konia dopadszy, uszedł y życie swoie salwował; nie zastawszy tedy wielmożnego iego mości pana podczaszyca bracławskiego, koni ośmnaście dworskie y chłopskie ciż hultaie z woytem zabrali y wiele szkod w różnych rzeczach dworskich poczynili; potym powtórnie na też dobra napadszy, arendarza, niewiernego Berka, nie zastawszy, za onym aż do Woronowicy gonili, którego tam nagoniwszy przed chałupą krawca Perechrysty, kotłów dwa, kabanów dwa karmnych y inne ruchomości natenczas z saniami y koniem zabrali, a ten sam obwiniony Daniło woyt temi słowy wołał: »szczo iest—beryte!« i to wszystko zabrawszy, żyda zbiwszy y odarszy, do Łuki zaprowadzić kazał, iakoż y zaprowadzili y u poddanego, Petra Harasymenka, złożyli; przez co niemało szkod popełnili, poddanych zniszczyli y rozegnali; a na ostatek dwór w Soroczynie, z naprowadzenia Daniła woyta, spalili. O co wszystko, tak o stawienie pomienionego Daniła woyta, pryncypała, iako y popełnienie szkód poczynionych, tudzież o przywrócenie koni y kotłów zabranych, praesentibus citamini; sitis parituri et in praemissis omnibus, tamen et in causa niestawienia obwinionego Daniła woyta, officioso aresto innodowanego, który et praesenti citatione penes vos arestatur, judicialiter responsuri. Datum w Winnicy, die decima nona Julii, millesimo septingentesimo trigesimo quinto anno.—Za którym to pozwem etc., etc., etc.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 240.

LXXXIV.

Показанія, данныя крестьяниномъ Супруномъ Кіяшкою, принимавшимъ участіе въ нападеніи гайдамаковъ на село Бѣлозеріе. 1735. Іюля 30.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, miesiąca Junii pietnastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem Michałem Mierzwińskim, namieśnikiem burgrabstwa y wiceregentem grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Józef Tręczyński, tę indagacyą albo inquizycyą, ratione porabowanych przez kozaków zadnieprskich rzeczy swoich y summ różnych, praevia manifestatione, że teyże indagacyi, dla niedawno uśmierzoney rewolucyi y niemienia sposobu w prędszym czasie do akt minieyszych przybyć, nie podał, ideirca hanc eandemque, ratione introcontentorum, ad acta praesentia, castrensia, capitanealia, vinnicensia per oblatam podał, którey tenor in eum, qui sequitur, modum: Deponowane świadectwo, alias wyznanie ich excessów, przez roboczego Supruna Kiiaszki, poddanego wsi Borek, do starostwa Czehryńskiego należącey, z opowiedzeniem osób drugich, na rozboiu będących, a to przy nas, przyiaciołach, niżey na podpisie wyrażonych, od urodzonego iego mości pana Józefa Tręczyńskiego, gubernatora moszeńskiego, uproszonych, przy wydaniu pomienionego Supruna Kiiaszka z pod warty iaśnie wielmożnego iego mości pana Fon-Weyzbacha, generała anszefta woysk rossyiskich, natenczas w Medwedówce, do starostwa Czehryńskiego należącey, z woyskiem swym rossyiskim będącego, anno millesimo septingentesimo trigesimo quinto, die tragesima Julii, w Medwedówce. *Primo*: przyznał to Suprun Kiiaszko, iż, mieszkaiący lat ośmnaście we wsi Borkach, dohodował się dzieci, to iest synów dwóch: iednemu imie Pawło, drugiemu Hauryło, z któremi synami iuż przyszedł do Borek; Pawło poszedł w służbę kozacką do Siczy y tam zawsze przebywał z żelazami pana Gałagana, na wilki robionemi, zimą do stawienia; drugi syn Hauryło przy nim mieszkał;

y gdy przyiechało kozaków w osobach dwunastu do pasieki iego, na gruncie Boreckim będącey, w roku tysiącznym siedmsetnym trzydziestym czwartym, w sam wielki post, (w) wstępny czwartek, zastali syna Hauryła; postawiwszy konie u siana, posłali go do wsi, aby dał znać oycu; za daniem znać sprowadził oyca do pasieki, gdzie kozacy te mówili słowa: »stary czołowicze! pusty z nami syna na pohulanie, albo sam z nami idy«. Zrazu się odmawiał, że nie poiadę, syn zaś krzyknoł, Hauryło: »ty mene, bat'ku, ne uderżysz, ia z nymy poidu«. A potym oyciec syna, tegoż Hawryła, zostawił w pasiece, a sam z niemi poiechał. A zaś kozacy w osobach dwunastu, z iakiego korzenia y iak się zowią?—wszystkich zna, y tak opowiedział. *Secundo:* z korzenia Pereiasławskiego był ieden, Semen Zahubiey, który się y teraz znaiduie w małym Ingulcu nad rzeką; z korzenia Płastunowskiego był Chwedor Puczka samoczwart: ieden Hryćko Żelizniak, drugi Choma Taran, Jewon trzeci—Tarana siestrzeniec; teraz się znayduie na Surze ten Puczka; z korzenia Paszkowskiego—Stepan Czorny, który ma matkę swoią rodzoną y siostrę w dobrach iaśnie oświeconego xięcia iego mości woiewody sendomirskiego, we wsi Lebedynie; drugi Andruszko Czorny z korzenia Medwedowskiego; z Tymoszowskiego korzenia: Iwan Mynzawka, Wasyl Holik, Lutenko Jacko, Semen Bondar. Z temi kozakami pomieniony Suprun Kiiaszko z pasieki swoiey ruszył się, y poszli mimo las Lebedyn, przeszli rzekę Roś, pod Korsuniem będącą, zdybali trzech parobczaków młodych w stepie naprzeciwko wsi Masłówki; spytali się tych parobczaków: zkąd?—dwóch się powiedziało z Czerkas, a trzeci z Moszen; potym się pytali: gdzieście byli?—odpowiedzieli: żeśmy przeprowadzali żydów y mamy na to rozpiskę«. Których parobczaków trzech wzieli przymusem na konie, aby nie było o nich ięzyka, y kazali się prowadzić do wsi; przyprowadzili do wsi Białozera, dziedzictwa iaśnie oświeconego xięcia iego mości kasztelana Krakowskiego, a teraz w possessyi będącey iaśnie oświeconego xięcia iego mości Radziwiła; pod tą wsią zdybali chłopa tameyszego, siano wozem wiozącego, parobczaków z koni zrzucili y kazali im iść do swoich domów, a tego chłopa, który wiózł siano, wzieli z sobą, pytaiąc się wprzód: »czy znaiesz de tu dwor«? Odpowiedział: »znaiu«. »Iest pan wdoma y czy maie koni w dwory«? Odpowiedział, że iest, y to przydał, że niedawno zrabowany, »toho syła pan, prozwyszczem Mokrycki, skryniu iomu zrabowały y pisara ioho zabyły«. Przyiechali pod wieś, opodal pozsiadali z koni y mnie, Suprunowi Kiiaszkowi, dali trzymać konie, a sami poszli do dworu piechotą; w czas krótki wzieli się strzelać, gdzie nie był przy strzelaniu we dworze

pomieniony Suprun, ale słyszał odgłos strzelający, w polu trzymaiący konie. To przyznanie, że przystąpili pod wieś samym mrokiem y przez całą noc się strzelali, a nadedniem przyszli do niego, do koni y opowiedzieli: »żeśmy zastali pana Tręczyńskoho, gubernatora moszenskoho, y zabraliśmy hroszy joho y rożnyi reczy, a u Mokryckoho ne buło hroszy«. Gdy wzieli między sobą pay czynić, poczeli wysypywać pieniądze, którem ia widział: ieden wysypał ośmdziesiąt czerwonych złotych, drugi rublami y talerami—było ich trzydzieści, trzeci szostakami bitemi wysypał, y zrachowali talerów dwadzieścia; po których wysypanych pieniądzach wzieli taxować konie, w teyże wsi zabrane, których koni było iedynaście, y który koń nie był wart słotych dwóchset, dokładali do konia po rublów pięć—sześć, aby każdy koń, w równy pay przypadły, był wart złotych dwieście; y to widział: zabrane suknie, futra, fanty, strzelby y pasy iego mości pana Tręczyńskiego, które aż na sześć koni poiuczyli; też suknie, fanty, pasy y futra, oręże—zabrali Chwedor Puczka ieden, drugi Hryćko Łysy Pułtawskiego korzenia, trzeci Stepan Czorny, którzy powiedzieli: »nie dawaymy tych sukoń mużykam, bo to do nas pryide, możemo ieszcze y za toie płatyty«. I to przyznaie, że była między niemi przy paiu wielka sprzeczka, z wyrażeniem: żeśmy więcey wzieli pieniędzy pana Tręczyńskiego, a wyście mało do paiu podawali«. Ia zaś żadnych rzeczy nie brałem, ani z sukień, ani z koni, tylo mini dali pięć czerwonych złotych y wielczure starą, suknem czerwonym pokrytą; cyny sztuk czterydzieści wzieli, w wory na konie włożyli, y tak po tym wszystkim podziele sami poiechali w step, a mnie puścili do domu. O którym zrabowaniu pana Tręczyńskiego cała wieś Borecka wiedziała: wkrótce dwóch kozaków, tychże co rabowali, przyiechali do wsi Borek na koniu iego mości pana Tręczyńskiego podpalałym, karym, rosłym, y mieli z sobą różne rzeczy; postrzegłszy gromada Borecka, że ci kozacy po wsi ieżdżą: ieden Wasyl Holik, drugi Choma Taran Płastunowskiego korzenia, dali znać do komendy moskiewskiey, w Medwedówce stoiącey, iego mości pana Dunina pułkownika, który iego mość pan Dunin, pułkownik, komenderował ludzi sto, to iest: moskalów piędziesiąt, kozaków także piędziesiąt, y złapali ich w Borkach, od których poodbierał koni czworo y różne rzeczy. Ci kozacy zabrani z Borek wydali nas, żeśmy byli z niemi w kupie; y tak mnie, będącego z prowiantem w Medwedówce, zaraz wzieli, potym po Bondara, spólnika naszego, w Borkach mieszkaiącego, posłali y wzieli go z Borek; zebrawszy nas czterech do kupy, iego mość pan Dunin, pułkownik, poodbierał paiowane pieniądze, to iest czerwonych złotych dwadzieścia, koni

czworo z kulbakami, pistoletów parę iednę, muszkietów dwa gwintowych, ładownicę z blachą srebrną pozłocistą, półmisków cynowych sześć, chust białych ciękich pełną beczkę y innych tak wiele rzeczy, potym nas osadził w więzieniu; ieden umarł, nazwiskiem Wasyl Holik, dwuch uciekło przezwiskami: Choma Taran, a drugi Semen Bondar, mnie zaś samego dotych czas w więzieniu trzymali, wielkie męki zadawali, szynami palili, siarkę, przy świecy paląc, na sam brzuch krople z ogniem puszczali; chudoby moiey na pięćdziesiąt talarów bitych zabrał sam iego mość pan Dunin, pułkownik; a potym mnie zmęczonego z więzienia iego mości panu Tręczyńskiemu wydali. Więcey nie wiem, tylko to, com opowiedział, y na to ręką moią własną przy imieniu moim, krzyżyk kładę. Suprun Kiiaszko †. U tey indagacyi, alias inquizycyi, podpisy ich mościów panów przyiaciół, ad hunc actum uproszonych, w te słowa: Jako będący przy tych słowach, wyrażonych w tey indagacyi przez roboczego Supruna Kiiaszki, ręką moią własną, iż tak a nie inaczey powiadał, sub fide, honore et conscientia zeznaiąc, podpisuię się Michał Jan Kaletyński, chorąży bracławski. Jako będący przy tey indagacyi, simili modo podpisuię się F. Wołodowicz, Winnicki kommissarz. Będący przy tey indagacyi, dobrowolnie opowiedziancy, podpisuię się St. Mysłowski, podstoli wendeński, commissarz. Jako będący przytomnym przy tey indagacyi, simili modo podpisuię się Michał z Połczysk Sagątowski, manu propria. Ja zaś, będąc przy tey indagacyi, własną moią ręką pisaney, iako nie inaczey tylko tak wyraził y dobrowolnie zeznał pomieniony Suprun Kiiaszko, poddany borecki, tak te libera confessata ręką moią podpisuię—J. Kazimierz z Rudney S. Pomerszkało, manu propria.—Które to libera confessata, za podaniem y oczewistą prośbą iego mości podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, de verbo ad verbum do xiągननieyszych, tak, iako się w sobie maią, nic nie przydaiąc, ani uymuiąc, są ingrossowane.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № *4619, годъ 1734—1736; листъ 543.*

LXXXV.

Заявленіе дворянина Владислава Рожновскаго о томъ, что козаки, напавъ на село Гатку, уничтожили разные документы истца, хранившіеся въ домѣ священника. 1735. Августа 9.

Feria tertia in vigilia festi sancti Laurentii Levitae et martyris, anno Domini 1735.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, Laticoviensia personaliter veniens magnificus Vladislaus de Kołki Rożnowski, venator laticoviensis, colonellus sacrae regiae majestatis, providendo omnimodae fortunae suae integritati, questus estque solenniter manifestatus in eum modum pro eo: quia sui, magnifici manifestantis, membranas trinas, infrascriptas, aliaque munimenta, ad venerabilem parochum bonorum villae Hatka ritus graeci, ad conservationem, ante ingruentiam exercitus exotici deposita, et quidem prima ab olim illustri magnifico Brzuchowski, supremo excubiarum regni praefecto super summam quinque millium septingentorum et aliquot florenorum polonicalium, altera ab eodem magnifico Brzuchowski, super summam mille trecentorum florenorum polonicalium, tertia a magnifico olim Josepho Wrzeszcz, rothmagistro sacrae regiae majestatis, super summam quadrigentorum octuaginta florenorum polonicalium, sibi, magnifico manifestanti, data et servientia, aliaque munimenta in anno elapso, 1734, penes eundem venerabilem parochum ritus graeci villae Hatka exstantia, circa hostilem cosacorum incursionem, nescitur, an per eosdem rapaci manu circa alias res apprehensas sunt intercepta? an alio quovis modo sunt deperdita? idem suprascriptus, olim magnificus Wrzeszcz, cum exstiterat in vivis, sub alterna vice, a se, magnifico manifestante, summam ducentorum florenorum polonicalium ad verbalem sponsionem accomodavit, in qua summa integra curiolam suam, Cameneci Podoliae sitam, exonerare et sibi, magnifico manifestanti, in possessionem dimittere declaravit; itaque ob fata imminentia nec hoc effectuare, nec etiam assecurationem super praemissam

summam eidem magnifici manifestanti dare valuit. Ne itaque suus manifestans ob amissionem praemissarum assecurationum in summis supra expensis aliquam patiatur jucturam, de omnimoda integritate sua iterum iterumque queritur et quam solennissime manifestatur.

Книга гродская, Летичевская, записовая и поточная, № 5278, годъ 1734—1735; листъ 200 на оборотѣ.

LXXXVI.

Жалоба дворянина Матоея Куновскаго на управляющаго Хмѣльницкимъ старостмъ, дворянина Антонія Лозинскаго, о томъ, что онъ оставилъ безнаказнымъ поступокъ одного изъ Хмѣльницкихъ крестьянъ, покушавшагося убить истца и подстрекавшаго къ возстанію другихъ крестьянъ, и причинялъ истцу разныя другія обиды, 1735. Августа 16.

Sabbatho post festum Assumptionis in caelum gloriosissimae Virginis Mariae proximo, anno Domini 1735.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, Laticoviensia personaliter veniens generosus Mathias Kunowski, bonorum villae Tomaszpol, in districtu praesenti Laticoviensi jacentium, possessor, in et contra generosum Antonium Łoziński, gubernatorem Chmielnicensem, questus et protestatus est in eo: quia ipse, non attento eo, quod ad requisitionem moderni protestantis justitiam de laborioso Petro, subdito bonorum capitaneatus Chmielnicensis, Mytnik dicto, inculpato, ex eo: quia ille protestantem praefatum, ad bona oppidi Chmielnik devotionis causa advenientem, tempore certo, nulla data occasione, in foro publico civitatis ejusdem, adstantibus pluribus hominibus, praecipue conditionis plebejae, ad omne nefas singulariter turbido illo in tempore resolutis et proclivibus, (eosdem ad exercen-

dum tumultum concitare cupiens), cum vociferacione horum genuinorum: »byj, byj! nehodnoho syna, lacha, iszcze to ioho kozaki ne skołoły, zabyimo, nechay krow pohanaia ne możytsia« insequendo, infestabat, disgustabat, in vitam et salutem inhiabat, non administraverit, homines suos, tempore transeuntis generalis Szpigiel cum exercitu Rossiaco, sub praetextu cosacorum ejusdem exercitus, armata manu in bona sui protestantis, ad omnes illos infrascriptos licentiando actus, superimmittere ac subordinare, per superimmissos subditos protestantis vario modo angarisare, opprimere, arietes, anseres, gallinas, anates, avenam et quaeque ad victum necessaria ad vecturas viginti quinque exigere et extorquere, eademque ad bona Chmielnik reducere praesumpserit; quin imo illicitos temerariosque ausus suos saepe saepius committendo, cum protestans laboriosum Andryi, ferifabrum suum, die sexta Augusti anno ad praesens currenti, ad eundem generosum Łoziński ratione communicationis sibi, si quid ex occurrentiis novi habuisset, miserit,—nulla habita ad protestantem et praedictum emissarium praetensione, equa cum ephippio aliisque requisitis nulliter receptis, eundem in carceres intrudi jussit, ad protestantis requisitionem dimittere equamque cum ephippio extradere noluit, nesciturque quonam hucusque eundem ferifabrum convertit; insuper generosa consors ejusdem generosi Łoziński ministerialem cum nobilibus, arestandi gratia ejusdem laboriosi Andryi ferifabri venientem, disgustavit, equum ipsi recipere voluit. De quo contra eundemmet generosum Łoziński idem qui supra iterum iterumque queritur et protestatur. Et in continenti idem protestans statuit ministerialem regni generalem, providum Kondrat Kossowski, authenticatum juratum; qui statutus, asserendo secum habuisse nobiles: Albertum Żułtowski et Antonium Nehrebecki, firmioris et evidentioris testimonii gratia adhibitos, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice libereque recognovit: quia ipse, ex officiosa requisitione generosi Mathiae Kunowski, ad bona oppidi Chmielnic fortalitiumque, ibidem situm, die hodierna, in actu expressa, una cum dictis nobilibus, praesens et personaliter condescendebat, ibidemque existens, laboriosum Andryi ferifabrum, sui requirentis subditum, per generosum Łozińzki, gubernatorem chmielnicensem, incarceratum, una cum equa et ephippio, apud generosa Łozińska arestavit, juridicoque innodavit aresto. De quo praesens ejusdem ministerialis relatio.

Книга гродская, Летичевская, записовая и поточная, № 5278, годъ 1734—1735; листъ 211 на оборотъ.

LXXXVII.

Постановленіе сеймика воеводства Брацлавскаго. На этомъ сеймикѣ избраны депутаты на сеймъ и послы отъ воеводства къ Кіевскому воеводѣ Потоцкому, къ фельдмаршалу Миниху и къ Кіевскому губернатору фонъ-Вейсбаху; важнѣйшія постановленія сеймика состояли въ слѣдующемъ: рѣшено на счетъ воеводства сформировать отрядъ войска для защиты отъ гайдамаковъ; принять строгія мѣры для правильнаго взысканія земскихъ податей; сдѣлано постановленіе о распредѣленіи вознагражденій и пособій между дворянами воеводства.

Въ инструкціи депутатамъ, отправленнымъ на сеймъ, имъ предписано требовать: чтобы иноземныя войска были выведены изъ границъ речипосполитой; чтобы сеймъ выхлопоталъ у русскаго правительства: выдачу крестьянъ, грабившихъ помѣщиковъ, наказаніе русскихъ офицеровъ подстрекавшихъ крестьянъ къ возстанію и возвратъ пушекъ и оружія, взятыхъ русскими войсками въ крѣпостяхъ речипосполитой; депутаты должны также требовать: уничтоженія волошскихъ слободъ и замѣны ихъ шляхетскими поселеніями; отношенія къ Молдавскому господарю съ требованіемъ выдачи Верлана и другихъ молдаванъ, принимавшихъ участіе въ возстаніи; наказанія польскихъ жолнеровъ, грабившихъ шляхетскіе дворы; увеличенія числа войскъ речипосполитой; открытія монетнаго двора; изданія закона, который-бы запрещалъ заводить слободы и облагалъ-бы большимъ штрафомъ тѣхъ помѣщиковъ, которые передерживаютъ у себя чужихъ крестьянъ; наказанія управляющихъ имѣніями магнатовъ, потворствующихъ гайдамакамъ; постановленія принудительныхъ мѣръ, которыя заставили-бы магнатовъ выдавать бѣглыхъ крестьянъ и уплачивать земскія подати; депутатамъ поручено притомъ: рекомендовать разныхъ лицъ на гетманскія и другія должности; стараться о возвращеніи изъ Малороссіи крестьянъ, вытребованыхъ русскими властями изъ Брацлавскаго воеводства для пособія при обратномъ переселеніи раскольниковъ и т. д.

Въ инструкціи посламъ, отправленнымъ къ Кіевскому воеводѣ Потоцкому, имъ предписано: хлопотать о присылкѣ отряда войска для безопасности Брацлавскаго воеводства; просить разрѣшенія для формированія воеводской хоругви; просить содѣйствія для поимки дворянина Ловицкаго, грабившаго шляхетскіе дворы, и т. д.

Посламъ, отправленнымъ къ фельтмаршалу Миниху, предписано инструкціею: просить Миниха объ освобожденіи Брацлавскаго воеводства отъ постоя русскихъ войскъ и о назначеніи коммиссіи для разслѣдованія обидъ, причиненныхъ дворянамъ русскими войсками.

Наконецъ, инструкціею, данною посламъ, отправленнымъ къ генералу фонъ-Вейсбаху, имъ предписано: принести жалобу на русскихъ офицеровъ: Полянскаго, Редькина, Сенькѣева, Корсака и другихъ, наносившихъ обиды дворянамъ Брацлавскаго воеводства или подстрекавшихъ крестьянъ къ возстанію; просить о назначеніи коммиссіи для разслѣдованія этихъ обидъ; требовать выдачи лицъ, принимавшихъ участіе въ нападеніи на шляхетскіе дворы и освобожденія дворянъ, арестованныхъ русскими войсками. 1735. Сентября 1.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Septembris pierwszego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem Michałem z Mierzwina Mierzwińskim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter iaśnie wielmożny iego mość pan Ludwik Zwolski, marszałek koła rycerskiego prześwietnego woiewodztwa Bracławskiego, na seymiku, za wydanym od nayiaśnieyszego króla iego mości Augusta trzeciego uniwersałem powtórnym, po zerwanym pierwszym, na dzień szesnasty Augusti naznaczonym, electionis ich mościów panów posłów na seym przedseymowy pacificationis, wraz z instrukcyami, in numero czterma, z podpisem ręki swey własney, iako też ich mościów panów assessorów, ad acta praesentia per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onych y do akt wpisanie; a tak ia, urząd, annuendo affectationi iaśnie wielmożnego podawaiącego, pomienione tak laudum, iako też y instrukcye przyimuiąc, czytałem, których to, et quidem laudi, tenor sequitur ejus modi: My, rady: dygnitarze, urzędnicy ziemscy, grodzcy y całe rycerstwo woiewodztwa Bracławskiego, vigore powtórnego uniwersału od nayiaśnieyszego króla iego mości, Augusta trzeciego, pana nam miłościwego, po zerwanym pierwszym, na dzień szesnasty miesiąca Augusti w roku teraznieyszym, na powtórny, dnia pierwszego Września przypadłym, ad locum consultationum do miasta iego królewskiey mości Winnicy ziachawszy się,

do kościoła wielebnych oyców iezuitów winnickich zszedszy się, pod dyrekcyą wielmożnego iego mości pana Michała Kaletyńskiego, chorążego bracławskiego, do obrania iego mości pana marszałka przystąpiliśmy; y tak, publico voto omniumque gremii nostri assensu, za marszałka, iaśnie wielmożnego iego mości pana Ludwika Zwolskiego, podstolego dobrzyńskiego, emeritum w woiewodztwie naszym civem, obraliśmy, uprosiwszy temuż iego mości za assessorów wielmożnych ich mościów panów: Franciszka Kazimierza Choieckiego, burgrabiego grodzkiego kiiowskiego, y Adama Tomaszewskiego, podczaszego bracławskiego wielkiego xięstwa Litewskiego; a potym, vigore przerzeczonego uniwersału, na seym pacificationis warszawski, za uniwersalną nas wszystkich zgodą, za posłów wielmożnych ich mościów panów: Michała Kaletyńskiego, chorążego y dyrektora, Pawła Joachima Jaroszyńskiego, stolnika, bracławskich, Ludwika Zwolskiego, podstolego dobrzyńskiego, marszałka koła naszego, Piotra Sudymontowicza-Czeczela, komissarza y sędziego pogranicznego woiewodztwa Bracławskiego, Jędrzeia Przyłuskiego, pisarza nowogródzkiego, Jana Rzeczyckiego, obersztерleytnanta iego królewskiey mości, uprosiliśmy, obliguiąc tychże wielmożnych ich mościów panów posłów, aby, według instrukcyi, sobie od woiewodztwa daney, sprawili się. A że tak daleka droga y sześcioniedzielna warszawska rezydencya bez kosztu obeyść się nie może, przeto, luboby znacznieyszą kwotą ich mościom panom posłom przysłużyć się należało, ale, że przy teraznieyszey rewolucyi zruinowane woiewodztwo zostaie, przeto tylko dwa tysiące ich mościom na osobę naznaczamy z przyszłych, da Bóg, podatków naypierwszych. Obliguiemy ich mościów panów posłów, aby nie tylko punkta, sobie w instrukcyi dane, ale y te desideria braci naszych na przyszłym seymie proponowali: o reassumpcyą konstytucyi anni millesimi sexcentesimi decimi primi, za Zygmunta nayiaśnieyszego trzeciego w Warszawie stałey, de immunitate et sucuritate dworów szlacheckich tak w Bracławiu, iako y Winnicy y jurisdykcyach, do tychże dworów należących; także ciż ich mość panowie posłowie supplebunt activitate sua poselstwo do iaśnie wielmożnego iego mości pana Potockiego, woiewody kiiowskiego, regimentarza generalnego; ieśliby samym ich mościom panom posłom uproszonym bydź się nie zdarzyło,—Michałowi Zwolskiemu, pułkownikowi iego królewskiey mości, Kazimierzowi Choieckiemu, burgrabiemu grodzkiemu kiiowskiemu, Krzysztofowi Michałowskiemu, sędzicowi winnickiemu, Stanisławowi Michalewskiemu, upraszaiąc tak o lokacyą partyi ukraińskiey iakonayprędszą pro securitate woiewodztwa, ale też y podniesienie chorągwie proprio aere woiewodz-

twa, którąby była pod komendą tegoż iaśnie wielmożnego iego mości pana regimentarza, tylko aby nigdy nie ruszona była z woiewództwa, ponieważ y teraz nie auxylarne woyska nas rabowali, ale hultaie, o których w tym kraiu nie trudno; tudzież instabunt za iaśnie oświeconym xięciem iego mością Czetwertyńskim, obywatelem woiewodztwa naszego bracławskim, aby mógł bydź przy chorągwi utrzymany, którą za wolą tegoż iaśnie wielmożnego wodza erygował był; także wniosą za iego mością panem Choieckim, burgrabią grodzkim kiiowskim, aby w łasce y respekcie pańskim tegoż iaśnie wielmożnego wodza konserwowany był, ponieważ woiewodztwa naszego za rotmistrza chorągwie swoiey tegoż mieć chcemy. Teraz zaś ad bonum publicum woiewodztwa naszego przystąpiliśmy: securitas xiąg przez wielmożnego iego mości pana burgrabiego winnickiego aby administrowana była do rezolucyi iaśnie wielmożnego iego mości pana starosty winnickiego—obliguiemy; renitentes w oddawaniu podatków: kotłowego y młynowego y innych in genere wszystkich, przeszłemi laudami naznaczonych, do zapłacenia, nemine excepto, obliguiemy y upraszamy; in casu zaś renitentiae legi curiatae, też same podatki, sub paena peculiatus, una cum triplici pensione takowegoż podatku, iakie z których dóbr przychodzą, ac cum paena dupplici quatuordecem marcarum polonicalium odbierane w czasie tygodniowym praevia executione bydź powinny; iednak gdzie by się kolwiek, tak od iaśnie wielmożnego iego mości pana starosty radomskiego, antehac marszałka, iako też y innych rotmistrzów, którzy tu extorsive wybierali podatki, kwity dawane pokazały się,—aby do powrotu iaśnie wielmożnego iego mości pana starosty radomskiego akceptowane były; rekompensuiąc zaś applicativa studia wielebnych oyców iezuitów collegium winnickiego magna merita, maiori pretio digna, to ad effectuosa odłożywszy tempora, włoski tychże oyców iezuitów od wszelkich tantisper uwalniamy podatków. Ponieważ zaś woiewództwo nasze tak wielką oppressyą y krzywdę od woysk rosyiskich poniosło, w czym tak do nayiaśnieyszego króla iego mości y rzeczypospolitey, tudzież do iaśnie wielmożnego iego mości pana Minicha, feltmarszałka, generała Weysbacha, o zesłanie komissarzów do rozeznania pretensyi naszych ich mość panowie posłowie upraszać będą;— więc y my, in casu zesłania komissarzów od generalney komendy woysk rosyiskich, wielmożnych ich mościów panów: Felicyana Michałowskiego, podczaszego bracławskiego, Michała Szaszkiewicza, miecznika bracławskiego, za komissarzów y sędziów upraszamy, obliguiąc także urodzonego iego mości pana Antoniego Wąsowskiego, sędziego pogranicznego bracławskiego, aby dla do-

bra pospolitego woiewodztwa naszego, pioro commissariatus trzymać raczył; w którym to interesie do iaśnie wielmożnego iego mości pana Weysbacha ich mościów panów: Jędrzeia Kruza, porucznika znaku petyhorskiego iaśnie oświeconego xięcia iego mości Wiszniowieckiego, kanclerza wielkiego xięstwa Litewskiego, y Stanisława Jastrzębskiego—za posłów obieramy, którzy, przy remonstracyi, krzywd naszych daną osobliwie instrukcyą explikować będą; tym tedy ich mościom, rekompensuiąc podróż y fatygę, po złotych polskich cztyrysta deklaruiemy. Ponieważ zaś wielmożny iego mość pan stolnik bracławski, przed naznaczonemi anteriori laudo kommissarzami, na sądach kapturowych, pod dyrekcyą łaski iaśnie wielmożnego iego mości pana starosty winnickiego agituiących się, z komissarstwa woiewodztwa Bracławskiego kalkulacyą uczynił, y też kalkulacyą, rękami ich mościów panów komissarzów podpisaną, w kole naszym prezentował,—więc, totali gremio woiewodztwa naszego, pomienionego wielmożnego iego mości pana stolnika bracławskiego z uczynioney kalkulacyi kwituiemy. Iego mości panu Polatowskiemu, obywatelowi podupadłemu woiewodztwa naszego, deklaracyą, dawnemi laudami naznaczoną, approbuiemy, in vim którey habita miserabilitate złotych sto deklaruiemy; tudzież niegdy urodzonemu Pawłowi Kowalskiemu deklarowane przez laudum złotych dwieście, obliguiemy iego mości pana burgrabiego winnickiego, aby ich mościom xięży bernardynom zasławskim, według testamentu tegoż iego mości, oddał in suffragium animae. Obmyślenie securitatis sądów exorbitantiarum, tudzież recompensam in administranda justitia fatyguiącym się, do przyszłego seymiku odkładamy. A ponieważ przez iego mości pana Cybulskiego, gubernatora murachowskiego, y woyta tarasowskiego, w zabraniu iego mości panu Ładanowskiemu y Mysłowskiemu na tysięcy dwanaście iest w tey rewolucyi krzywda,—tę do animadwersyi sądów exorbitantiarum odkładamy. Że zaś z przerzeczoney życzliwey przeciwko woiewodztwu naszemu wielmożnego iego mości pana podczaszego bracławskiego kooperacyi doniesiono do koła naszego, że iaśnie wielmożny iego mość pan woiewoda Kiiowski, regimentarz woysk iego królewskiey mości y rzeczypospolitey generalny, y iaśnie wielmożny iego mość pan Minich, feltmarszałek woysk rosyiskich, dla lokacyi woyska tak koronnego, iako y rosyiskiego, we Lwowie się znaydować maią, woiewodztwo zaś nasze przez dawne przeładowania wielką ponosi krzywdę, iż sustentować woyska nie może,—więc iego mości pana Michała Zwolskiego, pułkownika iego królewskiey mości, Kazimierza Choieckiego, burgrabiego kiiowskiego, do iaśnie wielmożnego iego mości pana regimentarza woysk koron-

nych, a zaś do iaśnie wielmożnego iego mości pana Minicha, feltmarszałka woysk rosyiskich, wielmożnego iego mości pana Krzysztofa Michałowskiego, podczaszyca bracławskiego, y Stanisława Michalewskiego—za posłów naszych uprosiliśmy y desideria nostri osobliwemi spisaliśmy instrukcyami; którym, in recompensam prac y fatyg, z naypierwszych do skarbu importancyi po złotych cztyrysta obiecaliśmy. Interes wielmożnego iego mości pana Czeczela, sędziego pogranicznego, dawnemi laudami przyznany, w przyszłym da Bóg czasie woiewodztwo nasze, iako merito rectefactorum viro, tudzież iego mości panu Klityńskiemu, skarbnikowi podolskiemu, zasługi pamiętać obliguiemy się. Ponieważ zaś wielmożnego iego mości pana Jana, skarbnika owruckiego, oyca, wielkich w woiewodztwie naszym podniesionych prac y fatyg dotąd in recompensam meritorum laudibus nostris naznaczona nie przyszła ad effectum deklaracya, y Kazimierza, burgrabiego kiiowskiego, assessora naszego, syna, Choieckich, podobnym aplikacyi y zasług, nawet y w teraznieyszym czasie, około dobra pospolitego woiewodztwa naszego pracuiącego sposobem, w powinnych do rekompensy nie są regratyfikowani zasługach,—więc tak wielmożnemu iego mości panu skarbnikowi owruckiemu, iako y wielmożnemu iego mości panu burgrabiemu kiiowskiemu, na przyszłym, da Bóg, seymiku, z naypierwszey skarbu naszego importancyi rekompensować deklaruiemy y dawne eo nomine lauda approbuiemy. Zasługi wielmożnego iego mości pana Dołszkiewicza, woyskiego owruckiego, w przyszłym czasie woiewodztwo nasze pamiętać obliguie się. A ponieważ wniesiona do woiewodztwa naszego aplikacya iego mości pana Józefa Mierzwińskiego, namieśnika burgrabstwa grodzkiego winnickiego, w konserwacyi przez wywiezienie protokołów, tudzież erekcya xięgi zapisowey roku teraznieyszego, własnym staraniem y pracą onegoż ex dissipatis copiis wyindukowaney,—więc na seymiku przyszłym boni ordinis, przy reprodukowaniu w kole naszym, onemuż rekompensę naznaczyć deklaruiemy. Że zaś anterioribus laudis wielu zasłużonym od dawnego czasu dotychczas należyte są zatrzymane recompensarum deklaracye, a to per renitentiam ich mościów panów exaktorów et cujuscunque tituli podatków poborców,—więc teraznieyszym kołem naszym obliguiemy, aby ciż ich mość panowie poborce, anterioribus laudis naznaczeni, sub animadversione woiewodztwa całego, administrować y kończyć raczyli, do czego ultro obligantur. Xięgi woiewodztwa naszego ziemskie, w Lublinie zostaiące, ponieważ się teraz wszystkie actus otwieraią, więc obligatur wielmożny iego mość pan Jakub Medwedowski, komornik nasz, żeby starania swego y applikacyi przyłożył; któ-

remu to iego mości, za iego merita, prace y fatygi, secundum anteriora lauda, z importowaney do skarbu naszego woiewodztwa summy quotannis naznaczoną pensyą oddać deklaruiemy. Że zaś ich mość panowie sędziowie exorbitantiarum laesi sunt od iego mości pana Polatowskiego, dla którey lezyi do sądzenia sądów przystąpić nie chcą, póki przez sąd satysfackcyi nie odblorą,—przeto, ad instantiam ich mościów, do tey tylko sprawy uprosiliśmy e medio nostri wielmożnych ich mościów panow: Felicyana Michałowskiego, podczaszego bracławskiego, sędziego grodzkiego winnickiego, Alexandra Dołszkiewicza, woyskiego owruckiego, Kazimierza Ternowskiego, skarbnika nowogródzkiego, daiąc ich mościom pełną moc finalnego rozsądzenia. Że zaś wiadome są nie tylko woiewodztwu naszemu, ale y całey rzeczypospolitey, godne belli et pacis zasługi wielmożnego iego mości pana Rożnowskiego, pułkownika iego królewskiey mości; na seymiku ad praesens teraznieyszym będącemu,—chcąc pokazać gratitudinem affektów naszych, dobra iego mości, pod teraznieyszą rewolucyą zdezolowane, wszelkiey dyskrecyi ich mościom panom exaktorom zalecamy; tudzież fatygę cum detrimento fortuny, wielmożnego iego mości pana Zwolskiego, podstolego dobrzyńskiego, marszałka koła naszego, wdzięczną pensando rekognicyą, dobra tegoż od podatków wszelkich tantisper uwalniamy. Obliguie woiewodztwo nasze wielmożnych ich mościów panów posłów do iaśnie wielmożnego iego mości pana generała Weysbacha, anszefta woysk rosyiskich, to iest: iego mości pana Jędrzeia Kruza y Stanisława Jastrzębskiego, miecznika lidzkiego, e medio sui destynowanych, aby, według instrukcyi sobie daney, tak o zabicie urodzonego Kamieńskiego, regenta grodzkiego winnickiego, tudzież urodzonych: Konstantego Ternowskiego y Konstantego Kątskiego y innych tak wielu obywatelów naszych, niemniey y o rabunki tak wielu kościołów, iako to: wielebnych oyców iezuitów y dominikanów winnickich, y pokaleczenie xięży przez pana Hrywę, tudzież tak wiele dworów przez Popałenka y Wergielesa y tegoż Hrywę zrabowanie; wołochów nad Dniestrem mieszkaiących, którzy wszyscy, wziowszy protekcyą różnych ich mościów panów pułkowników woysk rosyiskich, osobliwie iego mości pana połupułkownika Polańskiego, u którego y rzeczy zabitego iego mości pana Kamieńskiego, regenta winnickiego, przez inquizycyą, za poselstwa wielmożnego iego mości pana Kaletyńskiego, chorążego bracławskiego, od prześwietnego woiewodztwa Wołyńskiego do iego mości pana generała anszefta Weysbacha, dowiedziono, iż się u iego mości pana połupułkownika znayduią, iako też y z konfessat, tak dobrowolnych, iako y cielesnych, za ordynansem tegoż iaśnie wielmoż-

nego iego mości pana generała Weysbacha wydanego, na imie Martyna Motornego, iż za ordynansem togoż pana połupułkownika grassowali w woiewodztwie naszym—pokazuie się; o co rozgniewany pan połupułkownik zesłał underofficera, de nomine sobie wiadomego, do wsi Kuźminiec y tam we dworze sługę wielmożnego iego mości pana chorążego bracławskiego kazał wziąć gwałtownie, w dyby zabić, konia gniadego ieznego do siebie zaprowadzić, koniecznie upominaiąc się o exequowanego przez sąd Martyna Motornego, odpowiadaiąc y na samego iego mości pana chorążego zdrowie, —przy oddaniu należytey weneracyi iaśnie wielmożnym ich mościom panom generałom od woiewodztwa naszego, upraszać będą o wydanie tych złoczyńców naszych, oraz y o satysfakcyą; upraszać będą iego mości pana Polańskiego y o wydanie rzeczy, które są u iego mości, różnych ich mościów znayduiące się. Że zaś iego mość pan Szymon Kostrzycki powierzony sobie protokuł pofabrykował, dla tego woiewodztwo nasze od deklarowaney iego mości largicyi odsądza, którą urodzonemu iego mości panu Andrzeiowi Myszkowskiemu largicyą teraznieyszym laudum woiewodztwo nasze naznacza. Konfessata tak Przekrzty, iako y Motornego, woiewodztwo nasze iego mości pana marszałka obliguie, aby, od iego mościów panów sędziów wielmożnym ich mościom panom posłom oddał. Na listy, do woiewodztwa naszego pisane, tenże wielmożny iego mość pan marszałek imieniem woiewodztwa odpisze; także za wielmożnym iego mością panem woyskim owruckim do iaśnie wielmożnego iego mości xiędza metropolity, iako y do iaśnie wielmożnego iego mości pana starosty bełskiego, napisze; y te laudum, ręką swoią podpisawszy, do grodu podać obliguiemy. Działo się w Winnicy, dnia pierwszego Septembris, tysiąc siedmset trzydziestego piątego roku.

Pierwszey zaś instrukcyi series takowa: Instrukcya, iaśnie wielmożnym ich mościom panom: Michałowi Kaletyńskiemu, chorążemu, Pawłowi-Ioachimowi Jaroszyńskiemu, stolnikowi, bracławskim, Ludwikowi Zwolskiemu, podstolemu dobrzyńskiemu, Piotrowi Sudymontowiczowi Czeczelowi, sędziemu pogranicznemu bracławskiemu, Iędrzeiowi Przyłuskiemu, pisarzowi nowogródzkiemu, Janowi Rzeczyckiemu, oberszterleytnantowi iego królewskiey mości, posłom woiewodztwa Bracławskiego na seym pacificationis warszawski sześcioniedzielny, dnia pierwszego Septembris, roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, w Winnicy dana. Ich mość panowie posłowie woiewodztwa naszego nayniższą maiestatowi nayiaśnieyszego króla iego mości, pana naszego miłościwego, deponować będą adoracyą, że iako providus pater patriae publico rzeczy pospolitey circumspectiva attentione adesse raczy bono, y woiewodz-

twu naszemu przez wydane uniwersały, eo adunando, do ratowania oyczyzny łaskawą reprezentował klemencyą; przytym instabunt ich mość panowie posłowie do nayiaśnieyszego maiestatu z usilną prośbą, aby z łaskawego y pańskiego respektu, według deklaracyi swoiey, securitatem consiliorum nostrorum, przez ewakuacyą woysk aukxylarnych tak z fortec, iako y z oyczyzny naszey, obmyślić y uczynić raczył. Upraszać będą ich mość panowie posłowie nayiaśnieyszego maiestatu, aby authoritate regia u nayiaśnieyszey Imperatorki Rosyiskiey extraditionem domowych woiewodztwa naszego naiezników, rabowników, zabóyców, którzy nie tylko domy szlacheckie, ale i świątnice boskie ze wszystkich spoliarunt dostatków, ale y przy rabowaniu apparatów, arygenterii kościelnych, nie tylko Bogu poświęcone osoby zabiiali, lecz z pociechą poganów (horret animus cogitare) przenayświętsze sakramenta z cymborium na depakt wiary wyrzucaii, y nieznośne morderstwa, wołaiące do Boga sprawiedliwey zemsty, poczynili, iednych zaciągiem, drugich pod pretextem służby, od woysk auxyliarnych protegowanych; starać się maią tudzież satysfakcyą z niektórych komendantów woysk rosyiskich, którzy nie tylko takowych exorbitantów w swą brali protekcyą, ale y swoim pozwalaiąc, poddanych naszych do takowych fomentowali akcyi;—a zatym aby iego królewska mość, pan nasz miłościwy, kommissarzów od Jey Imperatorskiego Wieliczenstwa, do uznania w niebo wołaiących niewinnych opressyi, efficere raczył; które to exorbitancye konfessata, przez roboczego Motornego, tak dobrowolne, iako y turturata, enukleować będą, przez kogo poczynione? Ciż ich mość panowie posłowie upraszać będą nayiaśnieyszego króla iego mości, aby iego królewska mość do teyże nayiaśnieyszey Imperatorki o wydanie ammunicyi, armat et cujuscunque generis apparamentu żołnierskiego, po fortecach rzeczypospolitey przez woysko nayiaśnieyszey Imperatorki zabranych, aby intaminate oddane były, instare raczył. A że w woiewodztwie naszym, tudzież y innych, u różnych panów chorągwie nadwornego zaciągu wołoskie, tudzież na gruntach osadzeni wołochowie, miasto powinney rzeczy pospolitey za dobrodzieystwa wdzięczności na własnych oyczyzny synów, wypatrzywszy iakąkolwiek rewolucyą, których, in turbido swego pretenduiąc zysku, zabiiaią, rabuią, przed któremi, iako iuż wiadomemi cyrkumferencyi kraiów nie tylko z chudobą lecz i z własnym uchronić się trudno szlachcicowi życiem,—zatym enutritas chlebem oyczyzny infessas viperas aby z granic koronnych wyrzucić y ewakuować iego królewska mość y rzeczpospolita raczyli, na mieyscach zaś onych, szlachtę bracią mnieyszey kondycyi, woiennemu akkomoduiących się trybowi, do-

dawszy onym rotmistrzów znacznych et bene possessionatos w woiewodztwie szlachtę, którzy to od generalney władzy dependować powinni,—konserwować chcieli. Tudzież upraszać będą ich mość panowie posłowie, aby nayiaśnieyszy pan o wydanie Warłana, wielkiego dworów szlacheckich rabownika, tudzież y innych, których ich mość panowie posłowie osobliwym podadzą regestrem, u nayiaśnieyszego hospodara Wołoskiego za granice zbiegłych, swą powagą intercedere raczył. Ponieważ zaś trybunał koronny Lubelski, w teraznieyszey rewolucyi otworzony, suum adhibit cursum, zkąd wpisy wszystkie, przez trudne przeiazdy, niedoyście papierów, ob securitatem po fortecach lokowanych, niektórych zaś za granice z własnym uniesionych życiem, dla czego na termin spraw swoich szlachta adesse nie mogli, cum sonitu campanae per non sunt spadaią, przeto upraszać będą ich mość panowie posłowie, aby, succurrendo summo w tym szlachty damno, ex innata clementia nayiaśnieyszego pana naszego miłościwego, po szczęśliwie zakończonym seymie pacificationis, relaxowanie y resuscytacya z gruntu przez powtórne wołanie pozwolone, iako też y kondemnaty, eo tempore stałe, annihilowane (exceptis causis mutuo partium consensu decisis) de consensu rzeczypospolitey były; o co ich mość panowie posłowie etiam cum discrimine seymu domawiać się powinni. Upraszać ich mość panowie posłowie u nayiaśnieyszego króla iego mości y stanów rzeczypospolitey będą, aby tym, którzy prócz należytey woysku sustentacyi, wiktu koniom y ludziom exorbitowali, bez ordynansu chodząc rabowali y inne excessa, titulum poczciwego denigruiące żołnierza, czynili, amnestya pozwolona nie była; artykuły woyskowe, które dawnieyszemi są pozwolone prawami, żeby onych rygor et robur reassumowany był—curabunt ich mość panowie posłowie. Że zaś monarchowie, królewstwa nie czym innym są w apprehensyi postronnym potencyom, iedno licznym na obronę swą konserwowanym woyskiem,—zatym, iako vis et robur naszych wolności nie tylko in consiliis lecz bardziey in armis swe zakładać powinien bezpieczeństwo, więc instabunt ich mość panowie posłowie do nayiaśnieyszego króla iego mości y rzeczypospolitey, aby aukcya woyska koronnego utriusque authoramenti, etiam cum discrimine seymu, pozwolona była; musztra zaś gwardyi koronney y całego autoramentu polskim aby ięzykiem exercytowana była—wniosą. Ministeria dwoie in una subjecto, aby według dawnych praw nie mieścili się, hoc in puncto praw dawnieyszych reassumpcyą exposcent. Wielmożnych ich mościów panów officerów utriusque authoramenti, ustawicznie pracuiących, aby nie tylko od iaśnie wielmożnych ich mościów panów hetmanów na mieys-

cach swoich etiam po zeszłych rotmistrzach konserwowani, ale y largicyami ukontentowani byli,—respektowi nayiaśnieyszego regnanta ich mość panowie posłowie rekomendować będą. Że zaś rzeczpospolita, w nieszczęśliwey coraz fluctuando rewolucyi, w pieniężney kwocie nieznośną ma expensę, przez zamknięcie zaś miednicy in egestate zostaie, przeto, succurendo temu, aby miednica otworzona była, żebyśmy swoie mieć srebrne mogli pieniądze, upraszać będą nayiaśnieyszego pana. Traktaty, przeciwko honorowi rzeczypospolitey y bezpieczeństwu postanowione, aby abrogowane były, tudzież sąsiedzkie przyiaźni między wszystkiemi potencyami y pogranicznemi, aby in suo robore nienaruszone zostali, curabant, subsequenti evocatione woysk. Tudzież upraszać będą ich mość panowie posłowie nayiaśnieyszego regnanta y rzeczypospolitey, aby, more innych woiewództw, powiatowi Winnickiemu y Zwinogrodzkiemu urzędy pozwolone były, y nie komu inszemu, wraz z wakansami, królewszczyznami, rozdawane były, tylko possessyonatom y obywatetom woiewodztwa tego. A ponieważ przez słobody pozwolone wszelkie swywole w woiewodztwie naszym znayduią się, przeto aby, sub paena mille marcarum, na pozwalaiącego słobodę extendenti, abrogowane były, y chłopi, stante revolutione zbiegłe, aby, sub paena infamiae na niewydaiących, wydawani byli, o czym lauda woiewodztwa naszego, a o przechodzących ze wsi do wsi poddanych napisane, aby per constitutionem approbowane były—upraszać będą u stanów rzeczypospolitey ich mość panowie posłowie. Ponieważ zaś invaluerunt w woiewodztwie naszym złe konsequencye, że ich mość panowie gubernatorowie włości pańskich, dla swoich zysków hultaystwo proteguią y, ut supponitur, nasyłaią, więc upraszać będą ich mość panowie posłowie stanu rzeczypospolitey, aby takowych gubernatorów et cujuscunque tituli dóbr pańskich dyspozytorów, w wydaniu refragarios, iako infames et paenam talionis na siebie trahentes, iako z niemi kointelligencyą maiących, praecedente super exorbitantes na gruncie aresto, sine omni dilatione, ukrzywdzonemu łapać pozwolono y do sądów pro paenis extendendis przyprowadzać wolno było. Dobra pańskie, że, wraz z szlacheckiemi, do skarbu woiewodztwa per potentiam komportować ani się lustrować daią, aby rigore rzeczypospolitey, w konstytucyi imponendo, cogantur, tudzież do wydania chłopów, podczas rewolucyi teraznieyszey zbiegłych, stimulentur—domawiać się maią. Kiedy zaś woiewodztwo nasze przez swywolne kupy, które naturalnie circa granities uspokoić się nie mogą, więc upraszać będą ich mość panowie posłowie iego królewskiey mości y rzeczypospolitey, aby pro securitate nostri podnisienie chorągwie wojewodztwu naszemu pozwolone było. Interes ich mościów

panów Klityńskich, obywatelów woiewodztwa naszego, respektem appropryacyi gruntów ich dziedzicznych przez iaśnie wielmożnego iego mości pana Osolińskiego, podskarbiego koronnego, do starostwa Chmielnickiego, ciż ich mość panowie posłowie promowować będą. A że in hoc orphano rzeczpospolita zostaie statu bez potrzebnych ultro buław, rzeczypospolitey rządców, więc ex stallo woiewodztwa naszego, iako promeritum sago et toga de republica civem, nayiaśnieyszemu panu y rzeczypospolitey do buławy wielkiey koronney—iaśnie wielmożnego iego mości pana Potockiego, woiewodę Kiiowskiego, regimentarza ad praesens woysk koronnych generalnego, a zaś do polney—iaśnie wielmożnego iego mości pana woiewodę sandomirskiego, non dissimilem huic oneri, tudzież do buławy polney litewskiey—xięcia iego mości Radziwiła, marszałka nadwornego litewskiego, rekomendować będą ich mość panowie posłowie. A że przy odebraniu filipowców z rzeczypospolitey, a naywięcey w woiewodzwie naszym znaydujących się, przez woyska auxyliarne rosyiskie, na wyprowadzenie onychże z żonami, dziećmi y sprzętem, na kilkadziesiąt tysięcy z rzeczypospolitey ludzi z końmi y wozami, iako też y chłopców, z temiż filipowcami wojska auxyliarne zabrali, y one dotychczas za Dnieprem trzymaią, więc takową rzeczypospolitey krzywdę maiestatowi pańskiemu ich mość panowie posłowie deferent, y upraszać będą, aby instet nayiaśnieyszy pan do nayiaśnieyszey Imperatorki, żeby hoc in puncto nastąpiła satysfakcya upraszać będą. Że zaś wielkie panów potencye, w dawaniu excessantom, cum discrimine fortun szlacheckich y życia, protekcyi, niemało w woiewodztwie naszym tak w substancyach, iako y w naruszeniu przykazań boskich, dalszych złych y mściwych za sobą pociągaią konsequencyi, zaczym o tak wielką krzywdę wielmożnych ich mościów panów Zwolskich, ratione zabicia przez prywatną osobę urodzonego Pawłowskiego, dóbr iaśnie wielmożnego iego mości pana starosty bełzkiego kommissarza, przy gwałtownym naieździe niegdy wielmożnego iego mości pana Alexandra Zwolskiego, dignisimum w zasługach rzeczypospolitey et activitate consiliorum w woiewodztwie naszym, ac praeeminentiorem civem, z którego, w protekcyi iaśnie wielmożnego iego mości pana starosty bełzkiego będącego, żadna vindicatio sanguinis nastąpić nie może, więc domawiać się będą ich mość panowie posłowie in statu reipublicae, aby, praecedenti w konstytucyi rigore, przez iaśnie wielmożnego iego mości pana starostę był wydany. Skarby tak koronny, iako i litewski, aby per plus offerentiam administrowane były. Instabunt ich mość panowie posłowie do nayiaśnieyszego maiestatu za wielmożnym iego mością panem

Małachowskim, stolnikiem koronnym, aby został przy pieczęci małey koronney przez łaskawość nayiaśnieyszego maiestatu. A że teraz przez woyska auxyliarne różne pokazały się miary, za czym instabunt ich mość panowie posłowie, aby były równe po woiewodztwach.

A drugiey instrukcyi tenor verborum est talis: Instrukcya, wielmożnym ich mościom panom: Michałowi Zwolskiemu, pułkownikowi iego królewskiey mości, y Kazimierzowi Choieckiemu, burgrabiemu kiiowskiemu, do iaśnie wielmożnego iego mości pana Potockiego, woiewody Kiiowskiego, generalnego woysk rzeczypospolitey koronnych regimentarza, posłom woiewodztwa Bracławskiego, dnia pierwszego Septembra, roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, w Winnicy dana. Naypierwey ich mość panowie posłowie woiewodztwa naszego iaśnie wielmożnemu iego mości panu wodzowi woysk utriusque authoramenti koronnych życzliwą serc naszych remonstrować będą demissyą, iako provido oyczyzny in defendendis granitiebus tutori, należytą złożą adoracyą. Upraszać będą ich mość panowie posłowie iaśnie wielmożnego wodza, ażeby, maiąc wzgląd na pograniczne woiewodztwo y wszelkim niebezpieczeństwom, nawet od własnych chłopów, podległe, securitatem onemu przez zesłanie woysk rzeczypospolitey koronnych obmyślić raczył. Że zaś w woiewodztwie naszym, tak ob securitatem sądów pogranicznych, dla bezpieczeństwa woiewodztwa potrzebnych, erekcya chorągwie iest ultronec potrzebna,—zaczym woiewodztwo nasze, nie chcąc generalney w tym punkcie iaśnie wielmożnego regimentarza ubliżyć władzy, w czym y iaśnie wielmożnych posłów na seym walny warszawski pacificationis, dla doniesienia y konsensu rzeczypospolitey uproszenia, obligowaliśmy ich mościów panów posłów, aby mentem woiewodztwa naszego z nayniższą doniosłszy prośbą, takowego woiewodztwo nasze ubezpieczaiącego porządku hetmańską władzą approbatę uczynił. Upatrzywszy zaś godnego meritis ac martis expertem virum, wielmożnego iego mości pana Kazimierza Choieckiego, burgrabiego kiiowskiego, obywatela y possessyonata woiewodztwa naszego, do funkcyi rotmistrzowstwa, instat woiewodztwo nasze do generalney iaśnie wielmożnego wodza władzy, aby onego w swym respekcie konserwować raczył. Upraszać będą ich mość panowie posłowie iaśnie wielmożnego wodza, aby w punkcie nestępuiącego dyspartymentu wojsk rosyiskich na lokacyą po woiewodztwach zimową, naszego woiewodztwa, iako z gruntu zdezelowanego, przeładować nie dopuścił. Xiążęcia iego mości Czetwertyńskiego, godnego w woiewodztwie naszym parenteliata, iaśnie wielmożnego wodza, imieniem woiewodztwa naszego, łaskawym rekomendować

będą respektem, upraszaiąc, aby chorągiew, za władzą generalną y wolą erygowana, teraz zaś in turbidine rerum rozeszła, podniesiona była. Poniewaź iego mość pan Łowicki, gubernator dóbr ukraińskich iaśnie wielmożnego iego mości pana starosty iasielskiego, z kozakami pryncypała swego zebranemi, nie tylko szlachtę sąsiadów, ale też y wielebnych oyców iezuitów, także y dominikanów winnickich naieżdżał y więcey tych excessów czynić deklaruie,—więc instabunt ich mość panowie posłowie do iaśnie wielmożnego regimentarza, aby do złapania onego adminiculum woyska pozwolić raczył.

Trzecia zaś instrukcya w te słowa: Instrukcya, wielmożnym ich mościom panom: Krzysztofowi Michałowskiemu, podczaszycowi bracławskiemu, y Stanisławowi Michalewskiemu, do iaśnie wielmożnego iego mości pana Minicha, konsyliarza y feltmarszałka woysk rosyiskich nayiaśnieyszey Imperatorki Rosyiskiey, posłom z woiewodztwa Bracławskiego, dnia pierszego Septembris, roku tysiąc sidmset trzydziestego piątego, w Winnicy dana. Ich mość panowie posłowie iaśnie wielmożnemu iego mości panu Minichowi, feltmarszałkowi woysk Iey Imperatorskiego Wieliczenstwa, nayuniżeńszą złożą weneracyą. Upraszać będą ciż ich mość panowie posłowie o łaskawą klemencyą nad woiewodztwem naszym, nie tylko przez woyska, ale też przez naszych chłopów zniszczonym, aby, przy ułożeniu repartycyi woysk rosyiskich komendy generalney iaśnie wielmożnego feltmarszałka, na lokacyą zimową podległym, od stacyi woyska rosyiskiego uwolnić raczył. Upraszać będą także ich mość panowie posłowie iaśnie wielmożnego iego mości pana feltmarzałka za wielmożnym iego mością panem Bykowskim, pisarzem buskim, aby wzięte konie cugôw dwa w Międzybożu, roku tysiąc siedmset trzydziestego czwartego, in Aprili, przy bytności iaśnie oświeconego xięcia Essemburskiego, za daniem ordynansu od władzy feltmarszałkowskiey, oddane były. Instabunt także ich mość panowie posłowie do łaskawego respektu iaśnie wielmożnego feltmarszałka, ażeby, do uznania krzywd naszych, kommissarzów od nayiaśnieyszey Imperatorowey prokurować raczył.

A czwarta instrukcya de serie verborum sequenti: Instrukcya, wielmożnym ich mościom panom: Andrzeiowi Kruzowi, porucznikowi chorągwie Petyhorskiey iaśnie oświeconego xięcia iego mości Wiszniowieckiego, kanclerza wielkiego xięstwa Litewskiego, y iego mości panu Stanisławowi Jastrzębskiemu, do iaśnie wielmożnego iego mości pana generała fon Weysbacha, konsyliarza y generała anszefta, zamku Kiiowskiego gubernatora, posłom z woiewodztwa Bracławskiego, dnia pierwszego Septembris, roku

tysiąc siedmset trzydziestego piątego, w Winnicy dana. Naypierwey ich mość panowie posłowie iaśnie wielmożnemu iego mości panu generałowi anszeftowi Fon Weysbachowi nayniższą od woiewodztwa naszego doniosłszy submissyą y za wyświadczone tylu dowodami respekta podziękowawszy, list od nayiaśnieyszego króla iego mości Augusta trzeciego, pana nam miłościwego, do tegoż iaśnie wielmożnego iego mości pana generała pisany, rezygnować będą. Ponieważ w woiewodztwie naszym wielkie exorbitancye dla chłopów, zbuntowanych przez foment woysk rosyiskich (iako o tym konfessata roboczego Motornego, dobrowolne y korporalne, świadczą), nastąpiły, osobliwie zaś wielmożnego iego mości pana Kaletyńskiego, chorążego bracławskiego, nieznośną krzywdę, którą w kluczu Tahańskim y innych dobrach przez sotnika Antona Pryczenka, znayduiącego się w Ukrainie, w zabraniu bydła, wybiciu pasieki, zabraniu wszelkiey ruchomości, dawaniem protekcyi zabóycom, niemniey przez iego mości pana Polańskiego, połupułkownika woysk rosyiskich, który, nie kontentuiąc się dawnemi oppressyami, ale y teraz noviter, po nastąpionym orderze do wydania rzeczy po świętey niegdy pamięci iego mości panu Kamieńskim, regencie winnickim, y Mosakowskim, y innych, mszcząc się, underoficera do dóbr Kuźminiec bez naymnieyszey racyi z kozakami przysławszy, człeka iego mości pana chorążego winnickiego y konia o kilkudziesiąt czerwonych złotych wziąć kazał, a to podczas bytności na seymiku poselskim iego mości pana chorążego; tudzież, że iego mość pan maior Synkiiów pieniądze po zabiciu iego mości pana Horaina, siestrzeńca wielmożnego iego mości pana chorążego bracławskiego, tysęcy siedm złotych polskich, od zabóycow wzięte,—aby doniesione byli—obliguiemy; zabicie crudeliter świętey pamięci iego mości pana Kamieńskiego z żoną y dziećmi, tudzież zabranie rzeczy y papierów, doniosą ich mość panowie posłowie. Doniosą także niemnieyszą krzywdę ich mość panowie posłowie iego mości pana Piotra Hałuszczyńskiego, przez iego mości pana pułkownika Retkina, w zabraniu bydła we wsi Michałówce; tudzież niemnieyszą exorbitancyą iego mości pana Korsaka, z pod komendy iego mości pana pułkownika Dunina, który, naiechawszy z ludźmi monaster Kliszczowski, rzeczy cerkiewne zabrał, przy których y kolaskę iego mości pana Stanisława Michalewskiego wzioł;—zaczym ich mość panowie posłowie instabunt, aby te rzeczy y kolaska oddane były. Zaczym upraszać będą imieniem prześwietnego woiewodztwa, aby iaśnie wielmożny iego mość pan generał Fon Weysbach, do liquidacyi y rozsądzenia wyż rzeczonych exorbitancyi y innych nieznośnych krzywd, więcey

miliona wynoszących, obywatelów woiewodztwa naszego poczynionych, z sprawiedliwego serca u nayiaśnieszey Imperatorki Rosyiskiey komisarzów uprosić raczył. Tudzież Alexandra, oyca, y Michała, syna, Siękiewiczów, którzy pana swego, iego mości pana Bykowskiego, pisarza buskiego, zrabowawszy, złączywszy się z Jaronowskim, kościoły rabowali, ludzi tak świeckich, iako y duchownych, szlachtę, zabiiali, piekli y mordowali, potym, uchodząc za Dniepr, dwór pana swego naiechali y zabić chcieli, ale, nie zastawszy, dwór tylko zrabowali, bydło y konie pozabierali,—aby za ordynansem wydani byli—upraszać będą. Ponieważ zaś iego mość pan Rowiński y Krupski na dobrowolney drodze wzięci y odtąd niewinnie od rosyiskiego woyska w niewoli zostaią, więc aby onych, z łaskawego respektu swego, iaśnie wielmożny iego mość pan generał de Fon Weysbach wypuścić kazał—upraszać będą.—U tych tedy, tak laudum, iako y instrukcyi, per oblatam podanych, podpisy rąk w te słowa: Ludwik Zwolski, marszałek koła rycerskiego prześwietnego woiewodztwa Bracławskiego. Kazimierz Choiecki, burgrabia kiiowski, assessor woiewodztwa Bracławskiego. Adam Tomaszewski, podczaszy bracławski wielkiego xięstwa Litewskiego, assesor prześwietnego woiewodztwa Bracławskiego.—Które to tak laudum, iako y instrukcye, za podaniem y oczewistą prośbą iaśnie wielmożnego iego mości pana podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, są do xiąg ninieyszych, grodzkich, winnickich, tak, iak się w sobie pisane maią, nic nie przydaiąc ani uymuiąc, ingrossowane.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1734—1736, № 4619; листъ 90.

LXXXVIII.

Перечень (90 человѣкъ) дворянъ Брацлавскаго воеводства, убитыхъ гайдамаками въ 1734 году. 1735. Сентября 13.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Septembris trzynastego dnia.

Przed urzędem y akami ninicyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem Michałem z Mierzwina Mierzwińskim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Mikołay Wąsowski, sługa wielmożnego iego mości pana Jana Kaletyńskiego, chorążego bracławskiego, ten regestr specificationis ich mościów panów obywatelów prześwietnego woiewodztwa Bracławskiego pozabiianych, ad acta praesentia, castrensia, capitanealia, vinnicensia per oblatam podał, de tenore verborum sequenti: Specifikacya ich mościów panów obywatelów woiewodztwa Bracławskiego, pozabiianych y zamordowanych w domach ich własnych, w roku tysiąc siedmset trzydziestym czwartym, za komendy iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Szachowskiego—generała leytnanta, iaśnie wielmożnego iego mości pana Kieytha—generała maiora woysk rosyiskich. Iego mości pana Horaina y sług dwóch zabito y funditus zrabowano; iego mości pana Kamieńskiego, cześnika latyczowskiego, regenta grodzkiego winnickiego, iey mość panią Kamieńską, y na czterydzieści tysięcy zrabowano; iego mości pana Bielskiego; iego mości pana Worcella, na wrotach rozkrzyżowawszy, kłóli; iego mości pana Wolańskiego; iego mości pana Ternowskiego Konstantego; iego mości pana Mosakowskiego wprzód męczono, a potym, iak o wszystkiey fortunie, tak w pieniądzach, iako y w sprzętach, powiedział, zakłóto; iey mość panią Mosakowską tak zmęczono, że tylko godziny skonania czeka; dziecie u piersi zastrzelono; iego mości pana Juszkiewicza; iego mości pana Kątskiego; iego mości pana Pileckiego; iego mości pana Michalewskiego; ich mościów panów Falborków dwóch, przy których wzieli na pięć tysięcy; iego mości pana Czeczela; iego mości pana Iwanowskiego;

iego mości pana Iezierskiego; iego mości pana Borowskiego; iego mości pana Kordewicza; iego mości pana Osowskiego; iego mości pana Brzezińskiego; iego mości pana Lastowieckiego; iego mości pana Matkowskiego; iey mość panią Pagińską; iey mość panią Kuplińską; wielmożną iey mość panią Grocholską, cześnikową dobrzyńską, crudelissime zamordowano, y na dwadzieścia tysięcy, tak w gotowiznie, iako sprzętach, zabrano; iego mości pana Mędrzyckiego, w Mohylowie, razem (z) trzynastu ich mościów, co na ataki ziechali się, bene possessionatos, zapaliwszy budynek, pozabiiali, konie im y pieniądze pozabierali; iego mości pana Parczyńskiego samotrzeć zabito y na trzydzieści tysięcy zabrano; iego mości pana Gańskiego, okrutnie zmęczywszy, zabito; iego mości pana Choteckiego itidem; iego mości pana Pogorzelskiego; iey mość panią Pogorzelską z dziecięciem u piersi; ich mościów panów Powęskich dwóch; iego mości pana Nowińskiego; iego mości pana Grabaniego zmęczono, ale do którego czasu żyią nieżyiąc; innych ich mościów szlachty, bez poddaństwa na wsiach siedzących okolicznie, trzydziestu, y różnych panów podstarościch; iego mości pana Andrzeia Skalkiego; iey mość pannę Mariannę Polatowską w leciech trzech; iego mości pana Iana Miraszewskiego. —Któren to regestr, za oczewistą prośbą iego mości podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, iest do xiąg ninieyszych, grodzkich, winnickich ingrossowany.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 104.

LXXXIX.

Позовъ, требующій въ специальный судъ Брацлавскаго воеводства дворянина Михаила Чарнецкаго, вслѣдствіе жалобы на него дворянина Михаила Калетынскаго о томъ, что крестьяне изъ села Чарнецкаго — Клищева, напали съ оружіемъ на село Калетынскаго—Соколинцы, опустѣвшее вслѣдствіе вывода изъ него старообрядцевъ русскими войсками, присвоили себѣ, оставшійся отъ старообрядцевъ, хлѣбъ и другое имущество и сожгли нѣсколько домовъ. 1735. Сентября 26.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Septembris dwudziestego ósmego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem Michałem z Mierzwina Mierzwińskim, namiesnikiem grodzkim burgrabstwa y regenciey winnickim, stanąwszy oczewiście woźny generał woiewodztwa Bracławskiego y innych, opatrzny Józef Łękowski, w moc prawdziwey, wierney y skuteczney relaciey swoiey, iawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on, roku teraznieyszego, wyż na akcie wyrażonego, miesiąca Septembris ósmego dnia, pozew na sądy causarum exorbitantiarum, na membranie autentycznym pisany, odniósł do dóbr wsi Kliszczowa y tamten pozew we dworze tameyszym u podstarościego położył, o położeniu onego: od kogo y w iakiej by sprawie pisany był? prawnie publikuiąc, do wiadomości przywiódł; którego pozwu tenor sequitur talis: Ludwik na Sidorowie Kalinowski, winnicki etc. starosta. Wielmożnemu iego mości panu Michałowi Czarneckiemu, stolnikowiczowi bracławskiemu, dóbr wsi Kliszczowa possessorowi, pozwanemu z sprawy niżey mianowaney, ze wszystkich generaliter dóbr waszmości, powagą iego królewskiey mości a moią starościńską przykazuię władzą, abyś waszmość przed sądem causarum exorbitantiarum, laudo publico woiewodztwa Bracławskiego uchwalonym y naznaczonym, wtenczas, gdy ta sprawa z regestru należytego do sądzenia przypadnie y przywołaną będzie, sam oblicznie y zawicie stanoł, na instancyą instygatora

sądowego y iego delatora, wielmożnego iego mości pana Michała Kaletyńskiego, chorążego bracławskiego, dóbr wsiów: Tywrowa y Sokoliniec, w woiewodztwie Bracławskim a powiecie Winnickim leżących, dziedzica y possessora, tudzież Jana Zimokowskiego, tychże dóbr administratora, aktorów, którzy, przychylaiąc się do prawa pospolitego y samey słuszności, niemniey do aresztu, eo nomine officiose zaniesionego, waszmości pozywaią w sprawie y akcyi do stawienia przed sąd causarum exorbitantiarum roboczego cujusvis nominis Osadczego kliszczowskiego, tudzież y chłopów gromadnych kliszczowskich, którzy z tymże Osadczym, po wybranych przez woyska rosyiskie z dóbr wielmożnego aktora Sokoliniec filipowcach, też dobra Sokolińce naiechawszy licentiose, z kosami, cepami, strzelbą, dzidami et vario armorum genere, śmieli y ważyli się zboża gotowego, po tychże filipowcach zostałego, w snopach będącego, stogów kilkadziesiąt wymłocić y, tymże zbożem podzieliwszy się, między siebie rozebrać, iako też zboża różnego na kilka set ośmak, powykopywawszy iamy, do siebie zabrać, tudzież w chałupach pozostałych: okna, ławy, drzwi, kadłuby, dzieże y wszelakie, do gospodarstwa należące, rzeczy pozabierać; a co większa, in maiorem magnifici actoris ruinam, chałup kilka spalić; tudzież do stawienia urodzonego cujusvis nominis Bzowskiego, który in hac revolutione, napadszy na te dobra Sokolińce, violenti modo iałowicę wzioł y dotychczas u siebie trzyma; a w niestawieniu onych—do odpowiadania za nich y zapłacenia szkod, przez nichże uczynionych, do przysłuchania się winom prawnym, na termin wyż oznaczony pozywaią; sis termino pariturus et ad praemissa responsurus judicialiter. Datum w Winnicy, die vigesima sexta Septembris, millesimo septingentesimo trigesimo quinto anno.—Za którym to pozwem on, mianowany woźny, rok y termin zawity stronom obom: powodowey—do attentowania, a pozwaney—do odpowiadania y usprawiedliwienia się przed tymże sądem złożył y naznaczył. De quo praesens ministerialis ejusdem relatio.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 309 на оборотѣ.

XC.

Позовъ, требующій въ специальный судъ Брацлавскаго воеводства дворянина Іосифа Лупинскаго, вслѣдствіе жалобы на него дворянина Михаила Калетынскаго о томъ, что крестьяне изъ села Лупинскаго—Полуши напали съ оружіемъ на село Калетынскаго—Соколинцы и присвоили себѣ имущество, оставшееся послѣ ухода старообрядцевъ. 1735., Сентября 26.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Septembris dwudziestego ósmego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem Michałem z Mierzwina Mierzwińskim, namieśnikiem burgrabstwa i regencyi grodzkim winnickim, stanowszy oczywiście woźny generał woiewodztwa Bracławskiego y innych, opatrzny Józef Łękowski, w moc prawdziwey, wierney y skutecznej relacyi swoiey, iawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on, roku teraznieyszego, wyż na akcie wyrażonego, miesiąca Septembris dwudziestego ósmego dnia, pozew na sądy causarum exorbitantiarum autentyczny odniósł do dóbr wsi Połuszy, w woiewodztwie Bracławskim a powiecie Winnickim leżących, y tam, ten pozew we dworze tameyszym w izbie na stole położywszy, o essencyi onego kogo wtenczas widzieć mógł opowiedział; którego pozwu tenor sequitur talis: Ludwik na Sidorowie Kalinowski, winnicki etc. starosta. Urodzonemu iego mości Józefowi lub innego imienia Łupińskiemu, dóbr wsi Połuszy possessorowi, pozwanemu z sprawy niżey mianowaney, ze wszystkich generaliter dóbr waszmości powagą iego królewskiey mości, a moią starościńską przykazuię władzą, abyś waszmość przed sądem causarum exorbitantiarum, laudo publico woiewodztwa Bracławskiego uchwalonym y naznaczonym, wtenczas, gdy ta sprawa z regestru sobie należytego do sądzenia przypadnie y przywołana będzie, sam oblicznie i zawicie stanoł, na instancyą instygatora sądowego y iego delatora, wielmożnego pana Michała Kaletyńskiego, chorążego bracławskiego, dóbr wsi Sokoliniec dziedzica, tudzież urodzonego iego

mości pana Zimokowskiego, tychże dóbr administratora, aktorów, którzy, przychylaiąc się do prawa pospolitego, y sancita laudorum woiewodztwa Bracławskiego, niemniey aresztu, ea in re officiose zaniesionego, waszmości w sprawie y akcyi do stawienia przed tymże sądem roboczego Iwana, woyta połuszyńskiego, y całey gromady połuszyńskiey, którzy, po wybraniu przez woyska rosyiskie z dóbr wielmożnego aktora Sokolinie filipowców, też dobra naieżdżali przez niedziel trzy z kosami, cepami, dzidami y innym orężem, rabowali, zboża wymłacali, wymłocone zabierali, iamy (z) zbożem odkopywali, z chałóp: okna, drzwi, ławy powybierali, piece porozbierali, nawet chałupy palili, y woyta wielmożnego aktora tywrowskiego, onymże złoczyńcom pomienionego excessu broniącego, zbili y mało na śmierć nie zabili,—na termin wyż oznaczony pozywaią, a w niewydaniu onych—do odpowiadania za nich y do przysłuchania się winom prawnym, tudzież do nadgrodzenia szkod, przez nich popełnionych; sis termino pariturus et ad praemissa judicialiter responsurus. Datum w Winnicy, die vigesima sexta Septembris, millesimo septingentesimo trigesimo (quinto) anno.—Za którym to pozwem on, mianowany woźny, rok y termin zawity, powodowey—do attentowania, a pozwaney—do odpowiadania y usprawiedliwienia się, przed sądem złożył y naznaczył. De quo praesens ejusdem ministerialis relatio.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 310 на оборотъ.

XCI.

Позовъ, требующій въ специальный судъ Брацлавскаго воеводства дворянина Александра Менчинскаго по жалобѣ на него дворянина Владислава Кржевскаго, о томъ, что крестьяне Менчинскаго изъ села Стрельчинецъ напали вооруженною толпою на село Кржевскаго—Луку и совершенно оное ограбили. 1735. Сентября 26.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Septembris dwudziestego ósmego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem Michałem z Mierzwina Mierzwińskim, namieśnikiem burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, stanowszy oczewiście woźny generał woiewodztwa Bracławskiego y innych, opatrzny Józef Łękowski, w moc prawdziwey, wierney y skuteczney relacyi swoiey, iawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on roku teraznieyszego, wyż na akcie wyrażonego, miesiąca Septembris dwudziestego ósmego dnia, pozew na sądy causarum exorbitantiarum autentyczny odniósł do dóbr wsi Strzelczyniec, w woiewodztwie Bracławskim a powiecie Winnickim leżących, y tam ten pozew na części urodzonego iego mości pana Alexandra Męczyńskiego położywszy, o essencyi onego—od kogo i w iakiey sprawie pisany był? prawnie publikuiąc, do wiadomości przywiódł, którego pozwu tenor sequitur talis: Ludwik na Sidorowie Kalinowski, winnicki etc. starosta. Urodzonemu iego mości panu Alexandrowi Męczyńskiemu, dóbr wsi Strzelczyniec części pewney possessorowi, pozwanemu z sprawy niżey mianowaney, ze wszystkich generaliter dóbr waszmości, powagą iego królewskiey mości, a moią starościńską przykazuię władzą, abyś waszmość przed sądem causarum exorbitantiarum, laudo publico woiewodztwa Bracławskiego uchwalonym, y naznaczonym, wtenczas, gdy ta sprawa z regestru, sobie należytego, do sądzenia przypapnie y przywołana będzie, sam oblicznie y zawicie stanoł, na instancyą instygatora sądowego y iego delatorów: wielmożnego iego mości pana Władysława Krzewskiego, cześnika nowogródzkiego, dóbr wsi Łuki possessora, tudzież urodzonych ich mościów panów: Adama Janiszewskiego y Józefa Łękowskiego, aktorów, którzy waszmości pozywaią w sprawie i akcyi do stawienią roboczych: Michała Nużnenka y cujusvis nominis Łozińskiego, Matweia Kiłatenka y Jacka, zięcia Stryżłowego, iako aktualnych naiezników, którzy, stante hostilitate, zebrawszy kupę swywolną, w różne oręża przysposobionych, na dobra wieś Łukę actoris, pod pretextem woysk rosyiskich, naiachali y też wieś zrabowali, urodzonych: Janiszewskiego y Łękowskiego zbili, stłukli z odzieży poobdzierali, y tymże, ognia za cholewy chcąc sypać, naymnieyszą wypytawszy chudobę, zabrali y ledwie żywych zostawili, y innych excessów, które czasu prawa dowiedzione będą, poczynili, a w niestawieniu onych—do odpowiadania za nich y do nadgrodzenia szkód, przez nich popełnionych, tudzież do przysłuchania się winom prawnym, na termin wyż oznaczony pozywaią; sis termino pariturus et ad praemissa judicialiter responsurus. Datum w Winnicy die vigesima sexta Septembris, millesimo septingentesimo trigesimo quinto anno.—Za którym to pozwem

on, mianowany woźny, rok i termin zawity stronom obom, powodowey—do attentowania, a pozwaney do odpowiadania y usprawiedliwienia się przed tymże sądem, złożył y naznaczył. De quo praesens ejusdem ministerialis relatio.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 312 на оборотѣ.

XCII.

Жалоба отъ имени Житомирскаго старосты, Александра Лесьницкаго на судью пограничнаго Кіевскаго воеводства—Михаила Яцковскаго, о томъ, что, онъ уклоняется отъ исполненія своей обязанности, не смотря на то, что, вслѣдствіе бывшаго крестьянскаго возстанія, множество людей арестовано и ждутъ по году и болѣе въ тюрмѣ судебнаго засѣданія. 1735. Октября 3.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Octobris trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku j. k. m. Żytomirskim, przedemną, Janem Meleniewskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony j m. p. Stefan Gutowski, gubernator starostwa Żytomirskiego, nomine wielmożnego j m. p. Alexandra z Leśni na Ozdziutyczach Leśnickiego, starosty żytomirskiego, pryncypała swego, solenniter naprzeciwko wielmożnemu j. m. p. Michałowi na Lisowszczyznie Jackowskiemu, cześnikowi żytomirskiemu, sędziemu pogranicznemu województwa Kijowskiego, skarżył i manifestował się o to: iż jego mość, od najjaśniejszego

króla jego mości łaskawą, jako od łaskawego, cujus sub regimine stant regna, patrique patriae, in paterno nas konserwującego affektu filios, na ten kraj, in confinio regni zostający, w którym et tranquilla stante pace nieszczęśliwą ab inacurata gente buntujących się etiam swoichże poddanych na własnych swoich panów, którzy barziej, kiedy in turbido rzeczpospolita zostawszy, doznawszy odbierają klęskę obywatele województwa Kijowskiego, mając sobie dla administrowania świętej sprawiedliwości i dla przytłumienia takowych swywol powierzonę funkcyą sęstwa pogranicznego una cum pensione; który jego mość obwiniony, bynajmniej nie chcąc explere, kiedy tak wielu, recenti crimine censos, do Żytomirza, pro sumendis juxta każdego qualitatem delicti paenis przyprowadzonych excessantów, którzy niemal po roku całym siedzą, potrzebujące dysjudykacyi, w czym magnam starostwo Żytomirskie patitur injuriam, ponieważ, ile pod teraznieyszy czas, gdzie ludzie wniwec przez wojska exterorum przechodzące, ustawicznie stojąc i prowianty dając, z niszczym muszą wiktować et custodiam dawać, a jego mość pan sędzia pograniczny, in neglectum czyniąc officii sui, o co wielokrotna była rekwizycya, aby byli sądzeni, sądzić nie chciał i onego unika. A zatym manifestans, cujus supra nomine, ratione praemissorum, manifestatur, prosząc eam actis connotari; co i otrzymał. Stefan Gutowski.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 361.

XCIII.

Жалоба дворянина Ѳомы Каминскаго на его брата Ѳеодора о томъ, что послѣдній присвоилъ себѣ имущество и документы, принадлежавшіе третьему ихъ брату—Стефану, убитому гайдамаками вмѣстѣ съ женою въ селѣ Козятинѣ. 1735. Октября 3.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Octobris trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim w zamku j. k. m. Żytomirskim, przedemną, Janem Mieleniewskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi comparens personaliter urodzony jm. p. Tomasz Kamieński, nieco in domesticis ułatwiwszy się trudnościach, ad acta przybywszy, solenniter naprzeciwko urodzonemu jm. p. Teodorowi Kamińskiemu, bratu swemu rodzonemu natu minori, przychylając się do widendy, w grodzie Kijowskim zapisanej, skarżył i manifestował się o to: iż im. p. Teodor Kamiński, idąc in contrarium prawa pospolitego i nie zachowując wrodzonej między braćmi miłości, która crescere zawsze non mitescere, osobliwie teraz post dolenda fratris, uti patris funera, crudeliter per rebelles perempti, dowiedziawszy się o zabiciu świętej pamięci wielmożnych ich mościów panów: Stefana i Antoniny z Plichtów Kamińskich, cześników łatyczowskich, regentów grodzkich winnickich, bracie i bratowej comparentis i jego mości obwinionego, w dobrach wsi Koziatynie, którego sepet z różnymi rzeczami był w dobrach wsi Bołaczowie we dworku w depozycie, gdzie na tenczas iego mość obwiniony rezydował, który, odłupiwszy, wszystkie rzeczy quo ad minimum pozabierawszy, do dóbr wsi Koziatyna, nie dawszy znać comparenti, żeby przynajmniej solite et consueto more ciało jako swój swego brata sepelire mógł, pobiegszy i tam wszelkie rzeczy ruchome, jako to: kufe gorzałki, w której było spustów trzydzieście sześć, xiąg trzy w srybro oprawnych i inne xięgi niegdy wielmożnego jm. p. cześnika latyczowskiego własne i do czytania pożyczone—pozabierał, z gumna zboża varii grani powymłacał, gotowe zboże w jamach, w spichlerzach będące, nie maiąc kompassyi na pozostałe sieroty, pozabierał, z karetki sukna, żelaza i ćwieki powydzierać kazał, owo zgoła do reszty, co się tylko było po niemiłosiernych zbójcach zostało się, pozabierał i wniwec wszystko obrócił, co probabitur regestris seorsivis; i gdy comparens, w odległości kraju mieszkając, nigdy niewypłakaną powziąwszy już nierychło wiadomość o śmierci nieboszczyka brata swego, wraz cum consorte ejus w kilka niedziel na pełne krwawych łez przybywszy miejsce, do dobr: Hujwy, Koziatyna, jako na pożarzysko jakie, jedno przez hultajstwo przy śmierci wyżrzeczonych ich mościów pozabierane, a drugie już po śmierci przez jego mości obwinionego, nie zastawszy, tylko te nieszczęśliwe sieroty pobrawszy, bojąc się i na siebie podobnejże nieszczęśliwey klęski, do siebie—do Malewszczyzny odjachał i tam te sieroty trzymał, jego mość obwiniony, niewiedzieć cujus consilio, w niebytności comparentis do dóbr wsi Malewszczyzny przybywszy, syna comparentis—urodzonego Józefa Kamińskiego, in minorennitate będą-

cego, ex solo odio czyniąc, nic niewinnego, zbił i skaleczył, ledwie o śmierć nie przyprawił, po którym tyrańskim zbiciu kilka niedziel laethaliter chorował i dotychczas do siebie przyjść nie może, i rzeczy wszystkie, jako to: syry, masła, sadła, pościel, tak comparentis własną, jako zeszłych niegdy świętej pamięci cześników latyczowskich—pozabierawszy, i te sieroty pobrawszy, in naturali tutoria w przyzwoitej edukacyi comparentis będące, i gospodynię wziąwszy, która kilkaset złotych z sobą wzieła,—wielmożnemu jm. p. podstolemu żytomirskiemu niby in tutellam oddał; a gdy comparens, dowiedziawszy się, o to amicabiliter, widząc jego mości obwinionego zawziętość, in vitam et salutem zawsze czyhającego, rekwirował,—jego mość obwiniony, miasto restytucyi rzeczy comparentis zabranych, dyffidacye in vitam et salutem czynił, biciem i zabiciem odgrażał, et, quod maximum, papiery wszystkie, jako to: karty, membrany różne na różne summy, zapisy, i insze dokumenta na różne dobra, in deposito u wielmożnego jm. p. Strybyla, cześnika nowogródzkiego, będące, jeszcze stante vita zeszłego niegdy cześnika latyczowskiego, brata comparentis rodzonego, rękoma jego mości własnemi dane, fascykułów trzy, odebrawszy, któremi chlubiąc się, fortunae, ad quam unanimiter wszyscy należą successores olim magnifici Stephani Kamiński, fratris protestantis, zbyć przechwala się, i inne krzywdy ustawiczne, wiolencye i przechwałki czyni i czynić nie przestaie, co inkwizycyą czasu prawa dowiedziono będzie. Ratione quorum omnium, contra eundem inculpatum et alios, quorum consilio perpatratae violentiae, per inculpatum praecommissae, exequi mieli, manifestatur. Tomasz Kamiński, manu propria.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 362 на оборотѣ.

XCIV.

Жалоба отъ имени Сендомирскаго воеводы, князя Любомирскаго, на русскаго полковника, Якова фонъ-Фрейдента, о томъ, что онъ содержитъ подъ арестомъ одного изъ управляющихъ Любомирскаго, дворянина Михаила Роговскаго, желая заставить его уплотить убытки купцамъ, ограбленнымъ козацкимъ атаманомъ, Саввою. 1735. Октября 5.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Octobris piątego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem Michałem Mierzwińskim, namieśnikiem burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Jakub Sawicki, dóbr włości Kraśniańskiey, w woiewodztwie Bracławskim, a powiecie Winnickim leżących, iaśnie oświeconego xięcia iego mości Lubomirskiego, woiewody Sandomirskiego, dziedzicznych, gubernator, iak prędko acta praesentia adire valuit, tak zaraz, tegoż iaśnie oświeconego xięcia iego mości woiewody Sendomirskiego, pana swego, tudzież urodzonego iego mości pana Jerzego Wołkowicza, pisarza generalnego dóbr podolskich y podniestrskich iaśnie oświeconego xięcia iego mości, pryncypała swego, y Michała Rogowskiego, włości Raszkowieckiey gubernatora, imieniem, przestrzegaiąc wszelkiej całości fortuny ejusdem illustrissimi principalis sui ac generosorum Wołkowicz et Rogowski, ne aliquod exinde patiantur detrimentum, solenniter manifestował to urzędowi ninieyszemu: iż wielmożny iego mość pan Jakub Fon-Freident, pułkownik woysk rosyiskich Jeia Imperatorskiego Wełyczenstwa, komendant białocerkiewski, roszcząc pretensyą do dóbr iaśnie oświeconego iego mości woiewody Sendomirskiego, pryncypała comparentis, pomienionego iego mości pana Rogowskiego, ieszcze podczas świąt Wielkiey Nocy rzymskiey, w niewolą wziowszy, hucusque w Białeycerkwi trzyma y iakowąś summę eosdem generosos Wołkowicz et Rogowski iakowymści kupcom, (ut profertur), że Sawka, ataman kozacki, z pod komendy wielmożnego iego mości pana Polańskiego, podpułkownika woysk rosyiskich,

uszedłszy, rozbił, y tenże Sawka ataman, itidem od woysk rosyiskich złapany, oddany był ad incarcerationem do Białeycerkwi pod komendę tegoż wielmożnego iego mości pana Fon-Freidenta, pułkownika, zkąd, nescitur quo medio et modo, wyszedłszy, hucusque suis cum commilitonibus in Ukrainensi ventillatur terra. Zaczym urodzony comparens, praecavendo viam ruinae dóbr iaśnie oświeconego xięcia iego mości, pryncypała swego, nulliusque culpae consciorum generosorum Wołkowicz et Rogowski supra expressorum, nominibus eorundem, mala objecta patientium, iterata vice manifestatur et protestatur, prosząc hoc totum actis connotari,—co y otrzymał. Jakub Sawicki.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № *4619, годъ 1734—1736; листъ 335.*

XCV.

Объявленіе отъ имени владѣльцевъ села Якушинецъ о томъ, что они доставили въ судъ крестьянина Семена Иаюченка, обвиненнаго въ томъ, что онъ принималъ участіе въ убіеніи гайдамаками еврея Лохара. 1735. Октября 7.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Octobris siódmego dnia.

Przed urzędem y aktami niniejszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Iózefem Michałem Mierzwińskim, namieśnikiem burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, stanowszy oczewiście urodzony Tomasz Jaworski, dóbr wsi Jakuszyniec połowy administrator, swym y wielmożnego Jana Dessiera, pułkownika woysk iego królewskiey mości y rzeczypos-

politey, tudzież innych dziedziców y possessorów połowy części Jakuszyniec, przestrzegaiąc całości dóbr principałów swoich, manifestuie się de diligentia: iż on, za rekwizycyą iego mości pana instygatora sądów exorbitantiarum prześwietnego woiewództwa Bracławskiego y successorów niewiernego Lochara, od hultaiów zabitego, wydał zaraz do sądu, pro summendis paenis, Semena Paiuczenka, de complicitate tegoż zaboystwa oskarżonego, którego to Semena Paiuczenka, nescitur ex quibus rationibus, wolno z więzienia sine lata sententia wypuszczono. Zabiegaiąc tedy dalszey iakieykolwiek, któraby ztąd urość mogła, y processów prawnych, kłótni, iż iako raz wydał obwinionego, żeby potym do stawienia onego nie był ktożkolwiek obligowany, manifestuie się swym y wyżey wyrażonych imieniem.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 340 на оборотъ.

XCVI.

Письмо дворянина Михаила Роговскаго къ дворянину Луговскому, содержащее жалобу о томъ, что Роговскій невинно заточенъ въ тюрму по подозрѣнію въ участіи въ разграбленіи гайдамаками каравана греческихъ купцевъ. Роговскій указываетъ тѣ лица, которыя слѣдуетъ, по его мнѣнію, подвергнуть допросу и, между прочимъ, указываетъ на Савву Чалаго, какъ на главнаго виновника грабежа. 1735. Ноября 3.

Feria quinta in crastino festi sancti Thomae apostoli, anno Domini 1735.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, Laticoviensia personaliter veniens nobilis Andreas Gradowski, obtulit officio praesenti et

ad acticandum porrexit copiam litterarum manualium, a generoso Michaele Rogowski, domino suo, ad magnificum Ługowski, illustrissimorum Lubomirskich, palatinidarum sandomiriensium, commissarium, ordinatarum, de data earundem: in Biała Cerkiew, die tertia Novembris, millesimo septingentesimo trigesimo quinto anno scriptarum, introcontentarum, tenoris ejusmodi: Die tertia Novembris 1734 anno, z Białey Cerkwi. Wielmożny mości dobrodzieju! Nieszczęśliwości moiey przypisać muszę, kiedy przez list iego mości pana Wołkowicza, pisany do mnie, z wielką boleścią moią y niespodziewaną cenzurą, iakobym miał pociągać iego mości w tęż nieszczęśliwość, którę na sobie dotychczas ponoszę, do czego się nie znam y nigdy się na osobę moie nie pokaże, gdyż ia nigdy nie byłem ni na kogo instygatorem; nie myślę o tym, a naybardziey serdecznie żałuię, żem nie miał informacyi dobrey przez tenże list pisany iego mości pana Wołkowicza do mnie iako y do iego mości pana Zozulińskiego, aby go goniono z responsem naszym do Łabunia lub Równego; y będąc ia porozumienia tego, że y waszeć dobrodziey w teź podróże puściłeś się, w tym punkcie serdecznie przepraszam, żem nie miał tego szczęścia z supliką moią upaść do stop iego; ale tak rozumiem, że i teraz niemasz odmiany w sercu waszeci dobrodzieia, y nie dasz mi zginąć w tak ciężkim utrapieniu moim y napaści od tych Greków, którzy mie dotychczas dręczą w niewoli moiey prawdziwą napaścią, że iakobym ia miał być powodem do tego rozbicia karawanu y partycypantem teyże chudoby y miałbym one w Soroce przedawać; y rozumiem, że waszmość pan dobrodziey dotychczas inquizycyą wyprowadził tamże na gruncie, y po trzech konfessatach dobrowolnych, iako y turturowych, przyznał to Naum Wołyński, że może wiedzieć Girba, co y Naum, będący na konfessatach; y to szkodzi fortunie pańskiey, że tenże przyznał zaciągu Girbinego z Łuhu, iako z Werbki chłopów osimnastu, gdyż y Ficzenko natenczas był z niemi, kiedy do Raszkowa przyiechali pierwszy raz y stali gospodą wedle Girby; to z tych dwóch gospod nayfundamentalnieysza powinna być inkwizycya, a z drugiey strony z córki Jana cechmistrza, szewca, która była za szewczykiem, co go zabito w Mohylowie, będący z Sawą atamanem, potrzeba wiedzieć gdzie się obraca, iako y cechmistrz; ieżeli nie wie od żony swoiey, iako y pasierbicy, kto tam mogł więcej być z dóbr pańskich na tymże rozboiu, potrzebaby koniecznie u gromady onych pytać, ieżeli z onych któren iest w dobrach pańskich, albo gdzie się podzieli. To do wielkiey konsyderacyi waszmości pana dobrodzieia podaię y w tym suplikuię waszmości dobrodzieia, abyś miał staranie o tym hultaiu Sawie Czalenku, gdzie się

obraca y u kogo zostaie pod komendą, abyś go waszmość pan dobrodziey aresztował, gdyż to może być pomocą dobrom pańskim, y kto go zesłał w dobra pańskie z hultaiów, których zastałem, z pierwszey niewoli wyszedszy, w dobrach pańskich; y będący w ręku moskiewskich Czalenko, z kozakami, iako y zabranemi chłopami, czyli to werbskiemi, czyli łazowskiemi, nie wiem iakim sposobem wypuszczeni są,—o to naybardziey trzebaby się pytać; tak też y w tym suplikuię waszmości dobrodzieiu: mieć staranie, że tenże hultay Sawka Czały wszystkie te rzeczy rozbite z karawanu oddał do schowania Litwinowi, pasiecznikowi w Humaniu, a iego mość pan pułkownik Polanowski, dowiedziawszy się o tych rzeczach, odebrał one. A teraz, przez rany Chrystusa Pana, chciey mi dobrodzieiu dać ratunek, bo nie atramentem, ale łzami memi exkuzuię niewinność moię y tak ciężką ruinę w domu moim. Co wyraziwszy, waszmości pana nayniższym sługą. Rogowski.—Post cujus copiae ad acta praesentia ingrossationem, originale ejusdem idem nobilis offerens ad se recipit, de quo recepto officium praesens et cancellariam quietavit.

Книга гродская, Летичевская, записовая и поточная, № 5278, годъ 1734—1735; листъ 353 на оборотъ.

XCVII.

Заявленіе дворянина Станислава Закржевскаго о томъ, что онъ не могъ получить изъ села Левковецъ, находящагося въ качествѣ залога въ его владѣніи, условленной съ владѣльцемъ Дульскимъ суммы дохода, такъ какъ село это было разорено войсками русскими и козацкими, а также возставшими крестьянами. 1735. Ноября 19.

Feria sexta ante festum Praesentationis beatissimae Virginis Mariae proxima, anno Domini 1735.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, Laticoviensia personaliter veniens generosus Stanislaus Zakrzewski, bonorum villae Lewkowce, in palatinatu Podoliae, districtu praesenti Laticoviensi consistentium, magnifici Josephi Dulski, ensiferi Varsaviensis, haereditariorum; obligatorius possessor, suo et generosi Petri Zakrzewski nomine, idque praecavendo integritati suae, questus atque manifestatus est idque in eo: quia manifestans licet quidem contractu obligatorio annuali, inter magnificum praenominatum Josepum Dulski, ensiferum Varsaviensem, bonorum Lewkowce haeredem, ab una, et se, manifestantem, ac generosum Petrum Zakrzewski, in Werbka Murowana, die vigesima Jannuarii 1733, inito et conscripto, vadio summae quindecim millium et quingentorum florenorum polonicalium firmato, summam quadragentorum septuaginta quatuor florenorum polonicalium, supra correspondentiam summae quindecem millium et quingentorum florenorum polonicalium, in obligationem altius specificatorum bonorum Lewkowce datae, restantem, de bonis iisdem magnifico Dulski restituere se obstrinxerint; verum quoniam manifestantes, obstante publica calamitate, per desolationem eorundem bonorum Lewkowce ab exercitu tam moschovitico, cosatico, quam ab aliis insolentibus hominibus, etiam propriis subditis lewkowecensibus, summopere sunt desolata et devastata, non tantum summam—quadringentorum septuaginta quatuor florenorum polonicalium superantem, verum correspondentiam a summa sua praedicta quindecem millium quingentorum quinquaginta florenorum polonicalium, modo obligatorio in bonis Lewkowce haerenti, tam pro annis retroactis, quam praesenti, non percepit nulloque modo habere valuit. Proinde, ne patiatur fortunae suae detrimentum, hanc ad acta officii praesentis infert manifestationem.

Книга гродская, Летичевская, записовая и поточная, № *5278, годъ 1734—1735; листъ 308.*

XCVIII.

Приговоръ Барскаго замковаго уряда, присуждающій дворянъ: Григорія Гальчинскаго и Самуила Данчевскаго къ уплатѣ штрафа и къ пополненію убытковъ за присвоеніе себѣ, подъ предлогомъ военной добычи, скота, принадлежавшаго приходскому священнику города Шарогрода, отцу Іоанну. 1735. Декабря 9.

1735, miesiąca Grudnia dziewiątego dnia.

Między wielebnym ojcem Janem, prezbiterem szarogrodzkim, aktorem, z jednej, a ich mościami pany: Hrehorym Halczyńskim, personaliter, Ianową, niegdy urodzonego Jana Halczyńskiego małżonką, pozostałą wdową, Mikołajem i Iędrzejem Halczyńskiemi, tudzież Samuelem Danczewskim, pozwanymi, z drugiej strony, sprawa i akcya do sądu pułkownikowskiego zachodząca w niżej opisany sposob i o to: iż wielebny ociec aktor wnosi pretensyą do sądu swego, vigore uczynionej przed aktami niniejszemi w zamku Barskim roku 1735, miesiąca Nowembra 28 dnia przeciwko pozwanym protestacyi, że mu gwałtownie w dobrach Iwaszkowcach zagnane woły trzy i klacz jedną, przed inkursyą schronione, ich mość pozwani wzięli, i przy rekwizycyi onych wielebnego ojca Iana, aktora, pobili, i dotychczas pomienione woły trzy i klacz czwartą przy zobie trzymają, i na wiele rekwizycyi aktora oddać nie chcieli. Strona zaś pozwana na to odpowiada: »że my, idąc z potyczki ze Ścianki, szliśmy na Szarogród i Iwaszkowce, te bydło do paju nam przypadło, to jest te woły trzy i klacz.« Zaczym sąd pułkownikowski, kontrowersyi stron obodwóch wysłuchawszy i one należycie zważywszy, nakazuje: aby wielebny ociec Jan, prezbiter szarogrodzki, aktor, przysiągł na tę rotę, jako onemu własne jego woły trzy i klacz czwartą ich mość pozwani wzieli gwałtownie, już powróciwszy się z podjazdu z Ścianki, i jako na podworzu jej mości pani Janowej Halczyńskiej swoje własne woły i klacz poznał, i one mu do oddania należą, a to natychmiast. Po którym wykonanym juramencie, in facie sądu swego przez

aktora wykonanym, tenże sąd pułkownikowski nakazuje: aby pomieniona jej mość pani Janowa Halczyńska wołów dwa, które są własne tego aktora, w poniedziałek przyszły do sądu stawiła i sądownie aktorowi oddała, za trzeciego zaś woła złotych 24, za klacz złotych 20, w poniedziałek przyszły, pod grzywnami zamkowemi, oddała. Że się zaś ważyli ich mość panowie pozwani takowe czynić najazdy i wiolencye, i nieposłuszni zamkowi, za to powinni dać grzywien 40 na klasztor tutejszy wielebnych ojców Franciszkanów, od aktu niniejszego dekretu za niedziel dwie; sądowi zaś swemu po połowie, to jest grzywien 20, natychmiast, nie wychodząc z zamku, zapłacić i rzetelnie wyliczyć, pod banicyą wieczną na terminie przypadaiącym, powinni będą, excypując jej mość panią Janowę Halczyńską, ponieważ za wołu i klacz zapłacić wielebnemu ojcu Janowi, aktorowi, powinna będzie na termin wyż wyrażony,—mocą niniejszego dekretu.

Книга Барскаго замка, № 5686, годъ 1735—1737; листъ 22.

XCIX.

Жалоба дворянина Самуила Дидковскаго на дворянина Северина Аслановича о томъ, что онъ заграбилъ имущество истца, служившаго у него прикащикомъ, подъ тѣмъ предлогомъ, что изъ хозяйства Аслановича пропали два цѣнные коня. Кони эти, по словамъ Дидковскаго, были уведены козаками во время нападенія ихъ на село Ляховцы, при чемъ они заключили истца подъ арестъ. 1735. Декабря 15.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Decembra pietnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku j. k. m. Żytomirskim, przedemną, Janem Meleniewskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomir-

skiego, i xięgami ninieyszemi, grodzkiemi żytomirskiemi comparens personaliter urodzony jego mość pan Samuel Didkowski, jak prędko licencyowawszy się od komendy, po dwuletniej niebytności w tych tu horyzontach, acta praesentia adire mógł, tak zaraz, windykując prawem bezprawnie popełnionej akcyi przez niżej wyrażonych ich mościów, z niewypowiedzianym żalem i płaczem naprzeciwko urodzonym ich mościom państwu: Sewerynowi i Elżbiecie z Głębockich, primo voto Malewiczowej, secundo ad praesens Asłanowiczowej Asłanowiczom, małżąkom, dóbr wsi Lachowiec possessorom, skarżył i w ten sposob manifestował się i o to: iż comparens, mieszkając lat kilka w przerzeczonych dobrach, wszelkie usługi i należytości, do czego tylko był connutus, pełnił; a gdy w rokach niedawno przeszłych, ex permissione znać Divina, nieszczęśliwa, jako w tym kraju, w którym stante tranquilla pace incicuratae gentis panowała saevities, buntownicza wszczeła się swywola, jako notum tutejszemu woiewodztwu, quo interstitio temporis ich mość obywatele, widząc każdy nietylko zgubę fortuny, ale i zdrowia swego, wszystko zaniechawszy, do bezpieczniejszego życie swoie unosili kraju, gdzie i manifestuiący się, będąc zruinowanym na substancyi swojej, od wojska exterorum inkarceracyą cierpiąc, z której zaledwie, salvante supremo numine, eliberowszy się, powtórnie na siebie obawiając się klęski podobnej, wszystko zaniechawszy, volens nolens z dworu oddalić się musiał; w niebytności którego ich mość panowie Asłanowiczowie do dóbr Lachowiec przybywszy, sine ulla ratione, formując tylko sobie pretensye za zabrane dwa źrzebce przez kozaków przy zrabowaniu manifestanta, koni czworo, wołów cztery, owsa kop czterdzieście, jęczmienia kop siedm, i wszystkie ruchomości, jako to: kadłuby, beczki i inne podsudki, do gospodarstwa należące, kosy siekiery, żelaza pługowe, które osobliwym regestrem spisane i czasu prawa probowane będą, pozabierać kazawszy, żony comparentis nie wypuszczając, sub custodia niemal przez dwa roki, funditus że prawie hostiliter zrabowawszy i ze wszystkiego wyzuwszy, trzymając, sine obserwantia status nobilitaris, ustawicznemi przegrożkami, których tu ob reverentiam wyrazić nie można, straszyć, zarównie z chłopami powinności odbywać kazali, co patebit ex inquisitione; a gdy comparens, hisce diebus przybywszy, po wynalezionej sobie inszej kondycyi, do ich mościów obwinionych, tak względem zabranych rzeczy, jako też zwykłem postępując dobrej maniery sposobem, za pomieszkanie dziękować przyjechał—obwinieni, miasto przywrócenia rzeczy, nulliter zabranych, magis seviendo in iracundia, koni dwoje z kulbakami i pistoletami, w izbie gwałtem protestanta zatrzymawszy, do

stajni wziąć kazawszy, hucusque nie oddali, i te wszystkie rzeczy i w grodzie, ut juris est, nie prezentowawszy, u siebie trzymają. Ratione quorum omnium, ac aliorum praetensionum, idem comparens salva melioratione, manifestatur. Samuel Didkowski.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 376 на оборотѣ.

C.

Дѣло о грабежахъ и насиліяхъ, причиненныхъ дворянамъ Брацлавскаго воеводства дворининомъ Іосифомъ Мошинскимъ, нападавшимъ на шляхтскіе дворы съ отрядомъ своевольныхъ людей. Въ дѣлѣ находятся какъ жалобы пострадавшихъ дворянъ: Мирскаго, Стржалковскаго и Вильковскаго, такъ и показанія сообщниковъ и крестьянъ Мошинскаго: дьяка Степана Дайнеки, Михайла Ильяшенка и Михалата. 1735, Декабря 19—1736, Генваря 15.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, miesiąca Decembris trzynastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Jerzym Kamieńskim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Jan Piotrowski, te transakcye, to iest pretensye rożnych y konfessaty, ad acta praesentia per oblatam podał, których transakcyi—pierwszey tenor taki: Pretensye iego mość pana Mirskiego, gubernatora berszadskiego, do iego mości pana Józefa Moszyńskiego miane, die decima nona Decembris, millesimo septin-

gentesimo trigesimo quinto, w Bracławiu spisane. Jakiem iechał z Niemirowa do Umania, przyiechałem do wsi Skibiniec, gdzie, ziechawszy się z iego mością panem Moszyńskim, już w drodze będącym, pytałem: »dokąd waszmość pan iedziesz«? Odpowiedział mi: »do Umania iadę«. Mówiłem iego mości panu Moszyńskiemu: »iedźmy zaraz z sobą«. Prosił tedy mnie do dworku swego; gdzie zaiechawszy, zastaliśmy iego mości pana Strzałkowskiego, który iego mość pan Strzałkowski prosił mnie do siebie. Przyszedszy ia do niego, aż w te tropy ludzie iego mości pana Moszyńskiego przychodzą za mną. kłaniaiąc od iego mości, szablę każą, abym onym oddał. Odpowiedziałem: »nie dam, póydę do iego mości sam«. Gdzie przyszedszy, siostra iego mości pana Moszyńskiego uprzedziła mnie, to iest iey mość pani Strzałkowska, z perswazyą mówiąc: »co tobie ten człek winien?« On siostrę swoię w pysk, głowę roztargał. Ja na to przychodzę y mówię mu te słowa: »Boże cie zabiy, co ty do mnie masz? ieżeli masz co do mnie, to się tu zaraz rozprawmy«. Który na chłopów zawołał: »biycie!« A tak chłopi hurmem na mnie, zbili, ledwie żywego zostawili, człeka moiego zbili także, w dyby zabili, wilczurę zdarli, którą potym ledwie wypłakał, papiry różne, którem miał natenczas, pobrali, konia ze wszystkim wzięli tak z podemnie, iako y człeka mego, na wóz mnie kazał włożyć z człekiem moim y do Humania, ode wsi do wsi podwody biorąc, zawiozł; porzuciwszy mnie przed Umaniem o mile, sam przodem pobiegł z moiemi papierami do iego mości pana pułkownika Polańskiego, który w Umaniu natenczas stał; gdzie ia, przyiechawszy, a opowiedziawszy swoię niewinność, zostałem wolny za rozkazem iego mości pana pułkownika Polańskiego, y konie moie ze wszystkim tenże iego mość pan pułkownik kazał, aby mi iego mość pan Moszyński oddał—y oddane. Na co gotowem przez inquizycyą pomienionemu iego mości panu Moszyńskiemu tego wszystkiego pod sumieniem moim dowieść, y dla lepszey wiary, waloru y pewności, własną moią podpisuię się ręką. U tey pretensyi podpis ręki iego mości pana Mirskiego temi słowy: Michał Mirski.

Drugiey transakcyi tenor sequitur ejus modi: Pretensye iego mości pana Strzałkowskiego, possessora części pewnych Skibiniec, do iego mości pana Moszyńskiego, szwagra swego, miane, spisane die vigesima secunda Decembris, millesimo septingentesimo trigesimo quinto anno, w Bracławiu. *Primo:* iego mość pan Józef Moszyński, niesłusznie odebrawszy poddanych moich, od weyścia generała Keyta w granice polskie y xięcia Szachowskiego, ze wszystkiemi intratami, dochodami, pańszczyznę na siebie y swoy

pożytek odebrał, y podał kontraktem poddanych moich iego mości panu Szembekowi, przez co do dnia dzisieyszego żadnego posłuszeństwa nie mam, ani żadney z arendy intraty. Tenże iego mość pan Moszyński, za poradą Petra Osadczego części swoiey, cokolwiek mogło się z umysłów ich wynaleść dla mnie utrapienia, nieszczęścia, wyrządzali, nie wiem z iakiey przyczyny pilnować rozkazali mnie; ludzi niewinnych sobie nic, tak mnie służącego iednego, iako iego mości pana Wielopolskiego administratora, natenczas w opiekie mnie oddanego, pana Zalińskiego, bić obuchem, kaliczyć, do kłody wsadzić wraz z moim służącym y przez noc całą w kłodzie trzymać rozkazał. Tenże iego mość pan Moszyński, bez żadney przyczyny, ze stayni konie moie pobrał, których było troie, z których ieden przepadł, a dwoie odebrałem; natenczas y na mnie samego wołał butiaków aby dano, u którego ledwiem się wyprosił, aby bez zabiiania kłodki wiozł mnie gdzie zechce; iednakże bez potrącania, szarpania nie chciał się obeyść ze mną; a tak, zabrawszy konie moie y samego mnie na podwode włożywszy, do Umania prowadził, na przemiane biorąc ode wsi do wsi podwody, powiadaiąc: »daycie pod kłodników podwode«. Tegoż czasu, iego mości pana Mirskiego niesłusznie biorąc do Umania, żone moie bił, roztarhał za to tylko iedno, że przybiegła z perswazyą, aby iego mości pana Mirskiego, nic sobie niewinnego, nie kazał konfundować, bić y w dyby zabiiać. Które punkta, iako są prawdziwie spisane, na które y poprzysiądz gotów iestem y świadków postawić czasu potrzeby, tak na to własną moią podpisuię ręką. Datum w Bracławiu, die ut supra. Podpis ręki takowy: Jan Strzałkowski, manu propria.

Trzecich pretensyi series sequitur ejus modi: Pretensya iego mości pana Jana Wilkowskiego, obywatela woiewodztwa Bracławskiego, do iego mości pana Józefa Moszyńskiego o zrabowanie y pobranie przez ludzi pomienionego iego mości pana Moszyńskiego, to iest: Iwonice Bedragę ze wsi Skibiniec, poddanego y służącego natenczas iego mości, y Szczupczenka, tegoż w kommendzie będącego. Mieszkał natenczas w Łuce Niemirowskiey; iako iuż ta rzecz nie tayna nam, obywatelom woiewodztwa naszego, że iego mość pan Józef Moszyński, czasu weyścia woysk rosyiskich w granicę polską, miał w kommendzie swoiey ludzi takowych, którzy, szpieguiąc nas, gdzie któren z czym mieszka, naieżdżali, zabiiali, rabowali; iako y mnie samemu dostało się w sam wielki tydzień, w roku tysiącznym siedmsetnym trzydziestym czwartym: bo kiedy xiądz dominikan z Murachwy dał mi znać, że iakoweś woyska idą niedyskretne, abym się mogł schronić przed

tym nieszczęściem, iakonayprędzey kazałem się zabrać na wozy ze wszystkim domowym sprzętem, y iuż, wsiadszy na konia, kazałem się wozom ruszyć; aż w tym punkcie pomieniony Iwon Bedraga y Szczupczenko obstąpili moy dworek w Łuce Niemierowskiey, Iwan Szyiak z Żorniszcz, których było wszystkich dziwiętnastu, dla tumultów wielkich nie mogłem więcey rozeznać, zkąd kto był? A tak, nie szerząc pisaniem, regestr rzeczy podaię do przepisania: *primo,* iako to, z kleynotów: pereł sznurów cztery, pierścieni dwa dyamentowych w złoto, rubinowych dwa w złoto, amatysowy ieden w złoto, pierścień złoty, imie Jezus na nim, krzyżyk amatysowy w złoto, kulczyki rubinowe w złoto, perey (sic) w złoto, korali sznurek, maneliczki koralowe; na wozach było skrzyń dwie, rozbili, z których wzięto: kontuszów francuzkiego sukna dwa, ieden szlamami podszyty, drugi letny żupanów imamusowych dwa białych, żupan kitaiowy czarny, nowy, szarawary nowe karmazynowe, a drugie ze mnie zdarte, sukień para z dziecięcia mego, bótów par dwie czerwonych, z mnieyszego dziecięcia mego sukienek parę franciszkańskich, pas nowy szałowy, wilczurę, koni czworo, kulbakę z pistoletami, z olstrami y ze wszystkim porządkiem, szablę, ładownicę, dek nowy czerwony, kontuszów czeladnych dwa y żupan sukienny, czapka, kulbaka ze wszystkim czeladnicza i szabla, sukienka żenina przeszywana kitajkowa, sznurówka y inne drobiazgi białegłowskie zabrano, chusty białe wszystkie, co ich było w skrzyni, wszystkie zabrano; pościel dwoiakę powysypali y zabrali; z miedzi y drobiazgów innych, na wozach będących, wszystko zabrali, pieniędzy gotowych z kieszeni czerwonych złotych iedenaście, tynfów dwanaście, kopiiek (na) złotych cztery, srebra drobnych kawałków—łotów dwa, opończa nowa, tłomok nowy granatowy z pościelą musułbasową, z wielkiego łóżka pościel wszystką powysypali, drelichowę y musułbasowę, y nasypy pozabierali, kociołek kawiany pełen różnych drobiazgów białogłowskich, iako to: złotych, srebrnych tasiemiek, korun, portrecików y różnych drobiazgów, kołder dwie bagazyowych nowych, kapturek srebrem haftowany, xięgi wielkie w capę oprawne, w pokrowcu, w którym y źwierciadełko było podróżne, płótna nowego ciękiego arszynów dwadzieścia. Na które pretensye, iakom dowieść przez inkwizycye gotów, tak dla lepszey wiary y pewności, własną moią podpisuię ręką, y na te pretensye z żoną gotowem poprzysiądz. Dla lica i dowodu pewnieyszego, czapke Bedragi wołoszyna mam y dotrzymać powinien będę. Datum w Bracławiu, die vigesima septima Decembris, millesimo trigesimo quinto anno. Podpis ręki temi słowy: Jan Wilkowski.

Trzeci regestr pretensyi sequitur de tenore tali: Regestr pretensyi do iego mości pana Józefa Moszyńskiego, uczynioney przez kozaków iego zaciężnych, spisany anno millesimo septingentesimo trigesimo quinto, die vigesima secunda Decembris. Pieniędzy czynszowych, z gromady Kopiowskiey y Kunieckiey wybranych złotych polskich tysiąc dwieście dwadzieścia y dwa y groszy trzynaście, moich zaś pieniędzy złotych trzysta, koni pięcioro, kulbak zaś dwie z należytym porządkiem, pistoletów para, za które oddałem złotych polskich pięćdziesiąt, fuzya, flinta pacholcza, szabla moia, sukień para, pas szałowy przychodzony, pas drugi cytrynowy, sukień para żeninych, chusty białe wszyskie, bótów nowych par dwie żółtych, talinki nowe nic nie zażywane, złotych ośm dałem za nich. Na który regestr gotowem sam przysiądz, y na to się ręką moią własną podpisuię. W Bracławiu, die secunda Januarii, millesimo septingentesimo trigesimo sexto anno. Podpis ręki takowy: (*) . . . . nowski.

Czwartey transakcyi, alias (konfessaty), sequitur series takowa: Konfessata (dobrowolna) Stefana Deyneki, diaka czetwertynowskiego, die trigesima Decembris, millesimo septingentesimo trigesimo quinto anno, w . . . . . . przez niżey podpisanych wysłuchana: (Stefan Deyneka), diak czetwertynowski, rodem z . . . . ; podczas weyścia woysk rosyiskich . . . . był diakiem w Skibińcach . . . . powiada że skądeś przybrał . . . . Moszyński kilka kozaków . . . . szeniem pomienionego przeszłego . . . . Moszyńskiego pisywałem ordynansy . . . . ły w te słowa pisane: »Na warty zostaiuczym na trakti ku Nemirowu, po ukazu ieho myłosty hospodyna połkownyka Polanskoho, posyłaiu ludey swoich, zaczuwszy, że tam swywola zbyraietsia y rabunki czyniat; zaczym upraszaiu waszey miłosty, abyste onym pomoczy dały szczo potreba. Pisany w Skibińcach«. Inszy zaś ordynansy w inszych potrebach inaczej pysowałem, a do toho miewał y ustnuju informacyu, iako to: »kiedyby się trafiło ięzyka szpiega od polaków złapać, do siebie prowadzić kazał«. I tym, co wyżey, ordynansem Bedragę, Ilaszenków, poddanych tak z swoich, iako y innych ich mościów części, ze Skibiniec y z Ładyżyna iednego człeka, zebrawszy w komende kozaków, których trzymał przy sobie, pod Niemirów posłał; którzy, ziechawszy się

(*) Пробѣлы произошли вслѣдствіе того, что въ актовой книгѣ вырвана нижняя четверть одного листа.

w Kowalówce, wzieli Szczupczenka z sobą z kilku haydamakami, y przez Niemırów poszli na Pieczare; iego mości pana Żółcińskiego napadszy, dworek zrabowali, potym do Ładyżyna przyszli, zastali nas we dworze Ładyżyńskim (z jego mością panem) Moszyńskim, sami zaś: Bedraga y inne (hultaystwo), do woyta zaiechało, po których posłał pan Moszyński, prosząc, ażeby do niego przyszli . . . . przyprowadzili konia, kołdre y czapkę, które darowali iego mości panu Moszyńskiemu mie . . . . dworek Żółcińskiego szlachcica . . . sam uciekł; którzy częstowali . . . . bierał przedtym w szynku . . . . wieczerze z kozakami iadł . . . . w nocy pili z sobą haydamacy . . . . (konie) swoie we dworze do stayni . . . . po chłopach spać na warcie . . . . z orężem u iego mości pana Moszyńskiego , ... po haydamaków pomienionych . . . . mnie, Deyneka powiada, samego, którzy mi odpowiedzieli: »se łycho ne lach, aże sam ne spyt y nam ne daie;« którzy zaraz poprzychodzili; ieść dla nich nagotowano, potym onych aż za wrota wyprowadził, błogosławiąc we wrotach mówił: »Boże was prowad', daj wam Boże put' dobruiu,« to iest droge szczęśliwe; którzy, słychać było, dworek w Kopiówce zrabowali. A co więcey —Ilaszenko, Michałaty powiedzą. Podpis ręki u tey konfessaty temi słowy: Jozefat Laskowski, chorąży. Jan Chorostecki.

Piątey transakcyi konfessat series sequitur talis: Konfessata dobrowolna Michayła Illaszenka, die decima quinta Januarii, millesimo septingentesimo sexto anno. Michayło Illaszenko, poddany z Ładyżyna miasta dziedziczny, przyprowadzony z Umańskiego klucza, do tegoż niedawno zaszedł, dobrowolnie powiada: Jakiem mieszkał w Skibińcach, podczas Moskiewszczyzny iego mość pan Moszyński zebrał sobie sześciu kozaków swywolców, y nas dwóch braci Ilaszenków im dodał, przymuszaiąc; do Ładyżyna posyłał, ażeby przysłano ztamtąd kozaków pięciu z moderunkiem, na koniach dobrych; zkąd nie przysłano tylko iednego; zebrawszy nas, dał nam ukaz, ażebyśmy poszli dla ięzyka łapać, gdzie się trafi, polaków y do niego prowadzić; a tak ruszywszy się przez Bracław, Niemirów do Kowalówki, y tam Szczupczenka wzieliśmy z sobą; nazad powracaiąc, iego mości pana Żółcińskiego dworek napadliśmy, sam pan Żółciński uciekł, a my wzieliśmy koni dwoie, kołdre, z których koni iednego iego mości panu Moszyńskiemu daliśmy y kołdre podobno y czapke, powiadaiąc, że to od tego

lachá zdobycz mamy, ale nam sam uciekł. A tak mnie z pismami do Umania wysłał. Co tam robili? nie wiem, tylko mam wiadomość od brata swego, który tamże był, że wyprawił ich pan Moszyński w inszę stronę dla ięzyka y zdobyczy, którzy zaraz, powiada, że w Kopiówce dwór zrabowali; od którey kupy brat moy, Tyszko, uciekł był do domu, ale go za to' w kłodki iego mość pan Moszyński zabić kazał y moskalom w niewole oddał, że nie iest, mówi, posłuszny y od kozaków uciekł. Potym znowu kilkoch nas do Moskwy wyprawił; który powrócił a przywiozł zdobycz: konia z kulbaką, z moderunkiem, ten był wolny; który zaś nie przyprowadził nic, to w dyby zabiiał y do moskalów w niewolą oddawał; w tenczas oddano zdobycznych koni iego mości panu Moszyńskiemu troie z kulbakami y pistoletami; inszych zaś czasów, tak kozacy, iako y właśni poddani iego, różne panu swoiemu zdobyczy dawali. Krawcowi kupiwszy konia, dawszy wszystek moderunek, y Bedrage na służbe do woyska wyprawił. Jego mości pana Mirskiego niesłusznie ludziom swoim kazał bić y do Umania zaprowadził. Jego mości panu Strzałkowskiemu poddanych odebrał był, zakazuiąc, ażeby go nie słuchali: »ia, mówi, wszystkim wam pan;« a który poszedł do pana Strzałkowskiego z poddanych, kiymi bić kazał; samę iey mość panię Strzałkowskie za to bił, co prosiła za panem Mirskim, coby go do Umania nie wiózł y ludziom swoim bić nie kazał. Podpis temi słowy: Jozefat Laskowski, chorąży, manu propria. Jan Chorostecki, manu propria.

Szóstey transakcyi konfessat seriés takowa sequitur: Konfessata dobrowolna Michałatego, die decima quinta Januarii, millesimo septingentesimo trigesimo sexto anno spisane. Michałaty rodził się w Jasach, lat kilkanaście mieszkał w Skibińcach w poddaństwie ich mościów panów Moszyńskich, possessorów teyże wsi części. Dobrowolnie powiada: że iak Moskwa w granice polskie weszła, iego mość pan Józef Moszyński kozaków sobie skądeś kilka sprowadził; a kiedy gromadzie Skibińskiey przed siebie stanąć kazał pan nasz, tedy ia, Michałaty, poczołem w gromadzie mówić panu swemu te słowa: »na co, mości panie, tobie tych kozaków, hultaiów niewiedzieć zkąd zbierać? będzie to przez to y nam ciężko y tobie kiedyś«. Rozgniewał się iego mość pan Moszyński za to, powiadaiąc: »a coż to, chłopie, będziesz ty mnie w tym strofował?« y kazał mnie w butiaki zabić, y puścić mnie nie chciał, ażebym mu dał sto talerów bitych; ledwie mnie gromada wyręczyła. Powtórnie mówie: »mości panie, nie masz się o co gniewać, com ia powiadał, że nie trzeba tych kozaków tobie we dworze trzymać, bo ty nie masz ukazu ni od kogo na zbiranie onych;« y powtórnie chciał mnie

był w butiaki zabić, alem był przestrzeżony, skryłem się; ale pan moy żone moie y zięcia zabić w dyby y dni kilka trzymać kazał. Uważyłem sobie, że się zawzioł na mnie moy pan, udałem się do Kiiowa, abym lata nie stracił; miałem w Kiiowie wuia, który był nakaznym burmistrzem natenczas w Kiiowie, przez którego wyrobiłem sobie pisma od iego mości pana, generała Weyzbacha, ażeby mnie iego mość pan Moszyński żadney krzywdy nie czynił y żeby mnie ze Skibiniec ze wszystką moią chudobą wypuścił na mieszkanie, gdzie mnie się zachce; zkąd powróciłem do Skibiniec y pokazał takowę napisaną wolę od Weyzbacha iego mości panu Moszyńskiemu; który, ramionami ścisnąwszy, odpowiedział: »masz szczęście, idź gdzie chcesz«. A tak ia, zabrawszy się ze wszystko chudobą, domostwem, do Jampola zaszedłem na mieszkanie pod iego mości pana starostę Bełzkiego y tam dotychczas mieszkam; ani w bunt, ani w żadne zaciągi swywolne nie chodziłem. Tych zaś kozaków zebranych iego mość pan Moszyński za swoim ukazem posyłał pod Niemirow, którzy iego mości pana Żołcińskiego zrabowali, w Ładyżynie z panem Moszyńskim iedli y pili; o tym wiem za pewne, y nie tylko ia, ale cała gromada Skibińska. Podpis rąk temi słowy: Jozefat Laskowski, chorąży. Jan Chorostecki. — Które to, tak pretensye, iako y konfessaty wyżey wyrażone, z podpisami rąk własnych, de verbo ad verbum do xiąg ninieyszych są ingrossowane.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1734—1736, № 4619; листъ 696 на оборотъ; продолженіе съ 690—693 на оборотъ.

CI.

Объявленіе дворянки Ангелы Клопоцкой о томъ, что принадлежавшіе ей документы были уничтожены козаками во время разграбленія ими езуитскаго винницкаго монастыря, куда Клопоцкая отдала ихъ для храненія. 1735. Декабря 20.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Decembris dwudziestego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem Mierzwińskim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter wielmożna iey mość pani Angela Kłopocka, iak prędko, przybywszy w te kraie, acta praesentia adire valuit, tak zaraz, praecavendo omnimodae integritati fortunae suae, ne aliquod in posterum patiatur detrimentum, solenniter de diligentia sui manifestatur w ten niżey opisany sposob y o to: iż wielmożna komparentka, maiąc w schowaniu przed rabuiącemi dwory szlacheckie exorbitantami, z różnym depozytem swoim szkatułkę z papierami u wielebnych oyców iezuitów kollegium Winnickiego, w którey variae transactiones, et principaliter z woiewodztwa Kiiowskiego, massam substantiae w sobie zamykaiące, a ninieyszey protestantce służące y należące, zostawały; a że przez kozaków, klasztory winnickie rąbuiących, z innemi wraz tamże będącemi są zabrane, —dla tego urodzona iey mość pani Kłopocka, przestrzegaiąc tego, aby iakiey szkody dóbr swoich, dla defficiencyi pewnych dokumentów y papierów, przez tychże wspomnianych rabowników zabranych, nie cierpiała, solenniter de diligentia sui manifestatur et protestatur, quam actis connotari prosiła, co y otrzymała. Angela Kłopocka.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4619, годъ 1734—1736; листъ 386.

CII.

Жалоба дворянина Василія Валевскаго на крестьянъ села Ходорова о томъ, что они, возмутившись противъ аренднаго владѣльца, Яцковскаго, ограбили, истязали и заключили въ тюрму истца, пріѣхавшаго въ то время по дѣлу къ Яцковскому. 1736. Генваря 30.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, miesiąca Ianuarii trzydziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku j. k. m. Żytomirskim, przedemną, Janem Meleniewskim, namiesnikiem protunc grodzkim i vicesregentem starostwa Żytomirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi, comparens personaliter szlachetny pan Błażej Walewski, imieniem urodzonego jego mości pana Józefa Chełkowskiego, gubernatora starostwa Trechtymirowskiego, solenniter przed urzędem niniejszym przeciwko wielebnemu iego mości xiędzu Antoniemu Tyszkiewiczowi, prześwietnej kapituły Wileńskiej, i całej gromadzie Chodorowskiej, o to: iż, niewiedzieć czyli z roz kazu pańskiego, czyli z domysłu swego, zbuntowawszy się na wielmożnego imć pana Jackowskiego, cześnika żytomirskiego, w possessyi natenczas Chodorów maiącego, i tumultuose na jego mości targnowszy się, podczas którego czasu jm. p. Chełkowski od pryncypała swego—jaśnie wielmożnego imci pana Antoniego na Trypolu i Rakowszczyznie Trypolskiego, podkomorzego ziemskiego kijowskiego, z listami i różnymi dyspozycyami jadący do rezydencyi wielmożnego imci pana cześnika żytomirskiego, do Chodorowa, gdzie go natenczas mógł zastać, przyjachał był, i lubo widział zaczynający się tumult, ale, iako niewinny, nic się złego nie spodziewający, na stronę odstąpił; chłopstwo zaś, nie czyniąc żadnej dystynkcyi, za przywodem urodzonego imci pana Krzczonowicza, przywodcy tego tumultu, na żadne nie respektując exkuzy, okrutnie kijmi, muszkietami zbili, rzeczy wszystkie, konia, suknie, pieniądze gotowe, assekuracye i różne potrzebne papiery—pozabierali, samego w więzieniu w dybach, przeciwko honorowi

szlacheckiemu, nie uważając na rygory prawne, na takowych opisane, półtory niedziele trzymając, i ledwie, za włożeniem się jego mości pana komendanta białocerkiewskiego, od wojska rossyjskiego został wypuszczony. O co wszystko iterum atque iterum manifestowawszy się, modernus comparens, prawnie o to czynić nie zaniechać pryncypała swego deklarując, salva manente melioratione, tey solenney protestacyi mnie, urzędu, prosił, co i otrzymał. † Bazyli Walewski, pisać nie umiejący.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 395 на оборотѣ.

CIII.

Жалоба еврея Израиля Майоровича на мѣщанъ города Чуднова и на управляющихъ Чудновскимъ имѣніемъ дворянъ: Дроздовскаго и Козловскаго, о томъ, что Чудновскіе мѣщане, во время бывшаго крестьянскаго волненія, напали на дорогѣ на брата истца, Аарона Майоровича и убили его вмѣстѣ съ женою и товарищемъ; управляющіе же Чудновскимъ имѣніемъ не только не наказали убійцъ, но, напротивъ того, старались затруднить ходъ дѣла, возбужденнаго Израилемъ Майоровичемъ. 1736. Іюня 22.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, miesiąca Iunii dwudziestego drugiego dnia

Na urzędzie grodzkim, w zamku j. k. m. Żytomirskim, przedemną, Stanisławem Waśkowskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, i xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi, veniens per-

sonaliter, starozakonny Izrael Majorowicz, dzierżawca klucza Biliłowskiego, dóbr jaśnie oświeconych xiążąt ich mościów: Antoniego Kazimirskiego, i Franciszka Olsztyńskiego starostów, Lubomirskich, wojewodziców krakowskich, windykuiąc niewinnej rozlania krwi brata swego z innemi przez poddanych Czudnowskich, która aby impie nie poszła, nieco spokojnieyszy upatrzywszy, po różnych inkursyach i niebezpiecznych przeiazdach, przybycia do grodu czas, z niewypowiedzianym żalem i płaczem a coelis vindictam wzywając, solenniter naprzeciwko urodzonym ich mościom panom: Drozdowskiemu, antea, i Kasprowi Kozłowskiemu, ad praesens gubernatorom dóbr klucza Czudnowskiego i innych iaśnie oświeconych xiążąt ich mościów Lubartowiczów Sanguszków, ordynatów ordynacyi Ostrogskiej, niemniej wojtowi i całej gromadzie Czudnowskiej i tym wszystkim, którzyby motivo do zwłoki i bezprawnej protellacyi, ile in causa homicidii, która jak naprędszego żąda rozsądku, skarżył i manifestował się o to: iż, jako visum całemu polskiemu światu w przeszłych leciech nieszczęśliwa czasu crisis rozwarszy (?) swoję, górę złote pożądanego pokoju przytłumiwszy, łata nieszczęśliwe znowu, od lat kilkadziesiąt przytłumione wznieciwszy, inacuratae rusticorum gentis incendia, do ostatniego nie jednego życia i zdrowia przywiodła terminu, qua stante infelicitate, wyuzdani na niezbożną zabójstwa akcyą, Bogu i ludziom obrzydłą, mieszczanie Czudnowscy, specifice: Jan, Kiryk z Daniłem synem i innemi, brata manifestującego się, Arona Majerowicza, młodszego, dla ochronienia zdrowia i substancyi swojej z Biliłówki do Czudnowa uchodzącego, nie dopuściwszy do miasta, z drogi sprowadziwszy, tirannissime i niesłychanym sposobem nad nim pastwiąc się, samotrzeć, z żoną i drugim żydem pozabijawszy, rzeczy wszystkie pozabierali; a kiedy przy powziętej wiadomości, bo zawżdy innocens sanguis celitus vindictum clamat, comparéns kary u urodzonego imci pana Drozdowskiego, przedtym gubernatora Czudnowskiego, na pomienionych złoczyńców upraszał, gdzie nie otrzymawszy, gdyż tenże urodzony imć pan Drozdowski do Dubna tych złoczyńców, niewiedzący z jakiej racyi, odesłał, za któremi manifestans pojechawszy, o sprawiedliwość u samego jaśnie oświeconego xiążęcia jego mości upraszał, i tam, za odesłaniem na sąd majdeburski, dekret na strone swoje uciemiężliwy na jedynę illuzię, ponieważ in causa necis nullae dantur dilationes, niewiedzieć quo motivo, otrzymawszy, sprawiedliwości świętej nie doczekał; tak ta sprawa in hucusque żadnego skutku, nescitur cujus ex occasione, nie wziąwszy, indecisa zostaje. A gdy anno nunc currenti, die vigesima praesentis, jam pacatiori tempore, do Czudnowa tenże starozakon-

ny Izrael Majorowicz cum ministeriali et nobilibus, dispensante lege, przynajmniej dla upomnienia się inkwizycyi i proklamacyi cadaverum, na gruncie wywiedzonych w tej sprawie, urodzonych ich mościów panów: Drozdowskiego i Kozłowskiego praesentes zastawszy, upominał się i o wydanie złoczyńców upraszał,—w czym żadnej i najmniejszej nie odebrał satyfakcyi. Więc comparens, ratione praemissorum omnium et aliorum, ażeby przez nieoświadczenie się circa acta nie poniosł jakowej szkody w tej sprawie, contra eosdem praenominatos inculpatos iterum iterumque manifestatur. Izrael Majorowicz.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 517.

CIV.

Жалоба езуита Антонія-Станислава Статкевича на русскаго полковника Полянскаго о томъ, что онъ вручилъ начальство надъ козацкимъ отрядомъ нѣкоему Гривѣ, который напалъ въ 1734 году въ Винницѣ на езуицкую коллегію, истязалъ монаховъ и разграбилъ ихъ казну и движимое имущество. 1736. Сентября 2.

Anno **1736,** die 2 Septembris.

Przed aktami sądów pogranicznych województwa Kijowskiego comparens personaliter przewielebny w Bogu jegomość xiądz Antoni Stanisław —Kostka Statkiewicz zakonu societatis Jesu, adiens judicia praesentia granicialia, lege publica constituta, woiewodztwa Kijowskiego, manifestował się solenniter: naprzód przeciwko imć panu Polańskiemu, pułkownikowi na ten czas będącemu, w mieście Granowie zostaiącemu y maiącemu komende nad woyskiem rossyiskim, tudzież przeciwko swywolnemu Grzywie, wata-

howi, w ten sposób y o to: iż jego mość pan Polański, pułkownik, dawszy za komendanta Hrywe, kozaka zadnieprskiego, ynnym swywolnym kozakom siczowym y zadnieprskim, ktorzy w roku 1734, miesiąca Iunii 15 dnia, napadszy na miasto Winnice w koni sześciudziesiąt, między ktoremi byli Szczupczenki, obywatele klucza Niemirowskiego, tudzież y służący przedtym u nieboczczyka świętey pamięci jegomości pana Kamińskiego, regenta Winnickiego, który wiedział wszystkie mieysca y rozumiał, że są iakie depozyta, tak klasztorne iako y inszych panów w klasztorze pochowane Winnickim, y, obskoczywszy około collegium Winnickie, odbili wrota y zaraz tenże służący, wiedząc każdego po imieniu y przezwisku w klasztorze, zaraz dwóch jezuitów braci kazał onym swywolnym bić y katować bez miłosierdzia, powiesiwszy za nogi, a w podeszwy zacinać, aby powiadali, gdzie są pieniądze y insze depozyta? a potym, napadszy na celle mynifestantis y odbiwszy, wzieli: naprzód czerwonych złotych siedymset czterdzieście dziewięć, talerów bitych dwieście trzydzieście sześć, tynfów dziewiędziesiąt siedm, tak też szelągami złotych polskich trzydzieście osim, zegar, który nazywa się pektoralik, valoris czerwonych złotych osimnaście, drugich także dwa: ieden z magnezem, a drugi, noszący także instrumenta matematyczne, valoris także czerwonych złotych dwieście szesnaście, także sepet, xiążki matematyczne y insze rzeczy pozabierali, iako to: suknie, prześciradła, koszule y insze płotna cienkie; oprócz tedy wszystkich rzeczy ruchomych, ale w samych tylko pieniądzach uczynili szkody manifestanti na złotych polskich dziewietnaście tysięcy osimset siedymdziesiąt y dwa złotych; o co wszystko idem comparens manifestatur, zostawiwszy sobie salvam meliorationem, prosił eam actis connotari; co y otrzymał. Pater Antonius-Stanislaus—Kostka Statkiewicz.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 37.

CV.

Жалоба дворянина Михаила Трипольскаго на крестьянъ изъ села Волосова о томъ, что они уговорили мальчика, служившаго у отца истца, бѣжать съ ними въ Сѣчь; когда-же мальчикъ, похитивъ деньги у своего господина, бѣжалъ къ крестьянамъ, то они его убили и деньги присвоили себѣ. 1736. Сентября 12.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, miesiąca Septembris dwunastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Janem Chodakowskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, i xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, comparens personaliter urodzony imć pan Michał Trypolski, swym i urodzonego imci pana Kazimierza Trypolskiego, brata swego, imieniem, windykując znaczney krzywdy i szkody przez poddanych Wołosowskich niżej wyrażonych ich mościów akcye, naprzeciwko wielmożnej imci pani Teofili z Orańskich Humienieckiej, stolnikowej parnawskiej, matce, Antoniemu i Katarzynie vel alius nominis z Humienieckich Leduchowskiej Leduchowskim, sędzicom krzemienieckim, małżonkom, tudzież roboczym: Mikolenkowi, Łazarenkowi Iwankowi i innym w areszcie wyrażonym poddanym, świadczy, protestuje i manifestuje się w ten niżej opisany sposób i o to: iż ich mość obżałowani, nie mając względu, iż poddani, w Ukrainie będący, do wszelkiej skłonni swywoli, non adinveniunt media do wstrzymania swoich poddanych, którzy to poddani ich mościów obwinionych, jako: Pawło Mikolenko, Iwanko Łazarenko, Łomaczenko i inni, w areszcie wyrażeni, stante nube infelicis interregni, niegodziwem postępując terminem, urodzonego Leona Rzymowskiego, minorennis aetatis, chłopca ś. pamięci wielmożnego Jana Trypolskiego, łowczego mścisławskiego, rodzica comparentis, nie mającego jeszcze lumen penderosum, podmówili, aby okradł pana swego, szedł z niemi na Siecz; który, usłuchawszy onych et seductus malevola persuasione, gdy wielmożny ociec comparentis deposuerat se quieti nocturnae, wziowszy odzienie, z one-

goż wypról czerwonych złotych dwadzieścia, i, klucze tamże będące wyjąwszy, otworzył skrzynkę i tam wydobył czerwonych złotych piędziesiąt, do wyżej wyrażonych obwinionych poszedł, mając compactum pojścia z niemi na Siecz, ale obmylony nadzieją, na tamten pospieszył świat, kiedy ciż obwinieni, żeby się rzecz nie wyjawiła, onego zabili, pieniądze wzieli, a samego w gnój zakopali; a kiedy psy poczeli dobywać, postrzegszy, nie wiedzieć gdzie podzieli, jako tymże obwinionym sufficientius inkwizycyą dowiedzie się i licem probowano będzie. A zatym idem comparens, suo et quo supra nomine manifestowawszy się, jure agere deklarował, zostawiwszy salvam, si opus fuerit, meliorationem aut latioris faciendae, tej, breviter napisanej, o przyjęcie do akt prosił; co i otrzymał Michał Trypolski, manu propria.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 569 на оборотѣ.

CVI.

Жалоба дворянъ: Іосифа Зозулинскаго и Іосифа Тушинскаго на дворянъ Михаила и Казиміра Трипольскихъ о томъ, что они несправедливо оклеветали истцовъ въ томъ, что крестьяне изъ имѣній, управляемыхъ истцами, мѣстечекъ: Паволочи и Котельни, будто съ вѣдома истцевъ, въ сообществѣ съ гайдамаками ограбили дворъ Ивана Трипольскаго. Между тѣмъ истцы сами понесли убытки и обиды во время бывшаго волненія. 1736. Сентября 22.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, miesiąca Septembris dwudziestego drugiego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Janem Chodakowskim, namieśnikiem protunc grodzkim staro-

stwa Żytomirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi, comparens personaliter urodzony imć pan Jan Saszkiewicz, plenipotent jaśnie oświeconych xiążąt ich mościów: Stanisława—sądeckiego, i Józefa—jahorlickiego starostów Lubomirskich, wojewodziców sandomirskich, nomine tychże jaśnie oświeconych xiążąt ich mościów, pryncypałów swoich, tudzież wielmożnego Józefa Zozulińskiego, stolnika żydaczewskiego, Pawołockiego, i Józefa Tuszyńskiego, antea Kotelańskiego gubernatorów, i innych, niesłusznie do processu niżej wyrażonych ich mościów pociągnionych, imieniem, przybywszy do urzędu niniejszego, emundując z niesłusznej inwektywy dobra jaśnie oświeconych pryncypałów swoich, które nigdy takiej nie podlegały cenzurze, tudzież i ich rządcy, jakie teraz przez niesłuszne udanie ludzkie ponoszą, solenniter naprzeciwko wielmożnym ich mościom panom: Michałowi i Kazimirzowi, łowczemu parnawskiemu, Trypolskim świadczył i manifestował o to: iż ich mość panowie Trypolscy, wymyśliwszy sobie niejakowyś pretext do dyspozytorów dóbr kluczów Pawołockiego i Koteleńskiego i ludzi, w tychże dobrach będących, nulla ab antiquo labe notatos, na których niejakowąś wkładając niesłuszną imposturę, że jakoby cum exteris ciż poddani, cum scitu ich mościów panów gubernatorów, zeszłego niegdy wielmożnego imci pana Jana Trypolskiego, łowczego mścisławskiego, najeżdżać i rzeczy niektóre zabierać mieli, czego inkwizycyą dowieść nie mogą. Wszakże clarum każdemu z obywatelów województwa tutejszego patuit nieszczęśliwa zawziętego narodu sevities, która przedtym od kilkudziesiąt lat była przytłómiona, hisque praetereuntibus annis swój znowu powziąwszy wigor, iniquum semen na cały tutejszy kraj rozszerzywszy, złote wolności przytłómiwszy swobody, swoje wzieła znowu górę, której niemal każdy doznał srogości; jakoż ich mość panowie gubernatorowie, przy niewinności swojej, jako patet całemu województwu, re ipsa doznali, bo po kilka razy cierpieli więzienie i różne aggrawacye, etiam i od dyspozycyi oddaleni byli, a ich mość obwinieni, znać ex hac suppositione, że przedtym częsty był spór za grunta, które in vicinitate z gruntami Koteleńskiemi zostają, te urościwszy pretensye, manifestami, pozwami niesłusznie tak jaśnie oświeconych xiążąt ich mościów, jako i rządców dóbr wyżwspomnianych wexują, a co większa, czyniąc na jedyny kontempt i eluzyą honoru szlacheckiego, nad życie milszego, urodzonych ich mościów panów: Zozulińskiego, stolnika żydaczewskiego, ab antecessoribus suis possessionata w tym województwie, u gromady Pawołockiej, a Tuszyńskiego u Koteleńskiej aresztować ważyli się wraz z gromadami. A zatym idem comparens, no-

mine quorum supra, tam pro injusta descriptione honoris, quam pro indebita vexa iterum iterumque, salva manente melioratione, contra eosdem praenominatos inculpatos manifestatur. Jan Saszkiewicz, manu propria.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 580.

CVII.

Постановленіе сеймика Брацлавскаго воеводства. Дворяне назначили вознагражденіе депутатамъ, отправлявшимъ порученія воеводства; опредѣлили сборъ новой подати для увеличенія количества войска; назначили коммиссіи для опредѣленія границъ воеводства и для сношенія съ русскими властями по поводу прохода русскихъ войскъ черезъ Брацлавское воеводство; порѣшили уничтожить уединенные степные хутора и *гарды*, на которыхъ собирались своевольные отряды—а также просить гетмана о присылкѣ войска для охраненія воеводства отъ гайдамаковъ. 1736. Сентября 24.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, miesiąca Septembris dwudziestego czwartego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y predemną, Józefem Michałem Mierzwińskim, namieśnikiem burgrabstwa, viceregentem grodzkim winnickim, comparens personaliter iaśnie wielmożny iego mość pan Piotr Czeczel, marszałek koła rycerskiego woiewodztwa Bracławskiego, te laudum, ratione introcontentorum ad acta praesentia, castrensia, capitanealia, vinnicensia per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego; a tak ia, urząd, annuendo affectationi iego

mości podawaiącego, do xiąg przyiąłem y czytałem de tenore verborum sequenti: My, rady, dygnitarze, urzędnicy ziemscy y całe rycerstwo prześwietnego woiewodztwa Bracławskiego, ad locum solitum consiliorum nostrorum, do miasta iego królewskiey mości Winnicy, ziachawszy się, obrady nasze na dniu dzisieyszym, za uniwersałem nayiaśnieyszego króla iego mości, Augusta trzeciego, szczęśliwie nam panuiącego, de actu ejus: w Warszawie, die trigesima Iulii, roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, na seymik relationis wydanym, pod dyrekcyą wielmożnego iego mości pana Stanisława Rzążewskiego, stolnika bracławskiego, zaczęliśmy, y do obrania wielmożnego iego mości pana marszałka y wielmożnych ich mościów panów assessorów przystąpiliśmy, y zgodnymi głosami wielmożnego iego mości pana Piotra Czeczela, sędziego pogranicznego bracławskiego, za marszałka, oraz wielmożnych ich mościów panów: Mikołaia Mosakowskiego, cześnika źwinogrodzkiego, iego mości pana Iózefa z Orber Czosnowskiego, starostę ułanowskiego, iego mości pana Józefa Michałowskiego, łowczego bracławskiego, y iego mości pana Alexandra Mysłowskiego, za assessorów e gremio nostri obraliśmy. Kontynuiąc dalsze obrady nasze pod dyrekcyą wielmożnego iego mości pana Dominika Kosiorka Bekierskiego, chorążego winnickiego, generała majoris infanteriae regni y komendanta fortecy Białocerkiewskiey, naprzód Bogu naywyższemu, iako authori pacis, pokornie czyniemy dzięki, że oyczyzne nasze, inter malleum et incudem wszelkiey nieszczęśliwości będącą, z ostatniego przez seym pacificationis wyprowadził upadku y nieznośney woysk auxyliarnych wyrwał pressury, ile do tego, kiedy paterna nayaśnieyszego króla iego mości, Augusta trzeciego, pana naszego miłościwego, regimur protectione, że ad pacificationem całey oyczyzny magnanimitate sua y oycowskim staraniem przyłożył się, y ogłoszenia tegoż pokoiu obywatelom woiewodztwa naszego, przez wydanie uniwersałów do czynienia relacyi iaśnie wielmożnym ich mościom panom posłom, nie zaniedbał. Na fundamencie tego uniwersału, że nam iaśnie wielmożni ich mość panowie posłowie czynili relacye ex votis nostris, nayiaśnieyszemu królowi iego mości, panu naszemu miłościwemu, naygłębsze y powinne czyniemy homagia; iaśnie wielmożnym zaś ich mościom panom posłom, gdy tanta cura, studio et propriis impensis dla dobra publicznego y partykularney posługi woiewodztwu swemu funkcyą odbyli, z należytym podziękowaniem nieustanną w sercach naszych zapisuiemy wdzięczność, naznaczaiąc według dawnych zwyczaiów po dwa tysiące z wakatów, tak wielmożnemu iego mości panu Bekierskiemu, chorążemu winnickiemu, iako y

wielmożnemu iego mości panu Rzążewskiemu, stolnikowi bracławskiemu, iaśnie wielmożnemu iego mości panu Rzewuskiemu, woiewodzie teraznieyszemu Podolskiemu, iaśnie wielmożnemu iego mości panu Franciszkowi Potockiemu, krayczemu koronnemu, y iaśnie oświeconemu xięciu iego mości Antoniemu hrabi Lubomirskiemu, staroście Kazimirskiemu, pro gloriose peracta functione nie tylko z zaszczytem imion swoich, ale y woiewodztwa naszego, z wyznaniem recte gestorum vota dalszych affektów naszych contribuimus. Seorsive też czyniąc podziękowanie za odprawione poselstwa wielmożnym ich mościom panom; Augustowi Jaroszyńskiemu, miecznikowi bracławskiemu, Alexandrowi Dołżkiewiczowi, woyskiemu owruckiemu, Antoniemu Moszyńskiemu, posłom do iaśnie oświeconego xięcia iego mości prymasa osobami swymi, tudzież wielmożnemu iego mości panu Kazimirzowi Świdzińskiemu, podstolemu sochaczewskiemu, y ich mościom panom: Krzysztofowi Michałowskiemu, Michałowi Zwolskiemu, do iaśnie wielmożnego iego mości pana hetmana wielkiego koronnego posłuiącym,—z tychże wakancyi in vim gratitudinis po dwa tysiące dla każdego naznaczamy. A że cała rzeczpospolita na ubezpieczenie kraiu et pro honore narodu swoiego aukcyą woyska przez konstytucye teraznieszego seymu determinowała y kommissyą w Warszawie naznaczyła, do którey e medio nostri, iednostaynymi głosami, iaśnie wielmożnego iego mości pana Franciszka Potockiego, krayczego koronnego, dobrze nie tylko w woiewodztwie naszym, ale w całey oyczyznie per adversa et prospera w stateczności y miłości oyczyzny wyprobowanego, za kommissarza uprosiliśmy, z offerencyą na aukcyą woyska trzydzieści tysięcy; których płacenia nie maiąc żadnego sposobu, tylko z podatku młynowego, od kamienia iednego na rzycznych młynach po taleru bitemu, na wodach mnieyszych po złotych pięć, a na wieśniakach po złotych dwa, y od diaków pogłownego złotych dwa, także z prawdziwey importancyi z starostw, w woiewodztwie naszym będacych, których lustracya subsequi ma przez ich mościów panów lustratorów, na naypierwszym seymiku po zakończoney kommissyi obranych, którey kwarty płacenia cursus dla przyszłego woyska według teyże lustracyi powinien być continuus; co by zaś do podatku z młynowego, diakowego y kwarty ad complementum trzydziestu tysięcy nie dochodziło, woiewodztwo dopłacać deklaruie, wziąwszy modum contribuendi według taryfy. Przywodząc ad effectum punkt naznaczoney kommissyi z nayiaśnieyszą Imperatorową Rosyiską, sub titulo: »ubezpieczenia dostoieństwa naszego y uspokoienia stanów rzeczypospolitey« ułożony, wielmożnych ich mościów panów kom-

missarzów, to iest: wielmożnego iego mości pana Dominika Kosiorka—Bekierskiego, chorążego winnickiego, Feliciana Kazimierza Michałowskiego, podczaszego bracławskiego, Augustyna Jaroszyńskiego, miecznika bracławskiego, Piotra Czeczela, sędziego pogranicznego bracławskiego, Ludwika Zwolskiego, podczaszego zwinogrodzkiego, naznaczamy y deleguiemy, cum omnimoda potestate. Drudzy zaś ich mość panowie kommissarze, do rozgraniczenia z woiewodztwami: Kiiowskim, Podolskim y Bracławskim przez konstytucyą naznaczeni, obligantur od nas, aby czasowi naznaczoney kommissyi wigilować chcieli y dokumenta probacyi granic quam optimo studio prokurowali; za którą fatygę y podiętą expensę podatek z winników browarnych—od każdego po złotych ośm, z parobków żydowskich po złotych trzy, także z dziewek, u żydów służących, po złotych dwa z osoby—determinuiemy; który podatek, tak z miast, miasteczek y wsiów maią contribuere do iego mości pana burgrabiego grodzkiego winnickiego, praevio juramento, przez administratorów czyli woytów, in spatio niedziel czterech; które pieniądze iego mość pan burgrabia wielmożnym ich mościom panom kommissarzom, przez konstytucye naznaczonym y specifikowanym, to iest: wielmożnemu iego mości panu Pawłowi Jaroszyńskiemu, podkomorzemu woiewodztwa naszego, Michałowi Kaletyńskiemu, chorążemu, Stanisławowi Rzążewskiemu, stolnikowi bracławskiemu, iakonayprędzey wybrawszy, odesłać ma; do którey to satysfakcyi pomienionych podatków iakonayprędzey ich mość possessores, czyli gubernatorowie, albo administratorowie compellere maią, sub executione practicata na takowych renitentów, za wydanemi delatami od iego mości pana burgrabiego, non tangendo laudum konfederacyi w roku tysiącznym siedmsetnym trzydziestym trzecim. Zabiegaiąc zaś szerzącey się sweywoli chłopskiej przez schadzki y zmowy na futorach, po lasach y stepach, odległych gardach, które teraznieyszą uchwałą znosiemy, daiąc inducias czasu do niedziel ośmiu do sprowadzenia się przez wyszłą innotescensyą od wielmożnych ich mościów panów sędziów pogranicznych; do tego aktu za kommissarzów, to iest wielmożnych ich mościów panów: Augustyna Jaroszyńskiego, miecznika bracławskiego, y Piotra Czeczela, koła naszego ad praesens marszałka, uproszonych; inquantum by zaś w czasie naznaczonym nie były zniesione, tedy per executionem militarem powinny być demoliowane (o którey przydanie do władzy y attendencyi ich mościów panów kommissarzów naszych, wielmożni ich mość panowie posłowie, na przeszłym seymiku boni ordinis uproszeni, iaśnie wielmożnego iego mości pana hetmana koronnego, tudzież

o zniesienie gardu, na rzece Bohu będącego, iako y w interessie iego mości pana Polatowskiego, upraszać będą), nie tykaiąc iednak ani znosząc tak pasiek, iako y pasiecznych korzeniów, alias bud. Widząc też znaczną potrzebę lokacyi woyska w woiewodztwie naszym dla uskromienia buntów, więc aby mogły być, za ordynansem iaśnie wielmożnego iego mości pana hetmana wielkiego koronnego, z pod Baru ruszone y w woiewodztwo nasze wprowadzone—upraszamy, y ciż ich mość panowie posłowie iaśnie wielmożnego iego mości pana hetmana wielkiego koronnego expostulować będą, a, woiewodztwo nasze, za konserwacyą pomienionego woyska, do deklarowanego przez laudum boni ordinis furażu ieszcze tysiąc osmak owsa y tyleż siana, za dyspartymentem ich mościów panów kommissarzów, przydaie, nikogo od tego dawania furażu nie excypuiąc ani uwalniaiąc; in casu zaś ingruentis necessitatis wielmożni ich mość panowie kommissarze temuż woysku czwarty tysiąc owsa osmak y teleż wozów siana przydać mogą; inquantumby zaś woysko z pod Baru nie miało się tu w woiewodztwo nasze transportować, tedy woiewodztwo dawanie furażu pomienionego renuit. Ponieważ, consensu universali, urzędy powiatów: Winnickiego, Zwinogrodzkiego pozwolone, przez ich mościów panów posłów na seym przeszły do kancellaryey mnieyszey koronney dla obywatelów woiewodztwa tego podane przywileie, iako to: dla wielmożnego iego mości pana Michałowskiego, podczaszego bracławskiego, na chorąstwo zwinogrodzkie, dla wielmożnego iego mości pana Augustyna Jaroszyńskiego, miecznika bracławskiego, na stolnikowstwo winnickie, dla wielmożnego iego mości pana Piotra Sudymontowicza—Czeczela, sędziego pogranicznego y marszałka koła teraznieyszego naszego, na podstolstwo winnickie, dla iego mości pana Antoniego Moszczyńskiego—na woiewodztwo bracławskie, tudzież dla xięcia iego mości Michała Czetwertyńskiego—na podczastwo bracławskie, post ascensum iego mości pana Michałowskiego, y dla iego mości pana Feliciana Bekierskiego—na miecznikowstwo bracławskie, post ascensum iego mości pana Jaroszyńskiego,—nie doszły, y owszem iest odgłos, iakoby na inne osoby, possessyi nie maiące, ad importunam instantiam powychodziły,—te wszystkie laudo praesenti pro vacanti podaiemy, y aby tymże ich mościom, wyżey specifikowanym ziemianom, a nie komu innemu, z kancellaryi wydane były—iaśnie wielmożnych pieczętarzów upraszamy. Listy, tak do wielmożnego iego mości pana woiewody Podolskiego, iako do iaśnie wielmożnego iego mości xiędza metropolity, in desideriis wielmożnego iego mości pana Michałowskiego, podczaszego bracławskiego, y iego mości pana

Moszyńskiego, iako też y do iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Sanguszka, miecznika wielkiego xięstwa Litewskiego, respektem granic z prześwietnym woiewodztwem Kiiowskim, y Podolskim, y Wołyńskim,—wielmożny iego mość pan marzałek expediować będzie. Deklaracya w przeszłych laudach, tak wielmożnemu iego mości panu Rzeczyckiemu, obersztleytnantowi, iako y wielmożnemu iego mości panu Choieckiemu, skarbnikowi kiiowskiemu, przy znacznych tegoż iego mości pana skarbnika zasługach w tym woiewodztwie, z podatku przyszłey uchwały powinna suum sortiri effectum; także urodzony iego mość pan Rogowski meretur, juxta anteriora lauda. A tak wszystkie obrady nasze unanimitate votorum et affectuum zakończywszy, iego mości pana marszałka koła naszego braterskiego do pożegnania adstriximus. Datum w Winnicy, anno millesimo septingentesimo trigesimo sexto, die vigesima quarta Septembris. U którego to laudum relationis podpisy rąk własnych temi słowy: Piotr Czeczel, marszałek koła rycerskiego woiewodztwa Bracławskiego. Mikołay Mossakowski, cześnik źwinogrodzki, assessor, manu propria. Alexander Mysłowski, assessor. Józef Michałowski, łowczy bracławski, manu propria.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № *4619, годъ 1734—1736; листъ 617.*

CVIII.

Универсалъ гетмана великаго короннаго—Iосифа Потоцкаго, предписывающій всѣмъ офицерамъ и солдатамъ, числящимся въ тѣхъ отрядахъ войска, которые назначены въ Украину, явиться немедленно въ лагерь подъ опасеніемъ отвѣтственности передъ военнымъ судомъ, такъ какъ гетманъ намѣренъ лично принять начальство въ походѣ противъ гайдамаковъ. 1736. Октября 15.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, miesiąca Octobris dwudziestego wtórego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Stanisławem Waśkowskim, namiesnikiem protunc grodzkim starostwa Żytymirskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony imć pan Jan Niedaszkowski, ten uniwersał od iaśnie wielmożnego imć pana Józefa z Potoka, na Stanisławowie, xięstwie Zbarażskim, Brodach y Niemirowie, Potockiego, wojewody kijowskiego, hetmana wielkiego koronnego, z podpisem ręki swoiey, przy pieczęci przyciśnioney, ratione introcontentorum, ad acta praesentia per oblatam podał, którego, ia, urząd, annuendo affectationi, ad acticandum przyimuiąc, czytałem, de tenore tali: Józef z Potoka na Stanisławowie, Brodach, xięstwie Zbarażskim y Niemirowie Potocki, wojewoda y generał ziem Kijowskich, hetman wielki koronny, Warszawski, Łohoyski, Śniatyński etc. starosta. Wiadomo czynię, komu o tym wiedzieć należy, osobliwie iaśnie wielmożnym ich mość panom pułkownikom, rotmistrzom, porucznikom, chorążym kompanji polskich, tudzież jaśnie wielmożnym y wielmożnym ich mości panom generałom, majorom, pułkownikom, obersztleytnantom, majorom y wszelkim innym sztabs y oberofficerom cudzoziemskiego authoramentu: iż, konformując się do wyraźnych moich ordynansów, sub seriissima artykułów woyskowych animadversione wydanych, podaię do wiadomości wszystkim ich mości panom, utriusque authoramenti woyskowym, iż, gdy wiedząc periculum et publicam necessitatem personalis attendentiae meae ducalis na Ukrainie, gdzie haydamacka zuchwałość y chłopskie bunty excrescunt y coraz bardziey dilatantur, determinowałem się sam in persona wybrać w prętkim czasie na Ukrainę, dokąd, pro securitate woiewodztw pogranicznych większa część woyska ordynansami pod komędą ich mości panów: Bukowskiego, chorążego Sanockiego, strażnika polnego woysk koronnych, regimentarza partji Podolskiej; Wyżyckiego, kasztelana Wołyńskiego, regimentarza partji Wołyńskiey, imć pana Małyńskiego, partji Ukraińskiey regimentarza, seorsiva dispositione mea naznaczonych, iest ściągniona i ściąga się, więc obwieszczam wszystkim ich mość panom woyskowym, non relicta amplius ulterioris clementiae et indulgentiae spei, iż, ieżeliby który officer, towarzysz przy chorągwiach, in actuali opere belli będących, nie miał się znaydować in spatio niedziel czterech, tedy nietylko officer ammisione szarży, a towarysz ammissione regestru, ale też criminaliter będzie sądzony y karany, także pod regestrami jeżeliby nie byli praesentes sztabs y oberofficerowie, albo ieżeliby cheffowie regimentów, punktualną biorąc płacę, należytego w zupełnym porządku nie trzymali kompletu, ci suberunt rigori ar-

tykułów woyskowych. Dość bowiem miałem cierpliwości, amore non rigore regente, ale, kiedy nil iuvant verba, do odnowienia staropolskiey w żołnierzu pilności y dzielności, owszem dyskretne in omni charitate hetmańskie moie przestrogi y napomnienia irritant et augent scandala, non medent malis, więc ten z ostatnią przestrogą wydaię uniwersał, walor wyraźnego ordynansu maiący, na którym, jeżeliby który w czasie naznaczonym nie miał stanąć u chorągwie lub u regimentu, nie uydzie sądu y kary przykładney; żeby zaś wszystkim innotescat, zalecam, ażeby ten uniwersał, ręką moią własną, przy zwykłey pieczęci woyskowey, podpisany, do grodu ad acta podano y w pryncypalnieyszych miastach publikowano. Datum w Stanisławowie, die decima quinta Octobris, millesimo septingentesimo trigesimo sexto anno. U tego uniwersału podpis ręki temi słowy: Józef Potocki W. K. H. W. K. L. S. Który uniwersał, de verbo ad verbum, do xiąg ninieyszych iest wpisany.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, № 225, годъ 1728—1737; листъ 887.

CIX.

Заявленіе слуги князей Любомирскихъ, Ивана Сашкевича, о томъ, что козаки напали на имѣніе его господъ, мѣстечко Паволочь, убили управляющаго и нѣсколько человѣкъ евреевъ, забрали экономическую казну и имущество и уничтожили всѣ, найденныя въ экономіи, бумаги и документы. 1736. Ноября 29.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, miesiąca Novembris dwudziestego dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku j. k. m. Żytomirskim, przedemną, Stanisławem Waśkowskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, i xięgami ninijszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi, comparens personaliter urodzony jm. p. Jan Saszkiewicz, nomine et ex speciali commisso iaśnie oświeconych xiążąt ich mościów: Stanisława, sądeckiego, i Józefa, iahorlickiego starostów Lubomirskich, wojewodziców sandomirskich, pryncypałów swoich, obviando cuivis indemnitati jaśnie oświeconych pryncypałów swoich, ne aliquod exinde patiantur detrimentum, jak prędko po rozgromieniu kozackim, (którzy effrenata swywoli swojej licentia inhiando na zdrowie, życie, fortuny obywatelów, napadszy na miasto Pawołocz i zamek, pokłuwszy żydów kilkudziesiąt i gubernatora, niegdy świętej pamięci urodzonego imć pana Józefa Zozulińskiego, tudzież i innych, pieniądze skarbowe z prowentów Smilańskich i Pawołockich, rumaki neapolitańskie i inne źrzebce pozabierawszy, jako i żydów ze wszelkich ich majętności, pieniędzy złupiwszy, tym się nie kontentując, dokumenta, kwity, dekreta, assygnacye i inne autentyczne, do różnych spraw i dóbr jaśnie oświeconych xiążąt ich mościów, wojewodziców sandomirskich, pryncypałów comparentis, należące, jedne w ogień powrzucali, drugie w błoto końmi tratowali, inne podarszy, z wiatrem za palisady powyrzucali acta praesentia, castrensia, żytomiriensia adire mógł, tak zaraz de omnimoda całości i dóbr jaśnie oświeconych pryncypałów swoich integritate et diligentia, aby ztąd jakowej nie ponieśli szkody, przed urzędem i aktami niniejszemi iterum iterumque querulatur et manifestatur. Jan Saszkiewicz, manu propria.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 644 на оборотѣ.

CX.

Письмо региментаря Украинской партіи, Малинскаго, къ генералу Бекерскому, содержащее отчетъ о походѣ противъ гайдамаковъ. 1736. Декабря 11.

Kopja listu od imci pana Malińskiego, starosty Nowogrodzkiego, do imci pana generała Bekierskiego, die 11 Decembris. 1736. Po odezwaniu się W. m. panu przez pocztę, rozstawioną do Białej Cerkwi, nagle ruszywszy się z Lisianki, od zuchwałego hultajstwa listami nawet provocatus, zagnałem się aż do Czehryna z małym profitem tak w niewolniku, jako i zabitych, bo ich więcej nad kilkadziesiąt rachować nie mogą. To przecie nam in gloriam, że do samej granicy wojsko ich uganiało z Czehryna; podjazdy do Kryłowa docierały. Stałem w Czehrynie kilka dni, mając relacją, że się kupią i przechwalają na mnie, ale dłużej z wielu racji bawić się nie mogłem, a do tego—co mi W.m. pan uwierzysz—taki głód na ludzie i na konie: dla ludzi chleba nie było, a koniom żyto zamiast obroku daiąc, i bez dachu nie zdrowo i nie wygodna. W tej pogoni napadliśmy w Borowicy na Niedźwiedzia, y, gdyby był Bóg dnia pozwolił, spodiewałbym się był więcej profitować, ale że już było ciemno, nieporządnym attakiem nie mogło się więcej wskurać. Niedźwiedź trzy razy raniony od Sawy pułkownika—lubo w tym liście nie było wyrażono od kogo, ale że ja tu mam znowu ex parte—y że ten Niedźwiedź jednak uszedł samoszost, y postrzelanych kilkunastu; w niewolą wziętych 15, trupa koło 10, ostatek się pokryło i pouciekało pieszo, tak dalece, że potym chłopi kilku mi przyprowadzili niewolników—kazałem koło Czehryna powieszać. Nie wiem teraz, jeżeli po moim odejściu nie wyszli znowu, ale słychać było, że się rozbiegli w Potokach po nadgraniczu, siła y do Siczy ich poszło, y żaden się im pułkownikować nie podjął, lubo ten gad zawzięty chciał koniecznie sobie obrać jednego herszta do swawol wszystkich; napadli na nijakiego Chwetka, ale się i ten wymówił, powiadając: »jeżeli będzie pismo od ko-

szowego, to się podejmę.« Rachują ich wszystkich: Siczowych 400 a Zatyczników (sic); *) głosili, że Chrywa we 300 koni idzie: jedni powiadaią, że z ukazem, żeby się wrócili siczowi do Siczy, a hultajstwo rozpędzieć; drudzy zaś powiadają, że na sukkurs, żeby im plecy w granicy trzymał; jakożkolwiek jest, jeżeli te hultajstwa wejdą w granice nasze, znajdą i aukcią buntowników.

Изъ газеты: „Kurier Polski," за 1737 г., № 1.

CXI.

Свѣдѣнія о гайдамакахъ, сообщенныя въ польскія газеты въ теченіи времени съ 12 по 26 число Декабря, 1736 года.

Z Białej Cerkwi, die 12 Decembris, 1736. Z Humania donoszą, że tam stanął imć pan generał Mier z znaczną partją wojska cudzoziemskiego autoramentu dla wyciągnienia linii nad granicą, która od Bogusławia na Lisiankę, Humań, aż do Granowa ciągnąć się będzie; dalej zaś ku Czehrynowi i Dnieprowi partja imci pana starosty Nowogrodzkiego granic pilnować będzie, która ustawicznie in motu zostaje dla kup hajdamackich, w tamtym kraju znajdujących się, tudzież miasteczka, wsie okoliczne rabujących. Przyszła recenter wiadomość z Łysianki, że imć pan starosta Nowogrodzki z partją komendy swojej ruszył się do Kryłowa nad Dniepr, gdzie

---

*) Вѣроятно *затяжчиковъ* т. е. приставшихъ, навербованныхъ.

500 hajdamaków zamknąć się miało; tam zaś idąc, na różne kupy hultajskie napadł, które—jako i Niedźwiedzia, jednego z hersztów, zniósł, 20 w niewolą wziąwszy; gdzie tegoż Niedźwiedzia postrzelono i pchnięto, jako o nim jest relacja samych kozaków, ku Kryłowu uciekających, których w niewolą zabrali.

Z Lisianki, die 14 Decembris. Za ordynansem imci pana starosty Nowogrodzkiego chorągwie wszystkie ztąd ruszają się do Smiły, mil 9 za Lisiankę, i tam imć pan regimentarz lokować się ma. Powiadają, że przerzeczony Niedźwiedź z tych razów już miał umrzeć; Harko w Siczy obwieszony; Brodawka, pułkownik kozacki, złapany z kilku kozakami i obwieszony; wszyscy zaś, których podczas tego podjazdu żywcem złapano, wywieszani i wystrzelani byli ad numerum 100. Słychać, że podjazdy z Siczy mieli wypaść dla ścigania i łapania tychże hajdamaków—kozaków 25 z Tarasem pułkownikiem—ich ztąd do imci pana wojewody Kijowskiego, hetmana wielkiego koronnego, jako niewolników zaprowadzono.

Z Humania, de die 19 Decembris. Donoszą, że lubo hajdamacy przez imci pana starostę Nowogrodzkiego, regimentarza partji Ukraińskiej za granicę w stepy wypędzeni, przecież jeszcze bawią się nad granicami naszemi i wpadają w pobliższe, nad granicą leżące, wioski i miasteczka; ale podjazdy nasze we dwoch mieyscach napadszy ich, jednych postrzelali, drugich, żywcem wziętych, powieszać kazali; więc, po odejściu podjazdów naszych, ciż hajdamacy, na też miejsca przypadszy, trupy pozdejmowali y, przy strzylaniu nad niemi, pochowali. W tych dniach imć pan starosta Nowogrodzki, regimentarz partji Ukraińskiej, z j. m. p. generałem Mierem, w Humaniu stojącym, i komendę pod wojskiem authoramentu cudzoziemskiego mającym, z rozkazu j. m. p. hetmana wielkiego koronnego, widzieć i znieść się ma dla uczynienia mocniejszej lokacji nad granicą ku Dnieprowi, ile że w tamtym kącie od Kryłowa nie małe kupy tegoż hultajstwa znajdują się i tam do nich z Siczy jeszcze więcej hultajstwa przybywa. Wojska rossyjskie wszystkie prawie nad Dnieprem w linii formalnej stoją, zasłaniając kraj od inkursji Tatarów, której się za nastompieniem zimy i mrozów obawiają.

Z Niemirowa, die 24 Decembris. Pokazał się był nowy buntownik Taras z kozakami Siczowemi, którego komenderowani od wojska naszego, napadszy, schwytali, a przy nim wielu kozaków w niewolą wziąwszy, niektórych tu, do Niemierowa, zaprowadzono, a drugich na granicy powieszać kazano. Imć pan feldmarszałek Minich pisał do imci pana hetmana W. K., prosząc o wydanie kilku hajdamaków Siczowych, aby na granicy Moskiewskiej surowo exekwowani byli na postrach drugim hultajom. Imć pan hetman W. K kazał uczynić indagacją po wszystkich dobrach swoich Ukraińkich: który z poddaństwa był w swawolnej kupie z hajdamakami? a że nie mało pokazało się takich, więc podobno bez żadnego pardonu exekwowani będą. Imć pan hetman. W. K. po trzech królach determinował wyjazd swój z Ukrainy.

Z Humania, die 26 Decembris, 1736. Donoszą, że lubo hultaystwo haydamackie, pomieszane z kozakami Siczowemi, w stepy, ku Siczy ciągnące się, wypędzono, jednak jest wiadomość pewna, że jakiegoś Romana za pułkownika obrać sobie mieli, którego recenter podjazd nasz, napadszy, rozpędził; tenże Roman piechotą, przestrzeżony od chłopów, salwować się miał; kilkunastu kozaków nasi zabili, jednego tylko, który prawdziwy Siczowy, w niewolą wziąwszy. Za Dnieprem wszystkie in statu antiquo wojska rossyjskie, w linjach stojące, invigilant securitati krajów swoich. Tatarowie zaś dla terazniejszej rezolucji nic attentare nie mogą. Wojsko nasze po nad stepami, alias na granicach, ku Tatarom leżących, lokowane, całą zimę stać będzie, zasłaniając kraj od hajdamackich napaści y od Tatarskich czambułów, ile że y u Tatarów swawolne kupy znajdują się, które, etiam przeciwko fermanowi, mogłyby nasz kraj infestare, gdyby nie był zasłoniony.

Изъ газеты „Kurjer Polski" за 1737 г., №№: 1, 2 и 3.

CXII.

Приказъ гетмана великаго короннаго—Іосифа Потоцкаго, предписывающій дворянину Грохольскому принять начальство надъ *городовыми* козаками во всѣхъ староствахъ, лежащихъ въ Украинѣ, и заняться преслѣдованіемъ гайдамаковъ. 1736. Декабря 28.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, miesiąca Decembris trzydziestego pierwszego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Stanisławem Felicianem Szaszkiewiczem, regentem grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Chorostecki, ten ordynans ratione introcontentorum ad acta praesentia per oblatam podał, którego tenor talis: Józef z Potoka, na Stanisławowie, Brodach, xięstwie Zbarazkim y Niemirowie Potocki, woiewoda y generał ziem Kiiowskich, hetman wielki koronny, leżayski, śniatyński etc. starosta. Ponieważ ich mość panowie starostowie pograniczni, obligowani wyraźnym prawem, ażeby bezpieczeństwa granic przestrzegali, chorągwie swoie mieli, miasteczka y wsie pograniczne opatrowali, tandem nie tylko sami wyrażonego in praemissis non admittunt prawa, ale też nawet gubernatorowie niektórzy y administratorowie starostw pogranicznych recusant horodowych dodawać kozaków, dla wykorzenienia kup haydamackich y dla bezpieczeństwa pogranicza potrzebnych, więc, ex antecedenti dobrych y chwalebnych akcyi iego mości pana Grocholskiego, cześnika bracławskiego, towarzysza znaku pancernego xięcia iego mości kasztelana krakowskiego, a niedawno laudabili dispositione nad partyą Ukraińską komende maiącego, firmando consequentiam dalszey ochoty y skuteczney iego in publicum usługi, ile w tych woiewodztwach pogranicznych possessione et meritis destyngowanego, daię ten móy ordynans temuż iego mości panu Grocholskiemu, towarzyszowi chorągwi pancerney xięcia iego mości kasztelana krakowskiego, ażeby, za odebraniem onego, conveniat gubernatorów y administratorów starostw po—

granicznych o podanie porządnemi regestrami wszystkich chorągwiów nadwornych y kozaków horodowych, siła w którym starostwie pogranicznym znayduie się y znaydować się według prawa lub ex nitentia necessitatis publicae attendetur; tych zaś wszystkich ludzi, kozaków horodowych, doyrzawszy kompletu y należytego w moderunkach porządku, ma mieć w dyspozycyi swoiey y ad quosvis usus publicos zażywać, według ordynansu iego mości pana Malińskiego, starosty nowogródzkiego, regimentarza partyi Ukraińskiey. A iego mość pan regimentarz partyi Ukraińskiey ma dać iaki szwadron y drugi w komendę iego mości pana Grocholskiego, dla łatwieyszego, adigendo inobedientes, przyprowadzenia do skutku teraznieyszey wyraźney, ex praegnanti necessitate publica uczynioney, dyspozycyi moiey. Buntownicy y haydamacy, ieżeli się gdzie w dobrach których znayduią y tułaią, ma iego mość pan Grocholski kazać łapać, wyexaminowanych deferre iego mości panu staroście nowogródzkiemu, regimentarzowi partyi Ukraińskiey, y, za iego approbacyą, kazać exequować paenis criminalibus, secundum qualitatem delicti adaequatis. Z komputu kozaków horodowych starostwa Białocerkiewskiego koni pięćdziesiąt zostawić in usus fortecy tameczney, w komendzie iego mości pana generała maiora Bekierskiego, chorążego winnickiego, z ordynansu mego będącey, a resztę kozaków horodowych ma zażyć pro opere belli; śmilańskich także kozaków pro securitate tychże samych dóbr, iako pogranicznych, zażywać ratio permittit publica. Co wszystko ma exequi iego mość pan Grocholski, towarzysz chorągwi pancerney xięcia iego mości kasztelana krakowskiego, serio zalecam. Datum w Niemirowie, die vigesima octava Decembris, millesimo septingentesimo trigesimo sexto anno. Podpis takowy: I. Potocki, woiewoda kiiowski, hetman wielki koronny, manu propria. Locus sigilli.—Który to ordynans de verbo ad verbum do xiąg ninieyszych iest ingrossowany.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № *4619, годъ 1734—1736; листъ 711 на оборотѣ.*

CXIII.

Свѣдѣнія о гайдамакахъ, сообщенныя въ польскія газеты въ теченіе времени съ 2 по 28 Генваря 1737 года.

Z Humania, die 2 Ianuarii. Ieszcze dotąd kozacy, złączeni z hajdamakami, w stepach bawiący się, nie przestawają infestować kraj, wpadając do wiosek z pobliższych stepów i zabierając bydła i wszystkie żywności, znajdujące się u ludzi. Koszowy posłał z Siczy dobosza do tych kup swywolnych, rewokując kozaków siczowych, znajdujcych się u nich; jakoż niektórzy kozacy wracają się do Siczy, a drudzy jeszcze latitant w stepach.— Wojsko nasze nad granicami, od Dniepru aż ku Dniestrowi rozciągnione linją, kupy swawolne, w stepach bawiące się, a często ludziom, blizko granic mieszkającym, dokuczające, obserwuje.

Z Humania, die 10 Ianuarii. Wojsko polskie utriusque authoramenti dotąd bezpieczeństwo granic utrzymuje, jakoż z łaski Bożej kozaków dużo uskromiono. Siczowi in parte wrócili się do Siczy, drugich zaś, pozostałych, zabierają i exekwować każą. Dnia onegdayszego przyprowadzono tu trzech haydamaków, których podobnym-że sposobem, jako i drugich, kara czeka.

Z Kamieńca, die 26 Ianuarii. Przyprowadzono tu z Niemirowa kozaków 4 Siczowych, którzy się pokazali na rabunkach na Ukrainie, między którymi pryncypał ich pułkownik, imieniem Taras, ci mają bydź w ścisłym areszcie do dalszej dyspozyciej imci pana hetmana W. koronnego.

Z Białej Cerkwi, die 28 Ianuarii. Z Kijowa donoszą że imć pan feldmarszałek Münnich z Petersburga dotąd nie powrócił, którego jednak wkrótce tamże spodziewać się każą. Imć pan generał Kieyth, in absentia

pomienionego imci pana feldmarszałka nad wojskiem rossyjskim komendę mający, dla oglądania linii i wizytowania posterunków, nad Dnieprem stojących, tymi dniami wyjechał. Około fortyfikacji tegoż miasta nieustannie robią. Miasteczko Wasylków także wałem i inną obroną zmacniają. Kozacy, albo hajdamacy nad granicami tułają się, ukrywając się w pasiekach i lasach nad Dnieprem, którzy kilkakrotnie od wojska naszego porażeni, nie śmieją już wpadać w kraj nasz, a zatym wszelkie od tegoż hultajstwa obywatelom tutejszym bezpieczeństwo.

Изъ газеты: „Kurjer Polski" за 1737 годъ, №№: 4, 5 и 9.

XCIV.

Свѣденія о гайдамакахъ, сообщенныя въ польскія газеты въ теченіе времени съ 9 по 28 число Февраля, 1737 года.

Z Białej Cerkwi, die 9 Februarii. Temi dniami z zagranicy wypadło ośm kozaków, którzy we wsi Kowalowie, o mil 3 od Białej Cerkwi, w nocy napadszy, arendarzów pozabijali i, pieniądze zabrawszy, uszli, za którymi poszła pogoń, ale, nic nie wskorawszy, powróciła.

Z Białej Cerkwi, die 18 Februarii. Hajdamaków nie mało przychodzi, żadając, aby do usług rzeczypospolitej ich przyjmowano, dla których gdy żadnego funduszu nie masz, imć pan wojewoda Kijowski de proprio im konserwacją obmyślił.

Z Niemirowa, die 24 Februarii. Z Lisianki donoszą, że imć pan Maliński, starosta Nowogrodzki, regimentarz, z partią Ukraińską znajduje

się w Śmile, któremu kozacy z pod komendy pułkownika Kassjana, który nie dawno do wojska polskiego przystąpił, osimnastu haydamaków, na granicy złapanych, recenter przyprowadzili, a 10 kozaków dobrowolnie do wojska przyszło.

Z Lisianki, die 28 Februarii. Wojsko nasze często po kilkunastu hajdamaków sprowadza, z których w przeszły tydzień 40 exekwowano. Z konfessat tychże hajdamaków constat, że ich na tym pograniczu od Kryłowa ku Siczy jest 800, a między niemi wielu takich, krórzy do Siczy powracać się obawiają, kryją się po lasach. W przeszłym tygodniu napadli hajdamacy naszych 5 pocztowych, z towarzyszem, komenderowanych za furażem; ci rejterowali się do chałupy, mocno się broniąc, lecz gdy hultaje chałupę z nimi zapalili, zgorzeć musieli. Towarzysz jednak, lubo dużo raniony, jakimsi sposobem uszedł. Trzy szwadrony z Białejcerkwi do Białozoru ruszyły się dla większej przestronności i łatwiejszego wyżywienia się, za którymi i pułkownik Sawa z kozakami swemi dawnemi i świeżo przyjętemi, a na usłudze rzeczypospolitej będącemi, na lokacją pojdzie.

Изъ газеты: „Kurjer Polski“ за 1737 годъ, №№: 9, 10, 11, 12.

CXV.

Отрывокъ изъ письма польскаго генерала-адъютанта Русоцкаго къ гетману великому коронному, содержащее отчетъ о переговорахъ, которые Русецкій велъ въ Кіевѣ съ фельдмаршаломъ Минихомъ относительно пріобрѣтенія содѣйствія русскихъ властей для усмиренія гайдамаковъ. 1737. Февраля 28.

Excerpt z listu imci pana generała-adjutanta Rusockiego do imci pana wojewody Kijowskiego, hetmana wielkiego koronnego, z Kijowa, die 28 Februarii pisanego.

Donoszę I. W. M. P. dobr. że imć pan feldmarszałek dnia onegdayszego, t. j. 26 Februarii po południu o godzinie czwartej tu, w Kijowie, stanął y z armat na przyjazd iego z obudwoch fortec bito i przeciwko niemu niemal wszyscy officierowie wyjeżdżali; ja też dnia dzisiejszego rano miałem ten honor z nim mówić w interessach naszych polskich, uskarżając się na haydamaków, którzy nie przestają do Polski wpadać y wielką szkodę robić: bydło zabierają i za Dniepr przepędzają; iako i teraz świeżo towarzysza, po prowiant posłanego, postrzelono y jednego pocztowego zabito, drugiego żywcem wzieli; także y Niedźwiedź cum complicibus, który się za Dnieprem ukrywa, żeby był aresztowany—upraszałem, albo żeby naszej polskiej komendzie pozwolono tam iść w te puste miejsca, kędy Tatarzy ludzi pozabierali (a ci hultaje teraz tam się ukrywają), żeby to sobie za żadną inwazją nie mieli; y oraz upraszałem o surowy ordynans, tak do Koszowego, jako do wszystkich komendantów, na furwachtach stojących, żeby takich hultajów łapali i nie przepuszczali. Y obiecał ordynanse surowe wydać, mnie je do przeczytania pierwej podać; y strony Koszowego mówiłem, że on od wszystkich, co u nas rabują, korrupcie bierze, jak ci sami kozacy uznają, którzy w Białej Cerkwi siedzą, których tu każę przywieść. Odpowiedział: »Bardzo dobrze, y ja temu wierzę, że koszowy od nich bierze, i jest stary człek, i to hultaystwo jego nie chce słuchać«. Których to kozaków, wstąpiwszy w post, każę tu przywieść, co ich sam oddam;—gdyż teraz jest zabawny.

Изъ газеты: „Kurjer Polski“ за 1737 годъ, № 13.

CXVI.

Приговоръ замкового Барскаго уряда, присуждающій дворянъ: Степана Волковинскаго, Шведовскаго, Михалевскаго и волошина Кукуценка къ тюремному заключенію и уплатѣ штрафа за разбой. 1737. Марта 11.

Działo się w zamku Barskim, roku 1737, miesiąca Marca jedynastego dnia.

Między urodzonym jm. p. Stanisławem Grodeckim, aktorem, z jednej, osobiście, Mikołajem, ojcem, Hryhorym i Stefanem, synami, Laszczenkami—Wołkowińskiemi, przez jego mości ojca swego imieniem, oczywiście, sprawa do sądu pułkownikowskiego zaszła o to: iż jm. p. Stanisław Grodecki, aktor. pozywa do sądu swego ich mościów panów: Mikołaja, ojca, Stefana i Teodora Laszków—Wołkowińskich, synów, o oddanie summy swojej, na części w Wołkowińcach u ich mościów mianej, tudzież, stosując się do poczynionych protestacyi swoich przed aktami niniejszemi przeciwko ich mościom panom Laszczenkom—Wołkowińskim, synom, et quidem: pierwszej, de actu onej w zamku Barskim, roku 1737, miesiąca Lutego 23 dnia, przeciwko jego mości panu Teodorowi Laszczenkowi—Wołkowińskiemu, iż podczas inkursyi moskiewskiej był jego mość pan aktor z instynktu zbity jego mości pana Teodora Wołkowińskiego; powtórnej, tamże w zamku Barskim, dnia i roku, jako wyżej, przeciwko jego mości panu Stefanowi Laszczenkowi—Wołkowińskiemu, zadając rozbójstwo w lesie Zharze, iż żyd z drugiemi, to jest panami: Bazylim Szwedowskim, Michalewskim, Hryhorym Kukucenkiem wołoszynem, w Wołkowińcach mieszkającemi, przed sądem swoim probuje. Których kontrowersyi z stron obodwóch wysłuchawszy i one zważywszy, nakazuje stronie aktorowej: aby zadane rozbójstwo i wyż wyrażone pretensye, do ich mościów panów Wołkowińskich miane, przez świadków dowodził natychmiast. A że na tym terminie świadków jego mość pan aktor stawił, więc sąd do słuchania inkwizycyi przystąpił; której in-

kwizycyi wysłuchawszy, co do pierwszej kategoryi, względem zadosyć nieuczynienia dekretowi roku 1730, z woli zwierzchności zamkowej jego mości pana Jana Krymca—Wołkowińskiego, jako też i innych pretensyi do gruntu mianych, na grunt dóbr wsi Wołkowiniec, na dzień 3 Kwietnia w pierwszy wtorek po środopośney niedzieli zobopólnym (kosztem) sąd dla rozsądzenia finalnego sprowadzić mają; respektem zaś pretensyi, przez protestacyą zaniesionej od jego mości pana aktora przeciwko jego mości panu Teodorowi Laszczenkowi—Wołkowińskiemu, że przez jego mości instynkt jego mość pan aktor od moskalów podczas inkursyi był zbity, . że się to nie pokazało z inkwizycyi, zaczym sąd od impetycyi jego mości pana Teodora Wołkowińskiego wolnym bydź czyni; ile zaś się tycze przez jego mości pana aktora jego mości panu Stefanowi Wołkowińskiemu i innym wyż wyrażonym zadanego rozbójstwa zwyż pomienionego żyda, że się dowodnie to pokazało przed sądem, że nie inaczej—zaczym sąd wyż pomienionych panów: Wołkowińskiego, Szwedowskiego, Michalewskiego, Hryhora Kukucenka winnych uznaje, i nakazuje, aby natychmiast wieżą wierzchną zamkową Barską, za pomienione rozbójstwo, każdy pod banicyą wieczną, zasieść ma i onę przez niedziel dwie kontynował, a przy wyściu ma każdy zosobna sądowi po grzywien 15 zapłacić, pod banicyą, na terminie publikowaną; że się zaś ważyli bez opowedzienia zamkowego godzić się z żydem w Wołkowińcach u jego mości pana Żubra pomienieni ich mość, za to każdy zosobna powinien dać po grzywien 5 przy wyściu z wieży, moco niniejszego dekretu.

Книга Барскаго замка, № 5686, годъ 1735—1737; листъ 52 на оборотъ.

CXVII.

Свѣденія о гайдамакахъ, сообщенныя въ польскія газеты въ теченіе времени съ 15 Марта по 19 число Апрѣля 1737 года.

Z Latyczowa, 15 Martii. W przeszły tydzień pozybył tu, do Śmiły, do imci pana starosty Nowogrodzkiego, regimentarza partii Ukraińskiej, niejaki Kassjan kozak z ludźmi swemi, którego pomieniony imć pan regimentarz ordynował na podjazd dla doświadczenia wierności; jakoż tenże kozak dobrze się popisał, przyprowadziwszy 25 nayprzedniejszych hajdamaków, których imć pan regimentarz obwiesić kazał. Przy Niedźwiedziu jednak, Chrywie i Charku około 1000 tychże hultajów znajdować się ma, jako tenże Kassjan czyni relacją, że nad rzeką Taśminem po wsiach i lasach tułają się.

Z Śmiły, die 29 Martii. Teraz mamy wiadomość, że Orda już wyszła z rossyjskich granic. Tu, za Cebulnikiem, chyba pasiecznik w pasiece siedzi; czysto od hajdamaków: jednych Orda, napadszy, wycięła, a drudzy się w stepy Sickie potulili.

Z Białej Cerkwi, die 19 Aprilis. Hajdamaków po kilku i kilkunastu wpada, rwą, gdzie co mogą zarwać, et disparent; ale ich podjazdy nasze polskie scrutari nie mogą—jak w ziemię wpadają.

Z Kryłowa, die 19 Aprilis. Donoszą, że hajdamacy w Andrusowce 120 sztuk bydła zabrali y do Krukowa pognali; ludzi koło Czehryna poodzierali i mają się sciągać koło Krukowa, który mil 4 jest od Kryłowa, ale na nich ma oko pilne imć pan regimentarz partji Ukraińskiej. Od Ukrainy zewsząd tu donoszą, że tam wielka jest drożyzna: za ćwierć mięsa trzeba

dać złotych 10, a do tego chłopi nie pozasiewali, obawiając się jakich inkursii.

Изъ газеты: „Kurjer Polski“ за 1737 годъ, №№: 13, 16, 19, 20.

CXVIII.

Письмо региментаря Малинскаго къ польскимъ пограничнымъ судьямъ Кіевскаго воеводства, заключающее въ себѣ подробности объ гайдамацкомъ отрядѣ Бинласа, а также отказъ въ присылкѣ военнаго конвоя для охраненія безопасности судій. 1737. Апрѣля 4.

1737 anno, mensis Aprilis die 6.

Przed aktami sądów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego urodzony jegomość pan Jozef Białobrzyski oczewiście stanowszy, list, od wielmożnego jego mości pana Malińskiego, starosty Nowogrodzkiego, regimentarza partyi Ukraińskiey, do wielmożnych ich mościów panów komissarzów y sędziów pogranicznych podał per oblatam, tenoris sequentis: Wielmożni, mnie wielce mości panowie y kochani bracia! List waszmości panów y tu, nim rozkaz dnia wczorayszego w nocy mie doszedł, dziś zaraz wyprawuie do Białey-Cerkwi według dyspozyciey hetmańskiey Tonkiego Iwana, którego wielmożni mości panowie ztamtąd requirować będziecie; ieżeli się przyda confessata z niego excerpta, in copia pro informatione posyłam; jest drugi aresztant, który novissime z kupy y watahy Bindassowey przyprowadzony, ale ten dopiero był zza Dniepra wyszedł; to tylko powiada, że Bindas bez ukazu zza Dniepra wyszedł, ale był w Ułasowce u generała moskiewskiego, tylko nie wi, iak się ten generał zowie; y teraz ten Bindas, powracaiąc od Buhu, kilka pasiek w naszym kraju zrabował. Ludzi zaś na

assistencyą wielmożnemu mości państwu dać nie mam, bo ich ustawiczna tu iest potrzeba, ale jegomość pan regimentarz partji Wołyńskiey, bliszszy będąc tego mieysca, łatwiey te przysługe uczynić może; ia zaś cum plenissimo cultu wielmożnych mości panów życzliwym bratem y sługo uniżonym Maliński. Datum w Smiły, die 4 Aprilis, 1737 anno. Intytulacya tego listu taka: Wielmożnym ich mościom panom: Michałowi na Lisowczyznie Jackowskiemu, podczaszemu Kijowskiemu, y Wawrzyńcowi z Potoka Potockiemu, skarbnikowi Żytomirskiemu, komissarzom y sędziom pogranicznym woiewodzkim Kijowskim, moim wielce mości panom y kochanym braciom, rekomenduie. Który to list, za podaniem oczewistym, oraz za przyięciem do akt ninieyszych, z początku aż do końca, z intytulacyą, do xiąg teraznieyszych iest wpisany.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 55.

CXIX.

Письмо региментаря партіи Украинской, Малинскаго, къ гетману великому коронному, содержащее донесеніе о движеніяхъ русскихъ войскъ и о гайдамакахъ. 1737. Мая 4.

Kopja listu imci pana Malińskiego, starosty Nowogrodzkiego, regimentarza partji Ukraińskiej, do iegomości pana hetmana W. K., die 4 Mai, z Śmiły.

Nie przyszło mi do zamyślonych na haydamaków inkursji, bo mi we wtorek dano znać, że się Moskwa pod Kremieńczukiem na tę stronę

Dniepru przeprawuje. We środę wysłałem chorążego od dragonii z listem i memorjałem (których kopje posyłam) do imci pana feldmarszałka, ale niż dojechał do Kryłowa, miał relacją, że jegomość pan feldmarszałek wyjechał do Pułtawy. Kazałem tedy chorążemu, aby jechał do mającego kommendę na miejscu jego z tąż samą expedycją. Pisałem przez tęż okazją i do pułkownika, który mi według ukazów, do siebie wydanych, pomagać obiecywał. Że w tak głodny czas y w taką blizkość pod wojska rossyjskie zapędzać się nie podobna, ponieważ już hultaje przez Dniepr tylko od moskiewskich woysk stoją bezpiecznie, prosiłem, aby, łatwiejsze mając sposoby, na dowód dośćczynienia ukazom, zabrać tych zbójców kazał, a chudobę, ubogim ludziom zabraną, przywrócić. Konie luźne wszystkie tej partiej na trawie, szeregowe—jeszcze nad posuszonęmi gnojami trzymają, lubo nie wszyscy, bo słomy zdziebła nie dostanie; ja obligowałem, żeby szeregowe utrzymywać do ordynansu jaśnie wielmożnego pana i dobrodzieja, bo im żadną miarą doskonałego bespieczeństwa uczynić nie potrafię. Onegday wyprawiłem na Taśmińskie przeprawy furwachty; ale co od Lebedyna, Nerubayki, Humania—niepodobna zasłonić stepów, a przecie w najniebespieczniejszą stronę niektórzy popuszczali, że się tam, gdzie od furwachtów assekurowano, pomieścić nie mogą. Kozaka tego, co był uciekł od pana Sawy z tych przybyszowych, jeszcze i konia swemu koledze wziął—kazałem obiesić, jako zdrajce i krzywoprzysiężcę, także i tego chłopa, u którego Roman Żurba y koszowego synowiec nocowali—puł mili od Czerkass, a nie przestrzegł, ani swoim chłopom powiedział. Trzech zadnieprskich siedzi, którzy z Taranem i innemi haydamakami wyjechali byli nad Cebulnik dla zboża; tych imć pan Rudnicki, gubernator Czehryński, podjazdując, napadł. Hajdamacy pouciękali, tylko tych trzch wzięto w niewolą.

Изъ газеты: „Kurjer Polski" за 1737 годъ, № 21.

CXX.

Инструкція, данная региментаремъ Украинской партіи хорунжему Корсу, отправленному имъ къ фельдмаршалу Миниху. Посланному поручено просить Миниха о томъ, чтобы онъ не вводилъ войскъ въ границы речипосполитой и чтобы удовлетворилъ претензіи поляковъ относительно гайдамаковъ, укрывшихся въ русскіе предѣлы. 1737. Мая 4.

Promemoria, ordynowanemu od jegomości pana regimentarza partji Ukraińskiej chorążemu, j. m. panu Korsowi, do jegomości pana feldmarszałka (die 4 Mai 1737) to dano:

1. Nie wątpię bynajmniej że j. m. j. w. pan feldmarszałek wojsk rossyjskich, na fundamencie sojuszu przyjaźni, tyląż deklaracjami imieniem Imperatorowej Jej Mości przez j. m.pana Kejzerlinga, ministra pełnomocnego, stwierdzonej, y przez osobliwszą ku reczypospolitej przychylność dowodami assekurowanej, całość granic polskich obserwować zechce, y, gdy się wojska w tej blizkości przez Dniepr na umyślną imprezę przeprawiać będą, zalecić raczy skutecznie, żeby jakiego niespodziewanie w marszu nie uczyniło kroku intaminatae neutralitali u strony przeciwnej podejrzenia.

2. Wydane ordynanse od j. m. pana pułkownika, w Krzemieńczuku stojącego, o nieprzepuszczanie szkodliwych krajowi naszemu ludzi, owszem na znoszenie onych zalecona pomoc, y te są sprawiedliwego serca j. m. pana feldmarszałka próby; y gdy teraz koło Krukowa swywolne kupy, niedawnemi czasy wypadłszy za Kryłow, 120 sztuk bydła zabrawszy, potym w kilku miejscach aż pod Żabotyn stepem podpadając, szkody czyniąc, za Krukowem bespiecznie z tym łupem stoją w oczach prawie przyjaciół polskich, niewiedzieć, jeżeli tak daleko podjazdy nasze bez opacznej interpretacji ścigać by mogły swoich zbójców; mam śmiałość, za pozwoleniem j. m. pana feldmarszałka upraszać o tę łaskę, ażeby w swoim kraju to hultaystwo swoim sposobem zagarnąć y chudobę, przez nich ubogim ludziom

zabrane, powracać kazał na zaszczyt chwalebnej sprawiedliwości; wszak są dowody, co za ludzie i z których pułków szkodę czynili.

Изъ газеты: „Kurjer Polski“ за 1737 годъ, № 21.

CXXI.

Постановленіе земскаго суда Подольскаго воеводства по дѣлу о жалобѣ дворянъ: Соболевскаго, Грабаня, Михаловскаго и Бабинскаго на дворянина Юрія Пржесмыцкаго о томъ, что онъ нападалъ вмѣстѣ съ козаками на шляхетскіе дома, подвергалъ хозяевъ пыткѣ и истязаніямъ, многихъ изъ нихъ убилъ и ограбилъ ихъ имущество. 1737. Мая 25.

Actum Cameneci Podoliae in terminis tactis sub celebratione terminorum terrestrium palatinatus ejusdem, feria quinta post festum sancti Stanislai, in Majo agitatorum, feria sexta post idem festum sancti Stanislai proxima, anno Domini millesimo septingentesimo trigesimo septimo.

In causa et actione infrascripta judiciaria coram praesenti terrestri Podoliae judicio, in terminis tactis, sub celebratione terminorum terrestrium palatinatus ejusdem agitatorum, mota et judicialiter sese vertente, idque inter instigatorem judicii praesentis, ejusque delatores: Andream Sobolewski, Ioannem Grabania, Stephanum Michałowski, Vladislaum Babiński ac alios actores, atque strenuum, Georgium Przesmycki vocitatum, licentiosum, excessivum, multorum criminum patratorem, in vim termini tacti per propositionem suam citatum, de tenore sequenti: Proponit instigator judicii praesentis, ejusque delatores, generosi: Andreas Sobolewski, Ioannes Grabania, Stephanus Michałowski, Vladislaus Babiński, ac alii actores, contra strenuum, Georgium Przesmycki vocitatum, licenciosum, excessivum

multorumque criminum patratorem, pro eo; quia ipse, stante revolutione ac incursione publica non pridem praeterita, ausus est temereque praesumpsit, cum cosacis, iisdem praebendo assistentiam, varia bona modo praedonico superinvadere, curias nobilitares superinequitare, tam varias personas, quam et se, actores, circa peractas cum cosacis inequitationes non modica substantia spoliare, prout tempore certo, inquisitione probando, praecipue se, generosos Sobolewski et Grabania, cum hominibus praemissis insolentibus idem stenuus Przesmycki, assistentiam sibi prebentibus, primo bona villae Mordyń, possesioni generosi Grabania subjecta, curiamque eorum violenta manu, ad id sibi assotiata, inequitavit, ibidemque varios excessus perpatravit, generosis Grabanie conjuges, investigando de rebus mobilibus ac pecuniis, ignem ad varia corporis membra apponere mandavit, resque varias repertas ac equos intercepit; demum, his excessibus contra jus divinum et legem publicam peractis, ad majora scelera nefanda sese l cenciando, bona villae Kuzmińce, protunc sui actoris, generosi Sobolewski, possessioni subjecta, curiamque ibidem sitam simili modo tumultuario cum adscitis sibi cosacis, ad nefanda eadem scelera congregatis, ipsi melius de nominibus et cognominibus notis, cum vario armorum genere: hastis, bombardis superaggressus est, taliterque superaggrediendo, guerram et tumultum excitavit, rebus permultis ad aliquot millia florenorum polonicalium, seorsivo regestro comprehensis, spoliavit ac privavit, generosum Sobolewski, modernum actorem, pro collo fune arreptum, ex curia educere, in silvasque trahere, ac in ibidem crudeliter interimere mandavit, et, ni divina providentia aliorumque cosacorum, assistentiam ipsi praebentium, compassione permotorum, persuasione ab eodem liceentioso et malevolo animo amotus fuisset, certo certius e vivis sustulisset, prout ex ipsius subordinatione tam permulti crudeli manu e vivis sublati sunt; ipseque similia nefanda plirimis in locis perpatravit; contra generosum Michałowski, actorem, homines quos supra excessivos fomentavit et superinduxit, captivareque ac e vivis sufferre omnino voluit, pecora, pecudes aliasque res, tam ejusdem generosi Michałowski proprias, qnam aliorum hominum, in vicinitate extantium, intercipere informavit et ipsemet intercipiebat; quae omnia, nonnulla per se dislapidavit, nonnulla vero apud varias personas ad conservationem reposuit et concredidit; exindeque, respectu praemissorum, cum complicibus suis paenas criminales promeruit, ac in se traxit, pro quibus citatus est propositione verbali, de praemissis latiori, fusius in se enarranti. Datum Cameneci Podolia, feria quinta post festum sancti Stanislai in Majo

proxima, anno Domini millesimo septingentesimo trigesimo septimo. Judicium praesens terrestre palatinatus Podoliae partim praenominatorum utrarumque et quidem: actoreae, generosorum: Alexandri Sobolewski, Ioannis Grabania et Stephani Michałowski, per generosos Sobolewski et Grabania, suo et aliorum nomine, personaliter, citatae vero, strenui Georgii Przesmycki, incarcerati statuti, itidem personaliter, suo coram judicio comparentium et controvertentium, resolvendo remissionem a decreto judicii militaris, die nona Mai, anno nunc currenti—millesimo septingentesimo trigesimo septimo, ad praesens judicium factam; quoniam ex decreto eodem testes non adaequato numero coram illo judicio militari statuti probantur, proinde, suspensa decisione finali, decernit, quatenus partes easdem ad complementum duodecem testium reliquos instantanee statuant, conservando partibus terminum peremptorium; in termino itaque hodierno peremptorio, ex vi suprascriptae conservationis conservato, conservationisque et praefixionis ejusdem termini legitime in diem hodiernam, videlicet feriam quartam post Dominicam Cantate proximam, anno in actu contento—millesimo septingentesimo trigesimo septimo, incidenti et devenienti, partibus memoratis utrisque, et quidem actoreae: generosis: Sobolewskie, Grabania ac aliis utrisque, personaliter, citatae vero, nobili Przesmycki incarcerato, itidem personaliter, coram judicio praesenti comparentibus, judicium idem terrestre Podoliae teneri partes ad repositionem inquisitionum, tam in judicio militari, quam praesenti in termino eductarum, censet; et quoniam generosus Sobolewski ad complementum inquisitionum suarum testem unum statuit et adimplevit, nobilis autem Przesmycki testes quinque induxit, per septem vero in judicio militari inquisitionem expeditam non reponit, nec de eisdem notitiam habere allegat, contravenisse eundem judicium arbitratur, decernit: quatenus pro ejusmodi contraventione qudruplicem paenam quatuordecem marcarum polonicalium parti, generoso Sobolewski, judicio vero suo per medium in instanti solvat; nihilominus suprafatas inquisitiones, per septem testes in judicio militari eductas, pro futura cadentia officii castrensis Camenecensis Podoliae, proxime celebranda, comportet; ad quod officium castrense causam praesentem cum paratis inquisitionibus in occluso rothulo utrisque generoso Sobolewski extradendis pro decisione finali remittit judicandam, conservando partibus terminum ibidem peremtorium, interea memoratum Przesmycki in carceribus publicis detinendum sententiat; a quo decreto, pro juridico non suscepto, pars citata, nobilis Przesmycki, motionem suam ad judicia tribunalitia regni Lublinensia in-

terposuit, quam, taliter interpositam, judicium praesens non admisit, de quo non admissa imo prosequenda pars eadem citata protestata est, judicium vero, se id non temere, sed jure mediante fecisse, reprotestatum est cum parte, decreti praesentis vigore.

Книга каптуровыхъ судовъ Подольскаго воеводства, № 3645, годъ 1724—1737; листъ 557.

CXXII.

Извѣстія о гайдамакахъ, сообщенныя въ польскія газеты въ теченія времени съ 1 Іюня по 22 Іюля 1737 года.

Z Śmiłej die 1 Iunii. Z tey kupy, co była pod Lebedynem pokazała się, dwóch hultajów przyprowadzono, którzy czynili relacją, że jedni z ich kompanii wrócili się z Lebedyna za Dniepr, a 15 tylko z Karnauchem y Bosym w Humańszczyznie uszli w Czarny las do Ihnata Medwedowskiego.

Z Szarogrodu, die 5 Iunii. Haydamacy koło Sawrania kilka wsi zrabowali i bydła pozabierali, za którymi z tych dóbr strzelcy w pogoń chodzili y, dognawszy ich nad granicą Tatarską, kilku kozaków zabito i 180 bydła wzięto, a z drugim obronną ręką nad granicą uszli, za którymi nasz podjazd wyprawiony, w granicach naszych polskich już nie zastał.

Z Niemirowa 10 Iunii. Ztąd o 4 mile pod Daszowem z lasa wypadłszy 80 koni haydamaków, napadli na 100 koni dragonii regimentu buławy polnej pod komendą jego mości pana obersztelejtnanta Krymskiego,

y, spłoszywszy krzykiem konie, że aż się porozbiegali, jedni z wartą bili się, z których dwoch zabito i kilku raniono żołnierzy, drudzy, konie do kupy zegnawszy, popędzili precz w lasy, za którymi od komend, pobliżu stojących, komenderowano w pogoń imci pana Sztembergen, obersztelejtnanta regimentu królowej jej mości, który dognał onych, ale hultajstwo, zważywszy większe siły, konie słabsze pokłóli, a z lepszemi uszli za granicę. Koło Lebedyna powtórnie pokazali się haydamacy, ale się poszlakować nie dali, kilkanaście koni chłopskich zerwawszy w Humańszczyznie, poszli pod Czarny las, do kosza, tam stojącego, tak z konnych, jako pieszych kozaków Siczowych złożonego, pod Ihnatem Medwedowskim, watahą. Od piechoty złapano dwoch kozaków, którzy są w partji Ukraińskiej, y wyznali, że na to umyślnie wyszli czatować, żeby konie polskich żołnierzy zagarneli,

Z Białej Cerkwi, die 22 Iulii. Haydamacy często wyrywają się, wpadając w granice nasze, bydła, gdzie mogą, zabierają, ale im niedawno pan Sawa pułkownik niedaleko Kudaku, w pasiece Sieroty, zabrał 160 sztuk bydła.

Изъ газеты: „Kurier Polski," за 1737 г., №№: 25, 26, 32.

CXXIII.

Жалоба отъ имени Корсунскаго старосты, князя Іосифа Яблоновскаго на еврейскій кагалъ города Острога о томъ, что кагалъ, распредѣляя подать еврейскую, требуетъ ея уплаты изъ Корсуня, гдѣ евреи были частью перебиты гайдамаками въ 1734 году, частью-же, изъ опасенія гайдамаковъ выселились въ Полѣсье. 1737. Іюня 12.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, miesiąca Iunii dwunastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Wawrzyńcem Walewskim-Lewkowskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi, do urzędu i xiąg niniejszych, grodzkich, żytomirskich stanowszy urodzony Józef Hryniewicz, solennie, imieniem jaśnie wielmożnego jego mości pana Józefa Alexandra na Jabłonowie, Lachowcach Jabłonowskiego, buzkiego, korsuńskiego etc. starosty, naprzeciwko żydom starszym kahału Ostrogskiego, idque contra gravaminosam dispositionem i ich niesłusznej wydanej delacie na pogłówne żydowskie chorągwi wielmożnego jego mości pana łowczego kijowskiego, zaniosł i zanosi manifestacyę w ten niżej wyrażony sposób: iż wzwyżwspomnieni starsi kahału Ostrogskiego, wiedząc bardzo dobrze, że jeszcze w roku tysiącznym siedmsetnym trzydziestym czwartym, dnia drugiego Marca, napadszy hajdamacy na miasteczko Korsuń nocnym sposobem i tam zastawszy żydów, tak w tym miasteczku mieszkających, jako też i z wiosek od . . . . swoich do miasteczka zbiegłych, dwadzieścia siedm dusz zabili, reszta, co zaś zostać mogło, od tegoż zabójstwa schronionych . . . . moskiewskiemi, transportowała się w Polesie kijowskie, i dotąd mieszkającego żadnego żyda w tymże Korsuniu niemasz, excepto jednego żyda, który w karczmie pańskiej siedzi, zaciągniony na aręde z inszego kahału, to ten należący podatek do swego kahału oddaje; a że starsi kahału Ostrogskiego, nie uważając tak wielkiej ruiny ani dyspozycyi skarbu koronnego, że w assygnacyach chorągwianych miasteczko Korsuń excypowane, wydali delatę tak w roku tysiącznym siedmsetnym trzydziestym piątym, jako i w roku tysiącznym siedmsetnym trzydziestym szóstym, na pogłówne do tego miasteczka tejże chorągwi wielmożnego jego mości pana łowczego kijowskiego, a tu żadnego kahału niemasz, prócz tego jednego żyda. Przeto modernus manifestans, sądząc się bydź ukrzywdzony, de praemissis supra expressis zanosi przeciwko wspomnionym starszym kahału Ostrogskiego protestacyą, obiecując imieniem pryncypała swego prawem takowe krzywdy na trybunale Radomskim dochodzić i windykować, ponieważ dla takich ciężarów, kiedy i teraz wydana była delata na pogłówne żydowskie na złotych sto dwadzieścia, że się nie może i ten jeden żyd utrzymać, salve tej manifestacyi meliorowania pleno in robore zostawując, o przyjęcie onej do akt niniejszych mnie, urzędu, prosił; co i otrzymał. † Józef Hryniewicz, pisać nieumiejący.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 905.

CXXIV.

Приговоръ гродскаго Каменецъ-Подольскаго суда, присуждающій къ пыткѣ и смертной казни дворянина Георгорія Пржесмыцкаго за то, что онъ въ сообществѣ съ козаками нападалъ на шляхетскіе дома, убивалъ и истязалъ хозяевъ и грабилъ ихъ имущество. 1737. Іюля 15.

Feriâ secundâ post festum Sanctae Margaritae virginis et martyris inchoatorum, proxima, anno Domini millesimô septingentesimô trigesimo septimo.

Officium praesens, castrense, capitaneale Camenecense Podoliae ad affectationem partis cuius interest decretum infrascriptum inter partes inferius nominandas sub actu et anno, superius expressis ex protocollo decretorum officii sui, de tenore tali: Inter generosos: Andream Sobolewski, Ioannem Grabania, Stephanum Michałowski, Vladislaum Babiński at alios actores per generosum Andream Sobolewski, suo et aliorum actorum nomine, personaliter, et generosum Georgorium Przesmycki, citatum, incarceratum, personaliter, et generosum Michaelem Dyakowski, adcitatum, per generosum Franciscum Rudkowski. Officium, resolvendo remissionem a decreto judicii terrestris, palatinatus Podoliae Cameneci in terminis tactis sub celebratione terminorum terrestrium palatinatus ejusdem, feria quinta post festum sancti Stanislai in Maio agitatorum, feria sexta post idem festum sancti Stanislai proxima, anno Domini millesimo septingentesimo trigesimo septimo ad judicium praesens factum, tum quoque decidendo citationem, ad suum judicium editam; quoniam, adhaerendo decreto praelegato terrestri palatinatus Podoliae, inter partes prolato, teneri partes easdem utrasque reponere inquisitiones censet; et quoniam partes utraeque inquisitiones coram officio praesenti reposuerunt, admissibiles easdem ad comprobationem juratoriam, super incorruptionem testium praestandam, adinvenit et ministerialem, officii sui apparitorem, ad rotisandam juramenti rotham addit in instanti; post quod praestitum per partem utramque jura-

mentum ad lectionem earundem inquisitionum condescendit, quibus lectis et per omnes circumstantias ac matura judicii sui deliberatione discussis ac examinatis, licet quidem ex iisdem inquisitionibus luculenter patet et deductum est: incarceratum Georgium Przesmycki, stante hostilitate, cum strenuis: Lubecki et Hołubenko conniventiam habendo, strenuum Hołubenko ad bona Kuźmińce privatim ob investigationem generosi Sobolewski, utrum extitisset domi? immississe, acceptaque notitia a strenuo Hołubenko: generosum Sobolewski in bonis Kuzmińce commorantem et commanentem, coassumptis sibi cosacis viginti sex, eundem generosum Sobolewski, in curia existentem, invasisse, ibidem generosum Sobolewski captivasse, resque ipsius, in curia protunc existentes, seorsivo regestro conscriptas, intercepisse, interceptis rebus, eundem generosum Sobolewski, funiculo in cervicem imposito, ipsemet Przesmycki ad sylvam cum cosacis duxisset, insesso equo pili biały cum bonbardis longiori et breovioribus et hasta, clavo adunco concussisse et eundem suspendere curasse, tandem ad postulationem cosacorum eundem generosum Sobolewski dimississe; insuper cosacos ad bona Diakowce de Latyczow conduxisse et de bonis Diakowce ad bona Sachny adduxisse, ibidem subditos captivasse et concussisse, de personis generosorum: Sachnowski et Michałowski, ubi extiterant? interrogasse, eosdem cosacos, ut omnia jumenta interciperent, fomentasse, eosdem nobiles: Sachnowski et Michałowski velle captivasse, iisdem cosacis commansiones nobilium praefatorum ostentasse, de jumentis illorum investigasse, demum, non proventis suprafatis nobilibus et jumentis, retrorsum ad bona Diakowce redisse; tertia quoque die, manuducente praefato Przesmycki, itidem bona Sachny invasisse, jumentaque ac alias res mobiles intercepisse; post haec peracta facinora generosum Grabania persequisse, praeventumque in bonis Merdyn nocturno tempore cum cosacis, plus viginti personarum adimplentibus, perinequitasse, admotoque igne, eundem generosum Grabania de pecuniis, armatura, alias de bombardis, vestis et vestumentis, quo in loco extitissent? interrogasse, resque varias, regestro specificatas, intercepisse; insuper ad generosum Babiński, in bonis Diakowce commanentem, cosacos superinduxisse, discussisque scriniis, eundemque depopulasse, depopulatum suspendere conasse, habitaque cointelligentia cum Galagan, varios nobiles superinvassisse et depraedasse, super generosum Goiski, gubernatorem Nowy-Konstantinow, cosacos induxisse, eundemque ex subordinatione praefati Przesmycki crudeliter interemisse; exindeque jam reus mortis deducitur esse; verum, quoniam de rebus mobilibus, circa invasiones interceptis, nulla exstat in-

vestigatio, quonam fecerit? ubique in loco extiterant? aliaque crimina, sibi objecta, idcirco, pro meliori informatione judicii, ad excipienda corporalia confessata per ministrum justitiae, ter admoto igne, turturandum destinat et pro executione ad jus civile et advocatiale remittit; post quae, subsecuta vel non, conservatur partibus terminus comparendi peremptorius, verbum de verbo, ut supra in se continentur, extradere mandavit. (L. S.).

Ex actis castelli capitaneatus Camenecensis Podoliae extraditum. Correxi Przyłucki. Lectum per Ostrowski.

Книга Каменецкаго Магистрата, 1519—1799 года, № 4562; листъ 480.

CXXV.

Жалоба управляющаго Романовскимъ старостволъ, дворянина Антонія Дорожинскаго на отряды, состоявшіе подъ начальствомъ Гривы и Жылы, о томъ, что они ограбили помѣщичій дворъ въ селѣ Борзнѣ, причинивъ убытка на сумму около 12,000 злотыхъ. 1737. Августа 14.

Roku 1737, die 14 Augusti.

Przed aktami sądow pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego comparens personaliter urodzony jegomość pan Antoni Dorożyński, gubernator starostwa Romanowskiego, quam (primum) adiit acta praesentia sądow pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego, swoim i brata swego rodzonego, Stanisława Dorożyńskiego, imieniem, solenniter manifestował się przeciwko komendzie Grzy-

wy y Żyły w ten sposób y o to: iż w roku tysiącznym siedymset trzydziestym szostym, intra dies Octobris, w dzień, napadszy na dwur we wsi Borznie nad Rosią, zrabowali naprzód z fantów, z sukien, z cyny, z rządów, z kulbak, z szabel, y koni, y innych rzeczy, co się przy sądzie regestrem pokaże, to jest na pięć tysięcy sześćset złotych, gotowych pieniendzy dwieście osimdziesiąt y dwa czerwone złotych, rubli y polskiej monety siedymset cztyrdzieści y pięć złotych wzięto; o co wszystko idem comparens manifestuiąc się, zostawiwszy sobie salvam meliorationem, jeżeli tego potrzeba ukazować będzie, tey manifestacyi, prosił, aby to actis konnotowano było; co y otrzymał Antoni Dorożyński.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 79 на оборотѣ.

CXXVI.

Жалоба управляющаго имѣніями князей Любомирскихъ, дворянина Іосифа Бодаковскаго, на русскаго полковника Фонтрейдена, а также на запорожскихъ козаковъ: Галагана, Медведя, Гриву, Харка, Рудя и Жилу, о томъ, что Галаганъ угналъ въ степи табунъ цѣнныхъ коней, принадлежавшій князьямъ Любомирскимъ, полковникъ-же Фонтрейденъ освободилъ его изъ подъ ареста и отказалъ истцу въ удовлетвореніи претензіи. Остальные-же запорожцы напали съ отрядомъ козаковъ на имѣніе князей Любомирскихъ—Паволочь, убили: управлявшаго имъ, дворянина Зозулинскаго, нѣсколько человѣкъ дворянъ и 35 евреевъ и ограбили какъ мѣстечко, такъ и экономію, причинивъ послѣдней убытковъ на 56,000 злотыхъ. 1737. Августа 14.

Roku 1737, die 14 Augusti.

Przed aktami sądów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego, w Motowidłowce, stanowszy oczewiście urodzony jegomość pan Józef Bodakoski,

specialis plenipotens gubernator xięstwa Rużyńskiego y Pawołockiey włości, adiens acta presentia sądów pogranicznych, lege publica, woiewodztwa Kijowskiego z nayiaśnieyszą monarchią Rossyiską, protunc w Motowidłowce będące, manifestował się solenniter imieniem jaśnie oświeconych xiążąt ichmościów na Wiśniczu y Jarosławiu, Rużyńskim xięstwie, Stanisława y Jozefa Lubomirskich, naprzód przeciwko Jakowowi Fodrejdenowi, pułkownikowi Czernihowskiemu woysk rosyjskich, y przeciwko swywolnym: Gałaganowi, watahowi siczowemu y Fendykowi, setnikowi Baraskiemu, princypałom, po imionach y przezwiskach znaiomym, tudzież y ich ludziom, pomocnikom i comprincipałom y przeciwko swywolnym: Medwediowi, Chrywie, Charkowi, Rudiowi, czwartemu Żyle, watahom, y innym kozakom Siczowym, po imionach y przezwiskach znaiomym swoim watahom, w ten sposób y o to: naprzod przeciwko jegomości panu Fontreydenowi, iż jegomość, wiedziawszy o tym dobrze, że swywolny Gałagan, wataha, in anno millesimo septingentesimo trigesimo tertio w polu przy Rozkopaney Mogile, na gruncie Horodyskim, zabrał z kozakami swoimi konie jaśnie oświeconych xiążąt ichmościów: naprzod konia karego, valoris złotych 400, konia szpakowatego—złotych sto, konia dereszowatego—złotych 200, konia zkaragniadego—valoris złotych dwieście piendziesiąt, konia czerwono-dereszowatego—złotych cztyrysta, konia cisàwego—złotych dwieście, konia wiśniowego gniadego—złotych sto, łosiowego—złotych sto trzydzieści, dereszowatego wołoskiego—złotych sto piendziesiąt, podizdka skara-gniadego—złotych osimdziesiąt, wiśniowo-gniadego—dwieście cztyrydzieści, konia cisawego drugiego—złotych trzysta, koń trzeci cisawy - wynoszący złotych 130; wynoszące summe złotych dwa tysiące siedymset sześćdziesiąt złotych y, uszedszy z niemi, na swóy obrocił pożytek, ktory to Gałagan, swywolnik, od jegomości pana generała Weyzbacha oddany był w areszt jegomości panu Fontreydynowi, pułkownikowi, aby był trzymany do satisfakcyi; a jegomość pan pułkownik Fontreiden obwinionego Gałagana uwolnił y satisfakcyi stronie, szkode maiącej, nie uczynił; nawet tenże manifestans pod jegomością panem pułkownikiem Fendykiem Bariszpolskim konia, którego valor złotych 400, poznał—y w tym satisfakcyi nie uczynił, ani sprawiedliwości od jegomości pana pułkownika nie odebrał; a przeciwko swywolnym: Charkowi, Medwediowi, Rudiowi, Żyle y ich towarzystwu, im po imionach y przezwiskach znaiomym, także siczowym kozakom swywolnym, w ten sposób y o to: iż obwinieni swywolnicy w roku tysiącznym siedymsetnym trzydziestym szostym, die 7 Octobris, napadszy na miasto Pawołocz, urodzonego jegomości pana

Jozefa Zozulińskiego związali, związawszy, bili, poki nie ubili na śmierć; także urodzoną jeymość panio Marianne z Sebestyańskich Bujalską, gubernatorową Smilańską y człeka jegomości pana Bujalskiego, urodzonego Jana Wesołowskiego; ciż zabili żydów Pawołockich trzydzieści pięć y zrabowali zamek Pawołocki y zabrali: summ, koni pańskich—według regestru, iako y zrabowali miasto Pawołocz, summy pieniężne pobrali, fanty, srebra łamane y innych wiele ruchomych rzeczy wzieli; naprzod koni: ogierów neapolitańskich, trzy, za które dano tysięcy czternaście, ogier dropiaty—czerwonych złotych sto, zrzebców z stada pańskiego po ogierach Neapolitańskich y tureckich dwadzieścia pięć, każdy źrzebiec po czerwonych złotych dwadzieścia; ratnych pieniędzy z klucza Pawołockiego wzieli pięć tysięcy, czynszowych pieniędzy trzy tysiące siedymset, oczkowego kopijkami złotych sto dwadzieścia, Smielańskich pieniędzy z prowentu przy jegomości panu Buialskiemu kopijkami czternaście tysięcy; in unum zkomputowawszy, summe facit pięćdziesiąt y sześć tysięcy sześćset dwadzieścia złotych; o co idem comparens iterum iterumque manifestatur, zostawiwszy sobie salvam meliorationem, prosił, aby to actis connotowano było, co y otrzymał—Jozef Bodakoski, manu propria.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 74.

CXXVII.

Жалоба еврея Шимона Іосевича на отряды, состоявшіе подъ начальствомъ Гривы и Жилы, о томъ, что они напали на домъ истца въ селѣ Сквирѣ, истязали его самаго и членовъ его семейства и разграбили его имущество, стоимостью въ 2255 злотыхъ. 1737. Августа 14.

Roku 1737, die 14 Augusti.

Przed aktami sądów pogranicznych woiewodztwa Kiojwskiego stanowszy oczewiście Szymon Josiowicz, arędarz Skwyry jegomości pana Rzewus-

kiego, woiewody Podolskiego, quam (primum) adiit acta praesentia sądów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego, swoim, dzieci, żony swoich imieniem manifestował się przeciwko komendzie Żyły y Grzywy w ten sposób y o to: iż w roku tysiącznym siedymsetnym trzydziestym szostym, dnia dwudziestego Octobris, napadszy we wsi Skwyrze na dom comparenta, męczyli, bili jego, dzieci y żone jego, pejsachi swico palili comparentowi, zabrali czerwonych złotych osimnaście, rublów pietnaście, szostakami bitemi, drobną monetą—rublów pietnaście, koralów za dwadzieścia pięć rubli, sukień białogłowskich powszednich za rubli siedym, świątecznych sukień białogłowskich za rubli trzydzieści, poszewki, prześciradła na rubli pietnaście, kilimy y lichtarze, komparenta samego powszednie suknie—rubli pietnaście, swiąteczne—rublów dwadzieścia pięć, dwie beczki gorzałki wytoczyli na ziemie, która kosztowała rublów pięć; in unum skomputowawszy rzeczy wszystkie, summa facit kopijkami dwa tysiące dwieście pięćdziesiąt y pięć złotych; o co wszystko ieden comparens, manifestuiąc się, zostawiwszy sobie salvam meliorationem, ieżeli tego potrzeba ukazywać będzie, tey manifestacyi prosił, aby to actis konnotowano było; co y otrzymał Szymon Josiowicz.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, 1735—1749, № 202; листъ 83 на оборотѣ.

CXXVIII.

Жалоба ротмистра Цедзинскаго о томъ, что гайдамаки: Грива, Жила, Медведь, Харко и Рудь ограбили его вещи и угнали его лошадей. 1737. Августа 14.

Roku 1737, die 14 Augusti.

Przed aktami sądów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego comparens personaliter urodzony jegomość pan Cedziński, rotmistrz jaśnie oświe-

conego xięcia starosty sądeckiego, adiens acta praesentia sądów pogranicznych, lege publica woiewodztwa Kijowskiego z nayjaśnieyszo monarchią Rossyiską protunc w Motowidłowce będące, manifestował się solenniter imieniem swoim, tudzież imieniem jegomości pana Andrzeja Sochackiego przeciwko swywolnym: Grzywie, Żyle, Medwediowi, Charkowi, Rudiowi, watahom, y innym kozakom siczowym, po imionach y przezwiskach swoym watahom znaiomym, w ten sposób y o to: iż w roku tysiącznym siedymsetnym trzydziestym szóstym, dnia siódmego Octobra zabrali jegomości panu comparentowi koni pietnaście, valoris złotych tysiąc dwieście, sukien par trzy bławatnych męskich—złotych trzysta pięndziesiąt, sukień białogłowskich cztyry pary—złotych trzysta, wilczura nowa—złotych sto dwadzieścia, grzbiety nowe y lisów cztyry—złotych sto, kun dziesięć—złotych sześćdziesiąt, kontusz karmazynowy, popielicami podszyty, złotych sto, kobierców cztery—złotych osimdziesiąt, kilimów trzy słońskich—złotych sześdziesiąt, flint pięć—złotych osimdziesiąt, pistoletów par trzy—złotych sto dwadzieścia: ładownica pod blacho—złotych sześdziesiąt, kulbak 4—złotych sto dziewiędziesiąt dwa, kołdra adamaszkowa—złotych osimdziesiąt, koni w kompanii osimnaście—złotych tysiąc; in unum zkomputowawszy summa facit dziewięć tysięcy pięćset sześdziesiąt; zaś jegomości pana Sochackiego koni sześć—złotych dwieście, gotowych pieniędzy cztyry tysięcy, sukien par trzy bławatne—złotych trzysta, wilków osim, lisów osimnaście, kun dwadzieścia pięć—valoris złotych trzysta dwadzieścia wszystkie futra; summam facit cztyry tysięcy osimset dwadzieścia złotych; o co wszystko idem comparens iterum iterumque manifestatur, zostawiwszy sobie salvam meliorationem, jeżeli tego potrzeba ukazować będzie tey manifestacyi, prosił, aby to actis konnotowano było, co y otrzymał. (przy krzyżyku) Jan Cedziński.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 80 на оборотѣ.

CXXIX.

Жалоба дворянина Василія Медведовскаго, на Харка, запорожскаго козака изъ Пластуновскаго куреня, о томъ, что онъ съ отрядомъ запорожцевъ и гайдамаковъ овладѣлъ замкомъ въ мѣстечкѣ Таращи, убилъ жену истца, его самаго тяжело изранилъ и ограбилъ его имущество. 1737. Августа 18.

Roku 1737, die 18 Augusti.

Przed aktami sądów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego comparens personaliter urodzony jegomość pan Bazyli Medwedowski, gubernator na ten czas dóbr Taraszczy, adiens acta praesentia sądów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego, z nayiaśnieyszą monarchią Rossyiską w Motowidłowce będące, solenniter swoim imieniem y wielmożney jey mości paniey Joanny, primo voto Błędowskiey, secundo ad praesens Ambrosiowey Strutyńskey, staróściney Horodelskiey, imieniem, manifestował się przeciwko swywolnemu Charkowi, watahowi z kurenia Płastunowego siczowego y jego towarzystwu, kozakom, tak sieczowym, iako y drugim swywolnym, do nich wiążącym się, y jemu po imionach y przezwiskach wiadomym, w ten sposób y o to: iż pomienieni obwinieni, swawolni watahowie y jego towarzystwa, kozacy w roku tysiącznym siedemsetnym trzydziestym szóstym, dnia szesnastego Januarii, napadszy na miasteczko Taraszcze, nie pamiętaiąc na prawo ani Boskie, ani ludzkie, nic sobie niewinnego, urodzonego jegomości pana Bazylego Medwedoskiego w zamku tyranissime bez miłosierdzia bili y, ran śmiertelnych sześć zadawszy, za śmiertelnego na śród zamku porzucili, urodzoną jeymość panią Marcianne z Tripolskich Medwedoską, żone jegomości pana comparenta, tiranissime poty bili, poki nie zabili na śmierć; zabiwszy, poczeli rabować, iako: z fantów, z kulbak, z pieniędzy y z oręża y innych wielu ruchomych rzeczy, co się przy sądzie regestrem pokaże; o co wszystko idem comparens, iterum manifestuiąc się, zostawiwszy

sobie salvam meliorationem, ieżeli potrzeba ukazować będzie, tey manifestacyi, prosił, aby to actis connotowano było, co y otrzymał, Bazili Medwedoski.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 88.

CXXX.

Дополнительная жалоба управляющаго Паволоцкимъ имѣніемъ, дворянина Іосифа Бодаковскаго, о нападеніи гайдамаковъ: Харка, Гривы и другихъ на мѣстечко Паволочь. Бодаковскій представляетъ списокъ евреевъ, убитыхъ ими въ Паволочи, а также счетъ имущества, пограбленнаго у евреевъ, на сумму 124,750 злотыхъ. 1737. Августа 21.

Anno 1737, die 21 Augusti.

Przed aktami sądów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego comparens personaliter urodzony jegomość pan Jozef Bodakoski, adiens acta praesentia sądów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego, lege publica naznaczone z nayjaśnieyszą monarchią Rossyiską, protunc w Motowidłowce będące, przychilaiąc się do manifestu swego, anno praesenti, die 14 Augusti o poczynione szkody w Pawołoczy y w Smiły na złotych piendziesiąt y sześć tysięcy sześćset dwadzieścia złotych od Charka, Grywy y innych poczynione y pozabijanie szlachty, manifestował się solenniter iterumque imieniem jaśnie oświeconych xiążąt ichmościów na Wiśnicu, Jarosławiu, xięstwie Rużyńskim, Stanisława starosty sądeckiego y Jozefa Lubomirskich, przeciwko swywolnym: Charkowi s kurenia Płastunowego siczowego, tak z siczowey iako y z polskiey którychkolwiek dóbr przybyłym swywolnikom, kozakom, po imionach y przezwiskach swoim watahom znaiomym, w ten

sposób y o to: iż pomienieni swawolni watahowie y kozacy w roku tysiącznym siedymsetnym trzydziestym szostym, dnia siodmego Octobris, napadszy w pięciuset koni na miasto Powołocz, y w zamku urodzonego iegomości pana Jozefa Zozulińskiego, gubernatora, y urodzone jey mość panio Marianne z Sebejstiańskich Buialską, gubernatorowę Smilańską y urodzonego jego mości pana Jana Wesołowskiego niemiłosiernie, nic sobie niewinnych, pozabijawszy, na piendziesiąt sześć tysięcy sześćset dwadzieścia złotych zamkowych zrabowawszy, y z zamku wypadszy, nic sobie niewinnych żydów, poddanych Pawołockich: Owsia Smilańskiego, Michela młodego, Moszka Zasławskiego, Nowacha Szenderczynego, Matusza Terebija, Icka Mirosznika, Icka żyda inspektora, żyda złotnika, Herszka krawca, Jankiela winnika, Maiora Głucha, Morduchaia, Majorke stare z dwoygiem dziećmi, młode żydówke z dwoygiem dziećmi, Szenderszyne corke z dziecięciem, Biłauskie z dziecięciem, u Morowego Dawida corke, u Borucha corke, u Zlidennego chłopca, u Meucha ślepego chłopca, u Mewszy Tyrana corke, Manaszka Gulmana, Icka Pomahacza, Maiorowy żony siestrzenice, Sorke wdowe z dwoygiem dziećmi, Białousowego chłopca, wszystkich trydziestn pięciu osób, zamordowawszy y zabiwszy, zrabowali. U Owsia Smilańskiego: w czerwonych złotych siedym tysiący dwieście złotych, w rublach dwa tysiące złotych, w srebrach rożnych osim tysięcy, w cynach pięć tysięcy; u Dawida, arędarza Pawołockiego: w srebrach y rożnych ruchomościach sześć tysięcy; u Jakora, arędarza Pawołockiego: w srebrze, złocie cztyry tysiące; u Morducha, arędarza Pawołockiego: w srebrze, w złocie, koralach trzy tysiące, w komorze, w sukniach złotych sto; u kramarza Bendeta w kramie rożnych materyi, sukien tysięcy iedynaście, osobliwie w domu u tegoż Bendeta w fantach żydowskich na tysięcy pięć; u Cala żyda rożnych ruchomych rzeczy na tysięcy cztery; u Dawida Sokalskiego rożnych fantów na tysięcy cztery; u tegoż Dawida skrzynia była u Josia żyda Bohusławskiego, w której było chudoby na tysięcy trzy; u Michela w domu iego na złotych trzy tysiące; u Szenderki wdowy tysięcy trzy; u żyda Jowela na cztyry tysiące; u żyda Perca tysiąc dwieście złotych; u kramarza Borucha na trzy tysiące dwieście złotych; u Jowela tysiąc dwieście złotych; u Lejby tysiąc piendziesiąt; u żyda Mewszy z szwagrem jego trzy tysiące dwieście; u Mewszy, arędarza Harlewskiego—sto dwadzieście; u Michela Jakurowego sto piendziesiąt, u arendarzów Czubińskich sto siedymdziesiąt; u arędarzów Mińkowskich sześćset; u szkolnika osimset złotych; u Gulmana dziewięćset; u żyda Rymarza cztyrysta złotych; u żyda Maiora Samhorodeckiego zło-

tych dwa tysiące; u kramarki starey żydowki tysiąc dwieście; u Terebija żyda dwieście pięćdziesiąt; u żyda Berka złotych dwieście; u brata jego trzysta; u Morduchaja z Lisianki pięć tysięcy pięćset; u drugiego Morduchaja osimset, u Icka siedymset; u Lewichi wdowy osimset; u Leyby złotych dwieście; u Matusa starego złotych trzysta; u rabina Pawołockiego złotych trzy tysiące trzysta, szkolnych argenteryi y nakładów pietnaście tysięce; u inspektorów dwuch żydowskich siedymset; u Szrola, arendarza strokońskiego, trzy tysiące dwieście; u żyda Hersza złotych tysiąc dwieście; w szafarni arendarskiey dziesięć tysięcy pienćset złotych; u Awronia krawca złotych dwieście; u Mariasi złotych cztyrysta; u Nechima z Buimem złotych tysiąc; u żyda Jankiela złotych osimset; u Stukała y szafarza złotych cztyrysta; u Beili wdowy z zienciem osimset; u Jankiela trzysta sześćdziesiąt; wynoszące wszystkie zkomputowaney summy zrabowali y zabrali na sto dwadzieścia y cztyry tysiące, siedymset piendziesiąt złotych; o co wszystko idem comparens iterum iterumque manifestatur, zostawiwszy sobie salvam meliorationem, ieżeli tego potrzeba ukazować będzie, tey manifestacyi, prosił, aby to actis connotowano było; co y otrzymał Jozef Bodakowski.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 91.

CXXXI.

Жалоба дворянки Маріанны Залеской о томъ, что запорожцы: Степанъ Чорный и Денисъ Борщъ, возмутивъ Жаботинскихъ крестьянъ, убили ея мужа—Богуслава Залескаго и похитили его имущество. Квартировавшій въ то время въ Жаботинѣ русскій полковникъ Андрей Дунинъ, вызвавшій своими распоряженіями возстаніе крестьянъ, взялъ отъ виновниковъ убійства часть похищенныхъ ими денегъ и освободилъ ихъ отъ отвѣтственности. Равнымъ образомъ отказалъ въ удовлетвореніи иска Залеской и кошевой Запорожскій, которому она лично приносила жалобу. 1737. Августа 22.

Roku 1737, die 22 Augusti.

Przed aktami sądów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego comparens personaliter urodzona jeymość pani Marianna z Buialskich Zaleska,

administratorowa klucza Żabotyńskiego, wdowa, adiens acta praesentia sądów pogranicznych, lege publica woiewodztwa Kijowskiego z nayiaśnieyszą monarchią Rossyiską protunc w Motowidłowce będące, manifestowała się solenniter imieniem swoim naprzód przeciwko: Iwancowi, koszowemu, y iego towarzystwu: Stefanowi Czarnemu—Paszkoskiego kurenia, Deniszczu Borszczowi, siczowym kozakom, tudzież przeciwko swywolnym: Juśkowi Czubenkowi, Kononowi bednarzowi, Iwanowi Puzyrowi, Ilkowi Nestratemu, Klementowi Czercowi, poddanym klucza Żabotyńskiego y przeciwko jegomości panu Andrzeiowi Duninowi, pułkownikowi pułku lantmilickiego woysk rossyiskich, w ten sposób y o to: naprzod przeciwko wyszpomienionym swywolnym kozakom, zabóycom, iż oni, nie maiąc żadney przyczyny, przeciwko prawu Boskiemu y ludzkiemu, w roku tysiącznym siedymsetnym trzydziestym czwartym, w miesiącu Marcu, napadszy na zamek Żabotyński, nic sobie niewinnego urodzonego jegomości pana Bogusława Zaleskiego, administratora Żabotyńskiego, tiranissime na śmierć zabili y na sześć tysięcy fortuny zabrali; a przeciwko jegomości panu Andrzejowi Duninowi pułkownikowi o to: iż jegomość, stanowszy z pułkiem swoim na kwaterze eodem anno w kluczu Żabotyńskim, naprzód zakazał, aby ludzie, poddani Żabotyńscy, nie chodzili na warte do zamku y nie byli posłuszni, posławszy z tym Stefana Kalużnego, atamana, y Tarasa, chorążego kozackiego; po którym zakazanym posłuszeństwie y warcie w kilka dni zaraz zabili jegomości pana Zaleskiego, i w prędkim czasie zaraz jegomość pan pułkownik Dunin, pobrawszy zbójców, kturzy zabili jegomości pana Zaleskiego, nietylko za zabicie nie karał, ale poiedynczo do siebie ich wodząc, pieniądze czerwone złote poodbierał y, choć chcieli zbóycowie opłacać głowe jegomości pana Zaleskiego, ten im nie pozwolił, y owszem, wolnemi uczynił; a przeciwko jegomości panu Jwancowi, koszowemu, w ten sposób y o to: iż kiedy jegomość pan Jwaniec, koszowy, z Siczy iechał do Białey-Cerkwi do pana generała Weyzbacha, był z nim na ten czas y obżałowany Deniszcza, zaboyca, na którego jeymość manifestantka temuż koszowemu uskarżała się y sprawiedliwości nie odniosła. O co wszystko eadem manifestantka, iterum iterumque manifestując się, ieżeli tego potrzeba ukazować będzie, tey manifestacyi, prosiła, aby to actis connotowano było; co y otrzymała Marianna Zaleska.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 99 на оборотъ.

CXXXII.

Свѣденія о гайдамакахъ, сообщенныя въ польскія газеты въ теченіе времени съ 7 по 22 Сентября 1737 года.

Z Białej Cerkwi, die 7 Septembris. Haydamacy dotychczas grasować nie przestają, którzy Białołuwkę i drugą także wieś o mil 7 ztąd zrabowali, i popa tamże zabili y na wielu innych miejscach exorbitować nie przestają.

Z Niemirowa, die 22 Septembris. Die 18 praesentis wykopało się z więzienia tutejszego 13 haydamaków za podaniem sobie instrumentów od kogoś, tak, że się przez dylowanie wyrznąwszy i wykopawszy, uciekli; jeden stary tylko się został, który świadczyć może, za czyją pomocą i namową wyszli.

Obóz ludzi Tureckich, przy ministrach tejże nacji będących, pomknął się pod same miasto tutejsze nad wodę, obawiając się hajdamaków, których 500 znajdować się miało o mil kilka ztąd w lasach, dla czego przez kilka nocy po 100 dragonii na straż w pole wyjeżdżało y sami Turcy, z bronią po całej nocy chodząc, strzegli się, jako też i warta codziennie na pikiet dla lepszego bezpieczeństwa.

Kozacy, albo raczey haydamacy, osobliwie około Sawrania, wpadając, rabują i trzody zabierają przy innych exorbitancjach.

Ze Śmiły, 22 Septembris. Imć pan chorąży Piątkowski, obszedłszy po nad Taśminem aż do rzeki Herkli (sic) granicy moskiewskiej y, zrewidowawszy po nad Czarnym lasem w Bołtyczu (sic) szlaki y przytuliska haydamackie, gdy ich nigdzie nie napadł, ani poszlakował, powrócił z podjazdu; to tylko donosi: że za Herkliją w stepach było tego hultaystwa watahów trzy, których Tatarowie 29 łapsi znieśli; z tej kupy uszło watahów dwoch y ci na granicy moskiewskiej stoją w Czarnych lasach, gdzie

się hultaje do kupy zbierają. Dnia onegdayszego wyprawiony podjazd mniejszy dla przejrzenia szlaków ku Targowicy, od którego jest wiadomość, że nigdzie nie napadł śladu, ani powzieli wiadomości o haydamakach y nazad się ponad Taśminem obrócił ku woysku do obozu.

Изъ газеты: „Kurjer Polski" за 1737 годъ, №№: 37, 39, 40.

CXXIII.

Извѣстія о гайдамакахъ, сообщенныя въ польскія газеты въ теченіе времени съ 5 по 26 число Октября 1737 года.

Z Białej Cerkwi, die 5 Octobris. Haydamacy okolicznie w małych dosyć kwotach wsi i miasteczka napadają. W przeszłym tygodniu Lipowiec, Bałabanówkę, Humań, Miturce (sic), a niedaleko Niemirowa Żabokrzyki napadszy, zrabowali, pieniądze, fanty, bydło i leguminy zabierają, zabojów jednak żadnych nie czynią, niżeli wojsko nastompi, disparent, i śladu, ile małej kupy, wziąść przytrudno.

Uniwersały ztąd do okolicznych miast, miasteczek i wsi powychodziły, aby wszelka była ostrożność, y, gdzieby napadli trzecią część mniej, jako osady—a nie rzucili się na nich y dali się rabować, albo pozwolali prowjant, te same miasta i wsie za haydamaków miane będą.

Z Niemirowa, 6 Octobris. Die 3 praesentis haydamacy, napadszy kilku ludzi Wołoskich, ztąd jadących do swoich, do Humania, którzy przy Cesarskim pośle, imci panu Dalmanie, dotąd służyli, zbili i funditus zrabowali; arendarza tamecznego, natione Greczyna, chcąc złapać, ale im uszedł; brata jego tak zmordowali, że ledwie żywego zostawili; pułkownika Talmasa także usiłowali dostać, ale im y ten umknął, tylko rzeczy i sprzęty jego, w cerkwi będące, odbiwszy, pozabierali.

Z Białej Cerkwi, die 13 Octobris. Hultajstwo bez przestanku, z step wypadłszy, miasteczka i wsie rabuje.

Ze Śmiły, die 17 Octobris. Podjazd, pod komendą imci pana Leduchowskiego porucznika wyprawiony, jadąc po nad Wisią ku Czarnemu Taszlikowi, napadł 30 hajdamaków, z których kilkunastu na miejscu zabito, trzech żywcem wzięto, reszta piechotą, porzuciwszy oręże, konie i bydła sztuk kilkanaście, w trzciny i Las Czarny uszła. Poszedł i drugi podjazd za Medwedówkę ku Kryłowu, mając wiadomość, że tam hultaystwo po kilku i kilkunastu przejeżdża się. W obozie pod Śmiłą ludzi siła choruje i umiera.

Z Lisianki, die 26 Octobris. Haydamacy dotychczas grassować i wpadać nie przestają, z których kilkunastu podjazd polski napadszy, 3 tylko żywcem złapał, 2 zabił, reszta ich pouciekała.

Изъ газеты: „Kurjer Polski" за 1737 годъ, №№: 41, 42, 43, 44.

CXXXIV.

Свѣденія о гайдамакахъ, сообщенныя въ польскія газеты въ течeніи времени съ 3 Ноября по 21 Декабря 1737 года.

Z Białej Cerkwi, die 3 Novembris. Hultaje haydamacy koło Granowa i Pohrebyszcz grasować nie przestają, wsi rabują, bydła zabierają, ludzi zabijają.

Z Niemirowa, die 10 Novembris. Haydamacy wieś Bosówkę ze dworem X. imci Radziwiłła temi dniami zrabowali.

Z Latyczowa, die 22 Novembris. W przeszły piątek exekwowano tu pewnego delinkwenta, ktory za naprowadzenie kozaków na imci pana Pawęckiego, brata imci pana gubernatora tuteyszego, i zamordowanie onego, z dekretu burgrabskiego żywcem na palu był zawieszony.

Z Niemirowa, 24 Novembris. Od Kryłowa i Śmiły donoszą, że podjazd polskiego autoramentu w znacznej kwocie ludzi, oprócz ochotnika, pod kommendą imci pana Skorżewskiego, idąc za haydamakami po nad granicą, napadł w stepach partją kozaków, gdzie zszedszy się, tenże imć pan komendant pocztowym z koni zsieść kazał, którzy piechotą strzelali się, a ponieważ ci, którzy na koniach byli, pieszych, z hajdamakami potykających się, odstąpiwszy, nazad rejterowali się, więc 80 ludzi naszych zgineło. Kozacy zaś, z drugiemi haydamakami złączywszy się, po takowym powodzeniu okolicznie exorbitują i rabują.

Z Białej Cerkwi, die 27 Novembris. W piątek, die 7 praesentis, za złą informacią imci pana Rudnickiego, ekonoma starostwa Czehryńskiego, imci panu Szumlańskiemu, regimentarzowi partji Ukraińskiey, uczynioną, że tylko 50 koni było haydamaków, przeciwko nim komenderował jego mości pana Skorzewskiego we 224. Ten, przyszedłszy do Medwedówki i uczyniwszy indagacją, iż nie było więcej ludzi, tylko 50, ruszył się w nocy w step, gdzie 2 godziny na dzień napadł popasowisko ich: a na nim głow 40 zabitego bydła, któremu kompanja perswadowała, iż tu nie dla 50 ludzi tyle bydła zabito. Kozacy horodowi zaś powiadali dla odebrania swego bydła zabranego, konfirmując, że ich niemasz więcey nad 50; w tym, ruszywszy się z tegoż miejsca o stai, napadli na małą kwotę haydamaków, co postrzegłszy kozacy, tył podali, a przednia straż nasza obces skoczyła, korpus zostawiwszy w dobrej straży; tandem wypadł sukurs haydamaków koni 200 y pieszą straż podjazdu polskiego złamał, co postrzegłszy imć pan Skorzewski, zawołał z koni zsieść, i sam, z konia zsiadłszy, potkał się z temi 200 kozakami; po małej chwili znowu przybył sukurs 200 haydamaków; widząc imć pan regimentarz, że nie wytrzyma tak wielkiej potędze, szedł odwodem, odstrzelając się piechotą, błotami, stepem mil dwie. Haydamacy zaś we 400 koni nie strzelali, bo im prochu nie stało, chcąc, ażeby się poddać i im konie oddać; lecz imć pan Skorzewski odpowiedział negative, z dokładem: "że wolę sam na placu zginąć, niżeli się w ręce grubego narodu dostać.„ i tak odwodem przyszli do wioski, Kamionka nazwanej,

nad granicą i staneli przy grobli, gdzie zawołał imć pan regimentarz, dodając im serca, ażeby się nic nie trwożyli, ponieważ już wyszli z niebespieczeństwa. Natychmiast, jak prędko przeprawili się przez grobelkę Kamionki, tak zaraz napadł ich podjazd haydamaków we 200 koni, którzy znieśli podjazd nasz do szczętu, bo tylko 16 koni uszło y to rannych. Jednak przeciw tym haydamakom poszedł podjazd w 800 koni polski; co za skutek będzie, przyszły czas pokaże. Notandum, że ta bitwa między podjazdem polskim i haydamakami od południa aż do pułnocy trwała cum infelici eventu naszych.

Z Niemirowa, die 8 Decembris. Mamy tu wiadomość, że wielka kupa kozaków z Siczy wyszła y lubo powiadają, że na naszą stronę poyść miała, doskonałej jednak wiadomości, gdzieby się obrócili, dotąd niemasz.

Z Niemirowa, die 21 Decembris. Kozacy, którzy wyszli byli w znacznej kwocie ku naszej stronie, za surowym ordynansem jego mości pana feldmarszałka rossyjskiego cofneli się nazad y tak przecie ucichło.

Изъ газеты „Kurjer Polski" за 1737 и начало 1738 года, №№: 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52.

CXXXV.

Письмо литовскаго надворнаго маршала, Игнатія Завиши къ гетману Потоцкому, съ извиненіемъ въ томъ, что управляющій Завиши, дворянинъ Хосцкій, допустилъ казнить въ Бердичевѣ воровъ, не предоставивши рѣшить ихъ участи военному суду, назначенному для разбирательства дѣлъ о гайдамакахъ. 1737. Ноября 23

Roku tysiąc siedmset trzydziestego siodmego, miesiąca Novembris dwudziestego trzeciego dnia.

Na urzędzie grodskim, w zamku jego krolewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Józefem Celestynem Moklakiem, namieśnikiem grodskim starostwa Żytomirskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter wielmożny imć pan Kazimirz Chojecki, komornik graniczny Bracławski, komisarz generalny hrabstwa Berdyczowskiego, ten list od wielmożnego imci pana Zawiszy, marszałka nadwornego wielkiego xięstwa Litewskiego, do jaśnie wielmożnego imci pana Potockiego, hetmana wielkiego koronnego, wojewody Kijowskiego, pisany, ratione introcontentorum ad acta castrensia, żytomiriensia, per oblatam podał, cujus tenor talis: Mon seigneur! Raportować raczył jaśniewielmożny imć pan, iako w dobrach moich Berdyczowskich sąd miasta tamecznego wyznanych złodziejów capitis sententiavit. Domawiał, inculpando podobno a tę sprawiedliwości exekucyą komisarza mego, imci pana Chojeckiego, komornika granicznego Bracławskiego, który nequidquam derogavit komendzie żołnierskiey przez to, że jure, dziedzicom competenti, takowych winowajców sądzić y exekwować dopuścił; wszakże nie uczynił tego nad złapanym haydamaką, ale go wielmożnemu imci panu regimentarzowi, iako do komendy woyskowey należącego, odesłał, przeto, aby niewinnie non vexaret censura, iako słuszną za sobą pociąga instancyą, tak suplikuiąc jaśniewielmożnego pana, ażebyś go plene exkuzowanym y, iako żołnierza, w łasce y respekcie swym hetmańskim mieć raczył, do którey się oraz y sam rekomendując, jestem in omni cultu et veneratione jaśniewielmożnego mości pana y serdecznego dobrodzieja szczerze życzliwym bratem y uniżonym sługą. Podpis zaś ręki temi słowy: Ignacy z Rożyców Zawisza M. N. W. X. Litt. M. C. C. B. S. S. komornik. Superskrypcya zaś tak się w sobie ma: jaśniewielmożnemu imci panu hrabi z Złotego Potoku Potockiemu, wojewodzie Kijowskiemu, hetmanowi wielkiemu woysk koronnych, memu wielce mości panu bratu y dobrodziejowi. Który że to list, za podaniem y prożbą imci podawającego, a za moim, urzędowym, przyjęciem, słowo w słowo, iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych iest ingrossowany.

Книга гродская, Житомирская, поточная и записовая, годъ 1728—1737, № 223; листъ 1097.

CXXXVI.

Письмо Кіевскаго подкоморія, Антона Трипольскаго къ главноуправляющему Бердичевскою волостью, дворянину Хоецкому. Трипольскій благодаритъ послѣдняго за предоставленіе въ распоряженіе военной власти какихъ-то спорныхъ вещей и проситъ доставить ему свѣденія о количествѣ милиціи, которая можетъ быть доставлена изъ Бердичева для преслѣдованія гайдамаковъ. 1737. Ноября 23.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego siódmego, miesiąca Novembris dwudziestego trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Jozefem Celestynem Moklakiem, namieśnikiem grodzkim starostwa Żytomirskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, Żytomirskiemi, comparens personaliter wielmożny imć pan Kazimirz Chojecki, komornik graniczny Bracławski, komissarz generalny hrabstwa Berdyczowskiego, ten list, od wielmożnego imć pana Trypolskiego, podkomorzego kijowskiego, in vim et personam sobie, podawającemu, z podpisem ręki własney, ratione introcontentorum, ad acta castrensia, żytomiriensia per oblatam podał de tenore tali:—Moi wielce mości panie y kochany bracie! Dziękuję pro teneritudine wielmożnemu panu, żeś te requisita przysłał, o których miałem troszeczki dubium przez zatrzymanie aż dotąd; kiedy zaś już iestem satisfactus, upewniam wielmożnego pana, że cum debita recomendatione realitatis wielmożnego pana reponować to będę jaśniewielmożnemu imci panu hetmanowi, bez którego decyzyi trzeba, aby ten depozyt do żadney nie szedł dyspozycyi, ale haereat na miescu za deklarowaną promulgacyą uniwersału mego; dziękuie wielmożnemu panu, ale oraz proszę addere momentum ad executionem recomendatorum, oraz ad omnem ingruentem casum życzyłbym sobie mieć informationem wieleby włość Berdyczowska mogła mieć ludzi, gdyby przyszło, pobliżu gdzie przeszlakowawszy haydamactwo, znosić? Gdyby to była łaska wielmożnego pana, żebyś na iaki momencik

zbiegł do mnie, miałbym siła z wielmożnym panem conferre w różnych rzeczach potrzebnych, czego piórem według moiey konsideracyi, tak skutecznie okryślić nie można. Co wyraziwszy, debito favore, jestem imci panu życzliwy brat y uniżony sługa. U tego listu podpis ręki temi słowy: Antoni Trypolski P. W. K. Superskrypcya zaś na tym liście tak się w sobie ma: memu wielce mościwemu panu y kochanemu imci panu Chojeckiemu, komornikowi granicznemu Bracławskiemu, towarzyszowi znaku pancyrnego jaśniewielmożnego imci pana woiewody Rawskiego, memu wielce mości panu należy. Ktérenże to list, za podaniem y prożbą imci podawającego, a za moim, urzędowym, przyjęciem, słowo w słowo do xiąg ninieyszych jest ingrosowany.

Книга гродская, Житомирская, поточная и записовая, годъ 1728—1737, № 223; листъ 1095.

CXXXVII.

Жалоба товарища панцырной хоругви, Ивана Скульскаго, на дворянъ Тышкевичей и Куницкаго о томъ, что они ложно оклеветали истца, обвинивъ его въ нападенiи на села: Бѣлополiе и Кашперовку, въ разграбленiи этихъ селъ и въ причиненiи увѣчiй и смерти крестьянамъ. Скульскiй утверждаетъ, что онъ дѣйствительно съ отрядомъ войска напалъ на крестьянъ упомянутыхъ селъ и вступилъ съ ними въ стычку, но что онъ предпринялъ походъ, не самовольно, а по приказанiю начальства, такъ какъ крестьяне составили въ Бѣлополiи своевольный отрядъ и убили у села Червоной дворянина Фелицiяна Третяка. 1737. Декабря 10.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego siódmego, miesiąca Decembra dziesiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku j. k. m. Żytomirskim, przedemną, Alexandrem Kuckiewiczem, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Ży-

tomirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony jego mość pan Jan Skulski, towarzysz znaku pancernego jaśnie wielmożnego j. m. p. wojewody Mazowieckiego, praevia manifestatione przeciwko urzędowi grodzkiemu kijowskiemu o nieprzyięcie tejże manifestacyi, jak prędko dowiedział się o manifeście urodzonego j. m. pana Wojciecha Kunickiego, ac si imieniem wielmożnego jego mości xiędza Antoniego Tyszkiewicza, kanonika wileńskiego, i innych, anno praeterito, millesimo septingentesimo trigesimo septimo, tak przeciwko sobie, jako też przeciwko wielmożnym ich mościom panom: Stanisławowi Sługockiemu, regimentarzowi partii Ukraińskiej, Janowi Pruszyńskiemu, staroście nosowskiemu, buńczucznemu wojsk koronnych, i innym ich mościom arma tenentes, przy których czułości spokojne odprawują się chwile, gdy heroum virtutes dissipant omne malum, intuitu suo w grodzie Kijowskim rudi ingenii calamo napisanym, tak zaraz przeciwko temuż urodzonemu j. m. panu Kunickiemu, ad acta stawającemu, jako też przeciwko tym, którychby imieniem tenże wyżej wyrażony manifest nastąpił, niemniej przeciwko susceptantowi tegoż manifestu, lubo widząc, że varii objecti nulla excusatio, jednak nie mogąc tollerare huncce libellum pasquinaticum irrealium objectorum z cirkumskrypcyą honorów, ile od takowych, którzy criminationibus suis alienam famam chcą violare, nefanda swoje pokrywając crimina, protestując się i reprotestując, tenże jego mość comparens, tak swoim, jako i tegoż wielmożnego jego mości pana regimentarza i innych ich mościów imieniem, musi unus pro omnibus frenum justo laxare labore, uskarżając się, quae mala fratres quantoque praemunt, nie dosyć, że tenże jego mość pan Sługocki, regimentarz, tak w przeszłe rowolucye, jako i teraz, heroum pectoribus fortuny na pograniczu i życia concivium patriae zasłaniając od swywolnych kup hajdamackich, vigilias insisti et fame odprawując, quot saevas hiemes, quot horrida sidera coeli invicta virtute pati musi tak ciężko na Ukraine Janczarychę z hajdamakami, in martio pane, ale to pulchra vulnera, gdy za swobodę ojczystą; gorszy tu nieprzyjaciel domowy, kiedy Deus armorum tak samego wielmożnego jego mości pana regimentarza, jako i jego mości komparenta i innych ich mościów kompanii za ordynansem należytym swywolne kupy buntowników, około wsi Czerwonej tu, w województwie Kijowskim, grassujące, rozgramiających,—urodzony jego mość pan Kunicki, imieniem wielmożnego jego mości xiędza Tyszkiewicza i innych ich mościów panów Tyszkiewiczów, criminationibus famosis intaminatum honorem impetere et crimen suum najazdów, buntów, zabójstwa, ra-

bunków invertendo crimine cyrkumstancyi defendere, naprzód zadając temuż wielmożnemu j. m. p. regimentarzowi, jakoby, prospiciens privata, miał podjazd dać pod komendę jego mości komparenta na zruinowanie i oppressyą dóbr wielmożnego j. m. xiędza Tyszkiewicza, co non meretur excusationem, choćby privatis prospiciens, ile w tym kraju Ukraińskim, ale że non privata, ale publica, bo publicum crimen est quod certa lege publicum esse jubetur et ad omnium pertinet injuriam, zakazane prawem Bożym i ludzkim zabójstwa, ostrzeżona securitas życia, honorów i fortun szlacheckich, obwarowane bezpieczeństwo województw pogranicznych, zakazane rabunki, inwazye, a privatum że to jest, gdzie nie uważając na prawa Boskie, na prawa świeckie, domy szlacheckie najeżdżając, rabują, krew niewinną szlachecką rozlewają, jeżeliż to nie publicum crimen, jeżeliż non pertinet ad injuriam, omnium innotuit publica fama, że znajdują się bunty w domach w Białopolu, innotuit, że napadali na wieś Czerwone i zrabowali, innotuit też, że świętej pamięci urodzonego Feliciana Trzeciaka, godnego i z antenatów swoich w tym wojewodztwie człeka, pod wsią Czerwoną buntownicy z pryncypałami i przywodcami tyrańsko zamęczyli i zamordowali, jako o tym ea in re manifest i obdukcye zaszłe fusius enarrant; jakże było na takowe exorbitacye, publica fama volante o rabunkach, zabójstwach, innocente sanguine clamante, vindicatum nie dawać, nie ordynować podjazdu? dany i ordynowany wprawdzie podjazd od wielmożnego jego mości pana regimentarza, jako od czułego żołnierza i generalną komendę mającego, circa tuitionem swobód i bezpieczeństw ojczyzny i do uśmierzenia buntowników i kup swywolnych exorbitantów, dany, i słusznie, pod komendę jego mości komparenta—ale dla uśmierzenia publicorum criminum wyż wyrażonych exorbitancyi i inkonweniencyi, dany—ale dla uśmierzenia buntów, dla złapania zabójców i pryncypalnych buntowników, żeby venenatum os, malitiam cordis prodens, nie rozszerzało się. Za cóż tedy wyżwyrażonym manifestem pociągać in cribram intaminatum honorem wielmożnego jego mości pana regimentarza? za co zadawać, że na domowe i prywatne interessa? za co facinora aliena zwalać na podjazd, samym będący in ea culpa, samym narobiwszy exorbitancyi, zabójstwa, rabunków przez ludzi białopolskich i innych woluntaryuszów, jako eo nomine manifesta zaszły, i jeszcze zadawać objecta irrealia ludziom do tego niepodobnym? Quis locus innocentiae reliqueretur, si alienum crimen macularet innocentem? Wielmożny jego mość comparens, jako żołnierz, disciplinam militarem wiedzący jak in exercitio martiali sprawić się, był komenderowany

od wielmożnego jego mości pana regimentarza, ni z kim ani znosząc się, ani do kogo nie referując się, oprócz tylko dla wzięcia informacyi o buntownikach, szedł mil kilkanaście podjazdem ze wszelką skromnością; nie uskarża się nikt o to, chyba tylo ta malevolorum vis, która, inhians na cudzą sławę i będąc causa causati wyż wyrażonych kryminałów, chce ich bronić et, turpia facinora sua zwalając na niewinnych, pokryć; przyszedł tenże jego mość podjazdem pod wieś Czerwone dla języka, tam, użaliwszy się nad niewinną krwią zamęczonego świętej pamięci urodzonego Feliciana Trzeciaka, i dowiedziawszy się zkąd byli, gdzie się znajdują swywolne kupy buntowników i aktualnych zabójców, poszedł podjazdem z ludźmi, pod swoją komendą będącemi, ku wsi Białopolu i Kaszperówce; tam z wielkim azardem na chłopstwo rozjadłe, na wszystkie rezolucye złe rozpuszczone, natrafiwszy, natar; gdzie pryncypali rozproszyli się, tylo kilku buntowników wzioł, i noc jedną w Kasperówce przenocował. I jakże się ważył autor manifestu wyż wyrażonego zadawać rabunki, wydzierstwa i inne wymyślne objekcye z tak znaczną ujmą honoru i dobrej sławy jego mości komparentowi, które nigdy inesse nie mogły, bo jeżeli był podjazdem w Kasperówce, to z swojemi był ludźmi, za ordynansem, a za cóż opisywać, że z innemi ludźmi, kozakami, dla których uśmierzenia szedł, a miałby ich adminiculum samychże potrzebować? to contra sensum rationis ta opinią; czemu w inszych wsiach tenże podjazd nic nie szkodził? czemu ni od kogo inszego żadnych niemasz kwerymonii, tylo imieniem tych, czyje Białopole i Kasperówka, czyi buntownicy chłopi, czyi z przywodcami swemi napadli na wieś Czerwone, czyi rabowali, czyi nieboszczyka Trzeciaka męczyli i zabili, i, facinora swoje invertendo, turpia quaeque zadawać ważyli się, toż wyrażając, co sami robili, i sławę niewinnemu, podściwie zasłużonemu żołnierzowi, jego mości komparentowi, secundum regulam militarem, jako wszędy, tak i na tym podjeździe sprawującemu się, tymże manifestem czyli paszkwilem szarpneli. Nawet wielmożnych ich mościów panów: Jana Pruszyńskiego, starostę nosowskiego, buńczucznego wojsk koronnych, i Andrzeja Trzeciaka, miecznika żytomirskiego, towarzysza znaku husarskiego jaśnie wielmożnego j. m. p. wojewody Wołyńskiego, tak godnych z antenatów swoich, tam in sago quam in toga inter concives rzeczypospolitej zasłużonych, sensatos et conscienciosissimos viros, dotkneli, zadając, że jakoby ich studio et motivo miał się jakowyści wymyślny stać rabunek i jakoby mieli przydawać do podjazdu ludzi swoich, co non obesset; choćby i dawali ludzi, gdy crimina, pacem turbantia, na to wyciągały; tylo, że

jeżeli amara veritas vitiosa—dopieroć, gdzie dissona veritati zachodzą objecta per authentica i lubo turpe est crimen crimine detendere, jednak niedziw temu manifestowi irrealium objectorum, bo, jako dolor, tak i metus coget mentiri, ile wiedzącego, że culpae reus est, cujus cum incumbit regimini delinquentes prohibere, nec tamen prohibet. A zatym tenże jego mość comparens, wyraziwszy niewinność opisaną crebrose, wyraziwszy, że podjazd licite był; quod licite fit, nullam paenam meretur, teraz iterum iterumque ratione circumscriptionis honoru tak wielmożnego j. m. p. regimentarza, jako i swego i innych, tak przeciwko temuż jego mości panu Kunickiemu, jako i wielmożnym ich mościom panom Tyszkiewiczom, niemniej przeciwko urzędowi grodzkiemu kijowskiemu, niesłusznie tenże manifest z cyrkumskrypcyą honorów przyjmującemu, protestuje i reprotestuje się, declarando, se o też cyrkumskrypcye irrealium objectorum quam citissime jure acturum, praesentem zaś actis connotari prosił; co i otrzymał. Jan Skulski, manu propria.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 1052.

CXXXVIII.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ арестовалъ въ селахъ Бѣлополіи и Кашперовкѣ дворянъ и крестьянъ, принимавшихъ участіе въ нападеніи на мѣстечко Червоную. 1737. Декабря 17.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego siódmego, miesiąca Decembra siedmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku j. k. m. Żytomirskim, przedemną, Alexandrem Kuckiewiczem, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, i xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, Żytomirskiemi stanowszy oczewiście woźny generał woiewodztwa Kijowskiego i innych, szlachetny Jan

Matulewicz, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice libereque recognovit: iż on roku terazniejszego, tysiąc siedmset trzydziestego siódmego, die decima sexta Decembris, na affectacyę i prawną rekwizycyę wielmożnych ich mościów panów: Andrzeja Trzeciaka, miecznika czernichowskiego, pisarza grodzkiego żytomirskiego, i Felicyana Bierzyńskiego, wojskiego żytomirskiego, mając przy sobie stronę szlachty, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Daniela Kamińskiego i Andrzeja Chodakowskiego, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, był w dobrach wsi Kaszperówce, w województwie Kijowskim a powiecie Żytomirskim leżących, gdzie będąc we dworze tamejszym, a zastawszy urodzonego j. m. p. Michała Jlińskiego, komissarza dóbr ukraińskich wielmożnych Tyszkiewiczów, u którego jego mości tak urodzonych ich mościów panów: Antoniego Chodakowskiego, Stefana Zakusiłę, quorumcunque nominum: Korkuszkę, Czohurskiego, Joachimowicza, Skrzyckiego, Gruszewskiego, Duchnowskiego, Kalinowskiego, gratuito modo w dobrach wsi Petyhorce w kluczu Białopolskim mieszkających, jako i roboczych: Kornya Usatego osadczego, Białousa wojta, Stefana Kuczera, Nazara, Andryja Porbojasymów, Chomenka Pawła, Romana Władykę, Sawkę Horodnego, Josyfa Daczenka, Jacka i Iwana Rubanenków, Jurka Moskalczuka, Mikitę Dewizenczuka, Kornija Szewca, poddanych białopolskich i kaszperowskich, bezprawnego zabójstwa w dobrach miasteczku Czerwonej pryncypałów i kooperatorów, każdego z nich seorsive w winach prawnych, de homicidiis opisanych, aresztował i do rozprawy prawnej przyporęczył. Potym tenże woźny z toż szlachtą, roku, miesiąca i dnia tegoż, urodzonych ich mościów panów: Michała Ilińskiego, komissarza dóbr Białopola cum attinentiis, Kazimierza Krzczonowicza, administratora dóbr tychże, Wesołowskiego, u wojta i całej gromady Białopolskiej i Kaszperowskiej, w mieście Białopolu, w winach, w prawie pospolitym de invasoribus et homicidiis opisanych, aresztował i do rozprawy prawnej przyporęczył, Po którym areszcie tenże woźny z tąż stroną, szlachtą, sobie przytomną, na każdym miejscu oświadczywszy się, stamtąd odjechał, i tu, do urzędu niniejszego, tę swoją aresztu relacyę uczynił i zeznał, prosząc eam actis connotari; co i otrzymał. † Woźny ut supra, scribendi ignarus.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, № 224, годъ 1734—1737; листъ 1059 на оборотѣ.

CXXXIX.

Извѣстія о гайдамакахъ, сообщенныя въ польскія газеты въ теченіи времени съ 5 Генваря по 8 Февраля 1738 года.

Z Białej Cerkwi, die 5 Januarii. Jegomość pan strażnik polny, regimentarz partji Ukraińskiej, z partją wojska stanął w Bohusławiu, obserwując gressus hajdamaków wypadających.

Z Latyczowa, die 31 Januarii. Haydamacy zaczęli się znowu wrywać w granice polskie y exorbitować, przeciwko którym die 26 elapsi komenderowanych poszło kilkaset ludzi za Humań, gdzie się ciż haydamacy zasiekli, y tam ich mają attakować.

Z Niemirowa, die 1 Februarii. Die 27 elapsi wyszła ztąd komenda, na haydamaków ordynowana, której z cekauzu tutejszego dano po ładunków prochu 50, przytym dwie armatki poszło. Ciż haydamacy pod Targowicą obsiekli się w lesie, wypadając po kilkadziesiąt; jakoż w tym tygodniu, trzy wsi zrabowawszy, uchodzili; i gdy natenczas tam nie było żadnego z ludzi naszych, tedy ośmieliło się kilkudziesiąt kozaków horodowych, którzy chcąc im bydło i zdobycz odebrać y poszedłszy w pogoń za niemi, na przeprawie na nich napadli; kilku zabiwszy, koni 30 zabrali, a haydamacy w trzcinę rejterować się musieli; o tamtych zaś—co w zasiece—coś głoszą, że daley poszli, dla tego tu tey komendy nazad spodziewamy się.

Z Niemirowa, die 8. Februarii. Komenda, która była tak ztąd, jako y z różnych miejsc ordynowana na haydamaków, nic nie wskurała, bo zawczasu się w stepy i Lebedyńskie lasy wynieśli, tylko pożarowisko na tym miejscu zostawili. A dwa podjazdy, ordynowane na dotarcie miejsca, gdzie haydamacy swoię leżą mieli, jeden wprzód stanął y, na tymże miejscu zpoczowszy trochę, nazad idąc, w nocy napadł drugi, kazał dać ognia, rozumiejąc, że haydamacy, a to byli kozacy horodowi, y tak z nieostrożności kilkunastu ludzi stracili. Nasze wojsko odebrało ordynans nazad się wracać na swoje kwatery.

Изъ газеты: „Kurjer Polski" за 1738 годъ, №№: 54, 57, 58, 59.

CXL.

Жалоба управляющаго Погребысскимъ имѣніемъ, дворянина Юрія Анкудовича на гайдамацкій отрядъ, находившійся подъ предводительствомъ: Харка, Жилы, Гривы и Ивана Медведя; послѣ нападенія на Паволочь, отрядъ этотъ ограбилъ шляхетскіе дворы въ селѣ Бухнахъ, а потомъ, направившись въ Погребыщи, разграбилъ въ мѣстечкѣ еврейскіе дома. За тѣмъ гайдамаки взяли приступомъ замокъ въ Погребыщахъ, умертвили скрывавшихся въ немъ шляхтичей и евреевъ и завладѣли ихъ имуществомъ, причинивъ убытковъ вообще въ Погребысскомъ имѣніи на сумму около 400,000 злотыхъ. 1738. Генваря 27.

Anno 1738, die 27 Januarii.

Przed aktami sądów pogranicznyh woiewodztwa Kijowskiego comparens urodzony jegomość pan Jerzy Ankudowicz, specialis plenipotens gubernator Pohrebyski, adiens acta praesentia sądów pogranicznych, lege publica woiewodztwa Kijowskiego z nayjaśnieyszą monarchią Rossyiską protunc w Motowidłowce będących, manifestował się soleniter jaśnie oświeconego xięcia jegomości Janusza Korybyta Wiszniowieckiego, kasztelana Krakowskiego, tudzież jeymości pani Petruneli z Troianowskich Szczeniowskiey primo voto, secundo Brodowskiey, o zabicie męża swego, jegomości pana Jana Szczeniowskiego, woyskiego Żytomirskiego, komissarza jaśnie oświeconego xięcia jegomości, także jegomości pana Żygmonta Lipkowskiego, podstolego Inflańskiego, oberlejtenanta jego krolewskiey mości i rzeczy pospolitey, także jegomości pana Piotra Kayzera, kommissarza jaśnie oświeconego xięcia Radziwiła, hetmana polnego Litewskiego, także jegomości pana Dekudowicza, tudzież niewiernych żydów Pohrebyskich, niemniey także swoim imieniem, przeciwko swywolnym: Charkowi, Żyle, Grzywie y Iwance Medwedowi, watahom, y innym kozakom siczowym, w ten sposób y o to: iż oni, watahowie w roku 1736, die 10 Octobris, powrociwszy z Pawołoczy w pięciuset koni, napadli na miasto Pohrebyszcza; nasamprzód zrabowali miasto, żydów

Pohrebyskich, poddanych jaśnie oświeconego xięcia jegomości, gdzie z całego kahału Pohrebyskiego wszystkim żydom szkód poczynionych, tak kupcom, arendarzom, iako y innym gospodarzom, co się razem kładnie, tak wielką szkode w srebrze, złocie, pięniądzach, perłach, koralach, w fantach, sukniach, różnych kramach y wszystkich ruchomych y nieruchomych rzeczach, wraz zkomputowawszy, summy dwakroć sto tysięcy pięndziesiąt y pięć; złotych; a potym, popiwszy się, przystąpili do zamku, gdzie od wieczora przez całe noc szturmowali, strzelali y dobywali zamku; a potym, obradziwszy się, przystąpili do ugody, zgodzili się na czerwonych złotych dwieście, które do swoich rąk y odebrali; a potym, niby odstąpiwszy, znowu hurmem wszyscy rzucili się y, obstompiwszy zamek wkoło, iedni strzelali, drudzy pale wycinali y, dobywszy się, zabili na sam przód świętey pamięci jegomości pana Jana Szczeniowskiego, woyskiego Żytomirskiego, na ten czas tych dóbr kommissarza będącego, y z nim urodzonego Pawła Dekudowicza, tak też urodzonego Stefana Troiana, Michała Wołoszynowicza, Stanisława masztalirza, Fedora, mieszczanina Pohrebyskiego, tudzież y żydów w zamku zamordowali y na smierć pozabiali: naprzod Łyskiela arędarza Pohrebyskiego, Chaima kramarza, Matusa arędarza, Josia kramarza, Szmaria mieszczanina, Abrama, Leybe arendarza, Chayke żone jego arendarke, Rochle żydowke, Sole arędarza, Borucha, Szmoiła, Gitie żydowke, Rochmele żydowke y innych podkłuli, y postrzelali, y pokaleczyli; a potym, co było w zamku, wszystko to pobrali; naprzod wzieli ogiera wilczatego, valoris złotych polskich 1200, koni cugowych rosłych karych cztery—złotych polskich 1200, koni rosłych iezdnych dwa, pomnieyszych cztyry—złotych 1000, kulbake oprawno, pistoletów par dwie—złotych polskich sześćset, sukien białogłowskich grodeturowych zielonych wyrabianych srebrem pare—valoris polskich złotych 1000, sukien parę morowych białych ze złotym possamanem y ze złotą kompanką szeroko—złotych 1000, kontusik rużowy atłasowy, czarnemi popielicami podszyty, złotych 300; partyrowy zuzmant z spodnicą grodeturową złotych 100; spodnica rużowa szagrinowa z kompanko srebrno na trzy palce z spodniczką na białym muślinie, item spodniczka grodeturowa, ponsą przeszywana, roguwka—w dołu kompanka srybrna, ogułem wszystko się kładnie złotych polskich 1000, kontusik grodeturowy cytrynowy, podszyty szlamami białemi moskiewskiemi, złotych trzysta, kamizelka ceglasta kitaykowa, futrem podszyta, item szubka kitaykowa, futrem podszyta, kamizelka tureckiey materyey w kwiaty lisztwy, kamizelek muślinowych dwie, to wszystko złotych 500; grodetoru łokci 20—złotych 140, sukna francuskiego łokci 5—

złotych 60, atłasu łokci dziesięć—złotych 80, kontósz musztardowy, wszystek gronostaiami podszyty—złotych 600, kontósz cynamonowy, wkoło barankami obłożony, a sam wszystek popielicami czarnemi podszyty—złotych 500, kontósz letni ciemny—złotych 700, kubrak grodeturowy, podszyty kitayką—złotych 200, kontósz letni błękitny—złotych 70, żupan biały atłasowy wenecki—złotych sto czterdzieści, żupan czarny atłasowy z złotym sznórkiem—złotych 140, żupan atłasowy rużowy—złotych 120, żupan dymowy dymy tureckiey—złotych 10, do sukien należące garnitury ponsowe dwa—złotych 70, karabella blachmalowa—124, pałasz w kape oprawny—złotych 40, pistoletów par dwie, fuzyi 2—złotych 200, wilczur moskiewskich 2—złotych 800; tak też kobierce, srebra, miedzi, skury, wilczura z suknem y dziecinne suknie, służne rzeczy, iako to: konie, suknie, kulbaki, pistolety, szable, ładownic złotych z szpiglami y inne rzeczy, oponczy, burki, czapki; to wszystko kładzie się złotych 3000, tak też kleynoty, pierścienie, zausznice, kulczyki, balsamki, perły, krzyżyki, tabakierki, sygnety y inne galanterye, należące damie, złotych 600; tak też we wsi Buchnach, póki do Pohrebyszcz przyiechali, okna, szkła, naczynia, trunku, wina, miodu, wódki, piwa na złotych 2000, bielizna olenderska, to jest: koszule, serwety, poszewki, obrusy, fartuszki, prześciradła, oprocz płócien, zabrali na złotych 2000; garnitury korunkowe na głowe, na ręce, korun przednich, gorsety, wzieli na złotych 3000; gotowych pieniędzy wzieli w szkatule złotych 6566; koni imci pana Zygmonta Lipkowskiego wzieli cugowych 6—złotych 1440; koń powodny z kulbaką, pistoletami, dekiem—złotych 540; koń masztalirski z kulbaką, szablo—złotych 100; płaszcz y rubdeszan—złotych 100, nożów srebrnych para, łyżka srebrna—złotych 40; Tęczyńskiego koń z kulbako—złotych 100; tegoż Tęczyńskiego kontusz, żupan szagryńowy, szabla—złotych 60; masztalirza kontusz, żupan, którego zabito, złotych 50; Sokołowskiego kóń z kulbako—złotych 100; y tamże imci pana Dedukowicza, którego zabito, zabrali wszystkie rzeczy jako to: konie suknie, strzelby rożne, membramy żydowskie, ktoremu dawali na pieniądze, wszystkiego wynosi złotych 5000; także imci pana Piotra Kayzera, kommissarza jaśnie oświeconego xięcia jegomości Radziwiła, konie, suknie, pieniądze pańskie, jego samego —na złotych 100,000; tudzież et comparentis koni karych 4 od kolaski, które były valoris złotych 800, konia cisawego wierzchowego—złotych 300; item klacz gniado turecką, valoris złotych 300, wielczura biała moskiewska—złotych 200, oponczy z sukna dobrego podszyte—złotych 100, czapek męzkich trzy—złotych 60, skur tureckich y kozłowych 15, valoris zło-

tych 120, kożuchów nowych 40—złotych 50, skrzynie rozbili, w którey było płótna wrocławskiego sztuk 2 całych, niepoczętych—złotych 160, w teyże skrzyni płótna kondzielnego połsetek ieden, płoskonnego dwa, lnianego myczkowego połsetek ieden, rachuiąc wszystko w kupe chust białych —złotych 108, w teyże skrzyni, trudno się y napamiętać, iako: wstąg, rękawiczek, kwefów, kapturków, kamizel kilka z tureckey materyi i, to wszystko zkomputowawszy, złotych 100; kulbak trzy ze wszystkim porządkiem, valoris złotych 120, fuzyi bracławskiey dwie, pistoletów para iedna mosiężnych, rusznic cztery, szabel dwie, rachuiąc na kupe—złotych 300; także z gospodarskich rzeczy iako to: cyna, miedź, flasze miedziane y cenowe, sepetow rozbili dwa, w których byli koszule białogłowskie, męskie, dziecinne, prześcieradła, obrusy olonderskie, serwety, ręczniki, fartuszki, kornety, kaptury, korony, stęgi, spodnice, kołder dwie: iedna atłasowa, druga grodeturowa, wszystko wraz skomputowawszy—na złotych polskich tysiąc sto osimdziesiąt; y w tymże zamku skrzynia była z klasztoru Pohrebyskiego wielebnych oyców franciszkanów, które rozbiwszy, zabrali rzeczy kościelne, to iest: ornatów cztyry, valoris złotych polskich 700, alb z koronami ciękiemi dobremi, valoris złotych 200, obrusy także z koronami y inne ubiory do trzech ołtarzów—złotych 3000, tabliczek srebrnych z ołtarza nayświętszey panny Maryi 4, koron dwie od obrazu, koralów, krzyżyków diamentowych, stęg—złotych osimset, kielich srebrny pozłocony y patyna—złotych 250, wraz wszystko zkomputowawszy, wynosi summy z rzeczy kościelney złotych polskich dwa tysiące dwieście piędziesiąt, a wszystkiey summy, tak szkody pańskiey, iako y urodzonych wyszmianowanych ichmościów, tudzież klasztorney y żydowskiey, wraz zkomputowawszy, uczyni na trzy kroć sto tysięcy dziewieńćdziesiąt y pięć tysięcy dziewięćset piędziesiąt y trzy złotych polskich; o co wszystko idem comparens iterum iterumque manifestował się, zostawiwszy sobie salvam meliorationem, jeżeli potrzeba ukazować będzie, tey manifestacyi, prosił eam actis connotari; co y otrzymał Jerzy Ankudowicz.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, 1735—1749, № 202; листъ 109 на оборотѣ.

CXLI.

Приговоръ Винницкаго гродскаго суда по дѣлу объ обвиненныхъ въ разбоѣ арестантахъ: дворянинѣ Петрѣ Копчинскомъ и крестьянинѣ Данилѣ Морозенкѣ. Судъ приговариваетъ Морозенка за участіе въ грабежахъ гайдамацкаго отряда Вергелеса и за позднѣйшіе грабежи, предпринятые имъ вмѣстѣ съ Копчинскимъ, къ смертной казни черезъ повѣшеніе. Копчинскаго-же опредѣляетъ отправить на 1 годъ и 6 недѣль для исполненія крѣпостныхъ работъ и, сверхъ того, при сдачѣ въ крѣпость и при выходѣ изъ оной подвергнуть его тѣлесному наказанію по 500 ударовъ розгами. 1738. Марта 18.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego osmego, miesiąca Marca ośmnastego dnia.

W roczki sądowe, grodzkie, Winnickie kadencyi Marcowey dnia trzynastego, roku wyż na akcie wyrażonego, tegoż miesiąca przypadłe y sądzące się, przedemną, Ludwikiem na Sydorowie Kalinowskim, Winnickim etc. starostą, y Felicyanem Kazimierzem Michałowskim, podczaszym Bracławskim, sędzią, Marcinem Radzimińskim, starostą Tarnawieckim, pisarzem, urzędem moim grodzkim Winnickim, przypadła sprawa z regestru sądowego aresztowego kadencyi Marcowey, roku, miesiąca y dnia wyż na akcie wyrażonych, za przywołaniem woźnego generała, szlachetnego Jakuba Makowskiego, między instygatorem sądowym y jego delatorami: wielmożnemi imci pany: Piotrem, podstolim Winnickim y Jerzym Czeczelem-Sudymontowiczem y innemi, a urodzonym Kopczyńskim y pracowitym Daniłkiem Morozenkiem, inkarceratami, oczewisto pozwanemi za terminem prawnym, to iest propozycyą, która za podniesieniem od strony powodowey u sądu ninieyszego była produkowana y czytana, de tenore verborum sequenti: proposuit instygator judicii praesentis ejusque delatores: magnificus Petrus, subdapifer Vinnicensesis, et generosus Georgius Czeczelowie, tum laboriosi: Hrycko Kołomyiczenko, Seńko et Chwedor in assistentia, de jure sibi in-

cumbenti, actores, in et contra Petrum Kopczyński et Daniłko Morozenko, incarceratos statutos, idque pro decernendis super eisdem criminalibus paenis, ratione per ipsos in bonis actorum subditorum aggravationis, concussionis, convulnerationis, tumultuum excitationis, tum quoque bovum, equorum, pecudum, pecorum, apum modo furtico interceptionis, laboriosum Hrycko Kołomyiczenko, in via libera omni securitate fretum, more latronum spoliationis ac paenitus depraedationis, eundemque graviter concussionis, variarumque violentiarum et excessuum contra praescripta legum ac jurium Divinarum commissionis, perpetrationis; citantur itaque propositione praesenti, latius ad id oretenus . . . . . die decima septima Martii, millesimo septingentesimo trigesimo octavo anno suscepta. Propositio ut supra. Stanisław Felicyan Szaszkiewicz, regent grodzki Winnicki. A po podniesieniu y przeczytaniu wyż inserowanego terminu, postanowiwszy się strona powodowa u sądu ninieyszego, prosiła y domawiała się, aby sąd stronie pozwaney na wyż inserowany termin sprawić się nakazał, a tak, na terminie ninieyszym postanowiwszy się strony obie: powodowa—wielmożni Piotr, podstoli Winnicki, y Jerzy Sudymontowiczowie-Czeczelowie y inni, przez wielmożnego imci pana Piotra Czeczela, swym y innych imieniem, oczewisto, a urodzony Piotr Kopczyński y pracowity Daniłko Morozenko, incarcerati, oczewisto—pozwana, między sobą kontrowertowali; ktorych sąd grodzki Winnicki wniesionych kontrowersyi wysłuchawszy, y one dobrze wyrozumiawszy, rozsądzaiąc propozycyą strony powodowey po strone pozwaną, do sądu swego wydaną, natychmiast sprawę pryncypalną incarceratów ad libere deponenda confessata przed urzędem tuteyszym, grodzkim, Winnickim lub jednym z wielmożnych urzędników na interogatoria strony powodowey, ręko imci wielmożnego starosty Winnickiego podpisane, destinat; post quae in instanti expedita confessata, sąd partibus termin zawity zachowuie, a incarceratos sub custodia strony powodowey ad decisionem negotii detinentos judicium arbitratur; tandem in ulteriori prosecutione tey sprawy między wielmożnym jego moścą Piotrem Czeczelem, podstolim Winnickim, sędzią pogranicznym województwa Bracławskiego, a urodzonym Piotrem Kopczyńskim y pracowitym Daniłem Morozenkiem, incarceratami, oczewisto, sąd grodzki Winnicki, rozsądzaiąc propozycyą strony powodowey, przeciwko pozwanym inkarceratom uczynioną, dalszey kontrowersyi stron wysłuchawszy y one dobrze wyrozumiawszy, ad lectionem confessatorum, ad interrogatoria partis actoreae libere per incarceratos: nobilem Petrum Kopczyński et laboriosum Daniłko Morozenko przed urzędem grodzkim

Winnickim depositorum, condescendit; quibus lectis et matura judicii sui deliberatione discussis et trutinatis, ponieważ sądowi swemu dowiedziono iest y z tych dobrowolnych konfessat pokazuie się jawnie, iż pracowity Daniłko, stante turbulento w tym kraju statu, niedawnemi czasy z Wergelesem buntownikiem był w swywolney kupie et arma hostilia gessit y w różnych z nim exorbitancyach zostawał, tandem złapany, o te excessa na gardło w fortecy Barskiey siedział, tandem ztamtąd przez oyca tegoż Morozenkę eliberowany został, y w kościele Barskim przysiągł, jako już tym hultaystwem ani żadnemi niegodziwemi y nieprzystoynemi uczynkami bawić się nie będzie, a potym, nie uważaiąc na to wszystko y na wykonaną przysięgę, powruciwszy do domu swego, do dóbr Czeczelowki, zniosłszy się z drugiemi tegoż gatunku ludźmi, to iest: Mikołaiem Trzeciakiem, Janem Kaceniukiem y innemi, woła jednego we wsi Michałowce z urodzonym Kopczyńskim, inkarceratem, ukradłszy y do wsi Czeczelowki wyprowadziwszy, zarżnęli y ku swemu pożytkowi niegodziwie obrocił, potym tenże Daniłko Morozenko z Kopczyńskim, teraznieysi incarceraci, udali się w stepy y koni dwa w Kuszczyńcach, u poddanych imci pana Jerzego Czeczela ukradszy, jednego karego, a drugiego wilczatego, a w pasiece, Borszowa nazwaney, przechowywali y one poprzedawali; znowu napadszy ciż teraznieysi inkarceraci z pracowitym Iwanem Kaceniukiem y innemi człeka z Komargrodu, pobili y na dobrowolney drodze obdarli y, żeby go ludzie, którzy na ten czas drogą blizką szli, nie bronili, Kopczyński tychże ludzi, wpadszy na konia z gołą szablą, rozegnał; wkrótce zaś potym ciż incarceraci jadącego pracowitego Hryćka, wielmożnego Piotra Czeczela, podstolego Winnickiego, poddanego, na drodze spiącego, podpiłego napadszy, z kożucha obdarli y kilka talerów y siermięge wzieli y inne excessa popełnili, przeto, żeby te niegodziwe pomienionych Piotra Kopczyńskiego y pracowitego Daniłka Morozenka akcye nie były zgorszeniem innym, ad malum propensis, a ich do dalszey w złościach nie przyprowadzili śmiałości, tudziesz ne scelera maneant impunita, a ludzie podściwi, spokoyność kochaiące, w tym niebespiecznym kraju sua gaudeant securitate, pomienionych: Kopczyńskiego y Morozenka paenas, et quidem: laboriosum Daniłko Morozenko criminales promeruisse arbitratur et admissibilem wielmożnego Piotra Czeczela, podstolego Winnickiego, ad convictionem criminalem semettertium in eam juramenti rotham: jako pracowity Daniłko Morozenko za wyżey wyrażone niegodziwe jego uczynki śmierci winien, in instanti przez wielmożnego Piotra Czeczela y urodzonego Antoniego Drozdowskiego y Konstantego Ziemia-

nowskiego praestandam adinvenit; post quod praestitum juramentum, sąd tegoż pomienionego pracowitego Daniłka Morozenka, uti infamem, per publicum justitiae ministrum suspendendum censet, et pro executione ad judicium quodvis civitatense remittit. A zaś Piotra Kopczyńskiego, ktorego fragiles ejus juventutis anni a morte et suplicio excusant, y w nadzieji, że on w dalszym wieku swoim może się od tych akcyi wstrzymać y powściągnąć, nakazuie, aby strona powodowa, wielmożny Czeczel, podstoli Winnicki, do fortecy Kamienieckiey, albo do fortecy Połońskiey ad labores per spatium unjus anni et sex septimanas explendos et continuandos, oddał y żeby mu przy oddaniu go do fortecy pięćset ruzek, a tyleż drugie przy wyściu z teyże fortecy dać rozkazał, post expletam paenam, aby był wypuszczony, sąd nakazuie. Konfessata zaś pomienione, per judicium praesens czytane, ad prosecutionem ulteriorem pracowitych: Mikołaja Trzeciaka, Iwana Kaceniuka kusznierza, Sawke, ad praesens disparentium, sigillo castrensi Vinnicensi obsigillanda et parti actoreae extradenda demandat; co się zaś tycze aktoratu tegoż wielmożnego Piotra Czeczela, podstolego Winnickiego, przeciwko urodzonym ich mość panom . . . Czeczelowi Nowosielskiemu intuitu damnorum, injuriarum, violentiarum et variarum attentatorum instituowanego, seorsivam viam ordinariam judicium wielmożnemu jego mości panu podstolemu Winnickiemu praecustodit decreti praesentis vigore. Co wszystko, de verbo ad verbum, do xiąg ninieyszych iest zapisano.

Книга гродская, Винницкая, декретовая, 1700—1738 года, № 4807; листъ 614 на оборотѣ.

CXLII.

Извѣстія о гайдамакахъ, сообщенныя въ польскія газеты въ теченіи Мая мѣсяца 1738 года.

Od pogranicza namieniają relacje, iż 500 kozaków nad rzeką Sieniuchą stanęło, gdzie rozłożywszy się, wieś Targowicę, do Umania należącą,

zrabować mieli. Inni haydamacy w same święta na Ukrainie Subotow, o 3 mili od Śmiły, zrabowali, z których jeden złapany zeznał, że ich jest 200 konnych, a pieszych 150, czekających na konie, których nabywszy, myślą o trawie zwykłe swawole swoje wyrabiać. (Въ началѣ Мая, № 70).

Od pogranicza donoszą, że liczba haydamaków accrescit, którzy wieś Talną zrabowali i bydło zabrali, za któremi podjazd od partji Ukraińskiej w pogoń wysłano. (Въ началѣ Мая № 71).

Od pogranicza referunt, że haydamacy dotąd rabować nie przestają, którzy za Sawraniem bydło pozabierali y za Lebedynem nie mała kupa tego hultaystwa zebrawszy się, częste exkursie czyni. (Въ концѣ Мая, № 72).

Od pogranicza piszą, że od ichmościów panów: feltmarszałka Münnicha i Neplujowa, ministra rossyjskiego, zaszła rezolucja, aby in casum wpadających w granice polskie kozaków, jako hultajów y surowym ukazom nie posłusznych, onych chwytano i wieszano. In viciniis Żywotowa między lasami swawolne kupy hajdamaków pokazały się, gdzie 70 koni a 30 pieszych znajdować się miało, przeciwko którym podjazd polski wyprawiono dla rozgromienia tegoż hultaystwa. W Kuczmaniu haydamacy, ludzi podróżnych napadszy, onych poodzierali, oraz do przysięgi przymusili, żeby o nich do wojska znać nie dawali. Ciż hultaje nie z zagranicy, lecz z miejsc pobliższych skupić się mieli, czuwając na zdobycz podczas jarmarku, teraz w Raszkowie przypadającego. (Въ концѣ Мая, № 74).

Изъ газеты: „Kurjer Polski" за 1738 годъ, №№: 70, 71, 72, 74.

CXLIII.

Постановленіе пограничнаго Русско-польскаго суда, учрежденнаго для Кіевскаго воеводства, по дѣлу о нападеніи на Паволочь гайдамаковъ: Жилы, Гривы, Харка и другихъ. Судъ назначилъ срокъ для разбирательства дѣла и потребовалъ доставки въ свое присутствіе обвиненныхъ, хлопотать о которой у фельдмаршала Миниха обѣщали русскіе судіи. 1738. Мая 5.

Anno 1738, die 5 Mai.

Sąd pograniczny generału woiewodztwa Kijowskiego, złączony wraz z sądem monarchiey Rossyiskiey, w sprawie jaśnie oświeconych xiążąt ich-

mościów: Stanisława, starosty sądeckiego, y Jozefa Lubomirskich, woiewodziców Sendomirskich, przeciwko swywolnym: Charkówi, Żyle, Grzywie y innym watahom y ich pomocnikom, kozakom Siczowym y zadnieprskim, ratione gwałtownego napadnienia na miasto Pawołocz y zamek, iako w sobie manifesta, w roku 1737, ieden czternastego, drugi dwudziestego pirszego dnia Augusta przez urodzonego jegomomości pana Jozefa Bodakowskiego, gubernatora xięstwa Rużynskiego y miasta Pawołoczy, imieniem wyżrzeczonych jaśnie oświeconych xiążąt ichmościów aktorów w aktach pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego zapisane, wyrażaią, że wysz wspomnieni swywolni watahowie, kozacy w roku 1736, dnia siodmego Octobris, napadszy na miasto Pawołocz w pięciuset koni siczowych y rożnych kozaków, naprzod pozabiawszy na śmierć urodzonego jegomości pana Jozefa Zozulińskiego, gubernatora tegoż miasta, y urodzono jeymość panio Marianne z Sebestiańskich Bujalsko, gubernaturowe Śmielańską, jegomości pana Jana Wesołowskiego y żydów Pawołockich trzydziestu pięciu smiertelnie pomordowawszy, zrabowali y zabrali z miasta y zamku Pawołockiego w pieniądzach, srebrach, kleynotach, miedziach, cynach, materiach, suknach, ruchomościach na sto osimdziesiąt tysięcy trzysta pięddziesiąt złotych; w zysku stawienia wyżrzeczonych swywolnych watahów, rabowników, kozaków przed sąd swóy pograniczny na naypierwszą kadencyą, przypadaiącą w roku 1739, dnia 6-tego Februaryi stili romani, stili vero graeci dnia dwudziestego szostego Januaryi, niemniey na tymże terminie potrzebną bydź inquizycyą dla dowodu, za czyją wiadomościo: koszowego, czyli swoią wolą, zrabowali y zabiali y czy tak wiele zabrali? etiam, jeżeli tego potrzeba ukazować będzie, od strony powodowey juramentem ztwierdzona bydź ma quantitas ludzi pozabianych y summ zrabowanych, polski; a rossyiski sequenti stilo: po czołobytiu panów Lubomirskich, woiewodyczów Sędomirskich, o hultaiach: Charku, Hrywie, Żyły y innych, jeżeli oni w Zaporożu, o przysyłke ich w komissyu pysat budem do ieho syatelstwa generała feltmarszałka grafa Fon-Minicha, y kakuju resolucyu połuczym, obiawym hospodam kommysarom, sententiowawszy, stwierdza mocą ninieyszego dekretu,

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 130, и (вторично) 133.

CXLIV.

Извѣстія о гайдамакахъ, сообщенныя въ польскія газеты въ теченіи Іюня и Іюля мѣсяцевъ 1738 года.

Od pogranicza donoszą, że haydamacy dotychczas grassować nie przestają, którzy o pół mili od Ładyżyna 2 wozy żydów napadszy, wszystko im pozabierali, o czym dowiedziawszy się imć pan major Rożycki, w Ładyżynie stojący z dragonją królowey jej mości, posłał za niemi w pogoń 50 koni, którzy dotąd jeszcze nie powrócili. Ciż haydamacy Raszkow i Granow ze wszystkim wyrabować y wielu żydów wykłuć, w Granowie gubernatora i xiędza porwać, a z tych pierwszemu, obie ręce odciąwszy, potym zabić mieli, o czym certiora oczekiwać należy. (Въ началѣ Іюня, № 75).

Na Ukrainie kupy swawolne haydamaków zagęściły się, kiedy po 200, po 300 razem na różne miejsca napadają i rabują. (Въ половинѣ Іюня № 76).

Od pogranicza donoszą, że podjazd partyi Ukraińskiej, przy którym znajdował się pułkownik Sawa i dragonia od regimentu j. m. pana generała Miera, w Lisiance stojąca, poszedłszy w pogoń za tymi haydamakami, którzy Granów i niektóre wsie zrabowali byli, napadł ich był w stepie pod Czarnym lasem, gdzie ich kilkunastu zabito, 5 w niewolą wzięto, drugich napędzono w rzekę, gdzie się wielu ich potopiło; batownie, które były w zdobyczy u nich, odbito; gdzieby i więcej ten podjazd był zniósł, gdyby się raniej pospieszył, albowiem tegoż dnia hultaystwo na dwie części rozdzieliło się. (Въ началѣ Іюля, № 78.)

Od pogranicza donoszą, że podjazd polski, za haydamakami wysłany, lubo usilnie onych goniąc, zaskoczyć nie mógł, albowiem ciż hultaje za Boh rzekę przeprawili się; y tak ten podjazd obrucił się ku Sawraniu, postrzegając tego, aby tamtym szlakiem nie wpadli ku Raszkowu. Interea chcąc wyżej około Bohu invigilare bezpieczeństwu, znioszy się z j. m. panem re-

gimentarzem partyi Wołyńskiej, drugi podjazd wyszedł o południu w dwieście kilkadziesiąt (koni) nad Bohem ku Humaniu, obserwując gressus tych kup swawolnych y nie dopuszczając onym przeprawować się. Że zaś we 3 godziny po wyjściu podjazdu z Władyczyna (sic) doniesiono, że, nie zaczepiając żadnej wsi, poszli stepem ku Mohylowu, więc za podjazdem posłano dyspozycją lub ordynans, aby ten szlak kozakom przetrzymał. Podjazd pod j. m. panem Bromirskim od Sawranią powrócił y stanął w Kopaygrodzie, któremu posłano ordynans ruszyć się dla obserwowania obrotów tychże hultajów y dowiadowania się o nich, oraz zaszła dyspozycja, żeby podjazdy lub partje, ad invicem, zniosłszy się, sobie pomagały. (Въ началѣ Іюля, № 79.)

Od pogranicza referunt, że swawolne kupy hajdamackie nieco się uśmierzyły, ponieważ słychać, że od woyska rossyjskiego kozacy Dońscy i Kałmucy mają być wysłani, aby hultaystwo, grassujące po stepach, łapali i do imci pana feldmarszałka Münnicha, prowadzili. (Въ началѣ Іюля, № 81).

Изъ газеты: „Kurjer Polski“ за 1738 годъ, №№: 75, 76, 78, 79, 81.

CXLV.

Инструкція, данная дворянами Кіевскаго воеводства депутатамъ, отправленнымъ ими на сеймъ; въ ней, между прочимъ, поручается депутатамъ: требовать приведенія въ порядокъ крѣпостей, находящихся въ Кіевскомъ воеводствѣ и вознагражденія за убытки, причиненные дворянамъ воеводства козаками и своевольными людьми. 1738. Августа 29.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego osmego, miesiąca Augusta dwudziestego dziewiątego dnia.

W roki sądowe, ziemskie woiewodztwa Kiiowskiego, w Żytomirzu sądzące się, comparens personaliter wielmożny iego mość pan Jan z Pru-

szyna Pruszyński, starosta nosowski, marszałek koła rycerskiego woiewództwa Kiiowskiego, tę instrukcyą, od prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego iaśnie wielmożnym ich mościom panom posłom tegoż woiewodztwa, na seym ordynaryjny sześcioniedzielny Warszawski obranym, daną, z podpisem ręki swey własney przy pieczęci przyciśnioney, dla zapisania do xiąg ziemskich, kiiowskich per oblatam podał, tenoris sequentis: Instrukcya, iaśnie oświeconym, iaśnie wielmożnym, wielmożnym ich mościom panom: Antoniemu na Trypolu y Rakowszczyznie Trypolskiemu, podkomorzemu kiiowskiemu, trechtemirowskiemu etc. staroście, pułkownikowi woysk iego królewskiey mości y rzeczypospolitey; iaśnie oświeconemu xięciu iego mości Antoniemu hrabi na Wiszniczu y Jarosławiu Lubomirskiemu, kazimierskiemu, lipińskiemu etc. staroście; iaśnie oświeconemu xięciu iego mości Stanisławowi hrabi na Wiszniczu y Jarosławiu Lubomirskiemu, sądeckiemu etc. staroście; wielmożnemu iego mości panu Karolowi na Czernichowie Niemiryczowi, chorążemu wiskiemu; wielmożnemu iego mości panu Łukaszowi z Chodosowszczyzny Bohdanowiczowi, miecznikowi ziemskiemu, pisarzowi grodzkiemu kiiowskiemu; wielmożnemu iego mości panu Andrzeiowi Trzeciakowi, miecznikowi czernihowskiemu, pisarzowi grodzkiemu żytomirskiemu, na seym ordynaryiny, w Warszawie, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset trzydziestego osmego, agituiący się, od prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego dana. *Primo*: Kiedy po tak wielu nieszczęściach, za dyspozycyą Króla królów, Pana panów, Naywyższego Boga, a za oycowskim staraniem nayiaśnieyszego króla iego mości Augusta trzeciego, pana naszego miłościwego, dulci fruimur pace, naygłębszą czyniemy podziękowania nayiaśnieyszemu maiestatowi adoracyą, chcąc y w dalszym czasie pożądanym saturari pokoiem, upraszamy nayiaśnieyszego króla iego mości, pana naszego miłościwego, aby nas od wszelkich okoliczności, niepokoy oyczyznie naszey przynoszącey, łeskawą cirkumspekcyą zachował. *Secundo*: Jako iest quid primum et principale w każdych rzeczach zachowanie tego, co iest publicznym prawem opisanego, tak pro principali et primo objecto iaśnie oświeconym, iaśnie wielmożnym ich mościom panom posłom woiewodztwa naszego Kiiowskiego, uprzedzaiąc wszystkie materye seymowe, zlecamy obranie marszałka w iednym dniu, sine discrimine seymu, przytym zachowanie porządku seymowania juxta constitutiones annorum: millesimi sexcentesimi nonagesimi et millesimi sexcentesimi nonagesimi noni, atque millesimi septingentesimi trigesimi sexti. *Tertio*: Proponowana aukcya woyska na przeszłym seymie pacificationis, na teraznieyszym gdy będzie agitowana, doyrzyć się maią ich mość panowie po-

słowie, aby, sine praejudicio zdezolowanych pogranicznych woiewodztw, in partem woiewodztwa naszego była applikowana quantitas et qualitas possibilis, presse, bez aggrawacyi dóbr ziemskich. *Quarto*: Oeconomia bellica fortec wszystkich, osobliwie pogranicznych, przeyrzeniem amunicyi, armat, ieżeli wszędzie według należytości y dawnych rewizyi nayduią się, że iest potrzebna, ciż ich mość panowie posłowie domówią się za prowidowaniem tychże fortec prowiantami, armatami y amunicyami; o zabrane zaś armaty, xięgi, variis temporibus, y za granice wywiezione rzeczypospolitey, tudzież o szkody przedtym y recenter w Ukrainie, Raszkowie y innych wielu mieyscach przez kozaków rosyiskich poczynione y iuż po części przez kommissyą sądów pogranicznych rekognoskowane, o restytucyą onych ciż ich mość panowie posłowie, podczas konferencyi z ich mościami pany ministrami zagranicznemi, sollicite domawiać się maią; a że teraz głębiey in viscera rzeczypospolitey woiska zagraniczne, iako rosyiskie, tak otomańskie, wchodzą, y w granicach naszych polskich furwakty rosyiskie po różnych mieyscach konserwuią się,—to całey rzeczypospolitey remonstrować będą. *Quinto*: In statu Kurlandyi ich mość panowie posłowie singularem maią adhibere curam, aby konwulsya prawa albo awulsya kraiu nie zaszła, osobliwie przyimowania feudii y oddawania homagii przez samego xięcia Kurlandzkiego, a nie per emissarium suum. *Sexto*: Approbacya concordatorum respectu juris patronatus, za zniesieniem się z innemi woiewodztwy, ma bydź uspokoiona, sine praejuditio saecularis status et jurium patritiorum. *Septimo*: Instabunt ich mość panowie posłowie, in virtute praw dawnych, aby do sądów duchownych osób stanu świeckiego in causis civilibus do sądów swoich nie pociągali y nie exkomunikowali, sub nullitate tego wszystkiego. Dilacye pro majori w trybunałach aby tym nie były dawane, którzy nie są actu w Lublinie, ile w sprawach, gdzie personalitas non requiritur. *Octavo*: In condito prawa nowego dla iaśnie wielmożnego iego mości pana podskarbiego koronnego doyrzyć się maią ich mość panowie posłowie, z reassumowaniem konstytucyi anni millesimi septingentesimi vigesimi sexti et anni millesimi septingentesimi trigesimi sexti, y innych dawnieyszych, o depaktacyą myt, zniesienie protekcyi cujuscunque generis handlów, zniesienie przysiąg po komorach wodnych od zboż szlacheckich, szkut, komieg, flisów y wołów, od czego żeby było płacone myto proporcyonalnie, cum distinctione od innych osób minoris conditionis; cło Brzyskie, niesłusznie od koronnych uzurpowane, aby było zniesione; instruktarz do grodu żeby był podany, nad instruktarz nie pozwalaiąc żadney exakcyi; panowie su-

perintendenci, tak iego królewskiey mości, iako y na cle rzecypospolitey, aby kwity dawali z specifikacyą kwoty wziętey, nie pretenduiąc nic kwitowego; miara na zboże y waga na potaż sprawiedliwa we Gdańsku aby była postanowiona; defraudationes, damnificationes errarii publici aby zniesione były, propter adaugendam importalitiam do skarbu. *Nono*: Intuitu ardendae monetae według praw dawnych, tudzież względem otwarcia gór Olkuskich y dobycia metallów—ich mość panowie posłowie, z całą rzecząpospolitą zniosszy się, pozwolą. *Decimo*: Na tymże seymie ich mość panowie posłowie depraedicabunt wielkie pieczołowanie iaśnie wielmożnego iego mości pana hetmana wielkiego koronnego około bezpieczeństwa granic y utrzymania neutralitatis inter belligerentes partes; rekomendować będą magnanimitatem in benegerendis iaśnie wielmożnego iego mości pana Kazimierza na Stecczanie Steckiego, kasztelana Kiiowskiego, dymirskiego starosty; instabunt za iaśnie wielmożnym iego mością panem Antonim na Trypolu Trypolskim, podkomorzym kiiowskim, trechtymireckim (starostą), Kazimierzem Ilińskim, woyskim kiiowskim, według dawnych recessów przeszłych seymów, tudzież za iaśnie wielmożnym iego mością xiędzem Ożgą, biskupem Kiiowskim, za iaśnie wielmożnym iego mością xiędzem Łaszczem, sufraganem chełmskim, wielmożnym iego mością panem Janem Pruszyńskim, starostą nosowskim, buńczucznym iaśnie wielmożnego iego mości pana hetmana wielkiego koronnego, marszałkiem koła naszego rycerskiego, cum remonstratione meritorum, za wielmożnym iego mością panem Steckim, łowczym kiiowskim, aby, przy ułożeniu aukcyi woyska, znak lekki był w kompucie pancernym policzony y w pancerny reformowany. *Decimo primo*: Desiderium ratione dislimitationis woiewodztwa naszego Kiiowskiego z prześwietnemi woiewodztwy Wołyńskim, Bracławskim. *Decimo secundo*: Fundacye: wielebnych oyców Owruckich, Połońskich, Żytomirskich iezuitów, tudzież wielebnych oyców piarow colleguim Międzyrzyca Koreckiego, y inne wszystkie, tak w prowincyi koronney iako y wielkiego xięstwa Litewskiego , które dotąd nie są approbowane, także wielebnych oyców dominikanow Owruckich, — aby były na teraznieyszym seymie approbowane. *Decimo tertio*: Wiadomy y tyle razy po seymach y seymikach multiplikowany interes domu iaśnie oświeconych xiążąt ich mościów Lubomirskich, respektem Kunegundy (sic), w czym ich mość panowie posłowie mową instabunt, aby na terazniejszym seymie mógł suum sortiri effectum. *Decimo quarto*: Interes xiężny jey mości Debulion ponieważ nietylko konstituciami seymowemi et pactis con-

ventis nayiaśnieyszych regnantów polskich, colori fortun y bezpieczeństwa osób serenissimae prolis regiae nayjaśnieyszego niegdy divae memoriae Jana trzeciego, króla y pana naszego, jest dość doskonale assekurowane y utwierdzone, więc, iako cała Polska, y prześwietne woiewodztwo nasze dulcem ma panowania iego recordationem, tak na teraznieyszy seym instat przez ich mościów panów posłów, aby w summach, na ekonomiach Nowodworskiey y Szawelskiey importowanych, tak wielu konstytucyami assekurowanych y utwierdzonych, successores niegdy nayiaśnieyszego królewicza iego mości Jakuba, tudzież od niego possessores, omnimodam mieli securitatem, ażeby żadnym sposobem przez iaśnie wielmożnych podskarbich, ani przez kogo inszego, in possessione tychże ekonomii nie byli inkwietowani, y owszem, ciż sukcessorowie y possessorowie aby in pacifica possessione byli konserwowani póty, póki rzeczpospolita, ad mentem anteriarum costitutionum, do wykupna sobie rezerwowanego nie przydzie; o co ante omnia ich mość panowie posłowie nasi instabunt, ażeby possessio eisdem possessoribus iako nayprędzey una cum proventibus restituatur. *Decimo quinto:* I to deferent ich mość panowie posłowie rzeczypospolitey, aby ich mość panowie delegaci anterioribus constitutionibus do konferencyi z postronnemi, a osobliwie z państwem Rossyjskiem, upomnieli się o poczynione krzywdy, exorbitancye y szkody różne, wiolencye y zabóystwa szlachty y różnych tak duchownego, iako i świeckiego stanu osób; ponieważ w sądach pogranicznych to desiderium skutku wziąć nie może, a to się wszystko przeciwko soiuszom z rzecząpospolitą w woiewodztwie naszym, iako na pograniczu będącym, dzieie, y czyli to przez wspomnione konferencye, czyli też per aliam viam promować będą. *Decimo sexto*: Dobra duchowne utriusque ritus, dawnemi przywileiami utwierdzone, aby przy tychże prawach y przywilegiach zachowane były, a partykularnie archimandrya Owrucka. *Decimo septimo*: Na przeszłe seymy formowane od woiewodztwa naszego instrukcye ponieważ recessem poszli cum desideriis inszych woiewództw, a zatym obliguiemy activitatem ich mościów panów posłów, żeby, in virtute tamtych instrukcyi, cokolwiek iest potrzebnego y bydź może proficuum dla kraiu naszego, domówili się y promowowali. *Decimo octavo*: Za iaśnie wielmożnym iego mością panem kasztelanem Czyrskim, iako pierszym iego królewskiey mości pułkownikiem, y wielmożnym iego mością panem Jaklińskim, podczaszym zatorskim, juxta informationem tych ich mościów, instabunt ich mość panowie posłowie. *Decimo nono*: Podziękowanie nayiaśnieyszemu królowi iego mości, panu naszemu miłościwemu, explebunt ich mość panowie posłowie, że król iego mość circa di-

gnitatem, sine praejudicio praw y konstytucyi, konserwuie. Caetera dexteritati, consumatae prudentiae, probatae activitati et innatae virtuti ich mościów panów posłów plene praecommittimus. U tey instrukcyi, przy pieczęci zwykłey przyciśnioney, podpis ręki wielmożnego iego mości pana marszałka koła rycerskiego temi słowy: Jerzy Jan z Pruszyna Pruszyński, starosta nosowski, iaśnie wielmożnego iego mości pana hetmana wielkiego koronnego buńczuczny, marszałek koła rycerskiego generału woiewodztwa Kiiowskiego. (Locus sigilli). Któraż to instrukcya, za podaniem y prośbą iego mości podawającego, wszystka, z początku aż do końca, iak się w sobie pisana ma, do xiąg ninieyszych, ziemskich, kiiowskich iest zapisana.

Книга земская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1737—1742, № 137; листъ 15.

CXLVI.

Жалоба дворянина Станислава Третяка на дворянина Франциска Головинскаго о томъ, что, по его приказанію, надворные его козаки предприняли заѣздъ на имѣнія брата истца—Іосифа Третяка. 1739. Февраля 3.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego dziewiątego, miesiąca Februarii trzeciego dnia.

Na leżeniu xiąg ziemskich woiewodztwa Kijowskiego, przedemną, Stefanem z Wyhowa Wyhowskim, namieśnikiem protunc y vicesregentem akt ziemskich woiewodztwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszemi, ziemskiemi, kijowskiemi comparens personaliter wielmożny jegomość pan Stanisław Trzeciak, cześnik mozyrski, swym y braci swoich imieniem, naprzeciwko urodzonym ich mościom panom: Franciszkowi y Franciszce z Krasnowskich Hołowińskim, małżonkom, pryncypałom, tudzież urodzonemu jego mości panu Mar-

cinowi Psarskiemu, gubernatorowi miasta Norzyńska, quorumcunque nominum ludziom, kozakom dóbr jaśnie wielmożnego jego mości pana podkomorzego kiiowskiego Poleskich, przed aktami ziemskiemi kijowskiemi świadczył, manifestował y protestował się w ten niżey opisany sposob y o to: iż obżałowany wielmożny Hołowiński, nie uważaiąc na prawo pospolite, de securitate opisane, zebrawszy niemałą kupę ludzi wyżpomienionych, swywolnych cum vario armorum genere, śmiał y ważył się na dobra Kołckie bez żadney konwikcyi prawa najechać y brata manifestantis, in lecto aegritudinis zostającego, naypierwey lascivis et scommaticis, imo auditui humano obnoxiis, verbis traktować, potym z żoną y dziećmi od wszystkich szlacheckich sprzętów domowych wypędzić, przez co tenże wielmożny Józef Trzeciak, brat manifestantis, w tey słabości, przez ten prawie nieprzyjacielski uczynek, do tego czasu śmiertelnie na łóżku decumbit; zboża, tak w ziarnie, iako y w snopach, y wszelkie quovis titulo et genere sprzęta domowe, bydła rogate y nierogate, seorsivo regestro specifikowane, zabrać. O co wszystko, ut praemissum est, tak przeciwko wyżey wyrażonemu obżałowanemu, jako y urodzonemu jego mości panu Psarskiemu, nescitur cujus motivo, tantam insolentiam illicitam czyniącemu, idem comparens manifestowawszy się y protestowawszy, zostawuiąc salvam tey manifestacyi meliorationem, vel per citationes correctionem, si opus fuerit, a teraznieyszą actis connotari prosił,—co y otrzymał. Stanisław Trzeciak, manu propria.

Книга земская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1737—1742, № 137; листъ 135.

CXLVII.

Извѣстія о гайдамакахъ, запорожцахъ и объ Орликѣ, сообщенныя въ польскія газеты въ теченіи Апрѣля и Мая мѣсяцевъ 1739 года.

Ze Lwowa, 29 Aprilis. Do Siczy swojej znowu powrócili kozacy od Samary, którzy koszowego zabić mieli, na którego miejsce już inny na-

stompił. Haydamacy na Ukrainie po różnych, ut fertur, pokazali się miejscach, w małej jednak kwocie.

Z Latyczowa, die 1 Maji. Fertur, że Orlik u Turków co miesiąc 400 kies lewów pensii bierze y jeszcze mu obiecują.

Od pogranicza referunt, że woysko koronne w tym miesiącu ruszyć się ma w pole y obozem stanąć. Tamże na Ukrainie dwoch hultajów złapano od swywolnej kupy haydamackiey, którzy po miasteczkach i wsiach szpiegowali, myśląc o zdobyczy i zabieraniu koni. (Въ началѣ Мая, № 123.)

Изъ газеты: „Kurier Polski," за 1739 г., №№: *121, 122, 123.*

CXLVIII.

Постановленіе сеймика „boni ordinis" Кіевскаго воеводства. Сеймикъ рѣшилъ: отправить депутатовъ къ гетману съ изъявленіемъ благодарности за его попеченіе о благѣ воеводства; назначить особый, единовременный, денежный сборъ въ пользу войска, защищающаго воеводство отъ гайдамаковъ; побудить владѣльцевъ староствъ, чтобы они отправляли на свой счетъ милиціи въ помощь регулярному войску. 1739. Сентября 15.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego dziewiątego, miesiąca Septembris szesnastego dnia.

Na urzędzie grodskim, w zamku jego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Józefem Celestynem Moklakiem, namieśnikiem grodzkim starostwa Żytomirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi, comparens personaliter wielmożny jego mość pan Łukasz z Rybna Rybiński, stolnik żytomirski, marszałek koła rycerskiego prześwietnego województwa

Kijowskiego, te laudum, na sejmiku boni ordinis uchwalone, ratione introcontentorum, ad acta castrensia, żytomiriensia per oblatam podał; a tak ja, urząd, annuendo affectationi, ad acticandum przyjmując, czytałem, de tenore sequenti: My: rady, dygnitarze, urzędnicy ziemscy, grodzcy i całe rycerstwo generału województwa Kijowskiego, zjechawszy do Żytomierza na miejsca, obradom przyzwoite, prawem pospolitym opisane, w czasie, sejmikowi gospodarskiemu asignowanym, naprzód Panu Najwyższemu, którego wszechmocną mocą i wolą vivimus et regimus, składamy u Jego majestatu Boskiego najniższe z pokorą podzięki, że po tylu malorum Iliades i nieszczęśliwych województwa naszego pressurach, miłosierniejszych Bóg reviviscere pozwala, i wolnych czasów wolnemu narodowi do uczynienia dobrego w województwie naszym porządku użycza; jakoż, po szczęśliwie na dniu wczorajszym zakończonym sejmiku deputackim i obranych jaśniewielmożnych ich mościach panach deputatach na trybunał koronny, dziś, pod godną i waleczną innata virtute incomparibilique dignitate wsparte dyrekcyą jaśnie wielmożnego jego mości pana Antoniego na Trypolu i Rakowszczyznie Trypolskiego, podkomorzego kijowskiego, wyżgrodzkiego, trechtymirskiego, kahorlickiego etc. starosty, pułkownika wojsk jego królewskiej mości i rzeczypospolitej, do obrania jego mości pana marszałka, ad tenendum regimen wolnych głosów naszych braterskich, przystąpiliśmy; jakoż e medio nostri wielmożnego jego mości pana Łukasza z Rybna Rybińskiego, stolnikowicza żytomirskiego, z possessyi i zasług antecessorów jego zadziedziczałego, z cnoty i rzetelności destyngowanego, za marszałka obrawszy, i ich mościów panów: Leonarda Ipohorskiego Lenkiewicza, starostę krzemieńczuckiego, Józefa na Byszowie Charlęskiego, łowczego latyczowskiego, przydaliśmy i uprosili; oraz ad resolutionem desideriorum przystąpiliśmy: a naprzód, wdzięczni będąc niewygasłej pamięci nad województwem naszym jaśnie wielmożnego jego mości pana Potockiego, wojewody kijowskiego, hetmana wielkiego koronnego, ktury nietylko firma neutralitate inter belligerantes województwo nasze od ruiny, w inszych województwach praktykowanej, wojskami koronnemi zasłonił, ale i teraz przez łaskawą, i przezorną listowną odezwę de statu województwa naszego wiedzieć nie zaniedbywa, za co nietylko województwo do należytey zna się wdzięczności, ale też na uczynienie powinnego podziękowania uprosiliśmy z koła naszego braterskiego wielmożnego jego mości pana Łukasza z Rybna Rybińskiego, stolnikowicza żytomirskiego, marszałka koła naszego rycerskiego, i Leonarda Lenkiewicza, starostę krzemieńczuckiego, i Antoniego Wołynieckiego—za posłów do jaśnie wielmoż-

nego jego mości pana hetmana wielkiego koronnego, dawszy tymże ich mościom panom posłom osobliwą instrukcyą; i przy tejże instrykcyi exponent impossibilitatem jaśnie wielmożnych ich mościów panów kijowskich zjechania do wojska, jako officyerów, ob publicam legalitatem funkcyi deputackiej, na ich mościów od województwa włożonej; mając zaś wzgląd nad ustawicznie pracującym wojskiem partyi Ukraińskiej, która nas od hajdamackich zasłania inkursyi, praetioque dalszego zaszczytu, na furaż dla koni pracujących, actu in opere belli będących, z dymu każdego po złotych polskich czterdzieści, na terazniejszą przez ich mościów panów posłów uczynioną requizycyą, pro hac sola vice naznaczamy, którą summę dobra, w województwie naszym leżące, ze wszystkich trzech powiatów ad terminum dnia dwudziestego czwartego Decembra do grodu Kijowskiego ad manus et quietationes jego mości pana namieśnika grodzkiego kijowskiego, bez dawania żadnego kwitowego i groszowego, komportować będą powinni, a jęgomość pan namieśnik pomienioną importacyę ich mościom panom wojskowym, na to ordynowanym, wypłacić, lub, in casu niewypłacenia, delaty super renitentes wydać tenebitur, które ich mość wojskowi apud renitentes per militarem executionem wybrać dispensantur, i osobno po ośmiu złotych polskich z każdego dymu na ich mościów panów wojskowych, tak dawniejszych, jako i terazniejszych, to jest: na dwóch ich mościów panów posłów terazniejszych po złotych cztery, a na drugich dwóch przeszłych także po złotych cztery, urodzonych ich mościów panów: Józefa Pruszyńskiego, podczaszego czerniechowskiego, chorągwi pancernej jaśnie wielmożnego jego mości pana starosty Stobnickiego, także urodzonych ich mościów panów: Stanisława Bohdanowicza, regenta grodzkiego kijowskiego, chorągwi pancernej jaśnie wielmożnego jego mości pana kasztelana Kijowskiego, i Antoniego Przyborowskiego, miecznika wołkowyjskiego, chorągwi pancernej jaśnie wielmożnego jego mości pana podkomorzego kijowskiego, kompanii od partji Ukraińskiej, w legacyi do województwa naszego ordynowanych, naznaczamy wypłacać, w czasie i sposobem wyżej opisanym, do tegoż grodu Kijowskiego, insimul et semel z pieniędzmi na furaż pozwolonemi wypłacać determinujemy. Przytym na list jaśnie wielmożnego jego mości pana kasztelana Kijowskiego z należytą wdzięcznością i podziękowaniem za odezwę i żywą pamięć responsować zlecamy; także na list jego mości pana pisarza ziemskiego Kijowskiego jego mość pan marszałek odpisze, obligując, aby, juxta tenorem laudi, anno millesimo septingentesimo trigesimo octavo constituti, z ich mościami pany grodowemi perficiat calculum et remonstret

na sejmiku przyszłym—gdzie się pieniądze za funkcyi jegomościnej obrócili, także i te pieniądze, które z dóbr xiążąt ich mościów Lubomirskich byli do zapłacenia deklarowane; inne zaś długi juxta lauda anteriora płacone bydź mają. Expedyowana od województwa naszego funkcya poselska przez wielmożnego jego mości pana Jana Wojnarowskiego, podstolego bracławskiego, do jaśnie wielmożnego jego mości pana hetmana wielkiego koronnego, i dawne jegomościne zasługi, jako maerentur recognitionem, tak województwo nasze nie tylko tę, nie bez expensy uczynioną, usługę grato przyjmując pectore, ale też z przyszłych importancji obmyślić zechce temuż jego mości panu Wojnarowskiemu satysfakcyą. Nakoniec listy do jaśnie oświeconego xiążęcia jego mości kasztelana Krakowskiego w sprawie jej mości pani Ukryńskiej, także do jaśnie wielmożnego jego mości pana krajczego koronnego w interessie jego mości pana Niezwojewskiego—jego mości panu marszałkowi pisać zlecamy. Luboby nie potrzeba namieniać tam, gdzie uniwersalne prawo multiplicatis constitutionibus obliguje wielmożnych ich mościów panów starostów ukraińskich, aby ad publicum rzeczypospolitej obsequium ex iisdem bonis ludźmi supplementowali, że jednak indispensabilis necessitas nunc et pro (sic) nadchodzi, zaczym obligujemy ich mościów panów starostów, w województwie Kijowskim swoje starostwa mających, obtestamur amore boni publici ad palatinatus, aby, ad mentem constitutionum, z possessyi swojej ludzi do usługi wojennej zgodnych do wojska koronnego partyi Ukraińskiej w jaknajprędszym czasie wystawili, i w kommendę wielmożnego jego mości pana regimentarza partyi Ukraińskiej in auxilium wojska, ustawicznie pracującego, i na zaszczyt kraju tutejszego oddali. Obligujemy grody województwa naszego, aby, juxta tenorem konstytucyi anni millesimi septingentesimi decimi septimi, chorągwiom, repartycyą w województwie naszym mającym, punktualnie contingens gotowizną lub delatami wypłacali, nie pretendując od ich mościów panów chorągwianych groszowego lub kwitowego. Które to laudum, jednostajnie postanowione, jego mości panu marszałkowi koła naszego rycerskiego podpisać et ad acta podać zlecamy. Datum w Żytomirzu, w kościele ojców Iezuitów, anno millesimo septingentesimo trigesimo nono, die decima quinta Septembris. U tego laudum podpisy rąk temi słowy: Łukasz z Rybna Rybiński, stolnikowicz żytomirski, marszałek koła rycerskiego prześwietnego województwa Kijowskiego, manu propria. (Locus sigilli). Po drugiej stronie pieczęci przypisek temi słowy, z jednym paragrafem półtora wiersza: Leonard Ipohorski Lenkiewicz, starosta Krzemieńczucki, assessor, manu propria; Józef z Charlęża na Byszowie Charlęski,

assessor, manu propria. Któreż to laudum, za podaniem i prożbą jego mości podawającego, a za moim, urzędowym, przyjęciem, słowo w słowo, jak się w sobie ma, do xiąg niniejszych ingrossowane.

Книга гродская, Житомирская, записовая, № 227, годъ 1739—1742; листъ 194 на оборотѣ.

CXLIX.

Письмо польскихъ пограничныхъ судій Кіевскаго воеводства къ фельдмаршалу Миниху съ прозьбою сдѣлать распоряженіе о доставкѣ въ пограничный судъ гайдамацкихъ предводителей: Рудя, Жилы, Грывы, Иваницы, Харка и Медвидя, укрывшихся частью въ Запорожіи, частью въ Малороссіи. 1739. Ноября 27.

Anno 1739, die 27 Decembris.

Przed aktami sądów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego urodzony jegomość pan Felician Bystrzycki stanowszy oczewiście, list od wielmożnych ichmościów panów sędziów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego do jaśnie wielmożnego jegomości pana feltmarszałka Municha pisany, podał per oblatam, tenoris sequentis:

Jaśnie wielmożny mości panie generale feltmarszałku woysk Rossyiskich, nasz wielce mości panie y bracie! Powinszowawszy sukcessów szczęśliwych, życząc et in futurum podobnych jaśnie wielmożnemu waszmości panu, uniżony nasz zasyłamy ukłon i, będąc my od strony jego krolewskiey mości, pana naszego miłościwego, y rzeczypospolitey Polskiey naznaczone kommissarze y sędziowie do rozeznania y rozsądzenia krzywd pogranicznych, abyśmy, spolnie zasiadaiąc z wielmożnemi ichmościami panami

kommissarzami rossyiskiemi, decidowali, kiedy z woiewodztw: Kijowskiego, Podolskiego, Bracławskiego y innych od ichmościów obywatelów szlachty y innych ludzi wiele żałobnych jest manifestów o szkody y wiolencyé, przez woyska rossyiskie, tak pod Chocin iako z pod Chocina granicami naszemi idące, y z urzędu naszego y z przyiaźni sąsiedzkey czyniemy odezwe, upraszaiąc jaśnie wielmożnego mości pana, iako wielkiego godnego wodza y statysty, ażeby od strony nayiaśnieyszey monarchiey Rossyiskiey wielmożni ichmość panowie kommissarze rossyiscy ziechali na granice y, znioszszy się o mieyscu, z nami iednostaynie złączeni, czyto wielmożny jegomość pan Fedor Koszelow, kommissarz pograniczny y sędzia, z associowanym sobie rownym kolego, czy kogo wola nayiaśnieyszego dworu peterburskiego jaśnie wielmożnych państwa, my, ad justitiam monarchiom obodwom służyć postanowieni, czekamy, y, iako y o te szkody, które w roku 1736, die 7 Octobris swywolni watahowie, siczowi y zadnieprscy kozacy: Rudio, Żyła, Chrywa, Iwanica, Charko z Płastunowego kurenia, Medwid y inne, napadszy w pięciuset koni na miasto Pawołocz, zabili w zamku imci pana Zozulińskiego, gubernatora, y Marianne Buialsko, Jana Wesołowskiego y żydów do trzydziestu osób, zrabowali w pieniądzach, ruchomościach na dwa kroć sto tysięcy, stamtąd zaraz poszli do Pohrebiszcz, zabili gubernatora, jegomości pana Szczeniowskiego, rożnych szlacheckich, chrześciańskich osób do trzynastu, zrabowali tamże w zamku y mieście więcey iak na dwakroć sto tysięcy w maiętnościach jaśnie oświeconego xiążęcia jego mości Wiszniowieckiego, kasztelana Krakowskiego, y jaśnie oświeconych xiążąt ichmościów Lubomirskich, woiewodziców Sendomirskich, nie tylko tych panów, którzy y na elekcyey jego krolewskiey mości byli, unanimiter trzymaiące strony nayiaśnieyszey monarchini Rossyiskiey y jego krolewskiey mości, ale y nadto, że już po seymie pacificationis, po wszystkich uspokoionych materiach, nie maiąc żadney racyey, tylko iednym rozbunidzkim sercem tak wielkie szkody porobili, o co w roku 1738, die 5 Mai w Motowidłowce na sądach naszych pogranicznych zobopolnych staneli dekreta, aby wyżpomienieni watahowie stawieni byli przed sąd, którzy, że nie są stawieni, w roku 1738, intra dies Decembris, jaśnie wielmożny iegomość pan graf Kieyserling, poseł pełnomocny, pisał do jaśnie wielmożnego jegomości pana, upraszaiąc, aby według dekretów, obwinieni watahowie do sądu stawieni byli; która statuitio dotychczas nie przyszła do skutku; ichmość panowie sędziowie pograniczni rossyjscy tym się zaszczycaią, że z woli y ukazu jaśnie wielmożnego waszmości pana nie są stawieni do sądu, y że

się nie nayduią w Siczy, ani za Dnieprem, satisfactia nie następuie; iako y o tem dowodnie wiemy, że iedni są między siczowemi kazakami, a drudzy z zadnieprskiemi, tak upraszamy jaśnie wielmożnego mości pana, kochaiącego sprawiedliwość, y między monarchiami, w pokoiu zostaiącemi, funduiącego przyiaźń, aby pomienieni watahowie, zboycy, przed sąd pograniczny stawieni byli; kiedy o mnieyszą rzecz we wszystkich państwach idzie satisfakcya, to bardziey o kilkadziesiąt ludzi zabitych niewinnie y więcey iak na cztyrykroć sto tysięcy złotych polskich bez racyey sum zrabowanych godzi nam się jaśnie wielmożnego waszmości pana upraszać y otrzymać w statuicyey satisfakcyą. Jako iesteśmy z zupełno adoracyą jaśnie wielmożnego waszmości pana życzliwi bracia y uniżeni słudzy: Michał na Lisowszczyznie Jackowski, P. K. K. i S. P. strony jego krolewskiey mości i rzeczypospolitey. Wawrzyniec K. z Potoka Potocki, S. Z. K. i S P. od strony jego krolewskiey mości i rzeczypospolitey. Datowany w Wiertikijowce 1739 die 27 Novembris. Który to list, za podaniem oczewistym, oraz za przyięciem, z początku aż do końca przeczytawszy, do xiąg ninieyszych iest wpisany.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 171.

CL.

Жалоба отъ имени дворянина Михаила Калетынскаго на козацкаго полковника Савву о томъ, что онъ нанесъ тяжелые побои дворянину Знамировскому. 1740. Генваря 20.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego, miesiąca Januarii dwudziestego dnia.

Przed urzędem y aktami nienieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Pawłem Zakusiłą, namieśnikiem burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iegomość pan Jan Rozwadowski, nomine et ex parte wielmożnego iego mości pana Michała Kaletyńskiego, chorążego bracławskiego, coram actis praesentibus, castrensibus, capitanealibus, vinnicensibus, solenniter naprzeciwko odważnemu cujusvis

nominis Sawie pułkownikowi kozackiemu, skarżył y manifestował się y protestował w niżey opisany sposób y o to: iż jego mość obwiniony, non verendo rigorem articulorum, ważył się modo quodam illicito et excessivo, zastąpiwszy na drodze pode wsią Horodnicą, urodzonego Znamirowskiego, onegoż nasamprzód niespodzianie napadszy, verbis inusitatis zelżywszy, humi prostratum crudelissime kiymi bić, na wszystkie boki od stóp do głowy obracaiąc, kazał, z racyi którego pobicia urodzony Znamirowski Divino opere na miescu in vivis został, iednakże niedziel kilkanaście extreme choruiąc, dotychczas in lecto aegritudinis decumbit. A zatym idem generosus comparens, nomine quo supra, iterata vice manifestował się y protestował, offerendo magnificum principalem sui praemissa jure vindicaturum velle. In verificationem vero praemissorum, idem generosus comparens przed urzędem ninieyszym stawił woźnego generała, opatrznego Jana Tywrowskiego, który stawiony, w moc prawdziwey y skuteczney relacyi, iawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on roku tysiąc siedmset trzydziestego dziewiątego, na affektacyą y prawną rekwizycyą wielmożnego iego mości pana Kaletyńskiego, chorążego bracławskiego, maiąc przy sobie strone szlachty, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Ignacego Jachimowicza, Stanisława Korzeniowskiego, był w dobrach Kuźmińcach, w woiewodztwie Bracławskim a powiecie Winnnickim leżących, gdzie będąc, we dworze tameyszym widział y urzędownie oglądał urodzonego Znamirowskiego, kiymi per omnia corporis membra crudelissime zbitego. A tak on, woźny, szlachtą, przy sobie przytomną, oświadczywszy się, ztamtąd powrócił y tę swoię prawdziwey obdukcyi zeznał y uczynił relacyą. De quo praesens ejusdem ministerialis relatio et conformis nobilium attestatio. Et incontinenti vero, idem generosus comparens, coram actis officioque praesenti, castrensi, capitaneali, vinnicensi, in praesentia eorundem nobilium, nec non ministerialis regni, providi Joannis Tywrowski, praesentavit indusium supermemorati generosi Znamirowski, integrum sanguine lotum; post quod taliter factum idem generosus comparens hoc indusium ad disjudicationem causae rursus ad se recepit, ac de recepto officium praesens quietavit, prosząc hoc integrum negotium actis connotari,—co y otrzymał, Jan Rozwadowski, manu propria.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4625, годъ 1740, листъ 315.

CLI.

Письмо польскихъ пограничныхъ судій Кіевскаго воеводства къ Русскому посланнику Кейзерлингу съ прозьбою оказать содѣйствіе для доставки въ пограничный судъ гайдамацкихъ предводителей: Жилы, Рудя, Гривы и Иваницы. 1740. Генваря 28.

Anno 1740, die 28 Januarii.

Przed aktami pogranicznemi woiewodztwa Kijowskiego stanowszy oczewiście urodzony jegomość pan Felitian Bystrzycki, list od wielmożnych ichmościów panów sędziów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego podał per oblatam, tenoris sequentis, do jaśnie wielmożnego imci pana Kieyzerlinga, posła wielkomocnego.

Illustrissime, excelentissime, magnifice domine, magne legate a serenissima magestate Rossiae, nobis plurimum observande domine et frater! Ad binas litteras nostras non habendo responsum, iteratim, praemisso omni cultu tuae magnificentiae, quoniam hactenus ad decreta granitialia, per nos, utriusque gentis, quibus injuncta statuitio licentiosorum vatahorum: Żyła, Rudio, Hrywa et Iwanica et aliorum kosakorum rossicorum et zaporoviensium, qui spoliaverunt Pawołocz illustrissimorum ducum Lubomirskie, et Pohrebiszcza illustrissimi ducis castellani Kracoviensis, tum aliorum multorum, et fecerunt damnorum plus quam quatuor milliones, occiderunt plus quam quadraginta hominum, quae statuitio ad nostras requisitiones et ad scriptiones litterales, quas tua magnificentia in anno millesimo septingentesimo trigesimo octavo, die octava Decembris, Varsaviae exaravit ad illustrissimum feltmarchalcum Munich et magnificum gubernatorem Kiioviae, non subsecuta hucusque satisfactio, expetimus, et iteratim tuam magnificentiam exorare suas dignas litteras ad serenissimam aulam Peterburgensem et illustrissimum mareschalcum Munich, tum magnificum gubernatorem Kijoviae, ut, vigore decretorum, inculpati statuentur cum satisfactione, et ut magnifici commissarii, judices, a parte serenissimae monarchiae Rossiae

assignati, etiam simul cum istis magnificis commissariis, qui assignandi sunt, ad discernentiam damnorum illatorum per exercitum Rossiacum, euntem in impraesam Turcicam, et etiam quae sunt pretensiones a parte Rossiaca etiam suum sortiantur effectum. Ut sumus Illustrissimae excelentissimae dominationis vestrae faventissimi fratres et ad quaevis offitiorum genera paratissimi servi: Michael Jackowski, pocillator Kiioviae, judex granitialis palatinatus Kijoviae. Adalbertus Casimirus de Potok Potocki, thesaurarius Żytomiriensis, judex granitialis palatinatus Kijoviae. Który to list, za podaniem oczewistym, oraz y za przyięciem do akt ninieyszych, z początku aż do końca przeczytawszy, iest inserowany. Datum w Wertikijowce, 1740 anno, die vigesima octava Januarii.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 177.

CLII.

Жалоба, поданная дворянами Брацлавскаго воеводства гетману великому коронному, содержащая перечень обидъ, претерпѣваемыхъ дворянами отъ войска, присланнаго для охраненія воеводства отъ гайдамаковъ, состоящаго подъ начальствомъ региментаря Нитославскаго. 1740. Марта 24.

Anno 1740, die 24 Martii.

Comparens personaliter urodzony iego mość pan Ignacy Wirski, te contenta consilii ratione introcontentorum ad acta praesentia, castrensia, capitanealia, vinnicensia per oblatam podał. Suscepi Jerzy Kamieński, namieśnik burgrabstwa grodzki winnicki.

My: urzędnicy, szlachta y obywatele woiewodztwa Bracławskiego, za wydaną od wielmożnego iego mości pana Michała Kaletyńskiego, chorążego bracławskiego, pierwszego ad praesens in ordine urzędnika naszego, de actu ejus w Winnicy, die 27 Februaryi, anno 1740, innotescencyą, zjechawszy się tu, do miasta iego królewskiey mości Winnicy, na czas y dzień dzisieyszy, to iest pro die 24 Martii, tąż innotescencyą naznaczony, ponieważ od nayiaśnieyszego króla iego mości Augusta trzeciego, szczęśliwie nam panuiącego, za wyszłym uniwersałem, de actu ejus w Dreznie, roku 1739, die 23 Decembris, względem tak znacznych przez marsze woysk rosyiskich poczynionych szkód, in personas wielmożnych ich mościów panów: Michała Kaletyńskiego, chorążego, Stanisława Rzążewskiego, stolnika, Michała Grocholskiego, cześnika, bracławskich, dotychczas nie iesteśmy sortiti effectum,—upraszamy tychże wielmożnych ich mościów panów komisarzów, ażeby pro bono et integro woiewodztwa naszego, dignitate sui et activitate, która w każdym z ich mościow znayduie się, zelo et amore permoti, providendo integritati nostrae, w tych naszych poniesionych szkodach y krzywdach ponderando munus suum, iakonayprędzey exekwować raczyli; oraz na komisyey, w Satanowie immediate następuiącey, ad dignoscendas facilius injurias umówiwszy locum et terminum, ad corpus woiewodztwa naszego actum et jurisdictionem teyże komisyey przenieść raczyli, per consequens per suas innotescentias tęż determinacyą komisyi obywatelom woiewodztwa naszego wcześnie gotowość wszelką regestrów damnorum zalecić chcieli, ażeby tandem sitientes in injuriis justitiam, przy usilney ich mościów kooperacyey, odebrać mogliśmy satisfakcyą. Mamy zaś supremo numini za co dziękować, że dane media windikacyey inter malleum et incudem zawsze zostaiącemu woiewodztwu, kooperacyą iaśnie wielmożnego iego mości pana Potockiego, woiewody generała ziem Kiiowskich, hetmana wielkiego koronnego, w otrzymaniu dla woiewodztwa naszego tego uniwersału, za który iako woiewodztwo nasze, oraz wszelkie około całości tegoż woiewodztwa pieczołowanie, y że z osobliwey dobroci swoiey y nieustanney dotąd przez opatrzność intuitionem na sugranicach woyskiem subpedituiącego, uti felicem in prelio in adversis triumphatorem, cum dispendio nieraz nieoszacowanego zdrowia swego, doznawaliśmy y doznaiemy vigilem tegoż iaśnie wielmożnego iego mości pana hetmana wielkiego koronnego, gdyż z distyngwowanym respektem woiewodztwu y granicom naszym nie tutor patriae, ale pater et custos, zawsze dla zdrowia y fortun naszych exponowany, dedit exempla,—nayglębsze in pectoribus nostris zawieraiąc podziękowanie,

z należytą rekognicyą, przy tylu dowodach łaskawości, iako u każdego tak wielka protekcya z nas, non in sterilem rzucona glebam, tak wiekopomne canent saecula, a my wiecznym zapisuiemy obligacyi charakterem, których wdzięczności podziękowanie y otwartych łaskawości w przyięciu serc ochotę iakonayprędszą uczynić chcemy remonstracyę. Oraz, gdy ad praesens znacznie zostaiemy przyciśnieni od komendy partyi Ukraińskiey y przymuszeni krzywdami, lubobyśmy nie życzyli sobie malum sanare malo, użalić się iednak na wielmożnego iego mości pana Nitosławskiego, regimentarza woysk teyże partyey, y innych ich mościów, który, że y sąsiad nasz, ale gdy widziem że pereunt per mutua vulnera fratres, błagaliśmy iako godne woysko wydanemi prowiantami, przez obywatelów w woiewodztwie naszym naznaczonemi, spem spodziewaiąc się futuri, że addit concordia vires, ale widziemy, że rumpit, y gdy iuż bardziey od swego zadane bolą rany, szukaiąc medelam in vivo fonte dobroczynnego serca iaśnie wielmożnego iego mości pana hetmana wielkiego koronnego, tak z podziękowaniem za usilne staranie pro integro woiewodztwa naszego, iako też in rationibus krzywd naszych, przez komendę tegoż wielmożnego iego mości pana regimentarza partyey Ukraińskiey poczynionych, upraszamy iuż raz obligowanych y uproszonych wielmożnych ich mościów panów posłów naszych; Augustyna Tomaszewskiego, podczaszego zwinogrodzkiego, Piotra Rzążewskiego, miecznika źwinogrodzkiego, Antoniego Moszyńskiego, woyskiego bracławskiego, laudo publico boni ordinis roku przeszłego, 1739, (obranych), ażeby ciż ich mość panowie posłowie, uczyniwszy wprzód pro tantis operibus łaskawych protekcyi iaśnie wielmożnemu iego mości panu hetmanowi wielkiemu koronnemu podziękowanie, chcieli circa sui activitatem znaczne krzywdy, w woiewodztwie naszym poczynione, punctuatim podane, deferre, ażeby, zapatrzywszy się super tantum dolorem nostrum, raczył z dobroczynnego serca swego iaśnie wielmożny iego mość pan hetman mederi vulnera nostra y wysadzić ich mościów panów komisarzów a parte woyska dwóch, similiter też od woiewodztwa naszego, lub też y po więcey, iednak pari numero, aby inwestygować mogli niepłonne krzywdy nasze; a tymczasem ciż wielmożni ich mość panowie posłowie upraszać będą iaśnie wielmożnego iego mości pana hetmana, in tuitionem granic woiewodztwa naszego, aby łaskawszą obmyślić raczył do partyi Ukraińskiey komendę; y to też, ażeby ciż ich mość panowie posłowie in supplementum et probationem injuriarum donieśli, że nie tylko praesenti nostri consilio urgentis necessitatis querelas zanosiemy, ale tylu manifestami przez różnych ich moś-

ciów panów obywatelów, ad acta vinnicensia zaniesionemi, probabimus. Tymczasem, in rei veritatem, takowe niżey wyrażone adjungimus puncta:

1. Iż incontinentia woyska, w komendzie wielmożnego iego mości pana Nitosławskiego ad hunc induxit abusum, gdy szwadrony całe niemal lato, którego dosyć ubodzy ludzie, ustawicznemi przechodami moskiewskiemi nadruinowani, respektu żadnego nie mieli, bo szwadrony, niepotrzebnemi bawiąc się marszami, we wsiach y miastach trzydniówki wymyślali, zboża snopami w polu gwałtownie zabierali, karmić się poddaństwu inpracticate kazali, wozy z sianami, obrokami et victualibus za sobą prowadzili, trunki różne od arendarzów bez żadney solucyi brali, y rekwiruiących o solutę samym kontemptem uspokaiali.

2. Ten wynaydziony sposob iego mości pana Nitostawskiego, regimentarza, do pożytku swego a wielkiey w tym woiewodztwa krzywdy, iż, stawaiąc z obozem w polu, przez hasła ogłaszać kazał, aby się woysko w naywięcey sian sposobiło, potym, gdy sian, spędzaiąc okolicznie podwody, nazwożono superabundanter, to potym, trzeciego lub czwartego dnia naywięcey z tego mieysca z woyskiem ruszył się, a na te mieysce woły swoie do zgonu y owiec kilkaset spędził y tym sianem one karmić kazał w iesieni; którym sposobem też woły y owce adhucusque zimuią po rużnych mieyscach.

3. Oczewistą niewdzięcznością processit z woiewodztwem naszym przez woyska, w komendzie onego będące: gdy woiewodztwo, modo gratuito, na rekwizyta tegoż woyska, furaż—owsa osmak dwa tysiące y tyleż wozów siana—ofiarowało, y one wydać za paletami komisarzów swoich, ad id destynowanych, rozkazało, miarą winicką; tedy ich mość woyskowi extorsive za każdą osmakę owsa mieyscami po złotych ośm y po złotych dziewięć albo y dziesięć; za woz siana tyleż—płacić sobie przymusili, y tak w uskarżeniu się obywatelów o to, wielmożny iego mość pan regimentarz iedną eluzyą kontentował, bo y sam, za wydanem sobie paletem, tymże sposobem po złotych ośm osmakę owsa y woz siana także po tyleż wybierał; gdy zaś in natura furaż był brany, to nie miarą winnicką, ale od siebie podaną, w którą po trzy czetweryki winnickich wchodziło; woły zaś swoie y owce, do woiewodztwa naszego spędzone, przez gwałtowne obywatelom zabierania sian, nawet z własnych gómien, wypasa; quo exemplo y insi ich mość panowie woyskowi, principaliter iego mość pan Błoński, znaku iaśnie wielmożnego iego mości pana obożnego polnego, zkupionych wołów kilkadziesiąt karmił y karmi, na mieyscu zostaiąc komendy regimentarskiey; iako też do sypania

niepotrzebnych wałów chłopów spędzali, a, in deffectu onych, w niektórych wsiach, samych possessorów, szlachtę, do sypania przymuszali.

4. Jeżeli nie oczewisty woiewodstwa naszego żal y uskarżenia się motivum, kiedy wielmożny iego mość pan regimentarz, częste miewaiąc do siebie kwerymonie, iż woysko na stacyach swoich gospodarzów swych po miastach y wsiach od wszelkich robocizn, panom powinnych, amovere usiłuią, a też robocizny stacyom y potrzebom swoim aplikuią, a rekwiruiącym o to podstarościm biciem odgrażaią?

5. Bardziey abusu niżeli jure belli tę obywatele ponoszą krzywdę, iż za ordynansem iego mości pana regimentarza po kilkadziesiąt chłopów niewinnych ze wsiów z chudobami brać, a potym onych nudos wypuszczać ex carceribus każe, w czym nie tylko gospodarstwa ruina, ale y w odchodzeniu wielokrotnym za Dniepr poddaństwa znaczna wsiów dzieie się depauperacya, tudzież do dalszych zapałów zemsty konsekwencya.

6. Nie żadna woiewodztwa naszego ex ratione doięcia do żywego, inkuzacya, ale z samych ichmościów woyskowych aklamacyi na to permowencya, iż wielmożny iego mość pan regimentarz, od województwa Kiiowskiego wziowszy za furaż woysku konferowany summę ośm tysięcy złotych polskich, onę usui suo obrócił, a w woiewodztwie naszym, in recompensam temuż woysku, wyraźnym kompensuie in omnem licentiam dopuszczeniem.

7. Uskarżaiącym się obywatelom woiewodztwa naszego o różne wiolencye, przez woysko poczynione, wielmożny iego mość pan regimentarz, przy exkuzacyi swojey, że o tym nie wiedział, dał moc, aby takowych excedentes łapano, a potym do komendy znać dawano; in fiducia czego, gdy wielmożny iego mość pan Kaletyński, chorąży bracławski, wozów sto kilkadziesiąt, po gwałtowne zabieranie sian od woyska spędzonych, zabrać kazał, w tym punkcie patuit wielmożnego iego mości pana regimentarza na to dane pozwolenie, bo na zemstę zabranych podwód ruszywszy za ordynansem swoim szwadron z. pod Bereża, o mil trzydzieści w dobrach wielmożnego iego mości pana chorążego bracławskiego Dzakowie lokować się kazał.

8. Puszczone famy y na poczte rozpisane sciencje o znoszeniu niby haydamaków, tylo samey skutek famy do utrzymania się przy komendzie exponitur iaśnie wielmożnemu iego mości panu hetmanowi, bo co to byli za haydamacy y iakowi ludzie—patebit z inkwizycyi et numerus onych, gdy iaśnie wielmożny iego mość pan hetman, z łaskawości swoiey, disponere raczy ad dignoscendas injurias commissionem, o którą upraszać maią ich mość panowie posłowie.

Jako tedy wyżey specificowane krzywdy przez komendę wielmożnego iego mości pana regimentarza do ostatniey woiewodztwo nasze przywieść usiłuią ruiny, w tym praesenti consilio nostro chcąc zapobieżeć, tak sam instrument rady naszey pro bono publico woiewodztwa, iako też w nim inserowane punkta, ażeby validiori firmentur robore, wielmożnego iego mości pana Michała Kaletyńskiego, chorążego naszego bracławskiego, do podpisania uprosiliśmy. Datum w Winnicy, in collegio oyców iezuitów, anno 1740, die 24 Martii. Michał Jan Kaletyński, chorąży bracławski, manu propria. (M. П.).

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4625, годъ 1740; листъ 100.

CLIII.

Жалоба отъ имени Чигринскаго старосты, князя Каэтана Яблоновскаго, на управляющаго Смилянскою волостью, дворянина Войтеха Буяльскаго, о томъ, что онъ послалъ отрядъ надворныхъ козаковъ производить екзекуцію въ Чигринскомъ староствѣ по требованію сборщиковъ податей. Посланные козаки жестокимъ обращеніемъ разорили крестьянъ и многихъ заставили бѣжать изъ староства. 1740. Іюня 17.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego, miesiąca Iunii siedmnastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Antonim Mierzwińskim, namiesnikiem burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Kazimierz Czaykowski, dóbr miasteczka Żabotyna iaśnie wielmożnego iego mości pana

Kaietana na Podkamieniu, Strzeliskach y xięstwie Ostrogskim Jabłonowskiego, Czehryńskiego etc. starosty, pułkownika woysk iego królewskiey mości y rzeczypospolitey, administrator, quam primum acta praesentia adire valuit, tak zaraz soleniter, nomine iaśnie wielmożnego pryncypała swego, naprzeciwko urodzonemu iego mości panu Woyciechowi Buialskiemu, gubernatorowi dóbr miasta Śmiłey, w possessyi iaśnie wielmożnych xiążąt ich mościów Lubomirskich, woiewodziców sandomirskich, będącey, świadczy, protestuie y manifestuie się w ten sposób y o to: iż obżałowany Buialski, gubernator śmilański, nescitur quonam praetextu, śmiał y ważył się, sine scitu et mandato iaśnie oświeconych pryncypałów swoich, dać y pozwolić kozaków koni kilkadziesiąt do exekwowania dóbr starostwa Czehryńskiego iaśnie wielmożnego comparentis pryncypała, za uchwałą per laudum woiewodztwa Bracławskiego, do wybierania kontrybucyi w starostwie Czehryńskim przez wielmożnych ich mościów panów: Antoniego Moszyńskiego, skarbnika bracławskiego, burgrabiego grodzkiego winnickiego, y Piotra Rzążewskiego, miecznika zwinogrodzkiego, do wybierania oney przybyłym; kturzy to kozacy niemało krzywd y wiolencyi w dobrach wspomnianych iaśnie wielmożnego comparentis pryncypała naczynili, ludzi ubogich y zruynowanych przez dni kilkanaście swoią exekucyą surową, iako też żydów arendarzów, wniwec obrócili, przez co niemało ludzi poddanych, noviter po tak ciężkiey ruinie osiadłych, więcey iak na kilkadziesiąt, in alienum dominium porozchodzić się przyniewolili, y wspomniane starostwo do wielkiey ruiny przyprowadzili. O co tedy wszystko tenże comparens, zapobiegaiąc dalszym takowym inkonweniencyom, aby napotym sam iakowego nie poniósł detrimentu y szkody, nomine illustris et magnifici principalis sui manifestatur ac protestatur, salva manente melioratione, vel per citationem correctione, praesentem vero hanc actis connotari prosił,—co y otrzymał. K. J. Czaykowski.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № *4625, годъ 1740; листъ 467.*

CLIV.

Жалоба дворянина Антонія Вонсовскаго на дворянина Луку Юшковскаго о томъ, что онъ наносилъ истцу различныя обиды и, между прочимъ, направилъ гайдамаковъ на его дворъ, который они ограбили, а потомъ взвелъ на истца разныя ложныя обвиненія. 1740. Іюня 18.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego, miesiąca Junii ośmnastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Antonim Mierzwińskim, namieśnikiem burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, personaliter comparens wielmożny iego mość pan Antoni Wąsowski, skarbnik bidgowski, towarzysz znaku pancernego iaśnie wielmożnego iego mości pana starosty winnickiego, swym y wielmożney iey mości pani Anny z Witkowskich, małżonki swey, imieniem, dóbr wsi części Sabarówki dziedzic y possessor, skoro tylko dowiedzieć się mógł o zaniesionym przeciwko sobie od niżey wyrażonego obżałowanego manifeście, w którym niesłusznie komparenta opisał, tak zaraz solenniter, magna animi cum querimonia, naprzeciwko urodzonym ich mościom panom: Łukaszowi y Maryannie z Kopczyńskich Juszkowskim, małżonkom, świadczył, manifestował y protestował się idque in eum sensum: iż urodzony obżałowany śmiał y ważył się, sine ulla habita ratione, wielmożnego komparenta laesive manifestem swoim opisać, że iakoby mu grunta, niby do części iego należące, przywłaszcza, bezprawnie postępuiąc, zabiciem obżałowanych odgraża, ludzi, w polu czyli w lasach będących, biie, siana zabiera, y inne wiolencye, iako wyraża, czyni, co nigdy in rerum natura nie było, y żadnego punktu, niesłusznie w manifeście swoim wyrażonego, etiam przez inquizycyą dowieść nie będzie mógł y nie dowiedzie, ponieważ sam obżałowany wszystkie swoie bezprawne akcye, które sam czynił, na wielmożnego protestanta złożył: kiedy, stante revolutione, in absentia natenczas komparentis w Sabarówce, ludziom, na części onego mieszkaiącym, kondykt maiąc z moskwą, nieznośne krzywdy czynił, na noclegi y popasy, folguiąc swoiey

części, u poddanych wielmożnego reprotestanta moskwe ustawiał y loko-
wał, pańszczyzne y szarwarki, podwody, motki prząść y inne robocizny
tymże manifestantis poddanym robić sobie usiłował, kontrybucye nie[illegible]
na onych wkładał y, co tylko mogło być naygorszych oppressyi y wiolen-
cyi, czynił; niedość na tym, kiedy przez parobka obżałowanego, ut suppo-
nitur, z namowy onegoż, haydamaków na część wielmożnego reprotestanta,
dobrze onych informowawszy, naprowadził; którzy haydamacy, informowani
będąc, wielmożną małżonkę protestantis crudelissime zbili, o samego mani-
festanta, porządek onego żołnierski, suknie, obicia y inne ruchomości py-
tali się, y tak małżonka wielmożnego komparenta, przez takowe naprowa-
dzenie haydamaków, vix semiviva będąc, z własney swoiey fortuny, wszy-
stkę chudobę porzuciwszy, z dziećmi na Wołyń odiechać musiała; ciż sami
haydamacy naprowadzeni, koni karych pare protestantis własnych wzieli,
za które gdy urodzony iego mość pan Witosławski, klacz od moskwy
wziowszy, urodzonemu obżałowanemu oddał, aby do przyiazdu komparenta
dotrzymał y onę oddał, to nietylko tey klaczy, ale ieszcze y konia wil-
czatego, valoris złotych dwieście, którego był wielmożny manifestans w
domu zostawił, y kiedy tegoż konia, przez moskwe wziętego, brat stryiecz-
ny protestantis, od moskwy odebrawszy, u urodzonego obżałowanego zo-
stawił, to pomienioną klacz y konia nie wiedzieć gdzie zapodział y dotąd
restytucyi onych czynić nie chce; zboża manifestantis różnego, w snopach
będącego, na kop pięćdiesiąt, przez gwałtowne obżałowanego uciemiężenia
y przymuszenia sobie do robocizny poddanych comparentis, w toku będą-
cego, zgniło; his non contentus, na większą szkodę y ruinę tak wielmoż-
nego manifestanta, iako y poddanych onegoż goniąc, pastucha, tak od pod-
danych reprotestantis, iako y z części obżałowanego naiętego, biiąc y za-
biciem kiymi odgrażaiąc, za iego własną żone biciem pretenduiąc, odegnał,
a na mieysce onego haydamake iakiegoś, którego sam w detencyą do woy-
ska oddał, a potym od wielmożnego iego mości pana regimentarza wyrę-
czywszy, za pastucha nastawił, dawszy mu takową z siebie wymowę a do
dalszych złości y zemsty otuchę, mówiąc: że »to nie ia ciebie, ale sąsiedzi
moi do woyska w niewolą oddali«; któren w krótkim czasie, trzodę w polu
porzuciwszy, uciekł, przeto wielką szkodę w bydle tak comparentes, iako
y poddani, ponieśli y ponoszą; y innych nieznośnych wiele oppressyi y
wiolencyi tenże urodzony obżałowany, nie obserwuiąc nigdy sąsiedzkiey
przyiaźni, czynił y czyni; nadto honor comparentis, dawno sobie, tak w
woysku iako y w rzeczypospolitey zasłużony, wszędzie przed ludźmi, są-

siadami y w woysku krybruie, niesłusznie obmawia y obnosi, co wszystko czasu prawa urodzonemu obżałowanemu inkwizycyą dowiedziono będzie. O co tedy wszystko, uti praemissum est, is idem magnificus comparens naprzeciwko temuż urodzonemu obżałowanemu iterata vice manifestatur ac protestatur, salvam ejusdem protestationis melioratione, si opus fuerit, vel per citationem correctione, praesentem actis connotari prosił; co y otrzymał. Antoni Stanisław Wąsowski.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1740, № 4625; листъ 472.

CLV.

Жалоба дворянина Стефана Цихонскаго на Антонія Скольскаго, начальника надворной хоругви Брацлавскаго кастеляна, Потоцкаго, о томъ, что обвиненный напалъ на управляемое истцемъ имѣніе, село Станиславчикъ, и истязалъ и ограбилъ въ немъ крестьянъ 1740. Іюля 18.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego, miesiąca Julii ośmnastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Antonim Mierzwińskim, namieśnikiem burgrabstwa y regencyi grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Stefan Cichoński, dóbr iaśnie oświeconych xiążąt ich mościów: Stanisława, podstolego koronnego, sądeckiego starosty, y Jozefa Lubomirskich, braci między sobą rodzonych, dóbr miasteczka Stanisławowa dziedziców, administrator, przychylaiąc się do prawa pospolitego y do dawnych manifestów, protestacyi, wizyi, przez kogokolwiek tych dóbr dziedziców y possessorów in antecessum ex ratione czynionych, nomine et ex parte tychże iaśnie oświeconych xią-

żąt ich mościów, panów swoich, naprzeciwko iaśnie wielmożnemu iego mości panu Janowi na Biliżu Potockiemu, kasztelanowi Bracławskiemu, dóbr miasta Murachwy y wsiów: Budich, Woźniowiec y innych dziedzicowi, y urodzonym ich mościom panom: Antoniemu, nadworney chorągwi iaśnie wielmożnego iego mości pana kasztelana Bracławskiego rotmistrzowi, motorowi, pryncypałowi, y Janowi Skolskim, braci między sobą rodzonym, Alexandrowi Sieńkiewiczowi, Andrzeiowi Krasnosielskiemu, Grzegorzowi Murzyńskiemu, Antoniemu Hryniewiczowi, Semenowi Drobiszewskiemu, Alexandrowi Palczyńskiemu, Janowi Smoleńskiemu, Janowi Dzińskiemu, Janowi Popielowi, cujusvis nominis Kornickiemu, Dromireckiemu y innym, do kilkudziesiąt osób będącym, z imion y przezwisk niewiadomym, in tractu vero causae maiącym być specificowanym, tegoż iego mości pana Skolskiego, rotmistrza, adherentom y compryncypałom, solennie świadczył y protestował się o to: iż urodzony iego mość pan Antoni Skolski, rotmistrz nadworny iaśnie wielmożnego iego mości pana kasztelana Bracławskiego, nie kontentuiąc się dawnieyszemi wiolencyami, oppressyami, szkodami y grabieżą, zaborami, biciem, wiązaniem y szczwaniem psami ludzi, pasiek wywracaniem, braniem siermięg, czapek, kos, siekier, bron, chomątów, koni, przy naieździe dóbr, gruntów Stanisławowskich iaśnie oświeconych xiążąt ich mościów, panów protestantis, poczynionym, lecz coraz y codzienne czyniąc świeższe naiazdy, wiolencye, krzywdy poddanym stanisławowskim, recenter, niewiedzieć, utrum jussu aut mandato iaśnie wielmożnego pana swego, czyli też swoią odwagą? zebrawszy poczet ludzi do kilkudziesiąt osób, w różne oręże przysposobionych, śmiał y ważył się, die decima quinta praesentis, na grunt własny iaśnie oświeconych pryncypałów comparentis miasteczka Stanisławowa naiechać, gdzie naiechawszy, po sianożęciach, dąbrowach z kompryncypałami swoimi ludzi uganiaiąc niewinnych, w polu y dąbrowach robiących y po pasiekach zostaiących, naprzód niemiłosierdnie bił, pokaliczył, z pasiek wywłoczył, potym sirmięg y czapek kilkanaście, kos kilkadziesiąt, motków kilka y wołów par sześć, (z) wozów, na Zanizczyznie będących, wyprzągszy, zabrał, y, tym się nie kontentuiąc, w same wygony Stanisławczyka z dzidami, strzelaniem, w kilkadziesiąt koni wpadszy, ludzi różnych, dzieci małe, końmi tratował, kańczukami bił, ratyszczami od dzid kaleczył y innych szkód wiele przy tych wiolencyach naczynił. Quorum ratione omnium tenże iego mość protestans, przestrzegaiąc całości iaśnie oświeconych xiążąt ich mościów, dóbr Stanisławczyka dziedziców, panów y pryncypałów swoich, przeciwko wyżey wyrażonemu iego mości panu Skolskiemu, rotmistrzowi iaśnie wiel-

możnego iego mości pana kasztelana Bracławskiego, y iego adherentów, soleniter iterum protestował się, prosząc te manifestacyę actis connotari,— co y otrzymał. Ignarus litterarum, crucem sanctam posuit, Stefan Cichoński †. Et incontinenti is idem generosus comparens stawił przed urzędem ninieyszym roboczych: Chwedka, Łucka y Michayła, ranionych, y prosił mnie urzędu o przydanie woźnego; którego annuendo affectationi, natychmiast przydałem woźnego, szlachetnego Jakuba Makowskiego, authenticatum juratum; który przydany, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice libereque recognovit: iż on, roku y dnia na akcie wyrażonego, będąc w kancellaryey grodzkiey tuteyszey, una cum nobilibus generosis: Dominico Stefanowicz et Jacobo Zubrzycki, evidentioris testimonii gratia sibi adhibitis, oglądał rany zbite, et quidem na wszystkich wyrażonych roboczych razy . . . . . iak ciż zbici y skaleczeni ratyszczami od spis, poczowszy od nóg, aż do głów, per omnia corporis membra, zbite, stłuczone, zsiniałe, krwią podeszłe razy; po którym oglądaniu urzędownym, on, woźny, prawdziwey obdukcyey swoiey przedemną, urzędem, zeznał y uczynił relacyą. De quo praesens ejusdem ministerialis relatio et conformis nobilium attestatio. Woźny, ignarus litterarum, crucem sanctam posuit, Jakub Makowski †.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1740, № 4625; листъ 498 на оборотъ.

CLVI.

Инструкція, данная дворянами Кіевскаго воеводства депутатамъ, отправленнымъ ими на сеймъ; имъ поручено: требовать удовлетворенія претензій по поводу гайдамацкихъ нападеній; стараться о болѣе дѣйствительномъ составѣ пограничныхъ судовъ; представить жалобу относительно передвиженія русской границы съ рѣкъ Ирпени и Стугны на Унаву; хлопотать о подтвержденіи фундушей католическихъ монастырей; требовать точнаго разграниченія Кіевскаго воеводства отъ Брацлавскаго; представить разныя лица къ наградамъ и т. п. 1740. Августа 22.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego, miesiąca Augusti dwudziestego piątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Stanisławem Sadowskim, namiesnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter wielmożny pan Jan Pawsza, stolnikowicz Owrucki, marszałek koła rycerskiego województwa Kyowskiego, te instrukcyą wielmożnym ich mościom posłom, z województwa Kyowskiego na seym walny warszawski obranym, z podpisem ręki swojey własney, tudzież z podpisami rąk ich mościów panów assessorów, ratione introcontentorum, ad acta castrensia żytomiriensia per oblatam podał, de sequenti tenore: Instructia wielmożnym ich mościom panom: Antoniemu na Trypolu y Rakowszczyznie Trypolskiemu, podkomorzemu Kyowskiemu, Trechtemirowskiemu, Kahorlickiemu etc. staroście, półkownikowi woysk jego krolewskiey mości y rzeczypospolitey; Janowi na Starosielcach Jakubowskiemu, podczaszemu Żytomirskiemu; Karolowi na Czerniachowie Niemiriczowi, chorążemu Wiskiemu; Franciszkowi Bożencowi Jełowickiemu, staroście Hulanickiemu; Wawrzyńcowi Potockiemu, skarbnikowi Żytomirskiemu; Janowi z Woynarowki Woynarowskiemu, podstolemu Bracławskiemu, posłom z województwa naszego Kyowskiego, w Żytomierzu obranym na seym walny Warszawski, roku tysiąc siedmset czterdziestego, dnia dwudziestego wtorego Augusti dana. Nie iest województwo Kyowskie naymnieyszey bynaymniey o tym wątpliwości, żeby jego krolewska mość, pan nasz miłościwy, dla tego do państw swoich dziedzicznych oddalił się na ów czas, ażeby tamże bardziey jakich, lubo zawsze wolnych panom, szukał sobie rozrywek, bo jest upewnione, że państwa y nayobfitsze y nayweselsze nayiaśnieyszych krolów y panów swoich non solis nutriunt oblectamentis, ale y te zwykli circa pacatiores vigilias w swoich terminach przyprawiać smakiem y słodyczą myśli około swobód y zachowania poddanych swoich; ieżeli zatym ta przyzwoita panom ku swoim państwom zabawa, ktoż wątpić może o nayiaśnieszym królu jego mości, panu naszym miłościwym, iż, będąc wolnego narodu Polskiego krolem y panem, nie może nigdy, tylko wszędzie, et in medio gdyby samego całego świata, piastować in uberibus, a tym samym spokoynie sobie układać, wszystko to, cokolwiek do oycowskiey jego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, ku tey naszey y swojey oyczyźnie należy miłości, a swobód, praw y wolności wiernych tak tego wspaniałego krolewstwa Polskiego zachowania; przecież, kiedy rzeczpospolita Polska, jako zawsze juncta z krolami y panami swojemi, nie radaby y na moment bydź bez częstszey przynaymniey jego królewskiey mości, pana naszego miłościwego,

intra sua viscera przytomności, radeby było y województwo Kyowskie, część nieośledniа ciała tey rzeczypospolitey, spirare animam solis rezydencyi pańskiey; a teraz, podziękowawszy Panu Bogu pro conservatione nayiaśnieyszego pana y za granicą, cieszy się, że tenże nayiaśnieyszy pan revificat też państwo radiis twarzy, dziękuie za złożony ad mentem prawa seym, obwieszczenie o nim przez osobliwe uniwersały przysłane y godnym swoim posłom do tegoż województwa naszego instrukcya; co wszystko, jako iest żywym (dowodem) około dobra pospolitego jego krolewskiey mości, pana naszego miłościwego, starań y oycowskiego pieczołowania o nas, (въ этомъ мѣстѣ въ подлинникѣ вырвано нѣсколько листовъ).. summe dolendum venerabilis cum contemptu religionis y naywiększym szacunkiem pieniężnym nadgrodzone bydź nie mogą, za czym serio o to domówią się ich mość panowie posłowie, ażeby ich mość panowie komendanci za tak licenciowane komendę swoją in personis od nayiaśnieyszey monarchini swojey byli karani; sądy nasze pograniczne, ponieważ w ferowaniu dekretów nie siła nam przynoszą skutków, ich mość panowie posłowie na konferencyach z ministrami Moskiewskiemi domowio się o jak naylepszą krzywd naszych satysfakcyą, quibus in tempore reassumptio, a, za porozumieniem się zobopolnym, toties quoties continuatis continuandis na nichże o nayskuteczniejszą y exemplarną sprawiedliwość, stosuiąc się do skryptu iego mości pana Kiewzerlinga, nayiaśnieyszey Carowey jey mości pełnomocnego na ówczas ministra, in anno millesimo septigentesimo trigesimo octavo, die octava Decembris ich mościom panom sędziom pogranicznym woiewodztwa Kijowskiego danego, na pryncypałów wyżnamienionych szkód, krzywd y wiolencyi, jako to: Dryxe, Żyłe, Rudia y Iwanice, kozaków siczowych, upomnio się sprawiedliwości; in casu zaś, że też sądy dłużey potrzebne bydź się zdadzą, ich mość panowie posłowie instabunt, aby viri qualitativi do tychże sądów byli podawani. Remonstrabunt sacrae regiae majestati et serenissimae reipublicae wielką krzywdę dóbr episcopatus nostri, a przy tym województwa naszego przez monarchią Rossyjską in avulsione fundorum simulque cum bonis, ktora sui ausu dawne granice państw, mieyscami rzeką Irpieniem, mieyscami Stuhną dystyngwowane, przeszedszy na rzekę Unawe, kaławury, odebrawszy więcey nad mil dwie gruntów, w kluczu Chwastowskim postawiali, przez co nietylko wielkiey godności wielkiemu senatorowi, jaśnie wielmożnemu xiędzu biskupowi województwa naszego, ale y całey rzeczypospolitey naszey dzieie się krzywda; y obstano przy tym, jako circa integritatem regni, aby te avulsa były do nayiaśniey-

szey rzeczypospolitey przywrocone y upraszać będą jego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, aby sua paterna cura efficere raczył. A jako krzewienie się y pomnożenie w państwach rzeczypospolitey, naszey chwały Bożey y zakonów jest wielkim narodu naszego zaszczytem, tak, ażeby mieysca święte tutiores sint funduszów swoich, przymuwio się ich mość panowie posłowie o konfirmacyą funduszów z ich należytościami klasztorów tak wielebnych oyców Dominikanów w województwie naszym Kijowskim, jego krolewskiey mości mieście Owruczu, wprzody za świętego Jacka, patrona korony Polskiey, fundowanego, a potym post hostilitates de novo od obywatelów tegoż województwa na ich placach dziedzicznych zfundowanego klasztoru, cum omnibus iego juribus et immunitatibus ac privilegiis, na place, w erekcyi tegoż funduszu wyrażone, a teraz in actuali possessione xięży Dominikanów zostaiące, jako też missyi Żytomirskiey societatis Jesu y monastyra Zaruczayskiego wielebnych oyców Bazylianów archimandryi Owruckiey, na przeszłych seymach recessem assekurowane. Domowią się ich mość panowie posłowie, aby, vigore konstytucyi anni millesimi septingentesimi trigesimi quinti, kommissya do rozgraniczenia woiewodztwa naszego z woiewodztwami: Wołyńskim, Bracławskim y Nowogrodzkim od powiatu Mozyrskiego ad effectum przyprowadzona była przez wielmożnych kommissarzów, y aby prześwietne województwo Bracławskie do dóbr Koszowatey, Skarzyniec y innych jego mości pana Młodeckiego, podstolego Nowogrodzkiego, nie implikowało się, ani na nie podatków nie wkładało, ale, jako do naszego województwa dawno należeli, tak żeby byli przywrócone. Exponent ich mość panowie posłowie statum rzeczypospolitey, iż przez zapisy contra formam statutu, osobliwie na przeżycie ufomowane, w koronie Polskiey nie praktykowane, wielkie dzieią się inkonwencye y prawu naturalnych, de lumbis pochodzących, sukcessorów praejudicia staią się, ktore zapisy, jako w koronie nie praktykowane, tak na fundamencie statutu koronnego (tot inscriptiones contra formam statuti factae nullae sunt). Domowio się ich mość panowie posłowie, aby zapisy na przeżycie co do dóbr koronnych nie stawały y nastąpione za nieważne były deklarowane. Domowią się ich mość panowie posłowie, ażeby wielmożni starostwie prawa dawne, titulo »o rozdawaniu urzędów, do nich należących« obserwowali. Instabunt wielmożni ich mość panowie posłowie do nayiaśnieyszego majestatu jego królewskiey mości za xięciem jego mością Lubomirskim, starostą Kazimierskim, aby, in remunerationem znamienitych w antecessorach czynów y znacznych a życzliwych przez siebie samego czynionych w oyczyznie zasług, do wakuiącego

urzędu koronnego aby, z osobliwszey klemencyi swojey, jego królewska mość, pan nasz miłościwy, domieścić raczył. Intstabunt za wielmożnym Ilińskim, starostą Niżyńskim, ktory y za utrzymanie fortecy Białocerkiewskiey, od Palija odebraney y przez kilka lat trzymaney, dawnemi seymami assekurowaną gratitudinem, aby de pane bene merentium jego krolewskiej mości pana naszego miłościwego, był obpremiatus. Jako też wielmożnego Gurowskiego, stolnika Podolskiego, w oyczyznie meritis y woysku dystyngwowanego, clementiae jego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, zalecą. Lubo zaś ad finem pro principali, jednak recomendatur ich mościom panom posłom domowienie się, aby zaraz po obraniu marszałka czytane były pacta conventa, ktorym jeżeli się w czym dotąd jaka nie staneła satisfakcya, ich mość panowie posłowie serio inwestygować będą, de exorbitantiaque, si quae evenit, domowią się, aby oraz ze wszystkim zadosyć się stać mogło, incumbent o to ich mość panowie posłowie. Caetera innatae virtuti, consummatae prudentiae et activitati tychże wielmożnych ich mościów panów posłów zalecamy. U tey instrukcyi, per oblatam podaney, podpisy rąk wielmożnego jego mości pana marszałka i ich mościów panów assessorów temi słowy: Jan Pawsza, stolnik Owrucki, marszałek koła rycerskiego województwa Kyowskiego, manu propria. Michał Dedowicz z Trypola Trypolsky, łowczy Mścisławski, komornik ziemski woiewodztwa Kyowskiego. (Конецъ акта вырванъ въ подлинникѣ).

Книга гродская, индуктовая, Кіевская и Житомирская, записовая, поточная и декретовая, 1598—1773 года, № 317; листъ 658.

CLVII.

Письмо управляющаго Каневскимъ староствомъ, дворянина Гродскаго, къ управляющему Трехтымировскимъ имѣніемъ, дворянину Іосифу Хольковскому, заключающее извѣстіе о допросахъ, снятыхъ Гродскимъ съ крестьянъ, подозрѣваемыхъ въ ограбленіи имущества Хольковскаго. 1740. Октября (?) 14.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego, miesiąca Novembris drugiego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Józefem-Celestynem Moklakiem, namieśnikiem grodzkim starostwa Żytomirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi, comparens personaliter urodzony jego mość pan Józef Cholkowski, skarbnik mścisławski, plenipotent jaśnie wielmożnego iego mości pana Antoniego na Trypolu Trypolskiego, podkomorzego kijowskiego, ten list w kopercie, pisany od urodzonego jego mości pana Grodzkiego, gubernatora starostwa Kaniowskiego, dla zapisania do xiąg niniejszych, z podpisem ręki własnej tegoż urodzonego gubernatora, nomine introcontentorum, ad acta castrensia, capitanealia, żytomiriensia per oblatam podał, cujus tenor sequitur talis: Mnie wielce mości panie Cholkowski, mój wielce mości panie bracie i dobrodzieju! Na zaszłą rekwizycyą od waszmości pana, porzuciwszy interess pański, pospieszyłem do domu, dowiedziawszy się o przybyciu jej mości pani mego mościwego pana, gdzie przybywszy do domu, przy bytności jej mości pani Sernickiej, pierwiej dobrowolnie, a potym plagi brali; pytałem się tedy o zgubie waszmości pana, gdzie pierwszy do niczego w szkodzie waszmości pana nie przyznał się; drugi tedy, jak mu dano plagi, poczoł mówić: »jeżeli mnie więcej nie będziesz bił, powiem prawde«, i przyznał, że byli tych czterech, co są u mnie, a drugiej kompanii osim człeka, którzy mają bydź z Mackim; kiedym pytał o tamtych—zkądby mieli bydź?—powiedział, że nie wiem; o rzeczy pytałem się—jeżeliby się im z paju co dostało? przyznał, że płótna dostała im się sztuka, i o innych rzeczach, tylko nie wymieniał jakich, i pieniędzy po złotych trzysta kozackich; kiedym poszedł pytać się do tamtych—jeżeliby to była prawda, nie chcieli przynać nic, a o wielu inszych rzeczach poprzyznawali się, jako to: że żyda zrabowali w Olchowie; do koni, wołów, kazanów przyznają się, a o rzeczach waszmości pana ci trzech cale nic nie chcą powiedzieć, tylko ten jeden powiedział, że rzeczy te, które im z paju przypadli, są zakopane pod Pruckami Wielkiemi w lesie. Com tedy u nich mógł się wypytać, donosze waszmości panu dobrodziejowi, i całym sercem życze, żeby was Bóg pocieszył w waszym nieszczęściu; teraz tedy zdałoby mi się, żebyś ich waszmość pan kazał wziąć w dobre opatrzenie, i, nie bawiąc, pojechać po tamte rzeczy, jeżeli prawda albo ni? żeby kto inszy nie pospieszył, jeżeli onych jest większa kwota; więc nie mam więcej co donieść, to wszystko do samego waszmości pana donosze decyzyi, a teraz pisze się z wszelką estymacyą waszmości pana dobrodzieja szczerożyczliwy brat i najniższy sługa. U tego listu podpis ręki w te słowa: A. Grodzki. Datum w Kanio-

wie, millesimo septingentesimo quadragesimo anno, die decima quarta (bez miesiąca podpisanego). Subskrypcya tego listu na wierzchu his verbis: Memu wielce mości panu Cholkowskiemu, gubernatorowi trechtemirowskiemu, memu mości panu bratu i dobrodziejowi, należy. Któryże to list, za podaniem i prożbą jego mości podawającego, a za moim, urzędowym, przyjęciem, jak się w sobie pisany ma, do xiąg niniejszych jest ingrossowany.

Книга гродская, Житомирская, записовая, № 227, годъ 1739—1742; листъ 414.

CLVIII.

Жалоба отъ имени князя Януша Вишневецкаго на крестьянъ изъ Ружинскаго имѣнія: Савеленка, Скрипниченка и другихъ о томъ, что они напали на принадлежащую истцу Топоровскую Мытницу, ограбили ее и изувѣчили ея надсмотрщиковъ: дворянина Самуила Вигурскаго и еврея Янкеля. 1740. Октября 24.

Anno 1740, die 24 Octobris.

Veniens personaliter urodzony jego mość pan Juzef Makowski, nomine et ex speciosi commisso jaśnie oświeconego xięcia jego mości Janusza Koributa na Wiszniey Wiszniowieckiego, kasztelana Krakowskiego, jak prędko do akt ninieyszych przybyć mógł, tak zaraz, windykuiąc znacznych krzywd y opressyi fortuny tegoż pryncypała swoiego, ktore od ludzi swywolnych y wyuzdanych in omne scelus ponosi, oraz dalszym podobnym zapobiegaiąc inkonwenientyom, solleni cum quaerella przeciwko jaśnie oświeconym xiążętom ich mościom: Stanisławowi, podstolemu koronnemu, y Józefowi, woiewodzie Sandomirskiemu, Lubomirskim, braci między sobą rodzonym, dóbr

xięzstwa Różyńskiego dziedzicom, niemniey też urodzonemu jego mości Dominikowi Dubieskiemu, gubernatorowi tegoż xięztwa Różyńskiego, skarży, manifestuie y protestuie się in eum modum: iż ponieważ ludzie y poddani klucza Różyńskiego, jako to robocze quorumcumque nominum: Sawelenko, Skrypniczenko y inni tymże podobni, wyuzdawszy się na wszelką swewolą, sine scitu et facultate gubernatora swego, a dopieroż jaśnie oświeconych xiążąt Lubomirskich, panów swoich, którzy takowych excessantów, publiczną bawiących się swywolą i rozbójstwem, w dobrach, majętnościach swoich nie każą konserwować, ale tylko z swego domysłu, śmieli i ważyli się podczas przechodzącego anno praesenti intra dies Septembris woyska Rosijskiego, na Mytnice Toporowską, do Pohrebyszcz należącą, haydamackim y hultayskim napaść sposobem, gdzie, napadszy mytników tameyszych tudziesz y gospodarza, całości fortuny moderni manifestantis pryncypała przestrzegaiącego, to jest urodzonego jego mości pana Samuela Wygurskiego, jako też y niewiernego szynkarza teyże Mytnicy, na imie Jankiela, zbili, stłukli y skaleczyli, razów sinich, krwią ociekłych, po wszystkim ciele pozadawali, arkanami za szyie wodzili, męczyli y dręczyli, gorzałki kilkanaście (?) y co tylko być mogło, nawet y pieniędzy gotowych u urodzonego jego mości pana Samuela Wigurskiego, czerwonych złotych osiem y tynfów kilka wzieli y inne różne, których ob farasnem (sic) wyrazić trudno, bo się in termino termini et ortus wszystko pokaże, poczynili krzywdy y oppressię y wiolencye: niemniey też y inne zabuystwa czyli ciż sami zbuycy, czyli też od nich subordinowani lat niedawno przeszłych popełnili; ponieważ żyda na teyże Mytnicy zamordowali y zabili, quod maximum, jeszcze rabować y zabiać przechwalają się, za czym tedy modernus comparens, precavendo ommimodae integritati fortunae prencipalis sui, nec non obviando takowym niegodziwym postępkom y to urzędowi ninieyszemu donosząc, iterum atque iterum manifestuie y protestuie się; a in verificationem praemissorum omnium stawił woźnego generała woiewodztwa Kyowskiego y innych, szlachetnego Michała Białostockiego, autenticatum juratum et . . . . . . praesentatione notum; ktory, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice libereque recognovit: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset czterdziestego, miesiąca Septembris dnia 24, na affektacyą y prawną requizicyą jaśnie oświeconego xięcia jego mości Janusza Korebuta Wiszniowieckiego, kasztelana Krakowskiego, maiąc przy sobie stronę szlachtę, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Juzefa Tańskiego y Stefana Kossakowskiego, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, był na Mytnicy

Toporowskiey, do klucza Pohrebyskiego należącej, gdzie będąc, widział y urzędownię oglądał urodzonego jego mości- pana Samuela Wigurskiego, zbitego, stłuczonego, ran sinich po głowię y po pod oczyma maiącego, włosy z głowy powyrywane, znaki na szyi od powroza maiącego, tudzież y starozakonnego Jankela, szafarza teyże Mitnicy, podkłótego, zsiniałego, (ran) krwią ociekłych, spuchłych y sczerniałych (wiele) maiącego; których dla słabości y zbicia tyrańskiego do grodu ninieyszego comparenti stawić trudno było; ktore to razy spuchłe y pobicie mienili sobie już, to jest urodzony jego mość pan Samuel Wigorski y starozakonny Jankiel, szafarz wyżey rzęczoney Mitnicy, być sobie stałe y zadane przez ludzi y poddanych jako to: Sawkę, Skrypniczenka y innych poddanych klucza Różyńskiego, niemniey też y to słyszał,że już wyżey wyrażeni inwazorowie, naiechawszy na Mitnicę, mienili się bydź ludźmi woyska Rossyjskiego, co on, woźny, słyszawszy, widziąwszy y oglądawszy, szlachtą, sobie przytomną, oświadczywszy się, ztamtąd odiechał y o tym też swoią prawdziwą przedemną, urzędem, uczynił y zeznał wizjej ran . . . . . relacyą, prosząc tak comparens swojey protestacyi, jako y woźny wiziey relalcyi actis connotari; co y otrzymał Juzef Makowski, manu propria. Michał Białostocki, woźny, scribendi ignarus.

Книга гродская, индуктовая, Кіевская и Житомирская, записовая, поточная и декретовая, 1598—1773 года, № 317; листъ 626.

CLIX.

Жалоба дворянина Матеея Бобровскаго на крестьянъ: Ивана Середу, Невинчаннаго, Федора Мельника, Ивана Быркута и другихъ о томъ, что они напали на дворъ истца, ограбили его и сожгли, самаго истязали, брата истца и женщину, слугу его, убили и затѣмъ бѣжали въ Кіевъ. 1741. Іюля 18.

Annus 1741, mensis Iulius, die 18.

Przed aktami sądów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego stanowszy oczewiście urodzony jegomość pan Matheusz Bobrowski, solenniter manife-

stował się przeciwko roboczym: Iwanowi Seredzie, Niewinczanemu, Fedorowi Mielnikowi, Iwanowi Byrkutowi y innym, po imionach y przezwiskach im lepiey wiadomym, iż oni, będąc ieszcze na ten czas w Taborowie y Jarosławce, w dobrach wielmożnego imci pana Olszewskiego, y Ignacego Rupniewskiego, starosty taborowskiego, napadli na dwór manifestanta y rodzonego brata manifestantis, iako też y Ihnatyche Kołomyiczyche okrutnie zamordowali, a samego manifestanta związali, bili y rożne tyraństwo zadawali, a potym, pozabirawszy w rożnych ruchomościach y rzeczach więcey iak na dziesięć tysięcy, dwór zapalili y do Kijowa uciekli; o co magnificus comparens iterum iterumque manifestuiąc się, prosił eam actis connotari; co y otrzymał. Matheusz Bobrowski.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, 1735—1749, № 202; листъ 182.

CLX.

Приговоръ Люблинскаго трибунала, присуждающій Николая Потоцкаго, старосту Каневскаго, къ уплатѣ значительнаго штрафа въ пользу князя Любомирскаго за то, что онъ, остановившись проѣздомъ въ селѣ Любомирскаго—Карапышахъ, дозволилъ жолнерамъ своей надворной хоругви истязать до смерти и грабить крестьянъ и насиловать крестьянокъ. 1741. Октября 21.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego wtórego, miesiąca Marca dwudziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Danielem z Wyhowa Wyhowskim, burgrabią grodzkim kiiowskim i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter uro-

dzony iego mość pan Jan Czopowski, ex speciali commissu iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Lubomirskiego, starosty Bohusławskiego, ten extrakt z xiąg głównych trybunału koronnego Lubelskiego, z wpisaniem w nim dekretu, między tymże iaśnie oświeconym xiążęciem iego mością y innemi, z iedney, a iaśnie wielmożnym iego mością panem Potockim, starostą Kaniewskim y innemi, z drugiey strony, stałego y ferowanego, authentice wyięty, przy przyciśnioney pieczęci koronney lubelskiey, ratione introcontentorum dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, kiiowskich per oblatam podał, de tenore sequenti: Actum Lublini, in judiciis ordinariis generalibus tribunalis regni, feria quarta ante festum sanctorum Simonis et Judae apostolorum proxima, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo primo. Iudicium praesens ordinarium generale tribunalis regni Lublinense, ad affectationem partis cujus interest, decretum infrascriptum, inter partes, inferius nominatas, sub actu suprascripto latum, ex protocolo decretorum judicii sui, subsequenti verborum tenore: Inter illustrissimum Lubomirski ac generosum Pokrasa et alios actores, per generosum Borkowski et illustrem magnificum Potocki, capitaneum Canioviensem, citatum, per generosum Olbricht Grodzki, ac alios citatos per eundem judicium resolvendo remissionem, ab officio castrensi Żytomiriensi condescenso, ex fundo bonorum Karapisza ad judicium suum factam, controversiis partium exauditis, teneri reponere inquisitiones partes utrasque censet; et quoniam reposuerunt, satisfecisse easdem declarat, ad lectionemque earundem inquisitionum in termino condescendit, per officium castrense Żytomiriense, ex mente decreti tribunalitii, in anno proxime elapso, lati, in fundo bonorum Karapisza eductarum, et partes, illo in termino condescensuras, super incorruptionem testium comprobaturas, praesenti vero in judicio repositarum, condescendit; quibus lectis et per omnes circumstantias matura judicii deliberatione discussis ac ponderatis, quandoquidem ex iisdem inquisitionibus manifeste elicitur: illustrem magnificum Potocki, capitaneum Kanioviensem, cum famulis, militibus Valachis, cosacis curialibus ex bonis Kaniow ad bona Buczac redeuntem, ad bona villae Karapisza advenisse ibidemque motivum infrascriptarum violentiarum magis per dissimulationem quam incontinentiam Valachorum, violento modo foenum et avenam a communitate villae ejusdem Karapisza extorquentium, causasse, laboriosum Sawka, advocatum ejusdem villae, alias osadczy, (ne tantae exerceantur in bonis illustrissimi Lubomirski, capitanei Bohusłaviensis, violentiae) capitanum suprafati illustris magnifici capitanei Kanioviensis exposcentem, in contemptum ejusdem illustrissimi capitanei

Bohusłaviensis quadraginta militibus determinato numero per decem fustes cuilibet militi eundem laboriosum Sawka concutere in praesentia ejus demandasse; praefatos vero milites, mandata capitani explicuisse, vixque spirantem nocte integra sub custodia detenuisse, occasione cujus concussionis laboriosum Sawka in spatio sex mensium vitam cum morte mutasse, agonizantem vero accelerationem fatorum sibi per praefatos milites illatam assensisse, praemissamque assentionem morte comprobasse; hisque peractis et super laborioso Sawka extensis violentiis, auxesis violentiarum violentiis adimpletarum supra praefatos suos famulos ac homines plusquam licentiosos, Valachos, Cosacos a violentiarum excessibus non coercuisse, eosdem itaque, attenta capitani dissimulatione, quaeque illicita sibi pro libito suo posuisse, violentias permultas communitati villae Karapisza intulisse, crematum et alios liquores non solum depotasse, sed etiam in terram effudisse, aliaque damna et injurias patrasse. Proinde judicium, attentis praemissis, punibilem illustrem magnificum Potocki, capitaneum Kanioviensem, pro incontinentia tam eorundem famulorum, quam capitani Valachorum militum, cosacorum adinvenit, decernendo, quatenus, elliciens praemissa, illustris magnificus Potocki, capitaneus, Kanioviensis quatuor millia marcarum polonicalium parti, videlicet illustrissimo Lubomirski, capitaneo Bohuslaviensi, in termino infrascripto, et judicio suo duo millia marcarum polonicalium in instanti, sub paena banitionis perpetuae, ex regestris paenalium publicanda, nihilominus pro taxa capitis laboriosi Sawka, itidem marcas centum pro re successorum ejusdem, idque pro feria secunda post dominicam Misericardiae, in anno Deo dante venturo, millesimo septingentesimo quadragesimo secundo, coram actis castrensibus capitanealibus Lublinensibus, idque tam quatuor millia marcarum ad officiosam quietationem illustrissimi Lubomirski, capitanei Bohuslaviensis, sive ejus specialis plenipotentis, quam marcas centum pro taxa, sub paena banitionis perpetuae, in casu contraventionis, circa manifestationem, coram iisdem actis publicandam, solvat et realiter enumeret; quantum denique spectat damna, communitati bonorum Karapisza illata, in virtuteque legis rependi debita, judicium decernit: quatenus tres subditi e communitate bonorum Karapisza super regestrum damnorum in officio castrensi Vinnicensi, judiciali termino decidendo, infrascriptae causae comprobent; illustris magnificus vero Potocki, capitaneus Kanioviensis, post comprobationem, per subditos subsecutam, damna eadem compenset, seu potius valorem pro causatis damnis, per eosdem subditos juramento evincendum, iisdem solvat, sub rigore suprascripto et vi, ibidem in casu non praestitae satisfactionis

extendendo; quoniam vero ex suprafatis inquisitionibus luculentius judicio suo demonstratum est: tres Valachos seu cosacos, de nominibus judicio suo ignotos, contra jura Divina processisse: faeminas maritatas: unam laboriosi Skrzypek, alteram laboriosi Szwiec consortes, in praesentia hominum, cum scandalo, vi et violenter violasse, consortem laboriosi Skrzypek, sese de manibus eorundem eripientem, evaginata framea, manum vulnerasse, maritos vero praefatarum consortium, praemissa scelera sedantes, horrendissime concussisse, fata laborioso Skrzypek per inflictionem vulneris baculo, vulgo polanem, in spatio quinque hebdomadarum causasse, aliosque excessus perpatrasse, paenis criminalibus exinde succubuisse,—proinde judicium, attendens praemissis, paenis criminalibus praefatos tres Valachos seu cosacos punibiles censet, ac ad officium castrense Vinnicense terminumque ejusdem officii, post festum sanctorum Trium Regum, in anno millesimo septingentesimo quadragesimo secundo celebrandum, pro investigatione eorundem nominatam, praevia etiam, si opus fuerit, inquisitione, ac decernendis super iisdem criminalibus paenis, videlicet paenae capitis, et in ibidem praevia convictione, per septem testes extendenda, remittit; commissarius vero generalis illustris magnifici Potocki eosdem cosacos sive Valachos pro summendis paenis statuere debebit et tenebitur, idque sub paena banitionis perpetuae, illo coram officio in causa contraventionis publicandae; si vero idem generosus commissarius ad evasionem juratoriam super impossibilem copiam statuitionis eorundem inculpatorum, at non existentiam in bonis ejusdem illustris magnifici Potocki, sese in ibidem traxerit, judicium castrense Vinnicense eundem admittet; post quod praestitum juramentum liberum ab ulteriori impetitione statuitionis eundem pronuntiabit, luita paena quatuordecem marcarum polonicalium, per eundem generosum commissarium parti in termino suprascripto et judicio suo medietatis in instanti, sub paena banitionis, ex regestro paenalium publicanda, solvenda, ejusdem parti extradere permisit. U tego extraktu, przy przyciśnioney pieczęci koronney, lubelskiey, korrekta temi słowy: correxit Stoiński, manu propria. Podpis ręki iaśnie wielmożnego iego mości pana deputata taliter se habet: Ignatius Działowski, judex deputatus tribunalis regni, ex palatinatu Camenecensi, locum ad praesens tenens notarii terrestris Lublinensis. Locus sigilli. Lekta zaś u tego extraktu dekretu tak się w sobie ma: legit Buczewicz, manu propria. — Któryże to extrakt dekretu, za podaniem y prośbą wyż mianowanego iego mości podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, słowo

w słowo, iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, kiiowskich iest ingrossowany.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1742, № 53: листъ 98 на оборотѣ.

CLXI.

Жалоба дворянина Михаила Щеневскаго на крестьянъ села Новакъ о томъ, что они напали на слугъ истца, избили ихъ, насмѣхались надъ самимъ Щеневскимъ и произносили угрозы вообще противъ дворянъ 1742. Генваря 8.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego wtórego, miesiąca Januarii ósmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Leonem z Steczanki Steckim, subdelegatem przysięgłym kiiowskim, vicesregentem y namieśnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Samuel Walewski-Lewkowski, subdelegat przysięgły grodzki kiiowski, nomine et ex speciali commisso wielmożnych ich mościów panów: Michała na Wielkim Szczeniowie y Chodorowie Szczeniowskiego, podczaszego trębowelskiego, sędziego grodzkiego żytomirskiego, Zacharyasza Jaroszyńskiego, miecznika winnickiego, pryncypałów swoich, iak tylko acta praesentia adire valuit, tak zaraz, praecavendo securitati, ne ex inferius expressis do pożaru wynikaiące zazdrośney y złośliwey na stan szlachecki nie szerzyli się chłopskiey licencyi ognie, które nieraz iuż w kraiu tuteyszym nieiednemu złośliwe zadała vulnera, gravi cum quaerimonia coram officio actisque praesentibus naprzeciwko roboczym paddanym wsi Nowak, in genere w całey

gromadzie znayduiącym się, w possessyi wielmożnych ich mościów panów Dubrowskich, podczaszych bracławskich, małżonków, zostaiącym, principalibus, motoribusque, ac publicis rebellisantibus, skarżył, manifestował y protestował się w ten niżey opisany sposob y o to: iż ciż chłopstwo obwinieni, gdy principales manifestantis, iadący, z dóbr ukraińskich na przypadaiącą sądów ziemskich kadencyą generału woiewodztwa Kiiowskiego, w Owruczu agitować się w pierwszy poniedziałek po nowym lecie deklarowane, y przybliżali się do dóbr wyżwyrażonych Nowak, przodem wielmożnego iego mości pana sędziego żytomirskiego syn przybył, y konie dla wytchnienia, że na trakcie publicznym karczma propter commoditatem podróżnych nie znayduie się, do stayni chłopskiey wprowadzono, gdzie hoc in puncto inculpati, contra omnem honestatem, ludzi wielmożnego iego mości pana sędzica wraz y samego lżąc, y słowy nieuczciwemi dyffamuiąc, konie z stayni, tumultuose napadszy z kiiami, drągami, rucznicami, gwałtownie wypędzili, a, wypędziwszy, tegoż samego iego mości pana sędzica drągami przy izbie kapłańskiey mało nie ubili; a gdy wielmożny iego mość pan sędzia żytomirski, pryncypał moderni comparentis, in hunc licentiae effrenatae nadiachał actum, do wielmożney iey mości pani Dubrawskiey, podczaszyny bracławskiey, iako paniey, umyślnego ordinavit, exposcendo pro illicito ausu na wyżwyrażonych poddanych sprawiedliwości, który posłaniec niżeli się retro ad principalem manifestantis powrócił, wyżwyrażeni inculpati ac rebellisantes, zebrawszy się wraz wszyscy cum vario armorum genere, to iest: z kiymi, drągami, siekirami, berdyszami, rucznicami, do roboczego Petra aut alius nominis, woyta tamteyszego, y brata iego, chcący licentiosam intentionem na zabóystwo, tak pryncypałów manifestantis, iako też y ludzi principalium, skrycie wyżwyrażonych osob, z orężem zasiadszy, consilia czynili, iak mieli napaść, y coby tenże woyt miał, iako maiący dyspozycyą, uhamować tumult, to ieszcze, brata swego od chałupy do chałupy posławszy, wszystkich spędził; a gdy principales manifestatis tameyszego arendarza do siebie, tak dla obroków, iako y siana kupienia, przywołać kazali, y gdy pod wozem kuchennym sanie się połamali y tylko co do wyżwyrażonych dóbr Nowak doyść mogli,—wielmożni principales manifestantis tegoż arendarza obligowali, ażeby sani pod wóz kuchenny mógł gdzie stargować, w czym tenże arendarz, chcący się przysłużyć, wziowszy sługę wielmożnych pryncypałów comparentis, a widząc sanie, u woyta tameyszego będące na przedaż, gdzie z tymże człekiem poszedł, a gdy przyszło do targu za te sanie, tenże roboczy woyt pretendował taler bity, a od sześciu złotych nie daiąc, sługa wielmożnych

pryncypałów comparentis, mówiący haec formalia: że »panowie mogą ci y talar bity dać, byleby się zdały, gdyż mam iuż z tobą targ, prowadź do panów;« a w tym punkcie superius expressi, iako iuż nieraz assueti będąc do różnych gwałtów, tumultów y wiolencyi, iako to: napadanie na dwory szlacheckie, zastępowanie na drogach szlachty, bicie, y przypominaiący actus rebelles, iako z tychże dóbr różni piekurowie (sic) ac invasores przedtym wynaydywali się, ciż, renovando actus suos, niedawnemi czasy szlachtę na drogach zastępowali, bili, do dębów wiązali, co deducetur inquisitione,— zaraz, cum omni guerra ac tumultu czyhaiący na zaboystwo, z chałup powypadałszy, tegoż sługę wielmożnych pryncypałów manifestantis naprzód w gębę sam woyt uderzywszy, na przysposobionych krzyknoł: »biy! zabiy!« haec formalia mówiąc: »ieszcze nam lachi ne pany;« którzy zaraz kiymi, drągami na śmierć bili, poczeli rucznicami szturchać, po ziemi, non parcendo statui nobilitari, włoczyli, gdzie y stangryta wielmożnego iego mości pana sędziego żytomirskiego, blizko konie napawaiącego, wszyscy tłumem oskoczywszy, horrendissime drągami na zabóy bili, y iuż bez żadney życia nadziei na tymże mieyscu porzuciwszy, sługę wielmożnego iego mości pana miecznika winnickiego, urodzonego iego mości pana Jana Witkowskiego, na drodze zaskoczywszy, itidem horrendissime, sine ullo respectu, drągami, kiymi, rucznicami zbili, skaleczyli, razy krwawe, sinie, spuchłe, krwią ociekłe pozadawawszy, bez żadney dyspozycyi y mowy zostawili, tak tychże samych pokaleczonych podobiiać, iako też y wielmożnych pryncypałów comparentis pozabiiać y nieżywić intendebant, tylko że iego mość ociec paroch tameyszy, przyszedszy do dyspozycyi ludzi wyż wyrażonych, śmiertelnie poubianych, iako też y arendarz tameyszy, ledwie wyperswadowali, ażeby takowey poprzestali licencyi; którzy to na większy kontempt pryncypałów manifestantis y do dalszey oppressyi podaiący motiwa, pobrałszy się z żonami y innemi kobitami za ręce, cieszący się z swego nienależytego postępku, koło stancyi pryncypałów comparentis krzyczeli, hałasowali, pląsali y inne nieznośne actus czynili, o co y powtórnie wielmożni principales comparentis, że takowe chłopstwo poczyniło zabóystwa y wiolencye, posyłali do dworu proszący o sprawiedliwość, w czym żadney nie odebrali satysfakcyi. A zatym idem comparens, nomine quorum supra, de praemissis omnibus iteratis manifestatur vicibus, salva manente melioratione vel per citationes correctione. Et incontinenti stanowszy oczewiście woźny generał woiewodztwa Kiiowskiego y innych, szlachetny Antoni Bielecki, który, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice, libereque, ac per ex-

pressum recognovit: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset czterdziestego drugiego, dnia ósmego Januarii, ad affectationem juridicamque requisitionem wielmożnych ich mościow panów: Michała Szczeniowskiego, podczaszego trębowelskiego, sędziego grodzkiego żytomirskiego, y Zacharyasza Jaroszyńskiego, miecznika winnickiego, maiąc przy sobie stronę szlachtę, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Macieia Moszkowskiego, Piotra Becha, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, był tu, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, gdzie będący, naprzód Woyciecha, stangryta wielmożnego iego mości pana sędziego żytomirskiego, którego ciężko zbitego y skaleczonego, mówić nie mogącego, wpośród głowy drągiem raz uderzony (z) zgruchotaniem kości, drugi raz wedle tegoż (z) zgruchotaniem skorupy, krew nosem y gębą, uszyma y oczyma ciekącą, rękę y nogę lewą drągami pobite, wszystkiego spuchłego y zsiniałego, krwią zbroczonego, bez żadney dyspozycyi i pamięci będącego, urodzonego zaś iego mości pana Jana Witkoskiego, sługę wielmożnego iego mości pana miecznika winnickiego, którego także niemiłosiernie drągami zbitego, z lewey strony głowy nad skroniami raz ciężki, głęboki, krwawy, także z naruszeniem kości, na plecach razów dwa drągiem uderzone, krwią ociekłe, spuchłe, y inne razy bez liczby pozadawane—widział y urzędownie w przytomności ich mościów szlachty oglądał; które to razy y rany wyżwyrażeni zbici mienili sobie być zadane przez chłopów wsi Nowak. Co widziawszy y urzędownie oglądawszy, on, wyż mianowany woźny, stroną szlachty oświadczywszy się, przedemną, urzędem, prawdziwą obdukcyi uczynił y zeznał relacyą, y prosili, tak comparens—manifestacyi, iako y woźny—obdukcyi relacyi o przyięcie do akt; co y otrzymali. Samuel Walewski-Lewkowski, subdelegat przysięgły grodzki kiiowski, manu propria. † Woźny ut supra, scribendi ignarus.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1742, № 3240; листъ 163 на оборотѣ.

CLXII.

Жалоба отъ имени графа Іосифа Монтморенси на управляющаго имѣніемъ Морахвою, дворянина Антонія Недзельскаго, о томъ, что онъ освободилъ изъ подъ ареста дворянъ: Іосифа и Антонія Пухальскихъ и Франциска Ржепецкаго, убившихъ и ограбившихъ на дорогѣ дворянъ: Липскаго и Трояновскаго, провозившихъ деньги, собранныя изъ имѣній Монтморенси. 1742. Генваря 29.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego drugiego, miesiąca Januarii dwudziestego dziewiątego dnia.

Przed urzędem i aktami niniejszemi, grodzkiemi, winnickiemi, i przedemną, Pawłem Zakusiło, namieśnikiem protunc burgrabstwa i regencyi grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony jego mość pan Stefan Białkowski, nomine et ex speciali commisso jaśnie wielmożnych ich mościów panów: Józefa i Emerencyanny z Warszyckich grafów de Motmorency, małżonków, przestrzegając całości fortuny, uti principalium suorum, ne patiantur in eadem damna, naprzeciwko jaśnie wielmożnemu jego mości panu Stanisławowi vel alius nominis Rzewuskiemu, referendarzowi koronnemu, dziedzicowi dóbr Morachwy, a bardziej wielmożnemu jego mości panu Antoniemu Niedzielskiemu, miecznikowi poznańskiemu, komissarzowi tychże dobr wsi Morachwy, i urodzonemu jego mości panu Janowi vel alius nominis Cybulskiemu, gubernatorowi tamecznemu,—coram officio praesenti manifestował się o to: iż ich mość panowie: Niedzielski, kommissarz, i Cybulski, gubernator— morachwiańscy, wiedząc dobrze ex relatis et documentis o tak znacznej szkodzie manifestantis princypałów w dobrach Przyłuckich, a maxime de homicidio et latrocinio, gdzie krew niewinna zawsze vindictam in caelum clamat, a mając w ręku i detencyi tychże samych aktualnych zabójców i rozbójców, jako to: urodzonego Józefa Puchalskiego,

zięcia urodzonego Cybulskiego, gubernatora tamecznego, i Antoniego itidem Puchalskiego, brata rodzonego wyżrzeczonego, niemniej Franciszka Rzepeckiego, pocztowego tychże pryncypałów zabójstwa, o których dowiedziawszy się manifestantes w dobrach Morachwie na części jaśnie welmożnego referendarza koronnego, u wielmożnego Niedzielskiego, kommissarza, zaraz rekwirował; ale że natenczas absentes byli, tylko żonę urodzonego Józefa Puchalskiego i Cybulskiego samego, tychże samych za przybyciem aresztowali; a gdy przybyli ciż homicidae do dóbr Morachwy, wielmożny Niedzielski kazał ich w detencyą pobrać, i pisał list do wielmożnego Filarskiego, że są w detencyi, trzymać deklarował się, ale, obaczywszy u niecnot niemałą kwotę pieniędzy, które od urodzonego Stefana Lipskiego i Remigiana Trojanowskiego, do Ratna ze skarbu principałów manifestantis pięć tysięcy pięćset złotych polskich prowadzących, pozabijawszy, trupów pobitych i konie z wozem i innemi rzeczami za Pikowem w rzece pod Krzywoszyńcami potopiwszy, zabrali i do Murachwy pouchodzili; który wielmożny Niedzielski, kommissarz, nescitur ob quam rationem, z detencyi ex sequestro powypuszczał, nie uważając na prawo, to jest areszt zaniesiony, i deklaracyą listu swego i ustne mówienia, jeszcze za przybyciem ludzi manifestantis jaśnie wielmożnych pryncypałów, według listu pisanego, iracundo animo przyjoł, do samych manifestantis jaśnie wielmożnych pryncypałów jakowoś roszcząc pretensyę niesłuszną, verbis laesivis traktował, samego jego mości pana Biedrzyckiego, kommissarza dóbr Przyłuckich, honor szarpał i lżył. Zaczym, ratione quorum, is manifestans nomine jaśniewielmożnych pryncypałów swoich, ac aliorum, iterum atque iterum quamsolennissime manifestatur et protestatur, salva manente melioratione hujus manifestationis, hanc actis connotari prosił; co i otrzymał, Stefan Białkowski, manu propria.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, № 4627, годъ 1742; листъ 413 на оборотъ.

CLXIII.

Письмо Холмскаго уніятскаго епископа Володкевича къ католическому Жмудзкому епископу, Антонію Тышкевичу, извѣщающее его о пропажѣ писемъ вслѣдствіе убьенія гонца Володкевича неизвѣстною шайкою разбойниковъ, появившеюся въ окресности Люблина 1742. Іюня 7.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego drugiego, miesiąca Iunii dwudziestego trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Michałem Trzeciakiem, namieśnikiem protunc, vicesregentem grodzkim żytomierskim, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi, comparens urodzony jego mość pan Tadeusz Jamont, ten list, od jaśnie wielmożnego jego mości xiędza Wołotkiewicza, episkopa chełmskiego, z podpisem ręki własnej tegoż jaśnie wielmożnego jego mości xiędza episkopa, przy pieczęci jego własnej, w kopercie, lakiem czerwonym zapieczętowanej, do jaśnie wielmożnego jego mości xiędza Tyszkiewicza, biskupa żmudzkiego, pisany, dla zapisania do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomierskich per oblatam podał, de serie verborum tali: Illustrissime, excelentissime et reverendissime domine, domine, frater et patrone observantissime! Listy jaśnie wielmożnego waszmości pana expediowałem był do Lublina, ale nie doszły, i nie wiem, gdzie się teraz znajdować maią? bo tego posłańca już niedaleko Lublina, pod Turką, jakaś swawolna kupa napadszy, ciężko zrąbawszy, kark mało nie do gardła i ręce poucinawszy, kilka razy sztychiem pchniętego i w głowę mocno ciętego, porzucili na drodze, chrustem przykrywszy, znaleźli go ludzi jeszcze żywego i do Lublina odwieźli, ale jeżeli żyje—nie wiem, bo go już xięża Bazylianie lubelscy na śmierć dysponowali, i nikt żyć nie tuszył; w tymże czasie taż kupa swawolna wielu ludzi i żydów porozbijali: jakiemuś, poszóśnie jadącemu, pachołka z za karyty porwała, ledwie go obroniono; ci exorbitanci barzo porządnie, rządno i z końmi

powodnemi; pobiegli krewni tego zabitego do Lublina, co ztamtąd będę miał za wiadomość—deferam jaśnie wielmożnemu waszeci memu wielce mości panu, gdyż i jaśnie wielmożny jego mość pan wojewoda podolski, dowiedziawszy się, że to mój człek, kazał mieć staranie tak o nim, jako też i wywiadywać się o hersztach. His expressis penes teneritudinem obligationis cultu indesinenti, jestem illustrissimae, excellentissimae et reverendissimae dominationis vestrae frater addictissimus et servus humillimus. U tego listu, per oblatam podanego, podpis ręki w te słowa: F. Wołotkiewicz, episkop ziemi Chełmskiej. Data zaś na karcie tegoż listu strony takowa: z Bytkoworza (?), septima Iunii, millesimo septingentesimo quadragesimo secundo. Z drugiej strony zaś tego listu karty przypisek ręką własną tegoż jaśnie wielmożnego jego mości xiędza episkopa chełmskiego takowemi pisany słowy: Ja sam przepraszam, że swą ręką nie piszę, bo wcale i nosa utarć nie mam, a muszę bieżeć do Strzybystwin, do Lwowa i do xiędza metropolity, i tam ludzi posyłać o zabicie pocztarza mego. Zaczym wyraziłem w liście białopolskim, ja sam nieodmiennie dniem i nocą muszę pospieszać na Zielone świątki do Dermania, i tam czekam rezolucyi od waszmości pana. Do pana Dupniarskiego piszę, żeby do waszmości pana uczynił odezwę na pocztę latyczowską; oraz oznajmuję panu regentowi i o zabiciu pocztarza, i obligując—jeśliby były papiery potrzebne, żeby, obviando securitati interessów, chciał uczynić manifest. Przytym mię łaskawości dobrodzieja nieodmiennej poleciwszy, jestem etc. Intitulacya zaś na kopercie tego listu takowa: Illustrissimo, excellentissimo ac reverendissimo domino, domino Antonio Tyszkiewicz, episcopo Samogitensi, domino fratri et benefactori singularissimo, pateant w Białympolu.—Któryże to list, per oblatam podany, za podaniem i proźbą jego mości podawającego, a za moim, urzędowym, przyjęciem, słowo w słowo, jak się w sobie pisany ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomierskich jest ingrossowany.

Книга гродская, Житомирская, записовая, № 227, годъ 1739—1742; листъ 981 на оборотъ.

CLXIV.

Жалоба управляющаго Германовскимъ имѣніемъ, дворянина Ивана Новицкаго, на товарища панцырнаго, Михаила Осовскаго, состоящаго на форпостѣ, учрежденномъ въ Германовкѣ, о томъ, что онъ обременяетъ крестьянъ контрибуціями и взимаетъ незаконные поборы съ проѣзжихъ купцевъ. 1742. Іюня 12.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego wtórego, miesiąca Junii dwunastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Janem Łazanko-Czopowskim, namieśnikiem natenczas podwoiewodztwa grodzkim generału woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Franciszek Suski, nomine iaśnie wielmożnego iego mości pana Kaietana hrabi Tarnawskiego, ex commisso urodzonego iego mości pana Jana Nowickiego, gubernatora klucza Hermanowskiego, dóbr tegoż iaśnie wielmożnego hrabi Tarnawskiego, opowiadaiąc różne krzywdy, oppressye od niżey mianowanych obżałowanych, manifestował się przeciwko urodzonemu iego mości panu Michałowi Osowskiemu, towarzyszowi znaku pancyrnego iaśnie wielmożnego iego mości pana pisarza kozonnego, furwacht w dobrach tychże Hermanowce trzymaiącemu, iako y ludziom, pod komendą iego zostaiącym, w ten sposób y o to: iż iego mość obżałowany, nie zachowuiąc disciplinam militarem, ale bardziey absoluto ausu postępuiąc supra constitutam rem, choć będąc w należytey sobie postanowiony, a republica aprecjowaney, koncernencyi, iednakże na tey funkcyi extorsyie różne z ukrzywdzeniem dóbr pomienionych y z uszczerbkiem poddaństwa tameyszego, a nawet z uięciem fortuny iaśnie wielmożnego pryncypała comparentis, perpatrat, kiedy nie tylko że dla swoiey racyi od tegoż poddaństwa obroki, siana y inne wiktualia extrahit sine praetio, zabraniaiąc onym, etiam dla pożytku swego, swoiey własności venundinare, ale też przechodzącym kup-

com, torem swoim zwyczaynym, na pomienione dobra trakt swoy maiącym, per extorsionem, sibi non concessam, na detryment fortuny pańskiey, avellit. O co querulans, ut habeatur notitia sacrosanctae justitiae, nomine quo supra, coram officio praesenti zanosi querelam, y tak o różne krzywdy, oppressye y wiolencye, iako też de decessu fortuny pańskiey, manifestuie się, prosząc hanc manifestationem actis connotari,—co y otrzymał. † Franciszek Suski, pisać nieumieiący.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1742, № 53; листъ 682 на оборотѣ.

CLXV.

Жалоба дворянъ: Юрія и Михаила Ольшанскихъ на региментаря Украинской партіи, Ксаверія Нитославскаго, о томъ, что онъ, по наущенію еврея, приказалъ захватить крестьянъ изъ имѣнія истцевъ, Брусилова, и, обвинивъ ихъ безъ всякаго основанія въ гайдамачествѣ, заключилъ ихъ въ тяжелое тюремное заключеніе. 1742. Августа 7.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego wtórego, miesiąca Augusti siódmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Leonem z Steczanki Steckim, subdelegatem przysięgłym, vicesregentem y namieśnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Stanisław Poray Switalski, kommissarz brusiłowski, nomine et ex speciali commissu iaśnie wielmożnych ich mościów panów: Jerzego, starosty Owruckiego, y Michała, podkomorzego Łuckiego, Olszańskich, braci między sobą rodzo-

nych, dziedziców dóbr Brusiłowszczyzny cum attinentiis, pryncypałów swoich, prospiciendo starożytnego imienia całości y fortuny, ażeby takowe napotym absolutne, bezprawne non sequantur inkonweniencye, soleniter przeciwko wielmożnemu iego mości panu Franciszkowi Xaweremu Nitosławskiemu, łowczemu ziemi Chełmińskiey, sędziemu grodzkiemu kiiowskiemu, regimentarzowi partyi Ukraińskiey, świadczy y takowym sposobem manifestuie się o to: iż wielmożny iego mość pan sędzia grodzki kiiowski, regimentarz partyi Ukraińskiey, nieskuteczną dla siebie powziowszy informacyę, szczególnie ad mala narrata niewiernego, któremu nunquam fides probari danda, udaiącego w protekcyą wielmożnego obwinionego, nazywaiącego się Szmunia, z Lubara, iaśnie oświeconego xięcia iego mości Lubomirskiego, starosty kazimierskiego, do iego mości obwinionego cale nie należący, niewiedzieć quo misterio, praetextu et modo, iego mość obwiniony poddanych, nigdy w naymnieyszej rzeczy nie notowanych, nazywaiących się: Petro Szpitko, Maxym Semenenko, którzy de facto nigdy w podróży obviantes temu żydowi nie byli, na kościoł drzewa prowadzące, w niemałej kwocie ludzi będące, śmiał y ważył się, non cognito skuteczney informacyi negotio, na dobra wieś Sołowiówkę, nie uprzedziwszy listem, ieżeliby iakowe prawu pospolitemu przeciwne dziać się miały w dobrach iaśnie wielmożnych pryncypałów comparentis inkonweniencye, fundament sobie na regimentarstwie zakładaiąc, nikogo się nie pytaiąc, do dependuiących temi dobrami żadney wiadomości nie daiąc, nasłać; gdzie superimmissi ludzie, niemało dufaiąc w rozkaz regimentarski, iednych straszliwie pozbiiali, drugich poprzestraszali, iako to: dominante silentio noctis rzecz się działa iuż prawie et ipso facto populus quiete composuit caput, rzeczy niemało, komu się co podobało, pobrali, gorzałki niemało ponapiali, co osobliwym regestrem, prawdziwie spisanym, przy sprawie upomnienia się remonstrować deducebunt dostatecznie; tychże poddanych, nic sobie niewinnych, w buntach nie będących, złey opinii nie podpadaiących, wziąć, naiechawszy illicito prawem pospolitym zabronionym modo, y onychże, sine discretione, nie respektuiąc na powagę y honor iaśnie wielmożnych pryncypałów, inkarcerować, onychże powiązawszy, w dybki pozabiiać, a takowe dybki, których tenże inkarcerat każdy unieść ultra tiriam (sic) possibilitatem nie mógł, kazał. A zatym, occurrendo temu wszystkiemu, ażeby takowa in post praesumtio non subsequatur, przeciwko prawu, słuszności, krzywdzie y wolności szlacheckiey abusus, de diligentia, nomine iaśnie wielmożnych pryncypałów swoich, manifestatur, deklaruiąc o to prawnie iaśnie wielmożnych pryncypałów swoich czynić nie zaniechać y o krzywdę,

iawnie przed Bogiem y ludźmi złośliwie uczynioną, windykować, salva reservata tey protestacyi melioratione. Et in verificationem praemissorum, stawił woźnego generała woiewodztwa Kiiowskiego y innych, opatrznego Bazylego Łomickiego, który, w moc prawdziwey, wierney y skuteczney relacyi swoiey, iawnie, ustnie ad acta zeznał: iż co roku teraznieyszego, tysiąc siedmset czterdziestego drugiego, dnia piątego Aprilis, na rekwizycyą iaśnie wielmożnego Jerzego, starosty owruckiego, y Michała, podkomorzego łuckiego, Olszańskich, braci między sobą rodzonych, maiąc przy sobie stronę szlachty, urodzonych ich mościów panów: Antoniego Winnickiego y Jana Zawadzkiego, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, był w dobrach Chodorkowie, wsi iego mości pana Nitosławskiego, łowczego ziemi Chełmińskiey, sędziego grodzkiego kiiowskiego, regimentarza partyi Ukraińskiey, opiekuna dóbr wielmożnych Rościszewskich, brześciańskich-kujawskich (?), gdzie będąc, widział y urzędownie oglądał z szłachtą, sobie przytomną, iż poddani: Petro Szpitko, Maxim Semenenko, iaśnie wielmożnych pryncypałów rekwiruiących, w dyby nieznośne niewiedzieć z iakiey racyi wziętych, na nogach y ręku maiących, iako słyszał od tychże inkarcerowanych, niesłusznie inkarceracyą cierpiących, z całą wsią do przysięgi zabieraiących się, niewinnie wziętych, że to wzsystko z rozkazu wielmożnego iego mości pana regimentarza stało się, nie rekwiruiąc, inquantumby iakowa miała być komu y przez kogo krzywda, u ich mościów dysponuiących temi dobrami iaśnie wielmożnych rekwiruiących, ażeby iego mość pan komissarz albo, w niebytności, dysponuiący temi dobrami, uczynił sprawiedliwości satisfakcyą, ale: »że tą nocą wzięci iesteśmy, nic niewinni y teraz inkarcerowani, właśnie iakobyśmy panów naszych nie mieli za panów, co nigdy nie pokaże się, ile panów za panów znamy y na pańszczyznie byliśmy z rozkazu zamkowego, a teraz nas nieszczęście, właśnie iak panów nie mamy, trapi.« Co wszystko widziawszy, słyszawszy y oglądawszy, stroną szlachtą oświadczywszy się y ztamtąd tu, ad acta, przybywszy, o tym tę swoię przędemną, urzędem, wizyi uczynił y zeznał relacyą, y prosili, tak comparens—swey manifestacyi, iako y woźny—wizyi relacyi actis connotari, co y otrzymali. Stanisław Poray Świtalski. † Woźny ut supra, scribendi ignarus.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1742, № 3240; листъ 432 на оборотѣ.

CLXVI.

Приговоръ магистратскаго Олыцкаго суда, опредѣляющій отправить на три мѣсяца на крѣпостныя работы и потомъ принудить къ уплатѣ значительнаго штрафа крестьянина Григорія Ковальчука за то, что онъ произнесъ угрозу противъ помѣщика, во время нападенія помѣщичьихъ слугъ на домъ священника въ селѣ Шепелѣ. 1742. Августа 13.

Actum in praetorio Ołycensi, feria secunda, die 13 Augusti, 1742 anno.

Pan Franciszek Dąbrowski. Hryhory Kowalczuk.

Przed wyż opisanym urzędem comparens personaliter urodzony iego mość pan Franciszek Dąbrowski, gubernator Ostrożecki, dóbr wielmożnego iego mości pana Józefa Olizara, stolnika kiiowskiego, stawił do sądu maydeburskiego Ołyckiego Hryhorego Kowalczuka, poddanego ze wsi Szepla, zabiegaiąc dalszym inkonweniencyom swywoli, oraz y wyrwaniem się słów, z którychby (uchoway Boże) mogło przyiść do iakiego niebezpieczeństwa, przez złość y zuchwałość, z prostoty y piiaństwa, iako osobliwie in scriptis przez wyżwspomnionego iego mości, ręką własną ad formam inkwizycyi podpisane, podał punkta. Obwiniony, stanowszy, gdy był pytany: za co iesteś w dyby zabity y do sądu naszego odesłany? reposuit: Że w niedzielę byłem przez cały dzień w domu, aż iedzie podstarości szepelski y wziął mię z sobą do karczmy, a, napiwszy się gorzałki, sam poiechał do Połonney, nam ieszcze kazał dać gorzałki, którą wypiwszy z Jackiem Szewczykiem, gdy szliśmy do domu, usłyszeliśmy hałas u popa, gdzie przyszedszy, widzieliśmy dworskich ludzi, szukaiących popowicza z ogniem, a pop przez okno wołał gwałtu: »nie zapalcie domostwa!« y gdy spytałem się: »co to za hałas«? Markowski odpowiedział: »idź tam, gdzie idziesz,« y ia, nie wiedząc, rozumieiąc, że z swywoli, powiedziałem: że się nie godzi gwałtu po nocy czynić; co usłyszawszy wspomiony Markowski, kazał mnie wziąć, a ia, obawiaiąc się gniewu iego mości, nie chciałem póyść, a oni wlekli, bili, że aż gwałtu

krzyczeć musiałem, a pop, usłyszawszy tumult y gwałt, poczoł bić we dzwony na gwałt. A co tych słów: »że się dostanie dworowi«! nigdy nie mówiłem.

A tak sąd, po informowaniu się zwyżmianowaney konnotacyi, do sądu podaney, y dobrowolnym kilkakrotnym pytaniu od poddanego do sądu wyżmianowanego obwinionego, nakazuie tym dekretem, aby świadkowie, w tey sprawie dobrze wiadomi, samotrzeć, in loco loci iurament wykonali na tym, iako obwiniony napadł na przysłanych wartowników y ludzi dworskich dla pytania się kapłana, za co piiany na gwałt biie, y mówił te słowa: »idźcie do domu, kiedyście w całości, bo y dworowi dostanie się,« y na tym, iako wartowników bił. A po wykonanym iuramencie, zabiegaiąc w dalszy czas tantae audaciae y niewstrzymaniu się w słowach, co się tycze całości dworu, ma obwiniony taczkami przez ćwierć roku robić; a po dokończoney robocie, ma do skarbu pańskiego zapłacić kop litewskich 5, a na reparacyę cerkwi tyleż—kop 5 litewskich. Co wszystko do akt ninieyszych, ołyckich iest zapisano.

Книга магистратская города Олыки, годъ 1739—1750, № 3354; листъ 183 на оборотъ.

CLXVII.

Заявленіе дворянина Войтеха Буяльскаго о томъ, что гайдамаки ограбили его на дорогѣ въ мѣстечкѣ Ольшаной и, между прочимъ, отняли у него заемное письмо, принадлежавшее одному изъ его родственниковъ. 1742. Августа 18.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego wtórego, miesiąca Augusta ośmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Janem Łazanką-Czopowskim, namieśnikiem protunc grodzkim

generału woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi comparens personaliter wielmożny iego mość pan Woyciech Buialski, skarbnik bracławski, praecavendo omnimodae integritati substantiae suae, solenniter de diligentia sui manifestował się w ten sposób y o to: iż gdy przeieżdżaiącego manifestanta, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset czterdziestego wtórego, z Ukrainy przez dobra miasteczko Olszanę, w kluczu Śmielańskim leżące, napadłszy haydamacy swywolni, ze wszystkim zrabowali i zabrali tamże przy innych ruchomościach y papierach skryptach, membranach, na różne summy wielmożnemu manifestantowi od różnych ich mościów dane y służące, skrypt, alias assekuracyą, na czerwonych złotych piędziesiąt od urodzonego iego mości pana Macieia Błońskiego, chorążego znaku pancernego iaśnie wielmożnego iego mości pana oboźnego polnego koronnego, urodzonemu Michałowi Mączyńskiemu, zięciowi manifestantis, daną (która summa piędziesiąt czerwonych złotych presse należy wielmożnemu kwerulantowi), ciż haydamacy wzieli, y ledwie żywego manifestanta, ogołociwszy ze wszystkiego, puścili. Któren wielmożny comparens, iak prędko acta praesentia adire mógł, tak zaraz, postrzegaiąc całości swoiey, iterum atque iterum, ratione praemissorum omnium, queritur atque manifestatur, prosząc hanc sui diligentiam, salva praecustodita melioratione, actis praesentibus connotari,—co y otrzymał. Woyciech Buialski, manu propria.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1742, № 53; листъ 846 на оборотѣ.

CLXVIII.

Протестъ Кіевскаго кастеляна, Казимира Стецкаго, противъ управляющаго Бѣлоцерковскимъ старостномъ, дворянина Казимира Завадынскаго, о томъ, что послѣдній присвоилъ себѣ имущество, оставшееся послѣ смерти нѣкоего Франта, занимавшагося долгое время разбоемъ въ предѣлахъ Бѣлоцерковскаго староства, и что онъ не представилъ этаго имущества ни въ гродскій судъ, ни наслѣдникамъ лицъ, убитыхъ Франтомъ. 1742. Декабря 20.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego wtórego, miesiąca Decembris dwudziestego dńia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Janem Czopowskim, namieśnikiem protunc grodzkim generału woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi comparens personaliter wielmożny iego mość pan Kazimierz na Steczance, Kustynie, Iwańczycach y Chabnym Stecki, kasztelan Kiiowski, Dymirski, Romanowski etc. starosta, pułkownik woysk iego królewskiey mości y rzeczypospolitey, stosuiąc się do prawa pospolitego, które tak siła konstytucyami obwarowane y opisane, że de vita et sanguine hominis, effuso per interfectionem, de publica paena każdemu godzi się czynić et instare in quovis judicio et subselio, tak, dowiedziawszy się, że Frant nieiaki, iuż iustyfikowany, na futorze gruntu Białocerkiewskiego, tak siła ludzi, kupców u siebie na futorze pozabiiał y w stawie dla poznaki topił, iako y po gościńcach kupców z bogatemi towarami, tak chrześcian iako y żydów, który ze krwi y substancyi bliźnich pozabijanych zbogacił się, a tym bardziey iaśnie wielmożny manifestans, iako senator woiewodztwa tego, a prima notitia grande peccatum contra Deum, legem et proximum uznawszy, adeoque imieniem całego woiewodztwa, tudzież sądu ziemskiego y grodzkiego kiiowskiego, do których iurysdykcyi causae necis należą, providendo całości interemptorum, tak pogranicznych, iako y zagranicznych kupców, kiedy substancya ich została u zabóycy, który lubo justyfikowany na śmierć, iednakże substancya iego, per praedam et spolia zebrana, wszystka haesit u urodzonego iego mości pana Kazimierza Zawadyńskiego, cześnika żydaczewskiego, gubernatora białocerkiewskiego, et nondum restituta successoribus, nec praesentata, nec taxata, nec reposita in officio castrensi Kijoviensi vel Żytomiriensi, imo in proprios usus conversa, a prawo mieć chce: na czyim gruncie zabity cujuscunque conditionis człowiek, powinien bydź w grodzie prezentowany y rzeczy iego, y konfessata powinny bydź, czyli to benevola, czyli corporalia, excipienda w grodzie, nie w maydeburskim sądzie własnym tego starostwa, albo też in proximiori magistratu majdeburiensi, propter objectum et condictamen et rem condictam cum magistratu, gdyż vir bonae famae debet carere omni sinistra interpretatione, ile in causa necis et sanguinis effusi, lubo mogło to się obviare extra notitiam gubernatora mieysca tego, co non obicitur, tylko obviando similibus progressibus in fundamento legum conditarum, że de vita hominis semper debet esse connotatum et observantia gradus juris, praecavendo integritati substantiae sukcessorów tych wszystkich zabitych, kiedy potracili swoich krewnych przez zabóystwo, przynaymniey żeby nie tracili substancyi, onym per successionem należącey,

otwieraiąc im drogę, iterum atque iterum protestuie się, vindicantur necis et sanguinis atque substantiae, y do uczynienia inney manifestacyi, a tę prosił, żeby była connotowana,—co y otrzymał. Kazimierz Stecki, kasztelan Kiiowski, manu propria.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1742, № 53; листъ 1081 на оборотѣ.

CLXIX.

Письмо дворянина Якова Пржеварскаго къ дворянину Станиславу Яниковскому, заключающее извѣстія о гайдамакахъ, а также подробности о розыскахъ, предпринятыхъ Пржеварскимъ въ окрестности Умани, съ цѣлью разкрытія связей крестьянъ съ гайдамаками. 1742. Декабря 24.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego wtórego, miesiąca Decembris dwudziestego dziewiątego dnia.

Przed urzędem i aktami niniejszemi, grodzkiemi, winnickiemi, i przedemną, Józefem Cetysem, protunc namieśnikiem burgrabstwa i rejencyi grodzkim winnickim, comparens personaliter niewierny Jośman Haskielewicz, obywatel miasta Humania, ten list, od wielmożnego jego mości pana Jakóba Przeworskiego do urodzonego jego mości pana Stanisława Janikowkiego pisany, ratione introcontentorum, ad acta castrensia, capitanealia, Vinnicensia per oblatam podał, tenoris sequentis: Mnie wielce z serca serdecznie ukochanemu bratu i dobrodziejowi. Przy podanej okazyi nie omieszkiwam scisnąć najniższą moją submissyą, oraz opowiadając co się dzieje w Humaniu. Z łaski Pana Boga wszystko dobrze, nie słychać nic strony hajdamaków, bo wysłał jego mość pan porucznik na objażdżkę, i nie sły-

szeli nic nowego; to także donoszę, żem tego człeka, który był w jamie za łyżeczkę zabrany, wypuściłem, tylko mu dałem nacięcie dobre; prawda nie ważyłbym się był puścić, tylko że miał gromadę, która prosiła za nim, iż więcej się nie pokazało, tylko ta łyżeczka. Tego zaś pasiecznika wziołem był, co był w pasiece Grekowej, ale nie na tego się pokazało, tylko na tego, co był w pańskiej pasiece—Prokop, ten, który był dał znać o tychże samych hajdamakach, jako to: o Zinku i o Jusku; u tego nalazła tą rucznica tego Zinka, tylko że on znowu zaniosł był do człeka Iwana, tegom zaś Iwana kazał zawołać z Suszkowiec, aż on się spalił, i ta rucznica spaliła się, jego tedy nie wypuszcze do przyjazdu wielmożnego pana dobrodzieja. Żyd zaś arędarz humański pokazywał mi list od wielmożnego jego mości pana regimentarza, że jest pisany dnia ośmnastego Decembra, a jego dopiero doszedł dwudziestego czwartego Decembra. Co doniosszy, piszę się bydź dozgonnym waszmości pana szczyrożyczliwym bratem i najniższym podnóżkiem. U tego listu, per oblatam podanego, podpis ręki temi słowy: Jakób Przeworski, manu propria. Data listu tego: z Humania, die vigesima quarta Decembris, anno millesimo septingentesimo quadragesimo secundo. P. S.: Sotnik był u mnie kilka razy uskarżając się, że siana nima dla owiec jaśnie wielmożnego jego mości pana krajczego; mnie waszmość pan nie spominał nic o tym, i nie wiem, co z tym robić; on powiedział, że należy siano ze wsiów, gdyż przyobiecał wielmożny jego mość pan regimentarz; tak, chociaż bez woli waszmości pana, musze kazać przywieźć z Cepermanówki, gdyż już owiec dziesięcioro zdechło. Intitulacya listu tego, per oblatam podannego, w te słowa: Mnie wielce z serca serdecznie ukochanemu bratu, jego mości Stanisławowi Janikowskiemu, towarzyszowi znaku pancernego wielmożnego jego mości pana oboźnego polnego koronnego, a memu wielce mości panu i bratu—służy, w Winnicy.—Któryże to list, per oblatam podany, de verbo ad verbum do xiąg niniejszych jest ingrossowany.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, №. 4627, годъ 1742; листъ 342.

CLXX.

Требованіе Кіевскаго генералъ-губернатора, Михаила Ивановича Леонтіева, представленное польскимъ пограничнымъ судьямъ, о томъ, чтобы выданы были въ судъ поляки, напавшіе на запорожскій Гардъ, ограбившіе его, убившіе нѣсколько козаковъ и уведшіе другихъ въ плѣнъ. 1742. Декабря 30.

Іюля 11 дня, 1743 года, отъ господина генерала Аншефта Кавалера и Кіевской губерніи генералъ-губернатора, Михаила Івановича Леонтіева, въ сообщеніи, при ордеру въ пограничную комиссію и представленіи въ государственную коллегію иностранныхъ дѣлъ копій, написано въ прежнемъ, 1742 году, Декабря противъ 30 числа: Отъ полской стороны впадшими воровски несколкома сотъ человѣкъ конными, полскими людми, незапно и нечаянно около Гарду на Запорожскіе зимовники учинено нападеніе и пожытки, и скотъ, и протчое, и несколко козаковъ забрали, а противящихся несколко людей смертно перестреляли и тяжко гардоваго эсаула и многихъ козаковъ ранили, и взятіе оними польскими людми козаки и понынѣ содержатця; изъ которихъ некоторіе и отпущены; такожъ взято немалое число козацкихъ лошадей; да многіе вещы покрали; и чтобъ нападшіе воровски поляки сысканы и къ пограничному суду представлени были, такожъ во всемъ учиненабъ была надлежащая сатисфакциа.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 207; годъ 1737—1746; листъ 30 на оборотъ.

CLXXI.

Пункты претензій, представленные польскими пограничными судьями и отвѣты на нихъ русскихъ судей. Претензіи эти относятся къ грабежамъ, совершеннымъ гайдамаками: Вечоркою, Игнаткомъ, Сухимъ, Гаркушею и т. д., а также къ угону скота у пограничныхъ польскихъ подданныхъ Запорожцами. 1743. Августа 13.

Punkta pretensyi w poczynionych szkodach od hajdamaków, jako i o zabiciu ludzi w kluczu Lisiańskim w dobrach jaśnie wielmożnej jej mości pani Jabłonowskiej, chorążyny koronnej, tak w roku 1742, jako i w roku 1743, excepto od lat dawnych, teraz przez rozkaz jaśnie wielmożnego jego mości pana Nitosławskiego, regimentarza partyi Ukraińskiej, opisane prawdziwie pod juramentem i podane na sądy pograniczne roku tysiąc siedmset cztyrdziestego trzeciego, na kadencyi juliuszowej, dnia 13 Augusti.

1.

W roku 1742, in Januario, Lejzora żyda, kupca, rezydującego w Lisiance, jako i drugiego żyda Lejbkę, mieszczanina lisiańskiego, także i trzeciego—czeladnika ich chrześcianina; poddanych jaśnie wielmożnej jej mości pani chorążyny koronnej, jadących ze Smiły z jarmarku, między Orłowcem i Wiązowkiem, crudelissime pobito, przy których tak z sukień, jako i materyi różnej tudzież summ pieniężnych—na dwadzieścia tysięcy zabrano, i to wszystko u kozaków małorossyjskich zostało.

Resolucya na punkt pierwszy: W kakich imianno kozakow małorossyjskich—toho w punktach ne yziasneno.

2.

W roku tymże, in Novembri, xiędza superiora klasztoru missyi Lisiańskiej, będącego na missyi swojej we wsi Piwcach, nad Dnieprem, u jego mości pana Gadomskiego,—zbito, habit i, co miał przy sobie, na złotych sto zabrano, ledwie od śmierci wyprosił się.

Na drugi: Kto imianno xiędza ohrabył i hde on imiejetsia—ne objawłeno tych hrabytelej.

3.

W tymże roku także in Novembri, greków, poddanych lisiańskich, to jest· Franciszka Rurę i Krystiana, idących z Bender z towarami, zaskoczywszy w stepach podle bajeraku Jasynowego, watażka, nazywający się Wieczorka, z hajdamakami swojemi rozbojniczym sposobem tychże greków podkłuli i funditus zrabowali, samych pieniędzy wzięli rubli ośmset, a towarów różnych zabrali na rubli więcej 200, i kiedy, dochodząc swego pomienieni grecy, był jeden z nich w Siczy, a będąc w cerkwi siczowej podczas świąt Zielonych, w terazniejszym roku, 1743, poznał na jednym kozaku siczowym własną opończę swoię, do którego wziął się siłą mocą, respektem poznanej opończy, ruszyli się wszyscy kozacy, broniąc onego hajdamakę, greka od niego odepchnęli i mało międzу sobą w cerkwi nie udusili, a tego winowajcę skryli.

Na trzeci: Budem pisat do hospodyna henerała anszefta, Kijewskoj gubernii generała gubernatora i kawalera, Mychaiła Iwanowycza Leontiewa, a czto ot nego połuczym, w rezolucyi obiawym na predbuduszczu kadencyu.

4.

W roku 1743 in Majo, teraz, na wiosnę, 14 hajdamaków z wataby Ihnatka, napadszy na miasteczko Dziwinogródkę, wpadli do aręḍy, strużów powiązawszy, żonę Icka aręḍarza męczyli, spisą w trzech miejscach przez wnętrzności przebili, drugą żydówkę winniczkę, która była na porodzeniu, nawylot przebili i dziecię w niej zabili, córkie młodą w 13 leciach, dwa razy nożem nawylot przebiwszy, na śmierć zamordowali, drugą córkę w pięciu leciech wiecznie okaliczyli, tamże wzięli koni dziesięcioro i pieniędzy na rubli 700 aręḍarskich, tamże winniczki zabitej zabrali chudoby na rubli 36, inspektora tegoż aręḍarza zabrali na rubli cztyrdzieści.

Na czwarty: Protyw seho punkta, poneże soderżaszczysia u hospodyna Nitosławskoho, regmentara partyi Ukrainskoj, pod karaułom, bihły rossyjski, Iwan Horłycki, doprosom pokazał, czto predwodytelem był tym hrabytelam Mikołaj Krasnostanenko, polskoj obłasty daszewski żytel, da i druhii jeho towaryszy, takoż polskie żyteli i rossyjskie bihłyje, w polskojże obłasty szatajuszczyjesia, ne w hranycach rossyjskich żytelstwujuszczyje, toho rady nam syskat ich i do koho ob onych pysat—ne widajem.

5.

W roku 1743 podczas wiosny, ludzi olchowieckich, idących z Siczy z rybą, napadli hajdamacy podle Chmielowego bajraku, koni wzięli sześcioro i onych samych mało nie pozabijali, szody na rubli 40 i więcej poczynili.

Na piąty: Nadobno budet izjasnyt kto imianno tyi hrabyteli.

6.

W tymże roku, in Majo, hajdamacy napadli także ludzi olchowieckich pod uroczyskiem, nazwanym Bejt Bajraki, czworo koni wzięli dobrych, valoris rubli 30, a ci byli hajdamacy z kurenia Kuniłowskiego, między któremi był jeden, nazwiskiem Suchi.

Na szósty: W tom budem pysat kuda podłeżyt, cztob wataha tot siskan był i predstawłen w sudy pohranycznyje.

7.

W roku tymże, za wsią Wodzianikami, hajdamacy rozbili i porabowali ludzi lisiańskich, jadących na odpust do Olchowca na święty Mikołaj, zabrali kramy, koni czworo i pieniędzy rublów 30; a, nadybawszy nasamprzód dziada kalikę, ku pasiece idącego, mieli onego crudelissime zabić, odpowiadając onemu: »że z ciebie zły mamy prognostyk, bo my mieli na Lachach pożywytysia«; a to z racyi, że wtenczas szed szwadron jaśnie wielmożnego jego mości pana wojewody rawskiego; dość że mieli natenczas ludzie lisiańscy szkody na rubli 60. Die 2 Augusti przy bytności jaśnie wielmożnego jego mości pana regimentarza przyprowadzono złapanego hajmakę, przezwiskiem Kuźmę Horkuszę, kurenia Dżerełowskiego, który był ukrad koni czworo od ludzi lisiańskich, idących do Siczy, który będzie prezentowany.

Które to punkta cały urząd lisiański własnemi rękami podpisawszy, do sądu pogranicznego podali: Onyśko Czorny, wojt lisiański; Hrehory Sikało, rajca lisiański; Jakim Padałka, przysiężny lisiański; Hrehory Lenczenko, pisarz miejski lisiański.

Na siódmy: W tom punkti imianno ne oznanaczeno, kto onyje hajdamaki i otkuda i hde ony obrytajutsia? a o Kuzmi Harkuszy budem predstawlat kuda nadłeżyt, cztob siskan był k sudu.

8.

W roku 1743, primis diebus Julii, pod Orłowcem hajdamacy, napadszy urodzonego Dynowskiego, gubernatora zaliwskiego, crudelissime zabili, który, jadąc z Ostroga, miał przy sobie rubli sto, czerwonych złotych 10, tynfów 100, talerów bitych pięć; za zboże w Ostrogu przedane miał czerwonych złotych ośmdziesiąt, za miód czerwonych złotych 10, za połci słoniny 10—czerwonych złotych pięć, za wołów 14—po talerów bitych 10—talerów bitych 104, smuszów moskiewskich pięćdziesiąt trzy po złotych pięć, kożuchów trzy przedał po kop siedm, baszlików miał z przygarść.

9.

Regestr rzeczy pokupionych w Ostrogu: czapek ośmnaście, materyi sztukę za czerwonych złotych 15, dymy sztuk trzy, spodnica dymowa biała szyta, druga czarna grodeturowa, kamizelka biała atłasowa, pereł sznurków 7, kulczyków par trzy, pudełko blaszane, stąg trzy kolory po łokci pięć, paski, korunek łokci 15, palatynka, zarękawki, kołmierzyk, sołtan w kwiaty na rogu, płutna szwabskiego sztuka, nożów sztuciec, nożyków para, nożyczki mosiężne, puzderko gdańskie z flaszkami kryształowemi, drugie puzderko z flaszkami prostemi; czarka srybna, trzewików malowanych par dwie, pończoh par 2 z kwiatkami dla dzieci, trzewików par cztyry, sukień swoich miał z sobą par trzy bławatnych, pas perski, drugi szatowy ze złotemi końcami, trzeci żułty szyty, spinka z dziewięcią rubinkami, ładownica srybna, szabla, czapka z siwym barankiem, płaszcz perłowy z sznurkiem czerwonym, spodnie fioletowe, pistoletów par dwie, kulbaka ze wszystkiem, koni czworo dobrych, kulbaka na koniu powodnym ze wszystkim, wózek ze wszystkim, kilimów dwa, poduszek trzy, kołdra łyczakowa, prześcieradeł trzy, koszul sześć, ręczników 2, lantuchów 2, worów dwadzieścia, czeladnikowi: żupan kitajkowy, kontusz zielony, szarawary zielone, elementarz, papieru libra, membranów na czerwonych złotych 50, rusznic trzy, szpilek arkusz, prochownicę, sukna łokci pięć, konia kozackiego, żupan, czapkę, pieniędzy złotych dwa, rusznicę i pas; to wszystko, horrendissime zabiwszy, zabrali et in comodum sui obrócili kozacy rossyjscy, alias haydamacy, tych pryncypałami byli: Chwedor Krywochata, Wasyl Koszowenko—żyteli cybulewscy; miał wiedzieć o tejże zdobyczy i Lewko, ataman cybulewski.

Na ósmy i dziewiąty: Takož budem pisat do koho podłeżyt, szczob wataha tot syskan był y predstawłen w sud, i po razsmotreniu wospośliduj et satisfakcya.

10.

Ihnatko, kozak siczowy kurenia Medwedowskiego, w roku 1741, w same Boże Narodzenie ruskie, przybrawszy sobie dwudziestu pięciu hajdamaków, napadł nocnym sposobem na Stepaszki, wieś dziedziczną wielmożnego jego mości pana hetmana wielkiego koronnego, o mil trzy od Niemirowa leżącą, tam Sawę, pułkownika hetmańskiego nadwornego, crudelissime zabił; w pieniądzach, sukniach, futrach, koniach, strzelbie, stadzie—osimdziesiąt tysięcy zabrali. Tenże Ihnatko w roku 1748, o ś. Pokrowie, żydów niemirowskich, jadących z jarmarku z Tulczyna, między Tulczynem a Niemirowem napadszy, trzy wozy towarów i pieniędzy zrabował, w czym szkody uczynił czterdzieści tysięcy, na co jest i inkwizycya z licem; tenże Ihnatko, w roku terazniejszym, 1743, na wiosnę, we czternastu ludzi nocnym sposobem napadł na miasteczko Dzwinogrodkę, do klucza Lisiańskiego należące, tam żydówek dwie i dzieci dwoje okrutnie zabił, koni dziesięcioro wziął, pieniędzy gotowych rubli siedmset, fantów różnych na rubli 200; na dowod tego rabunku jest hajdamaka, który był w tej kompanii z Ihnatkiem.

Na dziesiąty: W proisku Ihnatka budem pysat kuda nadłeżyt.

11.

W roku 1743 pułkownik gardowy, co był na wiosnę, ten przysyłał assawułę i kozaka, nazwiskiem Maluwanego, w same zielone świątki; w Targowicy wzięli wołów cztery, jako to: Iwana Białego—2, a Podpłetenego—dwa; tamże u Gardaszenka—dwa, u romanowskich ludzi w Liszniey wziął Hryćko Giełeta z drugim kozakiem wołów dwa; ciż w Nerubajce u Fedorczychy zajęli wołów dwa; Ziniec, Ihnatko, Proboszko zajęli koni sześcioro u ludzi ostrogskich podróżnych; u popa targowickiego Zieniec z drugim kozakiem zajęli wołów 2, etc; 600 sztuk bydła zajął Batko, drugi Smulko, trzeci Ihnatko—w kluczu Humańskim.

Na jedynasty: O hardowom połkowniku, wesnoju bywszom, budem pysat, cztob prysłan był z assaułom swoim i kozakom, prozywałym Małowanym, w sud pohranicznyj; da i druhich takoż uczynena budet satysfakcja.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1746—1751, № 192; листъ 12.

CLXXII.

Жалоба дворянина Іосифа Бушовскаго на дворянъ Струтынскихъ о томъ, что они, получивъ отъ региментаря украиской партіи, Нитославскаго, въ свое распоряженіе сотню надворныхъ Уманскихъ козаковъ, напали съ ними ночью на дворъ истца въ селѣ Таращи, окружили оный, приказали стрѣлять въ окна и двери, и, наконецъ, ограбили все имущество Бушовскаго и его гостей, приказали его изгнать изъ села, которымъ сами насильно завладѣли. 1744. Мая 21.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego czwartego, miesiąca Julii piętnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomierskim, przedemną, Antonim Szawłowskim, namieśnikiem protunc grodzkim podstarostwa Żytomirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Jędrzej Buszowski, ten extrakt, z grodu Winnickiego, authentice wyjęty, w grodzie Latyczowskim per oblatam podany, z wpisaniem w nim manifestacyi od wielmożnych ich mościów państwa Buszowskich, mieczników latyczowskich, małżonków, przeciwko wielmożnych ich mościów panów Strutyńskich, stolników horodeckich, i innych, uczyniony, ratione introcontentorum, ad acta praesentia, castrensia, żytomiriensia per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, o przyjęcie onego i do xiąg wpisanie, a tak ja, urząd, annuendo affectationi iego mości podawaiącego, czytałem, i tak się w sobie pisany ma; suscepta zaś grodu Latyczowskiego pisana jest de eo verborum tenore: In castro Latycoviensi, feria quarta post dominicam Exaudi proxima, anno Domini millesimo septingentesimo quadragesimo quarto, introcontentae protestationis, ad acta praesentia susceptae, oblatio; comparens personaliter wielmożny jego mość pan Jozef Buszowski, miecznik latyczowski, chorąży znaku pancernego jaśnie wielmożnego jego mości pana Potockiego, starosty Lwowskiego, dóbr Taraszczy cum attinentiis w województwie Kijowskim a powiecie Żytomirskim leżących,

priviliatus possessor, ad praesens expulsus, swym i wielmożnej jej mości pani Joanny z Komornickich Buszowskiej, małżonki swej, imieniem, soleniter gravique cum dolore naprzeciwko wielmożnym ich mościom państwu: Ambrożemu i Juliannie z Rościszewskich, primo voto niegdy wielmożnego Antoniego Błędowskiego, sędziego grodzkiego kijowskiego, małżonce, secundo ad praesens Strutyńskiej, Strutyńskim, stolnikom horodeckim, małżonkom, tudzież wielmożnej jej mości pannie Annie Błędowskiej, sędziance grodzkiej, kijowskiej, in primo connubio spłodzonej córce, w opiece tychże wielmożnych Strutyńskich, stolników horodeckich będącej, jako też wielmożnym ich mościom panom: Stefanowi, pułkownikowi, Michałowi, oberszterlejtnantowi wojsk francuzkich, Błędowskim, braci między sobo rodzonym, i innym konsukcessorom i kompetytorom, którzyby do tej sprawy interesować się mieli, niemniej wielmożnemu jego mości panu Franciszkowi Xaweremu Nitosławskiemu, łowczemu chełmskiemu, sędziemu grodzkiemu kijowskiemu, rejmentarzowi wojska koronnego partyi Ukraińskiej, urodzonemu Antoniemu lub innego imienia Niedźwiedzkiemu, towarzyszowi znaku pancernego wielmożnego jego mości pana Garbowieckiego, pułkownika, i pisarzowi sądowemu partyi tejże Ukraińskiej, quorumvis nominum urodzonemu Smulskiemu, znaku letkiego komputowego jego mości pana Halisiewicza rotmistrza towarzyszowi, Dobrzyńskiemu, dworzaninowi wielmożnego jego mości pana regimentarza, Kowalskiemu, Zakrzewskiemu, pułkownikowi kozaków umańskich nadwornych jaśnie wielmożnego jego mości krajczego koronnego, i tymże samym kozakom, więcej sta osob ad infrascripta peragenda sprowadzonym i w oręże zwyczajne, jako: samopały, spisy, pistolety, szable, szturmaki, przybranym i przysposobionym, i innym, de nominibus et cognominibus ad praesens niewiadomym, przychylając się do dawniejszych protestacyi swoich, coram actis anthenticis regni poczynionych,—świadczył, manifestował i protestował się takowym i o to sposobem: iż ich mość wyżwyrażeni, nie uważając na prawo pospolite, de securitate officiorum, actum et paenarum opisane i obwarowane, oraz nie uważając na artykuły wojskowe i rygor tychże artykułów, następując zaś na fortune, honor i życie niniejszego wielmożnego protestanta, nie kontentując się przedtym poczynionemi przy nocnych najazdach i tumultach wiolencyami, w dawniejszych protestacyach wyrażonemi, et praecipue urodzeni ich mość panowie: Niedźwiedzki, pisarz sądów wojskowych, Dobrzyński, Podsędkowski, dworzanin, i Zakrzewski, pułkownik, z innemi subordynowanemi na to od wielmożnego jego mości pana regimentarza, a kozacy—za ordynansem sobie od tegoż wielmożnego jego

mości pana regimentarza danym, sposobem niegodziwym i niepraktykowanym, natenczas gdy wielmożny protestans, kondescensyą z dekretu sądów wojskowych generalnych dnia dwunastego miesiąca terazniejszego ad effectum przywodząc, urząd łatyczowski i innych przyjaciół u siebie miał i, w bezpieczęstwie wszystkim będąc, do spoczynku zwyczajnego udał się, to jest ze czwartku przeszłego na piątek święta Wniebowstąpienia Pańskiego, o godzinie drugiej po północy, najechawszy wprzód wieś Lisowicze, do Taraszczy należące, hałas i tumult poczyniwszy, ludzi rozpędziwszy i szkody niemało poczyniwszy, podobnym sposobem w wieś Taraszczę wpadli, i, zpieszywszy się z koni, nakoło dwór Taraski opasali, postrzegszy zaś, że żadnej naprzeciwko sobie nie mieli defensyi, w dziedziniec włamawszy się, budynek circa circum obstąpili, przez okna i drzwi, do spiących mierząc, więcej jak rażów dwieście z samopałów, pistoletów, sztućców i szturmaków ognia dali, okna, drzwi, piec, ściany—postrzelali, wielmożnego jego mości pana Teodora Karasiewicza, subdelegata przysięgłego, grodzkiego, łatyczowskiego, pomienioną kondescensyą expediującego, tudzież wielmożnego protestanta, jego mości xiędza Bańkowskiego, komendarza lisiańskiego, kapelana wielmożnego protestanta, wielmożnych ich mościów panów: Mikołaja Olszańskiego, cześnika drohyckiego, kondescensyi przerzeczonej attentującego, Franciszka Kropiwnickiego, pro patrocinio sprowadzonego, osobliwą mocą i łaską pana Boga ochronionych, tamże na miejscu pozabijać i trupami zostawić chcieli; urodzonemu Antoniemu Mirowskiemu rękę lewą wyżej łokcia nawylot kulą jedną, a żupan we trzech miejscach przestrzelili, urodzonego Wojciecha Rokickiego, w stajni w wozie skarbnym spiącego, spisą w woz nawylot pchnowszy, przebili i samego ranili; urodzonego Pilaskiego, sługę wielmożnego komparenta, okrutnie zbito i rękę prawą przebito, tak dalece, że nią władnąć nie może; szlachetnego Michała Kromolskiego, woźnego generała, ad actum condescensionis pro fundanda jurisdictione sprowadzonego, okrutnie zbito, od którego zbicia twarz wszystka spuchła i oko prawe krwią zaszłe; pracowitego Klima Poleszuka, poddanego z Lisowiec, spisą nawylot przebito i o śmierć przyprowadzono; Jana woźnice podobnym sposobem horendissime zbito, że ledwo żywy zostaje, i innych dworzan i ludzi bili, wiązali i kaliczyli; pomienionego jego mości xiędza kapelana potrącili i poszarpali, kireję, pas, trzewiki i inne rzeczy zabrali; wielmożnego subdelegata z kontusza, żupana, pasa, botów, czapki denudarunt, pieniądze z kieszeni, tabakierę srebrną, robotą aszpurską robioną, wyzłacaną, kompas srebrny,

sztuczny, geometrycki, cum acu magnetyca, pałasz czarny i inne rzeczy, valoris na cztyrysta szesnaście złotych polskich i groszy dwadzieścia, violenter zabrawszy, nie oddali; wielmożnego protestanta z apparencyi wszelkiej: z srebra, cyny, miedzi, strzelby różnej i wszelkich porządków żołnierskich ogołocili, na życie następując, z odwiedzionemi kurkami z pistoletów do piersi mierzyli, ze dworu i dóbr takowym bezprawnym postępkiem, potrącając, exturbarunt et expulerunt, kotłów sześć z winnicy wydarli, szory na małe kawałki porzneli, ruchomość wszelką protestantów i, co tylko tamże przez tradycyą miał sobie podane, violenta manu zagarneli i osiedli, stada, bydła, woły, konie, zboża, pasieki, miody, gorzałki w kufach, wieprzów karmnych jedynaście nadwornych kilkadziesiąt i świń kilkadziesiąt, jędyków, gęsi, kury, kaczki, słoniny, sadła, masła, syry, woski, żelaza, wozy, pługi cum omnibus requisitis i inne wszelkie, co mogły być, ruchomości i wszelkie apparencye, które wielmożny komparens z sobą w wozach przywiozł, na tysięcy kilkadziesiąt,—violentissimo modo zabrali; wyżwyrażonych ich mościów przyjacioł nocujących i dworzan wielmożnego protestanta z sukień, pasów, czapek, bótów i innych ubiorów, tudzież z pieniędzy, z kieszeń powybieranych, obnażyli, niemniej kulbaki, szable, pistolety i inne rzeczy, seorsivo regestro spisane i czasu prawa produkowane, pobrali; po którym takim gwałtownym i bezprawnym naiechaniu, ze dworu i z dóbr wielmożnego komparenta wygnaniu, zaraz nazajutrz dzień, to jest w piątek, przed południem, circa horam nonam, wielmożnego jego mości pana Jana Kalinowskiego, subdelegata przysięgłego grodzkiego winnickiego, do pomienionych dóbr Taraszczy sprowadziwszy, do podania tychże dóbr sollicitarunt. O co wszystko wielmożny protestant, recurrendo ad aram justitiae, takowe nieznośną krzywde swoje i innych wyżej wyrażonych, takowemu nieszczęśliwemu aktowi podpadłych, juris mediis vindicare offerendo, swym i wielmożnej małżonki swej imieniem, in et contra superius in comparitione expressos iteratis świadczy, skarży i protestuje się vicibus, tudzież de nullitate ac invaliditate traditionis, jeżeliby jakowym nastąpić miała sposobem, manifestatur, salva ejusdem protestationis augendae, minuendae aut alterius in locum illius fatiendae pleno in robore reservata et praecustodita facultate. Et incontinenti comparentes personaliter urodzeni ich mość panowie: Wojciech Rokicki, Antoni Szlaski i szlachetny Michał Kromolski, woźny generał, in verificationem praemissorum, eodem coram officio et actis commonstrarunt in corporibus suis, jako to: urodzony jego mość pan Rokicki —raz długi z przedarciem skóry niżej piersi, mieniąc sobie spiącemu na wozie, przez przebicie spisą tegoż wozu nawylot,

być zadane, urodzony zaś Szlaski rękę prawo wyżej łokcia przebitą i aż do ramienia od bicia krwią zaszłą i zsiniałą; szlachetny Krumolski, woźny, twarz zpuchłą i zsiniałą, nos wpół przetłuczony, oko prawe wszystkie zaszłe i zsiniałe, i też na boku prawym raz krwawo przebity, na ręce prawej raz zpuchły, i plecy opuchłe, które to razy wszystkie zadane officium in praesentia generosorum: Stanislai Wilkowski et Alberti Dąbrowski, nec non ministerialis regni generalis—providi Stanislai Jankowski, vidit et actis connotavit; idque subinde tenże woźny—szlachetny Michał Kromulski, coram officio palam, publice libereque ac per expressum recognovit: iż on, roku teraźniejszego, na akcie wyrażonego, z rekwizycyi wielmożnego protestanta, w dobrach wsi Taraszczy będąc w piątek przeszły, to jest dnia piętnastego Maja, maiąc przy sobie strone szlachty, prawnie do tego aktu użytych, urodzonych ich mościów panów: Szymona Zdziborskiego i Wojciecha Dąbrowskiego, majoris evidentiorisque testimonii gratia sibi adhibitos, widział i oglądał we dworze tamejszym Taraskim okna wszystkie powystrzelane, drzwi poprzestrzeliwane, ściany i piecy poprzestrzelane, nad łóżkiem, gdzie wielmożny rekwirent spał, w ścienie nizko kul trzy, tudzież w drugiej stancyi, gdzie wielmożny jego mość pan subdelegat nocował, ściany, drzwi i piece postrzelane, jako też na urodzonych ich mościach panach: Antonim Mirowskim—lewę rękę nawylot przestrzeloną i w żupanie w rękawie dziur trzy, kulami przestrzelonych, urodzonego Michała Dziekańskiego w prawy bok koło pasa raz przebity, i roboczego Klima Poleszuka nawylot spisą przebitego, tak, że aż wątroba wylazła, tudzież woz skarbny, gdzie urodzony Rokicki spał, spisą nawylot przebity; co widziawszy i oglądawszy, szlachtą sobie przytomną oświadczywszy się, i prosili mnie, urzędu, tak wielmożny comparens—protestacyi, jako i woźny—wizyi relacyi, actis connotari, co i otrzymali: Józef Buszowski; Michał Kromolski, ignarus litterarum crucem sanctam posuit; Stanisław Jankowski, ignarus litterarum crucem sanctam posuit. Z których xiąg i ten wypis pod pieczęcią grodzką, winnicką jest wydany; pisany w Winnicy. U tego extraktu, per oblatam podanego, korrekta i lekta, przy pieczęci grodzkiej, winnickiej przyciśnionej, temi słowy: correxit Zwierzchowski, manu propria; legi Cetis. (L. S).—Któryże to extrakt, per oblatam podany, za podaniem i prożbą wyż iego mości podawającego, a za moim, urzędowym, przyjęciem, słowo w słowo, jak się w sobie ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomirskich jest ingrossowany.

Книга Житомирская, декретовая и записовая, годъ 1733—1744, № 228; листъ 812.

CLXXIII.

Письмо польскихъ пограничныхъ судій Кіевскаго воеводства къ русскому посланнику въ Варшавѣ, съ прозьбою оказать содѣйствіе пограничному суду для приведенія въ исполненіе приговоровъ этого суда надъ предводителями гайдамаковъ: Рудемъ, Жилою, Гривою, Дриксою и другими. 1745. Февраля 5.

Anno 1745, die 5 Februarii.

Przed aktami sądów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego oczywiście stanowszy urodzony Łukasz Hryniewicz, list, od wielmożnych ichmościów panów sędziów pogranicznych woiewodztwa Kijowskiego do jaśnie wielmożnego jegomości pana Besztofowego, posła rosyiskiego, pisany, podał per oblatam, tenoris sequentis. Jaśnie wielmożny mości panie pośle wielkomocny nayiaśnieyszey monarchii Rosyiskiey, nasz wielce mości panie y bracie! Jakośmy przy zaczętych konferencyach w Grodnie, w roku 1744, w punktach wyrazili, ażeby zrabowane y zabrane w miastach polskich: Pawołoczy, Pohrebiszczu i innych, w roku 1736, na osimkroć sto tysięcy złotych polskich przez kozaków y watahów sieczowych: Rudia, Żyłe, Grzywę i innych, pozabiiani szlachta, panowie: Zozuliński, Szczeniawski i inni w wyż rzeczonych mieyscach, do pięciudziesiąt osób, także wielmożny Trypolski, łowczy Nowogrodzki, przez roboczego Dryxe i inne nie mało liczbo po rożnych mieyscach pozabiiani, ażeby według wyprobowanych przez wielmożnych sędziów pogranicznych dokumentów od nayiaśnieyszey korony Polskiey woiewodztwa Kijowskiego przez konstytucyą, w roku 1736, także od strony dworu nayiaśnieyszego Peterburskiego naznaczonych, vigore ferowanych dekretów pogranicznych y następuiących, mieli swoię satysfakcyą, nastąpiła na tamtym mieyscu godna jaśnie wielmożnego pana deklaracya odezwy do nayiaśnieyszego dworu swego, ażeby ichmość panowie sędziowie pograniczni rosyiscy y wielmożny jegomość pan gubernator Kijowski raczyli wspomniane dekreta do exekucyi przyprowadzić y swywolnym hultaiom nie

dawać protekcyi, o ktorey sprawiedliwości promocyą y łaskawą korrespondencyą do nas y wielmożnych ichmościów gubernatora y sędziów wspomnianych upraszaiąc, iako chcemy obudwom monarchiom sprawiedliwością służyć, piszemy się z prawdziwą sąsiecką przyiaźnią y estymacyą godności.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 208 на оборотъ.

CLXXIV.

Жалоба монаховъ Тригурскаго монастыря на дворянъ: Петра и Михаила Третяковъ о томъ, что они ложно обвинили крестьянъ изъ монастырскаго имѣнія, села Андреевки, въ томъ, будто они принимаютъ участіе въ гайдамацкихъ набѣгахъ. Обвиненіе это вызвало разорительную для упомянутыхъ крестьянъ военную экзекуцію. 1745. Октября 22.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego piątego, miesiąca Octobris dwudziestego wtórego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiey mości Żytomierzu, predemną, Janem Turzańskim, namieśnikiem protunc grodzkim Kyowskim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kyowskiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu jego mość xiądz Hieronim Ostrowski, superior konwentu Tryhorskiego ordinis D. B. M., procurator causarum juridicarum omnium monasteriorum palatinatus Kyoviae generalis, swym et primario nayprzewielebnieyszego w Bogu jego mości xiędza Justyna Illaszewicza, officiała metropolii Kyowskiey, superiora konwentów Bilyłowskiego y Krasnohorskiego, y potym totius communitatis ejusdem conventus Krasnohorskiego imieniem, quam primum acta praesentia adire mógł, tak zaraz przed urzędem ninicy-

szym niżey wyrażone inkonweniencye, przez ich mościow obwinionych, niżey wyrażonych, cum summa injuria monasterii Crasnohorscensis, popełnione, opowiadaiąc, solenniter preciwko wielmożnym ich mościom panom: Piotrowi, horodniczemu Mozyrskiemu, oycu, y Michałowi, podczaszemu Czernichowskiemu, synowi, Trzeciakom, praememorati monasterii Crasnohorscensis et subditorum eorundem manifestantium manifestował y protestował się w ten sposob y o to: Iż wielmożni ich mość obwinieni, quadam injusta malevolentia et odio ducti ku ich mościom manifestantom y poddanym ich Andrejowskim y Krasnohorskim, niesłusznie udali przed jaśnie wielmożnym jego mością panem regimentarzem partyi Ukraińskiey, jakoby ciż poddani ich mościów protestantów mieli się haydamactwem, złodzieystwem y zabóystwem bawić; ad quae male narrata sprowadzili podjazd chorągwi, pod którą y jego mość pan Trzeciak zostaie, na dobra manifestantów Jędrzejowkę, który to podjazd, informatione ich mościów obwinionych, ludzi tameyszych, jako to: jednego woyta, na imie Semena, y zięcia jego, którzy naymniey szkodowali z tey informacyi pro eo tempore podiazdu na rubli dziesięć; Olexya Bukłana, któren poniósł szkody naymniey na rubli trzy, w dyby pobrali, zboża różne tychże, preter suppellectilia, pro velle et libitu sui, jako actus udania tantae executionis licentiosae et permissu supermemoratorum iculpatorum, jako y innych ludzi, non attenta injuria, paśli; na które niesłuszne udanie ośmdziesiąt koni sprowadzono; preter permissa damna pro victualibus mandatis spendowała gromada rublów dwanaście, którey bezniewinnie insultus w sam czas roboczy non modicum discrimen tak ich mościom querulantom, jako y poddanym ich causavit et causaverunt; którzy querulantów poddani, w tych dobrach mieszkaiący, od młodych lat swoich żadney nigdy niepodpadali cenzurze y w innych podobnych excessach nie zostawali, gdyż bez odwłoki in obiectis emundowali się y uwolnieni zostali, pomieniona zaś znaczna krzywda y oppressya bezniewinna patebit ubi de jure venerit; tudzież myta niezwyczayne (które do ich mościów cale nie należą) tak od przeieżdżaiących, jako y pieszych extorsive, uti probabitur inquisitione, zabieraią y przeymuią, kupczuiących zaś ludzi od szlaku protestantów odwrócili, y owszem w arędzie nie małą ponoszą teraznieysi comparentes szkodę y detryment, bo więcey jak na trzy tysięcy złotych polskich szkodować muszą; niemniey przez napadnienie nieraz na grunt klasztorny y karczmę, do tegoż klasztoru należące, że nie uważaiąc na zimowy czas nieraz okna pod klasztorem powybijali y łaznią spalili, od którey Bóg strzegł, że klasztor nie zgorzał; tym się ieszcze nie kontętuiąc, wielmożny imć pan Trzeciak kil-

koro bydła nierogatego poddanych Andrzejowskich, w żadney spaszy nie będącego, psami poszczwał; a za tym idem comparens tak o to, jako y o inne pretensye, krzywdy y wiolencye, ktore czasu prawa wielmożnym obwinionym incquisitione dowiedzione będą, suo et quorum supra nomine iteratis manifestowawszy y protestowawszy się vicibus, prosił hoc totum actis connotari, co y otrzymał. Xiądz Hieronim Ostrowski Z. S. F. M. superior konwentu Tryhorskiego, procurator causarum generalium m. p.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, № 35, 1720—1745 года, листъ 1054 на оборотъ.

CLXXV.

Жалоба многихъ дворянъ, проживавшихъ въ имѣніи князя Михаила Радзивилла, въ селѣ Ярмошовкѣ, на управлявшихъ Прилуцкимъ имѣніемъ, дворянъ: Матѳея Бѣдржыцкаго и Яцка Папѣзкаго, о томъ, что они напали ночью во главѣ многочисленной надворной козацкой милиціи на дворы истцевъ, ограбили ихъ имущество, ихъ-же самихъ изъувѣчили и бросили въ тюрму. 1746. Іюля 19.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego szóstego, miesiąca Julii dziewietnastego dnia.

Przed sądem y aktami ninieyszemi, ziemskiemi woiewodztwa Bracławskiego comparens personaliter urodzony iego mość pan Jan Issak, rotmistrz, y Grzegorz Janowski, towarzysz chorągwi nadworney laśnie oświeconego xięcia iego mości Michała Radziwiła, woiewody, wielkiego hetmana wielkiego xięstwa Litewskiego, dóbr klucza Pohrebyskiego dziedzica, swym y urodzonych ich mościów panów: Jana Kulikowskiego, Andrzeia Choda-

kowskiego, Antoniego Gostwickiego, Jerzego y Samuela Bałaiewiczów, Andrzeia Chocińskiego, Jana Smielana, Antoniego Kędzierskiego, Tomasza Makarewicza, Baranowskiego, Lewickiego, Stanisława Smielana, Michała Chocińskiego y innych kompanii teyże chorągwi nadworney imieniem, iak tylko z więzienia zamku Przyłuckiego od urodzonego Biedrzyckiego, wynić mogli, tak zaraz, windykuiąc krzywdy swoiey y leżyi honoru szlacheckiego, solennie przed aktami winnickiemi naprzeciwko iaśnie wielmożnym Józefowi y Emerencyannie z Warszyckich Montmorencom, generałom, grafom, małżonkom, dóbr Przyłuczczyzny quovis juris titulo possesorom, y urodzonym ich mościom panom: Macieiowi Biedrzyckiemu, komisarzowi, Jackowi Papiezkiemu, gubernatorowi przyłuckim, ad infrascriptas violentias pryncypałom y motorom, tudzież wołochom, kozakom, do osób kilkuset, w różne oręże przybranym y przysposobionym, wiolatorom, y innym różney kondycyi ludziom, świadczy, manifestuie się y protestuie w takowy sposob y o to: Iż urodzeni: komisarz y gubernator klucza Przyłuckiego, obżałowani, nie uważaiąc na prawo pospolite, absoluta ab omne nefas licentiosa potestate procedendo, zebrawszy wołochów, kozaków y wszystkie gromady klucza Przyłuckiego, w różne oręża, strzelby, dzidy y inne, do osób kilkuset, dnia siódmego praesentis mensis, na dobra wieś Jarmoszówkę, prawem od iaśnie oświeconego xięcia iego mości Radziwiła, hetmana wielkiego xięstwa Litewskiego, de actu et data ejus die quarta Junii, millesimo septingentesimo quadragesimo sexto, w Nieświżu, nadane urodzonym protestantom, nocturno tempore gwałtownie napadszy y tam z wielkim tumultem y hałasem wkoło wieś otoczywszy, chałupy palili, urodzonych protestantów z izb za łby wywłoczyli, bili, kaleczyli, mordowali y zabiiali, niewiasty y dzieci itidem pokaleczyli, poprzestraszali, nareszcie tak urodzonych komparentów, iako też y wyżwyrażonych, cujus nomine protestatur, pokaliczonych y zbitych, powiązali y do zamku Przyłuckiego zaprowadzili, rzeczy różne, iako to: woły, konie, bydła różne, żupany, kontusze, kireje, pasy, czapki, bóty, kulbaki, pistolety, ładownice, szable, wozy, szory, szle, chomąty, iarzma, pieniądze z kieszeń y skrzyń—pozabierali, owo zgoła z iednych koszule pozdzierali, pokaleczonych porozganiali, urodzonych: Mondzeiowskiego, Smotrzyckiego, Baranowskiego, Kędzierskiego niewiedzieć czyli pozabiiali y pochowali ciała, czyli też potopili w wodach, a zaś urodzonych komparentów y innych przyprowadzonych do zamku Przyłuckiego sam urodzony Biedrzycki z szlachtą y kozakami tiranissime kiiami, obuchami bili, za łby włóczyli, nogami deptali, urodzonemu

Issakowi, rotmistrzowi, palce w kórkach u pistoletów kręcili, y tak zmęczonych, w dyby uciemiężliwie ręce, y nogi, y szyie pozabiiawszy, w turmie przez cały tydzień, morząc głodem y wymyślnemi morderstwy, trzymali, tych zaś rzeczy wszystkich wyżwyrażonych, na tysięcy dwadzieścia in valore, seorsivo regestro specifikowanych, hucusque nie oddali y u siebie trzymaią. A zatym moderni comparentes o te wszystkie swoie krzywdy y szkody przeciwko wyżwyrażonym obżałowanym, nomine quorum supra, iteratis vicibus manifestantur et protestantur, salva manente melioratione, vel per edendam citationem correctione. Et incontinenti stanowszy oczewisto woźny generał, opatrzny Tomasz Rzeszotkiewicz, który in praesentia urodzonych ich mościów panów: Marcina Rzewuskiego y Gabryela Wiercińskiego, w kancellaryi tuteyszey ziemskiey woiewodztwa Bracławskiego widział na urodzonym Issaku, rotmistrzu, palec wielki u lewey ręki z paznogciem pocięty, iako też y palców cztery u teyże ręki od kręcenia w kórkach pokaleczone, tudzież niżey kostki u teyże ręki raz pchnięty dzidą do kości, także w róg głowy z lewey strony ranę, szablą ciętę, iako też y z tyłu wyżey potelicy rozciętą także szablą; także na urodzonym Janowskim w głowię, po lewey stronie, w rogu, ran dużych, ciętych szablą dwie y szerokich, na palcach we trzech mieyscach od pchnięcia dzidy znaki przygoione, iednakże znaczne, niemniey koszulę y żupan z urodzonego rotmistrza krwio zbroczone, dzidami pokłóte, szablami w kilku mieyscach porąbane y poprzecinane. Co widziawszy y oglądawszy, szlachtą pomienioną oświadczyłszy się, tey prawdziwey wizyi y obdukcyi uczynił y zeznał relacyą, prosząc tak komparentes protestacyą, iako y woźny relacyą actis connotari,—co y otrzymali. Jan Issak, rotmistrz, comparens, ignarus scribendi, crucem posuit. Janowski Gregor. Ministerialis, ignarus scribendi, crucem posuit—Tomasz Rzeszotkiewicz. Co wszystko dla pamięci do xiąg ninieyszych, ziemskich woiewodztwa Bracławskiego iest zapisano.

Книга Винницкая, гродская, поточная, записовая и декретовая, № 4753, годъ 1720—1747; листъ 1071.

CLXXVI.

Жалоба дворянина Василія Лопатинскаго на дворянина Федора Лопатинскаго о нанесеніи ему различныхъ обидъ и оскорбленій; между прочимъ истецъ приводитъ доказательства на то, что Федоръ Лопатинскій занимается разбоемъ и грабежемъ путешественниковъ. 1746. Іюля 28.

Die 28 Julii, 1746.

Comparens personaliter urodzony iego mość pan Bazyli Czarnota-Łopatyński, części pewney w Łopatyńcach dziedzic, przeciwko urodzonemu iego mości panu Teodorowi Olizarowi Łopatyńskiemu, w Łopatyńcach części pewney dziedzicowi, przychylaiąc się do prawa pospolitego y świętey sprawiedliwości, coram officio et actis iurysdykcyi zamku Barskiego świadczył, remanifestował y protestował się w ten niżey opisany sposob y o to: iż co obwiniony, z Gabryelem synem swoim, koło karczmy na drodze napadłszy na własnym gruncie protestantis, pobili, z racyi, że przed świętym Piotrem ruskim w piątek wyszli wszyscy do pomiarkowania gruntu w pole y poczeli hukać, y comparens na głos wyszedł z pasieki w pole, syna swego w pasiece zostawiwszy, a iego mość pan Teodor nie był natenczas w polu dla pomiarkowania gruntu, ale upatrzywszy, że comparens wyszedł z pasieki, a nie spodziewaiąc się zastać syna comparentis, poszedł z charcicą swoią w posicz, y, przełamawszy się, pobiegła charcica ku sałasowi y tam zastała chłopca, alias syna comparentis, który chłopiec poczoł też charcicę wabić, ale charcica pobiegła do iego mości pana Teodora, a chłopiec za nią, aż zastał obwinionego iego mości pana Teodora koło pszczół, y, obaczywszy chłopca, za kustem przytulił się, a chłopiec, widząc to y postawszy przypatruiąc się, poszedł w pole y powiedział co widział. Potym comparens oświadczył się iego mością panem namieśnikiem, y tymi słowy publicznie oświadczył się: »coby miał za racyą iego mość pan Teodor moię pasiekę przeglądać; ieżeli broń Boże szkody lub gnilcu jakiego, to nie na kogo inszego, tylko na samego iego mości pana Teodora mieć będę porozumienie«;

gdyż iuż dwa razy comparentis co do szczętu pasieka zniszczała przez gnilec. A iego mość pan Teodor exkuzował się, że nie był w pasiece, y o tym nie wie, aby był iaką okazyą zguby pasieki, y przez to żadnego złodzieystwa obwinionemu comparens nie zadaie. Obwiniony powtórnie tym się składał, że w pasiece nie był, chyba ci ludzie, co osikę rąbali. Na co comparens odpowiedział: że żadney osiki nie rąbano, tylko w lesie czarnym z Serbinowiec łaty tarli, wozów trzy stało y konie na moiey sianożęci pasli się. I ztąd wziąwszy obwiniony Teodor rankor do komparenta, z synem na drodze zastąpiwszy, naprzód syn obwinionego wycioł komparentowi policzek, ociec, przyskoczywszy, poprawił, że padł na ziemię krwią oblany, że ledwo do pamięci przyszedł, y natenczas mu wymówił złodzieystwo: a to szła z Halicza szlachcianka z chłopcem i dwiema córkami, na imie Górska, do Kiiowa na odpust, y miała materye y insze drobiazgi piękne, y zaszła do iego mości pana Wierzbickiego na nocleg, a comparentis żona y żony matka zaprosili ią na obiad y dali iey fartuszek y namitkę; a pan Teodor, widząc co koło niey iest, wypuściwszy ią ze wsi, obdarł y ią samą z dziećmi niewiedzieć gdzie podział, y na to iest lice y ludzie cudzostronni. Drugi punkt: złapałszy obwiniony konia cudzego y zmieniał go z pilipowcem, a tego oddał za kontusz, co od Pilipa, iego mości panu Iwaszkowskiemu podstarościemu. Trzeci punkt: pewnego człeka z kulbaki, z kożuszka wołoskiego obdarszy w nocy, samego niewiedzieć gdzie także zapodział; koszulę, krwią całą skropioną y zlaną, coram officio et actis prezentował comparens; woźny Bazyli Chodziński et praesens officium vidit. Zaczym, obviando takowym inkonweniencyom et futurae indemnitati substantiae suae, przestrzegaiąc całości zdrowia y fortuny swoiey, iterum iterumque tenże comparens przeciwko wyżwyrażonemu świadczył, remanifestował y protestował się, salva melioratione et praecustodita facultate, si opus fuerit

Книга Барскаго замка, 1746—1747, № 5690, листъ 45.

CLXXVII.

Жалоба, принесенная отъ имени князя Михаила Радзивилла, на дворянина Гаврiила Орховскаго о томъ, что онъ, поймавъ начальника разбойничей шайки, нѣкоего Клеофаса, ограбившаго жителей мѣстечка Погребыщъ, способствовалъ его побѣгу изъ подъ стражи. 1746. Сентября 6.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego szóstego, miesiąca Septembris szóstego dnia.

Przed sądem y aktami ninieyszemi, ziemskiemi woiewodztwa Bracławskiego comparens personaliter iego mość pan Jan Charzewski, nomine iaśnie oświeconego xięcia iego mości Michała na Ołyce, Nieświeżu, Żółkwi Radziwiła, woiewody wileńskiego, hetmana wielkiego xięstwa Litewskiego, ich mościów panów, Antoniego Eysymonta, strażnika, Jana Nornickiego, rotmistrza iego królewskiey mości y rzeczypospolitey, Jana Rynkiewicza, cześnika nurskiego, ekonoma dóbr ukraińskich klucza Pohrebyskiego y innych, zabiegaiąc wszelkiey całości fortuny y substancyi manifestantis princypałów, ażeby iakowego przez niżey obwinionego wyrażonego nunc et in ulteriori tempore nie poniosł detrymentu, solenniter naprzeciwko wielmożnemu Gabryelowi Orchowskiemu, cześnikowi czernichowskiemu, y innym coram actis praesentibus świadczy, manifestuie y protestuje się o to: iż iego mość obwiniony, maiąc iakowości racyą do niciakowego Kleofasa, ad omne nefas wyuzdanego rozbóycy, któren z przybraną kompanią sobie kilkunastu ludzi podóbnych, napadszy na dobrowolney drodze niewiernego Nusona, mieszczanina pohrebyskiego, kupca, rozbiwszy, na kilkadziesiąt tysięcy w różnych rzeczach pozabierali; iego mość pan Orchowski, obwiniony, powziowszy notitiam o owym Kleofasie, rozbóyniku, sposobnie onego złapałszy, samego ad omnia mala princypała zaprowadziwszy do siebie, czas niemały trzymał, na requisitią łatwie, bez żadney kontradikcyi, w zabraniu rzeczy różnych, pomienionego Kleofasa, rozboynika, w kaydanach niepewnych, ołówkiem maleńkim i subtelnym zanitowawszy, nieznacznie do Pohre-

byszcz wydał, ut supponitur, iedynie goniąc na zgube y większą oppressyą fortuny comparentis princypałów, któren winowayca, Kleofas, zdiowszy kaydany, dla przyznaki podobno przy kaydanach ołówek przychylony naleźli, któren niewiedzieć gdzie uszedł; o czym, ieżeli tego będzie potrzeba wyciągała, czasu prawa inkwizycyą y iuramentem komprobować gotowi. Zaczym o niesłuszną cyrkumskrypcyą inwolucyi w process y koszta większe o pomienionego excessanta, Kleofasa, dla zdrady wydanego, idem generosus comparens nomine quorum supra iteratis de praemissis omnibus contra praememoratum inculpatum manifestatur vicibus, salvam reservando ejusdem manifestationis, si necessitas apparuerit, meliorationem. Et incontinenti idem comparens ołówek, zbytnie cięki, subtelny, któren w kaydanach był naleziony, coram actis praesentibus propter visum et meliorem fidem prezentował, y tak manifestacyą, iako y prezentę do xiąg wpisać prosił,—co y otrzymał. Jan Charzewski, Co wszystko dla pamięci do xiąg ninieyszych, ziemskich woiewodztwa Bracławskiego iest zapisano.

Книга Винницкая, гродская, поточная, записовая и декретовая, № 4753, годъ 1720—1747; листъ 1106.

CLXXVIII.

Объявленіе markup вознаго о томъ, что онъ арестовалъ обвиненныхъ въ разбоѣ раскольниковъ, проживающихъ въ Винницкомъ старостве, въ селѣ Медведовкѣ. 1746. Декабря 20.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego szóstego, miesiąca Decembris dwudziestego dnia.

Przed sądem y aktami ninieyszemi, ziemskiemi woiewodztwa Bracławskiego stanowszy oczewisto woźny generał woiewodztwa Bracławskiego y

innych, opatrzny Woyciech Bratoński, authenticatus juratus, w moc prawdziwey y wierney relacyi swoiey, iawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on, maiąc przy sobie stronę szlachty: Joachima Oranowskiego y Macieia Jasińskiego, majoris testimonii gratia sobie do tego aktu przydanych, na urzędowną rekwizycyą jaśnie wielmożnego iego mości pana Franciszka Salezyusza z Potoka na Krystynopolu y Tartakowie Potockiego, krayczego koronnegò, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset czterdziestego szóstego, miesiąca Decembra, był w dobrach iego królewskiey mości, mieście Winnicy, gdzie będąc wraz z pomienioną szlachtą, roboczych: Fedeia, oyca, Gafieia, syna, Jakowa Osadczego, iakiegokolwiek imienia Skrypkę, Iwana Towstego, filipowców z Medwedki, wsi do starostwa Winnickiego należącey, w rozboiu obwinionych, in sequestro zamku Winnickiego będących, u urodzonego iego mości pana Michała Szyndlarskiego, gubernatora winnickiego, do rozprawy prawney przyporęczył y urzędownym aresztem innodował, y tego aresztu przedemną, urzędem, y aktami tuteyszemi zeznał relacyę, prosząc ią actis connotari,—co y otrzymał. Co wszystko dla pamięci do xiąg ninieyszych, ziemskich woiewodztwa Bracławskiego iest zapisano.

Книга Винницкая, гродская, поточная, записовая и декретовая, № 4753, годъ 1720—1747; листъ 1161.

CLXXIX.

Перечень претензій, заявленныхъ дворянами Кіевскаго воеводства въ пограничный судъ на русскихъ подданныхъ, по поводу нападеній на шляхетскіе дворы гайдамаковъ, козаковъ, запорожцевъ и крестьянъ, укрывшихся впослѣдствіи за русскую границу, также по поводу перезыва крестьянъ на лѣвый берегъ Днѣпра, неустоекъ въ торговыхъ сдѣлкахъ и т. п. Съ 1646 по 1751.

Anno 1749, die 4 Septembris.

1. Iwanców koszowy z towarzystwem swoim: Stefanem . . . . . Paszkowskiego kurenia, Denisczem, siczowemi watahami, napadli nocną

porą na dom possessora wsi Masłowki, urodzonego Antoniego Maryanowskiego, zrabowali na pięć tysięcy kilka set złotych, oyca tegoż urodzonego Stanisława, wiekiem y słabością dotkniętego, śmiertelnie zbili y skaleczyli, uciekaiąc do Kijowa, dom podpalili.

2. Ciż watahy tak siczowi y inni swywolne kozaki napadli na dom we wsi Borznie nad Rossią wielmożney chorążyny Bazalskiey, pieniędzy do sześciu tysięcy złotych y inne rzeczy drogie, tyleż valoris, pozabierali, urodzonego iego mości pana Antoniego Sangowicza, rotmistrza wojsk koronnych, w te porę przybyłego y broniącego, tiranissime na śmierć zabili y konia z wszelkim moderunkiem y inne rzeczy zabrali.

3. Iwan Broda, ataman Białocerkiewski, zebrawszy kozaków siczowych, na zamek w Fastowie wielmożnego Tyszy Bykowskiego napadł y zrabował do dziesięciu tysięcy złotych, żeby, jako poddany polski, był wydany y satysfakcya uczyniona.

4. Medwid, Hrywa, Rudio, watahy y inne siczowe kozacy, Gałagan, swywolnik jego mości pana generała Weyzbacha, napadli na . . . . . urodzonego jegomości pana Szymona Ilińskiego, cześnika Starodubowskiego, chorągwi znaku hussarskiego jaśnie wielmożnego kasztelana Chełminskiego, jadącego do Berdyczowa z końmi na jarmark, dnia drugiego Lipca, zabrali pieniędzy dwa tysięcy pięćset złotych, koni: wiszniowego, gniadego, łosiowego, dereszowatego, wołoskiego, wszystkie valoris do tysiąca czerwonych złotych: służącego—Iwana Kołkiewicza złapali, na śmierć zabili, a za tymże urodzonym Szymonem Ilińskim gonili, z samopałów strzelali y do Peryasławia uciekli, ktorzy przez wielmożnego Fontreydynowa, pułkownika, w areszt wzięci, aby do decyzyi byli zatrzymani.

5. Roku 1749, die 24 Decembris, stanowszy oczewiście urodzony jego mość pan Antoni Alexandrowicz Mierzejewski, skarbnik czerwonogrodzki, dóbr części wsi Borznia dziedzic, y roboczy Stefan Bukało y inni poddani teyże części Borzni, takowe na poddanych zagranicznych czynią doniesienie, jako to: Ihnat Błakitenko, napadłszy z swewolną kupą zebranych watahów, zrabowali payprzód maiętność urodzonego Mierzejewskiego, dwór spalili, woły, konie, rzeczy różne poddanym pozabierali, o powrocenie których zaborów, osobnym regestrem podać się maiących, y za popełnione bezprawności tychże excessantów, oraz o pobicie syna tegoż Antoniego Mierzejewskiego o ukaranie przykładne u jaśnie wielmożnych sędziów kommissarzów pogranicznych oboyga narodów dopraszają się: Antoni Alexand-

rowicz Mierzeiewski, skarbnik czerwonogrodzki, Stefan Bukało, Dmitro Zabołotni.

6. Eodem anno, die 27 Decembris, stanowszy osobiście urodzony jegomość pan Andrzey Kozłowski, chorąży wojsk koronnych, takowe, swym y urodzonego Jana Kozłowskiego, brata swego, imieniem, czyni doniesienie: iż robocze: Demian Czabała, Anton Byrakuł, Newinczany y inni, będąc we wsi Jarosławce, w dobrach wielmożnego Rupniewskiego, napadli nocną porą z watahami swywolnemi na dwór, do possessyi niegdy swiętey pamięci urodzonego Kozłowskiego, cześnika Połockiego, oyca, należący, tychże oyca okrutnie na śmierć zamordowali, iako też urodzonego Jana Janowicza Miliwskiego, towarzysza znaku pancernego, mieszkaiącego w tę porę w Jarosławce, broniącego się, tiranissime na śmierć zabili, konia, valoris złotych 10, wzieli, ludzi iednych porospędzali, drugich powiązali, a, pozabierawszy w różnych ruchomościach, dwór zapalili y więcey iak 1200 złotych szkody uczynili, sami za Dniepr uciekli; więc o ukaranie tych przykładne y o odzyskanie maiętności jaśnie wielmożnych sędziów pogranicznych oboyga narodów doprasza się Andrzey Kozłowski, chorąży wojsk koronnych.

7. Anno 1750, die 24 Marca doniesienie urodzonego jego mości pana Piotra Zubrzyckiego, cześnika Połockiego, possessora Czarnohorodzkiego, przeciwko wielebnemu oycu Arsenie, horodniczemu klucza Motowidłowskiego, oraz jaśnie wielmożnemu Alexandrowi Taszy, komendantowi y całemu kaławurowi Przewuzkiemu, iż w roku teraznieyszym, 1750, die 10 Marca o połnocy Łazar Taraniec z poddanemi napadli na dom, nayprzód oyca tegoż, wielmożnego Stefana Zubrzyckiego, wiekiem y słabością dotknientego, związawszy, nielitościwie zabili, urodzonego Piotra Zubrzyckiego, jego samego y syna Antoniego, zbitych w loch wtroncili y więcey jak na 6000 rublów w gotowiznie y różnych sprzętach oraz tranzakcje, assekuracye, membrany y inne zabrali; iż z gruntu tegoż oyca Arszeniewa ci ludzie przyszli, y teraz ich u siebie trzyma y satysfakcyi żadney nie czyni.

8. Anno 1750, die 25 Marca, doniesienie urodzonych: Michała Goszczyńskiego, ojca, Jana Goszczyńskiego, łowczego inflantskiego, syna, y urodzonego imć pana Jana Dembno-Czaykowskiego, urodzonego imć pana Woyciecha Dembno-Czaykowskiego, stolnika parnawskiego, syna, że o pokrzywdzenie siebie w zaborze bydła poddanym swoim tudzież wykocenie tychże za granicę przez ludzi rossyskich, a od wielmożnych sędziów pogranicznych dotąd satysfakcyi nie otrzymali. Michał Goszczyński m. p. Jan Dembno-Czaykowski m. p.

9. Na teraznieyszey sądów kadencyi w Teremcach, anno 1746, die 20 Februarii, między urodzonym jegomością Janem—Piotrem Michayłowiczem Jastrzębcem-Kozłowskim, cześnikiem . . . . . seniorem znaku pancernego nayiaśnieyszego królewicza jegomości Xawiera, oycem, Antonim y Pawłem, synami tegoż, possessorami zastawnemi dóbr wsi Borznia, a wielmożnym pułkownikiem woysk rossyiskich, Andrzeiem Ławrentywiczem Mokrzyckim, Iwanem Iwanowiczem Michowym, porucznikami y innemi względem zabrania rzeczy, bydła y wiktuałów rożnych w czasie konsystencyi woysk osobliwym regestrem specifikowanych, do 20,000 złotych wynoszących, o zabranie poddanych dziedzicznych: Iwana Dziube y Danyła Pokotyłe, o ktore szkody decyzyi urodzonych wielmożnych sędziów y kommissarzów pogranicznych oboyga narodów pretendują y dopraszaią się.

W tym mieyscu punkta pod №№: 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, i 17, przez zbutwiałość papieru podarte y trudne bardzo do wyczytania, nie wpisane.

№ 18. Eodem anno, die 20 Martii, pod bytność w miasteczku Złobinie jarmarku, rossyjscy ludzie pilipowcy, seu roskolczyky: Daniło Kondratow y Kuzma Sczeduch nocną porą napadli na kupca żyda, Leybe Nuchiemowicza, powracaiącego z jarmarku, zrabowali gotowych pieniędzy, wziętych za sol y woły, rublow 306, odebrali koni czworo y za granice uciekli.

19. Eodem anno, 1749, die 29 Martii, w przeszłym roku, 1748, kupiec rossyiski wsi Obuchowa, Iwan czyli innego imienia Slinko, z niedoważenia hanyżu do 60 kamieni żydom: Majorowi y Szmuyłowi został winien rublów 24; o oddanie tych lub hanyżu nie iednokrotnie upominali się y od czasu do czasu przewłoke czyni y z onych niesłusznie korzysta.

20. Przed sądem pogranicznym woiewodztwa Kijowskiego comparens personaliter urodzeni ichmość panowie: Jerzy-Borys, Jana . . . . syn Wądołowski, Szymon z Mogielnic Łukaszowski R. M. W. K, niegdyś świętej pamięci Stanisława z Mogielnic Łukaszewskiego syn pozostały sukcessor, adiens acta praesentia sądów pogranicznych województwa Kijowskiego, soleniter manifestowali się przeciwko wielmożnemu Stefanowi Miliwskiemu, pułkownikowi wojsk rossyjskich, o to: iż ichmość żałący się, wspólnie z sobą trzymaiąc wieś Biłkę kontraktem zastawnym, poddanych bilczańskich, jako też y własnych comparentów, regestrem opisanych, po antecessorach spadłych, iakoby za swoich, w te strone zbiegłych, nocną porą zabrać rozkazał y za granice wyprowadził; o co wszystko manifestuią się przeciwko panu imci; którey o przyięcie do akt pogranicznych prosili; co y otrzymali:

Jerzy Wądołowski. Szymon z Mogielnic Łukaszewski R. M. W. K. woiewodztwa Kijowskiego.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 341.

CLXXX.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ арестовалъ крестьянина Михаила Козака, обвиненнаго въ разбоѣ. 1747. Генваря 10.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego siódmego, miesiąca Januarii dziesiątego dnia.

Przed sądem y aktami ninieyszemi, ziemskiemi woiewodztwa Bracławskiego stanowszy oczewisto woźny generał woiewodztwa Bracławskiego y innych, opatrzny Jan Lamarowski, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam recognovit: iż on roku tysiąc siedmset czterdziestego siódmego, dnia dziesiątego Januarii, maiąc przy sobie stronę szlachty, urodzonych: Eliasza Daczewskiego y Antoniego Staniszewskiego, majoris evidentiorisque testimonii gratia sibi adhibitos, był w mieście iego królewskiey mości Winnicy, we dworku wielmożnych ich mościów państwa Tomasza y Heleny Horeckich, cześników wiskich, gdzie będąc, na requizycyą urodzonego Cypryana Toczyckiego, roboczego Michała Kozaka, na drogach publicznych rozbóyce, u tychże wielmożnych Horeckich actualnie znayduiącego się, aresztował y prawnie do rozprawy prawney przyporęczył; który areszt pomienieni ick mość państwo Horeccy, małżonkowie, benevole przyiowszy, do rozprawy prawney dotrzymać deklarowali y submittowali się. A tak on, woźny, szlachtą, sobie przytomną, oświadczywszy się, ztamtąd powrócili, y tego aresztu swego przed aktami ziemskiemi bracławskiemi uczynił y zeznał relacyą; de quo praesens ministerialis relatio. Ministerialis, ignarus

scribendi, crucem posuit, Jan Lamarowski †. Co wszystko dla pamięci do xiąg ninieyszych, ziemskich woiewodztwa Bracławskiego iest zapisano.

Книга гродская, Винницкая, поточная, записовая и декретовая, № 4753, годъ 1720—1747; листъ 1173 на оборотѣ.

CLXXXI.

Допросы, отобранные польскою военною коммиссіею отъ десяти гайдамаковъ, арестованныхъ польскими властями въ различныхъ мѣстахъ. 1747. Іюня 18.

Libera confessata z aresztantów, niżejwyrażonych, przez sąd wojskowy w Berdyczowie, die 18 Junii, 1747 anno wyprowadzone.

1. Hapon libere recognovit: »Ja rodem ze wsi Rożowa, skąd poszedłem z drugim człowiekiem, Jakubem, do Taborówki jaśnie wielmożnego jego mości pana kasztelana kijowskiego, z Taborówki do Kopyłowa; ztamtąd poszedłem za granicę do moskalów do wsi Jankowicz, pod czerców kijowskich archireja; ztamtąd udał się na swywolę z hajdamakami: jeden jego mości pan Tyszy poddany z wsi Koszczyjówki, Koszczejenko, której wsi jego mość pan Tysza był dzierżawcą; ten Koszczyjenko był sam przywodcą na swego pana; drugi Brodawka, kijowski żytel; trzeci Semen Czerniawczenko ze wsi Biłohorodki czerców kijowskich, ale mieszkał w Kijowie; inszych było więcej, ale ich nie wiem skąd i jak się zowią? tylkom słyszał, że z za Dniepra, ale ich znaią i wiedzą tak Koszczyjenko, jako i szynkarz, który siedzi pod Kijowem na Lebediu czerneczym, jako się zowią i skąd są? Ja z temi hajdamakami poszedłem na swywolą, gdzieśmy zrabowali jego mości pana Tyszę, z którego rabunku mnie dali półdziewiąta talera bitego, a więcej co zostało, to się sami dzielili bezemnie, bo ja, przeszedszy granicę

pod Białohorodką w Rogowej przystani, pojechałem na swojej szkapie do domu, a tamtych połapali moskale nad Dnieprem, a czterech biegali do Plesieckiego do czerca, do horodniczego, bo słyszałem, że mieli pasport od tegoż; potym, jak ich połapali moskale, wytrzęśli na Łebediu u szynkarza pistolety i inne drobiazgi, a i tytor z Plesieckiego wiedział o wszystkim i ten szynkarz na Łebediu, i mnie tamże namówili z sobą u tego szynkarza i on sam; o tym wszystkim wiedzieli moskale tak tamci, gdzieśmy granicę przechodzili, i tam wiedzieli w Międzygórzce, jak tamtych połapali za granicą i moję żonę i dzieci wzięli do Kijowa, i jam uciekł do Ostomla jego mości pana Jakubowskiego; w Korystyszowie mnie złapali ludzie jego mości pana Daliskiego, dzierżawcy korystyszowskiego, i oddali mnie do Białejcerkwi, stamtąd do Berdyczowa; o niczym więcej nie wiem.«

2. Trofim krawcow brat z Przywarki, wsi zagranicznej, pod Kijowem, nazywają Przyhorodzie: »Rodziłem się w Pułtawie; jak mi ociec umarł, przyszedłem do Kijowa do brata, i tam ożenił się brat mój Jakim krawiec, i bawiłem przy bracie w Przywarce, i poznałem się z parobkami: Redkiem i Ihnatem z Czarnobyla, i wzięli u mnie na borg koni dwa za rubli czternaście, którzy jeździli za Haponem, upominając się o konia jakiegoś, i jam go wtenczas poznał; potym pojechałem za pieniędzmi za te konie moje za temi parobkami, i roziechaliśmy się: jam pojachał do Starosilec, a oni do Korostyszowa, i tam ich połapano, którzy o mnie powiedzieli, że zagraniczny człek jest w Starosilcach i wie o tym, że nam Hapon winien za konia, i mnie tam kazał wziąć jego mość pan Jakubowski i odesłał do Motowidłówki; a ztamtąd odesłano mnie do kommendy; więcej o niczym nie wiem, bom pierwszy raz wyjachał za granicę, a Hapona nigdym nie znał, ani wiedział, co to za człowiek?

3. Kondrat Panasenko z miasta Hadiacza: Tam ociec i matka moi dotychczas mieszkają; ja przyjachałem do Kijowa z rybą i obaczyłem się w Przywarce z Trofimem, kupując dziegieć u człeka w Przywarce; ztamtąd, jadąc do Kijowa, zdybaliśmy się z Haponem, któremu Redko i Ihnat parobcy, którzy byli z nami, upominali się za konia o pieniądze, on im obiecywał tu oddać za granicą, z którym ja i Trofim pojachaliśmy za granicę tu, do Polski; był z nami tkacz z Studenicy, powiedział, że ma dziegieć w Starosilcach, i przyjachali z Trofimem kupować dziegciu do Starosielec i tam nas pobrać kazał jego mość pan Jakubowski, a tkacz ten

gdzieś uciekł; więcej o niczym nie wiem i Haponam nie znał, anim o nim słyszał.

4. Jusko Pustowojtenko rodem z Więzowki: ociec i matka pomarli; brat mój poszedł pierwiej do Siczy i ja za nim poszedłem; tam byłem lat trzy; ztamtąd wróciliśmy z bratem do Więzówki i ukradliśmy kobyłę, i połapali nas; więcej nie byłem nigdzie; o Denisie atamanie nic nie słyszałem, bo jak tych żydów kupców wzięto, jam poszedł do Siczy.«

5. Kuźma Pustowojtenko, (N. B. umarł) rodzony brat Juskow, toż samo zeznał, że wszedł do chlewa z swoją uździenicą i wyprowadził kobyłę; gospodarz posłyszał i wybiegł, odegnał ich od kobyły, uciekli do lasa i nazajutrz ich połapali chłopi i zaprowadzili do Horodyszcza i oddali podjazdowi.

6. Kiryło Sawoniuczenko z Karajewicz, z pod Równego, jego mości pana Bogusza wsi: ojca i matki nie mam; ztamtąd przyjął mnie greczyn za chłopca i zawiozł mnie do Bakceseraju, tam nabrał towaru, nie miał czym dopłacić i mnie zastawił na rok za lewów 500, a jam siedział u turczyna lat 12; potym turczyn, jak miał umierać, puścił nas wszystkich czterech brańców, i poszliśmy na przewoz Kimburski do Oczakowa, a ztamtąd poszedłem na kosy; tam przystałem do kozaka rybałki niewodniczego i robiłem bóty przez lato przeszłoroczne do Bożego Narodzienia; ztamtąd poszedłem do Czerwony na Inguł wielki, tam mieszka kozak Łob, ma swój niewod; służyłem u tego Łoba pół roku; ztamtąd poszliśmy z parobkiem Olexijem Storożaczenkiem z Winnohorodki, i przejął nas Derkacz wataszka i, pobiwszy nas, wzięli z sobą do zimownika, tameśmy byli tydzień; i Łob y Szczupczenko, asawuł gardowy z Kowalówki, i tam ma braci dwóch w Kowalówce, w Niemirowszczyznie, i wtenczas przywoził mu z Kowalówki Iwan, brat jego, chusty i kufę gorzałki z Nerubajki, także Kondrat przywoził gorzałki beczułkę bratu swemu, i tam nas namawiali: »żeby można gdzie napaść lachów, tobyśmy hde udaryły. ili na Łysianku, ili hde na jake miasto na żydy, ili na żołnir«. Derkacz miał koni 30, Łob—koni 30, Szczupczenko koni 20; wyprawili mnie, żebym szedł opatrzyć, gdzie polacy stoją i siła ich gdzie jest? nim ja poszedł, oni poszli na zdobycz do tatarów, i nic nie zdobyli, bo trzech kozaków tatarzy złapali; przy mnie i w step biegają watahy, rozbijają, boroszno zabierają; ztamtąd poszedłem do Dżuryłówki, do Kalnech Błot, do Łysianki, do Med-

wina, do Bohusławia, do Rokitnej, do Sieniawy, do Białej Cerkwi, do Szamrajówki, a kulawy chodziłem po wsiach, bo mi mówili: »idy rozhladaj, hde sia szczo dije, i dawaj nam znaty do Dżuryłówki na Kwitnu Nedelu.« I mene złowyły w Szamrajówce; kozaków humańskich hajdamak tych znam, co chodzą w nocy na rybę, a oni z hajdamakami: w Nerubajce—Szapowałenków dwa, Kondratenków dwa, Taranenko; w Romanówce: Hanczarenko Petro i Iwan; w Muszurówce: Pawłenków dwa braty rodzonyi; w Pałance Humańskiej—Taras Makarenko; w Kasiczyńcach—Bazylczuki—to tylko czasem na zimę bywają we wsiach, co im żywność dowożą; a całe lato z hajdamakami rozbijają.

7. Ułas Nykonenko (*umarł*), z za Dniepra, ze wsi Trybuchowa czerców Trojeckich: Tamtędy przejeżdżając Hapon bez tę wieś, najął mnie do rąbania płyt, i byłem z tymże Haponem, i wzięto mnie razem z nim, alem nie wiedział kto on jest, czym się bawi? a więcej o niczym nie wiem.

8. Petro Rudenko, inkarcerat, obywatel ze wsi Budyszcz z attynencyi Moszeńskiej, benevole wyznał: iż urodził się w Budyszczach, potym w lat kilka z ojcem przeniósł się na mieszkanie do Więzówka, któremu ociec umarł w Więzówku, i po śmierci ojca swego poszedł do Siczy z bratem swoim rodzonym, Kondratem Rudenkiem, a, przyszedłszy, przystał do korzenia Kislackiego, i tam lat trzy przy Sydorze Hubie, atamanie korzenia wspomnianego, służył, a brat jego Kondrat rybitwem i inszemi bawił się zarobkami, i tenże Petro nigdzie nie był, aż po latach trzech wyszedł z Siczy z Kondratem Rudenkiem, Mikitą i Kondratem z Pułtawy origine, z terazniejszemi inkarceratami, po Pokrowie in anno 1747, i przyszli na zimę do Mosznów, do Hiżniaka Piotra, szwagra swego, obywatela moszeńskiego, i tam ich podjazd wziął.

9. Kondrat Rudenko (*uciekł*) z Moszen, i tam się rodził, a potym przyszedł z ojcem swoim do Budyszcz, i z Budyszcz z całym swoim rodzeństwem przyszli do Więzówka; po śmierci ojca swego poszedł do Siczy, w rok skąd powróciwszy do Więzówka, wziąwszy brata swego, Petra Rudenka, wrócił się z ludźmi więzowskiemi do Siczy, i tam został się z bratem swoim, Petrem Rudenkiem, a insi ludzie powrócili się do domu; Kondrat, zostawszy się w Siczy, rybitwem się bawił rok cały, a po roku poszedł do zimownika i był przy Nestorowi Hołubowi, atamanowi, mieszkając, przy tarnach i lesie Saxonowi rzyce, i tam raz rybitwą, drugi myś-

listwem—pilność szlaków obserwował; skąd wyjechawszy na polowanie, tylko ze spisą, zjechał się z trzema kozakami siczowemi pod Bukową Mohiłą, przezwiskami: jeden Raby, drugi Garadzenko, trzeci nescitur, i tym czasem nadeszli ludzie, kupiectwem bawiący się, których napadszy, jednego z onych zabili i porabowali, a Kondrat Rudenko wrócił się do zimownika, a przy rekwizycyi do Siczy pobrano tych wszystkich trzech, wraz z Kondratem, nunc inkarceratem, i z tych powiesili Garadzę i drugiego, który nescitur de cognomine, a Rabego i inkarcerata wolnie puścili; znowu wypadszy z zimownika in anno nunc praesenti, już ku jesieni, zrabowali greka za Dnieprem pod Rochaczynem rzeczką, w ludzi sześciu tylko będący; itidem wyznał, iż, przyszedszy piechotą do Więzówka na Zielone Świątki ruskie, tenże Kondrat, mając z sobą dwóch siczowych kozaków, wziął koni troje u arędarza i uchodził do Siczy, gdzie arędarz wspomniany, przybiedłszy do kozaków śmielańskich, prosił o pogoń za onym, którzy, ad postulata ochotnie uczyniwszy, dopędzili i jednego skłuli, a drugiego wzięli, a Kondrat, teraźniejszy inkarcerat, uciekł i wrócił się do Siczy, i tam, mało zabawiwszy, regrediebatur do zimownika, gdzie się należycie oporządziwszy, pojachał do Moszen, gdzie podjazd Kondrata z inszemi wziął hultajami.

10. Mikita Szczerbina, z za Dniepra, ze wsi Kiszynki pułku Pułtawskiego, wyznał: że Jacko Kijanica najął go do Krymu, gdzie z Krymu powracając, a będąc Sicz po trakcie, w Siczy został się, a to in anno 1745, i tam bawił się, służąc u Huby Sydora; potym w tym roku, wyszedszy, na stepie się bawili, gdzie z Kondratem o zrabowanie greków, jako też i o to zgadza się, że i ryby ludziom zabrali; tum quoque in omni concordat.

11. Kondrat przezwiskiem Czarny, item rodem z Pułtawy, któren przyszedł z za Dnipru na mieszkanie do Kryłowa, na naszą stronę, którego wzioł Chwedor Chwedirkiw, obywatel kryłowski, wziął go z sobą do Siczy, który dotychczas jest w Siczy, i tam u niego służył lat dwie, od którego się odsłużywszy, kupił sobie konia i poszedł na hajdamacką swywolę z Mikitą Szczerbyną i Kondratem Rudenkiem pod wataszkie Andrya Klesaczkie, którego powiesili w Siczy, a ci wspomnieni uciekli; in reliquis concordat z Kondratem Rudenkiem.

Item po wysłuchanych konfessatach nazajutrz adjunxit Hapon in hunc sensum i w te słowa: że jest moskal, połyczny pisarz, alias instyga-

tor praporczyk, mieszka na Pieczarskim, że on wie o wszystkim, kiedy kogo gdzie zrabowano i rozbijano? bo i sam swoich ludzi posyływał i kazał rozbijać, i, cokolwiek zdobyli, to wszystko do niego zwozili i oddawali.

Konfessata dobrowolne wyżey wyrażonych aresztantów, ex actis militaribus partiae Ukrainensis wydane, wraz z temiż niewolnikami do sądów pogranicznych, z których w Kamieńcu umarło trzech, to jest: Kuźma Pustowojtenko, Kiryło Hapon i Ułas Nikonenko, a Kondrat Rudenko w drodze, prowadząc do Kamieńca, uciekł. J. P. Lipnicki, cześnik dobrzyński, sędzia wojskowy partyi Ukraińskiej, m. p. (M. П.).

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1746—1751, № 192; листъ 60 и 150.

CLXXXII.

Свѣденія о гайдамакахъ, сообщенныя въ польскія газеты въ теченіи времени съ 17 Октября по 4 число Декабря 1747 года.

Z Winnicy, die 17. Oktobris. Swawola haydamaków szerzy się, przeciwko którym wszelka po wsiach zachowuje się ostrożność y podjazdy partyi Ukraińskiej onych rozgromić usiłują. Przed kilką dni hajdamacy, napadłszy na wieś o mil 8 od Winnicy, szlachcica na kilka tysięcy zrabowali y samego crudeliter zabili:

Z Brodów, die 4 Decembris. Pod rezydencyją tu imci pana wojewody poznańskiego, hetmana w. koronnego, kommenderowane za ordynansem jego podjazdy na Podole, tak z komputowych, jako też z własnych nadwornych ludzi do uskromienia wszczynających się buntów i licentyi przez kupy swywolne, przysłali połapanych z tychże niegodziwych kompanji, a osobliwie niejakiego herszta Kleofasa, recenter w Kamieńcu Podolskim

exequowanego, kilku hultajów, którzy z rozkazu imci pana hetmana dekretem sądu wojskowego in supplicium publicum destynowani, exequowani byli; to jest: trzech ściętych i dwoch z nich po śmierci ćwiertowanych pro arcente a similibus exemplo, a dwoch, mniej winnych, za wielą instancjami na placu pardonowani, expiabunt paenas mitiores przy fortecy tutejszej.

Изъ газеты: „Kurier Polski," за 1747 годъ, №№: 569, 576.

CLXXXIII.

Показанія гайдамака Василія Назаровича о подробностяхъ нападенія на мѣстечко Чернобыль гайдамацкаго отряда, состоявшаго подъ начальствомъ Романа Чорнаго. 1747. Октября 20.

Roku 1747, die 20 Octobris.

Przyjechawszy samoszust, na dwa tygodnie przed świętym Eliaszem w roku 1746, roboczy Wasyl Nazarowicz, terazniejszy inkarcerat, za paszportem gubernii Kijowskiej, wyrobionym przez Romana Czarnego, kurzenia Wasiuryńskiego, tenże paszport prezentował w zamku Czarnobylskim, niby dla skupienia dziegciów i czołnów, a w samej rzeczy dla rozpatrzenia, jakiby najłatwiejszy mogli mieć przystęp do zrabowania rzeczy, na osobliwym regestrze specifikowanych, i zabrania u arędarza czarnobylskiego, na imię starozakonnego Ewszy Meniowicza; pierwszy rabownik Roman Czarny, kurzenia Wasiurińskiego, na którego imię paszport był wyrobiony, ten tak na rozpatrzeniu, jako i rabowaniu był; drugi—Iwan Szwydki, Bruchowieckiego kurzenia, i ten był na rozpatrzeniu i rabunku; trzeci—Fedor Kuba, Płastonowskiego kurzenia, który także tak na rozpatrzeniu, jako rabunku był, Petro Garadża między temi rabownikami, ataman ze wsi Steciówki i w

jegoż dzierżeniu będącej, ten tylko na rabowaniu był; Iwan Czarny z Rowczaka i tegoż brat rodzony Hrycko ztądże, poddani jego mości pana Tańskiego, i ci byli za paszportem tegoż jego mości pana Tańskiego, pana swego, jakoby mieli iść na Ukrainę ku Umaniu, na tym rabunku; Jusko kucharz z manastyra Pieczarskiego, kurzenia Steblijowskiego, i ten był na rabunku; Semen oboista tegoż monastyra Pieczarskiego i tegoż kurzenia Steblijowskiego, i ten był na rabunku; przyznał i to tenże Wasyl Nazarowicz, inkarcerat terazniejszy, iż u Aftanazego cerulika, mieszczanina kijowskiego, mieszkającego na Podole, na ten zbierali się rabunek, którym tenże Aftanazy na drogę tak chleba, pieniędzy, jako i strzelby, to jest pistoletów, dodał; a gdy się już po zrabowaniu pomienionego arędarza czarnobylskiego, Awszy Meniowicza, powrócili do Kijowa, nasamprzód (mieli) gospodę u pałamarza, wiadomego dobrze Aftanazemu cerulikowi, a od pałamarza byli na traktamencie u tegoż Aftanazego cerulika, któremu to Aftanazemu Garandża darował spodnicę i sznurówkę żydowską, zabraną w Czornobylu, Wasylowi Tłumaczowi darował balsamkę z pieczątko i trzema perłami i kulczyki złote z rubinkami; Iwanowej kozakowej kijowskiej żenie czerwony złoty dał, pałamarowej siestrze sznurków trzy koralów; i to przyznał tenże inkarcerant, że Petro Garandża, gdy na niego o zatajone czerwone złote, wzięte u arędarza czarnobylskiego, hałasować towarzysze jego poczęli i wypominać mu, żeśmy tobie pas srebrny z hurtu pozłocisty darowali, a ty jeszcze taisz czerwone złote i krzywdzisz nas,—on im odpowiedział: że ja ten pas darowałem jego mości panu sekretarzowi, bo mi pożyczał pieniędzy na sprawę, jakową tam mógł mieć w gubernii Kijowskiej, czyli na wykupienie papierów,— to wszystko Wasyl Nazarowicz na dobrowolnych wyznał konfessatach.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1746—1751, № 192; листъ 94 на оборотѣ.

CLXXXIV.

Жалоба дворянъ Выговскихъ на великороссійскихъ людей: Харитона Каняхина съ товарищи, о томъ, что они, составивъ въ Кіевѣ вооруженный отрядъ, переправились черезъ рѣку Ирпень, напали на дворъ Выговскихъ въ селѣ Новоселкахъ, совершенно оный ограбили и затѣмъ бѣжали обратно въ Кіевъ. 1747 Ноября 5.

W roku 1742, z piątku na sobotę, o północy po Wniebowstąpieniu russkim, przez ludzi wielkorossyjskich zagranicznych, rozbojem na dwór naszłych, to jest: Pawła atamana, syna porucznika Grydyna, Charytoszkie Kaniachyna, Iwana Mesznikowa, Feodora Łysego, Ili Ułanowa, Alexia, Andryja, Jana, Iwana Kanyachyna, Fedora Rebrowego, Fedora Osokina, Jakowa Nekrasowa, Onysego i innych, lepiej tymże zbójcom i rabownikom po imionach wiadomych, o które zrabowanie ciż ich mość panowie Wyhowscy przez nieagitujące się natenczas sądy pograniczne kijowskie, u jaśnie wielmożnego jego mości pana generała anszefa Leontyowego, gubernatora kijowskiego, świętej sprawiedliwości na tych rabowników prosili i domawiali się, u którego przez tak długi czas zupełnej satysfakcyi nie uznawszy, tę sprawę o zrabowanie do sądu pogranicznego promowują, tak o statuicyą onych rabowników, teraz in aresto w gubernii Kijowskiej siedzących, z ich doprosami i rozprosami, jak też i tych tak ludzi wojskowych rossyjskich, jako i mieszczan, u których najdowały się rzeczy z tego rabunku, to jest: Stolnika, przeszłego uradnika, Iwana Mironowa i pisarza Andryja Kanowa z rybnego radu, sałdata tego, co czerwone złote rabownikom mieniał, Josypa Matrosa, Pilipicha, Isaja markitanta, teraz mieszkającego na moskiewskim horodzie pod monastyrem Swięto-Michałowskim, Jagora krawca, z kurcią, żupanem pąsowemi i innemi sukniami i rzeczami, Fiłatowa Krzywoszyjey miniera, Stepanidy i tej mieszczanki, u której pierścionki i perły znaleźli się, Kuźmy markitanta, Jerymijówny, kramarki z rybnego radu, i chłopów budajowskich z sukniami, strzelbą i pieniędzmi, od Charytoszka wziętemi, tudzież o zapłacenie: czerwonych złotych siedmiu—przez nieboszczyka stolnika, rubli czterech—przez czerców monastera Święto-Michajłowskiego Złoto-Werchego, u

Jakowa Nekrasowa rubla—przez tegoż stolnika, pięć piątaków—przez uradnika i pisarza u Charytoszki wzięty,—aby omnino wszyscy ze wszystkiemi rzeczami i pieniędzmi przed sąd pograniczny kijowski byli stawieni—proszą i domawiają się; której szkody regestr spisany osobliwie będzie produkowany.

Jako pomieniony Charytoszka Kaniachyn, poddany Mikuły Wakułyny ze wsi Bykowa pana z pod Kałuhy, namówiwszy się z wyżwyrażonymi rabownikami w Kijowie na Podolu, na ten rabunek, spisy porobiwszy u miniera Kuźnicowa w Pieczarskim,—we czwartek, to jest na Wniebowstąpienie ruskie, na ten rabunek od miniera poszli, i przyszedszy nad Irpień, przeprawę w piątek zrobili, gdzie przeszedszy w nocy z piątku na sobotę przez przeprawę, obminąwszy kaławury moskiewskie, na dwór w Nowosiołkach napadli, wrota, drzwi i okna powyjmowawszy, samę wielmożną jej mość panią Wyhowskę, podstolinę grodzką żytomierską, bili, wiązali i niemiłosiernie męczyli, skrzynie, sepety—siekirami porozcinali, i ze wszystkim funditus zrabowawszy, do Kijowa uszli. Co wszystko tak z doprosu, jako i rozprosu ich pokazało się.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1746—1751, № 192; листъ 4 на оборотѣ.

CLXXXV.

Приговоръ пограничнаго польско-русскаго суда по дѣлу о семи, пойманныхъ польскимъ войскомъ, гайдамакахъ изъ отряда Гапона. Судъ приговорилъ всѣхъ ихъ къ пыткѣ, и, на основаніи признаній, полученныхъ такимъ путемъ, опредѣлилъ троихъ изъ нихъ, оказавшихся польскими подданными, сдать на срокъ въ тяжелую работу при постройкѣ Бердичевскаго кармелитскаго монастыря, четверыхъ-же, оказавшихся русскими подданными, оправдалъ и порѣшилъ выдать русскимъ властямъ. 1747. Ноября 13.

1747, die 13 Novembris.

Sąd pograniczny z polskiej strony wojewodztwa Kijowskiego wraz z rossyjskim sądem zasiadszy, ponieważ od wojska koronnego przystawieni

siedmiu inkarceratów, to jest: Trochym krawcow brat z Prywarki, wsi rossyjskiej, przy Haponie rozbojniku wzięty, Kondrat Panasenko z Hadziacza rossyjskiego, Jusko Pustowojtenko, rodem z Więzówka, dóbr polskich, Kiryło Sawoniuczenko z Karajewicz z pod Równego, wsi polskiej, Petro Rudenko z Budyszcz, wsi polskiey, Mikita Szczerbina z za Dniepra, wsi Kiszynki rossyjskiej, Kondrat Czarny z Pułtawy rossyjskiej—na różnych miejscach połapani, a teraz pod wartą wojskową z fortecy Kamienieckiej przed sąd pograniczny stawieni,—przeto sąd polski pograniczny wraz z sądem rossyjskim złączony, wprzódy konfessata dobrowolne, w sądzie wojskowym przed wielmożnym Lipnickim, sędzią wojskowym partyi Ukraińskiej słuchane i deponowane, a do sądu naszego in originali przysłane—przeczytawszy, potym do słuchania nowych konfessat z tychże aresztantów przystąpił, które przeczytawszy, ponieważ konfessata, tak w wojskowym sądzie, jako i terazniejszym pogranicznym dobrowolnie wywiedzione troche od siebie różnią się, a ci inkarceraci jedni z wielkim rozbojnikiem Haponem w kompanii chodzili, drudzy przy ukradzeniu kobyły połapani, trzecią, w Siczy czas niemały na rożnych swywolnych robotach bawiąc, potym w kraj Polski powychodzili i po różnych miejscach na Ukrainie w polskich majętnościach bawili, a potym przez wojskowe polskie podjazdy połapani,—przeto sąd pograniczny tych wszystkich inkarceratów siedmiu, aby prawdę przyznali, nasamprzód na konfessata cielesne natychmiast destynuje; które konfessata cielesne z każdego osoby inkarcerata w obecności sądu pogranicznego expediowawszy, ponieważ też konfessata, tak przedtym dobrowolne, jako i terazniejsze, na ciele expediowane, szczególnie Juska Pustowojtenka obwiniają, iż tenże Jusko z bratem swoim rodzonym, urodziwszy się w Wiazowku, wsi do klucza Śmilańskiego należącej, poszedł do Siczy, i tam lat trzy przemieszkawszy, nazad powróciwszy, klacz z bratem ukradł, przy której klaczy ludzie śmilańscy onego złapali, klacz odebrali, i tak Juska Pustowojtenka, jako i Kuźmę Pustowojtenka, brata jego, do podjazdu polskiego wojska oddali; jakoż w więzieniu Kamienieckiey fortecy tenże Kuźma pomarł, a zaś Jusko za popełnionę kradzież kobyły nie tylko rok w więzieniu zostawał, klacz nazad, u kogo ukradł, odebrano, ale insuper sąd pograniczny, lubo z clemencyi swoiej życie onemu kondonuje, jednak ad publicos carceres do fabryki kościoła berdyczowskiego wielebnych ojców Karmelitów na lat dwie oddać determinuje; także Kiryło Sawoniuczenko, którego rodzice z Woronkowa, dóbr zagranicznych, do dóbr polskich—Karajewicz zaszedszy, tamże go spłodzili, a sami pomarli, który

wprzódy w lata swe małe z grekiem w Otomańskie państwo zajechał, potym na Sieczy bawił, nakoniec do Polski powrócił; tudzież Petro Rudenko, z Budyszcz, wsi polskiej, po Sieczy i różnych miejscach nieprzystojnych, rosputnych, z Kondratem Rudenkiem, bratem swym, włóczył się;—przeto sąd pograniczny polski z rossyjskim złączony, tak Kiryła Sawoniuczenka, jako i Petra Rudenka na odbycie doskonałej winy na pół roka do fabryki kościoła berdyczowskiego ojców Karmelitów bosych destynuje. Co się dotycze Trochyma krawcowego brata z Prywarki, wsi zagranicznej, i Kondrata Panasenka z miasta Hadiacza, także trzeciego—Mykitę Szczerbiny z za Dniepra, ze wsi Kiszynki, także zagranicznej, którzy lubo z Haponem rozbojnikiem w granice polskie weszli i dziegieć mieli skupować, że jednak na żadnym rozboju, swywoli i kradzieży nie byli, i czwarty—Kondrat Czarny z Pułtawy, lubo na Sieczy bywał i tu, w Kryłowie, w polskiej majętności, ożenił się i różnych zna watażków, jednak go ostatnie cielesne konfessata, na których fundament zawisł, nie obwiniają,—przeto sąd pograniczny, wraz z rossyskim polski złączony, tak Trochyma krawcowego brata, Kondrata Panasenka, Mykitę Szczerbinę i Kondrata Czarnego, od dalszej kary i więzienia uwolniwszy, pod komendę wojska rossyjskiego, jako zagranicznych ludzi, oddaje. Федоръ Кошелевъ; Григорій Борозна; W. K. na Potoku Potocki p. ż. s. y k. s. g. wwa K.; Łukasz Bohdanowisz m. S. P. G. S. y K. P. Kijowski.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1746—1751, № 192; листъ 92.

CLXXXVI.

Объясненіе, представленное русскими пограничными судьями—польскимъ по дѣлу о грабежѣ, произведенномъ въ домѣ дворянъ Выговскихъ Харитономъ Коняхинымъ съ товарищи. Русскіе коммиссары утверждаютъ: что розыскъ и слѣдствіе по этому дѣлу были произведены, что Выговскимъ возвращено имущества на сумму 582 руб. 40 коп., и что остальныя ихъ претензіи не могутъ быть удовлетворены потому, что сообщники Коняхина частью умерли въ тюрмѣ, частью-же скрылись неизвѣстно куда. 1747. Ноября 14.

Высокородныя и высокопочтенныя Господа Комисары и судьи пограничныя отъ стороны Его Королевскаго Величества і найяснѣйшей речипосполитой Польской.

Сего Ноября 5-го дня отъ Вашихъ Высокородей въ претензіи въ разбоѣ польской шляхтянки Выговской дому и въ грабеже денегъ і протчего требованъ разбойникъ Харитонъ Коняхинъ, которой содержался въ Киевской Генералъ-губернаторской Канцеляріи, бутто по тому дѣлу онъ не распрашиванъ и не разыскиванъ; по которому требованію, сего-жъ ноября 6 числа, во оную Губернаменскую (sic) Канцелярию о присылке ево, Коняхина, въ пограничную Комисию писано и на оное сегожъ ноября 11 дня въ резолюцие изъ оной Губернаменской Канцеляріи къ намъ написано; означенной же разбойникъ Коняхинъ по вышеписанному Выговскому дѣлу подлинно распрашиванъ и по силѣ указовъ трижды въ застенке пытанъ и для найлутчего вѣроятия съ распросныхъ и пытаныхъ речей точные копіи присланы, а что бутто онъ Коняхинъ не распрашиванъ и не розыскиванъ и такое на Киевскую Генералъ-Губернаменскую Канцелярію происходитъ, несправясь и не осмотрясь, весма напрасно; а оной Коняхинъ и протчія по тому делу разбойники въ прошломъ, 1746, году іюля 19 дня по силѣ всемилостивѣйшого простителного ея Императорскаго Величества высочайшего именного указу, за подписанемъ Ея Императорскаго Величества собственныя руки, въ прошломъ, 744, году, Іюля 15 дня состоявшегося, и по силѣ соборнаго уложения исъ подъ караула освобождены і оное дело въ оной Губернаменской Канцеляріи дѣйствиемъ решено; товарищи-жъ ево, Коняхина: Федоръ Ширай, Андрей Второвъ, Иванъ Месниковъ, Илья Улановъ, будучи во оной Губернаменской Канцелярии подъ карауломъ, померли; і изъ оныхъ разбойныхъ пожитковъ сыскано и полскому шляхтичу Выговскому и повѣренному брату ево Андрею въ выть отдано на пятьсотъ восемъдесятъ два рубли, на сорокъ капѣекъ; затемъ чего противъ исковои челобитнои въ сыску не явилось, сыскать не съ кого, понеже протчие товарищи ихъ-же, разбойники: Анисимъ Боровиковъ, Иванъ Крабинъ, Яковъ Некрасовъ, Федоръ Насокинъ, да Федоръ Ребровъ послѣ того разбою разбежались и понине не сысканы; о чемъ и вашимъ высокородиямъ въ резолюцияхъ пространно отъ насъ сообщено и о томъ ваше высокородие соизволите быть извѣстны. Вашихъ Высокородей охотные слуги: Өедоръ Кошелевъ. Григорій Борозда. Ноября 14 дня, 1747 года.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 205; годъ 1747—1753; листъ 75.

CLXXXVII.

Приговоръ пограничнаго суда Кіевскаго воеводства, опредѣляющій подвергнуть смертной казни гайдамаковъ: Ивана Козловскаго, Петра Отрущенка и Василія Ткаченка за разграбленіе шинка въ селѣ Бузовой и убьеніе еврея Фишеля. Четвертаго подсудимаго—Трофима Онущенка, не участвовавшаго въ нападеніи на шинокъ, но знавшаго о намѣреніи гайдамаковъ и не объявившаго о немъ, судъ приговариваетъ къ уплатѣ 100 злотыхъ въ пользу наслѣдниковъ еврея Фишеля. 1747. Ноября 21.

Anno 1747, die 21 Novembris.

Między wielmożnym jego mością panem Stanisławem Tyszą–Bykowskim, cześnikiem połockim, powodem, oczewisto,—wielmożnym jego mością panem Antonim z Ossy Ożgą, starostą byszewskim, pułkownikiem wojsk jego królewskiej mości i rzeczypospolitej, dóbr Fastowa possessorem, powodem, przez wielmożnego jego mości pana Dominika Trzeciaka, cześnika czernihowskiego, towarzysza znaku pancyrnego wielmożnego jego mości pana starosty nowogródzkiego, komissarza swego umocowanego, oczywisto,—niewiernym Lejbą Nochimowiczem, arędarzem fastowskim, swym i sukcessorów niegdy zabitego niewiernego Fiszela, brata swego rodzonego, imieniem, oczywisto,—a Janem Kozłowskim, kucharzem, inkarceratem, Wasylem z Łuki Tkaczenkiem, Trochimem z Buzowy Danilenkiem, Antonem Przekrztą, Trochimenkiem—inkarceratami, oczywisto.

Sąd pograniczny generału województwa Kijowskiego złączony z sądem rossyjskim, kontrowersyi stron wysłuchawszy i one wyrozumiawszy, ponieważ tak z dawno wywiedzionych dobrowolnych i korporalnych, jako i z świeżo od roboczego Petra Trochimenka korporalnych odebranych inkwizycyi, sądowi swemu dostatecznie dowiedziono i wyprobowano jest, iż Jan Kozłowski, kucharz, przedtym u wielmożnego jego mości pana Tyszy-Bykowskiego, cześnika połockiego, służąc, potym do Kijowa zaszedłszy, tamże z Antonem Wykrztą, w Kijowie mieszkającym, tudzież z Petrem Trochimenkiem, dzie-

dzicznym buzowskim, jako też z Pawłem i Stefanem z Kodaku, tudzież z Wołkiem i Markiem Pałamarenkiem, Alexiem—zaporozkiemi ludźmi,—wszyscy wraz bezbożnie, swywolnie zmówili się na zabicie i zrabowanie niewiernego Fiszela arędarza buzowskiego; jakoż co po pianu umówili, to po trzyźwu przywodząc do skutku, wszyscy wraz dziewięć z Kijowa na rabunek poszli i, przyszedszy pod Buzowę, w stepie pod sianem nocy czekali, i tam Wasyla z Łuki Tkaczenka w podruż jadącego przytrzymali, który i sam dobrowolnie do tejże kompaniej przystawszy, przed tymiż zebranymi złemi ludźmi (iż na takowych uczynkach bywał) wychwalał się, i gdy po zabiciu żyda Fiszela i zrabowaniu onego pomienieni zbojcy w łozach nad rzeką Irpienią siedzieli, tenże Wasyl z Łuki onych zbójców hultajów nawidzał, o pogoni przestrzegał, i do ucieczki oraz z tego miejsca rozejścia się sposoby podał; insuper ciż wyżejwyrażeni zbójcy, nim na karczmę buzowską napadli i żyda zabili i zamęczyli, wprzód przed sobą Petra Otruszczenka z drugim hajdamaką do wsi Buzowy wyprawili, jakoż pomieniony Petro Otruszczenko, do Buzowy przyjechałszy, ojcu swemu o tej robocie, że przyszedł z rozbójnikami—objawił, a Trochim, ociec Petrow, lubo synowi tego swywolnego uczynku nie pozwalał, jednak ludziom, gromadzie, ani dworowi, będąc pianym, nie doniósł, owszem synowi chleba bochienek i topkę soli wydał; który Petro, poszedszy do swoich od ojca komprincipałów, zbójców, z niemi złączywszy się, na karczmę buzowską nocną porą, do spoczynku ludziom przyzwoitą, napadszy, wszyscy karczmę wokrąg oskoczywszy, koło okien pilnowali, a zaś Anton Wykrzta, Mychajło Wołk, Marko Pałamarenko i Olexij do izby wpadszy i tam Fiszela, arędarza buzowskiego, zastawszy, sposobem hajdamackim, rozbojniczym w szabas na śmierć zabili i zamordowali, a potym do oczeretu w łozy weszli i tam tak gorzałkę, w karczmie buzowskiej wziętą, popili, jako i rzeczami, w karczmie buzowskiej zrabowanymi, tudzież i pieniędzmi zabranymi podzielili się, i Wasyl z Łuki Tkaczenko z działu pieniądze i ruchomości tamże pobrał. Przez który takowy, prawem boskim i pospolitym zakazany, występek winy kryminalne na osoby swoje ciż pomienieni zbójcy zawzieli i zaciągneli; przeto pograniczny sąd Petra Otruszczenka, Jana Kozłowskiego, Antona Wykrztę i Wasyla z Łuki Tkaczenka winom kryminalnym podległych uznaje, i nakazuje, aby za pomieniony excess popełnionego zabójstwa Jan Kozłowski kucharź, Petro Otruszczenko, Wasyl z Łuki Tkaczenko na szubienicy życie swoje natychmiast zakończyli; Antoni zaś Wykrzta, w Kijowie pod karaułem będący, także do komissyi stawiony dla odniesienia win kryminalnych być powinien. Co się

dotycze osoby roboczego Trochima, poddanego buzowskiego, który będąc od syna swego Petra uwiadomiony, że tenże syn jego z drugiemi wyżejwyrażonemi zbójcami szedł na zabójstwo Fiszela, arędarza buzowskiego, żadnej wielmożnemu jego mości panu Tyszy-Bykowskiemu, cześnikowi połockiemu, natenczas w Buzowie rezydującemu, wiadomości nie dał, gromadę buzowską nie obwieścił, owszem do spoczynku, dawszy dla zbójców chleba i soli, sam piany spać poszedł, o co potym do więzienia wzięty i więcej roku w detencyi za dyspozycyą sądu pogranicznego zostawał—przeto sąd, tegoż Trochyma z więzienia uwolniwszy i życie kondonowawszy, winom niżejwyrażonym podległego uznaje, i nakazuje, aby sukcessorom niegdy zabitego żyda Fiszela, arędarza buzowskiego, summę złotych polskich sto odtąd za niedziel cztyry oddał i zapłacił, pod sowitemi grzywnami, mocą dekretu niniejszego. Że zaś resztujące zbójcy pouchodzili i dotąd ich niemasz, jako to: Michajło Wołk, Ołexij, Pawło Klimenko, którzy w pomienionej swywoli byli i na równe karanie zasłużyli,—przeto sąd pograniczny tychże—Michajła Wołka, Ołexija i Pawła Klimenka rozbojników, gdzie tylko pokażą się, wolne złapanie i przed sąd stawienie pozwala i zachowuje.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1746—1751, № 192; листъ 116 на оборотѣ.

CLXXXVIII.

Отношеніе польскихъ пограничныхъ судій къ русскимъ, содержащее жалобу на жителей Преварки за нападеніе и грабежъ, произведенный ими въ мѣстечкѣ Гостомлѣ, также жалобу на кіевскаго полицмейстра, Якима Кононовича, освободившаго изъ подъ ареста обвиненныхъ, и требованіе доставки ихъ въ пограничный судъ. 1747.

Roku 1745, dnia 24 Julii, małorossyjscy ludzie, nazwiskiem Chmiel z synami, i innemi, do siebie przybranemi złoczyńcami, mieszkający w Przewarce, do maistratu kijowskiego należącey, przeprawiwszy się w nocy złodziejskim i niepotściwym sposobem mimo forposty i inne kałaury przez

rzyczkę Irpień do dóbr wielmożnego jego mości pana Jana Jakubowskiego, podczaszego żytomirskiego, miasteczka Hostomla, gdzie napadszy na arędarza tamejszego, Mewszy Ickowicza, najprzód samego tyrannissime zbili, który przez niedziel kilka krwią chrypał, drugiego ledwie nie śmiertelnie spisą podkłuli, potym zaś wszystkie mobilia, jako to: pieniądze, srebra, cyny, suknie, fanty—funditus zrabowali, owo zgoła, że tylko w jednej koszuli go zostawili, i ma szkody więcej jak na cztyry tysiące złotych polskich przez tychże wyżwspomnionych rabowników; o które gdy po tymże rabunku rzeczy i zabrane pieniądze był uczyniony kweres, i posłano w pozysku tychże rabowników jego mości pana Daniela Brodowskiego, wziąwszy trop po nich, do forpostów dla lepszego wywiedzenia się o onychże, aż dowiedział się, że ci zbójcy i rabownicy już nietylko na tym popełnionym uczynku, ale i powtórnym drugim miejscu połapane były, i w doprosach u policmajstra, jego mości pana Jakima Kononowicza, zostawały pod sekwestrem; ac tandem tenże mianowany jego mość pan policmajster, wziąwszy od tych zbójców korrupcyą, dał im na karcie oczyszczenie, i potym publice wracał też same zabrane i zrabowane rzeczy (parobka i mołodycę służebnych męczyli, pieniądze, srebra i wszystkę zgoła chudobę, nic najmniejszej rzeczy nie zostawiwszy, zabrali, jako regestrem sądowi niniejszemu pokaże się przy sprawie; które rzeczy u niektórych znajdują się i dotychczas w Kijowie w gubernskiej kancellaryi, i onych o przystawienie prosiemy) od tegoż wyżmianowanego arędarza, jako to: pułmiski i inne mobilia, i kiedy domawiał się tenże jego mość pan Daniel Brodowski o tychże zbójców, zaparł się i czystemi tych wspomnianych zbójców czynił; i lubo potym w dalszej prozekucyi i domawianiu się in majori subselio, poniekąd in minori parte, przy połapaniu tych zbójców i doprosie, gdzie sami przyznali o tym rabunku, uczynili satisfakcyą, jako fusius regestrem pokaże się, a zaś residuitas nieoddania szkód i krzywd poczynionych, jak się w regestrze pokaże, dotychczas zostało, i przez tę oczystkę wyżmianowanego jego mości pana policmajstra, która się dotychczas ma znajdować w ratuszu kijowskim, wiele niektórych pouciekało, a niektórzy, jako to: Chwedor Chmielenko i Wasyl Szurszuwenko, dotychczas znajdują się w Kijowo-Peczerskoj fortecy, których o wydanie prosiemy.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1746—1751, № 192; листъ 7.

CLXXXIX.

Жалоба старосты бышевскаго—Ожги на русскихъ подданныхъ: Кологрывого, Ивана Коломыйца и Мартына Сербина, за грабежи, совершенные ими въ селахъ Ожги: Кощеевкѣ и Великой Снитинкѣ. 1747 г.

W roku 1745, dnia dwudziestego trzeciego Junii, ludzie małorossyjscy, także zbójcy i rabownicy, nazwiskiem: Kołohrywy i Iwan Kołomyjec, z innemi ludźmi, sobie przybranemi, hultajami, nocnym sposobem, przebrawszy się przez rzeczkę Unawę do dóbr wielmożnego jego mości pana Ożgi, starosty byszewskiego, wsi Koszczejówki, którzy napadłszy na arędarza tamejszego, Froima Abramowicza, najprzód samego związali, potym zaś synów, żonę, w połogu będącą—śmiertelnie zbili, pieniądze wszystkie, jako: suknie, cyny, fanty i inne ruchomości, według regestru specifikowanego, który przed sądem remonstrować się będzie, pozabierali, i szkody więcej jak na dwa tysiące uczynili; i tych, jako złoczyńców, przed sąd pograniczny o stawienie prosimy, znajdujących się za granicą. I potym tegoż roku, 1745, in diebus Julii, także ludzie jego mości pana majora Klementowicza, w komendzie jego będące, jako to: Marcin Serbin, posłany z innemi ludźmi, mający nad nimi komendę daną, niesłusznie i nienależycie, wkroczywszy w granicę polską, przyiachał do furwachtu polskiego do jego mości pana Janowskiego, mającego natenczas komendę nad furwachtami, prosił i domawiał się o przepuszczenie, a gdy tenże jego mość pan Janowski, komendant natenczas będący, pytał się: »za jakim ukazem?« więc tenże remonstrował: »że jadę za ukazem jego mości majora wyżrzeczonego dla zatrzymania i zawracania kupców na forpost Wasylkowski z traktu Snityńskiego Małej Snitynki«. I gdy zważywszy krzywdę dla granicy polskiej, tenże wyżmianowany jego mość pan komendant, tudzież i dla wielmożnego jego mości pana starosty byszewskiego a niniejszego rekwirenta, zatrzymał onego i nazad zawrócił, ale, nie uważając na to, nie mogłszy dla siebie wyrobić przepustu, nocnym sposobem wykradłszy się z ludźmi, przypadł do wsi Snitynki Wielkiej, dóbr wielmożnego jego mości pana starosty byszewskiego, napadli arędarza tamejszego, Lejbę Kuszelowicza, który, obaczywszy ludzi,

w nocy z hałasem zbiegłych, sobie niewiadomych, od wszystkiego dobra swego z żoną i dziećmi uciekł; potym zaś ciż sami ludzie, pozsiadałszy z koni, sami po karczmie grasowali, przez co szkody więcej jak na trzy tysiące uczynili, jako regestrem u sądu pokaże się, i tych zbójców jest statuicya przed sądem, z których o satisfakcyą prosiemy.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1746—1751, № 192; листъ 8.

CXC.

Требованіе пограничныхъ судій Кіевскаго воеводства доставки въ судъ гайдамаковъ: Паламаренка и Волка, принимавшихъ участіе въ нападеніи на село Бузовую, равно какъ и присылки изъ Кіева, похищенныхъ ими, вещей 1747. г.

W tymże roku, 1745, dnia 21 Nowembra, ludzie polscy i zagraniczni, nazwiskiem: Petro Onuszczenko, Jan Kucharz, Wasyl Pasiecznik, znajdujące się w Polszcze i przed sąd stawieni, a zaś zagraniczni: Marko Pałamarenko, Przekrzta, Wołk i inni ludzie, zbójcom, przed sąd pograniczny przyprowadzonym, po przezwiskach i imionach wiadomi, których o statuicyą, znajdującą się w Kijowie, prosiemy, iż ci ludzie, tak polscy, jako i zagraniczni, nocnym sposobem napadłszy na wieś Buzowę, dobra wielmożnego jego mości pana Stanisława Tyszy-Bykowskiego, cześnika płockiego, i tam arędarza tamejszego Fiszela tyrannie zabili, żonę okrutnie mordowali, dzieci zabijali i ludzi, tam natenczas w karczmie będących, jako to: parobka i mołodycę służebnych—męczyli, pieniądze, srebra i wszystkę z goła chudobę, nic najmniejszej rzeczy nie zostawiwszy, zabrali, jako regestrem sądowi niniejszemu pokaże się przy sprawie; które rzeczy u niektórych znajdują się i dotychczas w Kijowie w gubernskiei kancellaryej i onych o przystawienie prosiemy.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1746—1751, № 192; листъ 9.

CXCI.

Допросы, снятые членами Олыкскаго магистрата съ 3 гайдамаковъ, арестованныхъ въ окрестности мѣстечка Погребыщъ. 1748. Генваря 24.

Actum in Pohrebiszcze, feria quarta, die 24 Januarii, 1748 anno.

Ad instantiam instigatoris judicii, ex mandato iaśnie oświeconego xięcia iego mości Michała Kazimierza Radziwiłła, woiewody Wileńskiego, hetmana wielkiego xięstwa Litewskiego, pana miłościwego y dobrodzieia, z urzędu magdeburyi Ołyckiey byli deputowani: szlachetny pan Piotr Szepelski, prezydent miasta Ołyki, z sławetnemi pany: Terentym Czuchelewiczem, Ignacym Obarowcem, raycami, Stefanem Lemkiewiczem, ławnikiem, dla wysłuchania dobrowolney inkwizycyi z obżałowanych, niżeyopisanych, w więzieniu w zamku Pohrebyskim zostaiących, którzy, in vim verae ac fidelis eorum relationis, zeznali: iż co oni, ziechawszy do Pohrebyszcz, dóbr ukraińskich iaśnie oświeconego xięcia iego mości dobrodzieia, in solito loco, z przybranemi do siebie: Janem Lewickim, burmistrzem, y Piotrem Trębowskim, przysięgłym, kazawszy obżałowanym stanąć, słuchali. Gdzie primario był stawiony Kuźma Szulha; pytany zkąd rodem? respondit: »z za Dniepra, z miasta Pereiasłowa, zaszły z Moskwą, y był w Sieczy lat dziesięć«; pytany: iakimby sposobem był wzięty? respondit: że był namówiony od watahi kozaka na haydamactwo, z którym gdy iechali, spotkali na drodze szlachcica w pięciu osobach, od którego konie i wszystko, co mieli, zabrawszy, poiechali; było ich 16, y mieli mieysce w iarach leśnych, y wiele ludzi drogą przechodzących zabierali; potym napadliśmy na dwor iego mości pana stolnika Rużyńskiego, y w tym rabunku wataha zabity, gdyż na nas napadli kozacy z miasta Żywotowa, y cośmy z rabunku mieli u iego mości pana stolnika, to wszystko kozacy żywotowscy zabrali; a po zabiciu tego watahi byłem poymany od pana Maciewicza, pułkownika, a potym, napadszy nas kozacy pohrebiscy, połapali. 2.) Antoni Pilipowicz, był pytany zkąd rodem? respondit »z miasta Krasiłowa; byłem tu naprzód w Pohrebiszczach rok cały, robiąc rzemiosło

swoie szewskie; potym tu, u żyda tuteyszego, Jankiela Kramarza, wziołem talerów 26, z któremi to pieniędzmi poszedłszy do miasta Haysina, tam przepiłem talerów ośm, a gdy się ten żyd dowiedział, przyiechawszy, znalazszy przy mnie talerów 18, mię związawszy, wzioł z sobą, gdzie nas na drodze napadli haydamacy na dolinie Hercykowey y tego żyda, który mię wzioł, ze wszyskim zabrali, a mię do siebie namówili: z któremi gdym poiechał, napadliśmy na dwór iego mości pana stolnika Rużyńskiego, ale ia w dworze nie byłem, bom był przy koniach; a gdy dano znać do Żywotowa, kozacy żywotowscy wszystko od naszey kompanii zabrali y czterech na śmierć zabili; a potym kozacy pohrebiscy, napadszy nas, połapali.« Trzeci obżałowany był stawiony, Fedor Pradka, rodem od Lachowiec, ze wsi Siwek; był pytany, iakimby sposobem wzięty? respondit: »ia iestem rzemieślnikiem, tkacz, y mam to z przyrodzenia, że gdy ten czas przyidzie, muszę kraść; ale nie byłem nigdzie ani w komorach, ani w cerkwiach, ani w kościołach; co mogę dostać: fanty, chusta z płotów, gęsi, kury, a ieżeli nie mogę co cudzego, to y swoie poniosę, za co u oyca swego zawsze byłem w okowach, w łańcuchu; a gdy ociec pomarł, poszedłem między ludzie, y iuż w zamku tuteyszym piąty raz w niewoli; a teraz, iak tych haydamaków prowadzili, tedy y mię na drodze, idącego do Pawłówki do hospoży prząść, wziowszy, z niemi zaprowadzili.« Pytany, czyli nie był na którym mieyscu w haydamactwie? odpowiedział: »żadną miarą nie byłem, tylko, iakom powiedział, iednym się bawiłem, y to iako ten czas przyidzie, a czasem inszym zarabiałem.« Hocque superaddidit: »że przedtym ukradłem u Stefana Kołomyczenka, tkacza, talerów 5, za co siedziałem w zamku Pohrebiskim.« Pro documento stawione świadki: 1.) Michał Kołtun, rzeźnik pohrebiski, zeznał: »iż ia iechałem na iarmark do Żywotowa, dla skupienia bydła, y drugi, żyd piekarz; a gdyśmy przyieżdżali ku dolinie Hercykowey, aż wychodzą z boku dwóch haydamaków z iaru, a przyszedszy do nas, mówią po rusku: »masz, żydzie hroszy?« Jam się zląkł, bo mnie bardzo razy kilka uderzył, y mówię: »maią bydź,« y oddałem ze wszystkim, gdzie było więcey sta złotych; potym mówi: »iakie to hroszy, czy są czerwone złote?« Ja odpowiedziałem »niemasz, drobna moneta;« a miałem ieszcze pod kolanem podwiązanych tynfów z 70, y te oznaymiłem furmanowi, aby mógł iak dobyć; a gdy nas przypędzili do swego mieysca, a zobaczywszy ich kilkunastu, bardziey zlękliśmy się; póyrzemy, aż na ustroniu ludzi wiele leży powiązanych; potym mówią: »rozbieray się, żydzie;« musiałem stać w iedney koszuli y drugi żyd, a ten człowiek iakoś powroz przerznowszy pieniądze u

mnie cicho wzioł z pod kolana, a potym do nich mówi: »panowe kozaki, daycie pokoy, żyd ubogi, iedzie na żebraninę;« a potym z łaski Pana Boga nas iakoś puścili; sami niebawiąc pobiegli, a te ludzie, co leżeli powiązane, iakoś iedni drugich rozwiązawszy, pouciekali; a gdyśmy przyieżdżali do wsi, słyszeliśmy hałas, aż oni napadli na dwór iego mości pana stolnika, rabuiąc, a wtym nabiegaią kozacy żywotowscy, y my iuż cicho poiechali.« 2) Fedko furman słowo w słowo zeznał. Co iest zapisano.

Книга Олыкскаго магистрата, годъ 1739—1750, № 3354; листъ 527.

CXCII.

Приговоръ, постановленный магистратомъ города Олыки, по которому опредѣлено: казнить смертью подсудимаго Кузьму Шульгу за участіе его въ гайдамачествѣ, другого-же подсудимаго, Федора Пряду, сознавшагося въ неумышленномъ воровствѣ, заключить пожизненно въ тюрму. 1748. Марта 1.

Actum in praetorio Ołycensi, feria sexta, die prima Martii, 1748 anno.

Coram officio nobilis ac generosi domini Antonii Constantini Prokopowicz, advocati civitatis Ołycensis, nobilis domini Antonii Dominici Rayski, praesidentis, et famatorum dominorum: Andreae Trochimowicz, Marci Czuchelewicz, Ignatii Obarowicz, consulum, nec non honestorum: Stephani Bernacki, Stephani Lemkiewicz, scabinorum juratorum, ex mandato iaśnie oświeconego xięcia iego mości Michała Kazimierza Radziwiłła, woiewody wileńskiego, hetmana wielkiego welkiego xięstwa Litewskiego, pana a pana miłościwego y dobrodzieia, ad instantiam instygatora sądowego y iego

delatora, byli stawieni obżałowani: Kuźma Szulha y Fedor Pradka, haydamacy, którzy, nie zważaiąc na przykazanie Boże, odstąpiwszy sumienia, a chwyciwszy się złego nałogu, ludzi napadaiąc y łapaiąc, krępowali, odzierali, na iarmark z towarami iadących na drodze zastąpiwszy, chwytali, fortunę y zdrowie odbierali, na domy w nocy napadszy, grassowali, rabowali, palili, wiolencye czynili niewypowiedziane, morduiąc, mieszkaiących w dworach o śmierć przyprowadzali; którzy przed sądem będąc stawieni, pytani byli y indagowani. Primario Kuźma Szulha pytany, zkąd rodem? reposuit: z Pereiasława miasta, z za Dniepra; pytany, za co siedzisz w więzieniu y za co okowany iesteś? reposuit: za rabunki; iakim sposobem rabowali? reposuit: »takim, że z Moskwą, za pogonicza bywszy, zaszedłszy na Siecz, byłem lat z dziesięć, y tego roku w wielki piątek, z namowy watahi kozaka, na haydamactwo wyszliśmy, nas 16: primo wataha, Fedor, Łupa, ia Kuźma, Maxym, a innych y nie znam, bo z różnych koreniów byli, a Wasyl Łupa uciekł z iamy; szliśmy ku Żywotowu, a przyszedłszy ku Żywotowu mieliśmy iar, nazwiskiem Hercowa Dolina, y iadących na iarmark do Żywotowa tak chrześcian, jako y żydów, łapaliśmy z końmi y wozami y zaprowadzaliśmy do iarów, żeby echo nie poszło, y wiązaliśmy, obdzieraiąc onych; tedy przed ś. Mikołaiem ruskim, iadąc do wsi, do iego mości pana stolnika Rużyńskiego, spotkaliśmy pułkownika Monastyrskiego z czterma kozakami, któremu konie odebrawszy, puściliśmy; tegoż dnia samego chłopiec ze wsi wyżwspomnionego iego mości pana stolnika naszedł na nas, którego wypytaliśmy się, że ma konie, y straż żywotowską odpędziwszy, napadliśmy na iednego pana iadącego, który uciekł y dał znać; potym napadliśmy na iego mości pana stolnika dwór y rabowali, a ia stałem na straży, a zobaczywszy pogoń kozaków żywotowskich, dałem znać, żeby uciekali; którzy napadszy na nas, zabiwszy watahę y ieszcze trzech z naszey kompanii, nas pobrali y wszystko, cośmy byli dostali, pozabierali; y my ztamtąd, nas dwóch, byli uciekli, ale drogi nie wiedząc, staliśmy od południa aż do zachodu słońca, y iego mość pan Maciewicz, pułkownik, napadszy, zabrali y zaprowadziwszy do Pohrebiszcz, w iamę posadzali nas czterech, a z ośm było, co siedzieli za kradzież koni y wybicie pszczół«. Pytany, iakim sposobem uciekł Wasyl z iamy? reposuit: »nie wiem, bośmy po iedney stronie spali, a ci osobliwie po drugiey stronie; tamci wiedzą, których powypuszczano za kradzież, y oni musieli oznaymić iego mości panu kapitanowi, bo ułomek drabiny był w iamie, po którey żołnierze wchodzili dla rewizyi«. Pytany: czy Fedor Pradka był z wami?

reposuit: nie był, tylko kozacy, nas prowadząc do Pohrebiszcz, spotkali onego iadącego y, wziowszy, zaprowadzili wraz z nami«. Drugi, Fedor Pradka, stawiony y pytany: zkąd rodem? reposuit: »ze wsi Siwek«. Pytany: wiele masz lat? reposuit: »nie wiem«. Pytany: za co siedzisz? reposuit: »za złodzieystwo«. Pytany: od wielu lat kradniesz? reposuit: »mam to z przyrodzenia, że gdy przyidzie ten czas, to muszę co ukraść, kiedy nie cudzego, to swego, iako to: z fantów, płótna etc., a w kościele, w cerkwi, ani w komorze nigdzie nie byłem; za który uczynek u oyca swego przykowany byłem łańcuchem; a po śmierci oycowskiey poszedłem między ludzie, y w zamku Pohrebiskim piąty raz byłem w niewoli, y iak tych haydamaków prowadzili, tedy y mnie, idącego do Pawłówki do hospoży prząść, spotkawszy na drodze, wziowszy, przyprowadzili, bo przedtym czy tygodniem, czy więcey, ukradłem u Stefana Kołomyczenka talerów pięć«. Pytany: czy masz żonę? reposuit: »miałem żonę y dziecie, które umarło, ale żona porzuciła przez ten uczynek, y iużbym nie rad żyć na tym świecie«.

Jego mość pan Piotr Szepelski, prezydent, Terenty Czuchelewicz y Ignacy Obarowicz, raycy, powstawszy z mieysc swoich, zeznali: »iż bywszy w Pohrebiszczach, słyszeli od ludzi pohrebiskich, że Fedor Pradka z nałogu małe rzeczy kradał, iako to: chusty, płótna etc., y u oyca swego był zawsze okowany, a teraz tylko ukradł talerów siedm, którego kilka razy iuż, w zamku tuteyszym skarawszy, wypuszczano.

A tak sąd, communicato inter se consilio, ponieważ obżałowany Kuźma Szulha dobrowolnie się przyznaie, że, odstąpiwszy Boga y sumienia, śmiał y ważył się, udawszy się na haydamactwo, na drogach zastępować, ludzi, na iarmark z towarami iadących, łapać, onych wiązać, towary zabierać, na dwory napadać, rabować y wiolencye czynić,—więc, pro commisso scelere, secundum obloquentiam jurium, iako sonat in speculo Saxonico, libro 2, articulo 38, et speculo Saxonico, libro 3, articulo 1, jure Municipali articulo 38, glossa summa 22, ma być przez exekutora justitiae, in loco supplicii, mieczem ścięty. A obżałowany Fedor Pradka o kradzież, ponieważ ze zwyczaiu y przyrodzenia miał pochop do kradzieży y nic tak wielkiego y znacznego nie ukradł, iako fusius patet w inkwizycyi, przeto, stosuiąc (się) ad jus Magdeburiense, folio 130, partis 4, y iako sonat in speculo Saxonico, libro 2, articulo 38, folio 450, ad perpetuos eodem judicio designatur carceres. Który to dekret cum humillima demis-

sione ad approbandum do iaśnie oświeconego xięcia iego mości dobrodzieia odsyła się. Co iest zapisano.

Книга Олыкскаго магистрата, годъ 1739—1750, № 3354; листъ 529 на оборотѣ.

CXCIII.

Письмо польскихъ пограничныхъ судій Кіевскаго воеводства къ главнокомандующему русскими войсками въ Украинѣ и Кіевскому губернатору, генералу Леонтіеву, содержащее прозьбу о приведеніи въ исполненіе приговоровъ пограничнаго суда, относительно гайдамацкихъ начальниковъ: Жилы, Гривы, Иваницы и Рудя. 1748. Апрѣля 9.

Anno 1748, die 9 Aprilis.

Do aktów pogranicznych stanowszy oczewiście urodzony jegomość pan Juzef Hekink, list wyżey mianowany podał: Jaśnie wielmożny mości panie generale anszef, nasz wielce mości panie y bracie! Mense elapso anni praesentis odezwaliśmy się z sąsiedzką naszą życzliwą adoracią do jaśnie wielmożnego mościwego pana, oraz pisaliśmy do wielmożnego jegomości pana Koszelowego, pułkownika y sędziego pogranicznego od strony najiaśniejszej monarchii Rossyiskiey, wyrażaiąc, że, jakośmy w limicie przeszłorocznych sądów naszych złożyli termin do zniesienia się między nami, sędziami, tak gotowiśmy byli sądzić sądy pograniczne die 30 elapsi Martii, które listy, przez niedopuszczenie naszych kurjerów na forpostach wielmożnych waszmości panów, gdzieś zaległy; ordynuiemy umyślnego z powturzeniem sąsiedzkiey przyiaźney życzliwości y z tąż samo odezwą; ponieważ przeszły translapsowany termin chcemy, funduiąc przyiazń monarchiom Polskiey y Rossyiskiey, za zniesieniem się z stroną wielmożnego mościwego

państwa, sądy pograniczne reasumować w Motowidłowce anno praesenti, die 10 Mai stili romani. A że Żyła, Rudio, Iwanica, Hrywa, watahowie, z kozakami siczowemi w roku 1736 w dniach miesiąca Octobra po seymie pacificationis y uspokoioney we wszystkim rzeczypospolitey napadli na miasteczka Pawołocz y Pohrebyszcza y inne, zabili ludzi kilkadziesiąt, zabrali więcey iak na czterykroć sto tysięcy złotych polskich, na których staneli dekreta, aby byli stawieni przed sąd pograniczny (jaśnie wielmożny jegomość pan generał Munich, znać że był zkorrumpowany od tychże watahów, nie chciał ich do sądu stawić y nie stało się zadosyć dekretom) konferowaliśmy o tym na seymie z jaśnie wielmożnym jegomością panem Kiejzerlingiem, posłem rossyiskim, assekurował nas jegomość de satisfactione y pisał do jaśnie wielmożnego jegomości pana generała Kiejta, na ten czas komęderuiącego Ukrainą; posyłaliśmy z tym listem, y posłani nasi nie naleźli jegomości pana Kiejta, słysze był oddalony z tych kraiów; kiedy zaś teraz extenduie się komenda wielka jaśnie wielmożnego jegomości pana, przez cało Ukraine godnego ministra, z wszelką sprawiedliwością, posyłamy y ten list jaśnie wielmożnego jego mości pana Kiejzerlinga do godnych rąk jaśnie wielmożnego mości pana, lubo do iaśnie wielmożnego jegomości pana Kiejta pisany, ale teraz do władzy jaśnie wielmożnego jegomości pana reguluiący się, ad contenta którego y dekretów ferowanych upraszamy z tych, z których ieszcze są niektórzy w Siczy, niektorzy ponad Dnieprem strony rossyskiey, aby satisfakcya nastąpiła; o czym wyglądaiąc łaskawego responsu, pisząc się vicina veneratione jaśnie wielmożnego naszego wielce mościwego pana życzliwi bracia y uniżeni słudzy. Michał z J. na Lisowszczyznie Jackowski, podczaszy Kijowski, sędzia pograniczny woiewodztwa Kijowskiego. Wawrzyniec K. z Potoka Potocki, łowczy Żytomirski, sędzia pograniczny woiewodztwa Kijowskiego. Intytulacia tego listu taka: jaśnie wielmożnemu jegomości panu Leontiowemu, generałowi anszeftowi woysk wielkorossyiskich y małorossyiskich Ukrainy, kawalerowi, guberniey Kijowskiey gubernatorowi, naszemu wielce mości panu y bratu. Który to list, za podaniem oczewistym, z początku aż do końca, z intytulacyą, z przyięciem indukowany.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 197 на оборотѣ.

CXCIV.

Протоколъ засѣданія общаго присутствія пограничнаго суда, въ которомъ разсматривалось дѣло о грабежѣ, произведенномъ въ имѣніи быпіевскаго старосты—Ожги, въ селѣ Кощеевкѣ. Изъ показаній подсудимыхъ оказалось, что грабежъ былъ совершенъ малороссіянами: Евфимомъ Кологривымъ и Степаномъ Сытенкомъ, собща съ шестью крестьянами, польскими подданными. Награбленныя вещи были доставлены въ Кіевъ въ домъ писаря Тимофея Островитинова, знавшаго о походѣ Кологриваго съ товарищами. Судъ приговорилъ Островитинова къ тѣлесному наказанію и конфискаціи имущества въ пользу обиженныхъ, Кологриваго-же къ вѣчной каторжной работѣ. Прочіе участники нападенія укрылись отъ ареста. 1748. Мая 13.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego ósmego, die decima tertia Mai. Rossyjskie wraz złączeni komissarze z polskiemi komissarzami, wysłuchawszy według sprawy wielmożnego jego mości pana starosty byszowskiego, Ożgi, wsi Koszczejówki w rozbiciu żyda arędarza, Froima, trzymających w rossyjskiej warcie inkarceratów: małorossyjskiego Jewfyma Kołohrywego, pisarza Tymofeja Ostrowitynowa, pytaniem rzeczy naocznie obydwóch konfessat, z których się pokazało, że Jewfym Kołohrywy, żyiąc w Kijowie, we dworze wyrażonego Ostrowitynowa, w przeszłym, tysiąc siedmset czterdziestym piątym, roku, w miesiącu Junii, iż mieszkając u jegoż ze Stefanem Sytenkiem, powiadając onemu Tymofeju, iż pójdą oni rozbijać onego żyda za granicę, dla czego on im konia swego dał, i kiedy oni: Kołohrywy i Sytenko, pojechali z Kijowa, to blizko Kijowa najechali polskiego człeka—Hryćka, i, będąc na noclegu pode wsią Żelanami, w tęż noc polskiej nacyi wsi Łozowik Iwan Litwin przyjechał do nich i z sobą przywiozł czterech człowieków: Omeliana Chmelenka z synem Fedorem, a drugich, jak się zowią, nie wie; i wszystkich ośm człeka, złączywszy się, za granicą onego żyda rozbili, a rozbiwszy, wzięli skrzynie z fantami i z pieniędzmi, i z tegoż żyda znieli spodnie, a z fant wiele czego, różnie porozbieranego, tego nie pamiętają; i z tego rozboju przejechali przez Plesecki forpost,

niedaleko Zaborza, w lesie te rozbite rzeczy i pożytki podzielili, i z których dostało się onemu Kołohrywemu: spodnica sztametowa sinia, szuba z zajęczym futrem, dwie poszewki płócienne, obrusów trzy, koszula jedna mężczyska, dwie białogłowskich, kilim jeden, ryzy jedne białe włosiane, pieniędzy kopijek trzydzieście; a tym towarzyszom jego z fant, komu się co dostało?—tenże Kołohrywy nie wie; i z tego rozboju tenże Kołohrywy z Sytenkiem przyjechali w dom pomienionego Ostrowitynowa, i co oni wyż wyrażonego żyda rozbili, to Ostrowitynowemu powiedzieli, i te rozbite pożytki przynieśli do niego, i z tego dali jemu spodnicę, a potym, przyszedłszy owe—Iwan, Hryćko—dali jemu Ostrowitynemu półmisek ołowiany i prześcieradło; wyrażone zaś towarzysze jego Kołohrywego po tym rozbiciu i dotychczas nigdzie w złapaniu nie znajdują się. A wyż wyrażony Ostrowitynow, naocznie stanowszy, zeznał: kiedy one poszli na ten rozboj to jemu nie powiedzieli, tylko że ów Kołohrywego i Sytenka swoim koniem w las po drwa posłał, i kiedy się powrócili, to onemu powiedzieli Tymofeju: że oni za granicą w Polszcze rozbili żyda, i, te rozbite pożytki przywiozłszy w dom jego, oddali; Kołohrywy zaś i Sytenko żonom swoim wiele czego dali różnie—o tym nie wie; z których pożytków dali onemu Ostrowitynemu: spodnicę, kilim i talerz ołowiany; a potym przyszli do niego towarzysze jego Kołohrywego: Iwan Litwin i Hryćko, dali onemu półmisek ołowiany i prześciradło i sznurówkę karmazynową, i jeszcze dali jemu Kołohrywy i Sytenko ryzy, i te pożytki, okrom sprzedanej spodnicy od Ostrowitynowa, znajdują się u tegoż Ostrowitynowa. I sąd nakazał pisarza Ostrowitynowa, za to, że on o tym rozboju wiedział i rozbite rzeczy i pożytki przyjmował i za wiadomością onegoż złodziejów w swoim domie u siebie przetrzymywał, dla poniesienia kary, żeby niemiłosiernie był bity batożkami, a po wypełnieniu kary, uwalniając, oddał pod dobrą poręke, za którą poręką aby ów nijakiego złodziejstwa nie czynił i z ludźmi złodziejskiemi nie znał się, a będące w niego rozbite pożytki, tak też co u Ostrowitynowa w Kijowie w domu, jakiekolwiek jego własne pożytki znaleźć się mogą, one zabrawszy, oddać pomienionemu żydowi Froimowi z rozpisaniem; a Kołohrywego, za pokazane onego rozboje, panowie komissarze rossyjskie sądzą na wieczne katorhy, a polskie panowie komissarze sądzą śmiercią aby był karany; towarzyszów zaś jego — Kołohrywego: Stepana Sytenka, Iwana Litwina i innych, gdzie mogą się naleźć, jako złodziejów pozyskać i pobrać bez żadnej odwłoki. Федоръ Кошелевъ; Григорій Борозна; Wawrzyniec Kazimirz na Potoku Potocki, podstoli żyto-

mirski, sędzia i komissarz pograniczny generału ziem Kijowskich, manu propria; Łukasz Bohdanowicz. M. K. P. S. S. K P. K. m. p.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1746—1751, № 192; листъ 123; также книга такая-же, № 209, годъ 1735—1749; листъ 358.

CXCV.

Допросы, отобранные въ пограничномъ судѣ Кіевскаго воеводства отъ 7 гайдамаковъ, арестованыхъ въ различныхъ мѣстахъ польскими властями. 1748. Мая 14.

Libera confessata z aresztantów, niżej wyrażonych, in anno 1748, die 14 Mai, podczas kadencyi sądów pogranicznych w Motowidłówce wyprowadzona.

1. Mikita Szczerbina, rodem z miasta Kiszynki zagranicznego, pułku Pułtawskiego, wyznał: iż in anno 1744 najął się w podwodę za poganicza do Krymu Kijanicy Jackowi, po sol jadącemu, gdzie, powracając nazad od Krymu z tymże, został się w Siczy i mieszkał w Siczy lat trzy; potym trzeciego roku wyjechał z rybą wozem swoim i końmi swojemi, to jest roku 1747 przed Pilipówką, do Budyszcz wsi, do Moszen należącej, którego tam wzięto; w Siczy zaś tym się bawił: pierwszego roku służył u Huby Kiślakowskiego, drugiego roku był u niewodu za połowyńczyka, trzeciego zaś roku wyszedł w granicę polską; de ceteris nil narrat.

2. Kondrat nazwiskiem Czarny, rodził się w Pułtawie za granicą moskiewską, i tam małego ociec przeprowadził na polską granicę, do miasta Kryłowa, nad granicą moskiewską będącego, i tam zrósł; gdzie przyjechawszy kozak siczowy, nazwiskiem Chwederka, który przedtym mieszkał w Horodyszczu, ale, jak żona umarła, poszedł na Sicz; zebrał, mieszkający na Siczy, bydła mnóstwo, i tego wziął z sobą na służbę in anno 1744, do

którego jeszcze, oprócz niego, miał czterech parobków; i gdy tam przebywał przez lat trzy, czwartego roku alienował się, i zeszli się na Kosach w stepie z watażką, z Kondratem Rudenkiem, Mikitą Szczerbiną i Petrem Rudenkiem, i ztamtąd poszli w polską granicę, do Makijówki z rybą, gdzie tenże Kondrat Czarny poszedł do zamku Śmilańskiego, opowiadając się, że chce tu mieszkać i żenić się, a gubernator pozwolił; i ożenił się, a tamci poszli do Mosznów, Petro i Kondrat Rudenko i Mikita Szczerbina, i tam ich pobrali polskie żołnirze i o nim się dowiedzieli; więcej ni o czym nie wspomina.

3. Petro Rudenko, rodem z Budyszcz, małym z ojcem przeniosł się do Wiazowka, ztamtąd z bratem Kondratem Rudenkiem zaszedł z watahą na Sicz i został się na mieszkanie w Siczy z bratem, ale tam rozróżnili się z bratem swoim, Kondratem; Petro służył pomieniony u Sydora Huby przez lat półczwarta i tam podrósł, a brat gdzieindziej, i on o bracie nie wiedział, aż, jak szli na polską granicę, dopiero się zeszli, jak brat, Kondrat Rudenko z Szczerbiną i z Kondratem Czarnym i inno wataho, z rybo, zaszedł po niego, i jak przyszli do swoich krewnych—ciotki, siostry i braci—do Moszen, tam ich pobrali; więcej o niczym nie powiada.

4. Trochym krawcow brat, rodził się w Pułtawie za granicą moskiewską; jak mu ociec umarł, przyszedł do Perewarki i bawił się u brata lat trzy, dziegciem handlując z bratem, i gdy czwartego roku pojechał z dziegciem do Pułtawy z parobkami: Ihnatem i Radkiem, którzy byli z Czarnobyla, tam sprzedawszy dziegieć, powracali nazad i pod Jahotynem, tamże za granicą moskiewską, spotkali się z Haponem, i ci parobcy: Ihnat i Radko dopominali się u Hapona jakowychści pieniędzy za konia; a potym wrócił się z niemi, odprawiwszy chłopca, z którym jechał, i poszli na płyty drew rąbać, gdzie będąc ten Hapon, począł namawiać parobków od człeka hostomskiego, nazwiskiem Stefana, ale nie wi imion, jak się zwali ci parobcy, i jego parobków także namawiał, a Trochym, widząc, że on namawia parobków, nie chciał więcej być i z niemi iść, i począł się dopominać pieniędzy, a ten go koniecznie ciągnął z sobą, i gdy się opierał przy tym, że nie wyjdę, pomiarkowawszy, że coś złego myślą, wsiadł na konia, a on go złapawszy za łeb, kazał go związać i bił go, i związany leżał przez noc, a potym poniewolnie musiał pójść; i gdy przyszli pod Korostyszow, Hapon z tamtemi parobkami poszedł do Korostyszowa, a on tylko z Rudenkiem i Kondratem poszedł do Starosielec, którego Hapona

zaraz w Korostyszowie złapali, i o nim się dowiedzieli w Starosielcach, i pobrano do sekwestru.

5. Kondrat Panasenko, rodem z Hadiacza z za Dniepra, tam ociec i matka dotychczas mieszkają: ja przyjechałem z rybą do Kijowa i tamem sprzedał, i wziąłem dziegciu beczkę z Trochymem Krawczenkiem, Ihnatem i Radkiem, i pojechaliśmy do Pułtawy, gdzie przedawszy dziegieć, powracaliśmy do Kijowa i pod Jahotynem spotkali się z Haponem, i Radko parobek, poznawszy Hapona, począł się dopominać pieniędzy za jakiegoś konia, a potym on się wrócił z nami do Kijowa, mówiąc, że w Kijowie pieniądze oddam, i gdy przyjechali do Kijowa, Hapon powiedział, że ja pieniędzy nie mam, idźcie ze mną za granicę polską, to tam czy nie dostanę pieniędzy wam oddać; i tak pojechali wszyscy i przyjechali za granicę polską do Ostomla, do Stepana, ostomlskiego człeka, i powiedzieliśmy, że pójdziem płytów rąbać, i on z nami poszedł na płyty, i jak przyszliśmy, śnieg nas napadł we wsi Hrybowce, tak Stepan wrócił się do domu na zapusty, a nam kazał jechać do lasu, płytów rąbać; a Hapon, jak pobrał nas z sobą, tak jechał do Korostyszowa, a ja i nie wiedziałem dokąd, i przyjechawszy do Korostyszowa, sam poszedł do Minijek z parobkami: Serhyjem, Josypom, Hawryłem, Ułasem, Ihnatem, a innych pozapominałem, a my z Trochymem i Radkiem poszli do Starosielec, i we dworze nas pobrano we szrodę, powiedzieli, że hajdamacy, a Apona aż w piątek złapali, ale ja nie wiem gdzie; wszystkich zaś nas było jedenastu człeka.

6. Jusko Pustowojtenko, rodem powiada z Wiazowka, tam i zrosł: ociec i matka pomarli w Wiazowku, brat mój zaszedł do Siczy i mieszkał lat siedm w rybactwie, a potym i ja do niego poszedlem i byłem przy nim lat trzy, a czwartego roku, jak nam szkoda stała, że nam Tatarzy koni zajęli, tak my wyszli do Polski do Wiazowka, chcieli szkodę swoję nadgrodzić, i ukradliśmy kobyłę u rusina, i nas nad nią połapano; więcej ni o czym nie powiada.

7. Kiryło Sawluczenko, rodem z Wołynia z Karajewicz: »tam mnie ztamtąd greczyn, nazwiskiem Dymytryj, najął mię do wozu za poganiacza, i ja z nim pojechał pierwie do Niżyna, a potym do Biłajhoroda w turecką granicę, i tam mię przedał turczynowi Jusupowi, u któregom był lat dwanaście, i, jak umierał ten turczyn, dał mi kartę, żebym dopominał się u greczyna, który mię przedał, pieniędzy, i jakem szedł z drugim, z niewoli

uciekającym parobkiem, Kostenkiem Iwanem, zaszliśmy na kosy do kozaków i przewieźli się przez rzekę Buh; przewiozszy się, zostaliśmy się obydwa u kozaków, ja bóty szyłem, a drugi mój kolega rybę rznął, i bawiliśmy się u kozaków ćwierć roku; jak ludzie szli z solą do Polski, tak i my z niemi poszli, i przyszliśmy się do Szamrajówki; ja zacząłem bóty szyć, szory robić, a drugi poszedł do ojca do Medwedówki, a mnie szwiec szamrajowski, przez zazdrość, że do mnie się rzucili wszyscy na robotę, udał przed żołnierzami, że ja hajdamaka, i wzięli mię zaraz żołnirze, pismo podarłszy, które miałem od turczyna; więcej ni.o czym nię powiada.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1746—1751, № 192; листъ 125.

CXCVI.

Приговоръ гродскаго Винницкаго суда, опредѣляющій подвергнуть банниціи Бахтынскаго старосту—Войтеха Рокошевскаго за неявку его въ судъ по дѣлу его съ коронным крайчимъ—Францискамъ-Салезіемъ Потоцкимъ. Потоцкій жаловался о томъ, что Рокошевскій обвинилъ несправедливо его надворныхъ козаковъ въ гайдамачествѣ, между тѣмъ какъ они, напротивъ того, преслѣдовали гайдамаковъ, ограбившихъ имѣніе Рокошевскаго. 1748. Іюня 8.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego ósmego, miesiąca Junii osmego dnia.

W roczki sądowe, grodzkie, winnickie kadencii iuliuszowey, dnia szóstego przypadłey, a zaś dnia ósmego sądzić się zaczętey, przed nami: Felicianem Kazimierzem Michałowskim, podczaszym bracławskim, podstarościm, Woyciechem Bogatkiem, podstolim bracławskim, sędzią, y Stefanem Wyszpolskim, podstolim kiiowskim, pisarzem, urzędnikami grodzkiemi win-

nickiemi, gdy przypadła sprawa z regestru sądowego rejektowego, za przywołaniem woźnego generała, opatrznego Józefa Boreszy, apparytora sądowego, między instygatorem sądowym y iego delatorami: iaśnie wielmożnym Potockim, krayczym koronnym, y innemi, aktorami, a wielmożnym Rokoszewskim, starostą bachtyńskim, pozwanym, za terminem prawnym, to iest wyniesionym pozwem, od strony powodowey po stronę pozwaną wydanym, którego relacya coram actis praesentibus, castrensibus, capitanealibus, Vinnicensibus, roku tysiąc siedmset czterdziestego siódmego, dnia dwudziestego szóstego Junii, przez woźnego generała, opatrznego Woyciecha Brołońskiego, iest zeznana y zapisana, który, za podniesieniem od strony aktorowey, u sądu ninieyszego był produkowany y czytany de tenore tali: Ludwik na Sydorowie y Hańsku z Kamionek Kalinowski, winnicki, dobrzyński etc. starosta, pułkownik woysk koronnych y rzeczypospolitey. Tobie, wielmożnemu Woyciechowi Rokoszewskiemu, staroście bachtyńskiemu, z sprawy niżey pisaney y dóbr waszmości ogółem wszystkich, powagą iego królewskiey mości a z urzędu mego starościńskiego przykazuię władzą, abyś waszmość przedemną samym, lub urzędem moim, grodzkim, winnickim, na roczkach grodzkich, według kadencyi swoiey, w tymże grodzie przypadaiących y sądzić się maiących, sam osobiście y zawicie stanoł, na instancyą instygatora sądowego y iego delatorów: iaśnie wielmożnego Franciszka Salezyusza Potockiego, krayczego koronnego, dóbr klucza Tulczyńskiego dziedzica, y urodzonego Jana Piotrowskiego, tych dóbr gubernatora, Franciszka Gorzewskiego, kozaków iaśnie wielmożnego aktora nadwornych, w tymże kluczu zostaiących, pułkownika, tudzież Dominika Petrymańskiego, aktorów, którzy, przychylaiąc się do prawa pospolitego y manifestu swego, coram actis authenticis regni o to zaniesionego, waszmości pozywaią, albo raczey do gotowey sprawy y akcyi, post translapsos terminos, etiam ad actoratum, waszmości przypozywaią o to: iż waszmość, bez żadnego fundamentu y dowodu, tylko ex sinistra delatione, urościwszy pretext do ochoczych: Panka, Nestera, Mikołaia, Stefana y innych kozaków, in servitio iaśnie wielmożnego aktora zostaiących, pro rebellibus onych o naiazd y zrabowanie Bachtyna poczytałeś, y onych za haydamaków, cum cribra honoris iaśnie wielmożnego aktora, iakoby takowych kozaków w dobrach swoich miał konserwować, coram actis authenticis opisałeś, et ex ea ratione, iż ci na odbicie łupu, koni y innych sprzętów waszmości, w Bachtynie przez sieczowych y gardowych zbóycow zabranych, za temi złoczyńcami w pogoń chodzili y kilka koni pokłutych na szlaku dognali,—za złoczyńców udałeś y

niewinnie obwiniłeś. Za co (w) winy prawem opisane pro indebita vexa popadłeś, do których przysłuchania się, ratione actuum laesivorum, eo nomine per te subsecutorum, nec non pro refusione damnorum, ciż aktorowie waszmości na termin wyżoznaczony pozywaią y przypozywaią, sis parriturus, terminum attentaturus, ad praemissaque omnia judicialiter responsurus. Datum w Winnicy, die quinta Junii, millesimo septingentesimo quadragesimo septimo anno.—A po podniesieniu y przeczytaniu wyż inserowanego terminu, oczewisto strona powodowa u sądu swego postanowiwszy się, dalszego w tey sprawie postępku prosiła y domawiała się, aby sąd stronie pozwaney na wyżinserowany termin sprawić się kazał. A że strona pozwana, ani sama przez się, ani przez umocowanego swego, u sądu ninieyszego nie stawiła się y o niestaniu swoim sądowi y stronie żadney wiadomości nie uczyniła,—przeto strona aktorowa stronę pozwaną, prawu pospolitemu sprzeciwiaiącą się y nieposłuszną, z dopuszczenia sądowego, iterum post arestum et ex rejectione in lucro eliminationis actuum quorumvis laesivorum, sub paena banitionis perpetuae, ratione vero circumscriptionis—sub seorsiva banitionis perpetuae paena, additioneque ministerialis ad publicandum et remissione causae pro executione—wzdała. Po którym takowym wzdaniu, sąd, do obwołania y publikowania teyże winy banicyi wieczney, woźnego generała, opatrznego Józefa Boreszę, ex nunc przydaie. Który przydany, czyniąc zadosyć rozkazowi sądowemu, a z powinności swoiey woznowskiey, pomienioną winę banicyi wieczney, in praesentia wielu ich mościów szlachty, na sądy dla spraw swoich zgromadzonych, przed izbą sądową, wyniosłym głosem wozniowskim obwołał y publikował, y tey publikaty przed sądem ninieyszym uczynił y zeznał relacyą. A po obwołaniu y publikowaniu tey winy banicyi wieczney, sąd sprawę tę do dóbr strony, prawem przekonaney, na mocną, skuteczną y nieodwłoczną odsyła exekucyą, którą sąd sam przez się, lub przez subdelegata swego, za naypierwszą strony powodowey rekwizycyą, uczynić y odprawić deklaruie się; nikt zaś tey exekucyi impugnować ani irrytować nie ma y nie powinien będzie, pod osobliwszą winą banicyi wieczney, którą sąd natychmiast wskazuie, a publikaty termin na naypierwszey sądów swoich kadencyi zawity zachowuie,—mocą dekretu ninieyszego. Co wszystko, dla pamięci, do xiąg ninieyszych iest ingrossowano.

Книга гродская, Винницкая, декретовая, годъ 1738—1762, № 4809; листъ 238.

CXCVII.

Прошеніе, отправленное дворянами Кіевскаго воеводства къ Петербургскому двору, заключающее въ себѣ перечень претензій дворянъ Кіевскаго воеводства къ русскимъ подданнымъ и прозьбу объ ихъ удовлетвореніи. 1748. Августа 18.

Anno 1748, die 18 Augusti.

Oblata punktów, od wielmożnych ichmości panów kommissarzów i sędziów pogranicznych od strony polskiej województwa Kijowskiego do najjaśniejszego dworu Petersburskiego pisanych, przez urodzonego imci pana Andrzeja Wyhowskiego do akt podanych sądów pogranicznych, których tenor sequitur ejusmodi:

1. Instabit jaśnie wielmożny delegat polski do nayiaśnieyszey monarchini Rossyiskiey pro desiderio prześwietnego woiewodztwa Kijowskiego, że w roku 1736, intra dies Octobris, po zakączonym sejmie pacificationis y po uspokojonych wszystkich niestnastkach, ktore względem elekcyey w rzeczypospolitey byli, swywolni watahowie rossyiscy siczowi, zebrawszy się do pięciuset koni, napadli na dobra jaśnie wielmożnych Lubomirskich, miasto Pawołocz, y tam gubernatora, jegomości pana Zozulińskiego, y rożney kondycyey ludzi do trzydziestu osób pozabiawszy, zrabowali więcej iak na dwakroć sto tysięcy złotych polskich y ztamtąd zaraz poszli do dóbr jaśnie oświeconych xiążąt ichmościów Wiszniowieckich, miasta Pohrebyszcz, y tam pozabijawszy: naprzód jegomości pana Szczeniowskiego, woyskiego Żytomirskiego, a potym rożnej kondycyi ludzi do trzynastu osób, zrabowali także na dwakroć sto tysięcy złotych polskich, o czym na sądach pogranicznych przez komissarzów y sędziów pogranicznych od strony polskiey: przez wielmożnego Michała na Lisowszczyznie Jackowskiego, podczaszego Kijowskiego, y Wawrzyńca z Potoka Potockiego, łowczego Żytomirskiego, a od strony rossyiskiey przez wielmożnego Fedora Koszelowego,

pułkownika, y Ioana Borozne, sędziego generalnego woysk małorossyiskich, spolnie od obudwoch państw na sąd pograniczny złączonych, staneli dekreta w Motowidłowce, aby swawolni watahowie: Rudio, Żyła, Charko, Grzywa, Medwid y Iwanica stawieni byli do inquizycyey y satisfakcyey; tandem jegomość pan generał Minich, znać, że był zkorrumpowany od tychże swywolnych watahów, nie stanowił ich do sądów, lubo y jegomość pan Kiezerling, poseł rossyiski, po dwa razy z konferencey assekurował listami, że stanie satisfakcya dekretom; a do tych czas nie nastąpiła.

2. Dryxa, ataman Białocerkiewski, poddany polski, z ludzmi rossyiskiemi na dobra wielmożnego jegomości pana Jana Trypolskiego, łowczego Mścisławskiego, napadł y zrabował na sześć tysięcy złotych polskich, samego skaliczył i zbił smiertelnie; ażeby, iako poddany polski, był wydany y satisfakcya nastąpiła.

3. Poddani dziedziczni w tych czasiech zbiegli wielmożnych ichmościów panów: Pawszy, chorążego, y Jakubowskiego, podczaszego Żytomirskich, na przedmieściu Kijowskim osiadłych, o wydanie.

4. Zabrane jaśnie wielmożnemu jegomości panu Potockiemu, staroście Kaniowskiemu, z dóbr Kaniowa, z intrat siedmdziesiąt tysięcy złotych polskich przez jegomości pana majora Szękijowego y jego koligatów, także wielmożnemu jegomości panu Trypolskiemu, podkomorzemu Kijowskiemu, z starostwa Trechtemirowskiego intraty więcej iak na dwadzieścia tysięcy złotych polskich przez tegoż maiora Szenkiowego y iego koligatów zabrane, dekretem przysądzone do oddania, lubo pan major Szenkijow teraz pomar, ale summy, które teraz u iego sukcessorów zostali, aby przywrocone były.

5. Miasteczko Obuchow jaśnie wielmożnych ichmościów panów hrabiów Tarnawskich, w granicy Polskiey będące, do Kijowa przez ichmościów panów gubernatorów Kijowskich przyłączone, także xięgi woiewodztwa Kijowskiego, prawa ziemskie y grodzkie, w tychże xięgach, do tych czas w Kijowie zostaiące, których xiąg jaśnie wielmożnemu jego mości panu Chomentowskiemu, woiewodzie Mazowieckiemu, od nayiaśnieyszego Piotra Alexijewicza deklaracya wydania nastąpiła, aby do ichmościów panów komissarzów woiewodztwa Kijowskiego wydane byli.

6. Poczynione szkody wielmożnemu jegomości panu Woroniczowi, podwoiewodzemu sądowemu Kijowskiemu, przez ludzi rossyjskich na sto ośmdziesiąt tysięcy, aby przed sądem, spolnie od obudwoch państw zasia-

daiącym, pogranicznym, rossądzone były cum praestanda, co się z inquizycyey dokaże, satisfactione.

7. Harmaty w Horoszkach na gruncie Polskim ichmościów panów Niemiryczów o dwadzieścia mil od granicy Rossyiskiey przez ludzi rossyiskich zabrane, aby przywrocone byli.

8. Także pod czas odebrania fortecy Białocerkiewskiey zabrane harmaty y rożne amonicie, tudzież magazeny znaczne, co wszystko do Kijowa zaprowadzono.

Które puncta nomine woiewodztwa jegomość pierwszy urzędnik y kommissarze do sądów pogranicznych naznaczeni podpisuią. Antoni Trypolski, podkomorzy Kijowski. Michał z Jackowiec na Lisowszczyznie Jackowski, podczaszy Kijowski, komissarz y sędzia pograniczny woiewodztwa Kijowskiego. Wawrzyniec K. z potoka Potocki, łowczy żytomirski, kommissarz i sędzia pograniczny województwa Kijowskiego. Które punkta, za podaniem oraz y za przyięciem, z początku aż do końca, iako się w sobie maią, są wpisane.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202, листъ 201 на оборотъ.

CXCVIII.

Жалоба дворянина Мартына-Антонія Зембицкаго на крестьянъ: Ивана Середу, Невинчанного, Ивана Беркута о томъ, что они, собща съ запорожцами: Жилою и Гривою, напали на дворъ истца, отца его убили, самому истцу нанесли огнестрѣльную рану, крестьянъ его подговорили къ бунту, дворъ сожгли и имущество ограбили на сумму 10,000 злотыхъ. 1748. Сентября 20.

1748, die 20 Septembris.

Przed aktami sądów pogranicznych Kijowskich stanowszy oczewiście urodzony jegomość pan Marcin Antoni Ziębicki, cześnik Pilzeński, solen-

niter manifestował się przeciwko roboczym: Iwanowi Seredzie, Niewinczanemu, Iwanowi Berkutowi, w dobrach imci pana Ignacego Rupniewskiego, będących ieszcze natenczas w Taborowie, poddanym, iż ci poddani, zniosłszy się z swywolnemi watahami: Żyłą y Grzywą, kozakami siczowymi, napadli nocną porą na dwór y urodzonego Woyciecha, oyca manifestantis, wiekiem starości nachylonego, spiącego, tiranissime na śmierć zabili, a samemu manifestantowi, broniącemu się, na ostatek uciekającemu, rożne tyraństwa zadawali y rękę prawą na wylot z samopału przestrzelili, ludzi ze dworu porozpędzali, poddanych dwoch: Semena Pohoryluka y Iwana Czube zbuntowali y z sobą zabrali y, w rożnych rzeczach y gotowiznie do dziesięciu tysięcy złotych pozabirawszy, dwór zapalili y do Kijowa uciekli; o co magnificus comparens iterum iterumque manifestuiąc się, prosił eam actis connotari; co y otrzymał. Marcin Antoni Ziębicki, cześnik Pilzeński.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1735—1749, № 202; листъ 218 на оборотъ.

CXCIX.

Жалоба дворянина Луки Чепельскаго на намѣстника шляхетской околицы, дворянина Петра Радзеевскаго о томъ, что онъ нанесъ истцу публично побои и отнялъ у него имущество за то, что онъ отказался провожать отрядъ польскаго войска, отправленный противъ гайдамаковъ. 1749, Іюня 8.

Die 8 Junii, 1749.

Comparens personaliter urodzony iego mość pan Łukasz Czepelski, pewney części w dobrach wsi Radziiowcach haereditarius possessor, prze-

ciwko urodzonemu iego mości panu Piotrowi Petrenkowi Radziiowskiemu, namieśnikowi, pewney części dóbr wsi Radziiowiec dziedzicowi, przychylając się do prawa pospolitego y świętey sprawiedliwości, coram officio et actis iurisdykcyi zamku Barskiego świadczył y protestował się w ten sens y o to: iż co dnia dziesieyszego, gdy podiazd przyszedł z Bieleckich na haydamaków y w Radziiowcach chorągiew staneła, tedy iego mość pan namieśnik, wezwawszy komparenta do siebie, kazał z podiazdem z części tey, którą trzyma, iechać; a comparens, exkuzuiąc się, haec verba expressit: »mości panie namieśniku! wiesz waszeć, żem z części swoiey tak wielką do Lublina podróż iednę, a drugę do Międzyrzycza odbył; iego mość pan Stefan Petrenko Radziiowski tyle gruntu trzyma, co nas czterech, a żadney drogi dalekiey tych lat blizko przeszłych nie odbywał, iako też y inni nie odbywali, a osobliwie waszmość pan z części Gudzikowey«. A iego mość obwiniony, ira ductus za prawdę, w obecności tegoż podjazdu, protestanta nielitościwie, polano pochwyciwszy, zbił tymże polanem, że ledwo co żyw do Baru przyiechał; a wprzódy iednak na kopic trzysta siana, szarawary y jupkę niesłusznie zabrał tenże iego mość obwiniony y oddać recusat. Które razy, przez urodzonego iego mości pana namieśnika zadane, na ciele urodzonego iego mości pana Czepelskiego, w obecności urodzonego iego mości pana Ignacego Jaremenka Radziiowskiego, woźny generał Bazyli Chodziński oglądał y widział: na lewym ramieniu raz krwią zaszły, sinio spuchły, na prawym boku razów dwa krwią zaszłych y bok wszystek spuchły, hoc et praesens officium vidit; de quo ejusdem ministerialis ad acta relatio. Bazyli Chodziński †. Zaczym, przestrzegaiąc całości zdrowia, życia y honoru swego, tenże comparens przeciwko temuż iego mości obwinionemu iteratis protestatur vicibus, salva meliorandi facultate.

Книга Барскаго замка, годъ 1748—1750, № 5691; листъ 62 на оборотъ.

CC.

Универсалъ Сѣрадзкаго воеводы, генерала Подольской земли, графа Ивана Тарла, предписывающій дворянамъ Подольскаго воеводства строго слѣдить за ихъ крестьянами, въ случаѣ подозрѣнія кого-либо изъ нихъ въ связяхъ съ гайдамаками, немедленно арестовать и препровождать къ военнымъ камандамъ, а также предоставлять надворныя милиціи въ распоряженіе военныхъ начальниковъ. 1749. Іюня 21.

Sabatho ante festum nativitatis sancti Joannis Baptistae proximo, anno Domini 1749.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, Laticoviensia personaliter veniens generosus Josephus Gałecki, obtulit officio praesenti et ad acticandum porrexit litteras universales, ab illustri magnifico Joanne comite de Tęczyn Tarło, palatino Sendomiriensi, generali terrarum Podoliae, Camenecensi, loci praesentis, Medicensi, Jaslensi, Sokaliensi etc. capitaneo, generali majore exercitus regni, scheffe et comendante regiminis pedestris lanealis, intuitu coercendorum ad praesens grassantium violentorum hominum, die hodierna, in actu contenta, in arce praesenti Laticoviensi ex munere generaliatus Podoliae emanatas, manu ejusdem propria subscriptas et sigillo illius usitato, in cera rubra subimpresso, communitas, intracontentas, tenoris hujusmodi: Jan, hrabia z Tęczyna Tarło, wojewoda Sendomierski, generał ziem Podolskich, Kamieniecki, Latyczewski, Medycki, Sokalski, Jasielski etc. starosta, generał lewtenant wojsk koronnych, cheffe y komendant regimentu pieszego łanowego. Ponieważ w kraju tutejszym fato iniquo zagęściły się rozboje, najazdy, rabunki y insze inkonweniencie, przez kupiących się coraz w znaczniejszej liczbie hultajów attentowane, tak dalece, że w domach własnych, a tym bardziej po drogach publicznych ich mościowie ziemianie tutejsi żadnego bezpieczeństwa nie mają, owszem częstokroć własności swojej y życia utratę ponoszą, większe coraz a prawie ostatniej fatalną experyencią doznawanej nieszczęśliwości napełnieni bojaź-

nią, ustawiczne o wynalezienie sposobów uskromienia hultaystwa ponawiają querelas i sollicitacie, zatym ich mość panów sędziów ziemskich, grodzkich, interesowanych o akcelerowanie y administrowanie świętey sprawiedliwości, a przez nią utrzymanie w bezpieczęstwie każdego szczęsliwości powszechney, sub absentiam w tym kraiu jaśnie wielmożnych panów senatorów województwa tego, do mnie rekurs czyniących, aby providere rebus afflictis, medelam urgent. Więc tak rekwizycyi ich mościów panów czyniąc zadosyć, jako też własnej, ex vi generalstwa Podolskiego, juryzdykcyi, mnie należącej, nie ubliżając obligacyi, umyśliłem in hac praementi necessitate, przy zaleceniu usług moich y chęci powolnych, upraszać y miłością dobra pospolitego obowiązać jaśnie wielmożnych ich mościów panów dziedziców y possessorów; jakoż praesentibus upraszam y obowiązuję, obligując tudzież ichże kommissarzów, ekonomów, gubernatorów, administratorów y jakimkolwiek tytułem dyspozycyą dóbr w województwie Podolskim trzymających, także rotmistrzów, poruczników, namiestników chorągwi nadwornych, w tymże województwie Podolskim znajdujących się, ażeby w swoich każdy dobrach, czyli do swojey należących dyspozycyi mieście, wsi, etc. miał wzgląd y pilną przezorność na ludzi, pod jego będących jurysdykcyą, y, cokolwiekby na którego z nich podejrzenia lub porozumienia mieć mógł, zaraz onychże łapać, inkarcerować roskazał y donosić komendzie, ktora się ku Baru ma zbliżyć, albo do chorągwi pobliższych, w województwie Podolskim mających lokacyą, a to w nieomylnej nadziei, że ad hunc casum directe do ich mościów panów komendantów partyji Podolsko-Ukraińskiej prętkie wyidą ordynanse jaśnie oświeconego imć pana kasztelana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, waszmościów panów czułego wodza y niespracowanego około dobra pospolitego, usiłującego spokojność, kraj uszczęśliwiającą, zawsze wszystkim pożądaną, zachować y wiedzieć. Upraszam na ostatek tychże ich mościów panów wzwyżrzeczonych, aby, za rekwyzycyą komendę nad podjazdem mającego, pod tegoż dyspozycyą przydawali pro exigentia potrzeby adminiculum chorągwi lekkich, lub kozaków, albo też wreszcie y z poddaństwa ludzi sposobniejszych dla inwestygowania y łapania excessantów, którzy durantibus judiciis tu, do sądów ziemskich, potym do fortecy Kamienieckiey, odprowadzeni będą, y tak tu, iako też in judiciis burgrabialibus, osobliwie plebei, justas pro qualitate demeriti luent paenas; jako zatym dla przywrocenia bespieczęstwa krajowi, dla ocalenia każdego własności, dla poskromienia niegodziwey zawsze, ostatnim nieszczęściem grożącey swawoli, dla przykładnego excessivorum ukarania, in

deffektu inszych sposobów, teraznieysze zdało się wziąć źrodła, tak ten uniwersał, z oczewistych przyczyn y nieodbitey potrzeby wydany, w grodach: Kamienieckim y Latyczewskim oblatowany, aby był w całym woiewodztwie po paraffiach publikowany, instantissime proszę y ręką własną podpisuję. Dat w zamku Latyczewskim, vigesima prima die Junii, millesimo septingentesimo quadragesimo nono. Jan Tarło. W. S. G. Z. P. K. L. M. S. J. starosta. Locus sigilli illius usitati, in cera rubra subinpressi. Post quarum suprascriptarum litterarum universalium ad acta officii praesintis ingrossationem, originale earundem idem offerens rursum ad se recepit et de recepto, sibique restituto, officium praesens et cancellariam quietavit.

Книга гродская, Летичевская, записовая и поточная, годъ 1748—1750, № 5296; листъ 1622.

CCI.

Жалоба отъ имени дворянина Франциска Иржикевича на дворянъ: Петра и Франциска Малаховскихъ, о томъ, что они ложно обвинили крестьянъ села Діяковецъ въ участіи въ гайдамацкихъ набѣгахъ и навлекли на нихъ такимъ образомъ разорительную военную экзекуцію. 1749. Декабря 29.

Feria secunda in crastrino festi sanctorum innocentium Martyrum, 1749 anno.

Ad officium et acta praesentia, castrensia, capitanealia, laticzoviensia personaliter veniens generosus Josephus Czarnecki, nomine et ex parte illustrissimorum magnificorum Michaelis in Rozdoł et Kołodno Rzewuski, notarii campestris regni, Visnensis, Drohovicensis, Kamionecensis etc. capi-

tanei et Franciscae de Certwice Cetnerowna, conjugum, tractus Novokonstatynow et bonorum Dyakowce haeredum, tum magnifici Francisci Irzykiewicz, pincernae ciechanowiensis, eorundem bonorum tenutarii, providendo omnimodae praetactorum bonorum integritati, in et contra generosos: Petrum, pocillatorem czernichoviensem et Franciscum Małachowski, fratres inter se germanos, questus et protestatus est in eo, quia ipsi, ex praeincepta quadam contra protestantis principales malevolentia, desolationi bonorum eorundem protestantis principalium studendo inique, varia media in depressionem ac perniciem subditatus praecipue Dyakovecensis adinvenientes, eundem subditatum, ac si cum praedatoribus, praesertim temporibus modernis praesentibus in oris grassantibus, communicationem habere, iisdem fautoratum prebere solent ad magnificos regimentarios partiarum Ukrainensium et Podoliensium sinistre commen tiriatque deferre presumpserunt, singulariter vero memoratus generosus Petrus Małachowski, commendam in personam sui apud magnificum regimentarium in ordine, ac siinvestigandorum captivandorumque grassantium praedatorum effecit; conductis itaque ad praeinserta bona Dyakowce, haereditaria illustrissimorum magnificorum protestantis principalium subjecta, militibus, per non modicum tempus in ibidem commorando, varia sibi comestibilia, equis pabula (notabili temporis deplorandi illius caristia non attenta) a subditis, solam nisi in miseriam ac penuriam sat exuberanter locupletatis, nulla habita compassione, erigere et extorquere, nonnullos subditos violenter comprehendere, custodiis stipare munireque, vix ad effidejussionem nobilium liberare, nonnullas ad extriturandam sibique omnino contribuendam siliginem per ultima ferre exurie, nonnullis adhuc misere restantibus coactare, nonullis quoque minitationibus diffidationibusque suis in vitam eorum perteritos, alios de bonis migrare, alios molestias et pressuras ipse peragere se licentiavit; intuitu quorum omnium ac aliorum, fusius, ubi de jure venerit, exprimendorum et probandorum, iterum iterumque querit et protestatur.

Книга гродская, Летичевская, записовая и поточная, годъ 1748—1750, № 5296; листъ 2136 на оборотѣ.

CCII.

Жалоба дворянина Якова Дыбскаго на дворянина Александра Тулобицкаго о томъ, что онъ, пригласивъ въ помощь себѣ панцырную хоругвь, нападалъ на шляхетскіе дома, села и мѣстечка, грабилъ и разгонялъ жителей и приказалъ повѣсить дворянина Степана Жабинскаго. 1750. Марта 7.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Martii siodmego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Jerzym—Wiktorym Korzeniowskim, vicesregentem grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Jakub Dybski, pisarz prowentowy dóbr miasta Sokołówki, nomine et ex parte iaśnie wielmożnego iego mości pana Franciszka—Salezyusza Potockiego, krayczego koronnego, tychże dóbr dziedzica, y urodzonego Antoniego Niałeckiego, gubernatora sokołowskiego, tudzież urodzonego Wawrzyńca Łopatyńskiego, pozostałey (wdowy) y sukcessorów niegdy urodzonego Stefana Żabińskiego, y innych ukrzywdzonych, oraz y swoim imieniem, solennissime naprzeciwko urodzonemu Alexandrowi Tułobickiemu, dóbr słobody Czemeryskiego, do klucza Łysiańskiego należącey, quovis modo tenutariuszowi, motorowi y pryncypałowi, tudzież wielmożnemu iego mości panu Kazimierzowi lub innego imienia Bukowskiemu, chorążemu znaku pancernego iaśnie wielmożnego iego mości pana kasztelana Kamińskiego, natenczas regimentarzowi partyi Ukraińskiey, tudzież iego mości panu Adamowi Askmanickiemu, towarzyszowi znaku pancernego iaśnie wielmożnego iego mości pana strażnika polnego koronnego, komendantowi, y innym kompanii y pocztom do osób kilkudziesiąt sprowadzonym, świadczy y protestuie się o to: iż ich mość obżałowani, mianowicie urodzony Tułobicki, nie maiąc żadney racyi y pretextu do dóbr y ludzi iaśnie wielmożnego iego mości pana krayczego koronnego, niewiedzieć qua ductus malevolentia, udawszy niesłusznie do komendy partyi Ukraińskiej, natenczas w dobrach Łysiance stoiącey, kilka-

dziesiąt ludzi, komenderowanych ad sinistram sui delationem, sprowadził, z któremi wraz naiechawszy na dobra wieś Woronne, do klucza Humańskiego należące, w nocy, bez żadney racyi y pretextu, starozakonnych: Herszka y Leyzora, arendarzów tameyszych, w karczmie oskoczywszy, w kiy powiązawszy, okrutnie bili, mordowali, pieniądze, fanty y inne rzeczy do szczętu pozabierali, ieszcze sam urodzony Tułobicki, ziemię świdrami kręcąc, skarbów y dostatków, ieśliby iakie nie były zakopane? szukał, potym tegoż niewiernego Leyzora wziowszy, do Łysianki odesłali y tam przez niemały czas inkarcerowali y koniecznie niewiernego stracić usiłowali, aż się okupić musiał; przy tymże naieździe dóbr Woronnego, urodzonego niegdy Stefana Żabińskiego, gratialiter in ibidem mieszkaiącego, nic sobie niewinnego, po całey wsi złośliwie szukaiąc, samego nie zastawszy, chudobę wszelaką zabrali, potym y samego, z targu, z dóbr Tetiowa iadącego, na drodze zdybawszy, z namowy y powodu urodzonego Tułobickiego, niesłusznie wziowszy, związanego do Łysianki zaprowadziwszy, we dwa dni bez żadney konwikcyi, ani do emundacji czasu nie pozwoliwszy, ad vota pomienionego przywodzcy, raptownie powiesili; insuper urodzonego Łopatyńskiego, administratora szabadawskiego, teścia tegoż niegdy urodzonego Żabińskiego, podobnie naiechawszy, zbili, skaleczyli; nawet samą urodzonę Łopatyńskę okrutnie rózgami ścieli; woły, krowy, konie, owce y wszystkie rzeczy pozabierali, zabranemi zaś z urodzonym Tułobickim podzielili się; tandem na dobra wieś Zielony Rog naiechawszy, pracowitego Jąkowa Mazurenka, poddanego tameyszego, obrali; nareszcie na dobra miasto Sokołówkę przed świtem armatim napadszy, trwogi y hałasów niemało naczynili, ludzi poprzestraszali, z własnych domów powypędzali, żydów y ludzi gwałtownie, bez wiadomości i rekwizycji dworskiey, pobrawszy, do Łysianki ad carceres odesłali, urodzonego Niałeckiego, gubernatora, w wodę napędziwszy, ledwie nie utopili, urodzonę Annę Dybską, comparentis małżonkę, tak przestraszyli, że się ustawicznie lękaiąc, z przestrachu wkrótce umarła, inni zaś ludzie, od strachu uciekaiąc, sami się razili, od chudoby poodbiegali y niemało szkód ponieśli; praeterea ciż ich mość woyskowi urodzonego Kazimierza Jaworskiego, gracialistę woroniańskiego, w Sokołówce zastawszy, enormiter zbili, chartów smycz przednich, za które mu dawano koni parę, per vim wzieli, y innych krzywd y wiolencyi, motivo et cooperatione urodzonego Tułobickiego, naczynili. O które to szkody, zbicie ludzi, niektórym zaś niewinnie fatorum acceleratione, idem comparens, nomine quo supra, powtórną solenną ad acta officii praesentis zanosi

protestacyę, salve sobie meliorowania tey kopii pro exigentia juris rezerwuiąc. Jakób Dybski.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 530.

CCIII.

Жалоба дворянина Александра Тулубицкаго на дворянина Станислава Ортынскаго о томъ, что онъ оказываетъ покровительство еврею ЛейбѣАроновичу, способствовавшему гайдамакамъ ограбить дворъ истца, равно какъ и крестьянину Грыцьку Бойку, похитившему его скотъ. 1750. Апрѣля 22.

Roku tysiąc siedmset pięddziesiątego, miesiąca Aprilis dwudziestego drugiego dnia.

W roczki sądowe, grodzkie, winnickie kadencyi Aprilowey, dnia dziewiątego przypadłey, a zaś dnia iedynastego sądzić się zaczętey, przedemną, Felicyanem—Kazimierzem—Janem—Nepomucynem Michałowskim, podczaszym bracławskim, podstarościm grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Alexander Tułubicki, dóbr wsi Czemeryskiego, do klucza Łysiańskiego należących, vigore juris sui possessor, nie mogąc ultra pati nieznośnych przez niżey obżałowanych poczynionych krzywd, solennie, magna cum querela, naprzeciwko wielmożnemu iego mości panu Stanisławowi Kostce Ortyńskiemu, cześnikowi wyszogrodzkiemu, skarży, manifestuie się y protestuie w ten sposób y o to: iż iego mość obwiniony, wiedząc dobrze o tym, że starozakonny Leyba Aronowicz, ante hac arendarz czemeryski, przez nienawiść iakowąś naprowadziwszy hayda-

maków, którzy napadłszy na dwór manifestantis, ze wszystkim zrabowali, manifestanta samego mało o śmierć nie przyprawili; których, lubo nie wszystkich, za pomocą Boską iego mość pan Aksmanicki połapawszy, o czym y dekret woyskowy w Łysiance, die septima Martii, millesimo septingentesimo quinquagesimo anno, sonat, dostali się do sądu woyskowego y tam sami przyznali się, że z instynktu tego Leyby Aronowicza ninieyszego urodzonego manifestanta rabowali. A wielmożny iego mość pan Ortyński, cześnik wyszogrodzki, nie uważaiąc na taki excess tegoż Leyby Aronowicza, rubli trzydziestu z arendy czemeryskiey pochodzących, a winnych manifestantowi, za tak wielą rekwizyciami oddać nie każe, ieszcze na ninieyszego manifestanta przegrożki czyni; ad extremum, addendo pejora malis, Hryćko Boyko, mieszkaiący lat kilka w Czemeryskim, potym uciekłszy ztamtąd do Sokołówki, nareszcie napadłszy na trzodę czemeryską, pod samą wsią pasącą się, pastuchów, ażeby do dworu znać nie dali, pobrał y, aż o milę zaprowadziwszy, puścił, bydła sztuk pięcioro: troie manifestantis, dwoie Pawlichy Boyczychy, poddanki czemerysowskiey — wzioł y tamże do Sokołówki zapędził; y tego wielmożny iego mość Ortyński, obwiniony, oddać recusat. Quapropter idem comparens, obviando ulterioribus inconvenientiis, tum de non administrata justitia, manifestatur et protestatur, prosząc copiam actis connotari; co y otrzymał, salva manente melioratione. Alexander Tułubicki.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 656 на оборотѣ.

CCIV.

Заявленіе дворянъ Скржынскихъ о томъ, что они, по поводу гайдамацкихъ нападеній, опасаются явиться въ Кіевское воеводство для присутствія при разграниченіи ихъ имѣнія, села Вульчки, съ Бышевскимъ имѣніемъ дворянъ Харленскихъ; посему Скржынскіе просятъ отстрочить время разграниченія, назначенное по судебному приговору. 1750. Мая 6.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Maii szóstego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Janem Gładyszewskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Piotr Maciewicz, nomine et ex speciali commisso wielmożnych ich mościów państwa: Michała z Skrzynna y Klary z Charlęża Skrzyńskich, podstolich nowogródzkich, małżonków, dóbr wsi Wulczki, w woiewodztwie Kiiowskim, a powiecie Żytomirskim, a kluczu Byszowskim leżącey, dziedziców, idque de diligentia eorundem magnificorum principalium suorum świadczył y manifestował się o to: iż pomienieni ich mość panowie Skrzyńscy, podstolowie nowogródzcy, maiąc dekret kompromissarski po sobie, dnia trzydziestego Augusta, anno elapso, millesimo septingentesimo quadragesimo nono, w Żytomierzu ferowany, którym injunctum, ażeby wielmożny Dyonizy, protunc kanonik, ad praesens kanclerz kiiowski, y Józef, miecznik żytomirski, z Charlęża Charlęscy, bracia rodzeni, dobra wieś Wulczkę, manifestantis principalium dziedziczną, od dóbr swoich klucza Byszowskiego, podług dawnych znaków, przez iego mości pana Wągrockiego poczynionych, w niedziel dwie po świętym Woyciechu anno nunc currenti, ograniczyli, y te ograniczenie wielmożnym Skrzyńskim, małżonkom, in scriptis podali, pod winą banicyi wieczney, we dwie niedziele po uchybionym terminie coram actis castrensibus Żytomiriensibus circa manifestationem publikować się in casu contraventionis maiącey; na któren prefigowany ograniczenia termin wielmożni Skrzyńscy, podstolowie nowogródzcy, parati erant illas in horas pospieszyć et executionem supra specificati decreti compromissorialis attentować. Ale ponieważ publica fama defert, że w tamtym kraiu licentiosi ac vagabundi grassari zaczeli homines, struendo na przeieżdżaiących po traktach siccariatus y onych repercutiendo, a co większa, po miastach y wsiach domos varias invadendo ac spoliando; i iako recenter w miasteczku Chwastowie, mil dwie tylko od wsi Wulczki manifestantis principalium dziedzicznych, na dom żydowski w nocy napadli y zrabowali, a o niektórych ich excessach et acta praesentia testant;—a zatym wielmożni podstolowie nowogródzcy, nie poddaiąc się libenter w oczewiste niebespieczeństwo, nie mogą na termin oznaczony pospieszyć dla attentowania tych granic, satius sami assentiunt, aby ten akt do dalszego był odłożony czasu, póki, faventibus superis, te hultaystwo nie uspokoi się, praecustodiendo iednak sobie, żeby, quam primum tranquillum nastąpi tempus y dla przeieżdżaiących wszelka będzie securitas, te ograniczenie bez żadney protellacyi ad mentem dekretu kom-

promissarskiego effectum sui wzieło; a ieżeliby wielmożni Charlęscy na rekwizycyą wielmożnych Skrzyńskich uczynić onego recusarent, aby manifest, protunc pro contraventione uczyniony, takowey był wagi, iakoby w czasie w dekrecie wyrażonym był zaniesiony. Quamobrem idem generosus comparens, nomine magnificorum principalium suorum, iteratis vicibus hanc defert manifestationem, prosząc ią actis praesentibus connotari,—co y otrzymał. Piotr Maciewicz, manu propria.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 233; листъ 225.

CCV.

Жалоба товарищей двухъ панцырныхъ хоругвей на управляющаго Бѣлоцерковскимъ староствомъ, дворянина Адама Козьмяна о томъ, что онъ подалъ на истцевъ несправедливую жалобу, обвинивъ ихъ въ различныхъ незаконныхъ дѣйствіяхъ за то, что они конфисковали скотъ у крестьянъ Бѣлоцерковскаго староства, заподозрѣнныхъ въ гайдамачествѣ, и самихъ крестьянъ приговорили къ висельницѣ. 1750. Мая 11.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Maii iedynastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem Kazimierzem Pawłowskim, burgrabią płockim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter wielmożny i. m. pan Ignacy Dołszkiewicz, woyski owrucki, nomine et ex speciali commisso wielmożnych ich mościów panów: Stanisława, woyskiego owruckiego,

namieśnika generalnego y szwadronisty, y Antoniego, łowczego sanockiego, Popławskich, Marcina Węża, skarbnika wiskiego, Ignacego Prażmowskiego, podczaszego mścisławskiego, kompanii, y całego znaku pancernego nayiaśnieyszego królewicza iego mości Xawiera, tudzież wielmożnych ich mościów panów: Ostoyskiego, namieśnika, Gurskiego, Sokołowskiego, kompanii, oraz całey chorągwi pancerney iaśnie wielmożnego iego mości pana kasztelana Sochaczewskiego, konsystencyą w Stawiszczach maiących, windykuiąc niewinną lezyę przez wydane zelżywe termina, actis, vim perennitatis habentibus, inserowane, solennissime et cum gravi querimonia naprzeciwko iaśnie oświeconemu xiążęciu iego mości Stanisławowi—Wincentemu na xięstwie Ostrogskim z Pruss Jabłonowskiemu, woiewodzie Rawskiemu, staroście Białocerkiewskiemu, tudzież wielmożnym y urodzonym: Lusakowskiemu, cześnikowi bilskiemu, Andrzeiowi Bahrynowskiemu, a mianowicie Adamowi Koźmianowi, gubernatorowi białocerkiewskiemu, y innym, żali, protestuie y reprotestuie się o to: iż ich mość, mianowicie urodzony Koźmian, saeviendo na honor wielmożnych protestantów, quo nihil carius, vilipendendo prawo, de calumniatoribus obostrzone, wiedząc doskonale, że komenderowani woyskowi za ordynansem z prawa należytym, spokoynie, bez żadnego gwałtu, złodziejów dowodnych we wsi Janiszówce, do starostwa Białocerkiewskiego należącey, sprawiedliwie, za oczewistym dowodem, wzieli, oraz, za dobrowolnym przyznaniem się onych do pokradzienia koni chorągwianych, kilkoro bydła ich własnego zaiąć kazali, y też bydło otaxowane ukrzywdzonym in vim szkody ich pooddawali, choć się y po połowie nie nagrodziło, a samych złoczyńców, nie tylko złodzieystwem ale y haydamactwem bawiących się, na szubienice destynowali, więcey zaś żadney naymieyszej krzywdy starostwu Białocerkiewskiemu nie uczynili; iednak ich mość obżałowani, osobliwie urodzony Koźmian, poformowawszy sobie imaginative różne nieznane nigdy acsi na dobra Janiszówkę inwazye, zabranie siana y innych rzeczy ruchomych y nieruchomych, y inne zmyślone pretensye, ullatenus niedowiedzione, niesłusznie acuto in famam calamo tychże comparentis wielmożnych pryncypałów przed aktami autentycznemi opisał, y niewinnie do trybunału Radomskiego vexatorie wydanym pozwem pociąga, do szkód y expens prawnych przyprowadza, honor manifestantów denigruie; przez co winy exemplarne pro laesiva circumscriptione et indebita vexa na siebie zaciągnął y zaciągnęli. O co wszystko idem comparens, nomine quo supra, powtórnie protestowawszy się y reprotestowawszy, hanc laesionem et iniquam vexam jure vindicandam offert, pro-

sząc to actis connotari,—co y otrzymał. Ignacy Dołszkiewicz, manu propria.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 731 на оборотѣ.

CCVI.

Жалоба дворянина Павла Гуменецкаго на офицера Франциска Грохольскаго о томъ, что онъ, подъ предлогомъ поимки гайдамаковъ, не извѣстивъ истца, напалъ ночью на его имѣніе, село Волосовъ, арестовалъ его крестьянина Остапа Шевца и варварскими истязаніями заставилъ его отдать жолнерамъ имѣвшіяся у него деньги. 1750. Мая 12.

Roku tysiąc siedmset pięędziesiątego, miesiąca Maii dwunastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Gabryelem Antonim z Bobrowy Bobrowskim, namieśnikiem protunc grodzkim generału woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Paweł Humieniecki, chorąży smoleński, poniosłszy gwałtowną w dobrach swoich krzywdę, solenniter z wielkim żalem naprzeciwko urodzonemu iego mości panu Franciszkowi Grocholskiemu, towarzyszowi znaku pancyrnego iaśnie wielmożnego iego mości pana Olszańskiego, podkomorzego łuckiego, w takowy manifestuie się sposob: iż jego mość pan Grocholski, obwiniony, iako ad praesens manifestanti notum est, będąc komenderowany od woyska do wybierania ludzi swywolnych, a maiąc iakowąś suspicyę o poddanym ninieyszego kwerulanta wołosowskim, na imie Ostapie Szewcu, po którego,

mimo dobry zwyczay, do dóbr części wielmożnego manifestanta Wołosowa pośród nocy ziechawszy y naimnieszey wiadomości czyli rekwizycyi do ninieyszego manifestanta nie uczyniwszy, violenter z przytomnemi sobie pocztami y kozakami na domowstwo przerzeczonego Ostapa Szewca, poddanego quaerulantis, nie trybem woyskowym napadłszy, tegoż Szewca na ręce kozakom, sobie przytomnym, tyrańskie przepuścił, którzy, wziowszy y mocno skrępowawszy, bili y niemiłosierdnie męczyli, ogniu węglów w gębę nakładłszy, o pieniądze, aby im oddał, dopominali się, iakoż u tegoż czerwonych złotych sześć y tynfów sześćdziesiąt przez męczeństwo odebrali; wielmożnego zaś manifestanta, małżonkę y dzieci onego, rozumieiących, że pośród nocy lud swywolny haydamacki napadł, poprzestraszali, gdyż niewypowiedzianych tumultów y hałasów tam na części wielmożnego manifestanta naczynili; przez co moderni comparentis consors śmiertelnie chorować musi; y tegoż Szewca gwałtownie, mimo wiadomości comparentis, wzieli et nescitur dokąd zaprowadzili. A zatym, zważaiąc takową niegodziwą w dobrach swoich poniesioną lezyę, iteratis contra eundem inculpatum manifestatur vicibus, prosząc hanc manifestationem actis connotari, co y otrzymał. Paweł Humieniecki,

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1750, № 60; листъ 712 на оборотѣ.

CCVII.

Заявленіе дворянина Павла Гуменецкаго о томъ, что слуга его, Еремія Михневичъ, убилъ жолнера—Яна Каминскаго вслѣдствіе недоразумѣнія, принявъ отрядъ войска, напавшій ночью на домъ крестьянина Шевца въ селѣ Волосовѣ, за отрядъ гайдамаковъ. 1750 Мая 12.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Maii dwunastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiej mości Żytomierzu, przedemną, Gabryelem Antonim z Bobrowy Bobrowskim, namieśnikiem protunc grodzkim generału woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi, comparens personaliter wielmożny jego mość pan Paweł Humieniecki, chorąży smoleński, w takowy, ratione injustorum, sibi

objectorum, przeciwko wielmożney iej mości pani Ewdotii z Hejewskich primo Grabowskiey, secundo voto Kamińskiey, manifestuie się y remanifestuie się sposób, iż co niedawno zeszły urodzony Jan Kamiński, anno praesenti, diebus non pridem elapsis mensis nunc currentis, z urodzonym iego mością panem Franciszkiem Grocholskim, towarzyszem znaku pancyrnego iaśnie wielmożnego iego mości pana Olszańskiego, podkomorzego łuckiego, od woyska komenderowanym, niezwyczaynym trybem postępującym, do dóbr części wsi Wołosowa, wielmożnego manifestanta, media nocte ziechawszy, y tamże, nie rekwiruiąc u ninieyszego manifestanta, po kogoby przyjechali, żadney satysfakcyi, w nocy domowstwo z niewypowiedzianym tumultem y hałasem roboczego Ostapa Szewca, poddanego quaerulantis, napadłszy, tegoż niemiłosierdnie męczyli; z którego męczęństwa y hałasu tak sam quaerulans, jako tenże urodzony Weremiy Michniewicz, będąc przestraszony, rozumieiąc, że lud haydamacki, teraz zagęszczony, w nocy rabować napadł, nie wiedząc o żadnym podjeździe y naymnieyszey nie maiąc do niedawno zeszłego Kamińskiego zawziętości, na ten tumult w nocy urodzony Weremiy Michniewicz z fuzyą wypadszy, chcąc odstraszyć imaginowanych haydamaków, w zebraną kupę ludzi strzelił, y, miasto mianowanego haydamaki, pomienionego urodzonego Jana Kamińskiego tymże postrzałem o śmierć, bez wszelkiey notycyi, co za ludzie? bo nawet tegoż niebożczyka nie znał, przyprawił; po którym zabiciu pomieniona iey mość pani Kamińska, pozostała małżonka, ad praesens wdowa, per suam manifestationem, praesens ad officium porrectam, irrealiter objecit, iakoby tenże pomieniony Michniewicz, gracialista quaerulantis, disponente praesente manifestante, tegoż Kamińskiego zabił; z którym się natenczas modernus quaerulans ani widział, owszem przestraszony o swoim życiu, aby uniósł, przemyśliwał, y tenże sam Michniewicz, in defesione, rozumieiąc, że lud nieprzyiacielski, to zabóystwo popełnił, z czego wszystkiego inkwizycye emundowane będą; interea niesprawiedliwie wyrazili, iakoby rzeczy po nieboszczyku u ninieyszego manifestanta znayduią się, co, iako per omnia negatur, tak z tego emundować się gotów; et ratione praemissorum injustorum omnium, succurendo sui integritati, iteratis in diligentia sui manifestatur vicibus, prosząc hoc totum actis connotari, co y otrzymał. Paweł Humieniecki.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1750, № 60; листъ 712.

CCVIII.

Универсалъ региментаря Антонія Ожги, предостерегающій дворянъ Овруцкаго и Житомирскаго повѣтовъ о томъ, что, по собраннымъ имъ свѣденіямъ, больше 1000 гайдамаковъ вошло въ предѣлы воеводства. Ожга совѣтуетъ дворянамъ посылать надворныя милиціи въ разъѣзды по лѣсамъ и подавать, въ случаѣ нужды, помощь отрядамъ польскаго войска. 1750. Мая 18.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Maii dwudziestego piątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiej mości Żytomirskim przedemną, Pawłem Zytkiewiczem, namieśnikiem protunc grodzkim kiiowskim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Stefan Lubecki, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, kiiowskich ten uniwersał, od iaśnie wielmożnego iego mości pana Ożgi, starosty byszewskiego, półkownika woysk koronnych, regimentarza partyi Ukraińskiey, z podpisem ręki tegoż iaśnie wielmożnego iego mości pana regimentarza, przy pieczęci przyciśnioney, ratione introcontentorum, ad acta castrensia, kijoviensia per oblatam podał, de tenore tali: Antoni z Ossy Ożga, romanowski, byszowski etc. starosta, pułkownik woysk iego królewskiey mości y rzeczypospolitey, regimentarz woyska koronnego partyi Ukraińskiey. Jaśnie oświeconym, iaśnie wielmożnym, wielmożnym: senatorom, urzędnikom, dygnitarzom y wszystkiemu rycerstwu prześwietnego województwa Kiiowskiego, moim wielce mościwym panom, przy złożeniu usług moich, donoszę do wiadomości: iż maiąc powierzoną sobie pod ten czas komendę nad partyą Ukraińską woyska koronnego, dla ostrzegania granic Ukraińskich et propter providentiam securitatem woiewodztwom Ukrainnym, a maiąc z reportów y konfessat połowionych haydamaków, iż na tysiąc osób wyszło w granice nasze z moskiewszczyzny, non modicam praedam quaerentium, dybaiąc nieprzyjacielską ręką in spoliandum życia y fortun

naszych, ogłaszam y ostrzegam iaśnie oświeconych, iaśnie wielmożnych, wielmożnych y urodzonych ich mościów panów obywatelów wojewodztwa Kiiowskiego, a osobliwie w powiatach: Żytomierskim y Owruckim rezyduiących, aby, gdy w puszczach podiazdy nie mogą komputowe invigilare, ludźmi dwornemi, kozakami horodowemi y poddaństwem, dla ostrzeżenia swego własnego bezpieczeństwa, puszczę lustrować kazali, a gdzieby haydamaków lub domowych ludzi swywolnych postrzeżono, dawali znać do wielmożnego iego mości pana Nitosławskiego, łowczego ziemi Chełmińskiey, podwoiewodzego sądowego generału woiewodztwa Kiiowskiego, pułkownika woysk iego królewskiey mości y rzeczypospolitey, ordynansem moim obligowanego, aby z przydanemi komenderowanemi w komendę swoię z partyi Ukraińskiey secundum posse, prowidował bespieczeństwo powiatowi Żytomirskiemu y Owruckiemu, upraszaiąc o adminiculum temuż podiazdowi z ludzi nadwornych, kozaków horodowych, oraz o furaż dla ludzi komputowych, w pracę bezprzestanną komenderowanych, a szczupłym żołdem rzeczypospolitey koni przez lato sustentować nie mogących; w czym gdy nastąpi spontanee dyspozycya prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego złączenia domowych sił przy szczupłym kompucie woyska, spodziwam się, że tak partykularnym haydamackim insultom, iako też y publicznym, quae minantur super patriam nostram, przy pomocy Bożey, postaram się siłami partyi całey Ukraińskiey dać wstręt nieprzyjaciołom naszym. Który to uniwersał odsyłam do grodów prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego, obliguiąc ich mościów susceptantów grodzkich, aby go przyiowszy per oblatam, in publicum promowali. Datum w Fastowie, dnia ośmnastego Mai, roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego. U tego uniwersału, per oblatam podanego, podpis regimentarski temi słowy: Antoni z Ossy Ożga, starosta byszowski, regimentarz. (Locus sigilli). Który to uniwersał, za podaniem y prośbą wyżmianowaney osoby podawaiącey, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo, iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, kiiowskich iest zapisany.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1750, № 60; листъ 187 на оборотъ.

CCIX.

Жалоба отъ имени Иліи Балицкаго, ротмистра надворной хоругви Францыска Потоцкаго, на дворянина Богуслава Рыкачевскаго о томъ, что кресьяне изъ управляемаго имъ села Хейлова ограбили Балицкаго и сами бѣжали, Рыкачевскій-же отказался удовлетворить убытки Балицкаго изъ ихъ имущества, присвоивъ его въ свою пользу. 1750. Мая 21.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Maii dwudziestego pierwszego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem—Kazimierzem Pawłowskim, burgrabią płockim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Mikołay Korzeniowski, nomine et ex speciali commissu iaśnie wielmożnego iego mości pana Franciszka Salezyusza Potockiego, krayczego koronnego, y urodzonego imci pana Eliasza Balickiego, rotmistrza chorągwi nadwornych Humańskich, solenie y z wielką kwerymonią naprzeciwko wielmożnemu iego mości panu Bogusławowi Rykaczewskiemu, skarbnikowi wiskiemu, dóbr wsi Cheyłowey, do klucza Manastyrskiego należących, anteacte arendownemu possessorowi, tudzież poddanym tamecznym, z imion i przezwisk iego mości lepiey wiadomym, żali i protestuie się o to: iż gdy poddani cheyłowscy, pomienionemu wielmożnemu dzierżawcy swemu specifice wiadomi, w roku przeszłym, tysiąc siedmset czterdziestym dziewiątym, przykładem y pretextem haydamaków zagranicznych, napadłszy urodzonego Balickiego, nietylko ze wszystkiego penitus obdarli y zrabowali, ale nawet, samego tyrańsko zbiwszy y zmęczywszy, zdrówia pozbawili; z którą hultaiską akcyą wkrótce wydawszy się, lubo sami z oczekiwaną za swoy excess karą uszli, ale wszelkie mobilia, supellektilia y zasiwy na gruncie porzucili; które wielmożny iego mość pan Rykaczewski, do siebie na dwór zabrawszy et ad usus proprios obróciwszy, za wielokrotnemi urodzonego Balickiego ukrzywdzonego rekwizycyami, dotąd za pomienione szkody z odbieżałych rzeczy y

chudoby żadney satysfakcyi uczynić nie chciał. Zatym tenże comparens, windykuiąc juris mediis krzywdę y stratę pryncypałów swoich, solenną powtórną ratione praemissorum zanosi protestacyą. Mikołay Korzeniowski, manu propria. Et incontinenti stawił przedemną, urzędem, woźnego generała, opatrznego Antoniego Sosnowskiego, króry stawiony, w moc wierney relacyi swoiey, iawnie y dobrowolnie zeznał: iż on roku teraznieyszego, dnia dwudziestego Maia, na prawną rekwizycyę wyżwyrażonych manifestantów, maiąc przy sobie stronę szlachty urodzonych: Jakuba Chołodzińskiego y Jana Pawusłowskiego, evidentioris testimonii gratia do tego aktu użytych, był w dobrach pierwey Cheyłowcy, potym w mieście Manasterzyskach, gdzie będąc, żyta stertę całą y młóconego czetweryków więcey sta wielmożnego Rykaczewskiego, skarbnika wiskiego, na gruncie Cheyłowskim w gumnie dworskim będące, ex vi suprascriptarum praetensionum, tak u administratora y gromady Cheyłowskiey, iako też u gubernatora monastyrzyskiego, aresztował y urzędownie do rozprawy prawney przyporęczył; który areszt iest przyięty. W czym tenże woźny szlachtą sobie przytomną oświadczywszy się, tę swoią prawdziwą aresztu uczynił y zeznał relacyę. Ministerialis ignarus litterarum signum crucis posuit. Antoni Sosnowski.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 755 на оборотъ.

CCX.

Объявленіе отъ имени дворянина Казимира Скоповскаго о томъ, что онъ не можетъ явиться къ сроку въ судъ Винницкій для уплаты слѣдующей съ него суммы по причинѣ постоянныхъ гайдамацкихъ разбоевъ и нападеній въ той мѣстности. 1750. Мая 23.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Maii dwudziestego trzeciego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem-Kazimierzem Pawłowskim, burgrabią płockim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Szymon Skorodyński, nomine et ex speciali commisso wielmożnego iego mości pana Kazimierza na Żabokrzyczu Skopowskiego, stolnika bracławskiego, nihil quidquam derogando dekreto castrensi Vinnicensi pleni

officii, anno praesenti, die undecima Aprilis inter magnificum principalem sui comparentis, ab una, et magnificum Franciscum Tarnawski, pincernam Liwoniae, parte ab altera, lato, manifestował to urzędowi ninieyszemu: iż ponieważ przerzeczonym dekretem injuncta solutio summae dwieście złotych polskich una cum prowisione adjudicatis ab actu lati dercreti in sex septimanis coram actis praesentibus Vinnicensibus od komparenta ad manus samemu wielmożnemu Tarnawskiemu, praevia quietatione adjudicatae, a zaś dobra Żabokrzycza, że sam non comparuit, tylko maiąc distantiam locum od miasta iego królewskiey mości Winnicy, że in meditullio niewypowiedzianie ciężki przeiazd dla nieustannie grassuiącego haydamactwa, którzy incessanter miasta, wsie, dwory y karczmy nie tylko rabuią y ludzkie odbieraią życia, ale też y na drogach zastępuią, odzieraią, zabieraią, rabuią, nemini parcendo, iako recentissime practicatum na ś. pamięci urodzonym Szulamoskim, ludziach, pod Kochanówką y pod Pietniczanami pozabiianych y potopionych, żydach w Strzyżawce pokłótych; więc że ob hanc calamitatem, parcendo vitae, wielmożny pryncypal comparentis ani adesse, ani emitti summy przysądzoney nie może dla niebezpieczeństwa na termin oznaczony, unikaiąc nastąpić maiącey publikaty na terminie nineyszym, de diligentia manifestatur, hoc addito, że każdego czasu solutionem praefatae summae, choćby y w swoim domie, za przysłaniem specialnego plenipotenta, deklaruie, ile że satisfactione condemnatis tolli powinna na fundamencie prawa. Quam sui diligentiam actis connotari prosił, — co y otrzymał. Szymon Skorodyński.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 758.

CCXI.

Универсалъ региментаря Антонія Ожги къ дворянамъ и духовенству Кіевскаго воеводства, предписывающій имъ: производить облавы въ лѣсахъ для преслѣдованія гайдамаковъ и препровождать въ военный судъ крестьянъ, состоящихъ въ связи съ гайдамаками и снабжающихъ ихъ съѣстными припасами. 1750. Мая 28.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Junii pierwszego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Półjanowskim, namieśnikiem protunc grodzkim, y

xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi comparens personaliter wielmożny iego mość pan Maciey Dedowicz z Trypola na Łaskach Trypolski podsędek ziemski kiiowski, iak prędko ten uniwersał od iaśnie wielmożnego iego mości pana Antoniego z Ossy Ożgi, romanowskiego, byszowskiego etc. starosty, regimentarza woysk koronnych partyi Ukraińskiey, die trigesima prima Maii rąk moderni comparentis doszedł, tak zaraz, obviando malis et securitati iaśnie wielmożnych ich mościów panów obywatelów prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego y powiatu Owruckiego, do akt grodzkich owruckich, obliguiąc, aby kopie tegoż uniwersału po parafiach, miastach, miasteczkach rozesłane y na drzwiach tak kościelnych, iako y cerkiewnych poprzybiiane y promulgowane były, z podpisem ręki tak iaśnie wielmożnego iego mości pana regimentarza, przy pieczęci przyciśnioney, iako też z podpisami rąk na drugiey stronie uniwersału ich mościów, ten uniwersał przesyłaiących, ratione introcontentorum, ad acta praesentia, castrensia, owrucensia per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby do xiąg był wpisany; a tak ia, urząd, annuendo affectationi magnifici offerentis, przerzeczony uniwersał, ad acticandum pryimuiąc, czytałem de tenore tali: Antoni z Ossy Ożga, romanowski, byszowski etc. starosta, pułkownik iego królewskiey mości y rzeczypospolitey, regimentarz woyska koronnego partyi Ukraińskiey. Wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć będzie należało, osobliwie iaśnie oświeconym, iaśnie wielmożnym, wielmożnym y urodzonym ich mościom panom dziedzicom, dygnitarzom, urzędnikom, suorumque jurium possessorom, iako też nayprzewielebnieyszym, przewielebnym y wielebnym ich mościom xięży, w tym tu woiewodztwie Kiiowskim dobra duchowne maiącym, tudzież ich mościom panom kommissarzom, ekonomom, gubernatorom, administratorom, wiadomo czynię. Ponieważ przez lat kilka w woiewodztwie naszym Kiiowskim grasuiące hultaystwo coraz bardziey w rabunkach szerzy się, którym po lasach y błotach zakrytym, bez wiadomości dworów y doniesienia onym o przechowuiącym się hultaystwie, żywności przez chłopów dodawanie, a z niekturemi kointelligencye, naprowadzanie y przewodnie pokazały się, — więc ia, z urzędu mego regimentarskiego zapobiegaiąc złemu, obliguię tym uniwersałem moim na potściwość charakteru y krwi szlacheckiey, ażeby wszyscy iednostaynie, ochraniaiąc dobra swoie od zdzierstwa y rabunków, zebrawszy czyli spędziwszy strzelców y gromady, lasy, bory, pasieki y wszystkie sposobne mieysca ku przechowaniu grassuiącego hultaystwa szpiegowali, trzęśli dawaiących hultaystwu żywność śmiercią karali; lubo onych dla exekucyi do woyska komendy generalney

dla prędszego uśmierzenia hultaystwa: z racyi odległości kraiu, znosić się maią we wszystkim z wielmożnym iego mością panem Nitosławskim, podwoiewodzim sądowym generału woiewodztwa Kiiowskiego, porucznikiem znaku pancernego iaśnie wielmożnego iego mości pana starosty korabiiowskiego, za ordynansem moim maiącym zupełną moc do sądzenia y exekwowania takich przestępców, przy dodawaniu onemuż komputowego woyska, dla prędszego exekwowania, do Lipek odprowadzali, unikaiąc napotym w nieposłuszęstwie podeyrzenia noty w czymby się musiał wzruszyć rygor wojskowy. Który to uniwersał moią własną przy pieczęci podpisuię ręką. Datum w komędzie, die decima octava Maii, millesimo septingentesimo quinquagesimo anno. U tego uniwersału, przy pieczęci lakiem czerwonym przyciśnioney, podpis ręki takowy: Antoni z Ossy Ożga, starosta romanowski, byszowski, regimętarz. A zaś przypisek z boku tak się w sobie maiący: Ten zaś uniwersał, przekopiowany, po kościołach y cerkwiach w woiewodztwie tym znayduiących się promulgowany pospólstwu, na drzwiach kościelnych lub cerkiewnych przybity być ma. — Który to uniwersał, za podaniem y prośbą wyżmianowanego wielmożnego iego mości podawaiącego, a za moim urzędowym, przyięciem, słowo w słowo z początku aż do końca, iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych iest ingrossowany.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 134.

CCXII.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ арестовалъ въ селѣ Пасынкахъ крестьянина Симеона Форыся, обвиненнаго въ томъ, что онъ провожалъ гайдамацкій отрядъ, ограбившій домъ дворянъ Модлиборскихъ. 1750. Мая 29

Actum Laticoviae, feria sexta in crastino festi Octavarum Sacratissimi Corporis Christi Domini, intra actum feriae quintae, ipso die festi Octava-

rum Sacratissimi Corporis Christi Domini, positionis judiciariae actorum terrestrium palatinatus Podoliae, anno ejusdem, millesimo septingentesimo quinquagesimo.

Ad judicium et acta praesentia, terrestria, Laticowiensia palatinatus Podoliae personaliter veniens ministerialis regni generalis, providus Stephanus Hubilit, authenticatus juratus, asserendo, secum protunc habuisse nobiles: Antonium Sliwiński et Basilium Biliński, firmioris et evidentioris testimonii gratia sibi ahibitos, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice libereque recognovit: quia ipse, ex officiosa requisitione magnificorum: Michaelis Modliborski, ensiferi Smolensciae, et Catharinae Bielowska, conjugum, ad bona villae Pasynki, hic, in palatinatu Podoliae districtuque Laticoviensi consistentia, possessioni magnifici Andreae Wardyński, dapiferi Laticoviensis, subjecta, die vigesima nona Maii, anno praesenti, millesimo septingentesimo quinquagesimo, una cum suprascriptis nobilibus, praesens et personaliter condescendebat, ibidemque existens, laboriosum Szymko Forysia, praeallegatorum bonorum Pasynki subditum, inculpatum ex eo: quia ipse grassotaribus, haydamaki dictis, fautoratum auxiliumque praebendo, eosdem tempore nocturno non tam pridem praeterito in requirentes modernos, insperantes somnoque deditos, supereinductos eosdem requirentes depraedari damnumque plusquam ad viginti millia florenorum polonicalium per nimiam depraedationem, nec non dolorem summum prae concusionibus tiranniter inflictis, pati causavit,—apud generosum Kozłowski, administratorem eorundem bonorum villae Pasynki, arestavit juridicoque innodavit aresto; quod arestum est susceptum. De quo praesens ejusdem ministerialis relatio.

Книга земская, Летичевская, записовая и поточная, годъ 1750, № 5545; листъ 250 на оборотѣ.

CCXIII.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ арестовалъ въ селѣ Копыстыринѣ крестьянина Федора Носыка, обвиненнаго въ томъ, что онъ передерживалъ въ своей пасѣкѣ и снабжалъ съѣстными припасами гайдамаковъ, ограбившихъ домъ дворянъ Модлиборскихъ. 1750. Мая 29.

Actum Laticoviae, feria sexta in crastino festi Octavarum Sacratissimi Corporis Christi Domini, intra actum feriae quintae, ipso die festi Octavarum Sacratissimi Corporis Christi Domini, positionis judiciariae actorum terrestrium palatinatus Podoliae, anno ejusdem, millesimo septingentesimo quinquagesimo.

Ad judicium et acta praesentia, terrestria, Laticoviensia palatinatus Podoliae personaliter veniens ministerialis regni generalis, providus Stephanus Hubilit, authenticatus juratus, asserendo secum protunc habuisse nobiles: Antonium Sliwiński et Josephum Poniatowski, firmioris et evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam publice libereque recognovit: quia ipse, ex officiosa requisitione magnificorum Michaelis Modliborski, ensiferi Smolensciae, et Catharinae Bielowska, conjugum, medietatis bonorum villae Działow, in districtu praesenti Laticoviensi consistentium, possessorum, ad bona villae Kopystyrzyn, possessioni magnifici Andreae Wardyński, dapiferi Laticoviensis, subjecta, die trigesima Maii, anno ad praesens currenti, millesimo septingentesimo quinquagesimo, una cum supradictis nobilibus, praesens et personaliter condescendebat, ibidemque existens, laboriosum Fedor Nosyk, subditum bonorum praefatorum Kopystyrzyn, inculpatum ex eo: quia ille grassatores ad apisterium, ad se tempore non tam pridem praeterito nocturno venientes, primo victu supplementavit, deinde in requirentes modernos instruxit, per instructos eosdem requirentes depraedatos damnum plusquam ad viginti millia florenorum polonicalium, nec non concussiones nimias, pati causavit,—apud generosum Dąbrowski, administratorem Kopystyrzyn, arestavit juridicoque innodavit aresto; quod arestum est susceptum. De quo praesens ejusdem ministerialis relatio.

Книга земская, Летичевская, записовая и поточная, годъ 1750, № 5545; листъ 249 на оборотѣ.

CCXIV.

Мандатъ королевскій, требующій въ задворный ассесорскій судъ старосту Винницкаго, Калиновскаго, за то, что онъ не доставляетъ козаковъ изъ своего староства въ помощь польскому войску противъ гайдамаковъ 1450 Іюня 1.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Julii czwartego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem—Kazimierzem Pawłowskim, burgrabią płockim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, stanowszy oczewisto woźny generał województwa Podolskiego y innych, opatrzny Łukasz Rożowski, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice recognovit: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset pięćdziesiątego, dnia trzydziestego Junii, pozew seu potius mandat autentyczny, na membranie pisany, odniósł do miasta iego królewskiey mości Winnicy, y tam ten mandat w zamku okolnym w izbie na stole położywszy, od kogo, po kogo y w iakiey sprawie wydany był—prawnie opowiedział; którego mandatu tenor sequitur ejusmodi: August trzeci, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowecki, Żmudzki, Kiiowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Smoleński, Siewierski, Czernichowski, a dziedziczny xiąże Saski y elektor. Tobie, urodzonemu Kalinowskiemu, staroście naszemu Winnickiemu, z osoby y dóbr twoich generalnie wszystkich przykazuiemy, abyś przed nami, lub sądem naszym nadwornym assessorskim, w Warszawie lub tam, gdzie z dworem naszym postanowieni będziemy, recte in quatuor septimanis, seu tum, dum et quando causa praesens z regestru sobie należytego do sądzenia przypadnie, oczewiście y zawicie stanowił się, na instancyą instygatora koronnego y iego delatora—iaśnie wielmożnego Józefa Potockiego, kasztelana krakowskiego, hetmana wielkiego woysk naszych koronnych, aktora; który aktor, przychylaiąc się do praw y konstytucyi koronnych, tudzież do rezultatu senatusconsilii Grodzieńskiego anni millesimi septingentesimi quadragesimi quarti, pozywa waszmości o winy excmplarne za to, że waszmość, maiąc

w possessyi y dzierżeniu starostwo nasze Winnickie, nie uważaiąc na prawa y konstytucie koronne, o obronie Ukrainy postanowione, kozaków horodowych, prawem wyraźnym naznaczonych, na tyle rekwizycyi urodzonego regimętarza partyi Ukraińskiey, ad coprus woyska naszego partyi Ukraińskiey nie przysłałeś, i dotąd nie przysyłasz, lubo z dóbr naszych starostwa Winnickiego więcey intraty roczney iako trzydzieści tysięcy corocznie odbierasz. Pozwany tedy waszmość iesteś o postanowienie y naznaczenie, wiele kozaków horodowych ma być na potym na obranę Uhrainy w starostwie naszym Winnickim, przed sąd nasz kommissorialny, o nagrodzenie y wrócenie kosztów y o to, co sprawiedliwość nakaże. Datum w Warszawie, dnia pierwszego miesiąca Czerwca, roku pańskiego tysiąc siedmset pięćdziesiątego.—De quo praesens ejusdem ministerialis relatio. Ministerialis, ignarus litterarum, crucem posuit † Łukasz Rożowski.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 850 на оборотъ

CCXV.

Мандатъ королевскій, требующій къ отвѣту въ задворный ассессорскій судъ Бѣлоцерковскаго старосту, князя Станислава Яблоновскаго, по жалобѣ на него короннаго гетмана о томъ, что Яблоновскій, не смотря на требованія гетмана, не прислалъ козаковъ изъ Бѣлоцерковскаго староства въ помощь регулярному войску противъ гайдамаковъ и примѣромъ своимъ увлекъ къ неповиновенію гетману и другихъ украинныхъ старостъ. 1750. Іюня 1.

Roku tysiąc siedmset piędziesiątego, miesiąca Julii czternastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiej mości Żytomierzu, przedemną, Piotrem Chrzanowskim, namieśnikiem protunc grodzkim gene-

rału woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi stanowszy oczewiście woźny generał woiewodztwa Kiiowskiego y innych, opatrzny Grzegorz Maziński, który in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice libereque recognovit: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset pięćdziesiątego, dnia iedynastego Julii, in praesentia strony szlachty, przy sobie będących, urodzonych ich mościów panów: Wawrzyńca Garbulińskiego, y Jacentego Brażewskiego, mandat iego królewskiey mości, z pieczęcią wielką koronną, odniusł do dóbr miasta Białey Cerkwi, y tam ten mandat w zamku tameyszym w izbie na stole położył, o położeniu y esencyi onego, od kogo, po kogo y w iakiey sprawie był pisany—prawnie publikuiąc, do wiadomości przywiódł, którego tenor sequitur ejus modi: August trzeci, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kiiowski, Wołyński, Podlaski, Smoleński, Siewierski, Czernichowski, a dziedziczny xiąże Saski y elektor. Tobie wielmożnemu Stanisławowi Jabłonowskiemu, woiewodzie Rawskiemu, starcście naszemu Białocerkiemu, z osoby y dóbr twoich generalnie wszystkich przykazuiemy: abyś przed nami lub sądem naszym zadwornym, assessorskim, w Warszawie lub tam, gdzie z dworem naszym postanowiemy się, recte in quatuor septimanis, seu tum, dum et quando causa praesens z regestru sobie należytego do sądzenia się przypadnie, oczewiście y zawicie postanowił się, na instancyą instygatora koronnego y iego delatora, iaśnie oświeconego Józefa Potockiego, kasztelana krakowskiego, hetmana wielkiego woysk naszych koronnych, aktora; który aktor, przychylaiąc się do praw y konstytucyi koronnych, tudzież do resultatum senatus consilii Grodzińskiego, anni millesimi septingentesimi quadragesimi quarti, pozywa waszmości o winy exemplarne za to, iż waszmość, (maiąc) w possessyi y dzierżeniu starostwo nasze Białocerkiewskie, nie uważaiąc na prawo y konstytucye koronne, o obronie Ukrainy postanowione, kozaków horodowych, prawem wyrażonym naznaczonych, na tyle rekwizycyi urodzonego regimentarza partyi Ukraińskiey, ad coprus woska naszego partyi teyże nie przysłałeś y dotąd nie przysyłasz, lubo z dóbr naszych starostwa Białocerkiewskiego więcey intraty roczney iak czterykroć stotysięcy corocznie odbierasz; przez którę renitęcyę swoię dałeś zgorszenie starostom innym, w Kiiowskim y w Bracławskim woiewodztwach starostwa nasze trzymaiącym, którzy, zapatrzywszy się na waszmości, dać kozaków horodowych nie chcieli y nie chcą, przez co tak wielkie przez haydamaków rabunki y swywole po Ukrainie dzieią się y chłopstwo do buntu skłonne. Pozwany tedy waszmość o postanowienie y

naznaczenie, wiele kozaków horodowych ma być napotym na obronę Ukrainy w starostwie naszym Białocerkiewskim, przed sąd nasz kommissyalny; staw się o nagrodzenie y wrócenie prawnych kosztów y o to, co sprawiedliwość nakaże. Datum w Warszawie, dnia pierwszego Czerwca, roku pańskiego MDCCL. A II, D. G. R. P. † Woźny qui supra, ignarus scribendi.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1750, № 60; листъ 914.

CCXVI.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ арестовалъ въ мѣстечкѣ Народичахъ одного изъ гайдамаковъ, ограбившихъ село Ласки. 1750. Іюня 8.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Junii ósmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim przedemną, Stefanem Półjanowskim, namieśnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi stanowszy oczywiście woźny generał woiewodztwa Kiiowskiego y innych, opatrzny Bazyli Stachowski, w moc prawdziwey, wierney y skuteczney relacyi swoiey, iawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset pięćdziesiątego, die octava Junii, ad affectationem juridicamque requisitionem wielmożnych ich mościów panów: Macieia Dedowicza na Łaskach Trypolskiego, podczaszego ziemskiego kiiowskiego, Piotra Skorupskiego, miecznika poznańskiego, Dominika Węglińskiego, miecznika derpskiego, Jana Steckiego, cześnika smoleńskiego, Seweryna Asłanowicza, stolnika latyczewskiego, y innych wielu ich mościów obywatelów woiewodztwa Kiiowskiego, maiąc przy sobie stronę szlachty, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Jana Nie-

wmirzyckiego y Gabryela Niedaszkowskiego, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, był w dobrach mieście Narodyczach, dziedzicznych wielmożnego Pawszy, chorążego kiiowskiego, gdzie będąc, a zastawszy urodzonego Łukasza Jakubskiego, gubernatora narodyckiego, we dworze tameyszym, haydamakę, imieniem Mikitę, przy nocney podczas rabunku Łaskowskiego y hultayney grassaciey utarczce od drugich haydamaków, wspułtowarzyszów swoich, odłączonego, a potym w Narodyczach znayduiącego się,—pro omni securitatis publicae eventus, w dziesięciu tysięcy grzywien polskich aresztował y do rozprawy prawney przyporęczył; który areszt, imieniem wielmożnego chorążego kiiowskiego, iako pana swego, tenże iego mość pan Jakubski, gubernator, libere ac benevole przyiąwszy, wyżspecifikowanego haydamakę do rozprawy prawney y sądu dotrzymać deklarował y submitował się. A tak on, woźny, tąż stroną szlachty, sobie przytomną, oświadczywszy się, ztamtąd tu, ad acta, przybywszy, przedemną, urzędem, prawdziwą aresztu uczynił y zeznał relacyę, prosząc eam actis connotari,—co y otrzymał. † Woźny ut supra, scribendi ignarus.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 439.

CCXVII.

Жалоба отъ имени дворянина Михаила Павши на дворянъ сосѣдей его о томъ, что они возвели на его управляющаго, Якубскаго, ложное обвиненіе, будто Якубскій состоитъ въ связи съ гайдамаками. 1750. Іюня 9.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Junii dziesiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Półjanowskim, namieśnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi, comparens personaliter

urodzony iego mość pan Piotr—Franciszek Gałęzowski, nomine wielmożnego iego mości pana Michała - na Narodyczach Pawszy, chorążego kiiowskiego, praecavendo fortunae indemnitati, całości y fortuny iego (sic), ażeby in posterum nie wyniknęło iakowe detrimentum, świadczy przed aktami ninieyszemi y manifestuie się w ten sposob: iż w woiewodztwie Kiiowskim magnum periculum, in confinio regni et prima praeda furentium zostaiącego, znayduią się antiqui incendii manes, które podczas teraznieyszey wiolencyi na całym horyzoncie grassantur, dla czego y wielmożny pryncypał comparentis, tute w dobrach swoich rezydować nie mogąc, w Wołyńskie odiechał kraie; ale tu, maiąc dla siebie dyferencyą, że y w dobrach swoich w gospodarstwie niemałą maiąc szkodę od nieprzyiaznych sąsiad, in vita morte (sic) nie zażywaiąc prawa, wleką niepotrzebną imposturę, iakoby urodzony Jakubski, gubernator narodycki, miał mieć z haydamakami korrespondencyą y onych ad nefanda scelera informował, y iakoby w dobrach pańskich, we wsi Leznicy, konserwował; a ten człek jurejurando zaklina się, a facie publica testabitur, że nigdy detrymętu, iako ad strata germana niesposobny, tylko się gospodarstwem panu swemu przysługuie; że tedy iest pilipowiec, iako był tymże haydamakom adhaerens, w Narodyczach złapany, od niektórych ich mościów otioso impetu aresztowany y dotychczas w sekwestrze zostaiący, za nieodebraniem rekwiruiących sekwestrowany, znayduie się, tedy onego ad judicium militare, nie chcąc vexam pati, odsyła, y w tym, iako iest innocens, emundować się urodzony Jakubski in termino praefixo ziechać deklaruje. W czym modernus comparens, ex mente et commisso wielmożnego pryncypała swego, tę zanosi manifestacyą; którą actis praesentibus connotari prosił,—co y otrzymał. Piotr—Franciszek z Targowiska Gałęzowski, manu propria.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 441.

CCXVIII.

Письмо региментаря Ожги къ управляющему Бѣлоцерковскимъ староствомъ, дворянину Козьмяну, содержащее напоминанiе о высылкѣ изъ староства козаковъ въ лагерь польскаго войска, подъ опасенiемъ судебной отвѣтственности. 1750. Iюня 16.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Julii pierwszego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Michałem Trzeciakiem, podczaszym czernihowskim, burgrabim grodzkim żytomirskim y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Józef Szpakowski, ten list, od iaśnie wielmożnego iego mości pana Ożgi, starosty Byszowskiego, natenczas regimentarza woysk koronnych partyi Ukraińskiey, do wielmnożnego iego mości pana Koźmiana, skarbnika krasnostawskiego, komissarza starostwa Białocerkiewskiego, z podpisem ręki tegoż iaśnie wielmożnego iego mości pana Ożgi, opłatkiem przypieczętowany, z obozu pisany, ad acta praesentia, castrensia, żytomiriensia per oblatam podał, de tenore tali: Mnie wielce iego mość pan gubernator białocerkiewski y bracie! Maiąc iuż właśnie ostatnią cierpienia moiego podług władzy iaśnie oświeconego iego mości pana hetmana paciencyą super renitentes w niedawaniu kozaków horodowych ze starostwa, ieszcze raz zażywam litery moiey do waszmości pana, obliguiąc o danie kozaków ze starostwa Białocerkiewskiego, którey ieżeli teraz waszmość pan nie uczynisz zadosyć, musisz być z swego nieposłuszeństwa sam osobą swoią zaproszony do obozu, a iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości, woiewodę Rawskiego, pana swego, wprowadzasz in litigia jurium regalium, tylu konstytucyami obostrzonych; na poparcie czego iuż mam przysłane na ręce moie mandaty do sądów zadwornych, w czym nie wątpię, że waszmość pan od samego iaśnie oświeconego xiążęcia woiewody, pana swego, strofowany będziesz; bo iako pan godny, xiąże iego mość iest sam conditor legum, prawu pospolitemu nie przeciwi się, a waszmość punibilis

zawsze zostaiesz. Co wyraziwszy, zostaię, waszmości pana szczerze życzliwym bratem y nayniższym sługą. U tego listu, per oblatam podanego, podpis ręki w te słowa: Antoni z Ossy Ożga, s. b, regimentarz. Data zaś takowa: Datum w obozie pod Krasnym Kołem dnia szesnastego Junii, millesimo septingentesimo quinquagesimo anno. Jntytulacya iest zaś takowa: Memu wielce mości panu, iego mości panu Koźmianowi, gubernatorowi starostwa Białocerkiewskiego, memu wielce mości panu y bratu, pilno, pilno, pilno, w Białeycerkwi.—Któryże to list, per oblatam podany, za podaniem y prośbą wyż podawaiącego iego mości, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo, iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, żytomirskich iest ingrossowany.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 233; листъ 765.

CCXIX.

Инструкція, данная дворянами Кіевскаго воеводства депутатамъ, отправленнымъ отъ сеймика къ королю. Депутатамъ поручено обратить вниманіе короля на бѣдствія, которымъ Кіевское воеводство подвергается, вслѣдствіе частыхъ нападеній гайдамаковъ, и просить его о принятіи мѣръ, для ихъ прекращенія. 1750. Іюня 23.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Junii dwudziestego siódmego dnia.

W roczki sądowe, grodzkie, kiiowskie, od dnia iedynastego Junii w Żytomierzu sądownie odprawować się zaczęte, roku wyż na akcie wyrażonego, przedemną, Franciszkiem Xawerym na Piotrowie Nitosławskim, łowczym ziemi Chełmskiey, podwoiewodzim sądowym generału woiewodztwa Kiiow-

skiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi comparens personaliter wielmożny iego mość pan Pius Jerlicz, woyski żytomirski, marszałek koła rycerskiego woiewodztwa Kiiowskiego, tę instrukcyę, wielmożnym ich mościom panom posłom do nayiaśnieyszego pana, nam szczęśliwie panuiącego, z podpisem ręki iego mości własney, przy pieczęci przyciśnioney, na seymiku w Żytomierzu uformowaną, ratione introcontentorum, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich generału woiewodztwa Kiiowskiego per oblatam podał, de tenore sequenti: Instrukcya wielmożnym ich mościom panom: Celestynowi Czaplicowi, podczaszemu kiiowskiemu, y Mikołaiowi Gozdawie — Giżyckiemu, cześnikowi buskiemu, pisarzowi grodzkiemu kiiowskiemu, posłom do iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, od woiewodztwa Kiiowskiego, na seymiku przedseymowym extraordynaryinym w Żytomierzu, iako na mieyscu obradom zwyczaynym, laudo publico obranym y uproszonym, spisana y dana die vigesima tertia Junii, millesimo septingentesimo quinquagesimo anno. Uszczęśliwiona dość zupełnie oyczyzna nasza słodkim panowaniem nayiaśnieyszego króla iego mości, pana naszego miłościwego, iako in uniwersum dulci sonat cithara, z oycowskiego pieczołowania promanentes felici tradines, tak partykularnie woiewodztwo nasze Kiiowskie, po ciężkiey karystyi przyszedłszy teraz do szczęśliwszey pory, nihil aliud intonat, tylko, że iaśnieiące przed niebem nayiaśnieyszego króla iego mości y nayiaśnieyszey królowey iey mości, państwa naszego miłościwego, cum exemplo uniwersi pobożności do pomyślnych dla oyczyzny naszey sukcessów conduxerunt numina, za co ex cordibus civium nie inne z powinności emanant vota, tylko życząc nayiaśnieyszemu państwu niezamierzonego w pomyślnościach wieku, łaskawego y protekcyonalnego nad wiernemi y kochaiącemi poddanemi panowania. Użalą się iednak ich mość panowie posłowie nasi super infelicem statum woiewodztwa naszego Kiiowskiego, na pograniczu moskiewskim, zawsze niespokoynym, piersiami, fortunami naszemi całą oyczyznę zasłaniaiącego, ustawiczne pressury od ludu z państw Rossyiskich, w granice nasze wpadaiących, ponoszącego, ale per maximum w roku teraznieyszym, kiedy rozsiany od początków wiosny lud swawolny z Sięczy, z Gardu, Kiiowa y z monasterów, koło niego będących, czyniąc exkursye, nie tylko życiom y fortunom szlacheckim nie przepuszczaią, ale świątynie boskie, cum opprobrio fidei catholicae, devastando, krew poświęconą Bogu kapłanów przy nich rozlewaią. Ogłosiły iuż o tym publiczne wiadomości, iako w Humaniu swawolne gardowe kozactwo, inopinato wpadłszy impetu, officiała bracławskiego y plebaną tamecznego na cmentarzu crudellissime pozabiali,

kościoł zrabowali, sanctissimum ex pixide wyrzucili, miasto spalili, niewinnego ludu co niemiara pozabiali; recenter w Latyczowie oyców dominikanów nocnym napadłszy sposobem, gdzie kray nasz zaszczycaiąc się thaumaturgą imagine Reginae caelorum, niemałą od dawnego czasu obluserat vota, teraz zaś, przy ogłoszoney trwodze, pobliżsi y dalsi obywatele kleynoty, srebra, pieniądze et quaecunque praetiosiora ex mobilibus deponowali, hostili rapiną pozabierali, zakonników enormissime mordowali. Teraz zaś, coraz większe zbiiaiąc kupy, tak piechoto, iako y konno, zamek w Mosznach, dobrach iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Radziwiłła, woiewody wileńskiego, hetmana wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego, przez godzin ośmnaście attakowali, a gdy im odpor dano od zameczku, miasto spalili, ludzi y dzieci małe kłuli. Podemkneli się w tych dniach pod Białocerkiew, tam zdezolowana forteca magis periculo quam defensione spirat. Innych pressur, y porabowania domów szlacheckich w woiewodztwie naszym continue praktykowanych gdy usta y pióro wyrazić nie może, supplikować będą ich mość panowie posłowie nayiaśnieyszego króla iego mości, pana naszego miłościwego, aby, iako kochaiący oyciec oyczyzny, powagą swoią pańską raczył providere securitatem woiewodztwu naszemu y dał sposub dla ubezpieczenia granicy państw swoich; wyrażą impossibilitatem szczupłego woyska partyi Ukraińskiey, że to, przy niespodzianych w tym kraiu inkursyach, rozległych nie może ubespieczyć granic, ile kiedy całey rzeczypospolitey woysko, roku tysiąc siedmset siedmnastego, seymem pacificationis nonnisi ad tempora pacis, sed non belli, uformowane. A kiedy teraz ludzie państwa Rossyyskiego przeciwko traktatowi Grzymułowskiemu y sojuszom, roku tysiąc siedmset czwartego między rzecząpospolitą y monarchią Rossyiską nastąpionym, z obwarowaniem bezpieczeństwa granic y tamowaniem swywolnych ludzi, odstępują, supplikować będą nayiaśnieyszego króla iego mości, pana naszego miłościwego, aby pańską powagą swoią przeyrzał intentiones tey monarchii, oyczyznę naszę a państwo swoie wczesnym ubezpieczył ostrzeżeniem. Doniosą nayiaśnieyszemu królowi iego mości, panu naszemu miłościwemu, recentissimam cladem woyska naszego, że prima Junii furfacht, stoiący w Kalnych—Błotach, nie spodziewaiący się żadney exkursyi partykularnych, tylko pilnuiący wykradaiących się haydamaków, wypadłszy z za wsi trzysta kałmuków, dońców y kompańczyków, świtem napadli, komendanta, kompanii siedmiu, pocztów kilkunastu na śmierć pozabiiali, kilku postrzelili; inne, że się do zameczku reyterowali, tam auxilio divino obronili się. Użalą się ich mość panowie posłowie o forpoczty moskiewskie, na własnych pol-

skich gruntach stoiące, mimo opisanie traktatem Grzymułowskim które haydamaków w granice nasze puszczaią; a gdy podiazdy nasze rabuiący lud persekwituią y, goniąc za niemi, do forpocztów przychodzą,—forpoczty rabowników protegunt, a podiazdom naszym w własne polskie stepy postępować za rabownikami nie pozwalaią; z tey przyczyny, iż na żadne użalenia się nasze tak od iego mości pana ienerała Leontiewa, gubernatora kiiowskiego, nad woyskiem zagranicznym rossyiskim kommendę maiącego, iako też na sądach pogranicznych, sprawiedliwości dosiągnąć nie możemy,—lud swawolny rossyiski, coraz większę biorąc otuchę, coraz większe czyni w woiewodztwie naszym exorbitancye. Po tych krwią naszą opisanych, użaleniach się, a po poruczonych protekcyi pańskiey, złożą naygłębsze podziękowanie nayiaśnieyszemu królowi iego mości za oycowską o woiewodztwie naszym pamięć, że ad regimen woiewodztwa naszego z klemencyi swoiey zadziedziczałych constituit senatorów, tak iaśnie wielmożnego iego mości pana Stanisława Potockiego, woiewodę generała ziem kiiowskich, którego imieniem więcey iak od stu lat woiewodztwo nasze zaszczyca się, krzesłem, iako też iaśnie wielmożnego i. m. pana Nikodema Kazimierza Woronicza, który ex avis et atavis w woiewodztwie naszym sanguine patriae jungendo faedera, przez ziemskie urzęda, ex distributiva clementia na kasztelańskie postąpił krzesło. Wniosą prośbę do nayiaśnieyszego maiestatu, aby emeritos in patria viros, za bezprzestanne w woiewodztwie naszym erga publicum prace y starania, pane bene meretium praemiare raczył; instando oraz, aby, authorisando godnych senatorów w woiewodztwie naszym, obywatelom y z obywatelami dobrze znaiących się, szafunek z łaskawości pańskiey urzędów woiewodztwa y powiatów nie przez inne ręce, ale przez iaśnie wielmożnych senatorów naszych, zadziedziczałym y zasłużonym obywatelom woiewodztwa naszego dysponować raczył, a przez co evitabunt niesnaski, w woiewodztwie naszym wzniecone recenter przez wydanie kilku przywileiów na ieden urząd z kancellaryi koronnych. Oddadzą łaskawości pańskiey potrzebną reparacyę fortecy Białocerkiewskiey, przyczynienia w niey garnizonu y amunicyi, aby mogła być capabilior ad supprimenda scelera w bunt rzucaiącego się ludu y iakowekolwiek objectum zagranicznym fortecom. Będą oraz rekomendować pamięci pańskiey wielmożnego iego mości pana Ożgę, reymentarza teraz partyi Ukraińskiey, który, przy szczupłym woysku, ile siły pozwalaią, tyle się exponit in defensa woiewództw Ukrainnych. In reliquo zaś prudentissimao et activae activitati ninieyszą negocyacyę tymże ich mościom panom posłom zostawuiemy —U tey instrukcyi, per oblatam

podaney, podpis ręki wielmożnego imci pana marszałka temi słowy: W. Pius Jerlicz, woyski żytomierski, marszałek koła rycerskiego woiewodztwa Kiiowskiego, manu propria Któraże to instrukcya, per oblatam podana, za podaniem y prożbą mianowanego iego mości podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo, iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich generału woiewodztwa Kiiowskiego iest ingrossowana,

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1750, № 60; листъ 267.

CCXX.

Инструкція, данная сеймикомъ Кіевскаго воеводства депутатамъ, отправленнымъ къ гетману великому коронному. Депутатамъ поручено: благодарить гетмана за его старанія о защитѣ воеводства; представить плачевное положеніе Кіевскаго воеводства вслѣдствіе постоянныхъ набѣговъ гайдамаковъ; просить объ усиленіи отряда войска, расположеннаго въ Украинѣ и о поправкѣ укрѣпленій Бѣлой Церкви 1750. Іюня 23

Roku tysiąc siedmset piędziesiątego, miesiąca Junii dwudziestego siódmego dnia.

W roczki sądowe, grodzkie, kiiowskie, od dnia iedynastego Junii w Żytomierzu sądownie odprawować się zaczęte, roku wyż na akcie wyrażonego, przedemną, Franciszkiem—Xawerym na Piotrowie Nitosławskim, łowczym ziemi Chełmskiey, podwoiewodzim sądowym generału woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi comparens

personaliter wielmożny iego mość pan Pius Jerlicz, woyski Żytomirski, marszałek koła rycerskiego woiewodztwa Kiiowskiego, tę instrukcyę, wielmożnym ich mościom panom posłom z woiewodztwa Kiiowskiego do iaśnie oświeconego iego mości pana Potockiego, kasztelana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, obranym, z podpisem ręki swey własney, przy zwykłey pieczęci, daną, ratione introcontentorum, per oblatam dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, Kiiowskich podał, de tenore sequenti: Instrukcya wielmożnym ich mościom panom: Józefowi Szweykowskiemu, staroście niechworoskiemu, towarzyszowi znaku husarskiego iaśnie oświeconego iego mości pana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, Józefowi Słotwinskiemu, skarbnikowi owruckiemu, towarzyszowi znaku pancyrnego iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości łowczego koronnego, posłom, laudo publico od woiewodztwa Kiiowskiego do tegoż iaśnie oświeconego iego mości pana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, uproszonym y obranym, w Żytomierzu, in loco consultationum solito, die vigesima tertia Junii, millesimo septingentesimo quinquagesimo anno dana y spisana. Waleczne, dzielnościami wspaniałe, w dowodach miłości y przywiązania ku oyczyznie sentymentami zaszczycone heroicznemi y słodkiemi czynami iaśnie oświeconego iego mości pana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego; a kto nie widzi dla całey oyczyzny magnalia, dopieroż woiewodztwo nasze Kiiowskie zapewne iest testis fidelissimus horum; wyciągaią zatym pomienione gestorum magnalia nie tylko uniwersalnie od całey oyczyzny, ale partykularnie od woiewodztwa naszego należytey wyznanie rekognicyi, którą następuiącym porządkiem wielmożni ich mość panowie posłowie wypełnić są obligowani. Primo: przy głębokim ze wszelkim uszanowaniem iaśnie oświeconego iego mości pana Krakowskiego powitaniu, życzyć będą przedłużenia pożądanego wieku, czerstwych lat, sposobnych sił ad reprimendas hostes partiae. Secundo: lubo woiewodztwo nasze, będąc wielu tytułami łaski y protekcyi iaśnie oświeconego iego mości pana Krakowskiego obowiązane, one rachować, redukować et ad aes et libram ważyć prae magnitudine nie może, atoli przypomną ciż wielmożni ich mość panowie posłowie, chociaż tanquam unum atomum e montibus Carpaciis, dla uczynienia ex antecedentibus konsequencyi, aby iaśnie oświecony iego mość pan Krakowski dawney skłonności ad votalitium uchylać woiewodztwu naszemu nie raczył; remonstrować przytym będą lugendum statum woiewodztwa naszego: destitutum auxilio, viduatum consilio in praesentibus malis przez wzmagaiące się coraz bardziey swawolne haydamackie kupy, od granicy czy z zagranicy rossyiskiey w woiewodztwo nasze wpa-

daiące, kray pustoszące, krew niewinną rozlewaiące, samym nawet świątnicom boskim nie przepuszczaiące, ut sit ipse consul et Hector. Tertio: wielmożny iego mość pan Ożga, starosta byszewski, reymentarz natenczas partyi Ukraińskiey, szczupłością sił tey to partyi nie ukontentowany, doniósł woiewodztwu naszemu, iako iest usilna potrzeba wzmocnienia sił pomienioney partyi; przeto wielmożni ich mość panowie posłowie reflexyami y prożbą instabunt do iaśnie oświeconego iego mości pana Krakowskiego, aby, uiąwszy kompletu żołnierzy innym spokoynieyszym partyom, tymże samym kompletem partyę naszą Ukraińską w sposobnieysze ad resistendum inimicis siły augmentować y sukkursować raczył. Quarto: niemała iest pomoc poważnemu rycerstwu z ludzi levioris armaturae y te, ustawiczne maiąc utarczki z ludźmi czyli bardziey hultaiami tak ledkiemi, których vix liceat quatuor tantum monstrare sub curis (sic); przeto, aby w partyi tuteyszey Ukraińskiey, według dawney ustawy rzeczypospolitey, wielmożni ich mość panowie tenutorowie starostw Ukraińskich, obligowani do wystawienia tysiąca dwóchset kozaków y onych inkorporowania do woyska partyi teyże ludzi wystawili—wielmożni ich mość panowie posłowie iaśnie oświeconego iego mości pana Krakowskiego waleczney władzy przypomną. Quinto: forteca Białocerkiewska przez iego mości pana Bekierskiego, miecznika bracławskiego, kommendę maiącego, do woiewodztwa naszego o posiłkowanie ludźmi nadgłaszała się; czemu gdy w czasie teraznieyszym korrespondować nie możemy, nie przepomną ich mość panowie posłowie tey to tak oczewistey potrzeby iaśnie oświeconemu iego mości panu Krakowskiemu remonstrować. Sexto: insuper wiadomego zasługami, bo od samego iaśnie oświeconego iego mości pana Krakowskiego onerosa functione bunczuczeństwa swego przez wiele lat applikacyą zaszczyconego z iawną y widoczną w woysku (zasługą) wielmożnego iego mości pana Pruszyńskiego, chorążego żytomirskiego, buńczucznego tegoż iaśnie oświeconego iego mości pana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, ciż wielmożni ich mość panowie posłowie sprawiedliwey iaśnie oświeconego iego mości pana Krakowskiego te wielmożnego iego mości pana buńczucznego woysku usługi rekomendować będą animadversyi. Jn reliquo wielmożni ich mość panowie posłowie perspicaci et ponderosa activitate sua pensare et exequi funkcyi swoiey przyzwoitey nie omieszkaią materyi. U tey instrukcyi, per oblatam podaney, podpis ręki iego mości pana marszałka temi słowy: W. Pius Jerlicz, woyski żytomirski, marszałek koła rycerskiego woiewodztwa Kiiowskiego manu propria. Któraże to instrukcya, per oblatam podana, za podaniem i prośbą wyżmianowanego iego mości podawa-

iącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo, iak się w sobie ma, do xiąg niniеyszych, grodzkich, kiiowskich iest ingrossowana.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1750, № 60; листъ 265 на оборотѣ.

CCXXI.

Объявленіе дворянъ Тарловъ и графа Матоея Лянцкоронскаго о томъ, что они не могутъ явиться въ срокъ, назначенный имъ судомъ, по причинѣ повсемѣстныхъ грабежей и нападеній гайдамаковъ. 1750. Іюня 26.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Junii dwudziestego szóstego dnia.

Przed urzędem y aktami niniеyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem—Kazimierzem Pawłowskim, burgrabią płockim, namiesnikiem burgrabstwa grodzkim, winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Wawrzyniec Szymański, nomine et ex parte iaśnie wielmożnych ich mościów panów: Anny, kuchmistrzowey koronney, matki, Antoniego, kasztelana lubaczewskiego, syna,—Tarłów, Macieia hrabi Lanckorońskiego, starościca Stobnickiego, providendo securitati illustrium magnificorum principalium suorum, de diligentia eorundem manifestuie in eo: iż lubo dekret prześwietnego trybunału koronnego Lubelskiego, roku tysiąc siedmset czterdziestego dziewiątego, między wielmożnymi Wolańskiemi, podstolemi bełzkiemi, z iedney, a iaśnie wielmożnymi pryncypałami comparentis y innymi, z drugiey strony, na kondescensyą do dóbr miasta Daszowa in crastino festi sanctorum Petri et Pauli apostolorum nastąpił, którym

iniunctum est, aby strony obedwie officia decreto specificata na tenże termin pro expediendis inquisitionibus et finali decisione sprowadzili, lecz obstante calamitate grassuiącego o tym czasie okolicznie haydamactwa, rabunków y zabóystwa po miastach, wsiach y drogach, iako et recenter koło tychże dóbr Daszowa zrabowania wsiów: Kopiówki, Sabarówki, Wasylówki y innych niemało, w tey stronie będących, y ad praesens na tychże mieyscach w kilku kupach po kilkadziesiąt hultaystwa znayduiących się, na życie przeieżdżaiących czuwaiących y napadaiących, ponieważ iaśnie wielmożni protestantis principales ullatenus ani ziachać, ani officialisty sprowadzić na ten termin nie mogą, więc ciż comparentis illustres principales, aby przez to na terminie kondescensyi iakowey nie ponieśli sukkubicyi, iterata vice idem generosus quaerulans, nomine eorundem illustrium principalium suorum, de diligentia et impossibilitate conducendi officialis et comparendi personaliter manifestuie się, salva reservata melioratione. Wawrzyniec Szymański, manu propria.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 826.

CCXXII.

Универсалъ старосты Бѣлоцерковскаго, князя Яблоновскаго, къ козакамъ его старoства, которымъ онъ заявляетъ, что козаки эти не городовые, а надворные, обязаны повиноваться исключительно старостѣ и не должны исполнять приказаній никакой другой власти. 1750. Іюня 27.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Julii dziesiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Józefem Trzeciakiem, subdelegatem przysięgłym, grodzkim,

kiiowskim, namieśnikiem protunc żytomirskim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Rychard Poczętowski, subdelegat przysięgły grodzki kiiowski, ten uniwersał, od iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Jabłonowskiego, woiewody Rawskiego, starosty Białocerkiewskiego, kozakom horodowym starostwa Białocerkiewskiego ratione introcontentorum dany y służący, ad acta praesentia, castrensia, żytomiriensia per oblatam podał, de tenore tali: Ja, z Prusów xiąże Jabłonowski, starosta Białocerkiewski, iako ani prze żadne dystynkcye a wielkie różnice horodowych kozaków od moich, co teraz są w Białeycerkwi y prawem publicznym dystyngowani, ani żadney władzy publiczney nie podlegaiący, tylko usłudze dworskiey, y których ia, dla usługi swoiey, uwalniaiąc z czynszu, y których zawsze odmienić mogę, y których z własney moiey woli dla usługi, potrzeby utrzymania granic polskich, chowam, y usługi, według woli moiey, dla fortecy,—więc wam zakazuię, abyście żadney woli y rozkazowi inszemu nie podlegali, tylko moiey, owszem, za przyiazdem moim do Białeycerkwi, byli gotowi, ieżeliby na miasto Białocerkiew przypaść miało niebezpieczeństwo, gdzie wszystkich ich mościów panów kompatriotów y braci woiewodztwa Kiiowskiego utrzymuie się bezpieczeństwo byli gotowi. Datum w zamku Hlinnickim, die vigesima septima Junii, anno millesimo septingentesimo quinquagesimo. U tego uniwersału, per oblatam podanego, podpis ręki temi słowy: Xiąże z Prussów Jabłonowski, woiewoda Rawski, starosta Białocerkiewski. (L. S.). Któryże to uniwersał, per oblatam podany, za podaniem y prośbą wyżmianowaney osoby podawaiącey, za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo do xiąg ninieyszych, grodzkich, żytomirskich iest igrossowany.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 233; листъ 773.

CCXXIII.

Приказъ Бѣлоцерковскаго старосты, князя Яблоновскаго, своему управляющему, предписывавшій ему не отпускать козаковъ изъ староства по требованію региментарія и охранять исключительно безопасность Бѣлоцерковской крѣпости. 1750 Іюня 27.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Julii dziesiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Józefem Trzeciakiem, subdelegatem przysięgłym grodzkim kiiowskim, namieśnikiem protunc żytomirskim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Rychard Poczętowski, subdelegat przysięgły grodzki, kiiowski, te punkta, od iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Jabłonowskiego, woiewody Rawskiego, starosty Białocerkiewskiego, gubernatorowi starostwa Białocerkiewskiego ratione introcontentorum dane y służące, ad acta praesentia, castrensia, żytomiriensia per oblatam podał, de tenore tali: Punkta panu Gubernatorowi: Ja, z domu Jabłonowskich, tego gniazda, które krwią, stratą całey dziedziczney fortuny swoiey, wystawieniem fortec, utrzymaniem woyska, co więcey się przydaiącym, rozkazuię nie tylko iego mości panu gubernatorowi ale konstytucya lepiey zrozumianego prawa, utrzymanie starostwa pogranicznego, przygaszenia ognia przez impozycyą sług rzeczypospolitey woyskowych, krórych seym decimi septimi coercuit, y którą trzymać będę konstytucyą, et in facie totius reipublicae sprawię się, iako sub domina legum et arbitra; y każdy sobie przypomni, iak zawsze pretoriani byli nocivi libertati. Wychodzi do waszeci nie tylko surowy ale y niepraktykowany ordynans, impositivae aequalitati szkodzący, boś szlachcic, a ieżeliś sługa — nie tracisz szlachectwa, bo ia szlachtę chowam, niech waści biorą, iak straszą, więcey waść nie powiedz, tylko żem zakazał dawać kozaków, y nie daway, waści powtórnie mówię: nie daway! Ja starosta, a waść sługa; więc iako starosta pograniczny mówię: 1) że ani wiedzą co do starosty pogranicznego należy y na co są konstytuowani ci kozacy w starostwie, to iest pilnować

granic, y kiedy gwałtowna inkursya, kiedy się cała rzeczpospolita rusza; sam tylko niemi starosta komendować powinien. 2) Et validissima, że miasta pilnować powinni, gdzie całego woiewodztwa ostatnie refugium w tey fortecy. Niech czytaią konstytucyą decimi septimi Leduchowskiego,— tam iego mości pana Steckiego chorągiew letką komputową postanowiono, którą, nie wiem quo ausu, do Kamieńca odmieniono. Nie maiąc tedy żadnego sukursu do utrzymania tego starostwa et securitatis braci szlachty woiewodztwa Kiiowskiego, rezolwowany iestem moich nadwornych kozaków a nie horodowych (bo ich w tym starostwie niemasz) dla bezpieczeństwa publicznego przy teyże fortecy utrzymywać. Żeby zaś ich mość panowie reymentarze informowani byli, że tego utrzymania starostwa wszystkich zażywam sposobów, własney umnieyszaiąc intraty propter bonum publicum, możesz waszmość pan ich mościom panom regimentarzom explikować, że tę fortecę, solo tylko amore patriae, swoim sumptem i kosztem reparuię, na co mię kwity ich mościów panów komendantów ewinkować będą. U tych punktów, per oblatam podanych, podpis ręki temi słowy: Xiąże z Prusów Jabłonowski, woiewoda Rawski, starosta Białocerkiewski. Które że to punkta, per oblatam podane, za podaniem y prośbą wyż mianowaney osoby podawaiącey, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo do xiąg ninieyszych, grodzkich, żytomirskich są ingrossowane.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 233, листъ 773 на оборотѣ.

CCXXIV.

Мандатъ королевскій, требующій въ задворный ассесорскій судъ дворянина Михаила Стецкаго за то, что онъ не доставляетъ, согласно съ возложеннымъ на него обязательствомъ, козаковъ въ помощь регулярному войску противъ гайдамаковъ. 1750. Іюня 30.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Julii iedynastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przede mną, Józefem-Kazimierzem Pawłowskim, burgrabią płockim, namieśnikiem bur-

grabstwa grodzkim winnickim, stanowszy oczewiście woźny generał woiewództwa Bracławskiego, Stanisław Winnicki y innych, opatrzny, w moc prawdziwey, wierney relacyi swoiey ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on roku teraźnieyszego, tysiącsiedmset pięćdziesiątego, dnia iedynastego Iulii pozwu mandat zadworny, koronny, autentyczny, na membranie pisany, odniósł do dóbr wsi Kruszliniec, y tam ten mandat u woyta na stole położywszy, o położeniu y essencyi onego: od kogo, po kogo y w iakiey sprawie pisany był?—prawnie opowiedział y do wiadomości przywiódł; którego mandatu tenor sequitur ejusmodi: August trzeci, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kiiowski, Podolski, Podlaski, Smoleński, Siewierski, Czernichowski, a dziedziczny xiąże Saski y elektor. Urodzonemu Michałowi Steckiemu, łowczemu owruckiemu, dóbr uroczyszcza Netiahów y Telepentynego Rohu zdawna nazywaiących się, a potem przezwaney wsi Kruszliniec, possessorowi, pozwanemu, z sprawy niżey mianowaney y dóbr waszmości generaliter wszystkich, przykazuiemy, abyś przed nami lub sądem naszym assessorskim, w Warszawie, lub gdzie się natenczas ze dworem naszym szczęśliwie postanowieni będziemy, odtąd za niedziel cztery, czyli w ten czas, gdy ta sprawa z regestru, sobie należytego, lub innego, konnexyę maiącego, do sądzenia przepadnie y przywołana będzie, sam oblicznie y zawicie stanoł, na instancyę urodzonego instygatora y iego delatora—urodzonego Ludwika Kalinowskiego, starosty naszego winnickiego, aktora, który, przychylaiąc się do prawa y sprawiedliwości, waszmości pozywa o to: iż waszmość, wiedziawszy dobrze o przywileiu, od nayiaśnieyszego króla iego mości Zygmunta trzeciego, w Warszawie, roku tysiąc pięćset dziewięćdziesiątego dziewiątego, miesiąca Augusta dwudziestego trzeciego dnia, niegdyś szlachetnemu Marcinowi Chruszlińskiemu na dobra, teraz przez waszmości trzymaiące, danym, którym to prawem y przywileiem tenże szlachetny Chruszliński y po nim następuiące possessorowie na każde rozkazania urodzonego starosty winnickiego perpetuis temporibus ludzi czyli kozaków na potrzebę rzeczypospolitey, evincendo bona capitaneatus Vinnicensis, dawać y wysyłać obowiązany był, y z tey przyczyny też dobra od starostwa Winnickiego odłączone zostali; waszmość zaś lat kilkanaście w possessyi wspomnianych dóbr zostaiąc, na żadne usługi ludzi nie wyprawiałeś, y owszem w czasie teraznieyszym, ad requisitionem tegoż starosty naszego Winnickiego, na potrzebę woyska rzeczypospolitey partyi Ukraińskiey, ludzi, od siebie należących, dać nie chciałeś, o co, pro renitentiam tui, urodzony starosta Winnicki od iaśnie wielmożnego Potockiego, hetmana wielkiego ko-

ronnego, do sądów naszych zadwornych iest zapozwany. Przeto urodzony waszmości aktor, do zastąpienia od impetycyi iaśnie wielmożnego hetmana y wznieciónego processu, do czynienia satysfakcyi wszelkim punktom wyż-wyrażonego przywileiu, nie mniey do przysłuchania się win prawnych za niewyprawienie ludzi, do nagrodzenia szkód y expens prawnych, z okazyi waszmości pochodzących, i o inne pretensye, które waszmości probowane będą, pozywa; sis pariturus et ad omnia praemissa judicialiter responsurus. Datum w Warszawie, dnia trzydziestego Czerwca, tysiąc siedmset pięćdziesiątego roku. De quo praesens ministerialis relatio, Stanisław Winnicki.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750 № 4635; листъ 859 на оборотъ

CCXXV.

Жалоба управляющаго Бѣлоцерковскимъ староствомъ, дворянина Адама Козьмана, на региментаря Антонія Ожгу о томъ, что онъ требуетъ незаконно присылки изъ староства въ лагерь козаковъ и угрожаетъ отвѣтственностію управляющему, чѣмъ производитъ смятеніе среди жителей и подаетъ поводъ къ ихъ побѣгамъ. 1750. Іюля 1.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Julii, pierwszego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Michałem Trzeciakiem, podczaszym czernihowskim, burgrabią grodzkim żytomirskim, y xięgami grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter wielmożny iego mość pan Adam Koźmian, skarbnik krasnostawski, starostwa Białocerkiewskiego kommissarz, nomine et ex speciali commisso

iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Stanisława—Wincentego na xięstwie Ostrogskim, Płużnym y Krzywiniu z Prussów Jabłonowskiego, woiewody y generała ziem Rawskich, Białocerkiewskiego, Międzyrzyckiego, Swieckiego etc. starosty, zapobiegaiąc dalszym niżey wyrażonego obżałowanego nienależytym postępkom, oczywistą zgubę sybstancyi iaśnie oświeconego pryncypała przynoszącym, którą przed urzędem ninieyszym opowiadaiąc, soleniter przeciwko iaśnie wielmożnemu iego mości panu Antoniemu z Ossy Ożdże, staroście Byszewskiemu, regimentarzowi partyi Ukraińskiey, manifestuie się o to: iż wielmożny obwiniony, coby miał ex munere officii sui reymentarskiey dobra starostwa et quidem Białocerkiewskiego, ile in confiniis regni zostaiące, nie tylko od postronnych, na zniszczenie onego czuwaiących, ale y od wewnętrzney oyczyzny naszey inkursyi haydamackich bronić y defendować, a to ieszcze na większą ruinę tegoż starostwa goniąc, listy cum rumore y mandaty dyspozycyę nad starostwem maiącym wydaie, iakowymści wzięciem y przyprowadzeniem do siebie grożąc, ażeby ciż dyspozytorowie kozaków białocerkiewskich czyli na iakowąś defensę, czyli na usługę wielmożnemu obwinionemu dodawali, pisze y przechwałki ustawiczne, ieżeliby nie byli tym ordynansom posłuszni, czyni y czynić nie przestaie, a ztąd mieszczanom często rzeczonego starostwa Białocerkiewskiego do ucieczki, samemu zaś starostwu do zruinowania staie się okazyą, kiedy tych kozaków, którzy iedni pocztę z Białeycerkwi wożąc do Latyczowa, obciążonych, drugich fortecy y miasta pilnuiących, od miasta oddaliwszy, do siebie przybywać każe. W czym ieżeliby iaka czyli w mieście dezolacya, czyli w ludziach profugacya, przez tak surowe, od wielmożnego obwinionego wydane, ordynanse w starostwie Białocerkiewskim nastąpiła, tedy nie do kogo innego, tylko do iaśnie wielmożnego obwinionego onus responsionis regulabitur; y w tym modernus comparens postrzegaiąc wszelkiey całości iaśnie oświeconego pryncypała, iteratis respectu praemissorum, manifestowawszy się nomine cujus supra vicibus, prosił tey manifestacyi, zostawiwszy oney salwę, do akt o przyięcie,—co y otrzymał. Adam Koźmian, manu propria.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 233; листъ 376.

CCXXVI.

Объявленіе вознаго о томъ, что онъ арестовалъ въ селѣ Грегорчинцахъ крестьянина Левка Рыбака, обвиненнаго въ гайдамачествѣ. 1750. Іюля 6.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Julii szóstego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem-Kazimierzem Pawłowskim, burgrabią płockim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, stanowszy oczywisto woźny generał woiewodztwa Bracławskiego y innych, opatrzny Stefan Hubilit, authenticatus juratus, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice libereque recognovit: iż on, roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, dnia trzeciego Maii, na affektacyę y prawną requizycyę wielmożnych ich mościów panów: Michała y Katarzyny Modliborskich, maiąc przy sobie stronę szlachty, urodzonych ich mościów panów: Antoniego Szliwińskiego y Jerzego Poniatowskiego, majoris evidentiorisque testimonii gratia sibi adhibitos, był w dobrach wsi Grzegorczyńcach, gdzie będąc, roboczego Lewka Rybaka, tamże bytem osiadłego y ad praesens znayduiącego się, oczewistego haydamakie, który, jako się pokazało z konfessat innych połapanych, iż na dobra wieś Działów y na dwór wielmożnych rekwirentów naprowadzał, których nie tylko że funditus (zrabowano), ale y horrende pobito,—u urodzonego iego mości pana Dębowskiego, gubernatora, y całey gromady tameyszey aresztował y prawnie przyporęczył; któren areszt pomieniony gubernator wraz z gromadą, nomine pryncypała swego, benevole przyiąwszy, do rozprawy wyżwspomnianego Lewka Rybaka dotrzymać deklarował y submitował się. A tak on, woźny, szlachtą, sobie przytomną, oświadczywszy się, ztamtąd powrócił, y o tym tę swoią prawdziwego aresztu przedemną, urzędem, uczynił y zeznał relacyę; de quo praesens ministerialis relatio. Ministerialis, ignarus scribendi, crucem posuit †. Stefan Hubilit.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 852 на оборотѣ.

CCXXVII.

Объявленіе отъ имени Винницкаго старосты, Людовика Калиновскаго, о томъ, что онъ не можетъ посылать въ помощь войску козаковъ изъ своего староства, такъ какъ силы его єдва достаточны для защиты самаго города Винницы отъ нападенія гайдамаковъ. 1750. Іюля 10.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Julii dziesiątego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem—Kazimierzem Pawłowskim, burgrabią płockim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Michał Szyndlarski, ekonom starostwa Winnickiego, nomine et ex speciali commissu wielmożnego iego mości pana Ludwika na Sydorowie y Iłańsku Kalinowskiego, Winnickiego etc. starosty, obviando cuivis indemnitati ac impetitioni iaśnie wielmożnego pryncypała swego, solennie de diligentia ejusdem manifestuie się o to: iż wielmożny iego mość pan starosta Winnicki, lubo może mieć ludzi horodowych per modulo starostwa swego, według exigencyi kraiu y publicznego bezpieczeństwa, iednak ich ad usus partyi Ukraińskiey żadną miarą suppedytować nie może, ponieważ tak Divina sacraria miasta iego królewskiey mości Winnicy, iako też archivum actorum fortun szlacheckich woiewodztwa tuteyszego Bracławskiego, tudzież zamek y wszyscy poddani królewscy, ex publica notitia usilnym machinacyom grassuiącego hultaystwa podległe y codzienney prawie czekaiące ruiny y dewastacyi, nieustannych ad tuendum wyciągaią pilności y straży, do których tuicyi nie tylko ludzi bitnych ale nawet y gromadzkich wielmożny comparentis (pryncypał) przydawać musi, y to vix sufficere może tak wiele czuwaiącym exorbituiącego haydamactwa usilnościom y moliminom na zniszczenie świątnic boskich, xiąg woiewodzkich, zamku y mieszczan miasta iego królewskiey mości Winnicy, dotąd opitulantibus superis et tuitione capitaneali od haydamackich impetycyi illaesc zachowaney, chociaż

recenti tempore iuż--iuż ią hultayska zuchwałość do ruiny przywieść miała, gdyby iey ludzie nadworni y horodowi ostatnim nic wsparli azardem, przy którym kilku ludzi winnickich śmiertelnie pleyzorowanych, a kiku na śmierć zabitych zostało. A że iednak ieszcze wielmożny comparentis pryncypał mandatem królewskim na sądy assessorskie conventus o suppediowanie kozaków horodowych do woyska partyi Ukraińskiey, których pryncypał suppedytowania wcale copiam nie ma y ullatenus in subsidium Ukrainy, ogołociwszy starostwo, wyprawić nie może,—więc modernus comparens, de diligentia ejusdem illustris magnifici principalis sui, tę swoią powtórną, salva reservata melioratione, zanosi manifestacyę. M. Szyndlarski, manu propria.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 858.

CCXXVIII.

Жалоба дворянина Александра Гулевича на крестьянъ изъ мѣстечка Норинска о томъ, что они задержали его на дорогѣ въ мѣстечкѣ, избили, ограбили и держали въ арестѣ; управляющій же Норинскимъ имѣніемъ, дворянинъ Богуславскій, отказалъ Гулевичу въ удовлетвореніи за обиды. **1750. Іюля 11.**

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Julii iedynastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Połjanowskim, namieśnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi comparens personali-

ter wielmożny iego mość pan Hulewicz Alexander, skarbnik czernichowski, nie maiąc (sposobności) recenti in tempore ob legalitates suas dla obdukcyi ran y razów, od niżey wyrażonego chłopstwa sobie niewinnie zadanych, ad acta praesentia adire, nunc primum faciliori captato tempore, coram officio praesenti naprzeciwko wielmożnym ich mościom panom: Woyciechowi y Antoniemu Lesznickim, starościcom żytomirskim, braci między sobą rodzonym, tudzież urodzonym quorumvis nominum: Bieleckiemu y Bogusławskiemu, sługom tychże wyż ich mościów panów starościców żytomirskich, administratorom natenczas miasteczka Norzyńska, niemniey roboczym: Petruszenkowi, Moskalowi, Lewkowi Rybakowemu y drugiemu Lewkowi, Jakimowi, Steckowi y innym, do osób dwudziestu kilku, po imionach y przezwiskach tak panom swoim, iako też dyspozytorom lepiey znaiomym, poddanym norzyńskim, gwałtownikom y rebellizantom, na niżey wyrażone wiolencye, aggrawacye stanu szlacheckiego, z spisami, rusznicami, kiiami, y innym orężem zebranym y zgromadzonym, przestrzegaiąc całości zdrowia, życia i honoru swoiego, przychylaiąc się w tym do prawa pospolitego, rigide contra takie audentes opisanego, solennie skarżył y protestował się w ten niżey opisany sposób y o to: iż pomienieni poddani norzyńscy, czyli ex permissione natenczas dworskiey dyspozycyi, czyli proprio ausu, zwyczaiem niegodziwym y zuchwałością haydamacką, protunc tu, w Polesiu, około miasteczka Narodycz y przez całą Ukrainę grassuiących, nie tylko dworom, domom szlacheckim, ale nawet świątnicom Boskim, osobom duchownym nieprzepuszczaiących, zabóystwa, morderstwa ex naturali contra religionem romanam catholicam odio et malevolentia czyniących, postępuiąc, wielmożnego protestanta, przez Norzyńsk anno praesenti die quinta Iunii circa ortum solis przeieżdżaiącego, nil in se mali evenire sperantem, z rusznicami, spisami y kiiami pośród rynku napadłszy, wolnego przeiazdu do domu y dóbr swoich dziedzicznych, miasteczka Bednarówki o mil ośm od Norzyńska leżących, zabroniwszy, z wozka gwałtownie sciągnowszy, słowami nieuczściwemi, grubiańskiemi łżąc y szkaluiąc, targaiąc y stursami biiąc, ran dwie krwawych we dwa palce prawey ręki zadawszy, do dworu tameyszego zaprowadzili, o przyprowadzonym y między większy hurt chłopstwa, tamże, we dworze, będącego, pod wartę oddanym—pomienionym urodzonym: Bieleckiemu y Bogusławskiemu, przełożonym, a onym oznaymiwszy y od onych powróciwszy, eo magis z większym urągowiskiem y naygrawaniem do turmy wielmożnego protestanta zaprowadziwszy, wtrącili; wozek z parą koni z szorami y woznicę w detencyą, pościel z tłumokiem, kilim, derhę, sztuciec

gwintowy biały, pistoletów mosiężnych francuzkich para z tasaczkiem, szablą w czarney oprawie y inne rzeczy, w wozie będące — in vim zdobyczy zabrali, chlubiąc się: »żeśmy koło lacha zdobuły sia—bude za szczo horyłku pyty«; strzelbę zabraną powystrzelali, szablą po ścianach w domach żydowskich rąbali, popsuli, potym tęż szablę przepili; w takowym też niebezpieczeństwie życia i zdrowia między zaiadłem chłopstwem zostaiąc godzin kilka wielmożny protestans pod wartą, gdy pomiędzy chłopstwem, z rąk onych wydarłszy się y na górkę do urodzonego Bogusławskiego y Bieleckiego po schodach wbiegłszy, o animadwersyą iakożkolwiek na rzecz takową y o uwolnienie z sekwestru prawie z płaczem wołaiąc, prosił,— pomieniony urodzony Bogusławski his formalibus na wielmożnego protestanta iak prędko huknął: »y kogo waść tam wszystkich diabłów, moy panie bracie! hałasuiesz, idź precz, spać mi nie daiesz!«—tak zaraz pomienione chłopstwo z większą złością y zuchwałością, ieden za kark, drudzy za barki wielmożnego protestanta pochwyciwszy, z teyże górki po schodach strącili y do turmy znowu zawlekli, narzekaiąc na drugich chłopów, na co z pod warty wypuścili; gdzie znowu nowe pośmiewiska, obelgi słowami sromotnemi, których haereat animus wspomnieć, lżyli wielmożnego protestanta, z rusznicy się mierzenia, zmarłą świętey pamięci matkę wielmożnego protestanta słowy niegodziwemi pomykaiąc, wyrządzali, kalumniowali, lachem niehodnym, iuchą sobaczą nazywali; quibus peractis violentiis, kazawszy urodzony Bogusławski po długim na dzień czasie wielmożnego protestanta na górę do siebie przyprowadzić, y tam pozwoliwszy chłopstwu wielomówności nienależytey przeciwko wielmożnemu protestantowi, żadney sprawiedliwości rekwiruiącemu nie czyniąc z onych, ani im hunc ausus ganiąc, sam ieszcze na większą wzgardę verbis furibundis et scommaticis opprimebat, haec proferrendo: »gdzie nie można przeskoczyć, to tam podleść trzeba«, y to dodaiąc: »wolno będzie o to panów moich pozwać, odpowiemy za to;« y tak około południa z detencyi y sekwestru wielmożnego protestanta uwolniwszy, wóz z końmi, strzelbę, y inne rzeczy zabrane w wóz powrzucać kazawszy, siekirę, uzdzienicę rzemienną, kul y glutów kilkadziesiąt, w tasaku zabranych— oddać nie kazał, co wszystko obwinionym czasu prawa inkwizycyą dowiedziono będzie. Ratione quorum omnium tenże wielmożny komparens, przeciwko wyżwyrażonym obwinionym ich mościom y onychże poddanym, iako oczewistym rebelizantom, iterum iterumque quaeritur et quamsolenissime protestatur, deklaruiąc się, praemissa jure vindicanda esse, salva (exposcente necessitate) melioratione reservata, praesentem actis connotari pro-

sił,—co y otrzymał. Alexander z Wojutyna Hulewicz, skarbnik czerniechowski, manu propria.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 467.

CCXXIX.

Сознаніе возного о томъ, что онъ арестовалъ въ мѣстечкѣ Народычахъ крестьянъ, обвиняемыхъ въ сношеніяхъ съ гайдамаками. 1750 Іюля 17.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Julii siedmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Półjanowskim, namieśnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi, stanowszy oczewiście woźny generał woiewodztwa Kiiowskiego y innych, szlachetny Michał Wilkowski, w moc prawdziwey, wierney y skuteczney relacyi swoiey, iawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset pięćdziesiątego, die decima sexta Junii, na affektacyą y prawną rekwizycyą wielmożnego iego mości pana Macieia Dedowicza na Łaskach Trypolskiego, podsędka ziemskiego kiiowskiego, maiąc przy sobie stronę szlachty, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Macieia y Jana Moszkowskich, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, był w dobrach mieście Narodyczach, gdzie będąc, a zastawszy urodzonego iego mości pana Łukasza Jakubskiego, gubernatora narodyckiego, we dworze tameyszym, sławetnego Onyska Bedenka, mieszczanina tameyszego, Tarasa Miel-

nika Sieleckiego, z synami iego, ktory lat dwie czyli więcey był na Sieczy, Moroza, y innych poddanych łoznickich, iednych kointelligencyą z haydamakami maiących, drugich, prout innotum, na Siczy bywaiących, z hultaystwem korresponduiących, przestaiących, na rabunek do wsi Łasków sprowadzaiących,—u tegoż wyżpomienionego iego mości pana gubernatora narodyckiego każdego w tysiącu grzywien polskich do rozprawy prawney y sądu stawienia aresztem innodował; który areszt urodzony Łukasz Jakubski, gubernator, imieniem wielmożnego Pawszy, chorążego kiiowskiego, pana swego, do rozprawy prawney dotrzymać deklarował y submitował się. A tak on, woźny, tąż stroną szlachtą, sobie prytomną, oświadczywszy się, ztamtąd tu, ad acta, przybywszy, przedemną, urzędem, prawdziwą aresztu uczynił y zeznał relacyę, prosząc iey o przyięcie do akt,—co y otrzymał. † Woźny ut supra, scribendi ignarus.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 453.

CCXXX.

Жалоба урядниковъ гродскихъ овруцкихъ на управляющаго Овруцкимъ староствомъ, дворянина Станислава Быстрицкаго, о томъ, что онъ отказался принять въ тюрму гайдамака Остапа Луцкаго и не согласился приказать исполнить надъ нимъ приговоръ смертной казни. 1750. Іюля 31.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Julii trzydziestego pierwszego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Półjanowskim, namieśnikiem protunc grodzkim owruckim,

y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Stanisław Wasilkowski, subdelegat przysięgły grodzki kiiowski, nomine et ex speciali commisso wielmożnego iego mości pana Macieia Dedowicza na Łaskach Trypolskiego, podsędka ziemskiego kiiowskiego, zapatruiąc się na obowiązki prawa pospolitego, in emolumentum integritati każdego uformowane, praesenti coram officio castrense Owrucense przeciwko urodzonemu iego mości panu Stanisławowi Bystryckiemu, gubernatorowi starostwa Owruckiego, soleniter manifestował y protestował się w niżey opisany sposob: iż iego mość obżałowany, dostatecznie będąc wiadomym nieporównaney krzywdy y szkody, osobliwie ninieyszego komparenta pryncypałowi, tak w ludziach, iako y ruchomościach, przez inkursyę haydamacką przyniesioney, potem widząc oczewiste przy zagęszczonych po wszystkich powiatach, et praecipue woiewodztwa Kiiowskiego, hultayskich swywolach, rabunkach y bezbożnych grassancyach, drugich obywatelów niebespieczeństwo, przecież super angusta angustias ściśnioney zewsząd nieszczęśliwościami wolności nie maiąc kompassyi, gdy wielmożny protestanta pryncypał haydamakę, imieniem Ostapa Łuckiego, złapanego w Choynikach, y tam z zwyczaynych konfessat, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset pięćdziesiątego, die nona Julii, przez gromadę klucza Choynickiego na garło dekretowanego, y, iako się po indegacyi pokazało, przez lat sześć na excessach hultayskich życie prowadzącego, aequanimi decisione godnych urzędników y współobywatelów tameyszych na śmierć skazanego, dla dalszey inwestygacyi complicitatis nie exekwowawszy ad mentem ferowanego dekretu, w zamku Owruckim, in facie plurimae nobilitatis—wielmożnych ich mościów panów: Piotra Skorupskiego, miecznika parnawskiego, Alexandra Moczulskiego, Szymona Mroczka, Jana y Stefana Niewmirzyckich, Jana Sokołowskiego, Jana Kozińskiego, Floryana Chmielińskiego, Stanisława Wasilkowskiego, Ludwika Zagórskiego y innych wielu ich mościów, natenczas dla spraw swoich do kancellaryi zgromadzonych, stawił, y, reprodukowawszy dekret wyżrzeczony, na swego winowaycę ferowany, pretendował, aby iako prawo, zwyczay dawny y teraznieyszy porządek po inszych starostwach, ile pogranicznych, każe, ad ulteriorem disjudicationem et investigandam rei veritatem tenże sam hultay in sequestro zamku z przydaniem straży był zatrzymany;—lecz iego mość obwiniony, non attentis (constitutionibus?): mille quinquecentena sexaginta duarum et mille quinquecentena octoginta octorum (sic), które na starostwa pograniczne wszelkich włoczęgów, hultayów przez urzędy mieyskie nie tylko exekwowania wyraźny obowiązek włożyły, ale też onych łapania sub paena

centum marcarum,—rekuzuiąc komparenta principalis słuszney rekwizycyi y iego affektacyi, contra salutam praxim et praescriptum legis, ani do więzienia przyiąć, ani przez urząd mieyski pomienionego haydamakę chciał exekwować. A zatym idem comparens, nomine cujus supra, ratione praemissorum, iteratis manifestowawszy się vicibus, salva servata melioratione, hanc manifestationem actis connotari prosił,—co y otrzymał. Stanisław Wasilkowski, subdelegat grodzki kiiowski, manu propria

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 493.

CCXXXI.

Объявленіе регента гродскаго винницкаго, Антонія Мержвинскаго о томъ, что гайдамаки вломились ночью въ гродскую канцелярію и истребили въ ней многіе документы. 1750. Августа 11.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Augusta iedynastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Benedyktem Zawalskim, namieśnikiem protunc burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter wielmożny iego mość pan Antoni Mierzwiński, łowczy powiatu y regent grodzki winnicki, de deligentia et integritate sui manifestuie y protestuie się w niżey opisany sposob y o to: iż wielmożny manifestans, maiąc sobie powierzone całego prześwietnego woiewodztwa Bracławskiego w grodzie Winnickim akta, które in loco securitatis solito, w zamku iego królewskiey mości Winnickim, widząc ustawiczne, osobliwie w roku teraznieyszym, po wsiach i miastach przez swawolne kupy zagraniczne haydamackie wykonane rabunki, złożywszy tam, gdy pro-

funda nocte ciż rebellisantes die decima nona Iulii hostiliter napadłszy y do zamku iako też kancellaryi murowaney y dobrze opatrzoney, w zamku bądącey, drzwi wywaliwszy, różnych obywatelów różne transakcye, w kopiach y miesiącach będące, iedne porozrzucali, drugie dla naboiu sztrzelby pobrali y inne niemało podarli, których kawałki tylko znaydowały się: ażeby tedy wielmożny manifestans, ieżeli iakowych niedostawać będzie transakcyi, nie był in responsione,—iak tylko o tym rabunku dowiedzieć się mógł, tak zaraz coram actis praesentibus de diligentia sui infert manifestationem, quam actis connotari prosił;—co y otrzymał. Antoni Mierzwiński, regent grodzki winnicki.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750 № 4635; листъ 906 на оборотъ.

CCXXXII.

Жалоба купцевъ евреевъ изъ города Хмѣльника о томъ, что гайдамаки ограбили ихъ во время ночлега въ Винницкомъ замкѣ, куда они отправились по приглашенію управляющаго, Михаила Шиндлярскаго, обѣщавшаго доставить имъ полную бсзопасность. Товары же не похищенные гайдамаками присвоили себѣ дворяне и козаки, живущіе въ Винницѣ. 1750. Августа 16.

Actum Laticoviae, feria sexta in vigilia festi Assumptionis in caelum gloriosissimae virginis Mariae, intra actum feriae quintae, ipso die festi octavarum sacratissimi Corporis Christi Domini, positionis judiciariae actorum terrestrium palatinatus Podoliae, anno Domini millesimo septingentesimo quinquagesimo.

Ad judicium et acta praesentia, terrestria palatinatus Podoliae, Laticoviensia personaliter veniens infidelis Jankiel Rabinowicz, mareschalcus sy-

nagogae palatinatus Podoliae, oppidanus Chmielnicensis, suo atque infidelium: Icko Hirszkowicz et Jachwyt conjugum, generi et filiae suorum, oppidanorum Chmielnicensium, in et contra generosum Michaelem Szyndlarski, oeconomum capitaneatus Vinnicensis, nobilesque ac cosacos capitaneatus ejusdem, de nominibus et cognominibus generoso oeconomo Vinnicensi melius notos, tum generosum Andream Budzyński, bonorum villae Jakuszyńce sortium, possessioni magnifici Ignatii Bykowski, judicis castrensis Trembovliensis, subjectarum, administratorem, atque laboriosos: Hrycko Szwec et Musiey Moskal, subditos earundem sortium bonorum villae Jakuszyńce, conniventiam et complicitatem cum haydamacis grassantibus habentes, nec non nobilem Joannem seu alius nominis Sadowski, et laboriosum Lewko Tkacz, aliosque subditos in sortibus praemissis villae Jakuszyńce, possessioni magnifici Bykowski subjectis, existentes, quaestus ac solenniter protestatus est idque in eo: quia sub tempus nundinarum in bonis oppidi Vinnica, die decima nona mensis Iulii anno praesenti celebratarum, infideles gener et filia protestantis, cum variis rebus ad vendendum conductas existentes, anteque occasum solis de eodem oppido discedere intendentes, generosus Budzyński, adveniens, aureis hungaricalibus aliquo decem remonstratis, ad pernoctandum in ibidem sollicitavit multaque emenda die crastina appromisit; jam vero generosus Szyndlarski, oeconomus Vinnicensis, adveniens, similia dando motiva ad pernoctandum, securitatemque omnem appromittendo, cum omnibus mercimoniis, jam in currum magnum, bryka dictum, collectis, ad arcem Vinnicensem discedere suasit, ibidemque nobiles ac cosacos pro securitate addere declaravit, trinisque vicibus ad eosdem infideles, generum et filiam protestantis, donec conduxisset ad arcem, cosacos ordinavit; quos taliter conductos, ab inculpatis Hrycko Szwiec et Musiey Moskal, subditis de villa Jakuszyńce, informati et subordinati licentiosi homines in omneque malum effrenati, dicti haydamacy, nocte sequenti in arcem Vinnicensem irruerunt, variaque mercimonia protestantis depraedarunt, plurima tamen nobiles ac cosaci Vinnicenses interceperunt itaque protestantem ad octodecem millia florenorum polonicalium damnificarunt; de quibus mercimoniis, per haydamacos et subditos Jakuszynscenses superius expressos interceptis in silvisque Jakuszynscensibus locatis, generosus Budzyński, administrator, cum nobilibus ac subditis, in dispositione sui existentibus, informatus, haec omnia apprehensit sibique appropriavit, in parte autem nobilibus et subditis contribuit; jam vero residuitatem mercimoniorum nobiles et cosaci Vinnicenses inter se distribuerunt. Quorum

omnium per generosos Szyndlarski et Budzyński causatorum, jam autem per nobiles et cosacos Vinnicenses subditosque Jakuszyńscenses superius expressos, aliosque, illatorum sibi damnorum, octodecem millium florenorum polonicalium efficientium, is idem protestans, suo et quo supra nomine, iterum iterumque quaeritur et quamsolennissime protestatur.

Книга земская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750; № 5545; листъ 391.

CCXXXIII.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ арестовалъ крестьянина Ивана Дрогожа, обвиненнаго въ участіи въ нападеніи гайдамаковъ на мѣстечко Ловковъ. 1750. Августа 22.

Roku tysiąc siedmset pięddziesiątego, miesiąca Augusta dwudziestego drugiego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Pawłem Żytkiewiczem, namieśnikiem protunc grodzkim kiiowskim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi stanowszy oczewiście woźny generał woiewodztwa Kiiowskiego y innych, opatrzny Michał Kalkowski, w moc prawdziwey, wierney y skuteczney relacyi swoiey, iawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on, roku teraznieyszego, tysiącznego siedmsetnego pięddziesiątego, dnia dwudziestego pierwszego Augusti, na affektacyą y prawną rekwizycyą wielmożnego iego mości pana Michała Strybyla cześnika nowogródzkiego, maiąc przy sobie stronę szlachty, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Antoniego Kropywnickiego y Franciszka Dąbrowskiego, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia sibi ad-

hibitos, był w dobrach mieście Korostyszowie; gdzie będąc, a zastawszy praesentem urodzonego iego mości pana Adama Stryżewskiego, gubernatora korosteszowskiego, u którego iego mości roboczego Jwana Drohoża, hayda- makę, wraz z sutdzikiem, w którym rzeczy zabrane affektanta przez tegoż, cum complicibus Łowków rabuiącego, to iest: pieniędzy talerów trzydzieś- cie, materyi kawałków dwa, adamaszku y kitayki, spodnica materyalna w kwiaty, żupan materyalny, żupan sukienny szary, srebra łamanego kawał- ków kilka, sztucców srebrnych dwa, ładownica srybna, fuzya dwórurna,— w dziesięciu tysięcach aresztował; który areszt ten wielmożny iego mość pan Stryżewski, benevole przyiowszy, pomienionego Jwana wraz z rzeczami do rozprawy prawney dotrzymać deklarował; urodzonego zaś Stryżewskiego u woyta y gromady tameczney w tysięcu grzywien itidem aresztował; który areszt tak woyt iako y gromada przyiowszy, imieniem panów swoich do- trzymać deklarowali. W czym on, mianowany woźny, tąż stroną szlachty, sobie przytomną, oświadczywszy się, tu, ad acta, przybywszy, przedemną, urzędem, uczynił y zeznał aresztu relacyę. † Woźny ut supra, ignarus scribendi.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1750, № 60; листъ 981.

CCXXXIV.

Объявленіе отъ имени дворянина Михаила Калетинскаго о томъ, что онъ не можетъ явиться въ срокъ, назначенный ему судомъ, по причинѣ опасности отъ гайдамаковъ, напавшихъ на сосѣднюю съ его домомъ мѣстность. 1750. Сентября 1.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Septembris pierwszego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y prze- demną, Józefem—Kazimierzem Pawłowskim, burgrabią płockim, namieśni-

kiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Jerzy Głowiecki, nomine wielmożnego iego mości pana Michała-Jana Kalityńskiego, chorążego bracławskiego, postrzegaiąc wszelkiey całości fortuny y substancyi, solenissime coram officio praesenti in diligentia principalis sui manifestatur idque in eum sensum: iż co dekret polubowny kompromissarski, między wielmożnym pryncypałem comparentis, z iedney, a wielmożnym panem Zacharyaszem Jaroszyńskim, miecznikiem winnickim, z drugiey strony, roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, dnia dwudziestego piątego Czerwca, w Winnicy, pro variis nastąpił, którym dekretem nakazano, aby strony wielmożnych ich mościów panów komorników granicznych dla oznaczenia znaków, dyferencyę gruntów maiących, sprowadzili, signis metatibus miasta Tywrowa cum attinentiis od wsi Wasylówki scopulis praefigerit in termino hodierno; któremu dekretowi lubo usilnym staraniem wielmożny iego mość pan Kaletyński, comparentis principalis, effectuationem desideraverat, y na termin w dekrecie wyrażony conducere magnificos camerarios curavit, a że nieszczęśliwa klęska przez grassuiących coraz fortiori augmento haydamaków in circuitum Tywrow, miasto wielmożnego manifestantis pryncypała, machinando in vitam et praedam, obtoczyły, dla których żadnym sposobem ani ubłaganiem wielmożnych ich mościów panów komorników sprowadzić nie mogł,—przeto, aby in succubitionem interessu, w dekrecie oznaczonego, nie popadł, solennem, praecavendo integritati substantiae, infert diligentiam magnifici principalis sui, prosząc eam actis connotari, -co y otrzymał. Józef Głowiecki, manu propria.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 922.

CCXXXV.

Жалоба отъ имени Пинской езуитской коллегіи на управляющихъ селомъ Гладкевичами, дворянъ: Ивана Качинскаго и Петра Галензовскаго о томъ, что они отняли у арестованныхъ ими гайдамаковъ деньги, похищенныя у войта въ селѣ Махновичахъ, принадлежащемъ езуитамъ, и обратили ихъ въ свою пользу, не возвративъ по принадлежности. 1750. Сентября 9.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Septembris dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Półianowskim, namieśnikiem protunc grodzkim owruckim y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu iego mość xiądz Antoni Grzybowski, prokurator, causarum collegii Xaver—Ovrucensis societatis Jesu, nomine collegii Pinscensis provinciae Litvanae ejusdem societatis Jesu, vindicando reliquas supellectiles roboczego woyta machnowieckiego, poddanego dóbr wsi Machnowicz, dziedzicznych collegii Pinscensis praedictae prowinciae Litvanae societatis Jesu, przez swywolnych niegdy: Fedora Moskala, roboczych: Hordiia, Ławryna y innych, w teyże kupie swawolney będących, tak na śmierć dekretem maydeburskim skazanych, iako y uciekłych, to iest w złocie y srebrze wydartey substancyi, przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi naprzeciwko niżey wyrażonym obżałowanym świadczy, manifestuie y protestuie się w ten niżey opisany sposób y o to: iż urodzeni ich mość panowie: Jan Kaczyński, administrator dóbr wsi Hładkiewicz wielmożnego iego mości pana Pawszy, chorążego kiiowskiego, y iego mość pan Piotr Gałęzowski, komissarz dóbr tegoż wielmożnego chorążego kiiowskiego, pobrawszy ad carceres z kupy hnltayskiey rozpędzonych roboczych: niegdy Hordiia y Ławryna, do dóbr wsi Hładkiewicz przybyłych, przy których urodzony iego mosć pan Jan Kaczyński, administrator, y iego mość pan

Gałęzowski, komissarz, zastawszy kwotę pieniędzy złotych polskich sto siedmdziesiąt y ośm, u wyżnadmienionego woyta machnowieckiego haydamackim sposobem wziętych, własną pracą przez wiek cały zebranych, odebrali; którey summy sto siedmdziesiąt y ośm złotych polskich, na rekwizycyą tak często wspomnionego woyta, iako y ninieyszego komparenta, u wyż wyrażonych haydamaków odebraney, in toto nie oddali y oddać rekuzuią, procurato modo tylko rzecz zdobiąc, na iakoweści expensa y za fatygi swoie, których expens in rem wyż wspomnianych inkarceratów nie pokazali y fatygi żadney nie ponieśli, a kwotę z summy wspomnioney sto siedmdziesiąt y ośmiu złotych polskich—pięćdziesiąt złotych polskich in usumfructum sui obróciwszy, ad saepissimas requisitiones manifestantis oddać nie chcą. A zatym modernus manifestans, widząc niesłuszną krzywdę y nienależyty uszczerbek często wspomnionego woyta machnowieckiego, poddanego praemomorati collegii, iteratis manifestowawszy się vicibus, salvam manentem hujus manifestationis meliorationem vel per edendas citationes correctionem zostawiwszy, hanc, breviter scriptam, actis connotari prosił,—co y otrzymał. X. Antonius Grzybowski, societatis Jesu, manu propria.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 543.

CCXXXVI.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ арестовалъ въ селѣ Немировѣ гайдамака, отдѣлившагося отъ своего отряда. 1750. Сентября 11.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Septembris iedynastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Półianowskim, namieśnikiem protunc grodzkim owruc-

kim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi stanowszy oczewiście woźny generał woiewodztwa Kiiowskiego y innych, szlachetny Michał Witkowski, w moc prawdziwey, wierney y skuteczney relacy swoiey, iawnie, ustnie y dobrowolnie zeznał: iż on roku teraznieyszego, tysiąc siedmset pięćdziesiątego, die decima Septembris, na affektacyą y prawną rekwizycyą wielmożnego iego mości pana Macieia Dedowicza—Trypolskiego, podsędka ziemskiego Kiiowskiego, y innych ich mościów obywatelów woiewodztwa Kiiowskiego, powiatu Owruckiego, maiąc przy sobie stronę szlachty, ludzi wiary godnych, ich mościów panów: Jana Ciechanowskiego y Franciszka Baranowskiego, eo maioris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, był w dobrach wsi Niemirowie; gdzie będąc, a zastawszy we dworze tameyszym wielmożną iey mość panią Antoninę Dubrawską, podczaszynę bracławską, dóbr rzeczonych possessorkę, u teyże iey mości haydamakę z pod Lisowszczyzny, w utarczce z podiazdem woyskowym od drugich hultaiów odłączonego, imieniem Wasyla, we czterech tysięcach grzywien polskich aresztem innodował; który areszt wielmożna Dubrawska libenter ac benevole przyiowszy, pomienionego Wasyla haydamakę, do rozprawy prawney przyporęczonego, dotrzymać deklarowała y submittowała się. A tak on, woźny, stroną szlachty, sobie przytomną, oświadczywszy się, ztamtąd ad acta przybywszy, przedemną, urzędem, prawdziwo aresztu uczynił y zeznał relacyę, prosząc actis connotari, — co y otrzymał. † Woźny ut supra, scribendi ignarus.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 548.

CCXXXVII.

Приказъ, данный региментаремъ Антоніемъ Ожгою офицеру Мацевичу о томъ, чтобы онъ розыскалъ вещи, зарытыя гайдамаками и арестовалъ крестьянъ, обвиняемыхъ въ участіи въ нападеніи гайдамковъ на мѣстечко Володарку. 1750, Сентября 15.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Decembris dwudziestego pierwszego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Janem Niewmirzyckim, namieśnikiem protunc grodzkim staro-

stwa Żytomirskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Antoni Wysłouch, ten ordynans, od iaśnie wielmożnego iego mości pana Antoniego z Ossy Ożgi, starosty romanowskiego, byszowskiego, regimentarza partyi Ukraińskiey, urodzonemu Macewiczowi, z podpisem ręki własney tegoż iaśnie wielmożnego starosty y z pieczęcią zwykłą prcyciśnioną dany, ratione introcontentorum per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego y do akt wpisanie; a tak ia, urząd, annuendo affectationi iego mości podawaiącego, ad acticandum przyimuiąc pomieniony ordynans, z początku aż do końca czytałem, y tak się w sobie ma: Antoni z Ossy Ożga, romanowski, byszowski etc. starosta, pułkownik woysk iego królewskiey mości y rzeczypospolitey, regimentarz woyska koronnego partyi Ukraińskiey. Na fundamencie władzy wyższey powierzoney mi kommendy nad partyą Ukraińską, daie ten ordynans iego mości panu Macewiczowi, towarzyszowi chorągwi pancerney iaśnie wielmożnego iego mości pana podkomorzego łuckiego, aby, za odebraniem onego, wziowszy kommenderowanych od przedniey straży pocztów sześciu i towarzysza iednego, przybrawszy z swoiey komendy nadwornych ludzi, szedł do Tatarynówki pod Berdyczów, wziowszy człeka, w detencyi swoiey będącego, y tam, przez niego zakopane, zrabowane niektóre rzeczy w Łowkowie, w całości wzioł y one do mnie, do kommendy, komportował; nazad powracaiąc, ma pobrać ludzi w Strzyżawce, u których się zdobycz znayduie, po tychże haydamakach przytrzymana, co Wołodarkę rabowali; ostróżność i skromność wszelką zachować ma pod animadwersyą artykułów woyskowych. Datum w obozie pod Sokołówką, die decima quinta Septembris, millesimo septingentesimo quinquagesimo anno. U tego ordynansu podpis, przy pieczęci iaśnie wielmożnego Ożgi, regimentarza partyi Ukraińskiey, starosty romanowskiego, byszowskiego etc. w te słowa: Antoni z Ossy Ożga, romanowski, byszowski etc. starosta, regimentarz partyi Ukraińskiey, manu propria. (L. S). Na wierzchu zaś inskrypcya tak się w sobie ma: Ordynans, iego mości panu Macewiczowi dany. Który to ordynans, za podaniem y prośbą wyż mianowaney osoby, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo, iak się w sobie ma y zawiera, do xiąg ninieyszych, grodzkich, żytomirskich iest ingrossowany.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1750—1751 № 233; листъ 862.

CCXXXVIII.

Жалоба отъ имени дворянъ: Адама и Өомы Ипогорскихъ-Ленкевичевъ на пріора доминиканскаго Бышевскаго монастыря, Өому Клюковскаго, о томъ, что онъ наноситъ истцамъ различныя обиды, и, между прочимъ, пріѣхавъ ночью съ вооруженнымъ отрядомъ слугъ въ село истцевъ Новоселки, навелъ страхъ на жителей, выдавая отрядъ свой за гайдамаковъ. 1750. Сентября 16.

Roku tysiąc siedmset piędziesiątego, miesiąca Septembris szesnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Pawłem Żytkiewiczem, namieśnikiem protunc grodzkim kiiowskim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Woyciech Jachimowicz, nomine et ex speciali commisso wielmożnego iego mości pana Adama, starosty hrebniskiego, y Tomasza, podstolego mozyrskiego, Ipohorskich Lenkiewiczów, pryncypałów swoich, zabiegaiąc całości fortuny, naprzeciwko przewielebnemu w Bogu iego mości xiędzu Tomaszowi Klukowskiemu, superiorowi, y całemu zgromadzeniu konwentu Byszewskiego, nie mniey poddanym liszańskim, manifestuie y protestuie się o to: iż ich mość obwinieni, nie dość na tym, że violentissime ludzi poddanych z Liszki nasyłaiąc na grunta własne nowosielskie pryncypałów manifestantów, orze y zasiewa, lasy pustoszy, ale też in anno praesenti, zebrawszy sobie poddanych swoich z Liszni, prywatnie w las wyiechawszy, od samego Jrpieniu aż do szlaku, z Byszowa do Jasnohorodki idącego, więcey iak półmili gruntem własnym nowosieleckim znaków po drzewach więcey iak pięćset per medium ograniczenia ponacinał, y tak ponacinawszy, częstokroć zbroyno ze strzelbą wyieżdżaiąc, iego mość xiądz Klukowski, niby iuż ograniczył grunta, z ludźmi wyieżdżał, brzosty zabierał, sianożęci kosił y drzewa wycina y, violenter napadszy, różne wiolencye czynić nie przestaie: kiedy anno praesenti, die decima tertia Augusti, zeb-

rawszy kozaków z kilkudziesiąt, przyiechawszy sam przy pistoletach iego mość xiądz Klukowski do Nowosiołek, o samey północy, do karczmy zaiechawszy, wzieli kozacy straszyć po haydamacku, gdzie stróża będąca rozumieli, że haydamacy, pouciekawszy, całą wieś postraszyli y samego protestanta we dworze strachem nabawili; potym ciż kozacy obwinionego gorzałkie w karczmie sami toczyli, rzeczy niektóre arendarza nowosieleckiego pobrali, przechwałki na protestanta y na poddanych nowosieleckich różne iego mość obwiniony czyni y inne krzywdy per violent as popełnia, co wszystko czasu prawa więcey y prawdziwiey per inquisitiones deducetur. O co wszystko iterato, nomine quorum supra, idem comparens manifestatus est, salva manente melioratione, si opus fuerit. Et incontinenti stanowszy oczywiście woźny generał woiewodztwa Kiiowskiego y innych, opatrzny Jan Ustymowicz, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice libereque recognovit: iż on, roku tysiąc siedmset piędziesiątego, die septima Septembris, ad affectationem juridicamque requisitionem wielmożnego iego mości pana Adama, starosty hrebnickiego, y Tomasza, podstolego mozyrskiego, Ipohorskich-Lenkiewiczów, maiąc przy sobie stronę szlachty, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mości panów: Jerzego Mohicza y Tomasza Mohicza, propter majus testimonium sibi adhibitos, był na gruncie między Nowosieleckiemi y Byszewszczyzną własnym nowosielskim, gdzie będąc, widział y urzędownie oglądał znaki po drzewach, poczowszy od Jrpienia aż do drogi z Byszowa do Jasnohorodki idącey, więcey iak półmili wzdłuż porąbanych prywatnie, per modum granicznych, więcey iak pięćset; które to porąbanie mienili ludzie wielmożnych affektantów przez iego mości xiędza Klukowskiego y poddanych iego z Liszni. Gdzie widziawszy y urzędownie oglądawszy, tąż stroną szlachty, sobie przytomną, oświadczywszy się, ztamtąd odiechał, y o tym tey prawdziwey wizyi przedenmą, urzędem, uczynił y zeznał relacyę, prosząc z komparentem wraz actis connotari, co y otrzymał. Woyciech Iachimowicz. † Woźny ut supra, ignarus scribendi,

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1750, № 60; листъ 1026.

CCXXXIX.

Заявленіе отъ имени регимента ря, Антонія Ожги, о томъ, что гайдамаки ограбили совершенно находящееся въ его владѣніи мѣстечко Фастовъ. 1750. Сентября 16.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Septembris szesnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Pawłem Żytkiewiczem, namieśnikiem protunc grodzkim kiiowskim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Karol Dunaiewski, subdelegat grodzki kiiowski, nomine et ex speciali commisso iaśnie wielmożnego iego mości pana Antoniego de Ossy Ożgi, romanowskiego, byszowskiego etc. starosty, regimentarza partyi Ukraińskiey woysk koronnych, pryncypyła swego, specialny plenipotent, subveniendo indemnitati, całości fortuny dóbr miasteczka Fastowa, w teraznieyszey aktualnie zostaiących iaśnie wielmożnego pryncypała swego possessyi, in deligentia manifestuie się o to: iż, permissione Divina, in anno praesenti, certis diebus Augusti, grassantes haydamacy, swywolną kupę zebrawszy, osób więcey iak pięćdziesiąt, napadszy na miasto Fastow, zamek y dwór, potym mieszczan, ludzi y żydów w całym mieście zrabowali, kramy poodbiiali, pieniądze, u kogo mogły być, suknie, fanty, mobilia, tudzież konie, wozy, naymnieysze rzeczy funditus pozabirali y ogołocili, tak dalece, że nie tylko sposobu do wypłacenia do skarbu panu swemu należącey w intracie koncernencyi, ale woiewodzkich importancyi, co większa, wypłacić nie mogą, y sposobu do życia mieć nie mogą, ponieważ per illam bezbożnych haydamaków calamitatem nadzwyczay miasto Fastow ogołocone, a nawet y kościoł odbiwszy, ze wszystkim zrabowali. A zatym, praecavendo securitati, integritati iaśnie wielmożnego pryncypała swego, tudzież y miasta Fastowa, przez przypadek nieszczęśliwy zubożałych ludzi

tegoż miasta Fastowa, in diligentia sui, nomine cujus supra, iterato manifestatus est, salva manente melioratione, si opus fuerit, prosząc actis connotari, co y otrzymał. Karol Dunaiewski manu propria.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1750 № 60; листъ 1033.

CCXL.

Постановленіе сеймика »boni ordinis« Кіевскаго воеводства. Дворяне постановили: вооружить милицію на счетъ воеводства для защиты отъ гайдамаковъ; съ этою цѣлью они назначили подымную подать и выбрали коммиссію, которой поручили завѣдывать сборомъ и организовать милицію. Далѣе постановлено было: объявить вакантными староства, владѣльцы которыхъ будутъ уклоняться отъ доставки надворныхъ козацкихъ милицій для преслѣдованія гайдамаковъ; выдать денежное вознагражденіе депутатамъ, отправлявшимъ разныя порученія воеводства; выдать денежное вознагражденіе и фуражъ войскамъ; позаботиться о безопасномъ храненіи и о порядкѣ гродскихъ и земскихъ книгъ; уплатить долги воеводства, большая часть которыхъ была скуплена езуитами; хлопотать передъ духовнымъ начальствомъ объ украшеніи короной иконы Богородицы въ Бердичевскомъ монастырѣ и т. п. 1750. Сентября 16.

Roku tysiąc siedmset pięddziesiątego, miesiąca Septembris ośmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Pawłem Żytkiewiczem, namieśnikiem protunc grodzkim generału woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi

comparens personaliter wielmożny iego mość pan Józef—Stanisław na Jaślanach Brodzki, miecznik chełmiński, vicesgerent grodzki sandecki, marszałek koła rycerskiego boni ordinis, ten oryginał laudi boni ordinis, z podpisem ręki swey własney, tudzież z podpisami rąk wielmożnych assessorów ad acta praesentia, castrensia, kijoviensia per oblatam podał, de serie verborum ejusmodi: My: rady, senatorowie, urzędnicy ziemscy, grodzcy y całe rycerstwo prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego, po szczęśliwie zakończonym seymiku deputackim, a tak zakończonym, że iaśnie wielmożnych e millibus wybranych sędziów, deputatów na prześwietny trybunał koronny Lubelski, nie tylko universali voto uproszonych y mocnemi całego prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego, nemine excepto, obligaciami prawie przymuszonych, ale też y od samych opatrznych niebios ledwie nie palcem, ile w tym czasie, dum jura silent mutaque tacent sine auribus leges, funkcyą wytkniętych. Nazaiutrz, in virtute legis positivae, na mieysce obrad publicznych, prawem indygitowane, zgromadziwszy się, naypierwey Bogu, w Tróycy świętey iedynemu, a quo regum venit imperii potestas, nieskończone oddaiąc dzięki, że nas w tey nieszczęśliwey okoliczności, kiedy w całym woiewodztwie naszym Kiiowskim; w którym złość y zuchwałość haydamacka tyle dokazuie, laxavitque viam bellis et, ne qua maneret immunis regio, cladem divisit per urbes, nieskończone Regi regum et Domino dominantium czyniemy dzięki, że nas incolumes nayświętsza sprowadziła opatrzność in optima et praeciosissima sere braterskich unione unanimique affectu pod godną y poważną, qui dignus dare jura quiritibus, iaśnie wielmożnego iego mości pana Nikodema—Kazimierza na Szumsku Woronicza, kasztelana Kiiowskiego, starosty Ostrzskiego, rotmistrza woysk iego królewskiey mości y rzeczypospolitey, a iako wyżey namieniono, gwałtem prawie na główny trybunał na dniu wczorayszym uproszonego sędziego deputata, o którym to tylko słusznie napisać należy, qua toga qua sago nitet, y nie tylko wielkim zdaniem swoim, ale też urodzenie i imie cale connaturalnie ab avis, atavis proavisque suis rodowite y herbowne iego iabłko nieskończone całemu woiewodztwu, a co większa, całey oyczyznie zwykłe rozmnaża owoce, ale też y herbowne miecze, in trinitate doskonałe, tak całość y bezpieczeństwo, lubo prae montibus undique fatis intumescentibus haydamackich złości, w tymże woiewodztwie auxesi et licentia ubezpieczaią, że circa iaśnie wielmożnego iego mości pana kasztelana indefessos o dobro całey oyczyzny et in particulari prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego conatus, tychże oppozycyą tute quiescere y obrad publicznych securitatem provisam doznaiąc, wiel-

możnego iego mości pana Józefa—Stanisława na Jaślanach Brodzkiego, miecznika chełmińskiego, vicesgerenta grodzkiego sandockiego, parentelata, possessyonata, zasługami godnemi w woiewodztwie naszym zaszczyconego, za marszałka obraliśmy, y, żeby obrady nasze in cassum nie poszły, ale owszem, suo ordine przez iednego dystrybutora dyspozycyi głosów naszych iść mogły, per consequens quam in prosperrimo tueantur eventu, obywatela woiewodztwa naszego, maturitate cosiliique pondere plenum virum, uprosiliśmy, y in consortium konnotacyi votorum przysługi y fatygi wielmożnych ich mościów: Kaietana Jackowskiego, podczaszego kiiowskiego, Franciszka Saczka, podczaszego kiiowskiego, Michała z Szpanowa Czaplica, skarbnika mścisławskiego, przydaliśmy. Po którym iednostaynym assensem obraniu wielmożnego iego mości pana marszałka z smutney kraiu naszego experiencyi, bo prawie inter continuas lacrimas et querelas przez tyle zacnych obywatelów woiewodztwa naszego krwi wylanie, przez tyle zniszczonych szlacheckich fortun, przez tyle zgwałconych dystyngowanych domów, a co większa, sprofanowanych na honor Boski konsekrowanych świątnic, z ozdób własnych, supremo numini poświęconych, złupionych, obdartych y obnażonych zostaiący, pro primo et principali objecto boni ordinis woiewodztwa naszego seymikowania securitatem fortun, życia y honorow wszystkich nas, concivium woiewodztwa tego, stanowiemy: ażebyśmy iakonayprzyzwoiciey y iakonaybezpieczniey od haydamackich inkursyi y oppressyi mieliśmy się czym zastawić, ne amplius tak nieszczęśliwą haydamackich kup, coraz bardziey w woiewodztwie naszym szerzących się, złością, iako concives nasi, których bez żalu wspomnieć nie można, y my sami podobnym sposobem nieszczęśliwych y śmiertelnych nie doznali ewentów, y żeby fortuny y dobra, czyli z antecessorów lub też de summa munificentia Dei nasze coraz do większey nie przychodzili dezolacyi, y my sami, widząc oczywiste życia y fortun naszych niebezpieczeństwo, na takie haydamackie żebyśmy się nie patrzali excessa, y świątnice boskie, soli numini konsekrowane, od iednego tak prostego a nienawisnego nie byli sprofanowane ludu, a że securitas publica woiewodztwa Kiiowskiego nie inaczey, tylko przez uformowanie y postanowienie milicyi in defensam od tychże haydamaków obwarowana być nie może, — więc y na postanowienie milicyi, teyże regularney płacy obmyślenie, laudo praesenti ustanowić zgadzamy się y deklaruiemy. A że przez wielmożnych od woiewodztwa naszego ich mościów panów posłów, z osobliwego względu y respektu nayiaśnieyszego króla iego mości, pana naszego miłościwego, w responsie na instrukcyą od woiewodztwa naszego, nie tylko przez zlecenie iaśnie wielmożnym hetmanom

zmocnienia partyi Ukraińskiey, nie tylko przez wniesienie y wymożenie u dworu Petersburskiego zapobieżenia z granic państwa Rossyiskiego exkursyi hultaystwa, nie tylko przez upewnienie o mocney y oycowskiey dla woiewództwa naszego protekcyi y pieczołowaniu, ale też po daniu nam y pozwoleniu tego środku, ażebyśmy własnych sił na własną obronę zażyli, dziękować nam naypierwey należy z naygłębszą pańskiego nayiaśnieyszego maiestatu adoracyą, niemniey supremum implorare numen, aby naiaśnieyszy iego mość, pan nasz miłościwy, in solatium woiewództwa naszego y całego polskiego świata, z nayiaśnieyszą królową iey mością, panią naszą miłościwą, z nayiaśnieyszą familią, w szczęśliwym y iakonaydłuższym panowaniu był konserwowany, perennet hoc nomen, quod mundus venerat et amat; niosąc tedy iakonaypokorniejsze dzięki, że woiewództwo nasze, przez gęste y swywolne haydamaków kupy in oppresso statu zostaiące, raczył dobrotliwą łaską swoią auxiliari y podać sposob podźwignienia się, którego sacrosancte in modestia et reverentia legis chwyciwszy się, że w woiewództwie naszym znayduie się dymów dwieście, excepto novorum coloniarum numero, a exygencyą płacy regularney tak chorągwiom kompntowym, repartycyą w woiewództwie naszym maiącym, iako też na nowoerygowaną milicyą, tudzież na coroczne expensa woiewodzkie, exposcitur summam sto tysięcy złotych polskich, więc ią na przerzeczone dymy distinguendo, przypada na dym każdy po złotych polskich pięćset, więc ta summa aby była podług dawnych dymów, w taryffie wyrażonych, ratami dwoma, et quidem summa pierwsza—die decima quinta Martii, dwadzieścia tysięcy złotych polskich, na regularną płacę kompntowego woyska, vigore constitutionis anni millesimi septingentesimi decimi septimi, et sancitorum woiewództwa, ich mościom panom grodowym odbierać praecommissą, według dawnych zwyczaiów, do rąk dwoma ratami tychże ich mościów panów grodowych; a z powiatów woiewództwa: Kiiowskiego y Żytomierskiego - do rąk y za kwitami wielmożnego iego mości pana Wawrzyńca Pruszyńskiego, stolnika starodubowskiego, w Żytomierzu, a z powiatu Owruckiego - w Owruczu, do rąk y za kwitem wielmożnego Łukasza z Rybna Rybińskiego, cześnika kiiowskiego, drugą ratą, die decima quinta Septembris, similiter za kwitem y do rąk wielmożnych ich mościów panów podskarbich,—postanawiamy; którym to ich mościom, za podiętą in praemissis fatygę, po groszu iednemu od każdego złotego, bez pretendowania żadnego kwitowego, uchwalamy. Te zaś ośmdziesiąt tysięcy, które do rąk wielmożnych podskarbich importowane być powinny, monetą secundum currentiam w woiewództwie tuteyszym odbierane

być powinny; przy którym wybieraniu summy ośmdziesiąt tysięcy wyźmianowaney ich mościom panom podskarbim od wielmożnych ich mościów panów starostów: Żytomirskiego y Owruckiego, dla bespieczeństwa konserwowania pod ten czas teyże summy, ludzi obmyślić maią. Do ułożenia zaś komputu milicyi woiewodzkiey y ustabilowania płacy onym regularney, do uformowania taryffy na dymy na sto tysięcy summy wynoszącey, wielmożnych ich mościów panów: Michała Steckiego, łowczego owruckiego, kommissarza na prześwietny trybunał skarbowy Radomski, Jana na Drohyniu Pawszę, stolnika kiiowskiego, Łukasza z Chodosowszczyzny Bohdanowicza, podstolego Kiiowskiego, Łukasza z Rybna Rybińskiego, cześnika kiiowskiego, Steckiego, łowczego kiiowskiego, Jana na Starosielcach Jakubowskiego, podczaszego żytomirskiego, Macieia Dedowicza—Trypolskiego, podsędka ziemskiego kiiowskiego, Józefa na Potoku Potockiego, pisarza ziemskiego kiiowskiego, Franciszka Xawerego na Piotrowie Nitosławskiego, łowczego ziemi-Chełmskiey, podwoiewodzego sądowego grodzkiego kiiowskiego, Wawrzyńca Potockiego, podstolego żytomirskiego, Andrzeia Trzeciaka, podstolego owruckiego, Jana Potockiego, cześnika owruckiego, Grzegorza Potockiego, łowczego żytomirskiego, Jana Choieckiego, pisarza grodzkiego żytomirskiego, Leona Steckiego, pisarza grodzkiego owruckiego, Wawrzyńca Pruszyńskiego, stolnika starodubowskiego, urzędników woiewództwa naszego, naznaczywszy czas—dzień czwarty Lutego, absentia nonnulorum non obstante, żeby sześciu z wyżwyrażonych urzędników ziechało się, za kommissarzów naznaczamy y upraszamy; a ułożywszy należyty porządek tak milicyi iako y płacy, iakowa summa na którą chorągiew należeć będzie, in scripto iaśnie wielmożnemu iego mości panu Steckiemu, łowczemu owruckiemu, kommissarzowi naszemu, z podpisami rąk swoich, podadzą; a wielmożny iego mość pan kommissarz za assygnacyą na półroczną płacę chorągwiom woiewodzkim do wielmożnych ich mościów panów podskarbich wyda; którzy ich mość panowie podskarbiowie, za pokazaniem assygnacyi, z wybranych pieniędzy bez żadney protellacyi wypłacać będą, na insze expensa żadne reszty iądey summy complementum ośmdziesiąt tysięcy złotych polskich za żadnemi assygnacyami wydawać nie maią, do dalszey dyspozycyi woiewództwa naszego: summa, iako iedynie na płacę milicyi woiewodzkiey iest postanowiona, tak na żadne insze potrzeby woiewodzkie y expensa iść nie powinna. Renitentium zaś dobra w punkcie niewypłacenia podatków, ciż ich mość panowie podskarbiowie delaty wydawać maią do uczynienia mocney, nemine excepto, exekucyi. Uformowawszy komput przyszłey milicyi, z opiasaniem doskonałym, przy

podpisach ich mościów panów delegatów, natenczas przytomnych, we wszystkim nieporuszenie trzymać mamy; w których chorągwiach nie ma być więcey officerów nad rotmistrza y chorążego. Za uformowaniem zaś tey milicyi, senatorowie woiewództwa naszego doniosą iaśnie oświeconemu iego mości panu kasztelanowi Krakowskiemu, hetmanowi wielkiemu koronnemu, o szczerey naszey ku obronie granic od państwa Moskiewskiego ochocie, o to upraszaiąc iakonaypokorniey, aby ordynansami swemi nie nakazywał milicyi naszey w innę wychodzić woiewodztwa, przez co by mogło accrescere w woiewództwie naszym niebezpieczeństwo, a zaś sąsiedzkim woiewodztwom narażenie się; ale iako ta milicya formatur z własnego grosza woiewództwa Kiiowskiego in succursum partyi Ukraińskiey, tak szczególnie woiewództwo nasze podczas niebezpieczeństwa zaszczycało się sukkursami woyska komputowego; ich mość zaś panowie officerowie, nad tą milicyą postanowieni, aby nie byli żadnemi interessami y intrygami obowiązani, ex vi obsequii militaris iedynie chorągwiów swoich pilnowali, sub amissione rangi y gaży; ich mość zaś kompania—sub amissione służby y pod wróceniem odebraney płaty, excepta mera infirmitate, na którą na gospodarskim seymiku, etiam, dato casu, po zerwanym, przed urzędnikami w grodzie poprzysięgą; która milicya iako opisanym wyżey sposobem będzie płatna, tak tym żyć, konia żywić y moderunek do boiu nie do stroiu należyty, konserwować powinna będzie, nie robiąc żadnych w podiazdach y furwachtach tudzież lokacyach exorbitancyi, ani też extorsyi; podiazduiącym iednak co dom gospodarski ma dać, obligatur. Starostowie, w woiewództwie Kiiowskim będące, iako prawem adstricti ad dandum subsidium z tych starostw horodowemi kozakami woysku komputowemu, w woiewództwie naszym będącemu, tak et praesenti laudo do dawania y stawienia tych kozaków tenentur; a ieżeliby quo casu prawom y zwyczaiom swoim byli przeciwni y subsidium kozakami horodowemi z starostw swoich do generalney kommendy w dawaniu nie byli posłuszni, tedy takowe abusus, wbrew prawu będące, pobudziłoby woiewództwo nasze Kiiowskie do podania takowych starostw pro vacantibus; co laudo praesenti in virtute legum uczynić, y, in casu renitentium, pro vacantibus podać deklaruiemy y powinni będziemy; nihilominus do sądów assessorskich sub amissione capitaneatuum zapozwać et jure agere vigore plenipotencyi, laudo praesenti pozwoloney, ich mościom panom: Nowickiemu, Flozorowiczowi, Makowskiemu praecommittitur. Szlachta, tak w woiewództwie Kiiowskim tudzież powiatach: Żytomirskim, Owruckim, za przywileiami królewskiemi wsiami siedząca, do żadnych dawania podatków

nie należąca, iako z tychże praw, od nayiaśnieyszych monarchów nadanych; tenentur służbę woienną odprawiać, tak, za daniem ordynansów, poczty stawiać pro die prima Maii do milicyi woiewodzkiey powinna; lauda et sancita dawne woiewodztwa naszego tudzież largicye, które nie są wypłacone, żeby swóy skutek wprędce odebrały—laudo praesenti też woiewodztwo mocno waruie y ostrzega. A że wielmożni ich mość panowie: Franciszek Xawery na Piotrowie Nitosławski, łowczy ziemi Chełmskiey, podwoiewodzi sądowy, Łukasz z Chodosowszczyzny Bohdanowicz, podstoli ziemski, sędzia grodzki kiiowski, Andrzey Trzeciak, podstoli owrucki, frontes virtutis, nieskazitelnego sumienia, pro immortali gloria własnych osób swoich, pro honore et decore prześwietnego woiewodztwa naszego, iako emeritissimi w tymże woiewodztwie viri, odprawuiący poselską funkcyę na seym w roku teraznieyszym, z azardem zdrowia naywiększym, z fortun swoich, nic przepuszczaiąc dopansom, teraz ore publico, lubo jubente fato, na niedoszłym seymie sed gravibus curis gestati muneris uczynili woiewodztwu relacyę,—tak onym woiewodztwo nasze Kiiowskie cum perenni gratitudine dziękuie, oraz na zawdzięczenie podiętych in loco publico kosztów po złotych polskich tysiąc pięćset każdemu seorsive naznacza, podobnie wielmożnemu Józefowi na Potoku Potockiemu, pisarzowi ziemskiemu kiiowskiemu, y Stanisławowi Pruszyńskiemu, podstolemu mścisławskiemu, za odprawione dignissime funkcye poselskie do iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości prymasa korony Polskiey y wielkiego xięstwa Litewskiego, winne woiewodztwo nasze czyni dzięki z tą expressyą, że ich wielkie w woiewodztwie zasługi sera suis melius celebrabunt saecula fastis, których fatygi y expensa, ile nie maiąc sposobności do regratyfikowania, każdemu po złotych polskich ośmset, a zaś wielmożnym ich mościom panom: Franciszkowi Zarębie-Cieleckiemu, chorążemu znaku pancyrnego iaśnie wielmożnego woiewody sandomirskiego, Kazimierzowi Rudnickiemu, pisarzowi woyskowemu partyi Ukraińskiey, towarzyszowi znaku pancernego iaśnie wielmożnego strażnika polnego koronnego, posłom partyi Ukraińskiey, tysiąc złotych polskich, iako też ich mościom panom: Bernardowi Szadurskiemu, namieśnikowi znaku pancernego iaśnie wielmożnego starosty kołomyiskiego, y Walentemu Oraczewskiemu, towarzyszowi znaku pancernego iaśnie wielmożnego starosty lwowskiego, od partyi Podolskiey woyska koronnego delegowanym posłom, itidem złotych polskich tysiąc,—in recompensam fatyg ich naznaczamy, obliguiąc iaśnie wielmożnego kommissarza naszego woiewodztwa, aby do iako naypierwszych importancyi wydać raczył assygnacyę, ex munere officii sui

commissariatus. Teraz zaś temu woysku, iako to: partyi Ukraińskiey—owsa miarą woiewodzką, czterdzieści garcy w sobie zawieraiącą, osmaki cztery tysiące, a partyi Podolskiey tymże samym wymiarem osmak dwa tysiące, laudo praesenti woiewodztwo naznacza, tym sposobem, ażeby z dymów dwóchset, w woiewodztwie naszym znayduiących się, z każdego dymu osmak trzydzieści wynoszące, wielmożni ich mość panowie: Józef z Potoka Potocki, pisarz ziemski kiiowski, wielmożny iego mość pan Choiecki, pisarz grodzki żytomirski, y Leon z Steczanki Stecki, pisarz grodzki owrucki, do włożenia dyspartymentu tegoż owsą kontrybucyi uproszeni kommisarze, będą obligowani ziechać pro die prima Decembris, et quidem kiiowski y żytomirski —do grodu Żytomirskiego, owrucki—do grodu Owruckiego, y na tymże terminie, ułożywszy dyspartyment każdy na swoy powiat, wielmożnym ich mościom delegowanym od woyska, którzy natenczas sami znaydować się tenebuntur, wydać będą powinni, tak na partyę Ukraińską, iako y Podolską, ad mentem laudi praesenti, palety, a że zaś nie wszyscy, dla odległości mieysc lub dla innych przyczyn, owies in natura wydać na przerzeczone woysko mogą być sufficientes,—więc niniey̨szą uchwałą praecustoditur, ażeby, nie oddaiąc in natura owsa, według dyspartymentu przez wyżey wyrażonych ich mościów kommissarzów natenczas ułożonego, za każdę osmakę po szostaków bitych cztery, a za czetweryk po szostaku bitym—pieniądze wypłacili. Jego mość pan marszałek koła naszego rycerskiego seymiku boni ordinis, imieniem całego woiewodztwa naszego na listy, instrukcye, z oświadczeniem wdzięczności prześwietnemu rycerstwu partyi oboich y pro tuitione woiewodztwa naszego responsować obligatur. A iako y naywiększe ziemskie obrady bez niebieskiey pomocy słabe bardzo, tak, chcąc naypierwszą po Bogu mieć protekcyę Nayświętszey y niepokalanie poczętey Maryi Panny Matki Boskiey, którą iedynie zaszczycamy się woiewodztwo nasze w obrazie cudownym Berdyczowskim,—zlecamy iego mości panu marszałkowi listami nomine omnium nostri, do iaśnie oświeconego xiążęcia prymasa koronnego y wielkiego xięstwa Litewskiego, tudzież do iego mości xiędza biskupa naszego y iaśnie wielmożnego iego mości xiędza suffragana y koadiutora, o koronacyę tey nieba y ziemi, korony polskiey i osobliwie w tym obrazie Berdyczowskim woiewodztwa naszego królowey, Pani y Protektorki supplikować. Na archiwum xiąg woiewodztwa naszego Kiiowskiego, w Lublinie, w kollegium oyców iezuitów leżących, ponieważ constitutum praetium ieszcze ab anno millesimo septingentesimo decimo secundo, co rok po złotych pięćdziesiąt wypłacać, y iuż kilku laudami dawnieyszemi, pierwszym—złotych

tysiąc, drugim złotych pięćset, tak na tę płacę, iako też y za summaryusz regestru wszystkich xiąg ruskim i polskim stylem spisanych, tudzież na oprawę xiąg y szafy sporządzenie dla konserwacyi onych uchwalone, a przez wielmożnego iego mości pana Józefa Potockiego, pisarza ziemskiego kiiowskiego, iszcze naznaczoną kwotę wyżey wyrażoną y expensowaną y wypłaconą, — a zatym ad complementum pomienioney summy, iuż wybraney przez wielmożnego iego mości pana Józefa Potockiego, pisarza ziemskiego kiiowskiego, summę pięćset złotych polskich, laudo województwa naszego in anno millesimo septingentesimo quadragesimo octavo uchwaloną, a dotąd nie odebraną, aż do tego czasu, coby należało pro archivo, rachuiąc po złotych pięćdziesąt co rok, in futurum, żeby była na konserwacyą xiąg zapłata punktualna, niniejszym laudum złotych polskich pięćset naznaczamy, które summy, tak pięćset złotych polskich laudo anni millesimi septingentesimi quadragesimi octavi naznaczoną, iako też y teraźnieyszą itidem złotych polskich pięćset wielmożnemu iego mości panu pisarzowi ziemskiemu kiiowskiemu, za assygnacyą od wielmożnego iego mości pana kommissarza naszego, ma być punktualnie wypłacona. Xięgi także nasze grodzkie kiiowskie, ponieważ w Żytomierzu nie maią securum locum, tylko w cerkwi drewnianey, a skarbiec w Owruczu in collegio oyców iezuitów tameyszych iest wymurowany, na który województwo laudo anni millesimi septingentesimi złotych polskich dwa tysiące naznaczyło, — więc te xięgi dla bezpieczności ad archivum Ovrucense maią być transportowane y lokowane, a summa pomieniona, dwa tysiące złotych, ze skarbu województwa naszego ma być wypłacona. Niemniey ich mość xięża iezuici missyi Połońskiey, pokazawszy tak na summę dwa tysiące złotych, ieszcze in anno millesimo septingentesimo vigesimo quarto laudo publico za pracę y fatygę niegdy świętey pamięci wielmożnemu iego mości panu Stefanowi Missiunie należącą, y dotychczas, lubo kilkanaście na summę pomienioną wypadło assygnacyi, nie wypłaconą, — assygnacye od różnych iaśnie wielmożnych kommissarzów cessyą pro re et interesse missyi Połońskiey na summę przerzeczoną, tak od świętey pamięci wielmożney Zofii Missiunowey, stolnikowey połockiey, matki, iako y od wielmożnych Jgnacego y Filipa Misiunów, niegdy wielmożnego Stefana Misiuny, stolnika połockiego, synów, sobie uczynioną, iako też na summę tysiąc złotych polskich wielmożnemu iego mości panu Stanisławowi Sługockiemu, strużnikowi polnemu koronnemu, należącą, a similiter przez cessyą ad praesens produkowaną, — teyże missyi Połońskiey ich mościów xięży iezuitów, wraz skomputowaną, trzy tysiące złotych

polskich rzetelnego długu, documentaliter dowiedzionego, iaśnie wielmożnego kommissarza naszego obliguiemy do iak nayprędszey satysfakcyi przez wydanie do pewnych exaktorów assygnacyi. Urodzonym ich mościom panom: Stefanowi Didkowskiemu, horodniczemu żytomirskiemu, in virtute laudi woiewodztwa Kiiowskiego anni millesimi septingentesimi quadragesimi na seymiku boni ordinis postanowionego, złotych pięćset należące, dekretem grodzkim kiiowskim anni millesimi septingentisimi quadragesimi primi, mensis Julii die decima octava, do woiewodztwa odesłaną, ad praesens do wypłacenia uchwaloną, iaśnie wielmożny iego mość pan kommisarz ma wydać assygnacyę do exakcyi iego mości pana Jerlicza; ich mościom panom: Grzegorzowi Didkowskiemu, Samuelowi Kośtiuszkowi, evincendo oświadczenia laudo woiewodztwa naszego, którym pro laboribus deklarowana być obmyślona gratitudo, onym po złotych trzysta każdemu naznaczamy, upraszaiąc iaśnie wielmożnego kommissarza onym wydać assygnacyę do iaknayprędszey exakcyi. Moneta srebrna, byleby nie fałszywa, choć gładka, wszędy powinna currere. Hospodynowi żytomirskiemu, za konserwacyą grodzkich żytomirskich xiąg w cerkwi, złotych trzydzieści z grodu żytomirskiego wypłacić naznaczamy. A ponieważ w woiewodztwie naszym tak wiele wsiów osiadłych znayduie się, o których żadney wiadomości woiewodztwo w taryffach ani żadnego subsidium nie ma, więc postanowieni anteriori laudo anni millesimi septingentisimi quadragesimi sexti wielmożni ich mość panowie lustratorowie zaczętey natenczas a nieskończoney funkcyi swoich lustracyi aby dokończyli; że zaś intercesserunt fata świętey pamięci urodzonego Skuratowskiego, similiter lustratora, laudo eodem naznaczonego, więc sukcessorowie onego amore woiewodztwa obstringuntur, aby lustracyę przez ś. p. oyca swego uczynioną, fidellissime oddali do rąk wielmożnego Potockiego, cześnika owruckiego. Ci zaś wielmożni lustratorowie obstringuntur, ażeby przez pretensyi tynfowego ten munus exequantur. Jaśnie wielmożny kommisarz woiewodztwa naszego obligatur laudo praesenti, ażeby dekreta, in contrarium woiewodztwa naszego ferowane iako to: między iaśnie wielmożnym chorążym koronnym y woiewodztwem Bracławskim, starał się przez wydanie pozwów in vim legis sapientia poznosić; wszelkich exakcyi niewypłacaiący, ad mentem sancitorum woiewodztwa, ażeby przez ich mościów panów plenipotentów woiewodzkich byli przypozwani do sądów grodzkich woiewodztwa Kiiowskiego, w którym sądzie jure agere powinni z niemi. Lubo zaś powiat Owrucki ad praesens na ustawiczną milicyę woiewodzką aequaliter z inszemi powiaty płaci, iednakowoż, za nastąpieniem konsensu

rzeczypospolitey na nowe woiewodztwa Kiiowskiego taryffy, powinien będzie tenże Owrucki powiat mieć swoią allewiacyą. A ponieważ, niedokończywszy funkcyi swoich, do których laudis anterioribus obrani byli, wielmożni ich mość panowie: Antoni Lasocki, łowczy orszański, y Ziółkowski, desierunt vivere,—więc in locum onych, laudo praesenti wielmożni ich mość panowie, et quidem: Michał Trzeciak, podczaszy czernihowski in locum ś. pamięci wielmożnego Lasockiego, Józef Trypolski, cześnik derpski, in locum ś. pamięci Ziółkowskiego, obligantur. Punktualna poczcie płaca cum reassumptione laudi anni praeteriti w grodach ratatim praecustoditur. Okazywanie się albo popisy woiewodztwa naszego, tylu konstytucyami pozwolone, do dawnego reassummendo zwyczaiu, tegoż okazywania termin w pierwszy poniedziałek po świętym Stanisławie w roku da Bóg przyszłym, tysiąc siedmset piędziesiąt pierwszym, za wydaniem uniwersałów iaśnie wielmożnych senatorów woiewodztwa naszego, debite executioni ażeby był przyprowadzony. Ponieważ iego królewska mość, pan nasz miłościwy, skarbnikostwo kiiowskie, post fata ś. p. iego mości pana Jana Choieckiego, wielmożnemu iego mości panu Janowi Woynarowskiemu, a skarbnikowstwo żytomirskie, post ascensum iego mości pana Woynarowskiego, iego mości panu Józefowi Głębockiemu, a horodniczowstwo kiiowskie, post fata iego mości pana Wągrodzkiego, iego mości panu Janowi Kurowskiemu, woystwo owruckie, post fata iego mości pana Alexandra Dołżkiewicza, iego mości panu Tomaszowi Bohdanowiczowi—konferować raczył, y przywileiami urzędów swoich każdy w kole naszym rycerskim zaszczycaiąc się, oneż prezentowali,—przeto, zapatrzywszy się na wyżrzeczone przywileie, za prawdziwych woiewodztwa naszego uznaiemy y do possessyi stalli urzędu ich mościów każdego własney dopuszczamy; niemniey, że wszystkie sancita laudorum woiewodztwa naszego swoią mieć powinny exekucyę,—więc, reassumendo tak dawnieysze iako et vel maxime przeszłoroczne uchwały, sacrosancte obserwowane y do skutku przyprowadzone mieć chcemy, pięćset grzywien in paenam contravenientium, ad cujusvis instantiam adcitatorum, naznaczaiąc. Po zakończoney tedy favente Spiritu divinissimo et inspirante serca nasze, z chwalebnym przykładem zgody, iedności, harmonii y wszystkich iaśnie wielmożnych ich mościów braci konfidencyi, obrad naszych publicznych boni ordinis woiewodztwa naszego seymiku, laudum teraznieysze wielmożnemu iego mości panu marszałkowi koła naszego rycerskiego z ich mościami assessorami podpisać zlecíliśmy y uprosili. Datum w Żytomirzu, die decima sexta Septembris, millesimo septingentesimo quinquagesimo anno. U tego laudum,

per oblatam podanego, podpis ręki wielmożnego iego mości pana marszałka takowy: Józef—Stanisław Łodzia na Jaślanach Brodzki, miecznik chełmiński, vicesgerent grodzki sandecki, marszałek koła rycerskiego woiewodztwa Kiiowskiego boni ordinis, manu propria. Podpisy zaś rąk wielmożnych assessorów w te słowa: Kaietan Jackowski, podczaszy kiiowski, assessor; Franciszek Saczko, podczaszy kiiowski; Michał z Szpanowa Czaplic, skarbnik mscisławski, assessor, manu propria. — Które to laudum, per oblatam podane, za podaniem y prośbą wyżmianowaney osoby podawaiącey, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo, iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych iest ingrossowane.

Книга гродская, Кiевская, записовая и поточная, годъ 1750, № 60, листъ 341.

CCXLI.

Распоряженiе сеймика Брацлавскаго воеводства, которымъ дворяне брацлавскiе вручаютъ начальство надъ вооруженною ими милицiею дворянину Данiилу Мацевичу. Послѣднiй обязанъ преслѣдовать гайдамаковъ, арестовать всѣхъ лицъ, состоящихъ съ ними въ связяхъ и совершать постоянные разъѣзды по степямъ. Въ вознагражденiе за его дѣятельность въ его собственность должна поступить вся добыча, которую онъ отъиметъ отъ гайдамаковъ. 1750. Сентября 16.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Decembris dwudziestego pierwszego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomierskim, przedemną, Janem Niewmirzyckim, namieśnikiem protunc grodzkim żyto-

mierskim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Antoni Wysłouch, ten ordynans, wielmożnemu iego mości panu Danielowi Macewiczowi, horodniczemu bracławskiemu, towarzyszowi znaku pancernego iaśnie wielmożnego iego mości pana podkomorzego łuckiego, od prześwietnego woiewodztwa Bracławskiego dany ratione introcontentorum, ad acta praesentia, castrensia, capitanealia, żytomiriensia per oblatam podał, tenoris sequentis: My: ziemianie y obywatele woiewodztwa Bracławskiego, każdemu zosobna, komu tylko cujuscunque status et conditionis o tym wiedzieć należy, do wiadomości podaiemy: iż my, ziachawszy się do miasta iego królewskiey mości Winnicy, mieysca obradóm naszym publicznym uprzywilegiowanego, na seymiki prawem pozwolone, widzimy nie tylko życia y fontun naszych periculum, ale nawet publicam całego kraiu naszego cladem y prawie indelectabite fatum, kiedy wyuzdana swywolnych haydamaków zufałość, od wsi do wsi, od miasta do miasta bez naymnieyszego wstrętu przechadzaiąc się, dwory, kościoły y cerkwie rabuie, ludzi różney kondycyi tyrańsko morduie, piecze y na śmierć zabiia, szlaki y drogi publiczne opanowawszy, wolnego przeiazdu y przechodu nie pozwalaiąc, ludzi łapa y obdziera, przez co uniwersalna plebs gorszy się, coraz większy do swywolnych haydamackich kup tak augitur numerus, że iuż ciż haydamacy aperto śmieli się dimicare marte, dla czego cale w domach naszych nie iesteśmy bezpieczni zdrowia y życia; a że w takowey na nas okrutney nieszczęśliwości radzić nam należy, iaknayprędszych szukać sposobów przytłumienia iawney sedycyi, blizko będącey oczewistey rebellii,— zaczym uprosiliśmy urodzonego iego mości pana Daniela z Macewicz Macewicza, towarzysza znaku wielmożnego iego mości pana Olszańskiego, podkomorzego łuckiego, pancernego, pułkownika nadwornego iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Radziwiłła, woiewody wileńskiego, hetmana wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego, aby się podioł komendy nad ludźmi, od nas na łapanie y znoszenie tych haydamackich kup swywolnych ordynowanemi; któremu to urodzonemu iego mości panu Macewiczowi daiemy zupełną moc y nieograniczoną władzę generaliter wszystkich haydamaków znosić, łapać y z niemi hostiliter postępować, oraz tychże śmiercią, juxta arbitrium onego, karać, in casu potrzeby, przez niegoż uznaney, kozaków horodowych z miast, miasteczek, wsiów pod swoią komendę brać, gromady chłopów dla inwestygowania y szukania tychże haydamaków po lasach y stepach zbierać, z niemi pomienionych haydamaków attakować, ludzi podeyrzanych y kointelligercyą z haydamakami maiących w areszt brać, z nich o haydamakach

inwestigować, y, którzyby się pokazali być winni śmierci—onych do fortecy Niemirowskiey odsyłać; a cokolwiek w marszu, attaku z nieuchronney potrzeby przytrafi się przeciwnego, to za żadną wiolencyę y urazę rozumiano być nie ma, y owszem za to ten urodzony iego mość pan Macewicz do żadnego sądu pociągany być nie powinien; któremu urodzonemu i. m. panu Macewiczowi, okrom należytey rekompensy za tę iego przysługę, wdzięczność w sercach naszych nazawsze zapisane, pozwalamy, że cokolwiek, zniosłszy haydamaków, przy nichże zastać y inwestygować może, to wszystko temuż urodzonemu iego mości panu Macewiczowi y ludziom, w kommendę iego oddanym, dostać się powinno, o co się nikt upominać u tegoż urodzonego iego mości pana Macewicza y ludzi onegoż nie powinien; w marszach y przechodach sustentament dla ludzi y koni tegoż urodzonego iego mości pana Macewicza będących wszędy wolny proporcyonalnie bez aggrawacyi być deklaruiemy, bez wszelkiey płaty. Który to ordynans nasz, urodzonemu iego mości panu Macewiczowi dany, do niedziel dwóch ab actu praesenti trwać ma, z tą prekustodycyą, że iezeliby tego wyciągała nieuchronna potrzeba, tedy ieszcze drugie niedziel dwie trwać powinien. Na co, dla lepszey wiary, wagi y pewności, rękoma naszemi własnemi ten ordynans podpisuiemy. Działo się w mieście, iego królewskiey mości Winnicy, na mieyscu obradom naszym zwykłym, sub auspiciis zaczętego seymiku gospodarskiego woiewodztwa naszego, die decima sexta Septembris, millesimo septingentesimo quadragesimo nono anno. U tego ordynansu podpisy rąk iaśnie wielmożnych y wielmożnych ich mościów panów urzędników woiewodztwa Bracławskiego temi słowy: Michał Swiatopołk xiąże Czetwertyński, podkomorzy bracławski, manu propria; Michał z Grabowa Grocholski, sędzia ziemski bracławski; Franciszek — Kazimierz J. N. Michałowski, S. Z. P. grodzki winnicki, manu propria; Alexander Światopołk xiąże Czetweryński, pisarz ziemski bracławski, manu propria; Woyciech Bogusz, podstoli woiewodztwa Bracławskiego, sędzia grodzki winnicki; Piotr—Antoni Sudymusz—Czeczel, cześnik bracławski, sędzia grodzki Winnicki, starosta hajsyński, manu propria; Józef Michałowski, łowczy bracławski, manu propria; Adam Myszka-Hołowiński, podstoli bracławski; Zacharyasz Jaroszyński, manu propria; Tomasz Szaszkiewicz, manu propria; Józef Czarnecki S. C.; Stanisław na Zawadzie Worcell, manu propria; J. Michałowski, manu propria; Ludwik Sudymontowicz—Czeczel, podwoiewodzi bracławski, manu propria; Bohdan Ostrowski, manu propia; Stanisław Szondyrowski, S. Z. manu propria; Franciszek—Xawery na Bobrowie Nitosławski, łowczy ziemi Chełmińskiey, P. S.

G., woiewodztwa Kijowskiego, marszałek koła rycerskiego woiewodztwa Bracławskiego, manu propria; Benedykt P. Pawłowski, B. W., assessor koła rycerskiego, woiewodztwa Bracławskiego; Emeryk—Stanisław z Nosiłowa, Ostrowski, assessor, koła rycerskiego woiewodztwa Bracławskiego, manu propria. Który to ordynans, za podaniem y prośbą iego mości podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo, iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, żytomirskich iest ingrossowany.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1750—1751 № 233; листъ 859 на оборотѣ.

CCXLII.

Постановленіе сеймика Брацлавскаго воеводства. Дворяне рѣшили организовать милицію для защиты своего воеводства отъ гайдамаковъ; избрали депутатовъ въ Радомскій трибуналъ; постановили устроить суды »boni ordinis« для рѣшенія всѣхъ дѣлъ, относящихся къ земскому хозяйству воеводства и побудить къ дѣятельности пограничные суды; приняли мѣры для правильнаго взноса земскихъ податей; опредѣлили выдавать фуражъ коронному войску, находящемуся въ предѣлахъ воеводства; издали постановленія о курсѣ монеты, о ускореніи разграниченія съ Кіевскимъ воеводствомъ, о порядкѣ въ гродской канцеляріи и т. д. 1750. Сентября 17.

Roku tysiąc siedmset pięḑziesiątego, miesiąca Septembris dziewiętnastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem-Kazimierzem Pawłowskim, burgrabią płockim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter iaśnie oś-

wiecony xiąże iego mość Świętosław Światopełk-Czetwertyński, marszałek koła rycerskiego seymiku gospodarskiego woiewodztwa Bracławskiego, dla zapisania do xiąg nineyszych, grodzkich, winnickich te laudum seymiku boni ordinis spisane y rękoma iaśnie oświeconego marszałka iako y wielmożnych ich mościów assessorów własnemi podpisane, ad acta per oblatam podał, de tenore sequenti: My: rady, dygnitarze, urzędnicy ziemscy, grodzcy, y całe rycerstwo woiewodztwa Bracławskiego, sub auspiciis nayiaśnieyszego króla iego mości Augusta trzeciego, szczęśliwie nam panuiącego, w czasie, prawem pospolitym do publicznych obrad naszych oznaczonym, ziechawszy się do miasta iego królewskiey mości Winnicy, obradom naszym mieysca uprzywilowanego, zeszliśmy się do kościoła wielebnych ich mościów xięży Jezuitów, gdzie upokorzonym sercem naygłębsze podziękowanie naywyższemu Bogu, panu zastępów y iednowładnemu rządcy wszystkich stworzonych rzeczy, oddaliśmy za to, że nam, w okropnym dla grassuiących kray nasz swywolnych haydamaków czasie bezpiecznie zgromadzonym, pozwolił dnia wczorayszego uno labio zgodnie obrać iaśnie wielmożnych ich mościów panów deputatów na trybunał główny koronny, pokornie supplikuiąc do maiestatu Regis regum et Domini dominantium o pobłogosławienie procederu dalszych obrad naszych, do których pod iedną iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Michała na Starey Czetwertni Światopełka Czetwertyńskiego, podkomorzego woiewodztwa naszego Bracławskiego, zyczyńskiego, ułaykowskiego etc. starosty, dyrekcyą, unanimi voto et assensu iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Świętosława na Bieniowcach y Sachnach Światopełka Czetwertyńskiego, niedawno z woiewodztwa naszego funkcyą deputacką godnie zaszczyconego, za marszałka koła naszego rycerskiego obraliśmy, któremu pro sociis laborum wielmożnych ich mościów panów assessorów dodawszy, do dalszych obrad naszych udaliśmy się. A iako w każdych rzeczach na dobrym porządku wiele należy, tak y w domowych woiewodztwa naszego interesach ordinem bonum animam esse rerum sądziemy, dla czego na teraznieyszych obradach naszych we wszystkim dobry rząd postanowić umyśliliśmy; który doskonale uformować chcąc, tak do czytania listów publicznych, na teraznieyszy seymik do nas pisanych, iako też do słuchania relacyi wielmożnych ich mościów panów posłów do nayiaśnieyszego króla iego mości, pana naszego miłościwego, oraz iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości prymasa koronnego y wielkiego xięstwa Litewskiego, tudzież do iaśnie oświeconego iego mości pana krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, z przeszłego seymiku poselskiego naszego wyprawionych, przytym do dania

audyencii wielmożnym ich mościom panom posłom woyskowym, od partyi Ukraińskiey y Podolskiey woyska koronnego do nas ordynowanym, za uniwersalną wszystkich nas zgodą, przystąpiliśmy, quibus peractis, że nie tylko domowe nasze interessa, w sądach trybunału Radomskiego agituiące się, zaszczytu swego potrzebuią, ale y prawa koronne mieć chcą, ażeby dla administrowania świętey sprawiedliwości w trybunale Radomskim z woiewództw iaśnie wielmożni ich mość panowie komissarze zasiadali;—zaczym tedy my do obrania onych przystąpiliśmy et unanimo votorum assensu nostro wielmożnych ich mościów panów: Adama Myszkę-Chołoniewskiego, chorążego źwinogrodzkiego, sędziego grodzkiego bracławskiego, na rok tysiączny siedmsetny piądziesiąty pierwszy, a zaś wielmożnego iego mości pana Piotra Sudymontowicza-Czeczela, cześnika bracławskiego, starostę haysyńskiego, na rok tysiączny siedmsetny piędziesiąty drugi, wielmożnego zaś Stanisława Worcella, woyskiego kołomyiskiego, sędziego grodzkiego żydaczewskiego, na rok tysiączny siedmsetny piędziesiąty trzeci obraliśmy. Że zaś wielmożny iego mość pan Chołoniewski, chorąży źwinogrodzki, podług teraznieyszego obrania naszego, w roku przyszłym, tysiąc siedmset piędziesiąt pierwszym, funkcyę swoię kommissarską exequi determinuie się, a wielmożny iego mość pan Czeczel, cześnik bracławski, wielmożnemu iego mości panu Worcellowi, woyskiemu kołomyiskiemu, czasu funkcyi swoiey kommissarskiey, w roku tysiąc siedmset piędziesiątym drugim przypadaiącego, ustąpić kontentuie się czasem funkcyi kommissarskiey wielmożnemu iego mości panu Worcellowi, woyskiemu kołomyiskiemu, w roku tysiąc siedmset piędziesiątym trzecim przypadaiącym, na co i wielmożny iego mość pan Worcell, woyski kołomyiski, libenter zezwala,—przeto my, de mutuo wielmożnych ich mościów panów kommissarzów naszych assensu, nastąpioną między niemi dyspozycyę porządku exekwowania funkcyi kommissarskiey powszechną zgodą naszą utwierdziwszy, deklaruiemy: że wielmożny i. m. pan Chołoniewski, chorąży źwinogrodzki, w roku tysiąc siedmset piędziesiątym pierwszym, a wielmożny iego mość pan Worcell, woyski kołomyiski, w roku tysiąc siedmset piędziesiątym drugim, wielmożny iego mość pan Czeczel, cześnik bracławski, starosta haysyński, w roku tysiąc siedmset piędziesiątym trzecim funkcye swoie kommissarskie exequować bez dalszego od nas approbowania maią, ostrzegaiąc, to sobie waruiemy, że po expirowaney każdemu z wielmożnych ich mościów panów kommissarzów naszych, teraz obranych, funkcyi, choćby nam dla upadłego seymiku naszego gospodarskiego, innego wielmożnego iego mości pana kommissarza na rok tysiąc-

czny siedmsetny piędziesiąty czwarty obrać nie przyszło, iednakże żaden z wielmożnych ich mościów panów kommissarzów, teraz obranych, uzurpować sobie funkcyi kommissarskiey w roku tysiąc siedmset piędziesiątym czwartym nie powinien będzie. Którym to wielmożnym ich mościom panom kommissarzom naszym, teraz obranym, zwyczayne solarium z skarbu naszego, na każdego z nich po trzy tysiące złotych polskich, naznaczamy; które to solarium swoie każdy wielmożny iego mość pan kommissarz, stante intervallo funkcyi kommissarskiey swey, odebrać ma; przytym obliguiemy wielmożnych ich mościów panów kommissarzów, aby efficacem operam interesów y spraw woiewodztwa naszego wszystkim, w trybznale Radomskim tak z aktoratu iako y z reatu agituiącym się, każdy z ich mościów w przypadaiącym funkcyi swoiey czasie, dać niezawodnie raczył. Że zaś wiele do całości utrzymania spraw y interessów naszych na pilney onych attendencyi zależy, a wielmożny iego mość pan Ludwik Wirski, skarbnik y regent ziemi Bracławskiey, stante sua functione plenipotentariatus, nie tylko z wielmożnymi ich mościami pany kommissarzami, poborcami y exaktorami przeszłymi o uczynienie kalkulacyi z wybranych przez różne exakcye pieniędzy, ale też magnae molis interes graniczny woiewodztwa naszego z woiewodztwem Kiiowskim in vias planas magno studio et laudabili opere wyprowadziwszy, teraz tę swoią plenipotentariatus funkcyą złożył, za co my temuż wielmożnemu iego mości panu Wirskiemu, skarbnikowi y regentowi ziemskiemu bracławskiemu, niewygasłą należytey wdzięczności pamięć w sercach naszych zapisawszy, do attentowania y prosequowania interessów y spraw, ex vario fonte wynikaiących, naszych, tak w trybunale koronnym Radomskim y Lubelskim, iako też innych subselach agitować się maiących, za plenipotentów naszych na rok tysiączny siedmsetny piędziesiąty pierwszy — wielmożnego iego mości pana Jana Antoniego Niekluda-Turczynowicza, burgrabiego grodzkiego wiskiego, a na rok tysiączny siedmsetny piędziesiąty drugi - wielmożnego iego mości pana Jana Koca, regenta grodzkiego bracławskiego, prudentia et capacitate ad hoc gerendum munus godnych, obieramy y stanowiemy, daiąc onymże ich mościom panom plenipotentom zupełną moc y władzę, z prawa ich mościom przyzwoitą, we wszystkich interessach, sprawach naszych juxta exigentiam okoliczności bono publico potrzebney postępować; którym to ich mościom panom plenipotentom naszym pilną attencyą spraw naszych, in vario subselio będących, zaleciwszy, każdemu z ich mościów za pracę y fatygę po tysiącu złotych polskich z skarbu naszego zapłacić naznaczamy, obliguiąc wielmożnego iego

mości pana burgrabiego grodzkiego winnickiego, aby ich mościom, currente onegoż functione plenipotentariatus, niezawodnie należącą pensyę wypłacił; to zaś waruiemy, że ieżeliby nam na seymiku, w roku tysiąc siedmset piędziesiątym trzecim, gospodarskim iego mości pana plenipotenta obrać nie przyszło, a bez iego mości pana plenipotenta interesa woiewodztwa być nie mogą, tedy dyrektor onego seymiku per authenticum plenipotencyi instrumentum iego mości pana plenipotenta woiewodzkiego instalować ma. Już to nie tylko przez prywatne wiadomości, ale y publiczne nasze poselstwa tak do nayiaśnieyszego króla iego mości, pana naszego miłościwego, iako też y iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości prymasa koronnego y wielkiego xięstwa Litewskiego, oraz do iaśnie oświeconego iego mości pana krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, pokilkakrotnie wyprawywane, całey ogłosiliśmy koronie polskiey, że woiewodztwo nasze Bracławskie, in confine Rossyiskiey, Tatarskiey y Wołoskiey granic leżące, nieszczęśliwą doznawa tego na sobie experiencyą, że w czasie powszechnego sub auspiciis nayiaśnieyszego króla iego mości Augusta trzeciego, szczęśliwie panuiącego, pokoiu, beata tranquilitate sua gaudere nie może, kiedy swywolne zagraniczne kupy, iuż nie furtivo tramiti, ale publicznemi traktami, violento et operto marte dimicando, w kray woiewodztwa naszego tumultuose wpadaią, których wyuzdaney in depopulationem kraju naszego swywoli miasta, wsie, zamki, dwory szlacheckie, klasztory zakonne y świątnice urtiuscue ritus Pańskie—in praedam et favillam, a zaś niewinnie z ludzi, przez nich tyrańsko pomordowanych, duchownugo y świeckiego stanu urtiusque sexus krew wylana —in holocaustum sprzysiężoney onych na zgubę naszę zawziętości idzie; którą tedy my uważaiąc nieszczęśliwą kraiu naszego przez swywolne haydamaków kupy od dawnych lat nad nami panuiącą oppressyę, że nie tylko w domach naszych rezydować bezpiecznie nie możemy, ale nawet na publicznych kongressach, obradach, sądach—fortun, zdrowia y życia nie iesteśmy bezpieczni, dla czego, wiedząc, że każdemu prawem natury iest pozwolona obrona, życzemy sobie ad normam prześwietnych woiewództw y innych koronnych mieć swoią w dalszy czas domową milicyę; przeto, za powszechną wszystkich nas zgodą, na pospolitą woiewodztwa naszego obronę łanmilicyę uchwaliwszy, postanowiamy, obliguiąc się amore boni publici, aby z dóbr naszych ogółem wszystkich: królewskich, ziemskich, szlacheckich y duchownych, w woiewodztwie naszym leżących, od sta dwudziestu chałup osiadłych, ciągłych oraz pieszych, chłopskich, gracialistckich y czynszowych, a zaś pilipowskich, iedną chałupę pilipowską za dwie rachować się maiących,

żołnierza iednego człeka, iuż na potrzeby woienne wyćwiczonego, niepodeyrżanego, zdrowego y na służbę żołnierskę zgodnego, w katance y szarawarach koloru zielonego alias trawiastego, na koniu dobrym, naymniey złotych polskich sto wartuiącym, y kulbace zwyczaynie w rzemień porządney, z rusznicą, dzidą, berdyszem albo siekierą, kulami y prochem na całą kampanię dostatecznie opatrzonego, corocznie na dzień drugi miesiąca Kwietnia wyprawowaliśmy; który żołnierz ieżeliby zdradził albo z kompanii uszedł, tedy za takowego excessanta ci iego mości panu rotmistrzowi odpowiadać będą powinni, od których będzie wyprawny. Że zaś ta łanmilicya nasza, wyżey opisanym sposobem postanowiona, bez rotmistrzów być nie może, a woiewodztwo nasze Bracławskie fundum dla płacy rotmistrzom y innym oficerom nie ma, a iż iaśnie oświecony xiąże iego mość Alexander Swiatopełk Czetwertyński, podsędek ziemski bracławski — z powiatu Bracławskiego, wielmożny iego mość pan Zacharyasz Jaroszyński, podstoli winnicki — z powiatu Winnickiego, wielmożny iego mość pan Bohdan Ostrowski, cześnik nowogrodzki — z powiatu Zwinogrodzkiego, bez wszelkiey recompensyi pieniężney, praetio pokazania woiewodztwu przysługi swoiey, przyimuią na siebie funkcyą rotmistrzowską, — więc my, pro tanto heroico actu gratam na potomne czasy w sercach naszych zapisawszy memoriam, tychże ich mościów rotmistrzami być na ieden tylko rok, a die secunda Aprilis anni venturi poczynaiący się, postanowiamy, obliguiąc ich mościów panów rotmistrzów naszych aby ludzi, pod komendą swoią będących, na żadne sub quoncunque praetextu prywatne swoie usługi nie zażywali, ani też nikomu innemu dawać onych nie ważyli się, ale tych ludzi na szczegulną obronę y utrzymanie bezpieczeństwa publiczne zażywali, a to sub paenis, contra transgressores legum sancitis, in officio castrensi Vinnicensi praecisa appellatione ad instantiam kturegokolwiek obywatela woiewodztwa naszego extendendis. Która to łanmilicya nasza pro die secunda Aprilis corocznie pod miasto Winnicę ściągać się ma; a ieżeliby którykolwiek dziedzic lub possessor dóbr swoich na pomieniony termin przynależącego od siebie żołnierza, na koniu dobrym, z moderunkiem porządnym, wyżey opisanym, nie stawił, tedy każdy iego mość pan rotmistrz, do któregoby ten żołnierz nie przysłany należał, postawiwszy na tego mieysce innego żołnierza, exekucyą do tych dóbr, z których żołnierza nie będzie, posłać ma; która póty w dobrach stać będzie, póki żołnierz nie będzie wyprawiony y satysfakcya sprawiedliwa za czas służby postanowionemu przez iego mości pana rotmistrza żołnierzowi nastąpi. Ta zaś łanmilicya lubo pod Winnicę sciągać się ma y tam obozować, iednakże

ich mość panowie rotmistrzowie, pro exigentia potrzeby, po całym województwie podiazdować y zupełnego w tym bezpieczeństwa przestrzegać powinni będą; urgente zaś necessitate utrzymania bezpieczeństwa, wolno będzie ich mościom panom rotmistrzom pod inne dobra królewskie, alboli też za permissyą dziedzica pod ziemskie którekolwiek pomieniony oboz łanmilicyi przenieść y oblokować. A iako pro securitate osób y fortun naszych, tudzież xiąg, w mieście Winnicy będących, oraz y samego miasta Winnicy, województwa naszego stołecznego y mieysca, publicznym obradom naszym uprzywileiowanego, ta łanmilicya rekrutuie się y pod miastem Winnicą lokuie się, tak commodum, iako też in casu gwałtowney zuchwałych haydamackich kup exkursyi bezpieczeństwo dla niey upatruiąc,—upraszamy wielmożnego iego mości pana Ludwika Kalinowskiego, starostę Winnickiego, wielu dowodami wyprobowanego pro bono publico zelanta, ażeby miasto Winnicę opalisadować y bramami zmocnić, oraz pasze semel pro semper dla koni tey naszey łanmilicyi zupełnie wystarczaiące wyznaczyć kazał; w którey materyi iaśnie oświecony xiąże iego mość marszałek nasz list do tegoż iaśnie wielmożnego iego mości pana starosty winnickiego ma napisać. Chcąc zaś iak nayprędzey mieć advertendas zuchwałych haydamaków irruptiones gotową łanmilicyą w zupełnym bez każdego krzywdy postanowieniu, obliguiemy ich mościów panów rotmistrzów, aby każdy z nich w swym powiecie miasta, miasteczka y wsie: królewskie, ziemskie, szlacheckie y duchowne, bez wyciągania od chałup groszowego lub iakieykolwiek pieniężney proveniencyi, zrewidował, z tey rewizyi raz na zawsze komput w powiecie swoim łanmilicyi postanowiwszy, też rewizyę wraz z komputem łanmilicyi na sądach boni ordinis komportował. Którym to ich mościom panom rotmistrzom, miasta, miasteczka y wsie rewiduiącym, zwyczaynie bez wszelkiego wymysłu comestibilia dla nich y dla ludzi onych, a zaś dla koni siano y obrok, bez płacy pozwalamy; którzy to ich mość panowie rotmistrze, chcąc zupełny dać dowod swoiey publiczney dla województwa przysługi, poruczników y chorążych według swego upodobania trzymać, chorągiew zaś z herbem województwa naszego sprawić swoim kosztem obiecuią y ziścić deklaruią. Ta zaś łanmilicya, z swoiemi wszystkiemi ich mościami panami rotmistrzami y officerami, zostawać pod kommendą iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Michała Czetwertyńskiego, podkomorzego bracławskiego, lub też komu on odda kommendę, powinna. Jeżeliby zaś trafiło się któremu iego mości panu rotmistrzowi, stante interstitio funkcyi iego, fatis decedere, tedy na mieysce iego wolno będzie iaśnie oświeconemu xiążęciu iego mości

podkomorzemu bracławskiemu, iako generalnemu tey łanmilicyi kommendantowi, innego rotmistrza, dobrze w woiewodztwie naszym osiadłego, postanowić. Przytym ich mościom panom rotmistrzom daie się zupełna moc y władza sądzenia, karania pomienionych żołnierzy, w kommendach swoich będących, hoc praecauto, że in causa civili sam rotmistrz swego porucznika, chorążego i żołnierza, pod swoim znakiem będącego, a zaś in causa criminali wszyscy trzey, ziachawszy się, sądzić y karać maią. Jeśliby zaś ich mość panowie rotmistrze za popełnione komu szkody albo wiolencye przez ludzi, w dyspozycyi swoiey mianych, należytey sprawiedliwości nie administrowali, lub też sami szkody abo wiolencye poczynili komu, in his tedy omnibus w grodzie Winnickim, ad instantiam ukrzywdzonego, peremptorie odpowiadać y iudicatum sine appellatione pati maią; to zaś cavetur, iż to pro violentia et injuria censeri nie może, ieżeliby się podczas attakowania haydamaków albo bitwy z niemi złączoney co z nieochronney potrzeby trafić się przykrego mogło; haydamaków zaś wszędy ciż ich mość panowie rotmistrze, porucznikowie y chorążowie z pomienioną łanmilicyą ścigać, znosić y hostiliter z niemi według swego upodobania, iako gwałtownikiem pospolitego pokoiu, postępować obligantur. Teraznieyszym postanowieniem naszym, dla zupełnego kraiu bezpieczeństwa, obowiązuiemy ich mościów panów rotmistrzów, aby sami praesentes podczas kampanii w obozie znaydowali się wszyscy trzey; iednakże jeżeliby, urgente necessitate sui aliqua, absętować się któren z ich mościów miał, tedy przynaymniey ieden z ich mościów zawsze praesens in persona w obozie zostawać ma; porucznicy zaś y chorążowie absentować się nie powinni będą z obozu, ale praesentes znaydować się przez całą kompanię maią, która a die secunda Aprilis aż do ś. Marcina, lub, in casu aktualnego grassowania haydamaków— aż do uspokoienia onego trwać powinna. Ich mość panowie rotmistrze, porucznicy, chorążowie, pro tempore będące—swoim kosztem, a zaś żołnierze—suplementem z gruntów, przez kompót, od ich mościów panów rotmistrzów ułożyć się maiący, destynowany uprowidowani, przez całą kompanią żyć maią, nie tak zostaiąc w obozie, iako też w marszach, przechodach y podiazdach, darmo ni od kogo, okrom iedney dla koni swych trawy, prowiantów, furażów pretendować, sian gotowych, podwod, stróżów nie brać, ani żadncy krzywdy y oppressyi nikomu czynić nie powinni, ale kupować siana, obroki y comestibilia, płacąc zwyczayną, w targu natenczas będącą, cenę, maią; a in casu zaś poczynienia szkód y wiolencyi, ich mość panowie rotmistrze za te szkody y wiolencye, w sądach grodzkich winnickich, sine quavis appellatione, sprawić się y szkody przysądzone nadgrodzić tenebuntur.

Gdy zaś ich mość panowie rotmistrze teraznieysi ex solo amore boni publici tę funkcyę rotmistrzowską na siebie przyięli, tedy na przyszłym seymiku gospodarskim, albo, in casu niedoyścia onego—na sądach boni ordinis innych ich mościów panów rotmistrzów, dobrze w woiewodztwie naszym osiadłych, dziedziczną lub zostawnę swoią possessyę maiących, obrać, lub tychże samych na inny rok approbować mamy; których to ich mościów panów rotmistrzów obieranie corocznie wyżeywyrażonym sposobem być powinne, a ich funkcya y komenda od dnia drugiego miesiąca Kwietnia w każdym roku poczynać się y do takowegoż dnia trwać będzie. Chcąc, ażeby iaknayprędzey y nayporządniey uchwalona teraz łanmilicya nasza wyrekrutowana była, upraszamy iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości marszałka koła naszego, aby listy do ich mościów, obszerne włości y fortuny w woiewodztwie naszym maiących, rospisał, obliguiąc amore boni publici, ażeby dyspozytorom dóbr swych zalecili, żeby żołnierzy na łanmilicyą, na dzień drugi miesiąca Kwietnia, pod Winnicę, porządnie moderowanych, niezawodnie przysłali. Chcąc wiedzieć dostatecznie importancyę podatku czopowego y szelężnego, laudo publico woiewodztwa naszego anni millesimi septingentesimi quadragesimi octavi semel pro semper postanowionego, a dotychczas dla niedoskonałych lustracyi in qualitate nie ułożonego, reassumowawszy pomienionę uchwałę podatku czopowego y szelężnego, corocznie z miast y miasteczek currere ex mente legis publicae powinnego, obliguiemy praesenti laudo ich mościów panów rotmistrzów naszych, aby ich mość, rewiduiąc na wystawienie łanmilicyi chałupy destynowane po miastach y miasteczkach, kotły fideliter, cum specificatione quantitatis dworskich y żydowskich, aktualnie importuiących y na słobodzie będących, skonnotowali, y konnotacyę kotłów spisaną na sądy boni ordinis podali; oraz za uniwersalną wszystkich nas zgodą obbliguiemy dziedziców y possessorów miast y miasteczek, w woiewodztwie naszym leżących, ażeby pomieniony podatek, przyszłą taryfą in quantite ułożony, od aktu oblaty oney w niedziel dwie, do miasta iego królewskiey mości Winnicy, do rąk y za kwitem urodzonego sukkollektora, na sądach boni ordinis postanowić się maiącego, komportowali y za listami onegoż wypłacili; który to urodzony sukkollektor w czasie wyżeynaznaczonym przez niedziel cztery wybierać, nie pretęduiąc ani groszowego, ani szelężnego, tylko od kwitu z każdego miasta y miasteczka kontentuiąc się iednym tynfem, powinien. Gdyby zaś w czasie pomienionym per renitentiam sui miasta y miasteczka pomienionego poboru nie wypłacili, tedy urodzony sukkollektor, praevia manifestatione contra renitentes facienda, dalatę ad acta

grodu Winnickiego podawszy, na exekucyę ad renitentes dla wybrania tego podatku; cum assistentia ludzi z sądów boni ordinis providenda, poiachać, y podatek pomieniony wybieraiąc w każdym mieście y miasteczku, brać kwitowego talar bity, a groszowego po trzy grosze od każdego złotego, ma; ieśliby zaś w którym mieście albo miasteczku dla mocney oppozycyi pomieniony jego mość pan sukkollektor podatku czopowego y szelężnego wybrać nie mogł, tedy pro tali ausu dziedzicowi lub possessorowi miasta albo miasteczka forum grodu Winnickiego do odpowiadania praecisa appellatione naznaczamy, gdzie podatek pomieniony cum triplici pensione, secundum obloquentiam legis publicae, do skarbu woiewodzkiego przysądzony być ma. Dla tych tedy wszystkich interessów ułatwienia y należytego w woiewodztwie naszym zachowania porządu, z pozwolenia prawa pospolitego ad normam zwyczaiu, w innych woiewodztwach praktykuiącego się, sądy boni ordinis pro semper uchwaliwszy, ustanawiamy, mieysce którym w mieście Winnicy, a zaś kadencyi dwie: iedna po doszłym lub upadłym seymiku gospodarskim zaraz, a zaś drugą w środę post dominicam Reminiscere Quadragesimalem przypadaiącą, corocznie naznaczamy; których to boni ordinis sądów naszych, teraz uchwalonych, reassumpcya niezawodnie we środę post dominicam Reminiscere, w roku przyszłym — tysiąc siedmset piędziesiątym pierwszym przypadaiąca, nastąpić powinna; na których to sądach iaśnie wielmożni ich mość panowie senatorowie, wielmożni ich mość panowie ziemscy y grodzcy urzędnicy, ziemianie, obywatele naszego woiewodztwa Bracławskiego, absentia iaśnie wielmożnych ich mościów panów senatorów y niektórych urzędników y ziemian non obstante, ziachawszy, byleby ich sześciu było, taryffę tak podymnego z dóbr ogułem wszystkich, iako też czopowego y szelężnego podatku, z samych tylko miast y miasteczek iść corocznie powinnego, ułożą, sukkollektorów do wybierania podatku czopowego y szelężnego postanowią, o podatkach varii generis, przez dawnieysze lauda uchwalonych, z niektórych miast, miasteczek y wsiów nie wypłaconych, inkwirować będą, sposub y czas importowania ich do skarbu naszego postanowią, ich mościów panów rotmistrzów, in casu niedoyścia seymiku boni ordinis obiorą, kalkulacyi ich mościów panów sukkollektorów y burgrabiego grodzkiego winnickiego słuchać będą, dyspozycye importancyi woiewodzkich secundum necessitatem rei poczynią, konserwacyę pozostałych od expens pieniędzy obmyślą, niepotrzebnego szafunku woiewodzkich pieniędzy strzedz się będą, dekreta, w trybynale Radomskim z przeszłemi wielmożnemi kommissarzami, poborcami y exaktorami różnych poborów in causa calculationis

ferowane, a dla upadłey ob grassationem haydamaków kommissyi dotąd nie exekwowane, do skutku przywiodą, konkurrencye donataryuszów y assygnataryuszów z swoiemi długami y pretensyami, do woiewodztwa zbliżaiącemi się, rozeznawszy, uspokoią y finalnie, juxta exigentiam interessu, ułatwią y iaknayprędszą satisfakcyę, komu będzie z prawa y słuszności należało, obmyślą. Wielki się dzieie zawod, że wielmożni ich mość panowie pograniczni woiewodztwa naszego sędziowie sądów swoich dotąd ieszcze nie sądzili; więc obliguiemy ich mościów panów sędziów naszych pogranicznych, aby iaknayprędzey funkcyę raczyli exequi swoią; a którzyby z ich mościów na czas, sądom pogranicznym przyzwoity, nie ziachał y przez to sądy upadły, tedy tego iego mość pan plenipotent nasz, do któregokolwiek sądu lub urzędu pro irrogandis paenis, contra negligentes officiales statuto regni sancitis, zapozwawszy, dekret z nim otrzymać powinien będzie. Kiedy wielmożni ich mość panowie przeszli kommissarze, poborcy y exaktorowie różnych w woiewodztwie naszym podatków, tak wielu laudami y dekretami trybunału radomskiego obligowani, dotychczas żaden z ich mościów powinney nie uczynił kalkulacyi, tedy obliguiemy wszystkich, in onere responsionis będących, aby na przyszłych sądach boni ordinis, sub privatione activae in post vocis, kalkulacye uczynili; inquantumby zaś ich mość panowie kommissarze, poborcy y exaktorowie uczynić kalkulacyi z percept swoich na sądach przyszłych boni ordinis zaniedbali, zaczym tedy iego mość pan plenipotent nasz na przyszły trybunał Radomski, pro satisfactione terazniey-szego postanowienia naszego y dekretu trybunału Radomskiego roku tysiąc siedmset czterdziestego piątego, zapozwawszy, omnino starać się będzie z ich mościami tenże dekret Radomski do skutku przez otrzymanie judicati przyprowadzić. Jako iuż to dawnieyszemi laudami y przeszłemi dekretami radomskiemi pro liquidatione, cognitione, resolutionie et satisfactione wszystkich ich mościów kredytorów, z długami y assygnacyami do woiewodztwa konkuruiących, na kommisyą woiewodzką odesłano było, która, że dla niebezpieczeństwa od grassuiących haydamaków zaszłego ziachać wielmożni ich mość panowie kommissarze nie mogli, spełznąć musiała,—tak tedy teraz tychże samych ich mościów panów kredytorów naszych insistendo anterioribus laudis et decreto trybunału Radomskiego anni millesimi septingentesimi quadragesimi quinti, na sądy boni ordinis pro peragendis supra praemissis odsyłamy. Widzi woiewodztwo nasze ustawiczne fatygi i wielkie prace woyska koronnego partyi Ukraińskiey y Podolskiey, codziennie na utrzymanie powszechnego w tym kraiu bezpieczeństwa z azardem zdrowia y życia łożone,

tylko się w tym nieszczęśliwe uznaie, że za tak wielkie prace condigne woysku koronnemu rekompensy obmyślić nie może, iednakże, gdyby mogło mieć tyle posse, ile ma velle, nie zaniechałoby należytą swoią applikacię pokazać woysku koronnemu; ale że kilkoletnym nieurodzaiem y szarańczą długo trwaiącą ogłodzone, przez irrupcye haydamackie splądrowane, lubo nie zna się być ieszcze sufficiens do oświadczenia dostateczney przysługi, atoli iednak, według sprzemożenia swego, woysku koronnemu trzy tysiące czetweryków owsa y trzy tysiące wozów siana, przez dyspartyment uczynić się maiący; do którego dyspartymentu postanowienia wielmożnych ich mościów panów: Feliciana Michałowskiego, podczaszego grodzkiego winnickiego—z powiatu Bracławskiego, Antoniego Sndymontowicza-Czeczela, podwoiewodzego bracławskiego—z powiatu Winnickiego, Tomasza Szaszkiewicza, skarbnika winnickiego—z powiatu Zwinogrodzkiego, za kommissarzów postanowiamy, obliguiąc ich mościów, aby tygodniem przed ś. Marcinem blisko następuiącym, ziechawszy się do miasta Winnicy, na wszystkie dobra: królewskie, ziemskie, duchowne y świeckie, bez wszelkiey excepcyi, habito respectu tych dóbr, przy których obozy tego lata stały, pomieniony furaż—trzy tysiące czetweryków owsa miarą winnicką, a trzy tysiące wozów siana—dyspartymentowali, y tegoż dyspartymentu trzy exemplarze spisane y rękami swemi podpisane: ieden dla wiadomości nas wszystkich in crastino ś. Marcina do grodu Winnickiego podali, a drugi wielmożnemu iego mości panu regimentarzowi partyi Ukraińskiey y Podolskiey, każdemu po iednym odesłali; z którego to furażu dwa tysiące czetweryków owsa miarą winnicką y dwa tysiące wozów siana—woysku koronnemu partyi Ukraińskiey, a zaś pięćset czetweryków owsa tąż miarą y pięćset wozów siana—wielmożnemu iego mości panu Ożdze, staroście romanowskiemu, regimentarzowi partyi Ukraińskiey woyska koronnego, a sto czetweryków owsa i sto wozów siana—wielmożnemu i. m. p. Bogusławowi Starzyńskiému, dwa razy dla bezpieczeństwa obrad naszych kommenderowanemu z podiazdem regimentarzowi, przykładnie funkcyę swoią regimentarską zaszczycaiącemu, naznaczamy; woysku zaś koronnemu partyi Podolskiey y iey wielmożnemu i. m. p. regimentarzowi trzysta czetweryków owsa miarą winnicką y trzysta wozów siana, a zaś wielmożnym ich mościom panom: Eliaszowi Klityńskiemu, regimentarzowi podiazdu, pro securitate obrad naszych kommenderowanemu, y Symonowi Lasocie, posłom od woyska koronnego partyi Podolskiey, po pięćdziesiąt czetweryków owsa y po pięćdziesiąt wozów siana dać dysponuiemy, ostrzegaiąc to sobie, ieżeliby komu z nas dla odległości mieysca nie zdało się pomieniony furaż in

natura oddawać, tedy wolno mu będzie za każdy czetweryk owsa złotych dwa polskich y za każdy woz siana złotych dwa polskich rekwiruiącemu furażu zapłacić. Wielmożnym ich mościom panom: Macieiowi Mioduszewskiemu, cześnikowi mozyrskiemu, Józefowi Malinowskiemu, podczaszemu inflanckiemu, posłom woyska koronnego partyi Ukraińskiey, lubośmy za ich fatygę swoią oświadczyć applikacyę chcieli, że iednak ich mość bardziey gratam memoriam osób swych w sercach naszych, niżeli iakowey za fatygę rekompensy życzą,—przeto my, z powinnem respektem za podniesiony trud wielmożnym ich mościom panom posłom woyskowym partyi Ukraińskiey podziękowawszy, nieśmiertelną w sercach naszych ich mościom zapisuiemy, y na listy od wielmożnych ich mościów panów regimentarzów partyi Ukraińskiey y Podolskiey woyska koronnego odpisać iaśnie oświeconemu xiążęciu iego mości marszałkowi koła naszego zlecamy. Uważaiąc to, że nie dla żadney szkody, ale szczególnie dla wymysłu, gładkich talerów, półtalerów, czwiartek, tynfów y szostaków srebrnych kurrencya w woiewodztwie naszym ustała, przez co, dla niedostatku gładkiey monety, wielka dzieje się niewygoda;—przeto praesenti nostro sancito postanawiamy, aby wyrażona moneta biała, srebrna, gładka podług swego waloru kurrencyę w woiewodztwie naszym bez wszelkiey tergiwersacyi miała; a ktoby się teraznieyszemu postanowieniu naszemu w braniu tey monety przeciwił, tedy ten sprzeciwiaiący się tę rzecz, za którąby monety srebney gładkiey brać nie chciał, tracić powinien,—co za żadną szkodę y wiolencyę rozumiano być nie ma; to zaś aby wszystkiem pospólstwu do wiadomości przyszło, upraszamy iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Czetwertyńskiego, podkomorzego bracławskiego, żeby przez wydany uniwersał ogłosił. Chcąc mieć zupełną woiewodztwa naszego w granicach od uzurpacyi woiewodztwa Kiiowskiego bezpieczeństwo, upraszamy wielmożnych ich mościów panów kommissarzów, a sacra regia majestate do rozgraniczenia woiewodztwa Kiiowskiego y Bracławskiego naznaczonych, aby ultro starali się tęż kommissyę graniczną do finalnego iaknayprędzey skutku przyprowadzić; którym to ich mościom panom kommissarzom, od początku aż do końca tey kommissyi funkcyę swoią przytomnie exekwuiącym, przyzwoitą wdzięczność za ich fatygę y koszt na sądach boni ordinis obmyślić pozwalamy, iego mości zaś pana plenipotenta naszego obliguiemy, aby wszelką w dokumentach granicznych maiąc gotowość, do zapisania w grodach utriusque palatinatus in tempore praefixo innotescencyi granicznych pilney przyłożył attencyi. Nie chcąc nikomu in publica fide zawodu czynić, obliguiemy iego mości pana burgrabiego grodzkiego,

winnickiego, aby dług nasz, tysiąc złotych polskich, collegio Lublinensi societatis Jesu za konserwacyę xiąg naszych ziemskich bracławskich, dekretem trybunału Lubelskiego przysądzony y assekuracyą naszą do oddania utwierdzony, także zaległe dwa tysiące złotych polskich za pensyę plenipotencką wielmożnemu i. m. p. Ludwikowi Wirskiemu, skarbnikowi y regentowi ziemskiemu bracławskiemu, przeszłemu plenipotentowi naszemu, tudzież zaległą pensyę naszą kommissarską iaśnie wielmożnemu i. m. p. Potockiemu, kasztelanowi bracławskiemu, przeszłemu kommissarzowi naszemu, należącą, trzy tysiące złotych polskich, a przez niego wielmożnemu i. m. p. Benedyktowi Pasławskiemu, burgrabiemu grodzkiemu wiskiemu, cedowaną,—indilate, nie referuiąc się ni do kogo, z naypierwszych prowenieneyi, sam lub iego sukkollektor, mediante quietatione, zapłacił. Temuż wielmożnemu i. m. p. burgrabiemu grodzkiemu winnickiemu zalecamy, aby tysiąc pięćset złotych polskich, anteriori laudo znakowi pancernemu wielmożnego i. g. m. Leduchowskiego, starosty Włodzimirskiego, deklarowane, a przez tenże znak oycom kapucynom winnickim urzędownie cedowane, do rąk y za kwitem ich sendyka, oddał. Przychylaiąc się do dawnieyszych uchwał naszych, postanawiamy, że nikogo z ich mościów gości, do nas przybywaiących na seymiki, possessyi swoiey dziedziczney albo zastawney w woiewodztwie naszym przed rokiem pretendowaney funkcyi nie maiących, do funkcyi deputackiey y kommissarskiey dopuścić nie mamy, zostawuiąc iednak onym campum wolnego starania się o funkcyę poselską, salva iednak praecedentia obywatelów woiewodztwa naszego. Rezolwuiąc remissyę od urzędu grodzkiego winnickiego sądowego na seymik teraznieyszy gospodarski uczynioną, na fundamencie laudi seymiku gospodarskiego anni millesimi septingentesimi quadragesimi octavi, obliguiemy ich mościów panów lustratorów powiatu Bracławskiego y Winnickiego, aby, meliorowawszy lustracyę dla ułożenia taryfy podymnego, czopowego, szelążnego podatku, na sądy boni ordinis pokładali; którą taryfę podymnego z miast, miasteczek y wsiów, a zaś czopowego y szelężnego z miast y miasteczek tylko samych, na sądach boni ordinis ułożyć się mianą, pro solita et fundamentali nazawsze mieć chcemy. Chcąc uspokoić w kancellaryi grodzkiey winnickiey trwaiące kontrowersye o wyciąganie pół złotego od każdego arkusza, extraktem wychodzących tranzakcyi pro interesse iego mości pana regenta grodzkiego winnickiego, niemniey o pretendowanie więcey od suscepty, indukty y wydania extraktami potocznych i zapisowych transakcyi—płaty nad instruktarz prawem opisany, przytym chcąc tollere abusus im-

plikowania się ich mościów panów palestrantów grodzkich winnickich, w interpretacyą dyspozycyi naszych ziemiańskich udaiących się, tudzież zapobiegaiąc zgubie fortun naszych przez nieingrossowanie do xiąg od kilkunastu prawie lat transakcyi, w kopiach leżących, oraz chcąc windykować nienależycie do grodu wzięte xięgi y protokuł sądów ziemskich bracławskich y pod prywatną pieczęcią w tym grodzie Winnickim zostaiące, aditum do siebie wolnego nie maiące,—upraszamy iaśnie wielmożnego iego mości pana starosty Winnickiego, aby instruktarz płacy, pro juribus cancellariae należącey, conformiter z prawem zgadzaiący się, z specyfikacyą, iak wiele komu y od którey transakcyi dać należy? oraz cum inhibitione branych dotąd niesłusznie pro interesse iego mości pana regenta grodzkiego winnickiego od extraktu mediów spisawszy, w kancellaryi na tablicy dla wiadomości nas wszystkich przybić kazał, tudzież abstinencyę ich mościom panom palestrantom grodzkim winnickim od implikowania się w dyspozycye ziemiańskie, a zaś indukować w xięgi pozostałych od dawnych lat w kopiach transakcyi rekomendować raczył; co aby iaknayprędzey być mogło, tę naszę his in categoriis prośbę zlecamy xięciu iego mości marszałkowi koła naszego donieść przez list iaśnie wielmożnemu iego mości panu staroście Winnickiemu. Ponieważ, podług dekretu trybunału skarbowego Radomskiego anni millesimi septingentesimi quadragesimi noni, dóbr klucza Smilańskiego, Łysiańskiego, starostwa Czerkaskiego y innych, w powiecie Źwinogrodzkim leżących, do woiewodztwa Kiiowskiego niesłusznie pociągaiących, teraz podatkowania alternata woiewodztwu naszemu służy, przeto, zapobiegaiąc, aby pomienione dobra, nie do Kiiowskiego ale do naszego Bracławskiego woiewodztwa należące, podatki w czasie przyzwoitem wypłacili, upraszamy iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości podkomorzego Bracławskiego, aby tę alternatę podatkowania ich mościom panom possessorom dóbr przerzeczonych przez wydany swóy uniwersał ogłosił. Którą to uchwałę naszą, unanimi voto et assensu postanowioną, iaśnie oświeconemu xiążęciu marszałkowi y wielmożnym ich mościom panom assessorom koła rycerskiego podpisać y do grodu podać zlecamy. Działo się w mieście iego królewskiey mości Winnicy, w kościele wielebnych ich mościów xięży iezuitów, na mieyscu, obradom naszym uprzewileiowanym, dnia siedmnastego miesiąca Septembris, roku pańskiego tysiąc siedmset pięćdziesiątego. U tego laudum gospodarskiego seymiku podpisy rąk, tak iaśnie oświeconego marszałka, iako y wielmożnych assessorów, przy zwykłych pieczęciach przyciśnionych, w te słowa: Świętopełk xiąże Czetwertyński, marszałek seymiku

gospodarskiego woiewodztwa Bracławskiago. (Locus sigilli loci illius). Ludwik Wirski, skarbnik y regent ziemski woiewodztwa Bracławskiego, assessor seymiku gospodarskiego tegoż woiewodztwa Bracławskiego. (Locus sigilli illius). Jan Chorzewski, subdelegat grodzki winnicki przysięgły, assessor seymiku boni ordinis, podpisuię się. (Locus sigilli illius). Jan Boreyko, cześnikowicz witebski, assessor seymiku gospodarskiego woiewodztwa Bracławskiego. (Locus sigilli illius). Które to laudum, per oblatam podane, tak iako się w sobie pisane ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, winnickich iest ingrossowane, y słowo w słowo iest zapisane.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 272 на оборотъ.

CCXLIII.

Жалоба дворянина Франца Малаховскаго на дворянина Сущевича о томъ, что онъ напалъ на него на дорогѣ съ толпою своевольныхъ людей, ограбилъ его и истязалъ. 1750. Сентября 18.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Septembris ośmnastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przede mną, Józefem—Kazimierzem Pawłowskim, burgrabią płockim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter wielmożny iego mość pan Franciszek Małachowski, miecznik nowogródzki, quamprimum tam ob grassantem hostilitatem hajdamaticam, iako też y wielkiey słabości zdrowia swego, acta praesentia adire mógł, tak zaraz solenissime przeciwko urodzonemu cujusvis nominis Suszczewiczowi, pryncypałowi, niemniey ko-

zakom, skarży y manifestuie się w ten niżey opisany sposob y o to: iż tenże zwyżwyrażony urodzony Suszczewicz, grassante protunc hostilitate hajdamatica, miawszy przy sobie swawolnę kupkę kozaków, na publicznym gościńcu, z Diakowiec do Konstantynowa idącym, z tegoż, na którym zwykło zasiadać haydamactwo, mieysca wypadłszy armatim et catervatim, tymże iadącego gościńcem, po sporządzeniu interessów y potrzeb domowych (z) miasta Konstantynowa Nowego do siebie, do domu swego y dóbr Diakowiec powracaiącego ninieyszego komparenta, nic sobie niewinnego ani znaiomego, bez żadney racyi y okazyi, na iedynę zgubę życia dążąc, pierwiey skąd y kto iedzie? rozpytywać się poczoł, deinde post laesiva verba ad cruda progressus verberaque (udawszy się), spisą sam pchnąwszy, ludziom swoim y kozakom do tegoż komparenta rzucić się kazał; którzy jussa sui principalis exercentes, za włosy, ręce y ramiona porwawszy, w pieniędzach y ruchomościach plus minus na dwieście dwadzieścia (złotych zabrali), ratyszczami y nahaiami horrendissime zbili y za nieżywego na tymże porzucili gościńcu, ut fusius in se visus ministerialis obloquitur. Dla czego ninieyszy comparens, y teraz czuiąc się w słabym zdrowiu, de ejusmodi violento aggressu et illatis sibi tot violentiis jure agere intendens, nunc iterata quaerulatur et manifestatur vice. Franciszek Małachowski, manu propria. Et incontenenti comparens personaliter ministerialis regni generalis, providus Antonius Fortuński, autenticatus juratus, officio praesenti notus, asserendo secum protunc habuisse nobiles: Dominicum Babiński et Thomam Dłuski, firmioris et evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice recognovit in haec verba: iż ia, z urzędowey rekwizycyi wielmożnego iego mości pana Franciszka Małachowskiego, miecznika nowogródzkiego, do dóbr wsi Diakowiec, w woiewodztwie Podolskim a powiecie Latyczowskim leżących, dnia trzeciego miesiąca Augusta, roku teraznieyszego, wyżey na akcie wyrażonego, wraz z przerzeczoną szlachtą osobiście schodziłem; gdzie będąc we dworku, w possessyi rekwirenta zostaiącym, widziałem na ciele tegoż rekwirenta razy niżey specificowane, to iest: na nosie między samemi oczyma raz pchnięty, nad brwią prawą raz stłuczony, spuchły, pod oczyma obiema razy zsiniałe, spuchłe, na karku uderzony raz zastrupiały, y wszystek kark spuchły, krwią zaszły, na łopatce lewey raz długi na dwa palce, częścią sini, częścią żółty, a całą łopatkę spuchłą, na piszczeli niższey prawey ręki raz sini, ramienie prawe całe spuchłe, sinie, na piszczeli wyższey niżey ramienia raz sini, krwią zaszły, łopatkę prawą spuchłą; które razy powiadał sobie tenże rekwirent być za-

dane od pana Suszczewicza y kozaków, z nim będących, we czwartek blisko przeszły, to iest dnia trzydziestego Julii, roku teraznieyszego, pod samemi Diakowcami, z Nowego Konstantynowa do domu powracaiącemu, na dobrowolney drodze. De quo hanc suam fecit relationem. Co actis connotari prosił,—co y otrzymał. Antoni Fortuński.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 953.

CCXLIV.

Объявленіе дворянина Казиміра Чарнолускаго о томъ, что при нападеніи гайдамаковъ на мѣстечко Грановъ, ими разграблены были вещи какъ принадлежавшія объявителю, такъ и находившіяся у него въ залогѣ. 1750. Сентября 25.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Septembris dwudziestego piątego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem Kazimierzem Pawłowskim, burgrabią płockim, namiesnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Kazimierz Czarnołuski, praecavendo omnimodae integritati substantiae, ne in post aliquot patiatur detrimentum, solennissime coram officio praesenti de diligentia sui quaestus et manifestatus est idque in eum sensum: iż iego mość, maiąc parę sukień na zastawie białogłowskich róźnego koloru, iako to: sak kitaykowy, mantolecik kafowy, musułbasem podszyty, w koło obłożony felpą białą, od ich mościów panów Krasnosielskich w czerwonych złotych sześciu, iako o tym fusius testatur assekuracya, któ-

re ob securitatem grassuiących haydamaków w kraiu tuteyszym, nie mogąc konserwować u siebie w domu, lokował w Granowie wraz z swoim depozytem. A że podczas rabuiącego miasta Granowa per incursiam haydamaków, urodzony comparens plus minus na tysięcy trzy poniósł szkody, a wraz y rzeczona para sukień od haydamaków wzięta, gdzie w swoich rzeczach deponowanych ieszcze przez publiczną dla wszystkich de manu Omnipotensis klęskie tak ciężko ukrzywdzony urodzony comparens został;—gdzie aby in post nie wynikneła iakowa z zastawnych sukień quaestio, iterata vice in diligentia sui manifestatur et protestatur, salva manente melioratione reservata, hoc vero totum actis connotari prosił,—co y otrzymał. Jan Czarnołuski, manu propria.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 968.

CCXLV.

Сознанie вознаго о томъ, что онъ арестовалъ въ городѣ Хойникахъ крестьянъ, обвиняемыхъ въ участiи въ гайдамачествѣ. 1750. Сентября 25.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Septembra dwudziestego piątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Półianowskim, namieśnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi stanowszy oczewiście woźny generał woiewodztwa Kiiowskiego y innych, opatrzny Andrzey Swiatkowski, który in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice libereque recognovit: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset pięćdziesiątego, die decima

quarta Augusti, na affektacyą y prawną rekwizycyą przewielebnego w Bogu iego mości pana xiędza Gabryela Kościuszka, przeora konwentu Kimbarowskiego vallis umbrosae ordinis Cistersiensium, y całego zgromadzenia tegoż konwentu Kimbarowskiego, maiąc przy sobie stronę szlachty, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Dominika Puchowskiego y Jana Orłowskiego, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, był w zamku dóbr miasta Choynik; gdzie będąc, a zastawszy urodzonego iego mości pana Mikołaia Stroczyńskiego, gubernatora choynickiego, poddanych krasnosielskich—roboczych: Sawkę Lutczenka, Łukiana Kononenka, Ihnata woytowego syna, Sieliwona Iwachnowego wnuka, Tymocha y Iwana Panczenków, y innych, po imionach y przezwiskach wiedzieć rekwirentom nie mogących, samemu iego mości lepiey wiadomych, tudzież Kuleszyka, służącego u iego mości pana Zahorowskiego, iako haydamaków, propter napadnienia na Mołoczki y zrabowania arendarza mołoczkowskiego—niewiernego Benia Izrelowicza, w dwudziestu tysięcy grzywien polskich aresztował y prawnie przyporęczył; który to areszt pomieniony iego mość pan Stroczyński, gubernator choynicki, nomine panów swoich benevole przyiowszy, tych ludzi, to iest poddanych krasnosielskich, iako też Kuleszyka, principalnego motora, atamana, ad decisionem causae dotrzymać deklarował y submitował się. A tak on, woźny, z tąż pomienioną szlachtą oświadczywszy się, ztamtąd tu, ad acta, przybywszy, o tym tę swoią prawdziwą aresztu przedemną, urzędem, relacyę uczynił y zeznał, prosząc eam actis connotari; co y otrzymał. † Woźny qui supra, scribendi ignarus.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 553.

CCXLVI.

Универсалъ королевскій къ дворянамъ, живущимъ около русской границы. Король объявляетъ, что русское правительство обѣщало удовлетворить всѣ жалобы польскихъ подданныхъ, которымъ онъ, въ свою очередь, предписываетъ воздержаться отъ всякихъ обидъ, наносимыхъ ими русскимъ подданнымъ 1750. Октября 1.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego,, miesiąca Octobris czternastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem-Kazimierzem Pawłowskim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter wielmożny iego mość pan Franciszek Choiński, vicesregent grodzki winnicki, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, winnickich ten uniweraał od nayiaśnieyszego króla iego mości, Augusta trzeciego, do woiewództw y starostw pogranicznych wydany, z podpisem ręki swey własney, przy pieczęci małey z kancellaryi koronney y przy podpisie sekretarza iego królewskiey mości, ratione introcontentorum, ad acta per oblatam podał, tenoris sequentis: August trzeci, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kiiowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Jnflantski, Smoleński, Siewierski y Czernichowski, a dziedziczny xiąże Saski y elektor. Wszem wobec y każdemu zosobna, komuby o tym wiedzieć należało, mianowicie: wielmożnym urodzonym starostom y ich urzędnikom grodzkim, przy pograniczu państw Rossyiskich iuryzdykcyą swoią maiącym, tudzież obywatelom, na tymże pograniczu dobra swoie maiącym y tamże mieszkaiącym, uprzeymie y wiernie nam miłym, przy ofiarowaniu łaski naszey królewskiey do wiadomości podaiemy. Maiąc sobie doniesione przez ministrów naszych y rzeczypospolitey częste y liczne querimonie poddanych naszych królewstwa Polskiego y wielkiego xięstwa Litewskiego, przy granicach państw Rossyiskich dobra swoie maiących, lub tamże mieszkaiących, że od obywatelów y milicyi ros-

syiskich różne krzywdy i wiolencye ponoszą, iako to: gwałtowne granic odbierania, forpostów na te uzurpowane granice pomykania, hultaystwa na rozboie z Rossyiskich kraiów częste y liczne napadania, przez zawarcie granic niepuszczaniem do Rossyiskiego kraiu handluiących obywatelów rzeczypospolitey commerciom utriusque imperii prepedycyę y inne szkodliwości, było to w królewskim staraniu y oycowskim pieczołowaniu naszym należytem remonstracyami rekwirować u dworu Rossyiskiego, aby circa jura aequitatis, przy zobopolney traktatami et faederibus kolligacyi utwierdzoney z nami y rzecząpospolitą przyiaźni, wzwyż wyrażone gravamina y wszelkie na pograniczu lezye y krzywdy poddanym naszym przyzwoitą, quo ad praeteritum mieć mogły satysfakcyę, dostatecznie w zabieżeniu in futurum obwarowania. A gdy w stałem przedsięwzięciu nierozdzielnych z nami y rzecząpospolitą związków ze dworu Rossyiskiego przyiazne mamy oświadczenia y upewnienia, że każdemu obywatelowi rzeczypospolitey, lezye albo krzywdy iakie maiącemu od ludzi Rossyiskich, należytą y nieodkładną przykazał y mocno przykaże satysfakcyę y sądową sprawiedliwość, circa recursum ukrzywdzonych do zwierzchności sądów państwa Rossyiskiego, y gdy też wzaiemnie usilnie y powtarzanie dwór Rossyiski zanosi do nas uskarżenia, iakoby niektórzy szlachta y obywatele polscy i litewscy, na pograniczu dobra swoie maiący y tamże mieszkaiący, różne krzywdy, aggrawacye y lezye obywatelom poddanym rossyiskim y dobrom ich czynią, zbiegów, którzy z zagranicy uciekaią, przyimuią, tychże samych zbiegów w kray Rossyiski posyłaią y przez nich namawiaią innych do ucieczki y rozboiów, na rozbóy oręża, y prochy, y kule dodaią, kupców rossyiskich, w Polszcze y Litwie handluiących, ciężko y różnie aggrawuią y krzywdzą;— więc mieć chcemy y wszystkim obywatelom państw naszych, specialiter pogranicznym, mocno i surowo przykazuiemy: aby od wszelkich krzywd, aggrawacyi czynienia, zbiegów z państw Rossyiskich przyimowania y drugich odmawiania y od wszelakiego bezprawia poprzestali, postrzegaiąc, aby naymnieyszey okazyi do skargi o naruszenie bezpieczeństwa y przyiacielstwa sąsiedzkiego nie było; a gdy zagraniczny kto ukrzywdzony do sądu pozywać będzie krzywdzącego, aby wielmożni y urodzeni starostowie grodzcy y ich urzędy grodzkie, w nayważnieyszey takowe sprawy maiąc animadwersyi, dostateczną y nieodwłoczną czynili y produkowali sprawiedliwość. Który to uniwersał nasz aby do wiadomości wszystkich, na pograniczu mieszkaiących, doyść mógł, czymprędzey on po grodach y parafiach mieyskich pogranicznych publikować zalecamy: Dan w Warszawie, dnia pierwszego miesiąca

Października, roku pańskiego tysiąc siedmset pięćdziesiątego, panowania naszego siedmnastego roku. U tego uniwersału podpisy, przy pieczęci małey w kancellaryi koronney, temi słowy: Augustus rex. X. Jan Kłossowski, kanonik katedralny przemyślski, sekretarz iego królewskiey mości pieczęci koronney. Który to uniwersał, de verbo ad verbum, iak się w sobie ma, do xiąg niniieyszych, grodzkich, winnickich iest ingrossowany.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 325 на оборотъ.

CCXLVII.

Списокъ вещей, заграбленныхъ гайдамаками въ Радомыслѣ у униятскаго оффиціала, Михаила Примовича, и у дворянина Притыки. 1750. Октября 11.

Regestr pieniędzy, sukien y innych rzeczy, które Jwan Watażka, Kosma Koliwniczenko; syn Jwana Koliwnika, poddanego wasilkowskiego, y inni haydamacy zagraniczni w Radomyszlu, u wielmożnego oyca Michała Prymowicza, officiała, roku 1750, die 11 Maia juxta veterem stylum, z cwartku na piątek w nocy napadszy, zabrali y za granicę pouciekali:

Rubli w dwóch workach 767. Talerów bitych 10. Tynfów 619. Czerwonych złotych 31. Lew turecki 1. Para sukien grodetorowych, czarnych, duchownych, płatem czarnym, to iest kraszeniną, podszytych: wierzchnia z wyłogami wewnętrznemi kitaykowemi czarnemi, a spodnia z gudzikami do samego spodu, z których wierzchnia suknia od Pilipa Biłowusa y Koźmy Danilewskiego, poddanych Wasilkowskich, tudzież taśma czarna iedwabna, sukna kafowego kiernowego łokci pięć y kawałków trzy; materyi Paryskiey na seledynowym dnie z kwiatami srebrnemi złotemi, y iedwabnemi, dnia 15 Maja są odebrane.

Suknia wierzchnia, czarna, duchowna, francuskiego sukna, płutnem podszyta, z wyłogami wewnętrznemi, czarnemi, grodetorowemi y maykietami takiemiż. Robdeszan bawełniany w paski niebieskie, niczym niepodszyty. Zegarek srebrny z taśmą czarną, iedwabną, krótką, wąziuchną. Krucifix jartarogowy z korpusem mosiężnym, suto pozłacanym. Koszul z maykietami y gazantami 3. Koszul z maykietami bez gazantów 12. Na łóżku prześciradeł 2. Prześciradeł pod kołdre 3. Poszewka z wału 1. Poszewka z poduszki 1. Fuzya sląska nowa, w mosiądz oprawna, z zasowką dembową dorabianą. Krucic para 1. Czapka z czarnym barankiem, a wierzchem stalowym; sukna popielatego kiernowego łokci 10. Kitaiu wałkowego czarnego sztuka 1. Obrazów mosiężnych, to iest mentalów, 4. Chustek iedwabnych 3. Chustek bawełnianych 2. Kontusz nowy, ciemno-zielony, sagiettowy, z złotym sznórem, przy nim gudzów 3. Żupan grodetorowy, rużowy, kitayką niebieską podszyty; żupan hatłasowy, seledynowy, barchanem białym podszyty; pas tyftykowy turecki czerwony; czapka z czarnym baranem bołharskim, a wierzch biały; baranek do czapki siwy, krymski cały; żupan amarantowy sukienny z sznurkiem pstrym; kontusz zielony z sznórkiem takimże zielonym iedwabnym; żupan granatowy sukienny; Kuntusz olewkowy sukienny; pas perski przychodzony; Pas żułty turecki; nóż cerkieski; szabla z paskami iedwabnemi, szafirowemi, z wypustkami y kapturkiem srebrnemi, pozłacanemi; pistoletów w mosiądz oprawna para iedna; czapka z czarnym barankiem y wierzchem popielatym wysokim; szponka srebrna z rubinkami; oponcza sukienna niebieska, musułbasem czerwonym podszyta; kireyka granatowa sukienna, lisami podszyta; pierścionek srebrny pozłacany; axamitne wyłogi od czarney sukni duchowney.

Rzeczy pana Prytyki: Żupan rubinowy, popielaty, noszony; kuntusz nowy seledynowy z sznórkiem srebrnym; czapka granatowa z czarnym baranem; pistoletów para białych; korali dużych sznórek ieden; pieniędzy rubli 12.

Ten regestr dla lepszey wiary y wagi u każdego sądu, ręką moią podpisuię. Datum w Radomyszlu, dnia iedynastego Oktobris, 1750 anno. X. Michał Prymowicz. (M. П.)

Подлинникъ хранится въ собронiи документовъ, принадлежащемъ Временной Коммиссiи для разбора древнихъ актовъ, по дополнительной описи № 40.

CCXLVIII.

Письмо региментаря Ожги къ дворянину Даніилу Мацевичу, содержащее извѣстія и предположенія о совмѣстныхъ ихъ дѣйствіяхъ противъ гайдамаковъ. 1750. Октября 16.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Decembris dwudziestego pierwszego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Janem Niewmirzyckim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomierskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Antoni Wysłouch, ten list, od iaśnie wielmożnego iego mości pana Antoniego z Ossy Ożgi, starosty Romanowskiego, Byszowskiego etc., regimentarza partyi Ukraińskiey, do wielmożnego iego mości pana Daniela Macewicza, horodniczego mińskiego, pisany ratione introcontentorum, ad acta castrensia, capitanealia, żytomiriensia per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego y do akt wpisanie; a tak ia, urząd, annuendo affectationi iego mości, ad acticandum przyimuiąc, czytałem z początku aż do końca, y tak się w sobie ma: Wielmożny mości panie horodniczy, moi wielce mości panie y bracie! Podiazd zluzowawszy z furwaktu w kommendzie iego mości pana Wronowskiego, zbliżać się (mam?) ku obozowi waszmości pana; zaś życzyłbym sobie wyprawić szczęśliwie na podiazd, y obliguię waszmości pana, abyś tu ziechać iako naprędzey raczył. Wziętych ludzi, wsadzonych za interess waszmości pana, na rekwizycyą iego, dwuch wypuścić y uwolnić kazałem, trzeciego zaś do przyiazdu waszmości pana w sekwestrze trzymać każę. Samego zaś waszmości pana przybycia ochoczo wyglądaiąc, piszę się z estymacyą waszmości wielce mego mości pana życzliwym bratem y uniżonym sługą A. z Ossy Ożga, starosta Romanowski, Byszowski, regimentarz partyi Ukraińskiey. Przypisek też tak się w sobie ma: Ja dotąd się łóżkiem bawię. Tudzież data tak się w sobie ma: Datum w obozie pod Sokołówką, die decima

sexta Octobris, millesimo septingentesimo quinquagesimo anno. Postscriptum y inskrypcya tak się w sobie ma: Jego mość Żdanowski z podiazdem naszym szczęśliwie, przy miłosierdziu Boskim, tryumfował: viginti et septem ubił, sześciu żywcem prowadzi. Wielmożnemu iego mości panu Maciewiczowi, horodniczemu bracławskiemu, towarzyszowi znaku pancernego iaśnie wielmożnego iego mości pana podkomorzego łuckiego, memu wielce mości panu y bratu, w Pustowarni, lub gdzie zastanie.—Który to list, za podaniem y prośbą wyżmianowaney osoby, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo iak się w sobie ma y zawiera, do xiąg ninieyszych, grodskich, żytomirskich iest ingrossowany.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 233; листъ 860 на оборотъ.

CCXLIX.

Жалоба управляющаго Народыцкимъ имѣніемъ, дворянина Луки Якубскаго, на дворянина Михаила Третяка о томъ, что онъ, заподозривъ несправедливо въ участіи въ гайдамачествѣ крестьянъ, подвѣдомственныхъ Якубскому, заставилъ ихъ разбѣжаться, а потомъ требовалъ съ истца доставки ихъ въ судъ. 1750. Октября 19.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Octobris dziewietnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości owruckim, przedemną, Stefanem Półianowskim, namieśnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Łukasz Jakubski, gubernator narodycki,

suo et ex speciali commisso wielmożnego iego mości pana Michała na Narodyczach Pawszy, chorążego kiiowskiego, nomine, postrzegaiąc wszelkiey całości wielmożnego pryncypała swego, iako też y swoiey, aby exinde iakowego uszczerbku nie ponieśli y w cenzurę niewinno nie popadli, praesenti coram officio diligentiam sui czyniąc, naprzeciwko wielmożnemu iego mości panu Michałowi Trzeciakowi, podczaszemu czerniechowskiemu, świadczył y protestował się w ten niżey opisany sposob y o to: iż co wyuzdane ad omnę nefas haydamactwo, po różnych mieyscach y dobrach grassuiące, a ile tu, w Polisiu, po niektórych mieyscach znayduiące y różne zabóystwa, rabunki y aggrawacye czyniące, idąc na rabunek dóbr wsi Łasków wielmożnego iego mości pana Macieia Dedowicza z Trypola Trypolskiego, podsędka ziemskiego kiiowskiego, spotkawszy na dobrowolney drodze roboczego Oniśka Bidenka, poddanego narodyckiego, z Wołczkowa do domu swego idącego, półtory mili od miasta Narodycz, gwałtem wziowszy tegoż, związanego do dóbr tychże Łasków z sobą prowadzili et in strictis carceribus przez dni kilka trzymali; o którym przewodniku tenże iego mość pan podsędek ziemski kiiowski dowiedziawszy się, y mielników sieleckich, lubo w tey sprawie niewinnych y o tym rabunku nie wiedzących, ad instantiam sui kazał aresztować; których, lubo niewinnych, komparens ninieyszy przed sąd dla wyiustifikowania obediendo prawa swoie miał (sic) y dotychczas na oku ich trzymał; a wielmożny iego mość pan podczaszy czernichowski, nescitur cujus motivo et subordinatione, anticipando terminum statuitionis, nie rekwiruiąc wydania tychże poddanych, to iest: Oniska Bidenka, poddanego narodyckiego, tudzież Tarasa, oyca, Jakowa, Ihnata y Nikona, synów, mielników sieleckich, których iuż areszt praecessit od wielmożnego iego mości pana podsędka ziemskiego kiiowskiego w zamku tameyszym Narodyckim, tylko sam iego mość obwiniony z dodanemi sobie pocztami y kozakami, zufale sobie postępuiąc, naiechawszy na dobra wieś Sielec, tychże młynarzów tak w domach ich własnych, iako też innych, w polu będących, łapać chciał y precz porozpędzał; których że protunc żadnego nie złapał, dopiero precz porozpędzawszy, nie tylko tych wyżwyrażonych, ale y innych, w mieście Narodyczach znayduiących, niewinnych, dopiero do ninieyszego komparenta rekwizycią zaniósł, y aresztem powtórnym, iuż precz zbiegłych, innodowawszy, pro statuitione tychże zbiegów, przez iego mości obwinionego rozpędzonych, ad instantiam instigatoris judicii castrensis kijowiensis, na też sądy grodzkie kiiowskie dopiero w sobotę, to iest die decima septima praesentis, pozew położyć kazał; zatym tenże comparens copiam statuendi po-

mienionych poddanych narodyckich mieć nie może, ponieważ z okazyi iego mości pana podczaszego czerniechowskiego precz pouciekali y niewiedzieć kędy się obracaią. A zatym tenże comparens, suo et nomine magnifici principalis sui, postrzegaiąc wszelkiey tak tegoż wielmożnego pryncypała swego iako też y swoiey całości, ażeby exinde iakowey nie popadli klęsce, de diligentia sui, iteratis manifestowawszy się vicibus, salvam iednak hujus manifestationis suae zostawił meliorationem, auctionem, vel diminutionem, praesentem vero, breviter scriptam, actis connotari prosił,—co y otrzymał. † Łukasz Jakubski, iako pisać nieumieiący, krzyżyk kładnie.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 587 на оборотѣ.

CCL.

Жалоба отъ имени дворянина Матеея Третяка на управляющаго Народыцкимъ имѣніемъ, дворянина Луку Якубскаго, и слугъ его о томъ, что они, преслѣдуя будто отрядъ гайдамаковъ, напали на слободы Третяка, рудни: Радчу и Грезельскую и истязали живущихъ въ нихъ рудниковъ. 1750. Октября 19.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Octobris dziewiętnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Połianowskim, namieśnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Stanisław Wasilkowski, subdelegat grodzki kiiowski, nomine et ex speciali commisso wielmożnego iego mości pana

Macieiá Trypolskiego, podsędka ziemskiego kiiowskiego, inviando integritati magnifici principalis sui, solenniter praesenti coram officio castrense Owrucense przeciwko urodzonym ich mościom panom: Łukaszowi Jakubskiemu, gubernatorowi dóbr miasta Narodycz, et quorumvis nominum, Modzelewskiemu, podstarościemu dorohyńskiemu, Szyrkowskiemu, Hatowskiemu, Grochowskiemu, Rudnickiemu, Kaczyńskiemu y innym sługom wielmożnych: chorążego, óyca, stolniká, syna, kiiowskich Pawszów, świadczył y protestował się w ten sposob: iż ich mość obwinieni, niby pod pretextem pomszczenia się rabunków, przez hultaystwo w dobrach wsiach: Dorohyniu y Zalesiu poczynionych, czyli też windykacyi uszczerbku panów swoich, zebrawszy ze włości ludzi tłum niemały, gdy się pér módum podiazdu za haydamakami udali przez rudnie Radczą y Hrezelską wielmożnego pryncypała protestantis, tam powziętą żwawość y imprezę przeciwko tymże haydamakom na rudników principalis comparentis, nic sobie niewinnych y żadney nocie nie podpadaiących, obróciwszy, nie z pretensyi żadney, ale tylko z iakowyści zawziętości y inwidyi, nie uważaiąc na poniesione okrucieństwa, zniszczenia y dezolacye onych od haydamactwa, bić, kaleczyć y z wielko wiolencyą aggrawować tychże rudników ważyli się, zgoła na uszczerbek pryncypała comparentis, do ruiny y oppressyi rzeczonych rudeń tego męstwa y odwagi zażyli, iakiey do attaku haydamaków, których ścigali, nigdy mieć nie mogli. A zatym idem comparens, obviando deterioribus, de praemiss s omnibus, aliisqué inquisitionibus deducendis, nomine cujus supra, powtórnie się manifestowawszy, salva manente melioratione, hanc manifestationem actis connotari prosił, -co y otrzymał. Stanisław Wasilkowski, subdelegat grodzki kiiowski, manu propria.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 590 на оборотѣ.

CCLI.

Приказъ, данный региментаремъ Ожгою офицерамъ: Мацевичу и Волынскому, предписывающій имъ очистить отъ гайдамаковъ Кіевское Полѣсіе. 1750. Октября 20.

Roku tysiąc siedmset pięćdiesiątego, miesiąca Decembris dwudziestego pierwszego dnia.

Na urzędzie grodskim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Janem Niewmierzyckim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomierskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Antoni Wysłouch, ten ordynans, od iaśnie wielmożnego iego mości pana Antoniego z Ossy Ożgi, starosty Romanowskiego, Byszowskiego etc, pułkownika woysk iego królewskiey mości y regimentarza partyi Ukraińskiey, urodzonym ich mościom panom: Danielowi Macewiczowi, towarzyszowi znaku pancernego iaśnie wielmożnego iego mości pana podkomorzego łuckiego, y Wołyńskiemu, towarzyszowi znaku pancernego iaśnie wielmożnego iego mości pana krayczego koronnego, aby za odebraniem onego, wziowszy kommenderowanych, znosząc się z sobą, szli w Polesie kiiowskie ku Hornostaypolu, Teremcom, Czarnobylu, maiąc wzgląd ponad Teterewią y Prypecią, aż ku Brahyniu, y tam wszelkie trzęsąc mieysca podobne dla przechowywania się haydamaków po lasach, budach, rudniach y hutach, gdzie napadłszy, onych znosić będą, przybieraiąc wszendy koząków horodowych lub strzelców, których nigdzie wielmożni ich mość panowie possessorowie, iako y ich mość panowie gubernatorowie bronić nie maią y nie powinni będą; ludzi podeyrzanych, bez paszportu i żadnego wywodu błąkaiących się, w areszt brać maią, onych mocno inwestyguiąc, y do kommendy przyprowadzać, ieżeliby słusznie mieli być podeyrzani; raporty iakonayczęstsze do kommendy generalney czynić będą; ostróżność y skromność wszelką serio zalecam, pod animadwersyą artykułów woyskowych. Datum w obozie pod Sokołówką, die vigesima Octobris, millesimo

septingentesimo quinquagesimo anno. U tego ordynansu, od iaśnie wielmożmożnego Ożgi, Romanowskiego, Byszowskiego etc. starosty, regimentarza partyi Ukraińskiey, urodzonym ick mościom panom: Macewiczowi y Wołyńskiemu danego, podpis ręki własney, przy pieczęci przyciśnioney, w te słowa: Antoni z Ossy Ożga, starosta Romanowski, Byszowski, regimentarz partyi Ukraińskiey. (L. S.). Inskrypcya na wierzchu: Ordynans iego mości panu Wołyńskiemu y Macewiczowi dany.—Kkóryże to ordynans, za podaniem y prośbą wyżmianowaney osoby, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo iak się w sobie ma y zawiera, do xiąg ninieyszych, grodzkich, żytomierskich iest ingrossowany.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 233; листъ 862 на оборотѣ.

CCLII.

По азанія, отобранныя въ Кіевскомъ гродскомъ судѣ отъ гайдамака, Ивана Подоляки, заключающія подробности о гайдамацкихъ походахъ, бывшихъ подъ начальствомъ Подоляки. 1750. Октября 20.

Выпись з книгъ гродскихъ воеводства Кіевского.

Року тисяча сѣмсотъ пятдесятого, мѣсяця Октоврія двадцятого дня.

В роки судовіе, гродскіе, кіевскіе, от дня пятнадцятого року, месяца, вишъ на дате виражоних, судовне отправуючихся, перед нами: Францѣшкомъ Ксаверимъ на Петровѣ Нѣтостовскимъ, ловчимъ землѣ Холмской, подвоеводимъ, Лукашемъ з Ходосовщизни Богдановичемъ, подсто-

лѣмъ Кіевскимъ, судіею, и Миколаемъ Гоздавою Гижицкимъ, чесникомъ Бѣльскимъ, писаромъ, урядниками судовими генералу воеводства Кіевского и книгами нинешнеми, гродскими, кіевскими, постановившися Іванъ Подоляка, ватажка гайдамацкій, на злому дѣлу оуловленій и до суду припроваженій, доброволне призналъ тими слови:

Же родомъ ест з полку Переясловского, сотнѣ Крапивянской, з села Крапивной, з за Днѣпра, и тамъ же грамотѣ русской обучилъся; потом от лѣтъ дванадцяти пошокѣ на Сѣчь, тамъ пробувалъ у козака Андрея Калниша лѣтъ осмъ, а потом от него пошолъ на свой хлѣбъ, ловилъ рибу на лугу сѣтми лѣтъ двѣ и перенесеся з лугу на Богъ рѣку, там ловилъ риби год еден; потомъ перейшолъ до мѣсга Кодака, до сродника кошового сѣчевого асавула, на имя Деодора Сіомака, и у того билъ подъасавулою; тамъ перезимовавши, побился з писаром Грицком тогож асаула своего, а сродником кошового сѣчового, и втѣкши оттулъ, по разнихъ мѣсцяхъ за границею тулялъся через лѣто й зиму, й немаючи чого ся яти, зобралъ до себе двохъ гултаевъ: Грицка Лагоденка и Харка Коркушку Поповичевского куреня; з тими от татаровъ крадали конѣ, и вкравши шестеро коней, которие привели до Інгулу на зимовникъ, и тамъ зимовали: от нихъ татаре, висмотривши, одобрали; потомъ знову онъ, прибравши до себе иннихъ: Василя Волошина и Василя Секвина з куреня Бруховицкого, оу татар оукрали огеровъ три и кобилъ три, и до того жъ зимовника привели, о которихъ довѣдавшися Хведоръ Крошко, эссавула, покрадении конѣ хотѣлъ одебрати и ихъ забрати, они, довѣдавшися о томъ, втекли, конѣ зоставивши, на рѣку Ташликъ; з Ташлика знову, змовившися з килкома гултаями, крадалъ конѣ у ногайцовъ, з которихъ мѣлъ одного гнѣдого, другого бѣлого, купеного оу козака сѣчового: з тими конми, змисливши собѣ намѣренне бути чернцомъ, пошелъ до Киева и, прышовши под Киевъ до пасѣки одной манастира Михаловского Киевского, которой пасѣки начальникъ булъ отецъ Дософтей, з кѣнми, питалъ его, что би билъ за человѣкъ? Онъ, признавшися, просилъ его аби его залицѣлъ до монастыра Михаловского и далъ ему за тое конѣ. Отецъ Дософтей, поднявшися его залицатъ, поихавъ з нимъ до Киева, до монастыря Михаловского и залицѣлъ, въ которомъ реченній Іванъ, не видержавши проби законной, оутѣклъ до монастыря другого Софійского Киевского, до отца Демѣана, тогожъ монастыря начальника, и тамъ ся розпилъ; в которомъ монастырѣ билъ Матвій, сѣчовій козакъ, на обѣтеніи з Сѣчи прійшовши, й шляхъти Литовской двохъ: Антоній и Даниелъ

Пуцятове, которіи, окравши велми в Литвѣ пана литовского, збѣгли били до Киева; тамъ познавшися з Онисимом, Матвѣемъ и злучившися з реченными Пуцятами, признался томужъ отцу Демѣяну, же маютъ намѣрение випасти в краи Польские на розбой; которій отецъ Демѣянъ, онимъ поблогословивши, далъ стрилбъ чотыри ручъних, пороху купилъ за свои деньги, за золотихъ одинадцать, олову за золотихъ шѣсть, через своего ключника Мартина, и выправилъ онихъ, аби зобрали болшую купу, которіи, маючи свое пребивание оу тогожъ отца Демѣяна, зберали и зебрали девяти: Павла Сергиювского, Демка Незамоювского, Максима Щербину Титоровского, Хведора Горба Івановского; Хому Коренювского, Тимоша Котляра з Василкова, Кирила Прилуцка з Журавки, Семена Подкову Медведовского и Грицка Похилого Джуриловского куренювъ: всѣ тіи тринадцятъ, отримавши благословение отъ отца Демѣяна и взявши у него хлѣба, мѣховъ на саквы, перейшли тамъже въ Киевѣ на Подолъ до Максима Римара, коло монастыровъ: Іорданского и Богословского мешкаючого, от тогожъ Римара оудалися ку границе польской и, перейшовши граничную рѣку Ірпѣнъ вишще Гостомлю, в ночи криіомо до Горностайполя, не беручи нѣгде перевѣдника, бо Пуцятове вѣдали дорогу, не идучи до Горностайполя, оудалися до Приборска, и тамъ зрабовали попа, взяли рублей двайцятъ, оу старости тамошняго: сукмани, ладовницю, пѣстолети, вѣлчуру; оу Гончара мужика рублей шѣсть и инние вещи, которие взявши, до човна тамже, на рѣкѣ Тетеревѣ будучи, такожде борошно и опрѣсноки жидовские (отнесли), и, поплинувши вниз, сѣдѣли в лугу, до которихъ, взнавши, тамже, в Приборску присталъ москаль паробокъ; о которихъ довѣдавшися люде приборецкие, и зобравшися втрохъ, хотячи онихъ половити; якъ пришли, такъ они одного хлопа приборецкаго, не могучи застрѣлити, затовкли на смерть, другого прибили, третий оутюкъ. Приборскъ за тое зрабовали, же попъ и староста приборецкіе Пуцятовъ, оутѣкающих з Литвы, перед тим судили и били, и якобы сребра и фанти поотбирати мѣли. Тоижъ нощи з тогожъ лугу рушилися до РуднѣВаховской; в Руднѣ набравщи борошна, ишли на Коленцѣ до Сукачъ, на хлопа Руденка, хотячи его сколоти за тое, же тойже хлопъ оу тихъже Пуцятовъ, ночующихъ оу себе, якъ втѣкали, мѣлъ зворовать штани кармазинове; а, недоходячи Сукачув, взяли двохъ людей иванковскихъ за провѣдниковъ; з Сукачув, не заставши того хлопа, шли в ночи на Обуховичи, и тамъ, взявши перевѣдника Данила, которие мусѣли проводити ку Народичомъ; пришовши подъ Народичи, подъ мостокъ на рѣцѣ, Звѣделъ названной, под тимъ мостокомъ сидѣли в лѣсѣ дней колко; до которого

гди з Волчкова крамари три християне надихали, гайдамаки от нихъ провѣдниковъ до дому пустили, а тихъ крамаровъ затримали и взяли у нихъ денежками рублей десятъ, и з нихъ одного, на имя Ониска, подданого народицкого, аби ихъ перепровадилъ добре до Ласковъ; обицали ему за то вернути денги, которихъ якъ попровадилъ тойже Ониско через мостъ народицки, такъ еще передъ мостомъ отдали му денги и самохотне проводилъ через мостъ и через Народичи, тамъ взяли жида, и напровадилъ в ночи на Ласки, где варта, оу жида тамочшного будучая, якъ ся взяла питати: »хто иде?« маючи гасло, даное собѣ з двора: »Святитила Христова Николая«; а гайдамаки не вѣдали оповѣсти; почалися стрѣляти, и в аренду ся вперли; Шилипивцовъ трохъ скололи, оу жида взяли гафтокъ срѣбранихъ пригорщу, червойця одного и жида самого, которого, запровадивши на огородъ, питалися: »маешъ гроши?« а же жидъ отповѣлъ: »маю, але в Овручу« за тое его скололи; тамъ двѣрскій человѣкъ з Щербѣною гайдамакою зчепилися и паробокъ приборецкій отблудилъ, которого потомъ зловлено и повѣшено, а Ониско, з гайдамаками оутѣкаючи через плѣтъ, гди му хустка розвязалася, грошей шось троха згубилъ; а потомъ, зобравшися, тоейже нощи аж до Сѣлця шли, и тамъ его гайдамаки отправили; они, пришедши до Сѣльца, сѣли коло млына, одни ходили до войта, з войтомъ тамошнимъ и Михалченкомъ борошно выбирали, горилку пили, и за ню платили; инние зась люде з хатъ повтѣкали; до которихъ з лози мелника тамошного Тараса синъ, на имя Іяковъ, пришовши, и познавшися, бо передъ тимъ бувъ на Запорожи лѣтъ чотири, з комори родителей своихъ солонину и хлѣбъ давалъ, они за тое платили, и провадити ихъ далей поднялъся, мовячи: »возмѣте з мене поясъ и звяжите мѣнѣ руки, и провадьте, жеби люде знаіоміи не мовили, же я самохотне васъ проваджу; и такъ гайдамаки зробили, которихъ онъ, Іяковъ Мелниченко, провадилъ через Рудню Народицкую въ лѣсъ, на болото, подъ село Ложницю, осадивши ихъ на томъ мѣсци, якъ они передъ нимъ оголосилися, же хотятъ на Народычи напасти, он ся имъ поднялъ, такъ мовячи: »сѣдѣть тутъ, я пойду до Народичъ, обачу, ежели естъ, албо нема варти? ежели естъ, то прійшовши над дорогу недалеко васъ, поставлю крестикъ мали а на немъ положу два карби, а ежели нема, и добри часъ буде напасти, то три карби.« И такъ ся стало, бо гайдамаки сѣдѣли чотири дни на томъ мѣсцу; положилъ три карби, що тилко гайдамаки настоящой нощи мѣли ити до Народичъ, аж велможній его милость панъ Трипольскій Ласковскій и староста Народицкій, збивши людей, пошли на гайдамаковъ, беручи тогожъ Іякова въ провѣдники, жеби тимъ

трактомъ людей подиздовихъ провадилъ, которимъ гайдамаковъ; якъ той Іяковъ провадилъ, не проводилъ гайдамацкимъ трактомъ, але мимо, отпровадивши ихъ въ лѣсъ, которие люде, перетрясши лѣсъ, и нѣчого не знайшовши, одние до домовъ поверталися, другие до села Ложницѣ на ночъ пошли, а гайдамаки з тилу вночи до Ложницѣ прійшовши, до пана Ласковского, чотирохъ пилиповцовъ скололи, панскимъ козакамъ стрѣлбу поломали и, взявши перевѣдника в Ложницѣ, на имя Захарька, пошли до Ксаверова; въ Ксаверовѣ взяли оу жида рублей сѣмъ, Захарка пустили; вѣдтамъ безъ перевѣдника пошли до Великой Дубровы; тамъ взяли Дмитра в перевѣдники гвалътомъ, и оурожоного Стефана Венгровича, оучителя его милости пана Волынецкого, идущого до дѣтей; тіи мусѣли провадити до Радомышля; подъ Радомышлемъ дновали, злапали римара з села Свѣноложки, котори бувъ на роботѣ оу его милости отца Примовича, офѣциаля, въ Радомишлю, и директора также дѣтей его милости пана Притики, губернатора Радомиского, звязали разомъ з директоромъ пана Волинецкого дѣтей, и инихъ людей и жидовъ, такъ переѣзджающихъ яко и повертающихъ, повязавши, в ярѣ складали, потомъ в нощи, взявши оучителей и римара, пошли до Радомишля, и, идучи, на городѣ зловили самого пана Притику, ховаючогося перед ними; взявши его з собою, подошли под замокъ; тамъ, поставивши под палисада диловъ два, сѣмъ гайдамаковъ перелѣзло, варты чоловѣка сорокъ повязали, единого, що ся порвалъ до рушнѣцѣ, в руку подкололи; а потомъ остатокъ ихъ, витявши палѣсадъ одинъ просто кухнѣ над ринвою, перелѣзли, пана Притику и оучителей вохнули до замку; пришовши подъ браму, гди ся чоловѣкъ одинъ, на брамѣ будучій, почалъ питати, хто иде? казали мовити пану Притицѣ, щоби ся погрозивъ на чоловѣка; которій тое оучинивши, они лацво на браму войшли и тамъ оу писара взели червонцовъ шѣстъ, и в его милости отца офѣцѣала деньги твердие, сукмани и инние вещи: галантерие, зигарокъ, крестъ побрали, з которого рабунку досталося намъ самихъ денегъ на тринанцятъ особъ по двайцятъ пятъ рублей; и оу жида взяли шеляговъ людзкихъ небагато, которие римарови и обухъ дали, оу пана Притики рублей шѣстъ; з Радомысля війшовши тоейже нощи в лѣсъ и тамъ взавтрѣ дѣлилися, а по паю римара отправили, которого не вязали; з того мѣсця пошли на Майданъ, которій мусѣлъ провадити до Кримской Руднѣ, гдѣ у рудника взяли двѣ опончи: зеленую и небескую, споднищю жидывску и перевѣдника, а майданника пустили; війшовши недалеко в лѣсъ за рудню; перевѣдника вернули и межи собою поколотилися; от того мѣсця Пуцятове вернулися до Литвы, чотири зась: Тимошъ

Котляръ з Василкова, Хведоръ Горбъ, Хома и Павло, взявши два вози оу ідущихъ людей, поихали ку границы; в той дорози знову отдѣлившися, Тимошъ Котляръ пошолъ до Василкова, и якъ пришолъ, то его взяли подъ калавуръ до Кіевской губернѣй, а тихъ трохъ пошло ку Толокуневи и тамъ, забивши товарища лядского на смерть, переправилися за границю; сѣмъ засъ нннимъ трактомъ пошли до Теремецъ, и, вижей Теремецъ човнами перепливши за Днѣпръ, войшли в лѣсъ недалеко веси заграничной, реченной Новосѣлки: (зде треба вѣдати з того мѣсца, где ся посварили, тіижъ сѣмъ ишли до Мѣгалокъ села, тамъ взявши корову в жида и поживившися у человѣка молока, пошли до Ваховской Руднѣ, подъ тою Руднѣю идучого его милость Шачька молодого, где ему пистолетъ не спаливъ, а конь оуклякъ подкнувшися, висадилъ его з кулбаки, зловили, через нощъ и два дни по лѣсѣ з собою водили) в томъ лѣсѣ викопавши яму, всю здобичъ вложили, и на томъ мисцѣ огниско наклали, сами засъ тими човнами поплинули до Теремецъ, и тамъ взяли сукна поставовъ сѣмъ рожного, впѣтъ засъ повернули; люде Новоселецкие заграничние, подглянувши здобичъ, оную викопали и забрали; гайдамаки засъ, повернувши з Теремецъ, не заставши здобичи, долго коло Новоселецъ тихъ шпѣговали, и, вишукавши, поотбирали и, поодбиравши, знову тимижъ човнами поплинули Днѣпромъ мимо Межигоръ, и, выступивши на берегъ, човни порожние пустивши, з тою добичею оудалися в лози и тамъ ночовали, переночовавши въ тихъ лозахъ, оденъ з нихъ, перебравшися по хлопску, пошолъ до двора певного, називающогося Панковщизна, надъ рѣкою, Лебед именующуюся, до монастыря Софійского Киевского належащого, тамъ, заставши вижъреченного Мартина, ключника отца Демѣана, началного тогожъ монастира и двора, що то порохъ куповалъ и олово, и оповѣвши о здобичи, просили, аби возомъ виихавъ до овой лози по здобичъ, где теди поихавъ овъ ключъникъ з Матвѣемъ пароконнымъ возомъ, забралъ чотири паи: Івана, нинѣшняго инкарцерата, ватажки, Демковую, Матвѣевую и Щербѣнову и до дворку завѣзлъ Івана ватажку з собою, а Матвѣй, Демко и Щербина пѣшкомъ прійшли и оддали отцу Демѣяну самому, которому, вопервихъ прійшовши, Павло гайдамака свой пай оддалъ; зараз му дали подарунки тойже нощи: джигарокъ, си есть часовникъ, и сукмани отца Примовича, оффициала; були тіи чотири и Павелъ пятый, бавилися три дни и тамъ пили, три засъ пайки такъ ся обернули: Семенъ Подковка, нанявши звозчика, завѣзлъ до Степана Титора подданого тогожъ монастыра Софѣйского, на Кудравицѣ мешкаючого: Кирило, нанявши человѣка въ Новоселкахъ вижъ именованнихъ, повѣзлъ во-

зомъ до города Журавки, до отца своего; Грицко Похилій свою пайку зоставилъ въ Киевѣ, на Подолѣ, оу шинкаря Михайла Бойка монастеру Кирилского. Коли зась, во время обрѣтения ся оныхъ гайдамакъ в реченномъ дворцѣ, постерегли москалѣ, насучии лошата, же отецъ Демѣянъ мѣлъ людей странныхъ, и порозумѣвши, же суть гайдамаки, напали на дворецъ и, зловивши Демка и Щербину Максима, оддали под караулъ в губернию Киевскую, а Матвѣй оутѣклъ в Гетманщизну до Переяславя, а, Іван ватажка и Павло схоронилися на время; а потомъ, прійшовши в нощи до отца Демѣяна, до тогожъ дворца, и оумовившися з нимъ, жеби тие вещи ховалъ, о которыхъ самъ отецъ Дамѣянъ мовилъ, же суть всѣ в цѣлости и москалѣ ихъ не побрали, пошли на Днѣпръ, и тамъ, поворовавши чолни, поплинули ку Гардови. Тутъ ся придаетъ, же вижъ реченному ключъникови гайдамаки купили поясъ доберъ и шляпу, а пришовши за Гардъ доТашлика Плетеного, и змовившися з своими вѣдомцими, ихъ намовилъ, и купу зобралъ до особъ дванайцяти: Грицка Новака Івановского, Іаска Оуса, Івана Сокура, Івана Рудого, Тимоша Литвина, Сидора Великого Мѣнского, Хведора Тарана Титаровского, Андрея Малого Переяславского, Василія Великого Кущовского куреновъ и Леска Хромого вонжая, з добръ Мотовиловки, которій пріихавъ до Гарду з борошномъ, то борошно продалъ, денги одние в карти и въ кости програвъ, а другие пропивъ и такъ, злучившися з оною купою, туюжъ купу поднялъ ся провадити в границю полскую на рабунокъ и випровадилъ; ишли помимо Чегринъ, перешовши границю вверхъ Висѣ, мимо Каневъ, Богуславъ, Лисянку, Корсунь, Бѣлуцерковъ, Хвастовъ, в лѣсъ подъ Мотовиловку; в тимъ лѣсѣ тепъ-же Леско Мотовиловскій оутѣклъ отъ гайдамакъ и не вертався; гайдамаки, з помеже себе обравши мене, Івана Подоляку, за ватажку, ишли мимо Ясногородки аж ку Днепру, Днепромъ въ гору плинули ку Любечу, противко Любеча вышли на берегъ Полского панства, и тамъ в лѣсѣ хлопа здибали, вежучего дрань, на имя Стефана, з села якогось ксендзовъ цистерсовъ Кимбаровскихъ, которое село лѣтъ тому сѣмъ якъ зрабовали хлопи з Любеча; тотъ Стефанъ поднялся доброволне провадити гайдамаковъ на Брагинъ; идучи до Брагиню коло млиновъ, называющихся Городище, здибали одного чоловѣка, имене и прозвища невѣдомого, которій такъже подънялся доброволне провадити, и пошли до Брагиня; в Брагиню зрабовали двохъ жидовъ в нощи: сукмани, мониста, сребро и денги забрали; в монитѣ твердой каждому досталося гайдамаци по рублей десятокъ, а дробной мониты московской по рублей пять и гривень шѣсть: тую дрѣбную монету всю оддали Стефанови проводникови, а шеляги другому и

того отправили; тотъ зась Стефанъ з Брагиня проводилъ ихъ до дому отца своего, и, тамъ накормивши, оу отца зоставилъ денги, а самъ ихъ попровадилъ до пановъ своихъ, до Кимбаровки, але коли имъ повидѣлъ, же коло Кимбаровки великихъ лѣсовъ немашъ, такъ вернулися и оудалися до Масанъ, тамъ оу его милости пана Гружевича взяли рублей шѣстъ, сукмани и его самого, з которимъ прійшли ку рѣцѣ Припетѣ, и, переправившися, прійшли до Шепелѣчъ Старихъ; тамъ взяли чоловѣка Петра и жида, а Стефана и Пана Гружевича перед Припетею отправили; з тимъ Петромъ пойшли до Рудокъ, тамъ взяли Вакулу, з теми треми, доброволне провадячими, шли ку Хабному, а недоходячи Хабного, на кобилѣ нагнавъ ихъ Прокопъ, братъ Вакули, просячи, аби Вакулу пустили, а его в гайдамаци приняли; Вакула еднаково отстати не хотѣлъ, але, прійшовши подъ мостъ Хабенскій, гди ся Вакула и Петро напирали ити до мѣста для здобичи, я, ватажка, три рази ледвомъ ихъ одгналъ; Прокипъ зась былъ на зрабованю Хабного, и далей пошолъ з ними: з Хабного прійшли до Волчкова, тамъ надибавши шурина попа Волчковского и паробка Хведора Малашченка, через нихъ дали на церковъ три рублѣ и футро попеличое в рублю, и тамъ зараз надъихало двохъ людей Волчковскихъ, которіи снопи до дому везли: Миколай Каранденко з братомъ своимъ, и такъ, отправивши шурина попова до села, паробокъ оный з Каранденками взяли гайдамаковъ просити и намовяти, даби подстаросту Волчковского збили и здерли, мовячи, же вельми злій, сукманй и денги маетъ, обецуючи имъ же обидва: Хведорѣ паробокъ, поповъ, и Миколай Карайденко до нихъ пристануть, и такъ ихъ пустили до дому, жеби ся выбирали, сами зась пошли до двора, старосту зрабовали, велми збили и пошли; до которихъ війшовъ Миколай и пошолъ з ними, а паробокъ поповъ, набравши оу попа хлѣба, зпознился, и, війшовши за ними, в лѣсѣ за ними волалъ, але они ся не одзивали, и такъ ся вернувъ до пасѣки поповой; тамъже взяли в провѣдники войта волчковского гвалтомъ, которій ихъ провадилъ до Мѣнюкъ: в Мінійкахъ отправили; зтамтондъ до Базару, в Базарѣ подстаросту рази килка вдарили: подстароста ся вымовлялъ же не мае денегъ, але естъ ту одна невѣста, що маетъ денги, и такъ на ню напровадилъ; до которой якъ прійшли, взяли еи страшити, а она не хотѣла дати; подстароста зась казавъ: «бабо дай, бо маешъ». И такъ она дала рублей тридцать; и то визналъ, же тотъ подстароста билъ зли на тихъ людей, вѣдси, взявши человѣка в провѣдники, на которого напровадилъ староста, именемъ Василя, пошли до Калиновки, въ Калинѣвцѣ жида збили и ковалл, огурковъ и хлѣба набравши и взявши старосту и Петра Сергиенка сто-

рожа, пошли до Обѣходовъ; въ Обѣходахъ взяли часовникъ отъ ксенджа прокуратора темошняго и бандуру и горилки барило, изтовкши старосту Калиновского, зоставили, а Петро Сергиенко сторож не хотѣвъ ся вертати и тамъже до нихъ присталъ, звѣдсуль пошли под млинокъ Сарновицкій, а почувши, же в лѣсѣ рубавъ пилиповецъ дрова до млина оного на святого Спаса, вискочивши, зловили его, и велми, ледве не на смерть збили за тое, же въ свято рубалъ; тамъже оу жида переизджаючого горѣлку пили, и, жида понявши, пошли ку Вязовку, зде одблукався Прокопъ пристали, которого ляхи зловили, а они, надибавши чотирох шляхтич з ярьмарку Народѣцкого ся вертающихъ, повязали и от нихъ взяли рублей шѣстъ и тинфовъ шѣстъ; по семъ, розвязавши оурожоного пана Стефана Ходаковского, мовили ему: »провадь ти насъ, где бисмо ся могли добре здобити, то тобѣ денги отдамо« и такъ онъ нараилъ, же купци з Вознння жиди, що мѣли куповати воли на ярмарцѣ в Народичахъ, маютъ повертати назад з денгами до Норинска, воловъ не купивши, и такъ гайдамаки денги ему всѣ отдали, он зась ихъ провадилъ на онъ трактъ, при которомъ лежали день и ноцъ, а недочекавшися реченнихъ жидовъ, тенже панъ Стефанъ Ходаковскій провадилъ ихъ на Іскорость ку Бѣлошичомъ, тамъ в лѣсѣ, напавши на нихъ подиздъ людей сусѣдскихъ, которыми комендовалъ его милость панъ Владиславъ Якубовскій, хоружій Браславскій, товарищъ его милости пана ловчого Киевского, и когда ся з собою зошли оружно, его милость панъ Якубовскій з пѣстолету стреливъ до ватажки, и постреливъ его в руку а гайдамаки, разъ тогожъ пана Якубовского постреливши, взяли на спѣси и на смерть закололи, и котляра застрелили з Норинска, хлопи тежъ, которіи з ним були, зараз наперед поутѣкали; з тим же Стефаномъ Ходаковскимъ пошли до Лѣсовщизни, и тамъ, взявши пастуха насилно в проводники, пошли ку Пулинамъ, а же дороги далей не вѣдали, назад тимже трактом ворочаючися, рудника на рудвѣ Горошковской зрабовали, и знову пошли под Лѣсовщизну, и там надибалъ подиздъ войсковій; там знову пострелили ватажку в ногу правую и у грудѣ, Петра Сергиенка, присталого оу Калиновцѣ, в руку правую, Василя Великого в лобъ, и четвертого в потилицю, и всѣхъ насъ розогнали. Мужики з Лѣсовщизни мене, ватажку, и Петра зловили: которіи забили в том бою чоловѣка его милости пана Войнаровского; Василь знову заблудилъ до Новаковъ, до паней Дубравской и в шию постреленій пошолъ з остаткомъ гайдамаковъ за границю. На сем мѣсцю панъ Стефанъ Ходаковскій до дому пошолъ, Миколай Каранденко, отблукавшися, пошолъ къ Волчкову. Которіи то конфессата, так на доброволномъ воз-

нанію, яко тежъ тортуратисъ конфессатисъ теръ адмото игне, единостайнимъ визнаніемъ, ничого недвоячи, признавалъ. А такъ судъ гродскій Киевскій реченного гайдамаку, яко и иннихъ злочинцовъ, за ихъ преступленія осудивши, все тое до книгъ вписатъ росказалъ, що и отрималъ. З которихъ книг и сей выпис, под печатю гродскою (Кіев) скою єст виданній. Писанъ въ мѣстѣ его кролевской милости Житомѣру. (Мѣсто печати). Кориговалъ Трипольскій. Читалъ з книгами Бобровскій.

Подлинникъ сообщенъ коммиссіи М. А Максимовичемъ; переводъ этого акта на польскій языкъ внесенъ въ книгу гродскую кіевскую 1750 года, № 60, листъ 360 на об.--362.

CCLIII.

Письмо региментаря Ожги къ дворянину Даніилу Мацевичу, изъявляющее желаніе личнаго свиданія передъ прекращеніемъ военныхъ дѣйствій и заключающее просьбу о присылкѣ пороху. 1750. Октября 24

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Decembris dwudziestego pierwszego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Janem Niewmirzyckim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwą Żytomirskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Antoni Wysłouch, ten list od iaśnie wielmożnego Antoniego z Ossy Ożgi, starosty Romanowskiego, Byszewskiego, regimentarza partyi Ukraińskiey, do urodzonego Daniela Macewicza pisany, ręką własną podpisany y pieczęcią zwykłą tegoż iaśnie wielmożnego Ożgi na laku czerwonym zapieczętowany, ratione introcontentorum, per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, o przyięcie onego y do akt wpi-

sanie; a tak ia, urząd, annuendo affectationi iego mości podawaiącego, ad acticandum przyimuiąc, z początku aż do końca czytałem, y tak się w sobie ma: Wielmożny mości panie horodniczy mozyrski, mnie wielce mości panie y bracie! Że czas następuie rozeyścia się woyska z obozu na zimowe kwatery, y iego mość pan Wronowski z podiazdem powraca, potrzebna tedy bytność waszmości pana u mnie; o którą wielce upraszaiąc, abyś wprętce mi ią darować raczył, zostaię z należytą kontestancyą waszmości wielce mego mości pana szczerze życzliwym bratem y uniżonym sługą. U tego listu, per oblatam podanego, podpis ręki iaśnie wielmożnego Ożgi, starosty Romanowskiego, Byszewskiego etc., regimentarza partyi Ukraińskiey, y data tak się w sobie ma: Antoni z Ossy Ożga, starosta Romanowski, Byszowski etc., regimentarz partyi Ukraińskiey. Datum die decima quarta Octobris, millesimo septingentesimo quinquagęsimo anno, z obozu pod Sokołówką. Przypisek zaś tak się w sobie ma: O żołnierzu od piechoty upraszam, abyś przysłał do obozu, bo iak błędna owca błąkaćby się musiał, gdyż nie bawiąc ruszamy się; o co mocno y powtórnie waszmości pana obliguię. O proch tak my, iako y ich mość żołnierze upraszaią. Tudzież inskrypcya tak się ma: Wielmożnemu iego mości panu Macewiczowi, horodniczemu mozyrskiemu, towarzyszowi znaku pancernego iaśnie wielmożnego iego mości pana podkomorzego łuckiego, memu wielce mości panu y bratu, w Wołodarce.— Który to list, za podaniem y prośbą wyż mianowancy osoby, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo iak się w sobie ma y zawiera, do xiąg niniеyszych, grodzkich, żytomirskich iest ingrosowany.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1750–1751, № 233; листъ 861.

———

CCLIV.

Жалоба эконома Винницкаго староства, Михаила Шиндлярскаго, на евреевъ: Янкеля Рабиновича и Ицка Гиршковича, о томъ, что они оклеветали истца, обвинивъ его въ сношении съ гайдамаками, между тѣмъ какъ послѣдние, напавъ на Винницкій замокъ, похитили все имущество самаго Шиндлярскаго. 1750. Октября 27.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Octobris dwudziestego siódmego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem Kazimierzem Pawłowskim, burgrabią płockim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Michał Szyndlarski, ekonom starostwa winnickiego, iako prędko o protestacyi niesłuszney, z ostatnią krybrą y uymą w niczym nienaruszonego honoru swego, przez niżey wyrażonych żydów chmielnickich w aktach ziemskich latyczowskich, feria sexta in vigilia festi Assumptionis in caelum gloriosissimae Virginis Mariae, anno praesenti, millesimo septingentesimo quinquagesimo, zaniesioney, dowiedzieć się mógł, tak zaraz, iako vir innotabilis famae, wszelkiey całości, substancyi y honoru swego postrzegaiąc, do akt grodzkich winnickich przybywszy, solenie naprzeciwko niewiernym: Jankielowi Rabinowiczowi, marszałkowi synagogi podolskiey, Ickowi Hyrszkowiczowi y Jachwyce małżonkom, obywatelom chmielnickim, iako też de diligentia sui, manifestuie się y protestuie y reprotestuie o to: iż urodzony protestant, niemały wiek in obsequio iaśnie wielmożnego iego mości pana starosty Winnickiego w prześwietnym woiewodztwie Bracławskim trwaiąc, żadney y naymnieyszey nocie (iako całemu światu publicum) nie podlegał ani podlega; dopiero gens invidissima, tangendo nieposzlakowany honor nic niewinnego urodzonego protestanta, na szczególną krybrę goniąc, konniwencyę iakową, nigdy nie wyprobowaną ani żadnym naymnieyszym dokumentem dowieść się nie maiącą z ludem swywolnym tudziez z urodzonym Ru-

dzyńskim per transactionem autenticam zadać y honor w niczym nienaruszony naruszyć ważyli się, crudoque calamo opisali; którey konniwencyi, wiedząc obwinieni tam bonae famae virum, nie tylko transakcyą wyrazić ale y słowy exponować, dopiero dowieść, nie mogą, ani dowiodą, ponieważ urodzony protestant, tak z urodzonym Budzyńskim, iako też z ludem swywolnym zagranicznym (co całemu prześwietnemu woiewodztwu Bracławskiemu notum) nie tylko konniwencyi żadney, ale y naymnieyszego przymierza (rządząc się przy poćciwym charakterze należycie y bez naymnieyszey złey opinii zawsze zostaiąc) nie ma y do niey nie zna się. A że pomienieni żydzi chmielniccy, nie będąc ni od kogo sprowadzeni, sami dla zysku swego, w tak zagęszczony okolicznie swywolą haydamacką czas na iarmark każdemu wolny do miasta Winnicy bez żadnego bezpieczeństwa przybywszy y cały dzień targuiąc, (z któremi urodzony protestant ani się w mieście widział, ani onych żadnym sposobem do dalszego czasu nie zatrzymywał), dopiero ciż żydzi wieczorem późnym do zamku Winnickiego do urodzonego protestanta przybywszy, wielokrotnie różnemi onego sposobami, prośbami, różnych osob instancyami, z zupełnym naprzykszeniem, do tego solicytowali, ażeby urodzony protestant onych z wozem dla przenocowania w zamku Winnickim przyiąć chciał; w czym urodzony kwerulant, widząc znacznie zagęszczone haydamackie grassacye, tak dalece, że y dla swoiey całości bespieczeństwa zupełnie nie miał (iako y samym tymże żydom exponował), żadnym sposobem onych na noc przyiąć nie chciał, bespieczeństwem żadnym nie upewniał y usilnie od onych expostuiacyi publicznie exkuzował się; a kiedy wielokrotnym y nieźbytym naprzykszeniem, proźbami, perswazyami y ustawicznemi sollicytacyami od nich convictus zostać musiał, tedy pomienieni żydzi, pzy wielokrotnych y zbytnych insynuacyach, w zamek woz swoy prawie iak gwałtem wprowadzili, których żadnym bezpieczeństwem urodzony protestant y natenczas nie upewniał, pro securitate tylko miasta y zamku Winnickiego ludzi: szlachtę, kozaków y poddanych z różnym orężem do osób kilkuset zebrał y spędził; a gdy iniquo fato wyuzdana haydamacka kupa w osobach kilkudziesiąt, w nocy skrycie pod samą zamkową bramę zakradszy się, przybyła y szturm niezwyczayny do bramy y z zatyłków do palisadów przypuściła, tedy urodzony protestant, nie mogąc onym dać odpor dostateczny, odstąpiwszy y swoiey całości y dobra całego, z życiem tylko iedynym salwować się musiał, y gdyby osobliwszą prowidencyą Pana Boga sam w skrytych y niespodzianych mieyscach z życiem był nie uchronił się, tedy nie tylko substancyę swoią, którą in praedam grassantów

poszła, ale y życie bez żadney rekuperacyi straciłby musiał. Na co pomienieni żydzi nie uważaiąc y względu nie maiąc na to, że y swoią substancyę urodzony protestant tamże postradał y życie in periculo exponował, chcąc coś niesłusznego lucrari, do niesprawiedliwey skrybry wzieli się et sinistre cribroso stilo opisali. W czym urodzony protestant, zapobiegaiąc dalszey całości substancyi y honoru swego, iteratis vicibus de praemissis contra eosdem inculpatos manifestuie się, protestuie y reprotestuie, salva sibi melioratione pleno in robore reservata, hanc vero copiam actis connotari prosił,— co y otrzymał. Michał Szyndlarski.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 1016.

CCLV.

Заявленіе дворянина Мартына Обаржанковскаго о томъ, что онъ въ теченіи трехъ лѣтъ не получалъ вовсе дохода изъ находящагося въ его владѣніи села Сaборово, вслѣдствіе безпокойнаго поведенія дворянъ сосѣдей, опустошенія отъ саранчи и нападеній гайдамаковъ, ограбившихъ его дворъ и шинокъ. 1750. Ноября 2.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Novembris drugiego dnia

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem—Kazimierzem Pawłowskim, namiesnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, comparens personaliter wielmożny iego mość pan Marcin Obarzankowski, cześnik bidgowski, dóbr wsi Szandyrowa zastawny possessor, praecavendo integritati fortunae, ne in post ex infrascriptis illatis injuriis variis, persecutionibus et damnis, ex diversa fonte calamitatis provenientibus, aliquot majus adhunc patiatur detrimentum, salenniter idque

de diligentia sui manifestatur in eum sensum: iż wielmożny manifestans, po odebraney w pomienione dobra wyżspecificowane, wieś Szandyrow, od wielmożnych Szandyrowskich, jurisdatorów swoich, possessyi, ustawicznie hucusque przez lat siedm dolegliwości cierpi y ukrzywdzenia tak dalece, że każdego roku nie tylko żeby na swoie wyszedł, ale zawsze tracić musi, to przez nieznośne sąsiad niespokoynych krzywdy, wiolencye y opressye, nieraz czynione, o czym process, z niemałym kosztem zaczęty, oczewistym iest dokumentem, to przez karystye dla trzyletniey szarańczy, w tym kraiu dezolacyie w zbożach czyniącey, to przez haydamackie swywole y na wszystko złe wyuzdane grassowanie y rabunki, którzy na wyżwspomnionę wieś Szandyrow napadszy, nie tylko że we dworze szkody naczynili, ale y arędarza funditus zrabowali; na co mniey uważaiąc ich mość panowie sąsiedzi, ale n ulteriorem moderni magnifici comparentis goniąc ruinam et summam depressionem fortunae, tegoż arendarza bić, kaleczyć y podobno ze wsi wygnać usiłuią, ab antiquo non cessando viiolentiis, o których latius anteriores in se obloquuntur, hocce in castro factae, manifestationes. Tym tedy wszystkim wyżwyrażonym et in post, si necessitas expostulaverit et oppressio incessabilis exigerit, wyrazić się maiącym zapobiegaiąc, iako niewinnym, iterata, uciekaiąc się ad asilum sacrosanctae justitiae, manifestuie y protestuie vice, prosząc probantem copiam actis connotari,—co y otrzymał Marcin z Kadzi Obarzankowski, manu propria.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 1022.

CCLVI.

Жалоба дворянина Павла Чижевскаго на начальника отряда польскаго войска—Волынецкаго, о томъ, что онъ, отправившись въ разъѣздъ для преслѣдованія гайдамаковъ, проходя чрезъ село Малую Половецкую, дозволилъ солдатамъ производить различныя буйства и насилія. 1750. Ноября 7.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Novembris siódmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Pawłem Żytkiewiczem, namieśnikiem protunc grodzkim generału woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi kiiowskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Paweł Czyżewski,

nomine et ex speciali commisso wielmożnego iego mości pana Franciszka Żurawskiego, cześnika ziemi Jnflanskiey, possessora wsi Połowecki Małej, tudzież urodzonego iego mości pana Tomasza Czaykrowskiego, administratora dóbr tychże, windykuiąc krzywdę przez poczynienie wiolencyi od niżey wyrażonych obżałowanych poczynione, solenniter magnaque cum quaerimonia naprzeciwko wielmożnemu iego mości panu Wołynieckiemu, protunc nad przechodzącym podiazdem komendę maiącemu, tudzież urodzonemu Maciewiczowi, w teyże komendzie będącemu, manifestuie się o to: iż ich mość obżałowani, et praecipue wielmożny Wołyniecki, iako komendę maiący, nie pomniąc na artykuły woyskowe, ani maiący iakowego do aggrawacyi y czynienia wiolencyi ordynansu, szczególnie komenderowany dla uskromienia swywolnych kup haydamackich, gdziekolwiek znayduiących, przeieżdżaiący dobra wielmożnego comparentis principała wieś Połowiecką Małą, w którey licencyowawszy ludzi, pod swoią komendą będących, śmiał urodzonego Czeykrowskiego, administratora tameyszego, nic sobie niewinnego, bez żadney dania racyi, bić y niemiłosiernie kaliczyć, ludzi tameyszych, goniąc po wsi z hałasem i tumultem niezwyczaynym, mordować karabinami, za szyie powrozami wodzić y innym orężem bez żadney kompassyi tłuc, co wszystko czasu prawa inquisitione deducetur, y inne nie przyzwoite przez żołnierzów podiazduiących, za komendą urodzonego obwinionego Wołynieckiego jeżdżących, czynienia oppressyi; o które wyżwyrażone krzywdy idem comparens, offerendo se et principales suos superius expressos jure vindicaturos, salva reservata melioratione. Et in continenti stanowszy oczewiście woźny generał woiewodztwa Kiiowskiego y innych, opatrzny Marcin Steblowski, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice libereque recognovit: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset piędziesiątego, dnia trzydziestego pierwszego Octobris, na affektacyą y prawną rekwizycyą wielmożnego iego mości pana Franciszka Żurawskiego, cześnika ziemi Jnflanckiey, maiąc przy sobie strony szlachty, ludzi wiary godnych, uzodzonych ich mościów panów: Teodora Dąbrowskiego y Józefa Bedlewicza, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, był w dobrach wsi Połoweckiey Małey, gdzie będąc, widziały urzędownie oglądał urodzonego Tomasza Czaykrowskiego, zbitego, stłuczonego, tegoż uszy we krwi zbroczone y całego krwią ociekłego; które to razy mienił być sobie tenże urodzony Czaykrowski zadane przez ludzi, w komendzie wielmożnego Wołynieckiego będących. A tak on, mianowany woźny, tąż stroną szlachty oświadczywszy się, tu, ad acta, przybywszy, prawdziwą swoią przedemną

urzędem, uczynił y zeznał wizyi relacyę, y prosili, tak comparens—swoiey manifestacyi, iako y woźny—wizyi relacyi, actis connotari,—co y otrzymali. Paweł Czyżewski, manu propria † Marcin Steblowski, woźny, pisać nieumieiący.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1750, № 60; листъ 1176.

CCLVII.

Показанія, отобранныя въ пограничномъ судѣ Кіевскаго воеводства отъ гайдамаковъ: Григорія Шапочниченка и Каленика Джеваги о походѣ на Фастовъ гайдамацкаго отряда, состоявшаго подъ начальствомъ Алексѣя Письменнаго. 1750. Ноября 17.

1750-го году, Ноября 17 дня, при заседаніи обще съ польскими комисары въ полскомъ местечко Торговице, представленни ими, полскими комисары, гайдамаки допрощиваны, а въ допросахъ показали следующее.

1. Зовутъ ево Грицкомъ Степановъ сынъ Шапочниченко, родомъ малороссійского Переясловского полку, сотни первой полковой, села Малой Каратули, отъ роду ему тритцетъ пятъ летъ; а оттоль въ прошломъ, 1748, году зъ запорожскими козаками зашелъ въ Сечъ Запорожскую и жилъ въ куренѣ Ірклѣевскомъ, а въ нынѣшнемъ, 1750, году передъ спасовымъ постомъ полской шляхтичъ, Алексей Писменный, который у нихъ разбойническимъ отаманомъ и приводцемъ былъ, подговорилъ ево, Шапочниченка, и другихъ запорожскихъ на Ингули до двтцати семи человѣкъ, чтобъ итти для разбою въ полское местечко Фастовъ, а именно: Куреня Пашковского: Івана Тарана, Семена Жковоронка, Наливайка, Нечита; Данила Волощина

--Калниболоцкого, да Клима; Незамаевского куреня: Юска Шию, Савку Малого, Мирошника и Кошмана; Платнеровского куреня: Грицка Подпушкарого, Тарана, Поганого Никиту, да Куцого; Уманского куреня—Василья Потапича; Сергѣевского куреня — Манжоса; Леушковского куреня: Никиту Малого, онъже и Лапа, Каленика Джевагу и Осипа Белого; а другіе—какихъ оные куреней и кто именно? тако-жъ коимъ выше сего имянъ и прозвищей не показано, онъ Шапочниченко упомнить не можетъ; и по тому оного отамана Писменного подговору, пошли они пешкомъ зъ Ингулу степомъ, и, перешедъ, выше Петровского острова чрезъ речку Высь между российскими форпостами, ночью тайно въ лѣсъ Лебединъ, где и дневали; а оттудова ночмижъ шли мимо местечекъ: Олшанъ, Богославья и Белуко-Церковъ, чрезъ реку Рось, и, пришедъ прямо подъ Фастовъ, не доходя оного, въ недальнемъ разстояніи въ лозахъ сидели до вечера, откудова оной отаманъ Писменный ходилъ для проведывания, какимъ-бы случаемъ способънее на то местечко Фастовъ учинить імъ нападение? а потомъ въ ночи помянутой Писменный, пришедъ къ нимъ, гайдамакамъ, обявилъ, что де время итти и учинять нападение, почему какъ онъ, Шапочниченко, такъ и другие ево товарищи съ нимъ, отаманомъ, тоюжъ ночью напавши на жидовские домы, и въ оныхъ никого не заставши, взяли въ одномъ дворе трое, а въ другомъ двадцать пять лошадей и протчихъ вещей, а сколько и чего именно не знаетъ, да въ панскомъ дворѣ семъ лошадей: верховихъ три, а возовыхъ четыре, кирей красныхъ двѣ, пистолетовъ двѣ пары, панцеръ колчатой одинъ и седелъ, а сколко? не знаетъ; да подъ онымъ Фастовымъ въ поле взяли лошадей дватцать, и съ тѣми всеми заграблеными пожитками и лошадми поехали степью мимо могилу Перепетиху, и въ хуторе киевского мѣщанина Холявки вышепоказанной атаманъ Писменной съ четырмя гайдамаками, заехавъ, и взялъже грабежемъ семнатцать лошадей, и съ оными поехали до речки Роси и до села Кейданого, и въ ономъ селе, въ обывателей несколко кожуховъ насилно взявши, чрезъ речку Рось переправившись, ночевали подъ Царевскимъ лесомъ, а оттуда едучи мимо села Сидоровки, оставя при своемъ обозе дву гайдамаковъ, досталные дватцать-пять человекъ, въ коемъ числѣ и онъ, Шапочниченко, да Каленикъ Джевага, во оное село Сидоровку заехали, и въ то время Сидоровские жители поили ихъ всѣхъ горелкою доволно, где они: Шапочниченко и Джевага, напився пъяни, и остались, а протчие гайдамаки отъехали, а куда не знаетъ; въ коемъ селѣ ихъ: Шапочниченка и Джевагу, наехавъ полские козаки, пъяныхъ подъ караулъ и взяли, и, распросивши о протчихъ товарищахъ ихъ, поехали

въ погоню; которие и догнали подъ местечкомъ Олшаною и, догнавъ, оные полские козаки у техъ гайдамакъ лошадей шездесятъ четире, какожъ и все, при нихъ имеющее, грабленные Фастовские пожытки отбили, и по отбитіи оного, лошадей привели, а пожитки привезли во онуюже Олшану, и тамъ будущему наказному рейментару, Прушинскому, отдали при немъ, Шапочниченке, а товарищи ево гайдамаки после оного нападения куда пошли, и где нынѣ находятся? не вѣдаетъ; и окроме сего разбою на другихъ воровствахъ и разбояхъ нигдѣ онъ не бывалъ и гайдамаковъ никакихъ более не знаетъ, и смертного убійства не учинилъ.

2. Зовутъ ево Каленникомъ Васильевъ сынъ Джевага, родомъ Малороссійского Прилуцкого полку, города Прилуки, посполитого званя, отъ роду ему тритцать два года, а оттоль сему будеть шестый годъ зъ запорозскими козаками зашелъ въ Сѣчъ и въ Леушковскомъ куренѣ жылъ у козаковъ въ услуженіи; а сего году, какъ былъ онъ для ловленія рыбы на речке Ингуле, то по погдговору обявленного полского шляхтича, Олексея Писменного, который у нихъ розбойничимъ отаманомъ и приводцемъ былъ, оной Каленникъ и означенной выше сего, пойманной товарыщъ ево, Грицко Шапочниченко, такожъ и показанные въ допросе ево, Шапочниченка, товарищижъ, всѣхъ до двадцати-семи человекъ, полское местечко Фастовъ разбили; допросомъ показалъ тотже какъ и оной Шапочниченко сходственно, и более оныхъ своихъ товарыщей гайдамаковъ именъ и прозваней не знаетъ, и окроме того на другихъ разбояхъ онъ, Каленникъ, нигде не бывалъ и смертного убійства не учинилъ. Канцеляристъ Антонъ Семергинъ.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевского воеводства, № 205, годъ 1747—1753; листъ 44.

CCLVIII.

Показанія пойманного польскими властями гайдамака, Василія Товстонога, о похожденіяхъ гайдамацкаго отряда, состоявшаго подъ предводительствомъ Мартына Тесли. 1750. Ноября 20.

1750 году, Ноября 20 дня, представленные отъ полскихъ комисаровъ при присудствіи общемъ колодники допрашиваны, а въ допросе сказали·

Зовутъ ево Василемъ Таросовъ сынъ Товстоногъ, роду онъ малороссійского города Нѣжина, отколь пошелъ онъ, Товстоногъ, въ Киевъ тому будетъ летъ зъ девятъ для богомолия і жылъ въ Киево-Межигорскомъ монастире чрезъ целой годъ; и во время бытия тамо зъ запорозскими козаками зашелъ онъ въ Запорозскую Сечь, и тамо будучи въ Незамаевскомъ курене у козака Юрія Папы во услужении, такъ-же и у протчихъ козаковъ, нынешнего, 1750, году по Май месяцъ; а въ ономъ месяце, какъ онъ Товстоногъ въ Гарду былъ для ловления рыбы, и въ то время находящияся въ Гарду полской области местечка Володорки жители: Мартынъ Тесля, Харко Ведмеденко, да местечка Ставищъ—Степанъ Безрукавый подговорилъ ево и другихъ, будущихъ въ томъ Гарду до пегидесятъ-пети человекъ, а именно: Ирклѣевского куреня: Осипа Шандра, Івана Головка; Брюховецкого куреня—Остапа Кучеря, Івана прозвания не знатъ; Батуринского—Федора Лепятенка, Степана прозвания не знаетъ; Ведмедовского—Дуброву імя ево не знаетъ; Кореневского куреня—Остапа Киносенка, а протчихъ какъ по именамъ такъ и по прозваниямъ не знаетъже; чтобъ итти въ полскую область для разбою; и притомъ оные: Мартинъ Тесля, Харитонъ и Степанъ ему, Василью, и протчимъ обявляли, яко они разбить местечко Володарку всѣ способы какъ въ разбою, такъ и приводу удобные случаи знаютъ; почему изъ ніхъ Мартынъ Тесля и атаманомъ гайдамацкимъ былъ; потому, по подговору и приводу, перешедъ они мимо россійскихъ форпостовъ ночью тайно речку Синюху, а въ коемъ месте онъ, Василей, не знаетъ, потому вышеозначенные отаманъ Тесля съ товарищи были вожаями, въ полскіе леса, а какіе онъ не знаетъ, и въ

техъ лесахъ укрывались чрезъ четыре недели; потомъ со всема пятдесятъ пятью человека перешедъ речку Рось подъ онымъ местечкомъ Володаркою, і въ томъ местечке означенной отаманъ Тесля, остава изъ нихъ въ предместьи половину, сказывалъ имъ, что онъ зъ другою половиною нападение учинитъ на дворъ тамошнего володарского полковника Мацевича; а имъ приказалъ чинить на жидовские домы нападение; почему они те жидовские дворы и ограбили, а именно: денегъ дватцать рублевъ, два постава кормазинного красного сукна, две пары пистолетъ со медною оправою, три шабли: две серебромъ оправленые, а третья серебраннаяжъ позолоченая, жупановъ жыдовскихъ понитковыхъ черныхъ десятъ, кафтановъ пять: въ томъ числе два китайчетыхъ, а тры бугасовыхъ, исъ которыхъ толко одинъ новой, а протчие все ветхие. А оной атаманъ зъ другою половиною, подшедъ оного полковника къ двору, зажгли, а во время доставання того двора застрелены изъ нихъ два человека, а по входе во дворъ оного полковника, икроме козаковъ никого не застали; и тамъ со означенною половиною товарищей во ономъ дворе взяли грабежемъ пожитковъ: две пары пистолетъ, три шабли, дватцатъ рублевъ денегъ, одинъ поесъ поношенной полушелковой, а болѣе никакихъ пожитковъ не брали; и потомъ возвратились назадъ, и пришедъ въ находящыйся не подалече местечка Володарки лесъ, і въ то время днемъ напалъ на нихъ вышеписанной полковникъ Мацевичъ съ своими полскими козаками, і во время того нападения происходила у нихъ оружейная палба, при чемъ убитъ изъ ніхъ Брюховецкого куреня козакъ Яковъ, прозвания не знаетъ, а онижъ тои польскои казацкои команды никого не убили, а изъ оного леса пошли они петдесятъ три человека въ лежащей подъ местечкомъ Ставищами лесъ, въ коемъ напали на нихъ полского войска капитанъ съ командою; и въ томъ лесу разбили врознь такожъ и грабежные имъ пожитки всѣ безъ остатку отбили; а потомъ, какъ они врозь разбежались, а кто куда не знаетъ, но токмо после того подъ селомъ Буками, въ лесу, называемомъ Тикичи, собралось ихъ петнатцать чоловекъ въ томъ числе и онъ, Толстоногъ; а какъ оныхъ гайдамакъ зовутъ не знаетъ; и въ то время напавъ на нихъ полковникъ Уманской Артянской съ поляками и козаками, и убили изъ нихъ до смерти гайдамаковъ трехъ человекъ, а они, гайдамаки, изъ оного Артянского полковника каманды застрелили одного козака до смертижъ; и въ то время они все разбежались порознь, а кто куды не знаетъ; а ево, Товстоногова, на другой день Буковскіе, полские обыватели, въ томъже лесу Тикичи изыскавъ, отвезли къ стоящему подъ местечкомъ Соколовкою съ полскими войсками реги-

ментару Ожги, и во время ево содержания подъ карауломъ на третей день привезены были тудажъ той ево, Толстонога, партіи два человека, россійской имперіи подданые, малороссійские жители: Павелъ, Яковъ, а прозваниевъ ихъ не знаетъ, которие въ томъ обозе поляками и повешаны. А какъ они на оное грбителство и собрание имели ходити, какъ куренные отаманы, такъ и городовой полковникъ и протчие старшины про то не ведаютъ, и они имъ не сказываютъ; а на другихъ воровствахъ и разбояхъ онъ, Толстоногъ, не бывалъ, и воровскихъ и гайдамацкихъ партій нигде не знаетъ; и въ семъ допросе сказалъ самую правду. Канцеляристъ Антонъ Семергинъ.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 205, годъ 1747—1753; листъ 46.

CCLIX.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ, по требованію дворянъ Павшей, арестовалъ въ имѣніи дворянина Матоея Трипольскаго рудниковъ и крестьянъ, состоявшихъ въ связи съ гайдамаками. 1750. Ноября 21.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Novembris dwudziestego pierwszego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Półianowskim, namieśnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi, stanowszy oczewiście woźny generał woiewodztwa Kiiowskiego y innych, szlachetny Felicyan Gołębiowski, w moc prawdziwey, wierney y skuteczney relacyi swoiey, iawnie,

ustnie y dobrowolnie dla zapisania do xiąg ninieyszych zeznał: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset pięćdziesiątego, die vigesima Novembris, na affektacyą y prawną rekwizycyą wielmożnych ich mościów panów: Michała na Narodyczach, chorążego kiiowskiego, oyca, i Jana na Nowym Dorohyniu, stolnika kiiowskiego, syna, Pawszów, rekwirentów, maiąc przy sobie stronę szlachty, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów; Jakóba Staszkiewicza y Piotra Opolskiego, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, był w dobrach wsi Łaskach, tu, w woiewodztwie Kiiowskim a powiecie Owruckim leżących, gdzie będąc, a zastawszy praesentem we dworze tameyszym wielmożnego iego mości pana Macieia Dedowicza z Trypola Trypolskiego, podsędka ziemskiego kiiowskiego, utego iego mości sławetnych: Smyka starego, oyca. Maćka, syna, y Petra, zięcia Smykowego, rudników, na rudni Hrezli mieszkaiących, iako też roboczego Leska Sliwczenka, poddanego zaleskiego, quovis juris titulo w possessyi tegoż wielmożnego iego mości pana podsędka ziemskiego kiiowskiego będących, na dobra wieś Zalesie, a naybardziey na roboczego Iwana Pohożego, poddanego dziedzicznego requirentium, także na dwór, w Nowym Dorohyniu będący, haydamaków naprowadzaiących y tymże haydamakom wszelkie motiva y pomoc do rabunku tak dworu Nowego Dorohynia iako też y pomienionego poddanego zaleskiego dodawaiących,—każdego z nich po tysiącu grzywien polskich seorsive do rozprawy prawney aresztował y przyporęczył; a tak tenże wielmożny iego mość pan podsędek ziemski kiiowski, ten areszt benevole przyiowszy, pomienionych rudników hrezelskich y poddanego Sliwczenka do rozprawy prawney dotrzymać deklarował; przeto tenże woźny, rzeczonych rudników hrezelskich y roboczego Leska Sliwczenka, poddanego zaleskiego, officioso innodowawszy aresto, w tym szlachtą sobie przytomną oświadczywszy się, y ztamtąd tu, ad acta, przybywszy, prawdiwą zaniesionego aresztu przedemną, urzędem, uczynił y zeznał relacyę, prosząc eam actis connotari,—co y otrzymał. † Felicyan Gołębiowski woźny, scribendi ignarus.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 607 на оборотѣ.

CCLX.

Показанія гайдамака Дениса Несчастнаго о нападеніи на мѣстечко Володарку гайдамацкаго отряда подъ предводительствомъ Мартына Тесли. 1750. Ноября 22.

Ноября 22 дня представленной отъ польскихъ коммиссаровъ колодникъ при общемъ присудствии, во время бытія россійскихъ и польскихъ коммиссаровъ, допрашиванъ, а въ допросѣ сказалъ:

Денисомъ его зовутъ Андреевъ сынъ Нещастной, родомъ малороссійскаго Лубенского полку Пырятинской сотни, села Малетинѣцъ; отъ роду ему 23 года; изъ оного села зашелъ онъ, Нещастной, зъ запорожцами въ Сечъ тому четвертый годъ и тамо, поживъ малое время, находился у Насоковской плавли для ловления рыбы; а въ нынишнемъ, 1750, году; въ Майе месяце, какъ онъ былъ въ Гарду, то подговорили ево, Нещастного, неходящияся въ то время въ Гарду польской области местечка Володарки жители: Мартынъ Тесля, Харитонъ Ведмеденко, да местечка Ставищъ—Степанъ Безрукавой и протчихъ, въ томъ Гарду будущихъ, до петидесятъ пяти человѣкъ, обявляя имъ оныя жители, что они знаютъ Володарскихъ жыдовъ и пана богатыхъ, гдеже могутъ здобитця довольно; а подговорено ими: Ирклѣевскаго куреня—Осипа Шандра, Ивана Головка; Брюховецкого куреня—Остапа Кучера, Ивана прозвання не знаетъ; Батуринского куреня—Федора Цыфиря, Цыгира, Богуславского, а имянъ онъ не знаетъ; Ведмедовского—Дуброву, имяни не знаетъ; Кореневского куреня—Остапа Киносенка; Каневского куреня—Федора Носа, Корнѣя, да Овчара; Кисляковского куреня—Чебана а имя не знаетъ; Менского куреня—Василья Безыменного, Трофима Крыса; Незамаевского куреня—Василья Товстонога и другихъ, какихъ оные имянъ и прозваній, і изъ которыхъ оные местъ, не знаетъ, чтобъ итить для розбою въ польскую область; и изъ вышепоказанныхъ польскихъ жителей Мартынъ Тесля и атаманомъ гайдамацкимъ былъ; и по тому ихъ подговору и приводу, пе-

решедъ они ночью тайно мимо россійскихъ форпостовъ речку Синюху, а въ коемъ месте онъ, Денисъ, не знаетъ, потому что вышеозначенный атаманъ Тесля, съ товарыщи были вожаями, въ польскіе лѣса, а какие онъ не знаетъже, и въ тихъ лѣсахъ укрывались чрезъ чотире недѣли, а потомъ со всеми пятьдесятъ пятю человѣки перешедъ речку Рось подъ онымъ местечкомъ Володаркою, и пришедъ въ оное местечко, означенной атаманъ Тесля, оставя изъ нихъ въ предместіи половину, сказывая имъ, что онъ съ другою половиною учинитъ нападение на дворъ тамошнего володарского полковника Мацевича, а имъ приказалъ чинить на жидовскіе дворы нападение; почемъ они тѣ жидовские дворы и ограбили и оной атаманъ съ другою половиною, пошедъ оного полковника къ двору, зажгли, и вшедъ въ оной дворъ оного полковника, окроме козаковъ никого не застали; и ограбивъ оное местечко Володарку, пошли обратно; и при томъ онъ тамо изъ ружья раненъ въ ногу, и за тою раною отъ товаришей своихъ отсталъ подъ Володаркою, отколь зашелъ въ польское село Насташки, въ которомъ онъ и пойманъ тамошнимъ атаманомъ; а что при разбоѣ местечка Володарки пожитковъ какие взято, онъ не ведаетъ, ибо онъ отсталъ до разделу оного; толко видѣлъ, что въ томъ разбои взято два постава красного кармазинного сукна, и по отбытіи его, Нещастного, товарищи его что чинили и куда разошлись, не знаетъ; а окроме вышеписанного разбою онъ, Денисъ, на другихъ воровствахъ и разбояхъ нигде не бывалъ и съ воровскими людьми сообщенія не имелъ, и въ семъ допросе сказалъ сущую правду; а на оное грабительство какъ собрание имели и ходили, о томъ куренные отаманы и гардовой полковникъ, такъже и протчие старшины про то не ведали, и они имъ не сказывались. Канцеляристъ Антонъ Семергинъ.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 205; 1747—1753; листъ 43.

CCLXI.

Жалоба отъ имени Богуславскаго старосты, князя Өедора Любомирскаго, на дворянку Софію Млодецкую и на офицера Станислава Монкольскаго, о томъ, что Монкольскій, вытребовавъ козаковъ изъ Богуславскаго староства подъ предлогомъ преслѣдованія гайдамаковъ, желалъ употребить ихъ на заѣздъ имѣнія Млодецкой; узнавъ о назначеніи похода, козаки разбѣжались, но Млодецкая тѣмъ не менѣе обвинила Любомирскаго и его управляющихъ въ участіи въ заѣздѣ. 1750. Декабря 2.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Decembris drugiego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Gabryelem Antonim z Bobrowy Bobrowskim, namieśnikiem protunc grodzkim generału woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami nininieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Andrzey Orzechowski, nomine et ex speciali commissu iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Teodora hrabi na Wiszniczu y Jarosławiu Lubomirskiego, bohusławskiego etc. starosty, tudzież wielmożnych ich mościów panów: Alexandra Hadziewicza, stolnika inflantskiego, dzierżawcy, y Michała Kluskowskiego, podstolego drohickiego, ekonoma starostwa Bohusławskiego, exwinkuluiąc ab irrealibus et nunquam deducendis objectis przez ich mościów niżey wyrażonych obżałowanych zdenigrowany nieposzlakowany honor, który w całey oyczyznie candore notabilis ipso iaśnie oświeconego xięcia iego mości, tudzież emunduiąc od niesłusznego inwolwowania w process pomienionych pryncypałów swoich, solennie naprzeciwko wielmożney iey mości pani Zofii z Jełowickich Młodeckiey, miecznikowey nowogródzkiey, niegdy wielmożnego iego mości pana Młodeckiego, miecznika nowogródzkiego, małżonki, pozostałey wdowie, iako pani, urodzonemu iego mości panu Jackowi Hryniewieckiemu, kommissarzowi generalnemu dóbr teyże wielmożney iey mości pani miecznikowey nowogródzkiey, niżey wyrażoney niesłuszney wexy motorowi y kooperatorowi, praecipue zaś wiel-

możnemu iego mości panu Stanisławowi Mąkolskiemu, podstolemu dobrzyńskiemu, towarzyszowi chorągwi pancerney iaśnie wielmożnego iego mości pana starosty korabiiowskiego, seductive a pod pretextem uganiania się za haydamakami na prywatny interess ludzi z starostwa Bohusławskiego biorącemu, świadczy, manifestuie y protestuie się w ten niżey opisany sposób y o to: iż wielmożny iego mość pan Mąkolski, podstoli dobrzyński, towarzysz pancerny, podczas kiedy nie tylko około starostwa w pobliskich wioskach ludzi y arendarzów porabowano, ale po całey Ukrrinie zagranicznego hultaystwa ubique effrenata grassabatur licentia, przechodząc z ludźmi przez wieś Karapiszę, do starostwa Bohusławskiego należącą, sam wyboczywszy do zamku Bohusławskiego, że za haydamakami, od Hermanówki za granicę cum spoliis et rapinis uchodzącemi, goni—iego mości pana ekonoma uwiadomił ustnie, y bardzo spieszno o dodanie według zwyczaiu w tamtym kraiu kozaków in suppetias, ac si przeciwko hultaiom, niby w lasach za Sinnicą znayduiącym się, dopraszał się, którego sukursu, że tak ex vi ordynansów kommendy partyi Ukraińskiey ustawicznie do tego obliguiących, ile z starostwa pogranicznego, iako też od podobney-że nieszczęśliwey zasłaniąc się kollizyi, gdy iuż w niepodalekiem sąsiedztwie ten feralny ostatniey na życie y fortuny szlacheckie ruiny rozżarzał się pożar, denegować nie mogąc, nolens volens unikaiąc na potym opinii ludzkiey, nie maiąc w gotowności ludzi konnych, pieszych tylko dwunastu dać musiał, serio iednak tymże ludziom przykazawszy, aby na żadną inną akycę iść nie ważyli się, tylko na haydamaków; iakoż pomienieni kozacy starostwa Bohusławskiego, złączeni z Hermanowskiemi y innemi kozakami, pod kommendą tegoż iego mości pana Mąkolskiego będącemi, z Sinicy, iak prędko wiadomość powzieli że na zaiazd do Koszowatey nie na haydamaków idą, tak zaraz w lasy za Sinnicę uciekać poczęli i iego mości pana ekonoma bohusławskiego o tym uwiadomili, który w też tropy konnego ordynował kozaka za niemi, z surowym przykazem, żeby się wszyscy powracali, iakoż subsecutum, ponieważ dwóch tylko gwałtem przytrzymanych pod Koszowatę przyprowadzono, ale y ci, iako czasu prawa dowiedziono będzie, przy attaku nie byli, gdyż zaraz ucieczką od tego przymusu eliberowali się. Wielmożna zaś iey mość pani miecznikowa nowogródzka, ad male narratam y cale sinistram alicujus delationem, tylko niedyskretnym na niezmazany iaśnie oświeconego xiężęcia iego mości, ab avis, proavis w całey Europie qua toga, qua sago dystyngowany y nieposledniemi tam in equestri, quam in senatorio ordine zasługami w oyczyznie zaszczycony, targnowszy się ho-

nor, piórem tego pana, który nihil magis volupte habet, quam tranquillitatem boni publici, turbatorem, ac si communis pacis uczynić, zadawszy, że ludźi ad illegales et violentos actus dodawać permittit et alia quaequae irrealia et nunquam probanda objiciendo, po aktach, vim perpetuitatis w sobie maiących, opisywać et atra saepia denigrare ważyła się, niemniey wielmożnych ich mościów panów: podstolego inflanckiego, dzierżawcę, y podstolego drohickiego, ekonoma starostwa Bohusławskiego, viros pacificos et nullius doli conscios, niesłusznie y nienależycie podobnież opisać y w termina prawne nierównie inwolwować, urodzonego iego mości pana Hryniewieckiego, ut supponitur, studio et cooperatione, ważyła się et temere praesumpsit. A zatem idem comparens, nomine quorum supra, de praemissis omnibus millenis manifestowawszy się vicibus, offerendo principales suos o to wszystko jure acturos, salva manente melioratione praesentis manifestationis, hanc vero actis inscribi prosił;—co y otrzymał. Andrzey Orzechowski pisać nieumieiący.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1750, № 60; листъ 1195 на оборотѣ.

CCLXII.

Заявленіе отъ имени Чигринскаго старосты, князя Яна-Каэтана Яблоновскаго, о томъ, что Чигринское староство совершенно разорено гайдамаками и окончательно опустѣло, такъ что староста не находитъ возможности уплачивать изъ него земской подати въ казну Кіевскаго воеводства. 1750. Декабря 10.

Roku tysiąc siedmset piędziesiątego, miesięca Decembris dziesiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Pawłem Żytkiewiczem, namieśnikiem protunc grodzkim generału

woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Woyciéch Rybicki, nomine et ex speciali comissu iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Jana-Kaietana na xięstwie Ostrogskim y Borozdowskim (sic), Maryampolu, Strzeliskach Jabłonowskiego, Czeheryńskiego etc. starosty, kawalera złotego runa, subveniendo integritati dóbr starostwa Czeheryńskiego cum ejus adjacentiis, in diligentia ejusdem principalis sui manifestuie się o to: iż iako in confinio granic polskich starostwo Czeheryńskie zostaiące podległe ruinie, tak nie tylko niedawnych lat y czasów przez woynę Tatarską, z Moskwą natenczas wszczętę, niemałą poniosło krzywdę, ale y w roku teraznieyszym przez niepraktykowaną exkursyę haydamacką spalone, spustoszone, ać in nihilum zostało eversum, kiedy nie tylko na mieyscach swoich miasta, miasteczka, wsie, ludzie y poddani starostwa przerzeczonego, ale y dwory, domy y miasteczka, nawet świątnice Pańskie otrzymać się nie mogli, nawet nayliсhsze ubóstwo, zazdrości ni od kogo nie zaciągaiące, z lichego pomieszkania precz ustąpić musiało złości. Gdy tedy takowa klęska publiczny prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego de praesenti statu namienionego starostwa przynosi odgłos, a ztąd sama okoliczność ruiny importowania podatków ułożonych na często wspomniane starostwo, in flore przedtym będące, niesposobnością tamuie y wspólnego wraz z innemi dobrami aerarii prześwietnemu woiewodztwu zabrania prowidowania,—a zatym idem comparens, nomine cujus supra, ne videatur prześwietnemu woiewodztwu tegoż starostwa renitentia, in diligentia iterum iterumque manifestatur, salva manente hujus manifestationis melioratione, hanc actis connotari prosił,—co y otrzymał. Woyciech Rybicki, manu propria.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, годъ 1750 № 60; листъ 1205.

CCLXIII.

Сознаніе возного о томъ, что онъ свидѣтельствовалъ раны на тѣлѣ дворянина Луки Кросновскаго, убитаго гайдамаками. 1750. Декабря 13.

Actum Laticowiae, feria quinta post festum Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae, intra actum feriae quintae in crastino festi sanctae Catharinae virginis et martyris, positionis judiciariae actorum terrestrium palatinatus Podoliae proxima, anno Domini 1750

Ad judicium et acta praesentia, terrestria, Laticowiensia personaliter veniens ministerialis regni generalis, providus Petrus Sydorenko, authenticatus juratus, asserendo secum habuisse nobiles: Michaelem Gurski et Michaelem Chrzanowski, sibi, ministeriali, firmioris et evidentioris testimonii gratia adhibitos, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice liberequae recognovit in haec verba: iż ia, z urzędowney rekwizycyi wielmożnego iego mości pana Antoniego Krosnowskiego, starosty petrykowskiego, niegdy wielmożnego iego mości pana Łukasza Krosnowskiego, stolnika buskiego, okrutnie od haydamaków zamordowanego, syna, do dóbr wsi Chrzanówki, w possessyi tegoż niegdy wielmożnego iego mości pana stolnika będących, dnia dwudziestego ósmego miesiąca Października, roku na akcie wyrażonego, razem z przerzeczoną szlachtą schodziłem, gdzie będąc we dworze, na ciele tegoż wyżey wyrażonego niegdy iego mości pana Krosnowskiego widziałem: naypierwey ztyłu, w samym środku grzbieta, ranę okrutną, także po obydwóch bokach pomiędzy ziobrami podobnych ran dwie, wszystkie ledwie nie na wylot spisami przebite, pod ziobrami z boku prawego ranę aż na wylot pchniętą, na lewey ręce przy palcu wielkim także ranę rozciętą, długą, y głęboką, tudzież ciało na obydwóch bokach tak zbite, że y szpilką tknąć mieysca nie było,—widziałem y oglądałem; które rany y pobicia ludzie tam bedący mienili być zadane od haydamaków, przed Ofiarowaniem Nayświętszey Panny Maryi w nocy napadłych. De quo hanc suam fidelem fecit relationem.

Книга земская, Летичевская, записовая и поточная, годъ 1750, № 5545; листъ 534.

CCLXIV.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ арестовалъ въ мѣстечкѣ Смилѣ крестьянина Семена Дудниченка, обвиненнаго въ гайдамачествѣ. 1750. Декабря 17.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Decembris siedmnastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Józefem-Kazimierzem Pawłowskim, namieśnikiem burgrabstwa grodzkim winnickim, stanowszy oczewisto woźny generał woiewodztwa Bracławskiego y innych, opatrzny Andrzey Kurowski, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice libereque recognovit: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset pięćdziesiątego, dnia siódmego Decembris, ad affectationem juridicamque requisitionem iaśnie oświeconey xiężney iey mości Teofili z Sieniawskich Jabłonowskiey, chorążyny wielkiey koronney, dóbr włości Łysiańskiey dziedziczki, maiąc przy sobie stronę szlachty, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Romualda Chodakowskiego y Jana Suchinicza, był w dobrach Śmiły, iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Lubomirskiego, podstolego wielkiego koronnego, dziedzicznych; gdzie będąc, roboczego Semena Dudniczenka, iako aktualnego crimine furti excesanta, a bardziey haydamakę, w zamku Śmilańskim u urodzonego Karola Łąckiego w grzywnach prawem opisanych aresztował; który areszt iego mość pan Łącki benevole przyiowszy, ad disjudicationem causae dotrzymać deklarował y submitował się. A tak on, woźny, szlachtą sobie przytomną oświadczywszy się, ztamtąd powrócił y o tym przedemną, urzędem, uczynił y zeznał prawdziwego aresztu relacyę. Andrzey Kurowski.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 1075 на оборотѣ.

CCLXV.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ арестовалъ нѣсколько человѣкъ гайдамаковъ въ мѣстечкѣ Трехтемировѣ. 1730. Декабря 24.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Decembris dwudziestego czwartego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Janem Niewmierzyckim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi, stanowszy oczewiście woźny generał woiewodztwa Kiiowskiego y innych, opatrzny Bazyli Charzewski, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice libereque recognovit: iż on, roku teraznieyszego, tysiąc siedmset pięćdziesiątego, dnia pietnastego Decembris, na affektacyą y prawną rekwizycyą iaśnie wielmożnego iego mości pana Mikołaia na Buczaczu y Horodeńce Potockiego, starosty Kaniowskiego, maiąc przy sobie stronę szlachty, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Józefa Starękiewicza y Jana Lubienieckiego, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, był w dobrach mieście Trachtamirowie, gzie będąc, w zamku tameyszym zastawszy praesentem iego mości pana kommissarza tamecznego, u tegoż iego mości haydamaków, w woiewodztwie Kiiowskim znacznie grassuiących, aresztował y do rozprawy prawney przyporęczył; który to areszt tenże iego mość pan kommissarz benevole przyiowszy, pomienionych haydamaków do rozprawy prawney dotrzymać deklarował y submittował się. A tak przerzeczony woźny, szlachtą, przy sobie będącą, oświadczywszy się, ztamtąd odiechał, y tu, ad acta, przybywszy, prawdziwą przedemną, urzędem, uczynił y zeznał aresztu relacyę, prosząc iey do akt o przyięcie,—co y otrzymał. † Woźny qui supra, scribendi ignarus.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 233; листъ 565 на оборотѣ.

CCLXVI.

Жалоба отъ имени Салезія—Франциска Потоцкаго на сборщиковъ земскихъ повинностей о томъ, что они требуютъ изъ Уманскаго имѣнія Потоцкаго чрезмѣрно большого количества фуража, не смотря на то, что имѣніе это разорено гайдамаками и что владѣлецъ оказывалъ добровольно значительную поддержку войску, доставляя ему фуражъ и кормъ и снарядилъ притомъ на свой счетъ многочисленную милицію. 1750. Декабря 29.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, miesiąca Decembris dwudziestego dziewiątego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Stefanem Czerniawskim, comparens personaliter urodzony iego mość pan Jerzy Korzeniowski, nomine et ex speciali commissu iaśnie wielmożnego iego mości pana Franciszka—Salezyusza ze Złotego Potoka, na Krystyampolu, Kitaygrodzie, Strusowie, Tartakowie, Brahiłowie y Mohylowie Potockiego, krayczego koronnego, bełzkiego, rubieszowskiego, robczyckiego, opalińskiego etc. starosty, pułkownika y regimentarza woysk koronnych iego królewskiey mości y rzeczypospolitey, dóbr włości Humańskiey dziedzica, a prima notitia uchwalonego per laudum boni ordinis woiewodztwa Bracławskiego dla woyska partyi Ukraińskiey furażu, na klucz Humański praeaggravanter ułożonego, solennissime naprzeciwko wielmożnym ich mościom panom kommissarzom tegoż woiewodztwa Bracławskiego, do układania wyż namienionego furażu delegowanym y dyspartymentuiącym, tudzież exaktorom furażowym, świadczy, manifestuie się y protestuie się o to: iż wielmożni ich mość panowie kommissarze, nie respektuiąc na to, że iaśnie wielmożny iego mość pan krayczy koronny nie tylko teraz ex vigilantissimo munere komendy regimentarskiey nad woyskiem partyi Ukraińskiey, ale y przedtym od zaczęcia haydamackich w te kraie exkursyi, exemplarissima tuitione securitatis publicae własnemi swemi ludźmi nadwornemi, z niemałym nakładem skarbu, azardem y utratą ludzi, utrzymuiąc antemurale całego woie-

wodztwa Bracławskiego, hultayskie ustępy gromiąc, wszystkie ciężary, uciski y exygencye woiewodzkie ludźmi y dobrami swemi, mianowicie włością Humańską, zastępuie; iako y w roku teraznieyszym przez całą kompanię kilkotysięczne woysko utriusque authoramenti partyi Ukraińskiey, pod Bukami y Sokołówką obozuiące, same dobra klucza Humańskiego sianami, łąkami, obrokami y innemi wiktualiami supplementować, chorągwie wszystkie, do obozu ściągaiące się, ustawiczne podiazdy y komenderówki przechodzące, w żywność y ludzi suppedytować, y teraz na zimowey lokacyi siedm chorągwi komputowych bez żadney pomocy furażem sustentować, na kommissyi pograniczney, z potencyą Rossyiską w Targowicy agituiącey się, nie tylko konwóy, straż, furwachty y inne usługi pro interesse kraiu odbywać, ale nawet cały ziazd y liczną różnego ludu frekwencyę furażem prowidować musieli, y inne ciężary y powinności za całe woiewodztwo odbywaią; na co ich mość nie uważaiąc, ani rekognoskuiąc tego, że prawie cała włość Humańska dopiero ex favilla haydamackich pożarów wygrzebywać się poczeła y ieszce się cale obaczyć nie może, co większa, nie iest in hoc statu ani znayduie w inwentarzu swoim tych słobód y uroczysk, które ich mośc za wsie pokładłszy, mimo inne różnych parentelatów dobra dawne y osiadłe, w których woyska nigdy nie postały, na samą spustoszoną, spaloną y uciemiężoną Humańszczyznę tak znaczną część furażowey donatywy ułożyli y przeaggrawowali, czyli też ich mość exaktorowie tę aggrawacyę przez się inferre usiłuią. A zatym modernus comparens, przestrzegaiąc całości dóbr iaśnie wielmożnego pryncypała swego, furażem super aequalitatem przeładowanych, ne tanta prematur injuria, tę swoią powtórną ad acta praesentia zanosi (salva reservata melioratione) protestacyę. Jerzy—Wiktorzyn Korzeniowski.

Книга гродская, Винницкая, записовая и поточная, годъ 1750, № 4635; листъ 1089 на оборотъ.

CCLXVII.

Заявленія въ пограничный судъ Кіевскаго воеводства отъ имени разныхъ лицъ, требующихъ вознагражденія за убытки, причиненные имъ гайдамаками: Подолякою, Кочергою и другими 1751.

Punkt pretensyi wielmożnego jego mości xiędza Primowicza, officiała metropolii Kijowskiej, w ten sposób i o to: iż w roku przeszłym, 1750, na imię Iwan Podolaka watażka, rodem z pułku Perejasłowskiego, sotni Kropywiańskiej, ze wsi Kropywnej, przybrawszy sobie kupę niemałą hultajów, napadł na miasteczko Radomyśl, i tam, w nocy napadłszy w zamku tamejszym dwor funditus zrabował, pieniędzy gotowych kilka tysięcy zabrał, suknie i inne splendory i cerkiewne apparencye pozabierali; których to wszystkich przez wyżpomienionego watażkę poczynionych szkod i zabrania tak pieniędzy w gotowiznie, jako i innych apparencyi pozabieranych regestr szerzej w sobie opiewa, i konfessata, tak dobrowolne, jako i cielesne jaśnie w sobie wszystkich hultajów i ich excessa wyrażają;—a zatym, aby ów pomieniony watażka przed sąd komissyi pogranicznej był stawiony i wszyskie szkody były nadgrodzone.

Punkt pretensyi niewiernego Dawida Ickowicza, obywatela fastowskiego i arędarza fastowskiego natenczas będącego, w ten sposob: iż roku przeszłego, 1750, napadszy na dom onego Dawida w nocy z rossyjskiej strony hajdamacy człeka ośm, a pierwszy watażka szynkarz z Zabora, czerców monastyra Michajłowskiego majętności, i ów szynkarz w tymże roku, którego rabunek przez niego się stał, szynk trzymał, to lepiej wie zawiadowca alias horodniczy zaborski onego szynkarza po przezwisku i imieniu wi; któren to szynkarz i dotychczas w detencyi w Kijowie siedzi, przez któren to rabunek i rozbój od tegoż szynkarza tenże Dawid Ickowicz ma szkody w zabraniu, tak gotowych pieniędzy, jako i ruchomościach na rubli 1250; tych zaś zabranych wszystkich ruchomości i pieniędzy regestr osobliwie spisany szyrzej w sobie opiewa i w sądzie swoim być ma;—to w tym, aby ów horodniczy zaborski, albo cały konwent Michajłowski i horod-

niczego i szynkarza pomienionego przed sąd komissyi pogranicznej stawił i wszystko według (regestru) nagrodzono.

Punkt pretensyi urodzonego jego mości pana Fabijana Skopowskiego, wsi Błoszczyniec namieśnika: że napadszy w nocy hajdamacy z strony rossyjskiej—Koczerha i inni, owegoż kollegi Koczerhy, tak gotowych pieniędzy półtora tysiąca i innych rzeczy w ruchomościach i splędorach zabrali, o czym regestr szczerzej w sobie opiewa, i jeszcze więcej na kilka set złotych polskich ma szkody; któren to Koczerha i inni kollegowie iego w Kijowie w sekwestrze zostaiące i podobno dotychczas znajdują się; przy których to tych, Koczerzie watażce i innych towarzyszach jego, wziętych i połapanych w Kijowie, wszystkie pożytki, splędory i ruchomości tamże w Kijowie w kancellaryi guberskiej są poodbierane i zatrzymane; któren to Koczerha i inni—powinni być przez ukaz pana generała Leontyowego przed sąd pograniczny stawieni, i wszystkie szkody i ubytki byli nadgrodzone, a to terazniejszej kadencyi.

Punkt pretensyi niewiernego Wola Josiowicza, aręndarza błoszczyńskiego w ten sposob: iż tegoż czasu i jednej nocy tenże sam Koczerha z towarzystwem, napadszy, i onemu aręndarzowi tak pieniądze w gotowiznie kilka set rubli wzieli i wszystkie funditus splędory zabrali, o czym i tego żyda szkód swoich regestr szerzej w sobie opiewa; to aby tenże Koczerha był stawiony na terazniejszej komissyi, i aby wszystkie szkody byli nadgrodzone.

Punkt sławetnego mieszczanina białocerkiewskiego Jllyi Chwoszczanki: tamże w domu tenże Koczerha z kolegami, napadszy tegoż czasu, skrzynie, pieniądze i wszystkie ruchomości zabrali i zrabowali funditus; a tak, aby ciż—Koczerha i inni, byli przed sąd terazniejszej komissyi stawieni; i za zrabowane rzeczy była satysfakcya, ponieważ te wszystkie zdobyczy są w huberskiej kancellaryi.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1746—1751, № 192; листъ 161;

CCLXVIII.

Постановленіе депутатовъ, назначенныхъ сеймикомъ Кіевскаго воеводства для опредѣленія подробностей состава трехъ хоругвей, которыя дворяне Кіевскаго воеводства рѣшили формировать на свой счетъ для защиты воеводства отъ гайдамаковъ, 1751. Февраля 4.

Wypis z xiąg grodzkich województwa Kijowskiego.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego pierwszego, miesiąca Februarii szóstego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście J. K. M. Żytomierzu, przedemną, Pawłem Żytkiewiczem, namieśnikiem protunc grodzkim generału województwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszymi, grodzkimi, kijowskimi comparens personaliter urodzony imć pan Jan Dominik Przyborowski, dla zapisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, Kijowskich ten oryginał dyspozycyi przez W.W. ich mości panów urzędników, ex mente laudi deputowanych, postanowioney, podpisami rąk: jaśnie W: kasztellana Kijowskiego, iako też y wielmożnych urzędników stwierdzony, ratione introcontentorum, ad acta castrensia, kijoviensia per oblatam podał, de tenore sequenti: Działo się w Żytomierzu, in loco consultationum solito, dnia czwartego Februarii, roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego pierwszego. My: urzędnicy y obywatele prześwietnego województwa Kijowskiego, tak delegowani, iako y inni przytomni, ziachawszy się do miasta J. K. M. Żytomierza na dzień wyż na akcie wyrażony, vigore laudi, na seymiku gospodarskim roku przeszłego, tysiąc siedmset pięćdziesiątego, dnia ośmnastego Septembra subsecuti; in praesentia J. W. J. M. pana Nikodema Kazimierza na Szumsku Woronicza, kasztellana Kijowskiego, pułkownika woysk rzeczypospolitej, maiąc sobie commissum memorato laudo zmiarkować taryffy powiatów województwa Kijowskiego do regularnego wypłacenia z dwóch, set domów tak summy dwudziestu tysięcy złotych

polskich, anterioribus laudis na woyska komputowe, iako też ośmdziesiąt tysięcy złotych polskich na nowo erygowane woysko, wojewódzką milicyą; która summa, wraz złożona, efficit summę sto tysięcy złotych polskich, et quidem dwadzieścia tysięcy na przeszłorocznym seymiku gospodarskim uproszonych, wypłacona być powinna. Tedy do taryffy przeszłey, anno millesimo septingentesimo trigesimo quarto ułożoney, podług uchwały na seymiku gospodarskim roku przeszłego za zgodą powszechną, nemine contradicente, nastąpioney, quadruple przyłożywszy, postanowiliśmy ex assensu całego województwa summy osmidziesiąt tysięcy złotych polskich na regularną płacę woysku, w kompucie trzechset koni na obronę woiewodztwa y obwarowanie bespieczeństwa od inkursyi państw zagranicznych, na życia, fortuny, y chudoby nasze exorbituiących hajdamaków, kościoły y cerkwie święte rabuiących, tez woysko w kompucie trzechset koni takowym formuiemy sposobem: Pierwsza chorągiew, pułkowa, do której e gremio nostri obraliśmy za rotmistrza W. J. M. pana Michała Dedowicza—Trypolskiego, łowczego mścisławskiego; temuż postanowiliśmy z dwoma pocztami pensyi roczney złotych polskich dwa tysięce pięćset; chorążemu także z dwoma pocztami, którego sobie sam jegomość pan rotmistrz obierze, byleby virum idoneum et ad bellica capacem z obywatelów województwa naszego, złotych polskich tysiąc; doboszowi złotych dwieście; trębaczom dwom złotych czterysta; kompanyej trzydziestu w potrojnej służbie, to jest każdemu ze dwiema pocztowemi służącemu, rachuiąc na każdego po złotych sześćset, złotych polskich ośmnaście tysięcy, rewizorom dwom, maiącym rangę towarzysza, a mieysce w regestrze po kompanii, złotych polskich sześćset, to jest na każdego disctintim po złotych—trzysta; których będzie professya poczty reystrować trybem dragonii, tak pieszą, iako y na koniach, ochędostwa, broni, porządków, moderónków y pilności koło koni doglądać, na lokacyi w wieczór y zrana w pochodach wizytyrować, o wszystkim reporta J. M. panu rotmistrzowi lub chorążemu czynić; ta tedy chorągiew, maiąca w sobie komput głów sto jedna do roku kosztować będzie złotych polskich dwadzieścia dwa tysiące siedmset. Druga chorągiew letka, do której eligimus za rotmistrza W. J. pana Antoniego Laryssę—Zdanowskiego, stolnika latyczewskiego, in locum W. J. pana Jana Steckiego, cześnika nowogrodzkiego, ponieważ za konferowane sobie podziękował rotmistrzowstwo; temu tedy I. panu Zdanowskiemu postanowiliśmy z dwomą pocztami roczney pensyi złotych polskich dwa tysiące; chorążemu z dwoma pocztami, którego sobio eliget imć pan rotmistrz cum praecautione superiori, złotych polskich ośmset; doboszowi złotych polskich

dwieście; kompanii trzydziestu w potróyney służbie, iako wyżey, złotych polskich ośmnaście tysięcy; rewizorom dwom, powinnością, wyżey opisaną, obowiązanym, złotych polskich sześćset; ta chorągiew, maiąca w sobie komputu koni dziewiędziesiąt dziewięć, do roku kosztować będzie złotych polskich dwadzieścia y jeden tysięcy sześćset. Trzecia chorągiew letka, do którey eligimus za rotmisztrza urodzonego imć pana Antoniego Kamińskiego; temu równie z dwoma pocztąmi roczney pensyi złotych polskich dwa tysiące; chorążemu z dwiema pocztami, którego sobie eliget imć pan rotmistrz cum precautione superiori, złotych polskich ośmset; doboszowi złotych dwieście; kompanii trzydziestu w potrójney służbie złotych polskich ośmnaście tysięcy; rewizorom dwom, powinnością, wyżey opisaną, obowiązanym, złotych polskich sześćset; ta chorągiew, maiąca w sobie komputu koni dziewiędziesiąt dziewięć, do roku kosztować będzie złotych polskich dwadzieścia y jeden tysięcy sześćset. A tedy imć panowie rotmistrze, podług wyżey wyrażonego opisu, powinni zaciągać kompanią z sowitemi pocztami, na dobrych koniach, z moderunkiem należytym, do wojny sposobnych, niezawodnych; boć, ieżeliby który towarzysz zdradził y zawiódł żołd wzięty od woiewodztwa, za takowego rotmistrz odpowiedzieć powinien, za pocztowego zaś — towarzysz, obserwuiąc to, aby chorągiew w zupełnym zawsze zostawała kompucie; trębaczów y dobosza rotmistrz pułkowey chorągwi, a letkich chorągwi—rotmistrze doboszy umieiętnych konserwować powinni, dając im przy żołdzie naznaczonym wikt w chorągwiach; chorągwie kitaykowe, niebieskie, łokci połszosta wzdłuż, dwa bryty w szerz, na których ma bydź wyprasowany obraz najświentszey Panny Maryi Berdyczowskiej, lub effigies herb wojewodzki, skosza (sic) srebrna w grzywien czterech, y kotły—te ze skarbu wojewodztwa, iako też y drzewa farbowane do chorągwiów J. M. panowie podskarbiowie, et quidem wielmożny Pruszyński, stolnik starodubówski, do dwóch chorągwi sprawią y oddadzą rotmistrzom circa decimam Aprilis J. M. panowie podskarbiowie na żaciąg tey milicyi dadzą J. M. panom rotmistzzom ultimis Martii każdemu po cztery tysiące złotych polskich attento pignore et pretio, in post faciendo przez tychże J. M. panów rotmistzzów calculo; J. M. panowie rotmistrze z zaciągnioną milicyą staną pod Żytomierzem na dzień pietnasty Maja, w roku teraznieyszym, tysiąc siedmset pięddziesiątym pierwszym, dla popisania nowozaciągnioney milicyi, do którego popisania, zrewidowania y należytego zregulowania obliguiemy J. W. J. M. panów: Michała Steckiego, łowczego owruckiego, kommissarza województwa naszego na trybunał Radomski, wielmożnych ich mości panów: Jana na Dorohynie Pawsze,

stolnika kijowskiego, Feliciana Bierzyńskiego, stolnika owruckiego, Jana na Starosilcach Jakubowskiego, podczaszego żytomirskiego, Macieja Dedowicza Trypolskiego, podsędka ziemskiego kijowskiego, Józefa na Potoku Potockiego, pisarza ziemskiego kijowskiego, Łukasza z Chodosowszczyzny Bohdanowicza, kijowskiego, Wawrzyńca Potockiego, żytomirskiego, Andrzeja Trzeciaka, owruckiego—podstolich, Franciszka Xawerego na Piotrowie Nitosławskiego, łowczego ziemi Chełmskiej, podwojewodzego sądowego generału województwa Kijowskiego, Woynarowskiego, skarbnika kijowskiego, Piusa Jerlicza, woyskiego żytomirskiego, Jana Potockiego, cześnika owruckiego, Jana Chojeckiego, pisarza grodzkiego żytomirskiego, absentia nonnullorum, non obstante, dum modo tres adsint; którzy to J. M. popisawszy przerzeczoną milicyą, zrachowawszy lud sposobny do woyny, dadzą testimonią in scriptis z podpisem rąk swoich J. M. panom rotmistrzom dla odebrania pułrocznego żołdu do J. M. PP. podskarbich województwa naszego, na który lubo ad mentem laudi od J. M. pana kommissarza naszego powinna wyjść assygnacya, ale że imć kommisarz natenczas w Radomiu na kommissyi znaydować się będzie, więc deklaruie zasiadaiący tu personaliter z nami, iż, co ich M. P.P. podskarbiowie ad mentem testimoniorum wypłacą, to potym in calculo pro liquido przyimie. Jeżeliby zaś przez czas przerzeczonego popisu ich mość panowie rotmistrze zupełnych komputów przez niesposobność zaciągnienia nie stawili, tedy na tych tylko wezmą żołd, których na popisie mieć będą; obligantur jednak, aby na termin płacenia drugiego pułrocznego żołdu zupełny mieli pod chorągwiami komput, którego regestr jego mości panu komisarzowi decima quinta septembris w roku teraznieyszym, tysiąc siedmset pięndziesiątym pierwszym, podadzą, a podług tych regestrów J. M. pan kommisarz nasz wyda assygnacyą do ich M. P.P. podskarbich na należący żołd; podług zaś wydanych ich M. P.P. podskarbiowie dnia pietnastego Octobris pieniądze wypłacą; a jeżeliby nie mieli in aerario importancii zupełney, delaty ad bona renitentium distinctim chorągwiom wydadzą, za któremi ich M. P.P. rotmistrze per executionem militarem, sine aggravatione iednak, koncernencyą swoią odbierać będą. Po zakończonym popisie ich M. delegowani, pod czas tego popisu znayduiący się, deferent J. W. J. M. panu Stanisławowi z Potoka Potockiemu, wojewodzie generałowi ziem Kijowskich, o aktualney milicyi naszey, y upraszać będą, aby oświadczył J. O. J. M. panu Józefowi z Potoka na xięstwie Zbaraskim, Stanisławowie, Brodach y Niemirowie Potockiemu, kasztelanowi Krakowskiemu, hetmanowi wielkiemu koronnemu

realem nostram na obronę granic od insultów haydamackich na sukurs partyi Ukraińskiey executionem milicyi, y upraszał jaśnie oświeconego jego mości pana kasztelana krakowskiego, aby ta milicya, złączona z woyskiem komputowym partyii Ukrainskiej, była zawsze konserwowana in visceribus województwa naszego pro securitate nostri; nim zaś przyidzie dyspozycya od J. O. hetmana wielkiego koronnego, wyższy z urzedników, podczas popisu znayduiący się, weźmie popisane chorągwie w kommendę y ruszy z niemi gdzie exigentia formandae securitatis od insultów haydamackich województwa naszego potrzebować będzie. Starać się będą ich mość panowie rotmistrze, aby kompania y poczty wszystkie w jednakowym byli mundurze, to jest w kontuszach niebieskich, a żupanach czerwonych; lokacija zimowa dla chorągwi: pierwsza chorągiew pułkowa ma stać w Fastowie, druga w Radomyślu J. M. pana Żdanowskiego, trzecia imć pana Kamińskiego—w Iwankowie cum attinentiis; rotmistrze ad primam requisitionem ukrzywdzonych powinni uczynić sprawiedliwość, in casu renitentiae zapozwani do grodu Kijowskiego, odpowiadać tenebuntur praevia praestanda z żołdu swego satisfactione. Żeby zaś ta milicya w punktualnym zostawała kompucie, a bez komputu daremnych aby nie brała pieniędzy, obligujemy J. M. pana kommissarza naszego i in post następców jego, aby koniecznie de cima quinta Aprilis popisywali chorągwie, regestra przytomnych officerów, kompanii, pocztów y muzyk spisywali, a te na seymikach gospodarskich, dla pomiarkowania expensy, na aktualnego żołnierza potrzebney, prezentowali, a strzeż Boże na ten czas choroby na J. pana kommissarza, tedy przez wyznaczonego któregokolwiek z wielmożnych urzędników województwa naszego, instrumentem in originali ad hunc actum peragendum danym, autheryzowanego, ten popis exekwowany byś ma; jeżeliby zaś którego roku nie przyszło na gospodarskim seymiku do obrania kommissarza, tedy etiam po zerwanym, J. W. dyrektor z wielmożnymi urzędnikami et cum concivibus chorążych dwóch naznaczy e medio sui do przerzeczonego popisu; takowymże sposobem in casu niedojścia gospodarskiego seymiku, officerowie przerzeczoney milicyi delinquentes secundum demerita sądzeni, in casu odsądzenia, inni na ich mieyscu destinowani bydź maią. Ostrzega się powinne od każdego żołnierza kommendom swoim posłuszeństwo, iak należy, tak na lokacyach zimowych, iako też w marszach, obozach, podjazdach y wszelkich powinnościach, tak jako iest w artykułach woyskowych, od rzeczypospolitej ustanowionych, opisane, rygorami, w tychże artykułach wyrażonemi. Dajemy oraz moc y władzę ich M. panom rotmistrzom, lub ich subalternom, w chorągwiach przytomnym, exceduiących kompanią czyli pocz-

towych, lubo jakokolwiek pretensyą między sobą maiących, sprawiedliwości żądaiących, zasadziwszy ławicę ośmiu kompanii, przy prezencji officerskiej secundum demerita sądzić; takowych zaś sądów dekretom obwinieni zadosyć będą czynić, chyba ieżeliby się trafił iakowy kryminalista, takowy z wywiedzionemi poprzysięgłych swiadków inkwizycyami pro finali decisione do sądów ziemskich lub grodzkich kijowskich pod sekwestrem woyskowym odesłany byź powinien; cavetur per omnia, aby ich mość panowie rotmistrze y ich subalterni ludzi z kommend swoich ad privatos usus na żadną rekwizycyą nikomu nie dawali, et ad privatos usus proprios nie zażywali pod rygorem, w konstytucyach o woysku komputowym opisanym super secus facientes. Haydamaków, ktorych się zdarzy złowić żywcem, ich mość panowie rotmistrze, wyindagowawszy per confessata libera et turturata, będą sądzić, y nieodwłocznie, secundum demerita, y śmiercią, kiedy zasłuży, karać. Jeżeliby zaś który trafił się ex confessatis bydź potrzebny na iakowe dalsze dowody, takowego do wyższey kommendy, pod którą zostawać będą, reportować będą, y podług jey dyspozycyi z takowym aresztantem postąpić. Rekomendujemy tymże ich M. P.P. rotmistrzom naszym, aby czylito na lokacyach stoiący, czyli w polu, czyli w marszach będący, mieli doskonałą przezorność o ludziach cujuscunque status et conditionis swawolnych, podeyrzanych, nieznajomych, zbiegłych, aby takowych ubivis locorum przestrzegali, dochodzili, sekwestrowali, za słusznemi dowodami, praecommissa superius potestate, sądzili, tak jednak, aby się to przez prywatny iakowy pretext z krzywdą obywatelów wojewodztwa naszego personis, de quocunque ordine redargutis, protekcyi niedawali, sub onere causae. Jako zaś laudo publico roku przeszłego na seymiku boni ordinis iest opisano, aby przerzeczona milicya nasza, iako punktualną y regularną płace brać będzie, tak żeby z grosza żyła, wszelkie wiktualia y furaże podług targów w każdym mieyscu płaciła, y żadnych exorbitacyi sobie nie pozwalała, serio ostrzegamy, zachowuiąc każdemu ukrzywdzonemu szukanie y pozyskanie sprawiedliwości w sądach, pozwolonych ich m. panom rotmistrzom, a, w niedoyściu tam, w sądach ziemskich lub grodzkich Kiiowskich; trawa zaś iednak dla koni przechodzącemu żołnierzowi, bez psowania siennych łąk, powinna bydź pozwolona. Te tedy sancita nostra, na fundamencie laudum przeszłorocznego, firmiter conservanda, na zawsze postanawiamy. Reliqua, co się będzie zdało prześwietnemu woiewodztwu naszemu in ordine do dalszego ieszcze postanowienia częstokroć wspomnioney milicyi, sine derogatione teraźnieyszemu opisaniu, do przyszłego seymiku gospodarskiego rezerwuiemy,

te zaś teraznieysze postanowienie rękoma własnemi podpisuiemy, do xiąg grodzkich kiiowskich ad acticandum podaiemy, kture ich m. panowie rotmistrze na dokument funkcyi y obowiązków swoich, ubique locorum kredytowanych, per extractus wyjmą. W tej dyspozycyi, per oblatam podaney, podpisy rąk własnych, tak i. w. i. pana kasztelana Kiiowskiego y w. w. ich m. panów podskarbich, na przeszłorocznym gospodarskim seymiku laudo publico uproszonych, iako też y wielmożnych urzędników, obywatelów prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego, de serie verborum ejusmodi: Nikodem-Kaźmierz na Szumsku Woronicz, kasztelan Kiiowski. Jerzy Jan z Pruszyna Pruszyński chorąży żytomirski, Felicjan Bierzyński, stolnik owrucki, starosta Sauliski m. p. Antoni Tyszkiewicz, starosta Strzałkowski, mn. propria. Wawrzyniec Kazimierz na Potoku Potocki, podsędek żytomirski m. p. Andrzey na Kuźmiczach Trzeciak, podstoli owrucki, podstarości grodzki żytomirski. Ignacy na Szumsku Woronicz, miecznik owrucki, sędzia grodzki żytomirski. Jgnacy Pruszyński, cześnik żytomirski. Jan na Starosielcach Jakubowski, podczaszy żytomirski. Łukasz na Różważowie Rybiński, cześnik kiiowski. Maciey Trypolski, podsędek ziemski woiewodztwa Kiiowskiego. Franciszek Xawery na Piotrowie Nitosławski, podwoiewodzy sądowy generału woiewodztwa Kiiowskiego, Pius Jerlicz, woyski żytomirski. Która to dyspozycya, za podaniem y prośbą wyżmianowaney podawaiącey osoby, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo, iak się w sobie ma, do xiąg snnieyszych iest ingrossowana, z których y ten wypis pod pieczencią grodzką kiiowską iest wydany. Pisany w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu. Legit cum actis Chrzanowski m. p. (locus sigilli). Correxi Sosnowski.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащихъ временной коммиссіи для разбора древнихъ актовъ. По дополнительной описи № 41.

CCLXIX.

Протестъ дворянина Михаила Павши противъ постановленія сеймика Кіевскаго воеводства, на которомъ рѣшено было вооружить милицію на счетъ воеводства. Павша утверждаетъ, что рѣшеніе это состоялось не смотря на протестъ и »veto« нѣсколькихъ присутствовавшихъ дворянъ и что сама милиція безполезна и приноситъ даже вредъ воеводству, позволяя себѣ грабить имѣнія дворянъ. 1751, Марта 17.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego pierwszego, miesiąca Marca siedmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Niewmirzyckim, namieśnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi personaliter veniens wielmożny iego mość pan Michał na Narodyczach Pawsza, chorąży kiiowski, przychylaiąc się do innych od innych współobywatelów woiewodztwa Kiiowskiego manifestów zaniesionych, succurendo całości tegoż prześwietnego woiewodztwa, a niepraktykowanym y prawu przeciwnym chcąc zabiedz inkonweniencyom, przeciwko uchwale, laudo niby publico, w roku przeszłym, na seymiku boni ordinis, ustanowienia milicyi y podatków na nią, wyrażoney solennie się de illato dla całego woiewodztwa praejuditio manifestuie y oświadcza w ten sposob: iż lubo wielmożny comparens aegra valetudine podtenczas był pressus y nie mógł seymikowaniu wyżeyrzeczonemu sam adesse oczywiście, przecież, maiąc notitiam o uplantowonym przez niektórych ich mościów, tegoż woiewodztwa obywatelów, z publicznym ukrzywdzeniem procederu, ore drugich, imeniu swemu skolligowanych, braci, przeciwną illius gravaminis lubo oświadczał circa liberum veto rezolucyą, iednakże urgente tego prywatnego uchwalenia, nie uważaiąc na tę przeciwność, certam woyska, nulla praemente necessitate, od woiewodztwa wymusili quantitatem; które zebrane privata ratione woysko, ex instinktu affectantium, dobra obywatelów, iako y samego komparenta, dziedziczne, naieżdżaią y extorsye z zbyteczną aggrawacyą poddaństwa czynią. Nie tylko tedy o nieważność

cum diligenti et prompta contradicentium sensibilitate spisanego wyżwyrażonego laudum praesentaneus comparens publiczną zanosi kwerymonię, ale też y przeciwko wszystkim do takowey inkonweniencyi directi aut indirecti, którzy interesować się ważyli y interessuią, manifestuie, et ex ordinatione nienaruszoney dotąd woiennego głosu wolności, iako szlachcic y z antecessorów swoich w tym woiewodztwie wielkiemi emeritus racyami, bez racyi uchwalonego woyska nie akceptuie y zupełnie temu wszystkiemu kontradyktuie, ile co się (dzieje) przeciwko prawu y konstytucyom, osobliwie anni millesimi septingentesimi decimi septimi. Co wszystko actis connotari prosił, co y otrzymał. Michał Pawsza, chorąży kiiowski, manu propria.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 909 на оборотѣ.

CCLXX.

Универсалъ великаго короннаго гетмана, Іосифа Потоцкаго, къ начальникамъ милиціи Кіевскаго воеводства, предписывающій имъ соединиться съ отрядомъ короннаго войска и состоять подъ командою его начальника. 1851. Марта 22.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego pierwszego, miesiąca Aprilis piętnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Niewmirzyckim, namieśnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Karol Jahołkowski, ten extrakt, z grodu Kiiowskiego authentice wydany, z wpisaniem w nim ordynansu od iaśnie

oświeconego iego mości pana Potockiego, kasztelana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, ich mościom panom rotmistrzom milicyi prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego danego, ratione introcontentorum, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby do xiąg ninieyszych przyięty y wpisany był; a tak ia, urząd, annuendo affectationi comparentis, ten pomieniony extrakt ad acticandum przyimuiąc, czytałem de tenore tali: Wypis z xiąg grodzkich woiewodztwa Kiiowskiego, roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego pierwszego, miesiąca Aprilis (пробѣлъ въ подлинникѣ) dnia. Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Piotrem Żytkiewiczem, namieśnikiem przysięgłym grodzkim generału woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Przyborowski Dominik, ten oryginał ordynansu od iaśnie oświeconego iego mości pana Potockiego, kasztelana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, wielmożnym ich mościom panom rotmistrzom milicyi prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego dany, z podpisem ręki iaśnie oświeconego iego mości pana kasztelana Krakowskiego przy pieczęci przyciśnioney, ratione introcontentorum, ad acta praesentia, castrensia, Kiiowiensia per oblatam podał, tenoris sequentis: Józef z Potoka na Stanisławowie, Brodach, xięstwie Zbaraskim y Niemirowie Potocki, kasztelan krakowski, hetman wielki koronny. Ponieważ prześwietne woiewodztwo Kiiowskie, widząc y poznaiąc doskonale w iakim niebezpieczeństwie zostawało i ustawicznym alarmie od naiazdów y rabunków kozackich, uchwaliło per laudum publicum milicyię na zaszczyt y obronę kraiu, y trzy chorągwie z niey erygowało, a konformuiąc się do prawa wyżwyrażonego, pod władzę hetmańskę oddało, więc daię ten ordynans ich mościom panom rotmistrzom milicyi wspomnionego woiewodztwa Kiiowskiego, aby złączywszy się z komenderowanemi od partyi Ukraińskiey, ordynansów komendanta tychże komenderowanych y dyspozycyi we wszystkiem słuchali y zadosyć czynili, broniąc kraiu intra limites tegoż prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego, serio rekomenduię. Datum w Załościach, die vigesima secunda Martii, millesimo septingentesimo quinquagesimo primo anno. U tego ordynansu podpis ręki iaśnie oświeconego iego mości pana kasztelana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, temi słowy: Józef Potocki, kasztelan krakowski, hetman wielki koronny. (Locus sigilli). Któryże to ordynans, per oblatam ad acta podany, za podaniem y prośbą wyżwyrażoney osoby podawaiącey, a za moim urzędowym przyięciem, słowo w słowo iako

się w sobie ma, wszystek z początku aż do końca, do ziąg ninieyszych, grodzkich, kiiowskich iest ingrossowany. Z których y ten wypis, pod pieczęcią grodzką kiiowską, iest wydany; pisany w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu. A korrekta zaś temi słowy iest pisana: correxi Trypolski, manu propria. A lekta zaś tak się w sobie ma: legit Dąbrowski. Któryże to extrakt, z grodu Kiiowskiego wydany, za podaniem y prośbą wyżpodawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, słowo w słowo do ziąg ninieyszych, grodzkich, owruckich iest wpisany.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, №. 3245; листъ 694 на оборотѣ.

CCLXXI.

Универсалъ гетмана великаго короннаго, Іосифа Потоцкаго, предписывающій владѣльцамъ староствъ доставлять городовыхъ козаковъ въ помощь войску коронному и запрещающій имъ приписывать этихъ козаковъ къ крестьянамъ. 1751. Марта 22.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego pierwszego, miesiąca Aprilis dwudziestego wtórego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Niewmierzyckim, namieśnikiem protunc grodzkim owruckim, y zięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Karol Jahołkowski, ten extrakt, z grodu Kiiowskiego authentice wyięty, z wpisanim w nim uniwersału od iaśnie oświeconego iego mości pana Potockiego, kasztelana krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, do prześwietnych woiewodztw: Kiiowskiego y Bracław-

skiego wydanego, ratione introcontentorum, ad acta castrensia, ovrucensia per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby do xiąg ninieyszych przyięty y wpisany był; a tak ia, urząd, annuendo affectationi comparentis, pomieniony extrakt ad acticandum przyimuiąc, czytałem de tenore tali: Wypis z xiąg grodzkich woiewodztwa Kiiowskiego, roku tysiąc siedmset piećdziesiątego pierwszego, miesiąca Aprilis pietnastego dnia. Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Pawłem Żytkiewiczem, namieśnikiem przysięgłym grodzkim generału woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Dominik Przyborowski, ten uniwersał, od iaśnie oświeconego iego mości pana Potockiego, kasztelana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, do prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego y Bracławskiego wydany, z podpisem ręki iaśnie oświeconego iego mości pana kasztelana Krakowskiego, przy pieczęci wielkiey, ratione introcontentorum, ad acta praesentia, castrensia, kijowiensia per oblatam podał, de tenore tali: Józef z Potoka na Stanisławowie, Brodach, xięstwie Zbaraskim y Niemirowie Potocki, kasztelan Krakowski, hetman wielki koronny. Wiadomo czynie komu o tym wiedzieć należy, osobliwie iednak iaśnie oświeconym, iaśnie wielmożnym, wielmożnym ich moćciom panom starostom, dzierżawcom, possessorom dóbr królewskich w prześwietnych woiewodztwach: Kiiowskim y Bracławskim leżących, moim wielce mościwym panom y braci, oraz y gubernatorom, administratorom, podstarościm y wszystkim in genere rządcom y dyspozytorom: iż, usiłuiąc przez wszystkie sposoby assekurować pro meliori granice rzeczypospolitey, pod zaszczytem słodkiego y miłego panowania iego królewskiey mości utrzymać spokoyność wewnętrzną, bespieczeństwo świątnic Boskich y domów szlacheckich, iakie tylko mogą być wzięte w tey mierze starania, z władzy y urzędu mego nie zaniedbywam, ażeby mogło się stać zadosyć żądaniu publicznemu. I tak, nieustaiącym pieczołowaniem y pilnym czuwaniem pobudzony, widząc, że w przeszłym roku złość y zawziętość haydamacka po całey Ukrainie a nawet głębiey rozszerzać się zaczeła, zmocniłem partyę mieysca tamtego, ruszyłem na wsparcie drugą partyę z woiewodztw: Ruskich y Podlaskiego, a nareszte, dla obrony kraiu, dla zatamowania tego iadu rozciągaiącego się, własnych y groszem swoim utrzymywanych ordynowałem ludzi; pobłogosławił Pan Bóg łaskawie pracom, azardom y męstwu woyska koronnego tak, że znaczną liczbę tego hultaystwa zniesiono, pogromiono, a resztę rospędzono. Lecz kiedy odbieram reporta, że terazнieyszą wiosną ta malignitas chce silniey

y żwawiey w kraiu naszym serpere; mnie zaś należy ubespieczyć wszystkie przemyki, przeloty y wycieczki, któremi ta złośliwa colluvies wkradać się zwykła, a nie podobna tak obszernego y rozległego kraiu woyskiem koronnym dostatecznie zasłonić, prawa zaś wyraźnie mieć chcą y mocno obostrzyły, ażeby ich mość panowie starostowie y dzierżawcy dóbr królewskich w Ukrainie, dla zaszczytu iey, pewną liczbę ludzi, alias kozaków horodowych, dawali, którzyby od naiazdów bronili y zasłaniali,—więc, na fundamencie tegoż prawa, wszystkich ich mościów panów gubernatorów y rządców wspomnionych starostw, dzierżaw y innych królewszczyzn convenio y obliguię, ażeby do partyi Ukraińskiey, za rekwizycyą komenderuiącego iego mości pana regimentarza, do obozu, dla podiazdów, dla obiazdek y na inne expedycye woienne, wspomnionych kozaków horodowych nieodwłócznie ordynowali, y w każdych potrzebach dobrze w rynsztunek opatrzonych y na koniach dobrych punktualnie stawić się surowo zalecili, do czego nie tylko łatwość, ale też dla usługi publiczney nayprędszego ubiegania się miłość dobra pospolitego y utrzymania spokoyności wzruszać każdego powinna, ile kiedy w nadgrodę tey obrony nayiaśnieysi królowie nasi y rzeczpospolita z pomienionych dóbr królewskich nadała prowentą. W czym ażeby się zadosyć stało wyraźney woli prawa, iaśnie wielmożnemu iego mości panu Potockiemu, krayczemu koronnemu, regimentarzowi partyi Ukraińskiey, zalecamy; ieśliby zaś wspomnione ich mość panowie rządcy starostw y dóbr królewskich mieli się znaydować renitentes temuż prawu, więc ażeby ie do skutku przyprowadził tenże iego mość pan reymentarz, ma wszystkie na to łożyć sposoby; a nim nastąpią contra refragarios dekreta w sądach iego królewskiey mości assessorskich,—tak iako rygor prawa mieć chce, ut tueatur jure militari et mediis praescriptis sobie w ordynansie moim. Że zaś w niektórych starostwach y innych dzierżawach królewskich, niby dla pomnożenia intrat, w daniny obrócono kozaków horodowych, przez którą kraiowi nieprzyzwoitą ekonomię, nie tylko też dobra, odiołszy sposoby obrony, exponowane śmiałym naiazdom haydamackim y rabunkom, ale też otworzono tymże sposobem wrota do inkursyi na cały kray, czego nas uczy doświadczenie na starostwie Czeheryńskim,—więc, ażeby wspomnieni kozacy do swoiey służby przywróceni byli—ciż ich mość panowie possessorowie y gubernatorowie maią ten porządek wielce potrzebny przywrócić, ażeby nie upadała usługa publiczna, y na to iego mość pan reymentarz ma mieć pilne baczenie y dozoru należytego przyłożyć. Któren to uniwersał moy ażeby do wiadomości doszedł, po grodach y parafiach publikować zaleciłem, a dla większey wiary

y wagi, ręką moią własną, przy zwykłey pieczęci, stwierdzam go i podpisuię. Datum w Załozcach, die vigesima secunda Martii, millesimo septingentesimo quinquagesimo primo anno. U tego uniwersału, per oblatam podanego, podpis ręki w te słowa: Józef Potocki, kasztelan Krakowski, hetman wielki koronny, manu propria. (L. S.). Któryże to uniwersał, per oblatam podany, za ustną y oczewistą wyż podawaiącego iego mości prośbą, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo, z początku aż do końca, iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, kiiowskich iest ingrossowany. Z których y ten wypis pod pieczęcią grodzką kiiowską iest wydany; pisany w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu. (L. S.) Korrekta tak się w sobie ma: correxit Trypolski, manu propria. Lekta zaś w te słowa: legit Dąbrowski.—Któryże to extrakt, za podaniem y oczewistą prośbą wyżnadmienioney podawaiącey osoby, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich iest wpisany.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 706.

CCLXXII.

Универсалъ великаго коронаго гетмана, Іосифа Потоцкаго, къ дворянамъ воеводствъ: Кіевскаго и Браціавскаго, извѣщающій ихъ о мѣрахъ, принятыхъ гетманомъ для предотвращенія гайдамацкихъ набѣговъ. Гетманъ распорядился: не пропускать крестьянъ за границу безъ паспортовъ, ревизовать возы, отправляющіеся за границу и обслѣдовать бровары и хутора съ цѣлью повѣрить поведеніе, скрывающихся въ нихъ подозрительныхъ личностей. 1751. Марта 22.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego pierwszego, miesiąca Aprilis dwudziestego drugiego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Owruckim, przedemną, Stefanem Niewmirzyckim, namieśnikiem protunc grodzkim ow-

ruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Karol Jahołkowski ten extrakt, z grodu Kiiowskiego authentice wydany, z wpisaniem w nim uniwersału od iaśnie oświeconego iego mości pana Potockiego, kasztelana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, do woiewodztwa Kiiowskiego y Bracławskiego ratione introcontentorum wydanego, dla wpisania do xiąg ninieyszych, grodzkich, owruckich per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby do xiąg ninieyszych przyięty y wpisany był; a tak ia, urząd, annuendo affectationi comparentis, pomieniony extrakt ad acticandum przyimuiąc, czytałem, y tak się w sobie ma: Wypis z xiąg grodzkich woiewodztwa Kiiowskiego, roku tysiąc siemset pięćdziesiątego pierwszego, miesiąca Aprilis piętnastego dnia. Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Pawłem Żytkiewiczem, namieśnikiem przysięgłym grodzkim generału woiewodztwa Kiiowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kiiowskiemi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Dominik Przyborowski, ten uniwersał, od iaśnie oświeconego iego mości pana Potockiego, kasztelana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, do prześwietnych województw: Kiiowskiego y Bracławskiego wydany, z podpisem ręki iaśnie oświeconego iego mości pana kasztelana Krakowskiego, przy pieczęci wielkiey, ratione introcontentorum, ad acta praesentia, castrensia, Kiiowiensia per oblatam podał, de serie verborum tali: Józef z Potoka na Stanisławowie, Brodach, xięstwie Zbaraskim y Niemirowie Potocki, kasztelan Krakowski, hetman wielki koronny. Wiadomo czynię komu o tym wiedzieć należy, osobliwie iednak iaśnie oświeconym, iaśnie wielmożnym, wielmożnym ich mościom panom dziedzicom, possesorom, tenutariuszom dóbr prześwietnych województw: Kiiowskiego y Bracławskiego, moim wielce mościwym panom y braci, tudzież i komissarzom, ekonomom, gubernatorom, administratorom, podstarościm et quocunque titulo nazwanym rządcom: nie ustaiąc w pilnym staraniu około spokoyności publiczney y wewnętrznego bespieczeństwa, tak ażeby każdy swobodniey y śmiele mógł w domu swoim przebywać, iako z obowiązku władzy y urzędu mego należy mi brać przed się wszystkie sposoby, przez które mogłoby się dogodzić publicae expectationi, kiedy zostaię dostatecznie informowanym, że przy boroszni, alias furażach, które dla handlu zwykli ludzie z województw pogranicznych do Siczy wychodzić, parobków, młodzieży y innego ludu, którzy, będąc wiadomi wszystkich ścieżek, sytuacyi y niemal każdego siedzącego w domu szlachcica, ztamtąd wypadaią y w kray rzeczypospolitey na wszystkie excessa

wkradaią się, a za przybranemi do siebie podobnemi hultaiami z okrucieństwem y złupieniem świątnic Boskich tyle swywoli popełniaią; więc, zapobiegaiąc wynikaiącemu ztąd niebespieczeństwu y tylu złym konsekwencyom, zaleciłem iego mości Potockiemu, krayczemu koronnemu, regimentarzowi partyi Ukraińskiey, ażeby surowo na furwachtach przykazał bez paszportów regimentarskich żadnego za granicę człeka nie puszczać; a to z tey nayi bardziey przyczyny, ażeby, wiedząc wiele wozów póydzie za granicę, przy tychże wozach więcey iak po iednemu człekowi przy iednym wozie nie pozwalali, powracaiących zaś wspomnianych na furwachtach rewidowali—ieżeli taż sama liczba, która wyszła, wracać się nazad będzie do kraiu, daiąc na to pilne baczenie, ażeby, pod pretextem wspomnioney poroszni, batowni, albo raczey łupów, zdartych przez rabunki, nie wywozili, które częstokroć nasi właśni ludzie przechowywać y przeprowadzać zwykli; żeby zaś do wydawania komużkolwiek wspomnianych paszportów w całe nie pretędowano, oraz na furwachtach naymnieyszey solucyi przy rewizyach nic do pominali się y nie wyciskali y extorsyi bądź pod iakim pretextem nie czynili,—surowo, pod nieuchronnym sądem moim woyskowym, ordynansami memi iego mości panu regimentarzowi partyi Ukraińskiey zalecam, y uczynioną komużkolwiek krzywdę, za naypierwszym użaleniem się u komendy y rzetelnemi dowodami, una cum paenis nadgrodzić y wrócić nakazuię. A ten porządek aby był zachowany—iaśnie oświeconych, iaśnie wielmożnych, wielmożnych ich mościów panów dziedziców, possessorów y wszystkich in genere obywatelów prześwietnych województw Kiiowskiego y Bracławskiego amore pospolitego dobra y własnego bespieczeństwa obowiązuię, ażeby ich mościom panom rządcom y namieśnikom swoim insynuować to raczyli. Że zaś z informacyi wielmożnych ich mościów panów sędziów granicznych województwa Bracławskiego mam sobie doniesiono, iż tułacze, próżniacy y ludzie bez żadnego rzemiosła błąkaiący się, bez zimę ukrywać się po browarach, winnicach y futorach, na wiosnę zwykli kupić y wznawiać naiazdy, rabunki i wszystkie nayokropnieysze swywole popełniać,—więc y temu zapobiegaiąc, oraz przychylaiąc się do uniwersału przezornie wydanego przez wspomnionych ich mościów panów sędziów pogranicznych, zalecam ordynansem moim pomienionemu iego mości panu regimentarzowi partyi Ukraińskiey, ażeby postawiwszy na obiazdki podiazdy pod komendą ludzi rozeznanych y sprawiedliwych, też browary y futory zrewidować rozkazał, a gdziekolwiek znalezliby tułaczów y próżniaków, za którychby dobre rządzenie się y poczciwe sprawowanie gromady nie ręczyły się, ażeby takowych lustrowali y do sądów pogranicznych od-

dawali, w czym, żeby żadna czyniona nie była trudność, owszem świadczona pomoc i dostateczna informacya, proszę y obliguię. A dla większey wiary y wagi, ten uniwersał ręką moią własną, przy zwykłey pieczęci, stwierdzam y podpisuię. Datum w Załozcach, die vigesima secunda Martii, millesimo septingentesimo quinquagesimo primo anno. U którego uniwersału, per oblatam podanego, podpis ręki własney iaśnie oświeconego iego mości pana kasztelana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, temi słowy: Józef Potocki, kasztelan Krakowski, hetman wielki koronny, manu propria (Locus sigilli). Któren to uniwersał, za podaniem y prośbą wyżmianowaney osoby podawaiącey, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo, z początku aż do końca, iak sie w sobie ma, do xiąg ninieyszych iest ingrossowany. Z których i ten wypis, pod pieczęcią grodzką, kiiowską, iest wydany. Pisany w mieście iego królewskiey mości Żytomirzu, (L. S.). Korrekta tak się w sobie ma: correxit Trypolski, manu propria. Lekta zaś w te słowa: legit Paszkowski.—Który że to extrakt, za podaniem y oczewistą prośbą wyżmianowaney podawaiącey osoby, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, słowo w słowo, iest do xiąg ninieyszych wpisany.

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 3245; листъ 708.

CCLXXIII.

Жалоба дворянина Антонія Войнаровскаго на дворянъ Дубровскихъ о томъ, что они устроили заѣздъ на имѣніе истца, отправивъ отрядъ крестьянъ, подъ предводительствомъ гайдамака, Василія. 1750. Мая 7.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiąt pierwszego, miesiąca Maia siódmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Józefem Rychardem Poczętowskim, namieśnikiem protunc

grodzkim żytomirskim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Antoni Czerniawski, nomine et ex speciali commissu iaśnie wielmożnego iego mości pana Antoniego z Woynarowey na Strzemigrodzie Woynarowskiego, skarbnika bracławskiego, podstarościego grodzkiego włodzimirskiego, deputata na trybunał koronny Lubelski z prześwietnego woiewodztwa Wołyńskiego, soleniter summaque cum dolore naprzeciwko wielmożnym ich mościom państwu: Antoninie z Bohuszów Dubrawskiey, podczaszyney bracławskiey, matce, wdowie, Andrzeiowi Dubrawskiemu, podczaszycowi bracławskiemu, synowi, y innym, do osób kilkudziesiąt, do niżeywyrażoney wiolencyi przysposobionym ludziom, świadczył y manifestował się w ten niżey opisany sposob y o to: iż ich mość obwinieni, praecipue iey mość pani podczaszyna bracławska, za nic ważąc prawo, de securitate osób y fortun iaśnie wielmożnych deputatów rigide napisane, śmiała y ważyła się, stante actuali functione iaśnie wielmożnego manifestantis principała, ludzi, na dobra Strzemigrod, armatim et tumultuose, przydawszy grassuiącego przedtym haydamakę, przezwiskiem Wasyla, nasłać, zboże, w kopach stoiące, varii grani pozabierać; którzy ludzie, in praesentia wielmożnego iego mości pana Andrzeia Dubrawskiego, temuż zaborowi przytomnego, na zdrowie y życie sług y poddanych iaśnie wielmożnego manifestantis principała przechwałki y odpowiedzi czynili, zboża na kop sto zabrali, et his non contenti, sługę iadącego, recenter, bo w przeszłym miesiącu, na dobrowolney drodze zastąpili, zabić usiłowali,— przez co prawo wyż wyrażone violarunt. A zatym manifestans modernus, nomine quo supra, de praemisso omnibus iteratis manifestowawszy się vicibus, tey manifestacyi o przyięcie y do akt wpisanie mnie, urzędu, prosił co y otrzymał. Antoni Czerniawski, manu propria.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 233; листъ 1254.

CCLXXIV.

Рапортъ въ кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію начальника Кременчугскаго форпоста, премьеръ-майора Висленева, которымъ онъ доноситъ, что асаулъ козацкаго компанейскаго полка, Михаилъ Саманасъ, присланный подъ его команду для помощи въ преслѣдованіи гайдамаковъ, отказываетъ ему въ повиновеніи и считаетъ себя независимымъ военнымъ начальникомъ. 1751. Іюня 2.

Въ Кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію репортъ.

По силѣ присланнаго ко мнѣ Ея Императорскаго Величества изъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи указа, велѣно компанейскій Павловъ полкъ при полковомъ асаулѣ, Михайлѣ Саманасѣ, пропустить въ заднѣпровскія мѣста чрезъ Кременчуцкой форпостъ, и смѣнить, тамо обрѣтающихся у сыску, поимкѣ и искорененію злодѣевъ гайдамакъ, малоросійскихъ полковъ козацкую петисотную команду и быть ему, асаулу, въ командѣ моей по гайдамацкому дѣлу; которой асаулъ Саманасъ и съ полкомъ чрезъ Кременчуцкой форпостъ пропущенъ, токмо по гайдамацкому дѣлу, въ силѣ вышеписаннаго Ея Императорскаго Величества указа, въ командѣ моей быть не хочетъ, и на посланные къ нему отъ меня ордеры пишетъ въ отвѣтъ ко мнѣ извѣстіями; которой асаулъ Саманасъ по способности опредѣленъ былъ въ команду секундъ-майору Танѣеву о распредѣленіи ихъ для поимки гайдамакъ въ пристойныя мѣста, токмо и у него, майора Танѣева, подъ командою быть не хочетъ; и объ ономъ въ Кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію симъ представя, имѣю ожидать резолюціи. Майоръ Иванъ Висленевъ. Іюня 2 дня, 1751 году.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 20.

CCLXXV.

Показанія, данныя при допросѣ жителемъ села Уховки, Николаемъ Паливоденковымъ зятемъ, о гайдамацкомъ набѣгѣ, въ которомъ онъ принималъ участіе. 1751. Іюня 2.

1751 году, Іюня 2 дня, по объявленію малороссійского Миргородского полку уховского жителя, Ивана Цыпца, уховской же житель, Николай Поливодинъ зять, допрашиванъ, а въ допросѣ показалъ нижеслѣдующее.

1.

Вопросъ. По объявленію казака Ивана Цыпца, прошлого, 750, году, въ гайдамачествѣ былъ ли ты, и гдѣ гайдамачилъ, и въ какихъ мѣстахъ, и что тамъ брали, какую худобу, и подлинно кто съ тобою таварищы были, знаешь ли, и протчіе кто ходилъ на гайдамачество знаешь ли, и кто онѣ?

Отвѣтъ. Прошлого, 750, году въ гайдамачествѣ я былъ подлинно за границою въ польской области, въ городѣ Чигринѣ, и въ протчихъ полскихъ мѣстахъ; а какую худобу брали: лошадей, коровъ и протчей скотъ, и платье, и, нагнавъ на насъ Ляхи, отбили всѣ тѣ у насъ пожитки; отаманомъ у насъ былъ запорожецъ Ирклеевского куреня—Гаврила, а прозванія не знаю, которой убитъ подъ Чутою; ходилъ же обще со мною братъ мой родной—Иванъ Таранъ, и оной содержитца по тому гайдамачеству въ Сорочинцахъ; а протчіе не со мною, но особливо гайдамачили села Уховки: Юско Рыбчинковъ зять, да сасѣдъ Рыбчинковъ—Фома Таранъ, да шуринъ Рыбчинка жъ—Иванъ Полежаенко.

Къ сему допросу вмѣсто вышеписанного,

2.

Вопросъ. Болѣе не знаешь ли кто въ гайдамачествѣ прежде бывалъ и гайдамацкія партіи содержалъ, также иные кто гайдамачитъ и партіи

гайдамацкія содержитъ, гдѣ тотъ братъ твой въ то время жилъ и съ кѣмъ, какъ жену ево заутъ (sic) и гдѣ она нынѣ живетъ?

Отвѣтъ. Болѣе, прежде и нынѣ, кто гайдамачитъ и гайдамацкія партіи содержитъ—не знаю, толко прежде гайдамачилъ братъ мой родной, Антонъ Поповъ зять, которой въ гайдамацкой партіи убитъ, а братъ мой въ то время жилъ въ мѣстечкѣ Цыбулевѣ своимъ домомъ зъ женою ево; жену ево заутъ Федосьею, дочь попа цыбулевского, а гдѣ она нынѣ живетъ? не знаю.

села Уховки жителя, Николая Паливоденкова зятя, по его прошенію,

3.

Вопросъ. Преждѣ, какъ ты гайдамачилъ, и, по разогнатіи отъ Ляховъ той гайдамацкой партіи, пойманъ ли былъ кѣмъ или самъ явился? и гдѣ ты явился, у ково и какъ явился, отъ сотника куда ты отправленъ, а отъ майора Веригина какъ ты свобожденъ и какимъ обстоятелствомъ? объявилъ ли ты, что съ тобою были гайдамаки, которыхъ ты въ допросѣ показалъ?

Отвѣтъ. По разогнаніи той гайдамацкой партіи явился я самъ у наказного сотника Устимовича въ Цыбулевѣ, и отправленъ я съ атаманомъ Кашавенкомъ къ майору Веригину, а какъ пришелъ я съ нимъ, Кашавенкомъ, объявилъ ему, майору, что я былъ гайдамакъ, и онъ меня отпустилъ обратно съ нимъ, Кашавенкомъ; онъ, майоръ, что я гдѣ гайдамачилъ, и съ кѣмъ, и другихъ гайдамаковъ знаю ли?—о томъ меня не спрашивалъ, а я собою ему не объявилъ.

Цыбулевской сотенной писарь, Петръ Марковъ.

4.

Вопросъ. Въ семъ своемъ допросѣ сущею ль ты правду сказалъ и не утаилъ ли чего?

Отвѣтъ. Въ семъ своемъ допросѣ сказалъ я сущею правду и не утаилъ ничего.

руку приложилъ. Ротной писарь, Захаръ Соколовъ.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 33.

CCLXXVI.

Донесеніе Кіевскаго генералъ-губернатора Леонтьева въ государственную коллегію иностранныхъ дѣлъ о томъ, что по рапорту, полученному имъ отъ начальника Кременчугскаго форпоста, преміеръ-майора Висленева, гайдамацкіе отряды вовсе не появлялись въ теченіе времени съ 23 по 30 число Мая мѣсяца. 1751. Іюня 7.

Въ государственную коллегію иностранныхъ дѣлъ отъ генерала и Кіевской губерніи генерала-губернатора доношеніе (по секрету).

Сего Іюня 6 числа обретающійся у низу рѣки Днѣпра, на Кременчуцкомъ форпостѣ, Кіевскаго гарнизону примеръ-майоръ Висленевъ, отъ 30 минувшаго Мая въ Кіевскую губернаторскую канцелярію репортовалъ, что въ командѣ его, какъ въ заднѣпровскихъ мѣстахъ при лантмилицкой и козацкой командѣ, такъ и по той сторонѣ рѣки Днѣпра, того-жъ Майя съ 23 по 30 число о гайдамацкомъ обращеніи не слышно, такожъ и въ проходѣ нигдѣ ихъ не было, но во всемъ состояло благополучно; и о томъ въ государственную коллегію иностранныхъ дѣлъ покорнѣйше доношу во извѣстіе, а въ государственную военную коллегію о томъ же доношеніемъ отъ меня представлено. Кіевъ, 7 Іюня 1751 году.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ коммиссіи, М. А Максимовичемъ, Листъ 3.

Примѣчаніе: Такія-же доношенія представлялись еженедѣльно. Въ указанной связкѣ дѣлъ, онѣ повторяются 8 разъ, до 29 Іюля 1751 года. и вписаны на листахъ: 7, 36, 65, 73, 89, 121 и 130, безъ перемѣны текста по вышеприведенному образцу.

CCLXXVII.

Донесеніе громады мѣстечка Кальниболота о томъ, что они ограблены гайдамацкимъ отрядомъ; при семъ приложенъ списокъ взятыхъ у нихъ гайдамаками вещей. 1751. Іюня 9.

1751 году, мѣсяца Іюня дня 9, объявляемъ симъ нашимъ писаніемъ милостемъ вашимъ о нашей обидѣ, которую намъ учинили гайдамаки въ семъ вышписанномъ году и мѣсяцу, на що и реестровне, пишемо. Первое: напали на пански дворъ, и пана эдместратора издерли, и самого тилки на смерть не вбили, и за шию поворозомъ водили, кони 2, конѣй цѣна рублей 14, а конѣ на масть: 1 лысы рижи, други рижи на чолѣ лысинка мала; денегъ готовыхъ рублей 17, кунтушъ зелены, добры, лисями подшиты, жуночи, цѣна оному кунтушу рублей 20; други кунтушъ также жоночи, легки, вишневы, ѕродоторомъ жовтымъ обложены, которому цѣна рублей 8; также и сподницю моринову небеску, и поясъ шовковы, и запаску небеску; сподницѣ цѣна рублей 3, да поясъ рубль 1; также и рубашокъ бѣлыхъ тонкихъ 9, жоночихъ 6, панскихъ 3, цѣна онымъ рубашкамъ копъ 9: намиста доброго, рослого, рѣзаного, чирвоного шнуровъ 6, цѣна оному намисту рублей 10; также панскихъ суконь пара: жупанъ чирвоны грубриновы, юпка синя тонкого сукна, поясъ матеріалны; и тымъ суннямъ и поясу цѣна рублей 8; шапка кармазынова чирвона, баранокъ сивы крымски, цѣна оной шапкѣ рублей 3, кирею синю, вовками подшиту, цѣна оной киреи рублей 10; шабля копъ 3, яничарка рублей 3, карабинъ рублей 2, кульбака рублей 3, пистолетъ гривенъ 6, натруска съ порохомъ, съ кулями гривенъ 6; лисицъ чтиринадцать чинныхъ добрыхъ, шмушовъ ягнячихъ, чорныхъ, добрыхъ, чинныхъ вусемнадцатъ; также скарбовыхъ арендарскихъ казановъ новыхъ и зъ рурами 5; денегъ готовыхъ рублей пятдесятъ и 4; хомутовъ 1, кожуховъ новыхъ шисть, свитокъ новыхъ грабежныхъ шисть, сокиръ вусемъ,—то все арендарске; также въ честного іерея: денегъ готовыхъ рублей 23 бѣлыхъ, денежокъ мѣдныхъ рубль 1, реверенда чорна тонка, друга реверенда одмаштокъ, кафтанъ китаевы добры и жупанъ синей новы, шаравары сине добри, поясъ

чорны добры, курта китаева гранатова, зайцями подшита, новая, жупанъ блакитны неподшиты, полотна локоть сто, бѣлыхъ рубахъ 7, кульбака добра, узда добра, тринугъ 1, чобутъ паръ 2, фистка добра шовкомъ шита, козлинъ чотыри чинныхъ, образокъ сребломъ оправляны, ножи паристы бѣли, други складаны добры, муткувъ два тонкихъ прядиныхъ; также въ Настѣ Онопрѣевны намиста шнурувъ девять доброго; также въ Савки Кіяниченка забрали и зъ деньгами и зъ вещами всякими за семъдесятъ рублей; также и въ Костѣ Иленка: кожухъ новы, шапка кармазынова добра, денегъ готовыхъ рублей 2, коса, скатертъ нова, габелокъ (sic) чинны; также въ Ласа Жидана: кулбаки, коса и денегъ готовыхъ полъ копы; также въ Якова Мелника: кафтановъ 2 и кунтушъ, жоночи кунтушъ подшиты, блакитны, сподниця зелена штаметова, килимовъ два, скатерть, двѣ чоботы, 1 жоночи чирвони, рубахъ девятъ, косъ двѣ; также и въ Кирика Цомы: денегъ готовыхъ рублей шисть, шапокъ двѣ добрихъ новыхъ, намиста шноровъ 5, жупанокъ маковы ношены, воску око 1, намѣтка, рушниковъ три синихъ, добрыхъ; также въ Брехунка вдовы: полотна тонкого локотъ 50; въ Семена Кирусенка также взяли: готовыхъ денегъ золотыхъ одинадцятъ, сукна русского, бѣлого, чужкового локотъ 20, товстого сукна локотъ 10, полотна тонкого локотъ 40, кожухъ новы мужичи, рубахъ шисть, скатертъ синя, добра, нова, жупанъ зелены ношены, поясовъ два—единъ сайковы, а други рабы; также и въ Лупиконовнѣ: намиста доброго шнуровъ 8, кожухъ новы, полотна локотъ пятнадцять, запаска нова, штаметова, зелена, сокира, свита ковнириста; также въ Яцка Трилѣса: кусъ двѣ и сокира; въ Савки Кіяниченка: кунь вороны рослы 1, въ попа: кляча гнѣда 1; въ Максима Военного: кляча рижа и зъ лошамъ; въ Кирила Военного брата: рижа, на чолѣ лысинка; въ Андрея Кіяниченка: кляча гнѣда саматрить; въ Якова Кожуха: кони трое—клячъ двѣ половыхъ, а конь гнѣды. въ Грицка Лупиконового зятя: клячъ и зъ лошамъ; въ Ласа Жидана—клячъ рижа на чолѣ лысинка мала; въ Мелника Якова: клячъ булана; въ Лупиконовнѣ—конь вороны; въ Семена Кирусенка: клячъ рижа; въ Кондрата Горбова: клячъ рижа и зъ лошамъ; въ Андрѣя Дрибаса: клячъ рижа и зъ лошамъ; въ Степана Трасцѣ: клячъ рижа; въ Василя Лося: клячъ бѣла; въ Прокопа Колесника: клячъ двѣ и зъ лошамъ; въ Могилы: клячъ ворона и зъ лошамъ; въ Гната Душенка: клячъ двѣ—идна рижа, а друга сива; въ Дмитра Каленникового зятя: клячъ двѣ—една ворона, а друга прополовата; въ Гавриша: кунь гнѣды; въ Игната Жеребного: клячъ гнѣда; въ Яцка Трилѣсенка: клячъ гнѣда а друга проривовата, а треста гнѣда; въ Семикраса: клячъ сивожелѣза; въ Грицка

Гризленка: конь каштановаты а клячъ чала; въ Ивана у Бибаченка: клячъ мышата; въ Ивана у Бибаченка: жупанъ блакитны, добры; въ Андрѣя Дяка: жупанъ синѣй. На що для лутшаго вѣроятія повторне вамъ извѣствуемъ подъ сумленямъ крестіянскимъ, же немае въ семъ писаніи нѣчого ложного, не только побожитися, але готовы на крестѣ и евангеліи святомъ вси едностайне присягти, а що милки речи, то того и не писали.

Милостемъ вашимъ впадаючи до стопъ ногъ вашихъ, и просимо милосердія вашего панского—быти намъ пріятелемъ о нашей обидѣ, а мы, дознавше ласкъ вашихъ, можемо завше Бога молити и нагородити що; зостаемо вамъ всего добра желателѣ и пріятелѣ, цала громада Калниболотска.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ коммиссіи М. А. Максимовичемъ. Листъ 98.

CCLXXVIII.

Объясненія, представленныя русскими пограничными судьями на пункты претензій, заявленныхъ польскими подданными. 1751. Іюня 12.

Съ російской стороны на выданныя отъ полскихъ коммисаровъ пункты решителные резолюціи 1751 году, Июня 12 числа.

На 1. По претензіи господина Потоцкого, старосты Каневского, будто подполковникомъ Шинкеевымъ съ Каневского староства взята не малая сума изъ тамошнихъ доходовъ, то, хотя-бъ оно было и правда, однако таковой зборъ былъ не въ нынѣшнее мирное съ Полскою коро-

ною время, но въ минувшую войну по военнымъ резонамъ, чего никакая корона никогда претендовать не можетъ; о чемъ и напередъ сего къ Каневскому старосту отъ бывшего фелтмаршала Миниха обязателно сообщено, да и оной Шинкеевъ умре тому более десяти летъ.

На 2. По претензіи ево-жъ, старосты Потоцкого, о взятіи подданыхъ ево, Потоцкого, дву человекъ ремесниковъ подполковникомъ Лангомъ, который умре и слѣдовать по оной претензіи некимъ.

На 3. По оной претензіи о сыскѣ и о присылкѣ запорожскихъ козаковъ: Харка, Рудя, Гривы, Иваницы, Жилы, кои якобы починили въ Полши грабителства и убійства, запорожскому кошевому атаману писано, которой, писменно представилъ, яко де изъ оныхъ козаковъ: Харка, Иваницу и Жилу еще въ прошломъ, 1737, году, когда на россійские границы Крымская Орда нападеніе чинила, въ томъ числе и на местечко Переволочну, то въ тожъ время оные козаки до смерти порублени, а Рудь посланъ былъ отъ запорожского войска въ Глуховъ, и, тамъ будучи, умре. Козакъ же Грива съшелъ безвестно, которой въ сыску и понынѣ не явился, о чемъ неоднократно имъ, господамъ полскимъ комисарамъ, съ россійской стороны предъ симъ ответствовано; тако-жъ и отъ бывшего Россійского фетмаршала фон-Миниха полскому гетману, графу Потоцкому, о всехъ оныхъ обстоятелствахъ знать дано, почему уже оной сталобы возобновлять не должно, понеже таковымъ же образомъ многократно поставкою съ россійской отъ полской сторонъ требовано вора Савки Чаленка, съ протчими таковыми воры, изменники, по уходе изъ подъ ареста, которой шатался въ самихъ полскихъ границахъ и дествително находился надворнымъ полковникомъ; и такъ, имея оного вора у себя, съ россійской стороны и требовать-бы не надлежало, почему упователно, яко и протчие таковые воры и изменники россійские, кои требуются отъ стороны россійской свое (такъ какъ и воръ Савка Чаленко) въ полской области пребывание имеютъ, а не въ Россіи.

На 4. По претензіи господина Триполского, подкомория Киевского, въ забраніи вышеписаннымъ Шинкеевымъ, чрезъ 1733,1734 и 1735 годы, въ староствѣ Трехтемировскомъ съ тамошнихъ доходовъ некоторой сумы, ответствуется, яко оной Шинкеевъ умре, о чемъ въ первомъ пунктѣ показано.

На 5. Во взятія подполковникомъ Демьяновымъ, во время бытия ево на команде въ Белой-Церкви, подъ караулъ Михаила Рогдовского, ответствуется: оной Рогдовской выданъ.

На 6. Атаманъ Дрикса противъ обявленной претензіи былъ сысканъ

и допрошиванъ при съевде, которой допросомъ показалъ: яко онъ посыланъ за онымъ Треполскимъ во время стоящихъ въ Белой-Церкви россійскихъ командировъ: полковника фон-Трейдена и протчихъ, по обстоятельствамъ тогдашнимъ, какъ Лещенской въ Полщи находился, и оной Трепольской, по взятии ево въ Белой-Церкви, содержанъ былъ восемъ недель, а потомъ освобожденъ, и, будучи въ доме многое время, умре, а онъ де, Дрикса, при взятии ево, Триполского, не бывалъ и пожитковъ никакихъ не грабливалъ; родимецъ же оного Дрикса былъ подданной малороссійского города Глухова, малороссіянинъ, потомъ, какъ оной полковникъ фонъ-Трейденъ, такъ и означенной Дрикса въ давнихъ годахъ померли, и более следовать по той и по протчихъ на него, Дриксѣ, претензіяхъ некимъ.

На 8. По претензіи Андрея Зелинского и Егора Семеновича въ забраніи у нихъ Галаганомъ съ козаками денегъ, отвѣтствуетца: оной Галаганъ умре, а кто ту обиду чинилъ, въ претензіи не показано и сыскивать изследовать не на комъ.

На 11. По претензіи на Дунина въ причиненіи имъ въ селѣ Лебединѣ убытка и въ протчихъ, ответствуетца: оной Дунинъ по тому-жъ давно умре.

На 60. По претензіи въ разбое въ полскомъ селѣ Кощеевкѣ жида Фреймы Екимомъ Кологривымъ и по оговору ево полицейскимъ писаромъ Тимофеемъ Островитиновымъ во время общего присудствія, подлежащій розыскъ и следствие произведено, по которому делу и решителный декретъ общей последовалъ въ 748 году, мая 18 дня: что оного Кологривого сослать вечно на каторгу, которой действително въ каторгѣ и понынѣ находится; а писаря Островитинова, которой у оного Кологривого принелъ некоторые разбойные пожитки, учиня нещадное наказание батоги, освободить; которой, по учиненіи наказания и освобожденъ на добрыя поруки, а, взятые у Кологривого, разбоиные пожитки: килимъ, тарелка, да полумисокъ оловянные и шнуровку кормазинную, также и что у него Островитинова въ Киевѣ въ домѣ каковыхъ собственныхъ ево пожитковъ сыскатца можетъ, оные по тому-жъ отдать просителю, жиду Фрейму, и въ томъ-же 748 году, Июня 5, вышепоказанныя, имеющиеся у оного Островитинова пожитки, присланные отъ фастовского комисара Третьяка, козаку Мойсею Юрченку съ роспискою въ Киевѣ отданы; и, что собственныхъ у него Островитинова никакихъ пожытковъ и двора не имеется, о томъ оной козакъ Юрченко съ посланными изъ комиссии писменно засвидетелствовалъ; протчие-жъ, оговоренные по тому, воры въ сыску и

понынѣ не явились, и болея по тому делу уже, яко решеному, следоват не кимъ.

На 66. Въ побеге изъ полской деревни Лешни, добръ доминиканов, подданого, ответствуетца: показать оного беглеца имя и прозвания. Полковникъ и пограничной Комисаръ Аврамъ Мироновъ. Товаришъ Бунчуковій Василь Лизогубъ.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 205, годъ 1747—1753; листъ 165.

CCLXXIX.

Рапортъ въ Кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію начальника Кременчугскаго форпоста, преміеръ-майора Висленева, о томъ, что по доносу жителя села Уховки, Ивана Цупца, арестованъ житель того-же села—Николай Паливоденковъ зять, по подозрѣнію въ гайдамачествѣ; на допросахъ арестованный обвинилъ въ свою очередь другихъ односелцевъ своихъ. 1751. Іюня 13.

Въ Кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію репортъ.

Сего Іюня 13 числа, обретающійся въ заднѣпровскихъ мѣстахъ при лантмилицкой командѣ у сыску, поимкѣ и искорененію злодѣевъ гайдамакъ, лантмилицкого корпуса секундъ-майоръ Танѣевъ, при репортѣ своемъ и зъ допросными рѣчьми писалъ ко мнѣ: малороссійского Миргородского полку, сотни Цыбулевской, села Уховки жителя Николая Паливодина зятя, по объявленію ему майору Танѣеву того-жъ селя Уховки жителемъ Иваномъ Цупцомъ, что онъ, Поливодиновъ, зять въ прошломъ, 1750, году въ гайдамачествѣ былъ; которого гайдамаку, Поливоденка зятя, посланными

отъ него, майора Танѣева, драгунами взятъ и въ томъ гайдамачествѣ допрошиванъ; которой допросомъ показалъ, что тогожъ села Уховки жители были-жъ на гайдамачествѣ, точью за отлучкою не сысканы; и о сыскѣ ихъ гайдамакъ къ помянутому секундъ-майору Танѣеву ордеромъ найстрожайше предложено; и егда пойманы и ко мнѣ присланы будутъ, о томъ въ Кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію репортовано быть имѣетъ; которой ево, гайдамаки Поливоденкова зятя, допросъ для разсмотренія при семъ посылаетца; и куда повелѣно будетъ ево гайдамаку отправить—имѣю ожидать резолюцы; а оной гайдамака до резолюцы содержитца въ Кременчукѣ подъ карауломъ. Примеръ-майоръ Иванъ Висленевъ. Кременчукъ, 13 Іюня, 1751 году.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Лйстъ 32.

CCLXXX.

Указъ государственной военной коллегіи Кіевскому генералъ-губернатору Михаилу Ивановичу Леонтьеву, предписывающій ему принять всѣ возможныя мѣры для прекращенія гайдамачества и для удержанія русскихъ подданныхъ отъ походовъ въ границы речипосполитой. 1751. Іюня. 13.

Указъ Ея Императорскаго Величества Самодержцы Всероссійской изъ государственной военной коллегіи господину генералу кавалеру и кіевскому генералъ-губернатору, Михаилу Ивановичу Леонтьеву.

По указу Ея Императорскаго Величества, государственная военная коллегія, по доношенію вашему, генерала и кавалера, отъ 14 минувшаго Мая, которымъ объявлено о пойманныхъ въ минувшихъ Апрѣлѣ и Маѣ мѣсяцахъ гайдамакахъ петнадцати человѣкахъ, съ пограбленными въ поль-

скихъ мѣстечкахъ и селахъ: Чернобылѣ, Толокунѣ и Наровлѣ деньгами и пожитками, которые допросами показали, что было ихъ всѣхъ въ тѣхъ мѣстечкахъ въ собраніи въ одной партіи двадцать, въ другой одинадцать человѣкъ, и при томъ де грабежѣ убили они до смерти полского одного шляхтича, да жидовку, а изъ нихъ поляками по поимкѣ повѣшено двое, да третей застрѣленъ до смерти; и изъ тѣхъ пойманныхъ восемь человѣкъ отосланы малороссійского Миргородского полку въ Потоцкую сотенную, а семь въ Кіевскую губернскую канцеляріи, и съ помянутыми пограбленными ими пожитками и деньгами; а понеже де тѣ присланные въ Кіевскую губернскую канцелярію гайдамаки всѣ изъ запорожскихъ казаковъ и изъ малороссіянъ, и для того по силѣ указовъ, для надлежащаго слѣдствія отправятся они изъ Кіева по близости малороссійскаго Кіевского полку въ полковую канцелярію до мѣстечка Козелца, а которыя при тѣхъ гайдамакахъ грабежныя пожитки и денги въ Кіевѣ отобраны были, изъ оныхъ нѣкоторыя присланнымъ изъ польского мѣстечка Чернобыля повѣреннымъ отданы съ роспискою, а протчія для такой же отдачи хранятца и нынѣ на лицо; а о всеприлежнѣйшемъ оныхъ гайдамаковъ предостереганіи и поимкѣ на всѣ, учрежденные вверху и внизу рѣки Днѣпра, форпосты указы съ найкрѣпчайшимъ подтвержденіемъ разосланы;— приказали къ вамъ, генералу и кавалеру, послать сей Ея Императорскаго Величества указъ—велѣть вамъ въ сыску, поимкѣ и искорененіи вышеписанныхъ вновпоявившихся гайдамаковъ имѣть найприлѣжнѣйшее стараніе, дабы оныхъ не только чтобъ до большихъ собраніевъ и грабежей допустить, но и во всемъ искоренить, и въ сыску и поимкѣ оныхъ поступать какъ о томъ данные вамъ, генералу и кавалеру, указы повелѣваютъ непремѣнно; а для найлутчаго такого ихъ злодѣйства и воровства пресѣченія и самихъ ихъ поимки и искорененія, изъ обретающихся тамъ воинскихъ командъ имѣть всегдашнія и частыя розъѣзды, а полковыхъ штапъ, оберъ-офицеровъ и другихъ, обретающихся тамъ, командировъ найкрѣпчайшими ордерами побуждить и велѣть за подчиненными своими крайнее смотрѣніе и въ поимкѣ тѣхъ гайдамаковъ прилежаніе имѣть, какъ присяжная должность того требуетъ, и всего того на нихъ взыскивать безъ всякого упущенія, и что происходить будетъ—въ военную коллегію репортовать; а понеже какъ прежніе, такъ и нынѣ вновь появившіеся гайдамаки наиболѣе все изъ запорожскихъ казаковъ и изъ малороссіянъ оказались, того ради въ коллегію иностранныхъ дѣлъ послать промеморію (которая и послана) и требовать, чтобъ отъ оной соблаговолено было господину малороссійскому гетману найусильнѣйшимъ образомъ предло-

жить: дабы съ вышеписанными пойманными гайдамаками учинено было за ихъ таковое воровство и смертное убійство найжесточайшее наказаніе и накрѣпко подтвердить: тамошнихъ малороссійскихъ обывателей и запорожскихъ казаковъ отъ таковыхъ злыхъ поступковъ воздерживать, и найприлежнѣйшее тамошней старшинѣ за подчиненными своими смотрѣніе имѣть, и отъ худыхъ поступковъ отвращать, и для найлутчаго въ пресѣченіи такого зла и тайнаго за границу проходу способу, учреждены бъ были изъ нихъ нарочныя вооруженныя изъ добрыхъ и надежныхъ людей команды, и приказанобъ было имъ имѣть всегдашніе разъѣзды, дабы чрезъ оные воровскія собранія вовсе прекратиться могли; какое въ оной коллегіи опредѣленіе воспослѣдуетъ, чтобъ соблаговолено было военной коллегіи сообщить. И господину генералу кавалеру и кіевскому генералу губернатору, Михаилу Ивановичю Леонтьеву, о томъ вѣдать и чинить по Ея Императорского Величества указу. Іюня 13 дня, 1751 году. У подлинного указу подписано тако: Иванъ Козловъ. Секретарь Алексѣй Урываевъ. Актуаріусъ Казма Крамнинъ.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 82.

CCLXXXI.

Письмо польскихъ пограничныхъ судій къ русскимъ, содержащее жалобу о разграбленіи гайдамаками села Кальниболота, а также прозьбу о томъ, чтобы русскимъ пограничнымъ командамъ повелѣно было заняться поимкою гайдамакъ и возвратомъ награбленныхъ ими вещей. 1751. Іюня 25/1

Wielmożni, wielmożni nam wielce mości panowie bracia i dobrodzieje,

Doniósł nam jaśnie wielmożny jego mość pan Ożga, starosta byszewski, regimentarz partyi Ukraińskiej wojska koronnego, że dnia 20 Junii

według kalendarza rzymskiego, hajdamacy na Kalne—Błota w granice polskie napadli, tam w tychże Kalnych—Błotach popa zbili, zkaleczyli, cerkiew i całą wieś zrabowali, wszystko pozabierali, i poszli w granicę rossyjską, i tam z watażkami w koni pięciuset nad rzeką Wisią stoją. Zaczym upraszamy, aby pobliższe kommendy rossyjskie, tamże stoiące, onych przeieli i do wrócenia zabranych rzeczy, fant rabunkiem zdobytych, przycisneli, a samych winowajców przed sąd pograniczny stawić raczyli. Zostajemy wielmożnych waszmościów, naszych wielce mości panów i kochanych braci, najuniżeńszemi sługami i kollegami: Wawrzyniec Potocki, G. i S. w. K. P. S. Z. mp. Łukasz Bohdanowicz, P. K. S. G. P. województwa Kijowskiego. Datum w Motowidłówce, die 25 Junii, anno 1751.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 27.

CCLXXXII.

Донесеніе Кіевскому генералъ-губернатору, Михаилу Леонтьеву, отъ русскихъ пограничныхъ судій о томъ, что польскіе судьи передали имъ жалобу о разграбленіи гайдамаками мѣстечка Калниболота. 1751. Іюня 15-го дня.

Высокородному и высокопревосходительнѣйшему господину генералу аншефту, кавалеру и Кіевской губерніи генералу губернатору, Михайлѣ Ивановичу Леонтьеву, доношеніе.

Сего Іюня 14 числа, во время бытія нашего на полской сторонѣ у комисаровъ полскихъ для присутствія по пограничнымъ дѣламъ, персонално подали намъ оные полскіе комисары писмо, которымъ объявляютъ

въ нападеніи вновь вышедшими въ пети стахъ гайдамаками на село Кални-Болоты, которое разстояніемъ отъ россійскаго городка Архангелского верстахъ въ двадцати, и о разграбленіи тамо церкви и всего оного села; которое ихъ полское писмо арегинално для разсмотрѣнія при семъ къ вашему высокопревосходителству сообщаемъ. Полковникъ Аврамъ Мироновъ. Товарищъ бунчуковый Василь Лызогубъ. Секретарь Михайло Домашевъ. Іюня 15 дня 1751 года, Мотовиловка.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 26.

CCLXXXIII.

Исчисленіе претензій, заявленныхъ русскимъ пограничнымъ коммисарамъ польскими во время засѣданія смѣшанной пограничной судебной коммиссіи. Польскіе коммисары, между прочимъ, требуютъ удовлетворенія: за ограбленіе гайдамаками польскаго офицера Антонія Борецкаго, за ограбленіе ими-же села Сельца въ окрестности Канева и мѣстечка Володарки. 1751. Іюня 16.

W roku 1751, die 16 Iunii, na naznaczoną sessią wielmożni ich mość panowie sędziowie pograniczni generału woiewodztwa Kiiowskiego do miasteczka Motowidłówki na mieysce zwykłe zjechawszy się, i zobopolnie z wielmożnymi ich mość pany komissarzami rossyjskiemi umówiwszy się i utwierdziwszy tę szczęśliwie zacząć i onę celebrować kadencyę, i ad requisitionem tak wielmożnych i urodzonych obywatelów woiewodztwa Kiiowskiego, tudzież różney kondycyi ludzi państwa Polskiego, wszystkie pretensye w kancellaryi ingrossować i one sądowi zobopolnemu remonstrować kazali, które to pretensye, niżej luculentius wyrażone, od kogo, po kogo punctuatim wyrażaią się.

1.

Jego mość pan Antoni Borecki, towarzysz przedniey straży, będąc za ordynansem iaśnie wielmożnego iego mości pana regimentarza partyi Ukraińskiey komenderowany na furwakt pod Łukę Tołokuńskę, stanowszy tam według zwyczaju z pocztami, i kommędę zupełną maiący w wszelkiem bezpieczeństwie, jako w ojczyźnie korony Polskiey, był ubespieczony; że zaś z monarchyi Rossyjskiey napadszy hultaje, alias hajdamacy, przybywszy wodą dubem kilkadziesiąt człeka, tegoż samego kommendanta zbili, śmiertelnie skaleczyli, nareszcie ze wszystkiego, jako licet et decet żołnierzowi i kommendantowi być, wyzuli i wydarli; których to tak pozabieranych i zrabowanych rzeczy regestr się wyraża: strzelby par 2, pistoletów para 1 stalowa, druga mosiężna—facit valorem czerwonych złotych 3, karabin i sztuciec, które kosztowali rubli 6, ładownica łosia—tynfów 13,—wszystkiey zbroi i moderunku, przez hultaiów i haydamaków z strony rossyjskiey zabranej, mieni sobie szkody bydź na tynfów 25; sukień mundurowych para —rubli dwanaście, opończa in valore rubli pięć, ryby więdłey sztuk 120, leszczów za rubli 3, czapka pocztowego—pół rubla, szabla valoris czerwonych złotych 2; którzy to zbójcy hajdamacy znajduią się w monasterze Meżyhorskim, w państwie Rossyskim, będącym od Kijowa mil cztery, z których to wszystkich tam tylko dwóch w tymże monasterze znajduią się: kucharz i posłusznik; które to zbójcy, alias haydamacy, w tymże samym monasterze Meżyhorskim znajduiący się, bydź przed sąd y kommissyą teraznieyszey kadencyi stawieni i wszystkie rzeczy zabrane nądgrodzone i oddane bydź powinny.

2.

Projekt z instancyi wielmożnego iego mości pana Pruszeńskiego, miecznika mozyrskiego, w ten sposob: iż kucharz, przezwiskiem Iędruszko, własny poddany dziedziczny, kozaka poddanego włości Berezowskiey bez żadney pretensyi i okazyi iako hultaj, upiwszy się, stoiącego na usłudze pana swego, nożem pchnął i śmiertelnie zabił, któren to hultay, alias zabóyca, znayduie się w państwie Rossyjskim przy iego mości panu Boroznie, sędzicu, przeszłego iego mości pana Hryhorego Borozny synu, którego iego mości pana Borozny syn, traktuiąc szkoły w Kiiowie, iadąc na wakacye do oyca swego tegoż zbóycę, alias kucharza, z sobą wzioł, któren i teraz się tam znaj,

duje; w roku 1751 akcya ta stała; którego zbóycy przed sąd terazniey-szej komissyi statuicya nieodwłocznie i nieodmównie bydź powinna.

3.

Projekt pretensyi niewiernego Chaima Granowskiego, mieszczanina pohrebyskiego, do kozaków zadnieprskich o rabunek mianych, w ten sposób opisany: roku 1750, w miesiącu Czerwcu, ludzie zadnieprscy z pułku Perejasławskiego, sotni Lìpniańskiey, z których ieden Awramenko, kowal ze wsi Koleberdy, drugi Szapowałenko z dóbr Prochorówki, za Dnieprem leżących, z informacyi, rady i pomocy porucznika Hrankina, na forpoście rossyjskim, nad Dnieprem przeciw Kaniowa stoiącym, komędę natenczas maiącego, tych haydamaków zadnieprskich trzy dni przy sobie na pomienionym forpoście, poiąc ich i karmiąc, trzymaiącego, kupą niemałą napadli nocnym sposobem na wieś Sielec, w starostwie Kaniowskim leżącą, i tam, rabuiąc pomienione dobra Sielec, Chaima Granowskiego, mieszczanina pohrebyskiego, z gorzałką swoią, do sprzedania sprowadzoną, tamże, w Sielcu, będącego, ze wszystkiem zrabowali i nazad do tegoż forpostu komędy porucznika Hrankina z zdobyczą udali się, ztamtąd na wyspę, między Dnieprem pod Prochorówką zadnieprską a Piekarami klucza Moszeńskiego —wsiami leżącą, przenieśli się, gdzie Sulima, pułkownik Perejasławski, wyszedłszy z woyskiem kommędy swoiey, zabrał tych haydamaków wszystkich do Perejasławia; tam na konfessatach kowal Awramenko przyznał, że z własney informacyi i pomocy wspomnionego porucznika Hrankina na rabunek dóbr Sielca udali się. Podczas tego rabunku zabrali u Chaima Granowskiego; 1) pieniędzy gotowych za gorzałkę sprzedaną kuf 4, rachuiąc kufę, po 52 spustów w sobie maiącą, po rublów 130, a spust po półtrzecia rubla, wziętych wszystkich rublów numero 780 i kopijkami grzywien 4; 2) koralów wielkich, do sprzedania maiących—valoris czerwonych złotych 15; 3) sygnet valoris czerwonych 7, wraz z pieniądzmi i koralami w szkatule będący, rozbiwszy zabrali; 4) opończę dobrą nową—rubli 5; 5) lulkę z morskiey piany valoris rubli 2; wszystkiey szkody uczynili na złotych polskich numero (пробѣлъ). Tych rabowników, w Perejasławiu znajdujących się, potrzebna statuicya i komportacya tak rzeczy, iako i gotowych pieniędzy, od tychże hajdpmaków przy zabraniu ich na wyspie do siebie wziętych przez pułkownika Pereiasławskiego Sulima, a komportowanych do sądu, restytucya, czyli, in casu potracenia, zapłacenia u sądu sprawiedliwego—strona ukrzywdzona pretenduje.

4.

Projekt z instancyi jaśnie wielmożnych ich mościów panów Mniszchów, podkomorzych wielkiego xięstwa Litewskiego, Jaworowskich, Szczurowieckich starostów, względem zrabowania miasta Wołodarki przez hajdamaków, ludzi zaporozkich i zadnieprskich, w ten sposób opisanego: roku 1750, miesiąca Września, hultaie swywolni z Zaporoża i z za Dniepra, zebrawszy się do kupy osób 50, z różnym orężem, pieszo, podeszli lasami pod miasto Wołodarkę i w nocy napadli na pomienione miasto Wołodarkę, i tam, naprzód dworek jego mości pana Macewicza attakowawszy, zrabowali, bramkę spalili, potym, wpadszy w sam rynek, domy żydowskie napadli i rabowali całą noc, a nabrawszy pełno zdobyczy, nazad w lasy wrócili się; tam w lasach attakowani podiazdami, rozgromieni, i niektórzy połapani, w detencyi wojskowej zostaią i do sądu stawieni będą: Wasyl Towstonoh, rodem z Niżyna, Tarasa syn, kurenia Niezamajowskiego, kozak gardowy; Denys Neszczasny, kurenia Szkuryńskiego. Przez ten rabunek szkod poczynionych żydom, mieszczanom wołodarskim, regestr podaie się taki: 1) u Zelmana, kupca Szlonszczaka, sukna w postawach i różne tak materye, iako też korzenie, świeżo z Szlonska przywiezione—zabrali na złotych polskich 2,500; 2) u Icka Antonowskiego gotowych pieniędzy, w złocie czerwonych złotych 37, rubli całych 50, srebrnemi kopijkami rubli 3, polską monetą czerwonych złotych 9, koralów sznurów 2 valoris rubli 2, żupan z haftkami srebrnemi nowy dobry - valoris czerwonych złotych 2, sukień grodeturowych z galonami złotemi para—valoris czerwonych złotych 15, koszul i różnych drobiazgów na rubli 9; 3) u rabina wołodarskiego tak gotowemi pieniędzmi, iako i w zabranych sukniach i różnych rzeczach—na rubli 20; 4) u Nechemli gotowemi pieniędzami rubli całych 80, sukień kałamankowych para nowych — cena rubli 15, żupan dobry — cena rubli 4, ryzy żydowskie — cena rubli 3, żupan prosty—cena rubli 3, zapaska atłasowa z galonami srebrnemi—cena czerwonych zł. 2, srebra łomanego łotów 10—cena rubli 4, galonu złotego łokci 2—cena rub. 2, koszul i różnych rzeczy na rubli 12; 5) u Chaima kramarza: ryzy żydowskie—valoris rub. 4, płótna łokci 50—cena rub. 3, spodnica kałamajkowa—valoris rub. 3, para sukień—cena rub. 7, nawłoczki i prześcieradła—cena rub. 1,—wszystkiego czyni rubli 17; 6) u Hirszka kramarza pieniędzy gotowych rubli 9; 7) u Hirszka Sejnicza gotowych rubli 6; 8) u Abramka syna Łokackiego;

gorzałki wytoczyli na rubli 7, jupę kitajową wzięli—cena rubli 4, pieniędzy gotowych rubli 2, płótna prostego na rubli 3,—facit rubli 16; 9) u Herszk krawca: koralów dwa sznury—cena czerwonych złotych 8, a na ruble—rubli 18, gotowych pieniędzy rubli 3,—facit rubli 21; 10) u Pejsia syna Łokackiego: gorzałki wytoczyli na rubli 14, koralów sznurek jeden—cena rubli 2,—facit rubli 16; 11) u Morducha Łokackiego syna: wosku wzięli za rubli 4, płutna na rubli 10, pistoletów par 2—valoris rubli 6,—wszystko uczyni rubli 20; 12) u Moszka kramarza z kramnicy wzystko zabrali na rubli 21; 13) u Motia Polaka: gotowych pieniędzy rubli 36, różnych ruchomości na rubli 15,—czyni wszystko rubli 51; 14) u Wola kramarza z kramnicy wszystko zabrali na rubli 29; 15) u Hyrszka Ratusznego: gotowych rubli 8, lichtarzów i cyny na rubli 3, świc na rubli 3,—facit rubli 14; 16) u Esterki wdowy—pieniędzy rubli 15; 17) u Abramka Nerubaja: pieniędzy gotowych rubli 5, rzeczy różnych na rubli 5,—facit rubli 10; 18) u Szulima uczynili szkody na rubli 10; 19) u Chaima: pieniędzy jego własnych rubli trzy, szkolnych rzeczy na rubli 45,—facit rubli 48; 20) u Michela: pieniędzy gotowych rubli 50, zapaskę atłasową, srebrem haftowaną—czerwonych zł. 2, złota łomanego na rubli 5, nawłoczek i prześcieradeł na rubli 4, koszulę śmiertelną—cena rubli 2, nawłoczek jedwabnych 6—rubli 6,—wszystko czyni rubli 71; 21) u Jankiela Oszorowicza: ryzy żydowskie—cena rubli 4, zapaska portyrowa z galonem srebrnym—cena rubli 5, jupa karmazynowa—rubli 10, kitlik karmazynowy z złotym galonem i innych rzeczy nie mało—na rubli 10,—fecit rubli 34; 22) u Lejby: pieniędzy gotowych rubli 5, srebra łotów 5—rubli 2, zapaska tabinowa—rubli 5, nawłoczek jedwabiem szytych kilka—na rubli 2, źwierciadło valoris rubla 1, chust na rubli 2,—czyni rubli 17: 23) u Jankiela Skwirskiego: gorzałki wypili i wyleli na rubli 4, pieniędzy gotowych rubli 2, koszul z nawłoczkami i prześcieradłami na rubli sześć, pas jedwabny—cena rubel 1, koralów sznurków 2—cena rublów 2,—facit rubli 15; 24) u Wola Froimowicza: pieniędzy gotowych rubli 16, jupa kitajowa ceny rubli 2, ryzy żydowskie—cena rubli 4, rzeczy różnych na rubli 4,—facit rubli 26; 25) u Orona kramarza: kitaju—rubli 10, żupan kitajowy z haftkami srebrnemi—cena rubli 7, rzeczy różnych na rubli 40,—facit rubli 57; 26) u Hyrszka Starego kramarza—pieniędzy gotowych rubli cztery; 27) u Judki krawca: kitaju sztukę—cena rubel 1, nahrudnik grodeturowy z srebrnym galonem—valoris rubel 1, pieniędzy gotowych rublów 3, chust i rużnych rzeczy na rublów 3,—facit rublów 8; 28) u Abla—pieniędzy gotowych rubli 3; 29)

u Tywela w zabranych rzeczach szkody na rubli 10; 30) u Hyrszka Kontora pieniędzy gotowych rubli 8, polską monetą rubel 1, chust i różnych rzeczy na rubli 5,—facit rubli 14;—31) u Moszka Berezianki—pieniędzy gotowych rubli 80; 32) u Srula—pieniędzy rubli 12, chust i różnych rzeczy na rubli 2; 33) u Rachmiela rzeźnika: pieniędzy gotowych rubli 8, jupę z futrem—rubli 5, żupan i spodnica rublów 4, srebra łotów 5—rubli, koralów sznurów dwa—cena rubli 3.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1746—1751, № 192; листъ 158

CCLXXXIV.

Жалоба отъ имени дворянина Антонія Куркора на дворянина Станислава Рудницкаго о томъ, что Рудницкій несправедливо обвинилъ истца въ бѣгствѣ отъ гайдамаковъ и въ уводѣ гарнизона изъ Чигринскаго староства. 1751. Іюня 18.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego pierwszego, miesiąca Junii ośmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomierskim, przedemną, Antonim—Stanisławem Kostko-Synhajewskim, namieśnikiem pro-unc grodzkim starostwa Żytomirskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Michał Dąbrowski, nomine et ex speciali commissu wielmożnego iego mości pana Antoniego Kurkora, podstolego orszańskiego, kommissarza starostwa Białocerkiewskiego, inhaerendo videndae, hac jure subsecutae, emundandoque principalem suum de irrealibus objectis, soleniter naprzeciwko wielmożnemu iego

mości panu Stanisławowi Rudnickiemu, podczaszemu bracławskiemu, kommisarzowi dóbr starostwa Czehyryńskiego iaśnie oświeconego xiążęcia jego mości starosty Czehryńskiego, coram actis praesentibus manifestuie, protestuie y reprotestuie się w ten sposob y o to: iż iego mość obwiniony, czyniąc na ruine substancyi teraznieyszego comparentis principała, śmiał y ważył się manifest w grodzie Kiiowskim, imieniem iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Jabłonowskiego, starosty Czehryńskiego, ex personali sua comparitione, ex sola sui malevòlentia, naprzeciwko comparentis princypałowi z tą expressyą zanieść, iż iakoby protestantis princypał, stante sui functione commissoriali w starostwie Czehryńskim, w roku przeszłym —tysiąc siedmset pięćdziesiątym, podczas rabowania haydamackiego starostwa Czehyryńskiego, ludzi, w swoiey dyspozycyi na obronę tegoż starostwa maiących, iakoby siebie broniąc, onych z sobą zabrawszy, wyiechał, a po zrabowaniu powróciwszy do tegoż starostwa, u ludzi tameyszych wszystkie prowianta powybierawszy, u siebie bez uczynienia kalkulacyi miał zatrzymać; co iako irrealiter przez iego mości obwinionego objectum, tak idem manifestans, nomine cujus supra, iterum de irrealibus subsecutis obiectis contra eundem magnificum inculpatum ac praemissis omnibus, offerendo principalem suum, ubi de jure venerit, vidicaturum fore, salva manente melioratione hujus manifestationis, protestatur reprotestaturque, hanc vero, breviter scriptam, actis connotari prosił; co y otrzymał. Jan—Michał Dąbrowski, manu propria.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 233; листъ 1345.

CCLXXXV.

Рапортъ въ кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію начальника Кременчугскаго форпоста, премієръ-майора Висленева, о томъ, что гайдамаки ограбили въ степи двороваго человѣка князя Кантемира, посланнаго въ Сѣчь для покупки вина; Висленевъ доноситъ о мѣрахъ, принятыхъ имъ съ цѣлью разслѣдованія дѣла и поимки виновныхъ. 1751. Іюня 18.

Въ кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію репортъ.

Сего Іюня 13 дня, подданной гвардіи Измайловского полку капитана, князя Матвѣя Кантемира, человѣкъ ево, Гуръ Григорьевъ, поданнымъ ко мнѣ доношеніемъ объявилъ, что посланъ онъ былъ изъ дому ево, капитана, въ Запорожскую Сѣчь для покупки на домашней ево обиходъ винограднаго вина; точію за дорогою цѣною того вина не купилъ, и слѣдовалъ обратно изъ Сѣчи въ Малоросію, и будучи въ степи, проѣхавъ Княжей Буеракъ, сталъ ночевать; и ночною порою наѣхали на него злодѣевъ, гайдамакъ, запорожскихъ казаковъ шесть человѣкъ, и отбили у него данныя на покупку вина денегъ триста рублевъ, лошадей двое, епанчю василковую одну, бурку турецкую одну, казанъ мѣдный одинъ, свиту малоросійскую одну, и били ево немилостиво; а по примѣтамъ ево, Григорьева, что оные злодѣи гайдамаки жителство имѣютъ недоѣзжая Запорожской Сѣчи въ зимовникѣ козака Сиротина, прозываемомъ Сухимъ Саксаганью; изъ которыхъ де гайдамакъ одного зовутъ Фомою, а прозванія не знаетъ; да и протчіе проѣзжающіе изъ Запорожской Сѣчи и въ Запорожскую Сѣчь ватажана (sic) жалобу произносятъ, что онѣ злодѣи гайдамаки какъ денгами, такъ и пожитками грабятъ и ихъ самихъ бьютъ немилостиво; а для сыску и поимки вышеписанныхъ злодѣевъ гайдамакъ ко обрѣтающимся въ заднѣпровскихъ мѣстахъ у сыску и искорененію гайдамакъ лантмилицкаго корпуса секундъ-майору Танѣеву и компанейского полку къ полковому асаулу Саманасу, о командированіи пристой-

ные партіи отъ меня ордерами накрѣпко предложено, таковъ и къ кошевому атаману, Акиму Игнатовичю, со старшиною о томъ же писано, и что впредь происходить будетъ, въ Кіевскую генералъ губернаторскую канцелярію о томъ репортовано быть имѣетъ. Примеръ-майоръ Иванъ Висленевъ. Іюня 18 дня, 1851 году, Кременчукъ.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 43.

CCLXXXVI.

Промеморія изъ войсковой генеральной канцеляріи кіевскому генералъ-губернатору Леонтьеву. Войсковая старшина сообщаетъ, что, согласно съ желаніемъ Леонтьева, отправлено приказаніе полковому асаулу Саманасу о томъ, чтобы онъ, съ состоящимъ подъ его начальствомъ компанейскимъ полкомъ прилагалъ возможное стараніе къ преслѣдованію какъ вообще гайдамаковъ, такъ въ особенности того отряда ихъ, который ограбилъ село Калниболоты. Вопросъ-же относительно подчиненія Саманаса майорамъ: Висленеву и Танѣеву войсковая старшина предоставила на рѣшеніе гетмана 1751. Іюня 20.

Изъ генеральной войсковой канцеляріи господину генералу аншефу и Кіевской губерніи генералу-губернатору и кавалеру, Михайлу Ивановичу Леонтіеву, промеморія.

Онъ, господинъ генералъ аншефъ и кавалеръ, при писмѣ своемъ въ генералную войсковую канцелярію сообщилъ, для надлежащей въ заднѣпровскихъ мѣстахъ отъ малороссійской команды предосторожности и поимки злодѣевъ гайдамакъ, присланное къ нему изъ учрежденной отъ ма-

лороссійского краю пограничной коммиссіи доношеніе, и при томъ полское писмо о нападеніи вноввышедшими въ пяти стахъ гайдамаками на полское село Кални-Болоты, которое разстояніемъ отъ города Архангелского верстахъ въ двадцати, и о разграбленіи тамо церкви и всего оного села, при чемъ онъ, господинъ генералъ аншефъ и кавалеръ, объявляетъ, что командированный предъ симъ отъ генералной канцеляріи въ заднѣпровскіе мѣста ко искорененію гайдамакъ съ компанейскимъ Павловымъ полкомъ тогожъ полку асаулъ Саманасъ маіоровъ Висленева и Танѣева по гайдамацкимъ дѣламъ не слушаетъ и въ командѣ ихъ быть не хочетъ; и ежели де отъ того какой худой случай послѣдуетъ, то къ небреженію его команды не причтено бы; и по указу Ея Императорскаго Величества въ генеральной войсковой канцеляріи присутствующіе, по повелѣнію ясневелможного высокоповелителнаго господина, господина Малыя Россіи обоихъ сторонъ Днѣпра и войскъ запорожскихъ гетмана, Ея Императорскаго Величества дѣйствительного камергера, императорской санктъ-петербургской академіи наукъ президента, лейбгвардіи Измайловского полку подполковника, и ординовъ: святого Александра Невского, такожъ полского Бѣлого Орла и Голштинской святыя Анны кавалера, Россійскія Имперіи графа, Кирилла Григоріевича его сіятельства Разумовскаго, генералная старшина определили къ оному господину генералу аншефу и кавалеру изъ генеральной канцеляріи промеморію сообщить, показуя сее: что касается до того, дабы оной полковой асаулъ Саманасъ, состоя въ заднѣпровскихъ мѣстахъ зъ помянутымъ компанейскимъ полкомъ во искорененіи гайдамакъ, прилагалъ своего удобовозможного труда и старателства, о томъ уже ему доволно прежними генералной войсковой канцеляріи, состоявшими въ силѣ повелительныхъ ордеровъ его яснесельможности высокоповелителного господина, господина гетмана и разныхъ ординовъ кавалера, указами предлагано; а нынѣ ему, Саманасу, чрезъ указъ отъ генералной канцеляріи съ нарочнымъ найкрѣпчайше притверждено, и приложа къ нему того писменного отъ поляковъ извѣстія копію, якобы вновь гайдамаками въ пяти стахъ человѣкъ, разоря полское село Кални-Болоты, состоятъ въ россійской границы надъ рѣкою Висею, велѣно всевозможнымъ образомъ старатся ихъ переловить, и впредь, за полученіемъ, какъ отъ вышепомянутыхъ маіоровъ, такъ и отъ другихъ великороссійскихъ, таможъ обретающихся, извѣстія о обращеніяхъ каковыхъ либо злодѣевъ гайдамакъ, тогожъ времени, безъ всякихъ переписокъ, ревностного старанія въыскѣ, поимкѣ и всеконечномъ ихъ искорененіи употребить, опасаясь жесточайшаго штрафа и за малое въ чемъ либо при поимкѣ тако-

выхъ гайдамакъ небреженіе; что же принадлежитъ до бытія ему, асаулу полковому Саманасу, съ полкомъ компанейскимъ въ точной командѣ по требованію его, господина генерала аншефа и кавалера Леонтіева, у оныхъ за Днѣпромъ находящихся маіоровъ,—то то генеральной канцеляріи учинить безъ докладу его ясневельможности высокоповелительного господина, господина гетмана, учинить не можетъ. Для чего представлено о томъ въ надлежащей силѣ къ его ясневельможности высокоповелителному господину, господину гетману и кавалеру, съ требованіемъ резолюціи; что же въ сообщеніи оного господина генерала аншефа и кавалера написано, яко де до того еще письма въ генеральную канцелярію о ослушности асаула Саманаса, что онъ въ командѣ маіоровъ быть не хочетъ,—то по справкѣ въ той канцеляріи въ полученіи нѣтъ и не имѣлось. И тако о всемъ томъ онъ, генералъ аншефъ, Кіевской губерніи генералъ-губернаторъ и кавалеръ, Михайло Ивановичъ Леонтіевъ, да благоволитъ быть извѣстенъ; а до полкового компанейского асаулы Саманаса указъ посланъ. Михайло Скоропадскій; Петръ Валкевичъ; старшій войсковой канцеляристъ Василь Туманскій; канцеляристъ войсковой Тимофей Закровіецкій, 1751 году. Іюня 20 дня.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 58.

CXXVCLXII.

Указъ, отправленный изъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи начальнику Кременчугскаго форпоста, преміеръ-майору Висленеву, предписывающій ему отправить обвиненнаго въ гайдамачествѣ жителя села Уховки, Николая Паливоденковаго зятя, въ Миргородскую полковую канцелярію. 1751. Іюня 20.

Указъ Ея Императорскаго Величества Самодержцы Всероссійской изъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи обретающемуся на кременчуцкомъ форпостѣ Кіевского гарнизона господину примеръ-ма-

йору Висленеву. Сего Іюня 19 дня, на репортъ вашъ и на сообщенной при томъ зъ допроса точной копіи въ оную генералъ-губернаменскую канцелярію присланныхъ, симъ вамъ въ резолюцію опредѣляется: содержащегося при кременчуцкомъ форпостѣ гайдамаку, малороссійского Миргородского полку, Цыбулевской сотни, села Уховки жителя, Николая Поливодина зятя, отправить при промеморіи и зъ допросными рѣчми малороссійского Миргородского полку въ полковую канцелярію подъ крѣпкимъ карауломъ; и по исполненіи въ Кіевскую генералъ-губернаменскую канцелярію репортовать, и господину примеръ-майору Висленеву учинить о томъ по сему Ея Императорскаго Величества указу. Въ Кіево-Печерскомъ, Іюня 20, 1751 году.

*Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ коммиссіи, **М. А. Максимовичемъ**. Листъ 34.*

CCLXXXVIII.

Рапортъ въ Кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію начальника Кременчугскаго форпоста, премієръ-майора Висленева. Онъ утверждаетъ, что не донесъ о разграбленіи села Калниболотъ гайдамаками по той причинѣ, что самъ онъ не получалъ рапортовъ объ этомъ происшествіи; требуемыя мѣры для повѣрки факта на мѣстѣ онъ обязывается привести въ исполненіе. 1751. Іюня 22.

Въ Кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію репортъ.

Ея Императорского Величества изъ Кіевской генералъ-губернаменской канцеляріи, подъ № 1255 указъ, и при томъ съ полского писма копія о нападеніи вновъ гайдамаками на полское село Колни-Болоты, которое разстояніемъ отъ городка Архангелского верстахъ въ двадцети, и

о разграбленіи тамо церквы и всего оного села, такожъ и о смертномъ убійствѣ и о протчемъ, сего Іюня 21 числа чрезъ кіевского рейтара Кирилы Лисицына мною въ Кремчукѣ полученъ; по которому о заподлинномъ того села Колни-Болоты гайдамаками разореніи подлинной справки о посылкѣ въ то село кого надлежитъ отъ меня ко обретающимся въ заднѣпровскихъ мѣстахъ: лантмилицкого корпуса секундъ-майору Танѣеву, такожъ и къ стоящему на Петроостровскомъ форпостѣ Кіевского гарнизона къ капитану Маслову, найстрожайше ордерами предложено, и что по подлинному развѣдыванію учинено будетъ, о томъ въ Кіевскую генералъ-губернаменскую канцелярію репортовано въ скорости быть имѣетъ; а недѣльные благополучные о гайдамацкомъ обращеніи репорты, по присланнымъ, какъ отъ секундъ маіора Танѣева и отъ стоящихъ на пограничныхъ форпостахъ оберъ-офицеровъ, писменнымъ репортомъ еженедѣльно отъ меня въ Кіевскую генералъ-губернаменскую канцелярію неукоснительно по почтамъ посылаютца; точно о нападеніи вновь гайдамаками на полское село Колни-Болоты, о проходѣ въ полскую область, а исъ полской на россійскую сторону,-не отъ кого мнѣ репорта не прислано, и въ Кіевскую генералъ-губернаменскую канцелярію репортовать было непочему. Примеръ-майоръ Иванъ Висленевъ. Іюня 22 дня, 1751 году, м. Кременчукъ.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ коммиссіи, М. А Максимовичемъ, Листъ 41.

CCLXXXIX.

Отношеніе русскихъ пограничныхъ судій къ польскимъ, содержащее извѣстіе о томъ, что въ Сѣчь отправлено требованіе о выдачѣ оговоренныхъ товарищами запорожцевъ. 1751. Іюня 25.

Высокородныя и высокопочтенныя господа, Кіевскаго воеводства пограничные судьи и комисары, наши дружелюбные господа, братья, товарыщи и благодетели!

Писмо отъ вашихъ высокородей, сего Июня 21 числа, нами получено, которымъ изволите требовать о поставке на нынешную комисию

по оговору представленными отъ вашихъ высокородій колодниками: Василемъ Толстоногомъ, Денисомъ Нещаснымъ въ разграблении местечка Володарки, тако-жъ Григорія Шапочниченка и Каленика Джеваги въ разграблении местечка-жъ Фастова, запорожскихъ козаковъ, а между тѣмъ, покодь оные оговорные сысканы будутъ, то темъ временемъ означенныхъ колодниковъ купно съ вашими высокородями окончаниемъ разсудить. И на оное вашимъ высокородиямъ симъ ответствуемъ: во время съезду въ городке Архангелске, господами Брацлавскими комисары оные колодники представлены и при общемъ присудствии порознь допрошиваны, которые допросами показали,—а именно: Василей Толстоногъ и Денисъ Несчасной, во время ихъ бытия въ запорожскомъ Гарду для ловления рыбы, подговорили ихъ и протчихъ запорожскихъ козаковъ, всего до пятидесятъпяти человекъ, полской области, местечка Володарки жители: Мартынъ Тесля, Харко Ведмеденко, да местечка Ставищъ Степанъ Безрукавый, чтобъ иттить въ полскую область для разбою; и изъ оныхъ полскихъ жителей Мартинъ Тесля и ватажкою гайдамацкимъ у нихъ былъ; и притомъ подговоре означенные полские подданые: Мартинъ Тесля, Харко Ведмеденко, Степанъ Безрукавый имъ: Толстоногу и Несчасному и протчимъ товарищамъ ево сказивали, яко они розбить местечко Володорки все способы, какъ и розбою, такъ и приводу удобные случаи знаютъ; по коему подговору въ розбое оного местечка Володарки они: Толстоногъ и Несчасной, винились, а заграбленные де ими въ томъ местечке Володарке денги и всякіе пожитки, часто нападающими на нихъ гайдамакъ, полскими командами всѣ безъ остатка отбиты, тако-жъ и оные товарищи ихъ гайдамаки отъ техъ полскихъ командъ разбежались врознь, изъ коихъ де только по поимке оного Толстонога на третей день привезены были къ стоящему подъ местечкомъ Соколовкою съ полскими войски региментарю Ожги исъ товарищей ево, Толстонога, два человека, россійские подданные, малороссійскіе жители: Павелъ, Яковъ а прозванія не знаетъ, которие въ томъ обозе Поляками повешены. А Григория Шапочниченка и Каленика Джевага и протчихъ товарыщей ихъ до двадцати семи человекъ, въ бытность ихъ на Ингулѣ, подговорилъ полской шляхтичъ Алексей Писменный, которий у нихъ гайдамацкимъ ватажкою и приводцомъ былъ, чтобы итти для розбою полского местечка Фастова, и оные: Шапочниченко и Джевага, по тому подговору и приводу означенного Писменного, въ томъ розбое винились-же и какъ они: Шапочниченко и Джевага съ товарыщи, по розбитии Фастова, были въ селе Сидоровке и въ то время Сидоровские жители поили ихъ всехъ горелкою доволно, где они: Шапоч-

ниченко и Джевага, напився пьяные, и остались, протчие гайдамаки уехали, куда? неизвестно; въ коемъ селе, наехавъ на нихъ, полские козаки, пьяныхъ подъ караулъ взяли и, роспросивъ о товарищахъ ихъ, гайдамакахъ, оныежъ козаки поехали въ погоню, и, догнавъ подъ местечкомъ Олшаною, бывшие при нихъ грабежные пожитки: лошадей шестьдесятъ четыре и все безъ остатка отбили, и какъ лошедей, такъ и все пожитки по отбитіи оные козаки полские привезли въ оное местечко Олшаны, и, будущому тамъ, наказному региментарю Прушинскому отдали; и хотя оные гайдамаки допросами показали о товарищахъ своихъ, где оные нынѣ находятся, неизвесно; однако-жъ, не имеетца-ль оныхъ въ запорожской Сечи, о сыску и о присылке ихъ въ росийскую комисию, съ найкрипчайшимъ подтверждениемъ къ запорожскому кошевому писано, и что на оное въ ответъ получено будетъ, о томъ вашимъ высокородиямъ для общего знания объявимъ; тако-жъ, дабы і вышеобявленные подговорщыки і ватажки полские шляхтичъ Алексей Писменный, Мартинъ Тесля, Харко Ведмеденко, Степанъ Безрукавый съ полской стороны по томужъ сысканы были, ибо безъ сыску оныхъ, окончателнаго решения учинитъ невозможно. И такъ обявивъ, зъ достоінымъ нашимъ почтениемъ пребываемъ вашихъ высокородей, нашихъ дружелюбныхъ господъ, братьевъ, товарыщей и благодетелей доброжелателные послушные слуги: Аврамъ Мироновъ, Василь Лизогубъ. Іюня 25 дня, 1751 году. Мотовиловка.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 205, годъ 1747—1753; листъ 170.

CCXC.

Показанія, отобранныя отъ восьми человѣкъ: запорожцевъ и малороссійскихъ жителей, арестованныхъ за участіе въ гайдамацкихъ походахъ. 1751. Іюня 25—Іюля 3.

1751 году, Іюня 26 дня, пойманные гайдамаки при семисотной канцеляріи, а именно: Цебулевской житель Павло Войненко, допрашиваны, а въ допросѣ показалъ нижеслѣдующее.

1.

Вопросъ. Сколько тебѣ отъ роду лѣтъ, гдѣ ты родился, въ которомъ году въ заднѣпровскія мѣста перешелъ, и гдѣ по сее время жилъ, на какихъ воровствахъ, разбояхъ и смертныхъ убійствахъ бывалъ, и съ кѣмъ именно, и въ какихъ мѣстахъ оное грабительство, воровство, церковныя татьбы и смертныя убійствы чинили?

Отвѣтъ. Отъ роду мнѣ 33 года, родился Лубенскаго полку въ мѣстечкѣ Лещевки; жилъ я въ томъ мѣстечкѣ по 740 годъ, и, какъ стали въ заднѣпровскихъ мѣстахъ слободы селитца, то мы съ отцомъ своимъ и братьями перешли на жытье въ Цебулевъ и жилъ зъ братьями во ономъ Цебулевѣ; прошлого 750 году, за Тройцовъ день какъ стали собиратца въ Полшу для воровства гайдамаки, въ то время подговорили меня Цебулевскіежъ жители: попа Федора зять и Мелешковъ зять и Коркосъ; и собралось насъ всѣхъ въ то гайдамачество человѣкъ съ семедесятъ зъ запорожцами и пошли въ Полшу, въ мѣстечко Медвѣдовку, и въ той Медвѣдовки городка не добыли, а толко убили у насъ одного, а мы у нихъ на башни одногожъ, и возвратились назадъ, и шли, мимоходомъ взяли подъ Новоселицею воловъ пять, коровъ три, да въ томъ-же селѣ пшена одинъ мѣхъ, да пшеничной муки три мѣха и пришли подъ Чуту, и стояли недѣли двѣ, и собралось насъ левяноста два человѣка, и пошли опять въ Полшу и пришли опять подъ Мошны, и тамъ городка не добыли, и воротились назадъ, и въ Плавняхъ заняли лоша-

дей зъ жеребятами больши петидесятъ, и шли до Топиловки, и въ Топиловки болше сороку лошадей, и нижче Боровицы заняли въ чередѣ со сто лошадей и больше, и пришли подъ Черной Лѣсъ и подѣлили лошадей по себѣ, и доставшихъ мнѣ лошадей отдалъ я въ мирской табунъ, одного коня взялъ майоръ Шиповъ; а кобылу взялъ бывшей за сотника въ Цыбулевѣ Бояракъ, а товарищей моихъ отбилъ коней со ста съ командою майоръ Шиповъ, гдѣ и прапорщика закололъ запорожской козакъ Бабугъ, а у насъ закололи самарского и запорожского казака, а какъ звать и прозваніе—не упомню; а понорова съ недѣлю, постоявъ подъ Уховкою, и какъ къ намъ пришла другая чата съ пушкою, въ которой былъ за командира Похилъ, и при той-же чатѣ былъ уховской житель Иванъ Таранъ, онъ же Кузменко, и стало насъ всѣхъ человѣкъ съ полтораста, шли на Чигиринъ, и въ Медвѣдовки нашли зарытое полторы куфы селитры и заняли въ той Медвѣдовки товару рогатого съ сорокъ и куфу горелки, и пошли попадъ Тасьминомъ на Новоселице, и тамъ забрали рогатого скота больше петидесять, овецъ зъ двѣсте, и шли на Суботовъ и взяли въ томъ Суботовѣ рогатогожъ скоту болѣе ста, и шли на Нестеровку, и за Нестеровкою подъ Чутою обрадовались и перепились пьяны, то набѣжали на насъ полская объѣздка и закололи у насъ шесть человѣкъ, а товаръ, пушку, и прапоръ, и горелку, и все, что было, отбили и увезли въ Полщу, а мы въ лѣсъ утекли, и стояли дни съ четыри, и какъ Копнистъ полковникъ наѣхалъ и розогналъ всю нашу команду по лѣсу, толко человѣкъ зъ десеть поймалъ и побралъ съ собою, а я пошелъ подъ Колеберду и жилъ въ Бутовцы у атаманскаго зятя Грицка Кушы, гдѣ меня поймавъ, повели въ Калеберду, и ночевали на Днѣпрѣ у Ступника, откуда я и ушелъ, а пришелъ въ Черной Лѣсъ сего году послѣ великодня и сшелся съ Мамаемъ, и пошли въ Полшу двѣнадцать человѣкъ, и пришли подъ Вороновку и пограбили въ трехъ хатахъ всякого мелкого; набрали свитокъ и протчего по саквамъ и пошли назадъ и пришли къ Черному Лѣсу въ Плоское, гдѣ насъ команда разбила, въ то время Мамай закололъ драгуна, а драгуны зокололи Мамая и другова запорожца, а мы всѣ по лѣсу разбѣжались, и пошли въ Чорной Лѣсъ и жили въ пасѣки у Бабича двое насъ, завѣдома что гайдамаки, да въ Кодымцовой завѣдомажъ, которые насъ и кормили, гдѣ насъ и поймали; а болѣя на воровствахъ, грабителствахъ не бывялъ, и церковной татьбы и смертного убійства и съ роду не чинилъ.

Къ сему отвѣту житель Цыбулевскій Григорій Захаріевъ,

2.

Вопросъ. Въ семъ ты своемъ вопросѣ показалъ самую сущую правду и не утаилъ ничего?

Отвѣтъ. Въ семъ своемъ отвѣтѣ показалъ я самую сущую правду и не утаилъ ничего.

вмѣсто цыбулѣевскаго жителя, Павла Войны, по его прошенію руку приложилъ.

Запорожской казакъ, Иванъ Даниловъ сынъ Сахненко, показалъ: отъ роду ему тридцать лѣтъ, урожѣнецъ Лубенского полку, мѣстечка Еремѣевки, и жилъ онъ въ томъ мѣстечкѣ Еремѣевки двадцать два года; а какъ отецъ ево и мать померли, то онъ сшелъ въ Запорожье въ Щербиновскій курень тому лѣтъ съ восеемъ, и жилъ у козака Андрея Комаря въ наймѣ года съ три, а потомъ за товарища буханцы пекъ два года, и пошелъ на низъ на Козацкую рѣчку и у козака Ивана Печеного рыбу ловилъ одно лѣто, а зиму жилъ въ Сѣчи; и прошлого году весною, собравшись съ козаками съ семью человѣки: съ Семеномъ Горбомъ, Степаномъ Аркушаю, Степаномъ Жицаею, да Федоромъ Губою, Семеномъ Думахою, а одного какъ звать не знаю, и пришли въ Чорной лѣсъ, и собралось человѣкъ съ пятнадцать, а которыхъ куреней и какъ звать и прозваніями — запомнилъ, пошли въ Полшу воровать: и пришли въ полское село Андрюсевку, и разбили жителя Бѣлого, которой держалъ ранду, взяли бандоракъ бугасовый, кофтановъ женочихъ китайчетыхъ два, рубля грошей, и какъ возвратились, пришли къ Черному лѣсу къ Приворотію, гдѣ насъ полковникъ Капнистъ переловилъ, и, забивъ въ колодки, отвелъ въ Крыловъ, и вкинулъ въ острогъ, и были мы въ томъ острогы шесть недѣль, и подрѣзали берно, вышли изъ острога, бѣжало насъ тѣмъ временемъ тридцать человѣкъ, а протчихъ караулъ зафатилъ и побѣжали всѣ врозь, и прибѣжало насъ два человѣка съ Прокопомъ Коречкомъ въ футоръ запорожской Вербоваго, и жили недѣли двѣ, и пошли до Сѣчи до куреня Щербиновскаго, гдѣ жили до весны сего году, а весною, зговорясь опять со Корѣчкомъ, пришли къ Черному лѣсу, сошлись съ Мамаемъ и съ Войною, и собралось насъ всѣхъ двадцать человѣкъ, и ходили въ Полшу подъ Вороновку, разорили три хаты, а взяли грабежемъ свитки, полотна аршинъ съ двадцать и протчея, по саквамъ раздѣля, пошли въ Россійскую имперію, и пришли въ Плоской лѣсъ, гдѣ

насъ драгунская команда разбила, а отаманъ ихъ Мамай изъ ручницы застрѣлилъ драгуна, а драгуны Мамая и Андрея, запорожскаго казака, закололи, а мы всѣ разбѣжались порознь, и пошли съ Войною въ Черной лѣсъ, и въ Чорномъ лѣсѣ жили въ Бобичевой пасики да въ Кодымовцовой, завѣдома, и хлѣбомъ кормили, гдѣ насъ и переловили. А болея на воровствахъ, разбояхъ не бывалъ, и съ роду онъ своего церковной татьбы и смертного убійства не чинилъ, и въ семъ своемъ допросѣ показалъ онъ самую сущею правду и не утаилъ ничего.

Къ сему отвѣту цыбулевскій житель, Григорій Захаріевъ, вмѣсто запорожскаго козака, Ивана Сахненка, по его прошенію, руку приложилъ.

Запорожскій козакъ Моисей Козминъ сынъ Крыжненко показалъ: отъ роду ему двадцать три года, уроженецъ Лубенского полку, Константинова городка, и жилъ онъ въ томъ городкѣ девятнадцать лѣтъ, и какъ отецъ ево померъ, а мать осталась съ семью сынами и двумя дочерми, и скотина рогатая вся померла, въ то время пошелъ съ чюмаками въ Запорожье, и пришли въ курень Деревянковской, и жилъ у казака Василя Половаго, чюмаковалъ; а въ прошломъ, 750, году въ великой постъ на первой недѣли, собравшись насъ четыре человѣка запорожцевъ: Петръ Корсунскій, Полостуковскихъ двое, а имена запаметовалъ, ходили подъ Ногай воровать, и за мечеткою Копрою взяли по одной лошади, и какъ возвратились въ Гардъ, то у нихъ полковникъ Ахтырко оныхъ лошадей отобралъ; а потомъ онъ жилъ по разнымъ мѣстамъ въ найму, а сего году въ великой же постъ на второй недѣли пошли въ Черной лѣсъ, собравшись девять человѣкъ, а именно: Василій Поповиченко, Корякъ Щербиновского куреня, Вчерашни Калниболоцкого куреня, Шея Незамовойски, а протчихъ какъ звать и прозваніемъ не знаетъ, и пошли въ Полшу воровать, и пришли въ Суботовъ, у жида взяли четыре сорочки да у жителя полотна аршинъ зъ девяноста локоть и пошли пѣши къ чернецамъ городицкимъ и взяли саквы борошна, четыре хлѣба, соли, и жили съ недѣлю и пошли въ Миргороцкую пасѣку, набрали харчи, тутъ они нашли Мамая съ тремя человѣки, въ томъ числѣ одинъ Войненко, а третьяго какъ звато и прозваніемъ не знаетъ, и пошли съ нимъ Мамаемъ въ Полшу подъ Вороновку, разорили три хаты, забрали свитокъ и протчей мѣлочи, и полотна, сколко—не знаетъ, и пришли въ заднѣпровскія мѣста въ урочища Плоское, жили въ лѣсу, а на другой день наѣхали на нихъ

козаки, то они имъ не далися, а какъ драгунская команда пришла, то Мамай убилъ драгуна изъ ружья, а потомъ драгуны закололи Мамая и запорожского козака Андрея Жироливскаго, а онѣ всѣ разбѣжались, и пошли трое ихъ съ Иваномъ Сахненкомъ и съ Шесю, и пришли на хуторъ крыловского атамана Кадымцовъ, завѣдомо что гайдамаки, и онъ имъ хлѣбъ давалъ, гдѣ ихъ и переловили. А более оного на воровствахъ, разбояхъ не бывалъ, смертного убійства и церковной татьбы не чинилъ, и въ семъ своемъ отвѣтѣ показалъ онъ самую сущую правду и не утаилъ ничего.

Къ сему отвѣту житель цыбулевскій Григорій Захаріевъ, вмѣсто запорожского козака, Моисея Крыжненка, по его прошенію, руку приложилъ.

1751 году Іюня 27 дня уховской житель, Иванъ Таранъ, по оговору Павла Война, допрашиванъ, а въ допросѣ показалъ слѣдующее.

1.

Вопросъ. Показалъ на тебя гайдамакъ, братъ твой, Николай Паливодинъ зять и Павло Война, что ты въ прошломъ, 750, году въ гайдамачествѣ былъ; ты въ прошломъ году въ гайдамачествѣ съ кѣмъ именно былъ, и въ которыхъ мѣстахъ грабительство, воровство и смертное убійство чинили, и сколько чего грабежомъ побрали, и гдѣ тѣ пожитки дѣвали?

Отвѣтъ. Въ прошломъ, 1750, году я въ гайдамачествѣ былъ, а ходили мы въ Медвѣдовку, и въ той Медвѣдовки ничего не брали, а возвратились назадъ и взяли подъ Новоселицею рогатого скоту съ петдесятъ и овецъ со двѣсте, и пришли подъ Медвѣдовку, нашли зарытыхъ полторы куфы селитры и взяли куфу горелки, съ сорокъ скотинъ, и пошли подъ Суботовъ, и подъ Суботовомъ взяли рогатого скота со ста скотинъ, и пошли къ Нестеровки, и прошли Несторовку, стали подъ Чутою, и какъ напились пьяны, то, набѣжавъ на насъ Ляхи, и ввесь скотъ у насъ отбили, и закололи у насъ гайдамакъ человѣкъ съ шесть или болея, подлинно не знаю; а я побѣжалъ ко двору, и былъ не въ домѣ, токмо жиналъ, домачній хлѣбъ жалъ, а послѣ Успенія Пречистыя Богородицы взяли къ майору Шипову, допрося отослалъ въ Крыловъ, и въ Крыловѣ о масленицѣ от-

везли меня въ Сороченцы, и допрашиванъ, и по допросѣ отпущено въ домъ; а болея на воровствахъ, разбояхъ не бывалъ, и смертного убійства и церковной татьбы не чинилъ.

Къ сему отвѣту житель цыбулевскій, Григорій Захаріевъ, вмѣсто уховского жителя,

2.

Вопросъ. Въ семъ своемъ вопросѣ показалъ ты самую сущую правду и не утаилъ ли чего?

Отвѣтъ. Въ семъ своемъ отвѣтѣ показалъ я самую сущую правду и не утаилъ ничего.

Ивана Тарана, по его прошенію, руку приложилъ.

Малороссійского Миргородского полку Крыловской сотни села Глинска житель, а жившій въ пасикѣ атамана крыловского, Ивана Бобича, въ Черномъ лѣсу, Демьянъ Иваненко, допрошиванъ, а въ допросѣ показалъ нижеслѣдующее.

1.

Вопросъ. Показали на тебя гайдамаки: Павло Война, Иванъ Сахненко, что они прихаживали къ тебѣ многократно и бирали хлѣбъ и завѣдома живали; ты оныхъ гайдамакъ кармливалъ ли, и многоль разъ они къ тебѣ приходили, и сколь давно, недавали ль тебѣ какихъ гайдамацкихъ пожитковъ, и чего ради не доносилъ старшинѣ?

Отвѣтъ. Гайдамаки у меня: Павло Война, Иванъ Сахненко, были раза съ три, первой приходили пять человѣкъ съ самой съ весны, а въ другой четыре, а въ третей два человѣка, ночнымъ временемъ, а хлѣбъ брали завѣдома что гайдамаки, а пожитковъ мнѣ никакихъ не давали; а не доносилъ, я того ради, что они, какъ хлѣбъ берутъ, и сказываютъ: »если де ты кому скажишь, то мы заколемъ«; а хотя и доносилъ своему хозяину, крыловскому атаману Бабичю, какъ онъ пріѣзжалъ на пасику: »приходятъ гайдамаки часто на пасику«; то и онъ обьявилъ: »что съ ними дѣлать?« а извѣщалъ ли онъ о томъ куда писменно или словесно— я не знаю и ни отъ кого не слыхалъ:

Къ сему отвѣту житель цыбулевскій, Григорій Захаріевъ, вмѣсто села Глинска жителя, Демяна Иваненка,

2.

Вопросъ. Въ семъ своемъ вопросѣ показалъ ты самую сущую правду и не утаилъ ничего?

Отвѣтъ. Въ семъ своемъ отвѣтѣ показалъ я самую сущую правду и не утаилъ ничего.

по его прошенію, руку приложилъ.

1751 году, Іюля 1 дня цебулевской житель, а пасѣчникъ сотника городицкаго Кодымовца, Грицко Сподинъ, допрашиванъ, а въ допросѣ показалъ нижеслѣдуюшее.

1.

Вопросъ. Показали на тебя гайдамаки: Павло Война, Иванъ Сахненко, что они прихаживали къ тебѣ многократно, бирали хлѣбъ и живали; и свѣдома ль ты кармливалъ, что онѣ гайдамаки, многоль разъ они къ тебѣ приходили, сколь давно и какіе тебѣ пожитки приносили ли, и чего ты ради о томъ никому не доносилъ?

Отвѣтъ. Гайдамаки: Павло Война, Иванъ Сахненко и третей съ ними, а какъ звать не знаю, весною разъ съ пять приходили и хлѣбъ бирали изъ подъ неволи, завѣдома, что гайдамаки, а пожитковъ ко мнѣ никакихъ не приносили; а я того ради не доносилъ, что какъ они приходятъ и берутъ хлѣбъ, въ то время всегда грозятъ, чтобъ мы никому не сказывали: »а если де скажите, то мы заколимъ«; а сказывалъ я толко господарю тогожъ сотника: что ходятъ часто гайдамаки; а онъ ѣздилъ до сотника, да и сотникъ сказалъ: »чтожъ де съ ними дѣлать?«

Къ сему отвѣту житель цыбулевскій, Григорій Захаріевъ, вмѣсто цыбулевскаго жителя, Грицка Сподина,

2.

Вопросъ. Въ семъ своемъ допросѣ показалъ ты сущую правду и не утаилъ ничего?

Отвѣтъ. Въ семъ своемъ отвѣтѣ показалъ я самую сущую правду и не утаилъ ничего.

по его прошенію, руку приложилъ.

1751 году, Іюля 2 дня, по показанію допросомъ села Уховки по гайдамачеству жителя Николая Поливодина зятя, тогожъ села Уховки Еско Рыбчинковъ зять допрашиванъ, а въ допросѣ сказалъ слѣдующее.

I.

Вопросъ. Показалъ на тебя уховской житель, Николай Паливодинъ зять, что ты въ прошломъ году былъ въ гайдамакахъ и многіе разбои чинилъ; въ прошломъ, 750, году въ которомъ мѣсяцѣ и числѣ ты въ гайдамачествѣ былъ, и съ кѣмъ именно разбои чинили, и воровскіе пожитки гдѣ дѣвали?

Отвѣтъ. Въ прошломъ, 750, году, въ Маи мѣсяцу, а въ которомъ числѣ не упомню, въ гайдамакахъ я былъ не долгое время, и ходилъ по подговору запорожскихъ козаковъ; Волка и Колмыка, съ тридцать человѣкъ, а какъ ихъ звать и которыхъ куреней—о себѣ не объявили, а ходили въ Полшу для добычи въ мѣстечко Медвѣдовку, и пожитковъ тамо никакихъ, кромѣ что кто крадучи взялъ, затѣмъ что объяздки немалое число прибыло.

Къ симъ отвѣтнымъ пунктамъ житель цыбулевскій,

2.

Вопросъ. И какъ ты отъ гайдамачества отсталъ, куда пришелъ, и гдѣ по се время проживалъ и съ какимъ видомъ?

Отвѣтъ. Какъ я отъ гайдамакъ отсталъ, пошелъ въ Кайдаки и проживалъ у казака Алексея Краснощока не завѣдома, а сего году въ великій постъ пришелъ въ Вуховку, и по приходѣ явился у городового цыбулевского отамана Кошевенка, которой отаманъ представилъ меня къ значковому товарищу Устимовичу, по допросѣ взялъ съ меня подписку, чтобъ я впредь не воровалъ, на порукахъ отпустилъ въ домъ; за которое поручное взялъ съ меня сотенной писарь Семенъ Рещетченко восемъ рублевъ, и объявилъ: »что де эти деньги старшинѣ и мнѣ«. А помянутыя деньги бралъ онъ, писарь, у меня при шуринѣ Прокопѣ Рыбченкѣ.

Григорій Захаріевъ,

3.

Вопросъ. Въ семъ своемъ вопросѣ показалъ ты самую сущую правду и не утаилъ ли чего?

Отвѣтъ. Въ семъ своемъ отвѣтѣ показалъ я самую сущую правду и не утаилъ ничего.

вмѣсто Иска Рыбчинкового зятя, по его прошенію, руку приложилъ,

1751 году, Іюля 3 дня житель малороссійскаго Лубенскаго полку села Выславы, а сидящій на пасѣки значкового товарища Устимовича, Петръ Еременко, допрашиванъ, а въ допросѣ показалъ нижеслѣдующее.

1.

Вопросъ. Репортомъ порутчикъ Трусовъ объявилъ, что у тебя многократно гайдамаки бывали, и хлѣбъ отъ тебя получали; оные гайдамаки къ тебѣ хаживали? ты имъ за что хлѣбъ давалъ, и они за тотъ хлѣбъ чѣмъ заплату чинили, и много ль разъ приходили, по скольку человѣкъ, и чего ради ты о томъ никому не доносилъ?

Отвѣтъ. Гайдамаки у меня были два раза, первый разъ приходили шесть человѣкъ, въ то время былъ и хазяинъ мой, Яковъ Лещенко, которого просили, чтобъ наварилъ имъ ѣсть; то онъ приказалъ наварить, и какъ поспѣла вечера, то они сказали: »когда де ты пріѣхалъ къ пасѣчнику, то у тебя и горелка есть«. То онъ, вынувъ изъ воза съ кварту, и распоилъ ими, и повечеравши, забравъ у него изъ воза булки и хлѣбъ, и пошли въ лѣсъ; а другой разъ приходило три человѣка, взяли одинъ хлѣбъ; а какъ пріѣзжали на пасѣку на другой день помянутой Лещенко и Василей Устимовичъ, то я имъ доносилъ, что вчера де у меня было гайдамакъ три человѣка и взяли хлѣбъ, чтобъ мнѣ какой бѣды не было; а они мнѣ сказали: »что съ ними дѣлать?« а извѣщали-ль они кому писменно или словесно—я про то не знаю.

Къ симъ отвѣтнымъ пунктамъ житель цебулевскій,

Вопросъ. Въ семъ своемъ вопросѣ сказалъ ты самую сущую правду и не утаилъ ли чего?

Отвѣтъ. Въ семъ своемъ отвѣтѣ сказалъ я самую сущую правду, и не утаилъ ничего.

Григорій Захаріевъ, вмѣсто Петра Еременка, по его прошенію, руку приложилъ.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ коммиссіи, М. А Максимовичемъ, Листъ 75.

CCXCI.

Отношеніе Кіевскаго генералъ-губернатора Леонтьева къ кошевому, Якиму Игнатовичу, съ увѣдомленіемъ о нападеніи гайдамаковъ на дворовго человѣка князя Кантемира и съ требованіемъ, чтобы запорожская старшина приняла мѣры для поимки виновныхъ. 1751. Іюня 28.

Ея Императорскаго Величества Самодержицы Всероссійской войска Запорожского Низового почтенному господину кошевому атаману, Акиму Игнатовичу и зъ старшиною.

Сего Іюня 27 дня, каковъ репортъ отъ обретающегося на Кременчуцкомъ форпостѣ Кіевского гарнизона примеръ-майора Висленева о разбитіи въ степи близъ Княжого Буерака лейбгвардіи Измайловского полку капитана, князь Матвѣя Контемира, человѣка ево, Гура Григорьева, гайдамаками, запорожскими козаками: Фомою съ товарищи, шестью человѣки, которые жителство имѣютъ недоѣзжая Запорожской Сѣчи въ зимовникѣ казака Сиротина, называемомъ Сухимъ Саксаганью, и въ отбитіи у него денегъ трехъ сотъ рублевъ и протчего, въ Кіевской генералъ-губернаменской канцеляріи полученъ,—съ оного при семъ точная копія послана, по которой предлагаю вамъ, господину кошевому атаману и зъ старшиною—означенныхъ злодѣевъ гайдамакъ какъ въ помянутомъ зимовникѣ, такъ и въ протчихъ вѣдомства вашего мѣстахъ сыскивать накрѣпко, и что воспослѣдуетъ, о томъ за извѣстно ко мнѣ репортовать, а о томъ же и къ господамъ генеральной войсковой канцеляріи членамъ отъ меня писано. Кіевъ, 28 Іюня 1751 года.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 45.

CCXCII.

Показаніе Архангелогородскаго жителя, Степана Шестопала, о нападеніи гайдамаковъ на село Калниболото. 1751. Іюня 28.

1751 году, Іюня 28 дня, я, нижеподписавшійся, городка Архангельска житель, козакъ Степанъ Шестопалъ, далъ сію сказку имѣющему при городкѣ Архангельскѣ команду господину капитану Лебедеву въ томъ, что посыланъ я былъ отъ него полской области въ село Калниболоцкое для провѣдованія—заподлинно ли гайдамаками то село разорено; и какъ я прибылъ въ означенное село Колниболоцкое, то того села стоящіе на караулѣ казаки взяли и повели къ старостѣ Кулешу, и оной староста сталъ меня спрашивать—зачѣмъ пріѣхалъ? почему принужденъ, чего ради я присланъ—объявить; и тотъ староста и калниболоцкіе обыватели объявили, что гайдамаки заподлинно были; и что чего пограблено—дали мнѣ писменное извѣстіе, которое при семъ предъявляю, а смертного убивства въ томъ селѣ не учинено; а ежели я что въ сей сказкѣ сказалъ ложно, и за тобъ повелѣно было мнѣ учинить по указу, чего буду достоинъ, въ чемъ и подписуюсь. Къ сей сказкѣ житель архангело-городскій, Степанъ Шестопалъ, а въ мѣсто его неграмотного, по его прошенію, сотенный архангело-городскій канцеляристъ, Юрій Костантыновъ, руку приложилъ.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 34.

CCXCIII.

Допросные пункты, составленные для производства слѣдствія надъ гайдамаками, арестованными во время нападенія ихъ на мѣстечко Володарку. 1751. Іюня 29.

Jnterrogatoria z strony jaśnie wielmożnych ich mościów panów Mniszchów, podkomorzych wielkiego xięstwa Litewskiego, jaworowskich etc. starostów, i ich mościów panów Macewiczów, przeciwko kozakom zaporozskim i gardowym i z nich dwom, in carceribus będącym, względem zrabowania miasta Wołodarki, spisane 1751, die 29 Junii.

1. Jako inkarcerat, wie i przyzna: że kozacy zaporozcy i gardowi zebrawszy się kupą osob 56, roku przeszłego, 1750, w miesiącu Wrześniu, w nocy, napadli na miasto Wołodarkę, i przez syna Trochyma mielnika wołodarskiego przyprowadzeni pod dworek jego mości pana Macewicza, bramkę spalili, a w izbach różne sprzęty będące zabrali; szkody, tak w gotowych pieniądzach, jako też w suknach różnych, świeżo ze Szlonska przywiezionych, materyach różnych, szablach, strzelbach i różnych sprzętach zabranych—uczynili na złotych polskich 9,032.

2. Jako incarcerat wie etc., że ciż kozacy, wpadłszy w sam rynek miasta,, domy żydowskie wszystkie porabowali.

3. Jako inkarcerat wie, etc.: że u Zelmana, kupca szląszczaka, mieszczanina wołodarskiego, towarów szląskich, to jest: sukien, materyi różnych, korzeni i różnych z Szląska przywiezionych rzeczy—na 2,500 złotych polskich zabrali.

4. Jako inkarcerat wie etc.: że u rabina wołodarskiego tak gotowych pieniędzy, jako i w sukniach zabranych—na rubli 200 szkody uczynili.

5. Jako inkarcerat wie etc.: że u Jcka Antonowskiego, mieszczanina wołodarskiego, gotowych czerwonych złotych 37, a moskiewską monetą rubli 60, srebrnemi kopijkami rubli 3, polską zaś monetą czerwonych złotych 10, dwa sznury koralów, pare sukień żydowskich grodetorowych z galonami złotemi, żupan z haftkami srybrnemi, chustę, pościel wyszywaną złotem i jedwabiem—zabrali, szkody na rubli sto, numero 100, uczynili.

6. Jako inkarcerat wie etc.: że u Nechemli wołodarskiego pieniędzy gotowych rubli 80, srybra łamane, galony złote, suknie żydowskie bogate, pościel, chusta—zabrali, szkody na rubli 128 uczynili.

7. Jako inkarcerat miarkować i przyznać może: że innym żydom wołodarskim, w zabraniu u nich różnych rzeczy i gotowych pieniędzy—uczynili szkody przez rabunek hajdamacy na rubli 300.

Wszystkiey szkody wszystkim żydom wołodarskim uczynili na rubli numero 1,030 i pół rubla.

Regestr inkarceratów na rabunku wołodarskim połapanych:

1. Wasyl Towstopoh z kurenia Niezamajowskiego,

2. Denys Neszczasny z kurenia Szkuryńskiego.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, 1746—1751; № 192; листъ 182.

CCXCIV.

Рапортъ майора Танѣева въ Кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію, которымъ онъ доноситъ о мѣрахъ, предпринятыхъ имъ для поимки гайдамаковъ, ограбившихъ село Калниболоты, а также сообщаетъ свѣдѣнія, собранныя имъ объ этомъ набѣгѣ. 1751. Іюля 1.

Въ Кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію покорны репортъ.

Ея Императорскаго Величества изъ Кіевской генералъ-губернаменской канцеляріи указъ, пущенной минувшего Іюня отъ 18, подъ нумеромъ 1256, въ покорности моей тогожъ теченного 23 числа полученъ, по которому велѣно о нападеніи вновь гайдамаками на полское село Кални-Болоты, разстояніемъ отъ Архангельска въ двадцати верстахъ, о разграбленіи тамо церкви и всего оного села и о смертномъ убивствѣ, чтобъ найкрѣпчайшимъ образомъ оныхъ зладѣевъ престерегать и ловить, для

поиску и поимки всегдашнія въ пристойныя мѣста отправлять болшія партіи одну за другою, а заподлинно-ли означенное село отъ тѣхъ злодѣевъ гайдамакъ азорено?—во оную Кіевскую генералъ-губернаменскую канцелярію репортовать; по которому Ея Императорскаго Величества указу, для поиску и поимки оныхъ злодѣевъ частыя партіи посылаютца, денные и ночные разъѣзды чинятца; въ разореннoежъ полское село Камени-Болоты посланъ былъ изъ городка Архангелока житель Степанъ Шестодалъ, которой, по разведованіи, стоящему въ городкѣ Архангелокѣ капитану Лебедеву сказкою объявилъ, что онъ въ томъ селѣ былъ и заподлинно оно село разграблено, а смертного убивства не учинено, а сколко чего взято въ томъ селѣ—оной посланной привезъ изъ оного села писменное извѣстіе; кой капитанъ при репортѣ прислалъ ко мнѣ, которыя: сказка и писмо подлинныя при семъ репортѣ въ Кіевскую генералъ-губернаменскую канцелярію въ покорности моей представляю, а точныя копіи къ его высокоблагородію господину майору Висленеву при репортѣжъ отправилъ, сверхъ же того изъ Цыбулевскихъ жителей посланы во оное село два человѣка, которые еще не возвратились, а по возвращеніи объявлено что будетъ—въ Кіевскую генералъ-губернаменскую канцелярію въ непродолжителномъ времени репортовать долженъ; такожъ послѣ отправленного въ Кіевскую генералъ-губернаменскую канцелярію недѣлного репорта, въ командѣ моей обстоитъ все благополучно, о неприятелскомъ обращеніи извѣстія никакова не имѣетца, минувшего Іюня 26 дня по репорту правящего за сотника въ Цыбулевѣ—Устимовича, что гайдамаки проживаютъ крыловского атамана Бабыча въ пасики въ Черномъ лѣсу, за которими при порутчикѣ Трусовѣ послана была команда; кой, поймавъ трехъ человѣкъ, при репортѣ представилъ, а они показали на уховского жителя, Ивана Тарана, что съ нимижъ въ гайдамачествѣ былъ, и приведенъ въ канцелярію семисотныхъ дѣлъ, а при взятьѣ оныхъ команда прибыла благополучно, которые по допросѣ имѣютъ отправлены быть къ его высокоблагородію господину майору Висленеву. О чемъ въ Кіевскую генералъ-губернаменскую канцелярію покорно репортую, майоръ Веденивтъ (sic) Танѣевъ. Іюля 1 дня, 1751 году, м. Цыбулевъ.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 94.

CCXCV.

Рапортъ въ Кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію начальника Кременчугскаго форпоста, преміеръ-майора Висленева, извѣщающій о томъ, что къ нему доставлены жители Малороссійскихъ полковъ, обвиненные въ гайдамачествѣ; Висленевъ передаетъ отобранныя у нихъ показанія и проситъ распоряженій относительно отсылки арестантовъ. 1751. Іюля 7.

Въ Кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію репортъ.

Сего Іюля 6 числа, обретающійся въ заднѣпровскихъ мѣстахъ при лантмилицкой командѣ у сыску, поимкѣ и искорененіи злодѣевъ гайдамакъ, лантмилицкаго корпуса секундъ-майоръ Танѣевъ, при репортѣ своемъ и зъ допросными рѣчми прислалъ ко мнѣ: малороссійского миргородского полку, сотни Цыбулевской жителя:, Павла Войненка, запорожскихъ козаковъ: Ивана Сахненка, Мойсея Крыжненка, села Уховки жителя Ивана Тарана; Еска Рыбчинкова зятя, села Глинска Демяна Иващенка, Цыбулевскаго жителя пасѣчника Грицка Сподина, Лубенского полку села Выславы пасѣчника Петра Еременка, которые въ прошломъ, 750, году были въ гайдамачествѣ обще съ содержащимся въ Кременчукѣ подъ карауломъ гайдамакою, села Уховки жителемъ, Николаемъ Паливодинковымъ зятемъ; которые ихъ допросы, оставя у себя точные копіи, а орегиналные для разсмотрѣнія лутчего въ Кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію при симъ сообщаю, и куда повелѣно будетъ ихъ, гайдамакъ, отправить—имѣю ожидать резолюціи; которые гайдамаки до резолюціи содержутца въ Кременчукѣ подъ карауломъ. Примеръ-майоръ Висленевъ. Кременчукъ, 7 Іюля, 1751 году.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 74.

CCXCVI.

Показанія, данныя малороссійскими жителями: Василіемъ Одиницею и Федоромъ Рыбченкомъ, ѣздившими по порученію русскихъ властей въ село Калниболоты съ цѣлью собрать свѣденія о нападеніи на это село гайдамаковъ. Одиница и Рыбченко не успѣли исполнить возложеннаго на нихъ порученія, такъ какъ они были арестованы польскими властями; послѣднія продержали посланныхъ въ тюрьмѣ, и отпустили домой, взявъ у нихъ лошадь въ качествѣ выкупа, 1751. Іюля 8.

1751 году, Іюля 8 дня, козаки сотнѣ Цыбулевской: села Дмитровки Василь Одиниця, да села Уховки Хведоръ Рыбченко въ семисотной канцеляріи сказкою подъ совѣстію христіанскою показали: что они отъѣхали зъ даннымъ отъ господина майора Тенѣева пашпортомъ зъ Цыбулева, и въ Петровскомъ островѣ оставя въ священника ружа, чрезъ тамошній форпостъ проѣхали въ полскую область, и перве прибыли до мѣстечка Кални-Болотъ, где, взявъ сихъ, Василя Одиницю (привелъ) атаманъ тамошній козацкій Павелъ къ рейментару наказному; за приводомъ же, оной рейментаръ спрашивалъ его, Василя Одиницѣ, скудова? то онъ сказалъ, что съ Цыбулева, и пашпортъ въ руки отдалъ; по взятіижъ пашпорта, не читая, вдарилъ оной рейментаръ Одиницю въ щоку дважды называючи гайдамаками и шпіонами; посляжъ велѣлъ какъ его, Василя, такъ и Хведора Рыбченка взять подъ караулъ и забить въ колодки, почему въ одинъ моментъ на ноги колодки большіе на ихъ и набили, и весьма великій и крѣпкій караулъ учредилъ на ночь какъ надъ ними, такъ и везде по шляхамъ и малымъ проходамъ; на третій же день намѣревалъ оной рейментаръ проводитъ въ генеральной обозъ; услыхавшижъ то народъ калниболоцкій, и священники, и жиды, начали оного рейментара наказного просить о отпускѣ его: Одиницѣ и Рыбченка, съ подъ караулу, обовязуясь за ихъ, что они добрые люде; потомужъ отдано ихъ рейментаромъ въ руки въ колодкахъ же старостѣ калниболотскому, Димитрію Кулешу; по взятіижъ оной, староста Кулѣшъ содержовалъ ихъ тоже въ колодкахъ чрезъ дней тры, и зъ устращеніемъ немалымъ, чтобъ отослать у въ обозъ и повѣшати, а после сталъ помянутый староста доправлятись изъ ихъ: Одиницѣ и Рыбчинка, денегъ рублей двадцятъ, и го-

ворилъ: что, ежели данныи будутъ денги, то пошлю о увѣдомленіе объ васъ въ Петровскій островъ, и какъ покажется, что вы добрые люди отпущу васъ; оные же: Одиниця и Рыбченко, показанному старостѣ, не имея денегъ, дарили ему обое свои лошади, толко чтобъ ихъ зъ бѣды отпустилъ: послякъ того заразъ оной староста трохъ человѣкъ отъ себе въ Петровскій островъ для разведования объ оныхъ: Одиницѣ и Рыбченку послалъ; где, въ Петровскомъ островѣ, какъ тамо стоящіе господа офицеры, такъ и случившійся тамо на тотъ часъ правящій за командира въ Архангелску Яковъ Самусь, и священники, и другіе тамошніе обыватели порукою подписались; за прибытіемъ же оныхъ козаковъ и съ порукою зъ Петровскаго острова, Одиницю и Рыбченка съ колодокъ розбилъ, по разбитіи же взялъ оной староста зъ дарованныхъ лошадей едну добрую лошадь гнѣдую съ кулбакою Одиничину, на которую лошадь онъ Одиниця, видя свою нужду, и росписку въ подарунки отъ себе далъ; другуюжъ лошадь, Рыбчинкову, содержуючи тамо и весьма въ разные свои посылки употребляючи, спортили, якую спорченую и ни къ чему годную помянутый староста возвратилъ, и ихъ обоихъ отпустилъ; по отпускѣ-жъ догнали они, Одиниця и Рыбченко, возвращенную лошадь въ силу въ Петровскій островъ, где, въ Петровскомъ островѣ, оную лошадь въ священика поставили, а сами пѣшіе въ Цыбулевъ пришли. Слыхъ же отъ тамошнихъ козаковъ, какъ содержовались они, Одиниця и Рыбченко, въ колодкахъ, происходилъ, что войска въ Кални-Болота полского, драганѣй и панцюрного, будетъ до тысячѣ, которое войско намѣреваетъ якобы вдарить объ жнивахъ на россійскіе заднѣпровскіе слободы; такожъ тамошніе обывателе говорили Одиницѣ, что нѣбы приказовалъ рейментаръ имъ сжати хлѣбъ въ недалекой сторонѣ отъ болота: болѣежъ слыху и другого ничего не чули и далѣе не ѣздили: и сіе показали въ самую истинную правду, не утаивши и не прибавивши ни мало, въ томъ и подписались. Къ сей сказки, вмѣсто вышеписанныхъ: Василя Одиницѣ, да Федора Рыбченка, неграмотныхъ, по ихъ прошенію, житель цыбулевскій, Григорій Захаріевъ, руку приложилъ.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 24.

CCXCVII.

Отношеніе Кошеваго атамана, Якима Игнатовича, къ Кіевскому генералъ-губернатору Леонтьеву. Кошевой доноситъ о безуспѣшныхъ поискахъ, предпринятыхъ съ цѣлью поимки гайдамаковъ, ограбившихъ вещи князя Кантемира, и проситъ объ освобожденіи двухъ запорожцевъ, невинно арестованныхъ по этому дѣлу. **1751.** Іюля 8.

Высокородному господину, высокопревосходительнѣйшему господину, господину генералу-аншефу, кавалеру и Кіевской губерніи генералъ-губернатору, Михайлѣ Ивановичу, его высокопревосходителству Леонтьеву, репортъ.

На ордеръ ващего высокопревосходителства, въ 7 день сего Іюля полученный, коимъ велѣно гайдамакъ: Фому съ товарищи, которые лейбгардіи Измайловского полку капитана, князя Кантемира, человѣка ево Гура Григоріева въ Княжимъ Байракѣ ободрали, сыскивать, и что воспослѣдуетъ—къ вашему высокому превосходительству репортовать; а понеже обретающійся въ Кременчукѣ майоръ Висленевъ въ недавномъ времени писалъ ко мнѣ, что посылалъ онъ для сыску по вышписанномъ грабительствѣ гайдамакъ команду, якая, будучи въ рѣчкѣ Саксагани въ зимовникѣ Пластуновскаго куреня казака Сироты, двухъ человѣкъ, едного именемъ Фому, а другого, его Сироты родственника, Максима, взяла, и къ нему, майору, привезли подъ карауломъ, точію де они къ тому въ допросахъ виною себѣ не сказали, и содержуются до прибытія доказчика означенного, Гура Григоріева, и того ради поиску болшъ за тѣми гайдамаками, яко не вѣдомо отъ кого то грабительство послѣдовало, учинить здѣ не можно; о чемъ вашему высокопревосходителству репортую; содержуючихся жь предреченныхъ въ Кременчукѣ двухъ человѣкъ казаковъ, буди за ними вины не состоиватиметъ, прошу вашсго превосходительства приказать напрасно не удерживать и отпускомъ со всемъ, что съ ними взято, свободить. Атаманъ кошовый Якимъ Игнатовичъ съ товариствомъ. Дня 8 Іюля, 1751 году, Кошъ.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи М. А. Максимовичемъ. Листъ 90.

CCXCVIII.

Списокъ запорожцевъ, участвовавшихъ, вмѣстѣ съ Грицкомъ Щербиною, въ нападеніи на село Куликовку, 1751. Іюля 19.

Реэстръ кто, имяни и съ прозвищи, и которыхъ куреней, полской области Чигиринъ Дубровы села Божина жителя, гайдамаки Грицка Щербины товарищи его, запорожскіе казаки, въ полскомъ селѣ Куликовкѣ на разбоѣ были, о томъ значитъ сего, а имянно: Щербиновскаго куреня ватажокъ Астапъ Сероштанъ; Канеловского куреня: Максимъ Велица, да Василей Долгой; Ирклеевского куреня: Иванъ Столбъ, да Савка Малой; Куреневского куреня: Иванъ Одаръ, да Назаръ Усъ; Корсунского куреня— Иванъ Бѣлой, Донского куреня—Филипъ Швыткой; итого 9 человѣкъ. Кіевъ, 19 Іюля.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 119.

CCXCIX.

Донесеніе Кіевскаго генералъ-губернатора Леонтьева въ государственную военную колегію о поимкѣ гайдамака Грицька Щербины и о мѣрахъ принятыхъ для поимки его товарищей, ограбившихъ въ предѣлахъ речипосполитой село Куликовку. При донесеніи приложены показанія, отобранныя отъ Щербины. 1751. Іюля 19.

Въ государственную военную коллегію отъ генерала и Кіевской губерніи генерала губернатора доношеніе.

Сего Іюля 15 числа, обретающейся въ низу рѣки Днѣпра на Кременчуцкомъ форпостѣ Кіевскаго гарнизона примеръ-майоръ Висленевъ

отъ сегожъ мѣсяца въ Кіевскую губернскую канцелярію репортовалъ, что, обрѣтающійся въ заднѣпрскихъ мѣстахъ у сыску и у поимки злодѣевъ гайдамаковъ, при лантмилицкой командѣ, секундъ-майоръ Танѣевъ присл҃алъ къ нему, примеръ-майору, изъ допросными рѣчми запорожского козака Грицка Иванова сына Щербину, которой пойманъ въ гайдамачествѣ командированною для сыску гайдамакъ командою, съ которого ево допросу сообщена при томъ ево, Висленева, репортѣ копія, а въ той зъ допросу копіи написано: что онъ, Щербина, родомъ полской области, Чигиринъ Дубровы, села Божина житель; а какъ де отецъ и мать ево тамо померли, то, перешедъ оттуда, жилъ онъ, Щербина, въ Запорожской Сѣчи въ Куреневскомъ куренѣ запорожскимъ козакомъ; и, будучи въ Запорожьѣ, торговалъ солью и шинковалъ горелкою, а сего де, 1751, года съ Петрова дни пошелъ онъ изъ Запорожской Сѣчи съ тремя человѣки на Ингулъ, якобы для сѣнокосу, и, будучи въ пути, совокупились съ семью человѣки запорожскимижъ казаками, и, согласясь, всего десять человѣкъ, ходили для разбою двух жидовъ въ полское село Куликовку, и, по прибытіи во оное село, не заставъ тѣхъ жидовъ, пограбили у тамошнихъ обывателей всякую мелочь и склали во вьюки, а потомъ де пріѣхалъ во оное село полской чигиринской писарь, у которого взявъ грабежемъ двухъ лошадей въ шорахъ и съ коляскою, возвратились оттуда обратно, и, отъѣхавъ съ версту, напавъ на нихъ полскіе казаки ночнымъ временемъ, означенную коляску и съ лошедьми и шорами у нихъ отбили, и лошедь подъ нимъ, Щербиною, застрѣлили и въ ногу ево ранили, а вьюки всѣ сами они, гайдамаки, на томъ мѣстѣ оставя, бѣжали; и, проѣхавъ границу, а подъѣхавъ къ Каменки, хотѣли ночевать, то, наѣхавъ на нихъ драгунская и казацкая команда, ево, Щербину, поймали, а товарыщи ево, за добротою у нихъ лошадей, разбѣжались безвѣстно. И по тому ево, примеръ-маіора Висленева, репорту, по посланному къ нему изъ Кіевской губернской канцеляріи указу, велѣно оныхъ злодѣевъ гайдамаковъ всякими удобовозможными способы предостерегать и ловить, и для поиску и поимки ихъ безпрерывныя отправлять въ пристойныя мѣста знатныя команды, и всегда того наблюдать и найприлежнѣйшее стараніе имѣть непремѣнно, дабы таковы злодѣи самымъ дѣйствіемъ вовсе искоренены, и оттого всякая безопасность возстановлена быть могла; а вышеобъявленного злодѣя, гайдамаку Щербину, по силѣ указовъ, для надлежащаго слѣдствія и достойного наказанія, отправить изъ Кремснчука малороссійского Миргородского полку въ полковую канцелярію при промеморіи, и зъ допросными его рѣчми, подъ крѣпкимъ карауломъ. И того ради о вышеписан-

номъ въ государственную военную коллегію покорнѣйше доношу въ извѣстіе; а въ государственную коллегію иностранныхъ дѣлъ о томъ же доношеніемъ отъ меня представлено; такожъ и къ малороссійскому обоихъ сторонъ Днѣпра и войскъ запорожскихъ господину гетману и Ея Императорского Величества дѣйствителному камергеру, императорской академіи наукъ президенту и лейбгвардіи Измайловского полку подполковнику и разныхъ ординовъ кавалеру, графу Кирилѣ Григорьевичу Разумовскому, писано, и при томъ кто имяны и съ прозвищи и которыхъ куреней, товарыщи ево, Щербины, запорожскіе казаки, на показанномъ разбоѣ были, сочиня зъ допросу оного Щербины, реэстръ сообщенъ.

Тогожъ числа и въ такой же силѣ послано доношеніе въ государственную коллегію иностранныхъ дѣлъ.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 114.

CCC.

Отношеніе Кіевскаго генералъ-губернатора Леонтьева къ гетману Кирилу Розумовскому, съ препровожденіемъ въ Миргородскій полковой судъ гайдамаковъ, обвиненыхъ въ участіи въ нападеніи на село Калниболоты. 1751. Іюля 19.

Ясневелможный господинъ и высокопревосходителнѣйшій господинъ Малые Россіи обоихъ сторонъ Днѣпра и войскъ запорожскихъ гетманъ и Ея Императорскаго Величества дѣйствительный камергеръ, императорской академіи наукъ президентъ, и лейбгвардіи Измайловскаго полку подполковникъ и разныхъ ординовъ кавалеръ, милостивый государь мой, сіятелнѣйшій графъ, Кирила Григорьевичь!

Сего Іюля 1 числа, въ посланномъ отъ меня въ государственную коллегію иностранныхъ дѣлъ доношеніи о нападеніи вновь якобы въ пятистахъ лошадей надъ рѣкою Висью гайдамаками на полское село, прозваніемъ Кални-Болоты, и о разграбленіи тамо церкви и всего оного села и о протчемъ, со обстоятельствомъ представлено, и при томъ упомянуто, что когда и какіе отъ обретающихся: на Кременчуцкомъ форпосте примеръ-майора Висленева, а въ заднѣпрскихъ мѣстахъ при лантмилицкой командѣ секундъ майора Танѣева, которымъ объ ономъ же на село Кални-Болоты гайдамаками нападеніи неоднократно, посланными изъ Кіевской губернаменской канцѣляріи, указами заподлинно развѣдать велѣно, репорты въ полученіи будутъ,—о томъ впредь въ государственную коллегію иностранныхъ дѣлъ доносить не премину; а сегожъ Іюля 10 числа оные майоры: Висленевъ и Танѣевъ, въ Кіевскую губернаменскую канцелярію репортовали, что въ то село Кални-Болоты посыланъ былъ по близости изъ городка Архангелского тамошней житель Степанъ Шестопалъ, которой по развѣдованію, состоящему въ городкѣ Архангелскомъ лантмилицкой команде капитану Лебедеву сказкою объявилъ: что онъ въ томъ селѣ былъ и заподлинно оное село разграблено, а смертного де убивства не учинено, а сколько чего въ томъ селѣ взято—оной Шестопалъ, данное отъ тамошней громады писменное свидѣтельство привезъ, съ которого точна копія при семъ къ вашей ясневельможности послана; при томъ же означенной секундъ- майоръ въ томъ своемъ репортѣ особливо объявилъ: минувшаго де Іюня 26 числа, сего 1751 года, по репорту правящаго въ заднѣпровскомъ мѣстечкѣ Цыбулевѣ за сотника Устимовича, что злодѣи гайдамаки скрываются заднѣпровскогожъ крыловскаго атамана, прозваніемъ Бабича, въ пасѣкѣ въ Черномъ лѣсу, за которыми де лантмилицкой же команды при поручикѣ Трусовѣ посылана была команда, и оною де командою изъ тѣхъ злодѣевъ поймано три человѣка, которые объявили: что съ ними въ гайдамачествѣ былъ заднѣпровской уховской житель Иванъ Таранъ, который потомужъ пойманъ, а по взятіи тѣхъ злодѣевъ гайдамаковъ оная посыланная команда возвратилась обратно благополучно, а оные де пойманные злодѣи по допросахъ отправлены будутъ на Кременчуцкой форпостъ къ помянутому примеръ-майору Висленеву; и для того по посланному къ нему, Висленеву, изъ Кіевской губернаменской канцеляріи указу, велѣно оныхъ пойманныхъ злодѣевъ накрѣпко распросить—не былиль они на разбоѣ и грабителствѣ и въ вышеобъявленномъ полскомъ селѣ Кални-Болотахъ, и по распросѣ репортовать, а ихъ злодѣевъ, по силѣ указовъ, для надлежащаго слѣдствія и достойного наказанія, от-

править изъ Кременчука малороссійского Миргородского полку въ полковую канцелярію при промеморіи и зъ допросными ихъ рѣчми подъ крѣпкимъ карауломъ. И того ради о вышеписанномъ семъ, для надлежащаго разсмотрѣнія и опредѣленія, вашей ясневелможности представляю, а въ государственные иностраннную и военную коллегіи о томъ-же доношенія отъ меня посланы, и съ вышеписанного свидѣтелства точные копіи сообщены. Вашей ясневельможности, милостивого моего государя, всепокорнѣйшій слуга. Кіевъ, 19 Іюля, 1751 года.

Изъ связки бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи, содержащей переписку о гайдамакахъ. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ коммиссіи М. А. Максимовичемъ. Листъ 106.

CCCI.

Жалоба отъ имени уніятскаго митрополита, Флоріяна Гребницкаго, на отрядъ войска, отправленный противъ гайдамаковъ, о томъ, что жолнеры избѣгали встрѣчи съ гайдамаками, но за то грабили крестьянъ въ имѣніяхъ митрополита. 1751. Іюля 27.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego pierwszego, miesiąca Julii dwudziestego siódmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Antonim-Stanisławem Kostką Synhaiewskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi, comparens personaliter wielmożny iego mość pan Gabryel Wyszpolski, łowczy czernihowski, kommissarz dóbr metropolitańskich, nomine et ex speciali commisso iaśnie wielmożnego iego mości xiędza Floryana Hrebnickiego, arcybiskupa metropolity całey Rusi, naprzeciwko wielmożnemu iego mości panu Franciszkowi Jackowskiemu, burgrabiemu kruszwickiemu, komendantowi, y całey kompanii w komendzie, żołnierzom na podiazd komenderowanym, manifestuie się o to: iż iego mość obwiniony, będąc, za ordynansem regimentarskim, komenderowanym na podiazd w Polesie za haydamakami, nie sprawuiąc się iak tryb żołnierski każe i ordynans, na ten podiazd dany sobie, ale przeciwko słuszności y prawu pospolitemu postępuiąc, kiedy przechodzący naypierwey we wsi Wyszewiczach

u chłopów komory odbijali, różne rzeczy brali, chłopów bili, potym w Polesiu przez rudnie Rzeżawskie metropolitańskie—dziegciarzów tameyszych napadli, którzy gdy pewną czynili relacyę o haydamakach, że ich chcieli zrabować, ledwie się wyprosili, y w godzinę ledwie iak haydamacy odeszli, pokazuiąc one mieysce, gdzie haydamacy mieli się znaydować, aby onych podiazdem ścigał;—lecz iego mość obwiniony, nie chcąc za haydamakami prawdziwemi iść y widzącey (sic) śmierci obawiał się widzieć, tychże dziegciarzów napadł, czyniąc haydamakami y koni dwoie zamiast haydamaków pobrał; a potym do rudników tamże przystąpił y similiter poczoł dokazywać: naprzód woz hłabczasty, valoris złotych trzy, u Mikołaia rudnika rusznicę—rublów cztery, kontusz folendyszowy—złotych czterdzieści cztery, bóty kozłowe—złotych trzy; u Jaszczychy wdowy zięcia: tynfów cztery, bótów nowych parę—złotych trzy, u rudników dwóch: szostaków bitych cztery, nóż składany z krzesiwem—szostaków bitych cztery, siekir dwie—szostaków ośm, fomę (sic) rudnickie y szworzen żelazny—in vim zdobyczy haydamackiey pozabierali, rudników porozganiali, y różnych poczyniwszy wiolencyi, poszli; potym, przechodzący po innych wioskach metropolitańskich, similiter różne poczynili wiolencye, co czasu prawa fusius regestrem specifikowane będzie i per inquisitionem deducetur. A zatym de praemissis omnibus, nomine cujus supra, iterato manifestatus est, salva manente melioratione, si opus fuerit, hanc vero actis connotari prosił,—co y otrzymał. Gabryel Wyszpolski manu propria.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1750—1751, № 233; листъ 1314.

Примѣчаніе. Подобныя жалобы на насилія, причиняемыя жителямъ Кіевскаго воеводства милиціею, вооруженною противъ гайдамаковъ, встрѣчаются очень часто; такъ въ томъ-же 1750 году мы встрѣчаемъ, кромѣ приведенной, еще 6 другихъ жалобъ, онѣ внесены въ гродскія книги: житомирскую, № 233, на листахъ: 1384 на об., 1414 на об. 1424 на об и 1487 и Овруцкую, № 3245, на листахъ: 1092 и 1161 на об.

CCCII.

Приказъ Кіевскаго генералъ-губернатора, Михаила Леонтьева, объ отсылкѣ въ Миргородскую полковую канцелярію запорожцевъ: Ѳомы Гусака и Максима Тарана, подозрѣваемыхъ въ ограбленіи слуги князя Кантемира. 1751. Августа 5.

Сего 1751 года, Августа въ 5 день, по указу Ея Императорского Величества, генералъ аншефтъ и кавалеръ и Киевской губерніи генералъ-губернаторъ, слушавъ сего репорта, приказалъ: показанныхъ во ономъ двухъ человѣкъ запорожскихъ козаковъ, а имянно: Ѳому Гусака да Максима Тарана, которые пойманы въ Сиротиномъ зимовникѣ и явились подозрителны въ разграбленіи лейбгвардіи Измайловского полку капитанского князь Матвѣя Кантемирова человѣка, Гура Григорьева, отправить при промеморіи, въ малороссійскую Миргородскую полковую канцелярію, подъ крѣпкимъ карауломъ, немедлинно, и о томъ къ нему, майору Висленеву, послать указъ, и по исполненіи велѣть въ киевскую генералъ-губернаменскую канцелярію репортовать. Михайла Леонтьевъ.

Подлинникъ сообщенъ Коммиссіи В. Антоновичемъ.

CCCIII.

Рапортъ въ Кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію секундъ-майора Федцова, о томъ, что онъ, согласно предписанію генералъ-губернатора, отправилъ подъ конвоемъ въ Миргородскую полковую канцелярію 4 человѣкъ, арестованныхъ по подозрѣнію въ ограбленіи слуги князя Кантемира. 1751. Августа 9.

Въ Киевскую ганералъ-губернаменскую канцелярию покорный репортъ.

Сего Августа 9 числа, по силѣ присланныхъ ко мнѣ изъ Киевской генералъ-губернаторской канцеляріи Ея Императорского Величества ука-

зовъ, содержащіеся въ Кременчукѣ подъ карауломъ: пойманные за Ингулскимъ покосомъ: Платнеровского куреня запорожской козакъ—Яковъ Поплева, да наемной работникъ его—Савелей Кондратенко, и съ подлинными ихъ допросными рѣчъми, да пойманные-жъ въ Сиротиномъ зимовникѣ два человѣка, запорожские козаки: Ѳома Гусакъ да Максимъ Таранъ, которые подозрительны явились въ разграбленіи лейбгвардіи Измайловскаго полку капитанскаго князь Матвѣя Контемирова человѣка его, Гура Григоръева, и того четыре человѣка,—въ малоросійскую Миргородскую полковую канцелярію съ командированными отъ меня киевскихъ гарнизонныхъ полковъ солдатами двумя, да малороссійскихъ полковъ козаками шестью человѣками, при промеморіи, отправлены. О чемъ въ киевскую генералъ-губернаторскую-канцелярію симъ репортую. Секундъ-майоръ Василей Федцовъ. Кременчукъ, 9 Августа, 1751 году.

Подлинникъ сообщенъ Коммиссіи В. Антоновичемъ.

CCCIV.

Донесеніе въ Кіевскую генералъ-губернаторскую канцелярію полкового Черниговскаго хорунжія, Василія Коморовскаго, о томъ, что ему неизвѣстно въ силу чьего предписанія козаки Лубенскаго полка были отправлены изъ Малороссійскихъ форпостовъ на правую сторону Днѣпра. 1751. Августа 19.

Въ Киевскую генералъ-губернаменскую канцелярію покорнѣйшее доношеніе.

Въ указѣ войсковой генеральной канцеляріи, по представленію полковника Лубенского, господина Апостола, сего Августа 17 дня, 1751 году мною полученномъ, написано: яко де по мнѣнію бывшаго форпо-

стнаго малороссійского командира, обозного полкового Переяславского Безбородка, съ полку Лубенского козаки къ форпостамъ днѣпровскимъ по сю сторону Днѣпра, съ перемѣною, по силѣ прежнихъ многихъ генералной войсковой канцеляріи указовъ, высыланы были, а въ прошломъ де, 750, году, знаходючихся при днѣпровскихъ дистанцеяхъ полку Лубенского козаковъ, на ту сторону Днѣпра, сотенъ, Чигиринъ—Дубровской въ Цыбулевъ шестнадцять, Глинской шестнадцять—въ Табурище, Роменской и Смѣлянской—въ Петровъ островъ по пятнадцять, взято невѣдомо почему и тамо обретаются. По справки же де въ генеральной войсковой канцеляріи явилось: яко, по высоковелительному его ясневелможности ордеру, велѣно состоящихъ въ заднѣпровскихъ мѣстахъ малороссійскихъ полковъ козаковъ всѣхъ оттоль смѣнить охочекомоннымъ компанейскимъ Павловымъ полкомъ, и въ домы ихъ роспустить, почему де компанейской полкъ тамо дѣйствително и состоитъ, и объ отпускѣ вышеписанныхъ Лубенского полку козаковъ шестидесяти человѣкъ зъ заднѣпровскихъ мѣстъ, въ Кіево-генералъ-губернаменскую канцелярію промеморіею сообщить (о чемъ де и сообщено); а мнѣ онымъ Ея Императорского Величества войсковой генералной канцеляріи указомъ, о тѣхъ Лубенского полку козакахъ, взятыхъ изъ фарпостовъ сей стороны Днѣпра и компанейскихъ, за Днѣпръ, для чего и кѣмъ то учинено—справиться, и по справки учинить въ томъ надлежащей, въ силѣ прежнихъ указовъ, распорадокъ велѣно. А понеже по справки со всѣми, такъ прежними, яко и нынѣшними, въ главной фарпостной малороссійской командѣ находючимися, дѣлами, почему оные полку Лубенского козаки на ту сторону Днѣпра командированы, для чего и кѣмъ, и зъ якого времени взяты?—никакого вида не явилось и справиться о томъ не почему, и безъ справки учинить распорадка весьма невозможно,—того ради, оной Кіево-генералъ-губернаменской канцеляріи, почему оные козаки полку Лубенского шестдесятъ человѣкъ на ту сторону Днѣпра, для чего и кѣмъ и зъ якого времени взяты? съ нижайшою моею покорностію прошу чрезъ ордеръ мене увѣдомить. Полковый Чернѣговскій хоружій, Василій Коморовскій. 1751 году. Августа 19 дня, Любечъ.

Подлинникъ сообщенъ Коммиссіи В. Антоновичемъ.

CCCV.

Заявленіе дворянина Луки Рыбинскаго о томъ, что онъ присутствовалъ въ Овручѣ во время, опредѣленное для сбора земской подати, назначенной сеймикомъ на содержаніе милиціи воеводства; но только очень немногіе изъ числа дворянъ Овруцкаго повѣта внесли эту подать. 1751. Октября 16.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego pierwszego miesiąca Octobris szesnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiej mości owruckim, przedemną, Stefanem Niewmierzyckim, namieśnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, owruckiemi comparens personaliter wielmożny iego mość pan Łukasz—Tadeusz z Rybna na Rozważowie, Torczynie y Filipowiczach Rybiński, cześnik y podskarbi woiewodztwa Kiiowskiego, adhaerendo laudo publico seymiku boni ordinis woiewodztwa Kiiowskiego, anno millesimo septingentesimo quinquagesimo, die decima sexta Septembris, unanimi voto omnium concivium ejusdem palatinatus Żytomiriensis (sic) sancito, tudzież manifestowi anno millesimo septingentesimo quinquagesimo primo, in Septembri, od wszytkich urzędników tegoż woiewodztwa po niedoszłym seymiku uczynionemu, aby in suo robore milicya woiewodztwa, secundum obloquentiam praememorati laudi, in omnibus punctis była konserwowana, de diligentia sui coram actis praesentibus, castrensibus, ovrucensibus manifestatur in eum modum: iż wielmożny comparens, będąc prawie zniewolony obligacyami całego prześwietnego woiewodztwa, aby vigore konstytucyi anni millesimi septingentesimi decimi septimi, ziechawszy do Owrucza, summę iedynaście tysięcy dwieście ośmdziesiąt siedm złotych polskich, z dymów, w tymże powiecie znayduiących się, in quadruplo aukcyonowaną, na płacę milicyi, postanowioney laudo superius expresso dla obrony świątnic boskich y całego woiewodztwa od inkursyi haydamackich, z pogranicznego państwa wynikaiacych, dwoma ratami: marcową i septembrową,

odbierał; który, czyniąc zadość obligacyom tegoż woiewodztwa, lubo, dla terminu przypadaiących seymików, z Żytomierza in tempore, to iest pro die decima quinta Septembris, dla odebrania medietatem wspomnioney summy—pięć tysięcy sześćset czterdzieście trzy y groszy dwadzieścia półtrzecia, za ratę septembrową, ziechać nie mogł,—więc ziechawszy pro die vigesima Septembris, usque ad diem decimam septimam Octobris, proprio sumptu, sine intermissione, swoię sedentaryę kontynuował; a ponieważ przez tyle czasu z wielu dóbr pomienionego podatku nie wypłacono,—przeto praecavendo integritati suae, aby ob diffugia ich mościów renitentów, tak w substancyi swoiey, iako też y w przysługach prześwietnemu woiewodztwu iakowego nie poniósł detrymentu, iako przez wszystek czas był gotów odbierać, tak contra omnes renitentes świadczy y manifestuie się, prosząc hanc manifestationem actis connotari,—co y otrzymał. Łukasz z Rybna Rybiński, cześnik woiewodztwa Kijowskiego

Книга гродская, Овруцкая, записовая и поточная, № 3245; годъ 1750—1751; листъ 1195 на оборотѣ.

CCCVI.

Жалоба отъ имени старосты Каневскаго, Николая Потоцкаго, на старосту Трехтымировскаго, Станислава Щеневскаго, о разныхъ обидахъ, между прочимъ о томъ, что управляющіе Трехтымировскимъ староствомъ отказались выдать крестьянина, Степана Выкреста, служившаго проводникомъ гайдамакамъ, нападавшимъ на село Селище. 1751. Ноября 17.

Roku tysiąc siedmset pięńdziesiąt pierwszego, miesiąca Nowembris siedmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Michałem Trzeciakiem, podczaszym czernihowskim, burgrabią grodzkim żytomirskim y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi

comparens personaliter urodzony iego mość pan Woyciech Ossowski, nomine et ex speciali commisso iaśnie wielmożnego iego mości pana Mikołaia na Potoku, Buczaczu, Horodeńce y Gołogorach Potockiego, starosty kaniowskiego, nie mogąc dotąd znieść wielkiey krzywdy y oppressyi od niżey wyrażonego iego mości obwinionego dobrom y ludziom starostwa Kaniowskiego, in proxima contiguitate z dobrami obwinionego iego mości będącemi, discordiarum pełnemi, zadanych y naniesionych, nie chcąc vim vi repellere, ale windykuiąc onych prawnie, solenniter przeciwko wielmożnemu iego mości panu Stanisławowi Szczeniowskiemu, staroście trachtemirowskiemu, tudźież urodzonym gubernatorom, podstarościm y ludziom iego mości obwinionego chodorowskim, rżyszczowskim y starostwa Trachtymirowskiego, do wiolencyi ustawicznych, znać dispensante domino, skłonnym y prędkim, świadczy y manifestuie się o to: iż ich mość obwinieni, et praecipue wielmożny iego mość pan Szczeniowski, starosta trachtamirowski, nie chcąc cale zachować pokoiu sąsiedzkiego, co tylko być może molesti et contrarii dla starostwa Kaniowskiego, permittit czynić, iakoż, nie dość na tym, że ustawicznie ludzi starostwa Kaniowskiego ludzie iego mości obwinionego biią, grabią, zabieraią, ale y na życie godzą, a wielmożny imć pan starosta Trechtymirowski na żadne rekwizycye comparentis iaśnie wielmożnego pryncypała y gubernatorów onego czynić satysfacyi nie chce y nie czyni; kiedy roboczy Stefan Wykrzta, poddany starostwa Trachtymirowskiego, we wsi Hryhorówce mieszkaiący iego mości obwinionego, nescitur czyli ze swywoli, czyli przymuszony od haydamaków, naszedłszy z haydamakami na dobra wieś Sieliszcze, do starostwa Kaniowskiego należącą, tam roboczą Dunayskę, wdowę, poddankę sieliską, nie dość na tym, że ią, dopytuiąc się o pieniądze, zbili, stłukli, ale y śmierć niemiłosierną oney zadali, pieniądze, fanty y wszystkie ruchomości, co tylko mogła mieć, zabrali, o czym gdy się ludzie starostwa Kaniowskiego dowiedzieli y z pomienionego roboczego Stepana Wykrzty sprawiedliwości dopominali się u gubernatora starostwa Trachtamirowskiego, iego mość pan gubernator trachtamirowski nie tylko że sprawiedliwości z pomienionego Wykrzty, iako ex complice haydamaków, uczynić renuit, ale ieszcze, biciem rekwiruiących strasząc, precz od siebie wygnał; na tym nie dość, ale ieszcze daiąc motiva iego mość pan gubernator trachtemirowski, urodzony Kurowski, ad disceptationes, różne zabory czyni y protekcyą swywolnym ludziom daie: kiedy, nescitur ex qua ratione, ludziom mikołaiowskim wołów parę, człowiekowi poddanemu z Potoka wsi klacz—violenter zabrać kazał; parobków roboczych: Chwedora y Wasyla, u arędarza

wsi Pszenicźnik, do starostwa Kaniowskiego należącey, okradłszy gospodarza swego znacznie, uciekaiących za granicę, przeciowszy w starostwie Trachtamirowskim, onych do siebie pobrał, rzeczy pozabierał; o czym gdy rekwizycya listowną y o pomienione wyżey grabieży y zabory, oraz y o wydanie tych zbiegów, od wielmożnego gubernatora starostwa Kaniowskiego, aby to wszystko wydać raczył, zaszła,—tenże urodzony Kurowski, gubernator trachtamirowski, nie tylko że wołów, klaczy y pomienionych parobków wydać nie chciał, ale ieszcze posłanego z listem niemiłosiernie zbił, skaleczył y responsować nie chciał, owszem przechwałki różne na zabieranie, bicie y kaleczenie ludzi starostwa Kaniowskiego publice ore czynił y czynić nie przestaie. A zatym comparens, nomine quo supra, przeciwko wyżey wyrażonym obwinionym ich mościom o to wszystko manifestowawszy y protestowawszy się, prosił tey manifestacyi do akt o przyięcie,—co y otrzymał. Woyciech Ossowski, manu propria.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, № 233, годъ 1750—1751; листъ 1503 на оборотѣ.

CCCVII.

Жалоба дворянина Іосифа Рудницкаго на дворянъ: Михаила и Антона Юхновскихъ о томъ, что они, переодѣвшись гайдамаками, нападали на дома и грабили жителей села Малой Стружки. 1751, Ноября 18.

Actum in castro Camenecensi Podoliae, feria secunda post festum sancti Martini pontificis proxima, anno Domini millesimo septingentesimo qninquagesimo primo.

Ad officium actaque praesentia, castrensia, capitanealia, camenecensia Podoliae personaliter veniens generosus Josephus Rudnicki, sortium certa-

rum, in villa Strużka Mała jacentium, haeres, suo et generosae Mariannae Gielawska, consortis suae, tum laboriosorum: Panas, parentis, ac consortis ejus, et Petri, ejusdem Panas filii, nominibus, cum gravi querella, praecavendo integretati substantiae ac salutis tam suae, quam eorum, qui supra expressi sunt, solenniter in et contra generosos: Michaelem et Antonium Juchnowskie, fratres inter se germanos, in dictis bonis villae Strużka Mała quovis modo commanentes, nocturnos invasores, eodem coram officio et actis protestatus est in eo: quia ipsi, nescitur quo spiritu ducti, tempore non pridem praeterito, nocte profunda, casam laboriosi Panas, subditi moderni querulantis, in villa Strużka Mała sitam, denigrando se pulvere camini, alias sadzą, modo praedonico superinvaserunt, taliterque superinvadendo, laboriosam consortem dicti Panas horrendissime concusserunt et letaliter in lecto aegritudinis decumbere eandem causarunt, res omnes, suppellectiles domesticas ibidem interceperunt et casam igne conbusserunt, demum praedictum laboriosum Petro, filium dicti laboriosi Panas, comprehendendo, concusserunt et incarcerarunt; ad extremum curiam protestantis, in eisdem bonis Strużka Mała iterato invaserunt, consortemque cum pupillo perterrefecerunt ac eisdem exinde aegritudinem intulerunt, generosum vero modernum protestantem omnino, ni fuga salveretur, e vivis sufferre conati erant, aliasque violentias, fusius in termino causae inferendas et inquisitione deducendas, peregerunt. Quare, intuitu earundem violentiarum et nocturnarum invasionum, idem protestans, suo et quorum supra nomine, contra memoratos generosos Juchnowskie iteratis vicibus quaeritur et protestatur.

Книга Каменецъ-Подольская, записовая и поточная, годъ 1750—1751. № 4001; листъ 427 на оборотѣ.

CCCVIII.

Жалоба дворянъ Брацлавскаго воеводства на князя Александра Четвертинскаго о томъ, что онъ употребляетъ на личныя надобности милицію, вооруженную на счетъ воеводства и какъ начальникъ не содержитъ ее въ должномъ повиновеніи; жолнеры милиціи безчинствуютъ и, между прочимъ, завели постоянныя драки съ канцеляристами и преслѣдуютъ послѣднихъ. 1752. Сентября 5.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego drugiego, miesiąca Septembris piątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Teodorem Synhaiewskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Antoni Kanigowski, ten manifest obywatelów woiewodztwa Bracławskiego przeciwko iaśnie oświeconemu xiążęciu iego mości Czetwertyńskiemu, podsędkowi ziemskiemu bracławskiemu, y innym, in originali copia będący bez suscepty, z podpisami rąk wielmożnych y urodzonych ich mościów obywatelów tegoż woiewodztwa, ratione intro contentorum, ad acta praesentia, castrensia, żytomiriensia per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, onego o przyięcie y do akt wpisanie; którego ia, urząd, annuendo affectationi iego mości, ad acticandum przyimuiąc, czytałem de tenore verberum tali: Comparentes personaliter wielmożni y urodzeni: Józef na Szulerzyczu z Kanigowa Kanigowski, Stanisław z Rudy y Popław Popławski, Antoni Zbrożek-Rybczyński, łowczy inflancki, Jan Gromnicki, podczaszy liwski, Stanisław-Aloizy Jastrzembski miecznik lidzki, Tomasz z Mysłosławiec Gniewkowski, Wacław Lewiecki, Józef Radoński Antoni Rozwadowski, Jan Uchaniecki, Tomasz Maniecki, swym y innych obywatelów y parentelatów prześwietnego woiewodztwa Bracławskiego imieniem, praevia manifestatione przeciwko urodzonym ich mościom panom: Gabrielowi Porczyńskiemu, na ten czas winnickiemu, y Pawłowi Sobańskiemu, latyczowskiemu grodzkim susceptantom, z racyi na posetne czynione rekwizy-

cye dotąd tey kopii ex vet'to ich mościów obżałowanych ad acta proprii territorii et proximioris castri przyiąć rekuzowania, tum de diligentia sui, że ich mość niżey wyrażeni obżałowani nie tylko w grodzie Winnickim susceptantów, od woli y rozkazu swego dependuiących, sami sobie stanowią, ale y w pobliższych grodach pozabiegali, aby żadnych manifestów, publikat y innych przeciwnych ich mościom transakcyi nie przyimowano, dla czego y teraznieyszy manifest dotąd nie iest susceptowany, facta, widząc być oczewistą niebezpieczność życia y honoru szlacheckiego przez wziętą moc y potencyą ich mościów niżey obżałowanych, providendo securitati suae, aby przez takowe y tym podobne ausus równi w oyczyznie synowie consequenter od młodszych nad starszymi, z sobą in aequali republica równie urodzonemi, praedominari nie chcieli, uciekaiąc się ad tutamen legum, oraz przychylaiąc się do laudum seymiku gospodarskiego anno millesimo septingentesimo quinquagesimo y dekretów sądów boni ordinis woiewodztwa Bracławskiego, solennie naprzeciwko iaśnie wielmożnemu xiążęciu iego mości Alexandrowi-Swiatopełkowi Czetwertyńskiemu, podsędkowi ziemskiemu bracławskiemu, rotmistrzowi pułkowemu lantmilicyi woiewodztwa Bracławskiego, tudzież wielmożnym ich mościom panom: Michałowi Grocholskiemu, sędziemu y Ludwikowi Wirskiemu, regentowi ziemskim bracławskim, ieżeliby do tey sprawy należyć mieli, niemniey urodzonym: Sebestyanowi Pietrzyckiemu, towarzyszowi y natenczas kommendantowi, y całey chorągwi pułkowey lantmilicyi woiewodztwa Bracławskiego, żalą y protestuią się o to: iż ich mość obżałowani, mianowicie iaśnie oświecony xiąże iego mość podsędek ziemski bracławski, ex stallo rotmisztrzowstwa swego nad lantmilicyą woiewodzką będąc obiigowany do utrzymania pod iaknaywiększym rygorem lantmilitów, kommendzie swoiey podległych y tylko bespieczeństwa kraiu przestrzegania, od exkursyi haydamackich zastąpywania, na swoie zaś prywatne assystencye, konwoie y inne potrzeby nie zażywania; iednakże mniey na to uważaiąc, idąc contra praescripta laudi y dekretów boni ordinis,—w roku teraznieyszym, w czasie pokoiu, w swoim własnym interessie do Archangroda adąc, stu koni lantmilitów, z poszarzaniem barwy, ponurzeniem koni y expensą strawnych pieniędzy, konwoiować siebie kazał, y na inne prywatne usługi onychże zażywa; co większa, tychże lantmilitów, spezą y nakładem obywatelów woiewodzkich rekrutowanych, na oppessyą synów szlacheckich, pro commodo woiowodztwa, honore et decore palestrę w Winnicy traktuiących, inito cum aliis consilio, ordynował; którzy ordynowani, w półtorasta koni, ze wszelką do broni zwyczayną armaturą, die nona Julii, anno praesenti, bez żadney racyi y pretextu, na urodzonych ich mościów panów :An-

toniego Kanigowskiego, skarbnika połockiego, Mikołaja Korzeniowskiego, podtenczas dyspozycyą archivi et actorum maiącego, Józefa Podkowińskiego cześnika Gostyńskiego, Kazimierza Gniewkowskiego, Jgnacego Radonowicza, Stanisława y Tomasza Baranowskich, palestrantów grodzkich winnickich, w archivum, na cmentarzu wielebnych oyców iezuitów kollegii winnickicy societatis Jesu, za rekwizycyą ejusdym collegii transakcyi pewnych kwerenduiących, nie uważaiąc ani na mieysce święte cmentarza, ani na bezpieczeństwo archivi, ab utrinque inviolabili immunitate obwarowane, za dwoma drzwiami klasztornemi armatim napadłszy, za wyraźnem ordynansem y przywodem iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości rotmistrza, nie uważaiąc na żadne duchowne prawo y papieskie, szturmowali, attakowali, hałasy niezwyczayne y nieopowiedziane okrzyki cum summo armorum strepitu czynili, urodzonego iego mości pana Mikołaia Bukoiemskiego, do collegium idącego, pierwiey sam iaśnie oświecony xiąże iego mość rotmistrz za barki porwawszy, fortiter potrącił, a potym ciż kozacy rapidis manibus poszarpali, za furtę potrącili, nawet przewielebnego w Bogu iego mości xiędza Kozłowskiego, ministra kollegii winnickiey societatis Jesu, od tey zuchwałości odwodzącego, potrącili, drzwi w archiwum siekierami wyrąbali y w tęż dziurę broń wszystką zmierzyli, nie widząc racyi attaku poddaiących się ich mościów palestrę, nullius culpae conscios, niczym nie broniących się, z szabel dyzarmowali; xięgi, na których fortun woiewodztwa całość consistit, porozrzucali, poobálali, z korzenia poobrywali, klucze od xiąg privata auctoritate poodbierali; urodzonych ich mościów palestrę, ni w czym nigdy nienotowanych y każdemu do odpowiedzenia sufficientes, temerariis machinationibus z archivum wyniść przymusiwszy, z niemałą arrogancyą y prostytucyą osób y imion, z publicznym dziwuiącego się pospólstwa konspektem, cum commitatu et satellitio strepidantium ferro licenciosorum militum, do zamku starościńskiego zaprowadziwszy, pod liczną wartą iakby iakowych kryminalistów osadzili, zbytki różne y kontempta wyrządzali, y tak przez niemały czas póty pod aresztem trzymali, póki rodzice, krewni y kolligaci effidejussii non sine laesione nominis ad vota ich mościów obżałowanych nie zapisali; przez co urodzonego iego mości pana Radonowicza do tey rospaczy y apprehensyi przyprowadzili, że odtąd aż dotychczas extreme zapadszy iuż—iuż vix spirat. O które to abusus ludzi woiewodzkich y przez onychże tegoż wyiewodztwa obywatelów opprimowanie, palestry całości fortun swoich oraz krewnych, pryncypałow swoich pilnuiących, sekwestrowania, archivi wyrąbanie, cmentarza zgwałcenie, y innych krzywd, obelg y

exorbitancyi poczynienie y tychże lantmilitów do Archangrodu uciekanie, iidem magnifici comparentes, suo et quorum supra nomine, iterum iterumque manifestantur et protestantur, offeruntque id jure vindicare, praesenti manifestatione ad id accedente. U tey kopii manifestu, per oblatam podaney, podpisy rąk ich mościów panów obywatelów w te słowa: Aloizy Jastrzembski, Józef Kanigowski, manu propria, Tomasz (z) Mysłostawiec Gniewkowski, Stanisław z Rudy (y) Popław Popławski, manu propria, Wacław Lewiecki, A. Rozwadowski. Ignari scribendi, signa crucis posuerunt: Jan Uchaniecki m. p., Józef Radoński, Tomasz Maniecki, † Jan Gromnicki. Któraż to, za podaniem y prośbą wyż podawaiącego iego mości, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo, iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych, grodzkich, żytomierskich iest ingrossowana.

Книга гродская Житомирская, записовая и поточная, годъ 1752—1754, № 235. листъ 276.

CCCIX.

Заявленіе въ пограничный судъ уніятскаго оффиціала, Михаила Примовича, содержащее обвиненіе начальниковъ и подданныхъ Кіевософійскаго монастыря въ томъ, что они принимали на сохраненіе отъ гайдамаковъ вещи, похищенныя у истца, и не возвратили ихъ, не смотря на многократныя его напоминанія. 1753. Іюля 13.

Punkt pretensyi wielmożnego jego mości xiędza Michała Prymowicza, officiała kijowskiego, podany do strony rossyjskiej w roku 1753, die 19 Julii,

Roku 1750 in Majo, ociec Demian, monastyru Sofijskiego kijowskiego naczelnik, dał błogosławieństwo Iwanowi Podolace, kozakowi siczowemu, Matwijowi, drugiemu kozakowi, którzy, zebrawszy kupę swywolnę do osob

13, i od ojca Demiana wziowszy cztery rusznice, prochu, ołowiu i wiktu, wkraj Polski wyszli, i w tym kraju różnych ich mościów porabowali, między ktoremi jegomości xiędza Prymowicza, officiała kijowskiego, w różnych rzeczach, sukniach -zrabowali, i pieniędzy specifice: rubli 767, talerów bitych 10, tynfów 619, czerwonych złotych 31—zabrali, które rzeczy i pieniądze ciż hultaje wspomnianemu ojcu Demianowi oddali niektórzy, jako to: Pawło—Serhyowskiego, Iwan Podolaka, Demko — Niezamajowskiego; Matwiej kozak siczowy i Maxym Szczerbina—Tytarowskiego kurzeniów; Semen zaś Podkowka swój paj oddał Stefanowi, tytorowi monasteru Sofijskiego, na Kudrawcu mieszkaiącemu, Kiryło z Żurawki miasteczka swój paj zawiozł do ojca, Hryćko Pochiły swój paj oddał Michajłowi Bojkowi, szynkarzowi monasteru Kirylskiego kijowskiego; które rzeczy i pieniądze dotychczas nie oddane, chociaż nieraz rekwirował jegomość xiądz Prymowicz, officiał kijowski, a teraz dopomina się, aby byli stawieni do sądu.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 193, годъ, 1753—1760; листъ 29 на оборотъ.

CCCX.

Письмо отъ дворянина Антонія Ларисы-Здановскаго къ вице-регенту пограничныхъ судовъ,—Закусилѣ, содержащее прозьбу о ходатайствѣ по дѣлу объ ограбленіи гайдамаками мѣстечка Паволочи, а также заявленіе угрозы, въ случаѣ безуспѣшнаго хода дѣла, грабить имущество русскихъ проѣзжихъ купцовъ. 1753. Іюля 26.

Roku tysiąc siedmset piędziesiątego trzeciego, miesiąca Julii dwudziestego szóstego dnia.

Na urzędzie pogranicznym, w mieście Motowidłówce, przedemną, Jakubem Potockim, regentem pogranicznym, i xięgami niniejszemi pogranicznemi, comparens personaliter urodzony jego mość pan Jan Sobieszczański, ten list od wielmożnego iego mości pana Larysy Żdanowskiego, stolnika latyczowskiego, do urodzonego iego mości pana Zakusiły, vicesgerenta po-

granicznego, pisany, ratione intro contentorum, ad acta granitialia kioviensia podał per oblatam. Przyiołem—Jakub Potocki, regent pograniczny województwa Kiiowskiego, tenoris sequentis: Wielmożny mości panie vicesgerencie pograniczny i kochany dobrodzieju! Jakom zawsze korzystał w łaskawem sercu mojego dobrodzieja, tak i teraz do teyże udaię się wielmożnego mości pana uczynności, abyś w sprawie moiey raczył mi dać offensę według dokumentów, u waszmości pana dobrodzieja przez iego mości pana Głowackiego zostawionych, to jest dekret na hultajów stały z futoru pana Roguckiego, i kwity jaśnie wielmożnych hrabiów Tarnowskich, i list rejmentarski; za którą fatygę posyłam czerwony złoty jeden przez ręce jego mości pana Nahoreckiego; także jaśnie oświecony xiąże jego mość, podstoli wielki litewski—są tam pretensye na siedem kroć sto tysięcy, i o wykłucie ludzi w Pawołoczy przez kozaków komendy feldmarszałka Mnicha, (sic) i tę sprawę chciej, dobrodzieju! wyłożyć, aby przynaymniej zaczeła się, a ja z plenipotencyą pospieszę i zupełną dla waszmości pana od pana satysfakcą, a dla prześwietnego sądu z należytą wdzięcznością obligacyą od jaśnie oświeconego xięcia jego mości, którego i listy przywiozę; bo jeżeliby nie nastąpiła satysfakcya przez dekret świątobliwy, to będziem woły grabić za krzywdy, szkody i rozlanie krwi niewinnej, i kupców, których mamy e-gestr, rossyjskich, za nasze stać może; bądźże mój dobrodzieju łaskaw, a weź się tym czasem za ten interes, nim ja nadbiegnę z Łabunia, o ktrę uczynność posetnie upraszam, zostaiąc waszmości pana najniższym sługą, Podpis ręki wielmożnego jego mości pana Larysy Żdanowskiego temi słowy. Antoni Larysa Żdanowski, m. p. Data tego listu tak się ma w sobie: Datum die 22 Januarii, millesimo septingentesimo quingesimo primo anno.—Ktry to list, per oblatam podany, za podaniem i prośbą wyż mianowanej osoby podawającej, a za moim, urzędowym, przyjęciem, słowo w słowo jak się w sobie ma, do xiąg pogranicznych województwa Kijowskiego jest ingrossowany.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 93; годъ 1753—1760; листъ 9.

CCCXI.

Слѣдственное дѣло объ ограбленіи гайдамаками: Якимомъ Ивановымъ, Андреемъ Швецемъ и Петромъ Харченкомъ съ товарищами польскаго шляхтича Мартына Журавлевича. 1753 по 1755.

Во учрежденной пограничной отъ малороссійскаго края коммисіи выписано.

Въ указѣ съ Кіевской губернской канцеляріи отъ 18 ноября прошлаго, 1752 году, подъ № 2859 отпущенномъ, а въ оной пограничной комиссіи тогожъ ноября 19 числа полученномъ, написано: Пойманные злодеи, гайдамаки, которіе въ томъ-же, 1752, году въ полскомъ селѣ Демидовѣ шляхтича Мартына Журавлевича разбили и разніе пожитки у него разграбили, а именно: полской области местечка Залозецъ житель Якимъ Ивановъ, да Слободского Харковского полку местечка Водолаги житель Андрей Швецъ, та къ тому-жъ де приличили-бъ: бывшей въ карантинномъ доме писарь Лубенского полку, местечка Ромна житель, Иванъ Полавевскій, въ прiеме у гайдамаки Якыма Иванова изъ грабленихъ у того шляхтича Журавлевича пожытковъ серебреной табакерки, да трехъ червоныхъ золотыхъ, завѣдомо воровскихъ, да полского села Ратковъ житель Павелъ Журавель, бывшей въ киевотроіцкомъ Кириловскомъ монастыре на послушаніи—въ пріеме у злодея гайдамаки, Андрея Швеця изъ тыхъ-же грабленихъ пожытковъ заведомо воровскихъ; и в томъ де оніе злоди въ той губернской канцеляріи роспрашиваны и винилися и сколко изъ грабленныхъ денегъ и пожытковъ сысканно оніе все вышеупомянутому Журавлевичу исъ той канцеляріи одданны съ роспискою, а табакерки и червонихъ золотыхъ и разныхъ пожытковъ въ сыску не явилося; и зътехъ злодѣевъ гайдамаковъ: Якимъ Ивановъ и Павелъ Журавель, полские подданніе, для отдачи по указамъ на полскую сторону и претензіи оного Журавлева, сколко чего у него разграблено? и со всехъ разпросихъ речей точніе копіи для належащаго разсмотренія и определенія въ комисію присланы; а малороссіяне, яко малороссійскому суду надлежащіе, отосланы къ господину Малороссійскому гетману и разнихъ орди-

новъ кавалеру, графу Кириле Грыгориевичу Разумовскому подъ крѣпкимъ карауломъ. А предписаніе гайдамакы тры человѣка и приличившіеся по тому дѣлу оговорніе допросами показали: а именно: первой Якимъ Ивановъ родомъ полской подданой местечка Залозецъ. Въ битность де его Киево-Межыгорского монастыря на сенокосе, подговорилъ онъ, Якимъ, пять человѣкъ товарищей, бывшихъ въ томъ же монастире на послушании запорожскихъ козаковъ: Петра, а прозванія не знаетъ, да двухъ Демковъ, а прозванія-жъ ихъ не знаетъ, которые были въ Николаевскомъ монастире на послушаніи-же, да Андрея и Ивана, а откуда они и прозванія ихъ не знаетъ-же; повелъ ихъ въ Полщу для розбою и въ полскомъ селѣ Демидове шляхтича Мартина Журавлевича розбили, у которого взяли сто двадцять червонихъ, да въ сундуки ефимокъ одинъ, да полтинникъ; платья: кафтановъ четире мускіе: одинъ красной кармазинной, другой синей суконный, третей черной, четвертой маковой суконние-жъ, три ружжя и три пари пистолетовъ въ медной и железной оправѣ простие, списовъ зъ железними конями три, табакерку сребранную, шапокъ три суконние, две съ серими, а третя съ черною околыцами, поясъ желтой шолковый, рубахъ двѣ пошеніе, сапоговъ три пари, двое жовтіе а третьи черніе, да сахару голову одну; и изъ тѣхъ грабежнихъ пожытковъ досталось ему, Якиму, червонихъ двадцять и одинъ, ружье, одна пара пистолетовъ, одна шабля, два кунтуша: одинъ гранатовой обложенъ позументомъ серебренимъ, да попелятой китайчетой, рубаха, сапоги жовтіе, одна табакирка сребраная, шапка съ вершкомъ попелятымъ съ сивимъ смушкомъ, поясъ жолтой турецкой, да пороховница деревяная покощеваная; и по прибытіи его, Якима, въ маетность Николаевского монастира, въ село Гвоздевъ, розбойніе червонцы все отдалъ тамошнего жителя, Матвея Гончара, женѣ его для сохраненія, да у тамошнего городничего онъ, Якимъ, съ товарищми пили горелку и изъ нихъ, гайдамакъ, Андрей Швець купылъ у него, городничого, ружье за одинъ червонець, да зъ гурту дали одинъ-же червонець, а Демко Малый далъ оному-жъ городничому два червонца, доставшеся-жъ ему, Якиму, на пай ружье и пару пистолетовъ и шаблю подъ Кириловскимъ монастыремъ въ лесу спряталъ и посыланними изъ Киева шабля и ружье сискани и шляхтичу Журавлевичу отданы, а пары пистолетъ не сисканно; а по прибытіи де єво, Якима, въ Киевъ, на Подолъ, въ домъ поромщыка Омелки, отдалъ ему Омелке для сохраненія завѣдомо розбойного: два кунтуша—гранатовой, обложеной около рукавовъ да около ворота и подъ пахами серебренимъ позументомъ, да попелястой китайчатой, поясъ жолтой турецкой, да шапку съ крым-

скою сивою околицею и рубашку; а споротой имъ, Якимомъ, зъ гранатового кунтуша около подолу позументъ и кармана утратилъ, а пороховницу деревяную оставилъ у подолского жителя Максима Бондара и исъ Киево-Подола пошелъ онъ, Якимъ, по прежнему въ Гвоздовъ, и взявъ изъ отданныхъ подъ сохраненіе пятнадцать червонцовъ, а еще оставя вышеписаного Гончара у жены, пошелъ Фроловского монастира въ село великую Бугаевку, купылъ тамо лошадь за пять рублей, да шубу баранью за одинъ рубль сорокъ копѣекъ, да тамошнему жителю Бойченку взаймы далъ одинъ червонецъ; и на той купленой лошады въ бытность его въ Василкове купленая шуба незнамо кемъ съ него снята, да въ Василковежъ купилъ поясъ кревковой за двадцять копѣекъ; каранти нному пысарю Половчевскому подарилъ завѣдомо розбойную табакерку серебреную и одинъ червонецъ, а два червонца ему, Половчевскому, взаймы далъ, а при взятіи его, Якима, въ Василкове подъ караулъ, отобрано у него три червонца, да два рубля денегъ, да купленая лошадь, а доставшіеся ему, Якиму, сапоги желтіе самъ зносылъ, а о трехъ червонцахъ онъ, Якимъ, где истратилъ? за незнаніемъ не показалъ.

Второй, Андрей Емеляновъ, прозваніемъ Швецъ. Показалъ сверхъ показанія Якима Иванова о взятихъ разбойнихъ пожыткахъ, а именно: полтинникъ одинъ, шапка съ сивою околицею, поясъ красной шелковой, двое штановъ: одни кармазніе кроеніе, другіе зеленіе, изъ грабленихъ же пожитковъ, и денегъ досталося ему, Андрею, червонцовъ двадцять одинъ, жупанъ кармазинной красной съ серебранимъ шнуркомъ, поясъ красной шелковой, штани кармазніе, пистолетовъ пара; а товаришамъ сколько чего кому досталося? не упомныть, а денегъ досталося всемъ по двадцять одному червонцю, а Демку Малому двадцять червонцовъ, въ бытность-же ихъ, Андрея съ товарицы, въ Гвоздовѣ, купилъ онъ, Андрей, у гвоздовского городничого за червонецъ ружье, не съ принужденія, но по его волѣ; а въ бытность его, Андрея, въ Кириловскомъ лесу, отдалъ пришедшему къ границѣ за водою ісъ того Кириловского монастира послушнику, малоросіянину Павлу Журавлю, по такому знакомству, что онъ, Андрей, съ нимъ, Журавлемъ, на предъ того по Лыбеди тертицы резали, для сохраненія кафтанъ кармазинной красной съ серебреннимъ снуркомъ, да поясъ красной шелковой—съ пристрастіемъ, хотя того онъ, Журавль, и брать не хотелъ, и въ томъ-же лесу онъ, Андрей, и все гайдамакы бывшіе при нихъ ружья, пыстолеты, саблы и списы, и кто что у себя имѣлъ? порознь спрятали, а изъ того лесу онъ, Андрей; пришелъ во Киевъ на Подолъ, въ домъ Киевоподолского жителя, Максима Бондара, изъ разбой-

нихъ денегъ отдалъ онъ, Андрей, ему, Максиму, въ сохраненіе четырнадцять червонцовъ, а изъ оставшихъ у него червонцовъ два червонца променялъ онъ, Андрей, меняльщику на базаре по два рубли, по двадцяти копѣекъ, и на те обменніе денги пывъ выно, и купылъ себе сапоги. Да послѣ того товарищъ его, Андреевъ, гайдамака Петро, розмѣнилъ ему, Андрею, два-жъ червонца, которіе потому-жъ пропилъ; а въ битность ево Андрея, обще съ выше прописанимъ гайдамакою Якимомъ Ивановымъ у Духовскыхъ воротъ въ шинку для размены одного червонца, то тамошная шинкарка, взявъ тотъ червонецъ, ходила къ атаману Гапете и привела его, Гапету, въ шинкъ, который, осмотря ево, Андрея, и товариша ево, Якима, нашелъ у него Андрея еще одинъ червонецъ, и оніе обадва червонца взялъ къ себѣ, сказивая, чтобъ оны привелы въ техъ червонцахъ порукы, а ево, Андрея, съ товарищемъ отпустилъ; то онъ, Андрей, не ходя къ нему, Гапете, пошелъ къ стоящей на берегу реки Днепра виннице, называемой Холявкиной, дабы пристать къ виннице, а товарищъ его, Якимъ, куда пошелъ? не знаетъ; и того-жъ дни въ вечеру, пришедшимъ въ ту винницу пороміщикомъ взятъ и приведенъ въ Киевской магистратъ, а оттоль съ отданными имъ, Андреемъ, Киево-подолскому жителю Максиму Бондарю подъ сохраненіе четырнадцатю червонными присланъ въ киевскую губернскую канцелярію.

Третей, Петръ Гавриловъ сынъ, прозваниемъ Харченко, онъ-же и Неживой. О грабежѣ у вышеприписанного шляхтича Журавлевича денегъ и пожитковъ противъ допросовъ Якима Иванова и Андрея Щевця показалъ сходственно; сверхъ того показалъ о протчихъ вещахъ: что взято? всехъ упомнить не можетъ; а изъ грабежнихъ пожитковъ досталось ему, Петру Неживому, червоннихъ двадцать одинъ, жупанъ суконней черной, рубашка, черная шапка суконная, съ вышневымъ вершкомъ съ сывымъ баранкомъ, крестъ распятие на дереве вылитой исъ серебра, перстень съ краснымъ камушкомъ, пуговицъ восемь хрусталнихъ въ серебрѣ оправленныхъ, ружье длинное, сабля, пара пистолетъ; и въ бытность его, Петра, съ товарыщи въ селѣ Гвоздовѣ, у тамошнего городничого пили выно и пыщею імъ городничимъ довольствованы, и въ то время изъ нихъ, гайдамакъ, Андрей у того городничего купилъ ружье за червонецъ; а въ бытность ево, Петра, съ товарищамы, въ гвоздовскомъ лесу, не похотя онъ, Петръ, при той розбойницкой компаніи болѣе быть, оставя при нихъ доставшияся ему розбойныя вещи: пару пистолетъ, одно ружье, да шаблю, пошелъ въ Киевъ на Подолъ и обретался у Киево-Подолского житетя, Алексея Цырюлника (онъ же и Столяренко) для излечения болной

ноги; и жилъ у оного Цырюлника въ домѣ чрезъ две недели, где будучи, незнаемо какимъ случаемъ, изъ розбойныхъ денегъ потерялъ онъ, Петръ, пять червонцовъ, и изъ осталныхъ пятнадцати червонцовъ купилъ онъ, Петръ, поясъ красной шелковой, по краямъ золотомъ гаптованой, за пять рублевъ, шубу наголную за два рубли за двадцать пять копеекъ, рубашку за шесдесятъ копеекъ, платокъ полотняной, шелкомъ вышитой, за восемдесятъ копеекъ, да исъ техъ-же разбойницкихъ денегъ отдалъ онъ, Петръ, показанному Цылюрику для збережения десять червонихъ, да четире рублевъ; да изъ разбойницкихъ вещей шапку сукна вишневого съ сивсю околицею баранною, запонку съ краснымъ камушкомъ, пуговицъ хрусталнихъ семъ, въ серебро оправление, заведомо, что оные розбойные; і исъ техъ данныхъ денегъ онъ, Петръ, отъ него, Цылюрика, бралъ на разные покупки, а имянно: на сафьянъ два рубля, исъ которого сшилъ две пяры сапоговъ, и ізъ оныхъ сапогъ одну пару далъ онъ, Петръ, тому Цылюрику за лечение ноги; на штаны синие суконные дважъ рубля, на лошадь гнедо-пегую шесть рублевъ, на кафтанъ синей суконной четире рубли, да на пропитокъ четире рубля, а по покупкѣ всего вышеписаного обретался въ Киево-печерской лаврѣ по прошению въ полатѣ на послушаніи; а оттоль по прежнему пошелъ къ оному-жъ Цылюрику для отобрания досталнихъ денегъ, пуговицъ, шапки и запонки, то оной Цылюрикъ ему, Петру, сказалъ, что у него того не имѣетца, почему, взявъ онъ, Петръ, у оного Цилюрика вышепоказанную купленую имъ, Петромъ, гнедо-пегую лошадь, переѣхалъ на ту сторону реки Днепра и былъ въ Воскресенской слободкѣ у тамошнего жителя, Афанасія Пархоменка, дабы оной Афанасій ево, Петра, отвезъ до села Плешивця въ домъ ево, Петровъ, и въ бытность его, Петра, у оного Афанасія приіжжали туды вышепоказанные: Цылюрикъ Алексѣй съ братомъ роднымъ Якимомъ для взятья ево, Петра, подъ караулъ, то онъ, Петръ, отъ нихъ бѣжалъ; а потомъ, какъ послѣ побегу по прежнему къ показанному Пархоменку пришелъ, то оной Пархоменко, поймавъ, привезъ его въ Киевскую губернскую канцелярию, и притомъ принесены рязные вещи, а имянно: крестъ серебренной съ лентою красною, денегъ рубль тритцать семь копеекъ, поясъ шелковой красной, перстень серебреной позолоченой съ краснымъ камушкомъ, ленты шелковой волнистой два локтя, два кафтана, пара сапогъ сафьянныхъ красныхъ.

Бывшей карантинного дому писаръ, Иванъ Ивановъ сынъ Половчевской, противъ допросъ гайдамаки Якима Иванова допросомъ показалъ:

Въ бытность ево, Половчевского, въ местечкѣ Василковѣ воръ и разбойникъ, Якимъ Ивановъ, подарилъ ему, Половчевскому, заведомо розбойного одинъ червонной золотой, табакерку серебренную, въ которой перлова матиця, да два червонця у оного Якима онъ, Половчевской, взаймы взялъ, и во время бытности его, Половчевского, съ нимъ, Якимомъ, въ шинку, въ учинившейся съ василковскими жителями: съ шинкаремъ, Андреемъ Мироненкомъ, и съ прочими драке, означенную табакерку обронилъ; а потомъ оной Якимъ, побывъ у него, Половчевского, два дни и две ночи, взятъ подъ караулъ; то по допросу оного Якима Иванова, и онъ, Половчевской, взятъ-же и при томъ взятие отобраны у него, писаря, данные показаннымъ Якимомъ Ивановымъ два червонца, а третей червонецъ имъ, Половчевскимъ, заставленъ былъ Михайловского монастыра, села Глевахи жителю—Герасиму Киянице за взятое у него хлѣбное вино

Бывшей въ Киево-Троицкомъ Кириловскомъ монастыре на послушанiи полского села Ратковъ житель, Павелъ Ивановъ сынъ Журавель, противъ допроса гайдамаки Андрея Шевца показалъ: Ходилъ онъ, Журавель, изъ оного монастыря въ состоящей отъ того монастыря неподалеку лесъ, къ имеющейся тамо криницы, и будучи тамо, далъ ему знакомой малороссиянинъ, а нинѣшной воръ и разбойникъ, Андрей Швецъ, разбойные вещи: кафтанъ кармазинной красной, спуркомъ серебреннымъ обложенной, да поясъ шелковой красной, на концахъ съ малымы золотымы узлами. И по приносѣ въ монастыръ означенныхъ: кафтана и поеса, онъ, Журавель, съ темъ кафтаномъ и поесомъ взятъ подъ караулъ и привезенъ въ Киевскую губернскую Канцелярию.

А февраля 19, прошлого, 1753, году, посланнымъ отъ коммиссiи въ киевской магистратъ указомъ велѣно по оговору гайдамаки Якима Иванова взятые у него, Якима, Киево-подолскимъ жителемъ Омелкой поромщикомъ розбойные пожытки: два куптуша—одинъ гранатовой суконной съ серебреннымъ позументомъ, другой попелятой китайчетой, поясъ желтой турецкой, да шапка попелястая суконная съ крымскою сивою околицею, взыскавъ отъ того паромщика, для отдачи шляхтичу Журавлевичу прислать въ коммиссiю при рапортѣ.

На оной указъ изъ Киевского Магистрата ответствовано: что выписанные вещи паромщикомъ Омелкою отъ разбойника Якима Иванова приняты и порознь переведены, а въ заплатѣ за те вещи денегъ и вещей у себя не имѣетъ, и для отдачи въ сыскъ обидиной сторонѣ посылать нечего, и оной де Омелко и, оговоренной имъ, паромщикъ-же Тишко содержутца подъ карауломъ.

Да того-жъ февраля 19, посланнымъ исъ комисіи къ Николаевскому архимандриту, по оговору того-жъ разбойника, Якима Иванова, писмомъ, требовано о взысканіи зъ гвоздовского городничого монаха взятыхъ имъ у гайдамаки Андрея Шевця за ружве одного червонца, да изъ гайдамацкой партіи одного-жъ червонца, и у Демка Малого дву червонцовъ-же, да зъ гвоздовского-жъ жителя Матфея Гончара изъ принятыхъ съ оного разбойника, Якима, женою ево, Гончаровою, изъ двадцати одного чирвонца осталныхъ шести червонцовъ, и о присылкѣ оныхъ въ комисию для отдачи полскому шляхтичу Журавлевичу.

На оное въ писмѣ оного Николаевского монастыря архимандрита объявлено: что оные гайдамаки: Якимъ Ивановъ съ товарыщи, многожды набегая въ Гвоздовъ на дворъ монастырской, и у тамошнего городничего брали харчъ насилствомъ, и оному городничему дали три червонца, которые при томъ писмѣ для отдачи въ коммисию и присланы, а о шести червонцахъ объявлено, яко присланнымъ де въ Гвоздокъ Киевского гарнизона сержантомъ, Сандрыковымъ, у жителя Матфея Гончара отысканые денги: червонецъ одинъ, рублевиковъ четыре, да полтинникъ одинъ, денежекъ и полушекъ одинъ рубль сорокъ две копейки съ половиною, итого кромѣ червонца: пять рублевъ шестьдесятъ копѣекъ съ половиною, отобраны, въ которыхъ де денгахъ и росписку оной сержантъ далъ.

Вышеписаные-жъ присланные три червонца, да взятой въ займы у оного Якима Иванова местности Фроловского девичьего монастыря, села великой Богаевки жителемъ, Даниломъ Бойченкомъ, взысканной съ него одинъ червонецъ, итого четыре червонца, по определенію пограничной коммисии шляхтичу Журавлевичу съ роспискою коммисиею отданы.

А Июня 13 числа, 1753 года присланые при указѣ исъ Киевской губернской канцеляріи по тому разбойному делу полскіе подданные, гайдамаки: Якимъ Ивановъ, да бывшей въ Кириловскомъ монастыре на послушаніи, Павелъ Журавель, по силѣ указовъ отданы на полскую сторону полскимъ комисаромъ; а по тому указу велѣно о товарищахъ ихъ, гайдамакахъ, россійскихъ подданныхъ, ежели полскіе комисары требовать будуть, объявить имъ, что надлежащая экзекуція по винѣ ихъ учинена.

При прошедшемъ въ 1753 году съ полскими комисарами июльскомъ съездѣ, оные полскіе комисары сообщенною претензиею по тому делу, требовали поставити:

1) Гайдамаковъ: Андрея Шулженка, онъ же и Швецъ, да Петра Нѣживого, такожъ Алексея Щибрика—въ приемѣ изъ разбойныхъ отъ гайдамаки Петра Нежывого десяти червонцовъ и протчего.

2) Киевского магистрата паромщиковъ: Омелку и Тишка—въ приемѣ жъ у гайдамакъ разбойныхъ разныхъ пожитковъ; пивного шафара Степана въ вымене у гайдамаки Андрея Шулженка червонцовъ и въ покупки части позументу.

3) Николаевского монастыря села Гвоздова жителя Матвея Гончара—въ приемѣ-жъ у гайдамаки Якима Иванова двадцати-одного червонця, изъ коихъ де у него и понинѣ осталось шесть червонцовъ.

4) Гаврилу Коробка, жителствующаго на Кожемякахъ у реанника—въ покупкѣ у предписанного паромщика Омелки изъ разбойныхъ-же пожитковъ кунтуша; а оной Гаврило тотъ кунтушъ продалъ преварскому кушнеру, о которомъ знаетъ помянутой Омелко; Иваниху Гребенничку, жительствующую въ Рожѣственской парафіи, которая купила объявленного-жъ Омелки у жены изъ разбойныхъ же пожитковъ часть поеса.

5) Грицка, сечевого козака, монастыря Межигорского надъсмотрщыка у лесовъ, которой, зъ гайдамакою Петромъ Неживымъ по разбое пьянствуя въ Кеевѣ за разбойные денги, сваталъ за оного гайдамаку у живущего-жъ въ Киеве-жъ на Подоле во дворѣ старого Гудима у столяра дочъ, и оного столяра жена за разбойные-жъ денги шила рубашки, а жениху гайдамаки Петру хустку.

6) Оные-жъ де шесть человѣкъ гайдамакъ на оной разбой и грабительство пошли монастыря Межигорского съ сенокосу, между которыми былъ атаманомъ Иванъ Лобузъ, который де въ Межигорскомъ монастыре былъ надсмотрыщикомъ яловнику и овецъ и по разбое съ первой ночи отъ товарыщей своихъ гайдамакъ бежалъ.

И требовали оные полскіе комисары, чтобы какъ оного Лобуза, такъ и двухъ гайдамакъ Межигорского монастыря къ пограничному суду представили, яко своихъ служителей.

А декабря 2 числа того-жъ, 1753, году посланнымъ исъ комисіи въ Киевскую губернскую канцелярию доношеніемъ требовано, что вышеписанные, оговорные гайдамаками въ сыску имѣлись-ли, и что съ ними учинено, и изъ нихъ зачемъ кои несысканы, и зъ разбойныхъ пожытковъ по сообщенному отъ шляхтича Журавлевича регистру, чтожъ именно отыскано и Журавлевичу по ценѣ на сколко отдано, и за отдачею на сколко-жъ по ценѣ осталося не во взысканіи? О томъ известія въ комисии не имеется, безъ чего оного дела къ рѣшенію прывесты и надлежащей на виновныхъ, по силѣ указовъ изложенныхъ пунктовъ, вины росположить невозможно; и чтобы приличившіеся по тому делу для очнихъ ставокъ съ имеющымся въ полскомъ арестѣ разбойникомъ, Якимомъ Ивановимъ, въ коммисию

присланы были неотменно, и о томъ бы исъ Киевской губернской канцеляріи куда надлежыть сообщено-бъ было.

А генвара 5, сего, 1754, году при доношении изъ киевского магистрата присланіе киевскіе жители, подлежащие по тому делу по оговору, паромщики: Омелко и Тышко, шафаръ Стефанъ Константиновъ, Гаврила паробокъ, Иваниха Гребенничка, изъ допросными ихъ речмы, которіе показали нижеслѣдующее.

Омелко паромщикъ показалъ: въ прошломъ де, 1752, году, послѣ спасовки, пришедъ къ нему въ домъ знакомой ему, бывшей съ нимъ на байдакахъ въ работникахъ, Якимъ Ивановъ и, невходя въ ызбу, вызвалъ его, Омелку, въ сены, просылъ, чтобъ ево одежа, въ полотняной торбе увязанная ремнемъ, у него, Омелки, полежала на время, и по оддаче того куда пошелъ, того онъ Омелко не знаеть, а въ показанной торбе усмотрено имъ, Омелкомъ, платя: кунтушъ мужеской, по полску шитой, синего сукна ношеный, серебренимъ позументомъ вокругъ обложений, съ краснимы кармазыннимы обшлагамы и воротомъ; кафтанъ китаевой вышневой, полотномъ и крашениною голубою въ передахъ подшитой; поесъ половинний квечастой, жолтый; шапку полскую зъ смушкомъ серимъ, вершкомъ суконной беловатой; и где те вещы, онъ, Якимъ, взялъ, ему, Омелкѣ, не объявилъ; а потомъ, во время бытносты оного Якима, у него, Омелки, въ домѣ, по вопросѣ, онъ, Якимъ, объявилъ ему, что тѣ пожытки добытніе ляцкіе, то онъ, Омелко, сказывалъ ему, Якиму, чтобъ тѣ пожытки взялъ къ себѣ назадъ; то де ему, Омелки, оной Якимъ сказалъ, дабы онъ техъ пожитковъ не опасался и чтобъ онъ, Омелко, те пожиткы у себя держалъ, а по времени-бъ ихъ сбылъ, и притомъ ему, Омелкы, онъ, Якимъ, обявылъ, что онъ пойдетъ за Днепръ и хотя де и пойманъ будетъ, то на него, Омелку, не покажетъ; а переночевавши оной Якимъ, отъ него, Омелкы, и оставя те вещи, пошелъ неведомо куда; и по отходе ево онъ, Омелко, позвавъ товарища своего, паромщика Тышка, и те пожиткы ему обявилъ, то онъ, Тышко, ему, Омелкы, чтобъ онъ о техъ пожыткахъ не опасался, сказивалъ, и взялъ, около синего кунтуша опоря позументъ, носылы въ ряды для продажы, и изъ ныхъ поромщыковъ — Тышко, прышедъ къ лавкы Степана Шафара, которой меняетъ денги, тотъ позументъ ему продалъ и, пришедъ къ нему, Омелкы, облвылъ денегъ толко семъ шаговъ, а за что подлинно продалъ и сколко въ томъ позументе весу было, онъ, Омелко, не знаетъ и при той продаже не былъ; и раздѣля оніе семъ шаговъ, ходили въ шинкъ для пиття горѣлки, а потомъ, спустя двѣ недѣли, обознався онъ, Омелко, на паромѣ съ некакимъ

Гаврилою, продалъ ему пры товарыщу Тышку данной ему отъ Якима Иванова синей кунтушъ за восемъ злотыхъ безъ позументу, съ темъ обявленіемъ, что тотъ кунтушъ добытной за границею въ Полше, и где покупщыкъ Гаврило находится, и по нинѣ онъ не знаетъ; а другой кафтанъ китайчатой, опоря съ него китайку, окрасилъ, намереваясь себе переделать на жупанъ; а изъ подшивки жена ево, Омелкина, зшила себе сорочку, а переда крашениние въ целосты имеютца; а поясъ, порезавъ на шматкы и очерня, продала жена ево-жъ, Омелкина, на базаре; а шапку и отъ кунтуша синего красніе обшляга и воротъ товаришъ ево, Омелкы, Тышко, опоровъ тайно, у которого онъ, Омелко, хотя и вспрашивалъ, толко онъ въ томъ заперся, яко-бы не бралъ и не знаетъ, а потомъ де онъ, Омелко, уведомился чрезъ паромщыка-жъ Мартына Самотока, яко оной Тышъко взятую имъ шапку при томъ Мартинѣ въ домѣ у него поролъ, и куда девалъ онъ Мартинъ не знаетъ; торба полотняная съ ремнемъ, въ которой тѣ пожыткы отъ гайдамаки Якима Иванова даны были, въ сохранение у него имеется; а пороховницы никакой онъ, Омелко, отъ него, Якима, и болѣе никакихъ денегъ и пожитковъ не принималъ.

Паромщыкъ Тышко Герасимовъ сынъ Бондаренко показалъ: паромщыкъ де Омелко Савчукъ, призвавъ его Тышка въ домъ свой и ввевшы въ комору, показивалъ ему кунтушъ синей, шитой по полску, тонкого сукна, на которомъ былы-ль воротъ и обшлята не упомнытъ; толко подъ пахамы и подъ рукавамы былъ позументъ уской серебренной, да кафтанъ китайчетой, поесъ желтой, шапку попелятую съ серимъ смушкомъ и съ ысподкомъ краснимъ, а во время ево, Тышка, у оного, Омелки, въ домѣ бытносты, по краже имъ, Тышкомъ, шапкы, и споровшы съ оной смущекъ, продалъ на базаре за тридцять копѣекъ, а съ синего кунтуша обшляговъ и воротника онъ, Тишко, не опоривалъ, а съ того синего кунтуша позументъ онъ, Тишко, съ онимъ, Омелкомъ, общезамкнувшися въ коморе, опороли и, понесшы на место, шафару Стефану Константинову меняльщику при Степану Цырюлику за восемь шаговъ онъ, Тишко, продалъ, а сколко въ томъ позументе весу было, не ведаетъ; а Омелка стоялъ отдалеку и теми денгамы онъ, Тышко, съ нимъ, Омелкомъ, поделилыся; а потомъ въ несколко недель помянутой Омелко ево, Тышка, призвавъ вторично къ себе въ домъ, вышеписаной кунтушъ синего сукна продалъ при немъ свату его, молодику Гаврилѣ, за восѣмъ золотыхъ, хотя онъ, Тышко, ему, Омелкы, и возвѣщалъ, чтобъ онъ того не продавалъ, но содержалъ-бы всѣ въ цѣлосты, ибо де уже въ то время разбойникъ Якимъ Ивановъ былъ пойманъ и содержался въ киево-губернской канце-

ляріи подъ карауломъ, а товарища де ево, Якимова, разбойника-жъ Андрея, онъ, Тишко, по приказу магистратскому поймавъ, привелъ въ магистратъ, потому-жъ де что оной Якимъ до поимки, пришедъ, обявлялъ ему, Тишку, и Омелкы, что у товарища ево, Якимова, Андрея киевские козаки въ домѣ у казака-жъ Овечкы два червонца и поясъ зеленой въ сорокъ копѣекъ отняли и отдали атаману Гапете, и чтобъ они, Тышко и Омелко, объ отдачѣ того взятого у атамана Гапеты эросилы, почему они съ ными гайдамакамы: Якимомъ и Андреемъ, къ оному Гапетѣ и ходыды, токмо не получа того, показанніе гайдамакы, Якимъ и Андрей, и оставя то, пошлы невѣломо куда, и более де вышепредписанныхъ пожитковъ онъ Тишко у товарища своего Омелка никакихъ не видалъ и не знаетъ.

Паробокъ Гаврила Зайченко показалъ: въ прошломъ де 1752, году, въ бытность ево на байдакахъ, и въ то время зъ бывшимъ-же на техъ байдакахъ Омелкомъ паромщыкомъ спознався, и по той знаемости оной Омелко, позвавъ ево, Гаврилу, къ себе въ домъ, и въ ту битность, при паромщику-жъ Тишку, показивалъ ему, Гавриле, жупанъ синего сукна, шитой по полскому, сказивая при томъ, что оной жупанъ, оставивъ у него, Омелки, бурлака и велѣлъ де его продать; то онъ, Гаврила, тотъ жупанъ, не за ведома разбойнаго, за восѣмъ золотыхъ купилъ и, переделавши, отдалъ киевской жителки, вдове Маріи, веточницы для продажи, которая и продала ценою за девять золотихъ, а кому имянно? того не знаетъ; а те денги онъ, Гаврила, у ней, Марія, принялъ, а болей ничего онъ Гаврила у вышеписанного Омелки не покупалъ.

Киевский мѣщанинъ Степанъ Константиновъ показалъ: у киевскихъ де паромщиковъ: Омелки и Тишка, по показанію ихъ серебренной позументъ покупалъ-ли или нѣтъ? того не упомнитъ; а у гайдамаки Андрея Шевця въ 1752 году въ мѣсяцѣ октябрѣ вымѣнивалъ-ли червонецъ или нѣтъ? не упомнитъ.

Киевскаго жителя, кравця Ивана Гуренка, жена Марія Иванова дочъ показала: въ прошломъ де, 1752, году въ осенъ, киевского де паромщыка Омелки жена Зенка въ домъ къ ней Иванихи принесла пояса шматъ въ длину въ три локтя, а въ ширину въ четверть локтя, окрашеной вишневимъ цветомъ, которой поясъ она, Иваниха, у оной Зенки по ей обману, яко-бы тотъ поясъ за краску ево прикинутъ, купила за десять копѣекъ и по покупкѣ, оной поясъ употребила на очипки, а болѣе она, Иваниха, у нее, Зенки, ничего не покупала.

Присланіе исъ киевониколаевскаго пустинного монастира села Гвоздова: городничей іеродіаконъ Митрофанъ, да гвоздовскій житель Матөей,

Гончаръ, по тому-жъ делу, въ приеме ими у гайдамакъ: Якима Иванова съ товарищи разбойнихъ денегъ допрашивани, а въ допросе показали: Іеродиаконъ Митрофанъ показалъ: въ прошломъ де, 1752, году, Августа противъ 29 числа, въ битность ево въ Гвоздове городничимъ, гайдамака Якимъ Ивановъ съ товарищи пятю человѣкъ, пришедъ въ ночи въ монастырскую винницю, изъ коей винника Павла прислали къ нему, городничему, чтобъ онъ, городничей, далъ имъ питя и естя, а потомъ за онимъ винникомъ къ нему, городничему, означенние гайдамаки и сами вскоре пришли въ келию, где потому-жъ просили себе пищи; исъ которихъ гайдамакъ онъ, городничей, опознавъ двухъ Демковъ, которие въономъ-же, 1852, году въ Николаевскомъ монастыре, будучи въ конюхахъ, зимовали; и, по тому ихъ гайдамацкому прошенню, онъ, городничей, поилъ ихъ горелкою и давалъ имъ хлебъ, масла, сала и меди; и какъ те гайдамаки, удоволяся пищею и напивсь доволно горелки, будучи у него, городничего, чрезъ три часа, при отходе своемъ за оное доволствіе ему, городничему, и при немъ будущему шафару, монаху Пахомию, обще дали одного червонца, да у оногожъ шафара разменяли талеръ битой на медніе денги; и, пошедъ, отъ оного городничего въ монастирскій лесъ безопасно, въ коемъ и дневали; а по отходе ихъ, какъ уже насталъ день, для поиску ихъ, гайдамакъ, и поимки, онъ, городничей, самъ съ людми не ходилъ и никого не посилалъ, только посилалъ того села войта, Ивана Батрака, для разведивания въ томъ лесу, где те гайдамаки находятся; который, возвратяся, объявилъ, яко вже гайдамаки въ лесу имеются точию; онъ, городничей, для поимки ихъ потому-жъ никого не посилалъ, боялся отъ нихъ, гайдамакъ, чтобъ его, городничего, они не убили; и того-жъ дни бившей въ монастирскомъ дворе дворникъ Грицко Повшедненко, пошедъ къ онимъ гайдамакамъ въ лесъ, присталъ къ нимъ въ разбойническую компанию, которой обще съ помянутими гайдамаками того-жъ Августа противъ 31 числа, въ ночное время, пришедъ въ другой разъ къ нему, городничему, паки пили горелку и доволствовалися пищею; и въ то время предписаной Грицко, взявъ въ коморе две рушницы, и, принеся къ нимъ въ келию, объявляя темъ гайдамакамъ, яко те ружи собствение ево а не монастирские, при чемъ онъ, городничей, зъ шафаромъ сказивали имъ, что изъ онихъ одно руже ево, Грицка, а другое монастирское, за которое оние гайдамаки оному шафару дали одного червоного и той ночи съ вечера до самого досвета съ нимъ, городничимъ, пили и гуляли и изъ ружа стреляли; и при отходе-жъ своемъ изъ оныхъ гайдамакъ Демко Малій какъ онъ, городничей, и шафаръ ихъ провожали

зъ двора, говорилъ, что де мы монастира обижать не хочемъ, и за вышшеписанное и на молитви подарилъ ево, городничаго, и шафара по червонному золотому; и что они, гайдамаки, приходъ свой имели, о томъ онъ, городничей, въ Николаевской свой монастиръ того-жъ августа 30 и 31 числъ дважды писалъ; въ которихъ писаніяхъ о предписанниxъ взятихъ у гайдамакъ червонцахъ не обявилъ, убоялся, чтобы ему, городничему, за то не быть въ какомъ штрафе; означеннихъ же гайдамакъ, кроме обявленныхъ двухъ Демковъ, какъ ихъ зовутъ и прозванія, и какие они люди? онъ, городничей, не знаетъ, и что они полского шляхтича Журавлевича разбили, ему о томъ, городничему, не сказивали, а отъ посторонниxъ ни отъ кого въ томъ разбое не слихалъ.

Матвей Гончаръ показалъ: въ прошломъ, 1752, году, въ летнее время, находился онъ, Матвей, для сплаву внизъ рекою Днепромъ Полтавского полку до местечка Калеберды плотовъ; а по прибитии ево, Матвея, отъ того-жъ сентябра месеца въ первихъ числахъ въ домъ свой, въ село Гвоздовъ, по прежнему, и того-жъ Сентябра въ послѣднихъ числахъ приехалъ въ домъ ево, Матвея, гайдамака Якимъ Ивановъ по такому знакомству, что онъ, Матвей, съ онымъ Якимомъ въ полскомъ селѣ Барахтахъ въ 1749 году обще у тамошнихъ жителей молотили хлѣбъ; и при томъ требовалъ онъ, Якимъ, у жены ево Матвеевой даннихъ отъ него ей для сохранения денегъ, а какія денги? того жена ево Матвеева ему не обявляла; и онъ, Матвей, про то не ведалъ; а за те денги показанной Якимъ, съ ево, Матвеевою, женою учали ссорится, что видя онъ, Матвей, приказалъ ей, что ежели какие имеетъ данніе отъ него денги, безспорно-бъ отдала, почему она, взявъ завязанния въ платке, кинула ему, Якиму, съ платкомъ, то онъ, Якимъ, взявъ тотъ платокъ съ денгами, отъ его, Матвея, отъехалъ, а куда? не знаетъ, и болше ево никогда не видалъ; а какие те были денги и где онъ, Якимъ, взялъ, тако-жъ и былъ-ли где на разбое, про то ни про что не ведаетъ, и за тою отдачею денегъ еще остались-ли у жени ево Матвеевой какие оного Якима денги, или нѣтъ? о томъ она ему, Матвею, не обявляла и онъ не ведаетъ-же; да и при взятии техъ денегъ онъ, Якимъ, ни въ чемъ не упоминалъ, а потомъ, спустя малое время, приѣхалъ въ Гвоздовъ, маетность Киево-Николаевского монастира, Рословской городничей, взялъ у него, Матвея, червонца одного, которой ему, Матвею, былъ данъ Бѣлоцерковского майдану отъ работника Ивана, а прозванія ево не знаетъ, за покупную имъ у него, Матвея, лошадь, да рублевикъ одинъ денежекъ и полушекъ одинъ же рубль, да у бившихъ у него, Матвея, въ гостяхъ взялъ-же: у свата ево

Матвеева и у зятя, киевскихъ жителей: Якима і Ивана Бойченковъ, три рублевика, полуполтинникъ одинъ, денежекъ и полушекъ сорокъ две копейки съ половиною, и того, окроме червонца, пять рублевъ шестьдесятъ семъ копеекъ съ половиною; и тѣ денги оной Рословской городничей отдалъ Гвоздовскому городничему, іеродіакону Митрофану, и онъ, Митрофанъ, отдалъ те денги присланному изъ Киева въ Гвоздовъ, Киевского гарнизона сержанту, Сандрикову, которой, взялъ те денги, запечатавъ, и повезъ въ Киевъ.

А въ прошломъ, 1754, году, Ноября 5 дня, въ присланномъ въ пограничную коммисеию изъ генералной войсковой канцеляріи сообщеніи, за рукою господина обознаго генералнаго, Семена Кочубея, написано между протчимъ: киевской де житель, Алексей Цырюликъ, по показанію на него отъ колодника гайдамаки, Петра Харченка, онъ же и Неживой, въ принятіи отъ него, Неживого, взятыхъ имъ, Неживимъ, при разграблении дому полского шляхтича Журавлевича денегъ и пожитковъ, для передерживанія яко-би заведома разбойнаго, онимъ-де Неживимъ на очной ставке зговоре, яко де при даче т ковихъ денегъ и пожитковъ въ передерживаніи онъ, Неживій, ему, Цырюлику, что разбойніе денги и пожитки, не говорилъ при допросе; и для того, по определенію генералного суда, оной Цырюликъ, по невинности, отданъ на росписку, а гайдамака, Андрей Швецъ, будучи подъ карауломъ, умре, а вышеписанной Харченко содержится въ Глухове подъ карауломъ.

А 1755 году, Июля . . . . . дня, оной Цирюликъ, по требованию комискому, изъ сотеннаго Киевского правления въ коммисию присланъ, и противъ допросу гайдамаки Петра Харченка, онъ же и Неживой, въ показаніи на него, Цирюлика, принятиемъ разбойнихъ денегъ, и пожитковъ, въ допросе показалъ:

Въ прошломъ де, 1752, году, въ Сентябрѣ месяцѣ, а которого числа не упомнитъ, пришелъ къ нему, Цирюлику, въ домъ, состоящій въ Киеве нижнемъ городе, на Подоле, малороссиянинъ, которой о себѣ обявилъ, что онъ Запорожской, Деревинковского куреню козакъ, и находится де въ Киево-Межигорскому монастире на послушаніи, а зовутъ де ево Петромъ, по прозванію Харченкомъ, и просилъ де ево, Цылюрика, чтобъ ему, Харченку, болящую ногу вилечить по договору за заплату, а по осмотру де имъ, Цирюликомъ, у него, Харченка, нога была отъ обуви стерта и мало поопухла, и для излечения той болящей ноги былъ онъ, Харченко, у него, Цирюлика, три дни, а потомъ отъ него пошелъ въ киево-печерскую лавру на послушаніе-жъ, обявляя при томъ, что прот-

чие де куреня ево козаки тамо находются на послушаніи-жъ; и при томъ отходе далъ ему онъ, Харченко, маленкой полотняной мешечикъ, и просилъ, чтобъ у него, Цырюлика, тотъ мешечикъ малое время полежалъ, а что въ томъ мешечке (было не знаетъ), а на другой день онъ-же Харченко, пришедъ къ нему, Цырюлику, тотъ данной мешечикъ обратно къ себе взялъ, и пошелъ по прежнему въ Киево-печерской монастиръ; и какъ оной мешечикъ у него, Цырюлика, лежалъ, онъ, Цырюликъ, ево не развязивалъ и не смотрелъ, да и понине онъ, Цырюликъ, что въ томъ мешечкѣ било, да и собственное-ль ево, Харченка, или разбойное? за необявленіемъ ему, Цырюлику, отъ него, Харченка, не знаетъ; и посля того прихаживалъ къ нему, Цырюлику, онъ, Харченко, изъ Печерского монастира, и то изредка, и биралъ пластиръ къ болящей ноге, и въ одно время пришелъ изъ того-жъ монастира, и просилъ ево, Цырюлика, чтобъ онъ, Цырюликъ, съ нимъ, Харченкомъ, пошелъ въ ряды и купилъ ему на сапоги красного сафьяна, почему онъ, Цырюликъ, и пошелъ, и за неименіемъ у него, Харченка, денегъ, за тотъ сафянъ заплатилъ онъ, Цырюликъ, своихъ денегъ два рубля; а потомъ когда сапоги сшити были, то паки онъ, Харченко, къ нему Цырюлику, пришедъ, и заплачения имъ, Цырюликомъ, за сафянъ денги, два рубли, отдалъ, и взявъ онъ, Харченко, исъ техъ сшитихъ сапогъ себе пару, а ему, Цырюлику, за леченіе ноги другую пару отдалъ; а потомъ, спустя недели со три, паки пришелъ къ нему, Цырюлику, онъ, Харченко, исъ того жъ Печерскаго монастира и обявилъ, что онъ имеетъ изъ Киева ехать за Днепръ въ городъ Гадячи къ родственникамъ своимъ, и просилъ ево, Церюлика, чтобъ онъ имеющуюся у него, Цырюлика, собственную лошадь за денги ему, Харченку, продалъ; то онъ, Цырюликъ, ему, Харченку, за шесть рублей, какъ самъ купилъ за ту-жъ цену, и уступилъ; и по выездѣ оного Харченка отъ него, Цырюлика, прослишалъ онъ, Цырюликъ, что тотъ Харченко, какъ прежде слишно было, въ разбое полского шляхтича, Мартина Журавлевича, которого онъ, Цырюликъ, доволно знаетъ, при томъ-же разбое былъ, то онъ, Цырюликъ, опасаяся даби за содержание того Харченка не последовало-бъ каково напрасного штрафу, ездилъ для сиску ево въ Печерской и въ Межигорской монастиры, точию нигде не сискалъ, и для сиску-жъ ево, Харченка, посилалъ онъ, Цырюликъ, брата своего родного, при которомъ брате ево билъ и посланной отъ магистрата киевского, да четире салдати, въ состоящую надъ Днепромъ Воскресенскую слободку, куда и ездили, и по прибитіи къ тамошнему жителю, Пархоменку, означенного гайдамаку Харченка

сискали, точию онъ отъ нихъ ушелъ; а что де онъ гайдамака, Харченко, на него, Цирюлика, показалъ принятиемъ разбойнихъ денегъ и пожитковъ весма напрасно, ибо де ему, Харченку, въ генералномъ войсковомъ суде съ нимъ, Цырюликомъ, дана била очная ставка, на которой оной воръ Харченко зговорилъ, а показалъ, что то на него, Цырюлика, говорилъ напрасно съ нещадного бою, бывшаго при допросѣ въ Киевской губернской канцелярiи; и въ семъ допросе показалъ онъ, Цырюликъ, самую сущую правду. Съ подлинною выпискою читалъ канцеляристъ Андрей Быковъ.

Книга пограничныхъ судовъ Кiевского воеводства, № 203 годъ 1755—1760; листъ 153.

CCCXII.

Заявленiе люблинскаго воеводы, князя Антонiя Любомирскаго, о томъ, что милицiя, вооруженная противъ гайдамаковъ на счетъ воеводства Кiевскаго, безполезна, обременяетъ воеводство непосильными расходами и поведенiемъ своимъ наноситъ вредъ жителямъ.—1754. Мая 22.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego czwartego, miesiąca Maii dwudziestego wtórego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomierskim, przedemną Antonim Józefem Bahrynowskim; namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi comparens personaliter iaśnie oświecony xiąże iego mość Antoni na Wiszniczu, Jarosławiu hrabia Lubomirski, woiewoda lubelski, generał-leutnant infanteryi woysk iego królewskiey mości y rzeczypospolitey, medycki etc. starosta, kawaler orderu orła białego, uznaie naypierwiey pod naywyższą Wszechmocnego opatrznością y niewychwalonym naiaśnieyszego

Augusta trzeciego a dwudziestoletnim panowaniem ten pożytek nader dla oyczyzny szacowny, iż z postronnemi monarchiami, potęgą y mocą okazałemi, rzeczpospolita ze wszystkich stron granicząc, nie doznała ieszcze żadney zaczepki, którąby pokoy wewnętrzny y zewnętrzny mieszać y wzruszać y któraby granicom naszym, pactis foederatis undique obwarowanym, umnieyszenie y uszczerbek przynosić miała; uznaie przytym nieograniczoną stanów rzeczypospolitey przezorność, iż prowincyom wszystkim, do całości oneyże należącym, przez rozstawione partyami woysko tak wyborne y dostateczne utwierdzili bespieczeństwo, że dotąd pace laetamur prosperi, y w tuteyszym nawet odległym woiewodztwie Kiiowskim przez konsistencye y obozowiska woyska kwarcianego dosyć trwała odkryła się spokoyność, gdy przez ustawiczne zgromienie naiazdów haydamackich iuż tandem nawalność y napaść onych ustaie. Że zaś prześwietne woiewodztwo, ob timorem tychże haydamaków, providendo bespieczeństwu swemu, na seymiku gospodarskim in anno millesimo septingentesimo quinquagesimo, na dniu ósmym miesiąca Września, milicyą z trzechset koni złożoną uchwaliło, y dla teyże nad taryffę anni millesimi septingentesimi trigesimi quarti stotysięczny podatek (natenczas freti tremore wspomnionych haydamackich napaści) ustanowiło, et per consequens ad constituendam dla teyże milicyi dispositionem, in anno millesimo septingentesimo quinquagesimo primo, die quarta Februarii subsecutam, zacnych ich mościów urzędników y ziemianów uprosiło y wyznaczyło, więc saluberrimam hanc mentem prześwietnemu woiewodztwu wielbiąc, iaśnie oświecony xiąże iego mość woiewoda lubelski spodziewał się dotąd dla wszystkich dóbr, w woiewodztwie Kiiowskim znayduiących się, aliquam z początku securitatem; ale kiedy przez przedłużone w tym kraiu mieszkanie zdarzyło mu się zapatrywać na dalsze w tey okoliczności obrady prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego, podczas których stotysięczny podatek cum summa depactatione na woiewodztwo imponere, et eo fine tariffę nową po nastąpionych non sufficienter lustracyach ustanowić usiłowano, wbrew prawu, zabraniaiącemu nowych formowania y odmieniania taryff y nowych podatków, przez co dla miast, miasteczek y wsiów, post tot hosticas calamitates, do iakieykolwiek przecież przychodzących doskonałości, nieznośna działaby się krzywda;—przeto iaśnie oświecony xiąże iego mość woiewoda lubelski, providendo indemnitati et integritati dóbr wszystkich szlacheckich, tudzież upatruiąc oczywiście szkodę publiczną całego woiewodztwa tegoż, naybardziey z tych przyczyn, iż co rok przez podatek na milicyą wpada też woiewodztwo coraz w znacznieysze długi, których

wypłacenie swego czasu nastąpićby musiało cum majori onere ac depressione poddanych, przez co niemała część chłopów za granicę iuż zaczyna uchodzić; doznaiąc oraz, iż taż milicya, upominaiąc się swego żołdu, za delatami y assygnacyami wielmożnych powiatowych podskarbich ieżdżąc po miastach y wsiach, ubogich poddanych przechodami swemi aggrawuią, iako manifesta wielu godnych ich mościów ziemian, officiose zaniesione, świadczą, a przez to w processa znaczne miłość y konfidencyą inter concives psuią; miarkuiąc przytym, iż woyska kwarcianego obrona tuteyszemu kraiowi doskonale sufficere może, które etiam sądy pograniczne na swoich kadencyach per acceleratam secundant justitiam, iako ta milicya żadną miarą conservari et subsistere nie może, tak manutenendo integritatem całego woiewodztwa publicam et prospiciendo legi juribusque regni, solennie manifestuie się Antoni Lubomirski, woiewoda lubelski.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, № 235, годъ 1752—1754; листъ 966 на оборотѣ.

CCCXIII.

Приказъ гетмана коронного, Адама-Николая Сенявскаго, данный старостѣ Нѣжинскому Илинскому, предписывающій послѣднему организовать пограничную военную стражу въ окрестностяхъ Кіева. 1754. Іюня 16.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego czwartego, miesiąca Septembris ośmnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomierskim, przedemną, Antonim-Józefem Bahrynowskim, podczaszym czerniechowskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomierskiego, y xięgami nnieyszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi comparens personaliter wielmożny iego mość pan Michał Kołłontay, łowczy wołkowyski, ten ordynans, od

iaśnie wielmożnego iego mości pana Sieniawskiego, kasztelana Krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, wielmożnemu iego mości panu Ilińskiemu, staroście Niżyńskiemu, z podpisem ręki własney tegoż iaśnie wielmożnego Sieniawskiego, przy pieczęci przyciśnioney, ratione intro contentorum dany y służący, ad acta praesentia, castrensia, żytomiriensia per oblatam podał, de tenore sequenti: Adam-Mikołay z Granowa Sieniawski, hrabia na Szkłowie y Myszy, kasztelan Krakowski. hetman wielki koronny. Ponieważ do obligacyi urzędu mego należy iakonaywiększe bespieczeństwo granicom opatrzyć, przeto daię ten moy wyraźny ordynans iego mości panu Ilińskiemu, staroście Niżyńskiemu, aby na granicach od Kiiowa furwakty y warty postawił dla bespieczeństwa wszelkiego kraiu od tamtey ściany, które w Dymirskim y Dymidowskim starostwach y innych mieyscach trzymać będzie,—pod ostrością artykułów woyskowych zalecam y mieć chcę. U tego ordynansu, per oblatam podanego, data y podpis ręki w te słowa: Działo się we Lwowie, die decima sexta Iunii, millesimo septingentesimo decimo quarto anno. Adam Mikołay Sieniawski, kasztelan Krakowski, hetman wielki koronny, manu propria.—Który to ordynans słowo w słowo do xiąg ninieyszych iest zapisany.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1752—1754, № 235; листъ 653 на оборотъ.

CCCXIV

Жалоба отъ имени люблинскаго воеводы, князя Антонія Любомирскаго, на милицію Кіевскаго воеводства о томъ, что милиціонеры арестовали въ качествѣ гайдамаковъ мирныхъ жителей, крестьянъ Любомирскаго, затѣмъ ворвались въ его мѣстечко Макаровъ, истязали въ немъ евреевъ и т. п. 1754. Іюля 3.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego czwartego, miesiąca Iulii trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiey mości Żytomirzu, przedemną, Dominikiem Grzymałą z Przyborowa Przyborowskim, subdelega-

tem przysięgłym, namieśnikiem protunc grodzkim generału województwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter urodzony jegomość pan Dominik z Pruszyna Pruszyński, nomine et ex speciali comisso jaśnie oświeconego xięcia jegomości Antoniego hrabi na Wisznicu y Jarosławiu Lubomirskiego, wojewody Lubelskiego Iasielskiego, Medyńskiego et caetera starosty, postrzegaiąc wszelakiey całości substancyi tegoż jaśnie oświeconego przyncypała, summa cum querimonia et cordalio na przeciwko wielmożnemu jego mości panu Michałowi Trypolskiemu, pułkownikowi milicyi województwa Kijowskiego y całey milicyi prześwietnego wojewodztwa Kijowskiego skarży, żali y manifestuie się o to, iż ichmość obżałowani, maiąc obowiązek wszelakie swywolne kupy gromić y od wszelkich exorbitancyi prześwietne wojewodztwo Kijowskie zastępować, a ichmość obwinieni, wszystkie pominowszy kondycye y artykuły, przy erygowaniu milicyi woiewodzkiey opisane, mniey dbaiąc na przyiacielskie ex brachio jaśnie oświeconego xięcia jegomości wojewody Lubelskiego perswazye, rożne czynią w dobrach jaśnie oświeconego pryncypała comparentis ichmość obżałowani wiolencye, kiedy y teraz ichmość obwinieni ludzi y poddanych jaśnie oświeconego pryncypała comparentis dziedzicznych, na budę dla robot idących, iak gdyby haydamaków, łapaią, biią, nic sobie niewinnych kaliczą, y na dobrowolney drodzą zabieraią, któremi się nie kątentuiąc krzywdami y oppresyami fortunie dziedziczney jaśnie oświeconego pryncypała comparentis przez siebie poczynionemi, dnia onegdeyszego na miasto Makarów, jaśnie oświeconego pryncypała comparentis dziedziczne, w kilkunastu koni napadłszy, żydów bili, kaleczyli y rospędzali, potym zaś ichmość obwinieni, za deiatą komenderowani, przyszedłszy do wsi Modrzeiowki, cum forti executione podatek in triplo brali, woyta pod wartą trzymali y inne nienależyte extorsye z ludźmi, poddanemi jaśnie oświeconego pryncypała comparentis dziedzicznemi, czynili i hucusque w swoim perseverant umyśle; Zatym is idem comparens, przychilaiąc się do dawnych jaśnie oświeconego pryncypała swego y rożnych similiter in negotio przez kogokolwiek poczynionych manifestów, tudzież windykuiąc krzywdy, oppressyi jaśnie oświeconego pryncypała swego, ludziom y poddanym przez ichmościów wyż wyrażonych poczynionych, contra eosdem inculpatos iteratis manifestowawszy y protestowawszy się vicibus, prosił eam actis ingrossari, co y otrzymał. Dominik Pruszyński; manu propria.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, № 64, годъ 1754; листъ 918 на оборотъ.

CCCXV.

Жалоба отъ имени дворянина Петра Цырины на крестьянъ села Быстрика, о томъ, что они, подъ видомъ гайдамаковъ, напали на имѣніе истца, село Свитинцы, захватили его лошадей и произвели, такимъ образомъ, сильную тревогу. 1754. Іюля 27.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego czwartego, miesiąca Iulii dwudziestego siódmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomierskim, przedemną, Antonim Józefem Bahrynowskim, namieśnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomierskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Marek Dogil-Cyryna, nomine et ex speciali commisso wielmożnych ich mościów: Piotra y Apolonii z Cyrynów Rzążewskich, stolników bracławskich, małżonków, quam primum acta praesentia adire valuit, tak zaraz solenniter naprzeciwko wielmożnemu iego mości panu Józefowi Pokrasie, woyskiemu czernichowskiemu, dóbr Bystrzyka, w kluczu Pawołockim będącego, virtute jurium suorum possessorowi, tudzież innym ludziom, poddanym tamecznym bystrzyckim, którzy swawolną kupą na dobra Śwityńce, w possessyi wilmożnego stolnika bracławskiego będące, recenter nocnym sposobem napadli, świadczy y manifestuie się w ten sposób y o to: iż niewiedzieć, czyli kto z strony wielmożnego iego mości obwinionego tychże poddanych kilku bystrzyckich subministrował, czyli też oni sami swawolnym sposobem, pod teraznieyszy czas grassuiących swywolców y haydamaków, w nocy na grunta y pola świtynieckie napadli, stado wielmożnego stolnika nocuiące rozgromili, konie, źrzebce wyłączali, haydamackim sposobem huk y rumor uczyniwszy, ludzi, na straży będących u stada, wiązać chcieli y rozpędzili, którzy rozpędzeni, o północy do dworu świtynieckiego przybywszy, o takowym tumulcie haydamaków państwo swoie ostrzegaiąc, iż haydamacy stado zaieli, wczym wielmożni stolnikostwo przerażeni różnie tułać się y kryć przez całą noc musieli, różne rzeczy porozrzucawszy w onym tumulcie, po nocy kryiąc się, nie małą przez to ponieśli szkodę, naybardziey sama wielmożna stolni-

kowa z okazyi przestraszenia onego niemały na zdrowiu swoim poniosła detryment, iako y teraz w niebespieczney zostaie słabości od tego samego czasu; a do tego że ciż swawolcy konia iednego ze stada porwali, któren y dotychczas przy nich znayduie się. W czym tedy praecavendo publicae tranquilitati, ażeby w tym kraiu jus sceleri nie pozwolone było y owszem exemplaris na takowych excesantów extendatur rigor, iako też et quam maxime subveniendo integritati vitae, tum etiam illatarum exinde damnorum, idem comparens, offerendo wielmożnego stolnika jure acturum velle, ratione praemissorum iteratis quamsolennissime manifestatur vicibus. Marek Dogil—Cyryna.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, № 235, годъ 1752—1754; листъ 1083.

CCCXVI.

Жалоба хоругви, вооруженной на счетъ Кіевскаго воеводства противъ гайдамаковъ, состоящей подъ начальствомъ ротмистра Антонія Ляриссы-Ждановскаго, о томъ, что воеводство не уплатило жалованія, слѣдовавшаго истцамъ по постановленію сеймика. 1754. Августа 14.

Roku tysiąc siedmset piędziesiątego czwartego, miesiąca Augusti czternastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości Żytomirskim, przedemną, Franciszkiem Trzeciakiem, subdelegatem przysięgłym grodzkim kiiowskim, namieśnikiem protunc grodzkim żytomierskim, y xięgami nnieyszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi comparentes personaliter urodzeni ich mość panowie: Jan Juszkowski, namieśnik, Józef Biesiadowski, Krzysztof Borowski, Michał Myszliszewski, Michał Rudnicki, Alexander Boiakowski, Jędrzey Mikłaszewski, Tomasz Zwizda, Dominik Charczyński, Mikołay Ma-

kowski, kompania milicyi prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego, swym y całey chorągwi wielmożnego iego mości pana Antoniego Larysy-Zdanowskiego, stolnika latyczowskiego, rotmistrza teyże chorągwi, imieniem, tak znaczney krzywdy ulatenus dłużey cierpieć nie mogąc, solenniter magno animi cum dolore naprzeciwko całemu prześwietnemu woiewodztwu Kiiowskiemu żalą, manifestują y protestuią się idque in eum sensum et pro eo: iż prześwietne woiewodztwo Kiiowskie, postanowiwszy laudo publico in anno millesimo septingentesimo quinquagesimo primo na obronę od haydamaków, czyli grassuiących ludzi, z dóbr tegoż prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego milicyę, którey za podięte pracy azarduiących życiem tąż uchwałą y postanowieniem należytym żołd zupełny naznaczyło; a że taż milicya, a naybardziey moderni comparentes y cała chorągiew wielmożnego Larysy-Zdanowskiego, stolnika latyczowskiego, rotmistrza teyże chorągwi, w nieodebraniu należytey płacy wielką od tegoż prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego krzywdę ponosić musi, kiedy, podług postanowienia superius expressi laudi, zupełney dla siebie dotychczas nie odebrali ani odbieraią satysfakcyi, a co większa, że moderni manifestantes y w tym dość znaczną dla siebie ponosząc krzywdę, a to dla przysługi prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego czyniąc, kiedy nie tylko z własnego na moderunek, do zaciągu teyże milicyi należący, exwisceruiąc się grosza, ale y z własnych domowych sprzętów każdy na porządek woyskowy wyzuć się musiał; ad extremum, iż prześwietne woiewodztwo Kiiowskie obwinione, mniey uważaiąc na zasługi teraznieyszych zasługuiących się, prace y fatygi y niewczasy tak podiazdowe, iako też y rożnemi usługami na wszelkich powinnościach częstokroć zniewolnych (sic), co patet samemuż prześwietnemu woiewodztwu Kiiowskiemu, że podczas częstych podiazdów, iako to: roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego pierwszego urodzony iego mość pan Rudnicki, pariruiąc ordynansom, na podiezdzie będący, od haydamaków ten świat pożegnał, y koni teraznieyszych żałuiących się podczas częstych podiazdów zginąć musiało kilkanastu, żołd y płacę, krwawym potem a bardziey życiem azarduiących zasłużone, to iest trzynaście tysięcy czterysta trzydzieści y ieden złotych polskich, na retentach zostaiących. niewypłacone, też prześwietne woiewództwo Kiiowskie modernis manifestantibus wypłacać nie chce y nie wypłaca; co wszystko czasu prawa moderni manifestantes in seorsivis regestris, co komu będzie y siła należało? remonstrabunt: A zatym iidem comparentes, swym y całey chorągwi wielmożnego iego mości pana Antoniego Larysy-Zdanowskiego, stolnika latyczowskiego, rotmistrza teyże

chorągwi, de praemissis omnibus iteratis vicibus manifestuiąc y protestuiąc się, salva manente hujus manifestationis melioratione, si opus fuerit, per edendas citationes correctione; quod actis connotari prosili, co y otrzymali. J. Juszkowski, manu propria; J. Biesiadowski, manu propria; K. Borowski, manu propria; Michał Rudnicki, manu propria; Myszliszewski, pisać nieumieięcy, krzyżyk kładnie + A. Boiakowski, manu propria; J Mikłaszewski, manu propria; T. Zwizda, manu propria; + iako nieumieący pisać, przy krzyżyku położonym podpisuie się Mikołay Makowski; Dominik Charczyński, manu propria.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1752—1754, № 235; листъ 1114 на оборотъ.

CCCXVII.

Жалоба отъ имени дворянъ: Iосифа Бушковскаго и Станислава Тышковскаго на милицію Брацлавскаго воеводства о томъ, что отрядъ этой милиціи, ворвавшись въ село Таращу, причинялъ разныя насилія жителямъ, требуя уплаты земской подати въ пользу Брацлавскаго воеводства, между тѣмъ какъ жители уже уплатили ее сборщикамъ Кіевскаго воеводства. 1754. Августа 19.

Roku tysiąc siedmset piędziesiątego czwartego, miesiąca Augusti dziewiętnastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Dominikiem Grzymało Przyborowskim, subdelegatem przysięgłym, namiesnikiem protunc grodzkim generału województwa Kijowskiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi, comparens personaliter urodzony jego mość pan Teodor Kazimierz Paszkowski, subdelegat grodzki kijowski, imieniem wielmożnych ichmościów panów: Józefa Buszkowskiego, stolnika taraszczańskiego (sic), y Stanisława Tyszkowskiego, cześnika krusz-

wickiego, tegoż starostwa dzierżawcy, przeciwko wielmożnemu jego mości panu cujusvis nominis Mierzwińskiemu, komornikowi bracławskiemu, lantmilicyi województwa Bracławskiego protunc komendantowi, tudzież cujusvis nominis Pietrzyckiemu y innym officerom teyże lantmilicyi, we sto koni do dóbr Taraszczy przybyłym, manifestuie się o to: iż wielmożny Mierzwiński, komornik bracławski, y inni officerowie, z nim będące, ultimis diebus Iulii, we sto koni lantmilicyi bracławskiey do dóbr Taraszczy przybywszy, ważyli się violenti modo postępować, podatki różne, nie według zwyczaju y pory, na żydach y ludzi wymagać, żyduwki kaleczyć, chłopów opprymować, różne gwałty ludzie od milicyi po gospodach czyniąc, szkody niezliczone poddanym wielmożnych pryncypałów comparentis w zbożu y w bydle przynieśli, bo nietylko zboże różne koniom dawali, ale też y pod konie w snopach będące podściłali, ludzi y żydów więzili, żydówkę, żonę niewiernego Borucha, ledwie o śmierć nie przyprawili; a że żadną miarą natenczas tych podatków, na złotych polskich sześćset pięddziesiąt wyrachowanych, wziąć u ludzi nie mogli, ile że też dobra Taraszcza, jako zawsze do województwa Kijowskiego płacywała, tak y za rok teraznieyszy z wiosny wypłaciła, y jesieni nieczekaiąc iako zwyczay drugiey raty; y ieżeli województwo Kijowskie, maiące też dobra Taraszcze w swoich zawsze tariffach, nie zechce także odebrać, na co nic nie uważaiąc, że z iednych ludzi y dóbr na obie woiewództwa wypłacać niemożna, koniecznie do placenia przyciskali, a na ostatek skrypt od gromady na summę wyżrzeczoną colective przy wiolencyach wymogli, którego tak skryptu de nullitate, iako et ratione praemissorum, idem comparens, nomine quorum supra, iteratis manifestatur vicibus, prosząc hanc manifestationem actis connotari, co y otrzymał Teodor Paszkowski, manu propria.

Книга гродская, Кіевская, записовая и поточная, № 64, годъ 1754; листъ 1031.

CCCXVIII.

Протестъ ротмистра милиціи Кіевскаго воеводства, Михаила Трипольскаго, противъ заявленія многихъ дворянъ того-же воеводства, уничтожившихъ сеймикъ по поводу присутствія на мѣстѣ совѣщаній отряда милиціи. Трипольскій увѣряетъ, что милиція явилась на сеймикъ исключительно съ тою цѣлью, чтобы охранять дворянъ отъ нападенія гайдамаковъ. 1754. Августа 20.

Roku tysiąc siedmset piędziesiątego czwartego, miesiąca Augusti dwudziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Franciszkiem Xawerym Nitosławskim, podwoiewodzym grodzkim generału województwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter wielmożny jego mość pan Michał z Trypola Dedowicz Trypolski, łowczy parnawski, komornik ziem Kijowskich, rotmistrz chorągwi pułkowey milicyi prześwietnego województwa Kijowskiego, iak prętko dowiedzieć się mógł o manifeście, niżey wyrażonym, przez ichmościów obwinionych in anno praesenti, millesimo septingentesimo quinquagesimo quarto, die decima nona Augusti contra omnem realitatem w grodzie ninieyszym podanym, tak eo in puncto przeciwko urodzonym ichmościom panom: Remigianowi Wychowskiemu, Piotrowi Stępkowskiemu, Ianowi Wychowskiemu, Stepanowi Lichtańskiemu, Michałowi Michałowiczowi, Janowi Waśkowskiemu, Józefowi Wychowskiemu, Andrzejowi y Józefowi Raszkom, Samuelowi Niemierzyckiemu, Stefanowi Ryszkowskiemu, Bazylemu Kotkiewiczowi, Stefanowi Kowalskiemu, Antoniemu Dąbrowskiemu, Grzegorzowi Krzckowskiemu, Józefowi Jedleckiemu, Danielowi Wychowskiemu, Stanisławowi Moszkowskiemu, remanifestuie y manifestuie się w ten niżey opisany sposób y o to: iż ichmość obwinieni, przybywszy do Żytomierza na seymik poselski, za uniwersałem nayiaśnieyszego króla jego mości, w roku teraznieyszym, tysiąc siedmset piędziesiątym czwartym, die decima

nona Augusti przypadły, ducti acsi amore wolności szlacheckiey, bardziey iednak zostaiąc w nałogu psowania aby nay potrzebnieyszych prześwietnego województwa Kijowskiego obrad, co z dawnych, rwiących seymiki, pokaże się manifestów, ważyli się etiam dnia wczorayszego, niepozwalaiąc na obranie posłów, wyżey wyrażony podać manifest, zmyślnie w nim, in colore tylko y nie w żadnym dowiedzeniu wyraziwszy zarzuty, iż iakoby się to przeciwko prawu pospolitemu ac contra immunitatem sancitorum mieyscom, obradom publicznym przyzwoitym, y wolności wolnego narodu synom stać miało, że ludzie, kommenderowani w liczbie pięciudziesiąt koni, na wyżrzeczony seymik, za ordynansem jaśnie wielmożnego reymentarza partyi Ukraińskiey, przybyli, przeto na obranie posłów nie pozwalali y seymik zerwali, iako o tym uczyniony przez ichmościów obwinionych świadczy manifest; która to racya non zelo liberi voto, ale ex instructa malevolentia inventowana bydź musi, ponieważ, iako classicum w województwach Ukrainnych, że przed'ym jaśnie wielmożni reymentarze partyi Ukraińskiey za ordynansem y jaśnie wielmożnych hetmanów obradom seymikowym województw Kijowskiego y Bracławskiego, iako in hostili będących, providendo securitati, adminicula z woyska komputowego przysyłali, iak zaś za szczęśliwego powodzenia nayiaśnieyszego króla jego mości, Augusta trzeciego, za wiadomością y zezwoleniem jego pańskim, na obronę oyczystych granic y defense od nieprzestannych insultów haydamackich prześwietne województwo Kyowskie pułk milicyi expensą z własnych fortun zaciągneło, tey dowodnemi pracami, przy błogosławięstwie Boskim, nietylko koło granic immunitas providetur et viget, ale taż milicya, za ordynansami znaiąc się do powinności swojey, na seymikach, sądach, consultantibus adeuntibus et redeuntibus provident securitatem, tak y na teraznieyszy seymik przybywszy za ordynansem jaśnie wielmożnego reymentarza partyi Ukraińskiey w kompucie pięciudziesiąt koni, szczegulnie tylko dla ubespieczenia od swawoli haydamackiey, a nie dla uciemiężenia wolności szlacheckiey, iako niesprawiedliwym zarzucono iest manifestem, stanowszy na przedmieściu, żadnemu z ichmościów obywatelów, na pomieniony seymik zgromadzonych, by też nayuboszszemu, żadney lęzyi nie uczynili, ani się do seymikowania nie implikowali, (co każdego czasu inkwizycyą dowiedziono będzie) A zatym wielmożny manifestans, iako pułkownik wyż rzeczoney milicyi, de irrealibus et nunquam probandis objectis, a iako obywatel y possesionat województwa Kijowskiego, kochający dobro pospolite, o niesprawiedliwie zmyśloną a podobno podmowną racyą, niedopuszczenie obrania ichmosciów potrzebnych

posłów, iterum atque iterum remanefestuie y manifestuie się, prosząc hoc totum actis connotari, co y otrzymał-Michał Trypolski, pułkownik, manu propria.

Книга Кіевская, гродская, записовая и поточная, № 64; годъ 1751; листъ 1036.

CCCXIX.

Коллективное заявленіе многихъ дворянъ Кіевскаго воеводства о томъ, что они желаютъ упраздненія милиціи, содержимой на счетъ воеводства, такъ какъ содержаніе ея стоитъ очень дорого, между тѣмъ она не исполняетъ своей обязанности: милиціонеры не только не обеспечиваютъ воеводства отъ нападеній гайдамаковъ, но, напротивъ того, сами причиняютъ обиды и разоренія жителямъ Кіевскаго воеводства. 1754. Сентября 10.

Roku tysiąc siedmset pięDziesiątego czwartego, miesiąca Septembris dziesiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Franciszkiem Xawerym na Piotrowie Nitosławskim, podwojewodzym sądowym grodzkim generału województwa Kijowskiego y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparentes personaliter wielmożni y urodzeni ichmość panowie: Jan Kajetan Iliński, starosta Żytomirski, Jan Pawsza, stolnik kijowski, Józef Głębocki, skarbnik Żytomierski, wielmożny Pius Jerlicz, woyski Żytomierski, Stanisław Tysza-Bykowski, cześnik płocki, Michał z Wyhowa Wyhowski, S. O., Alexander Hładunowicz-Dubiski, cześnik żytomirski, Jerzy Hołowiński, Antoni Zbrożek-Rybczyński, stolnik mozyrski, Antoni Laryssa Zdanowski, S. L., Dominik Głoskowski, Jerzy Mietelski, Ierzy Ierlicz, miecznik mscisławski, Michal Bilski, Stefan Ryżkowski,

Grzegorz Mieleniewski, Wawrzyniec Moszkowski, Antoni Hatowski, Ierzy Wyhowski, Michał Adamowicz, Tadeusz Izbicki, I. O. Mysłowski, Kazimierz Kretowski, Bazyli Kaleński, Ian Wychowski, Maciey Wychowski, Józef Wyhowski, Jan Waśkowski, Andrzey Lipnicki, Antoni Suszczewicz, S. Brzozowski, Jakub Izbicki, Ioachym Więckowski, Stefan Jankowski, Jan Hatowski, urzędnicy, patriotae, szlachta, obywatele prześwietnego wojewodztwa Kijowskiego, iz chociaż laudo publico, in loco consultationum solito, w Żytomirzu, anno millesimo septingentesimo quinquagesimo primo, die sexta Februarii przez nas samychże y innych ichmościów, godnych urzędników, patryotów y obywatelów tegoż prześwietnego województwa Kijowskiego, nowoerrigowana sumptem tegoż wojewodztwa naszego pro tutamine zdrowia y fortun naszych milicya trzech chorągwi, po sto koni w sobie każda maiąca, spodziewaiąc się przez też milicyą securitatem omnimodam, tak od grasuiących luridae gentis kozaków dla siebie ochrony obronę, iako przez braci swoich życzliwą; lecz od tychże ichmościów, braci swoich, milicyi nowoerrigowaney, w fortunach naszych poddanych opressiones et agravationes cierpiemy y ponosiemy, że po dobrach naszych y fortunach krzywdy, szkody taż milicya nam samym y poddanym czyni, gwałtowanie, absoluta maiąc się potestate, nie obawiąiąc się żadnego rygoru, poddanych niemało rozpędzili, przybywszy do dóbr, ad libitum et velle sui wymyślne commoditates w obrokach, sianach et aliis dla siebie victualibus, cum invasionibus etiam dworów naszych szlacheckich et cum nimia contemptuatione czynili, y czynić nie przestaią, o których lezyach y opressyach, krzywdach y wiolencyach, szkodach, poczynione obywatelów cum summo cordalio o sobie testantur manifesta; a że dotąd y my, żaląc się, in longa patientia w milczeniu wyż wyrażone lezye znosili, więc, widząc teraz, że decidente uno malo, coraz sequuntur plura, przychylaiąc się do manifestów różnych, przez różnych ichmościów przeciwko teyże milicyi zaniesionych, iako per laudum publicum w wolnym narodzie, ex bona voluntante milicya od nas, obywatelów, nowo jest erigowana, tak, ex ratione praemissorum, de justitia tolli powinna; ponieważ, nie dość na tym, że grasuiąc haydamacy obywatelów wojewodztwa naszego ruynuią, varias atrocitates et crudelitates onymże zadaią, lecz ad tantas injurias taż swiża nowoerigowana milicya nas, suos conditores, przez swoie ciężkie przechody, przywodzi, oprimit, tangit et angit. A co większa, przez ustanowienie teyże samey milicyi coraz profugatio poddanych znacznieysza następuie, osiadłości ubywaią, a deserta loca pomnażaią się y zagraniczna monarchia naszemi poddanemi osadza się y napełnia;

przez co na reszte mizernego poddaństwa co raz cięższy ściąga się podatek, ile że y z teraznieyszey iakoweyści taryffy, bezprawnie uczynioney, non atento decreto radomiensi, żadna nie wynikneła alewiacya, zkąd spodziewać się, że z pomienionych przyczyn uciemiężliwych, swego czasu, niepłaconego żołdu teyże milicyi nastąpią niezbyte remanenta, a to podobno nie u kogo innego, tylko u nas, u społobywatelów swoich, rekwirować będą et deservitam mercedem upominać się; a tak woiewodztwo nasze coraz in majora solutionis onera wpadać będzie, (których repetitio w dalszym czasie do naszych własnych ściągnie się fortun, kiedy spustoszone dobra ułożonego składać y wypłacać nie będą mogły stipendium), chyba z nich przyidzie nam kiedyś augentibus oneribus in satisfactionem ustąpić; przeto, obviando integritati fortun naszych szlacheckich, de nullitate teyże milicyi, (ktorą rezerwowaną zwyż wyrażonym laudum, iako do dalszey woli naszey erygowaliśmy), niemniey de nullitate iakoweyści taryffy, nie na fundamencie dekretu radomskiego z znacznym uciemiężeniem nastąpioney, solennie manifestuiemy się, salva, si opus fuerit, prolixiori melioratione reservata et praecustodita; quam actis connotari prosili, co y otrzymali. Jan Kajetan Iliński, starosta Żytomirski, manu propria; Jan Pausza, Józef Głębocki, stolnik Kijowski, manu propria; Pius Jerlicz, woyski żytomirski, Stanisław Tysza-Bykowski, cześnik płocki. M. z Wyhowa Wyhowski, manu propria. A. A. Dubiski C. Z. Jan Hołowiński, manu propria. Antoni Zbrożek Rybczyński. Antoni Larysa-Żdanowski, Dominik Głoskowski, Jerzy Mietelski, Jerzy Jerlicz, Michał Bielski, Stefan Ryżkowski, Grzegorz Mieleniewski, Wawrzyniec Moszkowski, Antoni Hatowski. Jerzy Wyhowski, Michał Adamowicz, nieumieiący pisać +. Łukasz Izbicki +. G. J. Mysławski, Bazyli Kaliński, J. W. +. Jan Wyhowski +, Józef Wyhowski +, Maciey Wyhowski +, Jan Waśkowski, manu propria, Andrzey Lipnicki, Antoni Suszczewicz, S. Brzozowski, Jakób Jzbicki, Stefan Jankowski, Jan Hatowski.

Книга Кіевская, гродская, записовая и поточная, № 64, годъ 1754; листъ 1097 на оборотѣ.

CCCXX.

Жалоба дворянина Мартына Пержхалы на офицеровъ милиціи Кіевскаго воеводства о томъ, что они, безъ всякаго повода, нанесли истцу тяжелые побои. 1754. Сентября 11.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego czwartego, miesiąca Septembris jedynastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiey mości, Żytomierzu, przedemną, Franciszkiem Xawerym na Piotrowie Nitosławskim, podwojewodzym sądowym grodzkim generału województwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter urodzony jegomość pan Marcin Pierzchała, solenną przeciwko urodzonym quorum vis nominum ichmościom panom: Zagorskiemu y Ulanickiemu, kompanii chorągwi pułkowey prześwietnego województwa Kijowskiego milicyi, zaniósł manifestacyą y protestacyą, iż on, niedawszy żadney okazyi pomienionym ichmościom, a nic maiąc żadney z niemi znajomości, przyiechawszy do Kotelni na święty Mikołay ruski w roku przeszłym, tysiąc siedmset pięćdziesiątym trzecim, po pieniądze za furaż, od teyże chorągwi należące, w własney gospodzie od pomienionych ichmościów violenter napadniony, zbity suchemi y krwawemi razami został, tak daiece, iż go ledwie z ostatkiem życia znajomi obronili przyiaciele, anticipatius zaś zostaiącego na dyspozycyi w Zarubińcach urodzony jego mość pan Stefan Pruszyński, towarzysz chorągwi jego mości pana Kamińskiego, rotmistrza teyże milicyi, w czasie wieczornym, uczyniwszy inwazyą do dworu Zarubinieckiego, z dobytą szablą okaliczyć lub na śmierć ubić usiłował, łżył y ostatniemi słowami szkalował, co wszytko swego czasu fusius inquisitionibus dowiedzione będzie; o to tedy wszytko wyżey wyrażony manifestans iterum atque iterum manifestuiąc się, actis connotari prosił; co y otrzymał Marcin Pierzchała, manu propria.

Книга Кіевская, гродская, записовая и поточная, № 64, годъ 1754; листъ 1103.

CCCXXI.

Жалоба дворянина Николая Сущанскаго-Проскуры на офицеровъ милиціи Кіевскаго воеводства о томъ, что они въ пьяномъ видѣ напали на его домъ, стрѣляли въ двери и нанесли ему разныя обиды и оскорбленія. 1754. Сентября 23.

Roku tysiąc siedmset pięždziesiątego czwartego, miesiąca Septembris dwudziestego trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście jego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Józefem Obuchem-Woszczatyńskim, subdelegatem przysięgłym, namieśnikiem protunc burgrabstwa grodzkim generału województwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter wielmożny jego mość pan Mikołay Suszczański-Proskura, podczaszyc kijowski, dóbr wsi Kornina cum attinentiis et aliorum bonorum w prześwietnym województwie Kijowskim ab avis et atavis dziedzic, sentiendo se przez urodzonych ichmościów panów: Antoniego Wirskiego y Michała Grodeckiego, z milicyi prześwietnego województwa Kijowskiego, chorągwi wielmożnego jego mości pana Żdanowskiego, ante hac rotmistrza, destynowanych rewyzorów, wraz z pocztami summopere lesum et injuriatum, solenniter na przeciwko tymże ichmościom obżałowanym świadczy y manifestuie się w ten sposób y o to: iż ichmość, mniey uważaiąc praw y artykółów woyskowych et disciplinam militarem, ktore serio securitatem bonorum nobilitarium ostrzegało y ubezpieczyło, a dopieroż dworów y pomieszkania dziedziców y possesorów omnimode assekurowało, czego y zagraniczne woyska, gdyby też y pod czas inkursyi, serio przestrzegaią y pod surowemi ordynansami y karą exemplarną zakazuią; a ichmość obżałowani recenter przed kilko niedzielami, nulla habita ratione do wielmożnego manifestanta, przybywszy do dóbr Kornina, nimio potu obruti, maiąc przy sobie pocztów kilkunastu z różnym orężem, to jest: pistoletami, karabinami, oraz samiż ichmość obżałowani ze sztucami et vario armorum genere uzbrojeni, consulto do tego przysposobiwszy się, na dwór wielmożnego komparenta w

dobrach Korninie z tłumem y hałasem impracticato modo ferme hostiliter napadszy, naypierwey słowami dość nigodziwemi, których ob honestatem wyrazyć niepodobna, wielmożnego komparenta łżyli y dyffamowali, y na poiedynek bez żadney racyi, szczegulnie difidendo in vitam wielmożnego comparenta, wyzywali; ad extremum, gdy modernus comparens, zważywszy zgubę y niebezpieczęstwo zdrowia własnego, we dworze swoim strzymał się, naybardziey widząc wielmożnę małżąkę swoją przez takowe tumulty y najazdy, oraz obelgi y szkalowania przez tychże ichmościów obżałowanych poalterowaną y przestraszoną, pacifice w tymże dworze swoim został; a ichmość obżałowani, addendo pejora malis, do strzelby ręczney rzuciwszy się, kilkadziesiąt razy do wrót dworskich alias bramy ognia dali, y wrota tegoż dworu impracticate postrzelali; iakowe attentarum wiolencye, którychby y nieprzyiaciel zagraniczny uczynić nie śmiał, ich mość zaś ani na prawa, ani na artykuła woyskowe nie zważaiąc, takowe attentare violentias ważyli się; o czym wyzia woźnego z ich mościami szlachtą, w tymże dworze officiose sprawiona, fusius obloquitur, y to wszystko inquisitionibus probabitur et deducetur; a zatym modernus manifestans, sentiendo se summopere laesum et injuriatum przez takowe zgwałcenie prawa y uczynioną domowi szlacheckiemu inwazyą y wiolencyą, recurrendo ad asyllum justitiae na przeciwko tymże ichmościom obżałowanym inwazorom, y w niczym artykułów woyskowych y praw oyczystych nie obserwuiącym, szczegulnie do różnych wiolencyi złożonym, ratione praemissorum offerendo se idem magnificum comparens z temiż ichmościami obżałowanemi o tak publiczną krzywdę, od ichmościów poniesioną, ubi de jure venerit, jure acturum velle, iterum atque iterum quaerit et manifestatur, salva, si opus fuerit, ejusdem manifestationis manente melioratione; quam actis connotari prosił; co y otrzymał—Mikołay S. Proskura, manu propria.

Книга Кіевская, гродская, записовая и поточная, № 64, годъ 1754; листъ 1165.

CCCXXII.

Жалоба дворянина Лаврентія Прушинскаго на жолнеровъ милиціи Кіевскаго воеводства о томъ, что они опустошили въ его имѣніи: пруды, сады и огороды, наносили побои жителямъ и стрѣляли въ церковь. 1754. Сентября 28.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego czwartego, miesiąca Septembris dwudziestego osmego dnia.

Na urzedzie grodzkim, w mieście jego królewskiey mości Żytomierzu, przedemną, Józefem Obuchem-Woszczatyńskim, subdelegatem przysięgłym, namiesnikiem protunc burgrabstwa grodzkim generału województwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter coram officio praesenti, castrensi, kijowiensi wielmożny jego mość pan Wawrzyniec z Pruszyna Pruszyński, stolnik starodubski, będąc znacznie częstemi ukrzywdzony wiolencyami y niewypowiedzianemi oppressyiami, poczynionemi przez niżey wyrażonych oskarżonych, obarczony, solenniter adhaerendo anterioribus manifestationibus suis, naprzeciwko wielmożnemu jego mości panu Michałowi Dedowiczowi z Trypola Trypolskiemu, pułkownikowi milicyi województwa Kijowskiego, y urodzonemu Stanisławowi Janowskiemu, namiesnikowi, y wszystkiey kompanii chorągwi pułkowey teyże milicyi świadczy, manifestuie y protestuie się in eum sensum: iż ichmość oskarżeni et principaliter wielmożni ich mość panowie: Michał Trypolski, pułkownik, y Janowski, namiesnik, nie kontętuiąc się dawnieyszemi krzywdami y opressyami, iako to: stawów przez szeregowych spustoszeniem, łąk, sianożęci skoszeniem, siana zabieraniem, sadów tak chłopskich, iako y dworskich połamaniem, w ogrodach różnych iarzyn powyrywaniem, ale etiam y teraz niedawnemi czasy, czyniąc na kontempt wielmożnego komparenta, rybaka, na stawie łowiącego rybę na zamek, szeregowym zbić, ryby y sieci odebrać licencyowali; in anno vero praesenti, podczas świąt żydowskich, w nocy w lochach miody powytaczali, także ogrody funditus spustoszyli, iarzyny rożne powykopywali, z komor, bez bytności gospodarzów w domu, nabiały, słoniny biorą, ruynują, owsy, żyto, y różne zboża powypasali, potratowali

stadem swoim, nawet do świątnic Boskich do cylu strzylaią, iakoż dotychczas w dzwonnicy Swięto-Mikulskiey w Kotelni kul kilka zostaie y inne niepraktykowane przeciwko prawu Boskiemu y pospolitemu krzywdy y wiolencye czynią y czynić nie przestaią; et quod maximum, in praesentia wielmożney jey mości pani Pruszyńskiey, stolnikowey starodubskiey, w sadzie natenczas dworskim urodzonego Stefana Sokołowskiego szeregowi zbili, jeymość panią Wyhowską, gubernatorowę kotelańską, palce powykręcali, stadnika także kotelańskiego y pastucha dworskiego, nic sobie niewinnych, skrwawili. A zatym idem magnificus comparens contra eosdem inculpatos, ratione praemissorum omnium, świadcząc y manifestuiąc się, stawił woźnego generała województwa Kijowskiego y innych, opatrznego Własa Zacharczenka, ktory, in vim suae verae ac fidelis relationis, palam, publice libereque recognovit, iż on roku teraznieyszego, tysiąc siedmset pięndziesiątego czwartego, die vigesima septima Septembris, na affektacyą y prawną rekwizycyą wielmożnego jego mości pana Wawrzyńca z Pruszyna Pruszyńskiego, stolnika starodubskiego, maiąc przy sobie stronę szlachty, ludzi wiary godnych, urodzonych ich mościów panów: Jędrzeja Komarowskiego y Stefana Jędrzejowskiego, eo majoris ac evidentioris testimonii gratia sibi adhibitos, był na gruntach kotelańskich, gdzie będąc, widział, y urzędownie oglądał zboża na polu w snopach y na pniu varii grani będącego na kop sto y więcey stadem stratowanego y spasionego, w ogrodach jarzyny powykopywane y płoty porozrzucane, w sadach drzewa rodzayne połamane y funditus spustoszone, w dzwonnicy święto Mikulskiey kul siedm, iedne powyrębywane, a drugie dotychczas w dzwonnicy zostaiące, niemniey roboczego Petra Rybaka dworskiego horendissime a vertice capitis usque ad plantas pedum zbitego, skrwawionego, ktere to wiolencye: zbóż spasienie, ogrodów funditus spustoszenie, sadów połamanie, płotów porozrzucanie, rybaka zbicie mienił być wielmożny affektant przez szeregowych milicyi chorągwi pułkowey poczynione y zadane; a tak on, woźny mianowany, tąż stroną szlachty, przy sobie będącą, oświadczywszy się, ztamtąd odiechał, y tu, ad acta castrensia, kijowiensia przybywszy, o tym te swoią prawdziwą wizyi relacyą przedemną, urzędem, uczynił y zeznał; y prosili tak comparens swojey manifestacyi, iako y woźny wizyi relacyi actis connotari; co y otrzymali. Pruszyński L. S. +. Woźny, qui supra, ignarus scribendi.

Книга Кіевская, гродская, записовая и поточная, № 64. годъ 1754; листъ 1190.

CCCXXIII.

Приказъ, данный гетманомъ коронныцъ, Яномъ-Климентіемъ Браницкимъ, одной хоругви милиціи Кіевскаго воеводства, предписывающій ей удалиться на зимнія квартиры изъ Житомирскаго староства въ мѣстность, назначенную для этой цѣли сеймикомъ воеводства, а также повелѣвающій вознаградить убытки, причиненные хорогвью въ Житомирскомъ староствѣ. 1754. Ноября 11.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego czwartego, miesiąca Decembris dwudziestego trzeciego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiey mości Żytomierskim, przedemną, Antonim-Józefem Bahrynowskim, podczaszym czerniechowskim, namieśnikiem protunc grodzkim żytomierskim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomierskiemi comparens personaliter urodzony jego mość pan Michał Wirski, gubernator starostwa Żytomierskiego, ten ordynans, od iaśnie wielmożnego iego mości pana Jana-Klemensa hrabi na Tyczynie y Branicach Branickiego, woiewody krakowskiego, hetmana wielkiego koronnego, chorągwi trzeciey milicyi prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego, z podpisem ręki własney tegoż iaśnie wielmożnego hetmana wielkiego koronnego, przy pieczęci zwykłey przyciśnioney ratione intro-contentorum dany, ad acta praesentia, castrensia, capitanealia, żytomiriensia per oblatam podał, de tenore tali: Jan-Klemens hrabia na Ruszczy, na Tyczynie, Tykocinie y Branicach Branicki, woiewoda Krakowski, hetman wielki koronny. Ponieważ prześwietne woiewodztwo Kiiowskie, uchwaliwszy milicyą na obronę swoię od naiazdów haydamackich y onę ad mentem prawa władzy hetmańskiey podawszy, lokacye zimowe teyże milicyi laudo publico naznaczyło, iako to: chorągwi pierwszey pułkowey—w Chwastowie, chorągwi drugiey—w Radomyślu, chorągwi trzeciey—w Iwankowie; mimo zaś tę dyspozycyę woiewodztwa Kiiowskiego zachodzi mię rekwizycya iego mości pana starosty żytomierskiego, że część wspomnianey milicyi na teraznieyszę konsystencyę zimowę w starostwie Żytomierskim iest lokowana y różnemi niepractyko-

wanemi exakcyami aggravat też starostwo,—więc insistendo justitiæ, przychylaiąc się oraz do dyspozycyi prześwietnego woiewodztwa Kiiowskiego, daię ten moy ordynans iego mości panu rotmistrzowi, lub, in absentia iego, przytomnemu kommendantowi przerzeczoney milicyi, w starostwie Żytomierskim aktualnie znaiduiącey się, ażeby, za odebraniem onego, in spatio dni trzech naydaley ruszył z starostwa Żytomierskiego z tąż milicyą y przeniósł się na tę lokacyą, która mu per laudum woiewodztwa iest naznaczona, szkody y krzywdy, ieżeli tąż milicya iakie uczyniła przez czas konsistencyi swoiey w starostwie Żytomierskim, wspomniony iego mość pan kommendant per via indagatione satysfakcyą onych aby uczynić rozkazał, skromność przytym wszelką et disciplinam militarem serio zalecam, pod rygorem artykułów woyskowych. Datum w Warszawie, die undecima Novembris, millesimo septingentesimo quinquagesimo quarto anno. U tego ordynansu, per oblatam podanego, podpis w te słowa: Jan Branicki, woiewoda Krakowski, hetman wielki koronny. (L. S). Któryże to ordynans, za podaniem y prośbą wyż mianowaney osoby, a za moim, urzędowym, przyięciem, słowo w słowo do xiąg ninieyszych, grodzkich, żytomierskich iest ingrossowany.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, годъ 1752—1754, № 235; листъ 691 на оборотѣ.

CCCXXIV.

Перечень имущества, заграбленнаго гайдамаками у жителей мѣстечка Хвастова. 1756.

Regestr zabranych rzeczy od Wasyla Ryznyczenka przez hajdamaków, które są regestrowane już w Kijowie 1756 anno:

1) Gotowych pieniędzy moskiewską monetą rubli osimdziesiąt; 2) kontuszów różnego koloru sześć—rubli trzydzieści; 3) pasów szatowych dwa—

rubli trzynaście i grzywien pięć; 4) pasów jedwabnych dwa—rubli trzy; 5) koralów sznurów dziesięć—rubli dziesięć: 6) płacht jedwabnych dwie—rubli pięć; 7) zapasek szatowych cztery—rubli cztery; 8) zapasek sztametowych dwie—rubli dwa;—9) rąbków szwabskich pięć—rubli pięć; 10) koszul szwabskich dziesięć—rubli dziesięć; 11) ręczników ordynaryjnych pięć—rubel ieden; 12) chustek tureckich dziesięć—rubli dwa i grzywien pięć; 13) szarawarów granatowych troje—rubli sześć i grzywien siedym i kopijek pięć; 14) czapek z czarnemi barankami cztery—rubli dwa i grzywien dwie; 15) sukna granatowego łokci siedm—rubli siedm; 16) rzeczy rekwirując, expensował rubli siedmdziesiąt; 17) czypek—grzywien osim; effiicit summa rubli dwieście piędziesiąt i dwa, grzywien siedm i kopijek pięć.

Regestr zabranych rzeczy od Jankiela Gecenka, arędarza śniehirowskiego, a mieszczanina fastowskiego, przez tychże samych hajdamaków, co i Wasyla Ryznyczenka rabowali:

1) Koralów sznurków dwa—valoris rubli jedynaście; 2) jupa podbita smuszami—valoris rubli siedm; 3) zausznice blachmalowe—rubel jeden; 4) poszewka drylichowa z piernata—grzwien osim; 5) kubek srybrny proby szustey—valoris rubli trzy; 6) kitaju czarnego sztuczka jedna—rubel jeden i grzywien dwie; 7) gorzałki okowity wiader osim—rubli osim; 8) pieniędzy gotowych z szkatułką rubli trzydzieści; 9) dukat srybrny pozłacany—rubli dwa i grzywien dwie; 10) koni gniadych z wozem i chomątem trzy—rubli dziewietnaście; 11) kożuchuw starych białych trzy—valoris rubli cztery i grzywien pięć, 12) siermięga nowa biała—valoris rubli cztery i grzywien pięć; 13) czapka nowa—grzywien sześć; 14) galon złoty—valoris rubli dwa i grzywien dwie, kopijek pięć; 15) spodnica biała majkowa—rubel jeden i grzywien pięć; 16) koszul szwabskich cztery—valoris rubli cztery; 17) pończoch par pięć—rubel jeden i grzywien pięć; 18) pas sztametowy czarny—rubel jeden; 19) płótna półsetków dwa—valoris rubli cztery i grzywien pięć; 20) obrusów dwa—valoris rubla jednego; 21) ordynaryjnych ręczników cztery—valoris grzywien pięć; 22) koszul ordynaryjnych cztery—rubel jeden; 23) poszewek z poduszek cztery—rubel jeden; 24) fartuchów szwabskich dwa—valoris rubla jednego; 25) namitek nowych pięć—valoris grzywien osim; 26) spodnica harasowa—rubla jednego; 27) chustek ordy-

naryjnych dwie; 28) siekiera—grzywien trzy; 29) pierscionków srybrnych —valoris grzywien pięć;—summa efficit rubli sto siedm, grzywien osim, kopijek pięć.

Regestr zabranych rzeczy przez tychże hajdamaków u Lejby Dawidowicza, arędarza fastowskiego, 1752 anno, a u atamana Pirateńskiego znajdujących się:

1) gotowych piniędzy monety moskiewskiey rubli sto sześćdziesiąt i dziewięć, grzywien siedm i kopijek pięć; 2) wilczura kitajem okryta—valoris rubli dwadzieścia y grzywien cztery; 3) bekiesza mamusowa—valoris rubli dwadzieścia i dwa i grzywna jedna; 4) baranków czarnych dwadzieścia pięć—valoris rubli dziesięć; 5) zakładek zielonych dwie—rubli dziewięć; 6) pas szatowy—valoris rubli sześć; 7) pas jedwabny—valoris rubli trzy; 8) serpanków osimnaście—rubli trzynaście; 9) katanka karmazynowa —rubli siedm; 10) katanka zielona grodetorowa—rubli dwanaście; 11) płutna szwabskiego łokci dwadzieścia—rubli trzy, grzywien pięć; 12) futra czarnego błam cały—valoris rubli piętnaście; 13) futra z kotów dzikich za rublów trzy i grzywien osim; 14) zawisów materyalnych dwie za rubli czetyrnaście; 15) zapon trzy za rubli pięć; 16) kubków srybnych dwa za rubli trzy i grzywien ośm; 17) czara srybrna za rubli dziewięć 18) łyżek srebrnych sześć za rubli osim; 19) półmisków cynowych za rubli sześć; 20) talirzów cynowych trzynaście za rubli jedynaście; przystawek dwanaście za rubli jedynaście; przystawek dwanaście za rubli sześć; mis wielkich cynowych dwie za rubli dwa; item półmisek jeden—rubel jeden; kubek cynowy jeden—rubel jeden; solnica kryształowa—rubli dwa; łyżek dwanaście—rubli trzy i grzywien pięć; kociołków miedzianych cztery—rubli cztery; moździerz—rublów cztery; koralów sznurków dwa—rubli dwadzieścia siedm i grzywien pięć; zausznic par dwie—rubli dziewięć; czapek cztyry—rubli trzy i grzywien pięć; czemlitów dwa—rubel jeden; kulbaka—rublów trzy; kałamajki łokci dziesięć—rubli trzy; kitaju półtory sztuki—rubel jeden i grzywien pięć; srebra łotów osimdziesiąt i jeden—rublów sto czterdzieści,— summa effiicit rubli pięćset sześćdziesiąt i trzy, grzywien trzy i kopijek pięć.

Tych hajdamaków, co Fastow rabowali, połapali w Kijowie: Tereszka Kuzenka, Hryćka Szostopała, Daniła Biłoszenka—kozaków siczowych

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 193, годъ 1753—1760; листъ 180 на оборотъ.

CCCXXV.

Отношеніе русскихъ пограничныхъ коммиссаровъ къ польскимъ, въ которомъ первые извѣщаютъ о томъ, что они выдаютъ въ распоряженіе вторыхъ трехъ пойманныхъ гайдамаковъ, польскихъ подданныхъ; вмѣстѣ съ тѣмъ русскіе коммиссары объявляютъ отказъ подписать совмѣстно съ польскими смертный приговоръ на одного изъ арестантовъ. 1758. Генваря 21.

Высокоблагородный и высокопочтенный господинъ Киевского воеводства пограничной судья и комисаръ, нашъ дружелюбнѣйшій товарищъ и благодѣтель! Вчерашнего числа отправленнымъ къ вашему высокоблагородию писмомъ требовано нами, дабы, присланные въ россійскую пограничную комисию для отдачи въ полскую сторону, по силѣ состоявшихся Ея Императорскаго Величества, нашей всемилостивѣйшей Государини указовъ, пойманные въ Россіи исъ полскихъ подданнихъ, воры извѣстные: Клипаровской, Выцовской и Архипенко, итого три человѣка, на полскую сторону ваше высокоблагородие принять изволили; а что касается о учиненіи церковному вору, Клипаровскому, смертной казни, о подписке намъ съ вашимъ высокоблагородиемъ обще въ томъ сентенціи, то оного вора, яко дѣйствително полского, судить и на смерть осуждать надлежить по полскимъ правамъ, для чего намъ подъ приговоромъ о смертной казни и подписыватця не слѣдуетъ; и на которое наше писмо ваше высокоблагородие соотвѣтствовать изволили, по какому бы случаю Полша имела наградить обиды, когда помянутого вора Клипаровского воровать не посылала, но оной будто въ Россіи, волочась, таковаго мастерства изучился; но понеже съ правъдою сие сходства имѣть не может, потому что онъ, Клипаровской, не бывши еще въ Россіи, съ подобными себе ворами въ Полше, какъ у жидовъ, такъ и у протчихъ обывателей воровства чинилъ, слѣдователно въ Полще и воровать научился, о чемъ пространнѣе въ выданномъ пунктѣ подъ № 164-мъ о его, Клипаровского, воровствахъ изъяснено; а что объ немъ, Клипаровскомъ, о осужденіи ево на смерть, обще намъ съ вашимъ высокоблагородиемъ сентенцию учинили, о томъ и заключенного вечно мирного трактата въ 20, 21, і 22 пунктахъ точно не изображено, да и з зачатия сей коммиссіи не бывало,

но какъ по силѣ указовъ намъ во отдаче техъ воровъ вашему высокоблагородию поступить повелено, того отъ насъ и наблюдается; а ваше высокоблагородие съ товарищемъ вашимъ, господиномъ Потоцкимъ, въ прошломъ, 1751, году въ Июнской каденціи съ таковыми-жъ полскими подданными, гайдамаками двумя человеки, кои полское местечко Ржищевъ грабили, безъ сентенціи россійскихъ комисаровъ, учинениемъ онымъ смертной казни поступили; равномерно и нынѣ вашему высокоблагородію, более не требуя россійскихъ комисаровъ въ общую сентенцію, по вашимъ, полскимъ, правамъ, кои до разсуждения нашего не слѣдуютъ, и поступить долженствуете; и для того оные воры два человека, да третей ведатель про воровъство Клипаровского—Выцовской, за нашимъ конвоемъ, при семъ и вашему высокоблагородию отправлены; а инако мы отпустить не можемъ, которыхъ изволите приказать, кому надлежитъ, подъ свой присмотръ принять и о приеме ихъ выдать росписку. Впротчемъ со особливымъ нашимъ почтениемъ пребудемъ: вашего высокоблагородия, нашего дружбнеішаго товарища и благодѣтеля, доброжелателные слуги, россійские коммисары: Коллежской совѣтникъ Михаилъ Макаровъ. Бунчуковый товаришъ Дунінъ—Борковскій. Изъ Мотовиловки, въ 21 день Генваря, 1758.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1754—1775, № 206; листъ 16.

CCCXXVI.

Показанія, отобранныя въ пограничномъ судѣ Кіевскаго воеводства отъ Антонія Боляновскаго, обвиненнаго въ участіи въ гайдамацкихъ набѣгахъ на польскія области. 1758. Генваря 31.

Libera konfessata z Antoniego Bolanowskiego, od rossyjskiey strony na polskie wydanego, anno 1758, die 31 Januaryi w Motowidłówce wysłuchane:

Antoni Bolanowski, rodem z Polski, z Przemyśla, ociec onego był w Werbie na dyspozycyi pod Krzemieńcem; lat sobie liczy od rodu dwadzieś-

cia y trzy, którego ociec tamże w Werbie pomarł, a matka z niem i dwoma siostrami jego ztamtąd się przeniosła w województwo Bracławskie, do wsi Buhakowa, a ztamtąd oddany przez matkę do monastyru, Wowczka nazwanego, za granicę, oddała na edukacyą, w którym monastyrze był czwierć roku, i wyuczył gramatkę i czasłowiec, a ztamtąd, podmuwiwszy onego Hryhory diak, poszli z tym diakiem znowu w polską stronę, a tam błąkając się po różnych miejscach, do miasta Winnicy zaszli, gdzie ten diak Hrehory na retorykę chodził, a onego na alemantarzu uczył; a ztamtąd, z Winnicy, z studentem, na imię Kanaszewiczem Józefem, poszli do Łysianki i tam się ten student od niego odłączył, a pomieniony Bolanowski pojechał z kozakami, którzy byli w Łysiance, z rybą, do Kryłowa zagranicznego, którego tam protopopa tamejszy, Ihnaty, wzioł do siebie z tym oświadczeniem, że: gdzie się masz włóczyć, bądz u mnie, a ja ciebie przyjmę za syna, i kiedy lat dorośniesz i dyakonem ciebie uczynię; u którego protopopy był niedziel około dziesiątka; a ztamtąd wziął go mirhorodzki pułkownik Wasyl Kapnisty za śpiewaka do siebie, i tam był u niego półczwartka roku; od którego Kapnistego wziołszy paszport, poszedł do Krzemieńczuka, ztamtąd z kozakami zaporozkiemi pojechał do Zaporoża, a na Zaporożu przystał za chłopca do koszowego, nazywającego się Sycza, u kturego służył lat dwie; a ztamtąd z kozakiem Kowtunem, według paszportu, pojechał do Kijowa z tej przyczyny, że go mniemali bydź niebierzmowanym, nabrawszy woz ryby, któren przedał za rubli dziesięć, te pieniądze przepił, sam potym, wykonawszy jurament z ponowieniem wiary, jest bierzmowany w roku tysiąc siedmset pięćdziesiątym piątym; tam zaraz poszedł do dworcu Kijowo-Meżyhorskiego monastyru, w którym był niedziel koło pięciu; a ztamtąd poszedł do monastyra Meżyhorskiego prosto, w którym monastyrze naznaczony był do lasu, przydawszy do niego chłopów dwóch, i mieszkał na Horanie aż do mięsopustu w roku przeszłym, gdzie wziowszy błogosławieństwo od archimandryty tamejszego możyhorskiego, z Maryną, przedtym sługiwającą u Semena Kozulskiego, burmistrza, z którą mieszkał tamże w Horaniach aż do Wielkiey Nocy, zkąd do Mostyszcz przyszedł i tam był w sąsiadach w Kornya aż do samej kosowicy; a ztamtąd poszedłszy do Kijowa za szukaniem dla siebie miejsca, gdzie znalazszy u czernic Florowskich, ale potym zachorował i leżał cały miesiąc w Kijowie, a bez to i miejsce, które miał mieć w Florowskim monastyrze, utracił; potym z Kijowa znowu do Mostyszcz poszedł, a tam pobywszy dzień jeden, znowu się powrócił do Kijowa i najoł sobie dworek u kusznirza tamejsze-

go Paszyńskiego; mięszkał tam kilka czasy, a potym tam, za namową Iwana Teśli, mieszkaiącego na Kudrawcu, poszedł do dworca czerców meżyhorskich, gdzie się zbierali hajdamacy, pili, tańczyli, a potym poczeli się go pytać, jeżeliby nie wiedział gdzie w Polszcze bogatych panów albo żydów?—odpowiedział—że nie wiedział, gdyż mały ztąd z Polski wyszedł za granicę; odpowiedzieli—my sami wiemy drogę do Polski,—i onego aż do samej nocy poili gorzałką i namawiali, aby z niemi poszedł na rabunek do Polski, on się exkuzował, a nareszcie, gdy go dobrze podpoili, wybrali się z niem w nocy; było wszystkich ich jedynastu, między któremi tylko zna: Pawła Lacha, Iwana Teslę z Kudrawca, Hryćka Stupaka watażkie samego, Protopopenka z za Dniepra, ale jak jego zowią nie wie, i poszli prosto aż do Mostyszcz jedney nocy, a tam przyszedszy, wlezli w łozy i tam siedzieli bez cały dzień, wyłazili na wierzbkę, patrzali na polskię stronę, a drugiej nocy przeszli rzekę, pominowszy karauł rossyjski i polski furwakt, przyszli na tamtę stronę do Polski, a gdy on się poczoł obawiać, mówiąc—że nie pójdę, i tak, zostawiwszy onego w łozowym kuście blizko furwaktu, sami poszli do Hostomla i tam napadli żyda tamejszego i zrabowali, a potym przyszli do niego i mówili—że rozumny żyd wyniosł się, mało co zdobyli, tylko się dostało pieniędzy gotowych rubli pięć i fant nieco białych, —onemu się dostała tylko opończa żydowska stara; zkąd on już odłączył się od nich, a oni dalej poszli w polskę granicę, a on, do Kijowa przyszedłszy, sprzedał swoję chałupę, a sam z żonką odjechał do skitku monastyrskiego świętego Mikołaja i najoł się za gospodarza, i mieszkał długo; potym ciż sami, którzy z nim chodzili, wziowszy sobie innego watażkie, Bożka nażywającego się, dalej poszli w Polskę do pana Rybińskiego, a tam, zrabowawszy onego i innych, powrócili się nazad za granicę z dobyczą; tam najprzód wydał się z nich bydź pierwszym hajdamaką—Krot nazywający się, będący przedtym w meżyhorskiej kowalni, i złapany najprzód, a po nim wszyscy i on, wzięci do guberskiej kancellaryi, a zdobycz jedna się została w Meżyhorju, a druga w guberskiej kancellaryi, a ci jego koledzy odesłani do Głuchowa, a on tu na polskie wydany stronę; więcej nie wie.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № *193, годъ 1753—1760; листъ 120.*

CCCXXVII.

Жалоба крестьянина села Погребецъ, Матвѣя Лысаго, на крестьянина Данила Вариводу о томъ, что послѣдній напалъ на домъ истца съ отрядомъ своевольныхъ людей, ограбилъ его имущество и укрылся за границу. 1758.

Punkt pretensyi roboczego Matwija Łysego, mieszkańca pohrebeckiego, przeciwko swywolnemu Daniłowi Warywodzie, do strony rossyjskiej eodem actu podany.

Roboczy Daniło Warywoda, przedtym mieszkający w dobrach wsi Trylisach, do Białejcerkwi nalcżoncych, będąc tam przez niemały czas w tychże dobrach, swywolnie zbiegł za granicę, a ztamtąd anno millesimo septingentesimo qninquagesimo sexto, podmówiwszy sobie podobnychże hultajów, wiedząc że się pomieniony Matwij mà dobrze, nocną porą przeszedłszy na granicy będące forposty, do wsi Pohrebiec, w Polskiej będących (stronie), napadł gwałtownie na tegoż Matwija, w tych dobrach mieszkającego, a tam, nasamprzód pomienionego śmiertelnie zbiwszy, i pieniądze i różne rzeczy, jako to wziął: kontuszów zielonych dwa, jeden w siedmiu rublach, a drugi we czterech, sukna łokci dziesięć—ceną każdy po rublowi, koralów pięć sznurków za dwadzieścia rubli, bawałnicę za dwa rubli, pasów jedwabnych karmazynowych dwa—rnblów dwa, smuszów czarnych na futro—rubli dwa, płutna moskiewskiego za rubli dwa, pieniędzy gotowych półdziewiąta rubla, i to wszystko pozabierawszy, wszedł za granicę, i złapany tamże we wsi Borszczahowce i zaprowadzony ze wszystkim do Głuchowa, gdzie i dotychczas znajduje się; a zatym pomieniony Matwij doprasza się, ażeby rzeczony Daniło, jako sam pryncypał, i inni, przed sąd pograniczny przystawion był, i za takowę jego niegodziwę akcyą, z naruszeniem sąsiedzkiego pokoju popełnioną, słuszną bez pobłażenia odebrał karę; rzeczy zaś, przez niego zabrane, gdzie się u kogo znajdować będą, po zupełnej indagacyi, przywrócone były i zupełna nastąpiła satysfakcya.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 193, годъ 1753—1760; листъ 110 на оборотѣ.

CCCXXVIII.

Жалоба, поданная дворяниномъ Якубовскимъ въ пограничный судъ о разграбленіи гайдамаками имѣнія его, мѣстечка Гостомля. 1758. Февраля 16.

Punkt pretensyi ex parte wielmożnego jego mości pana Jakubowskiego, chorążego żytomierskiego, do strony rossyjskiej eodem actu ad resolvendum podany:

Antoni Bolanowski, będący wraz z hajdamakami na polskie wydany stronę od wielmożnych rossyjskich komissarzów, będąc przy rabowaniu żyda arędarza hostomlskiego, dobrowolnie przyznał: było onych dziesięciu, a Bolanowski jedynasty; niektórych imiona wie, jako to: Paweł Lach, Iwan Tesla z Kudrawca, Hryćko Stupak watażka sam, Protopopenko z za Dniepra; z temi tedy i innemi których imion i przezwisk ignorat, poszedł do miasteczka Hostomla, a tam zostawiony na warcie, doskonale wiedział, że oni, hajdamacy, u pomienionego żyda zabrali więcej sto rublów, jako osobliwy regestr świadczyć będzie; po którym zrabowaniu, gdy dalej ten Bolanowski z niemi na rospustę w polską nie chciał pójść stronę, został się na tym miejscu, gdzie się oni dzielili zdobyczą, i powrócił do Kijowa; a zaś majorem zdobyczy odebrawszy partem, pomienienieni złoczyńcy, głębiej dla rabowania poszli, jakoż i wielmożnego zrabowali Rybińskiego, a powróciwszy nazad, złapani przez ludzi rossyjskich i do guberskiej oddani kancellaryi, przy których wszystka znajdowała się zdobycz, w guberskiej pozostała kancellaryi. A zatym doprasza się wielmożny Jakubowski, aby oni, jako ztąd directe z kancellaryi guberkiej do Głuchowa odesłani, na przyszłą kadencyą bez żadnej zwłoki byli stawieni i winne za te niegodziwe akcye odebrali karanie; pomieniona zaś guberska kancellarya cum superioribus suis, quibus de jure compecierit, rzeczy, na rabunku pobrane, przywróciła.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 193, годъ 1753—1760; листъ 111 на оборотѣ.

CCCXXIX.

Донесеніе начальника отряда польскаго войска о погонѣ за гайдамаками и о захватѣ воза и имущества, принадлежавшаго какому-то старообрядцу. 1758. Генваря 31.

Roku tysiąc siedmset piędziesiątego ósmego, miesiąca Januaryi trzydziestego pierwszego dnia.

Jadąc z Nowosiółek do Ihnatówki na Łukę, nocowałem w Łuce; przybiegł do mnie wielmożny jego mość pan Macewicz o północy, dając znać, że hajdamacy uciekają z dobyczą i człeku memu odebrali oręże; ja kazałem żołnierzom siadać na konie, i do cerkwi posłał, żeby na gwałt dzwonili; wtenczas jego mość pan Macewicz, wziowszy z sobą żołnierzy, w pogoń skoczył, tam złapał woz z parą koni i dzieci Pilipowskich dwoje, który to woz oddał jego mości panu Pytowskiemu i dzieci dwoje, także z tego wozu oddał kosę jednę, siekier trzy, płótna grubego wałków dwa, cięszego jeden, nożów do strugania dwa, zastup jeden, obrazòw dwa, świdrów dwa, kożuchów starych trzy; na rekwizycyą jego mości pana praporczyka forpostu Białogrodzkiego, wydałem dzieci z świtami i odzieniem ojcu ich, arędarzowi jego mości pana Dunajewskiego, konia jednego i świdrów dwa; zostaje przy jego mości panu Pytowskim: woz jeden, koni dwoje, kosa jedna, siekier trzy, płótna wałków dwa, świdrów dwa, kożuchów starych trzy, iterum płótna ciękiego walik jeden. Antoni Pytowski.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 193, годъ 1753—1760; листъ 121 на оборотъ.

CCCXXX.

Жалоба отъ имени стражника Литовскаго, Станислава Быковскаго-Лопота на офицеровъ Волынской партіи польскаго войска: Малиновскаго и Радзиминскаго, о томъ, что они, подъ предлогомъ погони за гайдамаками, ворвались въ села истца: Юровку и Богудзенку, истязали въ нихъ жителей и истребляли ихъ имущество. 1758. Октября 9.

Roku tysiąc siedmset piędziesiątego ósmego, miesiąca Octobris dziewiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiey mości żytomierskim, przedemną, Antonim Stanisławem Kostką Synhaiéwskim, namiesnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomierskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Woyciech Bednarski, nomine y z wyraźney woli iaśnie wielmożnego iego mości pana Stanisława Bykowskiego-Łopota, woyskiego ziemskiego y pisarza grodzkiego Nowogrodzkiego, starosty Bobruyskiego, straźnika wielkiego xięztwa Litewskiego, dóbr wsiów: Jurowki, Osiczney, y Bogudzięki posessora, postrzegaiąc całości substancyi onego przez poczynione naiazdy, krzywdy y wiolencye przez osoby niżey wyrażone w dobrach wyż wyrażonych iaśnie wielmożnego pryncypała comparentis, ażeby iakowey nieponiósł ruiny, solennie naprzeciwko wielmożnego iego mości panu Józefowi Malinowskiemu, podczaszemu Inflanskiemu, regimentarzowi partyi Wołyńskiey woysk koronnych iako też wielmożnemu iego mości panu cujusvis nominis Radzimińskiemu, towarzyszowi husarskiemu iaśnieoświeconego xięcia iego mości,—kanclerza wielkiego xięztwa Litewskiego, komendatowi podiazdowemu, tudzież quorumvis nominum Piotrowskim braci, Mruzowskiemu, Czymańskiemu, Czerniszowi, Dombskiemu, Obuchowskiemu y innym szeregowym, po imionach y przezwiskach adpraesens niewiadomym, na niżey wyrażone najazdy y wiolencye zesłanym, skarży, manifestuie y protestuie się w ten sposób y o to: iż tenże wielmożny iego mość pan regimentarz

partyi Wołyńskiey, uróściwszy sobie iakowoś pretensyę niby za administratora swoiego, ad praesens po imieniu y przezwisku niewiadomego, ze wsi Kordyszowski iadącego, który to administrator, iadący piany przez wieś Bogudziękę, do wsi Jurowki należącą, szlachcicowi, idącemu drogą publiczną, żupan gwałtownie odebrał, za szlachcianką po polu uganiał się, za krorym gdy tenże szlachcic, przybrawszy sobie na pomoc inszego szlachcica, chcący pozyskać swoy niesłusznie wzięty żupan, pobiegł y ony odebrał, lecz tenże administrator ze wsi Kordyszowki, przybywszy do wielmożnego regimentarza, pana swoiego, nierzetelnych naplotszy wiadomości, iakoby mu krzywda od tychże szlachty stać się miała, tą nierzetelną uczynioną relacyą wielmożnego regimentarza, obżałowanego, pana swoiego, do gniewu y zemsty pobudził; iakoż wielmożnego iego mości pana regimentarza motivo wyprawiony podiazd sto koni, pod pretextem niby za haydamakami, przyszedłszy do wsi Jurowki, w hrabstwie Berdyczowskim leżącej, w possessyi iaśnie wielmożnego pryncypała comparentis będącej, żułwim krokiem za haydamakami postępuiąc, dni cztery w teyże wsi Jurowce odpoczywał, owies snopami y siano z pola wozić kazali, y one pod konie podściełali, sadzawkę, w którey ryb na kilkaset złotych było, poczty w nocy wyłapali y w Berdyczowie mieście przedawali; a potym pocztów około trzydziestu, z dyspozycyi wielmożnego iego mości pana Radzimińskiego, towarzysza husarskiego iaśnie oświeconego xięcia iego mości, kanclerza wielkiego xięztwa Litewskiego, komendanta podiazdowego, ut supponitur, przybiegłszy do wsi Bogudzięki, szlachtę niewinnych z chałup wyciągali y nahaiami niewinnie czwiczyli, szlachcianki, z głowy onym ubiór pozdzierawszy, za włosy targali, płazami bili, żyto snopami pod nogi koniom rzucali y inne nieznośne czynili y zadawali przykrości, z tym się oświadczaiąc: »że mamy taki ordynans od komendy, żebyśmy co chcieli, to robili;« o które takowe niegodziwe uczynki gdy nie tylko u tegoż iego mości pana komendanta podiazdowego, ale y samego wielmożnego iego mości pana regimentarza, w domu onego własnym będąc, satysfakcyi dopraszał się, ale żadney nie odebrał, owszem iakoweś pobłażanie pocztowym pozyskał, kiedy sam wielmożny iego mość pan regimentarz te słowa mówił: »dobrze czynili, że bili.« Y tak, miasto uczynienia satysfakcyi, z niczym odiachał; widząc tedy takowę dóbr pańskich ruinę y rospędzenie ludzi, ad asillum justitiae udaie się, et ratione premmisorum omnium, tum illatae injuriae, contra eosdem quaeritur et manifestatur, zachowawszy meliorationem praesentis manifestationis, offerendoque pryncipalem suum o to iure agere nie za-

niedbać; hanc vero, breviter scriptam, actis connotari prosił; co y otrzymał + comparens qui supra ignarus scribendi.

Книга гродская, индуктовая, Кіевская и Житомирская, записовая, поточная и декретовая, 1598—1773 года, № 317; листъ 989 на оборотъ

CCCXXXI.

Жалоба дворинина Василія Богдановича на монаховъ Кіевскихъ монастырей: Софійскаго, Михайловскаго и Выдубицкаго о томъ, что они дозволяютъ гайдамакамъ скрываться на монастырскихъ земляхъ, не удерживаютъ своихъ крестьянъ отъ нападеній на польскія пограничныя села и не выдаютъ бѣглыхъ крестьянъ и слугъ. 1759. Генваря 27.

Roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego dziewiątego, miesiąca Januarii dwudziestego siódmego dnia.

Przed aktami sądów pogranicznych województwa Kijowskiego, w Motowidłówce polskiej, stanowszy oczewiście roku terazniejszego, tysiąc siedmset pięćdziesiątego dziewiątego, die vigesima septima Januarii, żałobę zaniósł urodzony Bazyli Bohdanowicz przeciwko dyspozytorom dóbr duchownych zagranicznych Kijowo-Michalskich o nietrzymanie chłopów zaborskich, a osobliwie Kijowo-Sofijskich kafedralnych, o to: iż ich mość, dość maiąc substancyi i prowentów, praecipue sofijscy, przeciwko prawu boskiemu, duchownemu i swieckiemu postępują, wielkie szkody, krzywdy bliźnim niegodziwemi, bezsumiennemi, hajdamackiemi, rozbojniczemi, złodziejskiemi sposobami ludzi swywolnych, na wszystkie złe rozpustnych, do nienależytych, Bogu obrzydliwych akcyi instruowanych i przyzwyczajonych, na polskę stronę buntowaniem, najmowaniem, ubespieczeniem zachowania, na rabunki, rozboje i zabójstwa, z dodaniem oręża, prochu, nasyłają na w blizkości u gra-

nicy mieszkających, i żadnej, za rekwizycyą i dowodem należytym, z excessantów, przewodnie et complicitatem z niemi mając, sprawiedliwości nie czynią; jako to: w roku tysiąc siedmset piędziesiątym uskarżającemu, przez hajdamaków, w Sofijskim i Wydubickim monasterach i po szynkach tychże monasterów konserwowanych, szkody więcej jak na tysiąc rubli uczyniwszy i ruchomości od onych zabrawszy, satysfakcyi upominającemu nie uczynili, czerców, przewodnie i jedność z hajdamakami mających, z monasterów powypuszczali, przez lat kilka dochodzącego swojej szkody manifestanta zwłokami sprawy różnemi do niemałego kosztu przyprowadzili, jako donoszenyja, pryhowory i doprosy w kancellaryi guberskiej i magistratowej kijowskich w sobie świadczą; potym, w roku tysiąc siedmset piędziesiątym piątym, zbiegłego od aktora złodzieja z Łuki do Białohorodki, na imię Stepana Wasylenka, rodem z Polski, który, na kilkaset czerwonych złotych zastawy u protestanta ukradłszy, uciekł, wydać nie chcieli, uczyniwszy jego rodakiem małorossyjskim, i, na zwołokę i zgubę protestanta, na porękę wziowszy, wypuścili; który z hajdamakami na kilku miejscach w Polszcze bywał, i razy dwa, zebrawszy do siebie niemało hajdamaków, na protestanta, z instynktu i okazyi ich mościów, na zgubę żałującego się i rzeczy, nachodzić chciał, co inkwizycyą i dokumentami dowiedziono będzie; nie dość na tym, jeszcze w roku przeszłym, tysiąc siedmset piędziesiątym ósmym, in Martio, zbiegłej na imię Ewy Hulanickiej, rodem z Wołynia, na proźbę i rekwizycyą męża i wszystkich przyjaciół, horodniczy białohorodzki, nazywający się Jafet, mieniąc onę być małorossyanką, wydać nie chciał, u siebie ad nutus gestus sui konserwował, potym w szynku Mytnickim, mieniąc sobie onę za siostrę, osadził, a chcąc actus pokryć swojej ścisłej niegodziwej przyjaźni, męża onej, na imię Józefa Hulanickiego, sam i przez ludzi, aby za granicę przeszedł, namawiał; a gdy nie mogł namówić, vi et violento modo subordynowawszy ludzi, do swojej dyspozycyi należących, drugich przekupiwszy i popoiwszy, circa vigesima Nowembris w roku przeszłym, hajdamackim i złodziejskim zwyczajem, w nocy nasławszy na wieś Łukę, gwałtem ze wszystkim dobytkiem Hulanickiego zabrać kazał; insuper wołów cztery chłopowi łuckiemu, Hawryle Tkaczenkowi, ukraść, których tak wołów, jako i ludzi zabranych o wydanie rekwirował manifestans, oddać horodniczy niby z wyższej zwierzchności nie chciał i responsu na listowne upomnienie się nie dał; ad extremum horodniczy białohorodzki Jafet, niby favori monasterowi swemu et zelo justitiae, ale bardziej causa libidinis wzruszony, donoszenyje do monasteru Sofijskiego podał, jakoby pro-

testujący z szynku monasterskich ludzi pobrał i szkodę niemałą uczynił, czego nigdy nie dowiedzie, bo manifestans, wszystkim wiadomo, że natenczas o mil piędziesiąt w Krzemieńcu był. A zatym manifestans o szkody wszystkie i pretensye swoje na przyszłych kadencyach sądów pogranicznych dochodzić i dowodzić gotów, a z zadanych niesłusznie monasteru Sofiejskiego objekcyi odwodzić się, oraz stawienia czerców: Samsona z monasteru Wydubickiego i Jafeta, horodniczego białohorskiego, Stefana złodzieja, i poddanych białohorodzkich i zaborskich, inwazorów na wieś Łukę, w polskiej granicy zostającej, do poniesienia win i kary, za niegodziwe excessa z decyzyi sądów wskązać mających, i nadgrodzenia szkód, aktorowi zadanych, salwę sobie zostawiwszy melioracyi w dalszym processie pretensyi. Bazyli Antoni Bohdanowicz manu propria.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 193, годъ 1753—1760; листъ 158 на оборотѣ.

CCCXXXII.

Показанія, отобранныя отъ крестіянина Андруха и дворянъ: Ивана и Доминика Городыскихъ и Гавріила Борышевскаго, отправлявшихся на разбой. 1759. Февраля 12.

Feria secunda ante festum sancti Valentini presbyteri et martiris, anno praesenti 1759.

1-us. *Illaboriosus Andruch recognovit*: Ja rodziłem się w Żyszczyńcach, miałem ojca Stanisława szewcowego brata i Marynę matkę, jeszcze żyjącą, byłem przez cały wiek młody przy rodzicach, pokim się nie żenił, w tym młodym wieku nikomum krzywdy nie uczynił, chiba tylko bicz, albo pęto, tom ze swywoli wziął. Ożeniłem się w roku swego wieku dwudziestym

drngim w Żyszczyńcach i tam mieszkałem lat dwie; potym IW. imć pan Zamojski, starosta Lubelski, wydał mnie imci panu Telephusowi do Sokołowicz i tam mieszkam lat siedem. Po ożenieniu, tak w Żyszczyńcach, jako i w Sokołowie mieszkając, żadnej krzywdy nikomu nie uczyniłem dotychczas, aż w roku terazniejszym Jan Szwiec, szwagier moj, który mieszkał w Sokołowie, a potym, jak mu żona umarła, wałęsał się po świecie, jeżeli się złą rzeczą bawił, o tem nie wiem, przyszedł do mnie przed świętami ruskiemi i zastał mnie na gumnie młcconcego, który powiadał do mnie: jeżeli mogę do Łysowod w nocy trafić? Jam odpowiedział: »jeżelibym interes jaki miał, czemubym nie miał trafić?« Potym począł mnie podmawiać na rabunek do Łysowod, żebym z nim jechał na kucharza, dobrze się mającego, jak się zowie?—nie wiem, tylko powiadał, że już stary; pieniądze ma jedne w skrzynce; przy głowie zawsze kładnie idąc spać, a drugie w ziemi zakopane. Jam mu tego dnia odmówił, że się na to nie odważę, a ten Jan poszedł odemnie, a potym wieczorem przyszedł powtórnie do mnie i toż samo mówi do mnie, żebym jechał na rabunek, opowiadając, że nas więcej będzie; potym dobywszy flaszkę z gorzałką z kieszeni, dał mi się napić, a ja, napiwszy się wodki, zezwoliłem iść na rabunek. Potym tenże sam Jan Szwiec, szwagier mój, poszedł do Horodyskich namawiać ich równie na ten excess tego samego wieczora, jak i mnie. I tak, namówiwszy tych, po świętach ruskich przychodzi do mnie i mówi: że już mam dwoch dobrych, ty trzeci, a ja czwarty, ale jeszcze nam piątego potrzeba«. I tak pana Boryszeskiego piątego namówił; i zaraz, zaprządgłszy trzy konie do wozu, panów Horodyskich parę, a pana Boryszeskiego—jednego, w woz mój i tak na ten wóz włożywszy flint cztery: jedna szewca Jana była, druga moja, a dwie pańskich, którę jedne Szwiec Jan wzioł, a drugą Boryszewski, ale panowie o tem nie wiedzieli, także pan Boryszewski pistoletów parę swoję włożył, Jan Szwiec dzidę swoją, pan Jan Horodyski także dzidę swoją, a trzecią Jan Szwiec wzioł u kozaka pańskiego, ratyszcze odciął i w woz włożył, ale kozak o tem nie wiedział, którego była dzida; szablę jednę Jan Horodyski włożył na woz, i zabrawszy się z piątku na czwartek w nocy, wyjechaliśmy pjani, i, jadąc na Tomaszowkę, tam w baryłkę nabrawszy wódki, bez całą drogę piliśmy; a potym w Żyszczyńcach wzieliśmy w baryłkę kwartę wodki i, jadąc, piliśmy; i tak, przyjechawszy do Grodka w nocy, jam, pjany będąc, powoziłem ich i w samym mieście zaczepiłem o słup i złamałem oś u woza i dyszel; a potym, naprawiwszy oś, pojechaliśmy do Łysowod i zajechałem do Grześka Mazurowego, krewnego

swego, gdzie, udawszy, że ja za panem obrok woził i wracam się do domu, a ci panowie Horodyscy pana konwojowali i także ich wrócił do domu, a jam ich zabrał na wóz; a żem miał wóz połamany, prosiłem tegoż Grześka, aby mi osi pożyczył, on uczynił to i dał mi osi, a jam, zporządziwszy woz, zaprzągł i pojechaliśmy nazad z Łysowod tejże nocy samej i już tego kucharza nie mogliśmy rabować, bo raz blizko dzień był; a potym, że nam się nieszczęści, kiedy się woz połamał; i tak, jeden drugiemu odradziwszy, przyjechaliśmy do Grodka i zajechaliśmy do gospody. Gdzie gospodarz tego domu, szukając luszni, włożył rękę w woz nasz i oręże obaczył; a tak zaraz dał znać na odwach; i przyszedlszy żołnierze, zrewidowali woz nasz i strzelbę widzieli; myśmy udawali, że to pan z drogi nas wrócił i strzelbę kazał nazad odwieść, bo ledaco była. A tak żołnierze, uwierzywszy, puścili nas. A Jan Szwiec, pryncypał nasz, zaraz uciekł. Myśmy potem wyjechali za miasto, a pan Boryszewski rozumiał, że mu pistolety żołnierze ukradli, które byli w wozie na samym spodzie, wyprzęgłszy konia swego, wrócił się do miasta, gdzie, napaść ułożywszy na żołnierzów, rekwirował o pistolety. Żołnierze, wiedząc, że nie brali, przybiegli w pogoń za nami pod Żyszczyńce, powiadając: »że na nas napaść wasz kolega włożył, żeśmy mu mieli pistolety wziąć;« I tak pan Horodyski, poszukałszy w wozie pistoletów, oddał żołnierzom na znak, i sam, siadłszy na konia, pojechał dla świadectwa z temi żołnierzami. Jam poszedł do Żyszczyniec, a żołnierze powtórnie w pogoń przybiegli i woz i drugiego pana Horodyskiego do Grudka wzieli, a jam do domu, do Sokołowki przyszedł, gdzie trzeciego dnia wzięto mnie do dworu, a potym, siedząc tydzień w niewoli, wydano mnie do Łysowod, a z Łysowod osadzono nas w Indji w Kamieńcu, i siedzimy już niedziel trzy.—Illaboriosus recognoscens, ignarus litterarum, signum Sanctae Crucis posuit. +

2-dus *Nobilis Ioannes Horodyski, incarceratus, recognovit:* Ja, Jan Horodyski, rodziłem się w Przemyskiej ziemi, w Hordynie, miałem ojca Hrehorego i matkę Annę Popielownę. Po śmierci rodziców moich wzioł mnie brat mój Bazyli małym chłopcem, około lat dziesięć miałem i zawiózł do Mołczanowki mnie, gdzie sam mieszkał; i tam przy bracie byłem pięć albo sześć lat; nic złego nie uczyniłem przez te lata. Potym z Mołczanowki pojechałem z drugim bratem, Dominikiem, do Kozaczek pod Czarny Ostrow, i tam dorosłszy lat, ożeniłem się z panną Popielowną; i tam mieszkając lat kilka, nic złego nie robiłem. Aż w roku terazniejszym, po swiętach rus-

kich Jan Szwięc przyszedł do mnie i namowił nas z bratem Dominikiem, abyśmy jechali do Łysowod na rabunek; myśmy zrazu odmawiali, a potym powtórnie przyszedł do nas, z panem Boryszewskim, już namówionym, i tak i my się dali namówić. Mowili do nas: »że tam jest kucharz w Łysowodach; nie będziemy nikogo zabijać, tylko powiążemy ich, a zabierzemy, co będzie miał. « I zaraz tegoż wieczora, zaprzęgłszy koni troje: moich z bratem— dwoje, a trzeciego pana Boryszewskiego, wziołszy w woz flint cztyry, spis trzy, flinty dwie ze dworu, trzecia była tego Jana Szewca, a czwarta Andrucha; parę pistoletów pan Boryszewski wzioł swoich i, siadłszy na woz, pojechaliśmy do Tomaszowki, tam w baryłkę nabrawszy wodki, pojechaliśmy do Grodka, a gorzałkę bez całą drogę piliśmy i, przyjachawszy w nocy do Grodka, woz się nam połamał, co obaczywszy, pomiarkowaliśmy się, że już nieszczęście będzie dla nas i chcieliśmy się wrócić; a Andruch powiadał: »że jedźmy do Łysowod, ja tam mam krewnego, da nam wozu.« I tak my wszyscy pojechali do Łysowod i zajechaliśmy do chłopa, ale ja nie wiem, jak się zowie? Uczyniliśmy przed nim relacją, że niby pana konwojowaliśmy do Lwowa, a Andruch jakoby obrok woził za panem, i nas wszystkich powrócił do domu. I ten chłop, dawszy nam wiarę, pożyczył woza, i zaraz ztamtąd tejże nocy pojechaliśmy do Grodka; a na to kłamstwo, jakoby pan nas powrócił z drogi, wszyscy jednostajnie uradziliśmy się. Przyjechawszy zaś do Grodka, zajechaliśmy do gospody, gdzie, żyd gospodarz tameczny, dał znać na odwach, że mamy w wozie strzelbę; z odwachu porucznik przysłał żołnierzów na rewizję wozu naszego. I tak ci żołnierze rewidowali wóz, i strzelbę, spisy naleźli w wozie. którzy potem, wziowszy brata mego, Dominika Horodyskiego, i pana Boryszewskiego, poprowadzili do porucznika. Jakim się sposobem ztamtąd uwolnili - nie wiem; dosyć, że, przyszedłszy ztamtąd, kazali zaraz wóz zaprzęgać i wyjeżdżać. A kiedy woz zaprzęgłszy, siedliśmy wszyscy na ten, tylko Jan Szwięc, że uciekł w pierwszych początkach rewizji, z nami nie jechał; i wyjechaliśmy za miasto Grodek, gdzie, w drodze pan Boryszowski pytał mnie, jeżeli strzelba jest wszystka w wozie? Jam odpowiedział: »że jest.« On, nie uwierzywszy, szukał i pistoletów nie mogł naleść, bo na samym spodzie były; wyprzęgłszy konia swego z wozu, wrócił się do miasta, i, ułożywszy napaść, że mu, przy rewizji, żołnierze mieli ukraść pistolety, rekwirował; zkąd porucznik posłał kaprala i żołnierza za nami i, dognawszy nas na drodze, rewidowali powtornie woz nasz, i te pistolety naleźli, o które napaść była. I, wziowszy je, pojechali z bratem moim Dominikiem, a ja zostałem się na drodze z jednym koniem i czeka-

łem na nich; a potym powtornie żołnierzów dwa przyjechali i mnie ze wszystkim zabrali, to jest: z wozem, koniem, ze strzelbą, spisami i zaprowadzili do Grodka, i tam siedzieliśmy niedziel dwie, potym nas do Kupina oddąli, a potym do Indji do Kamieńca przyprowadzili, i siedzimy tu niedziel trzy. To zaś przyznaję, że pan Łubański w przeszłym roku, jesienią, namawiał nas na tenże sam rabunek, do Łysowod, to jest mnie i brata mego, Dominika Horodyskiego. My mu na tę podmowę nie daliśmy się uwieść a pan Łubański: »warciście diabła, kiedy nie chcecie puść!« odpowiedział i poszedł; a więcej już nie namawiał nas. Więcej już nic nie wiem. Nobilis Ioannes Horodyski, ignarus litterarum, signum Sanctae Crucis posuit. +

3-us. *Nobilis Dominicus Horodyski, incarceratus, recognovit in haec verba:* Ja, Dominik Horodyski, rodziłem się w Hordynie, w ziemi Przemyskiej; ojcu memu było imie Hrehory, matce—Anna Popielowna; tam żyłem lat dwanaście w Hordynie; rządziliśmy się podściwie. Ztamtąd ojciec mnie oddał do imć pana Turkuła; tam służyłem i rządziłem się pięknie lat pięć. Potym odstałem od imci pana Turkuła i przystałem do stryjecznego brata matki mojej, do imci pana Popiela Michała; a tam służyłem lat dwie. Tenże imć pan Popiel rekomendował mnie do I. O imci pana Poniatowskiego, kasztelana krakowskiego; u tegoż pokojowo służyłem lat cztery, a, wysłużywszy lat trzy, zaciągnąłem się za towarzysza z imć panem Jakubem Błendowskim. W tych latach wszystkich nic złego nie uczyniłem, chyba kiedy kurę, gęś zjadłem. Potym, podziękowawszy, po latach pięciu pod znakiem służąc, pojechałem w Podgórze do domu. Nie zastałem ojca i matki, bo już pomarli; ztamtąd pojechałem do Mołczanówki, do brata mego rodzonego Bazylego, i tam w krotkim czasie ożeniłem się, i mieszkałem tam lat dziesięć, albo więcej. Nic złego nie uczyniłem na tym miejscu. Z Mołczanówki wyprowadziliśmy się do Krzaczek na Pustynie, i tam osiadłem, mieszkając lat kilka, nic złego nie czyniłem; i tam mi żona umarła. A potym ja, drugi raz ożeniwszy się, przyszedłem na mieszkanie do Sokołówki; tam mieszkam lat dziesięć na jedynasty; nic złego nie robiłem, a nie wiem o żadnym rabunku. Pan Łubański raz mówił do mnie: »Pojedźmy w jedno miejsce na rabunek« A jam odpowiedział: »Że waść młody, możesz jechać sprobować szczęścia, ja zaś słaby, nie pojadę.« Jeżeli to żartem powiedział, albo prawdziwą miał intencją? nie wiem; ale więcej już u nas nie bywał. W roku teraźniejszym Jan Szwiec, który służył za kozaka u imci pana

Telephusa i nadwornego szewca, przyszedł do nas i namawiał brata mego Jana i mnie samego; my się zrazu odmawiali, a potym, za trzecim razem, daliśmy się namowić, kiedy nam powiedział, że i pan Boryszowski, choć dworski człek, jedzie; i tak my zaraz, zebrawszy się wszyscy, pojechaliśmy końmi trzema, wozem; koni dwoje brata mego Jana i moich, a trzeci pana Boryszowskiego, woz zaś był Andrucha. Wyjechawszy z Sokołowki, wstompiliśmy do Tomaszowki; tam pan Boryszowski z Szewcem Janem nabrali wódki w baryłkę, które bez drogę piliśmy; a w nocy, przyjechawszy do Grodka, złamała nam się oś u woza, gdzie chcieliśmy się wrócić, ile pomiarkowaliśmy się, że nieszczęście jakieś nam ominuje. Andruch nam mowił: »Że jedźmy do Łysowód, ja tam mam krewnego, i weźmiemy woza, a wrócimy się nazad do domu.« I tak pojechaliśmy, a przyjechawszy do Łysowód, zajechaliśmy do Grześka, poddanego tamecznego, udaliśmy przed nim, że jedziemy z Satanowa, a wóz nam się połamał, żeby nam pożyczył do jechania do domu. I tak ten, uwierzywszy, dał nam woza, i posiadałszy na woz, pojechaliśmy nazad do Grodka, i, przyjechawszy, zajachaliśmy do gospody, daliśmy koniom obrok i napoili.—A żołnierze, dowiedziawszy się, że u nas jest strzelba w wozie, przyszli na rewizję, którę postrzegłszy Jan Szwiec, zaraz uciekł; a nas wzięto do porucznika, u którego równie exkuzowaliśmy się, że jedziemy z Satanowa; i ten, uwierzywszy, puścił nas; i zaraz kazaliśmy zaprządz i z Grodka wyjechaliśmy, gdzie w drodze pan Boryszewski, rozumiejąc, że mu pistolety zginęły przy rewizji, wrócił się nazad na koniu swoim, i tam, rekwirował o pistolety; a kiedy żołnierze widzieli napaść, w pogoń pobiegli za nami i, dognawszy nas, powtornie rewidowali wóz i te pistolety naleźli, ktore wziowszy, kazali mi jachać z sobą; jam pojachał, a brata, Jana, przy wozie zostawiłem. I tak przyjachawszy do porucznika, przyznaliśmy, że umyśliliśmy byli jachać na rabunek; i tak ten posłał po brata mego i po woz, którego przyprowadzono; a Andruch poszedł do Sokołowki. Tam w Grudku bawiliśmy się w niewoli tydzień, a potym nas oddano do Kupina a z Kupina do Kamieńca do Indji. I tu siedzimy niedziel cztery. Nobilis Dominicus Horodyski, incarceratus, ignarus litterarum, signum Sanctae Crucis posuit. +

4-tus. *Nobilis Gabriel Boryszewski recognovit.* Ja, Gabriel, mam ojca Józefa, i matkę Petronellę Przezdzieckie—żyjące; rodziłem się, w Koszytowcach, przy rodzicach zawsze byłem, i ci mnie do szkół dawali; chodziłem

do poetyki w Stanisławowie, a potym przystałem do imci pana Ignacego Telefusa i tam służyłem półtrzecia roku; przez ten czas nic złego nie uczyniłem. Teraz niedawnego czasu Jan Szwiec, który służył za kozaka u imci pana Telephusa, przeszedł mnie na drodze, idącego do cerkwi, poczęstował mnie gorzałką, wyjąwszy flaszkę z kiszeni, a potym ja, napiwszy się, poszedłem do cerkwi; idąc zaś z cerkwi, ten sam powtornie zaprosił mnie do karczmy na wodkę; i, napiwszy się wudki, poczoł mnie namawiać na rabunek, mówiąc: »że nas już jest czterech, a waść bądź piąty, pojedziemy do Łysowod; jest tam chłop bogaty; nie będziemy go zabijać, tylko zwiążemy i zabierzemy pieniądze.« A jam przystał na to; dawszy temu Janowi fuzją, a przedtym drugą do strzelania kaczek, a sam wziowszy pistoletów parę swoich, poszedłem z tym Janem do panów Horodyskich, którzy już byli do tego rabunku namówieni, i, siadłszy na wozek, wzieliśmy baryłkę wodki w Tomaszowce z Janem Horodyskim, na które dał mi Jan Szwiec tynfa, i tę piliśmy bez całą drogę; a, przyjechawszy do Żyszczyniec, tam jeszcze wodki kwartę wzieliśmy, zkąd pojechałszy w nocy, zajechaliśmy do Grodka, tam nam się woz połamał, widziawszy tedy, że nie mamy czym jachać, uradziliśmy między sobą, żeby się wrócić do domu; a Andruch mowił do nas: »że jedźmy do Łysowod, ja tam mam krewnego swego, pożyczy nam woza; i nazad wrócimy się; na co zgodziliśmy się i pojachali do Łysowod; tam, przyjachawszy do Grzeska, chłopa, udaliśmy: »że z Satanowa jedziemy, a woz się nam połamał, pożycz nam wozu.« I ten, wierząc naszej rellaciej, pożyczył; zkąd zaraz wyjechaliśmy do Grodka, a intencją naszę rabunku porzuciliśmy. A w Grodku, zajechawszy do gospody, przyszli żołnierze i rewidowali nasz woz, gdzie, znalazłszy strzelbę, wzięli nas do komendy; my tam udali, że jedziemy z Satanowa od pana i strzelbę wieziemy. Komendant uwierzył i kazał nam jechać; i tak, wyjachawszy za miasto, rozumiałem, że mi pistolety żołnierze wzięli. Wyprzągłszy konia swego, wróciłem się do miasta Grodka i rekwirowałem o te pistolety, a imć pan komendant posłał żołnierzów do woza, i naleźli pistolety na samym spodzie w wozie, które przynieśli, i zaraz nas pobrano do furdygardy; i napisał list imć pan komendant do Sokołowki, jeżeli prawda, że od pana jedziemy? Kiedy odpisano, że to jest nieprawda, tak zaraz przyznaliśmy się, i z Grodka posłano nas do Kupiną, a z Kupiną przywieziono nas do Kamieńca, do Indji. I tu siedziemy niedziel trzy. Boryszewski.

Benedykt Ralik—Jamiołkowski, woźny generał kamieniecki, m. p.—

Thomasz Rutkowski, castrensis capitaneatus Camenecensis Podoliae subdelegatus juratus, m. p.

Инквизиціи Каменецъ-Подольскаго гродскаго суда, годъ 1758—1761, № 4125; № пакета 16.

CCCXXXIII.

Справка выданная русскими пограничными судьями—польскимъ, относительно дѣла о грабежѣ, произведенномъ гайдамаками въ мѣстечкѣ Гостомлѣ и селѣ Розважевѣ. 1759. Іюля 9.

1759 года, Іюля 9-го дня, выдано въ общемъ присутствіи на Россійской сторонѣ.

По претензіи господина Якубовского, хорунжаго кіевскаго, о грабежѣ въ местечкѣ Гостомлѣ у жида—имения на сто рублѣвъ и болѣе, которою требовано поставить тѣхъ гайдамакъ въ пограничной судъ и возвращенія, по поданному въ судъ пограничной отъ повѣреннаго, шляхтича Загурскаго, реэстру пограбленого того имѣнія, писано было изъ россійской пограничной коммисіи въ малороссійской Киевской полковой судъ и требовано учинить справку, что пойманые гайдамаки, при розыске ихъ, показанные по тому реэстру вещи грабили-ль? и куда оные девали? А буде при розыске ихъ не винились, то вновь ихъ распросить; на которое требование въ присланной исъ того Киевского полкового суда промеморіи объявлено, что тѣ гайдамаки о томъ Гостомлском разбоѣ при розыскѣ винились, и тѣмъ разбоемъ взяли: мелкихъ денегъ пять рублѣвъ пятьдесятъ копеекъ, съ перыны наволочку пестрединную, эпанчу суконную, сподницу суконную и кафтанъ китайчетой черной, а болѣе грабежнаго въ Гостомлѣ по дѣлу не значица; по томъ грабежномъ при розыске показали, что имъ, гайдамакамъ, по разделу досталось денегъ каждому по пятидесятъ копеекъ, а изъ вещей: полскому подданному—Антону Ляху—епанча, Грицку Шлапаку и Устину Бобылю—наволочка, а кафтанъ китай-

четой прозываемому Кондрагу и сподница-жъ Ивану Савченку. Исъ которыхъ гайдамакъ Антонъ оддамъ въ полскую сторону, Грицка Шлапака и Устина Бобыля и прозываемаго Кондрата изъ доставшимися имъ по разделу вещми въ поимке не было; Иванъ Савченко, которому досталась исподница, до розыску умре, и затемъ, где онъ ее девалъ, знать невозможно. А доставшияся денги издержали они, гайдамаки, еще до поимки, на свое пропитание, и болѣе противъ поданного реэстра въ грабеже денегъ и вещей, какъ въ доброволныхъ допросахъ, такъ и при розыске, не винились; а понеже оные гайдамаки въ томъ Киевскомъ полковомъ судѣ содержатся не по одному Гостомлскому разбойному дѣлу, но и по дѣлу въ учиненному грабителству маэтности чесника киевскаго, господина Рыбинского, въ селѣ Розважове, и что при тѣхъ гайдамакахъ грабежнаго сыскано, оное все забралъ бывшей въ томъ судѣ отъ оного господина Рыбинского поверенной—полской шляхтичъ Венгловской, и болѣе съ тѣхъ гайдамакъ взыскать нечего; а за вины ихъ, что они также грабителства починили, по правамъ съ ними поступлено будетъ безъ всякого послабления, чего будутъ достойные, и въ пограничныхъ судахъ уже слѣдовано и розыскомъ начатого дѣла переслѣдывать должности не состоитъ. Коллежской Совѣтникъ, Киевской губернаторской товаришъ и пограничной главной комисаръ, Михайло Макаровъ. Бунчуковой Товаришъ и пограничной комисаръ, Василь Дунинъ-Борковскій.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 203, годъ 1755—1760; листъ 151.

CCCXXXIV.

Окончательное рѣшеніе Кіевскихъ пограничныхъ комисаровъ по дѣлу объ ограбленіи гайдамаками шляхтича Мартына Журавлевича. Комисары устанавливаютъ цыфру иска и распредѣляютъ взысканіе между лицами, прикосновенными къ дѣлу. 1759. Іюля 17.

1759 года, Іюля въ 17 день, выписано въ россійской пограничной коммиссіи исъ протокола делъ пограничныхъ по произведенному делу по

претензіи полского шляхтича Мартына Журавлевича въ разбое дому ево въ прошломъ, 1752, въ полскомъ селе Демидове и въ грабеже у него денегъ и пожитковъ гайдамаками по подговору полского подданого местечка Залозецъ жителя, Якима Иванова съ товарищи, въ шести человекахъ, и которие после того пойманы: оной Якимъ Ивановъ, да Слободского Харковского полку местечка Водолаги житель, Андрей Швецъ, малоросийского Гадяцкого полку села Плешивца житель, Петръ Харченко—онъ-же и Неживый, да къ тому приличились по показанию гайдамацкому: бывшей въ Василковскомъ карантинномъ доме писарь Иванъ Половчевской въ приеме у злодея Якима Иванова изъ разбойнихъ пожитковъ серебраной табакерки, ценою въ восемъ рублевъ, да трехъ червонних золотихъ, заведомо разбойнихъ, всего на четырнатцать рублевъ и девяносто копеекъ; полского села Ратковъ житель Павелъ Журавель, бывшей въ Киево-Троицкомъ Кириловскомъ монастире на послушаніи, въ приеме у гайдамаки Андрея Швеця заведомо-жъ разбойнихъ пожитковъ: кафтана кармазиного красного, обложеного шнуркомъ серебранимъ, пояса шелкового красного, обложеного шнуркомъ серебренимъ, пояса шелкового красного на концахъ съ малыми золотыми узлами по ценѣ на дватцать на восемъ рублевъ, киевского магистрата поромщики: Омелко Савчукъ, Тышко Бондаренко, подолской житель Гаврило Зайченко, Иваниха Кравчиха, въ принятіи заведомо розбойного у гайдамаки Якима Иванова двухъ кунтушей: одного суконного гранатового съ серебреннимъ позументомъ и другово попелятого китайчстого, поясa желтого турецкого, да шапки попелятой суконной съ крымскою сивою околицею, по цене на тритцать на девять рублевъ на сорокъ на пять копеекъ; киевоподолской житель Степанъ Константиновъ по показанию помянутыхъ поромщиковъ въ покупке имъ, Константиновымъ, безъ поруки незаведомо воровского, споротого съ розбойного кафтана, позументу серебранного за четырнатцать копеекъ; Малороссійского Киевского полку, Киевской сотни козакъ Алексей Цырюликъ, въ передерживаніи безъ паспорта вора и разбойника Петра Неживого у себя въ доме и въ содержаніи имъ, Цырюликомъ, данныхъ ему отъ него, Неживого, заведомо разбойнихъ вещей, червонцовъ десяти, рублевиковъ четырехъ, шапки суконной вишневой съ сивою баранковою околицею, запонки съ краснимъ камушкомъ, пуговицъ хрустальнихъ семи, оправленныхъ въ серебре, сапоговъ пары сафяныхъ, по цене на тритцать на четыре рубля; Киево-пустынно-николаевского монастира бывшей въ селе Гвоздове городничимъ, іеродиаконъ Митрофанъ да шафаръ монахъ Пахомий, въ приеме отъ разбойниковъ трехъ червонцовъ, за взятое гайда-

макамн, одно ружье—одного червонного, и въ размене на медкіе денги имъ, гайдамакамъ, одного битого талера, всего по цене на десять рублевъ на сорокъ копеекъ; маетностей того-жъ Николаевского монастыря села Гвоздова тамошнего жителя Матвея Гончара жена ево въ время у гайдамаки Якима Иванова заведома воровскихъ шести червонныхъ на тринатцать рублевъ на восемдесятъ копеекъ; всего вышеписанными малороссійскими людми, кроме полского подданного Павла Журавля, разбойныхъ денегъ и вещей принято по цене на сто на двенадцять рублевъ, на шестдесятъ на девятъ копеекъ; въ то число взискано и истцу, Журавлевичу, отдано, а именно: съ карантинного писаря Половчевского—два червонца, на четыре рубля на шестдесятъ копеекъ; Киево-николаевскаго монастира зъ Гвоздовского городничего, іеродиакона Митрофана, да шафара, монаха Пахомия—три червонца, на шесть рублевъ на девяносто копеекъ; зъ Гвоздовского жителя Матвея Гончара—россійскою монетою восемъ рублевъ дватцать две копейки; съ протчихъ-же, яко-то: съ магистратскихъ поромщиковъ и подолского жителя Зайченка и Кравчихи Иванихи, за истреблением ими принятыхъ вещей и по неимуществу ихъ, ничего не взыскано, а киевской сотни козака Алексея Цырюлика данние ему на содержание разбойние деньги и вещы гайдамака Петръ Неживой, при отъезду своемъ исъ Киева за Днепръ, когда еще онъ, Цылюрикъ, про ево, Харченка, гайдамачество не зналъ, съ собою все безъ остатку взялъ, и исъ Киева уехалъ, а зъ гвоздовского жителя Матвея Гончара у жены гайдамака, Якимъ Ивановъ, оставя подъ сохранение шесть червонних, петнатцать себе взялъ, и въ число техъ шести червонныхъ, какъ выше сего показано, съ него Гончара взыскано и истцу, Журавлевичу, отдано восемъ рублевъ дватцать две копейки; всего съ техъ принимателей взыскано и имъ, Журавлевичемъ, принято на девятнатцать рублевъ семъдесятъ две копейки. Затемъ исъ принятого у гайдамакъ исъ принимателей не взыскано, и на ныхъ зависитъ, и ко взысканию подлежитъ: съ карантинного писаря Половчевского за одинъ червонной да за серебренную табакерку—десятъ рублевъ тритцать копеекъ; съ магистратскихъ поромщиковъ—тритцатъ девять рублевъ сорокъ пять копеекъ; съ Николаевского монастира зъ монаховъ за одинъ червонной и за одинъ таляръ—три рубля пятдесятъ копеекъ; да зъ подсуседного Гвоздовского жителя—пять рублевъ пятдесятъ семъ копеекъ; итого съ вышеписанныхъ принимателей, за исключкою киевского сотни козака Алексея Цюлюрика, у которого, какъ выше показано, гайдамака Петръ Нежилой все данные имъ Цылюрику на содержание денги и вещы на тритцать на четыре рубля къ себе

по прежнему взялъ, за которые надлежитъ толко положить ко взысканию, за тотъ приемъ по расчислению; да за исключкою-жъ изъ данныхъ гайдамакою Якимомъ Ивановымъ Гвоздовского жителя Гончара жене подъ сохранение, изъ двацати одного червонного, взятыхъ имъ, Якимомъ, петнатцати червонныхъ, а въ число оставшихся оного Гончара у жены шести червонныхъ, да взысканихъ-же съ него, Гончара, осми рублевъ дватцати двухъ копеекъ; всего во взыскании и въ отдаче не является на пятдесятъ восемъ рублевъ девяносто семъ копеекъ; изъ вышеписанныхъ же пойманныхъ гайдамакъ подговорщикъ и проводецъ полской подданной Якимъ Ивановъ и приличившійся въ принятіи у разбойника Андрея Швеца заведома разбойныхъ пожытковъ, полского села Ратковъ житель Павелъ Журавель, въ прошломъ, 1753, году Іюля 13 дня, для надлежащаго съ ними по полскимъ правамъ поступления отданы господамъ полскимъ комисарамъ, и что съ ними учинено? не известно, которыхъ о поставке на коммисию для очныхъ ставокъ и учинения указныхъ розысковъ Июля 9 числа прошлого, 1754, года къ господамъ полскимъ комисарамъ изъ росписκой пограничной комисіи писменно сообщено; не точию поставки оныхъ воровъ но и писменного известия въ ответъ не получено. Андрей Щвецъ, Петръ Харченко, онъ-же Неживый, да приличившіесь въ принятии розбойныхъ пожитковъ: карантинной писаръ Иванъ Половчевской, Киевской сотни козакъ Алексей Цылюрикъ, яко малоросияне, отосланы изъ киевской губернской канцелярии для поступления съ ними по малороссійскимъ правамъ въ Глуховъ въ генералную войсковую канцелярию; истецъже, шляхтичъ Мартынъ Журавлевичъ, въ поданномъ въ россійскую пограничную коммисию реестре иску, обявилъ, что взято у него при розбое гайдамаками денегъ и пожитковъ по цене на шесть сотъ восемъ-десятъ семъ рублевъ сорокъ копеекъ; а то гайдамацкимъ допросомъ показано, что взято ими, гайдамаками, при разбое денегъ и пожитковъ по цене на четиреста на восемъдесятъ на пятъ рублевъ на дватцать на пять копеекъ; и противъ истцова показания по допросамъ не являетца по цене на двести на два рубля на петнатцать копеекъ, а по соборному уложенью главы 21, статья 25 повелено досталные исцовы иски, про которие разбойники съ пытокъ скажутъ, что не упомнять, взяти чверть: и тако выть ему, Журавлевичу, четвертая часть изъ оныхъ двусотъ двухъ рублевъ петнадцати копеекъ прибудетъ: пятдесятъ рублевъ пятьдесятъ три копейки три чверти; въ которомъ иску показанныхъ гайдамаками грабежныхъ денегъ и пожитковъ сысканныхъ какъ у техъ гайдамакъ, такъ и отыманнихъ у принимателей разныхъ чиновъ людей исцу, Журавлевичу, выть

отдано на сто на сорокъ на два рубля на дватцать на две копейки, затемъ противъ показания исцова къ отдаче не являетца пятисотъ сорока пяти рублевъ осмнатцати копеекъ, а по допросамъ гайдамацкимъ не являетца на триста на сорокъ на три рубля на три копейки, а съ приложениемъ обявленнихъ пятидесяти рублевъ пятидесятъ трехъ копеекъ и рехъ чвертей, выть ево подлежитъ: триста девяносто три рубля пятдесятъ шесть копеекъ три чверти; въ то число следуетъ взыскать за невзысканное съ карон инного писаря Половчевского, съ магистратскихъ поромщиковъ, съ Киево-подолского жителя Константинова, съ Николаевскихъ монаховъ и съ подданого Гончара пятидесятъ осми рублевъ, девяноста семи копеекъ, и хотя онъ, Журавлевичъ, въ томъ своемъ прошении удоволствия и ищетъ съ одной российской стороны, но изъ дела выдъно, что зачинщикъ и приводецъ тому разбойному делу былъ вышепомянутой полской уроженецъ, села Залесковъ житель, Якимъ Ивановъ, да въ приеме у гайдамака Андрея Швеца заведомо розбойныхъ пожитковъ полского села Ратковъ житель Павелъ Журавель, которие на полскую сторону выданы, и такъ следователно ему, Журавлевичу, не съ одной россійской, но, по частямъ расчисля, и съ полской стороны удоволствіе получить надлежитъ. Приговорили, въ силе вышеписанныхъ по деламъ государственныхъ правъ, учинить следующее: 1) противъ неявившогося по исцову реестру по гайдамацкимъ показаниямъ иску двусотъ двухъ рублевъ пятнатцати копеекъ въ силе соборного уложенья 21 главы, 25 статьи, выть ему, Журавлевичу, положить четвертую часть—пятдесятъ рублевъ пятдесятъ три копейки и три четверти, да изъ обявленного числа взятого гайдамаками по показанию денегъ и пожитковъ по цене на четыреста восемъдесятъ пятъ рублевъ дватцать пять копеекъ взыскать за невзысканние: съ карантинного писаря Половчевского—десятъ рублевъ тритцать копеекъ, съ магистратскихъ поромщиковъ—тритцать девять рублевъ сорокъ пять копеекъ, съ Киево-подолского жителя Константинова—четырнатцать копеекъ, съ Николаевскихъ монаховъ—три рубля пятдесятъ копеекъ, того-жъ монастира съ подданного Гончара—пять рублевъ пятдесятъ семъ копеекъ; и того пятдесятъ восемъ рублевъ девяносто семъ копеекъ; а за темъ достальные, исключа изъ оного отдачу ему, Журавлевичу, выть на сто на сорокъ на два рубля на дватцать копеекъ, двесте восемьдесятъ четыре рубля шесть копеекъ, да за хождение имъ, Журавлевичемъ, по тому делу въ пограничныхъ судахъ зъ зачатия въ комисіи ево дела, съ 1753 года, Июля зъ 10 числа, сколко по нынешней Іюль месяцъ сего, 1759, года господа полскіе комисары въ съезде съ россійскими комисарами при границе бы-

ли, за семдесятъ одинъ денъ, по силе россійского права, по гривне на день—семъ рублевъ десятъ копеекъ, а съ вышеписанными, положенными въ четвертую часть пятдесятъ рублями пятдесятъ тремя копейками и тремя чвертми—триста сорокъ одинъ рубль, шестьдесятъ девятъ копеекъ, по силе соборного уложенья; положыть въ выть на россійскую сторону две части, то есть двести дватцать семъ рублевъ семдесятъ девять копеекъ три чверти, и взыскать на приличившихся по тому розбойному делу, а именно: съ коронтинного писаря Половчевского тритцать рублевъ тритцать четире копейки, а съ вышеписанными десятю рублями тритцатю копейками—сорокъ рублевъ шестдесятъ четыре копейки; съ киевского магистрата за паромщиковъ: Омелку Савчука, Тышка Бондаренка, да съ подолского жителя Гаврилы Зайченка и съ Кравчихи Иванихи—семдесятъ девятъ рублевъ восемъдесятъ девятъ копеекъ; а съ вышеписанными тритцатю девятю рублями сорока пятю копейками—сто девятнатцать рублевъ тритцать четыре копейки; съ киево-подолского-жъ жителя Стефана Константинова съ вышеозначенными четырнатцатю копейками пятдесятъ копейкъ; исъ киевской сотни съ козака Алексея Цылюрика шестьдесятъ восемъ рублевъ; съ Киево-пустынно-николаевского монастыра за приличившихся іеродіакона и монаха въ принятіи отъ гайдамаковъ розбойныхъ денегъ—дватцать одинъ рубль дватцать копеекъ, а съ вышеписанными тремя рублями пятдесятю копейками—дватцать четыре рубля семъдесятъ копеекъ; да зъ подданого того-жъ Николаевского монастыра, зъ Гвоздовского жителя Гончара за приемъ у гайдамаки Якима Иванова розбойныхъ денегъ дватцать восемъ рублевъ, а съ вышеписанными пятю рублями пятюдесяпю копейками—тритцать три рубля пятдесятъ семъ копеекъ; итого съ Николаевского монастира пятдесятъ восемъ рублевъ дватцать семъ копеекъ; и по взыскании прислать для отдачи выть претендателю, полскому шляхтичу Журавлевичу, въ пограничную комиссію, и о томъ въ киевской магистратъ и въ киевское сотенное правлениe послать указы, а Киево-пустынно-николаевского монастиря наместнику съ братиею писать, а для началничего понуждения во взыскании оныхъ положенныхъ ко взысканию въ вытъ денегъ, представитъ ихъ въ киевскую губернскую канцелярию. 2) А что истецъ, Журавлевичъ, поданнымъ вторичнимъ реестромъ доискуется, якобы имеетъ онъ, Журавлевичъ, во отданные ему пожитки и во время разбою за разломленные и розбитые вещи такожъ и за хождение по оному делу утраты—сто шестьдесятъ четыре рубля дватцать пять копеекъ, но на то никакого явного довода и права не представилъ и сперва въ прошении своемъ сего не писалъ, и для того въономъ

иску отказывастца, въ такой силе, что за протори и убытки, какъ выше означено, подлежащее по силе россійскихъ правъ удоволство последоваль можетъ; а елико принадлежитъ выть ево досталная третей части ста тринатцати рублевъ осмидесяти девяти копеекъ съ половиною, то какъ и выше упомянуто, что зачинщикъ и приводецъ тому разбойному делу былъ полской уроженецъ, села Залозецъ житель, Якимъ Ивановъ, да въ приеме у гайдамакъ заведомо резбойныхъ пожытковъ полской же подданой Павелъ Журавель, и того ради искать ему, Журавлевичу, того досталного ево иску въ полской державе на кому надлежитъ, и для того съ сего решителного определения господамъ полскимъ комисарамъ, за скрипою россійскихъ комисаровъ, дается сія выпись. Коллежской Совѣтникъ, киевской губернаторской товарыщъ и пограничной главной комисаръ, Михаила Макаровъ. Бунчуковій Товаришъ и пограничній комисаръ, Василь Дунінъ-Борковскій. Канцеляристъ Андрей Быковъ.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 203, годъ 1755—1760; листъ 170.

CCCXXXV.

Рѣшение русскихъ пограничныхъ коммиссаровъ по дѣлу объ обвиненіи въ гайдамачествѣ Васильковскаго жителя Омельяна Яковенка, жителемъ села Тростянки, Андреемъ Очкасомъ. 1760. Іюля 6.

1760 года, Июля 6 дня, выдано изъ россійской пограничной коммисiи зъ делъ пограничныхъ воеводства Киевскаго, въ присудствіи на россійской стороны.

По прошенію полского села Тростянки обывателя, Андрея Очкаса, на Василковского жителя Омельяна Ватага о разграбленіи якобы имъ, Ва-

тагомъ, съ товарыщи въ 1757 году въ Марте месяце въ селе Тростянке, въ доме оного Очкаса пожитковъ на дватцать рублевъ, да денегъ двусотъ рублевъ, по справке въ Россійской пограничной комиссіи явилось: яко оной Очкасъ после учиненного у него грабителства на другой день приходилъ въ маетность Киево-Печерскія лавры, въ местечко Васильковъ, къ тамошнему управителю, іеромонаху Рафаилу, и приносилъ жалобу, что у него Февраля противъ 14 числа въ ночное время, напавши разбойники, сграбили денегъ двести дватцать семъ рублевъ, одежи на дватцать рублевъ и, выехавши лошадми, неизвестно куда уехали, но токмо яко-бы следъ изделали мимо форпостовъ къ Василкову; и будто по опознанию имъ, Очкасомъ, бывшыхъ у него на грабителствѣ Василковскихъ людей, онымъ управителемъ Рафаиломъ показанной василковской житель, Омельянъ Яковенко, а не Ватага, и еще два человека взяты и посажены были въ тюрму, а ему, Очкасу, придавъ оной управитель Рафаилъ василковского войта и кирпишныхъ заводовъ мастера и протчихъ добросовестныхъ людей василковскихъ до десяти человекъ для обыскивания грабителныхъ пожитковъ по обывателскимъ домамъ, где онъ, Очкасъ, самъ пожелаетъ, послалъ; и когда онъ, Очкасъ, ходя по Василкову, нигде поличного не сыскалъ, то, пришедъ къ оному управителю, не хотя напрасно невинныхъ людей клепать, признавая то за великой грехъ, попростясь онъ, Очкасъ, съ теми людми, о напрасномъ опороченіи ихъ, отехалъ въ домъ свой; и такъ изъ вышеписанного усматривается немалая несогласность и сумнителство въ томъ: I) Въ Василкове у управителя іеромонаха Рафаила обявлено самимъ Очкасомъ грабителство учиненное Февраля подъ 14 число, а въ претензіи отъ господъ полскихъ комисаровъ показано въ Марте месяце 2) Иску своего показалъ прежде въ Василкове въ денгахъ двести дватцать семъ рублевъ, а въ претензіи двести рублевъ; а сверхъ того онъ, Очкасъ, когда виделъ то, что напрасно техъ василковскихъ людей опорочилъ, и по прозбе ево отъ нихъ въ томъ прощение получилъ, то о свободе ихъ, що подъ карауломъ, самъ просилъ; кои по тому ево прошению и освобождены; и для того по вышеписанному обстоятелству претендатель, Андрей Очкасъ, не имея точного въ иску своемъ на вышеобявленного Омельяна Яковенка, а имъ Очкасомъ названного Ватага, справедливого и ясного доказатества, претендуетъ и утруждаетъ пограничной судъ напрасно; почему въ пограничной комиссіи определено: показанного василковского жителя Ватага съ суда пограничного свободитъ и, до предъявления въ судъ пограничной по силѣ правъ по сему дѣлу отъ тростинского жителя Очкаса справедливого доказателства, отпустить его, Ватага, въ домъ свой.

Коллежской Совѣтникъ, киевской губернаторской товарыщъ и пограничной комисаръ, Михаила Макаровъ. Капитанъ і комисаръ, Михайла Швыковъ.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 203, годъ 1760; листъ 189.

CCCXXXVI.

Показанія, данныя крестьяниномъ Исаею Моргуномъ о нападеніи Василія Харченка съ другими гайдамаками на село Сѣняву. 1760. Іюля 23.

Indagacya z roboczego Isaja Morchuna, przez sąd pograniczny wysłuchana:

Anno millesimo septingentesimo sexagesimo, die vigesima tertia Julii wysłuchane indagacya przez sąd pograniczny województwa Kijowskiego z roboczego Isaja Morchuna, obywatela barachtańskiego, do starostwa Białocerkiewskiego należącego, mającego lat czterdzieści, w Motowidłówce wysłuchana: pomieniony roboczy Isaj Morchun, na kozactwie w Barachtach mieszkający, gdy był od dworu Białocerkiewskiego dla spisania czynszu—wiele u którego człeka znajduje się wołów—do Sieniawy w roku tysiąc siedmset piędziesiątego piątego posłany, i tam przez dyspozytora tamejszego, aby zakonkludował pomieniony interes, zostawiony, roboczy Wasyl Charczenko z Wasylkowa, zagraniczny, z przybranemi sobie do osób dwudziestu ludźmi, napadł nocną porą na dwór, w tejże Sieniawie będący; a tam, zastawszy tegoż Isaja Morchuna, najprzód rurami ciż ludzie, z pomienionym Wasylem znajdujący się, bili, potym polanami rąbanemi, do czego i Wasyl już się implikował, niemiłosiernie we trzech także bili, a potym tenże Wasyl Charczenko najprzód kulbakię, w ganku leżącą, stołkiem stłukł, nareszcie, do tegoż Isaja przyszedłszy, gdy pomieniony Isaj się prosił: że brate kochany! daruj mene duszoju!« tymże stołkiem w głowę uderzył, a po-

tym dwa palce u lewej ręki przetrącił, a przytym kozak, światło trzymający, wepchnowszy do izby powiedział: »łeży u chati, koły zdużajesz, bo tebe sobaki zjidiat;« od którego uderzenia tenże Isaj upadł na ziemie i zemglał; a co się potym działo w tymże dworze—nie wie, tylko to powiada, że wzieli żupan czerwony, bót jeden kozłowy z nogi sciągneli; ztamtąd poszedłszy, najprzód do karczmy tenże Wasyl z drugiemi zaszedł, a tam nic nie skurawszy, ponieważ żyd na swoje święta, Trąbki nazywające się, odjechał,—tamejszego popa gwałtownie napadłszy, co było zrabowali, a wprzód tego—protopopę rokitańskiego i podstarościego tamejszego zrabowali i z tą zdobyczą pouciekali. Co, jako sprawiedliwie powiedział, pomieniony Isaj do juramentu zabierając się, krzyżyk święty położył +.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 193, годъ 1753—1760; листъ 243.

CCCXXXVII.

Жалоба товарища панцырной хоругви, Мартина Журавлевича, о томъ, что гайдамаки ограбили на дорогѣ его товарища—Ивана Голашевскаго, при чемъ похитили лошади и имущество, принадлежавшія истцу. 1760. Іюля 24.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego, miesiąca Iulii dwudziestego czwartego dnia.

Przed sądem i aktami pogranicznemi województwa Kijowskiego i przedemną, Janem Szkuratowskim, vicesregentem pogranicznym województwa Kijowskiego, stanowszy oczewiście wielmożny jego mość pan Marcin Żurawlewicz,

łowczy buski, towarzysz chorągwi pancyrnej jaśnie wielmożnego Bernarda Godzkiego, kuchmistrza wielkiego koronnego, przed aktami sądów pogranicznych Kijowskiego województwa de diligentia protestował o to: iż hajdamacy in numero plus minus pietnastu, in anno millesimo septingentesimo quinquagesimo octavo, die vigesima quinta Septembris secundum romanum, po zrabowaniu w Berdyczowie mieście nocnym sposobem dwóch kramnic żydowskich, napadszy na drodze pod wsią Sopinem, trzy mile od Pohrebiszcz, wielmożnego jego mości pana Jana Gołaszewskiego, łowczego sanockiego, towarzysza chorągwi pancernej tegoż jaśnie wielmożnego Gockiego, kuchmistrza wielkiego koronnego, z obozu do domu pod Ułanów jadącego, z koni wozowych, jeznych, sukień, moderunku żołnirskiego, rzędów, i gotowych pieniędzy najmniej na tysięcy cztyry złotych polskich zrabowali; z którym wielmożnym jego mością panem Gołaszewskim terazniejszy protestant, mający do Warszawy na sejm, blizko w tymże roku następujący, także z obozu wyjeżdżać, przodem koni swoich dwa jeznych jasnogniadych, jabka się po nich przebijały, jeden w roku piątym, drugiego w roku szóstym, valoris oba rubli sto trzydzieści,—wyprawił, i z pod luznego konia z kulbakami, pistoletami, rzędem, dekiem, derchami—zabrali, in valori na półtora tysiąca złotych polskich, i z tą zdobyczą uszli w granice rossyjskie w Nowoserbią, zkąd przyszli. Żeby tedy gdzie, jeżeli pomienieni hajdamacy przez kogokolwiek w stronie Rossyjskiej złapani byli, propter notitiam te podaje oświadczenie, aby z nich doskonała, do kogo należyć będzie, uczyniona była indagacya, i dla strony ukrzywdzonej nastąpiła, to jest protestanta, satisfakcya. Co wszystko actis connotari prosił, co i otrzymał, Marcin Żurawlewicz.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 193, годъ 1753—1760; листъ 241.

CCCXXXVIII.

Отношеніе русскихъ пограничныхъ коммиссаровъ къ польскимъ, содержащее заявленіе о томъ, что по иску крестьянѣ Осадченковъ оказано русскими властями возможное удовлетвореніе; вмѣстѣ съ тѣмъ русскіе коммиссары заявляютъ требованіе, чтобы польскія власти удержали шляхтича Ивашкевича отъ намѣренія грабить въ отмщеніе русскихъ купцевъ, и наказали бы его за произнесеніе этой угрозы. 1761. Въ Іюлѣ.

Велможные и высокопочтенные господа учрежденные государства полского и Киевского воеводства пограничные судьи и комисары, дружелюбные наши товарыщи и благодѣтели!

Сего Июля 7 дня въ россійскую пограничную коммисию, малороссійского Киевского полку исъ полкового суда присланною, промемориєю обьявлено: воономъ де судѣ полского села Салтановки житель, Иванъ Осадченко, доношениемъ представилъ, что въ прошломъ, 1760, году подъ городомъ Киевомъ, въ урочище Лыбедскомъ, ночною порою, напавъ на него, Осадченка, розбойники, ограбили; и при томъ грабеже взяли у него и у брата ево родного денегъ и пожитковъ на шестьдесятъ на одинъ рубль на дватцать на пять копѣекъ; и понеже де въ показанномъ грабеже надъ содержащимися во ономъ полковомъ судѣ разбойниками дело производитца, по которому въ томъ грабеже оные разбойники въ доброволныхъ допросахъ и розыскнихъ речахъ винились, и что изъ грабежныхъ пожитковъ сыскано, оное на обидную сторону отдано; протчие-жъ взятые ими вещи и денги, доставшиеся по поделу, ими растрачены, а другие ихъ товарыщи съ полученными частьми еще неизловлены, имущества жъ у нихъ къ награждению обидинаго никакова нетъ, и за темъ нынѣ вышеобъявленного Осадченка чемъ наградить крайнѣ не имѣетца, да и безъ совершеннаго обо всемъ техъ разбойниковъ злодѣяніи изслѣдования и окончания решениемъ дѣла въ силу указовъ и правъ поступить невозможно; и тою промемориею требовано, чтобъ, пока оное дослѣдование и решение делу учинитца, дабы самымъ дѣйствиемъ, какъ де чрезъ писмо въ полковой судъ Мотовиловскій губернаторъ Ивашкевичъ объявляетъ и и чинитъ похвалки, невиннымъ россійскимъ людямъ, по бытности ихъ за

границею въ полской области за купеческимъ промысломъ, ограбления и чрезъ самоволство ево розорения приключено быть не могло; и того ради вашихъ велможностей, нашихъ дружелюбныхъ товарыщей, найприлѣжнѣйше просимъ, сохраняя точно мирные трактаты и его королевского величества полского универсалы и добрую соседственную дружбу, по власти комисарской владелцу Мотовиловскому, подчашию Белскому, господину Руликовскому, приказать, чтобъ онъ вышепомянутому Мотовиловъскому своему старостѣ, Ивашкевичу, такова самоволного и дерзновенного грабителства безвиннымъ россійскимъ подданнымъ до совершенного въ киевскомъ полковомъ судѣ надъ вышеобъявленными розбойниками решения дѣла чинить запретилъ и дѣствително отъ того ево, Ивашкевича, унялъ, дабы чрезъ таковые грабежи на обе стороны противностей нанесено быть не могло; а за таковые чинимые грабежемъ похвалки оному Ивашкевичу безъ штрафа не оставить; и что по сему отъ вашихъ велможностей вспослѣдствуетъ, о томъ насъ увѣдомить. Чего во ожиданіи, зъ дружескимъ нашимъ почтениемъ пребываемъ вашихъ велможностей, дружелюбныхъ нашихъ товарыщей и благодѣтелей, доброжелателные слуги: Коллежской совѣтникъ, Киевской губернаторской товарыщъ и пограничной комисаръ, Михаила Макаровъ. Колежской ассесоръ і пограничной комисаръ, Михайла Швыцовъ. Бунчуковый товаришъ і пограничный комисаръ, Василь Дунінъ—Борковскій. 1761 году. Мотовиловка.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1754—1775, № 206; листъ 47.

CCCXXXIX.

Жалоба жителей села Великой Солтановки, крестьянъ: Ивана и Павла Осадченковъ и Никифора Бедченка на Ивана Стрыжевскаго и другихъ гайдамаковъ о томъ, что они напали на истцевъ, расположившихся на ночлегъ на дорогѣ, и ограбили ихъ. 1761. Іюля 17.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego pierwszego, miesiąca Iulii siedmnastego dnia.

Na urzędzie ziemskim kijowskim, podczas komissyi sądów pogranicznych, w Motowidłówce agitującej się, przedemną, Maciejem z Berezowa Berezowskim, wiceregentem i susceptantem pogranicznym generału województwa Kijowskiego, i aktami niniejszemi, ziemskiemi, kijowskiemi, obecnie stanąwszy pracowici: Iwan i Pawło Osadczenki, bracia między sobą rodzeni, i z niemi Nyczypor Bedczenko, wszyscy trzech poddani Sołtanówki Wielkiej dziedziczni, w assystencyi pana swego, roku, miesiąca i dnia wyż na akcie wyrażonych, na kadencyi niniejszej juliuszowej, przeciwko Iwanowi Strzyżewskiemu i pomocnikom jego żalili się o to: iż oni, jadąc za Dniepr w Rossyjską stronę, zanocowali pod Kijowem na uroczysku Łybedi, na których nocną porą napadłszy po hajdamacku pomieniony Iwan Strzyżewski z dobranemi hajdamakami (jako promemoria, z sądów kancellaryi pułkowej Kijowskiej anno millesimo septingentesimo saxagesimo primo, die decima tertia Iunii do sądów pogranicznych z Kozelca pisana, świadczy), tychże wyżej wyrażonych, poddanych sołtanowskich zrabowali: pieniędzy gotowych rubli pięćdziesiąt pięć, kazanków kaszowarnych dwa, kożuch smuszkowy, opończę czarną, bótów par dwie, radno, jako też charcz różne seu leguminę na osob jedynaście, mianowicie: pszono, sadło, mąkę, suchary, sól i inne rzeczy ruchome (jako szerzej taż promemoria, z sądu pułkowego Kijowskiego kancellaryi z Kozelca pisana, przyświadczy) zabrali, a gdy onych połapano i na dopros wzięto, do wszystkich swoich niegodziwych uczynków przyznali się i gdzie co podzieli—sądowi pułkowemu Kijowskiemu opowiedzieli. Sąd zaś pułkowy Kijowski, dla tym doskonalszej indagacyi, w Kozelcu pod kałaurem osadzić rozkazał, i ludziom ukrzywdzonym uczynić sa-

tysfakcyą przyrzekł; którzy to ukrzywdzeni ludzie razy trzy do Kozelca jeździli i tylko od korczmarzów monasteru Pieczarskiego kociołków dwa kaszowarnych, za promemorią, od sądu pułkowego Kijowskiego do pieczarskiej Ławry pisaną, dla samego lica odedrali, a w dalszej swojej szkodzie dotychczas żadnej satysfakcyi nie odebrali, i, jeżdżąc do Kozelca, koło dwudziestu rubli szkodują; w sądach zaś pogranicznych aby jakonajprzędsza dla nich satysfakcya tu, w Motowidłówce, na stronie Polskiej nastąpiła, sędziów pogranicznych dopraszają się, ażeby tak pieniądze: rubli pięćdziesiąt pięć, oraz ruchomości różne i ubytki, expensa byli wrócone, a to na niniejszej juliuszowej kadencyi, in natura, albo sowicie zapłacone bez odwłoki czasu; której żałoby do akt niniejszych o przyjęcie prosili, co i otrzymali. + + + Iwan i Pawło Osadczuki bracia, Nyczypor Bedczenko, qui supra, scribendi ignari comparentes, signa sanctae crucis posuerunt.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1761—1775, № 208; листъ 4.

CCCXL.

Извѣстіе сообщенное въ газету о смутахъ въ Сѣчи и о различныхъ бѣдствіяхъ, постигшихъ Украину. 1761. Августа 23.

Z Latyczowa, dnia 23 Sierpnia. Z obozu partji Ukraińskiej wiadomość, że kraj tameczny spokojność i wszelkie bespieczeństwo uszczęśliwiają. Od straż na granicach Moskiewskich uwiadomieni jesteśmy, że cała Sicz zabierała się do buntu przeciwko Koszowemu, o którym on, wcześnie przestrzeżony, użył załogi moskiewskiej do swojej obrony i przytłumienia niespokojnych zamysłów. Hersztowie w kaydany pobrani, jedni byli do więzienia dani, drudzy do Głuchowa, rezydencji hetmana Małorossyjskiego, posłani, a uczéstników wystempku z gminu, sroga uspokoiła kara.

W całej Ukrainie wielkie myszy mnóstwo niezmierne czyni w polach szkody, zboże na pniu zjadając; tychże samych mysz gęste kupy po polach

i lasach zdychają i kraj cały zarażają.—Zaraza na bydło coraz bardziej się szerzy, po różnych miejscach świnie i kury padać zaczęły. Są tu wiadomości, że około Benderu morowe powstało powietrze, dla tego strażom pogranicznym przykazano, aby nikogo, ztamtąd przychodzącego, do państwa nie wpuszczały.

Изъ газеты »Supplement do wiadomości Warszawskich« за 1761 годъ, № *35.*

CCCXLI.

Свѣдѣнія о гайдамакахъ, сообщенныя въ газету 1761 года, Ноября 3.

Z obozu partji Ukraińskiej, dnia 3. Listopada. Podaje się do wiadomości, że różne naczynia srebrne znacznej wagi i szacunku, w kufrze nowym złożone, przejęte są na furwachtach polskich, które to srebro kozacy, od wojska moskiewskiego powracający, chcieli uwieść pod pretextem markietanów za granice. Różne między temi srebrami znajdują się naczynia: jedne wyzłacane, drugie białe tylko; na niektórych znajdują się pewne litery, lubo na innych pościerane; ktoby tedy w tych srebrach sądził się być ukrzywdzonym, niechaj się nadgłosi na pocztę Latyczowską, do imci pana Mrozowskiego, starosty Stęgwilskiego, regimentarza partji Ukraińskiej, a przy słusznym dowodzie, że są jego własne, może swoję szkodę odyskać.—

Doszedł tu nas od Szachownicy z Lisianki raport, że hultajuw kilka o milę ztamtąd zjawiło się, którzy popa i żyda oczewiście zrabowali, tamże szeregowego, z pod znaku imci pana podkomorzego halickiego, który za furażem tam przyjachał, z moderunku odarli, i konia mu wzięli. Ci potym od naszych dopędzeni, i jeden z nich złapany jest, z którym mundur i koń wróciły się; inni współwinowajcy po gęstych lasach ukryli się.

Изъ газеты: »Kurjer Warszawski« за 1761 годъ, № *48.*

CCCXLII.

Отношеніе русскихъ пограничныхъ судей къ польскимъ, содержащее отчетъ о мѣрахъ, принятыхъ русскими властями для розысканія лицъ, ограбившихъ каневскаго жителя, еврея Шмуйла Майоровича. 1762. Генваря 12.

1762, года, Генваря въ 12 день, выдано изъ російской пограничной коммисіи до делъ пограничныхъ воеводства Киевского, въ присудствіи на россійской стороне господъ полскихъ комисаровъ.

По внесенной въ прошломъ, 1759, году въ июлской каденціи отъ велможныхъ господъ полскихъ комисаровъ претензіи староства Каневского жида Шмуйла Маіоровича о грабежѣ у него въ прошломъ, 1752, году киевскимъ жителемъ, Иваномъ Цегелникомъ, съ товарыщи исъ Черняхова: Иваномъ Еровымъ и Гребенниченкомъ, имения на пятсотъ рублевъ, россійские комисары въ прошломъ, 1760, году въ июлской каденціи резолвовали, что исъ техъ требуемыхъ людей Ивана Цегелника въ Киеве нижнемъ городе на Подоле по сыску въ жителстве не явилось, а о присылке въ россійскую коммисію исъ Черняхова Ивана Ерового зъ Гребенниченкомъ откуда надлежить требовано будеть; по содержанию чего о присылке означенныхъ людей: Ерового и Гребенниченка къ нынешней генварской каденціи писано было Киево-софейского катедралного монастыра къ отцу наместнику, отъ коего предложено: что Гребенниченко давно неведома куда исъ Черняхова сошелъ, а Ивана Ерового о присылке въ коммисию, кому надлежало предложено; а по неприсылке оного, находящемуся при россійской коммиссіи поверенным Киево-софейской катедры якопому Филофтѣю велено оного Ерового, чрезъ нарочно посланного сыскавъ, предъ судъ представить въ непродолжителном времени; а по другой вышеобявленного Каневского жида Шмуйла претензіи на Переяславского воита Савонова (кой уже умре) о присылке наследниковъ въ Переясловскую полковую канцелярию сего числа чрезъ нарочнаго писано, и о томъ господамъ полскимъ камисарамъ во известие сообщается.

Коллежской совѣтникъ, Киевской губернаторской товарищъ, і пограничной комисаръ Михайла Макаровъ.

Бунчуковой товаришъ и погранични комисаръ Василь Дунінъ-Борковски.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1754—1775, №. 206; листъ 67.

CCCXLIII.

Постановленіе пограничнаго суда Кіевскаго воеводства по дѣлу объ обвиненіи жителей села Стаекъ: Каленика Ильченка и Анны Терещихи, польскимъ шляхтичемъ, Францискомъ Лосовскимъ, въ похищеніи его имущества, хранившагося изъ опасенія гайдамаковъ у жителя села Зикрачей, крестьянина Григорія Когдаря. Пограничный судъ нашелъ искъ Лисовскаго не доказаннымъ и отказалъ ему въ удовлетвореніи. 1762. Генваря 16.

1762 года, Генваря въ 16 день, россійские комисары обще съ господамя полскими Киевского воеводства комисарами слушали дела по претензіи полского Зикрачевского губернатора, Францишка Лосовского, по которому явствуетъ, что онъ, Лосовской, въ прошломъ, 1758, году, Августа 13 дня отдалъ для сохранения подданному Зикрачевскому, Грицку Когдарю, сундуки съ своимъ имениемъ отъ гайдамакъ, коего было на пятьсотъ и на несколько десятковъ рублевъ, которые якобы оной Когдарь маетности Киево-братского монастыря Стаецкикъ обывателямъ: Каленику шинкарю и Анне Терещихе, по подговору ихъ, поотбивавъ замки у сундуковъ и крышки поломавъ, все именія, яко то: серебро, одежду, запоны, урянские перла и протчъе, въ село Стайки вынесть дозволилъ, что ими и учинено; за что оной Лосовской у россійскихъ Обуховскихъ людей: Демяна Григорьева, да Савы Федорова, заграбилъ въ тринатцати возахъ крымской соли тысячу четыреста пудъ, по цене на шестьсотъ тритцать рублевъ; по справке-жъ въ россійской пограничной коммисіи претендатель вской по той своей претензіи 1758 года Сентября месеца

искалъ удоволствія; по киевской губернской канъцелярін предьявлялъ то грабителство ево имения на Стаецкихъ жителей: на шинкаря Каленика Илченка и Терентья Виноградского, которые въ оную Киевскую губернскую канцелярию были сысканы и допрашиваны, а въ допросехъ показали: первой Каленикъ Ильченко: что онъ про положенные шляхтичемъ Лосовскимъ у Зикрачевъского жителя Когдаря пожитки не зналъ і ни отъ кого не слыхалъ, и не биралъ, и ктобы ихъ пограбилъ? не знаетъ; второй Терентей Виноградской показалъ: слышалъ де онъ отъ жены своей, когда она въ 1758 году въ великой постъ, будучи въ местечке Потоке на ярмонке, по пути заезжали въ Зикрачи къ родному брату ево вышепредьявленному Григорью Когдарю, которой показывалъ сіи баулы (sic) съ пожитками шляхтича Лосовского; а что въ оныхъ было? оная жена ево не видала. При нынешней-же генварской каденціи, 15 дня сего месеца, въ общемъ комисарскомъ присудъствіи на полской стороне, означенная женка Арина Терещиха, въ допросе показала то-жъ, что и мужъ ее, сходствено; да при томъ, что она претенъдуемыхъ пожитковъ никогда ни съ кемъ не бирала, и кто бь бралъ? не знаетъ. А сего числа во общемъ же на россійской стороне присудствіи, разсуждая по тому делу, согласно приговорено было: доказателя Когдаря для изискания въ томъ существа і стаецкихъ жителей: Каленика Ильченка и женку Терещиху подъ битиемъ плетми при суде распросить; по коему определению доказатель полской зикрачевской житель, Григорей Когдарь, і стаецкие жители: Илченко и жена Терещиха подъ битиемъ плетми распрашиваны и показали: доказатель Когдарь: что онъ заподлинно поставленные на сохранение шляхтичемъ Лосовскимъ пожитки отдалъ стаецкимъ жителямъ: Каленику Илченку, Анофрию Шелудивому, да женке Терещихе; находящиясяжъ при коммисіи подъ карауломъ оные: Каленикъ Илченко и женка Терещиха утверждались незнаниемъ о томъ на прежнихъ своихъ допросахъ; а потомъ доказатель Когдарь, по учиненнымъ при суде отъ россійскихъ и полскихъ комисаровъ увещеваниямъ, признавъ ложное свое на техъ людей показание, обявилъ, что положенные у него подъ сохранение пожитки въ Августе месеце 1758 года предъ празникомъ Успения Пресвятыя Богородицы въ ночное время пришедшими въ домъ ево ворами взяты; а какие люди, и съ которыхъ местъ те воры жители, и куда зъ заграбными пожитками пошли? и доныне не знаетъ і вышепредписанныхъ стаецкихъ жителей: двоюродного брата своего Каленика Илченка, Анофрия Шелудивого и родного брата своего Тереньтья Виноградского жену, а свою невестку, Анну, поклепалъ напрасно, толко по одному сумнению, что

вышеписанная Терещиха тѣ баулы съ пожитками, въ бытность ее у него въ доме, видела. И для того согласно приговорили: претензію полского зикрачевского губернатора, Францишка Лосовского, за недоказателствомъ на подданныхъ Киево-братского училищного монастиря, стаецкихъ жителей: Каленика Илченка и протчихъ, якобы въ приеме ими отъ зикрачевского жителя Григорья Когдаря ево, Лосовского, пожитковъ, оставить, для того, что, какъ выше сего означено, оной Когдарь поклепалъ ихъ: Илченка и женку Терещиху темъ напрасно, и чрезъ то довелъ ихъ до жестокого подъ битиемъ плетми істезания, за что, такожъ и за несохранение вверенныхъ ему отъ помянутого Лосовского пожитковъ, по правамъ подлежитъ жестокому наказанию; но понеже онъ, Когдарь, житель полского села Зикрачей, то следователно и наказанъ долженъ быть по правамъ полскимъ, для чего ево, Когдаря, и отдать въ полской пограничной судъ. Колежской совѣтникъ, Киевской губернаторской товарыщъ і первой пограничной камисаръ, Михайла Макаровъ. Бунчуковій товаришъ и пограничній комисаръ Василь Дунінъ-Борковски.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевского воеводства, годъ 1754—1775, № 206; листъ 71.

CCCXLIV.

Объясненіе, поданное въ пограничный судъ Кіевскаго воеводства дворяниномъ Антоніемъ Ляриссою-Здановскимъ, по поводу обвиненія его наслѣдниками Кіевскаго бурмистра, Николая Рогуцкаго, въ разореніи принадлежавшаго имъ хутора. Здановскій утверждаетъ, что онъ хутора не разорялъ, а только арестовалъ въ немъ, въ качествѣ офицера, двухъ парубковъ, обвиненныхъ въ воровствѣ и въ укрывательствѣ гайдамаковъ; арестованные казнены были не по приказанію Здановскаго, а по приговору купного суда. 1762. Генваря 20.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego drugiego, miesiąca Januarii dwudziestego dnia.

Na urzędzie pogranicznym, ziemskim, kijowskim, podczas kommissyi sądów pogranicznych, w dobrach Motowidłówce agitującej się, przedemną,

Maciejem z Berezowa Berezowskim, viceregentem i susceptantem pogranicznym generału województwa Kijowskiego, i aktami niniejszemi, ziemskiemi, pogranicznemi, kijowskiemi comparens personaliter wielmożny jego mość pan Antoni Larysa Zdanowski, stolnik latyczowski, pułkownik wojsk koronnych, widząc się być vexatorie od niżej obżałowanego w sądach pogranicznych processowanego, jak prędko mógł adire acta praesentia, (nie mogąc dawniej tak dla publicznych różnych funkcyi, jako też i częstej słabości zdrowia, adesse), tak zaraz, succurrendo integritati honoru i fortuny swojej, świadczy i protestuje się przeciwko pozostałej jej mości pani Roguckiej, niegdy jego mości pana Mikołaja Roguckiego, pisarza magistratu kijowskiego, żenie, i sukcessorom jego, w ten sposob i o to: iż obżałowany niegdy jego mość pan Rogucki, pisarz magistratu kijowskiego, a potym burmistrz, uformowawszy sobie niesłuszną pretensyą jakoby o rozorenie futoru jogo na gruncie starostwa Białocerkiewskiego będącego, jeszcze in anno millesimo septingentesimo trigesimo sexto, die decima quinta Augusti, niby przez wielmożnego komparenta zdezolowanego, przemilczawszy czas długi post fatalia juris, dopiero in anno millesimo septingentesimo quinquagesimo primo zaczoł processować wielmożnego komparenta tak i o wyżej wyrażonego futora dezolacyą, jako et de danda ratione o wzięciu z futora jego Demka i Mychaiła parobków, której rezolucyi gdy in vita sui nie doczekał się, sukcessorom tej oczekowanie i domaganie się zostawił. A zatym wielmożny komparens, dogadzając onych żądzy, his inscriptis oświadcza i odpowiada: iż gdy in anno millesimo septingentesimo trigesimo sexto, podczas inkursyi w Polszcze będącej, zwykli byli i z futorów różnych excurrere parobcy, przechowując hajdamaków, z niemi po drogach ludzi rozbijać i zabijać i sami kraść, w którym czasie gdy dwóch hajdamaków, w futorze jego mości pana Roguckiego przechowywanych, na wywiadki stada comparentis do Żydowskich Stawów przybyłych, złapał i wziął, a wziętych do wielmożnego regimentarza wojska koronnego partii Ukraińskiej odesłał, a zatym wielmożny regimentarz partii Ukraińskiej, wyrozumiawszy z konfessat hajdamaków, że ich futorzanie przechowują i parobcy z futorów wraz z niemi chodzą, wiedząc dobrze, że wielmożny komparens, żołnierz, mający na ten czas na sobie rangę kapitańską i trzymający komiss w Hermanowszczyznie, miał ludzi kozaków, dał ordynans wielmożnemu komparentowi, aby swywolnych ludzi znosił, miał baczność i łapał z futorów wypadających na złe akcye ludzi i onych, non referendo sese do wielmożnego regimentarza, według sprawiedliwości karał i winnych na śmierć sądził;

gdy tedy trafiło się w krótkim po ordynansie czasie, że Demko i Mychajło, z futora jego mości pana Roguckiego wypadłszy w step Hermanowski, u poddanego hermanowskiego, Hryćka Hranka, na kosowicy będącego, ukradli wołu i do futora zaprowadzili, czego Hryćko dociekłszy i dośledziłszy, dał znać wielmożnemu komparentowi; a tak wielmożny komparens, z mocy ordynansu, do pomienionego futora pośpieszywszy, wziąć kazał rzeczonych: Demka i Mychajła Smyczenka, którzy wzięci dobrowolnie przyznali się o wziętym wole, i przechowaniu onego w futorze jego mości pana Roguckiego opowiedzieli; a tak wielmożny komparens, lubo widział manifestum crimen furti i miał moc, według uniwersałów jaśnie wielmożnego hetmana i ordynansu, sobie od wielmożnego jego mości pana regimentarza danego, criminaliter karać, jednak, mając wzgląd na grunt sąsiedzki starostwa Białocerkiewskiego, na którym był futor jego mości pana Roguckiego, zdał tych ludzi na sąd kupny, statutem Litewskim pozwolony, który, według artykułów sądząc, obwiesić kazał winowajców; jakoż jeden, Mychajło, obwieszony został, a drugi, Demko, po konfessatach korporalnych umarł; o co aż do roku tysiąc siedmset piędziesiątego pierwszego nie było żadnej rekwizycyi, i futor jego mości pana Roguckiego w całości bez wszelkiego rozorenia został, bo z niego żadnej rzeczy nie brano, i tym futorem potym, przez kilka lat trzymając onego, jego mość pan Rogucki rządził póty, póki mu do starostwa Białocerkiewskiego nie odebrano; w tym czasie ta przypadła execucya winowajców, kiedy i Pawołocz rabowano, gdzie i wielmożnego Zozulińskiego zabito, i wielmożnemu komparentowi koni tam będących kilkanaście zabrano; o co gdy się żalił przed ministrami polskiemi i rossyjskiemi w Warszawie, replikowano, że amnestya to wszystko pokryła przez sejm pacificationis anni millesimi septingentesimi trigesimi sexti in Octobri; a jakoż successores jego mości pana Roguckiego upominać się mogą, gdy winowajcy przed sejmem pacificationis karani byli? A zatym wielmożny komparens, de indebita vexa protestowawszy sie, inhaerendo amnestiae, liberum se pronuntiari dopraszać będzie, et id totum actis connotari prosił, co i otrzymał. Antoni Larysa Zdanowski, stolnik latyczowski, p. w. k. manu propria.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 208, годъ 1761—1775; листъ 22.

CCCXLV.

Заявленіе, поданное въ пограничный судъ Кіевскаго воеводства дворяниномъ Войтехомъ Петровскимъ о томъ, что гайдамаки собрались въ хуторѣ, принадлежащемъ Кіево-братскому монастырю и намѣрены ворваться въ границы речипосполитой. Въ доказательство Петровскій представляетъ показанія, отобранныя у одного изъ нихъ—Федора Москаленка, Брусиловскимъ магистратомъ. 1762. Генваря 23.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego drugiego, miesiąca Januarii dwudziestego trzeciego dnia.

Na urzędzie pogranicznym, ziemskim, kijowskim, podczas komissyi sądów pogranicznych, w dobrach Motowidłówce agitującej się, przedemną, Maciejem z Berezowa Berezowskim, viceregentem i susceptantem pogranicznym generału województwa Kijowskiego, i aktami niniejszemi, ziemskiemi, pogranicznemi, kijowskiemi comparens personaliter urodzony jego mość pan Wojciech Piotrowski, wachmistrz chorągwie nadwornej jaśnie wielmożnego jego mości pana podczaszego koronnego, imieniem tak tegoż pana swego, jako i innych ukrzywdzonych ludzi polskich, takowe naprzeciwko wielebnych ojców czerców monastera Kijowskiego Brackiego, przychylając się do wszelkich dokumentów, w niewymownej krzywdzie, zemsty od Pana Boga na tenże monaster wołającej, podaje donoszenie o to: iż tenże monaster Kijowo-Bracki, osadziwszy nad Koturką w futorze, do jurisdykcyej tegoż monastera należącym, czerca, na imię Gedyona, racsi do pilnowania lasów monasterskich i folwarku, tam będącego, któren czerniec, pod pretextem pilnowania lasów i folwarku, hajdamaków po kilkudziesiąt człeka zrekrutowawszy, clandestine u siebie przechowywał et ad praesens przechowuje; a co większa, że, przepomniawszy prawa Bożego i miłości bliźniego, na wszelkie excessa, rabunki, zabójstwa ludzi i kradzieże instrukcyą onym dawszy chlebem, gorzałką i orężem dobrze opatrzywszy, licenciuje, wyprawia, błogosławi, domy szlacheckie, żydowskie i ludzkie rabować każe i onych informuje, oraz wszelkie zdobycz do siebie przywozić usiłuje i oną jedną wszystkich dzieli, drugą na swój pożytek obraca, jako konfessata niżej insero-

wana dostateczniej świadczy; a dla weryfikacyi tego wszystkiego, tenże jego mość użalający się ludzi dwóch: Chwedora i Jana, nazwiskiem Moskalenków, także oczewistych złodziejów i hajdamaków, od tegoż czerca Gedyona w polską granicę dla przejrzenia i upatrzenia rabowania sposobniejszego wysłanych, na uczynku złodziejskim aktualnie złapanych i kryminalne nieraz excessa pełniących, przed sądem pogranicznym od oboich najjaśniejszych monarchyi: Polskiej i Rossyjskiej, dla dostateczniejszej indagacyi z onych, stawi i sprawiedliwej decyzyi doprasza się: ażeby tak tenże czerniec, Gedyon nazywający się, oczewisty przewodnik i bezbożnych uczynków motor— powołany, jako też ci hultaje, ad praesens u niego w prywatnych miejscach przesiadującc, od niniejszych inkarceratów powołani, na terazniejszą, januaryuszową kadencyą do Motowidłówki polskiej przed sąd pograniczny przystawieni byli bez wszelkiej zwłoki, quoniam causa criminalis homicidii et furti non patitur moram, z któremi ażeby podług statutu i rygoru prawa ad mentem delictorum onychże postąpiono było, ut ceteri a similibus arceantur, oraz o szkody, polskim ludziom przez nich rabowniczemi i złodziejskiemi sposobami popełnione, na stronę polską ukrzywdzonym przywrócone byli. Dla czego konfessata, przez urząd miejski Brusiłowski wysłuchane, przyłączają się, takowym wyrażeniem: Konfessata dobrowolne Chwedora i Iwana Moskalenków, poddanych z Ossowiec, do Brusiłowa należących, wyprowadzona przed nami, urzędem miejskim Brusiłowskim, w roku tysiąc siedmset sześćdziesiątym drugim, miesiąca Januarii piętnastego dnia: 1. Chwedor Moskalenko starszy, miałszy żonę swoją, namówiwszy się z żydem, uciekli z Ossowiec w roku tysiąc siedmset sześćdziesiątym, po Wielkiej Nocy, na prowody do Kijowa; który żydek tamże w Kijowie w monasterze Sofiejskim wykrzcił się, a Chwedor Moskalenko zostawał u kożomiaki, na imię Ilka Karucznika, przez niedziel ośm. 2. Potym tenże Moskalenko Chwedor, przyszedłszy z Kijowa do Ossowiec piechotą, wykradł matkie i brata młodszego Iwana, i zaszli do Pilipowicz, w tych Pilipowiczach byli przez żniwo z matką i bratem młodszym i siostrą, którą odmówili od męża, Chwedora Hubara nazywającego się. 3. Z tych Pilipowicz poszli w roku tysiąc siedmset sześćdziesiątym pierwszym na masnicę, ukradłszy konia u żyda arendarza pilipowieckiego, i woza u Hawryła Tymoszenka; siermięgę siostra pożyczyła—niby na nabożeństwo iść, takoż u człeka, i pojechali aż do Mostyszcz, gdzie, za wiadomem czerca, nazywającego się Gedyon, osiedli, i siedzący w lesie za leśniczego od monastera Kijowo-Brackiego na Kotury. 4. Tenże Chwedor Moskalenko, jeszcze będący

w Pilipowiczach, przychodził z bratem swoim młodszym, za wiadomem matki swojej, do Ossowiec, i wzięli koni czworo ludzkich na polach ossowieckich, które poprzedali na jarmarku w Czarnobylu na święto Pokrowę; powróciwszy się do Pilipowicz, te pieniądze matce swojej oddali i zaraz z Pilipowicz przenieśli się do wyżej przerzeczonego czerca Gedyona na Kotur, to jest futor. 5. Tenże czerniec przyjął tych Moskalenków i osadził przy sobie w tym dworku, wybudowanym w piekarniej, gdzie żyli przez zimę do wiosny; po Wielkiej Nocy w tym roku, tysiąc siedmset sześćdziesiątym pierwszym, do tegoż czerca przyszło ośmiu człeka hultajów przed wieczorem, drugiej nocy dwadzieścia dwa; których, niebawiąc, ten czerniec, poradziwszy się z watażką Pawłem, tejże nocy wysłał za Dniepr do miasta Niżyna, przy których i mnie wyprawił. 6. Przyszedłszy pod miasto Niżyn, tenże watażka porzucił nas w bajraku, sam poszedł w miasto Niżyn; wypatrzywszy, przyszedł do nas, i poszliśmy w nocy i zrabowali mieszczanina jednego; naładowawszy wóz, prosto jachaliśmy z tą chudobą do tego czerca i oddali do rąk, a tych samych hultajów przez trzy dni w lodowni trzymał, która lodownia pod wybudowanym od młyna spiechlerzem znajduje się. 7. Wytrzymawszy trzy dni, drugim razem ci wszyscy hultaje chodzili do miasta Baryszpola, i tam zrabowali także mieszczanina, zkąd prosto do czerca też samę chudobę przyprowadzili i do rąk onemu oddali wszystkie. 8. Nie bawiąc się, drugiego dnia chodzili do miasta Ostrca, i w tym mieście zrabowali dwóch mieszczanów, ztamtąd była za nimi pogonia do samego Baryszpola. 9. Przyszedłszy z Ostrca, tenże czerniec Gedyon przechowywał w tej lodowni przez tydzień, czekając jarmarku na Świętę Trójcę na Kirylskim, gdzie, podczas tego jarmarku, nad szlakiem pod Kirylskim, podle rowczaka, zarznęli szynkarza w jego budynkach, a chudobę, zabrawszy, temuż czercowi odprowadzili. 10. Po tym wszystkim, nie mając gdzie posyłać, rozesłał tych hultajów po ludziach na kosowicę, inszych zaś do roboty monasterskiej, a mnie ożenił w Mostyszczach z wdową, a siostrą Iwana Pińczuka, i szlub brał u kapłana mostyskiego, na imię Łuka, po świętym Piotrze. 11. Tenże czerniec Gedyon, ożeniwszy z tąż wdową, nie wypuszczając od siebie, bez całe lato trzymał przy sobie z matką, siostrą i bratem młodszym. 12. Podczas jesieni przyszli ciż hultaje, zebrawszy się, do tegoż czerca i posłali mnie na tę stronę w Polskie, abym wyszpiegował gdzie bogatego człeka, lub żyda, i jakimby sposobem do nich przystąpić; jakoż tenże czerniec dał swego konia i strzelbę, a drugę strzelbę ukradł u kozaka na furwakcie moskiewskim, przezywającym się Wasylow

Futor. 13. Ja im radził, że pojadę w Brusiłowszczyznę, znam tam bogatych ludzi i żydów, i dowiem się do zamku, aby dobrze było przystąpić; a przyjechawszy do Ossowicc, myślałem: gdybym zastał pierwszę żonę swoję, z tego zgładzić świata, aby nie było przeszkody do życia z tamtą powtórną żoną. 14. Tego nie wiem, jakby ztąd powrócił się do tego czerca i do tych hultajów, jakiby oni czas wybrali na tę stronę rabować, czyli zimą, czyli po wiosnie. 15. Jakom odjachał na tę stronę, przy tymże czercu ciż wszyscy hultaje zostali się, tylko dwóch poszło do Kijowa do monasteru Michajłowskiego. Przy której indagacyi będący my, urząd miejski Brusiłowski, rękoma naszemi własnemi podpisujemy się znakami krzyża świętego: Grzegorz Turma, wojt +, Mikołaj Samojliczenko, lantwojt +, Fedor Prokopenko, burmistrz +, Daniel Turmenko, pisarz, manu propria, Wojciech Piotrowski, wąchmistrz chorągwie nadwornej jaśnie wielmożnego Czackiego, podczaszego koronnego, comparens, te donoszenie wraz z konfessatami podawający, podpisał się manu propria.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1761,—1775, № 208; листъ 26.

CCCXLVI.

Показанія, данныя въ пограничномъ судѣ Кіевскаго воеводства крестьяниномъ Федоромъ Москаленкомъ объ его похожденіяхъ въ гайдамацкомъ отрядѣ 1762. Генваря $\frac{14}{25}$.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego drugiego, miesiąca Januarii dwudziestego piątego dnia.

Tysiąc siedmset sześćdziesiątego drugiego roku, Januarii czternastego dnia veteris stili, przystawiony ze strony polskiej na rossyjską, w przytom-

ności ich mościów panów rossyjskich i polskich komissarzów sądu, inkarcerat indagowany, a w indagacyi opowiedział: iż Fedorem jego zowią Kuźmyn syn Moskalenko, mając od wieku swego lat trzydzieści, a dziad i ociec jego Fedorow—Kuźma, od którego słyszał on Fedor: rodem bydź z Małej Rossyi; ociec zaś jego obywatel był małorossyjskiego miasta Starodúba, zkąd w dawnych leciech przeszedł z matką tegoż Fedora i bratem Jakowem za granicę do wsi Pilipowicz, gdzie tenże Fedor osiadł, i, pożywszy tam przez jedne lato, przeszli do wsi Ossowiec, w której brat jego młodszy Iwan i siostra Pałahya, przy ojcy swym siedząc, mieszkali tam lat ze dwadzieścia; i w tej wsi on, Fedor, ożenił się, przyszedłszy nazad, z tamtejszą dziewką sierotą Eudotyą; po śmierci ojca jego, matka ich z tymże Fedorem, bratem i siostrą w przeszłym, tysiąc siedmset sześćdziesiątym pierwszym roku, w wielki post, przeszli z zagranicy w Rossyjską stronę, jurisdykcyi wprawdzie Kijowo-Brackiego monastera, do futora, nazywającego się Kotur, w którym futorze i teraz matka tegoż Fedora z siostrą w mieszkaniu znajduje się, a żona tegoż Fedora i brat Jakow za granicą we wsi Ossowcach zostali się; gdzie mieszkając, tenże Fedor w Kotorskim futorze, monasterskim dworze, po Wielkiej Nocy, to jest w miesiącu Kwietniu, widział on Fedor w tymże monasterskim dworze u tamejszego przełożonego przełożonego, mnicha Gedyona, niejakichci przyszłych ludzi ośm człeka; a na drugi dzień przyszło w tenże futor burłaków jeszcze więcej tego, i wszystkich zebrało się ich z tymże Fedorem trzydziestu człeka, między któremi był watażką na imię Paweł, któren powiadał o sobie, że on z Zaporozkiej Sieczy, bydź powiadali się przybyłemi, po imionach: Sawa, Jusko, Andrej, Mojsiej, dwóch Mironów, Iwan, dwóch Wasylów, Jakim, Trofym, Hrychorej, a jak oni przezywają się drugich imion i przezwisk i jacy ludzie? —nie wie; a po skupieniu się i zebraniu ich wszystkich, zwołał do siebie wyż przerzeczony Kotorski przełożony Gedyon, dawszy im konia z wozem, posłał ich z watażką Pawłem dla kradzieży za Dniepr do miasta Niżyna; a przyszedłszy do rzeki Dniepra niżej Meżyhora, ukradłszy u furwaktowych kozaków dęba, na drugą stronę przewiozłszy się, poszli wszyscy razem trzydziestu człeka do miasta Niżyna, gdzie ludzi niema—dniem, a pomimo wsie i osiadłe słobody—nocą; i przyszedłszy ku Niżynowi, nie dochodząc onego o pół mile, watażka Paweł, zostawiwszy ich w jarze, chodził w miasto dla przejżenia i gdzieby zgodny uczynić rabunek; i przyszedłszy do nich nocną porą, wziął ich (tylko zostawiwszy przy koniu dwóch ludzi), poszedł do Niżyna i, obszedłszy około, poprowadził z strony Głuchowskiej, gdzie

przyszedłszy w pomieszkanie na dwór jednego tamejszego mieszczanina, postawił około izb strużów, i, odbiwszy u komory zamki, zabrali tam leżące pieniądze z workiem, a wiele liczbą i jaką monetą?—nie wie, postaw niebieskiego sukna, także odzienia nie mało liczbą, i ze wszystkim z tym przyszedłszy do rzeki Dniepra, wprawdzie przewieźli się na tę stronę tymże dębem, którym i przedtym przewozili się; a przyszedłszy w futor Koturski, wszystką tę zdobycz oddali przełożonemu Gedyonowi, co wszystko on, od nich przyjąwszy, złożył w gabinecie; a potym, wytrzymawszy trzy dni, znowu posłał ich tenże przełożony Gedyon dla takowegoż rabunku do miasteczka Ostrca, dokąd przyszedłszy w nocnej porze z kijowskiej strony, we dwóch dworach, u tamejszych dwóch mieszczan w komorach i w izbach nabrali pieniędzy i wszelkich pyżytków na wóz, wiele nabrać mogli; przy czym, kiedy się stał okrzyk, oni ztamtąd poszli stepem do miasteczka Baryszpola, gdzie potym, napadłszy na dwór, nocną porą, jednego mieszczanina odbiwszy komorę, zostające tam pieniądze, pożytki i inne rzeczy zabrali; i tak podobnymże sposobem usłyszeli ludzie okrzyk, to oni z tym tylko, co mogli zabrać, poszli do dawnego miejsca, gdzie przez rzekę Dniepr przewozili się; a po przewozie rzeki Dnieprn ze wszystkiemi zdobytemi rzeczami i pieniędzmi przyszli w Kotorski futor i oddali wszystkę zdobycz przerzeczonemu Gedyonowi; ac tandem o Świętej Trójcy ruskim święcie, za pozwoleniem tegoż przełożonego Gedyona, chodzili wszyscy trzydziestu człeka na Kyrylski jarmarek dla kradzieży, i, przyszedłszy z strony od Kijowa niżnego miasta Podołu, do szynku Kyryłowskiego monasteru, i kiedy od tamejszego szynkarza stał się hałas, to onego w izbie watażka Paweł nożem zarznął, a żonę tego szynkarza związawszy, przy czym tenże Fedor stał od ulicy pod szynkiem dla struży, i wziąwszy skrzynię z różnemi pożytkami, podług dawnego zwyczaju, poszli w Koturski futor i oddali często wspomnionemu przełożonemu Gedyonowi; potym, gdy nastąpił czas kosowicy, to wszystkich tych hultajów tenże przełożony rozesłał na różne miejsca na kosowicę, a on, Fedor, znajdował się przy tymże przełożonym, i po świętym Pietrze w kilka dni tenże przełożony Gedyon ożenił tegoż Fedora majętności Kijowo-Brackiego akademickiego monasteru wsi Mostyszcz tamejszego obywatela, Iwana Pińczuka, z siostrą, wdową, chociaż on Fedor miał za granicą w Polszcze żonę, a do tego że i nie chciał; i żył z tą żoną po Filipow post tegoż, tysiąc siedmset sześćdziesiątego pierwszego roku; a na kanonie tegoż Filipowego postu, to jest w same zapusty, wszyscy wyżej wyrażeni hultaje znowu zebrawszy się w Koturski fu-

tor, zkąd na trzeciej niedzieli tegoż postu posłali onego Fedora z młodszym bratem Iwanem przełożony Gedyon i watażka Paweł za granicę do miasteczka Brusiłowa dla przejrzenia majętności ludzi i żydów, których, za powrotem tegoż Fedora, ominowali w terazniejszej zimie czyli wiosną iść ich rabować; i przytym, tak dla wywozu z zagranicy ze wsi Ossowiec brata swego rodzonego Jakowa w Rossyjską stronę, tak i z przedsięwzięciem śmiertelnego zabójstwa pierwszej żony swojej, którego nie uczynił; a wyżej przerzeczeni hultaje hajdamacy z watażką (oprócz odłączących się w Kijów dwóch człeka) zostali się w Kotorskim futorze we dworze monasterskim; a jak on, Fedor, z bratem Iwanem do wsi Ossowiec w dom brata swego przyjechali, to tamejsi ludzie Petraszenki, wziąwszy, odwieźli ich do miasteczka Brusiłowa obydwóch pod wartą, z tej przyczyny że on, Fedor, z tym mniejszym bratem swoim, Iwanem, kiedy jeszcze mieszkali w polskiej wsi Ossowcach, u tamejszych ludzi ukradli czworo koni i przedali w polskim miasteczku Czarnobylu, o czym i matka ich wiedzała: jako o tym, tak i o inszych kradzieżach; w przerzeczonym miasteczku Brusiłowie przed tamejszym urzędem dobrowolnie i korporalnie indagowani i we wszystkim tym obwinili się, zkąd przysłany on, Fedor, z bratem Iwanem do pogranicznego sądu. Więcej tego już na kradzieżach, rozbojach i śmiertelnych zabójstwach nigdzie z nikim nie bywał i żadnego nad to z złodziejstwem bawiącemi się ludźmi spułku nie miał, i w terazniejszej indagacyi powiedział samą rzeczywistą prawdę. Te świadectwo przed pogranicznymi komissarzami na stronie Rossyjskiej podpisujemy: Mychajło Makarow, Wasyl Dunin-Borkowski.— Któreże to świadectwo, czyli libera konfessata, przyjęte i na polski język z rossyjskiego pisma przetłómaczone, do xiąg niniejszych jest ingrossowane.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1761—1775, № 208; листъ 29 на оборотѣ.

CCCXLVII.

Отношеніе русскихъ пограничныхъ судій къ польскимъ, заключающее требованіе о высылкѣ въ Кіевскій пограничный судъ Хвастовскаго жителя, Василія Резниченка, и еврея Янкеля Гиценка для указанія стоимости пограбленнаго у нихъ гайдамаками имущества. 1762. Іюля 7.

Велможные и достойнопочтенные господа учрежденные государства Полскаго отъ Киевскаго воеводства пограничные судьи и комисары, дружелюбные наши товарыщи и благодѣтели.

Сего Июля 7 числа, малороссійского Киевского полку полковой судъ отъ пограничной россійской коммисіи промеморией требуетъ присылки въ тотъ полковой судъ по делу содержащагося тамо подъ карауломъ, бывшего въ полской области, въ местечкѣ Фастове и селе Снигиревке на грабителствѣ, колодника, гайдамаки, Терешка Гузя, оного местечка Фастова жителя, Василья Резниченка, и Снегировского жыда арандаря, Янкеля Гиценка, повереннного отъ него, для показания ограбленному у нихъ гайдамаками имения цены, дабы то дело въ томъ полковомъ Киевскомъ суде безъ доследования и безъ должнаго, въ силу россійскихъ правъ, решения на далнее время оставаться не могло. И того ради ваши велможности благоволите приказать означеннымъ: Фастовскому жителю Резниченку, а отъ Снегиревского жыда Янкеля поверенному, для того показания ограбленному у нихъ имению цены, и для получения въ силе правъ россійскихъ въ деле удоволствія, явится въ реченномъ Киевскомъ полковомъ суде въ самой скорости, где они неминуемо по справедливости безъ удоволствія остатся не могутъ; при томъ-же вашихъ велможностей найприлежнейше просимъ: означенному Фастовскому жителю Резниченку приказать: напрасно и насилнымъ образомъ взятые имъ Киевской сотни у козака Игната Коломыйца денги, пятдесятъ четыре рубля, онаго козака Коломыйца жене вдове отдать безъ далнего задержания, дабы она вдова зъ детми черезъ неотдачу техъ денегъ не могла въ пропитаніи претерпевать нужды; и что по сему воспоследуетъ, о томъ насъ безъ уведомления не оставить, которого въ ожиданіи, съ особлывийшимъ нашимъ по-

читаніемъ пребываемъ вашихъ велможностей, дружелюбныхъ нашихъ товарыщей и благодетелей, доброжелателные слуги, малороссійскіе учрежденные комисары: Коллежской Совѣтникъ Михайла Макаровъ, Капитанъ и комисаръ Михайла Швыцовъ, Бунчуковый Товарищъ и комисаръ пограничной Василь Дунінъ-Борковскій.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 203, годъ 1755—1769; листъ 218.

CCCXLVIII.

Приговоръ пограничнаго суда Кіевскаго воеводства, осуждающій на смерть черезъ повѣшеніе крестьянъ: Федора и Ивана Москаленковъ, уличенныхъ въ участіи въ гайдамачествѣ. 1763. Генваря $\frac{15}{26}$.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego trzeciego, miesiąca Januarii dwudziestego szóstego dnia.

Działo się na gruncie dóbr Motowidłówki, na stronie Rossyjskiej, nad rzeką Stuhną czyli Stulmą, ku Wasylkowu idącą, roku, miesiąca i dnia wyżej na akcie wzmiankowanych podług kalendarza rzymskiego, podług zaś greckiego stylu dnia piętnastego Januarii tegoż roku, tysiąc siedmset sześćdziesiątego trzeciego, między urodzonym jego mością panem Grzegorzem Dąmbrowskim, powodem i instygatorem sądowym, oczewisto, a roboczemi: Fedorem i Iwanem Moskalenkami, bracią między sobą rodzonemi, inkarceratami stawionemi oczewisto. Sąd pograniczny generału wojewodztwa Kijowskiego z strony Polskiej, w przytomności wielmożnych ich mościów panów sędziów i komissarzów z strony Rossyjskiej, do czytania konfessat, tak dobrowolnych, jako i cielesnych, przez tychże roboczych: Fedora i Iwana Moskalenków, braci między sobą rodzonych, z dóbr wsi Ossowiec, do

Brusiłowa należących, jaśnie wielmożnego Czackiego, podczaszego koronnego, dziedzicznych, przed sądem niniejszym obojga narodów, tak Polskiego jako i Rossyjskiego, złożonych, przystępuje; z których deponowanych konfessat dobrowolnych ponieważ oczewiście pokazuje się, iż tenże Fedor Moskalenko, mając żonę swoją, imieniem Owdiuchę, w Ossowcach, tęż żonę porzuciwszy, namówiwszy się z żydem, poszedł do Kijowa, i tam przez niedziel ośm zostając,. z Kijowa przyszedł do Ossowiec piechotą, gdzie wykradł matkę i brata młodszego Iwana, i zaszli do Pilipowicz ku granicy moskiewskiej, i w tychże Pilipowiczach zostawał przez zimę z matką, bratem Iwanem i siostrą; z tych zaś Pilipowicz poszli, ukradłszy konia u żyda, aręndarza pilipowskiego, i woz u Hawryła Tymoszenka, siermięgę siostra wzięła, niby pożyczając, i przyjechali do Mostyszcz za granicę moskiewską, gdzie, za wiadomością czerca, nazywającego się Gedyona, osiedli, siedząc w lesie za leśniczego od monasteru Kijowo-Brackiego na Koturskim futorze; a jeszcze siedząc w Pilipowiczach, z bratem swoim Iwanem chodził do Ossowiec, i ukradli koni czworo ludzkich na polach ossowieckich, które poprzedali w Czarnobylu na świętę Pokrowę, i powróciwszy się do Pilipowicz, matce pieniądze oddali i zaraz na Koturski futór do czerca Gedyona przenieśli się, i osadził ich przy sobie we dworku wybudowanym, gdzie mieszkając przez zimę do wiosny, po Wielkiej Nocy przyszło do tegoż czerca ośmiu człeka hultajów przed wieczorem, drugich w nocy dwudziestu dwóch, których, niebawiąc, tenże czerniec, poradziwszy się z watażką Pawłem, tejże nocy wysłał za Dniepr do miasta Niżyna, przy których i Chwedora Moskalenka wyprawił, w którym Niżynie zrabowali mieszczanina jednego w nocy, naładowawszy woz rzeczy, z temiż rzeczami prosto jechali do tegoż czerca i oddali onemu do rąk, a tych hultajów przez dni trzy tenże czerniec w lodowni trzymał; po wytrzymaniu dni trzech, drugim razem chodzili do miasta Baryszpola, i tam zrabowali mieszczanina, i rzeczy wszystkie temuż czercowi znowu oddali; niebawiąc się, drugiego dnia chodzili do miasta Ostrzca, i zrabowali dwóch mieszczan, ztamtąd za niemi była pogonia do samego Baryszpola; przyszedłszy z Ostrca, tenże ociec Gedyon przechowywał w lodowni przez tydzień, czekając jarmarku na świętę Trójcę na Kyrylskim, gdzie podczas jarmarku nad szlakiem pod Kyrylskim, podle rowczaka, zarznęli szynkarza w jego budynkach, i chudobę zabrawszy, temuż Gedyonowi odprowadzili; po tym wszystkim, nie mając gdzie posyłać, rozesłał tych hultajów po ludziach na kosowicę, inszych zaś do roboty monasterskiej, a Fedora ożenił w Mostyszczach z wdową, a siostrą

Iwana Pińczuka, któremu szłub dawał kapłan mostyski na imię Łuka, po świętym Pietrze; a potym, ożeniwszy tegoż Chwedora, trzymał onegoż Chwedora przez całe lato przy sobie; a w jesieni przyszli ciż hultaje do tegoż Gedeona, i posłali tegoż Chwedora w Polskie stronę na szpiegi, gdzieby bogatego człeka lub żyda (upatrzył) i jakim sposobem do nich przystąpić można, dawszy konia i strzelbę tenże Gedyon, któren wziąwszy, i drugę strzelbę ukradł u kozaka na furwakcie moskiewskim, radząc tymże hajdamakom: że pójdę w Brusiłowszczyznę, znam tam bogatych żydów i ludzi, i, jeśli zastanę żonę moję pierwszą, zabiję, aby ta mi nie przeszkadzała z powtórną mieszkać żoną; tych zaś hultajów wszystkich zostawił u czerca, tylo dwóch poszło do Kijowa do monasteru Michajłowskiego. Więc sąd, tak za pokilkakrotne rabunki zagraniczne, jako też za zarznięcie szynkarza, tudzież za złamanie szlubu, że jednę mając in vivis żonę, drugę brać ważył się, niemniej za pokradzenie koni sześciorga,—winnych śmierci obóch, tak Chwedora Moskalenka, jako też i Iwana, brata jego, lubo w hajdamactwie nie był, jednak o tym wszystkim wiedział, i że z bratem swoim konie pokilkakrotnie kradł, uznaje, i nakazuje, aby per publicum ministrum justitiae na szubienicy byli obaj powieszeni, których pro executione do miasta Brusiłowa remittit; a zaś z ojcem Gedeonem, respectu praemissorum facinorum illicitorum, ad forum competens pro irrogandis paenis personalibus, super eodem exemplariter decernendis, sąd niniejszy pograniczny sprawę odesłał praesentibusque odsyła mocą dekretu niniejszego.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1761—1775, № 208; листъ 81 на оборотъ.

CCCXLIX.

Рѣшеніе пограничнаго суда Кіевскаго воеводства по дѣлу объ обвиненіи дворянина Антонія Ларисcы-Здановскаго въ разореніи хутора, принадлежавшаго Кіевскому бурмистру, Николаю Рогуцкому. Судъ нашелъ, на основаніи документовъ, представленныхъ Здановскимъ, что послѣдній дѣйствовалъ въ качествѣ должностного лица, сообразно съ приказаніями властей, и потому освободилъ его отъ всякой отвѣтственности. 1763. Генваря $\frac{27}{16}$.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego trzeciego, miesiąca Januarii dwudziestego siódmego dnia.

Działo się na gruncie dóbr miasta Motowidłówki, na stronie Polskiej, nad rzeką Stuhną czyli Stulmą ku Wasylkowu idącą, roku, miesiąca i dnia wyżej na akcie wyrażonych podług kalendarza rzymskiego, a według greckiego stylu dnia szesnastego Januarii tegoż roku, między pozostałą i sukcessorami niegdy jego mości pana Mikołaja Roguckiego, burmistrza maistratu Kijowskiego, powodami, przez jego mości pana Gabryela Roguckiego, syna, swym, matki i brata swego imieniem, oczewisto, a wielmożnym jego mością panem Antonim Larysą-Zdanowskim, stolnikiem latyczowskim, pułkownikiem wojsk koronnych, pozwanym, przez wielmożnego jego mości pana Tomasza Larysę-Zdanowskiego stolnikowicza latyczowskiego, syna, umocowanego, oczewisto. Sąd pograniczny generału województwa Kijowskiego z strony Polskiej, w przytomności wielmożnych ich mościów paaów sędziów i komissarzów strony Rossyjskiej, kontrowersyi stron obódwóch wysłuchawszy i one dobrze wyrozumiawszy, przychylając się do dekretu, anno millesimo septingentesimo sexagesimo secundo, die decima nona Januarii między temiż stronami, w komparycyi piszącemi się, na sądach pogranicznych w Motowidłówce nastąpionego, ktorym nakazano, aby wielmożny jego mość pan Zdanowski, stolnik latyczowski, ordynans od wielmożnego jego mości pana regimentarza partii Ukraińskiej, sobie na rozgromienie i exekwowanie ludzi swawolnych dany, przed sądem swym komportował, lub, jako onego

copiam mieć nie może, odprzysiągł się; a ponieważ jego mość pan Zdanowski, stolnik latyczowski, zadosyć czyniąc dekretowi wyżej wspomnionemu, chocia i non in termino praefixo, najprzód anno millesimo septingentesimo trigesimo quarto, die decima septima Julii, in castro Kijoviensi oblatę uniwersału od jaśnie wielmożnego jego mości pana Steckiego, kasztelana Kijowskiego, do wielmożnych ich mościów panów obywatelów prześwietnego województwa Kijowskiego wydanego, w którym wyraża hultajów, tak kupami włóczących się, jako też po futorach przechowujących się łapać i sprawiedliwość z onych czynić; potym roku tysiąc siedmset trzydziestego szóstego, die vigesima tertia Julii, pod Łysianką, excerpt inkwizycyi z protokułu sądu wojskowego, authentice wyjętych, które inkwizycye, jako też konfessata cielesne z Juska Suchego i Wasyla Czarnego przez kozaków hermanowskich w Żydowskich Stawach połapanych, a przez jego mości pana Jana Iwańskiego, towarzysza pancernego jaśnie wielmożnego jego mości pana kasztellana czerniechowskiego, do obozu przyprowadzonych, expedyowane, któremi ciż więźniowie: Jusko Suchy i Wasyl Czarny rozbojem bawiący się, powołali Demka i Michajła z futora pana Roguckiego, że wraz z niemi przewodnię mieli, na zdobycze chodzili, ludzi rozbijali; tegoż roku die vigesima quarta Julii list, do siebie pisany od wielmożnego jego mości pana Maszkiewicza, regimentarza nakaznego, w którym dokładnie zaleca, aby hultajów: Demka i Michajła, na futorze pana Roguckiego pochwytać, przyłączywszy inkwizycyą i konfessata z Juska Suchego i Wasyla Czarnego w wojsku expedyowane, że Demka i Michajła powołali o kradzież i rozboje, każąc, aby się z niemi według uniwersałów jaśnie wielmożnych wojewody i kasztelana kijowskich, pochwytawszy, z exekucyą onych uwinął; na ostatek anno millesimo septingentesimo trigesimo sexto, die quinta Augusti, dobrowolne konfessata s połapanych Demka i Michajła, we dworze Hermanowskim expedyowane, którzy, przyznawszy się do wielu kradzieży i rozbojów, na fundamencie uniwersałów oraz inkwizycyi, w wojsku expedyowanej, i listu wielmożnego Maszkiewicza, regimentarza nakaznego, valor ordynansu w sobie zawierającego, śmiercią exekwowani zostali, jako dekret, przy konfessatach pierwiej expedyowanych, wyżej specyfikowany, szerzej w sobie świadczą; nakoniec, będąc inkwietowany na sądy pograniczne od jego mości pana Roguckiego, wielmożny jego mość pan Zdanowski, stolnik latyczowki, listu oblatę do jego mości pana Zakusiły, natenczas vicesregenta i plenipotenta swego, w xięgach pogranicznych roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego trzeciego, die vigesima sexta Januarii, z wyrażeniem, że posyła przez uro-

dzonego Głowackiego dekret na tychże hultajów, Demka i Michajła, w tejże sprawie, i kwit jaśnie wielmożnych hrabiów Tarnowskich z komissu swego, i list regimentarza; które papiery, że przez niedbalstwo plenipotenta poginęły były, z tej okoliczności sprawa nie była zakończona; na terazniejszym zaś terminie, jak prędko mógł powynajdować, dostatecznie pokazuje; i że pomienieni: Demko i Michajło byli najprzód powołani przez Juska Suchego i Wasyla Czarnego, potym na konfessatach dobrowolnych i cielesnych do rozbojów i kradzieży różnych przyznali się; także uniwersałami jaśnie wielmożnych wojewody i kasztelana Kijowskich, aby hultajów łapać i gromić; a na ostatek listem, ordynans w sobie zawierającym, od wielmożnego Maszkiewicza, natenczas regimentarza partii Ukraińskiej, wyraźnie na tychże Demka i Michajła do siebie pisanym, aby, połapawszy, przykładnie i nieodwłocznie karać, jako hultajów, hajdamaków i rozbójników, probuje; a zaś pozostała i sukcessorowie jego mości pana Roguckiego, o potracenie tychże Demka i Michajła, wielmożnego jego mości pana Zdanowskiego, stolnika latyczowskiego, na sądy pograniczne pociąga. Więc sąd niniejszy, zapatrzywszy się tak na uniwersały jaśnie wielmożnych ich mościów panów wojewody i kasztelana Kijowskich, tudzież na list, ordynans w sobie zawierający, wielmożnego jego mości pana Maszkiewicza, natenczas regimentarza partii Ukraińskiej, konfessata tak Juska Suchego i Wasyla Czarnego, jako też Demka i Michajła wywiedzione, z których oczewiście pokazało się, że byli złodziejami i rozbójnikami ciż Demko i Michajło—przeto pozostałą i sukcessorów niegdy jego mości pana Mikołaja Roguckiego o potracenie Demka i Michajła nienależnie czynić uznaje, a wielmożnego Zdanowskiego, stolnika latyczowskiego, wolnym być o potracenie tychże Demka i Michajła czyni, owszem w tej mierze wieczne wkłada milczenie. Co się zaś tknie pasieki, bydła i stadniny niby zabrania na tymże futorze pana Roguckiego przez wielmożnego Zdanowskiego, bliższego do odprzysiężenia się tegoż wielmożnego Zdanowskiego, stolnika latyczowskiego, na przyszłej sądów swych kadencyi wynajduje, na tę rotę: jako pasieki, bydła i stadniny żadnej z futora pana Roguckiego nie brał, odprzysiągł się, a to na przyszłej sądów pogranicznych kadencyi, by też przy podanej manifestacyi pod winą banicyi wiecznej w czasie sprzeciwienia się do publikowania należącej; a że w tej sprawie jego mość pan Zdanowski po razy dwa dał się wzdać i publikować, więc na zniesienie tychże kondemnat dwóch i za sprzeciwienie się dekretowi sądu swego w punkcie niewykonania przysięgi na chorobę zabierając się,—sąd nakazuje, aby za każdę kondemnatę, znosząc process z sie-

bie, instantanee po dwie luicie dwojga czternastu grzywien stronie powodowej oddał i zapłacił, to jest za dwie kondemnaty i za kontrawencyą dekretowi sądu swego; a ponieważ jego mość pan Zdanowski nakazane grzywny sądownie zapłacił jego mości panu Roguckiemu, przeto cały process w tej sprawie zaszły kassuje, za nieważny i nieprawny u każdego sądu bydź deklaruje, mocą dekretu niniejszego.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1761—1775, № 208; листъ 83.

CCCL.

Жалоба въ пограничный судъ Кіевскаго воеводства священника Симеона Левицкаго на монаховъ Кіево-Софійскаго монастыря, на Кіевскій магистратъ и на значкового товарища, Степана Осовѣцкого, о томъ, что крестьяне изъ Бѣлгородскаго имѣнія Кіево-Софійскаго монастыря составили гайдамацкій отрядъ и ограбили имущество истца въ селѣ Шпиткахъ; когда-же нѣкоторые изъ нихъ были арестованы, то Осовецкій отобралъ у нихъ добычу въ свою пользу, виновныхъ-же выпустилъ; магистратъ съ своей стороны потворствуетъ другимъ арестантамъ и, подъ разными предлогами, не возвращаетъ истцу стоимости его имущества. 1763. Іюля 14.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego trzeciego, miesiąca Julii czternastego dnia, stili romani.

Na urzędzie pogranicznym ziemskim kijowskim, podczas komissyi sądów pogranicznych, w dobrach Motowidłówce na miejscu zwykłym agitującej się, przedemną, Maciejem z Berezowa Berezowskim, viceregentem i susceptantem pogranicznym generału województwa Kijowskiego, i aktami niniejszemi, ziemskiemi, pogranicznemi, kijowskiemi, przyszedłszy oblicznie na sądy pograniczne komissyi, prawem oznaczone i reskryptami oboich najjaś-

niejszych: Polskiej i Rossyjskiej monarchyi potwierdzone, wielebny jego mość xiądz Symeon Lewicki, prezbiter i paroch szpitkowski, z odesłania sądu pułkowego Kijowskiego ad forum competens confiniale terrarum Kijoviensium, po zrabowaniu i haniebnym zbiciu siebie niewinnego przez hajadamaków niżej wyrażonych, roku terazniejszego—tysiąc siedmset sześćdziesiątego trzeciego, die quarta Aprilis, nocnej pory, w dobrach wsi Szpitkach nastąpionym, takowe z niewymownym użaleniem naprzeciwko wielebnym czercom Kijowo-Sofijskiego katedralnego monastera zakonnikom, dóbr wsi Białohorodki i innych possydującym dzierżawcom, tudzież maistratu kijowskiego urzędnikom; i panu Stepanowi Osowieckiemu, znaczkowemu towarzyszowi w w mieście Kijowie, na Podolu mieszkającemu, i innym, do sprawy niniejszej quocunque titulo należącym, przychyliwszy się do wszelkich transakcyi, dokumentów, sobie w tej mierze służących, solenne podaje donoszenie o to: iż niniejszy podawający, zostawszy czasu wyżej wyrażonego w domu swoim przez roboczych: Petra, ojca, Pawła i Iwana, synów, Kurynenków, oraz Wasyla, Olexya i innych białohorodzkich mieszkańców i Kijowo-Sofiejskiego monasteru poddanych, aktualnych hajdamaków, od niemałego czasu pod jurisdykcyą tegoż monasteru katedralnego znajdujących i protekcyą zaszczycających się, ze wszystkiego wyniszczonym; których hajdamaków, juvante Deo, za połapaniem, natychmiast przerzeczony pan Stefan Osowiecki, intrusive pod swój dozor niby pilny i wartę wziąwszy, wszelkie zdobycz od nich poodbierawszy i sobie nienależycie applikowawszy, tychże hajdamaków z niczym liberos contra omne jus dimisit; tandem znowu niektórych z tychże hajdamaków wypuszczonych, mianowicie: Olexya i Pawła Kurynenka, potym złapanych i do maistratu kijowskiego oddanych, tenże maistrat, hucusque onych u siebie trzymając, dla faworu jaśnie wielmożnego metropolity swego kijowskiego i dla przypodobania się czercom monastera katedralnego Kijowo-Sofiejskiego, żadnej za popełnione rabunki i szkody terazniejszemu uskarżającemu się satysfakcyi nie czyni, owszem jedynemi obmamiającemi dyffugiami allaboruje, resztującej zaś summy, w sądzie pułkowym Kijowskim likwidowanej: sto ośmdziesiąt sześć rubli i kopijek czterdzieści ośm liquide wynoszącej, oddać nie przykazuje, a co bardziej, że gotowych pieniędzy, osobliwie od przerzeczonych hajdamaków wziętych i w tym ratuszu maistrackim widocznie ad effidejussionem lokowanych, niniejszego żalącego się własnych, podnieść nie dozwalają, szkody, expens wszelkich nadgrodzić rekuzują i we wszystkim przeciwko prawa słuszności postępują. A zatym tenże jego mość xiądz Lewicki, ukrzywdzony, jaśnie wielmożnych

ich mościów panów sędziów i kommissarzów pogranicznych obojga narodów doprasza, ażeby tak czerce monasteru katedralnego Sofiejskiego, hajdamaków w dobrach swoich przetrzymujący, jako też maistratu kijowskiego urzędnicy, satysfakcyi sprawiedliwości nie czynący, i Stepan Ossowiecki, tychże hajdamaków obdzierający, a obdartych contra fidem bonam et articulos militares wypuszczający, unus ad alium sese non referendo, sed quem magis onus responsionis afficit, gotowe pieniądze wszystkie oraz za szkody wylikowidowane bez odwłoki czasu, una cum paenis arbitrariis, przywrócili lub przywrócił, expensa prawne ztąd wynikające nadgrodzili, za nieuczynienie sprawiedliwości i oczewisty fawor, także za wszystkie bezprawia przykładnie ukarani byli; niemniej tychże połapanych hajdamaków, teraz pod strażą maistratu kijowskiego zostających, przed pograniczny sąd ze wszystkim dla nadgrody ukrzywdzonym podług praw słuszności na stronę Polską przystawili, i we wszystkich okkurrencyach, sądownie w tej mierze odpowiadając, skutecznie usprawiedliwili się, a to na niniejszej juliuszowej kadencyi tu, w Motowidłówce, agitującej, usilnie domaga się, xiądz Symeon Lewicki, p. s.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1761,—1775, № 208; листъ 89 на оборотъ.

CCCLI.

Жалоба священника села Музычъ—Луки Богдановича на монаховъ Кіевскихъ монастырей: Софійскаго и Михайловскаго, также на Кіевскій магистратъ о томъ, что вѣдомства эти не возвращаютъ истцу его имущества, ограбленнаго у него гайдамаками Куриненками съ товарищи, арестованными частью въ монастырскихъ селахъ, частью въ Кіевѣ. 1763. Іюля 14.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego trzeciego, miesiąca Iulii czternastego dnia, stili romani.

Na urzędzie pogranicznym ziemskim kijowskim, podczas komissyi sądów pogranicznych w dobrach Motowidłuwce na miejscu zwykłym agitującej się,

przede mną, Maciejem z Berezowa Borezowskim, viceregentem i susceptantem pogranicznym generału województwa Kijowskiego i aktami niniejszemi, ziemskiemi, pogranicznemi, kijowskiemi, przyszedłszy oczewiście na sądy pograniczne komissyi, prawem oznaczone i reskryptami oboich najjaśniejszych monarchyi: Polskiej i Rossyjskiej, potwierdzone, wielebny jego mość xiądz Łukasz Bohdanowicz, prezbiter i paroch Muzycki, z wielkim żalem takowe naprzeciwko monasterów: katedralnemu Sofieskiemu i Kijowo-Mychajłowskiemu czercom, za granicą dobra wsie Białohorodkę i Zaburje pod władzą i jurisdykcyą swoją mającym, oraz maistratowi Kijowskiemu, przychylając się do wszelkich dokumentów, w tej sprawie sobie służących, od różnych osób danych, podaje donoszenie o to: iż niniejszy podawający, zostawszy roku terazniejszego,—tysiąc siedmset sześćdziesiątego trzeciego, miesiąca Maja ósmego dnia, lecz nocnej pory, w dobrach wsi Mużyczach przez roboczych: Petra, ojca, Pawła i Iwana, synów, Kurynenków, Wasyla, Olexya, Sawkę, Zacharka, Michajła, Saka i innych aktualnych hajdamaków ze wszystkiego wyzutym, około stą rubli przez rabunek tychże hajdamaków ukrzywdzonym, którzy teraz połapani pod strażą maistratu Kijowskiego i monasteru Mychajłowskiego zostają, a nie mogąc dotychczas za wielokrotnemi rekwizycyami w tej szkodzie swojej, przez rabunek hajdamacki popełnionej, tak u przerzeczonych monasterskich czerców, zwierzchność mających, jako też i u maistratu Kijowskiego urzędników, widocznej swojej z pokazanych konfessat odzyskać własności, dla osobliwszego tym hajdamakom uczynionego faworu, przeto w tejże krzywdzie swojej udaje się do niniejszego należnego pogranicznego sądu, dopraszając się jaśniewielmożnych ich mościów panów sędziów i komissarzów obojga narodów pogranicznych, ażeby tak monasterów pomienionych: Sofiejskiego i Mychajłowskiego czercy, jako też maistratu Kijowskiego urzędnicy, sami tu stanąwszy na niniejszej juliuszowej kadencyi, tychże hajdamaków: Piotra, ojca, Pawła i Iwana, synów, Kurynenków, Wasyla, Olexya, Zacharka, Sawkę, Mychajła, Saka, dóbr czerniecczych poddanych, i innych, do tej sprawy należących, bez odwłoki czasu przystawili, szkody i expensa wszelkie sowicie nadgrodzili i we wszystkim skutecznie usprawiedliwili się; z któremi przystawić mającemi hajdamakami, aby według praw i ordynacyi, tysiąc siedmset pięćdziesiątego trzeciego roku ułożonej, postąpiono było, na fundamencie której siódmego punktu nieodkładanej satysfakcyi uczynienia domaga się, x. Łukasz Bohdanowicz, p. m.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1761—1775, № 208; листъ 91.

CCCLII.

Извѣстіе о гайдамакахъ, сообщенное въ газету 1764 года, Августа 4.

1764. Z Winnicy, dnia 4. Sierpnia. Od granicy Rossyjskiej nic przeciwnego nie donoszą, gdzie pożądanym cieszą się pokojem; od granicy zaś Tatarskiej niepomyślne coraz odbieramy wiadomości; z Tatarszczyzny już od niedziel kilku hajdamacy, wyszedłszy w ten kraj, wielkie na różnych miejscach czynią exorbitancje; zbliżyli się nawet już i ku Winnicy, bo o mil kilka wielu ichmościów obywatelów tego wojewodztwa ze wszystkiego ogołocili, nawet i konie zabierają; tychże hultajów druga czata ku Pobereżu exorbitowała, których napadłszy kozacy J. O. Xiążęcia imci Czetwertyńskiego, starościca Daniszewskiego, Komaygrodzcy, wraz złączywszy się z kozakami Szarogrodzkiemi, do szczętu rozproszyli, odebrawszy wszystkę zdobycz, i żywcem dwoch wzięli. Pod Daszowem zaś (ut fertur) także potykał się podjazd partji Ukraińskiej z hultajami, których miał znieść; teraz znowu tu donieśli, że ztąd o mil dwie hajdamacy pokazali się, dla czego wielka tu jest trwoga.

Изъ газеты »Supplement do »Kurjera Warszawskiego« за 1764 годъ, № 65.

CCCLIII.

Отношеніе Кіевскаго генералъ-губернатора къ польскимъ пограничнымъ коммисарамъ съ посылкою арестанта, Игната Клипаровскаго и вывыписки изъ слѣдственнаго дѣла о его похожденіяхъ 1765. Генваря 26.

Благородный и почтенный господинъ пограничной мытницкой региментарь мой соседственной приятель.

По произведенному въ Киевской губернской канцеляріи надъ воромъ Игнатомъ Клепаровскимъ дѣлу, оказалось: 1) Родомъ онъ изъ деда и отца полской области, Дубенской губерніи, села Михайловки; от роду ему тритцать пять летъ и въ прошломъ де, 750, году изъ местечка Чернобыля зашелъ въ Киевъ на обывателскихъ плотахъ, и жилъ въ Киевѣ по разнымъ местамъ зъ годъ, и ходилъ обратно въ Полшу, откуда и паки пришелъ въ 756-мъ году, и жилъ въ Киево-печерской лавры на далныхъ пѣщерахъ, и въ Киево-михаиловскомъ монастыре по 757 годъ. 2) Послѣ того былъ въ местечкѣ Треполье и жилъ тамо церкви Никокая чудотворца при школѣ толко три дни, и въ той церкви укралъ изъ скарбца днемъ денегъ пятдесятъ копѣекъ, а оттоль пошедъ въ село Халепье, и влѣзши въ тамошнюю церковъ ночнымъ временемъ въ окно, укралъ исъ скарбца денегъ до двухъ рублевъ, да поясъ шелковой старой, и, покравъ оные денги, пришелъ въ Киевъ, и жилъ ведомства Киево-михайловского монастыря на Крещатикѣ въ банѣ, и оной поясъ продалъ на Подолѣ малороссіянину Вротницкому, у которого тотъ поясъ украденъ. 3) Потомъ въ Сентябре месеце 757 году ходилъ изъ оной бани ночью воровски въ Михайловской монастырь и влезъ по леснице на церковь, и, нашедъ тамо канатъ, отломавъ окно, опустился по оному въ церковъ, гдѣ укралъ изъ сундука мелкихъ денегъ близъ двухъ рублевъ, поясовъ шелковыхъ восемъ, платковъ два, въ томъ числѣ одинъ шелковой италианской, а другой бумажной, и оные поясы и платки спраталъ близъ Крещатицкой горы въ разныхъ местахъ, где оные сысканы и въ церковь возвращены. 4) После того чрезъ два дни ходилъ въ Кириловской монастырь и, перелезши чрезъ заборъ, взявъ подлѣ колоколни нары, приставилъ оные къ церкве, и, ставъ

на нихъ, опустился въ окно въ церковъ по шесту, потомъ, отворя церковные двѣри, ходилъ изъ оной на колоколне, и, отрезавъ отъ колокола языкъ, также иснявъ съ телеги, коя стояла подлѣ кухни, оглобле, паки ходилъ въ церковъ и отбилъ оными орудіи тамошней скарбникъ, взявъ изъ оного сундучокъ, и отнесши въ лесъ, разбилъ, исъ которого взявъ толко одни денги червонные да полские талѣры, а сколько оныхъ было числомъ, не знаетъ, а протчіе какие вещи въ ономъ сундучкѣ были-ль? не усмотрѣлъ, но все то оставилъ въ лесу въ кустахъ. 5) Изъ оныхъ покраденыхъ денегъ червоные оставилъ при себе, а талеры спрядалъ потомужъ близъ Крещацкой горы въ двухъ местахъ, и о всехъ техъ воровствахъ сказывалъ бывшему въ оной-же бани малороссіянину Ивану, а прозванія не знаетъ, коему далъ для размену одинъ талеръ, у которого оной талеръ и отобранъ, а другіе талеры по поимкѣ оного Клѣпаровского, и по показанію ево, сысканы, числомъ триста сорокъ два съ половиною, и въ монастырь отданы. 6) Съ показанными жъ червонцами ходилъ онъ въ село Обуховъ, и тамо, при заплатѣ за покупные шубы червоными денгами, взятъ и присланъ въ Киевъ; и при взятью найдено у него червоныхъ двѣсти восемдесятъ пятъ, въ томъ числѣ двойные двенадцатъ, серебреной монеты—три рубли, мелкихъ денегъ пятдесятъ восемъ копѣекъ полской монеты, тынфа одна, да шестаковъ два; ето все въ монастырь и отдано. 7) За темъ противъ исковъ монастырскихъ не сыскалось Кириловского монастыря червоныхъ двадцати шести рублевъ пятнадцати копѣекъ, полскихъ талерей трехъ, канака позолоченого съ цепочкою позолоченою, на которомъ жемчугъ и дорогие каменья, звезды, принадлежащей къ священнослуженію, одной, Михайловского монастыря денегъ болѣе ста рублевъ, поясовъ шелковыхъ трехъ, о которые оной воръ Клепаровской показалъ, что, окромъ показаныхъ въ допросѣ его денегъ и вещей, болѣе ничего изъ оныхъ монастырей не кралъ и на сохраненіе никому, окроме отданого на Неводницкой пристани въ кабакѣ незнаемо какому целовалнику на разменъ одного червонца, не отдавалъ и самъ ни на что не тратилъ, да и тратить за скорою его поимкою было некогда; въ чемъ онъ, Клепаровскій, и по доволному въ Киевской губернской канцеляріи судебному увѣщеванію, утвердился. 8) Хотя оной воръ, Игнатъ Клепаровскій, въ прошломъ, 758, году въ генваре месяце, при съездѣ въ селе Мотовиловкѣ, учрежденной отъ россійской стороны съ полскимъ Киевскимъ воеводствомъ, пограничной коммисіи, съ полскими комисары для учинения съ нимъ за то неоднократное церковное воровство отъ россійскихъ комисаровъ на полскую сторону и отдаванъ

былъ, точию оной воръ Клепаровскій тогда полскимъ Киевского воеводсгва комисаромъ Богдановичомъ не принятъ, который, по присылкѣ его изъ упоминаемой пограничной коммисіи, до отдачи ево впредъ на ту полскую сторону, содержался подъ карауломъ въ Киевѣ, въ каменной колодничей избе, исъ которой 760 году, Сентября противъ 27 числа, почью, оной воръ Клепаровской съ протчими колодниками одинадцатью человѣки, проломавъ подъ нарами каменную стену, бежали; исъ которыхъ одинъ колодникъ по поимкѣ допросомъ показалъ, что оную стену пробивали железнымъ гвоздемъ означенной Клепаровской зъ другимъ колодникомъ, да и ему—же колодку онъ Клепаровской развернулъ. 9) Сентября 22 дня 764 году помянутой воръ Клепаровской при промеморіи Новороссійской губерніи присланъ въ Киевъ, которой, учиненымъ въ оной Киевской канцеляріи допросомъ показалъ: яко по побеге изъ Киева протчие товарищи ево куда пошли? не знаетъ, а онъ, Клепаровской, зъ запорожскимъ козакомъ Кисляковского куреня, Михайломъ Бандурою, прошли мимо Мотовиловского форпоста въ Полщу; откуда оной товарыщъ ево, Бандура, пошелъ въ запорозскую Сечъ, а онъ, Клепаровской, проживалъ въ Полше по разнымъ местамъ по 764 годъ, а въ томъ году вышелъ въ Новороссійскую губернію. 10). Будучи оной Клепаровской въ той губерніи въ слободе Каменке, напившись пьянъ и умысля, обокралъ тамошнюю церковъ и въ ночное время, пришедъ къ оной церкви, розламавъ замокъ и вошедши въ оную, укралъ двѣ книги: одинъ ермологъ, да чесословъ, а потомъ, сыскавъ прикованной къ стенѣ ящикъ зъ денгами, и у оного отломавши палкою замокъ, выбралъ все имевшияся въ немъ денги, коихъ по известію Каменского правленія показано пятнадцатъ рублевъ, исъ которыхъ, будучи въ Калужиной и Мишуриной слободахъ, несколко пропилъ, а за досталные купилъ шапку за двадцатъ копѣекъ, сапоги за пятдесятъ копѣекъ, да ножикъ за восемъ копѣекъ; протчие-жъ, оставя въ поле для сохраненія, не найдены, только одни книги у него отобраны и въ церковъ возвращены. 11) Сверхъ того онъ, Клепаровской, будучи въ полскомъ местечке Черкасахъ, укралъ у тамошнего жителя, а имени не знаетъ, полотна петнадцатъ локотъ, штаны простого серого сукна, рубашекъ четыре, да въ селе Ивковцахъ исъ церкви полууставъ, и продалъ оной полского села Осоты дъяку, Федору Криворучке, за петнадцатъ копѣекъ, и, будучи въ Мишуриной слободе подъ карауломъ, въ ночное время бежалъ было и железы разбилъ, но, по признанію, паки пойманъ; чего для озъначенного злодѣя, полского подданого Игната Клепаровского, въ силу государственной коллегіи иностранныхъ делъ указа, и состоявшагося въ про-

шломъ, 194 году о вечномъ мире между Россійскою Имперією и Королевствомъ Полскимъ трактата 2-го пункта, при семъ къ вашему благородію, сковавъ, для учиненя съ нимъ въ силе полскихъ правъ, посылаю и пребулу Ея Императорского Величества Всероссійской, Всемилостивѣйшей Государыни моей, Генералъ-Аншефъ и Киевской губерніи Генералъ-Губернаторъ и ордена святаго Александра Невского кавалеръ, вашего благородія охотный слуга. (*подписи не возможно разобрать: Леонтьевъ?*) Киевъ, 26 Генваря, 1765 года.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевского воеводства, № *206*, *годъ 1754—1775*; *листъ 138*.

CCCLIV.

Объясненія, присланныя въ пограничный судъ Кіевскимъ полковымъ гродскимъ судомъ и Кіевскимъ магистратомъ, относительно хода дѣла, возбужденнаго по поводу ограбленія гайдамаками священника Симеона Левицкаго. 1765. Іюля 6.

1765 года, Июля 6 дня.

Россійскіе учрежденные пограничные камисары въ присудствіи на россійской сторонѣ вельможныхъ господъ учрежденныхъ-же пограничныхъ киевскаго воеводства судей и комисаровъ, слушавъ дѣла по претензіи полского села Шпитокъ священника Симеона Левицкого, коею онъ въ июльской 1763 года каденціи претендовалъ, что въ прошломъ, 1763, году, Апреля 4-го дня въ обявленномъ селѣ Шпиткахъ, напавъ на домъ его, священника, гайдамаки, а имянно: Киево-Софейского и Киево-Золотоверхо-Михайловского монастырей подданные: Петръ Куриненко съ сыновьями: Павломъ и Иваномъ, Михайла, Сачокъ съ товарищи, ограбили; изъ которыхъ Павла Куриненка и другого Алексея по поимке, онъ, Левицкой, имелъ искъ въ Киевскомъ полковомъ судѣ такъ и въ киевскомъ Магистратѣ, но

токмо по тому Киевской полковой судъ вычисленной суммы ста восмидесятъ шести рублевъ, сорока копеекъ, а сверхъ того наличныхъ денегъ отъ тѣхъ гайдамакъ, въ Киевской магистратъ взятыхъ, ему, священнику, не отдано; по которому делу, по учиненнымъ изъ Россiйской пограничной коммисiи съ киевскимъ полковымъ гродскимъ судомъ и Киевскимъ магистратомъ писменнымъ сношениямъ, явствуетъ: I. Въ промеморiи изъ полкового гродского суда изъ бывшихъ-же на грабителствѣ оного священника Левицкого имущества гайдамакъ прошлого, 764, году Апреля 9-го дня, при указѣ исъ Киевской губернской канцелярии, въ полковой судъ присланы два человека: Павелъ Куриненко и Алексей Таранъ; но изъ нихъ де Куриненко того-жъ году, Июня 3-го дня изъ подъ караула нечаянпымъ образомъ бѣжавъ, а Таранъ какъ въ Киевскомъ магистратѣ допросомъ, такъ и въ полковомъ судѣ перепросомъ показалъ: что онъ и товарищи ево: Василей Верета, Савранскiй, Василей Таранъ, Сава, Андрей Теля, да Павелъ Куриненко, ночью напавъ на домъ Шпитковскаго священника, ограбили у него разное имущество, а какое точно не знаетъ, денегъ россiйской монеты серебренной восемдесятъ шесть рублевъ и десятъ червонныхъ золотыхъ, изъ чего ему, Тарану, досталось: изъ платья—исподница коломайчетая, ковдра китайки зеленой, ряса камлоту черного, пошитая на подобие ксензовской, съ пуговицами черными, денегъ серебреною россiйскою монетою шестнадцать рублевъ; другие-жъ вещи и денги раздѣлилъ Савранскiй на себя и на протчихъ товарищей, а червонцы все забралъ къ себѣ, изъ которыхъ имъ, Тараномъ, у него обменено два за четыре рубля, при чемъ и брату оного Куриненка, Ивану, за то, что онъ доставшееся ему, Тарану, имущество свезъ въ Киевъ и тамошней жителькѣ, прозываемой Мамайки, изъ техъ грабителскихъ денегъ далъ два рубли; а прочие всякъ свою часть понесли: Савранскiй, Сава, Верета и Василь Таранъ въ неизвѣстной ему, Алексѣю Тарану, Шпитовъ, а Павелъ Куриненко и онъ, Таранъ, отнѣсли потомъ свои части къ жителю Киевскому, Ивану Литвину, где находились, незавѣдомо воровскихъ, до забранiя оттоль оныхъ стоявшимъ тогда на Межигорскомъ форпосте, полку Киевского значковымъ товарыщемъ, Стефаномъ Осовицкимъ, отъ коего де въ прошломъ, 763, году, Апреля 18 дня, сысканные имъ, Осовицкимъ, въ Киевѣ, по показанию гайдамаки Куриненки брата Ивана, розбойные вещи, при репортѣ, въ полковой судъ присланы, которыхъ описано и оцѣнено на девяносто восемъ рублевъ, на семдесятъ девять копеекъ; исъ коихъ, по определѣнiю полкового суда, священнику Левицкому, по показанному отъ него доношенiю и приономъ по приложенному безъ означения порознь

всякой вѣщи цены реестру, опознанныхъ имъ своихъ вѣщей, по объявленной оценкѣ отдано на семдесятъ девять рублевъ и дватцать копѣекъ; а послѣ того-жъ Апреля 30 дня, отъ самого Осовицкого подъ росписку принялъ червонцами, рублевиками, тынфами и шелегами тритцать четыре рубли, деваносто копеекъ три четверти и одну осмую долю копейки, а всего на сто на четырнатцать рублевъ, десять копѣекъ 3/4 1/8 копейки; затемъ не опознанныхъ имъ, Левицкимъ, осталось вѣщей на девятнатцать рублевъ, пятдесятъ копѣекъ, но чьи оные вѣщи, какъ воръ Таранъ не показавъ, такъ, за непоимкою товарыщей, знать невозможно; а за тѣмъ, сколко еще етаго священника Левицкого претензіи остается, полковой судъ ни отъ пограничной комиссіи, ни отъ самого ево, Левицкого, вида не имѣетъ, чего де для слѣдуетъ ему, священнику, самому явится или повѣренного прислать въ судъ полковой и показать досталную свою претензию и осмотреть имеющихся нынѣ при полковомъ судѣ вѣщей, изъ коихъ что опознанно, то и отданно быть имѣетъ; сверхъ же того не удержано-ль чего изъ ограбленныхъ у него вѣщей значковымъ товарыщемъ Осовицкимъ? въ томъ ему, Осовицкому, опредѣлена будетъ присяга; что же касается до оговоренныхъ по тому делу белогородскихъ жителей: Петра Куриннаго и сына ево Ивана Куриненка въ передерживаніи гайдамакъ и во взяти Иваномъ Куриненкомъ изъ ограбленныхъ денегъ дву рублевъ, то въ согласіе права книги статута, роздѣла 3-го, артикула 32, объ оставленіи помянутому священнику Левицкому удовольствія и о поступленіи съ ними по законамъ къ преосвященному Митрополиту киевскому отъ полкового суда писано; и изъ нихъ де оной Іванъ Куриненко, по присылке въ судъ полковой, противъ оговору вышепомянутого гайдамаки Тарана, винился, надъ коимъ производятся пытки, а притомъ о имуществѣ его справки; а елико подлежитъ до киевскихъ жителей: Ивана Литвиченка и Марины Мамаихи, хотя оные противъ оговору и не винились, показывая точную свою осѣдлость въ Киевѣ на Подолѣ, того ради къ поступлѐнию съ ними по законамъ въ Киевской Магистратъ подъ карауломъ одправлены; изъ которыхъ Литвинъ принятъ съ темъ уверениемъ, что съ нимъ тоже поступлено будетъ по законамъ, а о точномъ показанной женки Мамаихи въ Киевѣ жителствѣ, о учиненіи справки и о присылкѣ оной паки въ судъ полковой, о томъ въ сотенную Киевскую канцелярию предложено, и по такимъ обстоятелствамъ оное священника Левицкого дѣло еще не рѣшено, а уповать оному окончания къ слѣдующей 766 года генварской каденціи, требуя притомъ полковой градской судъ, чтобъ истецъ, священникъ Левицкій, для показания досталной своей претензіи самъ явился или повѣ-

ренного своего приславъ; а какие въ томъ гродскомъ судѣ грабителские вѣщи состоятъ, онымъ, при предписанной промемории предложенъ реестръ.

2. Исъ Киевского магистрата часто реченной де священникъ Левицкой подаными въ магистратъ Киевской доношениемъ представилъ, что изъ ограбленныхъ де у него, Левицкого, гайдамаками денегъ и пожитковъ просилъ о взысканіи данныхъ гайдамакою Павломъ Куриненкомъ преорскому жителю, Марке Теслѣ, семнатцати рублевъ взыскания и отдачи ему, Левицкому, почему де оной Тесля въ тотъ магистратъ сысканъ и допрашиванъ, и въ приемѣ техъ денегъ незавѣдомо грабителскихъ не заперся, кои съ него, Тесли, и взысканы, но въ то время безъ представленія къ команде самому ему, Ливицкому, не отданы, а, по присланному въ тотъ магистратъ отъ его Сиятелства, господина генерала фелтмаршала, сенатора, бывшаго малороссійского гетмана и кавалера, графа Кирила Григориевича Разумовского, вѣлено тѣ взысканные деньги отослать въ пограничную комисію, которые притомъ въ оную комисію и присланы; при нынѣшнемъже зъ господами полскими комисарами присудствіи, хотя обявленному священнику Левицкому отъ насъ, россійскихъ комисаровъ, обявлено было, чтобъ онъ для докончания своего дела и получения удоволствия ехавъ въ Козелецъ, въ Киевской полковой гражданской судъ, но оной, представляя чинимую ему якобы въ томъ суде волокиту, требовавъ по показанной отъ него въ судахъ пограничныхъ претензіи рѣшения и удоволствія, а господа полскіе комисары, не утверждаясь на чинимомъ въ Киевскомъ градскомъ суде слѣдствіи, требовали-жъ, дабы содержащихся въ томъ градскомъ судѣ гайдамакъ къ суду пограничному поставить; но, понеже оной священникъ Левицкой, по ограбленіи его гайдамаками, не ища въ судахъ пограничныхъ по порядку, но миновавъ оные, прошение подавъ въ ономъ Киевскомъ градскомъ суде, где потому надъ поймаными гайдамаками надлежащее въ силѣ правъ слѣдствіе и розыски производятся и изъ которого въ числѣ иску, какъ выше писано, не малою частию грабленныхъ своихъ вѣщей и нѣкоторое число денегъ онъ, Левицкой, уже получилъ, слѣдственно потому въ томъ гродскомъ судѣ подлежитъ ему, Левицкому, окончания и досталного въ сыску своемъ удоволствія ожидать; что же касается до требования господъ полскихъ комисаровъ о поставке въ судъ пограничной гайдамакъ, и то, ежели оныхъ ставятъ, то надлежать будетъ уже и слѣдственное дѣло, къ разсмотриванію и докончанию въ судъ пограничный взять, въ чемъ, по объявленнымъ обстоятелствамъ ни малой згодности нѣтъ; но ежели тотъ гродской судъ при рѣшеніи, какое не въ силе законовъ доволствіе учинилъ, тобъ въ то время по апелляціи оное

дѣло потребовано быть могло въ пограничные суда; ктому-жъ количое число у него, священника Левицкого, денегъ и какіе имянно вѣщи гайдамаками пограблены, о томъ въ комиссии ни малого вида не имѣется; того ради приговорили учинить слѣдующее: 1) Когда отъ исца, священника Левицкого, всему ограбленному у него имуществу съ показаниемъ каждой вѣщи цѣны и числу денгамъ, и что въ то число сколко имъ принято, и за темъ чего не принято, такожъ и отъ другаго села Музычъ священника-жъ Луки Богдановича, коего ты-жъ гайдамаки и въ то-жъ время когда и Левицкого, ограбили, то, на количую сумму имѣнія у него пограблено, съ ценою реестры въ россійскую пограничную комиссію поданы будутъ, въ то время сообщениемъ оныхъ писать въ киевскій гродской судъ съ такимъ притомъ требованиемъ, чтобъ оной судъ слѣдуемое ихъ, священниковъ, дѣло, сыскавъ по оному всѣхъ оговорныхъ людей, въ томъ числѣ и отосланного въ Киевской магистратъ киевского жителя Івана Літвиненка, и употребя всякую возможность, въ решение правилъ въ непродолжителномъ времени и по крайнѣй мѣрѣ въ будущемъ Декабрѣ мѣсяце сего, 1765, года; и чего въ подлежащей искъ доставать не будетъ, то, въ такомъ случаѣ, въ силѣ правъ и указовъ при рѣшении расположить выти на приемщиковъ грабленныхъ пожитковъ и денегъ и на пристанодержателей, у кого тѣ гайдамаки укрывательство имѣли, и такимъ образомъ въ претензіяхъ ихъ священниковъ и съ понесенными убытками удовольствовать безволокитно, дабы отъ нихъ, священниковъ, о неудовольствіи впредъ иску и затрудненія происходить не могло; и для того благоволили-бъ господа комисиры Киевского воеводства приказать онымъ священникамъ: Левицкому и Богдановичу, ехать въ Козелецъ и явится въ Киевскомъ гродскомъ суде. 2. Имѣющіеся въ пограничной каммисіи присланные изъ Киевского магистрата, взысканные съ преорскою жителя Тесли, данные ему гайдамакою Куриненкомъ, денги—семнатцать рублевъ в удовольствіе священника Левицкого отдать съ роспискою на нынѣшнѣй каденціи; которые и отданы. Коллежской Асессоръ и пограничный комисаръ Иванъ Лусиновъ. Бунчуковый Товарышъ и пограничный комисаръ Василь Дунінъ-Борковскій.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № 206, годъ 1754—1775; листъ 142. Тотъ-же актъ. на польскомъ языкѣ внесенъ въ книгу пограничныхъ судовъ кіевскаго воеводства № 208, годъ 1761—1775; листъ 135.

CCCLV.

Жалоба дворянина Василія-Антонія Дворецкаго-Богдановича на монаховъ Кіево-Софійскаго монастыря о томъ, что они покровительствуютъ гайдамакамъ, передерживаютъ ихъ подъ благовидными предлогами въ своихъ имѣніяхъ, дозволяютъ имъ оттуда дѣлать нападенія на шляхетскія имѣнія и освобождаютъ ихъ изъ подъ стражи въ случаѣ поимки. 1765. Іюля 24.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego piątego, miesiąca Julii dwudziestego czwartego dnia stili romani.

Na urzędzie pogranicznym ziemskim kijowskim, podczas komissyi sądów pogranicznych w dobrach Motowidłówce, na miejscu zwykłym, agitującej się, przedemną, Maciejem z Berezowa Berezowskim regentem i susceptantem pogranicznym generału województwa Kijowskiego, i xięgami niniejszemi, ziemskiemi, pogranicznemi, kijowskiemi, stanąwszy oczewiście przed sądem pogranicznym województwa Kijowskiego, w Motowidłówce agitującym się, wielmożny jego mość pan Bazyli Antoni Dworzecki Bohdanowicz, skarbnik orszański, chcąc się emundować od niesłusznie włożonych pretensyi przez wielebnych ojców, czerców monasteru Kijowo-Sofieskiego, a swoje rzetelniejsze i dowodniejsze promowować krzywdy i dochodzić, jako dawny process opiewa, także nowe prawnie nie zaniechać prozekwować, czyni oświadczenie i potrzecie żałobę naprzeciwko wielebnym czercom kijowo-sofiejskim, niegodziwe świeckim, a bardziej duchownym nieprzystojne dzieło popełniającym i też samo pokrywającym, zanosi w ten sposób: iż ich mość obżałowani, mimo prawo boskie i świeckie postępując, ludzi swawolnych, rozpustnych, na wszystko złe wyuzdanych, hajdamaków, pod pokrywką i kolorem niby na dewocyi, jednych w monasterze, drugich po futorach, dworkach, wsiach trzymając, żadnej z excessantów sprawiedliwości nie czynią, ale, pobłażając dla niegodziwego z bliźniego substancyi spanoszenia się i zysku, zacząwszy od roku tysiąc siedmset pięćdziesiątego, hajdamakom, manifestanta rabującym, protekcyą dawać i dotychczas nieprzestannie dają i protegują, protestanta przez to do kilkunastu tysięcy szkody przypro-

wadzili, co dawniejszemi dokumentami, processem od lat kilkunastu dowodnie wyprowadzono będzie; nie dość na tym, że sami na rekwizycyą godnych ludzi żadnej satysfakcyi, ani sprawiedliwości z ludzi swych swywolnych, na wszystko złe licencyowanych, nie czynią, ale jeszcze i drugich do tejże nieuczynności fomentują i pobudzają, przez co komparenta i drugich ludzi do szkody wielkiej przyprowadzają; jakoż i w roku tysiąc siedmset pięćdziesiątym piątym in Julio, pokazując niby akt miłosierny, ale to non propter Jesum sed propter esum cudzej własności, roboczego Stepana Wasylenka, człeka ze wsi Łuki, dzierżawy protestanta, zbiegłego, aktualnego złodzieja i hajdamakę, z Kijowa na komissyą stawionego i inkarcerowanego, aby ich mościów obżałowanych którego ad actum complicitatis et conniventiae nie powołał, z turmy jaśnie wielmożnych sędziów pogranicznych rossyjskich wyręczywszy, niemały czas w Białohorodce, na hajdamactwo nieraz wychodzącego, przechwałki na żałującego czyniącego,—u siebie trzymali; potym, dla lepszego na wszystko złe zaprawienia i wyexercytowania, cum benedictione do Siczy wyprawili, a uskarżającemu się przez to nieznośną szkodę uczynili; jeszcze nie kontentując się tym, formując i wymyślając z jakowejści złości czyli causa niegodziwego zysku, w roku tysiąc siedmset pięćdziesiątym ósmym, dnia dwudziestego Novembris, nasławszy w polską granicę na wieś Łukę ludzi różnych, hultajów złoczyńców, jednych ociec Jafet, natenczas horodniczy białohorodzki, przekupiwszy, drugich popoiwszy, do osób kiikunastu w nocy, to jest: Mikułkę hajdamakę, mieniąc go być leśniczym, Iwana Mielnika, Pawła Sawenka, Prychodka, Pawła Kurynenka i innych, po imionach ich mościom czercom wiadomych, nasławszy, szlachcica, urodzonego Józefa Hulanickiego, z dziećmi i całym dobytkiem zabrali, jeszcze chłopowi Hauryłowi Tkaczenkowi, poddanemu łuckiemu, wołów cztery ukradli i ad requisitionem żadnej sprawiedliwości manifestantowi nie uczynili; urodzonego Józefa Hulanickiego z żoną w szynku pod Zaborijem, z deklaracyą przez ojca Jafeta świądczenia łask, osadzili, i gdy urodzony Hulanicki, posiedziawszy niejaki czas, widząc swe złe, na Polską stronę powrócił, w tymże szynku pierwiej siedział chłop z Bobrcy, potym Niczypor, poddany wielebnych czerców sofijskich, na ostatek Anton Koreń z rok, i szynk ten po odejściu urodzonego Hulanickiego więcej jak w półtora roku nie z okazyi manifestującego się, ani urodzonego Hulanickiego, zgorzał; non postremum i to donosi, że z pobłażania i konserwowania przez wielebnych czerców kijowo-sofijskich monasteru hajdamaków, zebrawszy się z Białohorodki czterech, i przybrawszy do siebie z Prewarki i z Kijowa,

manifestanta niedawnemi laty przed wigilią świętych Trzech Królów ruskich w Łuce napadli, że ledwie za łaską bożą obronił się, i gdy ich mościom obżałowanym donoszono, ich mość, to pokrywając, żadnej sprawiedliwości nie dali, ale owszem ochraniali, którzy na kilku miejscach potym rabowali; i teraz tejże kompanii białohorodzki poddany, na imię Pawło Kurynenko, zebrawszy do siebie pięciu z różnym orężem, po nad granicę chodzi, ludziom krzywdę robi, w Białohorodce u ojca i innych krewnych i sąsiadów często bywa, na protestanta przechwałki zdrowie, fortunę i życie ustawnie czyni, a ich mość ojcowie, wiedząc dobrze o tym, że w Białohorodce bywa, brać nie chcą, ani żadnej komendzie wiadomości nie dają i od złego nie wstrzymują, a na komparenta różne pretensye z niesprawiedliwą potwarzą, nigdy dowieść niemogące, zmyślają, process fabrykują, jakoż niedawnemi czasy, sfabrykowawszy kondemnatę niby w pogranicznych sądach, czyli sami przez się, czyli jakim sposobem uwiodłszy urodzonego Jana Szkuratowskiego, zaszczycają się, która in nullo judicio subsistere może, bo ani w regestrze adnotowana, ani w protokole dekretowym znajduje się, ani relacyi pozwu do niej pokażą, i in vitrute acsi kondemnaty, na protestancie będącej, loco peragendae executionis, przypozew wydali; o którą wyżwyrażoną pretensyę, o stawienie i wydanie Stefana Wasylenka i o fabrykacyą kondemnaty, z obżałowanemi pro paenis jure agere nie zaniechać deklaruje, i sprawiedliwej decyzyi u jaśnie wielmożnych ich mościów panów sędziów i komissarzów pogranicznych obojga narodów w pomienionej krzywdzie swojej doprasza się. Bazyli Antoni Dworzecki Bohdanowicz, manu propria.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, годъ 1761—1775, № 208; листъ 137.

CCCLVI.

Показанія, отобранныя въ Каменецъ-подольскомъ гродскомъ судѣ отъ дворянина Станислава Потоцкаго, въ домѣ котораго укрывался гайдамака—Иванъ Медынскій. 1766. Іюля 3.

Feria quinta in crastino festi visitationis B. V. M; anno Damini 1766.

Nobilis Stanislaus Potocki, statutus incarceratus, habens annos circiter triginta, in haec verba recognovit: Ja, Stanisław Potocki, miałem rodziców: Mikołaia Potockiego oyca, y Teressę Jaslakiewiczownę, matkę, rodziłem się w Pokuciu, we wsi Czołkanach, gdzie rodzicie moi trzymali żupę solną w dobrach Rachini J. O. xięcia Czetwertyńskiego, przez lat kilka. Po śmierci oyca mojego, którego na podjeździe zabito, matka, zubożawszy, we czterech latach wieku mego oddała mnie do jegomości xiędza Bornicza, proboszcza Kozłowskiego, ktory, jakem podrosł, dawał mnie z swemi siestrzeńcami do szkoł do Złoczowa, gdzie, traktuiąc szkoły przez lat pięć, przystałem potym do J. O. xięcia jegomości Jabłonowskiego, starosty nonowogrodzkiego, za pisarza magazenowego, w Podhorcach nad Stryiem przez lat trzy służyłem, .przez ktory czas służby moiey nikomu żadney krzywdy nie uczyniłem; a po skączoney tey służbie, wrociłem się znowu do jegomości xiędza Bornicza, proboszcza Kozłowskiego, u ktorego byłem lat cztery: pilnowałem gospodarstwa, y tam, maiąc wszystko w ręku, żadney krzywdy nikomu nie uczyniłem. Po skączoney tey służbie, tenże jego mość xiądz proboszcz Kozłowski rekomendował mnie do dworu, J. W. Kuropatnickiego, kasztelana Biedzkiego, gdzie za szatnego służyłem; a będąc w tey służbie lat pięć, żadney krzywdy ani szkody nikomu nie uczyniłem. Ztamtąd odstawszy, przystałem do jegomości pana Staniszewskiego, komissarza J. W. wojewody kijowskiego dla exercytacyi rachunków do pióra; y tam będąc lat dwa, żadney krzywdy nikomu nie uczyniłem. Od tegoż odstawszy, przyiołem służbę u jey mości pani Aksakowej, siostry J. W. Kuropatnickiego, gdzie, przez pułszosta roku będąc, rządziłem wszystkim, y do Gdańska przez lat dwa chodziłem, y tam krzywdy żadney nikomu nie uczyniłem, owszem, mnie się należy ze skarbu W. Aksakowej złotych pięćset. Gdzie,

dowiedziawszy się, że matka moja w Borszczowie, dobrach J. W. Dydyńskiego, kasztelana Lubaczewskiego, na Podolu zostaie, ktorey lat szesnaście nie widziałem, nie wiedząc gdzie się obraca, podziękowawszy za służbę udałem się na Podole, y, przyiechawszy do Borszczowa, przyiąłem służbę u I. W. Dydyńskiego, kasztelana Lubaczewskiego; gdzie pierwszego roku dla doyrzenia statków byłem odesłany na Wołyń; zkąd powrociwszy, ożeniłem się w Borszczowie: poiołem sobie za żonę Katarzynę Wykscjankę, przy J. W. Dydyńskiey kasztelanowej będącą; y J. W. Dydyński, kasztelan Lubaczewski, puścił mi dworzysko z gruntem w dobrach swoich, wsi Muszkatowcach, dożywociem, dawszy mi dyspozycyą dozierania lasów muszkatowskich. Tam mieszkając, wilią nayświętszey panny rożańcowy podług kalendarza ruskiego, roku przeszłego, 1765, Iwan Medyński, diak, przyiechał z Wołkowiec do Muszkatowiec, który, zdybawszy mnie na wsi, prosił, aby mógł gdzie przenocować, iam odpowiedział, aby do karczmy, albo do człeka iakiego zaiechał, a, naostatek, choć y do moiey chałupy zajedź; a miałem pierwsze z nim poznanie przez przedanie konia, którego żydzi borsukowscy kupili u tegoż Iwana Medyńskiego, a mnie żydzi na ten czas dali złotych trzy, żem dopomógł im kupna. Zaiechał tedy ten Iwan Medyński do mnie, y, bawiąc u mnie dni trzy, zaręczył dziwkę u Hrynka Piernaka, poddanego Muszkatowskiego, a nie maiąc za co zaręczyn sprawić, przedał konia bratu memu, Michaławi Potockiemu, za pułpięta talera, pod tą kondycyą, aby go odesłał do jego krewnych o mil kilka, y za odesłanie czetweryk jagieł deklarował. Którego powiozł brat moj Michał na Ukrainę; bawił się w tey drodze pułtrzeci niedzieli moim koniem, ktorego tenże Jan Medyński wymieniał za klacz, którą brat powrocił, y czetweryk jagieł przywiozł, powiadaiąc, że we wsi Sledziach te jagły wzioł Jan Medyński u krewnego swego, y bratu memu dał; od tego czasu nie widziałem się z Janem Medyńskim, aż dopiero roku teraznieyszego, 1766, w wielki post, przywiozł go mieszczanin borszczowski, nazywaiący się Duszko, do Muszkatowiec y zaiechał do Jana Pecury, pasiecznika, ktory mu był winien złotych ośm, a nie zastawszy tegoż pasiecznika, przyszedł wieczorem do mnie y u mnie przenocował. Nazajutrz prosił mnie, abym go odesłał do jego krewnych, ktoremu odpowiedziałem, że sposobności nie mam odsyłać; poszedł tedy odemnie, iak ludzie powiadali, do Wołkowiec; potym dnia pierwszego marca roku teraznieyszego człek wołkowiecki, którego nazwiska nie wiem, przywiozł go do mnie, ktory, przyszedłszy do izby, mówił do mnie, że się gniewacie na mnie za wymienianie konia za klacz, dopłacam reszte; y wy-

liczył mi w przytomności domowych złotych pięćdziesiąt wrocławskiemi; prosił, abym mu dał ieść; kazałem dać, a sam poszedłem do popa muszkatowskiego, zkąd powróciwszy, zastałem tegoż Jana Medyńskiego napiiaiącego się z bratem moim Michałem, u ktorego konia kupował, y dał był talerów sześć y złotych dwa za konia bratu memu, co ia ganiłem, że tanio brat przedał; dodał tedy pułpięta złotego, mowiąc, aby ten koń był u mego brata, poki się z drogi nie wrocę; którego miał wieść ten chłop wołkowiecki, który go do mnie przywiozł, a że był napity, układ się spać; tak zasnoł, że y u mnie targowoł drugiego konia, daiąc pięć talerów, ktorych nie chciałem brać, bo nie miał zupełnie; matka moia mowiła do mnie, abym się z nim zgodził, y wymiarkował zkąd ma pieniądze y dać do dworu znać. W tym samym nadiechał pop wołkowiecki Grzegorz z żoną swoją y Antonim, popem muszkatowieckim, szwagrem swoim, a, stanowszy przed wrotyma memi, pytali się, ieżeli iest u mnie Jan Medynski? na co odpowiedziałem, nie wiedząc przyczyny, czego by za nim iezdzili? że go nie masz u mnie; pytali się powtornie, abym prawdę powiedział, ieżeli iest; odpowiedziałem: że będziecie się z nim widzieli, czyli dziś, czyli jutro, kiedy wam potrzeba; wrocili się do popa muszkatowieckiego; w tym punkcie do mnie przyszli, a zastawszy spiącego Jana Medyńskiego, pop wołkowiecki mowił te słowa: »żegnaycie się ludzie ode złego«; a potym go obudziwszy, wyioł z kieszeni swoiey pieniądze, oddawał temuż Janowi Medyńskiemu, mowiąc: »na ci te pieniądze, cośmi dał na dziesięć mszy y na inne nabożeństwo złotych kilka; położył te pieniądze na stole y tenże Medyński wzioł, a pop, obrociwszy się, świadczył się będącemi w izbie, że mu pieniądze oddał. Jam, to zabaczywszy, nie wiedząc co się dzieie, kazałem y bratu memu Michałowi, żeby także pieniądze, za konia wzięte, oddał temuż Medyńskiemu, iakoż y oddał zupełnie. Ja także złotych pięćdziesiąt, dodanych mi do konia, oddawałem, ale ich Medyński brać nie chciał, mowiąc: czyli mi nie wolno swoiey pracy dać komu chcieć, ile kiedy się należy? Pytałem się po trzy razy popa wołkowieckiego y żony jego i matka moia pytała się, ieżeli co wiedzą—na tego Medyńskiego? żeby przestrzegli. Odpowiedział pop: »że żapnego kłopotu mieć nie będziesz, tylko go z chałupy wypędź, bom słyszał, że się z moim parobkim namawiał, czyli mam pieniądze, czy bywam w pasiece w lesie? to się obiecał być; mowił, y więcey pop: »że dla tego oddaie pieniądze, na msze mi dane, bo mam insze obligacye. »A iakiem zwierzył się, że dam do dworu znać, pop wołkowiecki powiedział mi, żeby nie dawać, bo mu może nic nie być, nie zginie, a mścił by się, aboby spa-

lił, albo iako szkodę uczynił; i tak ja nie dawałem znać do dworu, tylkom go wypędził od siebie. Pieniądze zaś te, złotych pięćdziesiąt, za konia dopłacane, zostały przy mnie, a gdy byłem potym wzięty w areszt, z tych złotych dwadzieścia y pięć dałem w zamku Borszczowskim imć panu Postępskiemu, a drugie złotych 25 oddałem przez spowiednika. Ja zaś przed Bogiem y ludźmi oświadczam, że z tymże Janem Medyńskim y innemi na rabunku w Iezierzanach ani inszych mieyscach nie byłem, anim ich znał, ani o tym, ani innych ich uczynkach nie wiedział. Wzięty byłem w areszt pierwszy do zamku Borszczowskiego, gdzie niedziel kilka siedziałem; a potym przez podiazd zaprowadzony do Kamieńca y w więzieniu na obwachu siedzę miesiąc już czwarty; a teraz stawiony iestem do sądu. Stanisław Potocki, manu propria. Thomasz Rutkowski, castrensis capitaneatus Camenecensis Podoliae subdelegatus juratus, manu propria. Petrus Kłodnicki, castrensis capitaneatus Camenecensis Podoliae subdelegatus juratus, manu propria.

Инквизиціи Каменецъ-Подольскаго земскаго суда, № 4129; пакетъ № 3.

CCCLVII.

Показанія, данныя крестьяниномъ Иваномъ Малиниюкомъ объ участіи его отца въ грабежѣ.—1766. Іюля 3.

Feria quinta, in crastino festi visitationis beatissimae virginis Mariae, anno Domini 1766.

Laboriosus Iwan, statutus incarceratus, habens annos circiter viginti, in haec verba recognovit: Ja, Iwan, rodziłem się we wsi Wołkowcach pod Borszczowem, mam oyca Iwana Maliniuka y Nastię matkę, do tych czas żyiące; ociec, z racyi popełnionego w Jezierzanach w roku terazniejszym excessu, niewiedzieć gdzie uciekł, a matka dotąd iest w Wołkowcach, cho-

robą złożona; tamże, przy rodzicach, wychowany byłem y przez czas cały wieku mego krzywdy nikomu nie uczyniłem. W roku teraznieyszym, w post podług kalendarza rzymskiego, byłem na pańszczyznie, a ociec móy, Iwan Maliniuk, z diakami: iędnym Janem Medyńskim, a drugim także Janem diakiem Wołkowieckim, w południe, będąc naięty, poiechał iako powiadali do Łanowiec, ale ja nie wiem, gdzie się obrocili? Tey samey nocy Iwan Maliniuk, ociec moy, powrocił do domu y sam tylko; jak mi matka moia powiadała, od oyca słysząc, iż wspomnięni diacy nie wyiawiali, na iaką akcyą y gdzie iadą? y że ociec moy chciał dać znać do dworu o tych diakach, wyiaśniaiąc ich exces, tylko że Jan, diak Wołkowiecki, przeszedł go, y wzioł do szkołki, gdzie mu dał złotych dwadzieścia monetą Wrocławską. A gdy na dniu trzecim złąpano tęgoż Jana diaka wołkowieckiego, ociec moy uciekł, a złotych dwądzięścia zostało się na pułce, w chuście zawiązane, ktore potym, że y diak Jan złapany, we dworze osadzony, wyznał, iż oycu memu dał, regimentarz, z podjazdem w Wołkowcach będący, od matki moiey odebrał; co się działo w niedzil pięć po ucieczce oyca mego, który miał być aktualnie na rabunku w Jezierzanach. Mnie podiazd, do Wołkowiec przyszedłszy, z domu wzioł; regimentarz podjazdu bić mnie strasznie kazał, abym się przyznał do czego, ale ja, nie będąc nic wiadomy, nie przyznawałem się. Oddano mnie do Kamięca do więzienia na obwach, gdzie siedzę niedziel czterenaście, a teraz stawiony iestem do sądu. Laboriosus respondens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit ✠. Thomas Rutkowski, castrensis capitaneatus Camenecensis Podoliae subdelegatus juratus, manu propria. Petrus Kłodnicki, castrensis capitaneatus Camenecensis Podoliae subdelegatus juratus, manu propria.

Инквизиціи Каменецъ-подольскаго земскаго суда, № 4129, пакетъ № 6.

CCCLVIII.

Опредѣленіе пограничнаго суда Кіевскаго воеводства о выдачѣ польскимъ властямъ гайдамака Ивана Пугача, арестованнаго при Переяславскомъ полковомъ судѣ. 1767. Іюля 13.

1767 года, Июля 13 дня, россійские учрежденные пограничные комиссары, въ присудствіи на полской сторонѣ у велможныхъ господъ судей и комисаровъ пограничныхъ Киевского воеводства, слушавъ дѣла, произведенного въ малороссійской переяславской полковой канцеляріи о пойманномъ по претензіи мошенского губернатора, Войцеха Ланского, присланного въ россійскую пограничную коммисію исъ той полковой канцеляріи, въ силѣ указа малороссійской коллегіи, для отдачи въ полскую сторону, полскомъ подданномъ, ворѣ Иване Пугачѣ, которой въ оной Переяславской полковой канцеляріи по допросу и розыску винился въ краже у разныхъ полскихъ людей лошадей и въ пострѣленіи Мошенского священника попадьи исъ пистолета; которой, будучи представленъ въ судѣ пограничномъ, въ сходность его въ переяславской полковой канцеляріи показанія, во всехъ признанныхъ имъ по допросу и розыску, воровствахъ винился; для того приговорено его, Пугача, яко вора и полского подданного, къ поступленію съ нимъ по правамъ полскимъ, отдать велможнымъ господамъ судьямъ и комисарамъ пограничнымъ Киевскаго воеводства на нынешней каденціи съ роспискою; а какое объ немъ, Пугачѣ, по полковой Переяславской канцеляріи было произвожденіе, о томъ, для ведома, съ промеморіи той полковой канцеляріи въ полскую пограничную коммисію выдать копию. Коллежскій Ассесоръ і пограничный комисаръ Иванъ Мусинъ.—Бунчуковый товаришъ и пограничный комиссаръ Михаилъ Миклашевскій. Въ должности секретаря Коллежскій Регистраторъ Андрей Быковъ.

Книга пограничныхъ судовъ Кіевскаго воеводства, № *206*, *годъ 1754—1775*; *листъ 270*.

CCCLIX.

Рапортъ Лубенской полковой канцеляріи въ Малороссійскую коллегію, содержащій донесеніе о нападеніи разбойниковъ на домъ войскового товарища, Ивана Ковалевскаго. 1767. Декабря 21.

Въ малороссійскую коллегію зъ полковой Лубенской канцеляріи репортъ.

Сего Декабря 12 дня зъ сотенного Яблуновского правленія присланнымъ въ полковую Лубенскую канцелярію репортомъ представлено: войскового де товарища Ивана Ковалевского жена, Федосія Ковалевская, въ оное сотенное Яблуновское правленіе подала доношеніе, а въ ономъ написала: сего де Декабря 10 противъ 11 чиселъ, ночью, напавъ на домъ еи, Ковалевской, разбойники человѣка до десяти или болѣе, того доподленна знать не можетъ, зъ ружжами и болшими ножами, перевязали въ ономъ домѣ всѣхъ людей, и, вломивсь въ комнатное окно, войшедши въ избу, связавъ еи самую, Ковалевскую, дѣтей еи и бывшихъ съ нею женъ, и первѣе били еи тиранско до смерти, допытуясь червонцовъ, обрѣзади на рукахъ палце, а потомъ, оставя еи, набросивши на еи подушекъ, сказывая: «точно уже де она нежива» и отобравши ключи, поотмыкавъ всѣ скрыне, забрали въ оныхъ и въ избахъ: готовыхъ денегъ рублей до пяти сотъ разной сребраной и мѣдной монеты, одежу мужескую и женскую, зъ разныхь матерій зшитую, и суконную, платье, сребраную посуду, ланцюжокъ золотой и на ономъ дукатъ золотой-же, полотна и протчего до немалого числа, чего всего на сумму выходитъ рублей на тисячу и болѣе, а что де именно—у того доношенія именной реестръ приложила, и тое де все тѣ разбойники увезли трактомъ, до Лубенъ идучимъ; примѣтить-же де ихъ разбойниковъ въ лице она, Ковалевская, и еи люде не могли, потому что лица были ихъ совсемъ помазаны, но толко говорятъ они по великороссійску, а сами были въ наголныхъ кожухахъ и у косахъ; ружжа были при нихъ зъ штыками, и единого разбойника-жъ на щеки шрамъ; и просила де она, Ковалевская, о поисканіи и поимки какъ тѣхъ самихъ разбойниковъ, такъ не будетъ ли чего хто зъ тѣхъ

вещей какимъ нибудь способомъ гдѣ збувати, учинить въ силѣ указовъ поиски и публикаціи, потомъ для того-жъ къ вышшой командѣ репортовать. Почему де, хотя для сыску и поимки помянутыхъ разбойниковъ и заграбленныхъ ими пожитковъ, заразъ атаманъ сотенный яблуновскій, Иванъ Стефановъ, зъ командою прямо трактомъ Лубенскимъ отправился, однакъ тѣмъ репортомъ прошено—и отъ полковой Лубенской канцеляріи, куда подлежитъ, чрезъ указы предложить, а въ сумежные полковые канцеляріи промеморіями сообщить о проискиваніи помянутыхъ разбойниковъ и заграбленныхъ ими пожитковъ, о которыхъ прописанного реестра, отъ Ковалевской поданного, справочная копія при томъ репортѣ приложена. Почему о сыску оныхъ разбойниковъ, такожъ о пересматриваніи разграбленныхъ ими въ домѣ войскового товариша Ивана Ковалевского пожитковъ, зъ сообщеніемъ зъ показанного реестра справочныхъ копій, не будетъ ли кто чего зъ тѣхъ вещей какимъ нибудь способомъ збувать, и ежели-бъ съ оныхъ разбойниковъ кто сысканъ, и съ тѣхъ пожитковъ у кого что присмотрѣно было,—таковаго взятіи подъ караулъ со всѣмъ тѣмъ, что при немъ моглобъ сыскаться, и о присылки въ судъ гродскій Лубенскій подъ крѣпкимъ карауломъ, для поступленія съ нимъ по законамъ, отъ полковой канцеляріи во всѣ полку Лубенского сотенные правленія указами предложено, а сумежныхъ полковъ въ полковые канцеляріи, такожъ и въ Рязкій пѣхотный полкъ, промеморіями сообщено. Для того о вышеписанномъ въ Малороссійскую коллегію полковая Лубенская канцелярія репортуетъ, и притомъ, прилагая съ оного реестра о разграбленномъ имуществѣ справочную копію, покорно проситъ—о таковомъже сыску вышеписанныхъ разбойниковъ и о пересматриваніи заграбленныхъ ими въ домѣ показанного войскового товариша Ковалевского пожитковъ, во всѣ малороссійскихъ полковъ полковые канцеляріи, такожъ въ Слободскую, Украинскую и Новороссійскую губернскіе канцеляріи указами предложить. Судія полковый лубенскій, Василь Стефановичъ; полковый писаръ—Яковъ Корнѣевичъ. 1767 году. Декабря 21 дня.

Дѣло объ ограбленіи дома в. т. Ковалевскаго—изъ бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 1.

CCCLX.

Жалоба, поданная въ Малороссійскую коллегію войсковымъ товарищемъ, Иваномъ Ковалевскимъ, объ ограбленіи его дома неизвѣстными разбойниками. 1767. Декабря 23.

Въ малороссійскую коллегію нижайшое доношеніе.

Малороссійской коллегіи зъ поднесенныхъ отъ мене жалобъ, какъ мене враждебники и ненавистники мои, въ надежду беззаконной гродского Прилуцкого суда выволанцемъ цубликаціи, гвалтовно грабятъ, земли и грунты отнимають и на животъ мой гонятъ, извѣстно; для чего я, въ силу указовъ и законовъ, охраненія въ тѣхъ жалобахъ просилъ, но того еще и донынѣ не получилъ; о чемъ ненавистники и враждебники будучи извѣстны, съ оныхъ невѣдомо кто, въ небытность мою въ домѣ, но—въ Глуховѣ, сего Декабра съ 10 противъ 11 чиселъ, въ самую полуночь, разбоемъ въ нѣсколко человѣкъ вершниковъ и санми пѣшихъ, напавъ на жилой мой дворъ, въ самомъ местечку Яблуневѣ поузъ дворъ отрѣшенного Яблуновского сотника, Алексѣя Чернѣцкого состоящій, (въ которого и выборныи козаки съ ружжомъ на часахъ всегда находятся и тогда были), въ ономъ находячихся моихъ людей, коихъ мужеска и женска полу до двадцяти душъ было, перевязавъ, били, и, въ едну хату позводивши и поставивши едного съ ружемъ и ножомъ на караулѣ, стращая смертію, оставили, а сами всѣ, вломився окномъ въ жилле, гдѣ снаходилась жена зъ двома дѣтми, бабою и служанками, и тамо дѣтей, съ коихъ дочерѣ одинадцятъ а сыну восемъ годъ, такожъ бабу и служанки, по вышеписанному, перевязавъ, и смертію устращивъ, подъ еднымъ карауломъ положа в ѣхъ за печъ, оставили, жену-жъ разными орудіями, допытуясь денегъ и имѣнія, звязавши-жъ, тиранско мучили, и, допытавшись ключей отъ скрынь, комнатъ и имбаровъ, положа жену вязаную ницъ къ землѣ, и набравши съ кроватѣ подушокъ, набросали, а сами, поодмыкавъ комнаты, и въ нихъ скрыне, денги и имѣніе все до послѣдной рубашки на

бывшіе при нихъ подводы забрали и безвѣстно уѣхали, и притомъ порицая мене выволанцемъ, смерти предать, гдѣ ни попавъ, на пути или въ домѣ, обѣщаясь, еще буть—яростно хвалились; а что въ то время мене не застали—сожалѣли; о чемъ всемъ я, ѣдучи зъ Глухова въ полковую Полтавскую щетную коммисію, на пути извѣстясь, въ оный домъ свой сего Декабря 23 дня прибылъ и засталъ въ вышеписанномъ разореніи, а жену близсмертну, и отъ мученія безобразну, такожъ дѣтей отъ страха бывшого болныхъ, и людей перепужанныхъ; какъ же жена змучена, о томъ учиненной по мученіи надъ нею описи копію, и реестръ забратому оными разбойниками имѣнію и денгамъ, въ высокомилостивѣйшое разсмотрѣніе Малороссійской коллегіи у сего прилагаю, ибо хотя потомъ раззореніи и мученіи воровскомъ заразъ на другій того день, еже есть 11 дня сего Декабра, сошедшись нѣкоторая яблуновская старшина и сосѣдство, отъ жены доношеніе и реестръ имѣнію въ сотенное Яблуновское правленіе, для представленія о таковомъ зломъ учинку вышшой командѣ и правителствамъ, сочинили, и оные поданы, о чемъ упователно и малороссійской коллегіи отъ полковой Лубенской канцеляріи представлено, еднакъ оный реестръ сочиненъ неисправно, посему, что жена о томъ не помнитъ, а сочиненъ онъ толко съ показанія бабы да служанокъ и сознанія о имѣніи сосѣдъ. И того ради Малороссійской коллегіи я всенижайше прошу—о таковомъ зломъ мнѣ приключеніи и поимки воровъ, такожъ къ опознанію по реестру вещей, во всей Малороссіи и въ Екатеринославской провинціи публикацію учинить, мене-жъ нижайшого отъ смерти и послѣдного раззоренія, силою высочайшихъ указовъ и законовъ, по прежнимъ и сей моимъ прозбамъ, защитить и охранить, и о томъ охраненіи публикацію учинить, ибо безъ оного охраненія не толко въ Полтаву, но ни-же зъ дому въ добра мои, за чигателство враждебническое на мой животъ, ѣхать я опасенъ; кто-жъ зъ ненавистниковъ моихъ земле, грунта, людей моихъ и скотъ разграбили, отъ тѣхъ суду гродскому Лубенскому тое отыскать и въ прежное мое владѣніе отдать; а мнѣ, для происка таковыхъ разбойниковъ, (яко люде мои нѣкоторыхъ примѣтили), и для опознанія имѣнія, откровенной указъ, съ тѣмъ, чтобъ суда гродскіе, въ случай требованія моего, по сему дѣлу споможеніе чинили, и дабы никто къ познанію моихъ имѣній въ домахъ своихъ, хтобъ онъ ни былъ, споровъ и дракъ чинить не дерзали и въ пристойныхъ и мнѣ потребныхъ мѣстахъ искать не воспрещали—выдать, и оный въ судъ гродскій Лубенскій, для порученія мнѣ (яко я за онымъ и въ малороссійскую коллегію, по вышеписанному, сохраняя мой животъ отъ враждебниковъ, ѣхать опасенъ), при осо-

бомъ указѣ прислать высокомилостивѣйше повелѣть. О семъ всенижайше проситъ войсковый товаришъ Иванъ Ковалевскій. 1767 году, Декабра 23 дня.

Дѣло объ ограбленіи дома в. т. Ковалевскаго, изъ бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 11.

CCCLXI.

Счетъ имущества, взятаго неизвѣстными разбойниками въ домѣ войскового товарища, Ивана Ковалевского. 1767. Декабря 23.

Реестръ, сколко взято разбойниками денегъ и всякого имѣнія, съ положеніемъ всему цѣны, 1767 году 23 Декабря.

Званіе имѣнію.	Руб.	Коп.
Денегъ сребной рублевой монеты	500	»
Сребной монеты гривенниковъ съ пятикопѣечниками въ кошелку, на канавацѣ красномъ сребромъ гаптованомъ . .	5	50
Мѣдной монеты	2	20
Ланцужокъ въ пятнадцять червонныхъ, считая червоный съ работою по два рубле и шестдесятъ копѣекъ, денегъ . .	39	»
Дукатъ золотой въ десяти червонцовъ, считая червонецъ съ работою по два рубле и шестдесятъ копѣекъ, денегъ . .	26	»
Перстеней золотыхъ тры, между ними два зъ очками, а третій обручикъ, цѣна онымъ, яко старинные, за камушками знать дѣйствително не можно, а по мненію полагается . .	30	»
Сребра подносъ и дванадцять чарокъ московской работы, купленыхъ за	23	40
Дванадцять чарокъ шлёнской работы, купленыхъ за . . .	15	60

	Руб.	Коп.
Одинадцять чарокъ сребра чистого, малороссійской работы, цѣна	12	10
Кубковъ сребныхъ два, шлёнской работы, зъ вызолоченными вѣнцами, за старину цѣна онымъ настояще знать не можно, а по мненію полагается	16	»
Посуды блюдъ и тарелокъ цсновыхъ аглицкой работы четыре пуды и двадцять фунтовъ, пудъ купленъ по двадцять рублей, за оную всѣхъ денегъ	54	»
Ладовница зъ бляхою сребраною, куплена въ атамана сотенного лохвицкого, Павла Самуся за	10	50
Шабля шлёнской работы, оправка мѣдная высребрена, цѣна оной	8	»
Фузѣю тулской работы подъ чернь сдѣлана, цѣна оной . .	5	»
Пистолетовъ две паре, тулской работы, една пара подъ мѣдною жолтою оправою, цѣна	6	50
А другая подъ сталною оправою, цѣна	3	»
Поднось мѣдной жолтой болшой, цѣна	1	50
Одежи мужеской: шуба достаточна красного кривавого сукна, подшита вся хутромъ лисичимъ завойковымъ, цѣна . .	50	»
Черкеска люстрова, зелена, зъ болшими золотыми петлицями и подшита вся красною доллю, а въ серединѣ положена крашенина, цѣна	36	30
Кафтанъ люстровой, бѣловатой, подшитъ по баволнѣ краснымъ комачемъ, а въ плечахъ и въ рукавахъ бѣлая крашенина, цѣна	22	50
Одежи женской: шубъ четыре, една покрыта ġрезетою зеленою, сѣбиркова, новая, цѣна оной	38	50
Друга нова, лисича, шлямова, покрыта полуġрезетою блакитною, а закраски ġарловые, цѣна	42	50
Третая приношена, песковая, покрыта красною доллю, а въ плечахъ зайци, цѣна	25	»
Четвертая нова, лисича, чмровая, завойками закрашена, покрыта красною доллю, цѣна	19	50
Хутро лисичое завойковое, зъ подъ кунтуша женского выпоротое, цѣна	22	»

	Руб.	Коп.
Кунтушъ новой французкого кофейного разноцвѣтного пукатого штофу, кругомъ и на усахъ широкій на тры палцѣ золотой позументъ, обшлаги сребной парчѣ, а подшитъ крашениною гранатовою, цѣна	50	72
Кунтушъ новой, зеленой дрезеты, кругомъ и на усахъ пестрой широкой газъ, подшитъ красным комачем и обшлоги зеленые дрезетовые, а переда закрашены широко зеленою венецкою дуклею, цѣна	36	80
Кунтушъ нощеный красного алого штофу, кругомъ пестрая сѣтка неширока, а на усахъ широкой газъ, подшитъ гранатовою крашениною, обшлоги чорного бархату, цѣна . .	25	»
Кунтушъ красного алого сукна ношеный, цѣна	8	»
Сподница зеленой дрезеты, внизу кругомъ золотой одноличной широкой позументъ, новая, подшита вся гранатовою крашениною, цѣна	17	80
Сподница новая дрезетовая чорная, внизу кругомъ вдвое ушитый сребный газъ, внизу подшита чорною крашениною, цѣна	18	50
Сподница канавацова пестра, подшита вся крашениною гранатовою, цѣна	8	80
Запаску одну золотой парчѣ по зеленому штофу, новую, цѣна	14	»
Другую запаску штофову французкого разныхъ цвѣтовъ пукатного по зеленомъ канавацу, цѣна	8	»
Третую запаску штофовую красную зъ бѣлымъ пукатнымъ цвѣтомъ, цѣна	5	»
Четвертую запаску разноцвѣтного штофу по блакитномъ полю, цѣна	8	»
Пятую запаску разноцвѣтную по попелнатомъ полю, цѣна . .	4	80
Шнуровку люстровую зеленую, обложеную золотымъ газомъ, цѣна	3	»
Другую шнуровку бѣло-люстровую, обложеную пестрымъ газомъ, цѣна	3	»
Кокту полушолковую по бѣломъ полю, цѣна	5	30

	Руб.	Коп.
Ковдру жолтой долѣ и три наволочки подушчаныи и простиру онойже долѣ, цѣна	18	»
Канѣфасу бѣлого штуку, цѣна	3	50
Рубокъ цѣлой квѣтчастой, цѣна	3	»
Полотна тонкого лляного концовъ восемдесятъ, всякій по тридцяти локотъ, считая локотъ по восми копѣекъ, денегъ	192	»
Полотна квѣтчастого локотъ шестдесятъ, всякій локотъ по дванадцять копѣекъ	7	20
Рубашекъ мужескихъ и женскихъ новыхъ сто двадцять, каждая по девятдесятъ копѣекъ, всего денегъ	108	»
Платковъ шелковыхъ новыхъ четыре, единъ полуиталіянскій блакитный, цѣна	2	50
Другій кофейный зъ бѣлыми засновками, цѣна	1	50
Третій красный, цѣна	»	80
Четвертый жолтый, цѣна	»	80
Платковъ бумажныхъ четыри, цѣна всякому по рублю . . .	4	»
Серветъ новыхъ три конця, въ нихъ локотъ шестдесятъ, щитая локотъ по восми копѣекъ, денегъ	4	20
Скатерть шлёнская, цѣна	3	»
Скатерть илляныхъ малороссійской работы два конца, въ нихъ локотъ шестдесятъ, локотъ всякій по двадцяти копѣекъ, денегъ	12	»
Шапку зимную, переvалевую, соболцеву, цѣна.	5	»
Шапку женскую лѣтную, парчеву	5	»
Шапку женскую люстровую, лѣтную, жены слуги Маляра, цѣна	2	50
Пузументу широкого сребраного локотъ десять, цѣна . . .	6	»
Пюзументу широкого золотого, зъ шнуровки оными ворами сѣрого золотого, локотъ два, цѣна	1	40
Чушку пистолетную едну алого сукна, золотымъ узкимъ пузументомъ обложеную, цѣна	1	»
Шапокъ дитячихъ зимнихъ двѣ: една зеленая люстровая, опушена лисячими завойками, подшита чорного кота смушкомъ, цѣна	1	20

	Руб.	Коп.
Другая красной долѣ, подшита дымчатымъ котомъ, а опушена чемромъ лисичимъ, цѣна	»	60
Чоботы красные, цѣна	1	20
Другіе черные, козловые, цѣна	»	60
Пороховницю крымскую зъ жестяными двома трубками и затычками, зъ темлякомъ красного ременю, зъ порохомъ и дробомъ, цѣна	»	76
Сахару голову—одинадцять фунтовъ, фунтъ по двадцять четыре копѣйки, денегъ	2	64
И того . . . , .	1620	32

Войсковый товаришъ Иванъ Ковалевскій.

Дѣло объ ограбленіи дома в. т. Ковалевскаго, изъ бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 12.

CCCLXII.

Жалоба дворянъ, поселившихся въ Романовскомъ староствѣ, на судію земскаго новгородскаго, Франциска Доггелъ-Цырыну, о томъ, что его надворные козаки напали на села: Золотуху и Каменную Греблю, наносили истцамъ побои и грабили ихъ имущество. 1768. Генваря 14.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiątego ósmego, miesiąca Januarii czternastego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Łukaszem Sokołowskim, namiesnikiem protunc grodzkim bur-

grabstwa żytomirskiego, i xięgami niniejszemi, grodzkiemi, żytomirskiemi comparentes personaliter urodzeni ich mość panowie: Bazyli Berezowski, Teodor Przegaliński i Franciszek Doliński, swym i urodzonych ich mościów panów: Tomasza Kozłowskiego, Jana Korbuta i tegoż imienia Czajkowskiego, Stefana Statkiewicza, Piotra Sikorskiego, Samuela Wołotowskiego, Alexandra Zabiły i innych szlachty, w dobrach wsiach, tak Kamiennej—Grobli jako i Zołotusze, do starostwa Romanowskiego należących, mieszkających, imieniem czyniąc, postrzegając zdrowia i całości swojej, quamsolennissime naprzeciwko wielmożnym ich mościom panom: Franciszkowi i Franciszce, z Stoińskich, sędziom ziemskim nowogródzkim, rodzicom, małżonkom, Kazimirzowi, sędzicowi nowogrodzkiemu, synowi, Dogiełł—Cyrynom, i urodzonym: Antoniemu Zaleskiemu, Tomaszowi Rudnickiemu, Michałowi Cyrynie, Berezowskiemu, Trębickiemu, Winnickiemu, Wielogórskiemu, Józefowi Frankowskiemu, tudzież opatrznemu Grzegorzowi Wereszczakowskiemu, jako też roboczym: Iwanowi Korżowi, Semenowi Rabczunowi, atamanowi Hordijowi, Kassianowi chorążemu kozaków żywotowskich, niemniej quorumvis nominum wielmożnemu Krasickiemu, Rzążewskiemu i Krzewskiemu, na też bezprawną wiolencyą kozaków dawającym, przychylając się do manifestu, de actu die quarta Januarii, anno praesenti, millesimo septingentesimo sexagesimo octavo w grodzie Żytomierskim, nomine jaśnie wielmożnej Róży z Rzeczyckich Ożdżyny, starościny Romanowskiej, zaniesionego, manifestują i protestują się idque in eum sensum i o to: iż ich mość obwinieni, nie kontentując się dawniejszemi wiolencyami, w roku niedawno przeszłym, tysiąc siedmset sześćdziesiątym siódmym, w dobrach wyżwzmiankowanych poczynionemi, ale et recenter w roku terazniejszym, tysiąc siedmset sześćdziesiątym ósmym, die undecima Januarii, najechawszy z ludźmi plus minus do osób sześćdziesiąt i więcej, w różny oręż sobie przybranym, to jest na dobra wieś Zołotuchę, jako też i Kamienną—Groblę, szlachtę, w tychże dobrach mieszkających, jako to: urodzonemu Franciszkowi Dolińskiemu, położywszy na ziemi, nie według stanu szlacheckiego, kilkadziesiąt nahajów wyliczyć, Grzegorzowi Tyczynie tyleż wyliczyć, Trochimowi Rosłemu, roboczemu dóbr wsi Zołotuchy, poddanemu dziedzicznemu mieszkającemu, kijów więcej sta wyliczyć, tudzież urodzonego Tomasza Kozłowskiego kulbakę oprawną ze wszystkim, in valore złotych trzydzieście, Samuela Iwankiewicza tidem kulbakę z uzdeczką, valoris wraz z koszulami dwoma złotych polskich czterdzieście, Józefa Połuwiana uzdeczkę in valore złoty jeden, Jana Pielkiewicza uzdeczkę jednę valoris złoty jeden, Samuela Wołotowskiego

także uzdeczkę in valore złoty jeden, Grzegorza Tyczyny kosę i sierzpów dwa, Piotra Baranowskiego rękawic parę czarnych, valoris grzywien trzy, Jana Czajkowskiego rękawic czarnych itidem kozłowych parę in valore grzywien trzy, Józefa Połuwiana siana styrtę z toku i owsa kop dwadzieścia pięć, niemniej u roboczych: Jowchima Kamieniuka uzdeczkę jedną in valore złoty jeden; Antona Tkacza rękawic czarnych kozłowych parę valoris grzywien trzy, Seńka pracowitego owsa czetwertyków trzy z worami—zabrać kazał vi et violento modo, a to na jedyną zgubę i wyniszczenie z tych dóbr wyżwzmiankowanych, do starostwa Romanowskiego jaśnie wielmożnej Ożdżyny, starościny Romanowskiej, dożywotniej pani, należących, wypędzić usiłuje. O które krzywdy i wiolencye, przez ich mościów wyżej wyrażonych poczynione, jako też i osobliwszym regestrem czasu sprawy inkwizycyą dowieść się mające, salva hujus manifestationis melioratione, augendi vel minuendi, z ich mościami obwinionemi in quolibet judicio et officio prawnie czynić deklarują, prosząc tej manifestacyi, nomine quorum supra, contra magnificos inculpatos uczynionej, do akt o przyjęcie, co i otrzymali: Bazyli Berezowski; + + comparentes: Teodor Przegaliński i Franciszek Doliński, jako nieumiejący pisać, krzyżykami rękoma własnemi położonemi podpisali się.

Книга гродская, Житомирская, записовая и поточная, № *249, годъ 1768; листъ 23 на оборотѣ.*

CCCLXIII.

Рапортъ Кіевской полковой канцеляріи въ Малороссійскую коллегію о томъ, что указъ коллегіи о розыскѣ разбойниковъ, ограбившихъ домъ войсковаго товарища, Ивана Ковалевскаго, полученъ Кіевскою полковою канцеляріею и принятъ къ исполненію.—1768. Генваря 24.

Въ Малороссійскую коллегію съ полковой Кіевской канцеляріи репортъ.

Ея Императорского Величества указъ изъ Малороссійской коллегіи, отъ 17 сего Генвара, подъ № 181, съ прилогомъ при ономъ копіи ре-

естра о разграбленныхъ въ домѣ войскового товариша Ковалевского пожитковъ, съ велѣніемъ вездѣ въ полку Кіевскомъ какъ тѣхъ разбойниковъ сыскивать, такъ и разграбленныхъ пожитковъ, по тому реестру значащихся, присматривать, и о протчемъ,—въ полковой Кіевской канцеляріи сего Генвара 24 дня полученъ; о чемъ и что потому отъ полковой канцеляріи во всѣ сего полку сотнѣ, съ прилогомъ снятыхъ съ того реестра точныхъ копій, указами ко исполненію предложено—въ Малороссійскую коллегію полковая Кіевская канцелярія въ покорности репортуетъ. Судія полковый Стефанъ Барановскій; полковый хоружій Игнатъ Шумскій 1768 году, Генвара 24 дня.

Дѣло объ ограбленіи в. т. Ковалевского, изъ бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи М. А. Максимовичемъ. Листъ 17.

Примѣчаніе. Такіе же рапорты поступили въ Малороссійскую Коллегію отъ полковыхъ канцелярій: Нѣжинской, Лубенской, Прилуцкой, Переяславской, Миргородской, Стародубской, Гадяцкой и Полтавской, а также изъ Новороссійской губернской канцеляріи и Черниговскаго гродскаго суда (Въ томъ-же дѣлѣ, листы: 18, 20, 21, 22, 23, 26, 19 и 24).

CCCLXIV.

Рапортъ Лубенской полковой канцеляріи въ Малороссійскую коллегію о томъ, что открыты злоумышленники, разграбившіе дворъ войскового товарища Ковалевскаго; въ нападеніи принимали участіе: солдаты Ряжскаго пѣхотнаго полка, дворовые люди поручика того-же полка, Николая Сухотина, и два жителя мѣстечка Лукомя. 1768. Марта 14.

Въ Малороссійскую коллегію зъ полковой Лубенской канцеляріи репортъ.

Прошлого, 767, году, Декабра отъ 21 дня, по репорту сотенного Яблуновского правденія, а въ оную по доношенію войскового товариша

Ивана Ковалевского жены—Федосіи Ковалевской, въ Малороссійскую коллегію отъ полковой канцеляріи репортомъ представлено о нападеніи на домъ ей разбойниками и о разграбленіи имущества и денегъ, о которомъ при томъ репортѣ приложенъ реестръ, съ прошеніемъ о сыску оныхъ разбойниковъ и о пересматриваніи разграбленныхъ ими пожитковъ во всѣ малороссійскихъ полковъ полковые канцеляріи, такожъ въ Слободскую Украинскую и Новороссійскую губернскіе канцеляріи, указами предложенія; на который репортъ полученнымъ изъ Малороссійской коллегіи въ полковой канцеляріи указомъ дано знать: что во всѣ малороссійскіе полковые канцеляріи, такожъ въ слободскую, Украинскую и Новороссійскую губернскіе канцеляріи и въ Сѣчъ Запорожскую посланы указы, и прилагая при оныхъ реестра о разграбленныхъ въ домѣ войскового товариша Ковалевского пожиткахъ копію, велѣно вездѣ въ городахъ, мѣстечкахъ, селахъ и деревняхъ публиковать, и кому надлежитъ приказать—какъ вышепрописанныхъ разбойниковъ сыскивать, такъ и разграбленныхъ пожитковъ противъ прилагаемыхъ реестровъ присматривать на торгахъ, ярмонкахъ и другими образы, не будетъ ли кто гдѣ чего продавать или инако избувать; и буди бъ гдѣ кто зъ разбойниковъ и избувающихъ тѣ пожитки сыскался, то, взявъ съ тѣмъ, что ни явилось бы съ тѣхъ ограбленныхъ пожитковъ, отослать за крѣпкимъ карауломъ въ полковую Лубенскую канцелярію, къ поступленію съ нимъ въ силу Ея Императорского Величества законовъ, и въ коллегію репортовать. А яко прошлого Генвара 18 дня показанный войсковый товаришъ Ковалевскій поданнымъ въ судъ гродскій Лубенскій доношеніемъ представилъ: что слуга его Василь Осовѣцкій, да казакъ яблуновскій Василь Чорненко, объявили, яко, будучимъ имъ въ мѣстечку Лукомѣ на торгу, подхоружій лукомскій Петро Дяченко змежду разговоровъ секретно сказовалъ, что домъ его разоренъ и имѣніе поворовано и жена смучена отъ состоящихъ въ ономъ мѣстечки солдатъ, и къ тѣмъ малороссіянъ двохъ объявилъ, и едного съ тѣхъ, живучого въ дворѣ Лукашевичевомъ, въ лицо показалъ, которого и они, Осовѣцкій зъ Чорненкомъ, опознали, а другихъ, за скоростію, не объявилъ, и просилъ о томъ разсмотрѣнія; по посланному жъ зъ оного суда къ возному сотнѣ Лукомской, Омеляну Остапову, указу, съ повелѣніемъ, чтобъ онъ, силою того указа, потребовавъ отъ сотенного Лукомского правленія высылки къ себѣ того, кого Ковалевскій за опознатьемъ покажетъ говорившого о разграбившихъ имѣніе его, Ковалевского, ворахъ;—оного о тѣхъ ворахъ и грабителяхъ имѣнія, кто они именно, со всякимъ обстоятелствомъ допросилъ, и буди каковы люде отъ него Ковалевского къ раз-

грабленію дому его подозрительными показаны будутъ, то оныхъ, за вспомоществованіемъ отъ сотенного Лукомского правленія, взявъ, прислалъ бы въ судъ гродскій, при репортѣ, за конвоемъ; оной возный сотне Лукомской, Остаповъ, при репортѣ прошлого Февраля 12 дня, въ судъ гродскій представилъ вора Федора Прихѣдченка, онъ-же и Литвиненко, который въ снятомъ съ него въ судѣ гродскомъ допросѣ показалъ: что оное разграбленіе дому Ковалевского учинено служителми порутчика Ряского пѣхотного полку, третой роты, Николая Сухотина, Левкомъ и Семеномъ Кухаремъ, зъ салдатами того Ряского полку, третой роты, въ мѣстечку Лукомѣ по квартерамъ стоящими, пятю человѣками, отъ оныхъ служителей Сухотиновыхъ и отъ самого его, порутчика Сухотина, къ оному разграбленію дому Ковалевского уговоренными и согласившимись: однымъ Ардимономъ Овсяниковымъ, другимъ по прозванію Ахоникомъ, третимъ Григоріемъ барабанщикомъ, да еще двома неизвѣстными ему Прихѣдченку салдатами; на которомъ де разграбленіи и самъ онъ, воръ Прихѣдченко, былъ. Почему объ ономъ разграбленіи оными порутчика Сухотина служителми и прописанными Ряского пѣхотного полку солдатами Ковалевского дому, слѣдствіе въ полку Ряскомъ, при опредѣленномъ отъ суда гродского депутатѣ, производится; а оный воръ Приходченко, по учиненному въ судѣ гродскомъ рѣшенію, за силу указовъ и малороссійскихъ правъ, присужденъ въ вѣчную зсылку. О чемъ въ Малороссійскую колдегію полковая Лубенская канцелярія покорно репортуетъ. Судія полковый Василь Стефановичъ. 1768 году, Марта 14 дня.

Дѣло объ ограбленіи дома в. т. Ковалевскаго, изъ бумагъ Кіевской генералъ-губернаторской канцеляріи. Сообщено дѣйствительнымъ членомъ Коммиссіи, М. А. Максимовичемъ. Листъ 47.

I. Указатель именъ личныхъ. *)

---

*) При составленіи этого указателя, приняты слѣдующія сокращенія: р—русскій; п—польскій; к—козакъ, козацкій; з—запорожецъ, запорожскій; гд.—гайдамакъ; св—священникъ; дв—дворянинъ; мщ—мѣщанинъ; кр—крестьянинъ; ев—еврей.

Указатель именъ географическихъ.*)

---

*) При составленіи этого указателя были приняты слѣдующія сокращенія: г.—городъ, м.—мѣстечко, с.—село, ур.—урочище, р.—рѣка, обл.—область.

Указатель предметовъ.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.

Стран.